

Nauəuə Asim Rəha Uhgın Nəmtətian Vi

Whitesands New Testament

2014

**Nauəuə Asim Rəha Uhgın Nəmtətəñ Vi
Whitesands New Testament**

This Bible is copyrighted by Wycliffe Bible Translators (Wycliffe.org) and is printed with permission by the Digital Bible Society (dbs.org) for non-commercial use.

This Bible is available for free download in a variety of digital formats at dbs.org/bibles.

MATIŪ	4
MAK	49
LUK	75
JON.....	119
UƏK MĪN	155
ROM.....	195
1 KORƏN	215
2 KORƏN	233
KƏLESİƏ	245
EFƏSIS	253
FĪLIPAI	260
KOLOSİ	265
1 TƏSALONAIKƏ.....	271
2 TƏSALONAIKƏ.....	275
1 TIMOTI	278
2 TIMOTI	284
TAITƏS	288
FĪLIMON.....	291
HIPRUS	293
JEMİS.....	310
1 Pitə.....	316
2 PITƏ	322
1 JON.....	326
2 JON.....	332
3 JON.....	334
JUT.....	335
NƏHAN-ƏHANIƏN	337

MATIU

Nəghatiən əkuəkir rəha nauəuə u Matiu

Matiu tәмәtei nauəuə u. In iətәmi tueləf kәti rəha Iesu. Nərgin kәti min u Lifai. Matiu in iətәm Isrel iətәm tatos mәni rəha takis rəha kәpmән rəha Rom. Mәtәu Iesu tәmauin lan mәmә in otuva rəhan kәti iətәmimi. Tәмәtei nauəuə u tatuvән o nәtәm Isrel, mәtәu tәмәtei e nəghatiən Kris iətәm tәhmen e Bislama rəha nәtәmimi min rәfin ikin əha. (Afin-to "Nəghatiən Kris" e tiksinäri.)

Nauəuə u tatilpin Oltestimin mine Niutestimin mәtәu-inu in tәtәghati tәpәt e nəghatiən rəha iәni min rəha Uhgın aupән iətәm kәmәtei e Oltestimin. Kәmәutәhtahnin iətәmi kәti iətәm otuva mosmiägәh ilah. Kәutauin e iətәmi u mәmә Kristo, uә Mәsaiә. E nian rəha Iesu, nәtәm Isrel kәmәutәtig ahgәl kәpmән rəha Rom.

Matiu tәмәtei nauəuə u mәmә otәni pәtigәm vivi mәmә Iesu in Kristo (Mәsaiә), iətәmi iətәm Uhgın tәmәni rәkis mәmә otәpanahli=pa mәmә otuva mosmiägәh Isrel. Matiu tәmәghati e nəghatiən tәpәt rəha Uhgın e Oltestimin iətәm iәni min kәmotәghati lan e Iesu, kәni mәtәgәtun mәmә nəghatiən min u kohiet=pa e nәmiägәhiән rəha Iesu. Kәni Matiu tolkeikei mәmә nәtәmimi okotәhrun mәmә Iesu in Kig iətәm in ilis e kig min rәfin.

Tipi Iesu Kristo tәrah min

(Luk 3:23-38)

1 Ilah min u nərgi tipi Iesu Kristo tәrah min nәu-vein. Kig Tefit in tipin tәrah asoli kәti. Kәni tipin tәrah asoli min kәti u tәtaupән in Epraham. ^I

² Epraham in tatә rəha Aisәk,
kәni Aisәk in tatә rəha Jekәp,
kәni Jekәp in tatә rəha Juta mine pian min,
³ kәni Juta in tatә rəha Peres mine Serә, rәhalau mamә u Temar,

kәni Peres in tatә rəha Hesron,
kәni Hesron in tatә rəha Ram, ^{II}
⁴ kәni Ram in tatә rəha Aminatap,
kәni Aminatap in tatә rəha Nason,
kәni Nason in tatә rəha Salmon,
⁵ kәni Salmon in tatә rəha Poas u rəhan mamә Rehap,

kәni Poas in tatә rəha Opet u rəhan u mamә Rut,
kәni Opet in tatә rəha Jese, ^{III}
⁶ kәni Jese in tatә rəha Kig Tefit. ^{IV}
Kәni Kig Tefit in tatә rəha Solomән u rəhan mamә in pәtan rəha Uraiә aupән,

⁷ kәni Solomән in tatә rəha Rehopom,
kәni Rehopom in tatә rəha Apia
kәni Apia in tatә rəha Asa,
⁸ kәni Asa in tatә rəha Jehosәfat,
kәni Jehosәfat in tatә rəha Jehorәм,
kәni Jehorәм in kәha tәrah rəha Usaia,

I 1:1 Jen 22:18; 1Kron 17:11 II 1:3 Jen 38:29-30; Rut 4:18-22

III 1:5 Rut 4:13-17 IV 1:6 2Saml 12:24

⁹ kәni Usaia in tatә rəha Jotәм,
kәni Jotәм in tatә rəha Ahas,
kәni Ahas in tatә rəha Hesikaia,
¹⁰ kәni Hesikaia in tatә Mәнase,
kәni Mәнase in tatә rəha Amon,
kәni Amon in tatә rəha Josaiә,
¹¹ kәni Josaiә in tatә rəha Jekonaia mine pian min,
kәni uәrisig lan, tikimir min rəha nәuanilәuis min rəha Isrel kәmotәmki ilah mәhuvән Papilon mәmә ilah okәhuva slef min rәhalah. ^V

¹² Kәni inu nərgi kәha min iətәm tәmәtuәuin e nian nәuanilәuis min rəha Isrel kәmәhuvән Papilon.

Jekonaia in tatә rəha Sealtiel,
kәni Sealtiel in kәha rəha Serupapel, ^{VI}

¹³ kәni Serupapel in tatә rəha Apiut,
kәni Apiut in tatә rəha Eliakim,
kәni Eliakim in tatә rəha Asor,
¹⁴ kәni Asor in tatә rəha Satok,
kәni Satok in tatә rəha Akim,

kәni Akim in tatә rəha Eliut,
¹⁵ kәni Eliut, in tatә rəha Eleasar,
kәni Eleasar in tatә rəha Matән,
kәni Matән in tatә rəha Jekәp,

¹⁶ kәni Jekәp in tatә rəha Josip u iәрman rəha Meri.
Kәni Meri tәmәlәs Iesu, kәni kәtauin lan mәmә Kris-to iətәm Uhgın tәmәni mәmә otahli=pa.

¹⁷ Tәmәtuәuin e Epraham mәtәuәrus=pән Kig Tefit, kәha tәrah min әmә u nәuvein kәmәtei rәkis nərgilah, ilah fotin. Kәni tәmәtuәuin min e Kig Tefit mәtәuәrus=pән nәuanilәuis min rəha Isrel kәmәhu-

V 1:11 2King 22-24; 2Kron 36:10; Jer 27:20 VI 1:12 Esra 3:2

vən Papilon, kəha tərəh min ilah rəfin fotin. Kəni təmə-tuəuin min e nəuaniləuis min rəha Isrel kəməhuvən Papilon mətəuarus=pən Kristo iətəm Uhgın təməni məmə otahli=pa, kəha tərəh min ilah rəfin fotin.

Nairiən rəha Iesu Kristo (Luk 2:1-7)

¹⁸ Inu nanusiən təuvir rəha nairiən rəha Iesu Kristo.

Mamə rəha Iesu, nərgin u Meri, kinəni rəkis məmə okos rəhan kətim kan məmə otitəu=pən suah kəti, nərgin u Josip. Mətəu e nian kəsieuva əhanəhiən mu-atig pəti kətiəh, kəni Josip təsuvən əhanəhiən meruh, mətəu Narmin Rəha Uhgın tinol məmə Meri, iəpəu ti-natig rəkis lan. ¹⁹ Kəni rəhan iauəhli Josip in iətəmi əhruahru, kəni tətəlig lan məmə otəpəh Meri, mətəu in təsolkeikeiən məmə otol Meri taulis, kəni nikin təhti məmə otəsəni pətigəmiən kəm nətəmimi.

²⁰ Mətəu nian nikin təmatəhti məmə in otol nətəligiən əha, kəni agelo kəti rəha İərməniğ tuva ohni e nəməhlairiən mənə=pən kəm in məmə, "Josip, mipi Tefit tərəh. Onəsəginiən məmə onəkut Meri məmə in rəham pətan, mətəu-inu suakəku əha tətətig lan, in təmsipən əmə e Narmin Rəha Uhgın. ²¹ Kəni in otələs nətın kəti iərman, kəni onəkəuin e nərgin məmə Iesu ^{II} mətəu-inu in otosmiəgəh rəhan min nətəmimi e nolliən tərəh min rəhalah." ^{III}²² Natimnati min rəfin əha kəməhuva motol əmə niphəriəniən e nəghatiən rəha İərməniğ iətəm rəhan kəti iəni təməni aupən ikin məmə, ²³ "Pətan mitə kəti iətəm iərman təsuvən əhanəhiən ohni, otəpəh məuiğ, kəni məpanələs nətın kəti iərman, kəni okəuin e nərgin məmə Imaniuel," ^{IV} inu niphətin təni məmə, "Uhgın tətətig kitah min."

²⁴ Kəni nian Josip təmair, kəni təmitəu=pən əmə nəghatiən rəha agelo rəha İərməniğ. Kəni təmuvən mit Meri muva e rəhan lahuənu məmə rəhan pətan, ²⁵ mətəu in təməsuvən əhanəhiən meh matuvən mətəuarus=pən Meri tələs nətın iərman. Kəni Josip tə-mauin e nərgin məmə Iesu. ^V

Nətəmi asoli kəmotəsəl e Iesu

² Iesu təmair əpəha nitəni Jutiə e taun Petlehem e nian Kig Herot Asoli in təmətərməniğ lan. Kəni uərisig lan, nətəmi asoli min nəuvein kəmotəsi pari məhuva Jerusiləm. Koteinatig vivi e nəniən niphəti məhau min. Kəni məhuva motətapuəh məmə, ² "Suakəku u in iə, iətəm təmair məmə in kig rəha nətəm Isrel? İəmotəh rəhan məhau təməri əpəha pari, kəni iəkəhuva məmə iəkotəfən nisaiəni kəm in." ^{VI}

³ Nian Kig Herot Asoli təmətəu nəghatiən əha, ilah nətəm Jerusiləm nikilah rəfin təmərah. ^{VII}⁴ Kəni tuha-

I 1:18 Luk 1:27,35 II Nərgin u Iesu, niphətin tətəni məmə, "Tərməniğ tatosmiəgəh" III 1:21 Luk 1:31; 2:21 IV 1:23 Aes 7:14 V 1:25 Luk 2:21 VI 2:2 Nam 24:17 VII Herot nikin təmauit məgin mətəu təmətəu məmə kig kəti min tinair. Kəhrun nəniən məmə "niki Jerusiləm rəfin təmauit," niphətin u məmə nətəmi asoli min rəha Herot kəmotəgini. Uə məta nətəmimi min rəfin nəuvein kəmotəhrun məmə nəmə kig kəti min təri, kəni okəkeikei kol nəluəginiən kəti kəm nətəm Rom, mətəu-inu Rom in təmətərməniğ e Isrel e nian əha.

pumin pris asoli min mine nəgətun min rəha Lou rəha nəfakiən rəha nətəm Isrel, kəni mətəpuəh o lah məmə, "Kəni iətəm Uhgın təməni rəkis məmə otahli=pa, in otair iə?" ⁵ Kəni kəmotəni=pən kəm in məmə, "In otair əpəha taun Petlehem e nitəni rəha Jutiə. Mətəu-inu iəni kəti rəha Uhgın aupən, təmətei tol lanu lan məmə, ⁶ 'Ik Petlehem əpəha e nitəni Juta, ^{VIII} ko kəsəniən məmə ik nati ənəpən e nətəmi asoli min əpəha ikin Juta, mətəu-inu iətəmi asoli kəti otsipən lam, kəni in otəteh vivi rəhak min nətəm Isrel təh-men=pən e iətəmi tətəsəl vivi o rəhan min sipsip min." ^{IX}

⁷ Kəni Kig Herot Asoli təmauin e nətəmi min u koteinatig vivi e nəniən niphəti məhau min kəhuva tuhapumin onəuən ilah, mətəpuəh o lah məmə məhau əha təməri əhruahru e nian nak, kəni kəmotəni=pən nian rəha məhau kəm in. ⁸ Kəni in təməni=pən kəm lah məmə, "Əhuvən Petlehem motəsəl vivi e suakəku. Nian onəkoteruh, kəni nəkotos nəghatiən lan məhuva məmə iəu min iəkuvən məfən min nisaiəni kəm in."

⁹ Nian kəmotətəu nəghatiən əha, kəmoht məhu-vən, kəni motəh məhau əpələ iətəm kəmotəh əpəha pari, kəni nikilah təmagiən təmagiən ohni. Kəni məhau u təmaupən e lah muvən məhtul əhruahru əha suakəku əpələ tətəpili ikin. ¹¹ Kəni kəməhuvən əha imə, motəh suakəku ilau rəhan məmə Meri. Kəni kəmotəsiəulən mautəfən nisaiəni kəm suakəku əha. Kəni kəmotiəlgə nautə e rəhalah kətim min iətəm nəhmtiləh tiəkis, motəfən kəm in. Kəmotəfən aiən u kol toraip-oraip, mine nati kəti min iətəm nəmiəvin təuvir nian kuvən e nigəm, nərgin u frankinsens, mine fomat iətəm nəmiəvin təuvir, nərgin u mir. ^X

¹² Kəni Uhgın təməniəhu ilah e nəməhlairiən məmə okəsəhtəlig-pəniən o Kig Herot Asoli. Kəni inəha ilah kəmotəuəvlək e Kig Herot məhuvən=pən e suaru pisin mautəhuvən imalah ikin.

Josip mine Meri kəmuos Iesu mihlagim mihlūvən İjip

¹³ Nian nətəm koteinatig vivi min u kəmoht rəkis minəutəhuvən, kəni agelo kəti rəha Uhgın təmuva mi-et pətigəm o Josip e nəməhlairiən mətəni=pən kəm in məmə, "Əhtul uəhai, mələs suakəku ilau rəhan məmə, onəkəlgim mihlūvən əpəha İjip. Kəni onəklatig əha ikin mihlətəuarus=pən iəu əmə iəkəni=pinə min kəm ik məmə onəkliətəlig=pa min, mətəu-inu otəsuvəhiən, Kig Herot Asoli otəsəl e suakəku u məmə otəhamu."

¹⁴ Kəni əmeiko e nian əmə əha lapin, Josip təməhtul mələs suakəku ilau rəhan məmə mihlagim mihlūvən əpəha İjip. ¹⁵ Kəni kəməhlatig e nitəni əha mihlətəuarus Kig Herot Asoli timis. Nati u tinuva məmə otol

VIII Aupən ikin, nətəmimi rəha Isrel kəmotətig e profens tepət, kəni nitəni Juta in təhmen e profens kəti rəha Isrel. Mətəu kəməhu-va slef min rəha Asiria minəhuvən ikin əha, kəni uərisig lan, kəməhuva slef min rəha Papilon məhuvən məutətig ikin. Nian nətəm Isrel kəmohtəlig=pa Isrel, mətəu kəməhuvən ikin kətiəh əmə, iuəkir o Jerusiləm. Kətauin ikin əha məmə Jutiə. IX 2:6 Maeka 5:2; Jon 7:42 X 2:11 Sam 72:10-15; Aes 60:6

nipəhrīənīən e nəghatīən iətəm Iərmənīg təmāni rəkis aupən e nəghatīən rəha iəni kəti tətəni lanu lan māmə, "Iəmauin e nətik iərman māmə otiet rəkis Ijip." I

Soldiə min rəha Kig Herot Asoli kəmotohamu nəpəou min nəman

¹⁶ Kəni e nian Kig Herot Asoli təməhrun māmə nətəm koteinatīg vivi e məhau min kəməsotolīən nəuian motauvlək e suaru pisin motagim, kəni nīkin təmāhmə pik agin. Kəni in təmāhli=pən rəhan min soldiə min māmə okəhuvən Petlehem mine ikin min rəfin titəlau lan, māmə okotəsal e nəpəou min nəman rəhalah nu təsapirəkisīən nu keiu, kəni okotohamu rəfin ilah. In təmītəpīn nu keiu lanəha mətəu-inu nīkin təməhti māmə nian əhruahru əha iətəm nətəm koteinatīg kəmotəh məhau lan.

¹⁷ Natimnati min u təmol nəghatīən u tuva mol nipəhrīənīən lan iətəm iəni Jerīmaia təmāni rəkis aupən ikin māmə, ¹⁸ "Nətəm Ramə kəmotətəu pətan kəti tətəsək mətəsək mətəu-inu tətətəu tərāh agin. Pətan əha in Reijel, in tətəsək o nenətīn min. Kəni məsolkeikeiən māmə iətəmi kəti otuva məghati məfəri min rəhan nətəlīgīən mətəu-inu nenətīn min kīnohmīs rəfin." II III

Josip mine Meri mine suakəku kəmhliet Ijip mihlītəlīg-pən Nasərit

¹⁹ Uərisig e nian Kig Herot Asoli təmimīs, mətəu Josip mine Meri mine suakəku kəhlatīg əhanəh əpəha Ijip, kəni agelo kəti rəha Uhgīn təmuva o Josip e nəməhlairiən kəti mətəni=pən kəm in māmə, ²⁰ "Josip. Əhtul mələs suakəku mine rəhan māmə kəni mihlītəlīg=pən e nitəni Isrel, mətəu-inu nətəmi min u kəmotolkeikei māmə okotohamu suakəku, ilah kīnohmīs rəkis." ²¹ Kəni Josip təməhtul mələs suakəku əha mine rəhan māmə, kəni mihlītəlīg=pən min e nitəni əha Isrel.

²² Mətəu nian Josip təmətəu māmə Akeleas təmos nimeī rəhan tatə Kig Herot Asoli mətərmənīg e Jutiə, kəni in təməgīn e nitəlīg-pəniən Jutiə. Kəni Uhgīn təməghati kəm Josip e nəməhlairiən kəti min māmə in otəsuvəniən Jutiə, kəni təmiet muvən ikin pisin e nitəni asoli Kaləli. ²³ Kəni kəmhluvən məhlatīg e nitəni əha Kaləli e taun u Nasərit. Nati u tinuva māmə otol nəghatīən rəha iəni min rəha Uhgīn aupən otuva mol nipəhrīənīən. Ilah kəmotəni=pən māmə, "Okotəni māmə in iətəm Nasərit." IV

Jon Bəptais təmanus pətīgəm nəghatīən rəha Uhgīn

(Mak 1:1-8; Luk 3:1-9,15-17; Jon 1:19-28)

3 Nu min nəuvein tinuva minuvən rəkis, kəni Jon Bəptais təmiet pətīgəm, kəni mətəni pətīgəm nəghatīən rəha Uhgīn əpəha Jutiə ikin təpiə-məpiə

I 2:15 Hos 11:1 II 2:18 Jer 31:15 III E fes u, nərgin u Reijel, tətəhtul o māmə min rəfin rəha Isrel. IV 2:23 Aes 11:1; 53:2; Luk 2:39; Jon 1:45

ikin, ² mətəni māmə, "Otəuhlin itəmah e rəhatəmah nolīən tərāh min, kəni məhuvən o Uhgīn, mətəu-inu, nian iətəm Uhgīn otərmənīg e nətəmimi rəfin tinuva iuəkīr." ^{V3} Jon Bəptais u, iətəm Aiseə, iəni rəha Uhgīn aupən, təmətəghati lan māmə, "Suah kəti tətəuin əpəha təpiə-məpiə ikin mətəni māmə, 'Itəmah, otol əpenə-penə e suaru rəha Iərmənīg, kəni motol rəhan suaru təhruahru.'" VI VII

⁴ Jon tatuvən e napən iətəm kəmol e nimeimeī nati miəgəh kəti kətəni māmə kəmol, kəni rəhan kətəuti kəmol e nilosi kau, kəni nīgīn nauəniən, tatun pitu mine nəhu sukəpak. VIII IX⁵ Kəni nətəmimi tətət kəmotəpən Jerusiləm, mine ikin min e nitəni Jutiə, mine ikin min iuəkīr o nəhu əha Jotən, kəməhuva māmə okoteruh Jon. ⁶ Kəni kəmotəni pətīgəm rəhalah nolīən tərāh min, kəni in təmol bəptais e lah e nəhu əha Jotən.

⁷ Mətəu nian Jon təmafu māmə Farəsi min mine Satusi min tətət kəməhuva māmə otol bəptais e lah, kəni təmāni=pən kəm lah māmə, "Itəmah nəkotəhmen e təgəluə min! Rəhatəmah nolīən təkəu-ekəu. Nikitəmah təsəhtiən māmə, nəmə nautol əmə bəptais u, kəni onəkotagim rəkis e nalpiniən mine niəməha rəha Uhgīn iətəm otuva. !Kəpə! ^{X8} Otol natimnati iətəm kautəgətun māmə nəmotəlali e nətəlīgīən rəhatəmah, motəpəh pəhriən nolīən tərāh min, kəni məhuvən o Uhgīn.

⁹ "Kəni sotəni aruiən kəm təmah e nəfəriən māmə itəmah nəkotəhruahru əmə mətəu-inu itəmah nəuaniləuis min rəha Epraham. !Kəpə! Inu nati əpnapin əmə. Iətəni kəm təmah māmə nati əpnapin kəpiel min əmə, mətəu Uhgīn təhrun nəuhliniən ilah kəhuva nəuaniləuis min rəha Epraham. XI XII¹⁰ Mətəu-inu rəueiu mine, Uhgīn tinəhtul maru rəkis māmə otəuhli nīgi iətəm təsəuəiən e nəuan iətəm təuvir. Kəni in otəuhli=pən nīgi əpəha e nəukətīn mərəki=pən lan e nīgəm. XIII

¹¹ "Rəueiu, iatol bəptais e təmah e nəhu mətəu-inu, itəmah nəmotəuhlin rəhatəmah nətəlīgīən e nolīən tərāh min rəhatəmah. Mətəu iətəmimi kəti otuva iətəm rəhan nəsanəniən mine nəpətīən tapirəkis iəu. Kəni iəu ləhtəni agin, iəsəhmen-pəniən māmə iəkos rəhan put təhmen e iol əhrui. Kəni suah kəha, in otol

V 3:2 Mat 4:17; Mak 1:15 VI Nipətīn rəha nəghatīən u māmə, "Nian iətəmi asoli kəti tuva, itəmah nəkotələhu əhruahru suaru mine motol vivi. Mine itəmah motol əpenə-penə natimnati rəfin. Kəni təhmen əmə, itəmah nəkotəkeikei motələhu əhruahru nətəlīgīən rəhatəmah kəni motol əpenə-penə nikitəmah māmə nian Iərmənīg otuva, mətəu itəmah ninotol əpenə-penə rəkis o nətəuiən in mine nuərisigīən lan." VII 3:3 Aes 40:3 VIII Jon tatuvən e napən iətəm təhmen e rəha iəni Elaijə təmatuvən lan aupən. (2King 1:8, Sek 13:4). Nətəm Isrel, nikilah təmātəhti māmə Elaijə otitəlīg=pə min e nəhue niftəni nian kəti min māmə otol əpenə-penə nətəmimi o nuvaiən rəha Kristo (Mal 4:5-6). Uərisig, Iesu təmāni əpu vivi māmə Jon in iəni kəti təhmen e Elaijə iətəm niki nətəmimi tətəhti māmə otuva min. (Mat 11:14; 17:10-13) IX 3:4 2King 1:8 X 3:7 Mat 12:34; 23:33 XI Nətəm Isrel, nikilah təhti māmə in nati asoli māmə ilah nəuaniləuis pəhriən rəha Isrel, mətəu nati asoli e nəhmti Uhgīn māmə nətəmimi okotəkeikei motəuhlin motəlali e rəhalah nətəlīgīən kəni motol nəuian. XII 3:9 Jon 8:33,39; Rom 4:12 XIII 3:10 Mat 7:19; Luk 13:6-9

bəptais e təmah e Narmın Rəha Uhgın mine nigəm. ¹¹² In tətəhtul maru o nakiliən noliən rəha nətəmimi məmə otəuəri nətəmimi, təhmen=pən e iətəmi tətəsum mətəuəri rəkis nəua wit təuvir mine niłosi wit tərəh. Tatos nəua wit təuvir matuvən lahuənu. Mətəu tətəraki=pən e niłosi wit tərəh e nigəm asoli iətəm tatuəu naunun tikə." ^{II}

Jon təmol bəptais e Iesu

(Mak 1:9-11; Luk 3:21-22)

¹³ Kəni Iesu təmiet e nitəni Kaləli muva e nəhu Jotən məmə Jon otol bəptais lan. ¹⁴ Mətəu Jon tətəniəhu əskasik in məni=pən məmə, "Təhruahru əmə məmə ik onəkol bəptais lak. ?Təhro nətuva məmə iəkol bəptais lam?" ¹⁵ Mətəu Iesu təməni=pən kəm in məmə, "Kəpə. Pəh otol lan u rəueiu. E noliən əha, kilau okuol nati kəti iətəm Uhgın tolkeikei." Kəni Jon təmegəhan lan.

¹⁶ Kəni Jon təmol bəptais e Iesu, kəni rəueiu agin Iesu təməri e nəhu, kəni əmeiko negəu e neai təməuag, kəni təmeruh Narmın Rəha Uhgın təmeiuaiu=pa təhmen e mak, kəni məharəg-pəri lan. ^{III}¹⁷ Kəni nəuia Uhgın təmsipəri e neai mətəni məmə, "Inu nətik keikei iətəm iəkolkeikei pik, kəni nikik tagiən pik ohni." ^{IV}

Setən təməfən-əfən kəm Iesu

(Mak 1:12-13; Luk 4:1-13)

⁴ Kəni Narmın Rəha Uhgın təməghati=pən e niki Iesu məmə in otuvən əpəha ikin təpiə-məpiə ikin məmə Setən otəfən-əfən kəm in. Kəni Iesu təmuvən ikin. ^{V2} Kəni Iesu təməpəh nauəniən o nian fote, e nərauiə mine lapin, kəni uərisig lan nəumis təmus pik. ^{VI3} Kəni Setən təmuva minatəfən-əfən kəm Iesu məni=pən kəm in məmə, "Nəmə ik Nəti Uhgın, əni=pən kəm kəpiel min pəh kotəuhlin ilah məhuva motol pıret lan."

⁴ Mətəu Iesu təmuhalpin nəghatiən rəha Setən məmə, "Kəmətəi e Nauəuə Rəha Uhgın məmə, 'Nətəmimi ko kəsotəmiəgəhiən e nauəniən əmə, mətəu okotətig e nəghatiən min rəfin iətəm tatsipən o Uhgın.'" ^{VII}

⁵ Kəni Setən təmit Iesu mian əpəha Jerusiləm, e nəhue nimə əpəha ilis agin e Nimə Rəha Uhgın, ⁶ kəni məni=pən kəm Iesu məmə, "Nəmə ik Nəti Uhgın, iuvig pətigəm, mətəu-inu Nauəuə Rəha Uhgın tətəni məmə, 'Uhgın otəni=pən kəm rəhan nagelo min məmə okotəsəl vivi lam, kəni motələs ik əpə ilis e nəhlmilah məmə nəsoriniən nəhikəm nəuətəin e kəpiel.'" ^{VIII}

⁷ Kəni Iesu təmuhalpin nəghatiən rəha Setən məmə, "Nauəuə Rəha Uhgın tətəni min məmə, 'Ko nəsəfən-əfəniən kəm rəhatəmah İərməniğ Uhgın matol məmə in tətətig itəmah min, uə kəpə.'" ^{IX}

I 3:11 Jon 1:26-27,33; Uək 1:5 II Nipəti nəghatiən u məmə Uhgın otəuəri nətəmimi. Nətəmimi u kəutəhatətə e Iesu okəhuvən e negəu e neai, mətəu nətəmimi u kəsotəhatətəiən, otəraki=pən e nigəm asoli, inəha "hell." III 3:16 Jon 1:32 IV 3:17 Sam 2:7; Aes 42:1; Mat 12:18; 17:5; Luk 9:35 V 4:1 Hip 2:18; 4:15 VI 4:2 Eks

⁸ Kəni Setən təmit min Iesu mian əpəha ilis e nitəuət asoli, kəni məgətun in e nitənimtəni min rəfin, mine nepətiən rəhalah, mine natimnati təuvir agin min rəfin iətəm kəutətig lan, ⁹ kəni təməni=pən kəm Iesu məmə, "Natimnati min rəfin min əha, iəkəfınə kəm ik məmə onətərməniğ e lah, nəmə nəkasiəulin=pa kəni məfaki=pa kəm iəu."

¹⁰ Kəni Iesu təmuhalpin rəhan nəghatiən məmə, "İAmərekis muvən isəu, Setən! Nauəuə Rəha Uhgın tətəni məmə, 'Onəkotəfaki əmə kəm rəhatəmah İərməniğ Uhgın, kəni in əmə, onəuət əmə rəhan nətəligiən.'" ^X

¹¹ Kəni Setən təmagim məpəh Iesu, kəni nagelo min kəməhuva motasiru lan.

Iesu təmətuəuin mətəni pətigəm nəghatiən rəha Uhgın e nitəni Kaləli

(Mak 1:14-15; Luk 4:14-15)

¹² Kəni e nian əha, kəmaskəlim Jon Bəptais kləfən e kaləpus. Kəni nian Iesu təmətəu nəghatiən lan, kəni in təmiet muvən e taun Nasərit e nitəni Kaləli. ^{XI13} Kəni ko uərisig, təməpəh natigəhən Nasərit, kəni miet muvən əpəha ləuəhtəni e taun kəti, nərgin u Kapeniəm, iuəkir o nəhu Lek Kaləli, kəni mətətig ikin əha e nitəni asoli rəha nəuaniləuis min rəha Sepulun mine Nəptali əupən. ¹⁴ Təmuvən ikin əha məmə nəghatiən rəha iəni Aiseə otuva mol nipəhriəniən lan iətəm təməni əupən məmə, ¹⁵ "Niftəni rəha nəuaniləuis rəha Sepulun, mine niftəni rəha nəuaniləuis rəha Nəptali tətəməhli e suaru tətuvən e nəhu Lek Kaləli, nəven=pən e nəhu Jotən. Inu nitəni asoli Kaləli, ima Nanihluə min. ¹⁶ Nətəmi ikin kəmotətig e napinəpuən, mətəu kəmoteruh nəhəgəhəgiən asoli kəti. Kəni tinatian, kəni nəhəgəhəgiən asoli təməsiəgəpin ilah nətəm kəmotətig e napinəpuən rəha nimisiən u tətəhtərain ilah nian rəfin." ^{XII}

¹⁷ Kəni mətuəuin e nian əha, Iesu təmətəni pətigəm nəghatiən rəha Uhgın mətəni məmə, "Otəuhlin itəmah e rəhatəmah noliən tərəh min, kəni mohtəlig=pən o Uhgın, mətəu-inu Narməniğ Rəha Uhgın tinətuva iuəkir." ^{XIII}

Iesu təmauin e nətəmimi kuvət məmə okotohtəupən in

(Mak 1:16-20; Luk 5:1-11)

¹⁸ Iesu təmətəliuək e nikəli nəhu Lek Kaləli, kəni meruh suah mil keiu ilau pian, Antiru mine Saimon, u nərgin kəti min u Pitə. İlau kətuatu e net e nəhu Lek Kaləli mətəu-inu ilau iətəmimi mil rəha niuviən nəmu min. ¹⁹ Kəni təməni=pən kəm lau məmə, "İəuva, muiəu=pa iəu, miəuva rəhak iətəmimi mil, kəni iəu iəkol itəlau nəkiəuva iətəmimi mil rəha niuviən nətəmi-mi məmə okəhuva rəhak min nətəmimi." ²⁰ Kəni rəueiu agin, ilau kəmuəpəh rəhalau net, kəni muiəu=pən.

34:28 VII 4:4 Dut 8:3; Kol 1:16-17 VIII 4:6 Sam 91:11-12 IX 4:7 Dut 6:16 X 4:10 Dut 6:13 XI 4:12 Mat 14:3; Mak 6:17; Luk 3:19-20 XII 4:16 Aes 9:1-2 XIII 4:17 Mat 3:2; 19:27

21 Kəni Iesu təmalıuək muvən nəuan nəuветin min, kəni meruh suah mil keıu mın ilau pian, nərgılau u Jemis mine Jon, nəti Səpəti mil. Kətuəharəg e nıpəgnəua bot ilahal rəhalau tatə mətuəhli vivi rəhalau mın net. Kəni Iesu təmauın e lau məmə okıəuua mi-auərisig lan. 22 Kəni rəueıu agın, ilau kəmuəhtul muəpəh bot mine tatə rəhalau, kəni miatəu=pən Iesu.

Iesu təməgətun nətəmimi kəni matol vivi nətəmimi e nımisiən
(Luk 6:17-19)

23 Kəni Iesu təmalıuək ikın mın rəfin e nitəni Kaləli, mətəgətun nətəmimi əpəha e nımə mın rəha nuhapuminiən, kəni mətəni pətigəm nanusiən təuvır rəha Uhgın kəm nətəmimi, kəni matol vivi nətəmimi nətəm kəutohmis e nımisiən rəfin, mine nətəmimi nətəm nıpətıləh tərəh o nımisiən rəfin. 124 Kəni nanusiən e Iesu təmitəlau rəfin e profens ikın Sıriə, kəni nətəmimi kəmosos nətəmimi rəfin nətəm kəutohmis məhuva o Iesu, rəhalah nımisiən tol mın lanu: nəuvein kəutohmis, nəuvein nıpətıləh tətahmə, nəuvein narmin tərəh tətətig e lah, nəuvein kəutos nımisiən rəha mənig məutəuit, kəni nəuvein nıpətıləh nəuветin təmimis. Mətəu Iesu təmol vivi ilah. 125 Kəni nımənin nətəmimi kəməhiet e ikın mın rəfin. Məhiet e nitəni Kaləli, mine ikın Tekapolis, mine Jerusiləm əpəha Jutiə, mine ikın pisin mın nəuvein əpəha Jutiə, mine ikın mın nəven=pən e nəhu Jotən kəni ilah rəfin kəməhuarisig e Iesu. III

Əpəha ilis e nitəuət, Iesu təməgətun rəhan nətəmimi nətəm kəutəhuərisig lan

5 Nian Iesu təmeruh nımənin nətəmimi nətəm kəutohtəu=pən in, kəni in təmuvən əpəha ilis e nitəuət, kəni mətəharəg, kəni rəhan nətəmimi nətəm kəutəhuərisig lan, ilah kəməhuva. 2 Kəni mınətuəuin mətəgətun ilah.

Nətəmimi nətəm kəutətig e nəuviriən pəhriən

Iesu təməni məmə,

3 "Nəkəutətig e nəuviriən pəhriən nian nautosiahu itəmah, mətəni e nikitəmah məmə nəutəhtul=pən əmə e Uhgın. In nəuviriən pəhriən mətəu-inu, itəmah nətəmimi rəha Uhgın, kəni in tətərmənig e təmah. IV

4 Nəkəutətig e nəuviriən pəhriən nian nəutasək kəni nikitəmah tətahmə. V In nəuviriən pəhriən mətəu-inu, Uhgın otosiahu nikitəmah. VI

5 Nəkəutətig e nəuviriən pəhriən nian nəsotəfəri aruiən itəmah. In nəuviriən pəhriən mətəu-inu, o nian kəti Uhgın otəfinə nəhue nıftəni kəm təmah u rəhan mın. VII

I 4:23 Mat 9:35; Mak 1:39; Uək 10:38 II 4:24 Mak 6:55 III 4:25 Mak 3:7-8 IV 5:3 Aes 57:15 V Iesu təsəniən əhruahru u ikinu məmə iətəmi kəti təməhro nikin təhmə. Nəmə təhro nikin tətahmə o noliən tərəh rəhan, uə kəmə təhro nikin tətahmə mətəu-inu iətəmi kəti təmimis, uə nəmə təhro in nati kəti mın. VI 5:4 Aes 61:2-3; Nəh 7:17 VII 5:5 Sam 37:11

6 Nəkəutətig e nəuviriən pəhriən nian nəkətolkeikei pık e nikitəmah rəfin agın məmə nəmiəgəhiən rəhatəmah otəhruahru e nəhmti Uhgın. In nəuviriən pəhriən mətəu-inu, Uhgın otol itəmah nəkəotəhruahru. VIII

7 Nəkəutətig e nəuviriən pəhriən nian nəkətasəkəhru-in nətəmimi. In nəuviriən pəhriən mətəu-inu, Uhgın otasəkəhruin itəmah.

8 Nəkəutətig e nəuviriən pəhriən nian nikitəmah təhruahru məuvır. In nəuviriən pəhriən mətəu-inu, onəkoteruh Uhgın.

9 Nəkəutətig e nəuviriən pəhriən nian itəmah nətəmimi rəha nələhuiən nəməlinuiən. In nəuviriən pəhriən mətəu-inu, okəuin e təmah məmə nenəti Uhgın.

10 Nəkəutətig e nəuviriən pəhriən nian nautol natimnati iətəm kəotəhruahru e nəhmti Uhgın, kəni nətəmimi kəutol tərəh kəm təmah ohni. In nəuviriən pəhriən mətəu-inu, itəmah nətəmimi rəha Uhgın, kəni in tətərmənig e təmah. IX

11 "Nəkəutətig e nəuviriən pəhriən nian nətəmimi kəutol natimnati mın tərəh kəm təmah mətəu-inu itəmah nətəmimi rəhak, inəha kəutəni rah itəmah, kəni məutərəkin itəmah, kəni məuteıuə e təmah məutəni nəghatiən tərəh mın məutərəkin itəmah lan. X12 Nıpəhriəniən, nətəmimi kəmautol noliən əhmen mın əmə kəm iəni mın əupən ikın iətəm ilah kəutol kəm təmah. Kəni otəgiən pık, mətəu-inu nətəuıiən əsoli rəhatəmah tətətig əpah e nəgəu e neai. XI

Sol mine nəhəgəhəgiən

(Mak 9:50; Luk 14:34-35)

13 "İtəmah nəkəotəhmen e sol o nətəmimi rəfin e nəhue nıftəni. XII Mətəu nəmə rəhan nətəhiən tinikə, otəhro muva mətəhiən mın? !Təsəuvır minıən o nati kəti mın! Okəraki lan, kəni nətəmimi okotalıuək lan. XIII

14 "İtəmah nəhəgəhəgiən rəha nətəmimi e nəhue nıftəni. Taun iətəm kəmol əpəha ilis e nitəuət, ko təsəhluəgiən. XIV15 Kəni iətəmimi kəti tikə məmə otasiəpən e lait, kəni masuəpərim lan e bəkit. Kəpə, nian tasiəpən e lait, kəni in otəkeikei maharu-pəri ilis, ikın lait tətəharəg ikın məmə lait otasiəgəpin rəfin nıpəgnəua nımə o nətəmimi rəfin. XV16 Kəni e noliən əhmen mın əmə, otol rəhatəmah lait e nəmiəgəhiən rəhatəmah tasiə məmə nətəmimi okoteruh uək təuvır mın iətəm itəmah nautol, kəni ilah okotəfəri nərgi tatə Uhgın iətəm tətətig e nəgəu e neai." XVI

VIII 5:6 Aes 55:1-2 IX 5:10 1Pitə 3:14 X 5:11 1Pitə 4:14 XI 5:12 2Kron 36:16; Uək 7:52 XII Sol tatol nauəniən tətəhiən vivi, kəni məsərahian. Təuvır məmə noliən rəhatah otətasıru e nətəmimi məmə ilah kəhuva nətəmimi nətəm kəotəhruahru. Mətəu tərəh okəmə noliən rəhatah tatiuvi=pən nətəmimi e noliən tərəh. XIII Kitəh kəotəhmen e nıpəti nien nian kəkiəh kəni kəuarin nati lan, nətəmimi kotun motətuə təuvır. Mətəu nəmə noliən rəhatah tatiuvi=pən nətəmimi e noliən tərəh, kəni kitəh kəotəhmen əmə nıpat e nien ko kəsoliən nati kəti mın lan. Təuvır əmə məmə kəraki lan. XIV 5:14 Jon 8:12; 9:5 XV 5:15 Mak 4:21; Luk 8:16; 11:33 XVI 5:16 Efəs 5:8-9; 1Pitə 2:12

Lou rəha Mosis

17 Kəni Iesu təmətəkeikei mətəni=pən kəm lah məmə, "Məta nikitəmah təhti məmə iəmuva məmə iəkərəkən Lou iətəm Uhgın təməfən kəm Mosis mine iəni min aupən. !Kəpə! Iəməsuvaian məmə iəkərəkən ilah, mətəu iəmuva məmə iəkol nīpətī nəghatīən pəhriən min əha okəhuva motol nīpəhriənīən. I18 Pəhriən, iətəni kəm təmah məmə nian niftəni mine neai kətuatīg, kəni Lou, in min otətətīg. Kəni ko nati kəti otəsikəian lan, nati əpnapīn in letə əkəku agin, kəni Lou otəhtul matol uək mətəuarus=pa nəghatīən min rəfin rəha Lou kəhuva motol nīpəhriənīən lan. II19 Kəni, o nati əha inəha, iətəmi kəti iətəm təpəh Lou mətəgətun nətəmimi min məmə ilah min okotəpəh, nati əpnapīn in Lou kəti ləhtəni agin, kəni okotauin e iətəmi əha məmə in ləhtəni agin e Narməniğian Rəha Uhgın. Mətəu iətəmi kəti iətəm tatol Lou min əha, mətəgətun nətəmimi lan, kəni okotauin e iətəmi əha məmə in ilis agin e Narməniğian Rəha Uhgın. III20 Iətəni lanəha kəm təmah mətəu-inu, rəhatəmah noliən otəkeikei məhruahru vivi agin e nəhmti Uhgın, tapirəkis noliən min rəha Farəsi min mine nəgətun min rəha Lou nətəm nikilah əmə təhti məmə kotəhru-ahru vivi. Nəmə rəham noliən təsəhruahru vivian lanəha lan, kəni ko nəsuvenian matīg ahgəl Nar-məniğian Rəha Uhgın."

Nəniən rəha Iesu o noliən niəməha (Luk 12:57-59)

21 Kəni Iesu təməni min məmə, "Itəmah nəmotətəu rəkis nəghatīən iətəm nəgətun min kəmotəni kəm kəha min rəhatəmah aupən. Ilah kəmotəni məmə, 'So-tohamuiən itəmi,' kəni 'Iətəmimi iətəm təmo hamu iətəmi, otəkeikei məhtul e nəhmti kot mos nalpīniən.' IV22 Mətəu iəu iətəni kəm təmah məmə, V nəmə iətəmi kəti niəməha tatol əmə o nati kəti pian təmol, kəni təhruahru məmə iətəmi əha iətəm niəməha təmol, otəhtul e nəhmti kot. Kəni nəmə iətəmi kəti tətəni rah pian, kəni təhruahru məmə in otəhtul e nəhmti kaunsił asoli. Kəni nəmə iətəmi kəti təuiakən e iətəmi kəti, VI kəni təhruahru məmə iətəmi təməni nəghatīən əha otuvən e niğəm asoli. VII 23 "Kəni o nati əha inəha, nəmə nian natuvən e oltə e Nimə Rəha Uhgın məmə onəkəfən nati kəm Uhgın, mətəu ikin əha, nīkim tīnəhti piam iətəm tatol niəməha kəm ik o nati kəti nəmol lan təsəhmenian, VIII24 əpəh pīpim rəham nati əha, kəni muvən meruh piam muələhu əhruahru nətəliğian rəhatəlau, muəpəh noliən tikimīr, miəuva matuol kətiəh, kəni uərisig nə-

I 5:17 Rom 3:31 II 5:18 Luk 16:17; 21:33 III 5:19 Jem 2:10 IV 5:21 Eks 20:13; Dut 5:17 V Iesu təməsəniən məmə Lou tərəh. Mətəu in tətəni pətīgəm lou iətəm təuvir pīk, kəni matek niki nətəmimi. VI Nəghatīən u "təuiakən e iətəmi kəti," tətəghati e nəghatīən min təhmen e "Ik iərmis," uə "Ik ialməli," uə "Rəhm-kapə tikə," uə "Ik nətī iərmis." VII 5:22 1Jon 3:15 VIII 5:23 Mak 11:25; 1Jon 4:20-21; Hos 6:6; Aes 1:10-17; 1Saml 15:22

panitəliğ muvən məfən nati kəti rəham kəm Uhgın e oltə əpəha e Nimə Rəha Uhgın.

25 "Kəni nəmə nəmol nati kəti təsəhmenian e iətəmi-kəti, kəni iətəmi u tolkeikei məmə otələs ik nəkian e kot, təuvir məmə nəkuvən uəhai əmə, nian nəsian əhanəhian e kot, kəni muələhu əhruahru pīpim nīpəgnəmtin rəhatəlau. Nəmə nəkəpəh, iətəmimi u otləfən ik e nəhlmi iətəm tətakil nəghatīən, kəni iətəm tətakil nəghatīən otləfən ik e nəhlmi polis, kəni polis otləfən ik e kaləpus. 26 Nīpəhriənian iətəni kəm təmah məmə, nəmə tol lanəha, ko nəsietian e kaləpus mətəuarus nəkəkeikei mətəu e məni rəfin agin o nalpiniən rəham."

Iətəmimi iətəm tətəkləh e pətan

27 Kəni Iesu tətəkeikei mətəni=pən kəm lah məmə, "Itəmah nəmotətəu rəkis nəghatīən u məmə, 'Itəmah nətəm nəmotol rəkis marit, nəsotəkləhian e nīpətan pisin min.' IX28 Mətəu iəu, iəu iətəni kəm təmah məmə nian suah kəti iətəm tīnol rəkis marit tateruh pətan pisin kəti matolkeikei məmə otəkləh lan, kəni in tīnol rəkis təfəgə tərəh e nīkin, təhmen əmə məmə in tī-nəkləh pəhriən lan. 29 Nəmə nəhmtəm tol ik natol təfəgə, kəni təuvir məmə nəkələs rəkis mərəki lan. Təməuvir məmə nīpətīm nəuvetin tikə, tapirəkis agin nəmə nīpətīm rəfin okərəkī=pən e niğəm asoli u nau-nun tikə. X30 Kəni nəmə nəhlməm tol ik natol təfəgə, kəni təuvir məmə nəkətəhtuv rəkis mərəki lan. Təməuvir məmə nīpətīm nəuvetin tikə, tapirəkis agin məmə nīpətīm rəfin okərəkī=pən lan e niğəm asoli u naunun tikə." XI XII

Iətəmimi iətəm tətəpəh rəhan pətan

(Mat 19:9; Mak 10:11-12; Luk 16:18)

31 Kəni Iesu təməni min məmə, "Itəmah nəmotətəu rəkis nəghatīən u məmə, 'Iətəmimi iətəm otəpəh rəhan pətan, in otəkeikei məfən nauəuə kəti kəm in iətəm tətəgətun məmə in tīnəpəh.' XIII32 Mətəu iəu, iəu iətəni kəm təmah məmə, nəmə iərman kəti iətəm təmol marit tatol tifos mətəpəh rəhan pətan, mətəu pətan u təsəpiliən ilau suah pisin kəti, kəni rəhan iər-man tatol təfəgə tərəh. Kəni nəmə pətan əha tatitəu=pən suah pisin, kəni pətan əha tatol təfəgə, mətəu nəmkarəpəniən rəha iərman rəhan aupən. Kəni suah u iətəm tatit pətan əha, in min tatol təfəgə."

Nonauvil min

33 Kəni Iesu təməni min məmə, "Nəmotətəu rəkis nəghatīən kəti min iətəm nəgətun min kəmotəni kəm

IX 5:27 Eks 20:14; Dut 5:18 X 5:29 Mat 18:9; Mak 9:47 XI Inu nəghatīən əuhlin iətəm tətəgətun məmə Iesu tolkeikei məmə kitah okotəkeikei motol uək əskasik o nəpəhian rəhatah noliən tərəh min. Təhmen əmə məmə kəutəhtuv rəkis noliən tərəh min. Mətəu Iesu tətəsolkeikeian məmə okotərəkən nīpətītah, mətəu tolkeikei məmə kəutəliuək e noliən əhruahru, kəni molkeikei məmə nīkitah kəutəhruahru. XII 5:30 Mat 18:8; Mak 9:43 XIII 5:31 Dut 24:1-4; Mak 10:4

rəhatah kəha min aupən məmə, 'Nəsotatgəhliən nonauvil min rəhatəmah iətəm nəmotos, mətəu nəkotəkeikei motol nati nak nəmotos nonauvil lan kəm Uhgın məmə nəkotol.' I II³⁴ Mətəu iəu, iəu iətəni kəm təmah məmə, sotos əməiən nonauvil e nati kəti məmə otol rəhatəmah nəghatiən təskasik. Sotosiən nonauvil e negəu e neai mətəu inu ikin əha Uhgın tə-tarməniğ lan, kəni noliən əha təhmen məmə nautos nonauvil e Uhgın. III³⁵ Kəni sotosiən nonauvil e nəhue niftəni mətəu-inu ikin əha Uhgın tətarməniğ lan, kəni noliən əha təhmen məmə nautos nonauvil e Uhgın. Kəni sotosiən nonauvil e Jerusiləm mətəu-inu ikin əha in taun rəha Uhgın, u in Kig asoli ikin, kəni noliən əha təhmen məmə nautos nonauvil e Uhgın. IV³⁶ Kəni sotosiən nonauvil e rəhn-kəpə təmah, mətəu-inu rəhatəmah nəsanəniən tikə lan. Nəkotəruu nəuhlin-iən nəuanutəmah kətiəh əmə tuva məruən uə məpın. Uhgın əmə tətarməniğ e natimnati e nəmiəgəhiən rəhatəmah. Kəni noliən əha təhmen məmə nautos nonauvil e Uhgın. ³⁷ Mətəu nian rəfin onəkotəni əmə nıpəhriən-iən, nati kəti min tikə. Kəni nəmə rəhatəmah nətəliğ-iən e nati kəti in 'əuəh,' kəni nəkotəni əmə məmə, 'əuəh.' Kəni nəmə rəhatəmah nətəliğ-iən e nati kəti in 'kəpə,' kəni nəkotəni əmə məmə, 'kəpə.' Nəghatiən min iətəm kotəpırekis 'əuəh' uə 'kəpə,' kaut-sipən e Setən."

Nalpinian
(Luk 6:29-30)

³⁸ Kəni Iesu təmətəkeikei mətəni məmə, "Nə-motətəu rəkis nəghatiən kəti məmə, 'Nəmə iətəmi kəti tərəkın nəhmtəm kəti, kəni nətəmimi okotərəkın min nəhmtin kəti. Kəni nəmə iətəmi kəti tərəkın nəhluvm kəti, kəni nətəmimi okotərəkın min nəhluvn kəti.' V³⁹ Mətəu iəu, iəu iətəni kəm təmah məmə, nəsalpinian nərəhiən iətəm iətəmimi kəti təmol kəm ik. Nəmə iətəmi kəti tahi ik mem nıkapım maru, kəni nəkəkeikei malelin=pən min nıkapım məuil pəh tem min. ⁴⁰ Kəni nəmə iətəmi kəti tələs ik nəkian e kot, kəni mətəkeikei ohnik məmə nəkəfən rəham sot əkəku kəm in məmə otol vivi rəhatəlau nərəhiən, kəni nəkəkeikei məfən min rəham sot asoli. ⁴¹ Kəni nəmə soldia kəti rəha nətəm Rom tətəkeikei ohnik məmə nəkələs rəhan kətim muvən kilomitə kətiəh, mətəu ik nəkəkeikei mələs min muvən kilomitə kəti min tol keiu. ⁴² Nəmə iətəmi kəti təteasie ohnik, kəni ik nəkəkeikei məfən kəm in. Kəni nəmə iətəmi kəti tolkeikei məmə in otos rəham nati kəti muvən konu mos mitəliğ min muva, kəni nəsəniən məmə nəkəpəh. Nəkəkeikei məfən."

Noliən rəha nolkeikeiən tikimir min
(Luk 6:27-28,32-36)

⁴³ Kəni Iesu təməni min məmə, "Nəmotətəu rəkis məmə, 'Onəkotolkeikei nətəmi min u iuəkır o təmah,

I 5:33 1Kor 7:10-11 II 5:33 Lev 19:12; Nam 30:2; Dut 23:21
III 5:34 Aes 66:1; Mat 23:22; Jem 5:12 IV 5:35 Sam 48:2; Aes 66:1
V 5:38 Eks 21:24; Lev 24:20; Dut 19:21

kəni mətəməki e tikimir min rəhatəmah.' VI⁴⁴ Mətəu iəu, iəu iətəni kəm təmah məmə onəkotolkeikei rəhatəmah tikimir min, kəni motəfaki o nətəmimi min u nətəm kautol nərəhiən kəm təmah, VII⁴⁵ kəni noliən əha otəgətun məmə itəmah nenəti Uhgın rəhatəmah iətəm tətatig ilis e negəu e neai. Kəni otol lanəha mətəu-inu rəhatəmah Uhgın tatol mitigar tətəsiəgəpın nətəmimi nətəm kotəuvır mine nətəmimi nətəm kotərah, kəni in mətəhli=pa nuhəuən kəm nətəmimi min u nətəm rəhalah nəmiəgəhiən təhrəuhru, mine nətəmimi min u nətəm rəhalah nəmiəgəhiən təsəhrə-ahruən.

⁴⁶ "Nəmə nəkotolkeikei əmə nətəmimi min u nətəm kotolkeikei itəmah, kəni nıkitəmah təhti məmə Uhgın otətəu itəmah o noliən kəti iətəm təuvır? !Kəpə! !Nətəmimi min u nətəm kautos məni rəha takis, iətəm kətəni məmə nətəmimi ilah kotərah, ilah min kotolkeikei ilah min!

⁴⁷ "Kəni nəmə nəkotolkeikei əmə itəmah min nəuvein məutəghati kəm lah min, mətəu təhro? ?Nıkitəmah təhti məmə nautol nati kəti iətəm təuvır tapırekis nətəmimi əpnapın? Kəpə. Nətəmimi min nətəm kəsotəhruniən Uhgın, ilah min kautol lanəha. ⁴⁸ Tol lanəha, itəmah nenəti Uhgın nəkotəkeikei motol noliən iətəm in təuvır məhrəuhru nian rəfin, təhmen=pən əmə məmə rəhatəmah Tatə Uhgın in tatol." VIII

Noliən min iətəm təuvır kəm Uhgın

⁶ Kəni Iesu təməni min məmə, "Sotoliən məmə nəkotol noliən təuvır min məmə nətəmimi okoteruh itəmah ohni. Nəmə nəkotol məmə nətəmimi okoteh, kəni Uhgın əpəha e negəu e neai otəsətəouiən itəmah ohni. IX

**Noliən iətəm təuvır
o nəfəniən kəm nanrah min**

² "Tol lanəha, nəmə nəkotəfən nati kəti kəm nanrah min məmə nəkotasıru e lah, nəsotəhliən təui lan məmə nətəmimi okotəhrun. Inu təhmen e noliən rəha nəfaki eiue min. Nian ilah kotasıru e nanrah min, rəhalah noluək min kəutəni pətigəm e nimə rəha nuhəpuniən mine ihluə e suaru asoli. Kautol lanəha məmə nətəmimi okotisai ilah. Nıpəhriən-iən iətəni kəm təmah məmə, ilah kınotos rəkis nətəouiən rəhalah, inəha nisaiən rəha nətəmimi. ³ Mətəu itəmah, nəmə nəkotəfən nati kəti kəm nanrah min məmə nəkotasıru e lah, nəkotəkeikei motol məmə nətəmimi okəoteruhiən, nati əpnapın rəhatəmah min nətəmimi. ⁴ Otol lanəha məmə nətəmimi okotəruu rəhatəmah noliən təuvır min, kəni rəhatəmah Tatə iətəm tateruh rəhatəmah noliən təuvır min nati əpnapın nətəmimi kəsoteruhiən, in otətəou itəmah o noliən min əha."

VI 5:43 Lev 19:18 VII 5:44 Eks 23:4-5; Luk 23:34; Uək 7:60; Rom 12:14,20 VIII 5:48 Lev 19:2; Dut 18:13 IX 6:1 Mat 23:5

Noliän rəha nəfakiän

(Luk 11:2-4)

⁵ Kəni Iesu təmətəkeiki mətəni məmə, “Nian nəkotəghati kəm Uhgın e nəfakiän, kəni sotoliän e noliän rəha nəfaki eiua min. Nətəmiimi min əha, ilah kətolkeiki məmə okotəhtul əpəha e nimə rəha nuhapumiän, mine ihluə e suaru asoli, kəni motəfaki məmə nətəmiimi okotəfu motətəu ilah. Nipəhriänian iätəni kəm təmah məmə ilah kinotos rəkis nətəouiän rəhalah, inəha nisaiän rəha nətəmiimi. ¹⁶ Mətəu nian nəkotəghati kəm Uhgın e nəfakiän, nəkəhuvən əpəha e nipəgnəua nimə rəhatəmah, kəni motəhtipəsīg, kəni motəfaki kəm Uhgın iätəm tətətiğ ikin əha iätəm nətəmiimi kəsoteruhian itəmah. Kəni rəhatəmah Tatə iätəm tateh rəhatəmah noliän oneuən min, in otətəu itəmah o rəhatəmah noliän təuvir min.

⁷ “Kəni nian nəkotəghati kəm Uhgın e nəfakiän, sotoriarunian nəghatian min tepət pik u nipətin tikə, təhmen e nətəm kotəruu Uhgın. Nihilah təhti məmə rəhalah uhgın min okotətəu ilah o nəghatian min tepət iätəm kəutəfaki məutəni. ¹⁸ Sotoliän məmə ilah mine, mətəu-inu uərisig nəkotətapuəh ohni, mətəu rəhatəmah Tatə Uhgın tinəhrun rəkis nati nak iätəm nəkotəkeiki. ^{III}

⁹ “Kəni tol min lanəha, nian nəkotəghati kəm Uhgın e nəfakiän, kəni nəkotəfaki lanu lan:

“Tatə rəhatimah iätəm nətətiğ e negəu e neai, pəh nətəmiimi kotisai ik.

¹⁰ Pəh narmənigiän rəham tuva, kəni pəh nati iätəm ik nəkolkeiki in otuva mol nipəhriänian lan u ikinu e nəhue niftəni, təhmen=pən əmə mə inko ilis e negəu e neai. ^{IV}

¹¹ Əfa-to nauəniän kəm timah təhmen o nian rəueiu.

¹² Kəni alu məsalpiniän, noliän tərəh min rəhatimah, təhmen=pən əmə məmə itimah iəsotalpiniän motalu lan kəni məsotaskəlim əskasikiän e nikitimah noliän tərəh min rəha nətəmiimi nətəm kautol nərahian kəm timah. ^V

¹³ Kəni segəhaniän e timah iəkəhuvən ima nəfeifeiän, mətə oiəkotəkeiki motol noliän tərəh. Mətəu os rəkis itəmah e nəhlmī Setən. ^{VI}

¹⁴ “Nəmə itəmah nəkotalu e noliän tərəh min rəha nətəmiimi iätəm kautol e təmah məsotaskəlim iəkisiän e nikitəmah məsotalpiniän, kəni rəhatəmah Tatə Uhgın e negəu e neai, in otalu məsalpiniän rəhatəmah noliän tərəh min. ^{VII}¹⁵ Mətəu nəmə itəmah nəsotaluiän, motaskəlim iəkis e nikitəmah noliän tərəh min rəha nətəmiimi iätəm kautol e təmah, motalpin, kəni ko rəhatəmah Tatə Uhgın otəsaluian kəni malpin noliän tərəh min rəhatəmah.”

I 6:5 Mat 23:5; Luk 18:10-14 II 6:7 1King 18:26-29 III 6:8 Mat 6:32 IV 6:10 Luk 22:42 V 6:12 Mat 6:14-15; 18:21-35 VI 6:13 Luk 22:40; Jem 1:13; Jon 17:15; 2Təs 3:3; 2Tim 4:18 VII 6:14 Mak 11:25-26

Noliän rəha nətuakəmiän

¹⁶ Kəni Iesu təmətəni min məmə, “Nian nəkotətəuakəm motəpəh nauəniän motəfaki kəm Uhgın, sotoliän nəhmtitəmah təpəu təhmen=pən e nəfaki eiua min. Ilah kautol nəhmtilah tol pisin, məmə nətəmiimi okoteruh ilah məmə nəumis tinus ilah, kəni nətəmiimi okotisiai ilah. Nipəhriänian iätəni kəm təmah məmə ilah kinotos rəkis nətəouiän rəhalah, inəha nisaiän rəha nətəmiimi. ^{VIII}¹⁷ Mətəu nian nəkotətəuakəm motəpəh nauəniän məutəfaki kəm Uhgın, onəkoteikuas e nəhmtitəmah, kəni motol məmə okeruh məmə nəkotəuvir. ¹⁸ Nautol lanəha məmə nətəmiimi okəsoteruhian məmə nəutətəuakəm məutəpəh nauəniän məutəfaki kəm Uhgın. Kəni rəhatəmah Tatə iätəm tateruh rəhatəmah noliän oneuən min, in otətəu itəmah o rəhatəmah noliän təuvir min.”

Nati təuvir əpəha e negəu e neai

(Luk 11:34-36)

¹⁹ Kəni Iesu təmətəni min məmə, “Təsəuviriän məmə nəkotoriarun rəhatəmah natimnati təuvir min e nəhue niftəni u məmə rəhatəmah nautə otepət, mətəu-inu e nəhue niftəni u, uvni min kotəhrun noarehreiän, kəni namrəiän təhrun nərəkinian natimnati min əha, kəni nakləh min kotəhrun nəhapuiän nimə məhuvən imə motakləh e rəhatəmah natimnati. ^{IX}²⁰ Mətəu təuvir məmə nəkotoriarun rəhatəmah natimnati təuvir min əpəha e negəu e neai. Ikin əha uvni min kəsotoarehreiän, kəni namrəiän ko təsərəkinian natimnati min əha, kəni nakləh min ko kəsotakləhian lan. ^X²¹ Nəukəti nətəligiän u məmə onəsotaluiän lan məmə, ikin pəhruvən rəhatəmah natimnati təuvir min kəutəmähli ikin, mətəu nian rəfin nikitəmah otəkeiki mətəhti natimnati min əha ikin əha.

²² “Nəhmtəm in təhmen e lait iätəm tətəfinə nəhəgəhagiän kəm nipətim. Nəmə nəhmtəm mil kuəuvir, təhmen əmə məmə nipətim təriauəh e nəhəgəhagiän. ²³ Mətəu nəmə nəhmtəm mil kuərah, təhmen əmə məmə nipətim in təriauəh e napinəpuian. !Kəni nəmə nəhəgəhagiän e nipətim in napinəpuian əmə, təhmen əmə məmə ik nətətiğ e napinəpuian asoli agin! ^{XI}

²⁴ “Iätəmiimi tikə iätəm təhrun nuvaiän in slef rəha iätəmi asoli keiu. Nəmə in tətəlkut məmə otol lanəha, kəni otolkeiki kəti mol nəuiän, kəni məməki e kəti məsoliän nəuiän. Ko nəsoliän slef rəha Uhgın mine məni e nian kətiəh əmə.”

VIII 6:16 Aes 58:5-9 IX 6:19 Jem 5:1-3 X 6:20 Mat 19:21; Luk 18:22 XI Nipətin kəti rəha “nəhmtəm mil kuəuvir” təni məmə, ik iätəmi kəti iätəm nikitə tagian o nasiruiän e nətəmiimi e rəham məni. Kəni nipətin kəti min rəha “nəhmtəm mil kuərah” təni məmə, ik iavərəs kəti.

**Təsəuvirən məmə
nəkotətəlig pik**
(Luk 12:22-31)

25 Kəni Iesu təməni məmə, “Kəni o natimnati min əha, iəu iətəni kəm təmah məmə, təsəuvirən məmə nəkotətəlig pik e rəhatəmah nəmiəgəhiən məmə onəkotun nak, kəni motəmnim nak. Kəni təsəuvirən məmə nəkotətəlig pik e nıpətətmah məmə onəkotos iə rəhatəmah napən. ?Nəukəti nəmiəgəhiən rəhatəmah tətəmiəgəh əmə e nauəniən, uə kəpə? Kəpə. ?Kəni nati nak in nati asoli o nıpətətmah? ?Napən, uə kəpə? Kəpə. I26 Oteruh-to mənig min iətəm kautiuvig məutan. İlah kəsotasumiən, kəni məsotəuləkiən, kəni ilah kəsotələhu vivien nauəniən e nıpəgnəua nimə, mətəu Tatə rəhatəmah e negəu e neai, in tətəfən nauəniən kəm lah. ?Kəni e nəhmtin, nikitəmah təhti məmə in tolkeikei pik itəmah tapirəkis mənig min? !Əuəh! I27 ?Nikitəmah təhti məmə rəhatəmah nətəlig pikien təhrun nolien rəhatəmah nəmiəgəhiən təfəməh? !Kəpə! Nolien rəha nətəlig pikien təsəfənəiən auə kətiəh min e rəhatəmah nəmiəgəhiən.

28 “?Kəni təhro nikitəmah tətəhti pik napən onəkəhuvən lan? Nikitəmah təhti-to nəugi nigı min iətəm kauteviə ərnapin əmə. İlah kəsotol pikien uək o nəhliən rəhalah napən. 29 Mətəu iəkəni kəm təmah məmə aupən Kig Solomən, in iətəmiəhi rəhan nautə tepət, kəni rəhan napən iətəm tatuvən lan, ilah kotəuvir motapirəkis. Mətəu nəugi nigı ərnapin min kotəuvir tapirəkis agin rəhan napən. III30 Uhgın təmol nımanuvehli ərnapin əmə təuvir pik e nəugi nigı min əha. Mətəu nımanuvehli əha in rəha nian kətiəh əmə, kəni olauig kuan e nigəm. ?Kəni nəmə Uhgın tatol vivi nımanuvehli əha, kəni nikitəmah təhti məmə Uhgın otəfınə napən iətəm nəkotəkeikei məhuvən lan? !Əuəh! In otol lanəha. !Ei, rəhatəmah nəhatətiən in təkəku agin!

31 “Tol lanəha, təsəuvirən məmə itəmah nəkotətəlig pik məmə, ?İəkotun nak? uə ?İəkotəmnim nak? uə ?İəkotos iə napən məhuvən lan? 32 Sotətəlig pikien. Nətəmiəhi nətəm kotəruru Uhgın, ilah kəutətəlig pik e natimnati iətəm tol lanəha. Mətəu itəmah nenəti Uhgın min, kəni rəhatəmah Tatə əpəha e negəu e neai, in təhrun məmə nəkotəkeikei motos natimnati min əha. IV33 Mətəu pəh onəkotol Narmənigien Rəha Uhgın, mine nəmiəgəhiən əhruahru iətəm Uhgın tolkeikei, ilau okuəhtul aupən e nəmiəgəhiən rəhatəmah. Nian nəkotol lanəha, kəni Uhgın otəfınə min natimnati min əha kəm təmah o natigien. V34 Tol lanəha, təsəuvirən məmə nəkotətəlig pik e natimnati iətəm onəkotəkeikei motos olauig, mətəu-inu natimnati min rəha olauig, ilah rəha olauig. Nərahien rəha nian kətiəh, in tinəhmen rəkis rəha nian kətiəh.

I 6:25 Fil 4:6; 1Tim 6:6-8; 1Pitə 5:7 II 6:26 Mat 10:29-31; Luk 12:6-7 III 6:29 1King 10:4-7; 2Kron 9:3-6 IV 6:32 Mat 6:8 V 6:33 1King 3:11-14; Sam 37:4,25; Rom 14:17

Sotakilien nolien rəha iətəmi kəti min
(Luk 6:37-38,41-42)

7 Nəmə nəutakil rah nətəmiəhi, kəni Uhgın otələhu nəghatiən rəha nalpiniən rəhatəmah. VI2 Tol lanəha mətəu-inu, nəghatiən əskasik iətəm nəutəni məmə iətəmi kəti in iətəmi tərəh, kəni Uhgın otitəu=pən əmə o nəniən rəhatəmah nolien tərəh min. Nəmə nəkotakil iətəmiəhi e nolien iətəm təhruahru, kəni Uhgın otakil itəmah e nolien iətəm təhruahru. Mətəu nəmə nəkotakil rah nətəmiəhi e nolien əskasik, kəni Uhgın otakil itəmah e nolien əhmen min əmə. VII3 ?Təhro nəutəni nıpispisi nigı iətəm tətətig e nəhmti piatəmah min, mətəu itəmah nəsoteruhiən nigı asoli iətəm tətətig e nəhmtitəmah? 4 ?Kəni təhro nəutəni məmə, ‘Ei piak, pəh iəkəkos rəkis nıpispisi nigı e nəhmtəm,’ mətəu nəsoteruhiən nigı asoli e nəhmtitəmah? 5 !İtəmah nəfaki ei uə min! Otaupən, motos rəkis nigı asoli e nəhmtitəmah, kəni nəkotəhrun neruh vivien noh rəkisien nıpispisi nigı iətəm tətətig e nəhmti piatəmah min.

6 “Sotəfəniən natimnati rəha Uhgın kəm kuri min, kəni sotəraki-pəniən natimnati təuvir min kəm pikəh min. VIII Okəmə nəkotol lanəha, kəni pikəh min okotali uək lan kəni motəlali motus itəmah.”

**Nolien əhruahru
o nətəpuəhiən e nati kəti
o Uhgın**
(Luk 11:9-13; 6:31)

7 Kəni Iesu təmətəkeikei mətəni məmə, “İəkəni kəm təmah məmə, otətapuəh=pən kəm Uhgın o natimnati, kəni in otəfınə kəm təmah. Kəni otəsəl lan kəni onəkoteruh. Kəni otəhti-əhti doə, kəni doə oterəh o təmah. IX8 İəkəni lanu mətəu-inu nətəmiəhi rəfin nətəm kəutətapuəh, ilah okotos. Kəni nətəmiəhi min u nətəm kəutəsəl, ilah okoteruh. Kəni nətəmiəhi min u kəutəhti-əhti doə, kəni doə oterəh o lah. X

9 “?İtəmah pəh, nian nətin tətəpuəh o pıret, mətəu in tətəfən kəpiel? !Kəpə! 10 ?Uə, nian in tətəpuəh e nəmu, mətəu in tətəfən sineik? !Kəpə! 11 Nati ərnapin itəmah nətəmiəhi nəkotərah, mətəu nəutəfən natimnati təuvir min kəm nenətətmah min. !Mətəu Tatə Uhgın e negəu e neai, nolien rəhan in təuvir pik məpirəkis agin nolien rəhatəmah, kəni nıpəhriniən, in otəfən natimnati təuvir min kəm nətəmiəhi min u ilah kəutətapuəh ohni! XI

12 “Kəni tol lanəha, otol təuvir kəm nətəmiəhi rəfin e nolien min rəfin iətəm nəkotəkeikei məmə nətəmiəhi okotol kəm təmah. Inu nıpətə Lou iətəm Uhgın təməfən kəm Mosis, mine nəukəti nəghatiən iətəm təməfən kəm iəni min aupən.” XII

VI 7:1 Rom 2:1; 1Kor 4:5; Jem 4:11-12 VII 7:2 Mak 4:24 VIII Nəghatiən Kris əhruahru tətəni məmə, “sotəraki-pəniən rəhatəmah pəral kəm pikəh min.” Pəral u, in kəpiel kəti iətəm nəhmtin tiəkis. Təmsipən e niki kəuvin kəti. Kəmə təhro, “kuri” mine “pikəh” kətuəpsen=pən nətəm kotərah. IX 7:7 Mak 11:24; Jon 14:13; 15:7; 16:23-24 X 7:8 Jon 15:7; Jem 4:3; 1Jon 3:22 XI 7:11 Jem 1:17 XII 7:12 Mat 22:39-40; Luk 6:31; Rom 13:8-10

Suaru keiu

(Luk 13:24)

¹³ Iesu tāmāni mīn māmā, “Itāmāh onəkotəkēikei mēhuvən=pən e ket iətəm təkəku, mētəu-inu ket iətəm iahgin mīne suaru iətəm tīmätig əmə tatuvən o nərəkiniən, kəni nətəmimi tēpət kautəhuvən=pən e ket əha. ¹⁴ Mētəu ket iətəm təkəku, mīne suaru iətəm tiəkis tatuvən o nəmiəgəhiən, kəni nətəmimi nəuan nəuvein əmə okoteruh kəni motohtəu=pən.”

Nigi ilau nəuan

(Luk 6:43-44)

¹⁵ Kəni Iesu tāmāni māmā, “Autətəu vivi itāmāh o iəni eiua mīn. Ilah kəutəhuvə mētəgəhati mätig e noliən əpəou təhmen e sipsip, mētəu əpəha imə e niki-lah, ilah kotəhmen e kuri arpīn. ¹⁶ Kəni e nəmiəgəhiən rəhalah, nəkotəruh nəuan, kəni nəkotəhrun nak tətätig e nīkilah. Nətəmimi ko kəsəhuvəniən motəhli nəua krep e nīləuis arfu, uə nəua fik e təliluə. ¹⁷ Tol mīn lanu, nigi iətəm təuvir tətəuə e nəuan iətəm təuvir, mētəu nigi iətəm tərāh tətəuə e nəuan iətəm tərāh. ¹⁸ Kəni nigi iətəm təuvir ko təsəuəiən e nəuan iətəm tərāh, kəni nigi iətəm tərāh, ko təsəuəiən e nəuan iətəm təuvir. ¹⁹ Nigi mīn rəfin iətəm kəsotəuəiən e nəualah iətəm təuvir, okətēi rəkis ilah, kəraki=pən e lah e nigəm. ²⁰ Tol lanəha, e nəmiəgəhiən rəha iəni eiua mīn əha, onəkoteruh nəua lah, kəni nəkotəhrun nak tətätig e nīkilah. ²¹ “Səniəmā nətəmimi rəfin nətəm kəutəuīn lak mētəni māmā, ‘Iərmənig, Iərmənig,’ nətəm ilah kotəhrun nuvəniən motätig ahgəl Narmənigian Rəha Uhgīn, mētəu ilah mīn əmə u, nətəm kautol nəuia rəhak Tatə iətəm tətätig e negəu e neai. ²² E nian Uhgīn otakil nətəmimi rəfin, nətəmimi tēpət okotəni=pən kəm in māmā, ‘Iərmənig, Iərmənig! ?Təhro? ?Nəkəhrun uə kəpə māmā, itīmāh iəmautəni pətigəm nəghatīən rəham iətəm nəməfa kəm tīmāh, kəni motəhgi pətigəm narmīn tərāh mīn e nərgəm, kəni mautol natimnati apispis mīn e nərgəm?’ ²³ Kəni oiəkəni=pən əhruahru kəm lah māmā, ‘Aupən iəkəru-ru, kəni rəueiu mīn iəkəru itāmāh. Itāmāh səniəmā rəhak mīn nətəmimi. !Əhuvən isəu ohniəu, itāmāh nətəm nautol noliən tərāh!’” ^{VI}

Iətəmimi keiu kəmuol nimə

(Mak 1:22; Luk 6:47-49)

²⁴ Kəni Iesu təmōl naunun e rəhan nəghatīən māmā, “Nəmā itāmāh u nətəm nətəmōtətəu nəghatīən mīn u rəhak mautol, kəni onəkotəhmen e iətəmimi iətəm tēinatig, təmuvləkin rəhan nimə təkəsik, mel pos mīn kəuteiuaiu mēhuvən isəu məgərain tiəkis. ^{VII} ²⁵ Kəni

I 7:15 Mat 24:24; Uək 20:29; 2Pitə 2:1 II 7:16 Kəl 5:19-22; Jem 3:12 III 7:19 Mat 3:10; Luk 3:9; Jon 15:6 IV 7:20 Mat 12:33 V 7:21 Luk 6:46; Jem 1:25 VI 7:23 Luk 13:25-27; Sam 6:8; 2Tim 2:19 VII Nəghatīən əhruahru rəha Kris tətəni māmā, “in təmuvləkin=pən nəukəti rəhan nimə e kəpiel.” E nian əha ilah kəmautol rəhalah nimə mīn e kəpiel, mīne nəukəti nimə okəkēikei kol təkəsik

nəhuvən təməfuv, kəni naruah taiu, kəni nīmətəgi asoli talifu moh nimə. Mētəu nimə təsəmeiən mētəu-inu təmuvləkin rəhan nimə təkəsik. ²⁶ Nəmā itāmāh u nətəm nətəmōtətəu nəghatīən mīn u rəhak kəni məsotoliən, kəni onəkotəhmen e iətəmimi iətəm təsətəlig vivīən e noliən natimnati, kəni in ialməli, təməseliən rəhan pos mīn kəhuvən əpəha isəu, maharu rəkis əmə əpə ilis, kəni rəhan nimə təsəkəsikian. ^{VIII} ²⁷ Kəni nəhuvən təməfuv, kəni naruah taiu, kəni nīmətəgi asoli talifu moh nimə. Kəni nimə təməmei. E nian təməmei, kəni mərəh agin.”

Nəghatīən rəha Iesu, nəsanəniən tətätig lan

²⁸ Kəni nian Iesu təmōl naunun e nəghatīən rəhan, kəni nətəmimi narmilah təmiuvig pik ohni, ²⁹ mētəu-inu nian tətəgətun, səniəmā təhmen e rəhalah nəgətun mīn rəha Lou, mētəu rəhan nəghatīən təfigəm, nēpətīən əha ikin. ^{IX}

Iesu təmōl vivi iətəmi kəti təmos nīmisiən u leprosi

(Mak 1:40-45; Luk 5:12-16)

⁸ Nian Iesu təmeiuaiu=pa e nītəuət, nətəmimi tēpət kəmohtəu=pən. ² Kəni suah kəti nīmisiən u leprosi ^X təmōl təmuvə ohni, masiəulīn=pən o Iesu, kəni mənī māmā, “Iərmənig, nəmā nəkolkeikei, kəni nəkəhrun nol vivīən iəu kəni mafəl rəkis namīkmīkian lak.”

³ Kəni Iesu təmuahru e nəhlmin mələhu=pən lan, mənī māmā, “Əuəh. Iəkolkeikei. !Əuvir-tə!” Kəni rəueiu agin mīn, nīmisiən u leprosi təmīkə lan. ⁴ Kəni Iesu təmāni=pən kəm in māmā, “Səni pətigəmiən natimnati mīn u kəm nətəmimi, mētəu uvən əmə meruh pris kəti pəh in teruh māmā nīpətīm tinəuvir lankonu lan, kəni əfən kəm in nati u iətəm Lou rəha Mosis təmāni o iətəmi kəti iətəm rəhan leprosi tinīkə, kəni nətəmimi okotəhrun māmā nīpəhriənīən nīnəuvir, kəni rəham namīkmīkian tinīkə.” ^{XI}

Nəhatətəiən rəha iətəmi asoli kəti rəha soldīə mīn

(Luk 7:1-10)

⁵ Kəni Iesu təmuvən miet pətigəm əpəha e taun Kapeniəm, kəni iətəmi asoli kəti rəha soldīə mīn rəha nətəm Rom təmuvə meruh Iesu, kəni mətəsək=pən ohni mətəni māmā, ⁶ “Iərmənig, rəhak ioluək tətīmīs, kəni mətəpili əpəha e nimə rəhak, nīpətīn rəfin təmīmīs, kəni tətətəu tərāh pik.” ⁷ Kəni Iesu təmāni=pən kəm in māmā, “Oiəkuvnə mol in təuvir mīn.”

⁸ Kəni iətəmi asoli rəha soldīə mīn təmāni=pən kəm in māmā, “Iərmənig, iəu iətəmi kəti iətəm iəsəhru-əhriən, kəni iəsəhmenīən māmā ik onəkuvə e rəhak

e kəpiel. Nəmā kəsotoliən lanəha, nimə təsəkəsikian kəni təhrun nəmeiən. ^{VIII} Nəghatīən əhruahru rəha Kris tətəni māmā, “in təmuvləkin=pən nəukəti rəhan nimə e nīpəkil əmə.” ^{IX} 7:29 Mak 1:22; Luk 4:32 ^X E Nauəuə Rəha Uhgīn, nəghatīən u “leprosi” tətəgəhati e nīmisiən pisin pisin mīn rəha nilositəmi. Nīmisiən mīn u tətərakīn nilositəmi, kəni Lou rəha Mosis tətəni māmā iətəmi kəti iətəm təmos nīmisiən lanəha, in tamīkmīk e nəhmti Uhgīn. Afīn Lev 13-14. ^{XI} 8:4 Lev 14:1-32; Mat 9:30; Luk 17:14

nipəgnəua nimə. Əni əmə nəghatən kəti, kəni iəkəhrun məmə in otətəu təuvir min. ⁹ Iəkəhrun məmə ik natos narmənigən məmə nimisiən otəkeikei mol nəuiam. Iəkəhrun mətəu-inu iəu min, rəhak nətəmi asoli min kəutarmənig lak, kəni iatol nəuialah. Kəni soldia min nəuvein əha ikin nətəm iəu iətarmanig e lah. Nəmə iəkəni kəm kəti məmə, 'Uvən,' kəni tuvən. Kəni nəmə iəkəni kəm kəti məmə, 'Va,' kəni tuva. Kəni nəmə iəkəni kəm rəhak slef məmə, 'Ol nati u,' kəni tol nati əha."

¹⁰ Nian Iesu təmətəu nəghatən əha, kəni narmin təmiuvig pik ohni, mətəu-inu nati ərnapin səniəmə in iətəm Isrel, mətəu rəhan nəhatətəiən təkaskik e Uhgın. Kəni təmənipən kəm nətəmimi nətəm kəutəhuərisig lan məmə, "Nipəhriənən iətəni kəm təmah məmə, iətəmi u səniəmə iətəm Isrel, mətəu in rəhan nəhatətəiən e Uhgın in təkaskik. Kəni nati ərnapin nəuaniləuis min rəha Isrel, mətəu iəsehən ilah kəti iətəm rəhan nəhatətəiən təkaskik təhmen=pən lan. ¹¹ Iətəni kəm təmah məmə nətəmimi tətət okot-sipən e nikalin min rəfin rəha nəhue niftəni, məhuva motəuən kətiəh e tətəl ilah Epraham, mine Aisək, mine Jekəp əpəha e narmənigən əpəha e negəu e neai. ¹² Mətəu itəmah nəuaniləuis rəha Isrel tətət nətəm Uhgın təmaupən mətəpən itəmah məmə in otarmənig e təmah, in otəraki=pən e təmah ihluə e napinəpuən, kəni ikin əha, nətəmimi okotasək kəni motətəu tərəh, kəni mautigət-ərain nəhluləh min." ^{II}

¹³ Kəni Iesu təmənipən kəm iətəmi asoli rəha soldia min məmə, "Atuvən. Rəham ioluək otəuvir tol əmə məmə inu mine nəməhatətə məmə Uhgın otol lanko." Kəni e nian əhrəhru əha, nipətəi ioluək rəha iətəmi asoli rəha soldia min təmuva məuvir min.

Iesu təmol nimisiən tətət kotəuvir min

(Mak 1:29-34; Luk 4:38-41)

¹⁴ Kəni təmuven e nimə rəha Pitə, kəni muven imə meruh uhu Pitə tətətəpu ətəpu mətəpili. ¹⁵ Kəni təmuəhru e nəhlmin mek nəhlmi pətəuəhli u, kəni nətəpu ətəpuən tikə rəkis lan magim, kəni tətəhul. Kəni minətəl nauənən nig Iesu.

¹⁶ Tınəpinəpu mitigər tınatiuvig, nətəmimi kəmotos nətəmimi tətət nətəm narmin tərəh tətətig e lah məhuva o Iesu, kəni Iesu təməhgi pətigəm narmin tərəh min e nəghatən əmə rəhan, kəni mol vivi nətəmimi rəfin nətəm kəutəhmis. ¹⁷ Natimnati min əha təmol lanəha məmə otol nəghatən rəha iəni Aiseə tuva mol nipəhriənən lan, iətəm təmənəi əpən ikin məmə,

"In təmos rəkis nimisiən min rəhatah, kəni mol nipətəitah min u kəutəhmə, kotəuvir." ^{III}

Iətəmimi keiu kəmuəkeikei məmə okiəuərisig e Iesu

(Luk 9:57-62)

¹⁸ Kəni nian Iesu təməsəl=pən meruh nimənən nətəmimi kəutəhuərisig məhuva mohtəlau lan, kəni

I 8:11 Luk 13:29 II 8:12 Mat 22:13; 25:30; Luk 13:28 III 8:17 Aes 53:4

təmənəi=pən kəm rəhan min nətəmimi məmə okəhuvən e nikali lek e nitənəi=pən. ¹⁹ Kəni iəgətun kəti rəha Lou təmuva mənəi=pən kəm in məmə, "Iəgətun. Onəkuvən=pən iə ikin, iəkətuə=pən ik."

²⁰ Kəni Iesu təmənəi=pən kəm in məmə, "Kuri rəpən min, rəhalah nipəg tətig məmə okotəpili ikin. Kəni mənig min, nimaalah tətig məmə okotəpili ikin. Mətəu iəu Nəti Iətəmimi, ^{IV} nimə rəhak tikə o napiliən." ^V

²¹ Kəni iətəmimi kəti min rəha Iesu təmuva mənəi=pən kəm in məmə, "Iərmənig. Oiəkətuə=pən ik mətəu, pəh iəkuvən pipim mītənim rəhak tətə."

²² Mətəu Iesu təmənəi=pən kəm in məmə, "Itəu=pa iəu. Nətəmimi nətəm kəsotolien nəuia Uhgın, təhmen əmə məmə ilah kinohmis rəkis e nikilah. Pəh ilah okəhuvən mohtənim rəhalah nətəmimi nətəm kə-mohmis."

Iesu təmənəihu nimətəgi asoli e nəhu Lek Kaləli

(Mak 4:35-41; Luk 8:22-25)

²³ Kəni Iesu təmuven e bot, kəni rəhan min nətəmimi kəhuvən ilah min. ²⁴ Kəni təsuvəhiən, nimətəgi asoli kəti tətəhul kəni minol peau-peau asoli min e lek, kəni nəhu tətəri=pən e bot, iuəkir əmə bot tətəmnim, mətəu Iesu tətəpili. ^{VI}²⁵ Kəni kəməhuvən motəhgi-pəri Iesu motənəi=pən məmə, "Iərmənig! !Osmiəgəh itah! !Otəsuvəhiən kotəmnim!"

²⁶ Kəni Iesu təmənəi=pən kəm lah məmə, "?Təhro nəutəgin pik? Rəhatəmah nəhatətəiən təkəku agin." Kəni təməhtul mənəihu nimətəgi mine peau-peau asoli min. Kəni nimətəgi təmeiəuəi, kəni mol nəməlinuən asoli. ^{VII}²⁷ Kəni nətəmimi rəha Iesu nar-miləh təmiuvig pik mautəni məmə, "Iə! ?Iətəmimi nak u? Nati ərnapin nimətəgi mine nəhu, mətəu ilau kəmuol nəuiən."

Iesu təməhgi pətigəm narmin tərəh e iətəmimi keiu

(Mak 5:1-20; Luk 8:26-39)

²⁸ Kəni nian Iesu təmuva miet=pa e nitənəi=pən e lek, ikin Katara, kəni iətəmimi keiu narmin tərəh min kəutətig e lau kəmiəiet pətigəm=pa məmə okuəruh Iesu. Ilau kəmiəsipən e nipəg kəpiəl min, ikin katitənim nətəmimi ikin. Ilau kuəsənən matuoh nətəmimi, kəni nətəmimi kəutəgin e nuven-pənien ikin. ²⁹ Kəni əmeiko narmin tərəh min u kəutətig e lau kəmotəgət əfəməh mətəni məmə, "Iik Nəti Uhgın! ?Nəmuva məmə nəkəhro itimah? ?Nəmuva məmə nəkol uəhai əmə nalpinien kəm timah iətəm tətəl əhanəhiən nian əhrəhru rəhan?" ^{VIII}

³⁰ Iuəkir əmə o lah, pikəh min tətət əha ikin kəutəuən, ³¹ kəni narmin tərəh min kotasək=pən o Iesu

^{IV} Nian Iesu təmənəi nərgin u "Nəti Iətəmimi," tətəghati aru lan. Nərgin u təmiet e Nauəuə rəha Daniel mine nauəuə pisin pisin min e Oltestimin. Kəni nipətən tənəi məmə iətəmi kəti iətəm təmšipən e Uhgın kəni matos nepətiən rəha Uhgın. V 8:20 2Kor 8:9 VI 8:24 Sam 4:8 VII 8:26 Mat 14:31; Sam 89:9 VIII 8:29 Mak 1:24; Luk 4:41

motæni mæmæ, "Næmæ nækæhgi pætīgæm itimah, ahli=pæn itimah iækæhuvæn e pikæh min æha."

³² Kæni Iesu tæmæni=pæn kæm lah mæmæ, "Æhuvæn." Kæni narmin tærah min kæmohiet e lau, motaiu mæhuvæn e pikæh min. Kæni pikæh min ilah ræfin kæmotaiu mæuteiuaiu e nipatu, kæni motiuvig=pæn e næhu motæmni. ³³ Kæni nætæmimi nætæm kæutaugin pikæh min, kæmotagim mæhuvæn e taun motæni pætīgæm natimnati ræfin, mine natimnati iætæm Iesu tæmol e suah mil u narmin tærah min kæutatig e lau. ³⁴ Kæni æmeiko nætæmimi ræfin ræha taun kæmæhuva mæmæ okotafu Iesu. Kæni nian kæmoteruh in, kæni kæmætækeikei æskasik kæm in mæmæ otækeikei miet æha ikin æha.

**Iesu tæmol vivi
iætæm nipætīn tæmimis**
(Mak 2:1-12; Luk 5:17-26)

⁹ Kæni Iesu tæmuvæn e bot muvæn e nitæni=pæn e lek, kæni miet pætīgæm iman ikin, e taun Kapeniæm. ¹² Kæni nætæmimi næuvein kæmotælæs iætæmimi kæti mæhuva ohni. Nipætīn næuvetin tæmimis, kæni tætapili e ræhan nimahan. Kæni nian Iesu tæmeruh ræhalah næhatætæiæn, kæni tæmæni=pæn kæm iætæmimi æha mæmæ, "Nætik, sæginien. Ræham noliæn tærah min iæmos rækis rækis."

³ Kæni nian kæmotætæu næghatiæn æha, nægætun min næuvein ræha Lou kotæni=pæn kæm lah min mæmæ, "Næghatiæn æha tærah. Suah kæha tætgæhati tæhmen mæmæ in Uhgīn."

⁴ Mætæu Iesu tæhrun nætæligiæn ræhalah kæni tæmæni=pæn kæm lah mæmæ, "?Tæhro itæmah næutos nætæligiæn iætæm tærah min lanu lan? ¹⁵ ?In pæhruvæn timætīg mæmæ oiækæni, mæmæ, 'Iæmafæl rækis ræham noliæn tærah min,' uæ 'Æhtul maliuæk?' ⁶ Kæni ræueiu iækol nati kæti mæmæ nækotæhrun mæmæ Nætī Iætæmimi tatos nepætīæn ikinu e næhue niftæni mæmæ otafæl rækis tæfagæ tærah min." Kæni in tæmæni=pæn kæm suah kæha tætimis mæmæ, "Æhtul mos ræham nimahan maliuæk matuvæn lahuænu." ¹⁷ Kæni suah u tætimis tæmæhtul maliuæk matuvæn lahuænu. ⁸ Kæni nian nimænin nætæmimi kæmotafu nati æha, kæni kæmotægin, kæni motæni-vivi nærgi Uhgīn iætæm tæmæfæn nepætīæn kæm iætæmimi mæmæ otol lanæha.

Iesu tæmauin e Matiu
(Mak 2:13-17; Luk 5:27-32)

⁹ Kæni Iesu tæmaliuæk muvæn næuvetin min, mafu suah kæti, nærgin u Matiu. In iætæmimi iætæm tatos mæni ræha takis, kæni tætæharæg ikin kætætæou=pæn takis ikin. Kæni Iesu tæmæni=pæn kæm in mæmæ, "Uærisig lak, muva iætæmimi ræhak." Kæni in tæmæhtul muærisig e Iesu.

¹⁰ Kæni Iesu tæmuvæn mætauæn e nimæ ræha Matiu, kæni nætæmimi tepæt ræha nosiæn mæni ræha takis kæmæhuva, kæni nætæmimi tepæt nætæm kautol tæfagæ tærah ^{IV} kæmæhuva, kæni ilah kæmæhuva motæharæg

I 9:1 Mat 4:13 II 9:4 Luk 9:47; Jon 2:25 III 9:6 Jon 17:2 IV Faræsi min, ilah kæmautohtæu=pæn vivi agin Lou ræfin iætæm Uhgīn

motæuæn ilah Iesu mine ræhan min nætæmimi. ¹¹ Kæni nian Faræsi min kæmotafu nati æha, kæni kæmotæni=pæn kæm nætæmimi ræha Iesu mæmæ, "?Tæhro ræhatæmah iægætun tætauæn pæti ilah nætæm kautos mæni ræha takis mine nætæm kautol tæfagæ?" ^V

¹² Mætæu Iesu tæmætæu ræhalah næghatiæn kæni tæmæni=pæn kæm lah mæmæ, "Iætæmimi iætæm tæsimisiæn tæsuveniæn o toktæ. Mætæu iætæmi u iætæm tætimis, in otækeikei muvæn o toktæ. ¹³ Æhuvæn moteruh-to kæni motætælig æhruahru lan mæmæ nipætī næghatiæn u iætæm Nauæuæ Ræha Uhgīn tætæni mæmæ, 'Nati kæti tatol nikik tætagiæn, inu mæmæ onæko-tasækæhruin nætæmimi, mætæu sæniæmæ ræhatæmah sakrifais min iætæm nautol mæutæfa kæm iæu iætæm tatol nikik tætagiæn.' ^{VI VII}

Iætæni tol lanu lan mætæu iæu iæmæsuvaian mæmæ iækæuin e nætæmimi min u kotæni mæmæ kinotæhruahru rækis. Mætæu iæmuva mæmæ iækæuin e nætæmimi min u kotæhrun æmæ mæmæ ilah kautol noliæn tærah min."

Noliæn ræha næpæhiæn nauæniæn o Uhgīn
(Mak 2:18-22; Luk 5:33-39)

¹⁴ Kæni nætæmimi ræha Jon Bæptais kæmæhuva moteruh Iesu motæni=pæn kæm in mæmæ, "Eruh-to. Itimah iætætæuakæm mæutæpæh nauæniæn mæutæfaki kæm Uhgīn, kæni Faræsi min, ilah min kautol lanæha. ?Mætæu tæhro ræham nætæmimi kæsotoliæn lanæha?" ^{VIII}

¹⁵ Kæni Iesu tæmæni=pæn kæm lah mæmæ, "?Nian nætæmimi kautol marit ræha suah kæti, kæni in tætan e nauæniæn ræhan ilah in min næuvein, nikitæmah tæhti mæmæ in min næuvein okotasæk? !Kæpæ! Mætæu nian æha ikin iætæm tætuva mæmæ nætæmimi okotælæs rækis iætæmimi iætæmi katol nauæniæn ræhan. Kæni e nian æha, in min næuvein kotæhrun næpæhiæn nauæniæn.

¹⁶ "Kæni iætæmimi kæti tikæ mæmæ otos næuveti napæn vi kæti, kæni mæhli-ærain=pæn e napæn æmnæmit ræhan iætæm tæmæharu, mætæu-inu næmæ tol lanæha, kæni næuveti napæn vi tæhrun nauviniæn mæharuiæn napæn æmnæmit, kæni ikin tæmæharu ikin aupæn tæhrun nuvaian mol iahgin pik agin.

¹⁷ "Kæni iætæmimi kæti tikæ mæmæ otos wain iætæm kæmol vi, kæni miuvi=pæn e pætæl æuas u tæskasik iætæm kæmol e nilosi næni. Næmæ tol lanu lan, kæni nahgi wain otæhlifu, kæni pætæl otæharu, kæni wain otæuværegin, kæni pætæl otærah. ^{IX} Mætæu wain kæmol vi okækeikei kiuvi=pæn e pætæl iætæm kæmol timætætīg, kæni wain mine pætæl kætuæmæhli vivi." ^X

tæmæfæn kæm Mosis mæmæ Mosis otæfæn kæm nætæm Isrel. Kæni ilah kautohtæu=pæn vivi min næghatiæn min iætæm kæmotsipæn e Lou ræha Mosis, mætæu nætæmimi æmæ kæmotol, sæniæmæ Lou æhruahru min ræha Uhgīn. Kæni Faræsi min, kæutæni mæmæ nætæmimi ræfin nætæm kæsotohtæu-pæniæn lou ælkælæh min æha, ilah nol tæfagæ. V 9:11 Luk 15:2 VI 9:13 Hip 10:8; Hos 6:1-6; Maeka 6:6-8; 1Saml 15:22 VII Nian Uhgīn tæmæni lanæha, nipætīn u mæmæ in otæpæh sakrifais min mætæu-inu nærahian tætatig e nikilah. Uhgīn tæmæni mæmæ ilah kotækeikei motasækæhruin nætæmimi. VIII 9:14 Luk 18:12 IX Afin futnot e Luk 5:37. X Iesu tæmæni lanæha mæmæ in otægætun ilah e nægætuniæn vi kæti tol pisin e nægætuniæn ræha Faræsi min mine nægætun min ræha Lou.

**Pətauəhli kəti iətəm tatimis mine pətəkəku kəti
iətəm təmimīs**

(Mak 5:21-43; Luk 8:40-56)

18 Nian Iesu tətəni=pən natimnati min əha kəm lah, iətəmi asoli kəti tuva masiəulən=pən nəulən o Iesu məmə, "Nətik pətəkəku təmimīs rəueiu əmə. Mətəu va, mələhu=pən nəhlməm lan, kəni otəmiəgəh min."

19 Kəni Iesu təməhtul mine rəhan min nətəmimi, məhuərisig e suah u məhuvən.

20 Kəni əmeiko pətan kəti əha ikin iətəm tatos nimisiən rəhalah nıpətan nian rəfin əmə, minos nu tueləf. I Kəni pətan əha təmsipən e nəmtah Iesu ikin, kəni meapən mek nififi napən rəhan, 21 təmol lanəha mətəu-inu tətəni aru əmə kəm in məmə, "Nəmə iəkek əmə nififi napən rəhan, kəni rəhak nimisiən otol nau-nun." II

22 Kəni Iesu təmeirair meruh pətan əha, kəni məni=pən kəm in məmə, "Nətik pətan, səginian. E rəham nəhatətəian lak, ninuva minəuvir." Kəni e nian əha, rəhan nimisiən təmikə.

23 Kəni nian Iesu təmuva miet pətigəm=pa e nimə rəha iətəmi asoli əha, kəni təmuvən imə meruh nətəmimi kautahli nau məutani nəpuən lan rəha nimisiən, kəni nətəmimi kəməutasək pik. 24 Kəni Iesu təməni=pən məmə, "Ohiet məhuvən isəu, mətəu-inu pətəkəku u təsimisiən, mətəu in tətəpili əmə." Kəni ilah kəmotələh əuvsan lan. 25 Mətəu nian nətəmimi kəməhiet məhuvən ihluə, kəni tuvən imə, maskəlīm nəhlmī pətəkəku, kəni pətəkəku u təməhtul. 26 Kəni nanusiən rəha nati u təmaiu mītəlau rəfin e nitəni əha.

**Iesu təmol vivi
iəmnəu tərāh mil keiu**

27 Kəni nian Iesu təmiet ikin əha, mətəu iəmnəu mil tərāh keiu kəmuītəu=pən in, kəni mətuagət əfəməh məmə, "Mipi Kig Tefit, asəkəhrun itimlau!" III

28 Nian Iesu tinuvən əpəha imə, kəni iəmnəu tərāh mil kiəuva ohni. Kəni Iesu təməni=pən kəm lau məmə, "Itəlau nətuəhatətə məmə iəkəhrun nol viviən nəhmtitimlau, uə kəpə?"

Kəni ilau kuəni=pən məmə, "Əuəh, İərməniğ."

29 Kəni Iesu təmələhu=pən nəhlmīn e nəhmtilau məni=pən məmə, "Uhgīn otol vivi nəhmtitəlau mətəu-inu nəmuəhatətə lan." 30 Kəni nəhmtilau təuvir kəni kīnatueruh nati. Kəni Iesu təməni=pən əskasik kəm lau məmə, "Onəsəuəni pətigəmiən natimnati min u kəm nətəmimi." IV31 Mətəu ilau kəmiaiet mian, kəni muəni pətigəm nanusiən rəha Iesu tuvən mītəlau ikin min rəfin e nitəni u.

I Lou təməni məmə nimisiən u təmol pətan əha tamikmik, kəni nəmə tatek iətəmi kəti, kəni in min otamikmik. II 9:21 Mat 14:36
III 9:27 Mat 20:29-34 IV 9:30 Mat 8:4

**Iesu təməhgi pətigəm
narmin tərāh
e iətəm təruru nəghatiən**

32 Nian suah mil u kəmiaiet, nətəmimi kotələs iətəmi kəti təruru nəghatiən məhuva o Iesu. Suah kəha in təruru nəghatiən mətəu-inu narmin tərāh tətətig lan.

33 Kəni Iesu təməhgi pətigəm narmin tərāh e suah kəha, kəni tinətəghati. Kəni nimənin nətəmimi nar-milah təmiuvig pik ohni, kəni motəni məmə, "Suah kəti təsehian nati kəti tol lanu u ikinu Isrel nian kəti mine." V

34 Mətəu Farəsi min kəmotəni məmə, "Tatos nəsanəniən o iətəmi asoli rəha narmin tərāh min məmə otəhgi pətigəm narmin tərāh min lan." VI

**Iesu nikin təmāhmə
pik o nətəmimi**

35 Kəni Iesu təmaliuək matuvən e taun mine lahuənu min rəfin, kəni mətəgətun əpəha e nıpəgnəua nimə min rəha nuhapuminiən, mətəni pətigəm nanusiən təuvir rəha Narməniğian Rəha Uhgīn, kəni matol vivi nətəmimi rəfin nətəm kəutohmīs, mine nətəmimi rəfin nətəm nıpətīlah tərāh kəutəuvir. VII36 Nian təmeruh nimənin nətəmimi tinəpət pik, kəni nikin təmepət pik o lah mətəu-inu kinotos pik nəhməian, kəni motəruru nasiru aruiən e rəhalah nəmiəgəhiən, kinotəhmen e sipsip min rəhalah iətəmimi tikə o neruh viviən ilah. VIII37 Kəni Iesu təməni=pən kəm rəhan min nətəmimi məmə, "Oteruh-to! Nauəniən tēpət əpəha e nasumiən tiniməhtə, mətəu noluək min təkəku əmə kəutəulək lan. IX38 Otətapuəh o iətəmi asoli rəha nasumiən məmə otahli=pa noluək min tēpət məmə okəhuvən motəulək e nasumiən rəhan."

Nətəmi tueləf rəha Iesu
(Mak 3:13-19; Luk 6:12-16)

10 Kəni Iesu təmauin e nətəmi tueləf rəhan kəhuva kətiəh, kəni məfən nəsanəniən kəm lah məmə ilah kəhuvən motəhgi pətigəm narmin tərāh min e nətəmimi, kəni motəhrun nol viviən nimisiən min rəfin, mine nətəmimi min u nıpətīlah təmərāh. X

2 Kəni inu nərgi nətəmi tueləf rəha Iesu: in aupən Saimon, u nərgin kəti min u Pitə; mine notəhan Antiru; mine Jemis mine pian Jon, nəti Səpəti mil; 3 mine Filip mine Patolomiu; mine Toməs mine Matiu, iətəmimi rəha nosiən məni rəha takis; mine Jemis nəti Alfias; mine Tateas; XI4 mine Saimon u kətauin lan məmə Selot; XII mine Jutəs Iskariot u təmegəhan=pən e Iesu tuvən e nəhlmī rəhan min tikimir. XIII

V 9:33 Mak 2:12 VI 9:34 Mat 12:24; Mak 3:22; Luk 11:15 VII 9:35 Mat 4:23; Mak 1:39 VIII 9:36 Nam 27:17; 1King 22:17; Sek 10:2; Mat 14:14; Mak 6:34 IX 9:37 Luk 10:2 X 10:1 Mak 6:7; Luk 9:1 XI E nauəuə mil rəha Mak mine Luk, kətauin pisin e nərgi Tateas məmə Jutəs nəti Jemis. Mətəu in iətəmi kətiəh əmə. XII Selot in suah kəti iətəm in tətəhtul əskasik o kəntri rəhan. Eruh e tik-sinəri. XIII Iətəmi keiu rəha Iesu kətauin e lau məmə Saimon, ilau u Saimon Pitə mine Saimon u kətauin lan məmə Selot. Kəni iətəmi

Iesu tāmahlī pētīgām
rəhan nətəmimi tueləf
(Mak 6:7-13; Luk 9:1-6)

⁵ Kəni nian Iesu tāmahlī pētīgām rəhan nətəmimi tueləf məmə okəhuvən motol rəhan uək, təmaupən məghati kəm lah məmə, “Itəmah onəsəhuvənian o nətəmi min u səniəmə nəuaniləuis min rəha Isrel, kəni məsəhuvənian e taun kəti rəha nətəm Səmeriə, ⁶ mətəu onəkəhuvən o nəuaniləuis min rəha Isrel nətəm kotəhmen e sipsip min kəutəluēi. ¹⁷ Kəni nian nəkəhuvən, nəkotəkeikei motəni pētīgām məmə, ‘Nian iətəm Uhgīn otarmənīg e nətəmimi rəfin lan, tīnuva iuəkīr.’ ^{II}

⁸ “Kəni itəmah nəkotəkeikei motol nətəm kautohmīs kotəuvīr min. Kəni itəmah nəkotəkeikei motol nətəm kəmoħmīs kotəmiəgəħ min. Kəni nətəmimi nətəm lep-rosi tatol ilah, nəkotəkeikei motol nīpətīlah tuva məuvīr min. Kəni nətəmimi nətəm narmīn tərāħ tətātīg e lah, itəmah nəkotəkeikei motəhgī pētīgām narmīn tərāħ min kəhuvən isəu o lah. Kəni nəsanənīən iətəm nəmotos, nəməsotosiən nəħmtīn. Kəni onəkotəkeikei motol əmə uək, nətəmimi okəsotətəouīən itəmah lan. ⁹ Nian nəkəhuvən, nəsotosiən məni e rəhatəmah pauis. ^{III}¹⁰ Kəni məsotəmkīən rəhatəmah kətīm min. Kəni napən iətəm nautəhuvən lan, in əmə ko, məsotosiən inəuau kəti min. Kəni məsotosiən put, mīne kasikīn rəhatəmah min. Iətəni lanu lan mətəu-inu təhruahru əmə məmə kətəfən kəm noluək min natimnati iətəm təhruahru o natīgīən rəhalah. ^{IV}

¹¹ “Nian nəkəhuvən e taun kəti uə lahuənu kəti, nəkotəkeikei moteh iətəmimi kəti iətəm nīkin tagiən məmə nəkəhuvən motatīg itəmah min, kəni nəutatīg ikin əha mətəuərus=pən nian nəkohiet min. ¹² Nian nəkəhuvən motatīg e nīmə kəti, nəkotəkeikei motəghati vivi kəm lah məmə, ‘Nəməlinuīən tətātīg o təmah.’ ^V¹³ Kəni nəmə nətəmimi e nīpəgnəua nīmə u, nīkilah tagiən məmə okotə itəmah, kəni pəħ rəhatəmah nəghatiən rəha nəməlinuīən tətātīg o lah. Mətəu nəmə nīkilah təsagiənīən o təmah, nəkotəkeikei motos nəghatiən rəha nəməlinuīən mautəhuvən.

¹⁴ “Kəni nəmə nətəmimi nəuvein kəsotolkeikeiən məmə okotit itəmah nəkəhuvən e rəhalah nīpəgnəua nīmə, uə kəsotətəliɡiən e rəhatəmah nəghatiən, kəni nian nautohiet e nīmə rəhalah, uə rəhalah lahuənu, nəkotəkeikei motoħrapispīs rəkīs nīməulul e nəħlkitəmah məmə ilah okotəhruən məmə nəmotəuhlin=pən pəħriən nəmtəhtəmah o lah motəpəħ agīn ilah. ^{VI}¹⁵ Nīpəħriənīən iətəni kəm təmah, e nian iətəm Uhgīn otakīl nətəmimi, nalpīniən rəha nətəmi min əha in otəskasik pīk mapirəkīs nalpīniən rəha nətəm

keiu rəha Iesu kətauin e lau məmə Jemis, ilau u Jemis nəti Səpəti mine Jemis nəti Alfīəs. Kəni iətəmi keiu rəha Iesu kətauin e lau məmə Jutəs, inu Jutəs Iskarīot mine Jutəs nəti Jemis u kətauin pīsin məmə Tateas e nauəuə u rəha Matiu. I 10:6 Jer 50:6 II 10:7 Mat 3:2; 4:17; Luk 10:9,11 III 10:9 Luk 10:4 IV 10:10 Luk 10:7; 1 Kor 9:14 V 10:12 Luk 10:5-6 VI 10:14 Luk 10:10-12; Uək 13:51

kotərah aupən e taun mil əha, Sotəm mīne Kəmorə.”
VII VIII

Nətəmimi okotol tərāħ kəm nətəmimi rəha Iesu

¹⁶ Kəni Iesu təmətəkeikei mətəni məmə, “Otətəliɡto. Iətəhli=pən itəmah nautəhuvən təhmen e sipsip min iətəm kəməhuvən e nəlugī kuri rarpīn min. Onəkotəkeikei moteinatīg vivi təhmen e məlikīm, kəni itəmah motan mətīg təhmen e məniɡ mak. ^{IX}¹⁷ Onəutətəu vivi itəmah o nətəmimi. Ilah okotələs itəmah məhuvən məmə nəkotəhtul e nəħmti kaunsil rəhalah mətəu-inu itəmah nətəmimi rəhak. Kəni okotalis itəmah əpəha e nīmə rəha nuħapumīniən.

¹⁸ “Kəni okoteikəpan itəmah nəkəhuvən motəhtul e nəħmti nətəmi asoli min rəha kəpəmən min, mīne kīg min məmə onəkotəni pētīgām nəghatiən təuvīr rəhak e nəħmtīlah, kəni mīne e nəħmti Naniħluə min.

¹⁹ Nian ilah okəhuva motələs itəmah, kəni nīkitəmah təsəhti pīkiən məmə onəkəhuvən motəni məmə nak, uə nəkotəħro lanu lan motəghati. Nəsotəgiənīən mətəu-inu Narmīn Rəha Uhgīn, in otəfīnə nəghatiən iətəm onəkotəni e nian əhruahru əha. ²⁰ Nəsotəgiənīən mətəu-inu səniəmə itəmah onəkotəghati, mətəu Narmīn Rəha rəhatəmah Tatə Uhgīn, otəfīnə nəghatiən kəm təmah məmə nəkotəni pētīgām. ^X ^{XI}

²¹ “Nətəmimi okotegəhan=pən e pialah əhruahru min kəm rəhalah tikīmīr min məmə okotoħamu ilah, kəni tatə min okotol min lanəha kəm nenətīlah əhruahru min, kəni kəlkələħ min okotəhtul motol nolīən əħmen min əmə kəm rəhalah tatə min mīne məmə min məmə okotoħamu ilah. ^{XII}²² Nətəmimi rəfin okotəməki e təmah o nərgək. Mətəu iətəmi otəhtul əskasik mətəuərus=pən natimnati min u okotol nau-nun, kəni Uhgīn otosmiəgəħ. ²³ Nian okotol tərāħ kəm təmah e taun kəti, kəni nəkohiet motagīm məhuvən e taun pīsin kəti min. Iətəni pəħriən kəm təmah məmə ko nəsəhuvən rəfiniən e taun min rəha Isrel mətəuərus=pən Nəti Iətəmimi in otuva min.

²⁴ “Nətəmimi nətəm kətəgətun ilah, ko kəsotapirəkisiən rəhalah iəgətun. Kəni noluək min, ko kəsotapirəkisiən rəhalah iətəmi asoli. ^{XIII}²⁵ Nətəm kətəgətun ilah, kotəkeikei motagiən məmə okəhuva motəhmen e iəgətun rəhalah, kəni noluək min kotəkeikei motagiən məmə okəhuva motəhmen e iətəmi asoli rəhalah. Iəu, iəu iətəmi asoli rəha nīmə. Nəmə nətəmimi nəuvein kotəni rah iəu məmə iəu Pielsepul, u nərgīn kəti rəha Setən, kəni ko təhmen min əmə e noluək min rəha nīmə rəhak. Inəha, nətəmimi okotəni rah ilah min tapirəkīs.” ^{XIV}

VII Sotəm mīne Kəmorə, ilau taun mil aupən ikin iətəm təfəgə tərāħ tēpət tēpət əha ikin. Kəni Uhgīn təmol nalpīniən kəm lau mahlī=pən nīgəm məmə otus ilau. VIII 10:15 Mat 11:24; Jaj 7 IX 10:16 Luk 10:3; Rom 16:19 X 10:20 Mak 13:9-11; Luk 12:11-12; 21:12-15 XI 10:20 Jon 14:26 XII 10:21 Maeka 7:6; Mat 10:35; Mak 13:12; Luk 21:16 XIII 10:24 Luk 6:40; Jon 13:16; 15:20 XIV 10:25 Mat 9:34; 12:24; Mak 3:22; Luk 11:15

**Iätämimi rəha Iesu
təsəginian e nətämimi**
(Luk 12:2-7)

26 Kəni Iesu təməni məmə, “Tol lanəha, sotəginian e nətämimi. Natimnati iätəm nətämimi kautəht-ərain, Uhgın otəfətigəm ikin təhagəhag ikin, kəni natimnati iätəm nətämimi kautəhluaiğ lan, Uhgın otəfətigəm, nətämimi rəfin okotafu. ^{I27} Natimnati iätəm iätəni kəm təmah əmə əha rəueiu, itəmah onəkotəkeikei motəni pətīgəm min təhagəhag kəm nətämimi rəfin. Kəni təhmen əmə, natimnati iätəm iätəni oneuən, itəmah onəkotəkeikei motəni pətīgəm e nəhmti nətämimi.

28 “Sotəginian e nətämimi nətəm kotəhrun nohamuiən nipətītəmah, mətəu ko kotəruu nohamuiən narmitəmah. Mətəu nəkotəgin e Uhgın iätəm təhrun nərəkinian nipətītəmah mine narmitəmah e nigəm asoli. ^{II29} Oteruh-to. Nīmənig əlkələh min, nətämimi kautos nəhmtilah e məni əkəku əmə. Mətəu nəmə rəhatəmah Tatə Uhgın təsegəhanian e lah, ko kəti təsimisian. ³⁰ Kəni Uhgın təhrun vivi agin itəmah mine. Kəni nati ərnapin nəuanutəmah ko e rəhn-kapə təmah in səniəmə nati agin kəti, mətəu Uhgın in tətəfin rəfin ilah. ³¹ !Tol lanəha, sotəginian! Uhgın tolkeikei pik itəmah tapirəkis mənig əlkələh min əha. **III**

32 “Tol lanəha, nəmə iätämimi otəni pətīgəm nərgək e nəhmti nətämimi, kəni iəu min, iəkəni pətīgəm nərgin e nəhmti rəhak Tatə e negəu e neai. ³³ Mətəu nəmə iätämimi otəni pətīgəm e nəhmti nətämimi məmə in səniəmə rəhak, kəni iəkəni pətīgəm e nəhmti rəhak Tatə e negəu e neai məmə in səniəmə rəhak. **IV**

34 “Nikitəmah təsəhtian məmə iəmuva məmə iəkələhu nəməlinuian e nəhue niftəni. Iəməsuvaian məmə iəkələhu nəməlinuian, mətəu iəmuva məmə iəköl nətämimi kotərgəhu. ³⁵ Iätəni lanəha mətəu-inu iəmuva məmə iəköl iərman mine rəhan tatə okətuərah o lau min, kəni pətan mine uhun okətuərah o lau min, ³⁶ kəni iätämimi otol tikimir ilah aru rəhan min. **V VI**

37 “Kəni iätämimi iätəm tolkeikei pik rəhan tatə mine məmə tapirəkis iəu, in təsəhmenian məmə otuva rəhak iätämimi. Kəni iätämimi iätəm tolkeikei pik nətın iərman uə pətan tapirəkis iəu, in təsəhmenian məmə otuva rəhak iätämimi. ^{VII38} Kəni iätämimi iätəm təsələsian rəhan nigı kəməluau muərisig lak, ^{VIII} in təsəhmenian məmə otuva rəhak iätämimi. ³⁹ Kəni

I 10:26 Mak 4:22; Luk 8:17 **II** 10:28 Rom 8:31; Jem 4:12 **III** 10:31 Mat 6:26 **IV** 10:33 Luk 12:8-9 **V** 10:36 Maeka 7:6; Luk 12:51-53 **VI** *Famli nəuvein okotəhapu ilah min mətəu-inu nəuvein e famli min okəhuərisig e Iesu, kəni nəuvein e famli əmə əha okotəməki e Iesu.* **VII** 10:37 Luk 14:26-27 **VIII** *Nipəti nəghatian rəha Iesu səniəmə rəhan nətämimi okotəkeikei mohmis e nigı kəməluau təhmen əmə lan. Nipəti nəghatian u məmə kitah rəfin kətiah kətiah kotəkeikei motegəhan lan məmə Uhgın otol nəuian e nəmiəgəhian rəhatah nati ərnapin məmə rəhan nətəligian məmə kautatig e nian iəkis min. Nəmə təhro nətämimi okotol nərahian kəm tah, nəmə təhro kitah okohmis o nərgin, uə nəmə təhro nərahian min əha otəsuvaian e nəmiəgəhian rəhatah. Kitah kotəruu, mətəu kotəhtul maru əmə o natigian e nəmiəgəhian iätəm Uhgın tolkeikei.*

iätämimi iätəm tatol pik uək əmə məmə rəhan nəmiəgəhian e nəhue niftəni u in otəuvir, otəmkarəpən e nəmiəgəhian pəhrian. Mətəu iätämimi iätəm otimis o nərgək, in otos nəmiəgəhian itulin. **IX**

40 “Kəni iätämimi iätəm tatos itəmah e nikin agian kəni təhmen əmə məmə tatos iəu e nikin agian. Kəni iätämimi iätəm tatos iəu e nikin agian, kəni təhmen əmə məmə tatos iätəmi u iätəm təmahli=pa iəu. ^{X41} Kəni iätämimi iätəm təhrun məmə suah kəti in iəni kəti rəha Uhgın, kəni tatos e nikin agian, in otos nətəouian lan, təhmen əmə e iätəm iəni min kautos. Kəni iätämimi iätəm tatos e nikin agian iätəmi əhru-əhru, in otos nətəouian lan, təhmen e iätəmi əhru-əhru. ⁴² Kəni nəmə iätämimi kəti tətəfən nati kəti kəm suah kəti mətəu-inu təhrun məmə in rəhak iätämimi, nipəhrianian Uhgın otətəou in o rəhan noliən təuvir u, nati ərnapin rəhan nəfənian in nati əkəku əmə təhmen e nəhu ətəpu nəuan nəuветin əmə, uə rəhak iätämimi in ləhtəni agin.”

Iesu mine Jon Bəptais
(Luk 7:18-35)

11 Nian Iesu tinol naunun nəgətunian rəhan nətämimi tueləf, təmiet ikin əha muvən e taun min e niftəni Kaləli, mətəgəhun nətämimi kəni mətəni pətīgəm nəghatian rəha Uhgın kəm lah.

² E nian əha, Jon Bəptais tətətig e kaləpus, kəni in təmətəu nanusian e uək iätəm Iesu tatol. Kəni təmahli=pən rəhan nəuvein nətämimi kəhuvən motətapuəh ohni məmə, ³ “Təhro? ?Ik u iätəm kəmətəni aupən məmə suah kəti otuva, uə itəmah iəutəhtahnin iätämimi kəti min məmə otəpanuva min?”

⁴ Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “Əhuvən moteruh Jon motəni=pən nati nak iätəm nəməhuva motətəu kəni moteruh: ⁵ nətəmi nəhmtilah təpis ki-nauteruh nati. Kəni nətämimi nətəm nəhliklah tərəh kinotətəu təuvir kəni minəutaliuək. Kəni nətämimi min u kəmotos nimisian leprosi, nilosilah tinəuvir. Kəni nətämimi min u nipəgtəlgilah təmalu, rəueiu əha ki-nautətəu nati. Kəni nətämimi min u kəmoħmis, kinotəmiəgəh min. Kəni rəueiu, iätəmi kəti tinətəni pətīgəm nanusian təuvir kəm nanrah min. ^{XI6} Iätəmi otatig e nəuvirian pəhrian nəmə in təsəhmanian e nəhatətəian lak o natimnati min iätəm iəu iatol uə iəsolian.”

Iesu təməghati e Jon Bəptais

⁷ Nian nətämimi rəha Jon kautohtəlig, kəni Iesu tinətuəuin mətəghati e Jon kəm nətämimi min u kautəharəg əha ikin, mətəni məmə, “?Aupən, nəmətəhuvən ikin təpiə-məpiə ikin məmə nəkotəh nak? ?Nəməhuvən məmə nəkotafu iätəmi ərnapin əmə kəti təhmen e nimanuvehli əfəməh iätəm nimətəgi tətəlifu alifu ərnapin əmə? Kəpə. ⁸ ?Kəni təhro itəmah nəmoħiet, məmə nəkotafu iätəmi kəti iätəm tatuvən e

IX 10:39 Mat 16:24-25; Mak 8:34-35; Luk 9:23-24; 17:33; Jon 12:25 **X** 10:40 Mak 9:37; Luk 10:16; Jon 13:20 **XI** 11:5 Aes 35:5-6; 61:1

napən təuvir nəhmtin tiəkis? Kəpə. Nətəmimi kautəhu-
vən e napən təuvir tol lanəha, nian rəfin kəutatig e
nimə rəha kig. ⁹ ?Mətəu nati nak əha nəməhuvən
məmə nəkotəruh, iəni kəti, uə? Əuəh, pəhriən, mətəu
iətəni kəm təmah məmə in ilis tapirəkis iəni. ¹⁰ Suah u
inu Nauəuə Rəha Uhgın tətətəghati lan. Uhgın
təməni məmə,

‘Otafu-to. Iətəhli=pinə iəhləpis iətəm otos rəhak
nəghatiən.

In otəupən lam məmə otol əpenə-penə e rəham
suaru.’ ^I

¹¹ Nipəhriən iətəni kəm təmah məmə, nətəmi u kə-
motair e niftəni u, kəti təsapirəkisən suah kəha Jon
Bəptais. Kəni mətəu iətəmi in ləhtəni agin e Nar-
mənigian Rəha Uhgın, in ilis tapirəkis Jon. ^{II}¹² E nian
Jon Bəptais tətətuəuin mətəni pətigəm nəghatiən
rəha Uhgın mətəuərus=pa rəueiu, Narmənigian Rəha
Uhgın in təskasik məmə otol uək matuvən. Kəni
nətəmimi nətəm kotəskasik kotalkut pik məmə okəhu-
vən motatig ahgəl. ^{III}¹³ Iətəni lanəha mətəu-inu,
aupən agin mətəuərus=pa nian rəha Jon, nəghatiən
min rəha Lou iətəm Uhgın tətəfən kəm Mosis, mine
nəghatiən min rəha iəni min rəha Uhgın, kautəni
pətigəm Narmənigian Rəha Uhgın. ^{IV}¹⁴ Kəni nəmə nik-
itəmah tagiən məmə nəkotos nətəligiən u, iəkəni
məmə Jon in Elaijə iətəm in iəni kəti aupən kəmətəni
məmə otuva mol əpenə-penə e suaru rəha Məsaia.
^V¹⁵ Itəmah rəfin matəlgitəmah tatig, otətəlig vivi, kəni
motəhrun nəghatiən min u.

¹⁶ “?Nətəmimi min u nətəm kəutatig rəueiu, ilah
kotəhro lanu lan? Ilah kotəhmen=pən e kəlkələh min
kəutəharəg ikin katol makit ikin məutəhku məutəuin
e lah min nəuvein məmə, ¹⁷ ‘Itəmah iəmotəhli nau kəm
təmah məmə onəkəutol danis rəha nəgənən lan,
mətəu itəmah nəsolitən danis. Kəni itəmah iəməu-
tasək eiua rəha nīmisiən, mətəu nəsolitəkən kitah
min itəmah.’

¹⁸ “Kəni təhmen əhmen əmə, itəmah nəso-
tolkeikeiən Jon, kəni məsoltolkeikeiən iəu. Iətəni
lanəha lan mətəu-inu Jon tətəmuva, kəni mətətuəkəm
mətəpəh nauənən mətəfaki kəm Uhgın, kəni məsəm-
nimən wain. Kəni nəmotəpəh in motəni məmə, ‘Suah
kəha narmin tərəh kəti tətətig lan.’

¹⁹ “Mətəu nian iəu, Nəti Iətəmimi, iəmuva kəni mə-
tauən kəni mətəmnim wain, mətəu nəmotəpəh min
iəu motəni məmə, ‘Otafu-to, suah kəha in iətəmimi
rəha nauən pikien mine iətəmimi rəha nāpisiən, kəni

^I 11:10 Mal 3:1; Luk 1:76 ^{II} Fes u tətəni məmə uək rəha Jon, in
uək iətəm tatos nisiaiən. In tətə əpenə-penə suaru rəha Kristo
iətəm Uhgın otəhli=pa, kəni in tətəni pətigəm məmə Kristo tinatəva.
Uək u in uək asoli. Kəni Jon in iətəmi asoli mətəu-inu in tatos uək
əha. Mətəu nati kəti iətəm in təuvir tapirəkis uək rəha Jon, inu nəmə
suah kəti tətəva iətəmi rəha Uhgın nian in tətəhatətə e Iesu Kristo.
^{III} Suaru kəti min o nəuhliniən fes u tol lanko lan məmə: E nian
Jon Bəptais tətətuəuin mətəni pətigəm nəghatiən rəha Uhgın
mətəuərus=pa rəueiu, mətəu nətəmimi kəutəluagin ilah nətəmimi
nətəm kəutatig ahgəl Narmənigian Rəha Uhgın. Kəni nətəmimi rəha
nəluaginən kəutalkut məmə okotiivi rəkis nətəmimi rəha Uhgın
məmə kəhuva nətəmimi rəhalah. ^{IV} 11:13 Luk 16:16 ^V 11:14
Mal 4:5; Mat 17:10-13; Mak 9:11-13; Mak 1:1-8

mətən pəti ilah nətəmimi rəha nosiən mənə rəha takis,
mine nətəmimi nətəm nol tətəfəgə tərəh.’ Mətəu
nətəmimi min u kəutətəlig e noliən rəhak mine rəha
Jon, kotəhrun nehien məmə nati iətəm iəmuol təhmen
vivi pəhriən.” ^{VI}

Nəhməiən asoli otuva

(Luk 10:13-15)

²⁰ Kəni Iesu tətəghati əskasik e natigian rəha
nətəmimi e taun min əha iətəm in tətəmol nati apispis
təpət ikin e nəhmtiləh. Tətəghati lanəha mətəu-inu
ilah kəməsotəuhliniən nətəligiən rəhalah o rəhalah no-
liən tərəh min. ²¹ Təmənə məmə, “Itəmah nətəm Ko-
rasin, kəsi, nərahien asoli otuva o təmah! Itəmah
nətəm Petsaitə, kəsi, nərahien asoli otuva o təmah!
Mətəu-inu iəmol pau nati apispis təpət e taun mil
rəhatəmah mətəu itəmah nəsolitəuhliniən nətəligiən
rəhatəmah! Kəni nəmə iəmol natimnati min əha əpəha
Taea mine Saedon aupən, ko nətəmimi əha ikin əha
kəmotəuhlin rəhalah nətəligiən e noliən tərəh min,
kəni ilah məhuvən e napən əuas min məhuvən
məutəharəg e nəhmtəhu e nigəm məutəgətun məmə
kəutətəu tərəh agin o noliən tərəh min rəhalah.

²² “Mətəu iətəni kəm təmah məmə e nian əha iətəm
Uhgın otol nalpiniən kəm nətəmimi, nalpiniən
rəhatəmah otəskasik, məpirəkis nalpiniən rəha nətəm
Taea mine Saedon u aupən. ^{VII}²³ ?Kəni itəmah nətəm
Kəpəniam, nikitəmah təhti məmə Uhgın otəfəri=pən
itəmah əha ima nisiaiən əpəha e negəu e neai? !Kəpəl!
Mətəu Uhgın otəhlman e təmah nəkoteiəuəi ləhtəni
agin, ima nāulisien, mətəu-inu iəmol nati apispis təpət
e taun rəhatəmah. Kəni nəmə iəmol natimnati min u
əpəha Sotəm, iətəm taun əha tətəfəgə tərəh min təpət
ikin, kəni nətəm ikin kəmotəuhlin rəhalah nətəligiən,
kəni nəmə Uhgın tətəsərəkiniən Sotəm, kəni tətə-
tatig əmə mətəuərus=pa u rəueiu. ^{VIII}²⁴ Mətəu iətəni
kəm təmah məmə e nian əha iətəm Uhgın otol
nalpiniən kəm nətəmimi, nalpiniən rəhatəmah
otəskasik, məpirəkis nalpiniən rəha nətəm Sotəm
aupən ikin.” ^{IX}

Itəmah nətəm ninotəpəu

(Luk 10:21-22)

²⁵ Kəni e nian əha, Iesu tətəfəfaki mətəni məmə,
“Tətə Uhgın, ik Iərmənig rəha natimnati rəfin ilis e neai
mine ləhtəni e nəhue niftəni. Iətəni-vivi ik mətəu-inu
nəməhluəig e nipətə natimnati min u e nəhmti nətəmi-
mi nətəm koteinatig motəhrun vivi nati. Kəni nəmol
əpu kəm nətəmimi nətəm kotəhmen=pən əmə e
kəlkələh min məmə okotəhrun vivi. ^X²⁶ Əuəh, Tətə, inu
nati kəti iətəm ik nəkolkeikei.”

²⁷ Kəni Iesu tətəkeikei mətəni kəm lah məmə,
“Rəhak Tətə tətəgəhan=pa rəkis natimnati rəfin e
nəhlmək. Kəni iətəmi kəti tikə iətəm təhrun vivi iəu u
Nəti Uhgın, məmə iəu pəh əhruəhu. Mətəu Tətə

^{VI} 11:19 Mat 9:14 ^{VII} 11:22 Aes 23; Esik 26-28; Joel 3:4-8;
Amos 1:9-10; Sek 9:2-4 ^{VIII} 11:23 Jen 19:24-28; Aes 14:13-15 ^{IX}
11:24 Mat 10:15; Luk 10:12 ^X 11:25 1Kor 1:26-29

Uhgin əmə təhrun. Kəni iətəmi kəti tikə iətəm təhrun vivi Uhgin, mətəu iəu pisin əmə u Nəti Uhgin, iəkəhrun, mine nətəmi nətəm iəu iəmitəpin məmə iəkol pətigəm Tatə Uhgin kəm lah. ^I

²⁸ “Əhuva ohniəu, itəmah nətəm nahgitəmah nikə kəni nīnotəpəou e natipəiən e katipə figəm min, kəni iəkəfinə nəmeigian. ^{II III29} Itəmah otos uək iətəm iəkəfinə kəm təmah, kəni pəh iəkaupən məgətu itəmah lan. Iətəni lanəha mətəu-inu iəu iətəmi mətig, kəni rəhak nətəligian in ləhtəni. Kəni onəkotos nəmeigian e nikitəmah. ³⁰ Tol lanəha mətəu-inu rəhak uək iəkəfinə kəm təmah in timətig, kəni rəhak katipə in təhvevig.” ^{IV V}

Iərməniḡ rəha Sapət

(Mak 2:23–3:6; Luk 6:1-11)

12 Kəni e nian əha e Sapət kəti, Iəsu mine rəhan min nətəmi kəmətəliuək məutohapum in e nasumiən rəha wit, ^{VI} kəni rəhan min nətəmi nəumis təmus ilah, kəni kəmətəhli nəua wit kəni mautun. ^{VII2} Mətəu nian Farəsi min kəmotəfu ilah, kəni kəmotəni=pən kəm Iəsu məmə, “!Ei, afu-to! Rəham nətəmi kətul nati kəti iətəm kəutəgəhli Lou rəha Sapət.” ^{VIII}

³ Kəni Iəsu təməni=pən kəm lah məmə, “?Nəmotəfin uə kəpə, nati nak iətəm Kig Təfit təmol əpən, nian in mine rəhan min nətəmi nəumis təmus ilah? ⁴ In təmuvən imə e Nima Tapolin Rəha Uhgin, kəni mos pīret mun iətəm pris min kinotəfən rəkis kəm Uhgin. Kəni noliən əha tətəgəhli Lou, mətəu-inu pīret əha, Lou tətəni məmə pris min əmə kotəhrun nunian. ^{IX} ^{X5} ?Kəni nəmotəfin e Lou uə kəpə, məmə nian rəfin e Sapət, pris min əpəha e Nīmə Rəha Uhgin, ilah kətul uək rəhalah iətəm tətəgəhli Lou rəha Sapət? Mətəu Uhgin tateruh məmə nati əha in təhruahru əmə. ^{XI6} Mətəu iətəni kəm təmah məmə iətəmi kəti u ikinu

I 11:27 Mat 28:18; Jon 1:18; 3:35; 10:15; 17:2 II Nəghatian u “natipəiən e katipə figəm min” tətəghati e Lou rəha nətəm Isrel iətəm kotəhmen e nati figəm mətəu-inu Lou min u, ilah kotəskasik pik, kəni tiəkis o noliən. III 11:28 Jer 31:25 IV 11:30 1Jon 5:3 V Nian Iəsu təməni “rəhak katipə in təhvevig,” nəghatian əhruahru rəha katipə, in “iok.” In nati kəti kəmol e nig iətəm kəmələhu=pən e nentəui nati miəgəh əsanən kəti, kətəni məmə “okis,” nati miəgəh u təhmen e kau. Nətəm Isrel kəutələhu=pən iok e nentəui okis, kəni motəlis=pən nati kəti lan məmə okis otuvi, təhmen e “kat” uə “plau,” nati iətəm tətəhli e niftəni. Nətəm Isrel kəmotəni məmə nitəpəniən Lou rəha Mosis in təhmen e iok kəti mətəu-inu in uək əskasik. Mətəu iok iətəm Iəsu tətəfa kəm tah in təhvevig mətəu-inu, nian təmimis e nig kəməluəu mos nəlpinian o təfəgə tərah min rəhatah, kəni in tinol rəkis uək rəhatah. In tənə məmə kitah kotəkeikei məutəhatətə əmə lan. Kəni in otasiru e tah məmə okotali uək e suaru əhruahru rəha Uhgin. VI Wit in nati kəti təhmen e rais. Afīn-to e tiksənəri. VII 12:1 Dut 23:25 VIII Lou rəha nətəm Isrel tətəgəhan məmə iətəmi təhrun nosiən nəua wit e nasumiən rəha nətəmi nian tətəliuək mətohapum in e lah (Dut 23:25). Farəsi min nikilah təmərah mətəu inko nətəmi min rəha Iəsu kəmautol uək rəha nəuləkian, u in kəti rəha tətə-nain noliən min kəməniəhu əgin məmə okəsoliən e nian rəha Sapət. (Eks 20:8-11; 34:21; Dut 5:12-15) IX 12:4 1Saml 21:1-6 X 12:4 Lev 24:5-9 XI 12:5 Nam 28:9-10

in ilis tapirəkis Nīmə Rəha Uhgin. ^{XII7} E Nauəuə Rəha Uhgin, in tətəni məmə,

‘Nati kəti tatol nikik tətəgian, inu məmə onəkotəskəhrun nətəmi, mətəu səniamə rəhatəmah sakrifais min iətəm nautol məutəfa kəm iəu iətəm tatol nikik tətəgian.’ ^{XIII}

Nəmə nəkotəhrun nīpəti nəghatian u, kəni nətəmi min u nətəm kotəhruahru, ko nəstakiliən ilah motəni məmə ilah kətul noliən tərah. ⁸ Iətəni lanu lan mətəu-inu iəu, Nəti Iətəmi, iəu iətərməniḡ e nian rəha Sapət.”

⁹ Kəni Iəsu təmīet ikin əha, maliuək matuvən əpəha imə e nīmə rəha nuhapuminiən rəhalah. ¹⁰ Kəni əmeiko ikin əha, iətəmi kəti əha ikin nəhlmin təmimis, təsuahruian lan. Kəni kəmotəpəuəh o Iəsu məmə, “?Təhro? ?In təhruahru e Lou məmə e Sapət, iətəmi təhrun nol viviən iətəmi iətəm tətəmis?” Ilah kəmotəpəuəh ohni mətəu-inu kəutəsal e nətəligian tərah kəti rəha Iəsu uə noliən kəti rəhan təhmen e nol viviən iətəmi e Sapət, iətəm ilah okotləfən in e kot ohni. ^{XIV}

¹¹ Kəni Iəsu təməni=pən kəm lah məmə, “?Okəmə itəmah kəti rəhan kəti sipsip, kəni sipsip u tiuvig=pən e nīmīl e Sapət, nikitəmah təhti məmə iətəmi əha otuvən miuvi-pəri=pa min? !Əuəh! Otəkeikei muvən miuvi-pəri. ¹² !Mətəu iətəmi, in nati keikei tapirəkis sipsip! Konu, in təhruahru əmə e Lou məmə natol nati təuvir min əmə kəm nətəmi e Sapət.” ^{XV}

¹³ Kəni təməni=pən kəm iətəmi nəhlmin təmimis məmə, “Uahru-to e nəhlmə.” Kəni təmuahru e nəhlmin, kəni nəhlmin tuva minəuvir əgin min, məhmen e nəhlmin u kəti min. ¹⁴ Mətəu Farəsi min kəmo-hiet məhuvən ihluə minəutətəi nəuə ohni məmə okotəhamu Iəsu. ^{XVI}

Ioluək iətəm Uhgin təmitəpin

¹⁵ Kəni Iəsu təməhrun nətəligian rəhalah, kəni təmīet ikin əha. Kəni nətəmi tətəpət kəmoəuərisig lan. Kəni in təmol vivi nīmisiən rəfin rəhalah kəutəhuva məutəuvir min. ¹⁶ Kəni təməniəhu ilah məmə okəsotəni pətigəmiən in kəm nətəmi min. ^{XVII17} Natimnati min əha kəmo-hiet məmə nəghatian rəha Nauəuə Rəha Uhgin otuva mol nīpəhrīəniən lan. Uhgin təməfən kəm iəni Aiseə u əpən o nəni pətigəmiən məmə,

¹⁸ “Inu ioluək rəhak iətəm iəu inītəpin rəkis, iəkolkeikei pik in, kəni nikik tagian pik ohni. Kəni iəu iəkol məmə Nəmin Rəhak otuva məriəuəh lan.

Kəni in otəni pətigəm noliən əhruahru rəhak mine nosmiəgəhiən rəhak e nəhmti nətəmi e nitəni pisin pisin min. ^{XVIII}

¹⁹ Ko in təsərgəhuian kəni məsəgət əfəməhiən, məsəghati pikian ikin nətəmi kəutəhapum in ilah min ikin.

²⁰ In iətəmi mətig,

XII 12:6 Mat 12:41-42 XIII 12:7 Hos 6:6; Mat 9:13 XIV 12:10 Luk 14:3 XV 12:12 Luk 14:5 XVI 12:14 Jon 5:16 XVII 12:16 Mat 8:4; Mak 3:12 XVIII 12:18 Mat 3:17

kæni in otol tæuvir kæm nætəmimi nætəm kæutæpæou
kæni ræhalah nəsənəniən tikæ. ^I

In otol lanæha mætæuarus=pa noliæn iætəm in tæhru-
ahru otol win e noliæn iætəm tærah.

²¹ Kæni nætəmimi min u səniamə nəuaniləuis min
ræha Isrel,
ilah okotæləhu=pæn æskasik ræhalah nætəlīgian tətətig
lan,
məmæ in otosmiægəh ilah." ^{II}

Iesu mine Pielsepul

(Mak 3:20-30; Luk 11:14-23; 12:10)

²² Kæni nætəmimi kæmotos iætəmi kəti mæhuva kæm
Iesu iætəm nəhmtin tæpis kæni tæsəghatien mætəu-inu
narmin tærah kəti tətətig lan. Kæni Iesu tæmol vivi min,
kæni iætəmi kəha tinateruh nati kæni minætəghati.

²³ Kæni nætəmimi ræfin narmilah tæmiuvig motəni
məmæ, "Nəmæ tæhro suah u in Mipi Kig Tefit iætəm
Uhgın tæmæni məmæ otahli=pa?"

²⁴ Kæni nian Farəsi min kæmotətəu nati əha mine
nəghatien lan, kæni kæmotəni məmæ, "Suah kəha
tətəhgi pətīgəm narmin tærah min e nəsənəniən əmə
ræha Pielsepul u iætəmi asoli ræha narmin tærah min." ^{III}

²⁵ Mætəu Iesu tæhrun nətəlīgian ræhalah, kæni
tæmæni=pæn kæm lah məmæ, "Nəmæ nætəmimi e kæntri
kəti kautəhapu ilah min, kæni okotærəkin ræhalah kæn-
tri. Kæni tæhmen=pæn əmə e taun kəti uə lahuənu kəti,
nəmæ nætəmimi kautəhapu ilah min, kæni okotærəkin
taun u uə lahuənu u.

²⁶ "Kæni nəmæ Setən tətəhgi pətīgəm narmin tærah
min rəhan e nætəmimi, kæni tatol aru əmə tikimir kæm
in. ?Kæni otæhro lanu, rəhan narmənīgian otəhtul?"

²⁷ ?Kæni nəmæ iəu iətəhgi pətīgəm narmin tærah min e
nəsənəniən ræha Pielsepul, kæni tæhro e rəhatəmah
min nætəmimi? Ilah kautəhgi pətīgəm narmin tærah
min e nəsənəniən ræha pəh? ?Ræha Setən? Kəpə. Kæni
tærah məmæ nautəni məmæ iəu iatol lanæha. Tol
lanæha, rəhatəmah nætəmimi okotakil nəghatien min
rəhatəmah, motəni məmæ in neiuəien. ²⁸ Mætəu nəmæ
iətəhgi pətīgəm narmin tærah min e nəsənəniən ræha
Narmin Ræha Uhgın, kæni Narmənīgian Ræha Uhgın
tinuvnə rækis o tæmah. ^{IV}

²⁹ "Kæni iəkæni e suaru kəti min tol lanæha məmæ,
iætəmimi kəti tikæ məmæ tæhrun nuvəniən e nimə ræha
iætəmimi kəti iætəm nahgin tepət tæhmen e Setən
məmæ otəmki rəhan natimnati. Mætəu iætəmimi kəti
iætəm nahgin tepət agin otaupæn mælis-ərain iætəmimi
u iætəm nahgin tepət, uərisig tæpanuvən imə mæmki
rækis rəhan natimnati.

³⁰ "Iætəmi u in tæsuərisigian lak, in rəhak tikimir. Kæni
iætəmi u in tæsoriarunian sipsip min, in tatol ilah kæu-
tagim atiti. ^{V31} Tol lanæha iætəni kæm tæmah məmæ,

^I Nəghatien Kris əhruahru ræha fes 20 tətəni məmæ, "Ko tæsət-
gəhlian niuig kəti iætəm tæmægəu, kæni ko tæsəmkəpis aginian wik
ræha lait iætəm tətənah əmə." ^{II} 12:21 Aes 42:1-4 ^{III} 12:24 Mat
9:34; 10:25 ^{IV} 12:28 Uək 10:38; 1Jon 3:8 ^V 12:30 Mak 9:40; Luk
9:50

Uhgın otafəl rækis noliæn tærah pisin pisin min rəfin, ^{VI}
mine nəghatien tærah pisin pisin min rəfin iætəm
nætəmimi kæutəni lan, mætəu otol nalpinian, kæni
mæsəluian e nəghatien tærah min iætəm nætəmimi
kautəni e Narmin Rəhan. ^{VII32} Kæni nəmæ iætəmimi
tətəni rah iəu, Nəti Iætəmimi, kæni Uhgın otalu kæni
mæsəlpinian. Mætəu iætəmimi iætəm tətəni rah Narmin
Rəha Uhgın, Uhgın ko tæsəluian lan e nian kəti, e
nəhue niftəni u, mine e nian iætəm tətəva. ^{VIII}

³³ "Nəmæ nigı in tæuvir, kæni nəuan in otæuvir; nəmæ
nigı in tærah, kæni nəuan in otærah. Tol lanæha mætəu-
inu itəmah nəkotəruh əmə e nəua nigı məmæ nigı in
tæuvir uə nigı in tærah. ^{IX X34} Itəmah nəkotəhmen e
sineik! Itəmah nautol noliæn ekəu-ekəu, kæni itəmah
nætəm nəkotərah. Ko nəsotəniən nati tæuvir kəti,
mætəu-inu nian iætəmimi tətəghati, tətəni əmə nati
nak iætəm tərıauəh e nikin. ^{XI35} Iætəmimi iætəm
nətəlīgian tæuvir tərıauəh e nikin, nian rəfin in tətəni
nati iætəm in tæuvir. Kæni iætəmimi iætəm nətəlīgian
tærah tərıauəh e nikin, nian rəfin in tətəni nati iætəm
tærah. ³⁶ Iætəni kæm tæmah məmæ e nian Uhgın otakil
nætəmimi lan, nætəmimi okotəkeikei motəni pətīgəm
kæm in məmæ tæhro ilah kæmautəni nəghatien tærah
əpnəpin min rəfin agin rəhalah. ³⁷ Tol lanæha, in otakil
rəfin nəghatien pisin min rəhatəmah, məmæ itəmah
nætəm nəkotəhruahru uə nætəm nəkotərah."

Nəmtətien ræha Jonə

(Mak 8:12; Luk 11:29-32)

³⁸ Kæni nəgətun min nəuvein ræha Lou mine Farəsi
min kæmotəni=pæn kæm in məmæ, "Iəgətun. Iəkə-
tolkeikei məmæ iəkoteruh nəmtətien kəti iætəm
tapispis ik onəkəol." ^{XII}

³⁹ Mætəu tæmæni=pæn kæm lah məmæ, "Itəmah
nætəmimi rəueiu mine, nəkotərah, nəmotəpəh
rəhatəmah nəhatətəien e Uhgın, tæhmen e pətan kəti
tətəpəh rəhan iərman mətıtəu=pæn suah pisin. Kæni
rəueiu nəkətolkeikei məmæ iəkəol nəmtətien kəti iætəm
otəgətun məmæ iəmsipən e Uhgın. Mætəu Uhgın
otəfinə əmə nəmtətien kətıəh əmə, kæni inəha
nəmtətien ræha iəni əha Jonə. ^{XIII40} Tæhmen əmə
məmæ Jonə tæməməhli o nian kisil lapin mine lənian e
nərfi nəmu asoli tæfla, kæni Nəti Iætəmimi, in otəməhli
o nian kisil lapin mine lənian əpəha e niki niftəni. ^{XIV}

⁴¹ "E nian əha iætəm Uhgın otakil nætəmimi rəfin,
kæni nætəm Ninivə aupən, ilah okotəhtul motəni
pətīgəm məmæ itəmah nəuaniləuis ræha Isrel

^{VI} Uhgın tətəfəl rækis noliæn tærah min nian nætəmimi kotəuhlin
rəhalah nətəlīgian kæni mætətapuəh ohni məmæ in otalu
mæsəlpinian rəhalah noliæn tærah min. ^{VII} 12:31 Hip 6:4-6 ^{VIII}
Nætəmimi nəuvein kotəni məmæ nəghatien u tətəghati e nətəmi min
u nætəm kæmautəni məmæ Iesu tatol vivi nætəmimi e nəsənəniən
ræha Setən. Tæhmen əmə məmæ ilah kotəuin lan məmæ Narmin
Rəha Uhgın in Setən. Nætəmimi nəuvein min kotəni məmæ
nəghatien u tətəghati e nætəmimi nətəm kəsotəhatətə əhanəhian e
Iesu, kæni motəpəh uək ræha Narmin Rəha Uhgın. ^{IX} Nipəti
nəghatien ræha Iesu məmæ in iætəmi tæuvir mætəu-inu tatol əmə na-
timnati tæuvir min. ^X 12:33 Mat 7:16-20 ^{XI} 12:34 Mat 3:7; 15:18;
Luk 3:7; 6:43-45 ^{XII} 12:38 Mat 16:1; Luk 11:16; Jon 6:30 ^{XIII}
12:39 Jona 1:17; Mat 16:4; Mak 8:12 ^{XIV} 12:40 Jona 1:17

nəkotərah. Okotəhrun nəniən lanəha mətəu-inu nian ilah kəmotətəu nəghatiən rəha iəni əha Jonə, ilah kəmotəuhlin rəhalah nətəligiən e rəhalah nolien tərəh min. Kəni oteruh-to, iətəmi kəti iətəm ilis tapirəkis Jonə tīnuva, mətəu itəmah nəsotəuhliniən rəhatəmah nətəligiən e rəhatəmah nolien tərəh min. ¹⁴² Kəni e nian əha Uhgīn otakil nətəmimi rəfin, kəni kwin rəha nitəni pesi ikin, ^{II} otəhtul məni pətīgəm məmə itəmah nətəm nəkotərah. Otəhrun nəniən lanəha mətəu-inu, in təmiet e nikali nitəni əpəha isəu agin, kəni maliuək muva məmə otətəu nəghatiən rəha Kig Solomən u iətəm teinatig pik. Kəni oteruh-to, suah kəti iətəm in ilis agin mapirəkis Kig Solomən tīnuva, mətəu itəmah nəsotəligiən.

⁴³ "Nian narmin tərəh tiet e iətəmimi, kəni in otuvən maliuək mətən əpəha ikin nigī mine nian mitə tikə ikin, kəni nəhu tikə ikin, mətəsal ikin otatig məmeig ikin, mətəu təsehian. ⁴⁴ Kəni tənī aru əmə kəm in məmə, 'Təkītəlig=pən e rəhak nimə ^{III} iətəm iəmsipən ikin.' Kəni nian tuva meruh nimə, iətəmimi tikə ikin, kəni kəmafəl, kəni kəməlin vivi natimnati. ⁴⁵ Kəni tuvən mit narmin tərəh səpin min u kotərah pik motapirəkis in, kəni məhuvən imə motatig. Kəni natigian rəha iətəmi əha rəueiu tərəh pik tapirəkis rəhan natigian iətəm aupən. Kəni kotəhmen əmə e təmah nətəm nəkotərah nətəm nəutatig rəueiu." ^{IV}

Mamə rəha Iesu mine pian min

(Mak 3:31-35; Luk 8:19-21)

⁴⁶ Nian Iesu tətəghati əhanəh kəm nətəmimi, kəni rəhan mamə mine pian min kautəhtul əpəha ihluə məutətapuəh lan məmə okotəghati kəm in. ⁴⁷ Kəni iətəmimi kəti təmənī=pən kəm Iesu məmə, "Rəham mamə mine piam min əpəha ihluə kəutəhtul. Ilah kətolkeikei məmə okotəghati kəm ik." ^V

⁴⁸ Kəni Iesu təmənī=pən kəm iətəmi təmənī pətīgəm məmə, "Pəh u rəhak mamə, kəni pəh u piak min?" ⁴⁹ Kəni muahru=pən e nəhlmīn məgətun=pən rəhan nətəmimi, kəni mənī məmə, "Inu rəhak mamə mine piak min! ⁵⁰ Iatəni lanəha lan mətəu-inu pəh u tatol nəuia rəhak Tatə əpəha ilis e negəu e neai, in piak, mine nəuvīnik, mine rəhak mamə." ^{VI}

Nəghatiən əuhlin e niftəni

(Mak 4:1-20; Luk 8:4-15)

13 E nian əmə kəha, Iesu təmiet e nimə muvən mətəharəg əpəha iuəkīr e nikali nəhu Lek Kaləli. ² Mətəu-inu nətəmimi tepət kəməhuva motəhtul titəlau lan, kəni in təmuvən e bot kəti u tətəhtul iuəkīr əmə o nīpəkīl, kəni mətəharəg. Kəni nətəmimi kəmautəhtul ipari. ^{VII3} Kəni in təmənī=pən natimnati min tepət kəm lah e nəghatiən əuhlin min.

I ^{12:41} Jona 3:5 II ^{12:42} 1King 10:1; 2Kron 9:1 III *Nəghatiən u "nimə" tətəghati e iətəmi u iətəm narmin tərəh təmiet rəkis lan.* IV ^{12:45} Luk 11:24-26; 2Pitə 2:20 V *E kopi əuas min nəuvein rəha Niutestimin iətəm kəmətəi e nəghatiən Kris aupən, fes 47 tikə.* VI ^{12:50} Rom 8:29 VII ^{13:2} Luk 5:1-3

Təmənī məmə, "Iətəmimi kəti təmuvən məmə otearəgrəg nīkīti wit rəhan əpəha e rəhan nasumiən. ^{VIII4} Kəni nian təmətearəgrəg nīkīti wit rəhan, nəuvein kəmətəmei=pən e suaru, kəni mənīg min kəməhuva motun rəfin ilah. ⁵ Kəni nīkīti wit nəuvein kəmohmərəgrəg=pən e niftəni iətəm kəpiel iuəkīr əmə. Kəmotəviə uəhai əmə mətəu-inu niftəni nəuan nəuvein əmə. ⁶ Nian mītīgār təri, kəni məhgi ilah kətaukei-aukei mətəu-inu nokilah təseiuaiu pikian. ⁷ Kəni nīkīti wit nəuvein kəmətəmei=pən e nīkī nīləuis u tol nihlin, kəni nian nīkīti wit min kəteviə mətəu nīləuis tətətu-atu ilah kəni kohmīs. ⁸ Kəni nīkīti wit nəuvein min kəmotəmei=pən e niftəni iətəm təuvir, kəni kəmötəuə e nəualah. Nəuvein nəualah tate, nəuvein nəualah sikiste, nəuvein nəualah uan-hanrit. ⁹ Itəmah rəfin matəlgitəmah tatig, otətəlig vivi, kəni motəhrun nəghatiən min u."

¹⁰ Kəni nətəmimi rəha Iesu kəməhuva motətapuəh ohni məmə, "Təhro nətəghati kəm nətəmimi e nəghatiən əuhlin min?"

¹¹ Kəni Iesu təmənī=pən kəm lah məmə, "Iətəni lanəha mətəu-inu itəmah u, Uhgīn təmerəh e suaru o təmah məmə itəmah onəkotəhrun nəghatiən oneuən min rəha Narmənigian Rəha Uhgīn. Mətəu ilah, Uhgīn təməserəhian e suaru lanu o lah. ¹² Tol lanəha mətəu-inu, iətəmi u iətəm rəhan əha ikin nəhrunian, Uhgīn otəfən min nəhrunian kəm in, kəni rəhan nəhrunian in otepət pik. Mətəu iətəmi u iətəm rəhan nəhrunian tikə, Uhgīn otos rəkis rəfin rəhan nəhrunian iətəm nīkin təhti məmə in tatos. ^{IX13} Iətəghati e nəghatiən əuhlin kəm lah mətəu-inu ilah kautafu pau mətəu kəsotəhrunian, kəni ilah kautətəu pau mətəu kəsotəhrun vivian. ¹⁴ Nəmiəgəhian rəhalah tatol nəghatiən rəha iəni Aiseə tətəu matol nīpəhrīənian lan. In təmənī məmə,

'Okautətəu, mautətəu, mautətəu,
mətəu ko kəsotəhrunian.

Kəni okauteruh, mauteruh, mauteruh,
mətəu ko kəsotəhrunian nian kəti.

¹⁵ In tol lanəha mətəu-inu nīkilah tīniəkis rəkis.
Kəmotəsisig e matəlgilah mine nəhmtīlah.

Mətəu kəmautol lanəha məmə,
okəsoteruhian e nəhmtīlah,
kəni okəsotətəuiən e matəlgilah,
kəni nīkilah təruru nəhrunian.

Kəni məsəhuvaian ohniəu məmə iəkəsmiəgəh ilah. ^X

¹⁶ Mətəu itəmah u, Uhgīn təməfinə rəhan nəuvirīən kəm təmah, kəni nian nəkotəruh, motəhrun, kəni nian nəkotətəu motəhrun. ¹⁷ Nīpəhrīənian iətəni kəm təmah məmə, iəni min tepət mine nətəm kotəhruahru min tepət kəmotolkeikei pik məmə okoteruh nati nak iətəm nauteruh, mətəu kəməsoteruhian. Kəni motolkeikei pik məmə okotətəu nati nak iətəm nautətəu, mətəu kəməsotətəuiən." ^{XI}

VIII *Afin-to "wit" e tiksīnəri.* IX ^{13:12} Mat 25:29; Mak 4:25; Luk 8:18; 19:26 X ^{13:15} Aes 6:9-10; Jon 12:40; Uək 28:26-27 XI ^{13:17} Luk 10:23-24

18 Kəni Iesu təmətəkeikei mətəni məmə, "Itəmah otətəlig vivi-to məmə nəkotəhrun nīpəti nəghatīən əuhlin rəha iətəmi u iətəm təmeəgrəg nīkīti wit.
19 Nīkīti wit iətəm təməmei e suaru, tətəgətun=pən iətəmimi iətəm tətəu nəghatīən rəha Narmənīgīən Rəha Uhgīn, mətəu in təsəhrunīən. Kəni Setən tuva mos rəkis uəhai əmə nəghatīən əha iətəm təmuvən e nīkin.

20 "Kəni nīkīti wit iətəm təməmei=pən e niftəni iətəm kəpiel iuəkīr əmə, tətəgətun=pən iətəmimi iətəm tətəu nəghatīən rəha Uhgīn, kəni mos e nīkin agīən,
21 mətəu nokīn təsēiuaiu pīkīən, kəni tətəhtul o nīan əkuəkīr əmə. Nīan nəsəsauīən, uə nərahīən tuva e nəmiəgəhīən rəhan o nəghatīən əha, kəni təmei uəhai əmə e rəhan nəhatətəiən.

22 "Kəni nīkīti wit iətəm təməmei=pən e nīki nīləuis tol nīhlin, tətəgətun=pən iətəmimi iətəm tətəu nəghatīən rəha Uhgīn, mətəu rəhan nətəligīən tatuvən pīk o natimnati rəha nəhue nīftəni, kəni in tolkeikei məmə rəhan nautə otepət; kəni nətəligīən mīn əha kōtatu-atu nəghatīən rəha Uhgīn, kəni nəghatīən əha təsəuəiən e nəuan. I

23 "Mətəu nīkīti wit iətəm təməmei=pən e niftəni təuvīr, tətəgətun=pən iətəmimi iətəm tətəu nəghatīən rəha Uhgīn kəni məhrun nīpətīn. Kəni e nəmiəgəhīən rəhan, in otəuə e nəuan, nīan nəuvein nəuan tate, nīan nəuvein nəuan sīkiste, kəni nīan nəuvein nəuan uan-hanrit."

Nəghatīən əuhlin e manuvehli iətəm tərah

24 Kəni Iesu təməni nəghatīən əuhlin kəti mīn kəm lah mətəni məmə, "Nəghatīən əuhlin u tətəgətun=pən Narmənīgīən Rəha Uhgīn. Iətəmimi kəti təmeəgrəg e nīkīti wit təuvīr e rəhan nasumīən. 25 Mətəu nīan in mīne rəhan mīn nətəmimi kəmautapīli, rəhan kəti tīkīmīr təmuvən mərəki e nīkīti nīmanuvehli tərah mīn e rəhan nasumīən, kəni magīm. 26 Kəni nīkīti wit təuvīr mīne nīkīti manuvehli tərah kotevīə kəni kotəhmen əhmen əmə. Mətəu wit təmaupən mol nəuan, kəni e nīan əha, noluək mīn kotəhrun neruhīən məmə manuvehli tərah, ilah mīn əha ikin.

27 "Kəni noluək mīn rəha iətəmimi əha, kəməhuva moteruh in, motəni məmə, 'Iətəmi asoli. ?Nīkīti wit mīn iətəm nəmeəgrəg e rəhan nasumīən, ilah nīkīti wit təuvīr mīn əmə, uə kəpə? ?Mətəu təhro nīkīti manuvehli tərah mīn kīnotəri?' 28 Kəni təməni=pən kəm lah məmə, 'Tīkīmīr kəti təmol nati əha.'

"Kəni rəhan mīn noluək mīn kotəni=pən kəm in məmə, '?Mətəu təhro? ?Nəkəkeikei məmə itimah iəkəhuvən moteuvi rəkis manuvehli tərah mīn əha?'

29 "Mətəu təməni=pən kəm lah məmə, 'Kəpə. Otəpəh. Nəmə itəmah nəkəhuvən moteuvi rəkis manuvehli tərah mīn, kəni mətə nəkoteuvi rəkis mīn wit təuvīr mīn. 30 Pəh kotəri pəti əmə mətəuarus=pən wit tīməhtə. Kəni iəkəni=pən kəm nətəmimi nətəm

I 13:22 Luk 12:16-21; 1Tim 6:9-10,17

okotəulək e wit məmə ilah okotaupən moteuvi rəkis manuvehli iətəm tərah motəlis o nəraki-pənīən e nīgəm. Uərisīg okotəulək e wit təuvīr mīn motəmki məhuvən e nīmə rəhak iətəm kətəlin nauənīən ikin."

Nəghatīən əuhlin e nīkīti mastət

(Mak 4:30-32; Luk 13:18-19)

31 Kəni Iesu təməni nəghatīən əuhlin mīn kəti kəm lah məmə, "Narmənīgīən Rəha Uhgīn in otəkeikei mepət təhmin, təhmen e nīkīti mastət II iətəm iətəmimi təmos muvən mərfei e rəhan nasumīən. 32 Nīkīti mastət əha in natiəkəku agīn, mətəu nīan in oteviə, in otuva iahgīn təhmen e nīgi kəti, kəni mənīg mīn iətəm kautiuvīg ilis okəhuva motol nīmaaləh e nəhlmīn mīn. III

Nəghatīən əuhlin e is

(Mak 4:33-34; Luk 13:20-21)

33 Kəni Iesu təməni nəghatīən əuhlin kəti mīn məmə, "Narmənīgīən Rəha Uhgīn in otəkeikei mepət təhmin, təhmen=pən e is nəuan nəuvətīn iətəm pətan kəti tətəkin e flauə tepət iətəm kəmol=pən e pesīn asoli, kəni təhgi flauə rəfin tətəsisī matol iahgīn."

34 Natimnati mīn rəfin əha, Iesu təməghati əuhlin lan kəm nətəmimi. In təmatəgətun əmə nətəmimi e nəghatīən əuhlin. 35 Noliən əha təmol nəghatīən rəha iəni aupən tətəuva matol nīpəhrīənīən lan. Təməni məmə,

"Iəkəni pətīgəm rəhak nəghatīən e nəghatīən əuhlin mīn.

Iəkəni pətīgəm natimnati iətəm iəməhluəig e lah e nīan iəmətəuīn matol nīftəni mətəuarus=pa u rəueiu." IV

Iesu təməni nīpətī nəghatīən əuhlin e manuvehli

36 Kəni Iesu təmīet rəkis e nətəmimi, kəni muvən mīn e nīpəgnəua nīmə kəti. Kəni rəhan mīn nətəmimi kəməhuva ohni motətəpuəh məmə, "Əni-to kəm tīmāh nīpətī nəghatīən əuhlin e manuvehli iətəm təməri e nasumīən."

37 Kəni Iesu təməni=pən məmə, "Iətəmimi iətəm təmeəgrəg nīkīti wit təuvīr mīn e nasumīən, tətəgə-

II Mastət in nīgi iətəm katol=pən nīkītin e nauənīən məmə tēpi- en vivi. Nīkītin in natiəkəku agīn, mətəu tateviə matol nīgi asoli lan.

III Nəghatīən əuhlin e mastət mīne pīret u is tīkə lan tətəgətun=pən Narmənīgīən Rəha Uhgīn tətətuəuīn mətīg əmə, kəsəni pīkīən nepətīən rəhan məmə nətəm Isrel mīn kōtolkeikei mīne. Nəghatīən əuhlin mīn u kəutəgətun itah e: (1) məmə təhro lanu Narmənīgīən Rəha Uhgīn tətarmənīg vivi agīn e nəmiəgəhīən rəha nətəmimi kətīəh kətīəh u ilah rəhan mīn, (2) məmə təhro lanu Narmənīgīən Rəha Uhgīn e nəhue nīftəni, mətəfa nətəmimi tepət kəutəhuva e nəhatətəiən lan. Suaru rəha Narmənīgīən Rəha Uhgīn tətarmənīg e nətəmimi e nəmiəgəhīən mīne nīmīsiən rəha Iesu, keruh məmə təkəku, məpəou məsəhmenīən o nati kəti (məmə in əha nətəm Isrel nīkilah tətəhti mīne), mətəu nīan kəti nətəmimi rəfin okoteruh nepətīən mīne nəhagəhagīən asoli rəhan. IV 13:35 Sam 78:2

tun=pæn iæu, Næti Iætämimi. ³⁸ Kæni nasumiæn, tætagætun=pæn næhue niftæni. Kæni nikiti wit tæuvir min, ilah u kæutægætun=pæn nætämimi ræha Uhgîn nætäm tætar-mænig e lah. Kæni manuvehli tærah min, ilah kæutægætun=pæn nætämimi ræha Setæn. ³⁹ Kæni tikimir iætäm tæmuvæn mearægræg manuvehli tærah, tætagætun=pæn Setæn. Kæni nian okæulæk e nasumiæn, tætagætun=pæn naunun nian, kæni nætämimi nætäm kautæulæk e nasumiæn, kæutægætun=pæn nagelo min. ⁴⁰ Okotæmki manuvehli tærah motuvan æhtuv e nigæm, nolian æha tæhmen e naunun nian.

⁴¹ "Iæu Næti Iætämimi, iækahli=pæn nagelo min ræhak okæhuvæn ikin iætarmænig ikin, motos rækis natimnati ræfin mine nætämimi ræfin nætäm kautiuvipæn nætämimi o nolian tæfagæ tærah min mine nætämimi ræfin nætäm kautol nolian tærah min. ¹⁴² Ilah okotæraki=pæn e lah e nigæm asoli, kæni ikin æha nætämimi okotasæk kæni mautigæt-ærain næhluvlah min ikin. ¹⁴³ Kæni nætäm kotæruahru okotasæ tæhmen e mitigar e narmænigian ræha ræhalah Tatæ Uhgîn. Itæmah ræfin matælgitæmah tatig, otætælig vivi, kæni motæhrun næghatien min u." III

Næghatien æuhlin e bokis mæni iætäm tæthluaig

⁴⁴ Kæni Iesu tæmætækeikei mæteni mæmæ, "Næghatien æuhlin u tætagætun=pæn Narmænigian Ræha Uhgîn. Bokis mæni kæti tæthluaig e niftæni kæti. Kæni iætämimi kæti tæmætan mafu bokis mæni æha, kæni tatig mitænim min. Nikin tæmagian pik, kæni tæmuvæn mol sælim e natimnati ræfin ræhan, kæni mos næhmti niftæni æha."

Næghatien æuhlin e kæpiel peræl

⁴⁵ Kæni Iesu tæmæni mæmæ, "Næghatien æuhlin u tætagætun=pæn Narmænigian Ræha Uhgîn. Iætämimi kæti tætasal e natimnati, kæni matol sælim min lan. Kæni in tætasal e kæpiel tæuvir min næhmtilah tiækis, kætæni mæmæ peræl. ⁴⁶ Nian tæmeruh peræl kæti iætäm tæuvir pik agin, kæni in tæmuvæn mol sælim e ræhan natimnati min ræfin, kæni muvæn mos næhmti peræl æha, kæni mælæs ræhan." IV

Næghatien æuhlin e net ræha niuviæn næmu

⁴⁷ Kæni Iesu tæmætækeikei mæteni mæmæ, "Næghatien æuhlin u tætagætun=pæn Narmænigian Ræha Uhgîn. Nætämimi kæutæraki=pæn e net æpæha itæhi mautos næmu pisin pisin min lan. ⁴⁸ Nian net tinæriauæh e næmu, kæni kotiuvipari net, kæni motæuæri næmu min motaipei=pæn næmu tæuvir min e kætäm asoli min ræhalah, mætau okotæraki e næmu min iætäm kotærah. ⁴⁹ Kæni e naunun nian, nagelo min okæhuva motos rækis nætämimi nætäm kotærah e nætämimi nætäm kotæruahru, ⁵⁰ kæni motæraki=pæn e nætämimi kotærah e nigæm

I 13:41 Mat 24:31; 25:31; Mak 13:27 II 13:42 Mat 8:12 III 13:43 Dan 12:3 IV Nipæti næghatien æuhlin mil u mæmæ, Narmænigian Ræha Uhgîn in tæuvir pik agin. In tæruahru mæmæ kitah kotæfæn ræfin natimnati min ræhatah mæmæ kotæhrun nosian.

asoli, kæni ikin æha nætämimi okotasæk mautigæt-ærain næhluvlah ikin. V

⁵¹ "Itæmah nækotæhrun natimnati min u, uæ kæpæ?" Kæni ilah kæmotæni kæm in mæmæ, "Æuæh." ⁵² Kæni tæmæni=pæn kæm lah mæmæ, "Tol lanæha, nægætun min ræfin ræha Lou iætäm kæmægætun vivi ilah e Narmænigian Ræha Uhgîn, kotæhmen e iætæmi asoli ræha nimæ iætäm ræhan nautæ tepæt. Kæni nian kæti in tatos rækis nati vi e ræhan nautæ, kæni nian kæti min tatos rækis nati æuas." VI

Iæni iætäm kæsisiaien (Mak 6:1-6; Luk 4:16-30)

⁵³ Nian Iesu tinol naunun næghatien e næghatien æuhlin min æha, kæni tæmiet ikin æha, ⁵⁴ muvæn iman ikin. Kæni tæmætægætun nætämimi æpæha e nimæ ræha nuhapuminiæn, kæni narmilah tæmiuvig, kæni kotæni mæmæ, "Suah u tæmos iæ neinatigian æha mine næsanæniæn æha o nolian nati apispis min? ^{VII55} Suah kæha, kitah kotæhrun vivi in. ?In næti iætämimi iætäm tatol nimæ, uæ kæpæ? ?Kæni ræhan mæmæ, in Meri, kæni pian min ilah Jemis, mine Josip, mine Saimon, mine Jutæs, uæ kæpæ? ^{VIII56} ?Kæni ræhan kakæ min kitah min ilah, uæ kæpæ? ?Tæmos iæ næhruniæn o nolian natimnati min æha?" ⁵⁷ Kæni nikilah tæsagianien ohni kæni motæuhlin næmtahlah ohni.

Mætau Iesu tæmæni=pæn kæm lah mæmæ, "Næmæ iætæmi kæti in iæni, nætämimi ræfin kautisiai. Mætau ræhan min nætämimi æpæha lahuænu mine ræhan min nætämimi e nipægnæua nimæ ræhan, ilah æmæ kæsotisiaien." IX

⁵⁸ Kæni tæmæsolian nati apispis tepæt ikin æha, mætau-inu ilah kæsotæhatætæien lan.

Kig Herot Antipas tæmæghati o Iesu (Mak 6:14-29; Luk 9:7-9)

14 E nian æha, Kig Herot Antipas X u tætar-mænig e nitæni Kalæli, tæmætau nanusiæn ræha Iesu. ² Kæni tæmæni=pæn kæm ræhan min nætämimi asoli mæmæ, "Suah u in Jon Bæptais iætäm tæmæmiægæh min e nimisiæn. Tol lanæha tatos næsanæniæn æha o nolian nati apispis min."

Nimisiæn ræha Jon Bæptais

³ Herot Antipas tæmæghati lanæha mætau-inu in tæmohamu rækis Jon Bæptais. Inu nanusiæn e nimisiæn ræha Jon Bæptais, tol lanu lan.

Aupæn ikin, Kig Herot Antipas tæmaklæh e Herotiæs u pætauæhli ræha pia Herot u, Filip Kætiæh. Kæni Jon tæmæni=pæn kæm in mæmæ, "Tæsæhruahruian mæmæ nækos pætan u, mætau-inu nætætghæli Lou." Kæni Herot Antipas tæmaskælim Jon o Herotiæs, mælis-ærain,

V 13:50 Mat 13:42; Luk 13:28 VI Kæmæ tæhro næghatien u "nati æuas" tætaghati e næghatien ræha Uhgîn iætäm kæmætei e Nauæua Ræha Uhgîn æpæha Oltestimin, kæni næghatien u "nati vi e ræhan nautæ" tætaghati e nægætunian vi ræha Iesu. VII 13:54 Jon 7:15 VI-II 13:55 Jon 6:42 IX 13:57 Jon 4:44 X Afin-to "Herot" e tiksineri meruh famli ræha Herot.

mihlāfān e kalāpus. ¹⁵ Herot Antipas tolkeikei māmā in otohāmu Jon, mātəu tāməsoliān mātəu-inu tətəgin e nətəmimi. Ilah kautisīai Jon mətəni māmā in iāni kəti. II

⁶ Mətəu nian kəti, Herot Antipas tāmōl lafet kəti rəha nian tāmair lan, kəni pətan mītə, nətī Herotiās, tāmōl danis aupən e nəhmtī nətəmimi rəfin. Kəni rəhan noliān danis tāmōl Herot Antipas nīkin tāmuvən pik lan, ⁷ kəni tol lanəha, in tāmāni əskasik mos nonauvil māmā in otəfən nati nak iətəm pətan mītə əha tolkeikei. ⁸ Kəni Herotiās tāməghati kəm nətīn, kəni nətīn tāmāni=pən nəghatiān rəha Herotiās kəm Herot Antipas māmā, “Os rəhn-kapə Jon Bəptais e pilet kəti muva u ikinu məfa kəm iəu rəueiu.” ⁹ Kəni kīg, nīkin təpəou. Mətəu tāmāni=pən kəm rəhan nətəmimi māmā ilah okotol nəuia nətī Herotiās, mətəu-inu o rəhan nonauvil mīne nəniəskasikiān iətəm tāmōl e nəhmtī nətəmimi. ¹⁰ Kəni tāmāhli=pən nətəmimi nəuvein kəhuvən e kalāpus, kəni ilah kəmotəuəhtuv rəkis rəhn-kapə Jon ikin əha, ¹¹ motələhu=pən e pilet kəti, motos məhuva, motəfən kəm nətī Herotiās, kəni in tətəfən kəm rəhan māmā. ^{III}¹² Kəni nətəmimi rəha Jon kəməhuvən motos nīpətīn məhuvən mohtənim, kəni məhuvən motəni=pən kəm Iesu.

**Iesu təmaugin
nətəmimi faif-tausin**

(Mak 6:30-44; Luk 9:10-17; Jon 6:1-14)

¹³ Nian Iesu təmətəu nanusiān əha, kəni tāmuvən e bot kəti muvən əpəha ikin nətəmimi kohkə ikin. Mətəu nian nīmānin nətəmimi kəmotəhrun ikin tāmuvən ikin, kəni ilah kəmohiet e rəhalah lahuənu mīn motaliuək ipari məhuərisig e Iesu. ¹⁴ Nian Iesu tāmuvəri, mafu māmā nīmānin nətəmimi tēpət, kəni nīkin tēmepət o lah, molkeikei ilah, kəni mol vivi nīmisiān mīn rəhalah.

¹⁵ Kəni ləhnaiuv iuəkīr o napinəpuīən, rəhan mīn nətəmimi kəməhuva ohni mautəni māmā, “Ikinu, ikin nətəmimi kohkə ikin, kəni otəsuvəhiān tapinəpu. Ahli=pən nīmānin nətəmimi māmā okəhuvən lahuənu mīn motos nəhmtī niglah nəuvein nauəniān.”

¹⁶ Kəni Iesu tāmāni=pən māmā, “Kəpə. Otəpəh əmə ilah kautol u ikinu, kəni itəmah əmə otəugin ilah.”

¹⁷ Mətəu kotəni=pən kəm in māmā, “Itīmāh iautos əmə pīret faif mīne nəmu keiu.”

¹⁸ Kəni təni māmā, “Otos məhuva kəm iəu.” ¹⁹ Kəni māni=pən kəm nətəmimi māmā okotəharəg ləhtəni e nimanuvehli. Kəni təmos pīret faif mīne nəmu keiu əha, məsal-pəri əpəha e neai, məfaki=pən lan, kəni məhapu pīret. Kəni məfən kəm rəhan mīn nətəmimi, kəni kotəfən kəm nīmānin nətəmimi. ^{IV}²⁰ Kəni ilah rəfin kəmotəuən, nərfilāh tāsisi. Kəni nīpispisi nauəniān iətəm kəmotəpəh, nətəmimi rəha Iesu kəmotəpei=pən e kətim asoli ilah tueləf kotəri vivi.

²¹ Kəni nətəmimi nətəm kəmotəuən, nəmān əmə təh-

I 14:3-4 Lev 18:16; 20:21; Luk 3:19-20 II 14:5 Mat 21:26 III Herotiās tāmōlkeikei māmā kəmāfən rəhn-kapə Jon e pilet māmā təgətun māmā Jon in tāmimīs pəhriān. In tətəgətun mīn māmā Herotiās in iərmīs e pətan. IV 14:19 Mat 15:35-39; Mak 8:6-10

men e faif-tausin, mətəu kəsafiniān nīpətan mīne kəlkəlāh mīn.

Iesu təmaliuək e nəhue nəhu

(Mak 6:45-52; Jon 6:16-21)

²² Kəni Iesu tāmāni kəm rəhan nətəmimi māmā ilah okəhuvən e bot məhuvən e nəven=pən əpəha e lek, mətəu in otahli=pən nətəmimi kohtəlīg=pən imalah mīn ikin. ²³ Nian tīnahli=pən rəkis nətəmimi, kəni muvən əpəha ilis e nītəuət kəti in pisin əmə, māmā otəfaki. Nian tīnapinəpu, Iesu pisin əmə əha ikin, ^V²⁴ mətəu bot tīnuvən rəkis e nəlugi lek, kəni mīnətələs pīkin nīmətəgi, kəni peau-peau mīn kīnəutoh bot.

²⁵ Kəni lapin iuəkīr o nianiān, Iesu təmaliuək e nəhue nəhu mətəu o lah. ²⁶ Mətəu nian nətəmimi rəha Iesu kəmotəfu in tətaliuək e nəhue nəhu, kəni kəmotəgin pik mautəni māmā, “!Ei, narmī iətəmimi kəti!” Kəni kəmotəsək əfəməh mətəu-inu kəutəgin. ^{VI}

²⁷ Mətəu uəhai əmə, Iesu tāməghati kəm lah māmā, “!Ei, nīkitəmah təhtul məha-məha. Mə iəu əpə. Sotəginīān!”

²⁸ Kəni Pitə təni māmā, “Iərmānīg, nəmə ik pəhriān, kəni auin lak iəkaliuək e nəhue nəhu muvnə.”

²⁹ Kəni Iesu tāmāni=pən kəm in māmā, “Va.”

Kəni Pitə təmeiuaiu e nəhue bot, kəni maliuək e nəhue nəhu matuvən o Iesu. ³⁰ Mətəu nian nīkin tāməhti nīmətəgi asoli, kəni nīkin tāməgin pik, kəni mīnətəmnīm mətasək=pən o Iesu mətəni māmā, “!Iərmānīg, asiru lak!”

³¹ Kəni rəueiu agin Iesu təmeapən maskəlīm Pitə, kəni māni=pən kəm in māmā, “Ik rəham nəhatətəiān təkəku agin. ?Təhro rəham nəhatətəiān təkəku ohniəu?” ^{VII}

³² Kəni nian kəmuəri=pən e bot, kəni nīmətəgi təmeiuaiu. ³³ Kəni ilah əha e nəhue bot kəmotəfən nīsiān asoli kəm in mautəni māmā, “Pəhriān, ik Nətī Uhgīn.”

³⁴ Nian kīnəhuvən e nəve nītəni=pən, kəməhuvari=pən e nītəni Kenesəret. ³⁵ Kəni nian nətəmimi əha ikin əha kinotəhrun Iesu, motahli=pən nəghatiān tuvən mītəlau o nətəmimi e lahuənu mīn rəfin əha ikin. Kəni kəmotos rəhalah mīn nətəmimi nətəm kautohmīs məhuva o Iesu, ³⁶ kəni kəmotəkeikei o Iesu māmā ilah nətəm kautohmīs okotek əmə nīfifi napən rəhan. Kəni ilah rəfin nətəm kəmotek nīfifi napən rəhan, rəhalah nīmisiān təmīkə, kəni kəmotəuvir. ^{VIII}

Nati iətəm tatol iətəmimi tətamīkīk

(Mak 7:1-23)

¹⁵ Kəni Farəsi mīn nəuvein mīne nəgətun mīn nəuvein rəha Lou kəmotəpən Jerusīlām məhuva o Iesu. Kəni motətapuəh ohni māmā, ² “?Təhro rəham mīn nətəmimi kəutatgəhli kastīm rəhatah iətəm rəhatah kəha mīn aupən kəmotəgətun itah lan? Ilah kəutəuən mətəu kəsotaupənīān moteikuas e nəhlmīlah.”

V 14:23 Luk 6:12; 9:28 VI 14:26 Luk 24:37 VII 14:31 Mat 8:26; Mak 4:39 VIII 14:36 Mat 9:20-21; Mak 6:53-56

³ Kəni Iesu təmāni=pən kəm lah mēmā, “?Mətəu təhro itəmāh mīn nətātəgəhli Lou rəha Uhgīn o naskəlīm əskasīkīən kastīm pīsīn pīsīn mīn rəhatəmāh?”

⁴ Iətəni lanəha mətəu-inu, Uhgīn təmāni mēmā, ‘Nəkotīsīai rəhatəmāh tatə mīne māmā,’ ^I kəni təmāni mīn mēmā, ‘Iətəmīmi iətəm otəghati rah e rəhan tatə uə māmā, okəkeikei kohamu.’ ^{II5} Mətəu itəmāh nəkotəni mēmā, nēmā iətəmi kəti rəhan kəti mēni əha ikīn iətəm in təhrun nasiruiən e rəhan tatə mīne māmā, in təhrun nənīən kəm lau mēmā, ‘Kəsi, iəmələhu pīsīn mēni u mēmā rəha Uhgīn,’ ⁶ kəni təsəfənīən mēni u kəm rəhan tatə, kəni nolīən əha tətəgətun mēmā ko in təsīsīaiən in. E nolīən əha, itəmāh nautol nəghatīən rəha Uhgīn tatol nati əp-napīn lan, mətəu-inu itəmāh nəkotolkeikei mēmā nəkotaskəlīm kastīm mīn əmə rəhatəmāh. ⁷ !Itəmāh nəfaki eiūə mīn. Nəkotəhmen e kəhvitei. Inu ihluə nəkotəuvīr, mətəu nəkəutamīkmīk e nīkitəmāh. Iəni Aiseə təməghati əhruahru e təmāh nīn təmāni pətīgəm nəghatīən rəha Uhgīn iətəm tətəni mēmā,

⁸ ‘Nətəmīmi mīn u kautīsīai iəu e nohlīlah əmə, mətəu nīkilah isəu ohniəu, ⁹ Rəhalah nolīən rəha nəfakīən kəm iəu in nati əp-napīn əmə, kəni nīn kəutəgətun, kəutəni mēmā nəghatīən mīn rəhak,

mətəu in nəghatīən mīn rəha nətəmīmi əmə.” ^{III}

¹⁰ Kəni Iesu təmauīn e nətəmīmi mēmā okəhuva ohni, kəni mēni=pən kəm lah mēmā, “Otətəlig-to, kəni motəhrun nati u. ¹¹ Nati nak iətəm nətəfən e nohlīm matun, təsolīən ik nəkamīkmīk e nəhmti Uhgīn, mətəu nati nak iətəm tatiet e nohlīm, in tatol ik nəkamīkmīk e nəhmti Uhgīn.” ^{IV}

¹² Kəni rəhan mīn nətəmīmi kəməhuva ohni mətə-tapuəh mēmā, “?Nəkəhrun mēmā Farəsi mīn, nīkilah tərāh nīn kəmotətəu nəghatīən əha?” ¹³ Kəni təmāni=pən mēmā, “Nīgi mīn rəfīn iətəm rəhak Tatə əpəha e negəu e neai təməsərfeīən, okeuvi-pəri ilah nokīn. ¹⁴ Əpəh ilah. Ilah kautit nətəmīmi, mətəu nəhmtīlah təpīs. Nēmā iətəmīmi, iətəm nəhmtīn təpīs tit iətəmīmi kəti iətəm nəhmtīn təpīs, kəni ilau pəti oki-əuvīg=pən e nīmīl.” ^V

¹⁵ Kəni Pitə təmāni=pən kəm in mēmā “Əni-to nīpəti nəghatīən əuhlin u kəm tīmāh.”

¹⁶ Kəni Iesu təmāni=pən kəm lah mēmā, “?Itəmāh rəhak mīn nətəmīmi, mətəu itəmāh mīn nəsotəhrun əhanəhīən? ¹⁷ ?Nəkotəhrun uə kəpə mēmā, nati nak iətəm tatuvən e nohlī iətəmīmi meiuaiu e nərfīn, kəni mīet mīn e nīpəti iətəmīmi? ¹⁸ Mətəu natīmnatī mīn iətəm kautohiet e nohlī iətəmīmi, ilah kautsīpən e nīki iətəmīmi. Kəni natīmnatī mīn tərāh əpəha e nīki iətəmīmi kautol iətəmīmi u tətāmīkmīk e nəhmti Uhgīn. ¹⁹ Tol lanəha mətəu-inu, natīmnatī iətəm kautsīpən e nīki iətəmīmi kotol lanu lan: nətəlīgīən tərāh mīn; nohamuiən iətəmīmi; nakləhīən e pətan; nīpətan mīne nəman mīne, kautit oneuən ilah mīn; nakləhīən;

I 15:4 Eks 20:12; Dut 5:16 II 15:4 Eks 21:17; Lev 20:9 III 15:9 Aes 29:13 IV 15:11 Mat 12:34 V 15:14 Luk 6:39; Rom 2:19

nəghati eiūəiən e nətəmīmi; nəni rahīən nərgi iətəmīmi. ²⁰ Inu natīmnatī iətəm tol iətəmīmi tətāmīkmīk e nəhmti Uhgīn. Mətəu nēmā iətəmīmi kəti təsēikuasiən e nəhlīmīn kəni mauən, inu təsolīən in tamīkmīk e nəhmti Uhgīn.”

Nəhatətəiən rəha pətan Ianīhluə (Mak 7:24-30)

²¹ Kəni Iesu tēmīet ikīn əha, kəni muvən ikīn iətəm taun keiu əha, Taea mīne Saedon kətuəməhli ikīn.

²² Kəni pətan kəti əha ikīn, Ianīhluə pətan Kenan, təmuva ohni mətəsək əfəmāh mēmā, “Iərmənīg, Mīpī Tefīt, asīru lak. Narmīn tərāh kəti təkāsīk tətātīg e nətīk pətan mətərəkīn in.”

²³ Mətəu Iesu təsəni=pən agīnīən nəghatīən kəti kəm in. Kəni rəhan nətəmīmi kəməhuva mautəkeikei ohni, motəni mēmā, “Ahli=pən in isəu, mətəu-inu tətəsək əfəmāh matuərisīg e tah.”

²⁴ Kəni Iesu təmāni=pən kəm lah mēmā, “Kəmāhli=pə əmə iəu o sīpsīp mīn rəha nəuanīləuis rəha Isrel nətəm kəmotəluei.” ^{VI25} Mətəu pətan əha təmuva mīsīn nəulīn aupən e Iesu mətəni mēmā, “Iərmənīg, asīru lak.” ²⁶ Kəni Iesu təmāni=pən mēmā, “Təsəhruahruīən mēmā iəkōs nauəniən nīg kəlkələh mīn, kəni mərakī=pən kəm kuri mīn.” ^{VII27} Kəni pətan u təmāni=pən mēmā, “Əuəh, Iərmənīg. Mətəu kuri mīn kautun nīpīsīpī nauəniən iətəm tətəmei e tepīl rəha narmənīg mīn rəhalah.” ²⁸ Kəni Iesu təmāni=pən mēmā, “Ei, pətan. !Rəham nəhatətəiən in iahgīn! Nati nak iətəm nəkolkeikei, otuva mol nīpəhriənīən.” Kəni rəueiu agīn, nətīn pətan təuvīr mīn.

Iesu təmol vivi nīmīsīən tēpət

²⁹ Kəni Iesu tēmīet ikīn əha maliuək e nīkalī nəhu Lek Kaləli. Kəni məri muvən əpəha ilīs e nītəuət kəti kəni mətəharəg. ³⁰ Nīmənīn nətəmīmi kəməhuva ohni, mautos nətəmi mīn u nətəm nəhlkīlah təməpaiu-əpaiu, mīne nətəmi mīn u nəhmtīlah təpīs, mīne nətəmi mīn u nīpətīlah nəuvetīn təmīmīs, mīne nətəmi mīn u kotəruru nəghatīən, mīne nīmīsīən pīsīn pīsīn mīn. Kəni motəlīn=pən ilah iuəkīr o Iesu, kəni tol vivi ilah.

³¹ Kəni nīmənīn nətəmīmi narmīlah tēmīuūvīg nīn kəmotafu nətəmīmi kotəruru nəghatīən kəmotəghati, mīne nətəm nīpətīlah nəuvetīn təmīmīs kotəuvīr, mīne nətəm nəhlkīlah təməpaiu-əpaiu kotalīuək, mīne nətəm nəhmtīlah təpīs kotəruh nati. Kəni mautəni-vivi Uhgīn rəha Isrel. ^{VIII}

VI 15:24 Mat 10:6 VII Nəghatīən u “kəlkələh” tətəghati e nətəm Isrel, kəni nəghatīən u “kuri” tətəghati e Nanīhluə mīn. Nəghatīən u sənīəmā nəghatīən təuvīr agīn. Iesu in tətəni əmə nəghatīən rəha nətəm Isrel mīne rəhan mīn nətəmīmi kəutəni. Kəni rəueiu in tolkeikei mēmā otəgətun ilah e nati kəti mēmā nəhatətəiən rəha pətan u tətəgətun mēmā sənīəmā in nati əpnapīn əmə e nəhmti Uhgīn. VIII 15:31 Mak 7:37

**Iesu tēmaugiņ
nētēmimi fo-tausin**

(Mak 8:1-10)

³² Kēni Iesu tēmaugiņ e rēhan mīn nētēmimi kēhuva ohni, tēmāni=pēn kēm lah mēmā, “Nīkik nahmē pik o nētēmimi mīn u. Kitah min ilah o nian kīsil ēha rēueiu, kēni nati tikē mēmā okotun. Iēsolkēikeiēn mēmā iākahlī=pēn ilah kautēhuvēn, nēumis tus ilah, mētā nēuvein kohmiseah e suaru.”^I

³³ Kēni rēhan nētēmimi kotēni=pēn kēm in mēmā, “?Okotos iā pīret u ikīnu, ikīn tēpiā-mēpiā ikīn iētēm tēhmen mēmā okotaugiņ nīmēnin nētēmimi lan?”

³⁴ Kēni Iesu tēmāni=pēn kēm lah mēmā, “?Pīret ko kuvēh u nautos?”

Kēni kotēni=pēn mēmā, “Iautos pīret sēpiņ mīne nēmu ēkēku nēuan nēuvein ēmā.”

³⁵ Kēni Iesu tēmāni=pēn kēm nīmēnin nētēmimi mēmā okotēharēg e nīftēni. ³⁶ Kēni tēmos pīret ilah sēpiņ, mīne nēmu ēlkēlēh, kēni mēfaki mēni tagkiu kēm Uhgīn ohni, kēni mēhapu ilah, mēfēn kēm rēhan mīn nētēmimi, kēni kotēfēn kēm nētēmimi. ³⁷ Kēni ilah rēfīn kēmōtun nērfīlah tāsisi. Kēni nētēmimi rēha Iesu kēmōtaipei=pēn nīpīspīsi nauēniēn iētēm kēmōtun motēpēh e kētīm asoli ilah sēpiņ, kēmōtēri vivi.

³⁸ Nētēmimi nētēm kēmōtun, nēman ilah fo-tausin, mētēu kēsafinēn nīpētān mīne kēlkēlēh mīn. ³⁹ Kēni Iesu tahli=pēn nīmēnin nētēmimi kautēhuvēn, kēni in tēmuvēn e bot muvēn ikīn Makatēn.

**Farēsi mīn mīne Satusi mīn kētētāpuēh o nētētēiēn
kēti.**

(Mak 8:11-13; Luk 12:54-56)

16 Kēni Farēsi mīn mīne Satusi mīn kēmēhuva o Iesu, kēni kēmōtēghati ēuhlin kēm in mēmā otol kēm lah nētētēiēn kēti rēha negēu e neai, inu nati apīspis asoli iētēm otēgētun mēmā Uhgīn tēmahlī=pa in. ^{II} Kēni tēmāni=pēn kēm lah mēmā, “Nian tīnēh-naiuv, nēkotēni mēmā, ‘olauig tērauiā, mētēu-inu nēpuē tētērēuvarēuv.’³ Kēni lēplapīn nēkotēni mēmā, ‘Nuhūēn otēfuv, mētēu-inu nēpuē tīnērēuvarēuv mītēlau.’^{III} Nēkotēhrun nēniēn mēmā nīpētī nētētēiēn mīn e nīmālī nēpuē iētēm tatiet, mētēu nēkotēruru nēniēn nīpētī nētētēiēn iētēm nēuteruh ēha rēueiu, inēha nati agīn mīn iētēm kētēhuva e nēmīēgēhiēn rēhatēmah rēueiu.

⁴ “Itēmah nētēmimi rēueiu mīne, nēkotērah, itēmah nētēm Isrel nēmotēpēh rēhatēmah nēhatētēiēn e Uhgīn, tēhmen e pētān kēti tētēpēh rēhan iērman mētītēu=pēn suah pīsin. Kēni rēueiu nēkotolkeikei mēmā iēkol nētētēiēn kēti iētēm otēgētun mēmā iēm-sipēn e Uhgīn. Mētēu Uhgīn otēfīnē ēmā nētētēiēn

^I 15:32 Mat 14:14 ^{II} 16:1 Mat 12:38; Luk 11:16 ^{III} Inu e Nītēni kotēni mēmā, “Nēmā nēpuē apīn tīnēri, kēni otēsuvēhiēn tē-fuv.”

kētēiēh ēmā, kēni inēha nētētēiēn rēha iēni Jonē.”^{IV} Kēni in tēmēpēh ilah matuvēn.

**Is rēha Farēsi mīn
mīne Satusi mīn**

(Mak 8:14-21)

⁵ Nian Iesu mīne rēhan mīn nētēmimi kēmāutēhuvēn e nēve nēhu=pēn e nēhu Lek Kalēli, rēhan nētēmimi kēmōtalu mēmā okotos pīret nēuvein. Kēni nian kīnēhuvēn e nēve nēhu=pēn, ⁶ kēni tēmāni=pēn kēm rēhan nētēmimi mēmā, “Onēutētēu itēmah o is rēha Farēsi mīn mīne Satusi mīn.”^V

⁷ Kēni nēruruēn tīnos ilah, kēni kēmōtēni=pēn kēm lah mīn mēmā, “Tētēghati lanēha mētēu-inu kēmōtalu e nēmkiēn pīret nēuvein.”

⁸ Mētēu Iesu tīnēhrun rēhalah nētēligiēn, kēni tēmāni=pēn kēm lah mēmā. “Ei, rēhatēmah nēhatētēiēn tēkēku agīn. ?Tēhro nēutēni=pēn kēm tēmah mīn mēmā pīret tikē o tēmah? Mētēu tēhro nēutētēlig pik mēmā pīret tikē? ⁹ ?Nēsotēhrun ēhanēhiēn, uē kēpē? ?Nīnotalu e pīret faif u iētēm iēmaugiņ nētēmimi faif-tausin lan, kēni uērisig, nauēniēn tēpēt ēha ikīn kēmēpēh, kēni nēmēhu-veipei=pēn nīpīspīsi nauēniēn e kētīm asoli tēpēt? ^{VI} ¹⁰ ?Kēni nīnotalu e pīret sēpiņ u iētēm iēmaugiņ nētēmimi fo-tausin? Kēni kēpēh nīpīspīsi nauēniēn tēpēt ēha ikīn, kēni nēmōtaipei=pēn e kētīm asoli tēpēt. ^{VII} ¹¹ ?Tēhro itēmah nēsotēhrunēn mēmā iēu iēsēghatiēn e pīret? Autētēu itēmah o is rēha Farēsi mīn mīne Satusi mīn.” ¹² Tēmāni lan ēha, kēni e nian ēha, ilah kēmōtēhrun mēmā in tēsēghatiēn e is rēha nolīēn pīret mēmā okautētēu ilah ohni, mētēu okotētēu ilah o nēghatiēn mīn iētēm Farēsi mīn mīne Satusi mīn kautēgētun nētēmimi lan.

**Pitē tēmāni mēmā
Iesu in Kristo**

(Mak 8:27-30; Luk 9:18-21)

¹³ Nian Iesu tēmūva ikīn Sisēriē Filīpai, mēni=pēn kēm rēhan mīn nētēmimi mēmā, “?Nētēmimi kautēni iēu mēmā iēu pēh, Nētī Iētēmimi?”

¹⁴ Kēni kotēni=pēn mēmā, “Nēuvein kautēni mēmā ik Jon Bēptais, nēuvein kautēni mēmā ik iēni Elaijē, kēni nēuvein kautēni mēmā ik iēni Jerimaiē, uē iēni kēti aupēn ikīn.”^{VIII}

¹⁵ Kēni tēmāni=pēn kēm lah mēmā, “?Mētēu tēhro e tēmah? ?Nēkotēni mēmā pēh u iēu?”

¹⁶ Kēni Saimon Pitē tēmāni=pēn mēmā, “Ik Kristo iētēm Uhgīn tēmāni mēmā otahlī=pa. Ik Nētī Uhgīn iētēm tētētīg mētēmīēgēh.”^{IX}

^{IV} Nian tēfla tēmēgei Jonē, in tēhmen mēmā tēmimīs, kēni nērfī tēfla u tēhmen e suvēt rēhan. Tēmātīg e nērfī tēfla o nian kīsil. Nian tēfla tēmēuē e Jonē, tēhmen mēmā tēmēmīēgēh mīn e rēhan nīmisiēn. Iesu tēni mēmā in otimīs, kēni nētēmimi okohtēnim e suvēt kēti. In otatīg e suvēt o nian kīsil, kēni otēmīēgēh mīn. Tol lanēha, nētētēiēn rēha Jonē mēmā Iesu otimīs matīg e suvēt o nian kīsil mēmīēgēh mīn e nīmisiēn. Afīn-to Mat 12:40 mīne Jona 1:17. ^V 16:6 Luk 12:1 ^{VI} 16:9 Mat 14:17-21 ^{VII} 16:10 Mat 15:34-38 ^{VIII} 16:14 Mat 14:1-2; Mak 6:14-15; Luk 9:7-8 ^{IX} 16:16 Jon 6:69

17 Kəni Iesu tāmāni=pən māmə, “Uhgīn tāmāfīnə rəhan nəuvīriən kəm ik, Saimon nətī Jonə, mətəu-inu səniamə iətəmimi əmə təmōl pətīgəm nati u kəm ik, mətəu rəhak Tatə əpəha e negəu e neai iətəm təmōl əpu nati u kəm ik. ^{I18} Kəni iəkəni=pīnə kəm ik Pitə, u nīpətīn təni māmə kəpiel. Kəni iəkuvləkin rəhak nīmə-faki e kəpiel u, kəni ko nəsanəniən rəha nīmisiən otəs-əpirəkisiən. ^{II19} Iəkəfīnə kəm ik nepətīən iətəm tat-sipən o Uhgīn əpəha e negəu e neai. Kəni əpəha e negəu e neai, Uhgīn tīnegəhan rəkis e nəuiam iətəm onəkəni e nəhue niftəni. Nian onəkəhtipəsīg e nati kəti, uə nəkegəhan e nati kəti, kəni otol.” ²⁰ Kəni māni=pən əskasik kəm rəhan nətəmimi māmə okə-sotəni-pəniən kəm iətəmi kəti māmə in Kristo iətəm Uhgīn tāmāni māmə otahli=pa.

**Iesu tāmāni pətīgəm
rəhan nīmisiən**
(Mak 8:31-9:1; Luk 9:22-27)

²¹ E nian əha, Iesu tāmətəuəin mətəni pətīgəm kəm rəhan nətəmimi māmə in otəkeikei muvən Jerusiləm, kəni pris asoli mīn, mīne nəgətun mīn rəha Lou, mīne nətəmi asoli mīn rəfin rəha nətəm Isrel okotol in tətəu nahməiən e nərahīən tēpət, kəni okotohamu in. Kəni uərisīg e nian kisil lan, in otəmiəgəh mīn e nīmisiən.

²² Kəni Pitə tos pīsīn Iesu, kəni mətəuəin mətəniəhu mətəni māmə, “Iərməniğ, Uhgīn otəkeikei mahtipəsīg e nati əha. !Nati əha ko təsuvaiən mol nīpəhriənīən lan!”

²³ Kəni Iesu təlali māni=pən kəm Pitə māmə, “!Setən! !Uvən isəu ohniəu! Ik nətəhtul-pəsīg lak. Rəham nətəlīgīən səniamə nətəlīgīən rəha Uhgīn, mətəu in nətəlīgīən rəha nətəmimi əmə.”

²⁴ Kəni Iesu tāmāni=pən kəm rəhan nətəmimi māmə, “Iətəmimi iətəm tolkeikei māmə otuərisīg lak, otəkeikei malu aru lan, kəni mələs rəhan niği kəməlu-au mītəu=pa iəu. ^{III25} Tol lanəha mətəu-inu, iətəmimi iətəm tatol pik uək əmə māmə rəhan nəmiəgəhiən e nəhue niftəni u in otəuvir, otəmkarəpən e nəmiəgəhiən pəhriən. Mətəu iətəmimi iətəm otimis o nərgək, in otos nəmiəgəhiən itulīn. ^{IV26} ?Nəmə iətəmi-kəti tatos rəfin natimnati e nəhue niftəni, mətəu təsosiən nəmiəgəhiən itulīn, in təmōl win e nati təuvir, uə kəpə? Kəpə. Ko iətəmi əha təsəfəniən nati kəti rəha nəhue niftəni kəm Uhgīn māmə Uhgīn otəfən nəmiəgəhiən itulīn kəm in. ^{V27} Tol lanəha mətəu-inu, iəu Nətī Iətəmimi iəpanuva itimah nagelo mīn e nəsanəniən mīne nepətīən əhagəhag asoli rəha Tatə rəhak, kəni iəkəfən nətəouiən kəm nətəmimi rəfin e uək əhruahru iətəm kəmotol. ^{VI28} Iətəni=pīnə nīpəhriənīən māmə nətəmimi nəuvein kautəhtul u ikinu nətəm kəsəhmisiən motəmiəgəh əmə moteruh Nətī Iətəmimi u in kīg, nian tətəuva e narməniğīən rəhan.”

I 16:17 Kəl 1:15-16 II 16:18 Jon 1:42; Efəs 2:20 III 16:24 Jon 19:17; Fil 2:8; Mat 10:38; Luk 14:27 IV 16:25 Mat 10:39; Luk 17:33; Jon 12:25 V 16:26 Mat 4:8-9 VI 16:27 Sam 62:12; Prov 24:12; Mat 25:31; Rom 2:6; Nəh 22:12

Nipətī Iesu tāmūva mol pīsīn
(Mak 9:2-13; Luk 9:28-36)

17 Nian sikis tīnuva mīnuvən rəkis, Iesu tit Pitə, mīne Jemis, mīne Jon u pia Jemis, mit ilahal məhuvən əpəha ilis e nītəuət əfəməh, ilah pīsīn əmə. ² Kəni ikin əha, nīpətī Iesu tāməuhlin muva mol pīsīn. Rəhn-kapə təmasiə məhagəhag təhmen e mītigar, kəni rəhan napən tīnuva məruən məhagəhag. ^{VII3} Rəueiu ağin, Mosis mīne Elaijə kəmiaietīgəm=pa məhləghati ilahal Iesu.

⁴ Kəni Pitə tāmāni=pən kəm Iesu māmə, “!Iərməniğ! Təuvir māmə itimahal u iəmluva u ikinu. Nəmə nəkolkeikei, iəkol nīmauvlulv kəti u ikinu, rəham kəti, rəha Mosis kəti, kəni rəha Elaijə kəti.”

⁵ Nian Pitə tāmətəghati əhanəh, nəpuə əhagəhag kəti tāmūva məuveg ilah, kəni kəmotətəu nəuia iətəmi kəti tēmiet e nəpuə mətəni māmə, “Inu nətik iətəm iəkolkeikei pik. Nīkik tagiən pik ohni. !Nəklətəlīg lan!” ^{VIII}

⁶ Nian suah milahal əha kəmhlətəu nəghatiən əha, mīhləmei=pən mīhlitənim=pən rəhn-kapə lahal e niftəni məhləgin pik. ⁷ Mətəu Iesu tāmūva mek ilahal mətəni māmə, “Ləhtul. Sləginīən.” ⁸ Nian kəmhləsəl-pəri, məsleruh mīniən iətəmi kəti, mətəu Iesu pīsīn əmə.

⁹ Nian kəmotəiuaui=pa e nītəuət, Iesu təni kəm lahal māmə, “Nəsləniən kəm iətəmimi kəti nati nak iətəm nəmhləru mətəuarus=pən Nətī Iətəmimi otəmiəgəh mīn e nīmisiən.”

¹⁰ Kəni kihləni=pən māmə, “?Mətəu təhro nəgətun mīn rəha Lou kəutəni māmə Elaijə otəkeikei maupən muva mīn?” ^{IX X}

¹¹ Kəni Iesu tāmāni=pən māmə, “Nīpəhriənīən māmə Elaijə otəkeikei maupən muva māmə otol vivi mīn natimnati rəfin. ^{XI12} Mətəu iəkəni=pīnə kəm təmahal māmə, Elaijə tīnuva rəkis, mətəu nətəmimi kəsotəhrunīən in, kəni motol tərah lan. E nolīən əhmen mīn əmə, Nətī Iətəmimi otətəu nahməiən e nəhlmiləh.” ^{XII13} Kəni rəhan nətəmimi kinotəhrun māmə tətəghati e Jon Bəptais kəm lah nian tətəghati e iəni Elaijə. ^{XIII}

**Iesu tāməhgi pətīgəm
narmin tərah e suakəku kəti**
(Mak 9:14-32; Luk 9:37-45)

¹⁴ Nian kinohiet=pa o nīmənīn nətəmimi, suah kəti tuva misin nəulīn aupən e Iesu, ¹⁵ kəni māni māmə, “Iərməniğ, asiru e nətik. Tətəuit, kəni mətətəu pik nahməiən lan. Nian tēpət tətəmei=pən e niğəm,

VII 17:2 2Pitə 1:16-18 VIII 17:5 Dut 18:15; Sam 2:7; Aes 42:1; Mat 3:17; Mak 1:11; Luk 3:22 IX Nian Uhgīn təmaghati kəm lahal əpəha e nītəuət, ilahal kihləhrun māmə Iesu in Kristo iətəm otuva. Kəni kihləhrun māmə Elaijə otəkeikei maupən muva mīn, mətəu kəmsleruhiən māmə Elaijə tāmūva mol əpenə-penə natimnati rəfin. Tol lanəha, rəhalah nətəlīgīən tīnol nəruuiən, mətəu-inu Iesu iətəm in Kristo tīnuva rəkis, mətəu Elaijə təmasuvaian. X 17:10 Mal 4:5 XI 17:11 Mal 4:5-6 XII 17:12 Mat 11:14 XIII 17:13 Luk 1:17

mätəmei=pən e nəhu. ¹⁶ Iəmələs muvən o rəham min nətəmiimi, mətəu kotəruru nol vivian."

¹⁷ Kəni Iesu təmāni=pən məmā, "Ei! Itəmah nətəmi rəueiu nəsotəhatətəian, kəni nīnəhuvən isəu o suaru rəha Uhgīn. !?Kərmə oiəkatiḡ kitah min itəmah mətəuarus=pən nian nak nəmanotəhatətə lak!? !?Kəni kərmə onəhgīn iəpənəmeig e təmah!? !Otit suakəku ko məhuva kəm iəu!" ¹⁸ Kəni Iesu təməghati əskasik kəm narmin tərəh, kəni tiet e suakəku, kəni rəueiu aḡin suakəku təməuvir.

¹⁹ Kəni rəhan nətəmiimi kəməhuva motəhtul pişin ilah Iesu, kəni motətapuəh ohni məmā, "?Təhro itimah iəkotəruru nəhḡi pətiḡamiən narmin tərəh?" ^I

²⁰ Kəni Iesu təmāni=pən kəm lah məmā, "Mətəu-inu rəhatəmah nəhatətəian təkəku əmə, təsəhmenian. Mətəu iətəni pəhriən kəm təmah məmā, nəmā rəhatəmah nəhatətəian əha ikin, nati əpnarpiən təhmen e nikiḡi mastə u təkəku aḡin, kəni nəkotəhrun nənipənian kəm nītəuət u məmā, 'Iet u e nimeim, muvən ikin əha,' kəni nītəuət otiet, kəni nati kəti tikə iətəm itəmah nəkotəruru noliən." ^{II III}

²² Nian kəməhuva kətiəh əpəha Kaləli, Iesu təmāni=pən kəm lah məmā, "Təu Nəti Iətəmiimi, suah kəti oteḡəhan=pən lak e nəhlmi tikimir min. ^{IV}²³ Nətəmiimi okotohamu iəu, kəni uərisig e nian kisil, Uhgīn otosmiəḡəh min iəu e nīmisiən." Kəni rəhan min nətəmiimi kəmotətəu tərəh pik aḡin o nəghatiən əha.

Takis rəha Nimə Rəha Uhgīn

²⁴ Nian Iesu mine rəhan nətəmiimi kəməhuva Kapeniəm, nətəmiimi rəha nosiən mənī rəha takis rəha Nimə Rəha Uhgīn, kəməhuva o Pitə motəni məmā, "?Təhro? ?Rəham iəḡəḡun tatətəu takis u, uə kəpə?" ^V

²⁵ Kəni Pitə təmāni=pən məmā, "Əuəh, tatətəu." Nian Pitə təmuven e nīpəḡnəua nimə, kəni Iesu təmaupən məghati mətəni kəm in məmā "?Saimon, nikiḡi təhti məmā nak? ?Kig min rəha nəhue niḡtəni kautos takis o pəh, kautos o rəhalah min nətəmiimi, uə nətəmiimi pişin min?"

²⁶ Pitə təmāni=pən məmā, "Kautos o nətəmiimi pişin min."

Kəni Iesu təmāni=pən məmā, "Kəni tol lanəha, nətəmiimi rəha kig kəsotətəuian. ^{VI}²⁷ Mətəu kitah kəsotəkeiəian məmā kotol ilah kotətəu tərəh o tah. Kəni tol lanəha, təuvir məmā ik onəkuvən əpəha ləuahtəni e lek, məraki rəham nīpien o niuviən nəmu.

^I 17:19 Mat 10:1 ^{II} E kopi əuas min nəuvein rəha Niutestimin iətəm kəmətei e nəghatiən Kris aupən, nəghatiən pişin kəti min əha ikin iətəm tatilpiən nəghatiən u mətəni məmā, "²¹ *Mətəu suah kəti iətəm tolkeiəi məmā otəhḡi pətiḡəm narmin tərəh min lanəha, in otəkeiəi mətəfaki kəni mətəuakəm." ^{III} 17:20 Mat 21:21; Mak 11:23; Luk 17:6; 1Kor 13:2 ^{IV} 17:22 Mat 16:21 ^V 17:24 Eks 30:13; 38:26 ^{VI} Inu tol lanu məmā nətəm Rom ilah kəutarməniḡ e nītəni u Isrel. Kəni nətəm Isrel ilah kəutətəu takis tatuven o Rom. Mətəu nətəm Rom, ilah kəsotətəuian takis. Mətəu e fes u, in tətəghati e takis pişin kəti o Nimə Rəha Uhgīn u nətəm Isrel ilah kəutətəu. Mətəu Iesu tətəni məmā, in Nəti Uhgīn pəhriən. Kəni Nimə Rəha Uhgīn in rəhan min. Ko ilah kəsotətapuəhian o Iesu məmā in otətəu takis u.

Nəmu iətəm nəkaupən miuvi, məhapu nīpəḡnəuan, kəni meruh mənī silfə kəti təhmen o nətəuian takis. Mos muvən məfən kəm lah o nətəuian rəhalau takis."

Iətəmi asoli e Narməniḡian Rəha Uhgīn (Mak 9:33-37; Luk 9:46-48)

¹⁸ E nian əha, nətəmiimi rəha Iesu kəməhuva ohni motətapuəh ohni məmā, "?Pəh u in iətəmi asoli e Narməniḡian Rəha Uhgīn?" ^{VII}

² Kəni Iesu tauin e suakəku kəti tuva məhtul e nəlugin e lah, ³ kəni mənī məmā, "Pəhriən iətəni kəm təmah məmā nəmā nəsotəuhlinian itəmah məhuva motəhmen e kəlkələh min, ko nəsəhuvəniən motatiḡ aḡḡəl Narməniḡian Rəha Uhgīn. ^{VIII}⁴ Tol lanəha, pəh u otosiahu in təhmen e suakəku u, in iətəmi asoli e Narməniḡian Rəha Uhgīn.

⁵ "Nəmā iətəmi kəti in ləhtəni təhmen e suakəku u, kəni iətəmiimi kəti nikiḡi tagiən o nosiən iətəmiimi u muven e nīpəḡnəuan nimə rəhan, kəni nəmā tatol e nəḡḡək, kəni in təhmen məmā tatos iəu min e nikiḡi aḡiən. ^{IX}

⁶ "Rəhak iətəmiimi u tətəhatətə lak təhmen e suakəku əha. Kəni nəmā iətəmiimi kəti tatiuvi=pən suakəku kəti əha məmā tatol təfəḡə tərəh, kəni iətəmiimi əha, Uhgīn otol nalpiən asoli kəm in. Kəni nalpiən əha otəskasik tapirəkis nəmā kətu=pən kəpiəl kəti e nentəui, kəni kəraḡi=pən lan əpəha ləuan-təhi lokamnim təmnim. ^X

⁷ "Kəsi, nəhməian asoli otuva o nətəmiimi rəha nəhue niḡtəni, nətəm kəutəfən-əfən kəm nətəmiimi məmā okotol təfəḡə tərəh. Nəfən-əfəniən min əha okotəkeiəi məhuva. Mətəu kəsi, nəhməian asoli otuva o iətəmiimi u iətəm in suaru rəha nərahian əha.

⁸ Nəmā nəhlmə uə nəhlkəm tol ik natol təfəḡə, kəni nəkəḡi rəkis məraki lan. Mətəu-inu təuvir pik məmā nian nəkuvən e nəḡəu e neai, nəhlkəm kəti uə nəhlmə kəti tikə, tapirəkis aḡin məmā ik nətaskəlim nəhlmə pəti mil mine nəhlkəm pəti mil əha ikin, kəni kəraḡi=pən lam e niḡəm iətəm tatuəu naunun tikə. ^{XI}⁹ Nəmā nəhmtəm tol ik natol təfəḡə, kəni isul rəkis məraki lan. Mətəu-inu təuvir pik məmā nian nəkuvən e nəḡəu e neai, nəhmtəm kəti tikə, tapirəkis aḡin inu məmā ik nətaskəlim nəhmtəm pəti mil, kəni kəraḡi=pən lam e niḡəm asoli iətəm tatuəu naunun tikə." ^{XII XIII}

Nəghatiən əuhlin e sipsip iətəm təməluəi (Luk 15:3-7)

¹⁰ Kəni Iesu təmāni=pən məmā, "Nəkotəkeiəi motəhrun vivi məmā nəsotəhəuian nətəmiimi rəhak

^{VII} 18:1 Luk 22:24 ^{VIII} 18:3 Mat 19:14; Mak 10:15; Luk 18:17 ^{IX} 18:5 Mat 10:40; Luk 10:16; Jon 13:20 ^X 18:6 Mak 9:42; Luk 17:1-2 ^{XI} 18:8 Mat 5:29-30 ^{XII} Inu nəghatiən əuhlin iətəm tətəḡəḡun məmā Iesu tolkeiəi məmā kitah okotəkeiəi motol uək əskasik o nəpəhian rəhatah noliən tərəh min. Təhmen məmā kəutə-təhtuv rəkis noliən tərəh. Mətəu in təsolkeiəian məmā okotərkən nīpəttah. ^{XIII} 18:9 Mak 9:43-48

min nətəm kotəhmen e kəlkələh min, mətəu-inu iətəni kəm təmah məmə nagelo min nətəm kauteh ilah, nian rəfin ilah kautəhtul e nəhmti rəhak Tatə u tətətig əpəha e negəu e neai məmə okotəni pətīgəm ilah kəm in. I II

12 “?Nikitəmah təhti məmə nak? ?Nəmə iətəmimi kəti rəhan sipsip uan-hanrit, kəni kətiəh təluei mətən, kəni iətəmi əha otol nak? In otəpəh nainti-nain əpəha nitəuət, kəni muvən məsal e inu iətəm təməluei.

13 Kəni nəmə təmeruh, iətəni pəhriən kəm təmah məmə, nikin otagiən o sipsip u kətiəh əmə, tapirəkis min ilah u nainti-nain u kəməsotəlueiən. 14 E nolien əhmen min əmə, rəhatəmah Tatə əpəha e negəu e neai, in təsolkeikeiən məmə nətən kəti otuvən məluei.”

Piam iətəm tatol nərahien kəm ik

(Luk 17:3)

15 Kəni Iesu təməni məmə, “Nəmə piam kəti tol nolien tərəh kəti kəm ik, uvən meruh itəlau pisin əmə, kəni nəkəni=pən nati nak iətəm təmol təsəhruahruieən. Nəmə tətətəlig lam, rəham nəghatiən otol in tītəlig=pa min muəuvir o təlau min. III¹⁶ Mətəu nəmə təsətəligiən lam, os iətəmimi kətiəh uə keiu mihluvən min mihleruh məmə nəghatiən min rəfin onəkotəni, okotəhrun məmə ilah rəfin niphərieniən əmə.

IV¹⁷ Mətəu nəmə təsətəlig minien e təmah, nəkəni=pən kəm niməfaki kəni pəh iətəmi kəti rəha niməfaki otəghati kəm in. Mətəu nəmə təsətəligiən e niməfaki, kəni niməfaki otol in məmə Ianihluə uə iətəmimi rəha nosiən məni rəha takis.

18 “Iətəni pəhriən kəm təmah məmə, əpəha e negəu e neai, Uhgın tīnegəhan rəkis məmə nəuiatəmah iətəm nəkotəni e nəhue niftəni. Nian nəkautəhtipəsīg e nati kəti uə nəkautegəhan e nati kəti, kəni otol məmə inu mine. V

19 “Kəni iətəni pəhriən min kəm təmah məmə, nəmə itəlau keiu nəkuəni əskasik nəghatiən kəti o nati kəti kəni muətapuəh ohni e nəfakiən kəm Uhgın, kəni rəhak Tatə əpəha e negəu e neai otol nati nak iətəm nəkotətapuəh ohni. VI²⁰ Tol lanəha mətəu-inu, ikin pəhruvən iətəmimi keiu uə kisil kihluva kətiəh e nərgək, iəu əha ikin e nəlugin.”

Nəghatiən əuhlin

e iətəmimi iətəm təsaluieən e kauin rəha iətəmi kəti.

21 Kəni Pitə təmuva o Iesu kəni mətəpuəh ohni məmə, “Iərməniğ. ?Nəmə piak kəti tatol tərəh kəm iəu, kəni oiəkalu məsalpinien e nolien tərəh rəhan mau kuvəh? ?Mau səpin?”

22 Kəni Iesu təməni=pən məmə, “Iəkəni=pinə kəm ik məmə, səniəmə mau səpin əmə, mətəu mau səpinte-səpin.” VII VIII

I E kopi əuas min nəuvein rəha Niutestimin iətəm kəmətəi e nəghatiən Kris aupən, nəghatiən pisin kəti min əha ikin iətəm tatilpin nəghatiən u mətəni məmə, “¹¹ *Kəni iəu, Nəti Iətəmimi, iəmuva məmə iəkosmiəgəh ilah u kəmotəluei.” II 18:10 Hip 1:14 III 18:15 Luk 17:3; Kəl 6:1 IV 18:16 Dut 19:15; Jon 8:17 V 18:18 Mat 16:19; Jon 20:23 VI 18:19 Mak 11:24; Jon 15:7 VII Nipəti

23 “Nəkəkeikei mol lanəha mətəu-inu Narməniğiən Rəha Uhgın təhmen e nəghatiən əuhlin u. Kig kəti tolkeikei məmə oteruh-to kauin min iətəm rəhan nətəmimi kəmotol kəm in məmə ilah okotətəu.

24 Nian tīnətuəuin uək əha, kotələs rəhan kəti ioluək məhuva ohni iətəm təmol rəhan kauin iahgin agin, təhmen e fifti-tausin-milien vatu (50,000,000,000 vatu).

25 Mətəu suah kəha tīnəruu nətəuieən, kəni tol lanəha, kig təməni məmə okotol səlim lan, mine rəhan pətan, mine rəhan min kəlkələh min, mine rəhan natiəni min rəfin məmə otətəu rəhan kauin. IX

26 “Kəni rəhan ioluək təmeiəuəi misin nəulin aupən lan. Kəni mətəkeikei ohni mətəni=pən kəm in məmə, ‘Pale. ?Nəkəhrun nəfaiən nian əkuəkir nəuətəin kəm iəu məmə iəkətəu rəfin rəhak kauin?’ 27 Kəni rəhan iətəmi asoli təmasəkəhruiən in, kəni mərəh rəfin rəhan kauin məmə otəsətəuieən nian kəti mine, kəni megəhan lan məmə tuvən.

28 “Mətəu nian ioluək u təmuvən, kəni meruh iətəmi kəti u təmol kauin kəm in, təhmen e uan-hanrit tausin vatu (100,000 vatu). Ilau pəti ioluək mil katuol uək kətiəh əmə rəha iətəmi asoli u. Kəni ioluək iətəm iətəmi asoli təmalu e rəhan kauin, in təmaskəlim iətəmimi u kəti kəmatuol pəti uək, kəni mətəmkəhtuv nentəui, mətəni məmə, ‘!Ətəu=pa rəham kauin iətəm nəmol kəm iəu!’

29 “Kəni ioluək əha iətəm təmol kauin kəm in, teiəuəi misin nəulin mətəkeikei ohni mətəni məmə, ‘Pale. ?Nəkəhrun nəfaiən nian əkuəkir nəuətəin kəm iəu məmə iəkətəu rəhak kauin?’

30 “Mətəu in təni məmə, kəpə. Kəni təmuvən məni məmə okələs suah u kan kləfən e kaləpus mətəuarus otətəu rəfin rəhan kauin iətəm təmol. 31 Mətəu noluek min nəuvein min kəmoteruh nati əha, nikilah təmahmə pik ohni, kəni məhuvən mətəni=pən kəm iətəmi asoli natimnati rəfin iətəm kəmoteruh.

32 “Kəni iətəmi asoli təmauin e ioluək əha tuva təni=pən kəm in məmə, ‘Ik ioluək tərəh agin. Iəməpəh rəfin rəham kauin mətəu-inu nəmətəkeikei ohniəu.

33 ?Təhro nəsasəkəhruieniən iətəmi u natuol pəti uək itəlau min, təhmen=pən əmə e iətəm iəmol kəm ik?’

34 ?Kəni niəməha təmol iətəmi asoli, kəni təni məmə okələs kan kləfən e kaləpus məmə iətəm tətəhtul o kaləpus otəskəlim in mətəuarus=pən otətəu rəfin rəhan kauin iətəm təmol.” X

35 Kəni nian Iesu təmol naunun e nəghatiən əuhlin, təməni=pən kəm lah məmə, “Kəni e suaru kətiəh əmə, rəhak Tatə əpəha e negəu e neai, otol kəm təmah rəfin, nəmə nəutəlpin məsotalu pəhrieniən e nərahien iətəm piatəmah min kautol kəm təmah.” XI

“mau səpinte-səpin” məmə kitah kotəkeikei motalu e nərahien rəha iətəmi kəti nian rəfin, naunun tikə. VIII 18:22 Luk 17:4 IX Inu nolien əskasik rəhalah e nian min əha. X 18:34 Mat 5:25-26 XI 18:35 Mat 6:15; Mak 11:25; Efəs 4:32; Kol 3:13

**Iərman mine pətan
kətuəpəh ilau mīn**
(Mak 10:1-12; Luk 16:18)

19 Nian Iesu təmol naunun e nənian natimnati mīn u, kəni miet Kaləli muvən e nītəni Jutia e nītəni=pən e nīkali nəhu Jotən. ² Kəni nīmənin nətəmi-mi kəmautəhuərisig lan məhuvən əha ikin əha, kəni təmol vivi ilah e nīmisiən mīn.

³ Kəni Farəsi mīn nəuvein kəmotol nənian ekəu-ekəu məmə otiuvi=pən Iesu e nəghatiən kəti iətəm təsəhr-ahruiaən. Kəməhuva o Iesu motəni məmə, “?Lou tətəni məmə iərman təhrun nəpəhiən rəhan pətan mol difos lan o nati əpnapin əmə kəti uə kəpə?”

⁴ Kəni təmol aulis ilah məni=pən məmə, “?Nəmotafin uə kəpə məmə, e nətuəuinian nian muva mətuəarus=pa u rəueiu, Uhgīn u iətəm təmol nətəmi-mi rəfin, təmol iərman mine pətan? ¹⁵ Kəni Uhgīn u inu, u təməni məmə, ‘O nati əha in əha, iərman otəpəh rəhan tatə mine məmə, kəni mətuətig ilau rəhan pətan. Kəni ilau okiəuva nīpətīlau kətīəh.’ ¹⁶ Kəni rəueiu, ilau səniəmə keiu, mətəu kətīəh əmə. Uhgīn tīnīlpin ilau kīniəuva mīnuol kətīəh, kəni o nati əha, pəh iətəmi-mi əpnapin əmə kəti ko təsətəhtuviən rəhalau natigian.”

⁷ Kəni Farəsi mīn kotəni=pən məmə, “?Mətəu təhro Mosis təməni məmə iətəmi-mi təhrun nəfəniən nauəuə kəti kəm rəhan pətan o nəpəhiən mol difos lan, kəni mahli=pən tatuvən?” ^{III}

⁸ Kəni Iesu təməni=pən məmə, “Mosis təmegəhan e təmah nətəm Isrel məmə onəkotəpəh rəhatəmah nīpətan mīn motol difos e lah mətəu-inu rəhn-kəpə təmah təkəsik pik. Mətəu əupən, e nətuəuinian nian muva mətuəarus=pa u rəueiu təməsoliən lanu.

⁹ Mətəu iətəni kəm təmah məmə, nəmə suah kəti tatol tifos mətəpəh rəhan pətan mətəu pətan u təsapīliən ilau suah pisin kəti, kəni suah u in mit pətan pisin, təhmen əmə məmə in tatol təfagə mətakləh e pətan əha.” ^{IV}

¹⁰ Kəni nətəmi-mi rəha Iesu kotəni məmə, “Nəmə natigian rəha iərman mine pətan təkəsik pik lanu, təuvir məmə iərman mine pətan okəsuliən marit.”

¹¹ Kəni Iesu təməni=pən məmə, “Səniəmə nətəmi-mi rəfin okotəhrun nosiən nəghatiən u, mətəu nətəmi-mi əmə mīn konu nətəm kəməfən nəghatiən u kəm lah, məmə rəhalah əmə. ¹² Tol lanəha mətəu-inu, nətəmi-mi nəuvein okəsotoliən marit o nati pisin pisin mīn. Kəti ko təsoliən marit mətəu-inu nīpətīn nəuvətīn tərəh nian təmair. Kəti ko təsoliən marit mətəu-inu nətəmi-mi kəmotərkīn nīpətīn nəuvətīn. Kəni kəti tətəni aru məmə in otəsoliən marit məmə otol uək rəha Narmənigian Rəha Uhgīn. Iətəmi-mi iətəm təhrun nosiən nəghatiən u, in təkəikei mos.”

Iesu təməfaki o kəlkələh mīn
(Mak 10:13-16; Luk 18:15-17)

¹³ Kəni nətəmi-mi kəmotos kəlkələh mīn məhuva o Iesu məmə otələhu=pən nəhlmīn e lah, kəni məfaki o lah. Mətəu nətəmi-mi rəha Iesu kəmotəniəhu ilah.

¹⁴ Mətəu Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “Pəh kəlkələh mīn kəhuva ohniəu, sotəniəhuiaən ilah, mətəu-inu Narmənigian Rəha Uhgīn in rəha nətəmi-mi mīn u kotol lanu.” ^V¹⁵ Kəni təmələhu=pən nəhlmīn e lah məfaki o lah, kəni miet ikin əha.

**Iətəm aluə iətəm
rəhan nautə tepət**
(Mak 10:17-31; Luk 18:18-30)

¹⁶ Kəni suah kəti təmuva o Iesu məni=pən məmə, “Iəgətun. ?Iəu oīəkəkeikei mol uək nak iətəm in təuvir məmə iəkos nəmiəgəhiən itulīn?”

¹⁷ Kəni Iesu təməni=pən məmə, “?Təhro nətətapuəh ohniəu o nati nak iətəm təuvir? Iətəmi kətīəh əmə iətəm in təuvir. Nəmə nəkolkeikei məmə nəkos nəmiəgəhiən itulīn, itəu=pən nəghatiən mīn rəha Lou.” ^{VI}

¹⁸ Kəni suah u təməni=pən məmə, “?Lou mīn pəhr-uvən?”

Kəni Iesu təməni=pən məmə, “Sohamuiən iətəmi-mi, kəni məsəkləhiən e pətan, kəni məsəkləhiən, kəni məseiuəiən e kot, ^{VII}¹⁹ kəni misiai rəham tatə mine məmə, kəni molkeikei ik kəti təhmen əmə məmə nəkolkeikei aru ik.” ^{VIII}

²⁰ Kəni iətəm aluə u təməni=pən məmə, “Natimnati rəfin ko iatol. ?Nati nak mīn əha ikin iətəm iəsoliən?”

²¹ Kəni Iesu təməni=pən məmə, “Nəmə nəkolkeikei məmə rəham nolīən otəhruahru agīn, uvən mol nətəmi-mi kotos nəhmti rəham nautə, kəni məfən məni lan kəm nanrah mīn. Kəni ik onəkos nəuvirīən tepət əpəha e negəu e neai. Kəni muva, muərisig lak, mol məmə rəhak iətəmi-mi.”

²² Nian iətəm aluə təmətəu nəghatiən əha, kəni təmagim matuvən. Nīkin təpəou mətəu-inu rəhan nautə tepət.

²³ Kəni Iesu təməni=pən kəm rəhan mīn nətəmi-mi məmə, “Iətəni pəhriən məmə, tiəkis o iətəmi-mi iətəm rəhan nautə tepət məmə otuvən matig ahgəl Narmənigian Rəha Uhgīn. ²⁴ Kəni iətəni mīn kəm təmah məmə, tiəkis məmə kaməl ^{IX} otuvən=pən e nīpəg nitil, mətəu tiəkis pik məmə iətəmi-mi rəhan nautə tepət otuvən matig ahgəl Narmənigian Rəha Uhgīn.”

²⁵ Nian nətəmi-mi rəha Iesu kəmotətəu nəghatiən əha, narmiləh təmiuvig pik, mətəu nīkilah təhti məmə ilah u nətəm rəhalah nautə tepət, konu Uhgīn tolkeikei pik agīn ilah, mətəu in tətəsirə e lah. Kəni motəni=pən məmə, “?Kəni pəh təhrun nosiən nəmiəgəhiən itulīn?”

^V 19:14 Mat 18:2-3 ^{VI} 19:17 Lev 18:5; Luk 10:28 ^{VII} 19:18 Eks 20:13-16; Dut 5:17-20 ^{VIII} 19:19 Eks 20:12; Lev 19:18 ^{IX} Kaməl in nati miəgəh kəti iətəm in iahgin tapirəkis hos mine kau. Afīn-to e tiksīnari.

I 19:4 Jen 1:27; 5:2 II 19:5 Jen 2:24; Efəs 5:31 III 19:7 Dut 24:1-4; Mat 5:31 IV 19:9 Mat 5:32; 1Kor 7:10-11

²⁶ Kəni Iesu tāməsəl=pən əhruahru meruh ilah kəni mənə məmə, “Nati u, ko iətəmimi təsoliən. Mətəu Uhgın, in təhrun noliən natimnati rəfin.”^I

²⁷ Kəni Pitə tāməni=pən məmə, “Iəmotəpəh natimnati rəfin məmə iəkotohtəu=pinə ik. ?Nati nak u, o nian kəti in rəhatəmāh?”

²⁸ Kəni Iesu tāməni=pən kəm lah məmə, “Iətəni pəhriən kəm təmāh məmə, e nian iətəm natimnati rəfin okotəuhlin məhuva motiuvi, kəni Nəti Iətəmimi otəharəg e rəhan jeə rəha kig iətəm in təhəgəhəg məuvir aɡin, kəni itəmāh ko nətəm nəmotəhtəu=pə iəu, onəkotəharəg mən e jeə rəha kig ilah tueləf, kəni məutakil məutarməniɡ e nəuaniləuis mən ilah tueləf rəha Isrel.^{II}²⁹ Kəni nətəmimi rəfin u nətəm kəmotəpəh rəhalah nimə mən, uə pialah mən, uə nəuviniləh mən, uə rəhalah tatə uə məmə, uə nenətəlah mən, uə rəhalah nıpətan mən o nərgək, Uhgın otəfən natimnati mən əha tepət pik aɡin kəm lah, kəni məfən nəmiəgəhiən itulin kəm lah.³⁰ Mətəu nətəmimi tepət nətəm kautəhtul aupən e nəhue nıftəni rəueiu, okəhuva motəhtul uərisiɡ e nəmiəgəhiən iətəm otuva. Kəni nətəmimi tepət kautəhtul uərisiɡ e nəhue nıftəni rəueiu, okəhuva motəhtul aupən e nəmiəgəhiən iətəm otuva.”^{III}

**Nəghatiən əuhlin
e noluək mən
əpəha e nasumiən**

²⁰ “Tol lanəha mətəu-inu Narməniɡiən Rəha Uhgın təhmen e nəghatiən əuhlin u. Iətəmi asoli kəti rəha nasumiən təmiet ləplapın aɡin məmə otəsəl e nətəmimi məmə okəhuva motol uək e rəhan nasumiən.² Kəni in tāməni məmə otətəou ilah kətiəh kətiəh uan tənariəs^{IV} e nian kətiəh, kəni mahli=pən ilah kəhuvən e rəhan nasumiən.

³ “Iuəkır o nain klok ləplapın, təmiet muvən e makit meruh nətəmimi nəuvein kəutəhtul məsotoliən nati kəti.⁴ Kəni tāməni=pən kəm lah məmə, ‘Itəmāh mən, əhuvən motol uək əpəha e rəhak nasumiən, kəni iəkətəou itəmāh e mən iətəm təhruahru.’⁵ Kəni kəməhuvən.

“Kəni iuəkır o tinə, təmiet muvən mol nati kətiəh əmə, kəni mol mən e tri klok ləhnaiuv.⁶ Kəni iuəkır e faif klok ləhnaiuv, təmiet muvən meruh nətəmimi nəuvein mən kautəhtul ənpapın əmə. Kəni tāməni=pən kəm lah məmə, ‘?Təhro nəutəhtul u ikinu nian apiəpiə kəti, məsotoliən nati kəti?’⁷ Kəni kotəni=pən məmə, ‘Mətəu-inu iətəmi kəti təsəsaliən e timah məmə iəkotol uək rəhan.’ Kəni tāməni=pən kəm lah məmə, ‘Itəmāh mən əhuvən motol uək e rəhak nasumiən.’ Kəni ilah kəməhuvən.

⁸ “Nian tinəhnaiuv, iətəmi asoli rəha nasumiən tāməni=pən kəm rəhan iətəmimi iətəm tətəsəl o noluək mən məmə, ‘Avin e noluək mən kəhuva, nəkəfən

^I 19:26 Job 42:2 ^{II} 19:28 Mat 25:31; Luk 22:30; Nəh 3:21 ^{III} 19:30 Mat 20:16; Luk 13:30 ^{IV} “Tənariəs,” inu mənə rəhalah, təhmen e vatu rəha Vanuatu. Tənariəs kətiəh in təhmen e nətəouiən rəha uək o nian kətiəh. Rəueiu, 1 tənariəs təhmen e 1,000 vatu.

rəhalah mənə. Nəkətuəuin mətəou nətəmimi nətəm kəməhuva uərisiɡ muvən mətəuarus nətəmimi kəmotəupən motol uək.^V

⁹ “Kəni noluək mən nətəm kəməhuva motol uək e faif klok, kəməhuva kəni təmətəou ilah uan tənariəs kətiəh kətiəh.¹⁰ Tol lanəha, nətəmimi mən u nətəm kəmotəupən motol uək, nikilah təhti məmə okotos mənə tapirəkis nətəmi mən u kəmotol uək uərisiɡ. Mətəu ilah kətiəh kətiəh kəmotos mən əmə uan tənariəs.¹¹ Nian kəmotos mənə, kəni nikilah tinərah minəutəni nikali iətəmi asoli rəha nasumiən, kəni motəni=pən kəm in məmə,¹² ‘Nətəmimi mən u nətəm kəmotol uək uərisiɡ, kəmotol uək əmə e auə kətiəh əmə, mətəu ik nətəməou itimāh təhmen-əhmen əmə. Mətəu itimāh iəmotol uək asoli e nərauiə əskasik e nian apiəpiə.’

¹³ “Mətəu iətəmi asoli tāməni=pən kəm lah məmə, ‘Təu kəti. Iəsakləhiən kəm ik. ?Nəmənə məmə nəkol uək o uan tənariəs, uə kəpə?¹⁴ Os rəham mənə matuvən. Iəkolkeikei məmə iəkətəou iətəmimi u iətəm təmol uək uərisiɡ təhmen əmə lam.¹⁵ Rəhak u mənə.

?Iəkəhrun noliən lanəha nati nak iətəm iəkolkeikei, uə kəpə? ?Nətəməki lak mətəu-inu iatol təuvir?”

¹⁶ Kəni nian Iesu təmol naunun e nəghatiən əuhlin, tāməni=pən kəm lah məmə, “Tol lanəha, iətəmi tatuərisiɡ otaupən, kəni iətəmi tətəupən otuərisiɡ.”^{VI}

**Iesu tāməni pətiɡəm
rəhan nimisiən**

(Mak 10:32-34; Luk 18:31-34)

¹⁷ Kəni nian Iesu təmatuvən Jerusiləm, təmos rəhan nətəmimi tueləf motəhtul pisin, kəni tāməni=pən kəm lah məmə,¹⁸ “Kautəhuvən əpəha ilis Jerusiləm, kəni iəu Nəti Iətəmimi, okegəhan=pən lak kəm pris asoli mən mine nəgətu mən rəha Lou. Kəni okotiuvi pətiɡəm iəu məmə iəkimis,^{VII}¹⁹ kəni motəfən iəu kəm Nanihluə mən məmə okotəuvsan lak, kəni motalis motəh, kəni motətu-pəri iəu e niɡi kəməluau məmə iəkimis. Kəni uərisiɡ e nian kisil, kəni Uhgın otəsmiəgəh mən iəu e nimisiən.”

Nətəpuəhiən rəha məmə kəti o Iesu

(Mak 10:35-45)

²⁰ Kəni pətan rəha Səpəti, tos nətilau mil muva misin=pən nəulin o Iesu, mətətapuəh e nati kəti ohni. (Ila iətəmimi mil rəha Iesu.)²¹ Kəni Iesu tāməni=pən məmə, “?Nəkolkeikei nak?”

Kəni pətan tāməni=pən məmə, “Pəh nəkegəhan lan məmə nətik mil u, ilau pəti kəti otəharəg e nikalim maru, kəni kəti təharəg e nikalim məuil, ikin ima nəsanəniən mine nisaiən, nian onəkarməniɡ lan.”^{VIII}

²² Kəni Iesu tāməni=pən kəm lau məmə, “Nəkuəruu nati iətəm nətuətapuəh ohniəu. ?Təhro? ?Itəlau, nik-itəlau təhti məmə nəkuəhrun məmə ko nəkuos nəhməiən u oiəkos məmə oiəkətəu tərah?”^{IX} Kəni kuəni=pən kəm Iesu məmə, “Əuəh, iəkuəhrun.”^X

^V 20:8 Lev 19:13; Dut 24:15 ^{VI} 20:16 Mat 19:30; Mak 10:31 ^{VII} 20:18 Mat 16:21; 17:22-23 ^{VIII} 20:21 Mat 19:28; Luk 22:30 ^{IX} Nəghatiən Kris əhruahru tətəni məmə, “?Itəlau, nikitəlau təhti

²³ Kəni Iesu tāmāni=pən kəm lau mēmā, “Pəhriən, onəkuəmnim=pən e rəhak kap rəha nətəuiən nah-məiən. Mətəu o nəharəgiən e nikalik maru mine mēuil, səniəmā rəhak mēmā iəkəni. İkin mil əha, ilau rəha nətəmimi min u iətəm Uhgın təmol əpenə-penə o lah.”

²⁴ Nian nətəmimi ten min rəha Iesu kəmotətəu nəghatien əha, kəni niəməha təmol pik ilah o suah mil ilau pian mətəu ilah min kətolkeikei mēmā kəhuva motepət. ²⁵ Mətəu Iesu təmauin e lah kəhuva kətiəh, kəni mənī=pən kəm lah mēmā, “Nəkotəhrun rəkis nolien rəha nətəmi asoli rəha Nanihluə min. İlah kətol təkaskik pik kəm rəhalah min nətəmimi. Kəni rəhalah kəpmən min kətol ilah kəutəmähli ləhtəni e nar-məniğin rəhalah. ²⁶ Mətəu itəmah, ko nəsolien lanəha. Mətəu nəmə itəmah kəti tolkeikei mēmā otuva in iətəmi asoli kəti rəhatəmah, in otəkeikei muva məhmen e ioluək kəti rəhatəmah, ²⁷ kəni nəmə itəmah kəti tolkeikei mēmā otəhtul aupən e təmah, in otəkeikei muva slef rəhatəmah. ²⁸ Nəliən əha təhmen əmə lak, Nəti İətəmimi. İəməsuviən mēmā nətəmimi okətol uək rəhak, mətəu iəmuva mēmā iəkəkol uək rəhalah, kəni iəkəfən rəhak nəmiəghien mēmā iəkətis ilah e rəhalah nolien tərəh min.” ^{III}

İəmnəu mil kəmuəruh nati

(Mak 10:46-52; Luk 18:35-43)

²⁹ Nian Iesu mine rəhan min nətəmimi kəmohtiet e taun Jeriko, nımənin nətəmimi kəmohtəu=pən. ³⁰ Kəni iəmnəu mil keiu kətuəharəg e nikalı suaru, kəni nian kəmuətəu mēmā Iesu tətaliuək e suaru mətəu, kəni kəmuəgət əfəməh muəni mēmā, “İərməniğ, Mipi Kig Tefit, asəkəhrin itimlau!”

³¹ Kəni mətəu, nımənin nətəmimi kəutəniəhu ilau, motəni=pən mēmā kəsuəgət pikien, mətəu ilau kuəgət pik əgin min mēmā, “İərməniğ, Mipi Tefit, asəkəhrin masiru itimlau!”

³² Kəni Iesu təhtul mauin e lau, mənī=pən mēmā, “Nəkuolkeikei mēmā iəkəkol nak kəm təlau?”

³³ Kəni kuəni=pən mēmā, “İərməniğ, iəkuolkeikei mēmā iəkuəruh nati.”

³⁴ Kəni Iesu təmasəkəhrin ilau, kəni mek nəhmtilau. Kəni rəueiu əgin, kınatueruh nati, kəni matuitəu=pən Iesu.

Iesu təmuəvən əpəha Jerusiləm mol əpu mēmā in Kig

(Mak 11:1-11; Luk 19:28-40; Jon 12:12-19)

21 Nian kınəhuva iuəkır o Jerusiləm, minəhuva Pet-fas e Nitəuət Rəha Nigi U Olif, kəni Iesu təmahlırəkis rəhan mil iətəmimi keiu, ² kəni mənī=pən kəm lau mēmā, “İan əpəha e lahuənu aupən e tah, kəni ikin əha nəkuəruh uəhai əmə togki kəti kə-mohrain ilau nətin. Kəni nəkiatıs ilau muəsıg miəuva kəm iəu. ³ Nəmə iətəmi kəti təni nati kəti kəm təlau,

mēmā nəkuəhmen mēmā kitahal okihləmnim pəti e kap rəha nətəuiən nahməiən iətəm iəu iəkəkeikei məmnim lan?” ^X 20:22 Mat 26:39; Jon 18:11 I 20:25 Luk 22:25-26 II 20:26 Mat 23:11; Mak 9:35 III 20:28 Luk 22:27; Fil 2:7

nəkuəni=pən kəm in mēmā İərməniğ tolkeikei ilau, kəni otəpanahli=pa uəhai əmə ilau.”

⁴ Nati u təmuəvə mēmā otol nəghatien nak iətəm iəni tāmāni otuva mol nıpəhriənien. İəni tāmāni mēmā,

⁵ “Otəni=pən kəm nətəmimi əha Jerusiləm ^{IV} mēmā, ‘Oteruh-to, rəhatəmah kig tətəuva o təmah, rəhan nətəliğin in ləhtəni, kəni mətəsuə e togki, mine togki u in nətin əmə.” ^V

⁶ Kəni iətəmimi mil rəha Iesu kəmian muol nati nak iətəm Iesu tāmāni mēmā okuol. ⁷ Kəmuəsıg togki mine nətin, kəni muələhu-pəri rəhalau kot min e togki mil, kəni Iesu təməharəg-pəri lan. ⁸ Nımənin nətəmimi tepət kəutepin rəhalah min kot əpəha e suaru, kəni nəuvein kotəti nimali nigı min, kəni motepin ilah e suaru e nisaiən. ⁹ Kəni nımənin nətəmimi nətəm kəu-təupən e Iesu, mine nımənin nətəmimi nətəm kəutəhuərisig e Iesu, kəutəgət əfəməh mautəni mēmā,

“İHosanə ^{VI} o Mipi Tefit!

İərməniğ Uhgın tətətiğ ilau iətəmimi u iətəm tətəuva e nərgin! ^{VII}

İHosanə o Uhgın əpəha ilis e nəgəu e neail!”

¹⁰ Nian Iesu təmiət=pən Jerusiləm, nətəmimi rəfin əha ikin nıkilah təmauit, kəni mautəni nəghatien tepət məutətapuəh mēmā, “Pəh u?”

¹¹ Kəni nımənin nətəmimi kotəni mēmā, “İnu iəni Iesu, rəha Nasərit, əpəha e nitəni Kaləli.”

Iesu əpəha e Nımə Rəha Uhgın

(Mak 11:15-19; Luk 19:45-48; Jon 2:13-22)

¹² Kəni Iesu təmuəvən əpəha imə e Nımə Rəha Uhgın, kəni məhgi pətiğəm nətəmimi nətəm kətol səlim mine mautos nəhmtin natimnati əha ikin mēmā okətol sakrifais lan. Kəni mahuvihin tepil min iətəm kətuəhlin mənı ikin, kəni mahuvihin jeə min rəha nətəmimi min u kətol səlim e iəuein min. ^{VIII}¹³ Kəni mənī=pən kəm lah mēmā, “Kəmətei e Nauəuə Rəha Uhgın mēmā, ‘Rəhak nımə, okəuin lan mēmā nımə rəha nəfakien kəm Uhgın,’ ^{IX} mətəu itəmah nəmotol mēmā in ‘nımə rəha iakləh min.’” ^X

¹⁴ Kəni nətəmimi nətəm nəhmtiləh tərəh mine nətəmimi nəhlikiləh təməpaiu-əpaiu kəməhuva ohni əpəha e Nımə Rəha Uhgın, kəni tol vivi ilah. ¹⁵ Kəni pris asoli min mine nəgətun min rəha Lou kəmoteruh nati təuvir min iətəm in təmol, kəni moteruh min kəlkələh min kəutəgət əfəməh əpəha e Nımə Rəha Uhgın, mautəni mēmā, “İHosanə o Mipi Tefit!”

^{IV} Nəghatien əhruəhru rəha Kris təni mēmā, “Nətin Pətan Saion” kəni nıpəti nəghatien u mēmā “nətəmimi rəha Jerusiləm.” Saion in nərgin kəti min rəha Jerusiləm. ^V 21:5 Sek 9:9 ^{VI} Nıpəti nəghatien u “Hosanə” təni mēmā, “əni-vivi.” Nətəmimi kəməutəni pətiğəm mēmā Iesu in Məsaie, iətəmimi u Uhgın tāmāni mēmā in otəhli=pa mēmā otosmiəgəh ilah. ^{VII} 21:9 ^{Sam} 118:26 ^{VIII} Afinto e tiksınəri “Nımə Rəha Uhgın” o nəhrunien natimnati nian Iesu təmuəvən məhgi pətiğəm nətəmimi e Nımə Rəha Uhgın. ^{IX} 21:13 ^{Aes} 56:7 ^X 21:13 ^{Jer} 7:11

Mätäu nätämi asoli äha, niämäha tämöl ilah. ¹⁶ Kəni kotəni=pən kəm Iesu mämə, “?Nätətəu nati nak kəlkəläh min kəutəni, uə kəpə?”

Kəni Iesu tāməni=pən kəm lah mämə, “Əuəh. Nə-motafin, uə kəpə, nəghatien iətəmi kəti tāməni kəm Uhgın iətəm tətəni lanu lan mämə,

‘E nohli kəlkəläh agin min mine nərəou min agin, nəmöl mämə ilah okotəni-vivi ik.’^I

¹⁷ Kəni tāmərəp ilah miet Jerusiləm muvən e taun Petəni, mapili ikin.

Nigi kəti fik təmaukei-aukei

(Mak 11:12-14,20-26)

¹⁸ Ləplapın agin, Iesu təmitəlig=pən min Jerusiləm, kəni nəumis tınus. ¹⁹ Kəni təmafı nigi u fik e nıkalı suaru, kəni təmuvən ohni mätəu təsehien nəuan kəti, mafı əmə nımalın. Kəni təni=pən kəm nigi u mämə, “!Ko nəsäuə minian!” Kəni rəueiu agin, nigi təmaukei-aukei.

²⁰ Nian rəhan nətəmimi kəmoteruh nati äha, kəni narmilah təmiuvig, kəni motəni=pən kəm Iesu mämə, “?Təhro nigi äha fik təmaukei-aukei uəhai əmə lanəha?”^{II}

²¹ Mätəu Iesu tāməni=pən mämə, “Iətəni=pinə nıpəhriənien mämə nəmə nautos nəhatətəien, kəni rəhatəmah nətəligien təsolien keiu, nəkotəhrun nolien nati nak iətəm iəmol e nigi u fik. Mätəu səniəmə in əmə äha, nəkotəhrun nəni-pənien kəm nitəuət äha mämə ‘Uvən miuvig mamnim əpəha ləuantəhi,’ kəni otol nəuiatəmah. ^{III}²² Nəmə nəkotəhatətə, kəni onəkotos nati nak iətəm nəutətapuəh lan e nəfakien.”^{IV}

Nətapuəhien o nepətien rəha Iesu

(Mak 11:27-33; Luk 20:1-8)

²³ Iesu təmuvən e Nimə Rəha Uhgın, kəni nian təmətəgətun, pris asoli min mine nətəmi asoli rəha nətəm Isrel, kəhuva ohni motəni=pən mämə, “?Natol natimnati min u e nepətien rəha pəh? ?Kəni pəh təməfinə nepətien ko?”

²⁴ Kəni Iesu tāməni=pən mämə, “Iəkətapuəh=pinə min e nəghatien kəti kəm təmah. Nəmə nəkotəfa nəghatien kəti, kəni iəkəni=pinə kəm təmah mämə nepətien nak iətəm iatol natimnati min u lan.

²⁵ ?Nepətien rəha Jon təmsipən iə o nolien bəptais? ?Təmsipən e negəu e neai, uə rəha nətəmimi əmə?”

Kəni kəmotəni=pən kəm lah min mämə, “Nəmə kotəni mämə, ‘Nepətien rəha Jon təmsipən e negəu e

^I 21:16 Sam 8:2 ^{II} E Oltestimin, nigi u fik tatol nəmtəien e nətəm Isrel. Iesu in təmol nigi u fik taukei-aukei mämə otəgətun nətəmi asoli rəha Isrel, okol nalpinien kəm lah. Uə təhmen əmə lanu mämə Uhgın otol nalpinien kəm nətəmimi min u kəsotolien nəuan uə məsotəfakien kəm in (Aiseə 5:1-7 mine Jereməe 8:4-13 rəhalau nəghatien təhmen əhmen; eruh min Matiu 24:2 mine futnot). Mine Iesu təməgətun min lanu mämə otəgətun rəhan min nətəmimi o rəhalah nəhatətəien, u inu, rəhalah nəhtulien e Uhgın. ^{III} 21:21 Mat 17:20; Luk 17:6; Jon 14:12; 1Kor 13:2 ^{IV} 21:22 Mat 7:7-11; 18:19

neai,’ kəni otəni mämə, ‘?Mätəu təhro nəsotəniən nıpəhriənien lan?’²⁶ Mätəu nəmə kotəni mämə, ‘Rəha nətəmimi əmə,’ kitah kəutəgin e nımənin nətəmimi ikinu rəueiu mätəu-inu nıkilah təhti mämə Jon in iəni kəti rəha Uhgın.”^V

²⁷ Tol lanəha, kəmotəni=pən kəm Iesu mämə, “Itiməh iəkotəru.”

Kəni Iesu tāməni=pən kəm lah mämə, “Kəni iəu min, ko iəsəniən kəm təmah mämə e nepətien nak iatol natimnati min u lan.”

Nəghatien əuhlin e suah mil keiu.

²⁸ Kəni Iesu tāməni=pən mämə, “?Təhro? ?Nıkitəmah tətəhti mämə nak? Suah kəti, nətın iərman keiu. Kəni təmuvən mənı=pən kəm iətəm iahgin lan mämə, ‘Nətık, uvən mol uək rəueiu əpəha e nasumien.’²⁹ Mätəu nətın tāməni=pən mämə, ‘Iəkəpəh.’ Kəni matig məuhlin min rəhan nətəligien, kəni muvən e nasumien.

³⁰ “Kəni tatə təmuvən o nətın iətəm təkəku, mənı=pən min kəm in nati kətıəh əmə. Kəni nətın tāməni=pən mämə, ‘Əuəh, tatə, iəkuvən,’ mätəu təmərəp=pən e nasumien.

³¹ “?Otəni-to mämə suakəku mil u in pəhruvən, tə-mol nəuia rəhan tatə?”

Kəni kəmotəni=pən mämə, “Suakəku iətəm iahgin lan.”

Kəni Iesu tāməni=pən kəm lah mämə, “Əuəh, in əhruahru. Kəni iətəni=pinə nıpəhriənien mämə, nətəmi kautos mənı rəha takis, mine nıpətan rəha suaru kəutəhuvən e Narməniəgin Rəha Uhgın əupən e təmah, ³² mätəu-inu Jon təmuva o təmah mämə otəgətun suaru rəha nolien əhruahru, kəni mätəu itəmah nəsotəniən nıpəhriənien lan. Nətı suah u iətəm təkəku tətəgətun=pən itəmah. Mätəu nətəm kautos mənı rəha takis, mine nıpətan rəha suaru kəmotəni nıpəhriənien lan. Nətı suah iətəm tətəpət lan tətəgətun=pən ilah. Kəni nəmoteruh pau nati äha, mätəu nəməsotəuhlinien itəmah e rəhatəmah nolien təräh min, kəni məsotəniən nıpəhriənien lan.”^{VI} ^{VII}

Nəghatien əuhlin e nətəmimi təräh nətəm kəutasum e nasumien

(Mak 12:1-12; Luk 20:9-19)

³³ Kəni Iesu tətəkeikei mətəni mämə, “Otətəlig-to e nəghatien əuhlin kəti min. Iətəmi asoli kəti rəha nasumien, təmol nasumien kəti e nıləuis kəti kətəni mämə krep, u katol wain lan. Kəni mol kəlkəl e kəpiel muvən mıtəlau lan. Kəni mol ikin kəti o nolien nımei nevig-evigien e nəua krep mämə nəhu krep otaiu kəni

^V 21:26 Mat 14:5 ^{VI} Nətəmimi rəha nosian takis mine nıpətan rəha suaru, ilah kəutol təfəgə təräh, kəni ilah kotəhmen e suakəku u iətəm tətəpət lan. Əupən kəmotəhti nəuia Uhgın, mätəu uərisig ko kotol nati nak təmənı. Nətəmi asoli rəha nətəm Isrel mine nətəm u kəsotəhatətəien e Iesu kotəhmen e suakəku u iətəm təkəku. Kəutəni əmə e nohlihə mämə kətolkeikei Uhgın kəni motol nəuiən, mätəu nıkilah isəu o Uhgın. ^{VII} 21:32 Luk 3:12; 7:29-30

mol wain lan. Kæni mol nimæ kæti iætəm in ilis mæmæ iætəmi otəri lan mætəsal vivi o nasumiæn o nati miægəh min mine nætəmimi. I

“Kæni tæmegəhan=pæn e nasumiæn kəm nætəmimi mæmæ okotasum lan, kæni mæuəri nəua krep, nəuvein rəhan, nəuvein rəhalah. Kæni miet muvən e naliuækian ikin pisin pisin kæti. II

34 “Nian krep tinimaræg, kæni tahli=pæn rəhan ioluæk min mæmæ okəhuvən e nasumiæn rəha krep, motəta-puəh o nætəmimi nætəm kautol uək e nasumiæn mæmæ okotəfən rəhan krep nəuветin kəm lah.

35 “Mætəu nætəm kautol uək e nasumiæn kəmotaskəlīm rəhan ioluæk min, kæni motoh kæti, motohamu kæti, motəhti e kəpiel iætəm tatol kisil lan.

36 Kæni tahli=pæn min ioluæk min nəuvein kəhuvən o lah, ilah tepət tapirækis in min aupən. Kæni nætəmimi nætəm kautol uək e nasumiæn kotol tərəh e lah e noliæn əhmen min əmæ mæmæ kəmotol e in min aupən.

37 Naunun agin, tahli=pæn nətīn iərman tuvən o lah, kæni mæni mæmæ, ‘Ilah okotəkeikei motisiai nətik.’

38 “Mætəu nian nætəmimi min kautol uək e nasumiæn kəmotafu nətīn, kæni kotəni=pæn kəm lah min mæmæ, ‘Inu nətī iætəmi asoli iætəm otarmənīg e nasumiæn nian rəhan tatə otimis. Pəh kəhuvən motohamu min, kæni motos nasumiæn mæmæ rəhatəmah motarmənīg lan.’

III39 Kæni kəmotaskəlīm motatu pətīgəm lan e nasumiæn, kæni motohamu.” IV

40 Kæni nian Iesu təmol naunun e nəghatīən əuhlin, kæni mæni mæmæ, “?Tol lanu lan, nian iætəmi asoli rəha nasumiæn otuva, kæni otol nak e nætəmimi nætəm tæmegəhan=pæn e nasumiæn kəm lah?”

41 Kæni kəmotəni=pæn mæmæ, “Otərəkin agin nætəm kotərəh min əha, mohamu ilah. Kæni uərisig, təpanegəhan e rəhan nasumiæn əha tuvən e nəhlmi nætəmimi pisin nəuvein, kæni e nian əhruahru iætəm krep tatimaræg, ilah okotəfən nəuветin rəhan.”

42 Kæni Iesu təməni=pæn kəm lah mæmæ, “?Nəmotafin e Nauəuə Rəha Uhgīn u, uə kəpə? Tətəni mæmæ,

‘Pos u iætəm nætəmimi rəha nuvləkiniən nimæ kəsotolkeikeiən motəpəh,

in tinuva pos iætəm tol nəhgīn o noliæn nimæ. V

Iərmənīg təmol nati u,

kæni in nati təuvir agin e nəhmtitah.’ VI

43 Tol lan əha, iətəni kəm təmah mæmæ Narmənīgīən Rəha Uhgīn okos rækis o təmah, kæni kəfən kəm nætəmimi min u nætəm okotol nəuialah. 44 Nəmə iætəmi kæti otaiu mæləs pikin pos u, nīkilkilīn titəgīt əgīt. Uə nəmə pos u otəmei məməhli-ərain in, otəuvtəuvtə mərəh agin.” VII

I Natimnati iætəm Iesu tətəghati lan e fes 33 tətəghati e noliæn rəha noliæn wain II 21:33 Aes 5:1-2 III 21:38 Mat 27:18 IV 21:39 Hip 13:12 V “pos” — Nəghatīən Kris əhruahru tətəni mæmæ, “kəpiel.” E nian əha, nætəmimi kəmotol nimæ e kəpiel. Kæni kəpiel keikei in kəpiel ləhtəni agin u tətəskəlīm nimæ mətuvləkin nimæ lan. Rəueiu u Tanna, nætəmimi tepət kautol nimæ e pos mine napət. Kæni pos iætəm in nati keikei in pos u iætəm tol nəhgīn maskəlīm nəhgī nimæ. Iesu tətəghati aru lan mæmæ in pos iætəm tol nəhgīn. VI 21:42 Sam 118:22-23; Rom 9:33; 1Pitə 2:6-8 VII E kopi əuas min

45 Nian pris asoli min mine Farəsi min kəmotətəu nəghatīən əuhlin iætəm Iesu təməni, kæni kəmotəhrun mæmæ tətəghati e lah. 46 Kæni kinəutəsal e suaru kæti mæmæ okotaskəlīm Iesu motləfən e kaləpus, mætəu kautəgin e nimənin nætəmimi, mætəu-inu nætəmimi kəutəni mæmæ in iəni kæti.

Nəghatīən əuhlin e nauəniən asoli rəha marit

22 Kæni Iesu təməni min nəghatīən əuhlin kæti min mæmæ, 2 “Nəghatīən əuhlin u tətəgətun=pæn Narmənīgīən Rəha Uhgīn. Kig kæti iætəm təmol əpenə-penə e nauəniən asoli o marit rəha nətīn. 3 Kæni mahli=pæn rəhan noluæk min mæmæ okəhuvən o nætəmimi min u nætəm təmahli=pæn rækis nəghatīən o lah mæmæ okəhuva o nauəniən rəha marit. Mætəu kotəni mæmæ ko kəsəhuvaian.

4 “Kæni tahli=pæn rəhan noluæk nəuvein min, mæni=pæn kəm lah mæmæ, ‘Əhuvən motəni=pæn kəm nætəmimi min u nætəm iəmahli=pæn rækis nəghatīən o lah mæmæ, inol əpenə-penə rækis e rəhak nauəniən. Rəhak kau min mine nətī kau min u kotasisi vivi, iəmoħ rækis ilah, kæni natimnati rəfin tinəhmen. Əhuva e nauəniən rəha marit.’

5 “Mætəu kəsotətəligīən e noluæk min, kæni motaiu atiti, kæti tatuvən e rəhan nasumiæn, kæti tatuvən e rəhan bisnis. 6 Kæni nəuvein kotaskəlīm noluæk min rəhan, motol tərəh e lah, kæni motohamu ilah. VII7 Kæni kig, niəməha təmol pik. Kæni tahli=pæn rəhan soldīə min kəhuvən, kæni motohamu nætəmimi min u nætəm kəmotohamu rəhan noluæk min, kæni motasiəpən e rəhalah taun asoli.

8 “Kæni mæni=pæn kəm rəhan noluæk min mæmæ, ‘Kīnol əpenə-penə rækis e nauəniən rəha marit, mætəu nætəmimi min u iəmahli=pæn rækis nəghatīən o lah, noliæn rəhalah təsəhmenīən mæmæ okəhuva. 9 Tol lanəha, əhuvən əpəha e suaru asoli min kæni motəni=pæn kəm nætəmimi əpnəpīn rəfin nætəm nəkotəruh mæmæ okəhuva e nauəniən rəha marit.’

10 Kæni noluæk min kəməhuvən əpəha e suaru asoli min, kəmotuhəpumin nætəmimi rəfin u kəmotəruh ilah, nætəmimi nætəm kotəuvir mine nætəmimi min u nætəm kotərəh, kæni ikin kətauən ikin təməriəuəh e nætəmimi.

11 “Mætəu nian kig təmuva meruh nætəmimi, təmeruh min iætəmimi kæti əha ikin iætəm təsuvəniən e napən rəha marit. 12 Kæni kig təməni=pæn mæmæ, ‘?Iəu kæti, nəməħro? ?Nəmuva imə mætəu nəməsuvəniən e napən rəha marit?’ Kæni suah u tinəruru nuhalpīniən nəghatīən rəhan. IX

nəuvein rəha Niutestimin təuvir agin iætəm kəmətei e nəghatīən Kris aupən, nəghatīən rəha fes 44 u tikə. VIII 22:6 Mat 21:35 IX Nætəmimi nəuvein rəha noliæn stadi e Baebol ilah nīkilah təhti mæmæ kig təməfən napən rəha marit kəm nætəmimi rəfin mæmæ okəhuvən lan, mætəu inkonu kəmos əpnəpīn əmə nætəmimi nætəm kəmafū ilah e suaru min. Mætəu iætəmimi u nīkin təməhti mæmæ otəsuvəniən e rəhan napən əha kəməfən mæmə otuvən lan, inu noliæn u tətəgətun mæmæ in təsīsiəni kig mine nətīn.

13 “Kəni kig təməni=pən kəm rəhan mīn nətəmimi məmə, ‘Otəlis-ərain nəhlmin mine nəhlkin, kəni motəraki pətigəm əpəha e napinəpuin ikin kətasək ikin, kəni katigət-ərain nəhluvtəmi ikin.’”^I

14 Kəni Iesu təmətəkeikei mətəni məmə, “Tol lanəha mətəu-inu nətəmimi tətət, kətahli=pən nəghatien o lah, mətəu nəuan nəuvein əmə nətəm katitəpin ilah.”

Takis rəha Kig Sisə

(Mak 12:13-17; Luk 20:20-26)

15 Kəni Farəsi mīn kəmoħiet məhuvən motol nəghatien ekəu-ekəu mīn məmə otiuvi=pən Iesu o nəniən nəghatien kəti iətəm təsəhruahruin. ^{II}16 Kəni kotahli=pən rəhalah nətəmimi kəhuvən o Iesu ilah nətəmimi rəha pati rəha Herot. Kəni motəni=pən məmə, “Iəgətun. Iəkotəhrun məmə ik iətəmi əhruahru, kəni mətəgətun pəhriən suaru əhruahru rəha Uhgīn. Nəsoliən məmə nətəligiən rəha nətəmimi okotiuvi rəkis rəham nətəligiən, mətəu-inu natol təhmen-əhmen əmə kəm nətəmimi rəfin, nəmə in iətəmi asoli uə iətəmi əpnəpin əmə. ¹⁷ Kəni əni-to kəm timah rəham nətəligiən e nati u. ?Təhruahru məmə okətəu=pən takis kəm Kig Sisə, uə kəpə?”

18 Mətəu Iesu tinəhrun rəhalah nətəligiən tərāh mīn, kəni təməni=pən kəm lah məmə, “!Itəmah kəuit kəsue mīn! ?Təhro nəultakut məmə nəkotol kekəu-ekəu ohni iəu? ¹⁹ Otəgətun-to məni iətəm katətəu takis lan.” Kəni kotos məni ^{III} məhuvə kəm in, ²⁰ kəni təməni=pən kəm lah məmə, “?Narmī pəh u, kəni nərgi pəh u e məni u?”

21 Kəni kəmotəni=pən məmə, “Kig Sisə.”

Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “Narmin tətəgətun məmə inu in nati kəti rəhan pəhriən. Kəni tol lank, nak u rəha Kig Sisə, otəfən kəm Kig Sisə. Kəni nak u rəha Uhgīn, otəfən kəm Uhgīn.”^{IV}

22 Nian kəmotətəu nəghatien əha, narmilah təmiuvig. Kəni kəmotəpəh Iesu motəgim.^V

Nian Uhgīn otosmiəgəh nətəmimi e nimisiən.

(Mak 12:18-27; Luk 20:27-40)

23 E nian əha inəha, Satusi mīn kəməhuvə o Iesu. Ilah kəutəni məmə nətəmimi okəsotəmiəgəh mīniən e nimisiən. Kəni kotəni=pən kəm Iesu məmə, ^{VI}24 “Iəgətun. Mosis təməni kəm tah məmə, nəmə iərman kəti otimis, kəni məpəh rəhan pətan, kəni məsuələsiən nətəlau kəti mine, kəni pian otəkeikei mit pətəlimis əha, məmə okuələs nətəlau kəti ko, kəni suakəku u otos nime i rəhan tatə asoli əpəha tinimis rəkis. ^{VII}

^I 22:13 Mat 8:12; 25:30; Luk 13:28 ^{II} 22:15 Mak 3:6 ^{III} Məni iətəm kəmotos məhuvə in koin kəti, nərgin u “tənarəs,” iətəm təhmen e 1,000 vatu. ^{IV} 22:21 Rom 13:7V Nəmə Iesu tuhalpin kəni məni məmə okəsotətəu iən takis, in otol nati kəti nətəm Rom nikilah otəsəgiəniən ohni, kəni ko kotəhrun nələsiən in. Nəmə in tuhalpin məni məmə okotəkeikei motətəu takis, kəni in otol nati kəti nətəm Isrel nikilah otəsəgiəniən ohni, kəni okotələs in. Mətəu rəhan nuhalpin in tol pisin, rəhan nəghatien təməu nikilah e nati əha: u niki iətəmimi. Kəni ilah kəməsotələsiən in mine ilah kəmotəuit pəhriən e nəghatien əha. ^{VI} 22:23 Uək 23:8 ^{VII} 22:24 Dut 25:5

25 “Kəni ikin əha imatimah ikin, nəman ilah səpin, u rəhalah tatə kətəh. Kəni iətəm tətət e lah təmaupən mit pətan kəti, kəni məsuələsiən nətəlau kəti, kəni mīmīs. Kəni pian iətəm tatol keiu lan tit pətəlimis.

26 Kəni in mīn təmimis məsələsiən nətən kəti, kəni iətəm tatol kisil lan mine ilah rəfin məhuvən mətəuərus=pən iətəm tatol səpin, kəmotol nati kətəh əmə. ²⁷ Kəni əmeiko, pətəlimis timis. ²⁸ ?Tol lanəha, əni-to kəm timah məmə, e nian iətəm Uhgīn otosmiəgəh nətəmimi lan e nimisiən, pətan əha in rəha pəh, mətəu-inu ilah rəfin əha səpin kəmotol marit e pətan əha?”

29 Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “Itəmah nəmotəni arəpən rəhatəmah nəghatien mətəu-inu nəsotəhruniən Nauəuə Rəha Uhgīn mine nəsanəniən rəhan. ³⁰ Nian Uhgīn otosmiəgəh nətəmimi e nimisiən, kəni nətəmimi okəsotoliən marit, okotəhmen e nagelo mīn əpəha e negəu e neai. ³¹ ?Nəmotəfin uə kəpə, Nauəuə Rəha Uhgīn iətəm tətəghati e nian Uhgīn otosmiəgəh nətəmimi e nimisiən? Tətəni məmə, ³² ‘Iəu Uhgīn rəha Epraham, iəu Uhgīn rəha Aisək, kəni iəu Uhgīn rəha Jekəp.’ ^{VIII} In səniəmə Uhgīn rəha nətəm kəmoħmis, mətəu in Uhgīn rəha nətəmimi nətəm kəutəmiəgəh, təhmen=pən mīn e suah milahal, u nati əpnəpin nipətəlahal təmimis nuvəh rəkis, mətəu narmilahal tətətig əhanəh u rəueiu.”

33 Nian nīmən in nətəmimi kəmotətəu nəghatien əha, narmilah təmiuvig o nəgətuniən rəhan.

Lou iətəm in ilis pik

(Mak 12:28-34)

34 Nian Farəsi mīn kəmotətəu məmə Iesu təmasisig e nohli Satusi mīn e rəhan nəghatien, kəni Farəsi mīn kəməhuvə kətəh. ³⁵ Kəni kəti iətəm təhrun pik Lou, təməni=pən nəghatien kəti kəm Iesu məmə Iesu otəni nəghatien kəti təsəhruahruin, məmə ³⁶ “Iəgətun. ?Lou pəhruvən rəha Uhgīn u in ilis pik?”

37 Kəni Iesu təməni=pən məmə, “Nəkəkeikei molkeikei Iərməniğ Uhgīn rəham e nikim rəfin rəham, mine nətəligiən rəfin rəham, mine nəmiəgəhiən rəfin rəham. ^{IX}38 Inu in Lou iətəm tətəupən kəni in ilis pik. ³⁹ Kəni Lou iətəm tatol keiu lan, in iuəkir təhmen əmə, məmə, ‘Nəkəkeikei molkeikei ik kəti təhmen əmə məmə nəkolkeikei aru ik.’ ^X40 Kəni Lou mil u keiu, ilau nəukəti Lou rəfin, mine nauəuə rəha iəni mīn rəfin aupən.”^{XI}

Kristo in nətə pəh

(Mak 12:35-37; Luk 20:41-44)

41 Kəni e nian Farəsi mīn kəutəhapumīn ilah mīn, Iesu təməni=pən məmə, ⁴² “?Nikitəmah təhti məmə nak, e Kristo iətəm Uhgīn təməni məmə otahli=pa? ?In tatsipən e nəuaniləuis rəha pəh?”

Kəni ilah kotəni=pən məmə, “In mipi Kig Təfit.”^{XII}

^{VIII} 22:32 Eks 3:6 ^{IX} 22:37 Dut 6:5 ^X 22:39 Lev 19:18; Mat 7:12 ^{XI} 22:40 Rom 13:10; Kəl 5:14 ^{XII} 22:42 Jon 7:42

⁴³ Kəni Iesu təmāni=pən məmā, “Mətəu təhro e Tefit, iətəm tətəghati e Narmin Rəha Uhgīn, tətəuin e Kristo məmā ‘Iərmənīg.’ Mətəu-inu tətəni məmā,

⁴⁴ ‘Iərmənīg Uhgīn təmāni=pən kəm rəhak Iərmənīg məmā,

“Əharəg u e rəhak maru, ikin ima nəsanəniən mine nisaiən,

mətəuarus=pən iəu iəkələs iahu rəham tikimir min məlin=pən ilah əpəha ləhtəni e nəhlkəm, məmā nətərmənīg e lah.”^I

⁴⁵ ?Kəni nəmə Tefit tətəuin e Kristo məmā ‘rəhak Iərmənīg,’ kəni otəhro məmā Kristo in mipi Tefit tərah?”

⁴⁶ Kəni iətəmimi kəti təruru nuhalpiniən nəghatiən rəha Iesu. Kəni e nian əha matuvən, kəmotəgīn e nətəpuəhiən e nəghatiən kəti min.

**Iesu təmagət əskasik
e nəgətun min rəha Lou
mine Farəsi min**

(Mak 12:38-40; Luk 11:37-54; 20:45-47)

23 Kəni Iesu təmāni=pən kəm nimənin nətəmimi, mine rəhan min nətəmimi məmā, ² “Nəgətun min rəha Lou mine Farəsi min kautos nəpətiən məmā okotəni pətīgəm Lou rəha Mosis kəm təmah. ³ Tol lanəha, nəkotəkeikei motohtəu=pən kəni motol natimnati min rəfin iətəm kəutəni kəm təmah. Mətəu nəsotoliən kəmā ilah u kəutəni əmə nati, mətəu ilah kəsotoliən nati iətəm kəutəni pətīgəm. ⁴ Kəutəkeikei o nətəmimi məmā okotohtəu=pən lou əskasik min iətəm kotəhmen e katipə figəm, mətəu ko ilah kəsotəfəniən nəuanəhlmiləh məmā okotasiru e lah.

⁵ “Natimnati rəfin iətəm ilah kəutol, kəutol əmə məmā nətəmimi okoteruh. Nəkotəhrun pauis kəti kətəni məmā failaktri iətəm nətəmimi kəmotəipei=pən nəghatiən rəha Nauəuə Rəha Uhgīn ikin, konu motəlis rəhn-kapə lah mine nəhlmiləh lan. ^{II} Mətəu rəha nəgətun min rəha Lou mine Farəsi min, rəhalah pauis in iahgin tapirəkis. Kəni nəkotəhrun niləuis əlkələh min iətəm kəutəhkul=pən e nipəgnəmti kot min, iətəm tətəgətun məmā iətəmimi in tətəhtul əskasik o nitəpəniən Lou. Mətəu rəha nəgətun min rəha Lou mine Farəsi min, rəhalah niləuis təfəməh pik. ^{III}⁶ Kəni e lafet min, ilah kətolkeikei ima nisaiən, kəni e nimə rəha nuhapuminiən, ilah kətolkeikei məmā okotəharəg e jeə aupən. ⁷ Kəni e ikin katol makit ikin, ilah kətolkeikei məmā nətəmimi kotəni təuvir kəm lah, kəni mətəuin e lah məmā ‘Rapai’ u nipətin təni məmā ‘iəgətun kətsiai.’^{IV}

^I 22:44 Sam 110:1; Mat 26:64 ^{II} “pauis” — inu bokis əkəku kəti kəmol e nilosi kau. Kəmətei rəkis=pən nəghatiən rəha Nauəuə Rəha Uhgīn e letə əkəku agin motəipei=pən lan (Eks 13:1-10,11-16; Dut 6:4-9; 11:13-21). Nətəmimi kəmotol lanəha mətəu-inu kəmotolkeikei məmā otol nəghatiən iətəm tətəti e Dut 6:8 mine 11:18. Kəni nəman min u nətəm Isrel min rəfin nətəm kinotos rəkis nu tatin, ilah okotəfən pauis min əha nian tepət, kəni nian rəfin e nian rəha nəfakiən. Kətəlis e nipənəgin mine nəhlmin məuil e niləuis kəmol e nilosi kau. E nəghatiən Inglis, kətəni pauis min əha məmā, “Phylacteries.”^{III} 23:5 Eks 13:9; Nam 15:38-39; Dut 6:8; Mat 6:1 ^{IV} Nəmə iəgətun rəha Lou təmalieuək mətuvən iuəkir ohnik, nəkəhtul e

⁸ “Mətəu sotoliən məmā nətəmimi okotəuin e təmah məmā ‘Rapai,’ mətəu-inu rəhatəmah Iəgətun kətsiai kətiəh əmə, kəni itəmah piatəmah min. ⁹ Kəni sotəuinian e iətəmi kəti u e nəhue niftəni məmā, ‘Tətə, iətəm kətsiai,’ mətəu-inu Tətə rəhatəmah kətiəh əmə əpəha ilis e negəu e neai. ¹⁰ Kəni sotoliən məmā nətəmimi okotəuin e təmah məmā, ‘Iəgətun,’ mətəu-inu rəhatəmah Iəgətun kətiəh əmə, Kristo iətəm Uhgīn təmāni məmā otəhli=pa. ¹¹ Iətəmimi u in tepət e təmah, in təkəikei muva ioluək rəhatəmah. ^{V12} Tol lanəha mətəu-inu, iətəmimi iətəm otəfəri aru in, Uhgīn otosياهو, kəni iətəmimi iətəm otosياهو aru in, Uhgīn otəfəri. ^{VI}

¹³ “!Kəsi, itəmah min u nəgətun min rəha Lou mine Farəsi min, nərahien asoli otuva o təmah! !Itəmah nəfaki eiuə min! Nəutəsisig e suaru o nətəmimi o nuvəniən matig ahgəl Nərmənigian Rəha Uhgīn. Mətəu itəmah nəsəhuvəniən, kəni nəsotəgəhaniən məmā nətəmimi kəhuvən ikin, nati ərnəpən ilah kətolkeikei məmā okəhuvən. ^{VII}

¹⁵ “!Kəsi, itəmah min u nəgətun min rəha Lou mine Farəsi min, nərahien asoli otuva o təmah! !Itəmah nəfaki eiuə min! Nikitəmah tagiən əmə məmā nəkəhuvən isəu e negəu, uə e naliuəkien əmə o nuvəniən e niftəni pisin pisin min məmā nəkotəiuvi=pa iətəmimi kətiəh əmə e nəfakiən rəhatəmah. Mətəu nian iətəmi kəti tatos nolien min əha rəhatəmah, kəni tətəva iətəmi tərah tapirəkis itəmah, kəni nəmotol məmā in otəkeikei mos nalpiniən e nigəm asoli tapirəkis itəmah.

¹⁶ “!Kəsi, nərahien asoli otuva o təmah nətəm nautit nətəmimi mətəu nəhmtitəmah təpis! Itəmah nəutəni məmā, ‘Nəmə iətəmi kəti tatos nonəuvil e Nimə Rəha Uhgīn məmā otol rəhan nəghatiən tətəhtul əskasik, nəmə təsoliən, mətəu in nati ərnəpən əmə. Mətəu nəmə iətəmi kəti tatos nonəuvil e aiən u kol tətəraip-oraip rəha Nimə Rəha Uhgīn, kəni in otəkeikei mol nəuiən iətəm təmos nonəuvil ohni.’^{VIII}¹⁷ !Itəmah nətəm nəkotəlməli, nəhmtitəmah təpis! ?Naku u in ilis, aiən u kol tətəraip-oraip, uə Nimə Rəha Uhgīn iətəm tatol aiən u tətəsim? ¹⁸ Kəni nəkotəni min məmā, ‘Nəmə iətəmi kəti tatos nonəuvil e oltə, in nati ərnəpən əmə. Mətəu nəmə iətəmi kəti tatos nonəuvil e sakrifais iətəm tətəharəg lan, kəni in otəkeikei mol nəuiən iətəm təmos nonəuvil ohni.’ ¹⁹ !Itəmah nətəm nəkotəlməli, nəhmtitəmah təpis! ?Nak u in ilis, sakrifais uə oltə iətəm tatol sakrifais tətəsim? ²⁰ Tol lanəha, iətəm

*nisaiən, kəni nəkəni təuvir kəm in, mauin lan məmā, “iətəmi asoli,” uə “Rapai.” Kəni nətəm Isrel kəutəuin e rəhalah nəgətun asoli min nətəm ilah ilis pik məmā, “Rapai,” u nipətin təni məmā “iətəmi in ilis” uə “iətəmimi tətəmki nətəmimi” uə “iəgətun kətsiai.” V 23:11 Mat 20:26; Mak 9:35; Luk 22:26 VI 23:12 Job 22:29; Prov 29:23; Luk 14:11; 18:14 VII E kopi əuas min nəuvein rəha Ni-utestimin iətəm kəmətei e nəghatiən Kris aupən, nəghatiən pisin kəti min əha ikin iətəm tatilpin nəghatiən u mətəni məmā, “14 *Kəsi, nəhməien asoli otuva o təmah nəgətun min rəha Lou, mine Farəsi min. !Itəmah nəfaki eiuə min! Nəutəkləh e natimnati rəha pətəlimis min, mətəu nian kətiəh əmə, nautol nəfakiən əfəməh min məmā nətəmimi okotətsiai itəmah. E nolien əha, rəhatəmah nalpiniən otəskasik təhmin min.” VIII 23:16 Mat 15:14*

tatos nonauvil e oltə, pəhriən, tatos nonauvil e oltə mine natimnati rəfin iətəm tətəharəg lan. ²¹ Kəni iətəm tatos nonauvil e Nimə Rəha Uhgın, pəhriən tatos nonauvil e Nimə Rəha Uhgın mine Suah u tətətiğ ikin. ²² Kəni iətəmi tatos nonauvil e negəu e neai, pəhriən tatos nonauvil e jeə rəha kig u in rəha Uhgın, kəni tatos nonauvil e Suah u tətəharəg-pəri lan. ^I

²³ "Kəsi, itəmah min u nəgətun min rəha Lou mine Farəsi min, nərahian asoli otuva o təmah! Itəmah nəfaki eiua min! Nautəfən tait rəhatəmah e natimnati rəfin muvən mətəuarus=pən e nimali nigı əlkələh min agin nəmiəvilah tətəpien u kətəfən e nauəniən, kətəni məmə minit, mine til, mine kumin. Mətəu nəutəpəh nati asoli e Lou, inu iətəmi tətə təhruahru kəni məhmen-əhmen əmə kəm nətəmiimi, kəni mətasəkəhruin nətəmiimi, kəni tətə nian rəfin nati iətəm təkeikei matol. Təuvir nautol lou əlkələh min, mətəu nəkotəkeikei mautol lou asoli min, mətəu kəpə, nəsolian. ^{II24} Itəmah nautit nətəmiimi mətəu nəhmtitəmah təpis! Itəmah nətəmiimi nəutəsəl e mənman e rəhatəmah kap məmə o nəsotərgiən, mətəu nautərgi nati miəgəh asoli u kau!

²⁵ "Kəsi, itəmah min u nəgətun min rəha Lou mine Farəsi min, nərahian asoli otuva o təmah! Itəmah nəfaki eiua min! Nautol nolian min nəuvein məmə nətəmiimi nikilah otəhti məmə itəmah nəkotəhruahru kəni rəhatəmah nolian min kotəuvir. Mətəu əpəha imə e nikitəmah, itəmah nəumis min, kəni nian rəfin nautol əmə natimnati tərəh min iətəm tətətiğ e rəhatəmah nətəligiən. Itəmah nəkotəhmen e kap mine pilet min. Nəutəfəl vivi ihluə e kap mine pilet, mətəu əpəha imə tamikmik məriauəh e nəpieniən rəha nəmnəmitiən. ^{III26} Itəmah Farəsi min, nəhmtitəmah təpis! Otaupən motəfəl əpəha imə e kap mine pilet, kəni ihluə min e kap mine pilet, in təuvir təsamikmikien, u nipətın tol lanu lan. Otaupən motol nikitəmah təhruahru, kəni uərisig, rəhatəmah nolian min otəhruahru min.

²⁷ "Kəsi, itəmah min u nəgətun min rəha Lou mine Farəsi min, nərahian asoli otuva o təmah! Itəmah nəfaki eiua min! Nəkotəhmen e suvət rəha nətəm kəməhmis iətəm kəmuh e pen ruən. Ihluə nətəmiimi koteruh məmə təuvir, mətəu əpəha imə tərəiəuəh e nikilkili nətəm kəməhmis, mine natimnati rəfin iətəm tamikmik. ^{IV V28} E nolian əhmen min əmə, ihluə, e nolian rəhatəmah, nətəmiimi, nikilah tətəhti məmə itəmah nəkotəhruahru. Mətəu imə, e nikitəmah, nəkotəriəuəh e nəghatiən nəkotəni məsotolien, mine nolian tərəh agin min. ^{VI}

²⁹ "Kəsi, itəmah min u nəgətun min rəha Lou mine Farəsi min, nərahian asoli otuva o təmah! Itəmah nəfaki eiua min! Nəutəvləkin nimə e kəpiel rəha suvət

I 23:22 Aes 66:1; Mat 5:34 II 23:23 Lev 27:30; Maeka 6:8 III 23:25 Mak 7:4 IV Lou rəha nətəmi Isrel təni məmə, nian iətəmiimi kəti tatek nipətı iətəmi kəti tinimis, kəni tamikmik e nəhmti Uhgın o nian səpin. Kəni təkeikei mıtəu=pən nolian rəha neikuasiən məmə rəhan namikmikien otikə. Nəmə təsolian nolian əha, kəni nətəm Isrel kotəkeikei motəpəh in. In səniəmə iətəmi Isrel u rəueiu. Afın e nauəuə u Namba japtə 19. V 23:27 Uək 23:3 VI 23:28 Luk 16:15

rəha iəni aupən mine nətəm kotəhruahru, kəni mautol nahlu e kəpiel, kəni mautol malə-malə lan. ³⁰ Kəni nəkotəni=pən məmə, 'Nəmə itəmah iəmotatig e nian min rəha tipitah min, ko itəmah iəməsotasiruiən e lah motəhamu iəni min.' ³¹ E nəghatiən əha, nautəni pətigəm məmə itəmah nəuaniləuis əhruahru rəha tipitəmah min aupən nətəm kəmotəhamu iəni min əha, kəni nəkotəhmen əhmen əmə e lah. ^{VII32} Kəni təuvir əmə, itəmah nəkotəkeikei motol naunun e uək iətəm tipitəmah min kəmotətuəuin.

³³ "Itəmah sineik min, mine nətı sineik min! ?Nik-itəmah təhti məmə ko nəkotəgim e nalpinien e nigəm asoli? !Kəpə! ^{VIII34} Tol lanəha, iəkahlı=pinə iəni min, mine nətəm koteinatig, mine nəgətun min. Nəuvein, itəmah onəkotohamu ilah motətu-pəri ilah e nigı kəməluəu, nəuvein onəkotalis motəh ilah əpəha e nimə rəha nuhapuminiən rəhatəmah, kəni nəuvein nəkotəgəu rəkis ilah kohiet e taun kəti mohiet məhuvən e kəti. ³⁵ Kəni tol lanəha, itəmah onəkotos nalpinien rəha nətəmiimi nətəm kəmotəhamu nətəmiimi rəfin nətəm kotəhruahru, iətəm tətəuəin e Epil ^{IX} iətəm təhruahru, muvən mətəuarus=pən Səkarəea, nətı Perekəea, ^X iətəm tipitəmah min kəmotəhamu e Nimə Rəha Uhgın nəlugin e oltə mine nimə. ^{XI XII36} Iətəni pəhriən kəm təmah məmə, nalpinien rəfin u otuva o nətəm Isrel nətəm kəutatig u rəueiu.

³⁷ "İəui, kəsi, nətəm Jerusiləm! Itəmah nəutohamu iəni min rəha Uhgın, kəni nətəmiimi nətəm Uhgın təmahlı=pa kəm təmah, nəutahtimu ilah e kəpiel apin, inəha nətəmiimi u rəha Uhgın nətəm kautos nəghatiən rəhan. Nian tepət iətigaru əfəməh e nəhlmək məmə iəkös vivi itəmah, təhmen=pən e mənig iətəm tətəu nenətin min e nikəuvkəuvin, mətəu nikitəmah təsəgiəniən, kəni məutəpəh iəu. ³⁸ Otəfu-to. Uhgın tinəpəh itəmah, rəhatəmah nimə nərahian otələs, kəni nati tikə ikin. ^{XIII39} Kəni iəkəni kəm təmah məmə, nati əha in nipəhriəniən mətəu-inu onəsoteruh minien iəu mətəuarus nəkotəni məmə,

'İərmənig Uhgın tətətiğ ilau suah u iətəm tətəuə e nərgin.'" ^{XIV XV}

VII 23:31 Uək 7:52 VIII 23:33 Mat 3:7; 12:34; Luk 3:7 IX 23:35 Jen 4:8; Hip 11:4 X 23:35 Sek 1:1 XI E nauəuə rəha nətəm Isrel, Epil in iətəmiimi əhruahru iətəm kəmaupən agin kohamu, kəni Səkarəea in naunun. XII 23:35 2Kron 24:21 XIII 23:38 1King 9:7-8; Jer 22:5 XIV 23:39 Sam 118:26; Luk 13:34-35 XV 1. Nipilga nətəmiimi u kəmotol stadi vivi e Baebol, kotəni məmə nəghatiən u, u təmietetigəm e Oltestimin in tətəni lanu: Nətəmiimi nəuvein ko kəsotəhatətəian e Iesu məmə in otosmiəgəh ilah. Nati əpnəpin nəmə ilah kəmotol nolian min tol lanəha, kəni e nian Uhgın o takil nətəmiimi, ilah min okotəkeikei motəni məmə, nipəhriəniən, Iesu in İərmənig, kəni okotəfəri nərgin, Kol 2:9-11. 2. Mətəu nətəmiimi min nəuvein u kəmotol vivi stadi e Baebol ilah kotəni məmə Iesu in tətəghati e nian kəti u in otəpanuva e nəhue niftəni. Kəni e nian əha, nətəm Isrel ilah okəhuva nəkalasi min e lah kəni okotəhatətə e Iesu məmə in İosmiəgəh rəhalah.

**Nəmtətəiən mīn
rəha naunun nian**
(Mak 13:1-37; Luk 21:5-36)

24 Iesu təmīet e Nimə Rəha Uhgīn maliuək matu-
vən, kəni rəhan mīn nətəmimi kəhuva
motəni=pən kəm in məmə oteruh-to nimə mīn u kə-
mol e kəpiel mīn əpəha e Nimə Rəha Uhgīn. ² Kəni
Iesu təməni=pən məmə, “Əuəh, oteruh-to nimə mīn
əha. Nipəhriənīən iətəni kəm təmah məmə nimə mīn
əha nətəmimi okotoharəg-rəg kəpiel mīn e lah. Ko
kəpiel kəti təsəməhliən e nimein.” ¹

³ Kəni uərisig lan, Iesu təmaliuək ilah rəhan mīn
nətəmimi məhuvən əpəha e Nītəuət Rəha Nigi U Olif
kəni mətəharəg. Kəni rəhan mīn nətəmimi kotəgim
rəkis e nətəmimi məhuva pisin əmə ohni motəni=pən
məmə, “?Əni-to məmə natimnati mīn u okəhuva e nian
nak, kəni nəmtətəiən nak otol əpu məmə rəham nu-
vaiən mīne naunun nian tinuva iuəkīr?”

⁴ Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “Oteh vivi
itəmah məmə iətəmimi kəti otəseiuəiən e təmah,
⁵ mətəu-inu nətəmimi tepət okəhuva motos nərgək
motəni məmə, ‘Iəu Kristo iətəm Uhgīn təməni məmə
otəhli=pa,’ kəni okoteiuə e nətəmimi tepət.

^{II6} Onəkotətəu nanusiən mīn rəha nəluaginīən mīn,
kəni onəkotətəu nəghatiən əpnarīn mīn məmə
nətəmimi kəutəluagin. Mətəu onautəh vivi itəmah
məmə nəsotəginīən. Natimnati mīn əha okotəkeikei
məhuva motol nipəhriənīən lan, mətəu naunun nian
otəpanuva. ⁷ Nəgəu mīn okotoh nəgəu mīn, kəni
nitəni mīn okotoh nitəni mīn. Nəumis otan, kəni nəmig
otəlauəl e ikin mīn tepət. ⁸ Natimnati mīn əha, ilah nə-
tuəuinīən əmə rəha nərahīən, təhmen e pətan iətəm
tīnətuəuin mətəu nəhməiən o neməkiən.

⁹ “E nian mīn əha, nətəmimi okotəgəhan=pən e
təmah məmə okol nərahīən kəm təmah, kəni kohamu
itəmah, kəni nətəmimi rəha nitəni mīn rəfin okotəməki
e təmah mətəu-inu o nərgək. ^{III10} Kəni e nian mīn əha,
nətəmimi tepət okotəpəh rəhalah nəhatətəiən, kəni
okotəgəhan=pən e lah mīn e nəhlmī tikimīr mīn rəha-
lah, kəni motəməki e lah mīn, ¹¹ kəni iəni eiua mīn
tepət okəhuva moteiuə e nətəmimi tepət. ^{IV12} Mətəu-
inu nərahīən tīnepət, iuəkīr nətəmimi rəfin rəhalah
nolkeikeiən o Uhgīn otikə, ¹³ mətəu iətəmimi iətəm
tətəhtul əskasik mətəuarus naunun nian, Uhgīn oto-
smiəgəh in. ^{V14} Kəni nanusiən təuvīr əha rəha Nar-
məniğin Rəha Uhgīn, okəni pətīgəm ikin mīn rəfin e
nəhue niftəni, məmə suaru əha ikin rəha nitəni mīn
rəfin o nətəliğin, kəni naunun nian otuva. ^{VI}

¹⁵ “Iəni u Daniəl təməghati e nati kəti kətəni məmə,
‘nati iətəm Uhgīn təsolkeikeiən, kəni matol Nimə Rəha
Uhgīn təsasimīən’ ^{VII} (nian iətəmi kəti tafin nati u, pəh
otətəliɡ e nipətīn). Tol lanəha, nian nati tərəh əha
tətəhtul e Nimə Rəha Uhgīn, ¹⁶ kəni itəmah nətəm
nəutatig jutə, nəkotaiu motəgim məhuvən motəhlu-

I 24:2 Luk 19:44 II 24:5 Mat 24:23-24; 1Jon 2:18 III 24:9 Mat
10:22 IV 24:11 Mat 24:5,24; 1Jon 4:1 V 24:13 Mat 10:22 VI
24:14 Mat 28:19 VII 24:15 Dan 9:27; 11:31; 12:11

aig e nitəuət mīn. ¹⁷ Nəmə iətəmimi tətəmeig ihluə e
rəhan nimə, ko təsuvəniən imə mos mīn rəhan natim-
nati. ^{VIII18} Nəmə iətəmimi əpəha e nasumiən rəhan,
ko təsitəliɡ-pəniən lahuənu mos rəhan kot. ¹⁹ !Kəsi!
Nəhməiən asoli o nipətən nətəm kəmotol nərfīlah
mīne nipətən kəutəfən nah kəm nəpəou mīn. E nian
əha okotos pik nəhməiən. ²⁰ Təuvīr nəkotəfaki məmə
onəsotəgimīən e nərahīən əha e nian rəha nətəpuīən,
uə e nian rəha Sapət, ²¹ mətəu-inu e nian əha,
nərahīən asoli otuva iətəm iətəmimi təsafuiən tol
lanəha əupən mətəuarus=pa u rəueiu, kəni ko
nərahīən asoli kəti mīn tol lanəha otəsuva minīən nian
kəti təhmen e inəha. ^{IX22} Kəni nəmə Uhgīn təsətəi
əkuəkīriən nian rəha nərahīən əha, ko iətəmimi kəti
təsəmiəgəhiən. Mətəu Uhgīn təmətəi əkuəkīr rəkis
nian əha o rəhan mīn nətəmimi nətəm tīnətəpīn rəkis
ilah.

²³ “E nian əha, nəmə iətəmi kəti otəni=pīnə kəm
təmah məmə, !Otafu-to, inu Kristo iətəm Uhgīn
təməni məmə otəpanahli=pa! uə !In əpəha! sotəniən
nipəhriənīən lan, ^{X24} mətəu-inu nətəmimi nəuvein
okəhuva motəni məmə ilah Kristo, mīne iəni eiua mīn
okəhuva, kəni ilah okotol nəmtətəiən asoli mīn, mīne
nati apispis mīn məmə okoteiuə e nətəmimi nətəm
Uhgīn təmitəpīn rəkis ilah, nəmə ilah kotəhrun nolīən.
^{XI25} Nīkitəmah otəkeikei mətəhti vivi nəghatiən mīn u
iətəm iəmāni rəkis kəm təmah, uərisig natimnati mīn
u okəhuva motol nipəhriənīən lan.

²⁶ “Tol lanəha, nəmə iətəmi kəti təni kəm təmah
məmə, !In əpəha, ikin təpiə-məpiə ikin,’ səhuvəniən.
Uə iətəmi kəti təni məmə, !In əpə imə,’ nəsotəniən
nipəhriənīən lan, ^{XII27} mətəu-inu nian Nəti Iətəmimi
otitəliɡ=pa mīn, otuva uəhai əmə, kəni nətəmimi rəfin
okoteruh in, təhmen e noraipiən iətəm təmoraip
masiə misipiəsi muva məsəu-pahav rəfin əpə ilis e ni-
magəuagəu. ^{XIII28} Nian tiapīn mīn tepət kinotəri, kəni
nəkotafu mənīg mīn ləuantəhi kəhuva. ^{XIV} E nolīən əh-
men mīn əmə, nian nəkotəruh nəmtətəiən mīn əha,
nəkotəhrun məmə otəsuvəhiən iəkuva mīn. ^{XV}

²⁹ “Nian əhruahru nərahīən əha otol naunun, kəni
‘mitigar otəpis agin,
kəni məuiɡ otəsasiə minīən,
kəni məhau mīn okotəmei e neai,
kəni Uhgīn otəlauəl e nəsanəniən e nati iəkis mīn
əpəha e neai.’ ^{XVI XVII XVIII}

VIII 24:17 Luk 17:31 IX 24:21 Dan 12:1 X 24:23 Mat 24:5
XI 24:24 Dut 13:1-3; 2Təs 2:8-9; Nəh 13:13-14 XII 24:26 Luk
17:23-24 XIII 24:27 Mat 24:37-39 XIV Nəghatiən əhruahru rəha
Kris tətəni məmə, “Nian nati miəgəh kəti təmimis, nəkotafu kueriə
mīn kəhuva məmə okoton.” XV 24:28 Luk 17:37 XVI 24:29 Aes
13:10; 34:4; Esik 32:7; Joel 2:10,31; 2Pitə 3:10; Nəh 6:12-13 XVII
Məta “nəsanəniən mīn əpəha e neai” tətəgətan=pən narmin mīn, uə
nəmə təhro natimnati təhmen=pən e mitigar mīne məuiɡ əpəha e
neai. XVIII Aupən əupən agin, nian Uhgīn təmol natimnati mīn
rəfin, e nian təm tatol kuvət lan, in təmələhu=pən mitigar mīne
məuiɡ mīne məhau e neai (Jen 1:14-19). Mətəu e fes 29, koteruh
məmə təmos rəkis mīn ilah. Nəghatiən əhmen mīn u tətətiɡ mīn e
ikin mīn tepət e Oltestimin, nian Uhgīn tətəghati e nian in otakil
nətəmimi lan. Afin-to fes mīn u: Aes 13:9-13; 24:21-23; 34:4; Esik
32:7-8; Joel 2:10,31; 3:15; Amos 8:9; 2Pitə 3:10; Nəh 6:12-13.

30 "E nian əha, nəmtətian rəha Nəti İətəmimi okeruh pətīgəm əmə e neai, nətəmimi e negəu mīn rəfin e nəhue niftəni okotasək e nəğiniən. Kəni okoteruh iəu, Nəti İətəmimi iəkuva e nəpuə e neai e nəsanəniən mīne nepətian əhagəhag asoli rəha Uhgīn iətəm otasiə mītəlau lak. ^I31 Kəni iəkahlī=pən rəhak nagelo mīn kohiet nian okotətəu təui otasək əfəməh, kəni ilah okəhuvən ikin mīn rəfin e nəhue niftəni, motos rəkis rəhak mīn nətəmimi nətəm Uhgīn təmitəpīn rəkis ilah, kəni motuhapumīn ilah kətiəh. ^{II}

32 "Nikitəmah otəkeikei mətəhti nigī u fik. ^{III} Nian əhruahru iətəm nəhlmin mīn kinəutətuəuin mauteviə, kəni nimalin mīn kinəutapilpil, itəmah nəkotəhrun məmə nian əha inəha iətəm nəkotasum lan rəhatəmah. ³³ Kəni e nolian əhmen mīn əmə, nian nəkotəruh nəmtətian mīn əha, onəkotəhrun məmə otəsuvəh ağıniən iəkuva mīn. ³⁴ İatəni pəhriən kəm təmah məmə nətəmimi nətəm kəutatig u rəueiu, ko kəsəhmis rəfiniən mətəuarus natimnati mīn əha okəhuva motol nīpəhriənlan. ^{IV} ^V35 Neai mīne niftəni okiakə, mətəu nəghatiən mīn rəhak ko kəsəhkəiən." ^{VI} ^{VII}

İətəmimi tikə iətəm təhrun nuvaiən rəha İesu Kristo

36 Kəni İesu tətəkeikei mətəni məmə, "İətəmimi kəti təsəhruniən nian uə auə əhruahru rəha natimnati mīn əha. Nagelo mīn əpəha e neai kotəruru, kəni iəu mīn Nəti İətəmimi iəkəruru. Mətəu Tatə Uhgīn əmə in təhrun nian əhruahru əha. ^{VIII}37 E nian iəu, Nəti İətəmimi, iəkuva lan, otəhmen=pən əmə e nian rəha Noa aupən, iətəm nətəmimi kəmotol natimnati mīn məsotəhruniən məmə Uhgīn otol nati kəti lan, məsotol əpenə-peniən. ^{IX}38 E nian əha, iətəm naruəh təsaiu əhanəhiən, nətəmimi kətauən, mətəmnim, məutol marit, inəha natimnati mīn rəfin kəmautol e nəmiəgəhiən rəhalah, mətəuarus=pən nian Noa təmuvən imə e nīpəgnəua negəu asoli rəhan, ³⁹ kəni ilah məsotəhruniən nati nak otuva mətəuarus=pa naruəh təmaiu məmki ilah rəfin. In əha otol təhmen əmə e nian Nəti İətəmimi otuva lan. ^X40 İətəmimi keiu e nəsūmiən, kəni okos kətiəh, kəpəh kətiəh. ⁴¹ Pətan keiu kətuəharəg pəti matuol nauəniən, kəni okos kətiəh, kəpəh kəti.

42 "Tol lanəha, nəkotəkeikei motair, mətəu-inu nəkotəruru nian nak rəhatəmah İərməniğ otuva lan. ^{XI}43 Mətəu nəkotəkeikei motəhrun nati u. Nəmə iətəmi asoli rəha nimə təhrun nian əhruahru lapin iətəm

I 24:30 Dan 7:13; Sek 12:10; Nəh 1:7 II 24:31 1Kor 15:52; 1Təs 4:16 III Nigī u fik təhmen e niməh. IV Suaru kəti mīn rəha nəuəliniən fes 34 tətəni məmə, "İatəni pəhriən kəm təmah məmə nəuaniləuis u rəha İsrəl otəsikəiən mətəuarus natimnati mīn əha okəhuva motol nīpəhriənlan." V 24:34 Mat 16:28 VI 24:35 Mat 5:18 VII Nəghatiən u e japtə u təmuva rəkis nu 40 uərisig e nian İesu təmimis kəni mair mīn lan. Nati u təmuva nian nətəm İsrəl kəmotəməu ilah nətəm Rom, kəni soldia mīn rəha Rom kəməhuva motoh motərkīn kəntri rəha İsrəl. Mətəu nəghatiən rəha İesu tətəghati əhanəh mīn e nuvaiən mīn e Nian Uərisig məmə otəpanu-va. VIII 24:36 Uək 1:7; 1Təs 5:1-2 IX 24:37 Jen 6:5-8 X 24:39 Jen 7:21-23; Luk 17:26,27 XI 24:42 Mat 25:13

iəkləh otuva lan, kəni in otəkeikei mətair mateh vivi rəhan nimə məmə iəkləh otəsəhapuiən muvən imə. ^{XII}44 Kəni itəmah mīn onəkotəkeikei məutəhtul maru, mətəu-inu Nəti İətəmimi otuva e auə əmə iətəm nīk-itəmah təsəhtiən.

45 "Nikitəmah otəkeikei mətəhti vivi nolian rəha ioluək iətəm in teinatig kəni tətəskəlīm vivi uək rəhan kəni məsəpəhiən. İətəmi asoli təmələhu məmə ioluək əha otarməniğ e rəhan mīn rəfin noluək mīn məmə in otəfən nauəniən kəm lah e nian əhruahru. ⁴⁶ Kəni nəmə iətəmi asoli otuva meruh iətəm tətarməniğ e noluək mīn rəhan, kəni matol vivi rəhan uək, kəni otəfən nətəuiən kəti kəm iətəmi əha. ⁴⁷ Nīpəhriənlan iəkəni kəm təmah məmə, iərməniğ in otəfəri ioluək əha tuva mol iətəmi asoli lan məmə in otarməniğ e natimnati rəfin rəhan. ^{XIII}48 Mətəu nəmə ioluək əha, in iətəmi tərah, kəni nīkin otəhti məmə, 'Rəhak iətəmi asoli təsuvaian nuvəh,' ⁴⁹ kəni mətuəuin matoh noluək mīn nəuvein, kəni muvən mətəuən mətəmnim ilah nətəm kəutəpis. ⁵⁰ Kəni iətəmi asoli rəha noluək mīn əha otuva e nian mīne auə iətəm ioluək nīkin təsəhtiən məmə rəhan iətəmi asoli otuva lan. ⁵¹ İətəmi asoli əha otol nalpiniən asoli kəm ioluək əha kəni məraki=pən lan ima nəfaki eiua mīn. İkin əha, nətəmimi okotasək məutigət-ərain nəhlulvah ikin."

Nəghatiən əuhlin e nīpətan əkləh ten

25 Kəni İesu tətəni=pən kəm lah məmə, "Nəghatiən əuhlin u tətəgətun=pən Nərməniğian Rəha Uhgīn e nian iətəm rəhatəmah İərməniğ otuva mīn lan. Nīpətan mītə ^{XIV} ilah ten kəmo- hiet lapin məmə okəhuvən e marit kəti, kəni məutəh- tahnin iətəmi otol marit otuva mos rəhan pətan mu- vən e rəhan nimə, əpəha ikin katol lafet ikin. İlah ten kəmos rəhalah lait. ^{XV}2 Faif kotalməli, kəni faif koteinatig. ³ Nīpətan mīn u ilah faif nətəm kotalməli kəmos rəhalah lait mīn, mətəu kəsotosiən kərəsin nəuətəin mīn o niuvi-pəniən e lait. ⁴ Mətəu nīpətan mīn u ilah faif nətəm koteinatig kəmos rəhalah lait mīn, kəni motos mīn kərəsin nəuətəin mīn o niuvi- pəniən e rəhalah lait. ⁵ Kəni iətəmi otol marit təsuva uəhaiən, kəni napliən tinos ilah, kəni mīnəutapili.

6 "Kəni lapin ağın, iətəmi təmagət əfəməh məmə, 'İətəmimi iətəm tatol marit tīnatuva əha rəueiu! İəhu- va moteruh!'

7 "Kəni nīpətan mītə mīn u ilah ten kəmotair motuerin asoli rəhalah mīn lait. ⁸ Kəni nīpətan nətəm kotalməli kotəni=pən kəm nīpətan nətəm koteinatig məmə, 'İəui! Otəfa rəhatimah nəuətəin kərəsin mətəu- inu rəhatimah kərəsin e rəhatimah lait kinotamir, okotəpis rəueiu.'

9 "Mətəu nīpətan nətəm koteinatig kotəni=pən kəm lah məmə, 'İkəpə! Kərəsin mīn u kəsotəhmeniən e tah

XII 24:43 Luk 12:39-40; Nəh 16:15 XIII 24:47 Mat 25:21,23 XIV Nīpətan əha, kəsotol əhanəhiən marit. Rəhalah nu tuenti mine. XV 25:1 Luk 12:35; Nəh 19:7

rəfin. Mətəu ohtəlig məhuvən motos nəhmti rəhatəmah kəti kərəsin əpəha e stəuə.'

¹⁰ "Mətəu nian nīpətan nətəm kotalməli kəmohtəlig məhuvən o kərəsin, kəni iətəmi iətəm otol marit təmuva. Kəni nīpətan mītə nətəm kautəhtul maru, kəməhuvən ilah min e nauəniən rəha marit, kəni məhuvən imə. Kəni kasisig e doə.

¹¹ "Uərisig, nīpətan mītə nətəm kotalməli kəmohtəlig=pa motauin motəni məmə, 'Iətəmi asoli, iətəmi asoli! Egəhan e timah iəkəhuvnə imə!' ^I

¹² "Mətəu iətəmi otol marit təməni=pən kəm lah məmə, 'Iətəni=pinə pəhriən məmə, iəu iəkəruru itəmah.'" ^{II}

¹³ Kəni nian Iesu təmöl nəunən e nəghatīən əuhlin, təməni=pən kəm lah məmə, "Tol lanu lan, itəmah nəkotəkeikei məutair, mətəu-inu nəkotəruru nian mine auə rəha rəhatəmah İərməniğ otuva lan." ^{III}

Nəghatīən əuhlin e noluək min kisil

¹⁴ Kəni Iesu təməni nəghatīən əuhlin kəti min məmə, "Iəkəni min nəghatīən əuhlin u tətəgətun=pən Narməniğīən Rəha Uhgīn e nian iətəm rəhatəmah İərməniğ otuva min lan. Iətəmi asoli kəti təmöl əpenəpenə məmə otaliuək muvən isəu e nītəni pisin kəti. Kəni mauin e rəhan noluək min kəhuva, kəni tələhu=pən e nəhlmiləh rəhan məni məmə okotol nati kəti lan. ¹⁵ Təməfən titəu=pən rəhalah nəhrunīən məmə okotol uək lan. Iətəmimi kətiəh təfən faif-miliən vatu. Kəni kəti min təməfən tu-miliən vatu. Kəni nauun lanko təməfən uan-miliən vatu. ^{IV} Kəni iətəmi asoli təmiet muvən e rəhan naliuəkīən. ^V

¹⁶ "Kəni ioluək iətəm təmos faif-miliən vatu təmuvən uəhai əmə mol bisnis tepət lan, kəni mos min faif-miliən vatu. ¹⁷ Kəni təhmen əmə e iətəm təmos tu-miliən vatu, təmuvən mol bisnis tepət min lan, kəni mos min tu-miliən vatu. ¹⁸ Mətəu ioluək iətəm təmos uan-miliən vatu, in təmuvən mil nīmīl məhluəig=pən e məni rəha rəhan iətəmi asoli ikin.

¹⁹ "Kəni nu tepət tīnuva minuvən, kəni iətəmi asoli rəha noluək min u təmītəlig=pa, kəni mauin e rəhan noluək min məmə oteruh-to məmə ilah kəmotol nak e məni min iətəm təməfən kəm lah. ²⁰ Ioluək iətəm təmos faif-miliən vatu, təmos min faif-miliən vatu muva məhtul e nəhmti iətəmi asoli kəni məni məmə, 'Iətəmi asoli. Aupən nəmələhu=pa faif-miliən e nəhlmək. Kəni iəmol bisnis lan, kəni mos min inəuau faif-miliən u.'

²¹ "Kəni iətəmi asoli təməni=pən kəm in məmə, 'Nəmol təuvir, kəni ik ioluək təuvir iətəm nətaskəlīm vivi uək rəham kəni məsəpəhiən. Nəmol təuvir lanu e natimnati min əha nəuan nəuvetīn, kəni iəkələhu ik nəkarməniğ e natimnati tepət. !Va imə matig ahgəl nəgīənīən rəha iətəmi asoli rəham!' ^{VI}

^I 25:11 Luk 13:25-27 ^{II} 25:12 Mat 7:23 ^{III} 25:13 Mat 24:42
^{IV} E Nəghatīən Kris əhruahru tətəni məmə, təməfən "talən" pisin pisin min kəm lah, faif talən, mine tu talən, mine uan talən. ^V 25:15 Rom 12:6 ^{VI} 25:21 Mat 24:45-47; Luk 16:10

²² "Toluək iətəm təməfən tu-miliən vatu kəm in, təmuva məni=pən məmə, 'Iətəmi asoli. Aupən nəmələhu=pa-tu miliən vatu e nəhlmək. Kəni iəmol bisnis lan, kəni mos min inəuau tu-miliən u.'

²³ "Kəni iətəmi asoli təməni=pən kəm in məmə, 'Nəmol təuvir, kəni ik ioluək təuvir iətəm nətaskəlīm vivi uək rəham kəni məsəpəhiən. Nəmol təuvir lanu lan e natimnati min əha nəuan nəuvein, kəni iəkələhu ik nəkarməniğ e natimnati tepət. !Va imə matig ahgəl nəgīənīən rəha iətəmi asoli rəham!

²⁴ "Toluək iətəm kəməfən uan-miliən vatu kəm in, təmuva məni=pən məmə, 'Iətəmi asoli. Ik iətəmi nətəkeikei pik kəm nətəmimi. Kəni ik natos nauəniən e nasumiən iətəm nəməsasumiən lan, kəni mətəhli nəua niği e niği iətəm nəməsərfeien. ²⁵ Kəni iəməgin lam, məmə nəmə iəmərəkin rəham məni, kəni onəköl nalpiniən asoli kəm iəu, kəni iəmos rəham məni muvən məhluəig e niftəni. Ah, inu rəham məni.'

²⁶ "Kəni rəhan iətəmi asoli təməni=pən məmə, 'Ik ioluək tərəh, ik iəlpah! Ik ninəhrun rəkis məmə iatos nauəniən e nasumiən iətəm iəsasumiən lan, kəni mətəhli nəua niği e niği iətəm iəsərfeien. ²⁷ ?Təhro nəsuvenīən əmə mələhu=pən rəhak məni e bank? Nəmə nəmol lanəha, nian iəmitəlig=pa, iəkuvən mos rəhak məni, kəni iəkös məni nəuvetīn min iətəm bank otəfa.' ²⁸ Kəni iətəmi asoli təməni=pən kəm rəhan ioluək pisin məmə, 'Os rəkis məni ohni məfən kəm ioluək u iətəm təmos faif-miliən, ²⁹ mətəu-inu iətəmimi u iətəm tinos rəkis nati kəti mol uək lan tuva mepət, kəni okəfən min nəuvein min, rəhan natimnati tepət. Mətəu iətəmimi iətəm təsolīən uək e rəhan natimnati tuva mepət, okos rəkis rəfin natimnati ohni. ^{VII} ³⁰ Kəni ioluək u iəlpah iətəm təruru noliən nati təuvir kəti, ərəki=pən lan ihluə e napinəpuīən, ikin əha kətəsək ikin katigət-ərain nəhluvtəmi ikin.'" ^{VIII}

Sipsip min mine nəni min

³¹ Kəni Iesu təməni=pən məmə, "Nəti Iətəmimi otuva e nepətīən əhagəhag mine nəsanəniən rəhan, ilah nagelo min rəfin. In Kig, kəni in otəharəg e rəhan jeə rəha Kig mətərməniğ e nəsanəniən mine nepətīən əhagəhag rəhan. ^{IX} ³² Nətəmimi rəfin e nəuaniləuis min rəfin e nəhue niftəni, okotuhapumīn ilah min e nəhmtīn, kəni in otəuəri nətəmimi təhmen e iətəmimi iətəm tətəh sipsip min tətəuəri sipsip min mine nəni min. ^X ³³ In otəuəri sipsip min kəhuva e nəhlmīn maru, kəni nəni min okəhuvən e nəhlmīn məuil. ^{XI}

³⁴ "Kəni Kig otəni=pən kəm nətəmimi min əha e nəhlmīn maru məmə, 'Əhuva-tə, itəmah u nətəm rəhak Tatə Uhgīn təməfinə rəkis nəuviriən rəhan kəm təmah. Əhuva-tə motos nati nak u iətəm Uhgīn

^{VII} 25:29 Mat 13:12; Mak 4:25; Luk 8:18 ^{VIII} 25:30 Mat 8:12; Luk 13:28 ^{IX} 25:31 Mat 16:27; 19:28 ^X 25:32 Esik 34:17; Nəh 20:11-13 ^{XI} Nətəmimi rəha Iesu kotəhrun məmə lapin, nətəmimi rəha nəsalīən e sipsip min, okotəkeikei motəuəri sipsip min mine nəni min mətəu inko nəni min kotəkeikei motapili pisin u nətəpuīən təsepət pikīən ikin. Təuvir min məmə kəhrun məmə nətəm Isrel ilah kotalkeikei sipsip min tapirəkis nəni min.

təmäləhu pisin rəhatəmah. Əhuva motatig ahgəl nar-məniğin rəhan iətəm təmol əpenə-penə lan uərisig təmanol nitəni. ³⁵ Əhuva motos, mətəu-inu nian nəumis təmatus iəu, nəkotəfa nauəniən iəkun; kəni iəmətəuauə, nəkotəfa nəhu iəkəmnim; kəni iəu iəpispis, nəmotit iəu kəhuvən e rəhatəmah lahuənu; ³⁶ kəni rəhak napən tikə, kəni nəkotəfa napən kəm iəu; kəni matimis, nəkotəh vivi iəu; kəni iəmətatig e kaləpus, nəkəhuva motəsəl=pa lak.'

³⁷ "Kəni nətəmimi nətəm kotəhruahru okotəni=pən kəm in məmə, 'İərməniğ, nian nak iəmoteruh ik nəumis təmus ik, kəni iəkotaugin ik; uə nəməuauə, kəni iəkotəfinə nəhu məmə nəkəmnim? ³⁸ ?Nian nak iəmoteruh ik iəpispis, kəni iəkotit ik məhuvən lahuənu; uə rəham napən tikə, kəni iəkotəfinə napən kəm ik? ³⁹ ?Nian nak iəmoteruh ik natimis, uə nətətig e kaləpus, kəni iəkəhuvnə motəsəl=pinə lam?'

⁴⁰ "Kəni Kig otəni=pinə məmə, 'İətəni=pinə niəhraniən məmə nati nak iətəm nəmotol kəm piak mın u kəti, nati ərnapin in ianrah, mətəu nəmotol kəm iəu.' II

⁴¹ "Kəni in otəni=pən kəm nətəmimi mın u e nəhlmin məuil məmə, 'Əhuvən isəu ohniəu. Uhgın tinələhu rəkis rəhatəmah nalpinian. Əhuvən e niğəm asoli iətəm tatuəu naunun tikə u Uhgın təmol rəha Setən mın nagelo mın rəhan. ⁴² Əhuvən isəu mətəu-inu nian nəumis təmus iəu, nəsotəfaian nauəniən kəti məmə iəkun; kəni iəmətəuauə, nəsotəfaian nəhu məmə iəkəmnim; ⁴³ kəni iəu iəpispis, nəsotəfaian lak məmə iəkuva lahuənu; kəni rəhak napən tikə, nəsotəfaian napən kəti rəhak; kəni iəmatimis, mətətig e kaləpus, nəsotəfaian motəsəl=pa lak.'

⁴⁴ "Kəni ilah mın okotəni=pən məmə, 'İərməniğ! ?Nian nak iətəm iəmoteruh ik nəumis təmus ik, uə mətəuauə, uə ik iəpispis, uə rəham napən tikə, uə nəmatimis, uə nəmətatig e kaləpus kəni iəəhuvnəniən motəsəl=pinə lam?

⁴⁵ "Kəni in otəni=pən kəm lah məmə, 'İətəni=pinə pəhriən kəm təmah məmə, nəmə nəməsotasiruiən e piak mın u kəti, nati ərnapin in ianrah, mətəu nəməsolian kəm iəu.'

⁴⁶ "Kəni ilah okəhuvən motos nalpinian iətəm naunun tikə. Mətəu nətəmimi nətəm kotəhruahru okotos nəmiəgəhiən itulin." IV

Nəlpəkəuiən

o nohamuiən İesu

(Mak 14:1-2; Luk 21:1-2; Jon 11:45-53)

26 Nian İesu təmol naunun e nəghatien mın əha kəm rəhan nətəmimi, kəni məni=pən kəm lah məmə, ² "Nəkotəhrun məmə lafet rəha Pasova otuva, nian keiu əmə əha ikin. Kəni iəu, Nəti İətəmimi, okegəhan=pən lak məmə okətu-pəri iəu e nigə kəməluəu." V

I 25:35 Aes 58:7 II 25:40 Prov 19:17; Mat 10:42; Mak 9:41 III 25:41 Mat 7:23 IV 25:46 Dan 12:2; Jon 5:29 V 26:2 Eks 12:1-27; Mat 20:18

³ Kəni pris asoli mın mine nətəmi asoli rəha nəuaniləuis rəha İsrəl kəmotuhapumın ilah mın e nimə rəha pris asoli ağin u nərgin u Kaiəfəs. ⁴ Kəni motəlpəkəu məmə okotəskəlīm İesu e noliən ekəu-ekəu, məmə okotohamu in. ⁵ Mətəu kəmotəni məmə, "Səniəmə e nian rəha lafet rəha Pasova, okotol mətə nətəmimi kotoh ilah mın motoh mın itah."

Pətan kəti təməueiu İesu

e nati pien-pien mın

(Mak 14:3-9; Jon 12:1-8)

⁶ Nian İesu əpəha Petəni e nimə rəha iətəmi əha, nərgin u Saimon u aupən leprosi təmol, ⁷ kəni pətan kəti təmuva ohni mos səntə kəti u nəhmtin tiəkis, kəmiuvi=pən e pətəl kəmol e kəpiel iətəm nəhmtin tiəkis, kətəni məmə alapastə. Nian İesu tətəharəg e tepil mətəuən, kəni pətan u təməueiu rəhn-kapə e səntə əha. VI

⁸ Nian nətəmimi rəha İesu kəmotəfu nati əha, niəməha təmol ilah, kotəni məmə, "?Təhro katərəkin nati u? ⁹ Səntə u, kəhrun noliən səlim lan, kəni kos məni asoli lan, kəfən kəm nanrah mın."

¹⁰ Mətəu İesu tinəhrun nəghatien iətəm kəutəni, kəni təni=pən kəm lah məmə, "?Təhro nəutəni rah pətan u? In təmol nati təuvir ağin kəm iəu. ¹¹ Nanrah mın nian rəfin kəutətig itəmah mın ilah. Mətəu iəu, iəsətiğin kitah mın itəmah nian rəfin. ¹² Nian təməueiu niətətik, təmol məmə otol əpenə-penə o nitənimian iəu. ¹³ İətəni pəhriən kəm təmah məmə, ikin mın rəfin e nəhue niftəni iətəm okəni pətiğəm nanusiən təuvir u, kəni okəkeikei kəni pətiğəm mın nati nak iətəm pətan u təmol, kəni nikilah otətəhti mın in."

Pris asoli mın kəmotətəu Jutəs

məmə otegəhanpən e İesu

e nəhlmi rəhan tikimır mın

(Mak 14:10-11; Luk 22:3-6)

¹⁴ Kəni iətəmimi tueləf u kəti rəha İesu, nərgin u Jutəs İskariot, təmuvən meruh pris asoli mın, ¹⁵ kəni məni=pən məmə, "?Onəkotəfa nak kəm iəu nəmə iəkegəhan=pinə e İesu kəm təmah?" Kəni kəmotəfin məni ilah rəfin tate iətəm kəmol e silfə. ¹⁶ Kəni tətuəuin e nian əha, Jutəs təmətəsəl e suaru məmə otegəhan=pən İesu e nəhlmi rəhan mın tikimır mın.

Naunun nauəniən

(Mak 14:12-25; Luk 22:7-23; Jon 13:21-30; 1Kor 11:23-26)

¹⁷ E nian əha e nətuəuinian nian iətəm lafet rəha Piret u Is Tikə Lan, nətəmimi rəha İesu kəməhuva motəni=pən kəm in məmə, "?Nəkolkeikei məmə itimah iəkotol əpenə-penə iə rəham nauəniən rəha lafet rəha Pasova məmə nəkauən ikin?" IX X

¹⁸ Kəni İesu təməni=pən məmə, "Əhuvən əpəha e taun. İətəmi kəti əha ikin initəpin rəkis, kəni

VI 26:7 Luk 7:37-38 VII 26:11 Dut 15:11 VIII 26:15 Sek 11:12; Jon 11:57 IX Lafet rəha Pasova katol pəti ilau lafet rəha Piret u Is Tikə Lan. X 26:17 Eks 12:14-20

onəkoteruh in. Kəni nəkotəni=pən kəm in məmə, 'Iəgətun tətəni məmə: Nian iətəm Uhgīn təmitəpīn rəkis məmə rəhak, tīnuva iuəkīr. Kəni iəkōl lafet rəha Pasova kitah min itīmāh rəhak mīn nətəmimi e rəham nīmā.'" 19 Tol lanəha rəhan nətəmimi kəmotol nati nak iətəm Iesu təmāni məmə okotol o nol əpenə-penəiən o nauəniən rəha lafet rəha Pasova.

20 Nian tināpinəpu, Iesu tətəharəg ilah rəham nətəmimi tueləf əpəha e tepil. 21 Kəni nian kəməu-təuən, kəni təmāni=pən kəm lah məmə, "Iətəni pəhriən kəm təmāh məmə itəmāh kəti otegəhan=pən lak e nəhlmi tikimīr mīn rəhak."

22 Kəni nīkilah tinəpəou, kəni ilah rəfin kətiəh kətiəh kəmotəni=pən kəm Iesu məmə, "Eh, Iərməniḡ, pəh u? ?Iəu?"

23 Kəni Iesu təmāni=pən məmə, "Iətəmimi iətəm otegəhan=pən lak e nəhlmi tikimīr mīn rəhak, in rəhak kəti iətəm tatos niḡin pīret məfən məuveri e pilet pəti əmə itīmīlau min. I 24 Kəni iəu Nəti Iətəmimi oīəkəkeiki mīmīs məmə inu Nauəuə Rəha Uhgīn təmāni lak mine. !Mətəu kəsi, nərahīən asoli o iətəmi u iətəm otegəhan=pən e Nəti Iətəmimi e nəhlmi rəhan tikimīr mīn! Təuvir pīk aḡin nəmā təməsair əməiən."

25 Kəni Jutəs u iətəmi otegəhan=pən e Iesu e nəhlmi rəhan tikimīr mīn təmāni=pən məmə, "Iəgətun. ?Pəh kəha? ?Iəu?"

Mətəu Iesu təmāni=pən kəm in məmə, "Əuəh, ik. Ik aru nəməni."

26 Nian kəməutəuən, Iesu təmos pīret, məfaki məni tagkiu ohni, məhapu, məfən kəm rəhan mīn nətəmimi, məni=pən məmə, "Otos motun, inu nīpətīk."

27 Kəni mos kap wain, məfaki məni tagkiu ohni, məfən kəm rəhan mīn nətəmimi, məni=pən məmə, "Otəmnim, itəmāh rəfin. 28 Inu nīrak iətəm tatol məmə nəniəskasikīən rəha nasiruiən in tətəhtul mətəmiəgəh. Nīrak u otaiu o nīmənīn nətəmimi tepət məmə otafəl rəkis rəhalah nolīən tərāh mīn. III 29 Iətəni pəhriən kəm təmāh məmə iəsəmnīm mīniən wain u mətəuərus=pən nian iətəm iəkəmnīm wain vi kitah min itəmāh əpəha e negəu rəha Tatə rəhak."

30 Kəni kəmotəni nəpuən əfaki kəti, uərisiḡ kohiet məhuvən əpəha e Nītuəət Rəha Niḡi U Olif. IV

Iesu təmāni pətīgəm məmə Pitə otəpəh in

(Mak 14:26-31; Luk 22:31-34; Jon 13:36-38)

31 Kəni Iesu təmāni=pən kəm lah məmə, "O lapīn əmə u, nəkotəhlman e rəhatəmāh nəhatətəiən lak o nati iətəm okōl lak. Nauəuə Rəha Uhgīn iətəm təkēkeiki mol nīpəhriənīən, təmāni məmə,

'Iəu iəkōhamu iətəmimi iətəm tətəsəl o sipsip mīn, kəni sipsip mīn okotaiu kətiəh kətiəh.' V

32 Mətəu nian iəkəmiəgəh mīn e nīmīsīən, iəkaupən muvən əpəha Kaləli, kəni itəmāh nəmānəhuərisiḡ." VI

I E nian rəha Iesu, nian nətəmimi kotəuən pəti, in nəmtətiən məmə rəhalah niəli in təuvir. II 26:23 Sam 41:9 III 26:28 Eks 24:8; Jer 31:31-34; Sek 9:11; 1Kor 10:16 IV 26:30 Luk 22:39; Jon 18:1 V 26:31 Sek 13:7; Jon 16:32 VI 26:32 Mat 28:7,16

33 Kəni Pitə təmāni=pən məmə, "Mətə, ilah rəfin okotəpəh rəhalah nəhatətəiən lam, mətəu iəu, kəpə, iəsəpəhiən rəhak nəhatətəiən lam nian kəti mine."

34 Kəni Iesu təmāni=pən kəm Pitə məmə, "Iətəni=pīnə pəhriən kəm ik məmə, lapīn əmə u, mənīḡ otəsəkəkə əhanəhiən, onəkəni mau kisil məmə nəkəruu iəu." VII

35 Mətəu Pitə təmāni məmə, "Nati əpnəpīn iəkəkeiki mīmīs kilau mīn ik, ko iəsəniən məmə iəkəruu iki!" Kəni rəhan mīn rəfin nətəmimi kəmotəni mīn təhmen e Pitə.

Iesu təməfaki əpəha Ketsəmāni

(Mak 14:32-42; Luk 22:39-46)

36 Kəni Iesu mine rəhan mīn nətəmimi kəməhuvən ikin kəti kətəni kəmə Ketsəmāni, kəni təmāni=pən kəm lah məmə, "Əutəharəg u ikin u, pəh iəu iəkuvən ikin əha məfaki=pən kəm Uhgīn." 37 Kəni təmit Pitə mine nəti Səpəti mil ilah mīn, nīkin tinəhmə pīk, kəni tinətəu tərāh. 38 Kəni təmāni=pən kəm lahal məmə, "Iəkətəu nīkik tinəhmə pīk, iuəkīr iəkīmīs lan. Itəmāhal ələharəg u ikin u, məhlair kitah min iəu." VIII

39 Kəni muvən nəuan nəuvətīn əmə, meiuaiu misin=pən rəhan kapə e niftəni mətəfaki, mətəni məmə, "Rəhak Tatə, nəmə suaru kəti mīn əha ikin o rəham nəlpəkəuiən, pəh nəkoh rəkis ohniəu nərahīən iətəm tətəuə." Matəkeiki məmə, "Mətəu səniəmə nəkol nəuiak, mətəu nəkol nəuiam."

40 Kəni təmitəliḡ=pa meruh ilahal kəhlapīli. Kəni təmāni=pən kəm Pitə məmə, "I?Təhro nəslairiən kitah min iəu o əuə kətiəh əmə mine!?" 41 Ihlair kəni mīhləfaki məmə nəhləhtul əskasik nian nəfən-əfəniən tuva o təmāhal. Nīkitəmāhal tolkeiki, mətəu nīpətītəmāhal təpəou." IX

42 Kəni mītəliḡ=pən mīn mətəfaki mau keiu, mətəni məmə, "Rəhak Tatə, nəmə iəkəkeiki mos nərahīən iətəm tətəuə, kəni pəh nəkol nəuiam."

43 Kəni nian təmitəliḡ=pa, təmeruh ilahal kinlapīli mətəu napīliən təmos ilahal. 44 Kəni təpəh ilahal mītəliḡ=pən mīn mətəfaki mau kisil, mətəni əmə nəḡhatiən kətiəh əmə.

45 Kəni mītəliḡ=pa məni=pən kəm lahal məmə, "Nəhlapīli əhanəh məhləmeiḡ? Lahfu-to, nian tīnuva iuəkīr əha rəueiu, kəni iəu Nəti Iətəmimi, okegəhan=pən lak e nəhlmi nətəm nol təfəgə tərāh. 46 !Ihləhtul-tə, kautəhuvən! Lahfu-to, iətəmimi u tətəgəhan=pən lak e nəhlmi tikimīr mīn, əpəha tətəuə." X

Tikimīr mīn kəmotəskəlim Iesu

(Mak 14:43-50; Luk 22:47-53; Jon 18:2-11)

47 Nian Iesu təmətəḡhati əhanəh, Jutəs, in iətəmi tueləf kəti rəha Iesu, təmīetiḡəm=pa ilah nīmənīn

VII 26:34 Mat 26:69-75 VIII 26:38 Jon 12:27 IX Iesu tolkeiki məmə ilahal okəhləhtul əskasik məsləhlmanīən e rəhalah nəhatətəiən lan. Afīn mīn fes 31-35. X 26:46 Jon 14:31

nätämimi nätäm kautämki nau asoli ræha næluaginian mine neim. Pris asoli min mine nätæmi asoli ræha næuanilæuis min ræha Isrel kæmotahli=pa ilah. ⁴⁸ Jutæs tæmæni=pæn rækis næghatien kæm lah mæmæ, "Pæh u iætäm iækol næmtætien kæti ræha nolkeikeien lan, kæni nækotaskælim." ¹⁴⁹ Kæni ræueiu agin, Jutæs tæmalieuæk muvæn o Iesu mæni=pæn kæm in mæmæ, "Iæuvir, Iægætun!" Kæni tæmol næmtætien ræha nolkeikeien kæm in.

⁵⁰ Kæni Iesu tæmæni=pæn kæm in mæmæ, "Iæu kæti, ol nati nak iætäm næmuva ohni."

Kæni nätämimi kæmæhuva motaskælim Iesu mæmæ okotlæfæn e kalæpus. ⁵¹ Kæni iætämimi kæti ræha Iesu tæmeapæn meuvi rækis nau ræha næluaginian, kæni mauæh lan mohatuv rækis matælgj ioluæk ræha pris asoli agin. ^{II}

⁵² Kæni Iesu tæmæni=pæn kæm in mæmæ, "Æfæn ræham nau e nimein, mætæu nätæmi min kætauæh e nau, okohmis e nau. ^{III53} ?Nækæhrun uæ kæpæ mæmæ iækæhrun nauinian e ræhak Tatæ, kæni ræueiu agin min otahli=pa nægelo min tausin tepæt tepæt ^{IV} mæmæ okotæsiru lak? ⁵⁴ Mætæu næmæ iækol lanæha, ko Nauæuæ Ræha Uhgjin otæsuvaiæn mol nipæhrærianian lan, iætäm tætæni mæmæ otuva tol lanu lan."

⁵⁵ E nian æha, Iesu tæmæni=pæn kæm nimænin nätæmi mæmæ, "?Tæhro næmæhuva motæmki nau asoli min mine neim min? ?Nikitæmah tæhti mæmæ iæu iohamu itæmi kæti matol næluaginian o nælæs iæhuian kæpmæn, uæ? !Kæpæ! Nian ræfin iætæharæg æpæha e Nimæ Ræha Uhgjin mætægætun nätämimi, kæni næsæhuvaian motaskælim iæu. ^{V56} Mætæu natimnati ræfin min u tinuva minol nipæhrærianian lan mæmæ Nauæuæ Ræha Uhgjin iætäm iæni min aupæn kæmotætei otuva mol nipæhrærianian lan." Kæni ræhan min nätämimi kæmotæpæh in motægim.

Iesu tæmæhtul e næhmti kaunsil

(Mak 14:53-65; Luk 22:54-55,63-71; Jon 18:12-14,19-24)

⁵⁷ Nätämimi min u kæmotaskælim Iesu, kæmotælæs mæhuvæn o Kaiæfæs u in pris asoli agin. Ikin æha, iægætun min ræha Lou mine nätæmi asoli ræha næuanilæuis ræha Isrel, kæutæhuva motohapumin ikin. ⁵⁸ Mætæu Pitæ tætan tælig-tælig matuærisig e Iesu, muvæn æpæha lahuænu ræha pris asoli agin. Kæni tæmuvæn æpæha e iat mætæharæg ilah soldia min mæmæ oteruh-to mæmæ okol nak e Iesu.

⁵⁹ Pris asoli min mine nätämimi ræfin ræha kaunsil kæutæsal e næghatien eiua min e Iesu mæmæ okohamu o næghatien min æha. ⁶⁰ Mætæu kæsoteruhian nolian tærah kæti ræhan e næghatien eiua min ræha nätämimi, nati ærnapin næghatien eiua min tepæt kæmohiet.

Kæni æmeiko, iætämimi keiu kiæuva aupæn, ⁶¹ kæni muæni pætigæm mæmæ, "Suah u tæmætæni mæmæ

I E næghatien Kris æhruahru, Jutæs tæmæni mæmæ "Iætæmi u iætäm iækæpah nikapin, kæni nækotaskælim." E nolian ræha nätäm Isrel aupæn, næpahian in næmtætien ræha nolkeikeien. II 26:51 Jon 18:26 III 26:52 Jen 9:6; Næh 13:10 IV Næghatien Kris æhruahru tætæni mæmæ, "Kæmpæni ræha nægelo tuelæf," iætäm tæhmen e nægelo sæpinte-tu-tausin. V 26:55 Luk 19:47; 21:37

tæhrun nærækinian Nimæ Ræha Uhgjin, kæni muvlækin min e nian kisil æmæ." ^{VI}

⁶² Kæni pris asoli agin tæhtul mæni=pæn kæm Iesu mæmæ, "?Tæhro næsæghatien? ?Tæhro e næghatien min æha iætäm kætæni pætigæm tætælæs pikin ik?" ⁶³ Mætæu Iesu tæpnapin æmæ mæsæghatien.

Kæni pris asoli agin tæmæni=pæn kæm in mæmæ, "Onækækeikei mos nonauvil kæti e Uhgjin iætäm tætæmiægæh, kæni mæni pætigæm nipæhrærianian kæm timah mæmæ ik Næti Uhgjin mine Kristo iætäm Uhgjin tæmæni mæmæ otahli=pa, uæ kæpæ." ^{VII}

⁶⁴ Kæni Iesu tæmæni=pæn mæmæ, "Æuæh, tol æmæ mæmæ inu næmæni mine. Mætæu iækæni=pinæ kæm tæmah ræfin mæmæ, e nian iætäm otuva, onækoteruh iæu Næti Iætämimi iækæharæg e nikalin maru e Uhgjin u iætäm ræhan næsanænian iahgin, kæni mæteiuaiu=pa e neai e næpuæ." ^{VIII}

⁶⁵ Kæni pris asoli agin tearis ræhan napæn mætæu-inu niæmæha tæmol o næghatien ræha Iesu, ^{IX} kæni mæni mæmæ, "Iætæghati rah e Uhgjin! ^X ?Tæhro mæmæ suah kæti min tækeikei mæghati min lan? Otætælig-to, næmotætæu næghatien tærah kæha. ^{XI66} ?Nikitæmah tæhti mæmæ nak?"

Kæni kæmotæni=pæn mæmæ, "Otækeikei mimis." ^{XII}

⁶⁷ Kæni kæmotægæh ærnapin æmæ næhmtin, kæni motæhti e næhlmilah. Næuvein kotem e næhlmilah, ^{XIII68} kæni motæni=pæn mæmæ, "Ei, Kristo. ?Æni pætigæm e næsanænian ræha Uhgjin mæmæ pæh tæmoh ik?"

Pitæ tæmæni mæmæ tæruu Iesu

(Mak 14:66-72; Luk 22:56-62; Jon 18:15-18,25-27)

⁶⁹ E nian æha, Pitæ tætæharæg ihluæ e iat ræha nimæ, kæni pætan mitæ kæti u in ioluæk tuva ohni mæni=pæn kæm in mæmæ, "Ik min u, næmatuærisig e Iesu, iætäm Kalæli."

⁷⁰ Mætæu Pitæ tæmeiuæ e lah ræfin mæmæ, "Iækæruu nati ko iætäm nätæni."

⁷¹ Kæni malieuæk muvæn e ket ræha iat, kæni ikin æha pætan mitæ kæti min tæmeruh in, kæni tæmæni=pæn kæm nätämimi ikin æha mæmæ, "suah u kæti u tæmatuærisig e Iesu Iætäm Nasærit."

⁷² Mætæu Pitæ tæmeiuæ æskasik min mos nonauvil mæmæ, "Iækæruu suah kæha!"

⁷³ Tæsuvæhian, nätämimi min u kautæhtul ikin æha kæmæhuvæn o Pitæ motæni=pæn mæmæ, "Pæhræni mæmæ ik kæti æha, mætæu-inu nolian ræha næghatien ræham tæhmen æmæ e lah." ^{XIV}

VI 26:61 Jon 2:19-21 VII 26:63 Aes 53:7; Mat 27:12 VIII 26:64 Sam 110:1; Dan 7:13; Mat 24:30 IX Nätämimi ræha kaunsil, kæsotænian nipæhrærianian mæmæ Iesu in Mæsaia, næti Uhgjin. Iætæmi asoli ræha pris min tæmæhapu ræhan napæn mætæu-inu niæmæha tæmol o næghatien ræha Iesu. Lou ræha Mosis e Lev 10:6 mine 21:10 tætæni mæmæ iætæmi asoli ræha pris min otæsæhapuian napæn ræhan. X Iætæmi asoli ræha pris min tæmæni mæmæ Iesu tæmæni rah Uhgjin mætæu-inu Iesu tætæni mæmæ in tæhmen æmæ e Uhgjin. XI 26:65 Mat 9:3; Jon 10:33 XII 26:66 Lev 24:16; Jon 19:7 XIII 26:67 Aes 50:6; 53:5 XIV Pitæ in iætäm Kalæli, kæni næghatien ræhan tol pisin næuan næuvetin e nätäm Jerusilæm.

74 Kəni təni məmə nəmə tətəiua pəh nərahian rəha Uhgın otuva ohni. Kəni təmos nonauvıl məmə, "!!İəkəruru suah kəha!"

Kəni rəueiu aɡin, mənig təkakə. 75 Kəni Pitə nikin təhti nəghatien iətəm İesu təməni kəm in məmə, "Uərisig mənig təkakə, onəkəni mau kisil məmə nəkəruru iəu." Kəni Pitə təmiet muvən ihluə, nikin titəɡit kəni təmasək pik. I

Jutəs təmarin aru in

(Mak 15:1; Luk 23:1-2; Jon 18:28-32)

27 Ləplapın aɡin, pris asoli min rəfin mine nətəmi asoli min rəha nətəmimi kəmotuhapumın min motətəi nəuə məmə okotohtəu=pən suaru nak o nohamuiən İesu. 2 Kəmotəlis in, kəni motələs məhuvən motəhlman=pən lan e nəhlmi Pailət, kəpmən rəha Rom.

3 Nian Jutəs u iətəm təmegəhan=pən e İesu e nəhlmi rəhan min tikimir, təmafu məmə kəmotiuvı pətigəm İesu məmə otimis, nikin tinahmə pik o nati iətəm təmol, kəni təmki məni əha kəmol e silfə ilah tate, məmə otəfən kəm pris asoli min mine nətəmimi asoli min rəha nətəm İsel. 4 Kəni məni=pən məmə, "Inol təfagə tərəh mətəu-inu iəmegəhan=pən e nəhlmi tikimir min iətəmi kəti iətəm təsolien nati kəti tərəh."

Kəni kotəni=pən məmə, "Inu nati ərnapın əmə o timah. !In nati kəti rəham əmə!"

5 Tol lanəha, Jutəs təməmki məni morin=pən əpəha e Nimə Rəha Uhgın, kəni in miet magim muvən marin aru in. II

6 Kəni pris asoli min kəməhuvən mətəuəri-əuəri məni, kəni motəni məmə, "Təsəhruahru-pəniən e rəhatah Lou məmə okotələhu=pən məni u ilah məni rəha Nimə Rəha Uhgın, mətəu-inu kəmotos nəhmti nira iətəmimi lan." 7 Kəni kautəni məmə okotos məni kəha məhuvən motos nəhmti niftəni kəti u aupən kətəni məmə, "niftəni rəha iətəmi kəti iətəm tatol sospən e niftəni," kəni kautəni məmə okatitanim napispis min ikin. 8 Tol lanəha, muva mətəuarus=pa u rəueiu, nətəmimi kətauin e niftəni əha məmə, "Niftəni E Nira." 9 Kəni nəghatien nak iətəm iəni Jeri-maiə təməni aupən, təmuva mol nıpəhriənien lan. Təməni məmə, "Kəmotos məni tate əha iətəm kəmol e silfə, inu nəhmtin iətəm nətəm İsel kəmotəni o iətəmi u, 10 kəni kautos məni əha məmə okotos nəhmtin 'niftəni o nolien sospən,' təhmen əmə məmə İərmənig təməni kəm iəu." III

İesu təməhtul e nəhmti Pailət

(Mak 15:2-15; Luk 23:3-5,13-25; Jon 18:33-19:6)

11 Kəni İesu təmuvən məhtul e nəhmti Pailət, kəni Pailət təmətapuəh ohni məmə, "Ik kig rəha nətəm İsel?"

Kəni İesu təməni=pən məmə, "Əuəh, tol əmə məmə inu nəməni mine."

I 26:75 Mat 26:34 II 27:5 Mat 26:14-15; Uək 1:18-19 III 27:10 Sek 11:12-13

12 Nian pris asoli min mine nətəmi asoli min rəha İsel kautəni pətigəm nəghatien min e İesu, mətəu İesu təsuhəlpiniən rəhalah nəghatien. IV¹³ Kəni Pailət təməni=pən kəm in məmə, "?Natətəu nəghatien min iətəm kautəni tatələs pikin ik, uə kəpə?" 14 Mətəu İesu tərnapın əmə məsəghatien, kəni məsuhəlpin minien nəghatien kəti ilah kautəni, kəni Pailət, narmin təmiuvig pik.

15 Kəni e nian rəha lafet rəha Pasova, in nolien rəha kəpmən məmə otahli pətigəm iətəmimi kəti e kaləpus iətəm nimənin nətəmimi kəmotəni. 16 E nian əha, iətəmi kəti tətəməhli e kaləpus, nərgin u Parəpəs. Kəni nətəmimi rəfin kotəhrun məmə in təmol tərəh pik aɡin. 17 Kəni nian nimənin nətəmimi kinəhuva, kəni Pailət təmətapuəh o lah məmə, "?Nəkotolkeikei məmə iəkəhli pətigəm pəh e kaləpus tiet matuvən, Parəpəs, uə İesu, kətauin lan məmə Kristo?" 18 Təməni lanəha mətəu-inu in təhrun məmə kəmotegəhan=pən e İesu e nəhlmin mətəu-inu kautetət İesu. V

19 Nian Pailət tətəharəg e jeə rəha nakilien nəghatien, rəhan pətan tahlı=pən nəghatien kəm in məmə, "Suah konu təsolien nati tərəh kəti. Solien nati kəti lan, mətəu iəməməhlair lan, kəni rəueiu iətətəu tərəh aɡin ohni."

20 Mətəu pris asoli min mine nətəmi asoli rəha nətəm İsel kəmotəghati kəm nimənin nətəmimi məmə okotəuhlin nətəligien rəhalah. Kəni ilah kəmotətapuəh o Pailət məmə otahli pətigəm Parəpəs, kəni kotohamu İesu.

21 Kəni Pailət təmətapuəh o lah məmə, "?Suah mil u, in pəhruvən lan iəkəhli pətigəm?"

Mətəu nimənin nətəmimi kəmotəni=pən məmə, "Parəpəs."

22 Kəni Pailət təməni=pən məmə, "?Kəni oiəkəhro İesu u kətəni məmə Kristo?"

Kəni nimənin nətəmimi rəfin kəmotəni=pən məmə, "!Okətu-pəri e nigı kəməluau otimis!" 23 Kəni Pailət təməni=pən kəm lah məmə, "?O nak? ?Təmol nati tərəh nak?"

Mətəu nimənin nətəmimi kəmotəgət əfəməh, motəni məmə, "!Okətu-pəri in e nigı kəməluau otimis!"

24 Kəni nian Pailət təmeruh məmə ko təsələhuian nəghatien rəhalah, kəni ilah kinəutəhtul maru o norgəhuian, kəni tos nəhu meikuas e nəhlmin e nəhmti nimənin nətəmimi, kəni məni=pən kəm lah məmə, "Nəghatien kəti rəhak tikə o suah u, məmə niran otəməhli=pa lak. !Nimisiən rəhan tətəməhli=pine e nəhlmitəmah!" VI

25 Kəni nətəmimi rəfin kəmotəni məmə, "!Pəh niran təməhli=pa o timah mine kəlkələh min rəhatimah min!" VII

26 Kəni Pailət təməhli pətigəm megəhan=pən e Parəpəs kəm lah. Mətəu təməni məmə okalis İesu, kəni təmegəhan=pən lan məmə okətu-pəri e nigı kəməluau məmə otimis.

IV 27:12 Aes 53:7V 27:18 Jon 11:47-48; 12:19VI 27:24 Dut 21:6-9VII 27:25 Uək 5:28

Soldiä min kəməutəuvsan e Iesu

27 Kəni soldiä min rəha Pailət kotələs Iesu məhuvən əpəha imə e nimə asoli rəha kəpmən, kətəni məmə Praetoriām. Kəni kəmotauin rəfin e soldiä min kəhuva mohtəlau lan. 28 Kəni motəmkirəkis rəhan natimnati, məhuvən=pən e kot ərarəuv kəti kəm in, təhmen e kot rəha kig kəti. 29 Kəni motol nīləuis iətəm nihlin əha ikin motol kəfəfau lan, motəfəfau=pən e rəhn-kapə Iesu motaləh əuvsan lan məmə in hat rəha kig kəti. Kəni motələhu=pən nəuanīgi kəti e nəhlmin maru məmə in nīgi rəha kig, kəni motisin nəuliləh aupən lan, motaləh əuvsan, motəni=pən kəm in məmə, "Iəkotisiai ik, kig rəha nətəm Isrel!" 30 Kəni motagəh lan, kəni motələs nəuanīgi motoh rəhn-kapə lan motəu tēpət. 31 Nian kinotol əuvsan rəkis lan, kəni motəpəg rəkis kot ərarəuv, məhuvən=pən min e rəhan natimnati. Kəni motələs məhuvən məmə okotətu-pəri e nīgi kəməluau məmə otimis.

Kəmətu-pəri Iesu e nīgi kəməluau

(Mak 15:21-32; Luk 23:26-43; Jon 19:17-27)

32 Nian kəməutəhuvən, motafu iətəm Sairəni kəti, nərgin u Saimon, kəni kəmotəni=pən əskasik ohni məmə otələs nīgi kəməluau. 33 Kəməhuva ikin kəti kətəni məmə, Kolkotə, u nīpətīn tətəni məmə Louipil-uipil. 34 Ikin əha kəmotəfən wain kəm Iesu iətəm kə-malkin ilau nati tarfu. Mətəu nian Iesu təmənnim askəuvin, kəni məpəh nəmnimian. 35 Nian kəmətu-pəri e nīgi kəməluau, kəni moturin tais o rəhan napən. 36 Kəni məutəharəg mauteruh Iesu ikin əha məmə otimis agin. 37 Ilis e rəhn-kapə, kəmətei=pən nīpəgnəmti nəniən tətəni məmə,

INU IESU,

KIG RƏHA NƏTƏM ISREL.

38 Kəni iətəmimi keiu iətəm katuoh nətəmimi mətu-akläh e rəhalah natimnati, kəmətu-pəri ilau e nīgi kəməluau, kəti e nīkalin maru, kəti e nīkalin məuīl. 39 Kəni nətəmimi min u kəmətəliuək məutəhuva məutəhuvən, məutəni=pən nəghatīən tərəh kəm Iesu, məuturin-urin rəhn-kapə lah, 40 məutəni məmə, "Nəmətəni məmə onəkərəkīn Nimə Rəha Uhgīn kəni ik pisin əmə muvləkīn o nian kisil. !Osmiəgəh aru ik! Kəni eiuaiu e nīgi kəməluau nəmə ik Nəti Uhgīn pəhriən!" IX

41 E noliən əhmen min əmə, pris asoli min, mine iəgətuən asoli min rəha Lou, mine nətəmimi asoli min rəha nətəm Isrel kotol əuvsan, 42 motəni məmə, "Tə-mosmiəgəh nətəmimi, mətəu ko təruru nosmiəgəh

I 27:28 Luk 23:11 II 27:30 Aes 50:6 III Iesu tinəpəu rəkis mətəu kəmotəlis pik kəni motoh pik. IV Məta nati tarfu u in nati kəti təhmen e mərsin məmə otol təsətəu pikian nahməian, məmə otol iətəmimi təsətəlig vivian. Mətəu Iesu in təsəlkeikeian məmə otəsətəuian nahməian, kəni molkeikei məmə rəhan nətəligian otətəuiv əmə. Tol lanəha in təməsənnimian mərsin u. V 27:34 Sam 69:21 VI 27:35 Sam 22:18 VII 27:38 Aes 53:12 VIII 27:39 Sam 22:7; 109:25 IX 27:40 Mat 26:61; Jon 2:19

aruian in. In kig rəha Isrel. Nəmə teiuaiu aru e nīgi kəməluau, kəni okotəni nīpəhriənian lan.

43 Tətəhatətə e Uhgīn. Təməni məmə in Nəti Uhgīn, kəni pəh Uhgīn tos rəkis in əha rəueiu nəmə in tolkeikei." X44 E noliən əhmen min əmə, iakläh mil iətəm kəmətu-pəri ilau ilahal min e nīgi kəməluau, kətuəni=pən nəghatīən tərəh tēpət kəm in.

Iesu tinimīs

(Mak 15:33-41; Luk 23:44-49; Jon 19:28-30)

45 Kəni e tueləf klok mətəuarus=pən tri klok, nap-inəpuian təmeiuaiu mīrəuei rəfin natimnati. 46 Kəni iuəkīr e tri klok ləhnaiuv, Iesu təməsək əfəməh e rəhan nəghatīən məni məmə, "Eli, Eli! ?Lema sapaktəni?" Nīpətī rəhan nəghatīən təni məmə, "Uhgīn rəhak, Uhgīn rəhak! ?Təhro nətəpəh iəu?" XI XII

47 Nian nətəmimi nəuvein nətəm kəməutəhtul əha ikin kəmotətu təməsək əfəməh lanəha, kəni kotəni məmə, "In tətəuīn e Elaijə."

48 Kəni rəueiu agin min, kəti təmaiu muvən mələs nati kəti təhmen e kotin, XIII kəni məueiu wain u tarfu, məu e nīgi, kəni məfən məmə Iesu otənnim.

XIV49 Kəni ilah min nəuvein kotəni=pən məmə, "Əpəh əmə. Pəh kauteh-to nəmə Elaijə otuva mosmiəgəh in, uə kəpə."

50 Kəni Iesu təməsək əfəməh min, megəhan aru lan məmə otimis, kəni rəhan nəhagīən tiet.

51 E nian əhruahru əha, napən iətəm tətəhkul e Nimə Rəha Uhgīn təməhapu mol nəuvin keiu, təmətuəuīn əpəha ilis muva mol naunun əpəha ləhtəni. Nəmig təməlauəl, kəni kəpiel min kəmotəhapu.

XV52 Kəni suvət min u kəmol e nīpəg kəpiel kə-motəuag, kəni nətəmimi nətəm kotəhruahru tēpət nətəm kəməhmīs rəkis, kəmətəmiəgəh min. 53 Kəmo-hiet e suvət min, kəni uərisig Iesu təmənəmiəgəh min e nīmīsian, kəni ilah kəməhuvən əpəha Jerusiləm mo-hiet=pən o nətəmimi tēpət.

54 Kəni iətəmi asoli rəha soldiä min rəha nətəm Rom ilah rəhan soldiä min nətəm kəmoteruh Iesu, kəmotəfu nəmig mine natimnati min əha. Kəni kəmotəgin pik, kəni motəni əfəməh məmə, "Nīpəhriənian, inu Nəti Uhgīn pəhriən!"

55 Nīpətan tēpət kəməutəhtul isəu məutarfu. Ilah kə-motsipən ikin Kaləli məutohtəu=pən Iesu məutasiru lan e nati pisin pisin min. XVI XVII56 Ilah min nəuvein u Meri Maktələ, kəni Meri u mamə rəha Jemis mine Josis, kəni mamə rəha nəti Səpəti mil.

X 27:43 Sam 22:8 XI 27:46 Sam 22:1 XII "Eli, Eli" in nəghatīən Hipru, kəni "lema sapaktəni" in nəghatīən Aramaik (nəghatīən u in iuəkīr əmə o nəghatīən Hipru). Iesu mine rəhan min nətəmimi kəutəghati pik e nəghatīən mil u mine nəghatīən Kris. XI-II Nati u təhmen nīpispisi matrīs. XIV 27:48 Sam 69:21 XV 27:51 Eks 26:31-33; Hip 10:19-20 XVI Nīpətan min əha kəmotəsiru e Iesu e nati pisin təhmen e nauənian, mine nəhu, mine ikin rəha napilian. XVII 27:55 Luk 8:2-3

Kəmitənim Iesu

(Mak 15:42-47; Luk 23:50-56; Jon 19:38-42)

⁵⁷ İətəm Aramatia u rəhan nautə tepət, nərgin u Josip, in iətəmimi kəti rəha Iesu. Nian tinətuva iuəkir o napinəpuian, ⁵⁸ təmuvən meruh Pailət, kəni mətəpuəh o nıpəti Iesu, kəni Pailət təmegəhan e nıpəti Iesu kəm in. ⁵⁹ Kəni Josip təmos nıpəti Iesu muvən məuveg e napən ruən vi kəti, nərgin u linən, ⁶⁰ kəni mələs muvən mələhu=pən e suvət vi kəmol e nıpəg kəpiel. Suvət u rəha Josip. Kəni misuə=pən e kəpiel asoli kəti mahtipəsığ e nıpəg kəpiel lan, kəni matuvən. ^{II} ^{III}⁶¹ Meri Maktələ, mine Meri kəti min kətuəharəg əha iuəkir o suvət.

Soldiə min nətəm kəmotəh nıpəg kəpiel

⁶² Nian əha, in nian katol əpenə-pənə o Sapət lan, kəni kəmāni lauig lan e Sapət, pris asoli min mine Farəsi min kəməhuvən moteruh Pailət. ⁶³ Motəni=pən məmə, "İətəmi asoli. Nikitimah tinəhti məmə, nian suah kəha, iətəmi rəha neiuəian, təmətəmiəgəh əhanəh, mətəni məmə, 'Nian kisil otuva muvən, kəni Uhgın otosmiəgəh min iəu e nımisiən.' ^{IV}⁶⁴ Tol lanəha, ahli=pən rəham nəuvein soldiə okəhuvən məuteh nıpəg kəpiel suvət motətəuarus=pən nian kisil tuva muvən. Mətə rəhan min okəhuva motakləh e nıpətin, kəni motəni=pən kəm nətəmimi məmə təməmiəgəh min e nımisiən. Kəni neiuəian u, in otərah tapirəkis iətəm aupən."

⁶⁵ Kəni Pailət təməni=pən məmə "Otos soldiə min, kəni məhuvən motol natimnati rəfin iətəm nəkotolkeiki məmə okotol e neh vivian suvət e nıpəg kəpiel." ⁶⁶ Kəni soldiə min kəməhuvən mauteh vivi nıpəg kəpiel, motələhu=pən nəmtətian kəti e kəpiel. ^V Kəni kəmotələhu soldiə min məmə okauteh ikin əha.

Iesu təməmiəgəh min e nımisiən

(Mak 16:1-8; Luk 24:1-12; Jon 20:1-10)

28 E Sante ^{VI} İəplapın agın, təmətian məsian vivian, Meri Maktələ mine Meri kəti min kəmian məmə okuəsal=pən e suvət e nıpəg kəpiel.

² Kəni əmeiko, nəmig asoli kəti təməlauəl mətəu-inu agelo kəti rəha İərməniğ təmsipəri e negəu e neai muvən e nıpəg kəpiel, kəni misuə rəkis e kəpiel, kəni mətəharəg-pəri lan. ³ In tətasiə təhmen e noraipian,

^I **27:58** *Dut 21:22-23* ^{II} *Kəpiel u kətahtipəsığ=pən lan e nıpəg suvət lan, kəmətei təharəg əharəg təhmen e whil rəha lotə asoli kəti, təhmen e uan mitə mine e nəharəg əharəgian rəhan.* ^{III} **27:60** *Aes 53:9* ^{IV} **27:63** *Mat 12:40; 16:21; Mak 9:31; 10:33-34; Luk 9:22; 18:31-33; Jon 2:19-21* ^V *Rəueiu, kitah kəsotəhrun əhru-əhruiən məmə kəmol nəmtətian əha e noliən nak. Kəmə təhro kəməlis niləuis kəti iətəm təmol mak lan, uə kəmə təhro, kəmol plas-tə. Mətəu nətəmimi rəfin kotəhrun məmə iətəmi kəti otəsekiən nati əha məsələs rəkisian. Kəni nəmə kəuteruh nəmtətian kəti məmə təməhapu=pən, uə təmiet rəkis, kəni soldiə min okotəhrun məmə iətəmi kəti təmahuvihin rəkis kəpiel.* ^{VI} *Nəghatian Kris əhruahru tətəni məmə, "Nian Sapət tinol naunun, e nian iətəm tətəupən e wik"*

kəni rəhan napən min kotəruən təhmen e nəuauı nıtəhi. ⁴ Soldiə min kəmotəgin pik, kəni motəram-rumin, narmilah təmikə təhmen e nətəm kəmoħmis.

⁵ Kəni agelo təməni=pən kəm pətə mil məmə, "Suəginian, mətəu-inu iəkəhrun məmə nətuəsal e Iesu iətəm kəmətu-pəri e niği kəməluau. ⁶ Tikə u ikin inu. In təməmiəgəh min e nımisiən təhmen əmə e inu təməni mine aupən. İəuva mueruh ikin təmətəməhli ikin. ^{VII}⁷ Kəni ian uəhai, kəni muəni=pən kəm rəhan min nətəmimi məmə, 'In təməmiəgəh min e nımisiən, kəni in tətəupən e təmah matuvən əpəha Kaləli. Kəni ikin əha, onəkoteruh in ikin.' İntələh, rəhak u nəghatian in-əni kəm təlau."

⁸ Kəni pətə mil kəmuagim uəhai əmə e suvət e nıpəg kəpiel, mətuəgin, mətəu nikilau tagian, mətian məmə okuəni=pən kəm nətəmimi min rəha Iesu. ⁹ Kəni əmeiko, Iesu tiet pətigəm o lau, məni=pən kəm lau məmə, "Təuvir." Kəni kəmiəuva o Iesu, muaskəlim nəh-lkin, kəni muəfaki kəm in. ¹⁰ Kəni Iesu təməni=pən kəm lau məmə, "Suəginian. İan muəni=pən kəm piak min məmə okəhuvən Kaləli. İkin əha okoteruh iəu ikin." ^{VIII}

Nəghatian rəha soldiə min

¹¹ Nian pətə mil kəmuəliuək mətian, kəni soldiə min əha nəuvein kəməhuvən e taun, kəni motəni=pən kəm pris asoli min natimnati rəfin iətəm kəmoteruh.

¹² Nian pris asoli min kəməhuvən moteruh nətəmimi asoli rəha nətəm İsrəl, kəni motol nəuə kəti motəlis nəghatian lan. Kəni motəfən məni asoli kəm soldiə min, ¹³ motəni=pən kəm lah məmə, "Nəkotəni=pən kəm nətəmimi məmə, 'Rəhan min nətəmimi kəməhu-va lapin nian itimah iəmotapili, motakləh e nıpətin motələs motagim.' ¹⁴ Nəmə kəpmən otətəu nanusian u, kəni itimah iəkəhuvən motəni nəghatian kəti kəm in. Kəni itimah onəsotosian nərahian kəti lan." ¹⁵ Tol lanəha, soldiə min kəmos məni, kəni motol təhmen=pən əmə məmə kəmāni mine kəm lah. Kəni nəghatian eiua u təmuvən mitəlau e nətəm İsrəl muva mətəuarus=pa rəueiu.

Iesu təmiet pətigəm o rəhan min nətəmimi

(Mak 16:14-18; Luk 24:36-49; Jon 20:19-23)

¹⁶ Kəni nətəmi lepın rəha Iesu kəməhuvən Kaləli, məhuvən e nıtəuət iətəm Iesu təməni kəm lah məmə okəhuvən ikin. ^{IX}¹⁷ Nian kəmoteruh in, kəni kəmotəfa-ki kəm in, mətəu nəuvein rəhalah nətəligian tatol keiu. ¹⁸ Kəni Iesu tuva o lah, kəni məni=pən kəm lah məmə, "Nepətian rəfin rəha negəu e neai mine nəhue niftəni o narməniğian, Uhgın təməfa kəm iəu. ^X¹⁹ Tol lanu, onəkəhuvən motiuvı nətəmimi e nəuaniləuis min rəfin e nıtəni min rəfin məmə okəhuva rəhak nətəmimi, kəni motol bəptais e lah e nərgi Tatə Uhgın, mine Nətin, mine Narmın, ^{XI}²⁰ kəni motəgətun ilah məmə

^{VII} **28:6** *Mat 12:40; 16:21* ^{VIII} **28:10** *Mat 26:32* ^{IX} **28:16** *Mat 26:32* ^X **28:18** *Jon 13:3; Efəs 1:20-22* ^{XI} **28:19** *Mak 16:15-16; Uək 1:8*

okotohtæu=pæn ræfin næghatiæn mîn iætæm iæmæni kæm
tæmah. Kæni nîpæhriæniæn, iætatiġ kitah min itæmah
nian mîn ræfin mætæuarus naunun nian.”

MAK

Nəghatiən əkuəkir rəha nauəuə u Mak

Jon Mak təmətei nauəuə u. In səniəmə iətəmi tueləf kəti rəha Iesu. Mətəu kətəni məmə in niəli təuvir kəti rəha Pitə iətəm ilau kətian ikin min tepət. Nauəuə rəha Uək Min tətəni məmə in təmuvən ilau Pol e rəhan naliuəkian iətəm təmaupən mol, kəni uərisig lan, təmuvən ilau Panəpəs.

Kəmotəni məmə Mak təmətatig Rom nian in təmətei nauəuə u, kəni nəmə təhro ilau Pitə, uərisig kohamu Pitə. Mak təmətei nauəuə u tatuvən o nəfaki min əpəha Rom u ilah Nanihluə min. Kitah kotəhrun lanəha mətəu-inu in tətəni pətigəm nīpəti nolian min rəha nətəm Isrel iətəm kautol. Kəni e nauəuə u, təmətei nəghatiən nəuvein e nəghatiən Aramaik iətəm nətəm Isrel kinotəhrun rəkis. Mətəu in təməuhlin nəghatiən min u tuva e nəghatiən Kris iətəm Nanihluə min əpəha Rom kəutəghati lan.

E nian Mak təmətei nauəuə u, kəni nətəm Rom kəutarməniq e nītəni asoli iətəm titəlau e Nītəhi Metitereniən. Rəhalah nəghatiən kətiəh əmə, kəni rəhalah suaru kotəuvir, kəni rəhalah nolian o nahli-pəniən nəghatiən min in təuvir. Nian əha, in nian təuvir o nəni pətigəmiən Nanusiən Təuvir rəha Iesu Kristo. E nian əha, Nanusiən Təuvir təmaiu uəhai əmə e nītəni pisin pisin min e suaru min rəha Rom.

Mak tolkeikei məmə otəni pətigəm əhruahru nanusiən rəfin rəha Iesu, məmə in pəh, kəni in təmol nak, kəni mətəgətun nak. Nəmə təhro in tolkeikei məmə otəfəri nətəligiən rəha nəfaki min əpəha Rom, mətəu-inu nətəmimi tepət kəmol nərahian kəm lah. Mak təmətei nətəligiən tepət o nian iəkis min iətəm otəpanuva e nəmiəgəhiən rəha nətəmimi rəha Iesu. Kəni in təməni pətigəm nolian rəha Iesu məmə in min təmətatig e nian iəkis min.

Jon Bəptais təmol əpenə-penə e suaru

(Mat 3:1-12; Luk 3:1-18; Jon 1:19-28)

1 Inu nətuəuinian rəha Nanusiən Təuvir rəha Iesu Kristo, Nəti Uhgın. **2** İəni rəha Uhgın, nərgin u Aiseə təmətei lanu e nauəuə aupən. Uhgın təməni məmə,

“Otafu-to. İətahlı=pinə iahləpis iətəm otos rəhak nəghatiən. In otaupən lam məmə otol əpenə-penə e rəham suaru.”^I

3 “İətəmimi u tətəuin əpəha ikin təpiə-məpiə ikin mətəni məmə, ‘İtəmah, otol əpenə-penə e suaru rəha İərməniq, kəni motol rəhan suaru təhruahru.”^{II}

4 Kəni iahləpis u in Jon Bəptais. Tol lanəha, təmiət=pa ikin təpiə-məpiə ikin matol bəptais e nətəmimi, kəni mətəni pətigəm nəghatiən rəha Uhgın kəm lah məmə okotəkeikei motəuhlin nəmtəlah o nolian tərəh min rəhalah, kəni məhuvən o Uhgın, məmə in otəfəl nolian tərəh min rəhalah. Kəni nəmtətiən kəti o nati u, okol bəptais e lah. ^{III}**5** Nətəmimi tepət pik e nītəni Jutiə mine taun əha Jerusiləm, kəməhuva motətəlig e rəhan nəghatiən, kəni motəni pətigəm rəhalah nolian tərəh min, kəni Jon təmol bəptais e lah əpəha e nəhu Jotən.

6 Jon təməsuvəniən e napən təuvir. Rəhan napən təhmen əmə e rəha iəni u Elaijə aupən. Rəhan napən

I 1:2 Mal 3:1 II 1:3 Aes 40:3 III 1:4 Uək 13:24; 19:4

kəmol e nimeimei kaməl, kəni rəhan kətəuti kəmol e nīlosi kau, kəni matun əmə pitu mine nəhu sukəpak e nīkinati. ^{IV}**7** Kəni təməni pətigəm kəm nətəmimi məmə, “İətəmi kəti u tatuərisig lak, rəhan nəsanəniən mine nepətiən tapirəkis iəu. Kəni iəu ləhtəni agin, iəsəhmen minian məmə iəkeiuaiu mitis rəkis nīləuis e rəhan put. ^V**8** İatol bəptais e təmah e nəhu, mətəu in otəpanol bəptais e təmah e Narmın Rəha Uhgın.”

Jon təmol bəptais e Iesu əpəha e nəhu Jotən

(Mat 3:13-17; Luk 3:21-22)

9 E nian əha, Iesu təmiət əpəha Nasərit, lahuənu kəti əpəha Kaləli muva. Kəni Jon təmol bəptais lan əpəha e nəhu Jotən. **10** Nian Iesu təməri əpəha e nəhu, kəni məsal-pəri mafu negəu e neai təməuag, kəni Narmın Rəha Uhgın təmeiuaiu=pa ohni təhmen=pən e mak.

11 Kəni nəuia Uhgın təmsipəri əpəha e negəu e neai mətəni lanu lan məmə, “İk nətik keikei, iəkolkeikei pik ik, kəni nīkik tagiən pik agin ohnik.”^{VI}

Setən təməfən-əfən kəm Iesu

(Mat 4:1-11; Luk 4:1-13)

12 Kəni rəueiu agin min, Narmın Rəha Uhgın təmi-ti=pən Iesu əpəha ikin təpiə-məpiə ikin, **13** ima nati

IV 1:6 2King 1:8; Mat 11:8 V 1:7 Uək 13:25 VI 1:11 Sam 2:7; Aes 42:1; Mat 12:18; Mak 9:7

rarpin min. Təmatig ikin mos nian fote. E nian min əha Setən tətəfən-əfən kəm in. Kəni nagelo min kəmo-tasiru lan. ^I

Iesu tinətuəuin mətəni pətigəm Nanusiən Təuvir

(Mat 4:12-17; Luk 4:14-15)

¹⁴ Nian kinləfən rəkis Jon e kaləpus, Iesu təmuvən əpəha Kaləli mətəni pətigəm Nanusiən Təuvir rəha Uhgın kəm nətəmimi. ^{II}¹⁵ Təməni məmə, “!Nian tinuva əhruahru əha rəueiu! !Rəhan nian tinuva! !Nian rəha Narmənigən Rəha Uhgın tinatuva iuəkir! !Otəuhlin nətəligiən rəhatəmāh, motəpəh pəhriən nolien tərəh min, kəni məhuvən o Uhgın, kəni motəhatətə e Nanusiən Təuvir!” ^{III}

Iesu təmauin e nətəmimi kuvət rəha niuvian nəmu

(Mat 4:18-22; Luk 5:1-11)

¹⁶ Nian Iesu təmətaliuək e nikali nəhu Lek Kaləli, kəni meruh suah mil keiu, rəha niuvian nəmu min, nərgilau u Saimon mine pian Antiru. Kətuatu e net. ¹⁷ Kəni Iesu təməni=pən kəm lau məmə, “!əuva, muıtəu=pa iəu, miəuva rəhak iətəmimi mil, kəni iəu iəkol itəlau nəkiəuva iətəmimi mil rəha niuvian nətəmi-mi məmə okəhuva rəhak min nətəmimi.” ¹⁸ Kəni əmeiko kuəpəh rəhalau net, kəni muıtəu=pən. ¹⁹ Kəni Iesu təməliuək muvən təhmīn min nəuuetin, kəni meruh nəti Səpəti mil Jemis mine pian Jon kətuəharəg e rəhalau bot mətuəhli vivi rəhalau net. ²⁰ Kəni e nian əmə kəha inəha, Iesu təmauin e lau lan, kəni kuəhtul muəpəh rəhalau tatə Səpəti mine rəhan noluək min kəutəharəg e nīpəg nəua bot, kəni muıtəu=pən Iesu.

Iesu təməhgi pətigəm narmīn tərəh min e iətəmi kəti əpəha Kapeniəm.

(Luk 4:31-37)

²¹ Kəni Iesu mine rəhan min nətəmimi kəməhuvən əpəha lahuənu Kapeniəm. Kəni e nian rəha Səpət, Iesu təmuvən əpəha e nimə rəha nuhapuminiən mətəgə-tun nətəmimi. ²² Kəni nətəmimi kəmotətəu rəhan nəghatiən, narmīlah təmiuvig pik ohni mətəu-inu rəhan nəghatiən təfigəm, nəpətiən əha ikin, kəni mapirəkis rəha nəgətun min rəha Lou. ^{IV}

²³ Kəni e nian əha, iətəmi kəti narmīn tərəh tətətig lan təmuva imə mətəgət əfəməh məmə, ²⁴ “!Ik Iesu iətəm Nasərit! ?Nəmuva məmə onəkəhro e timah? !Nəmə təhro nəmuva məmə onəkəhrikin itimah! İəu in-əhrun rəkis ik, ik İətəmi Asim rəha Uhgın!” ^V

²⁵ Kəni mətəu Iesu təməni=pən əskasik kəm narmīn tərəh kəha məmə, “!Ah! Səghatiən, miet e suah u.”

²⁶ Kəni narmīn tərəh təmol nīpəti suah kəha tərəm-rumīn, magət əfəməh miet lan. ^{VI}

²⁷ Kəni nətəmimi kəmotəuit mətəni=pən kəm lah min məmə, “!Ei, nak u! Nəgətuniən vi kəti u. !Suah u

I 1:13 Sam 91:11-13 II 1:14 Mak 6:17 III 1:15 Mat 3:2 IV 1:22 Mat 7:28-29 V 1:24 Mak 5:7 VI 1:26 Mak 9:26

tatos nəsanəniən o nəghatiən kəm narmīn tərəh min, kəni kəutətəlig lan mautol nəuiən!” ²⁸ Kəni kəmanus ueiuəhai əmə İesu, tuvən mapəköl əpəha e nītəni Kaləli. ^{VII}

Iesu təmol vivi

nətəmimi tepət

(Mat 8:14-17; Luk 4:38-41)

²⁹ Nian Iesu mine Jemis, Jon, Saimon, mine Antiru kəmohiet e nimə rəha nuhapuminiən, kəni motəu əhruahru məhuvən əpəha lahuənu ima Saimon mine Antiru ikin. ³⁰ Nian kəməhuvən, mətəu uhu Saimon tətəpəu-əpəu, kəni mətəpili pəri e rəhan pet, kəni kəmotəni=pən kəm Iesu məmə pətan əha tatimīs.

³¹ Kəni Iesu təmuvən meapən o nəhlmin kəni masiru lan təhtul. Kəni nətəpəu-əpəuiən tagim lan. Kəni tuvən matol niqlah nauəniən.

³² Tinəpinəpu mitigar tinatiuvig, nian rəha Səpət tinol naunun, kəni nətəmimi min u kəutohmīs, mine nətəmimi narmīn tərəh tətətig e lah, pialah min kəmo-tos ilah məhuva o Iesu. ³³ Nətəmimi rəfin e lahuənu əha kəməhuva motuhapumīn əmə ilah min əpəha e namtīhluə e nimə əha rəha Saimon mine Antiru.

³⁴ Kəni Iesu təmol vivi nətəmimi tepət u kəutos nīmisiən pisin pisin min kotəuvir, kəni məhgi pətigəm narmīn tərəh tepət e nətəmimi, mətəu təməniəhu narmīn tərəh min məmə okəsotəghatiən, mətəu-inu kinotəhrun rəkis məmə pəh u Iesu. ^{VIII}

Iesu təmətanus pətigəm rəhan nəghatiən əpəha Kaləli

(Luk 4:42-44)

³⁵ Kəni ləpləpin agin, fətukai təsəri əhanəhiən, Iesu təmīet muvən əpəha ikin nətəmimi kohkə ikin mətəfəki. ^{IX}³⁶ Kəni Saimon mine in min nəuvein kəməhuvən məutəsəl lan. ³⁷ Nian kəmoteruh, kəni kəmotəni=pən kəm in məmə, “Nətəmimi rəfin kəutəsəl lam.”

³⁸ Mətəu Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “Kəpə. Pəh kəhuvən əpəha e lahuənu pisin min nəuvein, iəkanus pətigəm rəhak nəghatiən kəm nətəmimi mapəköl mətəu-inu, nati u inu iəmuva ohni məmə iəkol.”

³⁹ Kəni muvən mapəköl rəfin e nītəni əpəha Kaləli, mətanus pətigəm rəhan nəghatiən əpəha e nimə rəha nuhapuminiən min, kəni məhgi pətigəm narmīn tərəh min e nətəmimi. ^X

Iesu təmol vivi suah kəti leprosi təmol

(Mat 8:1-4; Luk 5:12-16)

⁴⁰ Suah kəti leprosi təmol, təmuva misin=pən nəulin o Iesu mətasək=pən e nəuviriən ohni məmə, “Nəmə nəkolkeikei, kəni nəkəhrun nol viviən iəu kəni mafəl rəkis namikmikiən lak.”

⁴¹ Kəni Iesu nīkin təmahmə pik ohni, kəni təmuahru e nəhlmin mələhu=pən lan, məni məmə, “Əuəh. İəkolkeikei. !Əuvir-tə!” ⁴² Kəni rəueiu agin min,

VII 1:28 Mat 4:24 VIII 1:34 Mak 3:10-12 IX 1:35 Mat 14:23; Mak 6:46 X 1:39 Mat 4:23; 9:35

nimisian leprosi tēmagim mikā lan, kēni nīpētīn tēuvīr, namīkmīkiān tīkē. ⁴³ Kēni Iesu tēmāni=pēn āskasik kēm suah kēha mēmā, “Nēsāni pētīgāmīan natimnati mīn u kēm nētāmīmi, mētāu uvēn ēmā meh pris kēti pēh in teh mēmā nīpētīm tīnol lanu lan, kēni ēfān kēm in nati u iētēm Lou rēha Mosis tēmāni o suah kēti iētēm rēhan leprosi tīnikē, kēni nētāmīmi okotēhrun mēmā nīpēhriānīan nīnēuvīr, kēni rēham namīkmīkiān tīnikē.” Kēni mahli=pēn tatuvēn. ^I

⁴⁵ Mētāu suah u tēmuvēn kēni mēni pētīgēm nati u kēm nētāmīmi mīn rēfīn mol mēmā Iesu tēsuvēnīan e lahuēnu mīn mēghati mētāu-inu nīmānīn nētāmīmi tēpēt pīk kautēhtul pēsīg lan. Kēni o nati ēha inēha, tēmētān ikin nētāmīmi kohkē ikin. Kēni nētāmīmi kot-sīpēn ikin mīn rēfīn mētāhuva ohni.

Iesu tēmōl vivi suah kēti nīpētīn nēuvētīn tēmīmīs

(Mat 9:1-8; Luk 5:17-26)

² Nīan nēuvein kīnēhuva rākīs mīnēhuvēn, Iesu tēmītālīg=pēn mīn ēpēha Kapēnīēm, kēni nēghatīan tēmāiu muvēn kēm nētāmīmi mīn mēmā Iesu ēpēha e rēhan nīmā. ² Kēni nētāmīmi tēpēt kēmēhuva motēriauēh vivi ēpēha imā, mīne ihluē mīne, kēni nēua nīmahan kēti tīkē o iētāmīmi kēti mīn. Kēni Iesu tētēni pētīgēm rēhan nēghatīan kēm lah.

³ Kēni nētāmīmi kuvēt kēmōtēlīs pialah kēti mēhuva o Iesu iētēm nīpētīn nēuvētīn tēmīmīs mētāpīli-pēri ēmā e rēhan nīmahan. ⁴ Nīan kēmēhuva, mētāu nētāmīmi nēri ēpēha imā, kēni ko kēsēhuvēnīan imā moteruh Iesu. Kēni kotēlēs mēhuvēn ēpēha ilīs e nēhue nīmā motos rākīs nēhgi nīmā nēuvētīn ēhrū-ahru ēmā ēha Iesu tētēhtul ikin imā, ^{II} kēni motēhlman-ēhlman e iētēmi u tēiuaiu e nīmahan rēhan muvēn iuākīr ēmā o Iesu. ⁵ Nīan Iesu tēmēruh nēhatētēiān rēhalah, kēni tēni=pēn kēm iētēm tatīmīs ēha mēmā, “Nētīk, iēu inos rākīs rākīs nolīan tērah rēham.”

⁶ Mētāu nēgētun mīn nēuvein rēha Lou kētēharēg ēpēha imā, kēni nīkilah tēmēhti mēmā, ⁷ “?Tēhro suah u tētēni rah Uhgīn? Nēghatīan ēha tērah. Uhgīn ēmā tēhrun nos rākīsīan nolīan tērah rēha iētāmīmi. !Pēh mīn tēhrun nos rākīsīan!”

⁸ Kēni rēueiu agīn mīn, Iesu tēhrun rēhalah nētālīgīan, kēni mēni mēmā, “?Tēhro nīkitēmāh tētēhti pīk natimnati mīn lanu lan? ⁹ ?In pēhruvēn tīmētīg, iētēm inu mēmā iēkēni=pēn kēm suah u mēmā, ‘Inos rākīs rākīs rēham nolīan tērah,’ uē inu tīmētīg mēmā, ‘ēhtul, mēlēs rēham nīmahan matuvēn?’ ¹⁰ Mētāu iēkol nati kēti mēmā onēkotēhrun mēmā iēu Nētī Iētāmīmi, iatos nēpētīan u ikinu e nēhue nīftēni o nos rākīsīan nolīan tērah rēha nētāmīmi.” Kēni mēni=pēn kēm suah kēha mēmā, ¹¹ “Iētēni=pīnē kēm ik mēmā, ēhtul, mēlēs rēham nīmahan matuvēn imam ikin.”

¹² Kēni ēmeiko suah u tēmēhtul, mēlēs rēhan nīmahan, maliuēk matuvēn, kēni ilah rēfīn kēmoteruh, mo-

tauit, narmīlah tēmīuvīg ohni, kēni motēni-vivi Uhgīn motēni mēmā, “Iēsotēh ēhanēhīan nati kēti tol lanu lan nīan kēti mīne.”

Iesu tēmāuīn e Lifai mēmā otuva muērisīg lan.

(Mat 9:9-13; Luk 5:27-32)

¹³ Iesu tēmuvēn mīn mētāliuēk ēpēha e nīkalī nēhu Lek Kalēli, kēni nīmēnīn nētāmīmi kēmēhuva ohni, kēni tētēgētun ilah. ¹⁴ Kēni tēmāliuēk matuvēn kēni meruh Lifai nētī Alfīās, in iētāmīmi rēha nosīan mēni rēha takīs, tētēharēg imā matol uēk. Kēni Iesu tēmāni=pēn kēm in mēmā, “Iētē=pā iēu, muva rēhak iētāmīmi.” Kēni ēmeiko tēhtul muērisīg lan.

¹⁵ Kēni nīan kēti, Iesu tēmuvēn mētāuēn ēpēha ima Lifai ikin ilah nētāmīmi rēha nosīan mēni rēha takīs, mīne nētēmi kētēni mēmā nol tēfagē tērah nēuvein. ^{III} Mētāuēn pētī ilah Iesu mīne rēhan mīn nētāmīmi mētāu-inu nētāmīmi tēpēt kotol tēfagē tērah lanēha mautēhuērisīg e Iesu. ¹⁶ Iēgētun mīn nēuvein rēha Lou, ilah Farēsi mīn. Kēni nēuvein kēmōtēh mēmā Iesu tētāuēn pētī ēmā ilah nol tēfagē mīn ēha, mīne nētāmīmi rēha nosīan mēni rēha takīs, kēni kotētā-puēh o nētāmīmi rēhan mīn mēmā, “?Tēhro Iesu tētāuēn pētī ēmā ilah nētēm kautol lanēha?” ^{IV}

¹⁷ Kēni Iesu tēmētāu rēhalah nēghatīan kēni tēmāni=pēn kēm lah mēmā, “Nētāmīmi mīn u kēsōhmīs-ohmīsīan kēsēhuvēnīan o toktē, mētāu nētāmīmi mīn u kautohmīs-ohmīs, toktē tēkeikei muvēn meruh ilah. Iēu iēmēsuvaīan mēmā iēkauīn e nētāmīmi mīn u kotēni mēmā kīnotēhrūahru rākīs. Mētāu iēmūva mēmā iēkauīn e nētāmīmi mīn u kotēhrun ēmā mēmā ilah kautol nolīan tērah mīn.” ^V

Kotēpēh nauēnīan o nēfakīan

(Mat 9:14-17; Luk 5:33-39)

¹⁸ Kēni e nīan ēha, nētāmīmi mīn rēha Jon Bēptāis mīne Farēsi mīn kēmōtēpēh nauēnīan mētētūakēm o nēfakīan kēm Uhgīn. Kēni nētāmīmi nēuvein kēmēhuva motēni=pēn kēm Iesu mēmā, “Afu-to, nētāmīmi rēha Jon Bēptāis mīnē Farēsi mīn kētētūakēm o nēfakīan. ?Mētāu tēhro rēham mīn kēsotolīan lanēha?”

¹⁹ Kēni Iesu tēmāni=pēn kēm lah mēmā, “?Nīan katol lafet lan rēha iētēm tatol marīt, kēni iērman u otol marīt tētātīg ēhanēh ilah in mīn nēuvein mautol lafet, nīkitēmāh tēhti mēmā otētūakēm mēpēh nauēnīan? !Kēpē! Nīan tētātīg ēhanēhīan ilah mīn, kēni nīkilah tē-

^{III} Farēsi mīn, kētēni e nētāmīmi tēpēt mēmā ilah nol tēfagē tērah. Nēmā tēhro ilah kēsotēfakī vivīan, uē nēmā tēhro ilah nānīh-luē mīn, uē nēmā tēhro nētāmīmi kēsotolkeikeīan ilah, uē nēmā tēhro ilah nīpētān rēha suaru uē nētēmi rēha nosīan takīs, uē nēmā tēhro ilah kēsotohtēu=pēn vivīan nīpīlga lou ēlkālēh mīn e Lou asolī rēha Mosis. ^{IV} 2:16 Mat 11:19 ^V Farēsi mīn mīne nētēmi asolī rēha nētēm Isrel, nīkilah tēhti mēmā ilah kotēhrūahru e nēhmtī Uhgīn mētāu-inu kēutohtēu=pēn Lou Rēha Mosis. Uhgīn tēhrun nīk-ilah mēhrun mēmā ilah nol tēfagē pēhriān. Mētāu Iesu tēruu nasīruīan e lah mētāu-inu ilah kēsotēgēhānīan mēmā ilah nol tēfagē. Mētāu nētāmīmi tēpēt kēmōtēhrun mēmā ilah nol tēfagē motolkeikei mēmā kotēpēh nolīan tērah mīn rēhalah motolkeikei mēmā Uhgīn otāfal rākīs tēfagē tērah mīn rēhalah. Iesu tēni mēmā in tēmūva mēmā otasīru e lah.

^I 1:43-44 Lev 14:1-32 ^{II} E nīan ēha, kēmōl nēhgi nīmā e tael. Kēni nētāmīmi mīn u kēmōtos rākīs tael mīn nēuvein mēmā kotol nīpēg tēhmen e iētēmi u iētēm tatīmīs.

tagiän, mäutauän ämä. ²⁰ Mätäu nian äpəha ikin mämə okəpanələs rəkis suah kəha lan, kəni e nian əha in əha, in min nəuvein nīkilah otahmə ohni, kəni kəpanotətuakəm motəpəh nauəniän lan."

²¹ Kəni təmatig məni mämə, "Suah kəti min ko təsəhli-pəniän nəuvei napən vi kəti e napən əmnəmit iätəm təməhapu. Nämə otəhli=pən, kəni napən vi u təhrun nəhapu asoliän napən əmnəmit u.

²² "Iätəmi kəti min ko təsiuvi-pəniän wain vi kəti e nilosi nati əuas kəti, mätäu-inu nämə otuvi=pən wain vi e nilosi nəni əuas iätəm təkaskik, kəni wain otahlifu kəni nilosi nəni əuas u otasisi kəni məhapu, kəni wain mine nilosi nəni u okuərah. Mätäu wain vi okiuvi=pən əmä e nilosi nəni vi iätəm timətmətig." ^I

Nətəmiimi min rəha Iesu kəmotəhli wit e Sapət

(Mat 12:1-8; Luk 6:1-5)

²³ E nian kəti e Sapət, Iesu mine rəhan min nətəmiimi kəməutaliuək məutohapumän e niki nasumiän rəha wit, kəni nətəmiimi min rəha Iesu kəmotəhli wit mämə okotun.

²⁴ Kəni Farəsi min u kəutaskəlim əskasik Lou rəha Mosis kəmotəni=pən kəm Iesu mämə, "!"Ei, afu-to! E Sapət, kəsəuləkian e nasumiän mine kəsoliän natim-nati min lanəha kotəräkin Lou. ?Təhro rəham min nətəmiimi kautol lanəha?" ^{II}

²⁵ Iesu təmuhalpän rəhalah nəghatiän mämə, "Nämə təhro itəmah nəsofaän əhanəhiän nati u Tefit təmol aupən nian Apiätə in pris asoli agin rəha Uhgän. Itəmah ninoafän rəkis mämə Tefit nəumis təmus, kəni tuvən əpəha e Nima Tapolin rəha Uhgän, kəni mələs pīret asim u pris min əmä kautun, kəni in mələs muva mun ilah in min nəuvein." ^{III IV}

²⁷ Kəni təmatig məni=pən min kəm lah mämə, "!"Kəməsoliän Sapət mämə in nati figəm kəm nətəmiimi, mätäu kəmol Sapət mämə otasiru e lah kotəmeig! ^{V VI} ²⁸ Tol lanəha, iəu Nəti Iätəmiimi iätərməniig rəfin e natimnati min, kəni mətərməniig min e Sapət."

Iesu təmol vivi

nəhlmə suah kəti təməpaiu

(Mat 12:9-14; Luk 6:6-11)

³ E Sapət kəti min, Iesu təmitəlig=pən min əpəha e nimə rəha nuhapuminiän kəni meruh suah kəti nəhlmän təmiimis, təsuahruän lan. ² Nian Iesu təmu-vən imə, kəni nətəmiimi nəuvein kəmauteruh vivi mämə otol vivi iätəmi u e Sapət, uə kəpə. Nämə in tatol, kəni okotəni mämə in tətəräkin Lou rəha Sapət. ³ Kəni Iesu təməni=pən kəm suah u mämə, "Əhtul muva u aupən," kəni təhtul muvən əpəha aupən.

⁴ Kəni Iesu təmahil ilah mämə, "Təkölkeikei mämə iəkətapuəh nati kəti o təmah. ?Təhro? ?E nian rəha

I Afın futnot e Luk 5:37 II 2:24 Dut 23:25 III 2:25-26 I Səml 21:1-6 IV 2:25-26 Lev 24:5-9 V 2:27 Dut 5:14 VI Farəsi min kəmotol lou əlkələh min tətət tətət rəha Sapət, kəni tiəkis mämə nətəmiimi okotol rəfin ilah. Inu tatol mämə Sapət in nati figəm. Mätäu nətəligiän rəha Uhgän mämə Sapət in nian kəti iätəm nətəmiimi okotəmeig magiän lan.

Sapət, noliän nak in təhruahru e Lou mämə okol, kəhrun noliän nati təuvir uə kəhrun noliän nati tərəh? ?Okosmiəgəh iätəmi, uə okuhamu itəmi?" Mätäu kotərnəpän əmä. ^{VII}

⁵ Kəni Iesu təməsəl=pən meruh ilah, kəni niəməha tol, kəni nikiän tahmə o lah mätäu-inu rəhn-kəpə lah tiəkis pik. Kəni məni=pən kəm suah u mämə, "Uahru-to e nəhlməm." Kəni suah u təmuahru e nəhlmän, əmeiko nəhlmän təuvir. ⁶ Kəni Farəsi min əha kəməhiet motaiu əhruahru əmä məhuvən moteruh rəhalah tikimir min e pati rəha Herot, motol məhuva əmä kətiəh motəsəl e suaru mämə okotələs Iesu motohamu. ^{VIII}

Nimənin nətəmiimi kəmautəhuərisig e Iesu

⁷ Iesu mine rəhan min nətəmiimi kəməhiet moteiuaiu məhuvən əpəha e nəhu Lek Kaləli. Nimənin nətəmiimi kəmautəhuərisig e lah. Nətəmiimi min u nəuvein kəmotəsi-pən e lahuənu rəhalah e nitəni Kaləli, ⁸ nəuvein kotsipən əpəha e lahuənu əlkələh min e nitəni əpəha Jutiə; nəuvein kotsipən Jerusiləm. Nəuvein min kəmotəsi-pən e nəuvein min əpəha nitəni Itumiə mine nəve nəhu Jotən e nitəni=pən matuvən. Nəuvein min kəmotəsi-pən pahav əpəha ikin min e taun mil u Taea mine Saedon. Nətəmiimi min u kinotətəu rəkis natimnati min u Iesu tatol ilah, kəni kəməhuva mämə okoteruh.

⁹ Kəni nimənin nətəmiimi kəməhuva pik, kəni Iesu təməni=pən kəm rəhan min nətəmiimi mämə okotol əpənə-penə e bot kəti mämə otuvən məharəg lan, mämə nimənin nətəmiimi okəsotəhgi-əhgi pikian in. ¹⁰ Mätäu-inu tinol vivi rəkis nətəmiimi tətət, kəni nətəmiimi min u kautohmis əhanəh kəutəhgi-əhgi ilah min mämə okəhuva iuəkir motek Iesu. ^{IX} ¹¹ Kəni nian nətəmiimi nətəm narmin tərəh min kəutatig e lah kəmotafu Iesu, kəmotaiu aupən lan motəmei=pən ohni motagət əfəməh mämə, "Ik Nəti Uhgän!" ^X ¹² Mätäu Iesu təməniəhu əskasik narmin tərəh min u mämə kəsotəni pətigəmiän in kəm nətəmiimi. ^{XI}

Iesu təmauin e rəhan nətəmiimi ilah tueləf mämə okəhuərisig lan.

(Mat 10:1-4; Luk 6:12-16)

¹³ Kəni Iesu mine kəməhuvən əpəha e nəhue nitəuət, kəni tətəuin e nətəmiimi nəuvein əmä okəhuva ohni. ¹⁴ Nian kəməhuvən, kəni təmitəpän rəkis ilah tueləf kəni məfəri ilah mämə aposil min. In təməni min mämə nətəmiimi min əha, ilah əha okotaliuek ilah min, kəni in otahlil rəkis ilah kəhuvən motəni pətigəm nanusiän təuvir kəm nətəmiimi əpəha ikin min, ¹⁵ kəni okotos nepətiän mine nəsanəniän o nəhgi pətigəmiän narmin tərəh min e nətəmiimi.

¹⁶ Nətəmi min u ilah u təmitəpän ilah, ilah u, Saimon u Iesu təmauin=pən min nərgin kəti min mämə Pitə, ^{XII} ¹⁷ mine Jemis mine pian Jon nəti Səpəti mil u Iesu

VII 3:4 Luk 14:3 VIII 3:6 Mat 22:15-16 IX 3:10 Mat 14:36 X 3:11 Luk 4:41 XI 3:12 Mak 1:34 XII 3:16 Jon 1:42

təməfən min nərgilau notəhan məmə, "Poanejes," nīpəti nəghatiən əha təni məmə nəti kaluəluə mil, mətəu-inu niəməha tatol uəhai ilau. ^{I18} Kəni mine Antiru, Filip, Patolomiu, Matiu, Toməs, Jemis u nəti Alfias, Taitəs, Saimon u kətauin lan məmə, Selot, ^{II} mine Jutəs Iskarlot u oteghəhan=pən e Iesu e nəhlmī tikimīr min. Nətəmi min əha ilah kəha tueləf, Iesu təməfəri ilah. ^{III}

Iesu mine Pielsepul

(Mat 12:22-32; Luk 11:14-23; 12:10)

²⁰ Uərisig, təmitəlig=pən min lahuənu, kəni nīmənin nətəmimi kəməhuva min ohni, kəni Iesu mine rəhan min nətəmimi kinotəruru nəmeigian mine nauəniən mine. ²¹ Nian rəhan məmə mine kəmotətəu nəghatiən u kətəni e Iesu, kəni məhuva məmə okotit rəkis o nətəmimi, mətəu-inu nətəmimi nəuvein kəutəni məmə Iesu in nətəlməli.

²² Nəgətun min nəuvein rəha Lou kəmotəpən əpəha Jerusiləm məhuva kəni motəni məmə Pielsepul (nərgin kəti min rəha Setən), u in iətəmi asoli rəha narmīn tərəh min, in tətətig e Iesu, kəni motəni məmə in tətəfən nəsanəniən kəm Iesu məmə otəghi pətīgəm narmīn tərəh min e nətəmimi. ^{IV}

²³ Kəni Iesu təmauin e lah kəhuva iuəkīr ohni kəni mənī nəghatiən əuhlin kəti kəm lah, məmə, "?Nik-itəmah tətəhti məmə ko Setən təghi pətīgəm aru Setən? !Kəpə! ²⁴ Nəmə nətəmimi e kəntri kəti kəutəhapu ilah min, kəni okotərəkīn rəhalah kəntri, kəni narmənigian rəhan otəmei mikə. ²⁵ Kəni təhmen=pən əmə, e lahuənu kəti, nəmə nətəmimi lan kəutəhapu ilah min, kəni okotərəkīn aɡin lahuənu u. ²⁶ Kəni nəmə Setən tətəghi pətīgəm narmīn tərəh min rəhan e nətəmimi, kəni tatol aru əmə tikimīr kəm in. ?Kəni otəhro lanu, rəhan narmənigian otəhtul? Uək rəhan otəmei mikə.

²⁷ "Kəni ko iakləh kəti təsuvən ərnapinian e nimə rəha iətəmi kətəgin lan kəti, mə takləh e natimnati rəhan, mətəu otəkeikei məlis e niləuis, mələhu, kəni ko məpanuvən məkəl e rəhan natimnati.

²⁸ "Iətəni pəhriən kəm təmah məmə təfagə tərəh rəfin rəha nətəmimi, mine nəghatiən tərəh min iətəm ilah kəutəni, Uhgīn təhrun nos rəkisian. ²⁹ Mətəu iətəmi tətəni rah Narmīn Rəha Uhgīn, ko Uhgīn təsos rəkisian rəhan təfagə tərəh. Təfagə tərəh əha otətətig kətīəh lan mətətig, ko təsikəiən." ^{V30} Iesu təməni

I 3:17 Luk 9:54 II Selot in suah kəti iətəm in tətəhtul əskasik o kəntri rəhan. Afin-to e tiksīnəri. III Iətəmi keiu rəha Iesu kətauin e lau məmə Saimon, ilau u Saimon Pitə mine Saimon u kətauin lan məmə Selot. Kəni iətəmi keiu rəha Iesu kətauin e lau məmə Jemis, ilau u Jemis nəti Səpəti mine Jemis nəti Alfias. Kəni iətəmi keiu rəha Iesu kətauin e lau məmə Jutəs, inu Jutəs Iskarlot mine Jutəs nəti Jemis u kətauin pisin məmə Tateas e nauəuə rəha Matiu. IV 3:22 Mat 9:34; 10:25 V "Təfagə tərəh əha otətətig iəkis lan, ko təsikəiən." Təfagə tərəh u təsəghatiən o nolian rəha nətəmimi nəuvein o nəniən nərgi Iesu nian niəməha tatol ilah. Uhgīn təhrun nafəl rəkisian təfagə tərəh u nəmə ilah kəutəni nolian tərəh rəhalah məutətapuəh o Uhgīn məmə in otəfəl rəkis. Təfagə tərəh u tətəghati e suah kəti iətəm tətəuhlin nəmtahn e Iesu Kristo məsolkeikeiən məmə nimisian rəhan e nigī kəməluau otəfəl rəkis təfagə tərəh min rəhan. Inəha, suah u təsəhatətəiən e Iesu Kristo.

lanəha mətəu-inu kəmotəpən motəni məmə narmīn tərəh kəti tətətig lan.

Məmə rəha Iesu mine pian min

(Mat 12:46-50; Luk 8:19-21)

³¹ Kəni e nian əha, məmə rəha Iesu mine pian min kəməhuva, kəni məutəhtul əmə əpəha ihluə kəni mətəhli=pən nəghatiən o Iesu məmə tuva-to meh ilah. ^{VI32} Kəni nīmənin nətəmimi kəmotəharəg kan kekəu e Iesu, kəni motəni=pən kəm Iesu məmə, "Ei, məmə rəham mine pian min əpəha ihluə, kətolkeikei məmə okotəh-to ik."

³³ Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, "?Pəh u rəhak məmə mine piak min?" ³⁴ Kəni məsal=pən meruh rəfin ilah kəni mənī məmə, "Oteruh-to. Itəmah u piak min mine rəhak məmə əhruahru min.

³⁵ Nətəmimi min u kətol nəuia Uhgīn, ilah u piak min, mine rəhak kakə min, mine rəhak məmə."

Iətəm tətərfei nikiti natimnati

(Mat 13:1-9; Luk 8:4-8)

⁴ Kəni Iesu təmitəlig=pən min əpəha e nəhu Lek Kaləli mətəgətun nətəmimi, mətəu nīmənin nətəmimi kəməhuva ohni, motol məmə Iesu tuvən e bot. Kəni bot u tətəməhli=pən e lek, ipari əmə o nīpəkīl, kəni Iesu tətəharəg=pən lan. Kəni nīmənin nətəmimi kəmotəharəg əpəha ipari e nikəlī lek. ^{VII2} Kəni Iesu təməghati e nəghatiən əuhlin kəm lah mətəgətun ilah e natimnati tepət. ^{VIII}

³ Təməni=pən kəm lah məmə, "Otətəlig-to. Suah kəti təmuvən məmə otearəgrəg rəhan nikiti natimnati əpəha e rəhan nasumian. ⁴ Nian təmətearəgrəg rəhan nikiti natimnati, kəni nəuvein kotəmei=pən ikīn kətali-uək ikīn, kəni mənig min kəhuva motun rəkis.

⁵ "Kəni nikiti wit nəuvein kəmohtməarəgrəg=pən e niftəni iətəm kəpiel iuəkīr əmə. Kəmotəviə uəhai əmə mətəu-inu niftəni nəuan nəuətīn əmə. ⁶ Nian mitīgar təri, kəni məhgi ilah kotəukei-əukei mətəu-inu nokīlah təseiuaiu pikiən.

⁷ "Kəni nikiti wit nəuvein kəmotəmei=pən e niki niləuis u tol nihlin, kəni nian nikiti wit min kəteviə mətəu niləuis tətətu-atu ilah kəni kohmis məsotəuəiən.

⁸ "Kəni nəuvein min kəmotəmei=pən e niftəni təuvir, kəni məteviə vivi motol iahgin, kəni mətəu e nəualah, nəuvein nəualah tate, nəuvein nəualah sikiste, nəuvein nəualah uan hanrit."

⁹ Kəni Iesu təmatig mənī=pən min kəm lah məmə, "Itəmah rəfin matəlgitəmah tətig, otətəlig vivi, kəni mətəhrun nəghatiən min u."

VI 3:31 Mak 6:3; Jon 2:12; Uək 1:14 VII 4:1 Mak 3:7-9; Luk 5:1-3 VIII 4:2 Mat 13:34; Mak 4:33-34

**Nätämimi min ræha Iesu kotæni mæmæ otæni
nîpæti næghatiæn æuhlin u**
(Mat 13:10-17; Luk 8:9-10)

¹⁰ Nian Iesu pisin æmæ mine ræhan nätämimi tuelæf mine nätämimi nätäm kautæhuærisig lan, kæmotætæ-puæh ohni o næghatiæn æuhlin min. ¹¹ Kæni Iesu tæmæni=pæn kæm lah mæmæ, "Itæmah u, Uhgîn tætäni=pinæ næghatiæn oneuæn ræhan kæm tæmah mæmæ in tætuva mæmæ otarmænig e ræhan min nätæmi. Mætæu nätæmi min u nanihluæ min, kæutætæu æmæ næghatiæn ræha Uhgîn e næghatiæn æuhlin. ¹² Noliæn u tol lanu lan mæmæ,

'Kæutafu pau mætæu kæsotehiæn, mautætæu pau, mætæu kæsotæhrunian, ræhn-kapæ lah tiækis, mætæu-inu ko kæsololkeikei aginian mæmæ okotæuhlin ilah e ræhalah nätæligiæn motæpæh noliæn tæfagæ tærah min ræhalah, mæmæ Uhgîn otos rækis ræhalah tæfagæ tærah.'" I

Iesu tæmæni pætigæm nîpæti næghatiæn æuhlin
(Mat 13:18-23; Luk 8:11-15)

¹³ Kæni Iesu tæmæni=pæn kæm lah mæmæ, "?Næmæ tæhro itæmah nækotæruu æhanæh næghatiæn u? ?Onækotæhra motæhrun min nîpæti næghatiæn pisin pisin min ræfin? Otætælig vivi-to mæmæ nækotæhrun.

¹⁴ "Nîpæti næghatiæn æuhlin u mæmæ, nîkiti natimnati æha tætgætun=pæn næghatiæn ræha Uhgîn iætæm kætæni pætigæm kæm nätämimi. Kæni niftæni tætgætun=pæn nîki nätämimi.

¹⁵ "Nîkiti natimnati u tæmæmei=pæn e suaru tætgætun=pæn nätämimi næuvein nätäm kautætæu næghatiæn ræha Uhgîn. Nian kæutætæu, mætæu Setæn tuva mos rækis uæhai æmæ o lah.

¹⁶ "Nîkiti natimnati u tæmæmei=pæn e nîki kæpiel nokilah tæseiuaui pikian tætgætun=pæn nätämimi næuvein nätäm kautætæu næghatiæn ræha Uhgîn, mautos uæhai æmæ e nagianian, mætæu tæsatigian tuvæh e nîkilah. Nian kotatig rah, uæ nätämimi kautol tærah e lah o næghatiæn ræha Uhgîn, kæni kæutæmei uæhai æmæ e ræhalah næmiægæhiæn.

¹⁸ "Kæni nîkiti natimnati u tæmæmei=pæn e nîki nilæuis tætgætun=pæn nätämimi næuvein min nätäm kautætæu næghatiæn ræha Uhgîn, mætæu nian kautætæu, ¹⁹ ræhalah nätæligian tætuvæn pik o natimnati ræha næhue niftæni, kæni nautæ mine natimnati tæuvir min ræha næhue niftæni kotiuvi rækis ræhalah nätæligian, motatu-atu e nîkilah, mol kotæpæou e noliæn næghatiæn ræha Uhgîn, kæni mæsolæuæian e næualah tæuvir e næmiægæhiæn ræhalah. II

²⁰ "Kæni nîkiti natimnati u tæmæmei=pæn e niftæni tæuvir tætgætun=pæn nätämimi næuvein min nätäm kautætæu næghatiæn ræha Uhgîn, kæni mautos e nîkilah pæhriæn, kæni motæuæ e næualah tæuvir e næmiægæhiæn ræhalah, næuvein tæte, næuvein sikiste, kæni næuvein uan-hanrit."

I 4:12 Aes 6:9-10 II 4:19 Mat 19:23-24

Otælæhu-pæri lait e tepil
(Luk 8:16-18)

²¹ Kæni Iesu tæmæni=pæn kæm lah mæmæ, "?Pæh tæ-tæsiæpæn e lait kæni masuæpærim lan e bækit, uæ tætfæn e nîpæg pet? !Kæpæ! Kæsoliæn lan æha. Nian nækotæsiæpæn e lait, kæni motælæhu-pæri e tepil mæmæ nätämimi okotæh nati lan. III²² Nati kætæhtærain okækeikei kauvis, kæni nati tæthluaig otækeikei mi-et=pa ikin tæhagæhag ikin. IV²³ Itæmah ræfin matælgitæmah tatig, otætælig vivi, kæni motæhrun næghatiæn min u."

²⁴ Kæni matig mæni=pæn min kæm lah mæmæ, "Otætælig vivi-to. Iætämimi iætæm tætalkut mæmæ otæhrun ræhak næghatiæn, Uhgîn otegæhan mæmæ otæhrun. Kæni otegæhan mæmæ in otæhrun pik. V VI²⁵ Tol lanæha mætæu-inu, iætæmi u iætæm ræhan æha ikin næhrunian, kæni in tatitæu=pæn molkeikei min mæmæ otæhrun pik, kæni Uhgîn otæfæn min næhrunian kæm in, kæni ræhan næhrunian otepæt pik. Mætæu iætæmi u iætæm ræhan næhrunian tikæ mæsolkeikeian mæmæ otæhrun, Uhgîn otos rækis ræfin ræhan næhrunian iætæm nîkin tæhti mæmæ in tatos." VII

**Næghatiæn æuhlin
e nisuvian nîkiti natimnati**

²⁶ Kæni Iesu tæmæni min mæmæ, "Næghatiæn æuhlin u tætgætun=pæn Narmænigian Ræha Uhgîn. Iætæmi kæti tæmisuv nîkiti natimnati æpæha e ræhan nasumian.

²⁷ Lapin min tuvæn mætapili, kæni e nærauiæ min tuvæn maliuæk mætan, kæni mæsol minian nati kæti lan mine, mætæu-inu niftæni æmæ tætfæn neamtæian kæm in mæmæ otæuæ e næuan. Mætæu nîkiti nati u tinevia minuva minol iahgin, mætæu suah u tæruu mæmæ tæmæhro lanu lan mevia. Kæni tæmægeiæt mol iahgin, kæni mol=pæn nimalin, kæni mæuæ mætuvæn matuvæn, kæni minimæhtæ. ²⁹ Kæni nian tinimæhtæ, e nian æmæ kæha inæha, iætæmi æha tuvæn mælæs ræhan nisæ muvæn matætei rækis mætulæk lan, mætæu-inu nian æhruahru ræhan tinuva."

**Næghatiæn æuhlin
e nîkiti mastæt**
(Mat 13:31-32; Luk 13:18-19)

³⁰ Kæni Iesu tæmæni min mæmæ, "Pæh iækæni næghatiæn æuhlin kæti mæmæ otætgætun itæmah e Narmænigian Ræha Uhgîn. ³¹ Nîkiti mastæt tætgætun=pæn Narmænigian Ræha Uhgîn. Mastæt u in niggi kæti nîkitin tækæku agin uæha. In tækæku e nîkiti niggi min ræfin.

III 4:21 Mat 5:15; Luk 11:33 IV 4:22 Mat 10:26; Luk 12:2V 4:24 Mat 7:2 VI Suaru kæti min o næuhlinian fes u: Nækotæhrun nosian nîpæti næghatiæn ræhak tæhmen æmæ e nalkutian iætæm nækotalkut motæhrun lan. Næmæ nækos kætim ækæku æmæ molkeikei mæmæ Uhgîn otæri e næhrunian, in otæfinæ næhrunian ækæku æmæ lanæha. Kæni næmæ nækos kætim asoli agin kæti molkeikei mæmæ Uhgîn otæri lan e næhrunian tepæt, in otæfinæ næhrunian tepæt lanæha, kæni otæfinæ næhrunian tapirækis kæm ik. VII 4:25 Mat 13:12; 25:29; Luk 19:26

32 Mätäu nian kəmərfei, kəni teviə mol iahgin mapirəkis nigī min iätəm katərfei e nasumiän, mol nəhlmin iahgin min, kəni mənig ilis min kəhuva mol= pən nimaalah e nikəmkəmin."

**Iesu təmatəgətun nətəmimi
e nəghatien əuhlin**
(Mat 13:34-35)

33 Iesu təmatəgətun lanəha nətəmimi e nəghatien əuhlin tepət, mätäu təmatəni əmə təhmen o nəhruniän. 34 In təmatəgətun əmə nətəmimi e nəghatien əuhlin tepət. Mätäu nian kotan pisin əmə ilah rəhan min nətəmimi, kəni tətəni pətigəm nipəti nəghatien əuhlin kəm lah.

Iesu təmənīəhu nīmətəgi asoli mine nəhu mine
(Mat 8:23-27; Luk 8:22-25)

35 Tinəhnaiuv, kəni Iesu təmənī=pən kəm rəhan min nətəmimi məmə, "Pəh-to kəhuvən-to e nikali lek e nitəni=pən." 36 Kəni kəmotəpəh nətəmimi, kəni rəhan min nətəmimi kəməhuvən e bot mätäu Iesu tinuvən rəkis mətəharəg. Kəni kəmotələs Iesu e bot məhuvən ilah bot nəuvein min kautəhuərisig e lah. 37 Kə-mautəhuvən əmeiko nīmətəgi asoli kəti nahgin təhmen e nəliu təmuva. Kəni peau-peau asoli min kinəu-torasilig=pən e nipəgnəua bot, kəni nəhu tinətəri=pən e bot, kəni bot tinatol o namnīmīän. 38 Mätäu Iesu əpəha uərisig təmapili alu mətəsauə. Kəni rəhan min nətəmimi kəmotaiu məhuva motəhgi-pəri, motəni məmə, "Ei, Iəgətun! Təhro nikim təsəhtien itimah mine, iuəkīr əmə iəkohmis!"

39 Kəni Iesu təmair məhtul mətənīəhu nīmətəgi mine nəhu məmə, "Nəhmen! Uəmeig-tə!" Kəni nīmətəgi təmohrahli nəhlmin, kəni peau-peau asoli min əha kəmohkə, kəni təməməlinu asoli.

40 Kəni Iesu təmənī=pən kəm rəhan min nətəmimi məmə, "Təhro nəutəgin pik lanəha? Nəmə təhro rəhatəmāh nəhatətəien tikə əhanəh lak."

41 Mätäu rəhan min nətəmimi kinotəgin pik, kəni motəni=pən kəm lah min məmə, "Ei nəman! Tətəmi-mi nak u? Nati əpnəpin nīmətəgi mine nəhu, mätäu ilau katuol nəuiän."

**Iesu təməhgi pətigəm
narmīn tərəh e suah kəti**
(Mat 8:28-34; Luk 8:26-39)

5 Iesu mine rəhan min nətəmimi kəməhuvən məhuvari əpəha e nitəni=pən e nəhu Lek Kaləli, əpəha ima nətəm Kerasa. 2 Nian Iesu təmeiuiui e bot, kəni meruh suah kəti təmsipən əpəha e nipəg kəpiel min, ikin katitənim nətəmimi ikin. Suah u narmīn tərəh tətətig lan. 3 Suah u tətətig əmə əpəha e suvət. Ko kəsaskəlimiän, kəni kəruru min nəlisien e niləuis uə sen. 4 Nian tepət kotəlis nəhlmin mine nəhlkin mine e sen. Mätäu nian rəfin tətəatuv-eatuv sen, kəni mətohratuv-ohratuv sen e nəhlmin mine nəhlkin mine, kəni məsanən pik məsəhmenien e iətəmi kəti məmə otaskəlim. 5 Kəni lapin mine nərauiə min mine nian

rəfin, in tətən əpəha e suvət, mine əpəha e nitəuət min, in pisin əmə, mətəgət əfəmāh, kəni matətēi aru in e kəpiel asilə min.

6 Nian suah u təmafū Iesu əpəha isəu tətūva əhanəh, kəni təmaiū muvən meiuaiū misin=pən nəulin ohni. 7 Iesu tənī məmə, "Ik narmīn tərəh, iet e suah u!" Mätäu narmīn tərəh kəha təmagət əfəmāh məmə, "Iesu, ik Nəti Uhgīn Ilis! Nəmuva məmə onəkəhro lak? Upəh əmə iəu! Iatisiai ik e nərgi Uhgīn məmə onəsoliän nalpinien kəm iəu!" 1

9 Kəni Iesu təmətapuəh ohni məmə, "Ik nərgəm pəh?" Mätäu tənī məmə, "Nərgək u, Nīmənīn Tepət, mätäu-inu itimah tepət." 10 Kəni kəmotəni=pən əskasik kəm Iesu motisimaru motisimaru məmə otəsahli pətigəmiän ilah əha ikin əha.

11 Ikin əha, pikəh min tepət pik kəutahlu əpəha e nikali nitəuət u. 12 Kəni narmīn tərəh min əha kəməu-təsək=pən o Iesu məmə, "Kəsi, ahli=pən-to itimah iəkəhuvən o pikəh min əpəha, megəhan e timah iəkəhuvən motatig əpəha e lah." 13 Kəni Iesu təmegəhan e lah məmə okəhuvən, kəni narmīn tərəh min əpəha kəmoht e suah kəha məhuvən əpəha e pikəh min. Pikəh min əha kotəhmen e tu-tausin. Kəni pikəh min ilah rəfin kəmotaiu məteiuaiu e nipatu, kəni motiuvig=pən e nəhu motamnim.

14 Kəni nətəmimi nətəm kəutaugin pikəh min u, kəmotaiu məhuvən motəni pətigəm nati u kəm nətəmi-mi min əpəha e taun rəhalah, kəni motəni tuvən mapəkol əpəha lahuənu min. Kəni nətəmimi tepət kəməhuva məmə okotafu-to nati u məmə kəməhro lanu. 15 Nian kəməhuva o Iesu, kəni motafu suah u narmīn tərəh min kəmautətig lan aupən, tinəpəh nalməliän kəni minuvən e napən mətəharəg, kəni narmīlah təmiuvig ohni kəni motəgin. 16 Kəni nətəmimi min u kəmotəh nati əhruahru e nəhmtilah, kəmotanus kəm ilah min nəuvein nati u kəmotəh Iesu təmol e suah u mine pikəh min. 17 Mätäu nətəmimi min u e nitəni u kəmotəni=pən əskasik kəm Iesu məmə otatuvən məsatigien əha imalah ikin.

18 Kəni nian Iesu tinətəlig=pən min məmə otuvən e bot, mätäu suah u narmīn tərəh min kəməutətig lan, təmolkeikei pik məmə otuvən ilah Iesu mine, kəni mətəni=pən kəm Iesu məmə, "Egəhan lak, pəh iəku-vnə kitah min itəmah."

19 Mätäu Iesu təməsegəhanien, mätäu təmənī=pən kəm in məmə, "Tətəlig=pən imam ikin, kəni manus kəm nətəmi imam ikin nati nak iätəm Uhgīn ilis agin təmol kəm ik, kəni məmə in təmasəkəhruin ik."

20 Kəni təmuven əpəha ikin Tekapolis mətəni pətigəm natimnati iätəm Iesu təmol kəm in. Kəni nian nətəmimi kəmotətəu, kəni kəmotauit pik ohni.

**Pətauəhli kəti iätəm tatimis mine pətəkəku kəti
iätəm təmiimis**
(Mat 9:18-26; Luk 8:40-56)

21 Kəni Iesu mine kəməhuvən min e bot mohtəlig=pən e nəve nitəni=pa e lek, mätäu nīmənīn

nätämimi kəmähuva ohni mohtälau lan e nīkalkali lek. ²² Kəni iätəmi kəti, nərgin u Jaerəs, in iätəmi asoli kəti rəha nimə rəha nuhapuminiən, təmeruh Iesu kəni tuva misin=pən nəulin ohni. ²³ Kəni mətəpuəh o Iesu mətəkeikei kəm in o nasiruiən məmə, “Nətik pətəkəku tatimis pik otəsuvəhiən timis. !Pale, va-to kian nəkələhu=pən nəhlməm lan pəh təsanən” ²⁴ Kəni Iesu təmitəu=pən suah u mian, kəni nimənin nätəmimi tēpət kəmohuərisig mohtälau lan məutəhgi ilah min.

²⁵ Kəni pətan kəti təmuva o Iesu iätəm tatos nimisiən rəhalah nīpətan nian rəfin əmə, minos nu tueləf. ²⁶ Kəni təmuven o toktə tēpət, kəni mərəkin rəfin rəhan məni e lah, mətəu uək rəhalah kəmotol tətəu pik nahməiən. Mətəu rəhan nimisiən tətəseiuaiuiən, nimisiən təməri nəuvenin min. ²⁷ In təmos nəghatiən e Iesu, kəni nīkin təməhti məmə, “Nəmə iəkek əmə rəhan nīfifi napən, kəni rəhak nimisiən otol naunun.” Kəni tol lanəha, təmuva maliuək muərisig e lah, misipən e nəmtah Iesu ikin, kəni meapən mek rəhan nīfifi napən.

²⁹ Nian təkək nīfifi napən rəha Iesu lanəha, kəni rəueiu agin min rəhan nimisiən təməhtul, kəni təmətəu əmə e nīpətin məmə in tinəuvir.

³⁰ Kəni rəueiu agin min əmə, Iesu təmətəu məmə nəsanəniən nəuvenin təmiet lan, kəni təmeirair mətəpuəh məmə, “?Pəh təkək rəhak napən?” ^I

³¹ Mətəu rəhan min nätəmimi kotəni məmə, “Ei, afuto. Nätəmimi kəutəhgi-əhgi rəkis pikin ik. ?Təhro nətəni lanko məmə ‘pəh təkək iəu?’”

³² Mətəu Iesu təmətəsəl məmə oteh-to məmə pəh təkək. ³³ Kəni əmeiko pətan u tinəhrun məmə nian in təkək napən rəha Iesu, rəhan nimisiən tinikə. Kəni tinəhrun məmə Iesu tətəsəl lan. Tol lanəha, tinatəgin mətərəmrumin muva meiuaiu misin=pən nəulin o Iesu mətəni=pən natimnati rəfin kəm in. ³⁴ Kəni Iesu təməni=pən kəm in məmə, “Nətik pətan, e rəham nəhatətəiən lak, nīnuva minəuvir. Kəni atuvən, pəh nəməlinuiən rəha Uhgīn tətətig ohnik. Rəham nimisiən tinikə!” ^{II}

³⁵ Nian Iesu təmətəghati əhanəh kəm pətan u, kəni nätəmimi nəuvein kəmotəpən əpəha ima Jaerəs ikin məhuva motəni=pən kəm Jaerəs məmə, “Nətīm pətəkəku tinimis rəkis. Mə iəgətun təsuvaiən, məsolien namulien kəm in.”

³⁶ Mətəu Iesu təməsətəligiən e rəhalah nəghatiən, kəni məni=pən kəm Jaerəs məmə, “Səginien, məsolien nīkim tərāh. Əhatətə əmə lak.”

³⁷ Kəni Iesu təməniəhu nätəmimi məmə okəsəhuərisigien e lau, kəni mit əmə Pitə mine Jemis mine pian Jon məhuvən. ³⁸ Kəni kəməhuvən əpəha ima Jaerəs ikin motafu nätəmimi tēpət kəməhuva mətasək əuiləuil. ³⁹ Kəni Iesu təmuven əpəha imə məni=pən kəm lah məmə, “?Nəutagət pik lanu o nak? ?Kəni mətasək pik o nak? Pətəkəku u təsimisiən, tətəpili əmə.” ⁴⁰ Kəni nätəmimi kəmotələh əuvsan lan. Mətəu Iesu tətəhli pətigəm ilah məmə okohiet məhuvən əpəha ihluə. Kəni mit əmə rəhan iätəmimi milahal

mine məmə mine tatə rəha pətəkəku u məhuvən əha tətəpili ikin. ⁴¹ Kəni Iesu təmos nəhlmīn, məni e rəhalah nəghatiən məmə, “*Talitə kum.*” Nīpətī nəghatiən u təni məmə, “!Pətəkəku, iätəni=pinə kəm ik məmə onəkəhtul!” ^{III}⁴² Kəni rəueiu min əmə, pətəkəku əha təməhtul minətəliuək. (Pətəkəku u tinos nu tueləf.) Nian kəmotafu nati u Iesu təmōl, kəni narmīlah təmīuvig pik ohni. ⁴³ Kəni Iesu təməni=pən əskasik kəm nätəmi min u məmə, “Onəsotəni pətigəmiən nati u kəm iätəmi kəti.” Kəni matig məni=pən min kəm lah məmə okotəfən nauəniən kəti kəm pətəkəku u tun.

**Nətəm Nasərit
kəməsotisiaiən Iesu
(Mat 13:53-58; Luk 4:16-30)**

6 Iesu təmiet ikin əha kəni rəhan min nätəmimi kəməhuərisig lan məhuvən əpəha iman ikin.

² Kəni e nian rəha Sapət, Iesu təmuven əpəha e nimə rəha nuhapuminiən mətəgətun nätəmimi. Kəni nätəmimi tēpət nətəm kəmotətəu rəhan nəghatiən, kəmotəuit pik ohni motəni məmə, “?Ei nəman, kəruru məmə suah əpəha təmos iə natimnati min əpəha? ?Kəruru məmə təmos iə neinatigien tol lanəha? ?Uə kəruru məmə təməhro lanəha matol nati apispis min əpəha? ³ Kitah kotəhrun əmə məmə suah kəha iol əmə nimə. In nətī Meri, pia Jemis, Josis, Jutəs mine Saimon. Kəni kitah rəhan min kakə min kəutan.” Kəni nīkilah təsagienien ohni kəni motəuhlin nəmtəhlah ohni.

⁴ Mətəu Iesu təni məmə, “Iəni rəha Uhgīn kətisiai pik in ikin min rəfin. Mətəu rəhan min əmə, mine nätəmi iman ikin kəsotisiaiən.” ^{IV}

⁵ Kəni ikin əha, ko təsolien nati apispis kəti ikin, mətəu təmələhu=pən əmə nəhlmīn e nətəm kəu-tohmis nəuvein, kəni kotəmiəgəh min. ⁶ Kəni Iesu narmīn təmīuvig pik o nətəm iman ikin mətəu-inu kəsotolkeikeiən məmə okotəni nīpəhriəniən lan. Kəni təmaliuək muven lahuənu min rəfin, mətəgətun nätəmimi.

**Iesu təmahlipən
rəhan nätəmimi tueləf
məmə okəhuvən e nītəni min
(Mat 10:5-15; Luk 9:1-6)**

⁷ Kəni matig mauin min e rəhan tueləf nätəmimi kəhuva ohni, kəni mahli=pən ilah keiu-keiu. Təməfən nəsanəniən kəm lah o nəhgi pətigəmiən narmīn tərāh min e nätəmimi. ⁸ Kəni məni=pən nəghatiən u kəm lah məmə, “Onəsotəni nati kəti e rəhatəmah naliuəkien, mətəu onəkotos əmə kasikin rəhatəmah. Onəsotəni məni kəti e pauis rəhatəmah, kəni məsotəniən pīret, uə kətim, uə nati kəti. ⁹ Onəkəhuvən e put, mətəu onəsotəniən sot keiu. ¹⁰ Nəmə onəkəhuvən əpəha ima iätəmi kəti ikin, kəni otəpili əmə e rəhan nimə motətig motətəuarus mohiet lahuənu əha. ¹¹ Kəni nəmə onəkəhuvən e lahuənu kəti, mətəu nätəmimi nəuvein kəsotolkeikeiən məmə okotit itəmah nəkəhuvən e

rəhalah nı̄pəgnəua nımə, uə okəsotətəligiən e rəhatəmäh nəghatiən, kəni nian nautohiet e rəhalah lahuənu, nəkotəkeikei motohrapispis rəkis nıməulul e nəhlikitəmäh məmə ilah okotəhrun məmə nəmotəuhlin=pən pəhriən nəmtəhtəmäh o lah motəpəh agin ilah." I II

¹² Kəni kəmoɦiet məhuvən motəni=pən kəm nətəmi-mi məmə okotəuhlin nətəligiən rəhalah, motəpəh pəhriən nolien təräh min, kəni məhuvən o Uɦgin.

¹³ Kəni motəhgi pətigəm narmin təräh min tepət e nətəmi-mi, kəni motol=pən oiel e nətəmi-mi min u kau-tohmis, kəni motol vivi ilah. III

**Kig Herot Antipas
təməni məmə Jon Bəptais
tinəmiəgəh min
(Mat 14:1-2; Luk 9:7-9)**

¹⁴ Kəni Kig Herot Antipas təmətəu nəghatiən rəha Iesu tinuvən minapəkol e nitəni min rəfin. Kəni nətəmi-mi nəuvein kotəni məmə in Jon Bəptais əpə tinair=pa min mol tatos nəsanəniən o nolien nati apispis min. IV

¹⁵ Mətəu nətəmi-mi nəuvein min kotəni məmə in Elaijə, nəuvein min kotəni məmə in iəni kəti rəha Uɦgin mətəu təhmen e iəni min rəha Uɦgin aupən.

¹⁶ Mətəu Kig Herot Antipas təmətəu, kəni məni məmə, "IJon Bəptais əpəh! İəməuəhtuv rəkis rəhn-kapə, mətəu tinəmiəgəh min."

**Nolien iətəm Kig Herot Antipas
təmoɦamu Jon Bəptais lan.
(Mat 14:3-12; Luk 3:19-20)**

¹⁷ Kig Herot Antipas təməni lanəha mətəu-inu in təmol nati kəti təsəhmenien. Pian Filip təmatit pətan kəti nərgin u Herotiəs muol marit, kəni Kig Herot Antipas titirəkis pətan u ohni muol min marit. Kəni Jon təmətəni=pən kəm in məmə, "Nətətgəhli Lou. Təsəhmenien məmə onəkit pətan rəha piam." Kəni Herotiəs təmətəu nəghatiən u kəni mətəməki e Jon ohni, kəni molkeikei məmə okoɦamu, mətəu kəpə, Kig Herot təseghəniən.

Mətəu təmolkeikei məmə otol rəhan pətauəhli nikin tagiən, kəni mahli=pən rəhan min nətəmi-mi kəhuvən motaskəlim Jon motəlis-ərain, kəni motələs məhuvən motləfən e kaləpus. ^{V20} Mətəu Kig Herot Antipas tətisi-ai Jon məhrun məmə in iətəmi asim, kəni in iətəmi əhruəhru kəti mol tateh vivi kəni məsoɦamuiən. Nian tepət tətəu nəghatiən rəha Jon, kəni tinəruru əfəməh, mətəu tolkeikei məmə otətəlig lan.

²¹ Matuvən matuvən Herotiəs tinos rəhn maru Jon e nian kəmatol lafet lan rəha Kig Herot Antipas e nian təmair lan. Kig təmauin ərəfin e nətəmi asoli rəhan min, mine nətəmi asoli rəha rəhan soldia min, mine nətəmi asoli rəha nətəm Kaləli, məmə okəhuva motəh motəuən.

I 6:11 Luk 10:4-11 II 6:11 Uək 13:51 III 6:13 Jem 5:14 IV 6:14 Mat 16:14; Mak 8:28; Luk 9:19-20 V 6:17-19 Lev 18:16

²² Kəni e nian əha, pətan mıtə u nətə Herotiəs təmu-va imə matol danis e nəhmtiləh. Kəmoteruh təmol danis kəni nikilah təmagiən pik ohni. Kəni kig əha təməni=pən kəm pətan mıtə əha məmə, "Nəmə nəkolkeikei nak, nəkətapuəh lan ohniəu, kəni iəkəfinə kəm ik." ²³ In təməni əskasik kəni mos nonauvil ohni məmə, "Nati nak nəkolkeikei kəni nəkeasiə lan ohniəu, iəkəfinə. Nati əpnəpin nəmə iəhgin təhmen e nı̄pılga rəhak natimnati, mətəu iəkəkeikei məfinə."

²⁴ Kəni pətan mıtə əha təmuvən əpəha ihluə mətapuəh o rəhan məmə məmə, "?Məmə, oiəkeasiə o nak e kig?" Mətəu rəhan məmə təni məmə, "Uvən measiə o rəhn-kapə Jon Bəptais."

²⁵ Kəni pətan mıtə əha təmaiu ueiuəhai əmə muvən əpəha imə o kig kəni məni məmə, "İəkolkeikei rəhn-kapə Jon Bəptais u rəueiu əmə, kələhu=pən e pilet kəti." VI

²⁶ Kəni nati u təmol kig nikin tərəou pik, mətəu ko təsəpəhiən, mətəu-inu təmos rəkis nonauvil e nəhmti nətəmi-mi u kəməhuva o lafet. ²⁷ Kəni mahli=pən rəhan kəti soldia məmə otaiu əmə muvən mələs rəhn-kapə Jon Bəptais muva. Kəni soldia əha təmuvən əpəha e kaləpus, kəni mohatuv rəhn-kapə Jon Bəptais, ²⁸ kəni mələhu=pən e pilet kəti mələs muva, kəni məfən kəm pətan mıtə kəha, kəni tələs muvən kəm rəhan məmə. ²⁹ Nian nətəmi-mi min rəha Jon Bəptais kəmotətəu nətəmi-mi kəmotanus nati u kəmol e Jon, kəni kəməhuvən motələs nı̄pətin məhuvən mohtənim e nı̄pəg kəpiel kəti.

**Nətəmi tueləf rəha Iesu kəmohtəligpa min ohni
(Luk 9:10)**

³⁰ Kəni aposil min rəha Iesu kəmohtəlig=pa min ohni, kəni motəni=pən natimnati rəfin iətəm kəmotol, mine nəghatiən min iətəm kəmotəgətun nətəmi-mi lan. ^{VII31} Mətəu nətəmi-mi tepət kəutəhuva məutəhuvən, kəni Iesu mine rəhan min nətəmi-mi kinotəruru nauəniən mine nəmeigian mine. Kəni Iesu təni=pən kəm lah məmə, "Pəh-to kəhuvən-to əpəha ikin kəti nətəmi-mi kohkə ikin, kəni nəkotəmeig nəuvetin."

³² Kəni ilah əmə məhuvən e bot kəti minautəhuvən əpəha ikin nətəmi-mi kohkə ikin.

**Iesu təmaugin
nəman faif təusin**

(Mat 14:13-21; Luk 9:11-17; Jon 6:1-14)

³³ Mətəu nətəmi-mi tepət kəmotəfu ilah nian kəmoɦiet, kəni motəhrun ilah. Kəni kəmoɦiet e lahuənu min motaiu motəpən e lah, məhuvən əpəha kəutəhuvən ikin. ³⁴ Nian Iesu təmuvari e bot mafu nımənin nətəmi-mi tepət kəməhuva rəkis, kəni nikin təmepət pik o lah, mətəu-inu kotəhmen əmə e sipsip min nətəm iətəmi-mi tikə o neruh vivien ilah. Kəni təməhtul mətəgətun ilah e natimnati tepət. ^{VIII}

VI ?Pətan u təmətapuəh o rəhn-kapə Jon e pilet o nak? Məmə okəhrun əhruəhru məmə tinimis, mine o nol əuvsəniən in. VII 6:30 Luk 10:17 VIII 6:34 Nam 27:17; Mat 9:36

³⁵ Kəni mətəuarus tīnəhnaiuv, kəni nətəmimi rəha Iesu kəməhuva motəni=pən kəm in məmə, "Nəpinəpu, kəni ikinu ikin nətəmimi kohkə ikin. ³⁶ Təuvir məmə onəkahli=pən-tə nətəmimi kautəhuvən e lahuənu mīn, mīne əpəha ikin mīn, məmə okotos nəhmti niglah nauəniən."

³⁷ Mətəu in təməni=pən kəm lah məmə, "Kəpə, itəmāh əmə. Nəkotaugin nətəmimi mīn əha." Mətəu kotəni məmə, "Nak! ?Nəkəmə oiəkəhuvən motəraki e məni asoli agin u tu-hanrit tənariəs o nosiən pīret lan u o nauginiən nīmənin nətəmimi u?" ^I

³⁸ Mətəu Iesu təni məmə, "?Nautos pīret kuvəh? Əhuvən-to moteh-to." Kəməhuvən moteh məmə, "Pīret faif, kəni nəmu keiu."

³⁹ Kəni Iesu təni=pən kəm rəhan mīn nətəmimi məmə okotol nətəmimi kotəharəg e nimanuvehli fifti-fifti mīne uan-hanrit-uan-hanrit, ⁴⁰ kəni kəmotəharəg lanəha fifti-fifti mīne uan-hanrit-uan-hanrit. ⁴¹ Kəni Iesu təmos pīret faif mīne nəmu mil u keiu, kəni məsal-pəri əpəha e neai məfaki=pən lan, kəni məhapu pīret u məfən kəm rəhan mīn nətəmimi məmə okotəuəri e nətəmimi. Kəni matig mos mīn nəmu mil u keiu məhapu məuəri kəm nətəmimi. ⁴² Kəni nətəmimi rəfin kəmotəuən nərfilah tasisi, ⁴³ kəni motəpəh nīpispisi pīret u mīne nəmu mil u, kəni nətəmimi mīn rəha Iesu kəmotəpei=pən e kətim asoli tueləf kotəri vivi. ⁴⁴ Kəni nətəmimi mīn u kəmotəuən, nəman e lah kotəhmen e faif-tausin. ^{II}

Iesu təmalieuək e nəhue nəhu

(Mat 14:22-33; Jon 6:15-21)

⁴⁵ Kəni rəueiu agin mīn, Iesu təməni=pən kəm rəhan mīn nətəmimi məmə okotələs bot kəti motəupən məhuvən e nəve nītəni=pən əpəha ikin kəti nərgin u Petsaitə, mətəu in otatig mahli=pən pipim nətəmimi kautəhuvən imalah mīn ikin. ⁴⁶ Nian tīnəuiəruin rəkis nətəmimi, mahli=pən ilah kautəhuvən, kəni mūvən əpəha e nītəuət məmə otəfaki. ^{III}

⁴⁷ Kəni tīnəpinəpu, bot tīnuvən əpəha e nəlugin əhruahru əpəha e lek, mətəu Iesu tətən pišin əmə əpəha ipari. ⁴⁸ Kəni mafu ilah kəutasuə məutasuə mətəu kinotəpəou mətəu-inu nīmətəgi tatoh ilah. Kəni lapin iuəkir o nianian, kəni taliuək e nəhue nəhu mətuva. Təmalieuək muva, məmə otəpīrəkis ilah.

⁴⁹ Kəni nian nətəmimi mīn rəha Iesu kəmotəfu tətəliuək e nəhue nəhu mətuva, kəni nīkilah təhti məmə narmi iətəmi kəti. Kəni ilah rəfin kəmoteruh, kəni motəgin məutearəg əfəməh. Mətəu rəueiu agin əmə, Iesu təməni=pən kəm lah məmə, "Ei, nīkitəmāh təhtul məha-məha. Iəu əmə u. Sotəginian!" ^{IV}⁵¹ Kəni məri e bot ilah mīn ilah, kəni nīmətəgi təmeiuaiu, kəni kəmotəuit pik ohni, ^V⁵² mətəu-inu rəhn-kəpə lah tiəkis. Kəmotəfu pau Iesu təmaugin nətəmimi tēpət e pīret

^I "Tənariəs," inu məni rəhalah, təhmen e vatu rəha Vanuatu. Rəueiu, tu-hanrit tənariəs təhmen e tu-hanrit-tausin vatu (200,000 vatu). ^{II} 6:44 Mak 8:1-9 ^{III} 6:46 Luk 5:16 ^{IV} 6:49-50 Luk 24:37 ^V 6:51 Mak 4:39

nəuan nəuətən əmə, mətəu ilah kotəruru əhanəh məmə in pəh.

Iesu təmol vivi nətəm kautəhmis əpəha Kenesəret

(Mat 14:34-36)

⁵³ Kəməhuvən e nəve nītəni=pən məhuvəri əpəha ikin kəti nərgin u Kenesəret, kəni motiuvir-ərain bot ikin. ⁵⁴ Nian kəməhuvəri ikin əha, nətəmimi mīn ikin kəmotəhrun uəhai əmə məmə in Iesu. ⁵⁵ Kəni kəmotətiu məhuvən əpəha lahuənu mīn məutəni=pən kəm nətəmimi. Kəni nian kotətau məmə Iesu əha ikin əha, kotətki nətəm kautəhmis e rəhalah mīn pet məhuva ohni. ⁵⁶ Kəni ikin mīn rəfin Iesu tətəvən=pən ikin e lahuənu əlkələh mīn, mīne lahuənu asoli mīn, mīne ikin mīn rəfin tītəlau, nətəmimi kotətki nətəm kautəhmis mohiet motəlin əmə ilah əpəha e makit ikin. Kəni kəmotəkeikei məutəni=pən kəm Iesu məmə otegəhan e lah kotek əmə nīfifi napən rəhan. Kəni nətəmimi rəfin u kəmotek rəhan kot kəmotəuvir e rəhalah nīmisiən.

Nətəmi asoli mīn kəmotəməki e Iesu o kastim rəhalah

(Mat 15:1-9)

⁷ Kəni Farəsi nəuvein mīne nəgətun nəuvein rəha Lou, kəmotəpən əha Jerusiləm, məutəharəg ilah Iesu. ² Kəni kəmotəfu məmə nətəmimi mīn rəha Iesu nəhlmiləh tamikmik kəni məsoteikuasiən e noliən rəha Farəsi mīn, kəni motəuən. ^{VI}

³ Farəsi mīn, mīne nətəm Isrel tēpət, kəmautohtəu=pən əhruahru kastim rəha tīpilah nuvəh mīn. Kəutəkeikei moteikuas e nəhlmiləh e noliən kəti, kəni uərisig lan, kotəhrun nauəniən. ⁴ Kəni nian kotsipən e makit məhuva, məsotəuən pipimiən, motəupən moteikuas e nəhlmiləh, uərisig kəmanotəuən. Kəni mautohtəu=pən natimnati tēpət mīn lanəha iətəm kəmotos o tīpilah nuvəh mīn. Kəni kastim əhruahru əha ikin rəha neikuasiən e sospən, mīne kap, mīne pesin u kəmol e aiən. ^{VII}

⁵ Kəni inu Farəsi mīn mīne nəgətun mīn rəha Lou kotətapuəh o Iesu məmə, "Təhro rəham mīn nətəmi kəsohtəu-pəniən kastim rəha tīpitah nuvəh mīn!? Təhro kəsohtəuasiən e nəhlmiləh ko məpanotəuən, kəni mautol lanəha!?"

⁶ Mətəu Iesu təməni=pən kəm lah məmə, "Aupən Aiseə təməni pəhriən nian təməni pətigəm əhruahru nəghatiən rəha Uhgīn mətəni e təmah məmə itəmāh nəfaki eiūə mīn. In təməni məmə,

"Uhgīn təni məmə nətəmimi mīn u kautisai iəu e nəghatiən əmə rəhalah, mətəu nīkilah tətən=pən əpəha isəu.

⁷ Məutəfaki kəm iəu o nati əpnəpin əmə, mətəu-inu ilah kəutəgətun nətəmimi e lou iətəm iətəmimi əmə təmol

məutəni məmə lou rəha Uhgīn, mətəu kəpə." ^{VIII}

^{VI} 7:2 Luk 11:38 ^{VII} 7:4 Mat 23:25 ^{VIII} 7:7 Aes 29:13

⁸ Kəni Iesu təməni min kəm lah məmə, "Itəmah nəutəpəh Lou rəha Uhgīn mautohtəu=pən əmə kastim rəha iətəmimi."

⁹ Kəni mənī=pən kəm lah məmə, "Nəutəfəri pik o noliən əpətu rəhatəmah məmə nəkotəpəh Lou rəha Uhgīn kəni mautohtəu=pən aru əmə kastim rəhatəmah. ¹⁰ Mosis təməni məmə, 'Onəkisīai rəham tatə mine məmə. Nəmə iətəmi kəti tətəghati rah e rəhan tatə mine məmə, okəkeikei kohamu.' ¹¹ Mətəu itəmah nəkotəni məmə, iətəmi kəti nəmə təpəh nasiruīən e rəhan tatə mine rəhan məmə kəni mənī=pən kəm lau məmə, 'Rəhak u nati u iəkəmə iəkəsiru e təlau lan, mətəu iəmələhu əmə məmə rəha Uhgīn. Kəni nati kətəfən kəm Uhgīn ko kəsoliən nati kəti lan.'

¹² "Kəni kastim rəhatəmah tətəgəhan məmə suah kəti təhrun nəpəhiən nasiruīən e rəhan tatə mine rəhan məmə e noliən əha. Kəni inu təsisiāiən ilau. ¹³ Mətəu e noliən əha, nəutəgətun nətəmimi e rəhatəmah kastim məmə in nati agīn, kəni motol nəghatiən rəha Uhgīn tatol əmə nati əpnəpīn lan. Kəni natimnati min tēpət min lanəha itəmah nautol."

**Nati tol nətəmimi kotərəh
e nəhmti Uhgīn**
(Mat 15:10-20)

¹⁴ Kəni Iesu təmauin e nīmənīn nətəmimi məmə okəhuva iuəkīr ohni kəni tənī=pən kəm lah məmə, "Otətəlig vivi-to lak məmə nəkotəhrun noliən rəha nauəniən mine neikuasiən. ¹⁵ Nati iətəmimi tatun təsoliən iətəmimi tamīkmik e nəhmti Uhgīn, mətəu nati tatsipən e niki iətəmimi tatol iətəmimi tətamīkmik e nəhmti Uhgīn." II III

¹⁷ Nian Iesu tēmīet rəkis e nīmənīn nətəmimi u, kəni muvən əpəha imə, kəni rəhan min nətəmimi kotəta-puəh o nīpətī nəghatiən min u kəm in. ¹⁸ Kəni Iesu təmənī=pən kəm lah məmə, "Nəmə təhro itəmah min rəhn-kapə təmah tikə. Onəkotəkeikei motəhrun məmə natimnati iətəm iətəmimi tatun in təhmen əmə e nati ihluə təsoliən iətəmimi tətərəh e nəhmti Uhgīn. ¹⁹ Mətəu-inu tun kəni təsuvəniən e nīkin, mətəu tətuvən e nisigan, kəni matiet min." (E nəghatiən əha Iesu təmənī pətīgəm məmə nauəniən rəfin katun təuvīr e nəhmti Uhgīn.)

²⁰ Kəni tənī məmə, "Mətəu nati iətəm tatiet e niki iətəmimi, in tol iətəmimi tətamīkmik e nəhmti Uhgīn. ²¹ Mətəu-inu niki iətəmimi tətəhti natimnati tərəh tēpət, kəni nətəmimi kautol noliən tərəh min u: nīpətan mine nəman mine, kautit oneuən ilah min; kəutak-ləh; kəutohamu iətəmi; ²² kəutakləh e pətan rəha iətəmi pisin; kəutaumis pik o natimnati; kautol təfagə tərəh min; kəuteiuə; kautit əpnəpīn əmə nīpətan mine nəman; kautetet; kəutəni nīkalī iətəmi; kəutəfəri ilah;

I 7:10 Eks 20:12; 21:17; Dut 5:16 II E kopi əuas min nəuvein rəha Niutestimin iətəm kəmətēi e nəghatiən Kris aupən, nəghatiən pisin kəti min əha ikin iətəm tatilpīn nəghatiən u mətəni məmə, "¹⁶ *Itəmah rəfin matəlgitəmah tatig, otətəlig vivi, kəni motəhrun nəghatiən min u." III 7:15 Uək 10:14-15

kəutalməli. ²³ Noliən tərəh min əha, ilah kəha kaut-sipən e niki nətəmimi kəni mautol ilah kotamīkmik e nəhmti Uhgīn."

**Iesu təməghi pətīgəm
narmīn tərəh e nətī pətan kəti**
(Mat 15:21-28)

²⁴ Kəni Iesu tēmīet u ikinu kəni məsəu-pahav muvən əpəha Fonisiə, ima Nanihluə min e nītəni rəha Sīriə, mətətīg e nīmə kəti iuəkīr o taun u Taea, mətəhluəig məsəlkeikeiən məmə nətəmimi okotəhrun məmə in tətətīg əha ikin əha, mətəu ko təsəhluəigīən.

Mətəu pətan kəti əha ikin, narmīn tərəh tətətīg e rəhan pətəkəku. Pətan u təmair ikin əha, kəni in təsə-fakiən, in Ianihluə. (Nətəm Isrel kotəni məmə Nanihluə min kotəhmen e kuri.) Nian təmətəu natimnati təuvīr min iətəm Iesu tatol ilah, kəni tasək muva misin=pən nəulīn ohni məmə otəghi pətīgəm narmīn tərəh e rəhan pətəkəku. ²⁷ Mətəu Iesu tənī məmə, "Kəpə. Pəh kətaupən motaugīn kəlkələh min. Təsəuvīriən məmə okəraki=pən e nauəniən nig kəlkələh min kəm 'kuri min.'" IV

²⁸ Mətəu pətan u tənī məmə, "Nīpəhrīniən iətəmi asoli, mətəu nati əpnəpīn kuri min, mətəu kəgəhan məmə ilah kautun nīpispisi nauəniən nig kəlkələh min iətəm tatimərəgrəg=pən e nīpəg tēpil."

²⁹ Kəni Iesu təmənī=pən kəm in məmə, "Mətəu-inu nəmuhalpīn vivi rəhak nəghatiən, uvən-to əpəha imam ikin mafu narmīn tərəh tīniet rəkis e rəham pətəkəku." ³⁰ Pətan u təmāiu muvən iman lahuənu mafu rəhan pətəkəku tətəpīli-pəri vivi əmə e rəhan pət, kəni narmīn tərəh tīniet rəkis lan.

**Iesu təmol vivi
iətəmimi kəti matəlgīn talu məruru nəghatiən**

³¹ Kəni Iesu tēmīet ikin əha ima nətəm Taea kəni muvən=pən əpəha Saedon muvən=pən əpəha Tekapolis ikin matuvən əpəha e nəhu Lek Kaləli. ³² Kəni nətəmimi kəmotit iətəmimi kəti nīmatəlgīn talu kəni məruru nəghatiən məhuva məmə Iesu otələhu=pən nəhlmin lan pəh tətəu təuvīr min e nīmisiən. ³³ Kəni Iesu tēmīet suah u mian əpəha isəu nəuvētīn o nətəmimi, kəni məfən nəuanəhlmin e nīmatəlgīn kəni magəh nəhlmin V mələhu=pən e namīn. ³⁴ Kəni məsal pəri əpəha e neai, kəni meəhagəhli ohni e rəhan nəghatiən məmə, "Efata!" Nīpətīn tənī məmə, "Iəuvīr-tə!" ³⁵ Kəni əmeiko iətəmi u tīnatətəu nati, kəni namīn tīnəuvīr minātəghati vivi.

³⁶ Kəni Iesu təmənīəhu ilah məmə okəsotəniən nati u kəm nətəmimi. Mətəu nian Iesu təmətəkeikei kəm lah, mətəu ilah kəmotəkeikei motəni pətīgəm pik min kəm nətəmimi. VI³⁷ Kəmotauit pik ohni motəni məmə,

IV "Kəlkələh min" tətəgətun nətəm Isrel, kəni "kuri min" tətəgətun Nanihluə min. Nian koteruh nəghatiən u "kuri" mak u tətətīg lan, tətəgətun məmə Iesu in tətəni nəghatiən rəha nətəmimi nəuvein nətəm kəutəni e Nanihluə min məmə "kuri min." V E nian min əha, nətəmimi nīkilah tətəni məmə nəunəhuatəmi in təhmen e mərsin kəni tətəsiru e nīmisiən. VI 7:36 Mak 1:43-45

“Natimnati ræfin iætəm tatol, mætəu in tæuvir pik agin. Nætəmimi mīn u nīmatəlgilah talu kīnautətəu nati, mīne nætəmimi mīn u kotəruru nəghatīən kīnautəghati.”^I

**Iesu tæmaugin
nætəmimi fo-tausin**
(Mat 15:32-39; Mak 6:35-44)

8 E nian kəti mīn, nætəmimi tēpət kəməhuva mīn ohni, kəni mætəu niġlah nauəniən tīnikə. Kəni Iesu tæmauin e rəhan mīn nætəmimi kəhuva kəni təni=pən kəm lah məmə,² “Nīkik tīnahmə pik o nætəmimi mīn əpəha mætəu-inu, kəməhuərisig lak mīnotos rəkis nian kīsīl, kəni rəueiu əha, niġlah nauəniən tīnikə.³ Nəmə iəkahlī=pən ilah kautəhuvən əha rəueiu, kəni sueiuei otoh ilah, kəni nəhmtīlah otapīn e suaru, mætəu-inu kəməsotəuəniən nuvəh, kəni nəuvein kəmotšipən əpəha isəu.”

⁴ Kəni rəhan mīn nætəmimi kəmotətəpuəh ohni məmə, “?Okos iə pīret təhmen o nauġiniən ilah? In u ikinu nati tīkə ikin, nætəmimi kəsotatigīən ikin.”

⁵ Kəni Iesu tæmətəpuəh o lah məmə, “?Nautos pīret kuvəh?” Mætəu kotəni məmə “Səpīn.”

⁶ Kəni təməni=pən kəm nætəmimi məmə okotəharəg, kəni tos pīret u məfaki məni tagkiu kəm Uhgīn ohni, kəni məhapu məfən kəm rəhan mīn nætəmimi məmə okotəuəri e nætəmimi, kəni ilah kəmotol lanəha.⁷ Kəni kəmotos mīn nəmu əlkələh nəuvein motəfən kəm Iesu, kəni Iesu təfaki kəm Uhgīn ohni kəni məfən mīn kəm lah məmə okotəuəri kəm nætəmimi.⁸ Kəni nætəmimi mīn u Iesu tæmaugin ilah kotəhmen e fo-tausin, kəmotun nauəniən nərfīlah tāsīsi, kəni motəpəh nīpīspīsī nauəniən, kəni kaipei=pən e kətim asoli səpīn kotəri.¹⁰ Kəni Iesu təhli=pən nætəmimi kautəhuvən imalah mīn ikin. Kəni ilah rəhan mīn nætəmimi kəməhuvən e bot məhuvən əpəha e nītəni Talmanutə.

Farəsi mīn kəmotəni məmə okotəh nəmtətīən kəti
(Mat 16:1-4)

¹¹ Kəni Farəsi mīn nəuvein kəməhuva o Iesu maūtorgəhu kəm in motəni=pən kəm in məmə otol-to nəmtətīən asoli kəti pəh kotəhrun məmə in təmsipən pəhriən o Uhgīn, uə kəpə.¹² Kəni Iesu nīkin təməpəəu, kəni təmēəhagəhli o lah kəni məni məmə, “?Kərmə təhro nætəmimi mīn u rəueiu mīne kotəni məmə okotafu-to nəmtətīən kəti? Mætəu iətəni pəhriən kəm təmah məmə ko kəsoliən nəmtətīən kəti kəm təmah.”^{II}

¹³ Kəni məpəh ilah məhuvən e bot məhuvən əpəha e nīkali nəhu nəven=pən.

**Is rəha Farəsi mīn mīne
is rəha Kig Herot Antipas**
(Mat 16:5-12)

¹⁴ Rəhan mīn nætəmimi kəmotəlu e nəmkīən pīret təhmen mætəu kəmotos əmə kətīəh əmə məhuvən e bot.¹⁵ Kəni Iesu tæməuvahag kəm lah məmə, “Onauteh vivi itəmah o is rəha Farəsi mīn mīne is rəha Herot Antipas.”^{III}

¹⁶ Kəni kəmotəni=pən kəm lah mīn məmə, “Tətəni lanəha mætəu-inu kəməsotəmkīən pīret.”

¹⁷ Kəni mætəu Iesu tīnəhrun rəhalah nətəligīən kəni məni məmə, “?Təhro nəutəni nəghatīən əha məmə nəməsotəmkīən pīret? ?Təhro itəmah nəsoteruh əhanəhīən kəni məsotəhrun əhanəhīən? !Rəhn-kəpə təmah tiəkis!^{IV}¹⁸ Nəhmtītəmah u ikin. ?Təhro nəsotəhīən nati? Kəni nīpəgtəlgītəmah u ikin. ?Təhro nə-sotətəuiən nati? Iəkəhrun məmə nəmə təhro nīnotəlu e natimnati iætəm kīnəhuva rəkis.¹⁹ ?Nian iəmos pīret mīn əha faif məfən kəm nætəmimi əha faif-tausin kotun, kəni uərisig nəmotəipei nīpīspīsīn e kətim asoli kuvəh?” Mætəu kotəni məmə, “Tueləf.”^V

²⁰ Kəni tæmətəpuəh mīn o lah məmə, “?Kəni nian iəmos pīret əha səpīn məmə iəkəfən kəm nætəmimi mīn əpəha fo-tausin kotun, kəni uərisig nəməhuveipei=pən nīpīspīsīn e kətim asoli kuvəh?” Mætəu kotəni məmə, “Səpīn.”

²¹ Kəni tæmətəpuəh o lah məmə, “?Mætəu itəmah nəkotəruru əhanəh iəu?”

**Iesu tæmol vivi
iətəmi kəti nəhmtīn tərəh**

²² Kəni kəməhuvari əpəha ikin kəti kətəni məmə Pet-saitə, kəni nætəmimi ikin kəmotit suah kəti nəhmtīn tərəh məhuva kəni məutəkeikei o Iesu məmə otələhu=pən nəhlmīn lan.²³ Kəni Iesu təmos nəhlmī suah u mīan isəu nəuətīn o lahuənu kəni magəh nəhmti suah u^{VI} kəni mələhu=pən nəhlmī mil lan, kəni mətəpuəh ohni məmə, “?Nīnəhrun neruhīən nati uə kəpə?”

²⁴ Mætəu suah u tæməsal pəri kəni məni məmə, “Iətəfu nætəmimi mætəu kotəhmen əmə e niġi mīn mætəu in əmə u kəutaliuək.”

²⁵ Kəni Iesu tæmatig mələhu=pən mīn nəhlmīn mil e nəhmti suah u, kəni nəhmtīn tīnəhrun neruh vivīən natimnati mīnəpəh nəuau-əuauīən.²⁶ Kəni Iesu təmahli=pən məmə otatuvən iman ikin mætəu təmāniəhu məmə otəsuvən-pəniən əha lahuənu əha ikin.

Pitə təməni pətīgəm məmə Iesu in Məsaiə əpələ
(Mat 16:13-20; Luk 9:18-21)

²⁷ Kəni Iesu mīne rəhan mīn nætəmimi kəmohtī motəsəu pahav məhuvən e lahuənu mīn u iuəkīr o nati əpəha Sisəriə Filīpai. Nian kəməutəhuvən e suaru kəni

^{III} 8:15 Luk 12:1 ^{IV} 8:17 Mak 6:52 ^V 8:19 Mak 6:41-44 ^{VI} Afīn-to e futnot e Mak 7:33.

tətapuəh o lah məmə, “?Otəni-to məmə nətəmimi kotəni iəu məmə iəu pəh?”

²⁸ Mətəu rəhan mīn nətəmimi kotəni məmə, “Nətəmimi nəuvein kotəni məmə ik Jon Bəptais. Nəuvein kotəni məmə ik Elaijə. Nəuvein mīn kotəni məmə ik iəni kəti rəha Uhgīn aupən.”^I

²⁹ Kəni təmatəpuəh o lah məmə, “?Mətəu itəmah nəkotəni məmə iəu pəh?” Kəni Pitə təni məmə, “!IK u Məsaia II əpələ!”^{III}

³⁰ Kəni Iesu təməniəhu əskasik ilah məmə, okə-sotəni pətīgəmiən in kəm iətəmi kəti.^{IV}

**Iesu təməghati
e rəhan nimisiən**
(Mat 16:21-23; Luk 9:22)

³¹ Kəni təmatəgətun ilah kəni mətəni məmə, “Iəu Nəti Iətəmimi oīpanətəu nahməiən o natimnati tēpət. Nətəmi asoli rəha nətəm Isrel, mīne pris asoli mīn, mīne nəgətun mīn rəha Lou okotəməki lak, kəni motohamu iəu, mətəu oīəkos nian kisil ko, kəni məpanəmiəgəh mīn.”³² Təməni-vivi pau kəm lah, mətəu Pitə təmit Iesu mian əpəha e nīkali suaru kəni mətəniəhu əskasik məmə otəsəghatiən lanəha.³³ Kəni mətəu Iesu təməsal=pən meruh rəhan mīn nətəmimi, kəni məni=pən kəm Pitə məmə, “!Ik iərmis Setən asoli, ağım muvən isəu ohniəu! Rəham nətəlīgīən səniamə rəha Uhgīn, mətəu rəha iətəmimi əmə.”

Naulisiən e nəni pətīgəmiən Iesu kəm nətəmimi
(Mat 16:24-28; Luk 9:22-27)

³⁴ Kəni Iesu təmauin rəfin e nətəmimi, mīne rəhan mīn nətəmimi, məmə okəhuva ohni, kəni məni məmə, “Nəmə iətəmi kəti təni məmə otuərisig lak, otəkeikei malu aru lan, kəni mələs rəhan nigī kəməluau muərisig lak.”^V ^{VI}³⁵ Iətəmimi iətəm tolkeikei məmə otosmiəgəh rəhan nəmiəgəhiən e nəhue niftəni u, kəni otəmkarəpən e rəhan nəmiəgəhiən itulin. Mətəu iətəmi otimis ohniəu mīne Nəusiən Təuvir rəhak, in otos nəmiəgəhiən itulin.³⁶ ?Nəmə iətəmimi kəti tatos rəfin natimnati e nəhue niftəni, mətəu uərisig lan otimis kəni təsosīən nəmiəgəhiən itulin, in təmol win e nati təuvir kəti, uə kəpə? Kəpə.³⁷ Ko iətəmi təsəfəniən nati kəti kəm Uhgīn məmə Uhgīn otəfən nəmiəgəhiən itulin kəm in.

³⁸ “Nəmə nətəmimi kəutaulis e nəni pətīgəmiən iəu mīne rəhak nəghatiən kəm nətəmi kəsotəfakiən mautil təfagə tərāh, kəni o nian iəu Nəti Iətəmimi oīəkuva lan, iəu mīn oīəkaulis e nəni pətīgəmiən məmə ilah u rəhak mīn nətəmimi. O nian əha iəkuva itimah nagelo asim mīn e noraipiən əhagəhag asoli rəha rəhak tatə.”^{VII}

I 8:28 Mak 6:15 II Afīn-to e tiksīnəri o nəghatiən u “Məsaia.”
III 8:29 Jon 6:68-69 IV 8:30 Mak 9:9 V Nian nəmə okətu-pəri iətəmimi kəti e nigī kəməluau, in otəkeikei mələs rəhan nigī kəməluau muvən ikin okətu-pəri ikin. VI 8:34 Mat 10:38-39; Luk 14:27
VII 8:38 Mat 10:33

⁹ Kəni Iesu təməni məmə, “Iətəni pəhriən kəm təmah məmə, itəmah nəuvein u nəutəhtul u ikin rəueiu, ko kəsəhmisiən motətəuarus koteruh Narməniğīən Rəha Uhgīn otuva e nəsanəniən asoli.”^{VIII}

Nipəti Iesu təmuva mol pisin
(Mat 17:1-13; Luk 9:28-36)

² Kəni nian sikis kinəhuva mīnəhuvən rəkis, kəni Iesu tit Pitə, Jemis, mīne Jon, kəni ilahal pisin əmə kiluərisig lan məhuvən əpəha e nitəuət əfəməh kəti, kəni ilah pisin əmə əha ikin. Kəni kəmlafu nipəti Iesu təməuhlin muva mol pisin.³ Rəhan napən təmuva məruən mətoraip-oraip, ko iətəmi kəti təseikuasiən e napən kəti təruən lanəha.⁴ Kəni suah milahal əha kəmlafu Elaijə mīne Mosis kəmiəiet pətīgəm=pa məhləghati ilahal Iesu.

⁵ Kəni Pitə təməni=pən kəm Iesu məmə, “Iəgətun, təuvir məmə iəkluva u ikin u. Pəh mihlol nimauvluvl kisil, rəham kəti, rəha Mosis kəti, kəni rəha Elaijə kəti.”⁶ Pitə tinətəghati əpnəpīn əmə mətəu-inu kinləgin pik məhlərəmrumin.

⁷ Kəni nəpuə təmuva məuveg ilah, kəni kəmotətəu nəuia iətəmi kəti təmsipən əpəha e nəpuə məmə, “Inu nətik keikei u iəkolkeikei pik. Onəklətəlīg lan.”^{IX}⁸ Kəni rəueiu ağın mīn, kəmləirair, mətəu kəsleruhiən mīn suah mil, mətəu kəmleiruh əmə Iesu tətəhtul ilahal mīn.

⁹ Nian kəməuteiuaiu e nitəuət məhuvən əpəha ləhtəni, kəni Iesu təməniəhu əskasik ilahal məmə, “Natimnati mīn u nəmleh əpəha ilis e nitəuət, onəsləniən kəm iətəmi kəti milətəuarus=pən iəu Nəti Iətəmimi oīəkəmiəgəh mīn e nimisiən.”

¹⁰ Kəni ilahal kəmlisiəi nəghatiən rəha Iesu, mətəu kəməhləni əmə kəm lahal mīn məmə, “Nəghatiən əha təməni məmə otəmiəgəh mīn e nimisiən, kəruru məmə nipətīn təni məmə nak.”

¹¹ Kəni kəmlətəpuəh o Iesu məmə, “?Təhro iəgətun mīn rəha Lou kotəni məmə Elaijə otəkeikei maupən muva?”^X

¹² Kəni Iesu təməni=pən kəm lahal məmə, “Nipəhriəniən, Elaijə otaupən muva məmə otol vivi natimnati rəfin. ?Mətəu təhro Nauəuə Rəha Uhgīn təməni məmə iəu Nəti Iətəmimi oīəpanətəu nahməiən o natimnati tēpət, kəni nətəmimi okoteruh iəu motəuhlin nəmtahləh ohniəu motəpəh iəu?”^{XI}
^{XII}¹³ Mətəu iətəni pəhriən kəm təmahal məmə Elaijə tinuva rəkis, kəni kəmol nati tərāh lan təhmen e Nauəuə Rəha Uhgīn təməni məmə okəpanol lanəha.”^{XIII}

VIII 9:1 Mak 13:30 IX 9:7 Uək 3:22; 2Pitə 1:17-18 X 9:11 Mal 3:1 XI Nətəm Isrel rəhalah nətəlīgīən məmə nəmə Məsaia tuva, in otepət e nətəm Rom mīne marməniğ e nətəmimi. Mətəu ilah kəsotətəlīgīən lanu e Məsaia məmə otimis o lah, kəni mosmiəgəh ilah o nos rəkisiən nalpiniən o təfagə tərāh, kəni məfən nəmiəgəhiən itulin, kəni kətol win e nimisiən. XII 9:12 Sam 22:1-18; Aes 53:3; Mal 4:5-6 XIII 9:13 Mat 11:14

**Iesu tāmehgi pätigəm
narmīn tērah e suakəku kəti**
(Mat 17:14-21; Luk 9:37-43)

14 Nian kəmohtəlig=pa mīn, moteruh nətəmimi nəu-
vein mīn rəha Iesu, mətəu nīmənīn nətəmimi kəmo-
htəlau e lah, kəni iəgətun nəuvein rəha Lou mīne
nətəmimi mīn rəha Iesu kautorgəhu. 15 Nian nətəmi-
mi kəmoteruh Iesu, narmīlah tāmīuvig pik ohni, kəni
motaiu məhuva məmə okotəghati kəm in. 16 Kəni Iesu
təmətapuəh o lah məmə, “?Nakəha nautorgəhu ohni
itəmah nətəmimi mīn əpəha?”

17 Mətəu nətəmimi mīn u kəti təni məmə, “Iəgətun,
iəu iəmit nətik muva ohnik məmə onəkol vivi, mətəu-
inu narmīn tērah kəti tətətig lan kəni mol təruru
nəghatiən. 18 Kəni nian narmīn tērah əpə taskəlīm in,
kəni moh mələs iahu morin e nīməulul, kəni nəhun
nəuan ruən tatiet, təhmen e nəuauī nītəhi, kəni
matigət-ərain nəhluvn, nīpətīn tatikimkim. Kəni iəmə-
tapuəh o rəham nətəmimi məmə okotəhgi pätigəm
narmīn tērah u lan, mətəu kotəruru nəhgi
pätigəmiən.”

19 Mətəu Iesu təni məmə, “Kəsi, itəmah u nətəmimi
rəueiu mīne nəsotəhatətəiən lak. Kərmə oiəkətiḡ kitah
mīn itəmah mətəuarus=pən nian nak nəmanotəhatətə
lak. Kəni kərmə onəhḡin iəpanəmeig e təmah. !Otit
suakəku ko məhuva kəm iəu!”

20 Kəni kəmotələs məhuvən o Iesu. Kəni narmīn
tērah əpəha təmafū Iesu kəni tol suakəku u tauit
nīpətīn tərəmrumīn pik, kəni məmei morin əpə ləhtəni
e nīməulul məsəuəsəu mətān, kəni nəunəhuan tiet
təhmen e sop. 21 Kəni Iesu təmətapuəh o rəhan tətə
məmə, “Təmōl lanəha mīnos nu kuvəh?”

Mətəu rəhan tətə təni məmə, “Təmətəuəin e nian tə-
matəkəku mətəuarus=pa əha rəueiu. 22 Kəni nian
təpət narmīn tērah kəha tətəh mətələfən əpəha e
nīgəm mīne nəhu məmə otohamu. Nəmə nəkəhrun
noliən, pəh nəkasəkəhrūin itīmīlau masiru e tīmīlau.”

23 Mətəu Iesu təni məmə, “Nak əha, nəghatiən u
məmə, ‘Nəmə nəkəhrun noliən? Uhgīn təhrun noliən
natīmīnati rəfin kəm iətəmimi iətəm tətəhatətə lan.”^I

24 Kəni rəueiu agīn, tətə rəha suakəku u təmagət
əfəməh məmə, “Iəkəhatətə lam, mətəu in əmə u rəhak
nəhatətəiən təkəku əmə. !Asiru lak məmə rəhak
nəhatətəiən otəri mepət!”

25 Kəni nian Iesu təmeruh məmə nətəmimi nəuvein
mīn kinəutaiu mīnəutuva iuəkīr ohni məmə okotafu-
to, kəni təni=pən əskasik uəhai əmə kəm narmīn tērah
əpəha məmə, “Ik narmīn tērah iətəm natol nīmətəl-
gītəmi tətalu, kəni mol iətəmi təruru nəghatiən.
!Iəkəni=pīnə əhruahru u rəueiu məmə onəkiet e
suakəku u, kəni məsuva mīniən muvən lan!”

26 Kəni narmīn tērah əha təmagət əfəməh mol
suakəku əpəha tauit mərəmrumīn mīn u iuəkīr agīn
tīmīs, kəni miet lan. Ko nakafu məmə tīnimīs rəkīs,
kəni nətəmimi tēpət kotəni məmə tīnimīs. ^{II}27 Mətəu

I 9:23 Mat 21:21; Mak 11:23 II 9:26 Mak 1:26

Iesu təmeapən maskəlīm nəhlīmīn miuvi-pəri, kəni təh-
tul.

28 Iesu tāmuvən imə, kəni ilah pisin əmə rəhan mīn
nətəmimi kəutəharəḡ, kəni kotətapuəh ohni məmə,
“?Kərmə təhro iəkotəruru nəhgi pätigəmiən narmīn
tērah əpəha?”

29 Mətəu Iesu təni məmə, “Nəfakiən əmə təhrun
nəhgi pätigəmiən narmīn tērah mīn əha lanəha.”

Iesu təməni pätigəm mīn rəhan nīmīsīən
(Mat 17:22-23; Luk 9:43-45)

30 Kəni Iesu mīne rəhan nətəmimi kəmohtə u ikīnu
kəni məhuvən=pən əpəha e nītəni Kaləli ikīn, mətəu
Iesu təsəlkeikeiən məmə okəhrun məmə in əha ikīn
əha. ^{III}31 Təmōl lanəha mətəu-inu tətəgətun rəhan
mīn nətəmimi. Təməni məmə, “Iəu Nəti Iətəmimi,
okegəhan=pən lak kəm nətəmimi kotohamu iəu
iəkīmīs. Mətəu oiəkōs nian kīsīl, kəni məpanəmiəḡəh
mīn.”^{IV}

32 Kəni mətəu rəhan mīn nətəmimi kəsotəhrun
viviən rəhan nəghatiən, kəni nīkilah tīnətəḡin o nətə-
puəhiən e nīpətī nəghatiən rəhan. ^V

?Pəh in tēpət e lah?

(Mat 18:1-5; Luk 9:46-48)

33 Kəmohtə=pa əpəha Kapeniəm, kəni mīnautəhu-
vən imə kəti. Kəni Iesu təmətapuəh o lah məmə, “?Nak
əha nəmāutəni e suaru?”

34 Mətəu kinotaulīs o nuhalpīniən motəpnapīn əmə
mətəu-inu, e suaru kəməutəni məmə pəh in tēpət e
lah. 35 Kəni Iesu təməhtīahu məharəḡ, kəni mauīn e
rəhan nətəmimi tueləf məmə okəhuva-to ohni, kəni
təni=pən kəm lah məmə, “Iətəmi tolkeikei məmə in
otepət e nətəmimi, in otəkeikei meiuaiu e lah kəni mu-
va məmə in ioluək əmə kəti rəhalah.”^{VI}

36 Kəni mələs suakəku kəti muva mem aupən e lah,
kəni maskəlīm məmə, ³⁷ “Kəni iətəmimi iətəm tatos e
nīkin agiən suakəku təhmen e inu, kəni tatol e nəḡək,
kəni təhmen əmə məmə tatos iəu e nīkin agiən. Kəni
iətəmimi iətəm tatos iəu e nīkin agiən, kəni təhmen
əmə məmə tatos iətəmi u iətəm təmahli=pa iəu.”^{VII}

**Suah kəti təmōl nati apispīs
e nəḡḡi Iesu**

(Luk 9:49-50)

38 Kəni Jon təməni=pən kəm Iesu məmə, “Iəgətun iə-
motafu suah kəti tətəhgi pätigəm narmīn tērah mīn e
nəḡḡəm, kəni iəmotəniəhu mətəu-inu səniəmə kitah
kəti.”

39 Mətəu Iesu təni məmə, “Sotəniəhuīən, mətəu-inu
nətəmimi rəfin nətəm kautol nati apispīs mīn e
nəḡḡək, ko kəsotəni uəhaiən nəghatiən tērah lak.

40 Iətəmimi iətəm səniəmə rəhatah tīkīmīr, in tolkeikei
itah. ^{VIII}41 Iətəni pəhriən kəm təmah məmə, nəmə
iətəm tətəsiru e təmah, mətəu-inu rəhak u itəmah,

III 9:30 Jon 7:1 IV 9:31 Mak 8:31; 10:32-34 V 9:32 Luk 9:45
VI 9:35 Mat 20:25-27; Mak 10:43-44; Luk 22:24-26 VII 9:37 Mat
10:40 VIII 9:40 Mat 12:30; Luk 11:23

kəni Uhgín otətəou in o rəhan nolian təuvir u, nati əpnapin rəhan nasiruiən in nati əkəku əmə təhmen e nəhu tətəfinə kəm təmah məmə nəkotəmnim." I

**Nati tol iətəmi tətəmei
e rəhan nəmiəgəhiən**
(Mat 18:6-9; Luk 17:1-2)

42 Kəni Iesu tətətəkeiki mətəni məmə, "Kəlkələh min u kəutəhatətə lak, nəmə iətəmi kəti tol kəti tətəmei e rəhan nəmiəgəhiən uə rəhan nəhatətəiən, kəni iətəmi əha, Uhgín otol nalpinian asoli kəm in. Kəni nalpinian əha otəskasik tapirəkis nəmə kətu=pən kəpiel kəti e nentəuin, kəni kahtiuət lan əpəha ləuan-təhi lokamnim məmə otamnim.

43 "Kəni nəmə nəhlməm tol ik natol təfagə, kəni təuvir məmə nəkətahtuv rəkis mərəki lan. II Nəmə nəhlməm kətiəh əmə mətəu onəkəs nəmiəgəhiən itulın, inu təuvir pik mapirəkis agin məmə nəhlməm keiu mətəu okəraki=pən lam e nigəm asoli u naunun tika." III IV

45 Kəni nəmə nəhlikəm kəti tol ik nətəmei e rəham nəmiəgəhiən, nəkətahtuv rəkis. Nəmə nəhlikəm kətiəh əmə mətəu onəkəs nəmiəgəhiən itulın, inu təuvir pik mapirəkis agin məmə nəhlikəm keiu mətəu okəraki=pən lam e nigəm asoli. V

47 Kəni nəmə nəhmtəm kəti tol ik nətəmei e rəham nəmiəgəhiən, nəkələs rəkis. Nəmə nəhmtəm kətiəh əmə mətəu onəkuvən ikin Uhgín tətərməniğ ikin, inu təuvir pik mapirəkis agin məmə nəhmtəm keiu mətəu okəraki=pən lam e nigəm asoli. VI⁴⁸ Kəni ikin əha, uhrəl min okotətu e niətəi nətəmiimi ikin məsohmisiən, kəni nigəm tatus ilah kəni matuəu əmə kilpin ko kəsəhəpisiən nian kəti. VII

49 "Uhgín tətəarəgrəg=pən nigəm e nətəmiimi təhmen əmə e sol kətəarəgrəg=pən e nauəniən.

50 "Sol təuvir, mətəu nəmə otisiu, kəni kəruru məmə okəfən min nak pəh tətəhiən? Onəkətəkeiki motos sol u təhmen e nolkeikeiən e rəhatəmah nəmiəgəhiən, kəni motatig e nəməlinuian nian rəfin." VIII

?Təuvir məmə niətətan mine nəman okotəpəh ilah min,

uə kəpə?

(Mat 19:1-12; Luk 16:18)

10 Kəni Iesu tətəmiət ikin əha kəni muvən miət=pən əpəha e niətəni əpəha Jutiə e nəven niətəni=pən e nəhu Jotən. Kəni niəmən nətəmiimi kəmotuha-

I 9:41 Mat 10:42 II Inu nəghatiən əuhlin iətəm tətəgətun məmə Iesu tolkeiki məmə kitah okotəkeiki motol uək əskasik o nəpəhiən rəhatah nolian tərəh min. Təhmen məmə kəutətahtuv rəkis nolian tərəh. Mətəu in tətəolkeikeiən məmə okotərəkin niətətiəh. III E kəpi əuas min nəuvein rəhan Niutəstimin iətəm kəmətei e nəghatiən Kris əupən, katilpin nəghatiən kəti min e fes 44 iətəm təhmen=pən əmə e fes 48. IV 9:43-44 Mat 5:30 V E kəpi əuas min nəuvein rəha Niutəstimin iətəm kəmətei e nəghatiən Kris əupən, katilpin nəghatiən kəti min e fes 46 iətəm təhmen=pən əmə e fes 48. VI 9:47 Mat 5:29 VII 9:48 Aes 66:24 VIII 9:50 Mat 5:13; Luk 14:34

pumin=pən min ilah min ohni, kəni tətəgətun ilah məmə inu tətəgətun ilah mine nian min.

2 Kəni Farəsi nəuvein kəməhuva moteiuə əmə motətapuəh ohni məmə, "?Təhro? Rəhatah Lou tətəgəhan məmə iərman təhrun nəpəhiən rəhan pətan mol difos lan, uə kəpə?"

3 Mətəu Iesu tətətapuəh o lah məmə, "?Lou nak u Mosis tətəmələhu əupən kəm təmah?"

4 Kəni mətəu kotəni məmə, "Mosis tətəgəhan lan məmə nəmə iərman tətəpəh rəhan pətan, kəni tətəkeiki mətei nauəuə kəti məfən kəm rəhan pətan məmə in tinəpəh minol difos lan, kəni ko mənahli pətəgəm." IX

5 Mətəu Iesu tətəni məmə, "Mosis tətətei lou ko mətəu-inu rəhn-kəpə təmah tiəkis pik. 6 Mətəu e nətuəiniən, Uhgín tətəmol natimnati, kəni mol iərman mine pətan. X⁷ O nati əha in əha, iərman otəpanəpəh rəhan tətə mine məmə, kəni mətuətig ilau rəhan pətan. 8 Kəni ilau okiəuva niətəilau kətiəh. Kəni rəueiu, ilau səniəmə keiu, mətəu kətiəh əmə. XI⁹ Uhgín tinilpin ilau kiniəuva minuol kətiəh, kəni o nati əha, pəh iətəmiimi kəti ko tətətahtuviən rəhalau natigəh."

10 Kəni Iesu mine rəhan nətəmiimi kəməhuven əpəha imə, kəni rəhan min nətəmiimi kotətapuəh ohni o nati u. 11 Kəni tətəni=pən kəm lah məmə, "Tətəmi tatol tifos mətəpəh rəhan pətan kəni matit min in pisin kəti, in tatol təfagə tərəh e rəhan əhruahru pətan. XII¹² Kəni təhmen min əmə, nəmə pətan kəti tətəpəh rəhan iərman kəni matitəu=pən in pisin kəti, in min tatol təfagə tərəh e rəhan əhruahru iərman."

Iesu tətəfəki o kəlkələh min

(Mat 19:13-15; Luk 18:15-17)

13 Kəni nətəmiimi nəuvein kəmotəmki kəlkələh min məhuva o Iesu məmə otələhu=pən nəhlmən e lah məfən nəuviriən rəha Uhgín kəm lah. Mətəu rəhan min nətəmiimi kəmutəniəhu ilah.

14 Mətəu nian Iesu tətəruh, kəni niəməha tol, mətəhi ilah məmə, "Pəh kəlkələh min okəhuva ohniəu. Sotəniəhuian kəlkələh min u, mətəu-inu nətəmiimi min u nikilah təhmen əmə e niki kəlkələh min, ilah u Uhgín tətərməniğ e lah. 15 İatəni pəhriən kəm təmah məmə, nəmə iətəmi kəti tətəolkeikeiən məmə oteiuaiu məhmen e kəlkələh min u kəti mupəh Uhgín tətərməniğ lan, ko in tətətatig əhgəliən Nərməniğəh Rəha Uhgín." XIII¹⁶ Kəni mos kəlkələh min e nəhlmən, kəni mələhu=pən nəhlmən e lah məmə, "Pəh Uhgín otəfinə rəhan nəuviriən kəm təmah."

Suah kəti rəhan nautə tətəpət

(Mat 19:16-22; Luk 18:18-23)

17 Nian Iesu tinətəliuək matuven, kəni suah kəti tətəmaiu muva misin=pən nəulin ohni məmə, "Təgətun təuvir, oikəkeiki mol nak u məmə iəkəs nəmiəgəhiən itulın?"

IX 10:4 Dut 24:1-4; Mat 5:31 X 10:6 Jen 1:27; 5:2 XI 10:8 Jen 2:24; Efəs 5:31-33 XII 10:11 Mat 5:32 XIII 10:15 Mat 18:3

¹⁸ Mätäu Iesu tæni mämæ, “?Tæhro nætæni mämæ iæu iætæmi tæuvir? Uhgîn pisin æmæ u in tæuvir, iætæmi kæti min tikæ mämæ in tæuvir. ¹⁹ Ik ninæhrun rækis lou min ræha Mosis mämæ onæsohamuiæn iætæmi, mæsaklæhiæn, mæseiuæiæn, mæsaklæhiæn e pætæn, onækækeikei misiai ræham tatæ mine mämæ.” ^I

²⁰ Mätäu suah u tæni mämæ, “Iægætun, lou min u, ia-tol ræfin ilah nian iæmatækæku mätæuarus=pa u ræueiu mine.”

²¹ Kæni Iesu tæmæsal=pæn æhruahru meh suah u molkeikei pik, kæni mæni mämæ, “Nati kæti min æmæ æha ikin onækol. Uvæn mol nætæmimi kotos næhmti ræham nautæ ræfin agin, kæni mæfæn mæni lan kæm nan-rah min, kæni ik onækos næuviriæn tepæt æpæha e negæu e neai. Kæni muva, muærisig lak, mol mämæ ræhak iætæmimi.”

²² Kæni nian suah u tæmætæu næghatiæn u, kæni næhmtin tæmæpæou, kæni nikin tæmæpæou pik ohni, matuvæn mätæu-inu ræhan nautæ tepæt.

**Tiækis o iætæmi ræhan
nautæ tepæt mämæ otuvæn
ima Uhgîn**

(Mat 19:23-30; Luk 18:24-30)

²³ Kæni Iesu tæmæsal=pæn meruh nætæmi min æha ikin, kæni mæni=pæn kæm ræhan min nætæmimi mämæ, “!Næman! Tiækis pæhriæn o nætæm ræhalah nautæ tepæt mämæ okæhuvæn motatig ahgæl e Narmæniagian Ræha Uhgîn.”

²⁴ Kæni ræhan min nætæmimi kæmotauit pik o næghatiæn ræhan, mätæu Iesu tæmæni min mämæ, “Nenætik min, tiækis pæhriæn mämæ iætæmi kæti otuvæn matig ahgæl e Narmæniagian Ræha Uhgîn. ²⁵ Tiækis o kamæl ^{II} asoli mämæ otuvæn=pæn e nipæg nitil, mätæu tiækis pik agin o iætæm ræhan nautæ tepæt mämæ otu-væn matig ahgæl e Narmæniagian Ræha Uhgîn.”

²⁶ Kæni ræhan min nætæmimi kæmotauit pik ohni motæni mämæ, “?Ei, mätæu pæh tæhrun nosiæn næmiægæhiæn itulin?” ^{III}

²⁷ Kæni Iesu tæmæsal=pæn meruh ilah, kæni mæni mämæ, “Nak u, ko iætæmimi tæsolæiæn. Mätæu Uhgîn, in tæhrun nolæiæn natimnati ræfin.”

²⁸ Mätæu Pitæ tæni mämæ, “Itimah iæmotæpæh ræfin ræhatimah natimnati mämæ oiækohuærisig lam.”

²⁹ Mätæu Iesu tæni mämæ, “Iætæni pæhriæn, iætæmimi iætæm otæpæh ræhan nimæ, uæ pian min, uæ kakæ min, uæ mamæ, uæ tatæ, uæ kækælæh min, uæ ræhan niftæni ohniæu mine Nanusæiæn Tæuvir, ³⁰ e næmiægæhiæn ræha næhue niftæni u, in otos nitailah uan-hanrit, inu nimæ min, mine pian min, mine kakæ min, mine mamæ min, mine kækælæh min, mine niftæni min — kæni in otos min nærahæiæn min iætæm nætæmimi okotol kæm in. Kæni e næmiægæhiæn vi iætæm otæpanuva, in otos

^I 10:19 Eks 20:12-17; Dut 5:16-20 ^{II} Kamæl in nati miægæh kæti iætæm in iahgîn tapirækis hos mine kau. Afin-to e tiksineri. ^{III} Narmilæh tæmiuvig pik, mätæu-inu nikilæh tæhti mämæ ilah u nætæm ræhalah nautæ tepæt, konu Uhgîn tolkeikei pik agin ilah, mätæu-inu in tætasiru e lah e nautæ ræhalah.

næmiægæhiæn itulin. ³¹ Mätæu nætæmimi tepæt u kau-taupæn u ræueiu, okæpanæhuærisig, kæni nætæmi u kautæhuærisig u ræueiu okæpanotaupæn.” ^{IV}

Iesu tæmæni min mämæ otæpanimis

(Mat 20:17-19; Luk 18:31-34)

³² Kæni Iesu mine kæmotaliuæk e suaru mæutæri=pæn æpæha Jerusilæm, kæni Iesu tæmætaupæn e ræhan min nætæmimi, æmeiko narmilæh tæmiuvig pik ohni, kæni nætæmi kæmæutæhuærisig e lah kæmotægîn. Kæni Iesu tit rækis ræhan min nætæmi tuelæf mæhuvæn, kæni mætæni=pæn nati nak iætæm okæpanol lan, ³³ mæni mämæ, “Otætægig vivi-to lak. Ræueiu kinæutæri minæ nautæhuvæn æpæha Jerusilæm, kæni okegæhan=pæn lak iæu Næti Iætæmimi e næhlmi pris asoli min mine nægætun min ræha Lou. Kæni okotæni mämæ oiækimis, kæni okotæhlman=pæn lak e næhlmi Nanihlua min. ³⁴ Kæni okotæuvsan lak, kæni motagæh iæu, motalis iæu, kæni motohamu iæu. Mätæu e nian tatol kisil lan u, iæpanæmiægæh min.” ^V

**Jemis mine Jon kæmuætæpuæh mämæ Iesu otol nati kæti
kæm lau**

(Mat 20:20-23)

³⁵ Kæni Jemis mine Jon, næti Sæpæti mil, kæmiæuva o Iesu, kæni muæni=pæn ohni mämæ, “Iægætun, iækuolkeikei nati kæti mämæ onækol kæm timlau.”

³⁶ Kæni Iesu tæni mämæ, “?Nækuolkeikei nak mämæ iækol kæm tælau?”

³⁷ Mätæu kuæmæ, “O nian nækuva mämæ onækarmæniæg e næhagæhagiæn ræha næsanæniæn ræham, kæni iækuolkeikei mämæ onækegæhan e timlau kæti tæharæg e næhlmæm maru kæni kæti tæharæg e næhlmæm mæuil, ikin mil ko ima næsanæniæn mine nisaiæn ikin.”

³⁸ Kæni Iesu tæmæni=pæn kæm lau mämæ, “Itælau nækuæru nati nætuæni. ?Tæhro? ?Itælau, nikitælau tæhti mämæ nækuæhmen o nænmiæn e kap ræha næhmæiæn iæu oiækæmniæn lan? ?Kæni muæhmen min mämæ okol bæptais e tælau e næhmæiæn mämæ inu okol lak?” ^{VI}

³⁹ Kæni kuæmæ, “!Æuæh, iækuæhmen lan!” Mätæu Iesu tæni mämæ, “Pæhriæn, onækuækeikei nænmiæn e kap iæu iækæmniæn lan. Kæni okol bæptais e tælau e bæptais iætæm okol bæptais lak lan. ^{VII}⁴⁰ Mätæu o næharægæiæn e næhlmæk maru mine mæuil, sæniæmæ ræhak mämæ iækæni. Ikin mil æha, ilau ræha nætæmimi u iætæm Uhgîn tæmol æpenæ-penæ o lah.”

**Iætæmi iætæm otæpæt
e nætæmimi**

(Mat 20:24-28)

⁴¹ Uærisig lan, ræhan nætæmi ten kæmotætæu næghatiæn u, kæni niæmæha tæmol ilah o Jemis mine Jon. ⁴² Kæni Iesu tæmauin e ræhan min nætæmimi kæhuva, kæni tæni=pæn kæm lah mämæ, “Itæmah nækotæhrun mämæ nætæmimi min u kotæni mämæ okotepæt e

^{IV} 10:31 Mat 20:16; Luk 13:30 ^V 10:34 Mak 8:31; 9:31 ^{VI} 10:38 Mak 14:36; Luk 12:50 ^{VII} 10:39 Uæk 12:2; Næh 1:9

Nanihluā min, kautāfəri aru ilah, kəni nətəmi asoli rəhalah kautol nalkutiən asoli kəm rəhalah min nətəmi. ^I

⁴³ “Mətəu itəmah onəsotolien lanəha. Nəmə itəmah kəti tolkeikei məmā in otepət e təmah, in otəkeikei muva məmā in ioluək əmə kəti rəhatəmah. ^{II}⁴⁴ Kəni nəmə itəmah kəti tolkeikei məmā in otit itəmah, kəni in otəkeikei muva məmā in iol əhrui kəti rəhatəmah. ⁴⁵ Kəni iəu min, Nəti İətəmi, iəməsuvaie n məmə nətəmi okotol uək kəm iəu, mətəu iəmuva məmā iəkol uək kəm nətəmi kəni məfən rəhak nəmiəghien məmə iəkītis ilah e rəhalah nolien tərəh min.”

Iesu təmol vivi nəhmti Patimiəs

(Mat 20:29-34; Luk 18:35-43)

⁴⁶ Kəni Iesu mine rəhan min nətəmi, kəməhuva əpəha Jeriko. Kəni nian kinohiet mautəhuvən, kəni nətəmi tepət kəməhuərisig e lah. Kəni suah kəti nəhmtin tərəh, tətəharəg e nīkali suaru, nərgin u Patimiəs nəti Timiəs. Nian rəfin tətəsiə e məni o nətəmi. ⁴⁷ Nian təmətəu məmā Iesu iətəm Nasərit tətali-uək e suaru mətəu, kəni təmagət əfəməh məmā, “!Əui, Iesu Mipi Tefit, asəkəhrui iəu masiru lak!”

⁴⁸ Kəni nətəmi nəuvein kotearəg lan motəni məmā, “!Ei, sagətien!” motəni pau mətəu in təməha magət əfəməh pik min məmā, “!Mipi Tefit, asəkəhrui iəu masiru lak!”

⁴⁹ Kəni Iesu təhtul kəni məni məmā, “Otauin-pən-to e suah u məmā tuva.” Kəni motəni=pən kəm in məmā, “Ei, agien, məhtul, mətəu-inu Iesu tətəuin lam.”

⁵⁰ Kəni suah u təməraki e rəhan kot, miuvig-pəri məhtul muvən o Iesu. ⁵¹ Kəni Iesu tətəpuəh ohni məmā, “?Nəkolkeikei nak?” Mətəu təni məmā, “İəgə-tun, iəkolkeikei məmā nəkol vivi nəhmtək pəh iəkeh nati.”

⁵² Kəni Iesu təni məmā, “Atuvən. Rəham nəhatətəien tinol vivi ik.” Kəni rəueiu agin min nəhmtin təməuvir, tinateh nati. Kəni minatitəu=pən Iesu məutan. ^{III}

Iesu təmasuə e togki mətuvən Jerusiləm

(Mat 21:1-11; Luk 19:28-40; Jon 12:12-19)

11 Kəməhuvən iuəkir o Jerusiləm, iuəkir o lahuənu mil u Petfas mine Petəni, mautəhuvən əpəha e Nītəuət Rəha Nigi U Olif, kəni Iesu təmahlipən rəhan keiu iətəmi mil kuəpən. ² Təməni=pən nəghatien u kəm lau məmā, “Onəkian əpəha e lahuənu əha kəutəsə=pən ikin. O nian nəkian əha ikin, kəni ko muəruh min nəti togki kəti kəsasə əhanəhian lan kə-mohrain. Kəni nəkiatis muəsig miəuva. ³ Kəni nəmə iətəmi kəti tətəni məmā, “?Onəkuəhro e nəti togki?” kəni nəkuəmə, “İərməniəg tolkeikei, kəni otəpanahli=pə min tuva uəhai əmə.”

⁴ İlau kəmian kəni muəruh nəti togki u kəmoəhrian e nīkali suaru əpəh iuəkir o namtihiluə e nimə, kəni ki-

I 10:42 Luk 22:25-26 II 10:43 Mat 23:11; Mak 9:35 III 10:52 Mak 5:34

atis. ⁵ Mətəu nətəmi nəuvein kəməutəhtul əha ikin kəni motəpuəh o lau məmā, “!Ei! Nətətiatis nəti togki u o nak?”

⁶ Kəni kəmuəni=pən nəghatien rəha Iesu kəm lah, kəni kəmotegəhan=pən e nəti togki kəm lau. ⁷ Kəni kəmuəsig togki mian o Iesu, kəni muəpəg rəhalau kot muəhtərain nəhue togki u lan, kəni Iesu təmasuə lan. ^{IV}⁸ Kəni nətəmi tepət kəmotəpin rəhalah kot əpəh e suaru, kəni nəuvein kəmotəiu məhuvən əpəha e nīkī-nati motətəi nīmənati motəmkī məhuva motəpin əpəh e suaru. ^V⁹ Nətəm kəutaupən mine nətəm kautəhuərisig kəmotəgət əfəməh məmā, “!Hosanə, ^{VI} əni-vivi Uəgin!”

!İərməniəg Uəgin tətətiəg ilau iətəmi u iətəm tətəuva e nərgin! ^{VII}

¹⁰ !Pəh Uəgin otəfən rəhan nəuvirien kəm suah u tətəuva məmā iərməniəg təhmen e Tefit u tīpītəmah əupən! “!Hosanə o Uəgin əpəha ilis e negəu e neai!”

¹¹ Kəni Iesu təmuvən əpəha Jerusiləm e Nimə Rəha Uəgin meruh rəfin natimnati mitəlau. Mətəu mitəgar tinaləlin rəkis, kəni tiet ilah rəhan min tueləf nətəmi mautəhuvən min Petəni.

Nigi kəti fik iətəm nəuan tikə

(Mat 21:18-19)

¹² Kəni kəməni pa lauig lan, kohiet min Petəni mi-nautəhuvən Jerusiləm, kəni nəumis tinus Iesu. ¹³ Kəni təsə=pən e nigi kəti fik tətəhtul əpəha isəu nəuətin nimalin tepət. Tuvən məmā otəhli nəuan kəti, mətəu nəuan tikə, nimalin əmə, mətəu-inu səniəmə nian rəha nigi fik tətəuə lan. ^{VIII}¹⁴ Kəni Iesu təməni=pən kəm niggi fik əha məmā, “Pəh nətəmi kəsotun minian nəuam e nu min rəfin.” Kəni rəhan min nətəmi kəmotəu rəhan nəghatien əha təməni. ^{IX}

Iesu təmahlipətəgəm nətəmi e Nimə Rəha Uəgin

(Mat 21:12-17; Luk 19:45-48; Jon 2:13-22)

¹⁵ Kəni kəməhuvən mohiet=pən əpəha Jerusiləm, kəni Iesu tuvən əpəha imə e Nimə Rəha Uəgin məhgi pətəgəm nətəmi kautol makit, kəni məhuvihin tepil rəha nətəm kautol senis e məni, mine stul rəha nətəmi kautol səlim e mak min. ^X^{XI}¹⁶ Kəni məhtul pəsəg e nətəmi məmā okəsotəmkian rəhalah natimnati məhuvən əpəha e Nimə ikin Rəha Uəgin. ¹⁷ Kəni təməgətun ilah məmā, “Kəmətei=pən e Nauəuə Rəha Uəgin məmā Uəgin təni məmā, “Rəhak nimə, in nimə

^{IV} *Togki in nati miəgəh kəti təhmen e əhos əkəku. İətəmi rəha nəluəginian otasua e əhos kəti, mətəu iətəmi rəhan nətəligian ləhtəni otasua e togki. Nian Iesu təmasuə e togki, tətəgətun məmā in tətəuva e nəməlinuian təhmen e Kig iətəm rəhan nətəligian ləhtəni. Sek 9:9 tətəni məmā nian Məsaie otəva Jerusiləm, in otasua e nəti togki kəti. V* *Kəmotol lanəha tətəgətun=pən məmā kautəfən nisaiəni. VI* *Əupən nīpəti nəghatien u “Hosanə” təni məmā, “osmiəgəh.” Kəni mətəu uərisig lanko, nīpətin tinuva min, “əni-vivi.” VII 11:9 Sam 118:25-26 VIII 11:13 Luk 13:6 IX E Oltestimin mine Niutestimin, nigi fik tətəgətun nətəm İsrəl. X* *Afin-to e tiksianri “Nimə Rəha Uəgin” o nəhrunian natimnati nian Iesu təmuvən məhgi pətəgəm nətəmi e Nimə Rəha Uəgin. XI 11:15 Sek 14:21; Jer 26:1-15; Hos 9:15-16; Mal 3:1-5*

rəha nəfakiən məmə nətəmimi e nitanı min rəfin okotəfaki=pa ikin kəm iəu.' I Mətəu itəmah nəmotol məmə in 'nimə rəha iakläh min.'" II

18 Kəni pris asoli min mine nəgətun min rəha Lou kəmotətəu rəhan nəghatiən. Kəni kinotəgin e Iesu mətəu-inu nian nımənin nətəmimi kəmotətəu rəhan nəgətuniən, narmilah tiuvig pik ohni. Kəni pris asoli min mine nəgətun min rəha Lou kinotətuəuin məutəsəl e suaru kəti məmə okotohamu in. III¹⁹ Kəni nian tinəhnaıuv, Iesu mine rəhan min nətəmimi kohiet Jerusiləm minautəhuvən.

Nigi fik təmimis mətəgətun nəhatətəiən rəha nətəmimi

(Mat 21:20-22)

20 Kəni kəməni lauig lan, kəməhuva min e suaru motafu nigi fik əha tinaukei rəkis muvən mətəuərus əpəha e nəukətin. 21 Kəni Pitə nikin tinəhti nəghatiən rəha Iesu e nigi əha, kəni tənı=pən kəm in məmə, "Iəgətun, afu-to nigi fik əpələ nəməni rah, kəni tinaukei rəkis!"

22 Kəni Iesu təmənı=pən kəm lah məmə, "Otəhatətə əmə e Uhgın. 23 İətəni pəhriən kəm təmah məmə nəmə iətəmi kəti tətəhatətə pəhriən e Uhgın, kəni otənı=pən kəm nıtəuət əpəha məmə, 'Uvən, miuvig pətigəm əpəha ləuantəhi mamnim,' kəni nəmə təsəniən e nikin keıu, məhatətə əmə e Uhgın, kəni nati u otol nıpəhriənıən. IV²⁴ Kəni o nati u inu, iəkəni kəm təmah məmə, nəmə nəkotəfaki o nati kəti kəni motəhatətə məmə onəkotos pəhriən, kəni onəpanotos rəfin nati u nəmotəfaki ohni. V

25 "İE nian nəkotəhtul məutəfaki, mətəu nikitəmah nəuəvetin əha ikin tərəh mətəu-inu iətəmi kəti təmol nati kəti təsəhmenıən e təmah, kəni otalu e rəhan noliən tərəh məsotalpiniən nıtai təfagə tərəh rəhan. Otol lanəha pəh Uhgın əpəha e negəu e neai in otalu kəni mafəl rəhatəmah təfagə tərəh min." VI VII

?Pəh təmegəhan e Iesu məmə otol natimnati min əha?

(Mat 21:23-27; Luk 20:1-8)

27 Kəni Iesu mine rəhan tueləf nətəmimi kəmotəhtəlig=pa min əpah Jerusiləm. Kəni Iesu taliuək mətan əpəha e Nimə Rəha Uhgın, kəni pris asoli nəuəvin, mine nəgətun min rəha Lou, mine nətəmi asoli rəha nətəm İsel kəməhuva ohni. 28 Kəni kəutətapuəh məmə, "?Əni-to kəm timah məmə pəh təmegəhan lam natol natimnati min əha? ?Kəni pəh təmegəhan e nepətiən əha, Uhgın uə iətəmimi əmə?"

29 Kəni Iesu təmənı=pən kəm lah məmə, "Oıəkətapuəh-pinə-to nəghatiən kəti kəm təmah, kəni nəmə nəkotəhalpın ko, kəni iəkəni=pinə məmə pəh

I 11:17 Aes 56:7 II 11:17 Jer 7:11 III 11:18 Mak 14:1 IV 11:23 Mat 17:20 V 11:24 Mat 7:7 VI E kopi əuas min nəuəvin rəha Niutestimin iətəm kəmətəi e nəghatiən Kris əupən, nəghatiən pisin kəti min əha ikin iətəm tatilpın nəghatiən u mətəni məmə, "26 *Mətəu nəmə itəmah nəsotaluiən, motaskəlim iəkis e nikitəmah noliən tərəh min rəha nətəmimi iətəm kəutol e təmah, motalpın, kəni ko rəhatəmah Tatə Uhgın əpəha e negəu e neai otəsəluian kəni malpın noliən tərəh min rəhatəmah." VII 11:25 Mat 6:14-15

təmegəhan e nepətiən u məmə iəköl natimnati min əha. 30 ?Otəni-to məmə pəh təməni məmə Jon otol bəptais e nətəmimi? ?Uhgın, uə iətəmimi əmə kəti?"

31 Kəni əmeiko kinotəni-əni kəm lah min məmə, "?Ei, okotəni məmə nak? Nəmə okotəni məmə Uhgın əha rəueıu, kəni otəni min məmə, kəni təhro kəmə-sotəhatətəiən e Jon. 32 Mətəu, ko kəsotəniən məmə iətəmimi əmə kəti." Kəmotəni lanəha mətəu-inu ilah kəmotəgin e nətəmimi iətəm kinotəni rəkis nıpəhriənıən e Jon məmə in iəni kəti rəha Uhgın. 33 Kəni kəmotəni=pən kəm Iesu məmə, "İtimah iəkotəruu." Mətəu Iesu tənı məmə, "Kəni iəu min, ko iəsəni pətigəmiən kəm təmah məmə pəh təmegəhan e nepətiən məmə iəköl natimnati min əha."

Nəghatiən əuhlin e nətəmimi kəutasum o nəua krep

(Mat 21:33-46; Luk 20:9-19)

12 Kəni Iesu təmənı nəghatiən əuhlin kəti kəm lah məmə, "Suah kəti təmasum e nəua krep, u nıləuis katol wain e nəuan. Kəni mol kəlkəl e kəpiel tuvən mıtəlau lan, kəni mol ikin kəti o noliən nımei naliuək-alıuəkıən e nəua krep məmə nəhuın otaiu kəni kol wain lan. Kəni mol nimə kəti iətəm in ilıs məmə iətəmi otəri lan mətəsəl vivi o nasumiən o nati miəgəh min mine nətəmimi. Kəni təmegəhan=pən e nasumiən kəm nətəmimi məmə okotasum lan, kəni məuəri nəua krep, nəuəvetin rəhan, nəuəvetin rəhalah. Kəni miet muvən e naliuəkıən iki pisin kəti. VIII IX X

2 "Matuvən, matuvən, kəni nian nıləuis u krep təmol nəuan kəni minımarəg, iətəmi asoli təmahlı=pən rəhan kəti ioluək məmə in otuvən meh nətəm kəutol uək e rəhan nasumiən məmə okotəhli nəua krep, kəni motəuəri motəfən rəha iətəmi asoli nəuəvin. 3 Mətəu nətəmimi min əha kəmotəhtul motəhti ioluək əha, kəni motahlı=pən titəlig məsotəfəniən nəua krep nəuəvin mine kəm in.

4 "Kəni iətəmi asoli u tahlı=pən min rəhan kəti ioluək tuvən, kəni kotoh rəhn-kapə motol aulis in. 5 Kəni tahlı=pən min rəhan kəti ioluək tuvən, kəni kotohamu timis. İlah tepət kəməhuvən, kəni nətəmimi min u kotohəein nəuəvin, kəni motohamu nəuəvin.

6 "Kəni kətiəh əmə əha ikin ilau min kətuətiğ, inu nətin keikei. Naunun, təmahlı=pən nətin, kəni nikin təhti məmə, 'İlah okotəkeikei motisıai nətik.' 7 Mətəu təmuvən kəni nətəmimi min u kotəni məmə, 'İnu nəti iətəmi asoli iətəm otarmənıg e nasumiən nian rəhan tatə otimis. !Pəh kəhuvən motohamu min, kəni motarmənıg e nasumiən rəhan!' 8 Kəni kəmotaskəlim motohamu, kəni motələs nıpətin məhuvən motərakı=pən lan əpəha ihluə e nasumiən." XI

9 Kəni Iesu təmənı=pən kəm lah məmə, "?İətəmi asoli u otol nak? Otuvən mohamu ilah kəni məfən min nasumiən u kəm nətəpisin min nəuəvin."

VIII E Oltestimin, nasumiən rəha krep in tatol nəmtətiən rəha İsel. IX Afin-to e tiksınəri "nasumiən rəha krep." X 12:1 Aes 5:1-2 XI 12:8 Hip 13:12

10 Kəni Iesu təmāni=pən kəm lah mēmə, “?Nə-motafin e Nauəuə Rəha Uhgın u, uə kəpə? Tətəni mēmə,
‘Kəpiel u iətəm nətəmimi rəha nuvləkinian nimə kəsotolkeikeian motəpəh,
in tinuva kəpiel keikei o noliən nimə.
Iərmənig təmol nati u,
kəni in nati təuvir agin e nəhmtitah.”^I

12 Kəni nətəmimi asoli kotolkeikei mēmə okotaskəlīm Iesu motləfən e kaləpus, mətəu-inu tətəghati rah e lah e nəghatian əuhlin u. Mətəu kinotəgin e nimənin nətəmimi kəni motəpəh, motəgim.^{II}

?Təhruahru o nətəuian takis kəm Sisə, uə kəpə?

(Mat 22:15-22; Luk 20:20-26)

13 Farəsi min nəuvein mine nətəmimi nəuvein e pati rəha Kig Herot Antipas, rəhalah min nətəmi asoli kəmotahli=pən ilah mēmə okəhuva moteiuə e Iesu pəh təmei aru e rəhan nəghatian.^{III}14 Kəməhuva ohni kəni motəni=pən kəm in mēmə, “Iəgətun, iəkotəhrun mēmə ik iətəmi əhruahru. Noliən rəham o nətəmimi təhmen əhmen əmə o nətəmi asoli mine nətəmimi əpnapin min rəfin əmə. Mətəni nıpəhrıənıən mətəgətun nətəmimi e suaru rəha Uhgın. ?Əni-to mēmə təhruahru mēmə iəkotətəu=pən takis kəm Kig Sisə, kəpman asoli rəha nətəm Rom, uə kəpə? ?Oıəkotəkeikei motətəu=pən, uə kəpə?”

15 Mətəu Iesu tinəhrun əmə mēmə kəutəni əmə e nohililah mətəu nikilah tol pisin, kəni məni mēmə, “?Təhro nəkotəni mēmə onəkotol mēmə iəkəmei e rəhak nəghatian? Otos-to məni kəti məhuva-to pəh iəkeh.”

16 Kəni kəmotos kəti məhuva, kəni təmətapuəh o lah mēmə, “?Narmı pəh u, kəni nərgı pəh u e məni u?” Mətəu kotəni mēmə, “Sisə, iətəmi asoli rəha Rom.”

17 Kəni Iesu təni mēmə, “Natimnati rəha Sisə, okəfən kəm Sisə. Mətəu natimnati rəha Uhgın okəfən kəm Uhgın.”^{IV} Kəni narmilah təmiuvig mətəu-inu təmuhalpin vivi rəhalah nəghatian.^V

?Təhro iətəmimi timis kəni məmiəgəh min?

(Mat 22:23-33; Luk 20:27-40)

18 Kəni Satusi min nəuvein kəməhuva o Iesu. E rəhalah nətəligian, nətəmimi kəmoħmis məsotəmiəgəh minian. Kəməutalkut o noliən mēmə rəhalah nətəligian in təhruahru, kəni tol lanəha, kəmotəni kəm Iesu mēmə,^{VI}19 “Iəgətun, Mosis təmətəi rəkis lou kəti u təni mēmə, ‘Nəmə iərman kəti otimis, kəni məpəh

^I 12:10-11 Sam 118:22 ^{II} E nəghatian əuhlin u, iətəmi rəha nəsūmian tətəgətun=pən Uhgın. Kəni nətəmimi nətəm kəutasum tətəgətun=pən nətəmi asoli rəha Isrel. Kəni noluk min kəutəgətun=pən iəni min rəha Uhgın. Kəni nətin tətəgətun=pən Iesu mēmə otəmanimis. Kəni nalpinian tətəgətun=pən nalpinian iətəm otəpanuva o nətəmi asoli rəha Isrel. ^{III} 12:13 Luk 11:53-54 ^{IV} Nətəligian rəha nətəmimi mēmə məni rəfin rəha Rom, in rəha iətəmi asoli rəha Rom. Kəni nətəligian rəhatah mēmə nəmiəgəhian rəhatah mine natimnati rəfin rəhatah, ilah rəha Uhgın. ^V 12:17 Rom 13:7 ^{VI} 12:18 Uək 23:8

rəhan pətan, kəni məsuələsian nətəlau kəti mine, kəni pian otəkeikei mit pətəlimis əha, mēmə okuələs nətəlau kəti ko, kəni suakəku u otos nımei rəhan tatə asoli əpəha tinimis rəkis.’^{VII}

20 “Kəni nəman ilah səpin, u rəhalah tatə kətiəh. Kəni iətəm tətəpət e lah təmaupən mit pətan kəti, kəni məsuələsian nətəlau kəti, kəni mimis. ²¹ Kəni iətəm təmuərisig tit pətəlimis u, kəni məsuələsian nətəlau kəti mine, kəni timis min. Kəni pialau iətəm tatuərisig e lau tol əmə nati kətiəh. ²² Mətuvən, matuvən kəni nətəmi min u səpin ilah pialah min kəmotit pətan u kəni ilah rəfin moħmis, kəni məsotələsian nətəlah kəti mine. Kəni pətan əpəha təmimis min. ²³ ?Kəni o nian nətəmimi okotəmiəgəh min e rəhalah nımisian, kəni pətan əha rəha pəh, u ilah rəfin səpin kəmotit?”

24 Mətəu Iesu təni mēmə, “İtəmah nəmotəmkarəpən. ?Nəkotəhrun mēmə onak? Mətəu-inu itəmah nəkotəruu Nauəuə Rəha Uhgın, kəni mautəruu min nəsanəniən rəha Uhgın. ²⁵ Nian nətəmimi nətəm kəmoħmis okotəmiəgəh min, ilah okotəhmen e nagelo min əpəha e neai, kəni məsotit minian pətan, mine məsotohtəu=pən minian iərman. ²⁶ Kəni oıəkəgətun itəmah e iətəm tətəmiəgəh min e rəhan nımisian. Kəni nəmə təhro itəmah nəsotafin əhanəhian nəghatian əha kəmətəi=pən e nauəuə rəha Mosis, tətəni nənusiən rəha Mosis nian nıgi kəti nıgəm tətəmus. Kəni e nian əha, Epraham, mine Aisək, mine Jekəp kinohmis rəkis nuvəh. Kəni Uhgın təmāni=pən kəm Mosis mēmə, ‘Rəueiu əha, iəu Uhgın rəha Epraham, mine Uhgın rəha Aisək, mine Uhgın rəha Jekəp.’^{VIII}27 Tol lanəha, kəmləmiəgəh e narmilahal, nati əpnapin kəmlimis e nıpətəlahal. Kəni tol pəhrıən lanu mətəu-inu Uhgın, in Uhgın rəha nətəm kəutəmiəgəh, səniəmə rəha nətəm kəmoħmis agin. İtəmah nəmotəmkarəpən pəhrıən.”

?Lou nak in tətəpət e lou min?

(Mat 22:34-40; Luk 10:25-28)

28 Kəni iəgətun kəti rəha Lou təmətəharəg mətətəu ilah kəutəghati, kəni Iesu tətəhalpin vivi nəghatian rəha Satusi min. Kəni tuva o Iesu mətətapuəh ohni mēmə, “?Lou əhro pəhrıvən u in ilis agin kəni in məuvir mēmə okotohtəu=pən?”^{IX}

29 Kəni Iesu təmāni=pən kəm in mēmə, “Lou u in ilis agin u okotohtəu=pən təni mēmə, ‘Otətəlig vivi-to itəmah nətəm Isrel! Uhgın u in rəhatah İərmənig, in əmə in Uhgın. ³⁰ Onəkolkeikei Uhgın u rəham İərmənig e nıkim rəfin, mine nəmiəgəhian rəfin rəham, mine nətəligian rəfin rəham, mine nəsanəniən rəfin rəham.’^X31 Kəni lou iətəm tatuərisig lan təni mēmə, ‘Onəkolkeikei ik min nəuvein təhmen=pən əmə mēmə nətəkeikei aru ik.’ Lou kəti tıkə min tapıəkis lou mil əha.”^{XI}

32 Kəni iəgətun əha rəha Lou təni mēmə, “İəgətun, rəham nəghatian təhruahru. Nəməni pəhrıən mēmə İərmənig əmə in Uhgın. Uhgın kəti min tıkə. ³³ Kəni

^{VII} 12:19 Dut 25:5 ^{VIII} 12:26 Eks 3:2,6 ^{IX} 12:28 Luk 10:25-28 ^X 12:30 Dut 6:4-5 ^{XI} 12:31 Lev 19:18

kəm nətəmimi ikin min rəfin ko, kəni naunun nian təmanuva.

¹¹ "Nəmə kəhuva motələs itəmah kətan məmə onəkotəhtul e kaunsil, kəni nikitəmah təsəhti pikiən məmə onəkotəni nak. E nian əhruahru əha, onəkotəni pətiğəm əmə nəghatiən u Uhgın otəfinə kəm təmah, mətəu-inu nəghatiən u onəkotəni, səniəmə rəhatəmah nəghatiən, mətəu rəha Narmin Rəha Uhgın otəfinə. ^I

¹² "Nətəmimi okotegəhan=pən e pialah əhruahru min kəm rəhalah tikimir min məmə okotohamu ilah, kəni tatə min okotol min lanəha kəm nenətilah əhruahru min, kəni kəlkələh min okotəhtul motol nolien əhmen min əmə kəm rəhalah tatə mine məmə min məmə okotohamu ilah. ^{II}¹³ Nətəmimi rəfin okotəməki e təmah o nərgək. Mətəu iətəmi otəhtul əskasik mətəuarus=pən natimnati min əha okotol naunun, kəni Uhgın otosmiəgəh." ^{III}

Nahməiən asoli əpəha Jerusiləm

(Mat 24:15-28; Luk 21:20-24)

¹⁴ "Nian əha, onəkoteruh 'nati iətəm Uhgın tətəməki lan əpəha e Nimə Rəha Uhgın, kəni nati u tatol Nimə Rəha Uhgın təsasimiən.' (Iətəmi tətəfin nəghatiən u, in otəkeikei məsal lan məhrun nıpətin.) Kəni e nian əha, nətəm Jutiə okotəkeikei motaiu motagim=pən e nitəuət min. ^{IV}¹⁵ Iətəmi tətəmeig ihluə e rəhan nimə ko təsuvən minien e nıpəgnəua nimə məmki rəhan natimnati. Otaiu əmə magim. ^V¹⁶ Nəmə iətəmi tətəsum, kəni ko təsuvəniən lahuənu o rəhan napən mos. Otaiu əmə magim.

¹⁷ "Kəsi! Nahməiən asoli o nıpətan nətəm kəmotol nərfiləh mine nıpətan kəutəfən nah kəm nəpəou min. E nian əha okotos pik nahməiən. ^{VI}¹⁸ Otəfaki əsanən kəm Uhgın məmə natimnati min əha okəsəhuvaieən e nian rəha nətəpuieən, inəha nian rəha nımətəgi asoli mine nuhuən mine, ¹⁹ mətəu-inu e nian əha, nahməiən asoli kəseruh əhanəhiən kəti mine tol lanəha e nian Uhgın tətətuəuin mol natimnati mətəuarus=pa u rəueiu mine. Kəni okəseruh minien nahməiən asoli kəti tol min lanəha. ^{VII}²⁰ Mətəu Uhgın tətətei əkuəkır nian əha. Nəmə tətəsətei əkuəkırin, kəni ko iətəmi kəti tətəmiəgəhiən. In tətətei əkuəkır rəkis nian əha o rəhan min nətəmimi nətəm tınıtəpın rəkis ilah məmə rəhan min.

²¹ "E nian əha, nəmə iətəmi kəti otəni məmə, '!Afu-to Məsaiə əpəha!' uə '!Afu-to in əpəl' mətəu onə-sotəhatətəiən lan. ²² Onəsotəhatətəiən lan mətəu-inu, Məsaiə eiua nəuvein, mine iəni eiua min, ilah okəhuva motol nəmtətiən min mine nati apispis min. Nəmə ilah kotəhrun nolien, okotalkut məmə okotiui rəkis nətəmimi min u nətəm Uhgın təmitəpın rəkis ilah. ^{VIII}²³ !O natimnati min əha, onəkotətəu! Mətəu iə-

I 13:11 Luk 12:11-12 II 13:12 Mat 10:21 III 13:13 Mat 10:22; Jon 15:21 IV 13:14 Dan 9:27; 11:31; 12:11 V 13:15 Luk 17:31 VI 13:17 Luk 23:29 VII 13:19 Dan 12:1; Nəh 7:14 VIII 13:22 Nəh 13:13

maupən rəkis məni pətiğəm rəfin natimnati min əha kəm təmah."

Nian rəha

Nəti Iətəmimi otuva

(Mat 24:29-31; Luk 21:25-28)

²⁴ "Kəni e nian nahməiən asoli əha otikə,

'kəni mitigar otəpis,

kəni məuiğ otəsasiəiən,

²⁵ kəni məhau min e neai okotəmei

kəni natimnati asoli min ikin e neai okotəluə!.' ^{IX}

²⁶ Kəni nətəmimi okotəfu iəu Nəti Iətəmimi oiəkuva e nəpuə e rəhak nəsanəniən mine nepətiən əhəgəhag asoli rəhak iətəm otəsiəgəpın rəfin iəu. ^X ^{XI}²⁷ Kəni e nian əha, iəkəhli=pən nagelo min rəhak kəhuvən motəmki nətəmi min u Uhgın təmitəpın ilah məhuva motoriarun əmə ilah kətiəh. Nagelo min okəhuvən e nətəni min rəfin ağın e nəhue niftəni məmə okotəmki ilah. ^{XII}

Kəruru nian iətəm

Nəti Iətəmimi otuva lan

(Mat 24:32-36; Luk 21:29-33)

²⁸ "Nikitəmah otəkeikei mətəhti nigı u fik. Nian əhruahru iətəm nəhlmin min kınəutətuəuin mauteviə, kəni nımalin min kınəutəpılil, itəmah nəkotəhrun məmə nian əha inəha iətəm nəkotasum lan rəhatəmah.

²⁹ Kəni e nolien əhmen min əmə, nian nəkotəruh məmə natimnati min u kınəutəhuva, kəni nəkotəhrun əmə məmə otəsuvəhiən ağın iəkuva min.

³⁰ "Iətəni pəhriən kəm təmah məmə nətəmimi nətəm kəutatig u rəueiu, ko kəsəhmis rəfiniən mətəuarus natimnati min əha okəhuva motol nıpəhriəniən lan. ^{XIII}³¹ Neai mine niftəni okiəkə, mətəu nəghatiən min rəhak ko kəsəhkəiən. ³² Iətəmi kəti tətəhrunien nian uə auə əhruahru rəha natimnati min əha. Nagelo min əpəha e neai kotəruru, kəni iəu min Nəti Iətəmimi iəkəruru. Mətəu Tatə Uhgın əmə in təhrun nian əhruahru əha.

Itəmah onəkotətəu vivi itəmah

(Mat 24:42-44)

³³ "Onəutətəu vivi itəmah məutair, mətəu-inu itəmah nəkotəruru nian əha rəhak oiəkuva lan məmə otuva nəhgın. ³⁴ Otəhmen e iətəmi asoli kəti tatuvən məmə otaliuək əpəha iki pisin kəti, kəni məlin rəhan min noluek məmə okəutatig o rəhan min natimnati, kəni məfən rəhalah min uək kətiəh kətiəh. Kəni məni=pən kəm iətəmi e namtılıuə məmə otətair.

IX 13:25 Aes 13:10; 34:4; Joel 2:10 X Afın-tu Dan 7:13 XI 13:26 Nəh 1:7 XII 13:27 Mat 13:41 XIII Woning u e japtə 13 kəməhuva pəhriən təhmen e nu fote nian Iesu tənimis rəkis nian nətəm Isrel kəmotəməu ilah nətəm Rom. Kəni Rom təmos rəhan soldia min tətət tətət məhuva motoh rəhalah kəntri. (Mətəu nətəm kəutəfaki, ilah kəmotəhrun woning rəha Iesu e fes 14-16 kəni ilah kotəgim.) Mətəu nəghatiən rəha Iesu tətəghati min o Naunun Nian min u kəmanəhuva.

³⁵ “Kəni itəmah onəutatig məutair məutəsal mətəu-
inu itəmah nəkotəruru nian iətəmi asoli rəha nimə u
otuva lan. Kəruru məmə otuva ləhnaiuv, uə o lapin, uə
o fətukai tinətəri, uə mitigar tinətəri. ¹³⁶ Kəruru, kəmə
təhro otuva ueiuəhai əmə. !Təsəuviriən məmə nəko-
tapili nian in otuva! ³⁷ !Mətəu nəghatiən min u iətəm
iətəni=pinə kəm təmah, iətəni min kəm nətəmimi min
rəfin məmə okəutair məutəsal!”

**Nətəmi asoli kəməutəsal
e suaru o Iesu məmə okotoh**
(Mat 26:1-5; Luk 22:1-2; Jon 11:45-53)

14 Nian keiu əmə əha ikin kəmanol lafet mil lan
rəha Pasova mine Piret U Is Tikə Lan. Kəni pris
asoli min, mine nəgəton min rəha Lou kəməutəsal e
suaru o Iesu məmə okotələs oneuən motohamu.
² Kəni kotəni məmə okəsotoliən e nian rəha lafet
mətəu-inu mətə nimənin nətəmimi okotorgəhu nəmə
kotəhrun məmə kəmotol nati kəti tərəh kəm Iesu.

**Pətan kəti təməueiu
rəhn-kapə Iesu e səntə**
(Mat 26:6-13; Jon 12:1-8)

³ Kəni Iesu təmətatig əpəha Petəni ima Saimon u
leprosi təmatol aupən. Nian təmətauən, kəni pətan
kəti təmos səntə kəti təməri e pətəl u kəmol e kəpiel
iətəm nəhmtin tiəkis, kətəni məmə alapastə. Səntə u,
nəmiəvin təuvir, kəni nəhmtin tiəkis, kəmol e noki
nard, nigə kəti. Kəni pətan əha təməhti rəkis, məueiu
rəhn-kapə Iesu e səntə əha. ^{II4} Kəni nətəmimi nəuvein
kəməutəharəg əha ikin, niəməha təmol ilah, kəni
məutəni=pən kəm lah min məmə, “?Təhro tətərəkən
səntə? ⁵ !Nəmə tol səlim lan təhrun nosiən məni asoli
təhmen e tri-hanrit tənariəs, ^{III} məhrun nəfəniən kəm
nanrah min!” Kəni məutahi pətan u.

⁶ Mətəu Iesu təni məmə, “!Otəpəh-təl ?Nəutahi on-
ak? In təmol nati təuvir kəm iəu. ⁷ Nian min rəfin
itəmah nanrah min nəutatig, kəni nəmə nəkotolkeikei,
nəkotəhrun nasiruiən e lah. Mətəu iəu iəsatiğiən nian
rəfin kitah min itəmah. ^{IV8} Pətan u təmol nati u in
təhrun. Təməueiu nipətik məmə otol əpenə-penə o
nian okitənim iəu. ^{V9} Iətəni pəhriən kəm təmah məmə,
ikin min rəfin okətanus pətigəm Nanusiən Təuvir, kəni
okətanus min nati u pətan u təmol məmə okəsaluieən
lan.”

Jutəs təməni məmə oteğəhan e Iesu
(Mat 26:14-16; Luk 22:3-6)

¹⁰ Kəni Jutəs Iskariot in e nətəmi tueləf rəha Iesu, tə-
muvən meruh pris asoli min məmə oteğəhan=pən e
Iesu kəm lah. ¹¹ Nian kəmotətəu rəhan nəghatiən,
kəni kəmotəgiən ohni, motəni məmə okəmanotəfən
məni kəm in. Kəni Jutəs təmətəhtəhmin əmə nian tə-
uvir məmə otuva kəni tegəhan e Iesu lan kəm lah.

I 13:35 Luk 12:38 II 14:3 Luk 7:37-38 III “Tənariəs,” inu
məni rəhalah, təhmen e vatu rəha Vanuatu. Rəueiu, tri-hanrit tənari-
əs təhmen e tri-hanrit-tausin vatu (300,000 vatu). IV 14:7 Dut
15:11 V 14:8 Jon 19:40

**Nol əpenə-penəniən
o lafet rəha Pasova**
(Mat 26:17-19; Luk 22:7-13)

¹² Nian tinuva o noliən lafet rəha Piret U Is Tikə Lan,
kəni kinatətuəuin noliən lafet, kəni noliən rəhalah ka-
toh sipsip o lafet rəha Pasova. E nian əha, nətəmimi
min rəha Iesu kəməhuva ohni motəni məmə,
“?Nəkolkeikei məmə iəkəhuvən iə motol əpenə-penə
ikin məmə onəkol lafet ikin rəha Pasova?” ^{VI}

¹³ Kəni Iesu təməhli=pən rəhan keiu iətəmimi mil
məmə, “Onəkian əha taun mueruh iətəmi kəti tətə-
haru pəri pətəl asoli kəti təmətu=pən nəhu lan, kəni
nəkuitəu=pən. ¹⁴ Əpəha e nimə iətəm tətuvən=pən
ikin, kəni nəkuətapuəh o iətəmi asoli rəha nimə ko
məmə, “?Iəgəton təni məmə nəuan u in pəhruvən
məmə itəmah in, mine rəhan min nətəmimi iəkotəuən
ikin e lafet rəha Pasova?” ¹⁵ Kəni in otəgəton nəuan
asoli u in ilis agin kənəlin vivi rəkis natimnati ikin.
Onəkian əmə muol nigtaħ ikin nauəniən.”

¹⁶ Kəni kəmiən e taun mueruh natimnati təh-
men=pən əmə məmə inu Iesu təməni mine. Kəni ilau
kəmuol əpenə-penə nauəniən ikin məmə rəha lafet
rəha Pasova.

Iesu təməni pətigəm məmə Jutəs oteğəhanpən lan
(Mat 26:20-25; Luk 22:14,21-23; Jon 13:21-30)

¹⁷ Tinəhnaiuv, Iesu mine rəhan min nətəmimi tueləf
kəməhuva, ¹⁸ məutəuən e tepil. Iesu təməni=pən kəm
lah məmə, “Iətəni pəhriən kəm təmah məmə itəmah
kəti u ikinu rəueiu kəutəuən pəti kitah min,
oteğəhan=pən lak kəm rəhak min tikimir.” ^{VII}

¹⁹ Kəni rəhan min nətəmimi nikilah təməpəou agin,
kəni məutətapuəh kətiəh kətiəh ohni məmə, “?Ei, Iər-
mənig, pəh u? !Iəu!?”

²⁰ Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “Itəmah
əmə kəti u nətəmi tueləf u in tətəuveri pəti piret e dis
kətiəh matun. ²¹ Kəni iəu Nəti Iətəmimi oiəkəkeikei
mimis məmə inu Nauəuə Rəha Uhgən təməni lak mine,
mətəu kəsi o iətəmi u iətəm tatol kəuit kəsua iətəm
oteğəhan=pən lak Nəti Iətəmimi. !Təməuvir əmə
məmə in təməsair=paieñ!”

**Iesu mine kəmotəuən
e lafet rəha Pasova**

(Mat 26:26-30; Luk 22:15-20; 1Kor 11:23-25)

²² E nian kəməutəuən, Iesu təmos piret məfaki məni
tagkiu ohni kəm Uhgən, kəni məhapu məfən kəm lah
məni məmə, “Otos, inu nipətik.” ^{VIII}

²³ Matig mos min kap wain məfaki məni tagkiu ohni
kəm Uhgən, məfən kəm lah, kəni ilah rəfin kəmotəm-
nim=pən lan. ²⁴ Kəni təməni=pən kəm lah məmə, “Inu
nirak iətəm tatol məmə nəniəskasikiən rəha nasiruiən

VI 14:12 Eks 12:6 VII 14:18 Sam 41:9 VIII Piret mine wain
uə jus in nəmtətiən e nipəti Iesu mine nira Iesu, kəni mətasiru e tah
məmə kautətəlig e nati nak Iesu təmol kəm tah e nigə kəməluau.
Mətəu niməfaki min nəuvein kotəni məmə piret u mine wain kətiəu-
va nipəti Iesu mine nira Iesu agin.

in tətəhtul mətəmiagəh. Nīrak u otaiu o nətəmimi tēpət mēmə otafəl rəkis rəhalah təfagə tərāh mīn. ¹²⁵ Iətəni pəhriən kəm təmah mēmə oiəsəmnīm mīniən wain u mətəuarus=pən oiəmanəmnīm mīn ikin Uhgīn otarməniḡ ikin."

²⁶ Kəni kəmotani nəpuən əfaki kəti, uərisiḡ kohiet məhuvən əpəha e Nītəuət Rəha Nīḡi U Olif.

Iesu təmāni pətīḡəm mēmə Pitə otəni mēmə in təruru in

(Mat 26:31-35; Luk 22:31-34; Jon 13:36-38)

²⁷ Kəni Iesu təmāni=pən kəm lah mēmə, "Itəmah rəfin u onəpanotagīm motəpəh iəu mətəu-inu Nauəuə Rəha Uhgīn tīnəni rəkis aupən mēmə Uhgīn otəmanoh iətəmi rəha nəsalīən e sipsip mīn, kəni sipsip mīn okotaiu kətiəh kətiəh. ¹²⁸ Mətəu nian iəkəmiagəh mīn e nīmisiən, iəkaupən muvən əpəha Kaləli, kəni itəmah nəmanəhuərisiḡ." ^{III}

²⁹ Mətəu Pitə təni mēmə, "Nati əpnapīn ilah rəfin okotagīm rəkis lam, mətəu iəu əmə ko iəsagīm rəkisiən lam."

³⁰ Kəni Iesu təmāni=pən kəm in mēmə, "Iətəni pəhriən kəm ik mēmə o lapīn əmə u, nian mənīḡ otəsəkəkə əhanəhiən mau keiu, kəni ik onəkəni mau kisil mēmə nəkəruru iəu."

³¹ Mətəu Pitə təmāni əskasik mēmə, "Nati əpnapīn iəkəkei kəni mimis kilau mīn ik, ko iəsəniən mēmə iəkəruru ik." Kəni rəhan rəfin nətəmimi kotəni mīn təhmen e Pitə. ^{IV}

Iesu təmuvən mətəfaki əpəha Ketsəmāni

(Mat 26:36-46; Luk 22:39-46)

³² Kəni lapīn kəməhuvən əpəha ikin kəti nərgīn u Ketsəmāni, kəni Iesu təmāni=pən kəm lah mēmə, "Otəharəḡ u ikin u, pəh iəkuvən məfaki." ^V

³³ Kəni mit Pitə, Jemis mīne Jon məhuvən, kəni nīkin tīnətəhmə pīk, kəni tīnətəu tərāh agīn. ³⁴ Kəni təni mēmə, "Nīkik tətəhmə pīk, kəni iuəkīr iəkīmīs lan. Ələharəḡ u ikinu kəni məhlair əmə." ^{VI}

³⁵ Kəni muvən mīn nəvetīn meiuaiu məmei e niftəni mətəfaki mēmə, "Nəmə suaru kəti mīn əha ikin, pəh nian əfiḡəm u otəsuvaiən ohniəu." ³⁶ Kəni mətəfaki mēmə, "Apə," (u nīpətīn u təni mēmə rəhak tatə), "ik nəkəhrun noliən natimnati mīn rəfin. Əui, os rəkis nahməiən mīn u iətəm okəmanəhuva. Mətəu nəsalīən rəhak nətəliḡiən, mətəu ol nati nak iətəm ik əmə nəkolkei." ^{VII}

³⁷ Kəni mītəliḡ=pa. Mətəu rəhan iətəmimi milahal kəhlapīli. Kəni təni=pən kəm Pitə mēmə, "?Saimon, nətapīli, uə? ?Təhro nəsairiən-to auə kətiəh əmə?" ³⁸ Kəni mənī=pən kəm lah mēmə, "Onəklair məhləfaki maleh vivi mēmə onəsləmei-pəniən e nəfeifeiən. Nīk-itəmahal tolkei, mətəu nīpətītəmahal təpəou."

I 14:24 Eks 24:8; Jer 31:31-34; Sek 9:11; 1Kor 10:16; Hip 9:20 II 14:27 Sek 13:7 III 14:28 Mat 28:16; Mak 16:7 IV 14:31 Jon 11:16 V 14:32 Jon 18:1 VI 14:34 Jon 12:27 VII 14:36 Mak 10:38; Jon 6:38

³⁹ Kəni təməpəh mīn ilahal, mītəliḡ=pən mīn mətəfaki mətəni əmə nati kətiəh. ⁴⁰ Kəni mītəliḡ=pa mīn, mətəu kinlapīli mīn, mīnləruru nairiən, kəni mīnləruru mēmə okīhləni=pən nak kəm in.

⁴¹ Təmuvən mīn kəni mītəliḡ=pa mau kisil, mətəu kəhlapīli, kəni təmāni=pən kəm lah mēmə, "?Nəh-lapīli əhanəh məhləmeiḡ? !Nəhmen! Nian tīnuva mēmə iəu Nəti Iətəmimi okeḡəhan=pən lak e nəhlmi nətəm nol təfagə tərāh. ⁴² !Ihləhtul-tə, kautəhuvən! Lahfu-to, iətəmimi u tətəḡəhan=pən lak e nəhlmi tikimīr mīn, əpəha tətəuə."

Tikimīr mīn rəha Iesu kəmotaskəlīm in

(Mat 26:47-56; Luk 22:47-53; Jon 18:3-12)

⁴³ Iesu təmətəḡhati əhanəh, kəni Jutəs in e nətəmi tueləf rəhan mīn ^{VIII} tətəupən e nīmənīn nətəmimi. Nəuvein kotəmkī nau rəha nəluaginīən, mīne neim məhuva. Nətəmi mīn u, pris asoli mīn, mīne nəḡətun mīn rəha Lou, mīne nətəmi asoli rəha nətəm Isrel kəmotahli=pa ilah. ⁴⁴ Iətəmi u tətəḡəhan e Iesu kəm lah təmāni rəkis kəm lah mēmə, "Iətəmi əha iəkol nəmtətīən kəti rəha nolkei kətiəh lan, nəkotəhrun əmə mēmə iətəmi əha in əha. !Nəkotaskəlīm motos məhuvən motaskəlīm vivi!"

⁴⁵ Kəni əmeiko Jutəs təmuva iuəkīr o Iesu, kəni mənī mēmə, "Iəḡətun," kəni mol nəmtətīən rəha nolkei kətiəh lan. ⁴⁶ Kəni nətəmimi mīn əha kəməhuva motaskəlīm tiəkis. ⁴⁷ Mətəu ilah kəti rəha Iesu təmətəhtul iuəkīr o lah təmeuvi nau rəha nəluaginīən e nimein maut-aut əmeiko mauəh e nau mohatuv rəkis matəlḡi ioluək kəti lan rəha pris asoli agīn.

⁴⁸ Kəni Iesu təni mēmə, "?Təhro nəutəmkī nau asoli rəha nəluaginīən mīne neim mətəhuva mēmə onəkotələs iəu? ?Nīkitəmah təhti mēmə iəu iohamu itəmi kəti matol nəluaginīən o nələs iahuiən kəpən, uə? !Kəpə! ⁴⁹ Nian mīn rəfin kitah mīn itəmah əpəha e Nīmə Rəha Uhgīn iətəḡətun nətəmimi ikin. ?Kəni nəkotəhro məsotaskəlīmīən iəu? Mətəu nati Nauəuə Rəha Uhgīn təmāni otəkei kəti muva mol nīpəhriənīən lan." ^{IX}

⁵⁰ Kəni rəhan mīn rəfin nətəmimi kinotəpəh in, kəni motagīm. ⁵¹ Kəni iətəm aluə kəti iətəm təməlkəhu əmə e napən kəti matuərisiḡ e Iesu, kəni nətəmimi nəuvein kəmotələs, motəmkarəpən lan, ⁵² kəni rəhan napən titis, taiu piəpiə əmə maḡim. ^{XI}

Iesu təməhtul e nəhmti kaunsil mīn

(Mat 26:57-68; Luk 22:54-55,63-71; Jon 18:13-14,19-24)

⁵³ Kəni tətəpinəpu əhanəh, kəmotos Iesu məhuvən əpəha ima pris asoli agīn u kətuḡapumīn rəfin pris asoli mīn, mīne nəḡətun mīn rəha Lou, mīne nətəmi

^{VIII} Inu Mak təmsimaru mīn, mənī mēmə Jutəs in mīn iətəmimi tueləf kəti rəha Iesu. In tolkei kəti mēmə təḡətun əhrəuəhu mēmə noliən rəha Jutəs in tərāh pəhriən agīn. In tatol kəuit kəsua. ^{IX} 14:49 Luk 19:47; 21:37; Jon 18:20 ^X 14:50 Sam 31:11 ^{XI} Nətəmimi tēpət kotəni mēmə iətəm aluə u in Mak, in iətəmimi u təmətēi nauəuə u.

asoli rəha nətəm Isrel ikin. ⁵⁴ Kəni Pitə tatan təlig-təlig matuərisig e lah muvən əpəha lahuənu ima pris asoli agin ikin. Kəni təmuvən əpəha e iat mətəharəg ilah soldia min rəha pris asoli agin mətətogəm e nigəm.

⁵⁵ Kəni pris asoli min mine nətəmimi rəfin rəha kaunsil kəmətəsəl e nəniən min nəuvein rəha Iesu məmə okotohamu ohni. Mətəu kəsotehiən kəti mine. ⁵⁶ Kəni nətəmimi tepət kəmotəiuə e Iesu, mətəu rəhalah nəghatiən tətəiu pisin pisin.

⁵⁷ Kəni nəuvein kotəhtul moteiuə lan məmə, ⁵⁸ "Təmətəu təməni məmə otərəkin Nimə Rəha Uhgın u nətəmimi əmə kəmotol e nəhlmilah. Mətəu e nian tatol kisil lan, təmanuvləkin min nitain u kəsoliən e nəhlmitəmi." ⁵⁹ Kəmotəni lanəha mətəu ilah min, rəhalah nəghatiən tətəiu pisin pisin.

⁶⁰ Kəni pris asoli agin təməhtul aupən e lah kəni mənə=pən kəm Iesu məmə, "Təhro nəsəghatiən? Təhro e nəghatiən min əha iətəm kautəni pətigəm tətələs pikin ik?"

⁶¹ Mətəu Iesu tərnapin əmə məsəghatiən. Kəni pris asoli agin əpəha təmənə=pən min məmə, "Təhro? ?Ik Məsaiə u Nəti İətəmi kətəni-vivi?"

⁶² Kəni Iesu təni məmə, "İuəh, iəu u! Onəpanoteruh iəu Nəti İətəmi iətəharəg e nəven maru rəha Uhgın u iətəm rəhan nəsanəniən iahgin, kəni manotəh min iəu e nəpuə e neai iətuva."

⁶³ Kəni pris asoli agin tearis rəhan napən min mətəu-inu in tolkeikei məgəhun kəm nətəmimi məmə nikin təmərəh o nəghatiən rəha Iesu, kəni mənə məmə, "Okəsotəsəl minian iətəmi kəti məmə otəni min nati kəti lan. ⁶⁴ !Ninotətəu rəkis tətəghati rah e Uhgın! ?Nəutəhrətəlig? ?Okotəhro e suah u?" Kəni ilah rəfin kəmotəni məmə otəkeikei mīmīs. II

⁶⁵ Kəni kəmotol əuvsan Iesu, kəni nəuvein kəmotəgəh lan, nəuvein kotəlis nəhmtin motoh kəni motəni məmə, "İi, ik iəni rəha Uhgın! !Əni-to məmə pəh u təmoh ik!" Kəni soldia min rəha pris asoli agin kəmotem.

Pitə təməni məmə in təruru Iesu

(Mat 26:69-75; Luk 22:56-62; Jon 18:15-27)

⁶⁶ Kəni Pitə təmətan əhanəh əpəha ləhtəni e iat. Kəni pətan mītə kəti u in ioluək rəha pris asoli agin təmuva. ⁶⁷ Kəni mafu tətətogəm e nigəm, kəni təmeruh mətig Pitə kəni mənə məmə, "Ik min itəlau Iesu iətəm Nasərit nəmətuan."

⁶⁸ Mətəu Pitə təmeiuə, kəni mənə məmə, "İəkəruru nati ko nətəni," kəni muvən mətəhtul əpəha e ket rəha iat. Kəni mənig kəti təkakə.

⁶⁹ Kəni pətan əha təmeruh min in ikin əha, kəni mənə=pən kəm nətəm kəutəhtul əha ikin məmə, "Suah u in min in ilah kəti." ⁷⁰ Mətəu Pitə təmeiuə min.

Kəni təsuvəhiən, nətəmimi nətəm kəutəhtul əha ikin əha kəmotəni=pən min kəm in məmə, "Nipəhriən, ik min ilah kəti mətəu-inu iəkotəhrun məmə ik iətəm Kaləli."

⁷¹ Mətəu Pitə təməni məmə, "Nəmə iətəiuə, pəh Uhgın otol nalpinian əskasik kəm iəu," kəni mos min nonauvil məmə, "İəkəruru suah kəha nəutəni!"

⁷² Kəni rəueiu agin min mənig təkakə min, kəni nikin təhti nəghatiən rəha Iesu məmə, "Mənig otəsəkakə əhanəhiən mau keiu, kəni ik onəkəni mau kisil məmə nəəkəruru iəu." Kəni Pitə tinətəu tərəh əmeiko mətasək.

Iesu təməhtul e nəhmti Pailət

(Mat 27:1-2,11-14; Luk 23:1-5; Jon 18:28-38)

15 Kəni ləplapın agin pris asoli min, mine nətəmi asoli rəha nətəm Isrel, mine nəgəhun min rəha Lou, mine nətəmimi min rəfin rəha kaunsil kəmotuhapumın ilah min, kəni mautələhu nəghatiən məmə okotohamu Iesu. Kəmotəni=pən kəm nətəmimi nəuvein məmə okotəlis Iesu kəni motit məhuvən motəhlman=pən lan e nəhlmi Pailət, u kəpmən asoli rəhalah. III

² Kəni Pailət təmətapuəh ohni məmə, "Ik kig rəha nətəm Isrel?" Kəni mətəu Iesu təni məmə, "Ik nətəni məmə tol lanko."

³ Kəni pris asoli min kəmotəni pətigəm nolian tepət lan. ⁴ Kəni Pailət təmətapuəh ohni məmə, "Təhro nəsuhalpinian? ?Nəmətəu kəmotəni pətigəm nipəgnəmtin tepət lam?"

⁵ Mətəu Iesu təsəghati minian, mərnapin əmə, kəni Pailət narmin təmiuvig ohni. IV

Pailət təməni məmə Iesu otəkeikei mīmīs

(Mat 27:15-26; Luk 23:13-25; Jon 18:39-19:16)

⁶ E nu min rəfin, nian katol lafet lan rəha Pasova, nolian rəha kəpmən u Pailət məmə in otahli pətigəm iətəmi kəti e kaləpus iətəm nətəm Isrel kəmotəni.

⁷ Kəni suah kəti, nərgin u Parəpəs, tətətig e kaləpus ilah in min nəuvein, mətəu-inu kəmotohamu iətəmimi e nian kəmətəluagin ilah kəpmən. ⁸ Kəni nīmənin nətəmimi kəməhuva o Pailət motəni=pən kəm in məmə otol əmə nati kətiəh təhmen=pən e iətəm tatol nian min, mahli pətigəm iətəmi kəti e kaləpus.

⁹ Kəni Pailət təmətapuəh o lah məmə, "Nəko-tolkeikei məmə iəkahli pətigəm kig rəha nətəm Isrel?"

¹⁰ Təməni lanəha mətəu-inu in tinəhrun rəkis məmə pris asoli min kəmotəfən Iesu e nəhlmin mətəu-inu kautetət.

¹¹ Mətəu pris asoli min kəmotəkeikei kəm nīmənin nətəmimi məmə okotəuhlin nətəligiən rəhalah. Kəni ilah kəmotətapuəh o Pailət məmə otahli pətigəm Parəpəs, mətəu səniamə Iesu. ¹² Kəni Pailət təmətapuəh o lah məmə, "Mətəu iəkəhro e suah u itəmah nəmotəni məmə in kig rəha nətəm Isrel?"

¹³ Kəni kəmotəgət əfəməh məmə, "İokətu-pəri e nigı kəməluau!"

¹⁴ Kəni Pailət təmətapuəh min o lah məmə, "O nak? ?Nolian tərəh nak u suah u təmol?" Mətəu kəmotəgət əfəməh min məmə, "İokətu-pəri e nigı kəməluau!"

III 15:1 Luk 22:66 IV 15:5 Aes 53:7; Mak 14:61 V 15:11 Uək 3:13-14

¹⁵ Kəni Pailət təmolkeikei məmə otol nikilah, kəni mahli pətiğəm Parəpəs, kəni məhlman=pən e Iesu e nəhlmī rəhan soldia min məmə okotalis kəni motətu-pəri e niği kəməluau.

Soldia min kəmautol mirə Iesu

(Mat 27:27-31; Jon 19:2-3)

¹⁶ Kəni soldia min rəha Pailət kotələs Iesu məhuvən əpəha imə e nimə asoli rəha kəpmən, kətəni məmə Praetoriəm. Kəni kəmotauin rəfin e soldia min kəhuva mohtəlau lan. ¹⁷ Kəni məhuvən=pən e kot ərarəuiv təhmen əmə e kot rəha kig, kəni motuerin-uerin niłəuis iətəm tol nihlīn nihlīn motol kəfəfau lan iətəm təhmen e kəfəfau rəha kig, kəni motəfəfau=pən lan kəm in. ¹⁸ Kəni motol mirə kəni məutəuvsan lan məutəni məmə, "Itimah iəkotəfiñə nisiaiən kəm ik, kig rəha nətəm Isrel." ¹⁹ Kəni motoh rəhn-kapə e nəuanigi, motagəh lan, motasiulīn e nəuliləh məutəfən nisiaiən eiua kəm in. ²⁰ Nian kəmotol əuvsan rəkis lan, kəni motəpeg rəkis kot ərarəuiv əha, kəni məhuvən=pən əhanəh e rəhan napən, kəni motit məhuvən məmə okotətu-pəri e niği kəməluau.

Kəməhtipən Iesu e niği kəməluau

(Mat 27:32-44; Luk 23:26-43; Jon 19:17-27)

²¹ Nian əha, e suaru, kəmoteruh suah kəti iətəm Sairəni, nərgin u Saimon. (In tatə rəha Aleksantə mine Rufəs.) ^I Tətuven Jerusiləm, kəni kotəkeikei kəm in məmə otələs niği kəluau. ^{II} ²² Kəni kəmotit Iesu məhuvən əpəha ikin kəti kətəni məmə, Kolkotə, u niṗətīn təni məmə Louipil-uipil. ²³ Kəni kəmotəfən wain u kəmol filəh-filəh ilau mərsin u mir məmə otəmniṗ pəh təsətəuiən nahməiən e niṗətīn, mətəu təpəh nəm-nimian.

²⁴ Kəni kəmotələs Iesu məhuvən motətu-pəri e niği kəməluau. Kəni motəuəri rəhan napən moturin tais ohni məmə pəh otos. ^{III}

²⁵ Kəmotətu-pəri Iesu e niği kəməluau e nain klok ləpləpin, ²⁶ kəni motətəi rəkis niṗəgnəmtin u kəmotəh lan məmə,

IN KIG RƏHA NƏTƏM ISREL

kəni motəhti=pən nəghatiən u e rəhan niği kəməluau.

²⁷ Kəni iətəmimi mil keiu iətəm kətuəluagin kəm kəpmən matuoh nətəmimi, kəmətu-pəri ilau e niği kəməluau, kəti e nikalin maru, kəti e nikalin məuil. ^{IV}

²⁹ Kəni nətəmimi nətəm kəutaliuək e suaru, məuturin-urin rəhn-kapə lah kəm in məutəuvsan lan məutəni məmə, "Ei, ik nəməni məmə onəkərəkīn Nimə Rəha Uhgīn kəni nian tatol kisil lan, nəmanuvləkin min

I *Kateruh lanu lan məmə nətəmimi min u Mak tətətəi nauəuə u tatuvən kəm lah, ilah kinotəhrun rəkis Aleksantə mine Rufəs. Məta Rufəs pəhriən u Pol tətəni e Rom 16:3. II 15:21 Rom 16:13 III 15:24 Sam 22:18 IV E kopi əuas min nəuvein rəha Niutestimin iətəm kətətəi e nəghatiən Kris aupən, nəghatiən pisin kəti min əha ikin iətəm tatilpin nəghatiən u mətəni məmə, "28 *Kəni nəghatiən iətəm Aisəə tətətəi e Nauəuə Rəha Uhgīn tinuva pəhriən. Tətəni məmə, "Kətəni məmə in iətəmi rəha nəhtiən lou." (Aes 53:12)*

in pisin. ^V ³⁰ !Eiuaiu-to e niği kəməluau ko, mosmiəgəh aru-to ik!"

³¹ Pris asoli min mine nəgətun min rəha Lou kəmotol əmə nati kətiəh motol əuvsan motəni məmə, "Itəmasiru e nətəmimi tətət, mətəu ko təsasiru aruiən lan! ³² Təuivir pəh kitah koteruh-to Məsaiə u, kig rəha nətəm Isrel, oteiuaiu e niği kəməluau pəh kitah koteruh motəhatətə lan." Kəni iətəmimi mil u kətuəhkul ilahal Iesu kinatuəni min nəghatiən tərəh lan.

Iesu tinimīs

(Mat 27:45-56; Luk 23:44-49; Jon 19:28-30)

³³ Kəni e tueləf klok mətəuarus=pən tri klok, napinəpuin təmeiuaiu mirəuei nati. ³⁴ Kəni e tri klok ləhnaiuv, Iesu təmasək əfəməh e rəhan nəghatiən məni məmə, "Eli, Eli! ?Lema sapaktəni?" ^{VI} Niṗətī rəhan nəghatiən təni məmə, "Uhgīn rəhak, Uhgīn rəhak! ?Təhro nətəpəh iəu?" ^{VII}

³⁵ Nətəmimi nəuvein kəmətəhtul əha ikin kəməsotətəu vivian nəghatiən u, kəmotəni məmə, "Otətəu-to. Tətəuiv e Elaijə." ³⁶ Kəni ilah kəti təmaiū muvən miuvi=pən wain u tarfu e nati kəti tīmətətəg təhmen e kotin, məu-pəri e nəuanigi tuvən o Iesu məmə otəm-nim. Kəni məni məmə, "Pəh-to kotəh-to məmə Elaijə otuva mələs iahu, uə kəpə." ^{VIII}

³⁷ Mətəu Iesu təmagət əfəməh min, kəni rəhan nəghatiən tiet.

³⁸ Kəni əpəha e Nimə Rəha Uhgīn, napən iətəm tətəhkul pəsīg e Ikin Tasim Agin Ikin, təməharu nəuvein keiu təmətuəuin əpəha ilis mətəuarus=pa əpəha ləhtəni. ³⁹ Kəni iətəmi asoli rəha soldia min iətəm təmətəhtul e nikali Iesu, təməh məmə təmimīs lanəha, kəni in təməni məmə, "Nipəhriənian, suah u in Nəti Uhgīn pəhriən!"

⁴⁰ Niṗətən nəuvein kəmətəhtul isəu məutəsəl=pa māuteruh. Ilah nəuvein u Meri Maktələ, mine iahuni mamə rəha Jemis əkəku mine Josis, mine Səlome. ^{IX} ⁴¹ Ilahal kəməhlitəu=pən Iesu nian təmətatīg Kaləli, məhlasiru lan. Ilah niṗətən tətət kəmotəri məhuvən əpəha Jerusiləm ilah Iesu.

Josip təməhluaiğ e Iesu

(Mat 27:57-61; Luk 23:50-56; Jon 19:38-42)

⁴² Kəni nian əha Iesu təmimīs lan, in nian rəha nol əpenə-penəiən natimnati rəha Sapət, kəni olaiğ nian rəha Sapət, kəsoliən uək lan. Tinəpinəpu, ⁴³ Josip in iətəm Aramatia tinuva. In iətəmi kəti rəha kaunsil iətəm kətisai in. In nikin təməhti pik Narməniğian Rəha Uhgīn. Kəni təməsəğiniən, muvən o Pailət mətapuəh o niṗətī Iesu. ⁴⁴ Nian Pailət tətətəu məmə Iesu tinimīs rəkis, kəni təməuīt mavin e iətəmi asoli rəha soldia min mətapuəh ohni məmə, "Kətəni pəhriən məmə Iesu tinimīs rəkis uəhai əmə?" ^X

V 15:29 Sam 22:7; 109:25; Mak 14:58 VI Afin-to e futnot e Mat 27:46 VII 15:34 Sam 22:1 VIII 15:36 Sam 69:21 IX 15:40 Luk 8:2-3 X Nian nətəm Rom kəutətu-pəri nətəmimi e niği kəməluau, kəutəhrun nəmiəgəhiən o nian kətiəh uə keiu uə kisil mine, kəutol məmə nətəmimi okotos pik nahməiən, uərisig ko kəmanohmīs.

⁴⁵ Mätəu iətəmi asoli rəha soldia min təni məmə, "Nipəhrriənən, tənimis rəkis." Pailət təmətəu nəghatien u kəni megəhan=pən e nipətə Iesu kəm Josip. ⁴⁶ Kəni Josip təmuven mos nəhmti napən ruən kəti, nərgin u linən, muva mələs iahu Iesu e niggi kəməluau məuveg lan, mələs muven mələhu=pən e nipəg kəpiel u kəmel rəkis məmə okol suvət ikin. Kəni misuə=pən e kəpiel asoli kəti mahtipəsəg=pən e nipəg kəpiel u lan. ⁴⁷ Kəni Meri Maktələ mine Meri mamə rəha Josis, ilau kəmuveruh ikin əha kəmələhu=pən Iesu ikin.

Iesu tinəmiəgəh e rəhan nīmisiən

(Mat 28:1-8; Luk 24:1-12; Jon 20:1-10)

16 Nian rəha Sapət tinuva minuvən rəkis, kəni Meri Maktələ mine Meri mamə rəha Jemis, mine Səloome kəmlōs nəhmti nati pien-pien min u nəmiəvilah təuvir məmə okilol=pən e nipətə Iesu. ² Ləplapin agin mitigar tinətəri e Sante, pəta milahal u kəmhluvən e suvət. ³ Nian kəmhluvən e suaru kəni məhləni kəm lahal min məmə, "?Kərmə pah otasiru e tahal misuə rəkis kəpiel asoli əpəha e nipəg kəpiel?" ⁴ Mätəu-inu kəpiel əha kəpiel asoli.

Mätəu nian kəmhluvən iuəkir, miləsəl=pən milafu kinisua rəkis e kəpiel. ⁵ Kəmhluvən imə e nipəg kəpiel milafu iətəm aluə kəti tətəharəg əha e nipəg kəpiel e nikalin maru ikin rəhalahal, təmuven e kot əfəməh ruən kəti, kəni ilahal kəmhlauit pik ohni. ⁶ Kəni təmənə=pən kəm lahal məmə, "Sləgin pikiən. Nələsal e Iesu iətəm Nasərit, iətəm kəmətəu-pəri e niggi kəməluau, mätəu in tikə u ikinu rəueiu. In tinəmiəgəh rəkis e rəhan nīmisiən. Leruh-to nimein u kəmələhu=pən ikin. ⁷ Kəni rəueiu onəkluvən mihləni=pən kəm rəhan min nətəmimi mine Pitə, məmə in otaupən matuvən Kaləli, kəni onəkohuərisig lan məhuvən motəh əha ikin məmə inu təmənə rəkis mine kəm təmah." ¹

⁸ Kəmlaiu mihliet e suvət məhlagim, mätəu-inu kinləgin pik məhləmrumin. Kəni mihluvən məslənien nati kəti mine kəm nətəmimi mätəu-inu kinləgin pik. ^{II}

Iesu tēmietpa o Meri Maktələ

(Mat 28:9-10; Jon 20:11-18)

⁹ Nian Iesu təmamiəgəh min e Sante ləplapin agin, kəni maupən miet=pa o Meri Maktələ. Aupən təməhg

I 16:7 Mat 26:32; Mak 14:28 II E kopi əuas min tepət rəha Niutestimin iətəm kəmətəi e nəghatien Kris aupən, fes 9-20 kohkə, kəni nəghatien rəha Mak təmol naunun u ikinu. Kəni nətəmi asoli nətəm kotəhrun vivi Baebol, nikilah təhti məmə nətəpisin kotilpin fes 9-20. E kopi əuas min nəuvein min rəha Niutestimin, nəghatien u tatos nimef fes 9-20: Nipətan min u kəməhuva, motəfa nənien min u kəm Pitə mine in min nəuvein u ilah min ilah, e natimnati min u iətəmi u təmənə kəm lah. Konu uərisig e natimnati min u, Iesu əmə təməfən nəghatien kəm lah u tasim, tətəmiəgəh, məruru məsikəien nian kəti. Nəghatien u tətəni məmə Uhgın təhrun nosmiəgəhian nətəmimi, in təhrun naskəlimian iətəmimi mətəuarus naunun nian. Kəni Iesu təmahli pətigəh nətəmimi min rəhan məmə okotos rəhan nəghatien məhuvən e nitəni min rəfin rəha nəhue niftəni.

pətigəh narmin tərəh səpin lan. ¹⁰ Kəni Meri təmuven mənə=pən kəm rəhan min nətəmimi nətəm kəməutan ilah min ilah aupən, mätəu nikilah tətəhmə pik kəni məutasək. ¹¹ Mätəu nian kəmotətəu məmə Iesu tinəmiəgəh rəkis e rəhan nīmisiən, kəni miet=pa o pətan əha, mätəu ilah kəməsotənien nipəhrriənien lan.

Iesu tēmietpa o rəhan iətəmimi mil keiu

(Luk 24:13-35)

¹² Uərisig, Iesu tēmiet=pa o iətəmimi mil keiu kəmi-asipən Jerusiləm mətian e suaru, mätəu e nian əha nipətən təmol pisin. ¹³ Kəni ilau kəmiatəlig min mian muənə=pən kəm ilau min nəuvein, mätəu ilah kəməsotəni minien nipəhrriənien e lau.

Iesu tēmietpa o rəhan nətəmimi lepın

(Mat 28:16-20; Luk 24:36-49; Jon 20:19-23; Uək 1:6-8)

¹⁴ Kəni uərisig, Iesu tēmiet=pa min o rəhan nətəmimi lepın nian kəmətauəən. Kəni mətəhi ilah məmə, "İtəmah nəsotəhatətəien lak, rəhn-kapə təmah tiəkis pik." Təmah ilah mätəu-inu kəsotəhatətəien e nətəm kəmotəh məmə tinəmiəgəh rəkis e rəhan nīmisiən. ^{III}

¹⁵ Kəni mənə=pən kəm lah məmə "Əhuvən motəni pətigəh Nanusiən Təuvir kəm nətəmimi min e nəuaniləuis min rəfin e nitəni min rəfin. ^{IV}¹⁶ Iətəmi otətəu Nanusiən Təuvir təhatətə lan kəni mol bəptais, Uhgın otosmiəgəh. Mätəu iətəmi təsəhatətəien lan, Uhgın otol nalpiniən asoli kəm in. ^V¹⁷ Kəni nətəmi okotəhatətə lak, Uhgın otol ilah kotol nati apispis min. Okotəhg pətigəh narmin tərəh tepət e nərgək, kəni motəghati e nəghatien iki pisin min. ^{VI}¹⁸ İlah kotəhrun naskəlimian sineik u tatus itəmi, motəhrun nəmnimian nati kətəkonə lan, mätəu ko təsəəkiniən ilah. İlah motəhrun nələhu-pəniən nəhlmilah e nətəm kautohmis kotəmiəgəh." ^{VII}

Iesu tinəri matuvən e neai

(Luk 24:50-53; Uək 1:9-11)

¹⁹ Kəni nian İərmənig Iesu tinəghati rəkis kəm rəhan min nətəmimi, kəni Uhgın tos minatuvən e neai, kəni in tətəharəg e nikali Uhgın maru, ikin ima nəsanənien mine nisaiən. ^{VIII}

²⁰ Kəni rəhan min nətəmimi kəmoht məhuvən motanus pətigəh rəhan nəghatien əpəha ikin min rəfin. Kəni İərmənig tətəsiru e lah matol nəmtətien tepət. Kəni nəmtətien min əha kautol nəfigəmian məmə rəhalah nəghatien in nipəhrriənien. ^{IX}

III 16:14 1Kor 15:5 IV 16:15 Uək 1:8 V 16:16 Uək 2:38 VI 16:17 Uək 2:4; 8:7 VII 16:18 Luk 10:19; Uək 28:3-6 VIII 16:19 Uək 1:9-11; 2:33-34 IX 16:20 Uək 14:3; Hip 2:3-4

LUK

Nəghatjən əkuəkir rəha nauəuə u Luk

Luk təmətəi nauəuə u. Səniən mə in iətəmi tueləf kəti rəha Iesu, mətəu in niəli kəti rəha Pol, in təman pik ilau Pol. In səniən mə in iətəm Isrel, in Ianihluə əmə kəti, mətəu in iəfaki kəti. In toktə kəti təmol pik skul. In təməhrun vivi natimnati e nəmiəgəhiən rəha Iesu. In təmətəi nauəuə mil u: Nəniən Təuvir İətəm Luk Təmətəi, mine Uək Min Rəha Aposil Min.

Luk təmətəi nauəuə u tətuvən kəm rəhan kəti niəli u Teofiləs. Nipəti nərgin u məmə, "İətəmimi iətəm tolkeikei Uhgın." Luk təmətəi nauəuə u tətuvən kəm suah u, mətəu in təhrun məmə Nanihluə min tepət okotafin. Nətəmimi tepət, nikelah təhti məmə Luk təmətəti Rom uə Sisəriə nian təmətəi nauəuə u. E nian əha, nəniən tepət o Iesu təmitəlau-təlau.

Luk təmolkeikei məmə otətəi nəniən kəti təm təhruahru kəni məhəgəhəg e nəmiəgəhiən rəha Iesu. Kəni in təməghati ilah nətəmimi min kəmotaliuək ilah Iesu mauteruh rəhan min nolən mine nəniən min. Nian in təmos nəghatjən rəha Iesu o lah kəni Luk təmətəi nauəuə u. In tolkeikei məmə otəgətun məmə Iesu in iətəmi pəhriən kəti, mətəu in təməsoliən nati kəti tərəh. Kəni in Uhgın, mine in İosmiəgəh.

1 Teofiləs, ik iətəmi asoli kətişiai ik, kəni iəkətəi nauəuə u tətuvən kəm ik. ^I

Aupən, Uhgın təmənəi natimnati nəuvein, kəni rəueiu e nian rəhatah, in tənol ilah kənəhuva minautol nipətin. Nətəmimi tepət kəmətəti e nian əha, mauteruh natimnati min əha e nəhmtiləh əhruahru, kəni mətəni. Kəni nətəmi nəuvein kəmətətəu rəhalah nəghatjən, kəni mətətkut pik məmə okotətəi rəkis əhruahru natimnati min əha. ³ Kəni iəu iəmitəu vivi nəghatjən min əha məmə iəkəhrun əhruahru mə təmətəuəin əhro, kəni iəu rəhak nətəliəgən məmə təuvir iəu min iəkətəi rəkis əhruahru natimnati ərəfin min əha məmə onəkəfin. İətətəi əhruahru natimnati min u nəukəti nəniən mine natimnati iətəm kəutəhuərisig.

⁴ İəkolkeikei məmə iəkəni natimnati min əha kəm ik məmə nəkəhrun əhruahru məmə nəniən iətəm kəmənəi rəkis kəm ik, in nipəhriənən.

Agelo təməghati e nairiən rəha Jon Bəptais

⁵ E nian rəha suah kəti, nərgin u Herot Asoli, kig rəha Jutiə, e nian əha pris kəti nərgin u Səkarəea. In kəti min e pris min u kətəni nərgi lah məmə, Pris min rəha Apia. Aupən rəkis, suah u Apia tatsipən e pris u Eron. Rəhan pətauəhli nərgin u İlesəpet, kəni in min tatsipən e pris u Eron. ⁶ Kəni ilau kuəhruahru e nəhmti Uhgın, nian rəfin kətuəpən=pən vivi nolən rəha Lou rəhan mine nəghatjən min rəhan, kəni məsəuəkinən kəti. ⁷ Nati əpnapin kuəhruahru, mətəu ilau nətilau tikə. İlesəpet, in təseməkiən mətəuərus minəpətauəhli kəni ilau pəti kinəuəhli.

I 1:1-2 Uək 1:1

⁸ Kəni nian tənəuə əhruahru, məmə pris min rəha Apia okəhuvən e Nime Rəha Uhgın motol rəhalah natimnati min. Kəni Səkarəea, in min təmuvən mə tol pisəpis rəha Uhgın.

⁹ E nolən rəha pris min, ilah kəmotətu e kəpiel əkəku min mə otəgətun pəh mə otol nati e Nime Rəha Uhgın məmə otuvan nati pien-pien tūvən kəm Uhgın. E nian ilah kəmotol lanəha in təməgətun Səkarəea. ¹⁰ Kəni e nian in təmuvən imə mətuvan nati pien-pien, nətəmimi tepət kəmətəhtul ihluə mətəfaki.

¹¹ Kəni agelo kəti rəha Uhgın təmētəgəm=pən ohni mətəhtul əha e nəven maru ikin, əha kətuəvən nati pien-pien ikin. ¹² Kəni nian Səkarəea təmeruh, kəni narmin təmiuvig mətəuərumin minəruə əfəməh nati, kəni nəginən təməriəuəh e nikin.

¹³ Mətəu agelo təmənəi=pən kəm in məmə, "Səkarəea, səginən, mətəu rəueiu Uhgın tənətəu rəham nəfakiən. Kəni rəham pətauəhli İlesəpet otos nətən kəti iərman. Kəni onəkəkeikei mauin e nərgin məmə Jon. ¹⁴ Kəni onəkətəu təuvir magiən min, kəni nətəmimi tepət okotəgən o nairiən rəhan, ¹⁵ mətəu-inu in otuə iətəmi asoli e nəhmti İərmənig. Kəni in otəsənnim aginən wain mine nənnimən əskasik min. Kəni Narmin Rəha Uhgın otəriəuəh lan, nian otətəti əhanəh e nərfi rəhan məmə, matuvən əmə lanəha nian rəfin. ¹⁶ Kəni in otuvi=pa nətəm Isrel tepət okotəliəg=pə o İərmənig, Uhgın rəhalah.

¹⁷ "Uərisig İərmənig otuə, mətəu in otəpən muəvə mətən e narmin mine e nəsanənən təhmen e Elaiə məmə in otəhlin nətəliəgən rəha tatə min ko-

II 1:9 Eks 30:7 III 1:15 Nam 6:2-3

htəlig=pən min o rəhalah kəlkələh min, kəni in otəuh-
lin min nətəm kəutəhti nəuia Uhgın okotos min
neinatigian rəha nətəmi kotəhruahru. E nolian əha, in
otol əpenə-penə o nəmiəgəhian rəha nətəmimi o nu-
vaian rəha İərməniğ.”^I

¹⁸ Kəni Səkarəea təməni=pən kəm agelo məmə,
“?Oiakəhro lanu məhrun məmə nati u otuva mol
nəpəhriənian lan? Mətəu-inu iəu inauəhli rəkis, kəni
rəhak pətan min tinəpətauəhli.”

¹⁹ Kəni agelo təməni=pən kəm in məmə, “İəu,
nərgək u Kapriel, kəni iəu iətəhtul e nəhmti Uhgın e
nian ərəfin. Kəni in təmahli=pa iəu məmə iəkuva
məghati kəm ik, kəni mənə=pinə nanusiən təuvir u.
II²⁰ İətəlig-to lak! Naməm otekəu kəni onəsəghatien
mətəuarus=pa nəkeruh nıpəti nəghatien u, mətəu-inu
nəməsənian nıpəhriənian e rəhak nəghatien. Nati u in
otuva mol nıpəhriənian lan e nian əhruahru rəhan.”

²¹ Kəni e nian əha, nətəmimi kəməutəhtahnin
Səkarəea, nikilah təhti məmə təhro tınan tınuvə əha
e Nımə Rəha Uhgın. ²² Mətəu nian in təmuva ihluə,
mətəu tınəruru nəghatien, kəni ilah kəmotəhrun
məmə in tameruh nati kəti təhmen e nəməhlairien
əpəha imə. In təməghati əmə e nəhlmin kəm lah,
məsəghatien mətəu namın təmekəu.

²³ Nian rəhan uək rəha pris e Nımə Rəha Uhgın tə-
mol naunun, kəni in təmətəlig=pən lahuənu. ²⁴ Kəni tə-
suvəhian, rəhan pətauəhli təməpəh məuiğ e iəpəou.
Kəni e məuiğ faif, pətauəhli u in təmətəhluaiğ əmə
lahuənu, ²⁵ kəni in təməni məmə, “Inu uək rəha İə-
rməniğ. Aupən ikin, nətik tikə kəni iətaulis. Mətəu
rəueiu u, Uhgın tınol təuvir kəm iəu, kəni nikin tagien
məmə iəkələs nətik, kəni iəu oiəsaulis minian e nəhmti
nətəmimi.”

Agelo təməni pətiğəm mə İesu otair

²⁶ Nian İlesəpet iəpəou tınatig lan minos məuiğ sikis,
Uhgın təmahli=pən rəhan agelo, nərgin u Kapriel,
məmə in otuvən e nıtəni Kaləli e taun kəti nərgin u
Nasərit. ²⁷ In təmos nəghatien kəti matuvən rəha pə-
tan mıtə kəti iətəm təruru əhanəh iərman, mətəu
kinəni rəkis məmə okitipən mə rəha suah kəti, nərgin
u Josip. In mipi Kig Təfit tərəh. Kəni pətan əha, nərgin
u Meri. III²⁸ Kəni agelo təmuvən miet=pən, kəni
məni=pən kəm in məmə, “Təuvir, Meri. Uhgın
təmələhu rəhan nəuvirien kəm ik, kəni in mətatig
itəlau min.”

²⁹ Mətəu Meri tınəruru əfəməh nəghatien əha, kəni
nikin tınəhti pik məmə nıpəti nəghatien əha təhro
lanu. ³⁰ Kəni agelo təməni=pən kəm in məmə,
“Səginian, Meri, mətəu-inu Uhgın təməni rəkis məmə
in otətuati e rəhan nəuvirien kəm ik. ³¹ Kəni inəha, ik
onəkəpəh məuiğ e nətim kəti, kəni onəkələs iərman.
Kəni onakauin e nərgin mə İesu. IV³² In otuva iətəmi
asoli kəni in iətəmi keikei, kəni okauin lan məmə Nəti
Uhgın İlis Agin. Kəni İərməniğ Uhgın otol in tuva Kig
təhmen=pən əmə e tıpin tərəh Təfit. ³³ Kəni in otar-

məniğ e nətəmimi min rəfin nətəm kəutsipən e Jekəp,
kəni rəhan narməniğian otatig itulin matuvən naunun
tikə.”^V

³⁴ Kəni Meri təməni=pən kəm agelo məmə,
“?İəsəhrunian məmə oiakəhro lanu mələs suakəku kəti
nəmə iəsitəu-pəniən iərman kəti?” ³⁵ Kəni agelo
təməni=pən kəm in məmə, “Narmın Rəha Uhgın otuva
matig lam, kəni nəsanəniən rəha Uhgın İlis Agin otəu-
veg ik. Kəni in ko, suakəku asim ko onəkələs, okauin
lan məmə in nəti Uhgın. ³⁶ Kəni iətəni=pinə kəm ik
məmə ik kəti İlesəpet tinamki-amki rəkis e nətin kəti
iərman, nati əpnəpin in tinəpətauəhli rəkis. Kəmətəni
lan məmə ko təseməkian, mətəu rəueiu əha tinəpəh
rəkis məuiğ sikis e nətin. ³⁷ Natimnati min u
tatitəu=pən əmə nəghatien rəha Uhgın məmə, ‘Uhgın
təhrun nolian natimnati ərəfin, kəni nati kəti
təsiəkisən ohni.’” VI³⁸ Kəni Meri təməni=pən məmə,
“Əuəh, iəu pətan iol əhruin əmə rəha İərməniğ. Pəh in
otol lak nati nak iətəm ik ninəni rəkis.” Kəni agelo
təpəh in, kəni mıtəlig.

Meri təmuvən məmə otəsalpən e İlesəpet

³⁹ Uərisig lan təsuvəhian, kəni Meri təmıet iman ikin
kəni maliuək uəhai mətuvən e taun e nıtəuət e Jutiə
mə otəsal=pən e İlesəpet, ⁴⁰ kəni in təmuvən e
lahuənu rəha Səkarəea, kəni muvən imə mətəni təuvir
kəm İlesəpet. ⁴¹ Kəni nian İlesəpet təmətəu nəghatien
rəha Meri, suakəku u iətəm tətətig e nərfın təmauit,
kəni Narmın Rəha Uhgın təməri e niki İlesəpet. ⁴² Kəni
in təmagət əfəməh məmə, “!Uhgın tınol təuvir ohnik
tapirəkis nıpətan ərəfin, kəni in tınol təuvir min kəm
suakəku u onəkələs! ⁴³ Nıki tagien. Kəni təhro Uhgın
təmol nati təuvir asoli kəm iəu, məmə məmə rəha İə-
rməniğ rəhak tuva məsal=pa lak. ⁴⁴ İətəni lanu mətəu e
nian iəmətəu rəham nəghatien, kəni suakəku u e nə-
fək təmagien mauit. ⁴⁵ Uhgın otol təuvir kəm ik
mətəu-inu nəməni nıpəhriənian e nəghatien u İə-
rməniğ təməni tınuva lam məmə otol nıpəhriənian lan.”

Nəpuən rəha Meri

⁴⁶ Kəni Meri təməni məmə,
“E nəmiəgəhian rəfin rəhak, iatləfəri nərgi İərməniğ
ilis, VII

⁴⁷ Kəni nıki tətəgien pik o Uhgın İosmiəgəh rəhak,
⁴⁸ mətəu-inu iəu pətan iol əhruin əmə u iəu nati əp-
nəpin əmə, mətəu nikin tətəhti iəu.

Kəni rəueiu mine matuvən, nətəmimi rəfin okotəni
məmə Uhgın təmol təuvir kəm iəu;

⁴⁹ mətəu-inu Uhgın u nəsanəniən rəhan in iahgin,
in təmol nati apispis min təuvir pik agin kəm iəu,
kəni in nərgin tasim.

⁵⁰ In tatolkeikei nətəmimi min u kəutisai in, inu
nətəmimi e nəuaniləuis aupən ikin mətəuarus=pa
nəuaniləuis min nətəm kəutəhuva əhanəh. VIII

⁵¹ In təmol nati apispis min e nəsanəniən e nəhlmin.

I 1:17 Mal 3:1; 4:5-6; Mat 17:11-13 II 1:19 Dan 8:16; 9:21 III
1:27 Mat 1:16,18 IV 1:31 Aes 7:14; Mat 1:21-23

V 1:33 2Saml 7:12,13,16; Aes 9:7 VI 1:37 Mat 19:26; Job 42:2;
Jer 32:17 VII 1:46 1Saml 2:1-10 VIII 1:50 Sam 103:13,17

In tāmēhgi-atiti nētām kēutāfəri ilah e nētəlīgian rəhalah.

⁵² In tatosiahu narmənīg min e rəhalah narmənīgian, kəni in tətāfəri nētāmi min u rəhalah nētəlīgian teiuaiu. ^I

⁵³ Nētāmi nēumis tatus ilah, in tētaugin ilah e nauənian tēuvir,

Kəni nētāmi rəhalah nautē tēpət, in tahli pētīgām ilah, kəni nati tikē e nəhlmi lah. ^{II}

⁵⁴ Uhgīn tēmasiru e nēuaniləuis min rəha Isrel u rəhan iol əhruin min,

kəni tēmasaluian e rəhan nolkeikeian e ^{III}⁵⁵ Epraham mine rəhan min nēuaniləuis,

matuvən əmə lanko naunun tikē mēmə inəha tēmāni kəm tipilah min nuvəh." ^{IV}

⁵⁶ Kəni Meri tēmatīg ilau Ilesəpet mētəuarus=pən māuīg kisil, kəni in tēmītəlig=pən əpəha iman ikin.

Nairian rəha Jon Bəptais

⁵⁷ Kəni nian əhruahru rəha Ilesəpet tinuva mēmə otemək lan, kəni tēmələs nətīn iərman. ⁵⁸ Kəni nētāmimi nētām kēutatīg iuəkīr ohni mine rəhan min nēuaniləuis, kəmotətəu nanusian əha mēmə Iərmənīg tēmōl nēuvirian asoli kəm in, kəni ilah kəməhuva motol kətīəh ilah min mēmə okotagian pəti.

⁵⁹ Nian suakəku əha tinos nian eit, ilah kəməhuva mēmə okotəhgi=pən. Kəni iuəkīr kotauin e nərgin mēmə iahuni rəhan tatə Səkaraea, ^V⁶⁰ mətəu rəhan mēmə tēni mēmə, "Kəpə. Okauin e nərgin mēmə Jon."

⁶¹ Kəni ilah kəmotəni kəm in mēmə, "?Onak? Rəham nərgin u Jon tikə."

⁶² Kəni kəmotəghati e nəhlmilah mētətəpuəh o Səkaraea mə in otəkeikei mēni-to mə okauin e nərgin mə pəh. ⁶³ Kəni in tēmətapuəh o nati kəti mə otətēi rəkis nati kəti lan, kəni in tēmətēi=pən mēmə, "Nərgin u Jon." Nian kəmotēh, narmilah tēmīuvig pik.

⁶⁴ Kəni e nian əmə əha, nami Səkaraea tīnimətīg kəni tīnəhrun nəghatian mətəni-vivi Uhgīn. ⁶⁵ Kəni nētāmimi rəfin u kēutatīg iuəkīr kəmotəgin. Kəni nētāmimi kəmotəni pik natimnati min u titəlau-təlau əha ilis e nītəni Jutiə. ⁶⁶ Kəni nētāmimi min ərəfin nētām kəmotətəu nanusian əha, kəni mētətəlig lan, mētətəpuəh mēmə, "?Suakəku əha, otuva iətəmi əhro?" Kəməutəni lanəha mətəu-inu kəmoteruh əmə mēmə nəsənənian rəha Iərmənīg tətətig lan.

Səkaraea tēmāni pētīgām nəghatian Uhgīn tēməfən kəm in

⁶⁷ Kəni Narmin rəha Uhgīn tēməri e niki Səkaraea, tatə rəha Jon, kəni in tēmāni pētīgām nəghatian iətəm Uhgīn tēməfən kəm in. Kəni tēmāni lanu mēmə,

⁶⁸ "Pəh kotəni-vivi Iərmənīg, u in Uhgīn rəha nētām Isrel,

^I 1:52 Job 12:19; 5:11; Sam 147:6 ^{II} 1:53 Sam 34:10 ^{III} 1:54 Sam 98:3 ^{IV} 1:55 Jen 17:7; Maeka 7:20 ^V 1:59 Jen 17:12; Lev 12:3; Luk 2:21

mətəu-inu in tēmuva mēmə otasiru e rəhan min nētāmimi,

kəni in tēmos rəkis ilah e nəhlmi tikimir min rəhalah. ^{VI}

⁶⁹ Uhgīn u tēməfəri iosmiəgəh əsanən iətəm otosmiəgəh kitah.

Iosmiəgəh u tēmsipən e nēuaniləuis rəha iol əhruin rəhan u Tefit. ^{VII}

⁷⁰ Kəni in təhmen=pən əmə e nəghatian iətəm Uhgīn tēmāni rəkis kəm tah nəghatian rəha iəni min rəhan əpən.

⁷¹ In tēmāni-əskasik rəkis mēmə otosmiəgəh itah o tikimir min rəhatah mine nētāmimi rəfin nētām kēutəmāki e tah. ^{VIII}

⁷² In tətəfəri iosmiəgəh əha mēmə otol nēuvirian u in tēmāni kəm kəha tərāh min,

kəni tēsəluian e rəhan nəghatian iətəm in aru tēmāni e rəhan nəniaskasikian rəha nasiruiən, ^{IX}

⁷³ inu nəniaskasikian iətəm in tēmāni kəm kəha Epraham. ^X

⁷⁴ In təmləfəri iosmiəgəh əha mēmə otosmiəgəh itah,

kəni mələs rəkis itah e nəhlmi tikimir min rəhatah mēmə nian min rəfin e nəmiəgəhian rəhatah, kitah okotəhrun nolian rəhan uək e nəhmti Uhgīn, kəni mēsotəginian,

⁷⁵ kəni kitah okotasim, kəni nəmiəgəhian rəhatah otəhruahru e nian min rəfin. ^{XI}

⁷⁶ "Kəni ik, nətik, okauin lam mēmə ik iəni rəha Uhgīn Ilis Agin,

mətəu-inu ik onəkaupən e Iərmənīg mēmə onəkol əpənə-penə rəhan suaru. ^{XII}

⁷⁷ Ik onəkəni pētīgām kəm rəhan min nētāmimi mēmə Uhgīn otosmiəgəh ilah nian in otafəl rəkis rəhalah təfəgə tərāh min. ^{XIII}

⁷⁸ In otol mətəu-inu, in tolkeikei itah matol tēuvir kəm tah.

E nolkeikeian rəhan, Kristo otuva o tah təhmen=pən e mītigar tətəri e neai, ^{XIV}

⁷⁹ mətəsiəgəpin itah nētāmimi kēutatīg e napinəpuian mine əpəha ikin nīmisiən tatoh itəmi ikin, kəni matit vivi nəhlkitah e suaru rəha nəməlinuiən."

⁸⁰ Kəni suakəku tēmepət e nīpətīn, kəni narmin rəhan tēsənən. Kəni nian rəfin in tətətig əpəha ikin tēpiə-məpiə ikin mətəhtahnin nian rəhan otuva iətəm otətəuain uək lan kəni nētām Isrel okoteruh.

Nairian rəha Iesu

(Mat 1:18-25)

2 E nian min əha uərisig Iesu tair, suah kəti iətəm Rom, nərgin u Sisə Okastas, in iətəmi asoli tēmə-tərmənīg e nītənimtəni min rəfin rəha Rom. In tēmələhu lou kəti mēmə okafin rəfin nētāmimi iətəm kēutatīg rəfin əha ikin. ² Inu nəfinian nētāmimi kə-

^{VI} 1:68 Sam 72:18 ^{VII} 1:69 Sam 18:2 ^{VIII} 1:71 Sam 106:10 ^{IX} 1:72 Jen 17:7; Sam 105:8-9 ^X 1:73 Jen 22:16-17 ^{XI} 1:75 Tait 2:12-14 ^{XII} 1:76 Aes 40:3 ^{XIII} 1:77 Jer 31:34 ^{XIV} 1:78 Aes 60:1-2

maupən kol, kəni Kuarinias in kəpmən rəha Siria. ³ E nian əha, nətəmimi rəfin okotəkeikei mohtəlig=pən imalah mīn ikin kəmotair ikin məmə okafin ilah, kəni kətəi rəkis nərgilah e nauəuə rəha kəpmən. ⁴ Kəni Josip mīne Meri kəmiaiet e nītəni Kaləli e taun kəti, nərgin u Nasərit, mian əpəha nītəni Jutiə e taun kəti, nərgin u Petlehem, ima Kig Tefit aupən. Ilau kəmian ikin əha mətəu-inu Josip in mipi Tefit tərəh.

⁵ Ilau Meri kətian məmə okos nərgilau. Kinəni rəkis mə Meri otitəu=pən Josip, kəni Meri in namki-amki rəkis e iəpəou. ⁶ Nian ilau əpəha Petlehem, nimə tikə məmə okuapili ikin, kəni kətuapili e nimə rəha natim-iəgəh mīn. Kəni nian rəha Meri tinuva məmə otemək e nətīn. ⁷ Kəni iəpəou iətəm in təmaupən mair, in iər-man. Kəni in təuveg e napən, mələhu=pən e bokis kəti iətəm kətələhu=pən manvehli u natimiəgəh mīn kəu-tauən=pən ikin.

Nətəmimi rəha sipsip mīn mīne nagelo mīn

⁸ Kəni e nikali Petlehem, nətəmimi rəha sipsip mīn kəməutəsəl o rəhalah mīn sipsip mīn lapin. ⁹ Kəni age-lo kəti rəha İərməniəg təmietetigəm=pən o lah, kəni nəhagəhagiən asoli rəha İərməniəg təmasiəgəpən ilah, kəni kəmotəgin pik. ¹⁰ Mətəu agelo tənī=pən kəm lah məmə, "Sotəginian, mətəu-inu iəu iətuva məmə iəkəfinə nəniən təuvir kəti iətəm otol niki nətəmimi kotagiən pik, kəni nəniən u in rəha nətəmimi ərəfin. ¹¹ Əpəha e taun rəha Kig Tefit, suakəku kəti təmair=pa u rəueiu. In İosmiəgəh, kəni in Kristo iətəm Uhgīn təməni aupən məmə otahli=pa o təmah, kəni in İərməniəg. ¹² Inu nəmtətian rəhatəmah: onəkoteruh suakəku kəməuveg e napən, kəni kələhu=pən e bokis kətaugin=pən nati miəgəh mīn ikin."

¹³ Kəni rəueiu agin, nagelo mīn tepət kəmohe-etiəgəm=pa mətəhtul ilah mīn, mətəni-vivi Uhgīn, mətəni məmə,

¹⁴ "Kətəni-vivi Uhgīn əpəha ilis ilis agin e neai.

Kəni əpəha ləhtəni e nəhue nītəni u, nətəmimi iətəm niki Uhgīn tətəgiən o lah, ilah okotətig e nəməlinuian." I

Nətəmimi mīn rəha sipsip mīn kəməhuvən moteh İesu

¹⁵ Nian nagelo mīn kinotəpəh nətəmimi rəha sipsip mīn mīnotəhtəlig=pən e negəu e neai, kəni nətəmimi rəha sipsip mīn kəmotəni kəm lah mīn məmə, "Pəh kəhuvən Petlehem moteh-to nati u İərməniəg təməni=pa kəm tah."

¹⁶ Kəmotəhrəmlin uəhai əmə məhuvən moteh Meri mīne Josip mīne suakəku iətəm kəmələhu=pən e bokis iətəm kətaugin=pən nati miəgəh mīn ikin. ¹⁷ Nian kəməhuvən rəkis moteh suakəku u, kəni kəmotanus nəghatiən e suakəku u iətəm kəmotos o agelo. ¹⁸ Kəni nətəmimi rəfin nətəm kəmotətəu nəghatiən əha rəha nətəmimi rəha sipsip mīn, ilah kəmotəuit, narmilah

I 2:14 Luk 19:38

təmiuvig pik. ¹⁹ Mətəu Meri təmatos əmə e nikin natimnati rəfin mīn u, kəni mətətəlig lan nian mīn. ²⁰ Kəni nətəmimi rəha sipsip mīn kəmohtəlig, mətəfəri nərgi Uhgīn mətəni-vivi in o natimnati rəfin iətəm kəmotətəu kəni moteh, təhmen=pən əmə e nati u agelo təməni=pən kəm lah.

Kəmauin e nərgi İesu.

²¹ Nian suakəku təmair minos nian eit, kəni kəh-gi=pən titəu=pən Lou rəhalah, kəni kauin e nərgin məmə İesu, nərgin u iətəm agelo təməni=pən kəm Meri aupən rəkis, nian in təməsəpəh əhanəhiən məuig lan. III

Josip mīne Meri kəmuos İesu mian e Nimə Rəha Uhgīn

²² Kəni tinuva əhruahru e nian rəha Josip mīne Meri məmə okuələs suakəku u mian əpəha Jerusiləm məmə okuəfən kəm İərməniəg. Kəni ilau kəmian. ²³ Inu tatitəu=pən əhruahru Lou rəha İərməniəg u tətəni məmə, "Suakəku iərman mīn u kəmaupən kələs ilah, okəkeikei kətəfən ilah kəm Uhgīn məmə rəhan." V

²⁴ Kəni ilau kəmian Jerusiləm o nati kəti mīn, məmə ilau okuos mak keiu uə iəuein keiu, kəni miohamu mətuəfən kəm Uhgīn o nafəliən namikmikien rəha Meri, tatitəu=pən əmə Lou rəha İərməniəg u Mosis təmətei. VI VII

Simion təmeruh İesu

²⁵ Kəni inu iətəmimi kəti əha Jerusiləm nərgin u Simion. Rəhan nəmiəgəhiən təhruahru, kəni nian rəfin tatitəu=pən nəghatiən rəha Uhgīn. Kəni in tətəhtahnin nuvaiən rəha Kristo iətəm otuva mosmiəgəh mol nəunəhmtilah nətəm Isrel. Kəni Narmin Rəha Uhgīn təmuva məriəuəh e nikin. ²⁶ Narmin Rəha Uhgīn tinəni rəkis kəm in məmə otəsimisiən mətəuarus in oteh Kristo iətəm İərməniəg təməni mə otahli=pa. ²⁷ Narmin Rəha Uhgīn təməuhlin nikin məmə in otuvən e Nimə Rəha Uhgīn. Kəni Josip mīne Meri kəmuələs suakəku u İesu mian e nimə Rəha Uhgīn məmə ilau okuol natimnati rəfin iətəm Lou tətəni. ²⁸ Kəni Simion təmeruh İesu, kəni in təmələs=pa e nərfin, kəni mətəni-vivi Uhgīn, mətəni=pən məmə,

²⁹ "İərməniəg, nəmol rəfin rəham nəghatiən o nəniəskasikiən kəm iəu, iol əhruin əmə rəham.

Kəni rəueiu, inategəhan lak məmə iəkimis-tə e nəməlinuian,

³⁰ mətəu-inu ineruh e nəhmtək suakəku u iətəm otosmiəgəh nətəmimi. VIII

³¹ Ik nəmol əpenə-penə məmə in İosmiəgəh, kəni nətəmimi rəfin okoteruh.

³² In otuva nəhagəhagiən, kəni otəgətun rəhan suaru kəm Nanihlə IX mīn,

II 2:19 Luk 2:51 III 2:21 Luk 1:31 IV 2:22 Lev 12:1-8 V 2:23 Eks 13:2,12 VI Lou təməni məmə nian suakəku kəti otair, rəhan mamə nipətin otamikmik e nəhmti Uhgīn o nian fote. Rəkis ko, rəhan mamə mīne tatə okuəkeikei muol sakrifais rəha naruatəhiən tətitəu=pən Lou rəha Mosis. VII 2:24 Lev 12:8 VIII 2:30 Aes 52:10; Luk 3:6; Tait 2:11 IX Nanihlə, İanihlə — Afin-to e tiksınəri.

kəni nətəmimi okotləfəri rəham mın nətəm Isrel o Iosmiəgəh əha." I

33 Kəni tatə mine mamə rəha suakəku u, narmilau təmiuvig o nəghatiən mın əha Simion təməni lan.

34 Kəni Simion təməfaki məmə nəuviriən rəha Uhgın otuvən o lau. Kəni in təməni kəm Meri u mamə rəha suakəku məmə, "Onakateh, Uhgın təməni rəkis məmə suakəku u otol məmə nətəmimi tepət əpəha Isrel okoteiuaiu motorin, kəni tepət mın okotəri. Kəni in otuva nəmtətiən kəti nətəmimi tepət okotəghati rah lan məmə, ^{II}35 nətəmimi okoteruh nətəligiən mın e ni-ki nətəmimi tepət.

"Kəni Meri, nikim otitəgit təhmen e suah kəti təməu nikim e nau asilə."

Ana təmeruh Iesu

36 Kəni pətauəhli kəti əha ikin, nərgin u Ana, kəni in iəni kəti. In nəti Fanuel, iətəmi kəti in təmsipən e Aser aupən ikin. Pətauəhli u, rəhan nu tepət. Nian in pətan mıtə əmə kəti, kəni mıtəu=pən rəhan iauəhli. Kəni ilau kəmuan o nu səpən əmə, kəni rəhan iauəhli tımis.

37 Kəni pətan u təmətətig əmə lanəha mətəuarus=pa in pətauəhli kəti. Kəni rəueiu minos nu eiti-fo. Nian rəfin in tətətig e Nimə Rəha Uhgın mətəfaki, inəha ləplapın mine ləhniəu tətətuakəm mətəpəh nauəniən mətəfaki kəm Uhgın. ³⁸ Kəni in təmuvə ikin əha e nian əhruahru Simion tətəghati e suakəku. Kəni pətauəhli u tətəni-vivi Uhgın ohni, kəni mətəghati e suakəku əha kəm nətəmimi rəfin u kəməutəhtahnin məmə Kristo in otitis nətəm Isrel. ^{III}

Josip mine Meri kəmian Nasərit

39 Nian Josip mine Meri, ilau kəmuol natimnati u lou rəha İərməniğ tətəni, kəni kəmlitəlig=pən niətəni Kaləli e taun Nasərit, imalahal ikin. ^{IV}40 Kəni suakəku təməpət muva məskasik, kəni in teinatig vivi, kəni nian rəfin nəuviriən rəha Uhgın tətəriəuəh e rəhan nəmiəgəhiən.

Iətəm aluə Iesu əpəha e Nimə Rəha Uhgın

41 E nu mın rəfin, tatə mine mamə rəha Iesu kətiən Jerusiləm məmə okotol lafet rəha Pasova. ^V42 Nian Iesu tinos nu tueləf, in təmītəu=pən ilau mihlūvən əpəha ilis e lafet əha, təhmen=pən əmə e nolien rəha nətəm Isrel. ⁴³ Nian lafet tinoł naunun, kəni nətəmimi kinotohtəlig mautəhuvən imalah mın ikin, mətəu iətəm aluə Iesu in təməsitəu-pəniən rəhan tatə mine mamə, in matol əmə əpəha Jerusiləm, mətəu ilau kuəru. ⁴⁴ Nikilau təhti mə in təmuvən ilah nətəmimi mın nəuvein motaupən, kəni ilah kəmotəliuək o nian

I 2:32 Aes 42:6; 49:6; 52:10 II 2:34 Aes 8:14; Mat 21:42; 1Pitə 2:8 III Nəghatiən Kris əhruahru tətəni məmə, "Kristo in otitis Jerusiləm," kəni Jerusiləm tatəpsen=pən nətəm Isrel ərəfin. Kəni nəghatiən u rəhan suaru keiu. Nətəmimi nəuvein iətəm kəutətig e nian rəha Iesu, nikilah təhti məmə Kristo otos rəkis nətəm Isrel e nəhlmi tikimir mın u nətəm Rom. Mətəu nipətin asoli məmə Kristo otitis nətəm Isrel e təfagə tərəh mın rəhalah. IV 2:39 Mat 2:23 V 2:41 Eks 12:24-27; 23:14-17; Dut 16:1-8

əpiəpiə kətiəh. Kəni ilau kinətuəsəl lan o rəhalau mın nətəmimi, mine nətəmimi iətəm kuəhrun ilah.

45 Mətəu nian ilau kəməsueruhiən in, kəni kəmiətəlig muəsəl lan mian Jerusiləm.

46 Kəni e nian kisil, kəni mueruh e Nimə Rəha Uhgın, tətəharəg ilah nəgətun mın matətəlig e lah, kəni mətə-təpuəh o lah o natimnati nəuvein. ⁴⁷ Kəni nətəmimi rəfin nətəm kəmotətəu nati u, narmilah təmiuvig pik o rəhan nəhruniən mine rəhan nuhalpinien nəghatiən mın.

48 Kəni nian rəhan tatə mine mamə kəmueh, kəni narmilau təmiuvig pik ohni. Kəni rəhan mamə təməni=pən kəm in məmə, "Nətik. ?Nəkəhro matol lanu lan e tımlau. İtımilau rəham tatə nikitımilau təhti pik ik, kəni iətuəsəl pik lam." ⁴⁹ Kəni in təməni=pən kəm lau məmə, "?Nətuəsəl lak onak? ?Nəsəhruniən məmə iəu iəkəkeikei mətəuə e nimə rəha rəhak Tatə?" ⁵⁰ Mətəu ilau kəsəhruniən nipəti nəghatiən tətəni kəm lau.

51 Kəni in təmītəu=pən ilau mihleiuaiu mihlūvən əpəha Nasərit. Kəni in təmisiəi ilau matol nəuiəlu. Mətəu nian rəfin rəhan mamə tətətəlig e natimnati rəfin mın əha e nikin. ^{VI}52 Kəni Iesu təmatəpət e nipətin, kəni rəhan nəhruniən tatol iahgin, kəni e nian mın rəfin, Uhgın mine nətəmimi nikilah tətəgiən ohni. ^{VII}

Jon Bəptais təməni pətigəm nəghatiən rəha Uhgın

(Mat 3:1-12; Mak 1:1-8; Jon 1:19-28)

3 Kəni e nian rəha iətəm Rom, nərgin u Sisə Taipir-iəs, in təmətərməniğ e niətəni mın rəfin rəha Rom. Kəni e nian in təmətərməniğ mətəuarus=pa nu fiftin, kəni nətəmi asoli nəuvein mın kəutərməniğ ləhtəni e Sisə e niftəni əlkələh mın rəha Rom, inu Herot tətərməniğ əpəha Kaləli, mine pian Filip in tətərməniğ əpəha İturia mine Trakonaetas, mine Lisaniəs tətərməniğ əpəha Apilin, mine Pontias Pailət u iətəm Rom in kəpmən rəha Jutiə. ² Inu e nian əhruahru rəha Anəs mine Kaiəfəs ilau pris asoli əgin mil rəha Isrel.

E nian əha, Jon nəti Səkarəea, in tınəpət rəkis, in mətan əpəha təpiə-məpiə ikin, kəni Uhgın təməfən nəghatiən kəti kəm in. ³ Kəni in təmuvən mətan rəfin əha iuəkir o nəhu Jotən mətəni pətigəm nəghatiən rəha Uhgın. In mətəni məmə nətəmimi okotəkeikei mohtəlig e nolien tərəh mın rəhalah, kəni məhuvən o Uhgın, məmə in otəfəl nolien tərəh mın rəhalah. Kəni nəmtətiən lanko, okol bəptais e lah. ^{VIII}4 In təhmen əmə e nəghatiən rəha iəni u Aiseə iətəm təmətəi e nauəuə rəhan məmə, "Suah kəti tətəuən əpəha ikin təpiə-məpiə ikin mətəni məmə, 'itəmah, nəkotol əpənə-pənə e suaru rəha İərməniğ, kəni mautol rəhan suaru təhruahru. ⁵ Nipəgləuəhtəni mın otirəuei vivi, kəni niətəuət mın mine narit mın rəfin okosiəhu, kəni suaru ekəu-ekəu mın okəgəhruahru, kəni suaru u tapəhri-apəhri okol təpiə. ⁶ Kəni nətəmimi rəfin

VI 2:51 Luk 2:19 VII 2:52 1Saml 2:26; Prov 3:4 VIII 3:3 Uək 13:24

okoteh suaru rəha Uhgın o nosmiəgəhian nətəmimi.” I

7 Kəni e nian əha, nətəmimi tepət kəməhuva o Jon məmə in otol bəptais e lah, mətəu in təməni=pən kəm lah məmə, “Itəmah nəkohtəhmen əmə e təgəluə min! Nīkitəmah təsəhtian məmə onəkotagim rəkis e niəməha mine nalpinian rəha Uhgın iətəm tətuvə! II⁸ Onəkotəkeikei motol nati kəti pəh kəhrun məmə ninotəpəh pəhrian noliən tərəh min rəhatəmah kəni məhuva o Uhgın. Kəni sotəni aruiən kəm təmah e nəfərian məmə itəmah nəkotəhruahru mətəu-inu itəmah namipə Epraham min. I Kəpə! Inu nati əpnapin əmə. Iətəni kəm təmah məmə, Uhgın təhrun noliən kəpiel min u kəhuva namipə Epraham min. III⁹ Kəni rəueiu əha, Uhgın tinəhtul maru o nətəhli-pəniən nigı e nəukətin. Kəni nəmə nigı kəti təsəuəiən e nəuan iətəm təuvir, kəni in otəuahli mərəki=pən e nigəm.” IV

10 Kəni nımənin nətəmimi kəmotətapuəh o Jon məmə, “?Kəni oiəkotol nak?” 11 Kəni Jon təməni=pən kəm lah məmə, “Okəmə rəham napən keiu, əfən kəti kəm suah kəti u rəhan tikə. Nəmə nəgəm nauəniən tatig, əfən kəti kəm nətəmimi u niglah tikə.”

12 Nətəmimi nəuvein rəha nosiən məni rəha takis kəməhuva məmə otol bəptais e lah, kəni motətapuəh o Jon məmə, “?Kəni oiəkotol nak?” V¹³ Kəni Jon təməni=pən kəm lah məmə, “Sotos əuəuiən məni o nətəmimi tapirəkis inu təhmen əmə mə onəkotos.”

14 Kəni soldia min nəuvein kəmotətapuəh min, “Kəni itimah? Itimah o iəkotəhro?” Kəni in təməni=pən kəm lah məmə, “Sotoliən nəginian kəm nətəmimi məmə, ‘Okəmə nəsotəfaiən məni, kəni iəkotol nahməiən kəm təmah.’ Kəni sotoliən nəginian kəm nətəmimi məmə, ‘Okəmə nəsotəfaiən məni, kəni iəkotəni=pən kəm nətəmi asoli məmə nəmotol nati kəti tərəh.’ Nīkitəmah otəkeikei magiən o nos əhruahruian nətəouian rəhatəmah kəni in əmə ko.”

15 Kəni nətəmi u kəməutəhtahnin Krısto u Uhgın təməni məmə otəhli=pa, nīkilah təhti məta Jon in Krısto. 16 Mətəu Jon təməni=pən kəm lah məmə, “İatol bəptais e təmah e nəhu, mətəu iətəmi kəti tətuvə rəhan nəsanəniən mine nepətiən tapirəkis iəu. Kəni iəu ləhtəni agin, iəsəhmenian məmə iəkuva iəu iol əhruiən kəti rəhan o noliən rəhan uək. VI Kəni suah kəha, in otol bəptais e təmah e Narmın Rəha Uhgın mine nigəm. VII¹⁷ In tətəhtul maru o neruhian noliən rəha nətəmimi məmə otəuəri ilah, nətəm kotəuvir mine nətəm kotərah təhmen e iətəm tətəsum. Tətələs fok o nafəl rəkisian nilosi wit məmə otos nıpətın iətəm təuvir. Nətəm kotəuvir kotəhmen e nıpətı wit, tatos ilah matuvən lahuənu. Mətəu nətəm kotərah kotəhmen e nilosi wit, təraki=pən e lah e nigəm asoli iətəm tətəuə naunun tikə.”

18 Kəni Jon təməni pətigəm nəniən təuvir e nəghatian tepət məmə otiuvi=pa nətəligiən rəha nətəmimi kəhuvən o Uhgın.

I 3:6 Aes 40:3-5 II 3:7 Mat 12:34; 23:33 III 3:8 Jon 8:33,39 IV 3:9 Mat 7:19 V 3:12 Luk 7:29 VI Nəghatian əhruahru rəha Jon tətəni məmə, “İəsəhmenian məmə iəkitis rəkis niləuis e rəhan put.” Uək u, in uək rəha slef. VII 3:16 Uək 13:25

Herot təmləfən Jon e kaləpus

19 E nian əha, Herot Antipas təmitirəkis Herotias inu pətan rəha pian, kəni in təmol natimnati tepət tərəh. Kəni noliən min əha, Jon təməni əskasik mahi Herot Antipas o noliən tərəh min rəhan. VIII²⁰ Kəni Herot Antipas təmatig mol min noliən tərəh kəti min tapirəkis, in təmələs Jon muvən mahtipəsig lan e kaləpus.

Jon təmol bəptais e İesu

(Mat 3:13-17; Mak 1:9-11)

21 Mətəu nian Jon təməsuvən əhanəhian e kaləpus, kəni in təmatol bəptais e nətəmimi min, kəni İesu min təmuva, kəni Jon tol bəptais lan. Kəni nian İesu təmətəfaki, Uhgın təmerəh e neai, 22 kəni Narmın Rəha Uhgın təmsipəri meiuaiu, nıpətın təhmen e mak muva məharəg pəri e İesu, kəni nəuia Uhgın təmsipəri e negəu e neai mətəni məmə, “Ik nətik keikei, iəkolkeikei pik ik, kəni nīkik tagiən pik agin ohnik.” IX

Kəha tərəh min rəha İesu

(Mat 1:1-17)

23 Nian İesu təmətuəuin rəhan uək, rəhan nu təhmen=pən e tate.

Nətəmimi nīkilah təhti məmə in nətı Josip.

Kəni Josip in nətı Heli, X

24 Heli in nətı Matat,

Matat in nətı Lifai,

Lifai in nətı Melki,

Melki in nətı Janae,

Janae in nətı Josip,

25 Josip in nətı Matatias,

Matatias in nətı Amos,

Amos in nətı Neham,

Neham in nətı Esli,

Esli in nətı Nagae,

26 Nagae in nətı Mahat,

Mahat in nətı Matatias,

Matatias in nətı Semein,

Semein in nətı Josek,

Josek in nətı Jota,

27 Jota in nətı Joanan,

Joanan in nətı Resa,

Resa in nətı Serupapel,

Serupapel in nətı Sealtiel,

Sealtiel in nətı Neri,

28 Neri in nətı Melki,

Melki in nətı Ati,

Ati in nətı Kosam,

Kosam in nətı Elmatam,

Elmatam in nətı Er,

29 Er in nətı Josuə,

Josuə in nətı Eliesa,

Eliesa in nətı Jorim,

Jorim in nətı Matat,

VIII 3:19 Mat 14:3-4; Mak 6:17-18 IX 3:22 Jon 1:32 X 3:23 Luk 4:22; Jon 6:42

Matat in nēti Lifai,
³⁰ Lifai in nēti Sīmion,
 Sīmion in nēti Juta,
 Juta in nēti Josip,
 Josip in nēti Jonam,
 Jonam in nēti Eliakim,
³¹ Eliakim in nēti Melea,
 Melea in nēti Mena,
 Mena in nēti Matata,
 Matata in nēti Natan,
 Natan in nēti Tefit,
³² Tefit in nēti Jese,
 Jese in nēti Opet,
 Opet in nēti Poas,
 Poas in nēti Salmon,
 Salmon in nēti Nason, ^I
³³ Nason in nēti Aminatap,
 Aminatap in nēti Atmin,
 Atmin in nēti Ani,
 Ani in nēti Hesron,
 Hesron in nēti Peres,
 Peres in nēti Juta,
³⁴ Juta in nēti Jekəp,
 Jekəp in nēti Aisək,
 Aisək in nēti Epraham,
 Epraham in nēti Tera,
 Tera in nēti Nahor,
³⁵ Nahor in nēti Seruk,
 Seruk in nēti Rehu,
 Rehu in nēti Pelek,
 Pelek in nēti Eper,
 Eper in nēti Sela,
³⁶ Sela in nēti Kaenan,
 Kaenan in nēti Apaksat,
 Apaksat in nēti Sem,
 Sem in nēti Noa,
 Noa in nēti Lamek, ^{II}
³⁷ Lamek in nēti Metusela,
 Metusela in nēti Inok,
 Inok in nēti Jaret,
 Jaret in nēti Mahalalel,
 Mahalalel in nēti Kenan,
³⁸ Kenan in nēti Enos,
 Enos in nēti Set,
 Set in nēti Atəm,
 kəni Atəm in nēti Uhgīn. ^{III IV}

Setən tāməfən-əfən kəm Iesu

(Mat 4:1-11; Mak 1:12-13)

4 Narmin Rəha Uhgīn tāməriauəh e nəmiəgəhiən rəha Iesu, kəni nian in təmsipən e nəhu Jotən, kəni Narmin Rəha Uhgīn tāməghati=pən e niki Iesu məmə in otuvən əpəha təpiə-məpiə ikin. ² Kəni e nian fote, Setən tāməfən-əfən kəm Iesu. E nian min rəfin əha, in təsauəniən, kəni e naunun nian min əha, nəumis təmus əgin in. ³ Kəni Setən təni=pən kəm Iesu məmə,

^I 3:32 Rut 4:17-22 ^{II} 3:36 Jen 11:10-26 ^{III} Kətəni mə Atəm in nēti Uhgīn mətəu-inu, Uhgīn in təmol Atəm. ^{IV} 3:38 Jen 4:25-26

“Okəmə ik Nēti Uhgīn, əni=pən kəm kəpiel u məmə otəuhlin mol pīret lan.” ⁴ Kəni Iesu tāmuhəlpin nəghatiən rəha Setən məmə, “Kəmətəi e Nauəuə Rəha Uhgīn məmə, ‘Nətəmimi ko kəsotəmiəgəhiən e nauəniən əmə.” ^V

⁵ Kəni Setən təmit Iesu mian əpəha e nitəuət əfəməh kəti, kəni məgətun uəhai əmə in e nitənimtəni min rəfin, mine e nəuviriən rəhalah, ⁶ kəni in təməni=pən kəm in məmə, “Iəu o iəkəfinə e nəhlməm narməniəgīən min mine nəpətiən min rəfin, mine nəmēmətəhiən rəhalah, mətəu-inu natimnati rəfin tətətiə e nəhlmək, kəni iəkəhrun nəgəhan-pəniən kəm iətəmi-pəh iəkəkolkeiki məmə iəkəfən kəm in. ⁷ Mətəu nəmə nəkəfaki=pa kəm iəu, kəni natimnati min rəfin u rəham.”

⁸ Kəni Iesu təni=pən kəm in məmə, “Nauəuə Rəha Uhgīn tətəni məmə, ‘Onəkotəfaki əmə kəm rəhatəmah Iərməniəg Uhgīn, kəni in əmə, onətol əmə rəhan nətəliəgīən.” ^{VI}

⁹ Kəni Setən təmit in mian əpəha Jerusiləm e nəhue nimə əpəha ilis əgin e Nimə Rəha Uhgīn. Kəni məni=pən kəm in məmə, “Okəmə ik Nēti Uhgīn, iuvigto u ikinu, ¹⁰ mətəu-inu kəmətəi e Nauəuə Rəha Uhgīn məmə, ‘In otahli=pa nagelo min rəhan kəhuva motəsəl vivi ohnik, ¹¹ kəni ilah okotos əmə ik ilis e nəhlmiləh məmə onəsoriniən nəhlkəm e kəpiel.” ^{VII}

¹² Kəni Iesu tāmuhəlpin nəghatiən rəha Setən məmə, “Nauəuə Rəha Uhgīn tətəni min məmə, ‘Onəsotoliən nəfən-əfəniən kəm rəhatəmah Iərməniəg Uhgīn məmə otol nati kəti, məmə nəkotəruh məmə in tətətiəg itəmah min, uə kəpə.” ^{VIII}

¹³ Nian Setən təmol naunun e nəfən-əfəniən rəhan, in təmagim muvən isəu o Iesu mətəhtahnin mə nian təuvir kəti min rəhan otəpanuva min. ^{IX}

Iesu tāmətuəuin rəhan uək əpəha Kaləli

(Mat 4:12-17; Mak 1:14-15)

¹⁴ Kəni Iesu təmitəliəg=pən nitəni Kaləli, kəni nəsanəniən rəha Uhgīn təməriauəh e nəmiəgəhiən rəhan. Kəni nəghatiən ohni təmitəlau-təlau e lahuənu min tēpət e nitəni əha. ¹⁵ Kəni Iesu in təmətəgətun e nimə rəha nuhapuminiən min, kəni nətəmimi min rəfin kəməutəni-vivi in.

Nətəm Nasərit

kəmotəpəh Iesu

(Mat 13:53-58; Mak 6:1-6)

¹⁶ Kəni Iesu təmuvən Nasərit, ikin əha in təməpət ikin aupən. Kəni e nian rəha Sapət, in təmuvən e nimə rəha nuhapuminiən təhmen əmə mə in tatol nian min. Kəni in təməhtul məmə otəfin Nauəuə Rəha Uhgīn.

¹⁷ Kəni kəməfən nauəuə iətəm kəmaiu-aiu rəha iəni u Aiseə. Kəni in təmuəhru=pən e iətəm Aiseə təmətəi tətəni lanəha məmə, ¹⁸ “Narmin Rəha Uhgīn tətətiəg lak mətəu-inu təmitəpən iəu məmə iəkəni pətəgəm nəniən təuvir kəm nanrah min. Kəni təmahli=pa iəu məmə iəkuvən məni=pən kəm nətəmi kəutətiəg e kalə-

^V 4:4 Dut 8:3 ^{VI} 4:8 Dut 6:13 ^{VII} 4:11 Sam 91:11-12 ^{VIII} 4:12 Dut 6:16; 1Kor 10:9 ^{IX} 4:13 Hip 2:18; 4:15

pus mämə iäkitis ilah, kəni mahli pätigəm ilah, kəni mənī=pən kəm nətəmimi min nəhmtilah təpis mämə okoteruh nati. Kəni təmahli=pa iəu mämə iəkuvən mītis niki nətəmimi, ¹⁹ kəni mənī pätigəm mämə nian tīnuva rəkis mämə İərmənīg otəgətun rəhan nəuviriən kəni mosmiəgəh nətəmimi." I

²⁰ Nian təmafin rəkis nauəuə u, kəni maiu-aiu min məfən nauəuə u kəm iətəm tətələhu nauəuə u, kəni mətəharəg mämə otəgətun nətəmimi. Kəni nəhmti nətəmimi rəfin əha imə təməhtul əmə lan. ²¹ Kəni in təmətəghati kəm lah mətəni mämə, "Rəueiu u e nian u nəutətəlig lan e Nauəuə Rəha Uhgīn, Uhgīn tīnol əpu nəghatiən min əha tīnuva matol nīpəhriənīən lan."

²² Nətəmimi rəfin kəmotəni-vivi in, kəni narmilah təmiuvig o nəghatiən təuvir min in tətəni, kəni məutəni kəm lah min mämə, "Nətī Josip u, uə kəpə?" II

²³ Kəni İesu təməni=pən kəm lah mämə, "Təkəhrun mämə onəkotəni=pa nəghatiən əuas u kəm iəu u tətəni mämə, 'Toktə, ol vivi aru-to nīpətīm,' u nīpətīn mämə, 'Natimnati min əha u kətəni mə nəmol rəkis ilah əpəha Kapeniəm, təuvir mämə nəkuva mol min ilah u ikinu imam ikin.' ²⁴ Pəhriən, iəkəni kəm təmah mämə ko nətəmimi kəsotisiaiən iəni kəti iətəm tət-sipən e lah. ^{III}²⁵ E nian rəha Elaijə, nuhuən təməsəfu-viən o nu kisil mine məuig sikis, nəumis təman kəni nauəniən tikə. Kəni iətəni pəhriən kəm təmah mämə, e nian əha, pətəlimis min tēpət u ikinu Isrel, ^{IV}²⁶ mətəu Uhgīn təməsahli-pəniən Elaijə mämə otu-vən masiru e lah. Kəpə. In təmahli=pən mämə otasiru e pətəlimis kəti əpəha Saedon e taun Sarefat, kəni pə-tan u in pətan İanihlua kəti. ^V²⁷ Kəni e nian rəha iəni Elisa, nətəmimi tēpət kəməutətiğ Isrel u kəmautos nimisiən u leprosi e nīpətī lah, kəni Elisa təməsol viviən kəti mine. Mətəu in təmol vi əmə Neman u iətəm Siria, in iətəm İanihlua kəti." VI

²⁸ Kəni e nian nətəmimi u e nimə rəha nuha-puminiən kəmotətəu nəghatiən əha niəməha təmol pik ilah. ²⁹ Kəni kəmotəhtul uəhai əmə motaskəlim İesu, motələs mohiet itaun, məhuvən əpəha e kiəkis e nikali taun mämə kotəraki pätigəm lan. ³⁰ Mətəu İesu təmalieuək rəkis e lah miet e nəlugin e lah kəni matu-vən.

**İesu təmahli pätigəm
narmīn tərəh e iətəmimi kəti**
(Mak 1:21-28)

³¹ Kəni İesu təmeiuiəu muvən əpəha Kapeniəm, taun kəti min rəha Kaləli. Kəni e nian rəha Sapət in təmətəgətun nətəmimi. ³² Kəni nətəmimi iətəm kə-motətəu rəhan nəghatiən, narmilah təmiuvig pik ohni mətəu-inu rəhan nəghatiən təfigəm, nepətiən tətig lan. VII

³³ Kəni in əpəha imə e nimə rəha nuhapuminiən, kəni suah kəti əha ikin iətəm narmīn tərəh kəti tətətiğ

I 4:19 Aes 61:1,2 II 4:22 Luk 3:23; Jon 6:42 III 4:24 Jon 4:44
IV 4:25 1King 17:1,7V 4:26 1King 17:8-16 VI 4:27 2King 5:1-14
VII 4:32 Mat 7:28-29

lan. Kəni in təmagət əfəməh mämə, ³⁴ "İe, İesu iətəm Nasərit! ?Təhro? ?Nəmuva mämə nəkol nərahien kəm timah? İnəhrun rəkis ik. Ik İətəmi Asim rəha Uhgīn!"

³⁵ Mətəu İesu təmagət əskasik lan mämə, "İAaah, sagətīən! İiet magim rəkis e suah u!" Kəni narmīn tərəh əha təmol suah u tīsipəri morin e niftəni e nəlugilah, əmeiko magim rəkis lan, mətəu təməsərəkinien suah u.

³⁶ Kəni nətəmimi rəfin ikin əha narmilah təmiuvig kəni məutəni=pən kəm lah min mämə, "Ei! ?Nəghatiən nak u? Suah u, təmagət əskasik e narmīn tərəh min e nəghatiən rəha nepətiən mine nəsanəniən, kəni ilah kəməhiet e nətəmimi." ³⁷ Kəni nəniən rəha İesu tə-maiu mītəlau e nītəni əha.

**İesu təmasiru
e nətəmimi tēpət**
(Mat 8:14-17; Mak 1:29-34)

³⁸ İesu təməhtul kəni miet e nimə rəha nuha-puminiən muvən əpəha e nimə rəha Saimon. VIII E nian əha, uhu Saimon tətīmīs matətəpu-ətəpu pik, kəni ilah kəmotəni=pən kəm İesu mämə oteruh.

³⁹ Kəni İesu təməhtul=pən iuəkīr ohni kəni magət əskasik e nimisiən, kəni pətan u təsanən. Əmeiko in təhtul kəni mol nauəniən niğlah.

⁴⁰ Nian mītigar tīniuvig rəkis, nətəmimi kəmosos nətəmimi min rəfin u nətəm kəmotəni e nimisiən pisin pisin min məhuva o İesu. Kəni in təmələhu=pən nəhlmin e lah kətiəh kətiəh, kəni ilah rəfin kə-motəsanən. IX⁴¹ Kəni iərmis min kəməhiet motagim e nətəmimi tēpət məutəgət əfəməh mämə, "İik Nətī Uhgīn!" Mətəu İesu təmagət əskasik e lah məhtipəsīg e lah o nəghatiən mətəu-inu ilah kotəhrun mämə in Kristo iətəm Uhgīn təmahli=pa. X

⁴² Kəni kəməni lauig lan, İesu təmīet əha ikin əha muvən əpəha ikin kəti iətəm nətəmimi kohkə ikin. Mətəu nətəmimi kəmotəsəl lan, kəni nian kəmoteruh in, ilah kəməhuva ohni məutəlkut mämə okotəniəhu mämə in təsəgimiən məpəh ilah. ⁴³ Mətəu in təməni=pən kəm lah mämə, "Kəpə. İəu iəkəkeikei mu-vən lahuənu pisin min nəuvein, mənī pätigəm nəniən təuvir rəha Narmənigiən Rəha Uhgīn, mətəu-inu Uhgīn təmahli=pa iəu mämə iəkol lanu."

⁴⁴ Kəni in təmatuvən mətan e nītəni Jutiə mətəni pätigəm nəghatiən rəha Uhgīn e nimə rəha nuha-puminiən min. XI

Natətəlig min iətəm İesu təmaupən mauin e lah
(Mat 4:18-22; Mak 1:16-20)

5 Nian kəti, İesu təməhtul e nikali nəhu asoli, nərgin u Lek Kaləli. XII Kəni nīmənīn nətəmimi

VIII *Nian min nəuvein, kətauin e Saimon Pitə mämə, "Saimon," kəni nian nəuvein, kətauin lan mämə, "Pitə."* IX *Lou kəti rəha nətəm İrel tətəni mämə iətəmimi ko təsələsiən iətəm tətīmīs e nian rəha Sapət. Mətəu nian mītigar tīniuvig rəkis, kəni Sapət tīnol nau-nun, kəni nətəmimi kotəhrun nələsiən nətəmimi.* X **4:41** *Mat 8:29; Mak 3:11-12* XI **4:44** *Mak 1:35-39; Mat 4:23* XII *Nəghatiən Kris əhruahru tənī mämə, "Lek Kenesəret" u nərgin kəti min rəha Lek Kaləli.*

kəməhuva motəhtul motohtəlau lan məutatətə kəni məutəhgi ilah min məmə okotətəu nəghatiən rəha Uhgīn. ¹² Kəni in təmeh bot keiu rəha nətəm kautos nəmu e nīpəkīl mətəu ilah kəutafəl nopīn min rəhalah. ³ Kəni Iesu təmuvən e bot rəha Saimon, ^{II} kəni mətəpuəh ohni məmə otiuvi-pah bot tuvən ihluə nəuветin. Nian Saimon təməharəg pətigəm e bot, kəni Iesu təməharəg lan mətəgətun nətəmimi.

⁴ Nian Iesu təməghati rəkis kəm nətəmimi, kəni mənī=pən kəm Saimon məmə, "Saimon, otasue kotəsəu-pah lokamnim, kəni ko motəraki e nopīn motos nəmu nəuvein." ⁵ Kəni Saimon tənī məmə, "Iətəmi asoli, iəmotalkut pik lapīn mətəuarus=pa u, məsotosiən nəmu kəti mīne. Mətəu ik nīnəni min mə okəhuvən, təuvir pəh kəhuvən motəraki min e nopīn." ^{III}

⁶ Kəni nian ilah kəmotol, kəmos pik nəmu tepət e rəhalah nopīn, kəni nopīn min rəhalah kəmotəri kəni motasisi e nəmu min, kəni nopīn min təsuvəhiən kotəhapu. ⁷ Kəni ilah kəmotauin=pən min e nətəmimi e bot pisin mə kəhuva motasiru e lah. !Kəni ilah kəməhuva motəmki=pən nəmu e bot pəti mil kuəri muəriauəh e nəmu, kəni iuəkīr bot mil kuamnim!

⁸ Nian Saimon Pitə təmeruh nati u, kəni təmasiəulīn=pən kəm Iesu e nisiəiən mətəni məmə, "Iərməniḡ, uvən isəu ohniəu, iəu iəsəhmenīən, iəu iol təfagə tərah!" ⁹ In təməghati lanu mətəu-inu in mīne nətəmi min əha e bot mil, kəmotauit pik narmīlah təmiuvig o nəmu min u tepət lanəha. ¹⁰ Kəni Jemis mīne Jon, nətī Səpəti mil u katiavi nəmu min ilahal Saimon, ilau min kəmuauit pik narmīlau tiuvig o nəmu min u.

Mətəu Iesu təməni=pən kəm Saimon məmə, "Səḡinīən. Ik iətəm rəha niuviən nəmu, mətəu rəueiu əha matuvən, ik onəkīuvi=pa nətəmimi." ¹¹ Kəni nian ilah kəmotiuvī-pari rəhalah bot min, kəni motəpəh ərəfin natimnati kəni məhuərisig e Iesu, kəni məhuva rəhan min nətəmimi. ^{IV}

Iesu təmol vivi iətəm tatos nīmisiən u leprosi

(Mat 8:1-4; Mak 1:40-45)

¹² Nian Iesu təmətaliuək e taun kəti, suah kəti iətəmi təmos nīmisiən u leprosi ^V təmaliuək muva. Nīmisiən u leprosi təmaiū ərəfin e nīpətīn. Kəni nian in təmeruh Iesu, təmeiuiə masiəulīn=pən nīpənəḡin e niftəni mətəfən nisiəiən kəm in, mətəsək mətəkeikei kəm in mətəni kəm in məmə, "Iərməniḡ, okəmə nəkolkeikei, kəni nəkəhrun nol viviən iəu, kəni mafəl rəkis namīkīkiən lak."

¹³ Kəni Iesu təmuahru e nəhlmin mələhu=pən lan mənī məmə, "Əuəh. Iəkolkeikei. !Əuvir-tə!" Əmeiko rəueiu aḡin, nīmisiən u leprosi tikə lan.

I 5:1 Mat 13:1-2; Mak 3:9-10 II Inu Saimon Pitə. III 5:5 Jon 21:3-8 IV 5:11 Mat 19:27 V E Nauəuə Rəha Uhgīn, nəghatiən u "leprosi" tətəghati e nīmisiən pisin pisin min e nilositəmi. Nīmisiən min u tətərkīn nilositəmi, kəni Lou rəha Mosis tətəni məmə iətəmi kəti təmos nīmisiən lanəha, in tamīkmīk e nəhmti Uhgīn. Afin Levitikas iətəm tepət 13-14.

¹⁴ Kəni Iesu təməniəhu məmə otəsəni pətigəmiən natimnati min u kəm nətəmimi, mətəu təməni kəm in məmə, "Uvən meruh pris kəti pəh in oteh məmə nīpətīm tinol lanko, kəni ko ik mol sakrifais kəm Uhgīn iətəm Lou rəha Mosis tətəni məmə nəmə suah kəti iətəm rəhan leprosi tinikə, kəni nətəmimi okotəhrun məmə nīnəuvir pəhriən, kəni rəham namīkmīkiən tinikə." ^{VI}

¹⁵ Mətəu nanusiən rəha Iesu təmīet muvən ikin min rəfin, kəni nətəmimi tepət kəməhuva məmə okotətəlig e rəhan nəḡətuniən, kəni məmə in otol vivi nīmisiən min rəhalah. ¹⁶ Mətəu nian tepət, in tatuvən təpiə-məpiə ikin, in pisin əmə, məmə otətəfaki.

Iesu təmol vi iətəmi nīpətīn nəuветin təmimīs

(Mat 9:1-8; Mak 2:1-12)

¹⁷ Nian kəti, Iesu təmətəgətun əpəha ima e nimə kəti, kəni Farəsi min, mīne nəḡətun min rəha Lou, ilah min əpəha ikin kəutəharəg, kəmotsipən əpəha lahuənu min e nītəni Kaləli, mīne nītəni Jutiə, mīne taun Jerusiləm. Kəni nəsanəniən rəha Iərməniḡ tətətiḡ o Iesu məmə in otol vi nətəmimi min u kautohmis. ¹⁸ E nian əha, nətəmimi nəuvein kəmotələs suah kəti məhuva, in tətapili əmə e nīmahan rəhan mətəu-inu nīpətīn nəuветin təmimīs. Kəni ilah kəmotolkeikei məmə okotələs məhuva motələhu=pən e nəhlki Iesu. ¹⁹ Mətəu ilah kotəruu nuvəniən ima mətəu nətəmimi tepət əha ikin. Kəni kəməhuvən əpəha ilis e nəhue nimə motos rəkis nəḡi nimə nəuветin, ^{VII} kəni motəhlman-əhlman e suah u teiuiə e nīmahan rəhan muvən iuəkīr əmə o Iesu.

²⁰ Nian Iesu təmeruh rəhalah nəhatətəiən, kəni tənī məmə, "Niəli. Rəham nolrahīən min, iəu inos rəkis rəkis." ^{VIII}

²¹ Kəni nəḡətun min rəha Lou mīne Farəsi min nīkīlah təhti məmə, "Iətəmi nak u tətəghati əuvsan məmə in Uhgīn? Uhgīn əmə in təhrun nos rəkisiən nolīən tərah min rəha nətəmimi."

²² Iesu in tinəhrun rəkis rəhalah nətəliḡiən, kəni in təməni=pən kəm lah məmə, "?Təhro nəutətəlig lanko? ²³ ?Nīkitəmah təhti məmə nəghatiən u timətḡ o nənīən, 'Iəkos rəkis rəham təfagə tərah min,' uə nəghatiən u, 'Əhtul maliuək?' ²⁴ Kəni rəueiu onəkoteruh məmə Nətī Iətəmimi in tatos nepətīən o nos rəkisiən təfagə tərah min u ikinu e nəhue nītəni." Kəni in təməni=pən kəm suah u təmatimīs məmə, "Əhtul, mos rəham nīmahan maliuək matuvən imam ikin." ^{IX} ²⁵ Kəni əmeiko təsuvəhiən aḡin, suah u təhtul mələs rəhan nīmahan minətaliuək mətəni-vivi Uhgīn matuvən. ²⁶ Kəni ilah rəfin kəmotauit pik ohni narmīlah təmiuvig, kəni məutəni-vivi nəḡi Uhgīn, kəni məutərmrumin kəni məutəḡin nəuветin məutəni məmə, "Nəman, rəueiu kitah kauteruh nati apispis aḡin."

VI 5:14 Lev 14:1-32 VII E nian əha, kəmol nəḡi nimə nəuvein e tael. Kəni nətəmi min u kəmos rəkis tael min nəuvein məmə otol nīpəḡ təhmen e suah u iətəm in tatimīs. VIII 5:20 Aes 43:25; Luk 7:48 IX 5:24 Jon 5:8

Iesu tãmauin e Lifai
(Mat 9:9-13; Mak 2:13-17)

²⁷ Uærisig e natimnati min u, Iesu tãmiet maliuæk matuvæn, kãni in tãmeruh suah kãti iætãm tatos mæni rãha takis, nærgin u Lifai, tãtãharæg ikin kãtãtãou=pæn takis ikin. Kãni Iesu tãmãni=pæn kãm in mãmã, "Va, muærisig lak muva rãhak iætãmimi." ²⁸ Kãni in tãmãpãh natimnati min rãfin rãhan, mãhtul muærisig e Iesu.

²⁹ Kãni Lifai tãmol nauæniæn asoli kãti rãha Iesu æpãha e rãhan nimã. Kãni nãtãmimi tãpãt nãtãm kautos mæni rãha takis, mine nãtãmi æpnãpin min kãmãhuva mãutãharæg pãti ilah min ilah mãmã okotauæn. ³⁰ Kãni Farãsi min mine nãtãmimi næuvein min u rãhalah nægãtun min rãha Lou, nikilah tãsãgiæniæn kãni mãutãni=pæn kãm nãtãmimi rãha Iesu mãmã, "?Tãhro itãmãh næutauæn pãti æmã itãmãh nãtãmi kautos mæni rãha takis mine nãtãm nol tãfagã tãrah?" ^I

³¹ Kãni Iesu tãmãni=pæn kãm lah mãmã, "Iætãmimi u in tãsimisiæn, tãsarãriæniæn e toktã. Mãtãu iætãm tãtimis, in otãrãriã e toktã. ³² Iãu iãmãsuvaïæn mãmã iãkauin e nãtãmimi min u kotãni mãmã kinotãhruahru rãkis. Mãtãu iãmuva mãmã iãkauin e nãtãmimi min u kotãhrun æmã mãmã ilah kautol nolïæn tãrah min, mãmã okotãuhlin rãhalah nãtãligiæn."

Nolïæn rãha næpãhiæn nauæniæn o Uhgïn
(Mat 9:14-17; Mak 2:18-22)

³³ Kãni ilah kãmotãni=pæn kãm Iesu mãmã, "Nãtãmimi rãha Jon Bãptais, nian rãfin kãutãpãh nauæniæn mãutãtuakãm o næfãkiæn kãm Uhgïn, kãni nãtãmimi rãha Farãsi min ilah min kautol æmã nati kãtiãh, mãtãu rãham nãtãmimi min kãutauæn æmã katilpin. ?Tãhro?"

³⁴ Kãni Iesu tãmãni=pæn kãm lah mãmã, "?Nian itãmãh nautol nauæniæn rãha iætãm tãmol æmã marit, mãtãu okotãni kãm rãhan min mãmã okotãkeikei motãpãh nunïæn nauæniæn, uã kãpã? !Kãpã! ^{III} ³⁵ Mãtãu nian tãtuva nãtãmimi okotãlãs rãkis suah u tãmol æmã marit motãlãs mãhuvæn isãu o rãhan min nãtãmimi. Kãni e nian æha, ilah okotãpãh nauæniæn lan." ^{III}

³⁶ Kãni Iesu tãmãni min næghatiæn æuhlin kãti tol lanu mãmã, "Ko suah kãti tãsosiæn napãn vi rãhan mãhapu næuvetin, kãni mãhli=pæn e napãn æmnãmit mãmã otol pãsig e iætãm tãrah. Mãtãu tãni mãmã otol lanãha, kãni otãrãkin rãhan napãn vi, kãni napãn vi næuvetin ko tãsãmãhli viviæn ilau napãn æuas.

³⁷ "Kãni ko suah kãti tãsosiæn wain vi miuvi=pæn e pãtãl æuas u tãskasik, pãtãl u kãmol e nilosi nãni. ^{IV} Nãmã suah kãti tol lanãha, kãni wain vi otãhliфу kãni mimãhrehreh, kãni wain taiãh rãfin, kãni pãtãl min, otãrah. ³⁸ Mãtãu wain vi okãkeikei kiuvi=pæn e pãtãl vi

I 5:30 Luk 15:1-2 II 5:34 Jon 3:29 III "Iætãmimi iætãm tãmol æmã marit" tãtãgãtun=pæn Iesu, kãni "rãhan min nãtãmimi" tãtãgãtun=pæn nãtãmimi min rãha Iesu. IV E nian æha, kãmol pãtãl rãha wain e nilosi nãni. Pãtãl vi in timãtmãtig o nahgigiæn. Mãtãu pãtãl æuas in tãskasik ko tãsãhgigiæn. Nian næhu krep tuva mol wain lan, kãni nahgin tãtãlifu pãtãl tãtãsisi.

ætãmãtig. ³⁹ Kãni iætãmi iætãm tãmãmniim rãkis wain æuas, ko in tãsolkeikeiæn mãmã otãmniim min wain vi, mãtãu in otãni mãmã, 'Wain æuas in tãuvir.'"

Nãtãmimi rãha Iesu kãmãutãhli wit e nian rãha Sapãt
(Mat 12:1-8; Mak 2:23-28)

⁶ Nian kãti e Sapãt, Iesu mine rãhan min nãtãmimi kãmãutãliuæk mãutohapumïn e nasumïæn min rãha wit, nati kãti tãhmen e rais, kãni rãhan min nãtãmimi kãutãhli wit næuvein mãutãuig rãkis nilosin, kãni mãutun. ^V

² Mãtãu Farãsi min næuvein kãmotãgãt mãmã, "!Ei! Sapãt u rãueiu, kãni nolïæn u nautol tãsãhmen-pãniæn e Lou. ?Tãhro itãmãh nautol lanko?" ^{VI}

³ Mãtãu Iesu tãmãni=pæn kãm lah mãmã, "?Itãmãh næsotãfiniæn e Nauæuã Rãha Uhgïn, natimnati min æha Kig Tãfit tãmol aupãn? Ilah rãhan min nãtãmimi næumis tãmus ilah. ^{VII} ⁴ Kãni in tãmuvæn imã e Nima Tapolin rãha Uhgïn, tãmos pãret u iætãm pris min kinotãfãh rãkis kãm Uhgïn. Kãni Lou tãtãni mãmã pris min æmã kotãhrun nunïæn, mãtãu Tãfit in tãmun kãni mãfãh næuvein kãm rãhan min nãtãmimi mãmã okotun." ^{VIII} ⁵ Kãni Iesu tãmãni=pæn kãm lah mãmã, "Iãu, Nãti Iætãmimi, iãu iãtãrmãniig e nian rãha Sapãt."

Iesu tãmol vi iætãmimi e nian rãha Sapãt
(Mat 12:9-14; Mak 3:1-6)

⁶ Kãni e nian piisin kãti min rãha Sapãt, Iesu tãmuvæn æpãha imã e nimã rãha nuhapuminiæn, mãtãgãtun nãtãmimi. Kãni ikin æha, suah kãti æha ikin næhlmïn maru tãmimis, ko tãsegaruiæn lan. ⁷ Kãni nægãtun min rãha Lou, mine Farãsi min, ilah kãutãsal mãmã okoteruh mã Iesu otol vi suah u e nian rãha Sapãt, pãh ilah kotãhrun næniæn mã Iesu tãmatgãhli Lou.

⁸ Mãtãu Iesu tãmãhrun æmã nãtãligiæn rãhalah, kãni tãmãni=pæn kãm suah u næhlmïn tãmimis mãmã, "Va, mãhtul aupãn." Kãni tuvãn mãhtul=pæn æha aupãn.

⁹ Kãni Iesu tãmãni=pæn kãm lah mãmã, "Iãkolkeikei mãmã iãkãtapuãh nati kãti o tãmãh. ?Tãhro? ?E nian rãha Sapãt, nolïæn nak in tãhruahru e Lou mãmã okol, kãhrun nolïæn nati tãuvir uã kãhrun nolïæn nati tãrah? ?Okosmiãgãh iætãmi, uã okuhamu itãmi?" ¹⁰ Kãni Iesu tãmãsal=pæn meruh nãtãmimi mitãlau, kãni mãni=pæn kãm suah u næhlmïn tãmimis mãmã, "Uãhru-to e næhlmãm." Kãni in tãmuahru e næhlmïn, kãni næhlmïn tãuvir. ¹¹ Mãtãu Farãsi min mine nægãtun min rãha Lou, nikilah nærah pik agin, kãni mãutãghati-ãghati kãm lah min mãmã okotãhro e suah kãha Iesu.

V 6:1 Dut 23:25 VI 6:2 Jon 5:10 VII 6:3 1Saml 21:1-6 VIII 6:4 Lev 24:5-9

**Iesu tæmauin
e tuelæf aposil min ræhan**
(Mat 10:1-4; Mak 3:13-19)

¹² Kæni e nian min æha, Iesu tæmuven æpæha ilis e nitæuæt mæmæ otæfaki, kæni mætæfaki lapin mætæuarus tian. ¹³ Kæni tinian, in tæmauin e ræhan min nætæmimi mæmæ okæhuva moteruh in. Kæni in tæmitæpin rækis tuelæf, mauin e nærgin lah mæmæ aposil min. ¹⁴ Nærgi aposil min u tol lanu: Saimon iætæm Iesu tæmauin e nærgi vi mæ Pitæ, mine pian Antiru, mine Jemis mine Jon, mine Filip, mine Patolomiu, ¹⁵ mine Matiu, mine Tomæs, mine Jemis næti Alfias, mine Saimon u kætæuin lan mæmæ Selot, ¹⁶ mine Jutæs næti Jemis, mine Jutæs Iskariot u iætæm tæmegæhan e Iesu kæm ræhan min tikimir min. II

**Iesu tæmægætun nætæmimi kæni mosmiægæh
nætæm kautohmis**
(Mat 4:23-25)

¹⁷ Kæni Iesu mine ræhan aposil min kæmoteiuaiu e nitæuæt mæhuva ikin kæti tæmæhli ikin, ilah nætæmimi ræhan min tepæt, mine nætæmimi ærnapin min tepæt, kæmotsipæn nitæni Jutæ, mine Jerusilæm, mine nikalkali nitæhi Tæa mine Saedon. ¹⁸ Ilah kæmæhuva mæmæ okotætæu næghatæn ræha Iesu, kæni mæmæ otol vi nimisiæn min ræhalah. Kæni in tæmol vi nimisiæn min ræhalah. Kæni in tæmol vi min nætæmimi narmîn tærah min kæmotærekîn ilah. ¹⁹ Kæni nætæmimi nætæm kæmæutæhtul tælau-tælau lan, kæmotalkut mæmæ okotek mætæu-inu næsanæniæn tatsipæn lan matol vi ilah ræfin.

Nægiænien mine nærahien
(Mat 5:1-12)

²⁰ Kæni Iesu tæmæsal=pæn meruh ræhan min nætæmimi, kæni tæni=pæn kæm lah mæmæ, "Itæmah u nanrah min, næutatig e næuviræn pæhriæn. In næuviræn pæhriæn mætæu-inu, itæmah nætæmimi ræha Uhgîn, kæni in otarmænið e tæmah.

²¹ Itæmah nætæm næumis tatus itæmah ræueiu, næutatig e næuviræn pæhriæn. In næuviræn pæhriæn mætæu-inu, onækotæni mæmæ, 'Æuæh, tæhmen.'

Itæmah nætæm næutasæk u ræueiu, næutatig e næuviræn pæhriæn. In næuviræn pæhriæn mætæu-inu onækotalæh. III

²² Onækotætið e næuviræn pæhriæn nian nætæmimi kæutæmæki e tæmah, kæni kæsegæhanien e tæmah mæmæ onækotol nati kætiæh itæmah min ilah, kæni kætæni rah itæmah, kæni kætærekîn nærgi tæmah mæmæ itæmah ræha iærmis min, kæni ilah kautol noliæn min

I Afîn-to futnot e Mat 10:4. II Iætæmi keiu ræha Iesu kætæuin e lau mæmæ Saimon, ilau u Saimon Pitæ mine Saimon u kætæuin lan mæmæ Selot. Kæni iætæmi keiu ræha Iesu kætæuin e lau mæmæ Jemis, ilau u Jemis næti Sæpæti mine Jemis næti Alfias. Kæni iætæmi keiu ræha Iesu kætæuin e lau mæmæ Jutæs, inu Jutæs Iskariot mine Jutæs næti Jemis u kætæuin pisin mæmæ Tateas e nauæuæ ræha Matiu. III 6:21 Sam 126:5-6; Aes 61:3; Næh 7:16-17

æha kæm tæmah mætæu-inu iæu Næti iætæmimi, kæni itæmah ræhak min. IV

²³ E nian min æha, nækotægiæn, kæni motæmako e nægiænien mætæu-inu nætæouiæn asoli ræhatæmah ræha natimnati min æha tætatig e nægæu e næai. Nikitæmah otægiæn mætæu tipilah min kæmotol noliæn kætiæh æmæ kæm iæni min aupæn ikin.

²⁴ Mætæu, kæsi, nærahien asoli otuva o tæmah u ræhatæmah nautæ tepæt ræueiu mætæu-inu, ninotos rækis nægiænien ræfin iætæm onækotos,

²⁵ Kæsi, nærahien asoli otuva o tæmah nætæm næu-tæuæn pik mæutætæu tæuvir lanæha ræueiu mætæu-inu, næumis otæpanus itæmah.

Kæsi, næhmæien asoli otuva o tæmah nætæm næutalæh æha ræueiu mætæu-inu, onæpanotasæk agin.

²⁶ Kæsi, nærahien asoli otuva o tæmah nian nætæmimi min kautlæfæri nærgi tæmah mætæu-inu, tipilah min kæmæutlæfæri lanæha nærgi iæni eiua min aupæn ikin."

Otolkeikei ræhatæmah min tikimir min
(Mat 5:38-48; 7:12)

²⁷ Kæni tæmæni min mæmæ, "Mætæu iætæni kæm tæmah nætæm næutætælig lak motæhrun mæmæ, onækotækeikei mæutolkeikei ræhatæmah tikimir min, kæni mæutol tæuvir kæm nætæm kæutæmæki e tæmah, ²⁸ kæni nian nætæmimi kæutæuiakæn e tæmah, mætæu itæmah onækotæni=pæn kæm Uhgîn mæmæ otæfæn ræhan næuviræn kæm lah, kæni onækotæfaki o nætæmimi u kautol tærah e tæmah.

²⁹ "Okæmæ suah kæti tem nikapim, æfæn min næven tem. Okæmæ suah kæti tos ræham kot, kæni ætæhtul maru min o næfæn minien ræham sot. ³⁰ Kæni æfæn min nati nak kæm iætæmimi kæti næmæ teasiæ lam, kæni iætæmimi kæti tæmos ræham næuvein natimnati, æpæh æmæ, mæsatæpuæhien lan. ³¹ Kæni otol kæm nætæmimi ræfin e noliæn min ræfin iætæm nækotolkeikei mæmæ nætæmimi okotol kæm tæmah. V

³² "Nikitæmah tæsæhtien mæmæ oklæfæri itæmah næmæ itæmah nautolkeikei æmæ nætæmimi min u kotalkeikei æmæ itæmah mætæu-inu, nætæmi kotærah min, ilah min kotalkeikei ilah min. ³³ Nikitæmah tæsæhtien mæmæ oklæfæri itæmah næmæ itæmah nautol tæuvir æmæ kæm nætæmi min u kautol tæuvir æmæ kæm tæmah. Mætæu-inu nætæm kotærah min kautol min nati kætiæh. ³⁴ Nikitæmah tæsæhtien mæmæ okæni-vivi itæmah næmæ nautegæhan e natimnati kæm nætæmi næuvein nætæm ilah kotæhrun nalpin-pinæien nitæin kæm tæmah. Mætæu-inu nætæmimi kotærah, ilah min kæutegæhan e natimnati kæm lah min mæmæ nian kæti kæpanos=pæn min nitæin.

³⁵ "Mætæu onækotækeikei mæutolkeikei ræhatæmah min tikimir min, kæni mautol tæuvir kæm lah, kæni mautegæhan=pæn e natimnati u kæmotos mæmæ okæ-sotalpinien. Okæmæ onautol lanæha, ræhatæmah nætæouiæn asoli tætatig, kæni nækæhuva nenæti Uhgîn Ilis Agin, mætæu-inu in tatol tæuvir kæm nætæm kæutaumis min, kæni matol tæuvir min kæm nætæmi u kæ-

IV 6:22 Jon 15:19; 16:2; 1Pitæ 4:14 V 6:31 Mat 7:12

sotaniän mämä nīkilah tagiän o natimnati tēuvir u in tatol kām lah. ³⁶ Mätəu onəkotolkeikei nətəmimi tēhmen əmə e rəhatəmah Tatə tatolkeikei nətəmimi.”

Səniän noliän rəha iətəmimi

(Mat 7:1-5,17-27; 12:34-35)

³⁷ Kəni Iesu tēmāni mēmā, “Onəsəniän noliän rəha iətəmimi mēmā tərāh, pəh kəsəniän rəham noliän mēmā tərāh; onəsəniän mēmā suah kəti otəkeikei mos nalpiniän o təfagə tərāh rəhan, kəni pəh okəsəniän mēmā ik onəkəkeikei mos nalpiniän o təfagə tərāh kəti rəham; salpiniän malu e noliän tərāh rəha iətəmimi u tatol kām ik, kəni pəh kəsəlpiniän kalu e noliän tərāh rəham. ¹³⁸ Ətuati, məfən kəm nətəmimi, kəni Uhgīn otəfinə natimnati tēpət tēpət kəm ik, tēhmen e kətim u tēməri kasin-asin kargin təri məriauəh kəni mətəuvəregīn u okəfinə e nəhlməm. Okəmə nəkəfən tēpət, okəfinə tēpət kəm ik, mətəu nəmə nəkəfən təkəku əmə, okəfinə əmə təkəku kəm ik.” II

³⁹ Kəni in tēmāni nəghatiän əuhlin kəti kəm lah mēmā, “Iətəmi nəhmtin tēpis ko təsitiän iətəmi kəti min u nəhmtin tēpis min. !Kəsi, okiauvig=pən e nīpəg asoli! ^{III40} Iətəm kətəgətun, in təsəpirəkisiän rəhan iəgətun, mətəu iətəmi u tətətəlig vivi mətītəu=pən iəgətun e nətəligiän min rəfin, in otuva məhmen e rəhan iəgətun. IV

⁴¹ “?Təhro nətəni nīpispisi nigī e nəhmti piam, mətəu nīkim təsəhtiän nigī asoli agin e nəhmtəm? ⁴² ?Nəmə nəsəhruniän nigī asoli e nəhmtəm, kəni onəkəhro mos rəkis nīpispisi nigī e nəhmti piam? !Itəmah nəfaki eiua min! Aupən mos rəkis nigī asoli e nəhmtəm, kəni məhrun neruhiän niftəni e nəhmti piam kəti.”

⁴³ Mətəu Iesu təkəikei mətəni mēmā, “Ko nigī katun kəti kotəsəuəiän e nigī kəsuniän, tēhmen=pən əmə e nigī kəsuniän ko təsəuəiän e nigī katun, ⁴⁴ mətəu kəhrun neruhiän nigī e nəuan. Ko iətəmi təsəhliän nəua nigī katun e nigī akonə, kəni ko iətəmi təsəhliän nəua nigī ətəhiän e nəuaniləuis arfu. ⁴⁵ Iətəmi tēuvir, nīkin təriauəh e natimnati tēuvir min, kəni in tatol natimnati tēuvir. Kəni iətəm tərāh, nīkin təriauəh əmə e noliän tərāh min, kəni in tatol əmə noliän tərāh; mətəu-inu e nian in tətəghati, kəni natimnati min əha e nīkin kautohiet.” V

⁴⁶ Kəni Iesu tēmāni mēmā, “?Təhro nəutəuin lak mēmā ‘Iərməniəg, Iərməniəg,’ mətəu nəsotoliän nati iətəni? ^{VI47} Pəh iəkəgətun itəmah e noliän rəha suah kəti iətəm tēmūva ohniəu, kəni mətətəu nəghatiän min rəhak, kəni matol natimnati min iətəm iətəni ilah.

⁴⁸ “Kəni in tēhmen əmə e iətəmimi u təmol rəhan nimə. Təmaupən mel niftəni meiuaiu mūvən mafəl vivi kəpiel əpəha ləhtəni, kəni mol pən rəhan nimə ikin. Nian nuhuən tēməfuv maiu məhrūəh muva mələs pikin, mətəu təsəlauəliän lan, mətəu-inu təmol təkəsik. ⁴⁹ Mətəu iətəmi iətəm tətətəu nəghatiän rəhak kəni məsoliän, in tēhmen=pən e iətəm təmol pəri rəhan nimə əmə e niftəni. Nian nuhuən tēməfuv

I 6:37 Mat 6:14 II 6:38 Mak 4:24 III 6:39 Mat 15:14 IV 6:40 Mat 10:24-25 V 6:45 Mat 7:17-20; 12:34-35 VI 6:46 Mat 7:21

maiu məhrūəh muva mələs pikin nimə, kəni əmeiko təmei morin məhapu-əhapu.”

Nəhatətəiän rəha iətəmi asoli kəti rəha soldia min

(Mat 8:5-13)

⁷ Nian Iesu tēməghati rəkis kəm nətəmimi, kəni in tēmūvən əpəha e taun Kapeniäm. ² Kəni ikin əha, iətəmi asoli kəti rəha soldia min rəha nətəm Rom tətətig, kəni slef kəti əha ikin rəhan iətəmimi in tolkeikei pik, mətəu slef əha tatimis pik, rəhan nahməiän tēpət. ³ Kəni e nian iətəmi asoli əha tēmətəu nəniän rəha Iesu, kəni in tēmāhli rəkis nətəmi asoli nəuvein rəha nətəm Isrel mēmā okəhuvən motəni=pən kəm Iesu mēmā otuvən mol vi rəhan slef. ⁴ Kəni nətəmi asoli min əha kəməhuva moteh Iesu, mətətəpəuəh əskəsik ohni mautəni mēmā, “Iərməniəg, təhrūəhru əmə mēmā nəkasiru e suah kəha, ⁵ mətəu-inu in tolkeikei pik kitah nətəm Isrel, kəni in təmasiru mol nimə rəha nuha-puminiän.”

⁶ Kəni Iesu tēmītəu=pən ilah. Kəni nian kinəhuva iuəkīr o nimə, iətəmi asoli rəha soldia min tahli=pən rəhan min nətəmimi kəhuvən moteruh Iesu mətəni rəhan nəghatiän u mēmā, “Iərməniəg, suvaiän nahgim təsikəiän, mətəu-inu iəu iəsəhmeniän mēmā nəkuva imak ikin. ⁷ Kəni tol lanu, iəu iəsəhmeniän mə iəkuva meh ik. Ik iətəmi asoli kəti, mətəu iəu iətəmi əkəku əmə. Mətəu əghati əmə, kəni rəhak iol əhrūin, in otətəu tēuvir min. ⁸ Iəkəhrun mēmā ik natos nar-məniəg mēmā nīmisiän otəkeikei mol nəuiam. Iəkəhrun mətəu-inu iəu min, rəhak nətəmi asoli min kəutarməniəg lak, kəni iatol nəuialah. Kəni soldia min nəuvein əha ikin nətəm iəu iəutarməniəg e lah. Nəmə iəkəni kəm kəti mēmā, ‘Uvən,’ kəni tūvən. Kəni nəmə iəkəni kəm kəti mēmā, ‘Va,’ kəni tuva. Kəni nəmə iəkəni kəm rəhak slef mēmā, ‘Ol nati u,’ kəni tol nati əha.”

⁹ Nian Iesu tēmətəu nəghatiän u, narmin tēmīuvig pik o nəghatiän rəha suah u. Kəni in təmeirair mənī=pən kəm nəhlin nətəmimi u kəutəhtul uərisig lan mēmā, “Iəkəni kəm tēmāh mēmā, suah u səniəmā in iətəm Isrel. Kəni nati əpnəpīn nətəm Isrel, mətəu iəsəruhiän ilah kəti rəhan nəhatətəiän iahgin tēhmen=pən lan.” ¹⁰ Kəni e nian iahlirəkis min rəha iətəmi asoli kəmohtəlig=pən imə, kəni moteruh iol əhrūin əha tīnəsənən rəkis.

Iesu təmosmiəgəh nətī pətəlimis kəti

¹¹ Kəni təsuvəhiän e natimnati min u, Iesu tēmūvən e taun kəti nərgin u Nain, ilah rəhan min nətəmimi mine nīmənin nətəmimi tēpət kəutəhuərisig lan. ¹² Kəmol nīpai e kəpiel titəlau e taun əha, kəni nian Iesu tēmūva iuəkīr o namtīhluə rəha taun, meruh nətəmimi kəutsipən e taun mautələs iətəm tēmimīs kəti. In iətəm aluə iərman, nətī pətəlimis kəti in kətiəh əmə. Kəni nīmənin nətəmimi tēpət e taun əha kəutəliuək pəti ilah pətəlimis əha.

¹³ Mətəu nian Iərməniəg tēmeh pətəlimis əha, nīkin tahmə pik ohni, kəni mənī=pən kəm in mēmā, “Səsək-

ian." 14 Kəni in tāmuvən mek uvləuvlə u kətəlis suah u tāmimis lan, kəni kəmotəhtul. Kəni Iesu təmāni=pən māmə, "Iətəm aluə! Iətəni kəm ik māmə, əhtul!"

15 Kəni iətəm tāmimis təmāmiəgəh kəni məhtul, kəni minətəghati. Kəni Iesu təfən iətəm aluə əha kəm rəhan māmə. I

16 Nətəmimi rəfin kəmotəgin məutərəmrumin, kəni məutəni-vivi Uhgın māmə, "Iəni asoli kəti tīnuva u rəueiu kəutatig kitah min!" Kəni məutəni min māmə, "Uhgın təmuva māmə otasiru e rəhan min nətəmimi!" II 17 Kəni nanusiən rəha Iesu təmaiu mītəlau ikin min rəfin e niətəni Jutiə kəni e niətəni min rəfin min iuəkər ohni.

Iesu mine Jon Bəptais

(Mat 11:2-19)

18 Nətəmimi rəha Jon Bəptais kəmotəni=pən kəm in natimnati rəfin iətəm Iesu təmol ilah. Kəni Jon Bəptais təmauin e rəhan keiu iətəmimi mil kiəuva ohni, 19 kəni təhli rəkis ilau māmə okian mueruh Iərməniəg muətapuəh ohni māmə, "Təhro? ?Ik u iətəm kəmotəni aupən māmə suah kəti otuva, uə itimah iəutəhtahnin iətəmimi kəti min māmə otəpanuva min?"

20 Kəni nian suah mil kəmiəuva mueruh Iesu, kəmuəni=pən kəm in māmə, "Jon Bəptais təmahli=pa itimlau iəkiəuva māmə iəkuətapuəh ohnik māmə, "Təhro? ?Ik u iətəm kəmotəni aupən māmə suah kəti otuva, uə itimah iəutəhtahnin iətəmimi kəti min māmə otəpanuva min?" III

21 Kəni e nian əmə əha ilau kəmiəuva mueruh Iesu lan, mətəu Iesu tatol nimisiən tēpət kotəuvir. Nəuvein kautos nimisiən pisin pisin min, nəuvein narmin tərəh tətətig e lah. Kəni nətəmimi tēpət nəhmti lah tərəh, mətəu Iesu təmol vivi ilah. 22 Kəni Iesu təmāni=pən kəm lau māmə, "Iətəlig mian muəni=pən natimnati min ərəfin u kəm Jon, nati iətəm nəmuətəu kəni mueruh. Nətəmi nəhmtilah tēpis kinauteruh nati. Kəni nətəmimi nətəm nəhmlilah tərəh kinotətəu təuvir kəni minəutaliuək. Kəni nətəmimi min u kəmosos nimisiən leprosi, nilosilah tīnəuvir. Kəni nətəmimi min u niəpətgiləh təmalu, rəueiu əha kinautətəu nati. Kəni nətəmimi min u kəmoəhmis, kinotəmiəgəh min. Kəni rəueiu, iətəmi kəti tīnatəni pətigəm nanusiən təuvir kəm nanrah min. IV 23 Iətəmimi otatig e nəuviriən pəhriən nəmə in təsəhlmanian e nəhatətəiən lak o natimnati min iətəm iəu iatol uə iəsoliən." V

24 Nian iəhləpis mil rəha Jon ilau kəmiətəlig min, kəni Iesu tīnətuəuin mətəghati e Jon kəm nətəmimi min u kəutəharəg əha ikin, mətəni māmə, "Aupən, nəməutəhuvən ikin tēpiə-məpiə ikin māmə nəkotəh nak? Nəməhuvən māmə nəkotəfu iətəmi əpnapin əmə kəti təhmen e nimanuvehli əfəməh iətəm niətəgi tətəlif

I 7:15 1King 17:23; 2King 4:36 II 7:16 Luk 1:68 III 7:20 Sam 40:7; Mal 3:1; Nəh 1:8 IV 7:22 Aes 35:5-6; 61:1; Luk 4:18 V E nian rəha Iesu, nətəmimi tēpət kəutəsəl=pən o Kristo iətəm otəpanuva. Mətəu nikilah təhti māmə in otol nolian pisin e nolian rəha Iesu. Nikilah təhti māmə Kristo otos nəsanəniən o nəluəginian o kəpmən rəha Rom.

alifu əpnapin əmə? Kəpə. 25 ?Kəni təhro itəmah nəmoəhiet, māmə nəkotəfu iətəmi kəti iətəm tətuvən e napən təuvir nəhmtin tiəkis? Kəpə. Nətəmimi kəutəhuvən e napən təuvir, məutəgiən əmə o rəhalah nautə, ilah kəutatig e nimə təuvir min təhmen e rəha kig.

26 ?Mətəu nati nak əha nəməhuvən māmə nəkotəruh, iəni kəti, uə? Əuəh, pəhriən, mətəu iətəni kəm təmah māmə in ilis tapirəkis iəni. VI 27 Suah u inu Nauəuə Rəha Uhgın tətəghati lan. Uhgın təmāni māmə, 'Otafu-to. Iətəhli=pinə iəhləpis iətəm otos rəhak nəghatiən. In otəupən lam māmə otol əpenə-penə e rəham suaru.' VII

28 Iətəni kəm təmah māmə, nətəmi u kəmotair e niətəni u, kəti təsapirəkisiən suah kəha Jon. Kəni mətəu iətəmi in ləhtəni əgin e Narməniəgiən Rəha Uhgın, in ilis tapirəkis Jon."

29 Nian nətəmi əpnapin, mine nətəmimi rəha nosiən takis kəmotətəu nəghatiən rəha Iesu, ilah kəmotəni māmə suaru rəha Uhgın in suaru əhruəhru. Kəutəni lanəha mətəu-inu Jon təmol bəptais rəkis e lah.

VIII 30 Mətəu Farəsi min mine nəgətun min rəha Lou, ilah kəməsotosiən bəptais rəha Jon, kəni inəha ilah kəmotəpəh suaru rəha Uhgın e nəmiəgəhiən rəhalah. IX

31 Kəni Iesu təməghati min māmə, "Oiəkəni nolian rəha nətəmimi u rəueiu, māmə təhmen e nak? ?Kəni rəhalah nətəligiən təhro? 32 Ilah kotəhmen=pən e kəlkələh min kəutəharəg ikin katol makit ikin məutəhku mautəuin e lah min nəuvein māmə, 'Itimah iəmotəhli nau kəm təmah māmə onəkəutol danis rəha nəgiənian lan, mətəu itəmah nəsotoliən danis. Kəni itimah iəməutəsək eiəuə rəha nimisiən, mətəu nəsotasəkiən kitah min itəmah.'

33 "Iətəni lanu mətəu-inu nian Jon Bəptais təmuva, mətətuəkəm məsunian nauəniən nian tēpət o nəfakiən, məsəmnimian wain. Kəni itəmah nəutəni māmə, 'Suah kəha, narmin tərəh kəti tətətig lan.' 34 Mətəu iəu, Nəti Iətəmimi, iəmuva mətəuən mətəmnim wain, kəni itəmah nəutəni māmə, 'Otafu-to, suah kəha in iətəmi rəha nauən pikiən mine iətəmimi rəha nəpisiən, kəni mətəni pəti ilah nətəmimi rəha nosiən mənə rəha takis, mine nətəmimi nətəm nol təfəgə tərəh!'

X 35 Mətəu neinatigian rəha Uhgın mine nəlpəkəuiən rəhan in təhruəhru māmə itimlau Jon iatuol nati in tolkeikei. Kəni nəmiəgəhiən rəha nətəmimi u kəutəhatətə lanəha tətəgəgun māmə inu niəpəhriənian."

Pətan tərəh kəti təməueiu nəhli Iesu e səntə

36 Kəni Farəsi kəti, nərgin u Saimon, in təmauin e Iesu māmə otuvən mauən e rəhan nimə. Kəni Iesu təmuvən lahuənu, kəni muvən imə e nimə rəha Farəsi u mətəharəg māmə otəuən. XI

VI 7:26 Luk 1:76 VII 7:27 Mal 3:1 VIII 7:29 Luk 3:12 IX 7:30 Mat 21:32 X 7:34 Luk 15:2 XI Nian min nəuvein, nətəm Iərel kəutohtəu=pən nolian rəha nətəm Kris mine nətəm Rom nian kəutəuən. Mətəu tēpi rəhalah in ləhtəni əgin, kəni nətəmimi kəutəməhli e nikali lah motol nəhmlilah tətəuə pəri kəugə lah, kəni nəhmi lah maru tatos nauəniən mautun. Kəni mautəhru əmə e

37 Kəni pətan kəti e taun əha in iol təfagə tərəh, təmətəu məmə Iesu tətəuən əpəha ima Farəsi ikin. Kəni in təmos səntə kəti muva iətəm nəhmtin tiəkis. Səntə u e pətəl kəmol e kəpiel iətəm nəhmtin tiəkis, kətəni kəmə alapastə. ¹³⁸ Kəni in təmuva iuəkir o Iesu məhtul e nīkali nəhlkin mətasək, nəhu nəhmtin təhli=pən e nəhlki Iesu mol nəhlkin təpirig. Kəni təmafəl nəhu nəhmtin e nəhlki Iesu e nəuanun, kəni matek nəhlki Iesu e nīkapin mətəfən nisiaiən kəm in, ^{II} kəni mol=pən səntə e nəhlkin.

39 Kəni Farəsi u təmeh nati u, kəni məni aru e nīkin məmə, “Nəmə suah u in iəni pəhriən, ko in təhrun əmə noliən rəha pətan əha iətəm tatek nəhlkin, məmə in iol təfagə tərəh.”

40 Kəni Iesu təməni=pən kəm in məmə, “Saimon, iəkolkeikei məmə iəkəni nati kəti kəm ik.”

Kəni Saimon təni məmə, “Əuəh, İəgətu, nati nak?”

41 Kəni Iesu təni məmə, “Suah keiu, rəhalau məni təsəhmenian, kəni iərməniğ kəti təməfən məni nəuvein kəm lau, mə nian kəti kəmənualpin rəhan məni. Kəti təmos faif-hanrit tənariəs, kəni kəti tos fifti tənariəs. ^{III42} Nian ilau kinuəruru nalpinian, kəni iərməniğ təməni məmə, ‘uəpəh əmə nalpinian məni u nəmuos.’ Kəni suah mil u in pəhruvən lan otolkeikei pik iərməniğ?”

43 Kəni Saimon in təni məmə, “Nīkik təhti məmə iətəm u in təmos məni tepət, iərməniğ in nīkin təmepət ohni, in otolkeikei pik iərməniğ.” Kəni Iesu təməni məmə, “Nəməni pəhriən.”

44 Kəni Iesu təmeirair meruh pətan u, kəni məni=pən kəm Saimon məmə, “Saimon, nəmeh pətan u, uə kəpə? Nian iəmuva imam ikin, ik nəsəfaian nəhu kəti o nəueiuən nəhlkək, mətəu pətan u, in təməueiu nəhlkək e nəhu nəhmtin məfəl e nəuanun. ⁴⁵ Nian iəmuva, kəni Saimon, ik nəməsolian nəmtətian kəti məmə nəkolkeikei iəu. Mətəu pətan u, tatek əmə nəhlkək e nīkapin lanko, kəni noliən rəhan tətəgətu məmə in tolkeikei iəu. ⁴⁶ Saimon, ik nəməsəueiuən rəhk-kapə e kaliku nəuətin, mətəu pətan u, in təməueiu nəhlkək e səntə iətəm nati kəti nəhmtin tiəkis. ⁴⁷ Kəni tol lanu iətəni kəm ik məmə, inafəl rəkis rəhan təfagə tərəh min u tepət pik, kəni tol lanu, noliən min əha iətəm təmol, tətəgətu məmə tolkeikei pik iəu. Mətəu nian iətos rəkis təfagə tərəh rəha iətəmimi nəuan nəuətin əmə, kəni kəsi, rəhan nolkeikeian in natiəkəku ohniəu.”

48 Kəni Iesu təməni=pən kəm pətan u məmə, “Rəham təfagə tərəh min, iəu inafəl rəkis.”

49 Kəni nətəmimi nəuvein min iətəm kəmətauən ilah min, kəutəni kəm lah min məmə, “İətəmimi naku təni məmə tatos rəkis təfagə tərəh rəha iətəmimi?”

nəhlkilah kateruh əmə. Inu Iesu təmol lanu nian pətan əha təmuva məueiu nəhlkin. Erub narmin e Mat 26. I 7:37 Mat 26:7; Mak 14:3; Jon 12:3 II Nəghatien Kris əhruahru tətəni məmə, pətan əha təmek nəhlki Iesu e nohlin, kəni inu nəmtətian rəha nisiaiən, kəni nīkin tagian o natimnati iətəm Iesu təmol kəm in. III “Tənariəs,” inu məni rəhalah, təhmen e vatu rəha Vanuatu. Rəueiu, faif-hanrit (500) tənariəs təhmen e faif-hanrit-tausin vatu (500,000 vatu), kəni fifti (50) tənariəs təhmen e fifti-tausin vatu (50,000 vatu).

50 Mətəu Iesu təməni=pən kəm pətan u məmə, “Uhgin tinosmiəgəh ik mətəu-inu nəməhatətə lak. Kəni uvən, pəh nəməlinuian rəha Uhgin tətətiğ ohnik.” ^{IV}

Nipətan min u kəmautasiru e Iesu

8 Uərisig e natimnati min əha, Iesu in tətaliuək matuvən e taun min nəuvein mine lahuənu min nəuvein. In mətəni pətiğəm nəghatien rəha Uhgin kəni mətanus pətiğəm nanusiən təuvir rəha Narməniğian Rəha Uhgin. Kəni e nian əha, tueləf aposil min rəhan kəməutohtəu=pən. ² Kəni nipətan nəuvein min kəmautuərisig e Iesu, inu aupən ilah kəmautohmis, uə kəmautos narmin tərəh min e lah, mətəu Iesu in təməhgi pətiğəm narmin tərəh min kəni mol vi rəhalah nimisian. Nərgi nipətan min u Meri u kətəni məmə Maktələ u Iesu təməhgi pətiğəm narmin tərəh səpin lan; ^{V3} mine Joana pətauəhli rəha Jusa iətəm in tepət e nətəmimi nətəm kəutol uək e nimə rəha kig Herot Antipas; mine Susana; mine nipətan tepət min. Nipətan min u kəutəfən rəhalah məni o nosian nəhmti natimnati o nasiruian e Iesu mine rəhan tueləf nətəmimi min.

Nəghatien əuhlin e niftəni

(Mat 13:1-23; Mak 4:1-20)

4 Nətəmimi min tepət kəmotsipən e taun min tepət məhuva o Iesu. Nian kəməhuva məutəhtul titəlau lan, kəni təməni nəghatien əuhlin u kəm lah, ⁵ “Suah kəti, rəha nərfəian nīkiti wit, təmuven mətearəgrəg e nīkiti wit əpəha e nasumian. Kəni nəuvein timəarəgrəg e suaru, mətəu nətəmimi kəməhuva motaliuək lan, kəni məniğ min kəməhuva motun rəkis ilah. ⁶ Kəni nīkitin nəuvein kohməarəgrəg=pən e niftəni nəuan nəuətin iətəm kəpiel əha ləhtəni lan. Nian koteviə, kəni motaukei mətəu-inu nəhu tikə ləhtəni ikin. ⁷ Kəni nīkiti wit nəuvein kəmotəmei=pən e niki niləuis u tol nihlin, kəni nian nīkiti wit min koteviə mətəu niləuis tətətu-atu ilah kəni kohmis. ⁸ Mətəu nīkiti wit nəuvein kəmotəmei=pən e niftəni təuvir kəni moteviə kəni motəuə e nəua lah tepət pik təhmen=pən e uan-hanrit.”

Nian Iesu təməni rəkis nəghatien u, kəni məghati, məni kəm lah məmə, “İtəmah rəfin matəlgitəmah tatiğ, otətəliğ vivi, kəni motəhrun nəghatien min u.”

⁹ Kəni nətəmimi rəha Iesu kəmotətapuəh ohni məmə, “Əni=pa nipəti nəghatien u kəm timah.” ¹⁰ Kəni in təməni=pən kəm lah məmə, “İtəmah, Uhgin tinerəh rəkis e rəhatəmah suaru məmə itəmah onəkotəhrun nəghatien rəha Narməniğian Rəha Uhgin iətəm tətəluaig. Mətəu nətəmimi min nəuvein, ilah kəutos əmə e nəghatien əuhlin min, məmə ilah okoteh, mətəu kotərru, kəni ilah okəutətəu, mətəu ko kəsotəhrunian.” ^{VI}

¹¹ Kəni Iesu in təməni məmə, “Nipəti nəghatien u tol lanu. Nīkiti wit tətəgətu=pən nəghatien rəha Uhgin.

^{IV} 7:50 Luk 8:48; 18:42 V 8:2 Mat 27:55-56; Mak 15:40-41; Luk 23:49 VI 8:10 Aes 6:9

12 Nikiti wit iätəm təmamei e suaru tətəgətun=pən nətəmimi mīn u kəutətəu nəghatiən rəha Uhgīn, mətəu Setən tatos rəkis nəghatiən rəha Uhgīn e rəhalah nətəligiən məmə okəsotosiən nīpəhriənīan lan, mə Uhgīn otəsosmiəgəhiən ilah.

13 “Nikiti wit mīn u kəmotəmei=pən niftəni u təkəku kəpiel əha ləhtəni, kəutəgətun=pən nətəmimi u kəutətəu nəghatiən rəha Uhgīn, nikilah tətəgiən ohni. Mətəu nokilah təseiuiuiən isəu, ilah kəutəhatətə e nian əkuəkīr əmə. Mətəu nian nəfeifeiən tuva, uə nərahīan tuva e nəmiəgəhiən rəhalah, kəni ilah kotəmei e rəhalah nəhatətəiən.

14 “Kəni nikiti wit mīn u kəmotəmei=pən e niki nīləuis, kəutəgətun=pən nətəmimi u kəmotətəu nəghatiən rəha Uhgīn, mətəu natimnati tēpət tətətu-atu=pən e nəmiəgəhiən rəhalah, mətəu ilah kəutətəlig pik e natimnati rəha nəmiəgəhiən rəhalah, uə ilah kətolkeikei nautə tēpət, uə ilah kətolkeikei məmə okotətəu təuvīr e rəhalah nəmiəgəhiən. Kəni nəmiəgəhiən rəhalah təsəuəiən e nati təuvīr kəti e nəghatiən rəha Uhgīn.

15 “Mətəu nikiti wit mīn u kəmotəmei e niftəni təuvīr, kəutəgətun=pən nətəmimi u kəmotətəu nəghatiən rəha Uhgīn, kəni nikilah təhruahru kəni məuvīr, kəni ilah kəmotaskəlim nəghatiən rəha Uhgīn tiəkis e niki-lah. Kəni ilah kotəuə e nəmiəgəhiən təuvīr.”

Otəharu pəri lait e tēpil

(Mak 4:21-25)

16 Kəni Iesu təmāni=pən məmə, “Pəh tətasiəpən e lait kəni masuəpəpim lan e bəkīt, uə taharu=pən e nīpəg pet? !Kəpəl! Kəsoliən lanəha. Nian nəkotasiə e lait, kəni motəharu pəri e tēpil məmə nətəmimi okoteruh nati lan. 17 Kəni tol mīn lanəha, nəmə suah kəti tətəhluai g e nati kəti, mətəu Uhgīn in otol əpu in, kəni nəmə suah kəti tatos oneuən nəghatiən kəti, mətəu Uhgīn in otəni əpu. 18 Nəghatiən u nəutətəu, otətəlig vivi lan. Iətəmi u in tīnəhrun rəkis nīpətī nəghatiən rəhak, in təhrun nosiən tēpət təhmīn. Mətəu iətəmi u təsəhrunīən, in otəmkarəpən e nati iətəm nikin tətəhti məmə tatos.” III

Mamə rəha Iesu mīne pian mīn

(Mat 12:46-50; Mak 3:31-35)

19 Kəni e nian əha, mamə rəha Iesu mīne pian mīn kəməhuva məmə okoteh, mətəu kə kəsəhuvənīən iuəkīr moteh mətəu nətəmimi tēpət kəutətəlig lan. 20 Kəni nətəmimi kəmotəni=pən kəm in məmə, “Mamə rəham mīne pian mīn ilah əpəha ihluə kəutəhtul, ilah kətolkeikei məmə okoteruh ik.” 21 Kəni Iesu təmāni=pən kəm lah məmə, “Nətəmimi rəfin u nətəm kəutətəu nəghatiən rəha Uhgīn kəni məutohtəu=pən, ilah u rəhak nətəmimi mīn, ilah rəhak mīn mamə mīn mīne piak mīn.”

I 8:16 Mat 5:15; Luk 11:33 II 8:17 Mat 10:26; Luk 12:2 III 8:18 Mat 25:29; Luk 19:26

Iesu təmāniəhu nīmətəgi asoli e nəhu Lek Kaləli

(Mat 8:23-27; Mak 4:35-41)

22 Nian kəti Iesu mīne rəhan mīn nətəmimi kəməhu-vən e bot kəti, kəni in təmāni=pən kəm lah məmə, “Pəh kəhuvən e nīkali lek e nītəni=pən.” Kəni kəmotiuvī nīvən mohiet. 23 Nian bot tīnətəiu, kəni Iesu təmuvən mətəpīli. Kəni nīmətəgi asoli kəti təmeiuiəu=pən e nəhu əha, kəni nəhu tīnatuvən e nīpəgnəua bot, kəni iuəkīr əmə bot tamnīm. 24 Kəni kəmotəhgi-pəri Iesu kəni motəni, “!Ei, Iətəmi asoli! !Ei, Iətəmi asoli! Air-tə, okohmis rəueiu!”

Kəni Iesu təmair magət mənīəhu nīmətəgi mīne peau-peau asoli mīn. Kəni nīmətəgi təmohrahli nəhlmīn, kəni təməməlinu. 25 Kəni Iesu təmāni kəm lah məmə, “Təhro? ?Rəhatəmah iə nəhatətəiən?”

Mətəu ilah kīnotəgīn, kəni narmīlah təmiuvīg mīn, kəni mīnautəni=pən kəm lah mīn məmə, “!Ei! ?Iətəmi-mi nak u? Nati əpnəpīn nīmətəgi mīne nəhu, mətəu kətuətəlig e rəhan nəghatiən matuol.”

Iesu təməhgi pətīgəm narmīn tərəh e suah kəti

(Mat 8:28-34; Mak 5:1-20)

26 Kəni ilah kəməhuva mohietīgəm=pa ima nətəm Kerasa ikin, inəha e nītəni=pən e nəhu u, kəni məhu-vari. 27 Nian Iesu təmuvāri, kəni əmeiko iətəmimi kəti əha ikin təmuvā meh. Suah u, narmīn tərəh mīn kəu-tatīg lan, kəni in aupən in təsuvənīən e napən, kəni in təsapīliən imə, mətəu in tətətīg əmə əha e nīpəg kəpiel mīn, ikin katītənim nətəmimi ikin. 28 Aupən ikin, nian tēpət, narmīn tərəh əha tatol in tətəlməli pik, kəni nətəmimi kəutəlis nəhlikīn mīne nəhlmīn e sen məmə otaskəlim tiəkis mauteh məmə otəsərəkīniən natim-nati. Mətəu nian rəfin tətəatuv-eatuv sen mīn əha, kəni narmīn tərəh tətəkeikei kəm in məmə otiet magīm muvən əpəha ikin təpiə-məpiə ikin.

Mətəu nian ialməli u təmeh Iesu, təmeərag əfəməh, muva morin=pən e nəhlikī Iesu, kəni mətəgət məmə, “!Iesu, Nəti Uhgīn Ilis Agīn! ?Nəmə nəkəhro lak? !Əui, iətətapuəh ohnik məmə onəsoliən nalpīniən asoli kəti kəm iəu!” Narmīn tərəh u təmāni lanu mətəu-inu Iesu təmāni rəkis məmə in otiet magīm e suah u.

30 Kəni Iesu təmətapuəh ohni məmə, “?Nərgəm pəh?” Kəni in təmāni məmə, “Nīmənīn Tēpət.” Təmāni lanəha mətəu-inu narmīn tərəh mīn tēpət kəməutatīg lan. 31 Kəni narmīn tərəh mīn kəmotətapuəh əskasik o Iesu məmə, “Onəsahli-pənīən itimah e nīpəg iətəm naunun tīkə tapīnəpu ikin, u imə nalpīniən.”

32 Kəni ikin əha e nīkali nītəuət, pikəh mīn tēpət kəu-təuən məutan əha ikin. Kəni narmīn tərəh mīn kəməu-təsək=pən məutəni=pən kəm Iesu məmə, “Əui, egəhan e timah iəkəhuvən e pikəh mīn əha.” Kəni Iesu təmegəhan e lah kəhuvən. 33 Kəni narmīn tərəh mīn u kəmohtīe e suah u məhuvən e pikəh mīn, kəni pikəh mīn ilah rəfin kəmotəiu məuteiuiəu e nīpatu, kəni motiuvīg=pən e nəhu motamnim.

³⁴ Nian nətəmimi nətəm kəutaugin pikəh min kə-moteh nati u, kohiet motagim məhuvən məutəni pətīgəm nanusiən rəha natimnati min u e taun rəhalah mine ikin min rəfin titəlau-təlau. ³⁵ Kəni nətəmimi kəmohtiet e taun məhuvən məmə okoteruh natimnati min əha. Kəni kəməhuva moteruh Iesu, kəni moteh min suah u narmin tərəh min kəmohtiet rəkis lan, in tətəharəg e nəhlki Iesu kəni nəpəh nalməliən, kəni minəfən rəkis rəhan napən. Kəni nətəm e taun u kə-motəgin.

³⁶ Kəni nətəmimi u kəmotəh əhruahru nati u e nəhmtilah, ilah kəmotanus tətuvən kəm nətəmimi nəuvein min məutəni pətīgəm məmə Iesu təməhrol lanu mol vivi suah kəha, u aupən narmin tərəh min kəməutatig lan. ³⁷ Kəni nətəmimi rəfin u kəutatig iuəkir o Kerasa, kəmotəni=pən kəm Iesu məmə otiet əha imalah ikin mətəu-inu ilah kinəutəgin pik. Kəni əmeiko in təmuvən e bot məmə okotasuə məhuvən nəve nəhu=pən.

³⁸ Mətəu suah u narmin tərəh min kəmohtiet lan, in təmətapuəh o Iesu məmə, "I!Pale, pəh iəkuvnə kitah!" Mətəu Iesu tənī=pən kəm in məmə, ³⁹ "Itəlig muvən imam ikin, muvən məni pətīgəm natimnati min u Uhgīn təmol kəm ik." Kəni suah u təmuvən ikin rəfin e taun u iman ikin mətəni pətīgəm natimnati min iətəm Iesu təmol kəm in.

Pətauəhli kəti iətəm tatimis mine pətan kəti iətəm tənimis

(Mat 9:18-26; Mak 5:21-43)

⁴⁰ Nian Iesu təmitəlig=pa min e nitəni=pa e nəhu u, nətəmimi nikilah təmagiən məmə koteruh min Iesu, mətəu-inu ilah kəməutəhtahnin. ⁴¹ Kəni iətəmi kəti təmuva meh, nərgin u Jaerəs, suah u in iətəmi asoli kəti rəha nimə rəha nuhapuminiən. Təmuva meiuaiu misin nəulin e nisaiəh, mətəkeikei e nətapuəhiən kəm Iesu məmə in otuvən əpəha iman ikin, ⁴² mətəu-inu nətīn pətəkəku tatimis pik rəhan nahməiən tepət, kəni təsu-vəhiən rəueiu timis. In nəuan kətiəh əmə, rəhan nu tueləf.

Kəni Iesu təmalieuək matuvən o pətəkəku əha, kəni nimənin nətəmimi tepət kəmotəhtul təlau lan məutətətə əmə e lah min. ⁴³ Kəni pətan kəti təmuva o Iesu iətəm tatos nimisiən rəhalah nīpətan nian rəfin əmə minos nu tueləf, kəni in təmuvən o nətəmimi tepət iətəm kautol mərsin, mətəu ko kəti təsol viən. ⁴⁴ Kəni pətan əha in təmsipən e nəmtah Iesu ikin, kəni meapən mek nīfifi napən rəha Iesu, kəni əmeiko rəueiu agin min, rəhan nimisiən təmol naunun. ⁴⁵ Kəni Iesu tənī məmə, "Ei, pəh təmek iəu?"

Mətəu nətəmimi kotəni məmə, "Kəti təsekīən ik," kəni Pitə tənī məmə, "I!Iətəmi asoli, nətəmimi tepət kəutələs pikin ik."

⁴⁶ Mətəu Iesu tənī məmə, "Kəpə. Iəkəhruən məmə iətəmi kəti təmek iəu mətəu-inu iəmətəu nəsanəniən təmīet lak."

⁴⁷ Kəni nian pətan əha tinəhruən məmə ko təsəhlu-aigīən, in təmuva mətəmərumin pik kəni misin nəulin

mətəfən nisaiəh kəm Iesu. Kəni e nəhmti nətəmimi rəfin, tənī pətīgəm kəm Iesu məmə təmek in o nak, kəni mətəni pətīgəm min məmə nian təmek in, kəni rəueiu agin min, rəhan nimisiən təmol naunun. ⁴⁸ Kəni Iesu təməni=pən kəm in məmə, "Nətik pətan, e rəham nəhatətəiən lak, ninuva minəuvir. Kəni atuvən, pəh nəməlinuian rəha Uhgīn tətətig ohnik." ⁴⁹ Nian Iesu təmətəghati əhanəh, kəni iətəmi kəti təmsipən ima Jaerəs ikin tiet=pa, kəni məni kəm Jaerəs məmə, "Nətim pətəkəku tinimis rəkis. Mə iəgətun nahgin təsikəiən məmə tuva."

⁵⁰ Mətəu nian Iesu təmətəu nəghatiən əha, in təməni=pən kəm Jaerəs məmə, "Səginian. Əhatətə əmə lak, kəni pətəkəku rəham, in otəmiəgəh min."

⁵¹ Nian Iesu təmuvən mietīgəm=pən lahuənu ima suah kəha, kəni mit rəkis əmə Pitə mine Jon, mine Jemis, mine məmə mine tatə rəha pətəkəku u iətəm tənimis, məmə ilah əmə okəhuvən imə. ⁵² Nətəmimi rəfin kəutasək əfəməh məutəuən e pətəkəku əha, mətəu Iesu tənī=pən kəm lah məmə, "Sotasəkīən. Pətəkəku u in təsimisiən. In tətəpili əmə."

⁵³ Kəni ilah kəmotələh əuvsan lan mətəu-inu ilah kotəhruən məmə pətəkəku əha tinimis rəkis. ⁵⁴ Mətəu Iesu təmuvən imə, kəni meapən mos nəhlmi pətəkəku u kəni mauin lan məmə, "Pətəkəku, əhtul." ⁵⁵ Kəni əmeiko pətəkəku əha təməmiəgəh min məhtul. Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, "Otəfən nati kəti tun." ⁵⁶ Kəni rəhan məmə mine tatə, narmlau təmiuvig pik, mətəu Iesu tənī=pən kəm lau məmə, "Onə-suəni pətīgəmiən natimnati min u kəm iətəmimi kəti."

Iesu təmahli pətīgəm rəhan nətəmi tueləf məmə okotəni pətīgəm Narməniəgīən Rəha Uhgīn
(Mat 10:5-15; 14:1-2; Mak 6:7-16)

⁹ Kəni Iesu təmoriarun rəhan min tueləf nətəmimi, kəni məfən nəsanəniən kəm lah kəni mətəgəhan=pən e rəhan nepətiən kəm lah məmə ilah kotəhruən nəhgi pətīgəmiən narmin tərəh min, kəni mə ilah okotol vivi nimisiən min. ² Kəni Iesu təmahli pətīgəm ilah məmə okotəni pətīgəm Narməniəgīən Rəha Uhgīn, kəni məmə okotol vivi nətəmimi iətəm kəutohmis.

³ Kəni in təməni=pən kəm lah məmə, "Nian onəkəhuvən, məsotosiən natimnati nəuvein rəha nali-uəkiən rəhatəmah, natimnati iətəm təhmen e kasikin, uə kətim, uə nauəniən, uə məni, kəni məsotosiən napən keiu. ⁴ Kəni nian itəmah nəkəhuvən e lahuənu kəti məutatig e nimə kəti, nimə u inu onəkotətig əmə lan mətəuarus nian itəmah onəkohiet lan. ⁵ Kəni ikin pəhruvən onəkəhuvən ikin, nəmə nətəmimi nikilah təsəginian məmə nəkəhuva motətig itəmah milah, kəni onəkotohrapispis rəkis niməulul e nəhlki təmah kəni mohiet. Inu nəmtətiən kəti tətəgətun məmə nəkotəpəh ilah, kəni niki Uhgīn tərəh o lah." II

⁶ Kəni ilah kəmoħiet motaliuək mautəhuvən lahuənu mīn məutanuś pətiġəm nanusiən təuvir, kəni ikin mīn rəfin kautəhuvən ikin, məutəfaki kəm nətəmimi tepət, kəni kotəmiəgəh.

⁷ Kəni Kig Herot Antipas u in iərməniġ e niṭəni Kaləli, in təmətəu nanusiən rəha natimnati mīn u iətəm Iesu tatol ilah. In təmətəliġ lan muvən, mətəu tinəruuru əfəməh mətəu-inu nətəmimi nəuvein kəutəni məmə Jon Bəptais tinəmiəgəh mīn, ¹⁸ kəni nətəmimi nəuvein mīn kəutəni məmə Elaijə tinuva mīn, kəni nətəmimi nəuvein kəutəni məmə in iəni kəti rəha Uhgīn aupən ikin iətəm təməmiəgəh mīn. ⁹ Kəni Herot Antipas təməni məmə, “Jon u, iəu iəməuəhtuv rəkis rəhn-kapə. ?Mətəu iətəmi pəh u iətətəu rəhan nanusiən?” Kəni in mətəsəl e Iesu məmə oteruh. II

Iesu təmauġin nətəmimi faif-tausin

(Mat 14:13-21; Mak 6:30-44; Jon 6:1-14)

¹⁰ Kəni aposil mīn rəha Iesu kəmoħtəliġ=pa mīn ohni, kəni motəni=pən kəm in natimnati rəfin iətəm kəmotol. Kəni in təmit ilah mohiet rəkis e nətəmimi, məhuvən əpəha taun piśin kəti mīn, nərgin u Petsaitə.

¹¹ Mətəu nian nətəmimi kəmotətəu nanusiən məmə Iesu tinuva, kəni kəməhuva mautəhuərisiġ e lah. Kəni Iesu niġin təmagiən əmə nian təmeruh ilah, kəni in təməgətun ilah e Narməniġiən Rəha Uhgīn, kəni mətol vivi nətəmi kautohmis kəutəmiəgəh mīn.

¹² Kəni ləhnaiv uəkir tapinəpu, nətəmi tueləf rəha Iesu kəməhuva ohni məutəni məmə, “Iərməniġ. Ahli=pən nətəmimi rəfin kautəhuvən əpəha lahuənu mīn məmə okotəsəl ikin kəti o napiliən kəni motəsəl e nauəniən kəti kotun mətəu-inu, ikinu nətəmimi kohkə ikin, in liminan.”

¹³ Mətəu Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “Kəpə, itəmah əmə. Onəkotauġin nətəmimi mīn əha.” Mətəu ilah kəmotəni məmə, “Itiməh iəutos əmə piřet faif mīne nəmu keiu. ?Təhro? ?Nəkolkeikei məmə iəkəhuvən motos nəhmti nauəniən kəti mīn niġ nimənin nətəmimi mīn rəfin əha?” ¹⁴ Kəmotəghati lanəha mətəu nətəmimi tepət piġ u kəməhuva ikin əha, nəmə kafin nəman əmə, kəni ilah rəfin faif-tausin.

Mətəu Iesu təni=pən kəm rəhan mīn nətəmimi məmə, “Əhuvən motəuəri ilah fifti fifti motəni məmə okotəharəġ.” ¹⁵ Kəni rəhan mīn nətəmimi kəmotəuəri ilah mīn lanəha, kəni nətəmimi rəfin kəmotəharəġ.

¹⁶ Kəni Iesu təmos piřet əha faif mīne nəmu u keiu, məsal-pəri əpəha e neai, kəni məfaki=pən lan, kəni məmkəris məfən kəm rəhan mīn nətəmimi məmə okotəfən kəm nətəmimi. ¹⁷ Kəni nətəmimi rəfin kəmotəuən məhuvən nəřfilah tasisi. Kəni kotəpəh niřispisi nauəniən, kəni nətəmimi rəha Iesu kəmotəipei=pən e kətim asoli ilah tueləf kotəri vivi.

Pitə təməni məmə

Iesu in Kristo

(Mat 16:13-20; Mak 8:27-9:1)

¹⁸ Kəni nian kəti, Iesu mīne rəhan mīn əmə nətəmi-kəutətiġ, kəni Iesu tətəfaki kəm Uhgīn. Kəni in təmətapuəh e lah məmə, “?Nətəmimi kəutəni iəu məmə iəu pəh?” ¹⁹ Mətəu kotəni məmə, “Nəuvein kəutəni məmə ik Jon Bəptais. Kəni nəuvein kəutəni məmə ik iəni Elaijə. Kəni nəuvein kəutəni məmə ik iəni kəti rəha Uhgīn u aupən ikin iətəm tinəmiəgəh mīn.”

^{III20} Kəni Iesu təmətapuəh e lah məmə, “?Mətəu itəmah nəkotəni məmə iəu pəh?” Kəni Pitə təni məmə, “Ik Kristo iətəm Uhgīn təməni məmə otahli=pa.” ^{IV}

²¹ Mətəu Iesu təməniəhu əskasik ilah məmə okə-sotəniən nəghatiən mīn əha kəm nətəmimi. ²² Kəni in təmətiġ məni mīn kəm rəhan mīn nətəmimi məmə, “Nati kəti otəkeikei muva mol niřəhriənən lan, məmə iəu, Nəti İətəmimi, oiəkətəu nəhməiən e natimnati tepət. Kəni nətəmi asoli u nəhlin rəha Isrel, mīne pris asoli mīn, mīne nəgətun mīn rəha Lou, ilah okotəməki lak, kəni motuhamu iəu, kəni iəkimiś. Mətəu nian tatol kiśil lan, Uhgīn otol iəkəmiəgəh mīn e nimisiən.” ^V

²³ Kəni Iesu təməni=pən kəm rəhan mīn nətəmimi məmə, “İətəmi u tolkeikei məmə otuva muərisiġ lak, in otəkeikei məpəh natimnati mīn niġin tolkeikei, kəni mələs rəhan niġi kəməluau muərisiġ lak, ^{VI24} mətəu-inu nəmə iətəmimi tolkeikei məmə otosmiəgəh rəhan nəmiəgəhiən e niřtəni u, in otəmkarəpən e rəhan nəmiəgəhiən itulin. Mətəu iətəmimi u otimisi o nərgək, kəni in otos nəmiəgəhiən itulin. ^{VII25} ?Nəmə suah kəti otos rəfin natimnati rəha niřtəni u, kəni mimiś ohni, in otos nati təuvir nak? ²⁶ Okəmə nəkəulis o nəniən nərgək mīne rəhak nəghatiən, kəni Nəti İətəmimi in mīn otəulis mīn ohnik e nian in otuva e nepətiən əhagəhag mīne nəsanəniən rəhan, mīne e nepətiən əhagəhag mīne nəsanəniən rəha Tatə rəhan mīne nagelo mīn asim. ^{VIII27} Mətəu iətəni niřəhriənən kəm təmah məmə, itəmah nəuvein u nəutəhtul u ikinu, onəkoteruh Narməniġiən Rəha Uhgīn uərisiġ nə-panohmis.”

Iesu mīne Mośis mīne Elaijə

(Mat 17:1-8; Mak 9:2-8)

²⁸ Nian Iesu təməghati rəkis, iuəkir o nəfakiən kətiəh, kəni Iesu təmit Pitə, mīne Jon, mīne Jemiś kəməhuvən əpəha ilis e niřəuət məmə in otəfaki. ²⁹ Kəni nian in təmətəfaki, kəni rəhn-kapə təməuħlin muva mol piśin, kəni napən rəhan təmuva məruəh matoraip-oraip. ³⁰ Kəni əmeiko Mośis mīne Elaijə kəmiaiet=pa muəhtul məhlaghati ilahal Iesu, ³¹ Kəni nəhagəhagiən asoli kəti təmasiə miřəlau e lau, ilahal kəməhlaghati e nimisiən rəha Iesu əpəha Jerusiłəm iətəm otol nəghatiən rəha iəni mīn rəha Uhgīn mə tuva mol niřəhriənən lan. IX X

III 9:19 Luk 9:7-8 IV 9:20 Jon 6:68-69 V 9:22 Luk 9:44; 18:32-33 VI 9:23 Mat 10:38; Luk 14:27 VII 9:24 Mat 10:39; Mak 8:35; Luk 17:33; Jon 12:25 VIII 9:26 Mat 10:33; Luk 12:9 IX

³² Mätəu Pitə mine suah mil, napiliən tinos rækis ilahal, kəni kəmhlapili nəuuetin. Mätəu nian kəmhlair, mihlafu nəhagəhagiən asoli titəlau e Iesu, kəni kəmhlaleruh Mosis mine Elaijə kətuəhtul ilahal Iesu. ¹³³ Kəni nian suah mil kinətuagim rækis e Iesu, kəni Pitə təməni=pən kəm Iesu məmə, "Iərməniḡ, təuvir məmə itimahā iəkluva məhlatiḡ u ikinu. Pəh iəklol nimauvlulv kisil, rəham kəti, rəha Mosis kəti, kəni rəha Elaijə kəti." Mätəu in təmətəghati əpnapin əmə, məsəhruniən məmə nəghatiən nak u in tətəni. ³⁴ Mätəu nian təmətəghati əhanəh, kəni nəpuə kəti təmuva məuveḡ ilahal, nian kəmhləruh nəpuə təməuveḡ ilahal, kəni kəmhləḡin pik. ³⁵ Kəni ilahal kəhlətəu nəuia suah kəti təmsipən e nəpuə, mətəni məmə, "Inu nətik iətəm iəu iəmitəpən. !Əhlətəḡivi vivi lan!" II

³⁶ Nian kinotəu rækis nəuia Uhgīn təməghati, kəni Pitə mine Jon mine Jemis kəmləruh pisin əmə Iesu. Kəni e nian min əha, kəsləniən natimnati min əha kəm suah kəti min, kəməsləniən natimnati min u iətəm kəmhləruh.

**Iesu təmahlī pətiḡəm
narmīn tərāh e suakəku kəti**
(Mat 17:14-23; Mak 9:14-32)

³⁷ Kəni kəməni lauḡ lan, nian Iesu mine rəhan iətəmi milahal kəmotəpəri ilis e nitəuət moteiuaiu=pa, kəni motəh nətəmimi tēpət kəməhuva ohni. ³⁸ Kəni nətəmimi min əha kəti təmauin əfəməh e Iesu məmə, "Iəkəlkəikei məmə nəkuva masiru e rəhak suakəku iərman, mətəu-inu in nəuan kətiəh əmə. ³⁹ Nian tēpət, narmīn tərāh kəti tətəu lan, kəni mol in tətəḡət pik, kəni mol nīpətin tətərmrumin pik, nəhun nəuan ruən tatiet, təhmen e nəuau nitəhi. Narmīn tərāh əha tatorin pik in, kəni mətaskəlīm in, kəni məsəpəhiən nian kəti. ⁴⁰ Kəni iəu iəmətəpuəh o rəham min nətəmimi məmə okotəḡi pətiḡəm narmīn tərāh u, mətəu ilah kotəruu nəḡi pətiḡəmiən."

⁴¹ Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, "Itəmah u nətəmi rəueiu mine, rəhatəmah nəhatətəiən tikə. Kəni rəhatəmah nətəḡiḡiən təsəhrəuəruəiən. Kərmə oiəkətiḡ kitah min itəmah mətəuarus=pən nian nak nəmanotəhatətə lak. Kəni kərmə onəḡiḡiən iəpənəmeiḡ e təmah. It nətim muva u ikinu."

⁴² Nian suakəku u təmətəuva əhanəh o Iesu, kəni narmīn tərāh tətḡəpis təmei morin=pən e niftəni, mol nīpətin tərərmrumin pik. Mätəu Iesu təməḡət əskasik e narmīn tərāh u, kəni məḡiḡi pətiḡəm narmīn tərāh tiet, kəni mol vi suakəku. Kəni məfən suakəku u kəm rəhan tatə.

⁴³ Kəni ilah rəfin, narmiləh təmiuviḡ o nəsanəniən asoli rəha Uhgīn. Mätəu nian nətəmimi narmiləh təmiuviḡ o natimnati min rəfin u Iesu təmol ilah, kəni in təməni=pən kəm rəhan min nətəmimi məmə, ⁴⁴ "Otos nəghatiən u teiuaiu mamnim e nikitəmah kəni məsotaluiən lan. Iəu Nəti Iətəmimi, suah kəti oteḡəhan=pən

Nəghatiən Kris əhrəuəru təni məmə, "kəni kəhləḡhati e nian in otiet magim əpəha Jerusiləm." X 9:31 Luk 9:22 I 9:32 2Pitə 1:16-18 II 9:35 Luk 3:22

lah e nəhlmi tikimīr min rəhak." III⁴⁵ Mätəu rəhan min nətəmimi kəsotəhruniən nīpəti nəghatiən u mətəu-inu Uhgīn təməhləuəḡ e nīpəti nəghatiən u məmə ilah okəsotəhruniən, kəni ilah kinotəḡin o nətəpuəhiən o nīpəti nəghatiən u o Iesu. IV

?Pəh in tēpət?
(Mat 18:1-5; Mak 9:33-40)

⁴⁶ Kəni nətəmimi rəha Iesu kinəuətol nīkilah min məmə pəh in otepət məpirəkis ilah rəfin. ⁴⁷ Mätəu Iesu təməhrun rækis nati nīkilah tətəhti, kəni in təmos suakəku kəti kəni mit muva kəni təhtul e nīkali lah, ⁴⁸ kəni mənī=pən kəm lah məmə, "Nəmə iətəmi kəti, nīkin tagiən məmə otos suakəku kəti meruh vivi, kəni in tatol lanəha e nəḡək, kəni in təhmen=pən məmə in tatos iəu, məteh vivi iəu. Kəni iətəmi tatos iəu e nīkin əḡiən, in tatos Uhgīn u iətəm təmahli=pa iəu. Nəniən pəhriən u mətəu-inu iətəmi tatosiahu in ləhtəni əḡin, in otuva iətəmi asoli." VI

⁴⁹ Kəni Jon təməni məmə, "Iərməniḡ. Itimah iəmoteruh suah kəti tətəḡi pətiḡəm narmīn tərāh min e nəḡəm, kəni iəmotəniəhu məmə otəsoliən lanəha mətəu səniəmə in rəhatah kəti iətəmimi." ⁵⁰ Mätəu Iesu təməni=pən kəm in məmə, "Səniəhuiən mətəu-inu, nəmə suah kəti təsoliən tikimīr itəmah min, kəni in tolkeikei itəmah." VII

Nətəm Səmeriə nəuvein nīkilah təməsəḡiən o Iesu

⁵¹ Kəni tīnuva iuəkīr o nian Uhgīn otos Iesu lan muvən əpəha e nəḡəu e neai, kəni Iesu tīnolkeikei məmə otəkeikei muvən Jerusiləm. ⁵² Kəni in təmahli=pən nətəmimi nəuvein mə kotos rəhan nəghatiən motəupən məhuvən əpəha lahuənu kəti e nitəni Səmeriə məmə okotol əpenə-penə ohni. ⁵³ Mätəu nətəmi ikin əha, kəsotolkeikeiən məmə in otuvən matig əha imalah ikin, mətəu ilah kotəhrun vivi məmə in tatuvən Jerusiləm. VIII⁵⁴ Kəni nian rəhan iətəmimi mil, Jemis mine Jon, ilau kəmuəruh nati min u, kəni kəmuəni məmə, "?Iərməniḡ, nəkolkeikei məmə iəkuəuin e nīḡəm tīsipən əpəha ilis e nəḡəu e neai meiuaiu muva mus ilah?" IX X⁵⁵ Mätəu Iesu təmeirair mahi ilau. ⁵⁶ Kəni ko məhuvən min lahuənu pisin kəti min.

Nətəmimi nəuvein kəmotəni mə okohuərisiḡ e Iesu
(Mat 8:19-22)

⁵⁷ Kəni e nian Iesu mine rəhan min nətəmimi kəməutaliuək məutəhuvən e suaru, kəni suah kəti təməni=pən kəm in məmə, "Onəkuvən=pən iə ikin, iəkītəu=pən ik."

III 9:44 Luk 9:22 IV 9:45 Luk 18:34 V 9:46 Luk 22:24 VI 9:48 Mat 10:40 VII 9:50 Mat 12:30; Luk 11:23 VIII Nətəm Səmeriə kəutəfaki e nitəuət Kerasim əpəha Səmeriə. Tol lanəha, ilah kəsotolkeikeiən nətəm Isrel u kəutəhuvən=pən əha imalah ikin məutəhuvən Jerusiləm məutəfaki e Nimə Rəha Uhgīn. IX E kopi əuas min nəuvein rəha Niutestimin iətəm kəmətei e nəghatiən Kris əupən, kətilpin nəghatiən u məmə, "təhmen e Elaijə." Afin-to e 2King 1:9-16 X 9:54 2King 1:9-16

58 Kəni Iesu tāmāni=pən kəm in mēmə, “Kuri rarpin min, rəhalah nīpəg tatig mēmə okotapili ikin. Kəni mənig min, nimaalah tatig mēmə okotapili ikin. Mətəu iəu Nəti İətəmimi, nimə rəhak tikə o napilian.”

59 Kəni Iesu tāmāni=pən kəm suah kəti min mēmə, “Va, kilau min ik, nəkuva ik rəhak iətəmimi.” Mətəu suah u təni=pən mēmə, “İərmənig, əui. Oiakitəu=pən ik mətəu pəh iəkuvən pipim mitənim rəhak tatə.”

60 Mətəu Iesu tāmāni=pən kəm in mēmə, “Kəpə, əpəh=pən. Pəh nətəmi kinohmis rəkis e nikilah, kohtənim aru ilah min. Mətəu ik, uvən mənī pətīgəm Narmənigian Rəha Uhgın.”

61 Kəni kəti min təni mēmə, “İərmənig, iəkətəu=pinə ik muva iətəmimi rəham, mətəu əui, pəh pipim iəkitalig=pən imak ikin mauiəhrin rəhak min nətəmi.” I

62 Mətəu Iesu tāmāni=pən kəm in mēmə, “Nəmə suah kəti tinətuəuin matol uək rəha Uhgın, mətəu rəhan nətəligian tatuvən o natimnati pisin pisin min nəuvein, kəni suah u təsəhmen-pəniən mēmə Uhgın otərmənig lan.”

**Iesu təmahlipən
rəhan nətəmimi səpinte-tu
o nəniən nanusiən təuvir**

10 Uərisig e natimnati min əha, İərmənig təmitəpin rəkis səpinte-tu nətəmimi nəuvein min rəhan, kəni mahli=pən ilah keiu-keiu kotaupən lan məhuvən e taun min, mine ikin min nəuvein min iətəm Iesu tapanuərisig muvən ikin. II

2 Kəni tāmāni=pən kəm lah mēmə, “!Oteruh-to! Nauəniən tətət əpəha e nasumiən tiniməhtə, mətəu noluək min təkəku əmə kəutəulək lan. Otətapuəh o iətəmi asoli rəha nasumiən mēmə otahli=pa noluək min tətət mēmə okəhuvən motəulək e nasumiən rəhan. III3 Əhuvən, mətəu onəkotəkeikei motəhrun mēmə iəu iətahli=pən itəmah nautəhuvən təhmen e sipsip əlkələh min mətəliuək məutəhuvən e nəlugin kuri rarpin min. IV4 Kəni onəsotosian kətim əkəku rəha mənī, mine kətim, mine put, kəni məsotəmeigian e suaru məutəghati kəm nətəmimi. V

5 “Nimə nak o nəkəhuvən ikin, nəkotaupən motəni pətīgəm mēmə, “!Pəh nəməlinuian otətətig ikin!”

6 Nəmə iətəmi rəha nəməlinuian əha ikin, kəni rəhatəmah nəfakian otuva mol nīpəhrinian lan, kəni nəməlinuian otətətig ohni. Mətəu nəmə iətəmimi kəti tol lanəha tikə, kəni nəua nəfakian rəhatəmah otitəlig=pa min o təmah. 7 Kəni onəkotətig əmə e nimə kətiah, sotapilian e nimə pisin pisin min. Kəni nauəniən nak okotəfinə kəm təmah, nəkotun. Kəni nəmnimian nak okotəfinə, nəkotəmnim. Mətəu-inu nəmə suah kəti tatol uək, kəni təhruahru mēmə in otos nətəouian lan. VI

8 “Nian itəmah nəkəhuvən e taun kəti, nəmə nikilah tagian o təmah, kəni nəkotun nauəniən nak kotəfinə

I 9:61 1King 19:20 II 10:1 Mak 6:7 III 10:2 Mat 9:37-38; Jon 4:35 IV 10:3 Mat 10:16 V 10:4 Mat 10:7-14; Mak 6:8-11; Luk 9:3-5 VI 10:7 1Kor 9:6-14; 1Tim 5:18

kəm təmah, VII9 kəni itəmah onəkotəkeikei motol vi nətəmi kəutohmis məutətig ikin, kəni motəni=pən kəm lah mēmə, “Narmənigian Rəha Uhgın tətəva iuəkir o təmah.” 10 Mətəu nəmə nəkəhuvən e taun kəti, kəni nətəmimi nikilah təsəgianian o təmah, kəni əhuvən mətəliuək e suaru asoli min, kəni motəni mēmə, 11 “Niməulul rəha niftəni e nəhlkitimah, iəkotəhrapispis rəkis, inu in nəmtətiən tətəgətin mēmə nəmotol təsəhmenian, kəni Uhgın tətəpəh itəmah. Mətəu onəkotəkeikei motəhrun mēmə Narmənigian Rəha Uhgın tinətuva iuəkir rəkis.” VIII12 Kəni iətəni pəhrin kəm təmah mēmə, Uhgın otəfən nalpinian asoli kəm lah tapirəkis nalpinian rəha taun əha Sotəm aupən. IX

13 “!İtəmah nətəm Korasin, kəsi, nəhməian asoli otuva o təmah! !İtəmah nətəm Petsaitə, kəsi, nəhməian asoli otuva o təmah! Mətəu-inu iəmol pau nati apispis tətət e taun mil rəhatəmah mətəu itəmah nəsotəuhlian nətəligian rəhatəmah! Kəni nəmə iəmol natimnati min əha əpəha Təa mine Saedon aupən, ko nətəmimi əha ikin əha kəmotəuhlin rəhalah nətəligian e nolian tərəh min, kəni ilah məhuvən e napən əuas min məhuvən məutəharəg e nəhmtəhu e nigəm məutəgətin mēmə kəutətu tərəh agin o nolian tərəh min rəhalah. 14 Mətəu e nian əha iətəm Uhgın otol nalpinian kəm nətəmimi, nalpinian rəhatəmah in otəskasik, məpirəkis nalpinian rəha nətəm Təa mine Saedon u aupən. 15 ?Kəni itəmah nətəm Kapeniəm, nikitəmah təhti mēmə Uhgın otəfəri=pən itəmah əha ima nisaiən əpəha e negəu e neai? !Kəpə! Mətəu Uhgın otəhlman e təmah nəkoteiuaiu ləhtəni agin, ima naulisian.” X

16 Kəni Iesu tāmāni=pən kəm rəhan min nətəmimi mēmə, “Nətəmimi u kəutətəlig e təmah, kəutətəlig lak. Kəni nətəmimi min u kəutəuhlin=pən nəmtəhlah e təmah, kəutəuhlin=pa nəmtəhlah kəm iəu, kəni məutəuhlin=pən nəhmtəlah kəm suah u iətəm təmahli=pa iəu.” XI

**Səpinte-tu nətəmimi
rəha Iesu kəmohtəlig**

17 Kəni nətəmimi min rəha Iesu ilah səpinte-tu kəmohtəlig=pa min, kəni nikilah təmagian məutəni kəm Iesu mēmə, “!İərmənig, nati əpnəpin narmin tərəh min, mətəu nian itimah iəkotəghati e nərgəm, kəni ilah kəutol nəuiatimah!” 18 Kəni Iesu tāmāni=pən kəm lah mēmə, “İəu iəməh Setən təmsipəri ilis e neai meiuaiu təhmen=pən e noraiipən. XII19 Otətəlig-to. İəu inəfinə rəkis nəsanəniən kəm təmah, u itəmah nəkotəhrun nəvig-ərainian sineik min mine skopion XIII min. Kəni nəsanəniən u iətəfinə kəm təmah, in tapirəkis nəsanəniən rəha tikimər rəhatah, Setən. Kəni

VII 10:8 1Kor 10:27 VIII 10:11 Uək 13:51; 18:6 IX 10:12 Jen 19:24-25; Mat 10:15; 11:24 X 10:15 Mat 11:20-24 XI 10:16 Mat 10:40; Luk 9:48; Jon 5:23 XII 10:18 Aes 14:12; Nəh 12:7-10,13; Luk 10:15; Jon 12:31; Nəh 20:1-3,10 XIII Skopion in nati kəti təhmen e tupa əkəku kəti u tətəlkəu e niftəni. Tatus itəmi, kəni tətəhmə, tapirəkis nilpat uə pitimar.

ko nati kati tāsərəkiniən itamah. ²⁰ Inu nipəhrriən. Mətəu onəsotagiən məmə narmin tərəh min kautol nəuiatəmah, mətəu onəkotagiən əmə mətəu-inu Uhgın tinətəi rəkis nərgitəmah əpəha e negəu e neai.” I

²¹ Kəni e nian əha, Narmin Rəha Uhgın təmol niki Iesu tətəgiən pik, kəni in təməfaki məni məmə, “Tatə Uhgın, ik İərmənig rəha natimnati rəfin ilis e neai mine ləhtəni e nəhue niftəni. İətəni-vivi ik mətəu-inu nəməhluəig e nipəti natimnati min u e nəhmti nətəmi-mi nətəm koteinatig motəhrun vivi nati. Kəni nəmol əpu kəm nətəmi nətəm kotəhmen=pən əmə e kəlkələh min məmə okotəhrun vivi. Əuəh, Tatə, inu nati kati iətəm ik nəkolkeiki.”

²² Kəni Iesu təkəiki mətəghati kəm lah məmə, “Rəhak Tatə təmegəhan=pa rəkis natimnati rəfin e nəhlmək. Kəni iətəmi kati tikə iətəm təhrun vivi iəu u Nəti Uhgın, məmə iəu pəh əhruahru. Mətəu Tatə Uhgın əmə təhrun. Kəni iətəmi kati tikə iətəm təhrun vivi Uhgın, mətəu iəu pisin əmə u Nəti Uhgın, iəkəhrun, mine nətəmi nətəm iəu iəmitəpin məmə iəkol pətigəm Tatə Uhgın kəm lah.” II

²³ Kəni Iesu təmeirair məghati əmə kəm rəhan min nətəmi məmə, “!Onəkotəti e nəuvirən pəhrriən mətəu-inu itamah nauteh e nəhmtitəmah natimnati min u! ²⁴ İətəni kəm təmah məmə, iəni min tepət əpən, mine kig min tepət, kəmotolkeiki pik məmə okotəh natimnati min u itamah nauteruh, mətəu kəməsoteruhən. Kəni ilah kəmotolkeiki məmə okotətəu natimnati min u itamah nautətəu, mətəu kəməsotətəuən.” III

Iesu təməghati əuhlin e iətəmi təuvir kati rəha Səmeriə

²⁵ Kəni e nian əha, iəinatig kati rəha Lou təməhtul meiuə əmə e nətapuəhən kati kəm Iesu məmə otehtəto məmə Iesu in teinatig pəhrriən uə kəpə. In təməni məmə, “?İəgətun, oiəkəhro lanu mos nəmiəgəhən itulın?” IV²⁶ Kəni Iesu təməni=pən kəm in məmə, “?Lou rəha Mosis tətəni məmə nak? ?Nian ik nətəfin, nipətən tətəni nak kəm ik?”

²⁷ Kəni suah u təməni=pən məmə, “Onəkəkeiki molkeiki İərmənig rəham Uhgın e nikim rəfin, mine nəmiəgəhən rəfin rəham, mine nəsanənən rəfin rəham, mine nətəligiən rəfin rəham, V kəni molkeiki min ik min nəuvein məmə natolkeiki aru ik mine.” VI

²⁸ Kəni Iesu təməni=pən kəm in məmə, “In əhruahru ko. Okəmə natol lanəha, kəni ik onəkəos nəmiəgəhən itulın.” VII

²⁹ Mətəu suah kəha, in tolkeiki əmə məmə otəgətun rəhan nolən məmə in iətəmi əhruahru, kəni in tətətapuəh o Iesu məmə, “?Mətəu nipəh min ilah iəu min nəuvein?”

³⁰ Kəni Iesu təməni=pən kəm in məmə, “Suah kati təmsipən Jerusiləm kəni maliuək meiuəi matuvən

I 10:20 Fil 4:3; Nəh 3:5 II 10:22 Jon 3:35; 10:15 III 10:24 Mat 11:25-27; 13:16-17 IV 10:25 Mat 22:35-40; Luk 18:18 V 10:27 Dut 6:5 VI 10:27 Lev 19:18 VII 10:28 Lev 18:5

əpəha Jeriko. Kəni e suaru, nakləh min nəuvein kəmotaskəlīm motəmkı rəkis rəhan napən, kəni motoh motələhu timiseiah mətəməhli e suaru, kəni motəgim motəpəh.

³¹ “Kəni əmeiko təuvir agin, pris kati tatitəu min suaru əha mətəu, mətəu nian in təmeruh suah kəha, in təmaliuək mos nikali suaru matuvən. ³² Kəni Lifait VIII kati titəu min suaru katiəh muva, mətəu nian in təmeruh suah kəha in tətəməhli, təmol əmə nati katiəh min maliuək mos nikali suaru. ³³ Mətəu iətəm Səmeriə kati, iətəm kautol tikimīr ilah nətəm Isrel, in min tatitəu suaru əha mətəu, kəni meruh suah kəha tətəməhli. Nian təmeruh, nikin təmahmə ohni, ³⁴ kəni in təmaliuək muvən ohni, mafəl rəhan nıməgim e oiel mine wain, kəni məuveg vivi ilah. Kəni mīləfəri suah u maharu-pəri e rəhan togki, kəni mələs mian əpəha e hotel kəni məteh vivi. ³⁵ Kəni kəməni lauig lan, in təmos məni IX muvən məfən kəm iətəmi rəha hotel, kəni məni=pən kəm in məmə, ‘Onətəh vivi suah u, kəni nəmə nəkəraki e rəham kati məni lan, kəni nian iəu iəkətəlig=pa min, kəni nəkəni=pa, kəni iəu iəpanalpin.”

³⁶ Kəni nian Iesu təmol naunun e nəghatiən u, kəni mətəpuəh o iəinatig e Lou məmə, “?E rəham nətəligiən, suah milahal əha, nəkəhrun məmə ilahal pəh təmol təuvir kəm suah kəha kəməh, təhmen məmə in in kati?” ³⁷ Kəni iəinatig e Lou təməni=pən məmə, “İətəmi iətəmi in təmolkeiki pik suah kəha.” Kəni Iesu təməni=pən kəm in məmə, “İntəh. Ik uvən mol min təhmen=pən əmə məmə inu suah kəha təmol.”

Iesu təmuvən e lahuənu rəha Matə mine Meri

³⁸ Nian Iesu mine rəhan min nətəmi kəmətəliuək e suaru, kəni kəməhiet=pən lahuənu kati. Kəni pətan kati, nərgin u Matə, in təmos Iesu e nikin agiən muvən əpəha e rəhan nımə. ³⁹ Pətan əha, pian kati əha ikin, nərgin u Meri. Kəni Meri təmuva məharəg iuəkir e nəhlik İərmənig mətətəlig e nəgətuniən min rəhan. X⁴⁰ Mətəu Matə, rəhan nətəligiən tatuvən pik o nolən nauəniən, kəni uək tinətoh in. Kəni təmuvən o Iesu məni=pən kəm in məmə, “?İərmənig, təhro? ?Nikim təhti məmə təhruahru əmə, uə kəpə, məmə pətan u piak təsasiruiən lak mine o nolən uək u, kəni iəu pisin əmə iəto! Ahli=pa məmə otuva masiru lak.” ⁴¹ Mətəu İərmənig təməni=pən kəm in məmə, “Ei, Matə. Sətəlig pikin e natimnati min tepət lanko. ⁴² Mətəu nati katiəh əmə in nati agin, kəni Meri in tinətəpin rəkis nati u iətəm in təuvir tapirəkis, kəni ko iəu iəsos rəkisiən nati əha ohni.” XI

VIII Lifait, ilah nətəmi min u kəutasiru e pris min e uək rəhalah, kəni kautol uək pisin pisin min əpəha e Nımə Rəha Uhgın. IX Nəghatiən Kris əhruahru tətəni məmə, “Tənariəs keiu.” “Tənariəs,” inu məni rəhalah, təhmen e vatu rəha Vanuatu. Nian suah kati tatol uək nian katiəh, kəni kətətəu in tənariəs katiəh. X 10:39 Jon 11:1; 12:2-3 XI 10:42 Mat 6:33

Iesu tæmætægætun rəhan min nætəmimi e suaru rəha
nəfakiən kəm Uhgjn
(Mat 6:9-15; 7:7-11)

11 Nian kəti, Iesu tæmætəfaki kəm Uhgjn ikin kəti. Nian tæmol naunun nəfakiən rəhan kəm Uhgjn, kəni rəhan kəti iætəmimi tæmætəpuəh ohni məmə, "Iər-məniġ, əgætun-to itəmāh e suaru rəha nəfakiən kəm Uhgjn, təhmen=pən e Jon Bəptais in tæmægætun rəhan min nætəmimi."

² Kəni Iesu tæməni=pən kəm lah məmə, "Nian nəmə nəkotəfaki kəm Uhgjn, nəkotəni məmə, 'Tatə Uhgjn, nərgəm ilis aġin, pəh nætəmimi okotisiai. Pəh rəham narməniġiən tuva mətətiġ.

³ Nian rəfin, onəkəfa nauəniən niġtəmāh təhmen o nian rəueiu.

⁴ Kəni mafəl rəkis rəhatimāh noliən tərāh min mətəu-inu itimāh min iəsotapliniən motəpəh rəkis naskəlīm iəkisiən e niġitimāh noliən tərāh min rəha nætəmimi iætəm kautol e timāh.

Kəni məsəgəhan-pəniən e timāh iəkəhuvən ima nəfeifeiən, mətə iəkotəmkarəpən motol təfagə tərāh."

⁵ Kəni tæməni=pən kəm lah məmə, "?Nəmə suah kəti tuva imam ikin lapin, mətəu nauəniən tikə, kəni onəkəhro? Onəkuvən e nimə rəha ik kəti, kəni mənī=pən məmə, 'Pale, suah kəti əha təmsipən isəu muva imak ikin rəueiu lapin, mətəu nauəniən təmikə mə iəkəfən kəm in. Əfa nauəniən kəti, iəkos muvən məfən kəm in.' ⁷ Kəni nəmə, in otəni=pinə kəm ik məmə, '!Aaah! Atuvən, səhġi-pəriən itimāh, inotapili rəkis itimāh kəlkələh min rəhək. Ko iəsəhtul minin məfinə nauəniən kəm ik.' ⁸ Iəkəni kəm təmāh məmə, nati əpnapin ik in kəti, mətəu suah u təsolkəiəni məmə in otəfinə nauəniən kəm ik. Mətəu iətəni pəhriən, nian nətəkəi kəti mətətapuəh ohni, kəni in otəhtul məfinə natimnati min rəfin iætəm ik nəkolkei kəti.

⁹ "Kəni tol lanu iəkəni kəm təmāh məmə, otətəpuəh=pən kəm Uhgjn o natimnati, kəni in otəfinə kəm təmāh. Kəni otəsəl lan, kəni onəkoteruh. Kəni otəhti-əhti doə, kəni doə oterəh o təmāh. ¹⁰ Iəkəni lanu mətəu-inu nætəmimi rəfin nətəm kəutətəpuəh, ilah okotos. Kəni nætəmimi min u nətəm kəutəsəl, ilah okoteruh. Kəni nætəmimi min u kəutəhti-əhti doə, kəni doə oterəh o lah.

¹¹ "Itəmāh tatə min. ?Itəmāh kəti, nian nətīn tətəpuəh o nəmu, kəni in otəfən sineik? !Kəpə! ¹² ?Uə nian in tətəpuəh o nonali mənig, kəni in otəfən skopion? ^I !Kəpə! ¹³ Nati əpnapin itəmāh nætəmimi nəkotərah, mətəu nəutəfən natimnati təuvir min kəm nenətītəmāh min. Mətəu Tatə Uhgjn e negəu e neai, noliən rəhan in təuvir pik mapirəkis aġin noliən rəhatəmāh, kəni ni pəhriən, in otəfən Narmin Rəhan kəm nætəmimi min u ilah kəutətəpuəh ohni."

Nætəmimi nəuvein kəmotəni məmə Iesu tatol uək
e nəsanəniən rəha Setən
(Mat 12:22-30,43-45; Mak 3:20-27)

¹⁴ Kəni e nian kəti, suah kəti əha ikin iætəm narmin tərāh tətətiġ lan, kəni in təruru nəghatiən. Kəni Iesu təməhġi pətigəm narmin tərāh əha, kəni suah kəha təmətəuəin məghati, kəni nætəmimi narmilāh təmiuvig pik ohni. ¹⁵ Mətəu nætəmimi min əha nəuvein kəutəni məmə, "Pielsepul u in iətəmi asoli rəha narmin tərāh min, in əmə əha təməfən nəsanəniən kəm suah u məmə in otəhġi pətigəm narmin tərāh min e nətəmi-mi." ^{II} ¹⁶ Kəni nətəpisi min nəuvein kəmotətəpuəh o Iesu məmə in otol-to nəmtətəni asoli kəti e nəsanəniən iætəm tatsipən e negəu e neai mətəu-inu, ilah kətolkei kəti məmə okotəhrun-to məmə Iesu in iətəmi pəh. ^{III}

¹⁷ Mətəu Iesu tinəhrun rəkis nətəliġiən rəhalah, kəni təni məmə, "Nəmə nætəmimi e kəntri kəti kəutəhəpu ilah min, kəni okotərah kəntri, kəni narməniġiən otearis mikə. Kəni təhmen=pən əmə, e lahuənu kəti, nəmə nætəmimi lan kəutəhəpu ilah min, kəni okotərah aġin lahuənu u. ¹⁸ ?Kəni nəmə nətəmi-mi rəha Setən kəutəhəpu ilah min, kəni otəhro lanu e rəhan narməniġiən otətiġ? Iətəni lanu mətəu-inu nəutəni lanu məmə iətəhġi pətigəm narmin tərāh min e nəsanəniən rəha Pielsepul. ¹⁹ ?Kəni nəmə iəu, iətəhġi pətigəm narmin tərāh min e nəsanəniən rəha Pielsepul, kəni itəmāh nəutəni məmə rəhatəmāh min nætəmimi kəutəhġi pətigəm narmin tərāh min e nəsanəniən rəha Pielsepul. Təmə tol lanəha, ilah okotəkil rəhatəmāh min nəghatiən məmə in neiuəniən.

²⁰ Mətəu nəmə iəu iətəhġi pətigəm narmin tərāh min e nətəmimi e nəsanəniən rəha Uhgjn, kəni tətəgætun məmə Narməniġiən Rəha Uhgjn tinuvnə rəkis o təmāh.

²¹ "Nian iətəmi rəhan nəsanəniən tətətəmki natimnati rəha nəluəniən, in otətəhtul maru mətəsəl vi o rəhan nimə, in ko rəhan natimnati kəutəməhli vi əmə. ²² Mətəu nian iətəpisi kəti min iætəm rəhan nəsanəniən tapirəkis in, in otəu muəluəniən mətian-mətian tēhpəhu in, kəni mos rəkis rəfin rəhan natimnati rəha nəluəniən iætəm təmələhu=pən rəhan nətəliġiən lan, kəni in otəuəri natimnati rəfin rəha suah kəha kəm rəhan min nætəmimi. ^{IV}

²³ "Iətəmi u in təsərisiġiən lak, in rəhək tikimir. Kəni iətəmi u in təsoriaruniən sipsip min, in tatol ilah kəutəgim atiti." ^V

²⁴ Kəni tæməni əskasik məmə, "Nian narmin tərāh tətət e suah kəti, kəni in tuvən mətən əpəha ikin kikə-kikə ikin, ikin nəhu tikə lan mətəsəl ikin otəmeig ikin, mətəu təsəruhiən. Kəni in otəni məmə, 'Pəh iəkətəliġ=pən e rəhək nimə u iəmsipən ikin əpən.'

²⁵ Kəni nian in təmitəliġ=pa, meh rəhan nimə kəmafəl təpiə vivi, kəni natimnati rəfin kəutəməhli-məhli vi əmə. ²⁶ Kəni in otuvən mit min narmin tərāh səpin

I Skopion — afin-to futnot e Luk 10:19

II 11:15 Mat 9:34; 10:25 III 11:16 Mat 12:38 IV 11:22 Kol 2:15 V 11:23 Luk 9:50

min mähuva u kotərah pik motapirəkis in. Kəni okəhu-vən min imə motatig e nəmiəgəhiən rəha suah u. Kəni suah u, aupən rəhan nəmiəgəhiən tərəh, mətəu rəueiu tinərah pik agin."

²⁷ Nian Iesu təməni nəghatien əha, pətauəhli kəti tagət əfəməh məmə, "Uhgın təmətuati pəhriən e rəhan nəuvirien kəm pətan u iətəm təmemək lam, kəni məfinə nah kəm ik." I

²⁸ Kəni Iesu təni məmə, "Nipəhriənien, mətəu Uhgın otətuati e rəhan nəuvirien kəm nətəmimi min u kəutətəu rəhan nəghatien tapirəkis agin, kəni mautol."

Nəmtətien rəha Jonə

(Mat 12:38-42; Mak 8:12)

²⁹ Kəni nian nətəmimi kəməhuva məmə okotətəu nəghatien rəha Iesu, kəməhuva tēpət nəuvetin min, kəni Iesu təni məmə, "Itəmah nətəmi rəueiu mine, itəmah nol təfagə tərəh agin min. Itəmah nəko-tolkeikei məmə nəkotēh nati apispis u nəmtətien kəti. Mətəu Uhgın ko təsəfinəien nəmtətien kəti kəm təmah tol lanu. Mətəu Uhgın otəfinə əmə nəmtətien kətiah kəm təmah, inəha nəmtətien rəha iəni Jonə. ^{II}³⁰ Təh-men əmə e Jonə mə in nəmtətien kəti tatuvən o nətəm Ninivə u aupən, kəni tol lanu, iəu Nəti Iətəmimi iəu min nəmtətien rəha nətəmimi u rəueiu mine.

³¹ "Kəni e nian əha Uhgın otakil nətəmimi rəfin, kəni kwın rəha nitəni pesi ikin, otəhtul məni pətigəm məmə itəmah nətəm nəkotərəh. Otəhrun nəniən lanəha mətəu-inu, in təmiet e nikali nitəni əpəha isəu agin, kəni maliuək muva məmə otətəu nəghatien rəha Kig Solomən u iətəm teinatig pik. Kəni oteruh-to, suah kəti iətəm in ilis agin mapirəkis Kig Solomən tinuva, mətəu itəmah nəsotətəligian. ^{III}

³² "Kəni nətəm Ninivə okotəhtul e nian Uhgın otakil nətəmimi ərəfin lan, kəni ilah okotəni məmə itəmah nəmotol noliən tərəh. Kəni ilah okotəhrun nəniən lanəha mətəu-inu, nian ilah kəmotətəu nəghatien rəha Jonə, ilah kəmotəuhlin ilah e noliən tərəh min rəhalah. Kəni rəueiu u, suah kəti u ikinu in ilis pik tapirəkis Jonə." IV

Nəhagəhagien rəha lait

(Mat 5:15; 6:22-23)

³³ Kəni Iesu təməni məmə, "Ko suah kəti təsasiəpəniən e lait, kəni ko matig məhluaig lan uə təfən e nipəg nati kəti. Kəpə. Mətəu nian iətəmi tasiəpən e lait, otəkeikei maharu pəri e nigı rəha lait məmə nətəmimi u kəutəhuva e nipəg nəuan nimə, kəni ko mauteruh nəhagəhagien rəha lait kəni kotəhrun neruhien nati lan. ^V³⁴ Nəhmtəm təhmen e lait u tətəfən nəhagəhagien kəm nipətım. Nian nəhmtəm mil kuəuvir, təhmen əmə məmə nipətım tərıauəh e nəhagəhagien. Mətəu nian nəhmtəm mil kuərah, təhmen əmə məmə nipətım tərıauəh e nap-inəpuian. ^{VI}³⁵ Kəni tol lanəha, ik onəkəkeikei mateh

I 11:27 Luk 1:28,42,48 II 11:29 Mat 16:4 III 11:31 I King 10:1-10 IV 11:32 Jona 3:5-10 V 11:33 Mak 4:21; Luk 8:16 VI Nipətın kəti rəha "nəhmtəm mil kuəuvir" təni məmə, ik kəti u nikim

vivi məmə rəham nəhagəhagien in səniən məmə nap-inəpuian. ³⁶ Kəni nəmə rəham nəmiəgəhiən tərıauəh vivi e nəhagəhagien, napinəpuian otikə agin lam, kəni nəhagəhagien tasiəgəpin vivi rəfin rəham nəmiəgəhiən, təhmen=pən əmə e nəhagəhagien rəha nəuanisıə tətasiəgəpin ik."

Iesu təmagət əskasik

e Farəsi min mine

nəgətun min rəha lou

(Mat 23:1-36; Mak 12:38-40; Luk 20:45-47)

³⁷ Kəni nian Iesu təməghati rəkis, kəni Farəsi kəti təmuva məni=pən kəm in məmə okian muauən əpəha e rəhan nimə. Kəni Iesu təmaliuək muvən əpəha imə məharəg e nikali tēpıl o nauəniən. ³⁸ Kəni Farəsi əpəha təmavit ohni narmın təmiuvig nian təmeruh məmə Iesu təməsəueiuiən nəhlmin e nəhu uərisig təpanauən.

³⁹ Kəni İərməniğ təməni=pən kəm in məmə, "Itəmah u Farəsi min, nəkotəhmen əmə e kap mine pilet iətəm nəutafəl ilah əpəha ihluə əmə, mətəu in əpəha e nipəgnəualah, kotəpin. Itəmah nəkotərıauəh e navərəsien mine nərahien. ⁴⁰ !Itəmah nəutalməli pik! ?Nikitəmah təhti uə kəpə məmə, Uhgın iətəm təmol nipətıtəmi, in min təmol nikitəmi? !Əuəh! ⁴¹ Mətəu onəkotəfən kəm nanrah min e nikitəmah agien, kəni natimnati rəfin ihluə mine imə okotəhruahru motəuvir.

⁴² "!Mətəu itəmah Farəsi min, nərahien asoli otuva o təmah! Itəmah nəutohtəu=pən vivi nipispisi Lou min. Itəmah nəkotəni məmə nautol tait rəhatəmah e nimali minit mine ru mine nəuvein min kotol lanəha, u iətəmimi tətəfən e nauəniən. Inu təhruahru e Lou, mətəu itəmah ninotəpəh nitəu-pəniən suaru əhruahru rəha nakilien iətəmimi, mine suaru rəha nolkeikeien Uhgın. Onəkotəkeikei motol noliən təuvir asoli əha, kəni məsotaluiən məmə nəkotol tait rəhatəmah.

⁴³ "Itəmah u Farəsi min, nərahien asoli otuva o təmah, mətəu-inu nəkotolkeikei məmə nəkəhuvən məutəharəg aupən e nimə rəha nuhapuminiən. Kəni e makit, nəkotolkeikei məmə nətəmimi okotəfəri=pinə nəhlmi lah kəm təmah o nisaiən itəmah.

⁴⁴ "Itəmah u Farəsi min, nərahien asoli otuva o təmah, mətəu-inu itəmah nəkotəhmen e suvət u kotəmikmik, mətəu kəsəhrun əhruahruian məmə in iə, kəni nətəmimi kəutaliuək pikin lan motəruru, məutol rəhalah nəmiəgəhiən tətəmikmik." VII

⁴⁵ Kəni iəgətun kəti rəha Lou təməni=pən kəm Iesu məmə, "İəgətun. Nian nətəni nəghatien min u, kəni tətərəkın min itimah."

⁴⁶ Kəni Iesu təni məmə, "!Nəgətun min rəha Lou! Nərahien asoli otuva o təmah mətəu-inu, itəmah

tagien o nasiruiən e nətəmimi e rəham məni. Kəni nipətın kəti rəha "nəhmtəm mil kuərah" təni məmə, ik iəumis kəti. Nipətın kəti min rəha "nəhmtəm mil kuəuvir" təni məmə, rəham nətəligian kətiah əmə o Uhgın. VII Lou rəha nətəm İsrəl tətəni məmə, nəma suah kəti otek iətəmi tənimis, kəni in tamikmik e Lou. Tol lanəha, ilah okotəkeikei motol əpətın uə nəmtətien kəti ikin kəmol suvət ikin məmə nətəmimi okəsotaliuek pikiniən lan.

nautəlin-pəri nati figəm min u tiəkis məmə nətəmimi okotos. ^I Kəni məsotasiruiən nəuветin e nəuanəhlmītəmah məmə onəkotasiru e lah o nosiən natimnati min əha.

⁴⁷ “Nərahian asoli otuva o təmah mətəu-inu itəmah nautuyləkin nimə təuvir min o suvət rəha iəni min rəha Uhgīn aupən, kəni məutəni məmə nəutisiai ilah. Mətəu nəuteiuə. Tipitəmah min əmə kəmotohamu ilah. ^{II}⁴⁸ Tol lanu, itəmah nautəni pətigəm məmə itəmah nəutegəhan e natimnati min əha tipitəmah min kəmotol aupən, u kəmotohamu iəni min, kəni itəmah nikitəmah tagiən o noliən rəhalah, kəni ko nau-tuyləkin suvət min rəhalah.

⁴⁹ “Kəni tol lanəha, Uhgīn u iətəm teinatig pik təməni məmə, ‘Iəu oiəkahlī=pən rəhak iəni min mine aposil min okəhuvən motəghati kəm lah, kəni ilah okotəgəu rəkis ilah motol nərahian kəm nəuvein, kəni motuhamu nəuvein.’ ⁵⁰ Tol lanəha, Uhgīn otakil itəmah təhmen məmə itəmah əmə nəmotohamu iəni min rəfin rəhan, kəni in otol nalpinian kəm təmah o nimisiən rəhalah, ilah u kəməutatig e nətuəuinian e niftəni mətəuarus=pa u rəueiu, ⁵¹ iəni min rəfin u kəmotuhamu əpəha e Epil mətəuarus=pən Səkarəea, u iətəm təmimis e Nimə rəha Uhgīn e nəlugin e olte mine nimə. ^{III} Kəni nīpəhriənian, itəmah u rəueiu mine, Uhgīn otol nalpinian kəm təmah.

⁵² “Kəsi, itəmah min u nəgətun min rəha Lou, nərahian asoli otuva o təmah mətəu-inu suaru kəti əha ikin iətəm tətəgətun nak Uhgīn tolkeikei. Itəmah nəkotəhrun suaru əha, mətəu nautəhluəig lan məmə nətəmimi kotəruu. Itəmah nəsoətəgətun-pəniən, kəni məutasisig e nətəmimi məmə ilah min kotəruu nitəu-pəniən.”

⁵³ Nian Iesu təmiet e nimə əha minətəliuək minatu-vən, kəni nəgətun min rəha Lou mine Farəsi min, niəməha təmol ilah. Təmətuəuin əha ikin əha, ilah kəməhuva məmə tikimir min rəhan. Kəni ilah kəməutərakipən e nəghatien əskasik tepət kəm in ⁵⁴ məmə okoteruh-to nəniən kəti rəhan u iətəm təsəh-menian.

**Nəghatien min
rəha nem əskasikien**
(Mat 10:19-20,26-33; 12:32)

12 Kəni e nian əha, nətəmimi tepət kəməhuva kətiəh, ko kafin kəruru. Mətəu nətəmimi tinəpət pik, kəni məutəhgi-əhgi rəkis ilah min. Kəni ko Iesu tətuəuin mətəghati kəm rəhan min nətəmimi məmə, “Itəmah, onəutətəu itəmah o is rəha Farəsi min, is u in noliən rəhalah u rəhalah nəniən təuvir, mətəu nikilah tamikmik. ² Natimnati u iətəmimi tatol oneuən, Uhgīn otəpanəfətigəm, tagəhag ikin. Kəni natimnati iətəm

^I “Nati figəm” u Iesu tətəghati lan, in lou əlkələh min tepət pik rəha nətəm Isrel. ^{II} Iesu tətəhi Farəsi min mətəu-inu kəutəni məmə kəutisiai iəni aupən min. Mətəu ilah kəsotolian natimnati min u iəni min kəməutəni. ^{III} E Nauəuə Rəha Uhgīn u e Oltestimin, Epil in iəni aupən agin, kəni Səkarəea, in naunun. Afīn-to e Jen 14 mine 2Kron 24:22.

iətəmimi tətəhluəig lan, kəni Uhgīn otəpanəfətigəm, nətəmimi okoteruh. ^{IV}³ Natimnati u nautəni e nap-inəpuian, nətəmimi okotətəu e nərauiə asoli. Kəni natimnati u nautəni oneuən e nīpəgnəua nimə, nətəmimi kəpanotəni pətigəm əpə ihluə, nətəmimi rəfin okotətəu.

⁴ “Rəhak min nətəmimi, iəkəni kəm təmah məmə, nəsoətəginian e nətəmimi u kotəhrun nuhamuiən nīpətītəmah, mətəu uərisig, ko kəsotol minian nati kəti tərəh e təmah. ⁵ Mətəu iəkəni pətigəm kəm təmah iətəmi u təhruahru məmə onəkotəgin lan.

Onəkotəkeikei motəgin e Uhgīn, mətəu-inu nian in otohəmu suah kəti, in təhrun nərəki-pəniən in e nīgəm asoli. Əuəh, nīpəhriənian, iəkəni kəm təmah məmə onəkotəkeikei motəgin e Uhgīn. ⁶ Məniğ əlkələh uəha kotəhmen e kəuviəguvehli u kos nəhmti lah məni əkəku əmə, mətəu Uhgīn təsaluiən agin e kəti.

⁷ Sotəginian, mətəu-inu Uhgīn tolkeikei itəmah tapirəkis məniğ min tepət. Nīpəhriənian, Uhgīn təmafin məhrun vivi nəuanutəmah rəfin. ^V

⁸ “Iəkəni kəm təmah məmə, nəmə iətəmi tətəni pətigəm e nəhmti nətəmimi məmə in rəhak kəti, kəni iəu Nəti Iətəmimi, iəu min iəkəni pətigəm e nəhmti nagelo min rəha Uhgīn məmə in rəhak iətəmimi.

⁹ Mətəu nəmə iətəmi tətəni pətigəm e nəhmti nətəmimi məmə in səniəmə məmə iətəmimi kəti rəhak, kəni iəu iəkəni pətigəm e nəhmti nagelo min məmə suah u in səniəmə iətəmimi kəti rəhak. ¹⁰ Kəni iətəmimi tətəni nəghatien tərəh e Nəti Iətəmimi, Uhgīn otəfəl rəkis rəhan təfəgə tərəh. Mətəu iətəmimi tətəghati rah e Narmīn Rəha Uhgīn, ko Uhgīn təsafəl rəkisiən rəhan təfəgə tərəh. ^{VI}

¹¹ “Kəni nian kotiuvī pətigəm itəmah e nimə rəha nuhapuminiən, mine e nəhmti iərməniğ min, mine nətəmi asoli min məmə okotiuvī pətigəm itəmah məutakil rəhatəmah nəghatien, kəni nikitəmah otəsəhti pikiən məmə onəkotəhro lanu motuhalpin rəhalah nəghatien, ^{VII}¹² mətəu-inu e nian əhruahru əha, Narmīn Rəha Uhgīn otəgətun itəmah e nəghatien nak onəkotəghati lan kəni motəni kəm lah.”

**Nəghatien əuhlin
e iətəmi u rəhan nautə tepət mətəu rəhn-kapə tikə**

¹³ Kəni nətəmi min əha kəti təməni=pən kəm Iesu məmə, “Iəgətun. Rəhak tatə tinimis rəkis. Pale, əni=pən kəm piak məmə otəuəri natimnati rəha tatə rəhatimlau məmə təfa rəhak nəuvein, u iətəm tatə təmələhu məmə rəhak.” ¹⁴ Mətəu Iesu təməni kəm in məmə, “Iəu kəti, iəu iəkikə e nətəligiən u rəhatəlau o nəuəriən rəhatəlau natimnati.” ¹⁵ Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “Onəutətəu vivi itəmah. Onəkotəsisig vivi e təmah məmə nəsoətəliən məmə itəmah navərəs min, mətəu nəukəti nəmiəgəhian təsisipəniən e nautə tepət.” ^{VIII}

^{IV} 12:2 Luk 8:17V 12:7 Luk 12:24; Uək 27:34VI Afīn-to futnot min əpəha Mat 12:32 mine Mak 3:29. ^{VII} 12:11 Mak 13:11; Luk 21:12-15VIII 12:15 1Tim 6:9-10

16 Kəni təməni nəghatiən əuhlin u məmə, "Suah kəti, rəhan nautə tepət, kəni rəhan nasumiən təuvir pik.

17 Kəni məni=pən aru kəm in məmə, "Kəsi, oiəkəhro əha rəueiu, mətəu-inu rəhak nimə min kinotəpəh nəhmeniən məmə iəkəfən nauəniən nəgək min ikin?"

18 "Kəni in təməni məmə, 'Təuvir məmə iəköl lanu lan. İəkəmki rəkis nimə min u, kəni mol nimə asoli min nəuvein iətəm iahgin min nəuветin. Kəni məlin=pən nəgək nauəniən, mine nautə min rəhak ikin. 19 Kəni iəkəhrun nəniən aru kəm iəu məmə, rəhak natimnati tepət pəhriən təhmen o nu tepət. Kəni rəueiu əha iəkəmeig, mətəuən, mətəmnim, kəni mətətəu nəg-iəniən təuvir əmə lanu rəha nian rəfin.'

20 "Mətəu Uhgın təməni=pən kəm in məmə, 'İik ialməli! İəu iəməfinə nəmiəgəhiən u kəm ik, mətəu rəueiu əmə u lapin, iəkos rəkis, nəkimis. ?Kəni okəhro e natimnati min u rəham ik nəmoriarun=pa tepət pik, kəni pəh otarməniğ e natimnati min əha?"

21 Kəni İesu təməni məmə, "Uhgın otol əmə lanəha kəm nətəmimi u kəutoriəruən nautə min tepət məmə rəhalah, kəni nikin təsəhti pikien noliən təuvir min u Uhgın tolkeikei." I

**Nəsotətəlig pikien
e natimnati rəha niətəitəmi
(Mat 6:19-21,25-34)**

22 Kəni İesu təməni kəm rəhan min nətəmimi məmə, "Mətəu-inu noliən əha, iətəni kəm təmah məmə, nə-sotətəlig pikien e natimnati rəha nəmiəgəhiən rəhatəmah məmə onəkotun nak, kəni məsotətəlig pikien e natimnati rəha niətəitəmah məmə onəkəhuvən e nak. 23 Nəsotətəlig pikien mətəu-inu nəmiəgəhiən rəhatəmah tapirəkis nauəniən, kəni niətəitəmah tapirəkis napən min rəha nuvəniən lan. 24 Oteruh-to məniğ min, ilah kəsotasumiən, kəni məsotəuləkiən, kəni rəhalah nimə rəha nauəniən tikə, mətəu Uhgın in tətaugin ilah. !Mətəu Uhgın tolkeikei pik itəmah tapirəkis məniğ min!

25 "Nikitəmah təhti məmə rəhatəmah nətəlig pikien təhrun noliən rəhatəmah nəmiəgəhiən təfəməh? !Kəpə! Noliən rəha nətəlig pikien təsəfinəniən əuə kətiəh min e nəmiəgəhiən rəhatəmah. 26 ?Mətəu nəmə itəmah nəsotəhruniən noliən nati əkəku kəti tol lanəha, kəni təhro nəutətəlig pik e natimnati pisin pisin min e nəmiəgəhiən rəhatəmah?

27 "Nikitəmah təhti-to noliən rəha nəuginiğ min u kəutəugin. İlah kəsotoliən nati kəti, məsotəhliən rəhalah napən. Mətəu iəkəni kəm təmah məmə əupən, Kig Solomən, in iətəmi rəhan nautə tepət, kəni rəhan napən iətəm tatuvən lan, ilah kotəuvir motapirəkis. Mətəu nəugi niği ərnapin min kotəuvir tapirəkis agin rəhan napən. 28 Nəuginiğ min əha kəutəhtul o nian kətiəh əmə, kəni oləuiğ, kuan e niğəm, mətəu Uhgın in tatol ilah kotəuvir pik. ?Kəni nikitəmah təhti məmə in otəfinə napən kəm təmah uə kəpə? !Əuəh! Rəhak nətəmimi, rəhatəmah nəhatətəiən təkəku agin.

I 12:21 Mat 6:19-20

29 "Təsəuviriən məmə nikitəmah təhti pik natimnati o nəmiəgəhiən rəhatəmah, kəni nian rəfin nəutəsəl e nauəniən niğtəmah mine nəmnimiən niğtəmah.

30 Nikitəmah təsəhti pikien natimnati min əha, mətəu-inu nətəm kəsotəhatətəiən e Uhgın, ilah kəutəsəl e natimnati min əha. Rəhatəmah Tatə in təhrun natimnati iətəm nəkotəkeikei motos o nəmiəgəhiən rəhatəmah.

31 Mətəu onəkotətəlig pik əmə e natimnati rəha Narməniğian Rəha Uhgın motol təhtul əupən e nəmiəgəhiən rəhatəmah, kəni in otəfinə min kəm təmah natimnati min rəha nəmiəgəhiən u ikinu e nəhue niğtəni.

32 "Nəsotəginian, itəmah rəhak min sipsip itəmah təkəku əmə, mətəu-inu Tatə rəhatəmah nikin tətagiən pik o təmah məmə onəkotətiğ aghəl rəhan narməniğian, kəni in oteh vivi itəmah, kəni onəkotar-məniğ itəmah min. 33 Onəkotətiğəm rəhatəmah natimnati nətəmimi kotos nəhmtin, kəni motəfən məni kəm nanrah min. Nian nəkotol təuvir lanu, in təhmen məmə ikin nautə rəhatəmah otəməhli ikin ko təsərahian nian kəti, kəni itəmah onəkotəluə pən rəhatəmah natimnati iətəm təuvir əpəha e negəu e neai iətəm ko təsikəiən. Kəni ikin əha, ko nakləh min kəsotərkiniən, kəni ko uvni min kəsotərkiniən natimnati min əha. 34 İətəni lanu mətəu-inu, ikin pəhruvən rəhatəmah natimnati təuvir min kəutəməhli ikin, kəni nikitəmah otəkeikei məhti-əhti natimnati min əha ikin əha."

**Nətəmimi rəha İesu okotəkeikei mautol əpenə
rəhan nuvaiən**

35 Kəni İesu təməni məmə, "Nian min ərəfin, onəutəhtul maru, təhmen e iətəmi təfən napən rəha uək, meargin rəhan kətəuti, kəni masiəpən e rəhan nəuanisiə nian rəfin. 36 Onəkotəkeikei motəhmen e noluək min rəha iərməniğ kəti təmsipən e lafet kəti rəha marit kəti. Kəni nian in təmuva məhti-əhti doə, kəni əmeiko, ilah koterəh e doə məmə otuvən imə.

37 Noluək min u kəutair məutəhtul maru nian iərməniğ tətuva, ilah kəmotəh kəni motos nəuviriən rəha iərməniğ. Niğəhriənən u iəkəni kəm təmah məmə, in otuvən e napən rəha uək, kəni mauin e lah məmə okəhuva motəharəg, kəni in oteh vivi ilah kəni maugin ilah. 38 Kəni nəmə iərməniğ otətuva lapin e napinəpuin, uə e nian məniğ nətəkəkə lan, mətəu noluək min kəutair mautol əpenə əmə, kəni in otol təuvir agin kəm lah. 39 Kəni itəmah nəkotəkeikei motəhrun məmə, nəmə suah kəti təhrun nian əhruahru iətəm iakləh otuva e rəhan nimə məmə otakləh, kəni ko in təsapiliən, in otəhtul maru məhə vivi rəhan nimə məmə iakləh otəsuvaiən imə. 40 Kəni itəmah, nian rəfin nəkotəkeikei məutəhtul maru mətəu-inu iəu Nəti İətəmi iəkuva min e nian iətəm itəmah nə-sotəhruniən."

II 12:33 Luk 18:22 III 12:35 Mat 25:1-13 IV 12:39 Mat 24:43-44; 1Təs 5:2

41 Kəni Pitə təmənī=pən kəm in məmə, “İərmənīg. ?Nəghatiən əuhlin u nətəni rəhatiməh əmə, uə rəha nətəmimi ərəfin?”

42 Kəni İərmənīg təni məmə, “?Pəh u in ioluək kəni meinatīg mīn matol rəhan uək e nian mīn rəfin e noliən iətəm təuvir? ?Kəni iərmənīg kəti otəfəri pəh otuva iətəmi asoli rəha noluək mīn e nimə rəhan məmə in təuəri nauəniən nīg noluək mīn rəfin e nian əhruahru rəhan? 43 Kəni nian iərmənīg rəha suah kəha titəlig=pa, kəni meruh məmə in tatol vivi rəhan uək, kəni in otol təuvir kəm ioluək əha. 44 Nipəhrīənīən iəkəni kəm təmah məmə, iərmənīg in otəfəri ioluək əha tuva mol iətəmi asoli lan məmə in otərmənīg e natimnati rəfin rəhan. 45 ?Mətəu nəmə ioluək u nīkin təhti məmə, ‘Rəhak iətəmi asoli təsuvaīən nuvəh. Ko təsuva uəhaiən.’ Kəni ioluək əha tīnətuəuīn mīnatoḥ noluək mīn nīpətan mīne nəman, kəni muvən mətauən mətənmīm mətəpīs. ?Kəni iərmənīg otol nak? 46 İərmənīg rəha suah u otitəlig=pa ohni e nian kəti iətəm in təsəhrūniən kəni məsəhtul maruīən ohni. Kəni iərmənīg otəfən nalpīniən asoli kəm in, kəni in otəfən in tuvən matīg ilah nətəmi mīn u kəsotoliən rəhan nəghatiən. II

47 “Ioluək əha iətəm tīnəhrun rəkīs nəghatiən rəha iərmənīg rəhan, mətəu in təsəhtul maruīən məmə otol uək mīn əha, kəni okoh in tətəu nahməiən. III48 Mətəu ioluək iətəm in təsəhrūniən nəghatiən mīn rəha iərmənīg, kəni in matol natimnati iətəm in təsəhrūahruīən iətəm in otəkeikei mos nalpīniən ohni, kəni okoh matīg ioluək u. İətəmimi u Uhgīn tətəfən natimnati tepət kəm in, in otəkeikei mol natimnati tepət. Kəni iətəmimi u kətələhu=pən natimnati tepət e nəhlmin, okətapuəh e natimnati tepət ohni.” IV

Iesu tatol nətəmimi kəutəuəri ilah mīn

49 Kəni İesu təmənī məmə, “İəmuva məmə iəkəhlman e nīgəm e nəhue niftəni, kəni nəmə rəueiu əha nīgəm əha tīnatuəu rəkīs, kəni nīkik tagiən. 50 Nian əskasik kəti otuva e rəhak nəmiəgəhiən, təhmen e noliən bəptais kəti, kəni nīkik tətəhmə lan mətəuərus otol naunun. 51 ?Nīkitəmah təhti məmə iəmuva u məmə iəkələhu nəməlinuīən e nəhue niftəni? !Kəpə! İəməsuvaīən məmə iəkələhu nəməlinuīən, mətəu iəmuva məmə iəkəl nətəmimi kətaiu atiti. 52 Kəni rəueiu əha, nəmə nətəmimi faif e lahuənu kəti, kəni okotəuəri ilah mīn, kīsīl oklahi keiu, kəni keiu okuahi kīsīl. 53 Tatə mīne nətīn iərman okətuərah o lau mīn. Kəni məmə mīne nətīn pətan, okətuərah o lau mīn. Kəni pətan mīne uhun, okətuərah o lau mīn.” VI

Nətəmimi okotəkeikei motəhrun nəmtətīən mīn

(Mat 16:1-4; Mak 8:11-13)

54 Kəni in təməghati mīn kəm nīmənīn nətəmimi mətəni məmə, “Nian nəkotəruh nīmālī nəpuə mīn

I 12:44 Mat 25:21,23 II 12:46 Mat 24:45-51 III 12:47 Jem 4:17 IV 12:48 Mat 10:34-36 V 12:50 Mak 10:38-39 VI 12:53 Maeka 4:6

okotəri, kəni nəkotəni uəhai əmə məmə otəfuv, kəni otol pəhrīən. 55 Kəni nian nəkotəruh nīuig notəsuvəhiən tol naugīn, VII nəkotəni məmə okəriapei, kəni otol pəhrīən. 56 !Ei! İtəmah nəfaki eiue mīn! İtəmah nəkotəni məmə nəkotəhrun pīk natimnati mīn, kəni motəhrun nəhiən niftəni mīne neai, kəni nəkotəhrun məmə nian otuva lanəha, kəni otol pəhrīən lanəha. ?Mətəu təhro nəkotəhrūniən nīpətī nəmtətīən mīn iətəm nauteruh əha rəueiu?

57 “?Təhro nəkotəhrūniən suaru iətəm təhruahru məmə onəkotohtəu=pən? 58 Nian suah kəti otələs ik nəkian e kot, kəni e nian natuəliuək e suaru, kəni təuvir məmə nəkaupən məghati kəm in muəni-vivi rəhatəlau nərahīən. Nəmə nəsuoliən, kəni otələs ik mīan e kot, kəni iətəmi asoli rəha kot oteghəhan=pən lam e nəhlmi polis, kəni otələs ik muvən masisīg lam e kaləpus. 59 İətəni kəm ik məmə, nəmə tol lanəha, ko nəsiətīən e kaləpus mətəuərus nəkəkeikei mətəou e mənī rəfin agīn o nalpīniən rəham.” VIII

Nətəmimi okotəkeikei motəuhlin ilah e rəhalah noliən tərāh mīn

13 Kəni e nian əha, nətəmimi nəuvein kəməhuva motəni=pən kəm İesu məmə nətəm Kaləli nəuvein kəutoḥ natimiəgəh mīn məmə okotol sakrifais lan kəm Uhgīn, əmeiko, soldīə mīn rəha kəpmən u Pailət kəməhuva motohamu ilah, kəni nīra natimiəgəh mīn mīne nīra nətəmimi mīn kəmotaiu motol əmə kətiəh. IX2 Kəni İesu təmənī=pən məmə, “?Təhro? ?Nīkitəmah təhti məmə nərahīən əskasik rəha nətəm Kaləli əha məmə inkonu ilah kotərah pīk tapirəkīs ərəfin nətəm Kaləli? X3 !Kəpə! İətəni kəm təmah məmə təsoliən lanəha. Mətəu okəmə itəmah mīn nəkotəuhliniən itəmah e noliən tərāh mīn rəhatəmah, kəni itəmah mīn onəkohmīs. 4 ?Kəni təhro e nətəm Sailoam eitīn əpə nimə əfəməh təməmei məharəg-ərain ilah kohmīs? ?Nīkitəmah təhti məmə nəmiəgəhiən rəhalah tərāh tapirəkīs nətəmimi rəfin əpəha Jerusiləm? 5 !Kəpə! İətəni kəm təmah məmə təsoliən lanəha. Mətəu nəmə itəmah nəkotəuhliniən itəmah e noliən tərāh rəhatəmah, kəni itəmah mīn onəkohmīs.”

6 Kəni təmənī nəghatiən əuhlin u məmə, “İətəmimi kəti təmərfēi nīgi kəti e nasumiən rəhan, nərgīn u fik. Kəni nian nu mīn nəuvein təmuva mīnuvən rəkīs, kəni suah u təmuvən nian tepət mətəsal e nəuan nīgi u, mətəu-inu təsəuəiən. 7 Kəni in təmənī=pən kəm suah u tətəh nasumiən məmə, ‘Eruh-to. İəmuva mətəsal e nəuan nīgi mīnos nu kīsīl, mətəu iəsəruhiən nəuan nīgi kəti mīne. Əuahli rəkīs. Təsəuviriən məmə təhtul pəsīg e niftəni rəha nasumiən.’ XI8 Kəni suah u iətəm tətəh nasumiən tənī=pən kəm in məmə, ‘İətəmi asoli, upəh-to pəh tos mīn nu kətiəh. Kəni iəkəl niftəni

VII Nəghatiən Kris əhruahru tətəni məmə, “Nian nəkotətəu nīmətəgi iətəm tatsipēsī,” mətəu-inu əpəha İsrəl, nəpiəpēiən tətuərisīg e nīmətəgi iətəm tatsipēsī. VIII 12:59 Mat 5:25-26 IX Nətəm İsrəl kəmotəuit o nīmisiən rəha nətəmimi mīn əha mətəu-inu ilah kəutatīg e Nīmə Rəha Uhgīn u tasim, kəni mautol nati Lou tətəni. X 13:2 Jon 9:2 XI 13:7 Luk 3:9

mitälau e näukätin, kəni masiru lan məmki=pən niftəni təuvir. ¹⁹ Kəni nəmə təuə e nu əha ikin, kəni ko təuvir. Mətəu nəmə kəpə, ik nəkəhrun nətei rəkisiən.”

Iesu təmol vi pətan kəti e Sapət

¹⁰ Kəni e Sapət kəti, Iesu təmətəgətun nətəmimi əpəha e nimə rəha nuhapuminian. ¹¹ Kəni pətan kəti əha ikin narmin tərəh tətətig lan e nu eitin, kəni tatol məmə nəmtahn tatekəu e nian rəfin, kəni məsəhtul əhruahruian. ¹² Kəni Iesu təmeruh in, kəni in təmauin lan məmə otuva ohni, kəni tənī=pən kəm in məmə, “Pətan. İəu ititīs rəkis rəham nīmisiən, ko təsaskəlīmiən ik.” ¹³ Kəni Iesu təmələhu=pən nəhlmin lan, kəni əmeiko, təməhtul əhruahru minəuvir, kəni minatəni-vivi Uhgīn.

¹⁴ Mətəu iətəmi asoli rəha nimə rəha nuhapuminian, nikin təmahmə məmə inko Iesu təmol vi pətan u e nian rəha Sapət. Kəni in təməni=pən kəm nətəmimi məmə, “Nian sikis rəhatəmah o nolīən uək lan. Nəkotəhrun nəhuvaian e nian min əha məmə in otol vi itəmah lan, mətəu e nian rəha Sapət, onəsəhuvaian lan.” II

¹⁵ Kəni İərməniḡ təməni=pən kəm in məmə, “!İtəmah nəfaki eiua min! Pəh u ikinu e nikitəmah e nian rəha Sapət, kəni təsitišən rəhan kau uə togki u təmohrain, kəni masiḡ muvən təmnim nəhu? !Kəpə! İtəmah min nautol lanəha. III¹⁶ Mətəu pətan əha, in nəuaniləuis kəti rəha Epraham, u Setən təməlis o nu eitin. Kəni təhruahru əmə iəu iəkəkeikei mitis kəni mosmiəḡəh in e nian rəha Sapət.” ¹⁷ Kəni nəḡhatīən rəha Iesu təmol rəhan tikimīr min kəmotaulis. Kəni nətəmimi rəfin, nīkilah tagiən o uək təuvir aḡin min iətəm Iesu tatol ilah.

Iesu təməni nəḡhatīən əuhlin keiu e Narməniḡiən Rəha Uhgīn

(Mat 13:31-33; Mak 4:30-32)

¹⁸ Kəni Iesu təməni məmə, “?Narməniḡiən Rəha Uhgīn in təhmen e nak? Pəh iəkəni nəḡhatīən əuhlin kəti məmə otəgətun itəmah e Narməniḡiən Rəha Uhgīn. ¹⁹ Nəua niḡi kəti u nīkitin natiəkəku aḡin u tətəgətun=pən Narməniḡiən Rəha Uhgīn. IV Kəni suah kəti tərfei e rəhan nasumiən. Kəni nīkitin teviə mol iahgin, kəni mənīḡ iliš min kəhuva motol=pən nimaalah e nəhlmin min.”

²⁰ Kəni təməni min məmə, “?İtəgətun Narməniḡiən Rəha Uhgīn məmə in təhmen=pən e nak? ²¹ In təhmen=pən e is nəuan nəuvetīn iətəm pətan kəti tətətkin flauə e pesin asoli, kəni təḡi flauə rəfin tətəsisī matol iahgin.”

I 13:8 2Pitə 3:9, 15 II 13:14 Eks 20:9-10; Dut 5:13-14 III 13:15 Luk 14:5 IV Nəḡhatīən Kris tətəni məmə, “nikiti mastət.” Mastət in niḡi kəti u nīkitin in natiəkəku. Tateviə əpəha İsrəl, mətəu tikə əpəha Nītəni.

Təuə əkəku (Mat 7:13-14, 21-23)

²² Nian Iesu təmətəliuək matuvən Jerusiləm, kəni mətəgətun nətəmimi e nəhruənu asoli min mine lahuənu min. ²³ Kəni suah kəti təmətəpuəh ohni məmə, “?İərməniḡ, nətəmimi nəuan nəuvein əmə iətəm Uhgīn otosmiəḡəh ilah?”

Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, ²⁴ “!əkəni kəm təmah məmə onəkotəkeikei motalkut pik məmə nəkəhuven pən e namtihlua u iətəm natiəkəku tatuvən e negəu e neai, mətəu-inu nətəmimi tepət okotalkut məmə okəhuven imə, mətəu ko kəsəhuvenian. ²⁵ Mətəu o nian kəti, iərməniḡ rəha nimə əha in otəhtul masiḡ e rəhan doə. Kəni itəmah u nəşəhuvaian əha imə e nīkulu iətəm natiəkəku, onəkəutəhtul ihluə məutəhti-əhti nīkulu məutəni məmə, ‘Pale, İərməniḡ. !Erəh e doə o timah!’ Mətəu in otəni məmə, ‘!əkəru ru aḡin itəmah.’ ^{V26} Kəni itəmah onəkotəni məmə, ‘İərməniḡ, kitah kəmotəuən pəti, kəni ik nəməgətun itiməh əpəha imatiməh ikin.’ ²⁷ Mətəu in otəni=pinə məmə, ‘!əu iətəni kəm təmah məmə iəkəru ru aḡin itəmah. İtəmah rəfin nətəm nəkotərah aḡin. !Əhuven əpəha isəu ohniəu!’ VI

²⁸ “E nian əha itəmah onəkoteruh Epraham, mine Aisək, mine Jekəp, mine iəni əpən min kəutətig e negəu e neai iətəm Uhgīn tətərməniḡ lan, mətəu itəmah onəutəhtul ihluə kəni okəraki pətiḡəm e təmah, kəni onəkotasək, məutiḡət-ərain nəhlvutəmah, məutətəu tərəh. VII²⁹ Kəni nətəmimi okotsipən e nīkalin min rəfin rəha nəhue niftəni, məmə okəhuven motəharəḡ motəuən e negəu e neai iətəm Uhgīn tətərməniḡ lan. VIII³⁰ Kəni təuvir məmə nəkotəhrun məmə, nətəmimi nəuvein iətəm kəutəhuərisiḡ okəhuva motəhtul əpən. Kəni nətəmimi nəuvein u kəutaupən, ilah okəpanəhuərisiḡ.” IX X

Herot təmolkeikei məmə in otuhamu Iesu

(Mat 23:37-39)

³¹ Kəni e nian əha, Farəsi min nəuvein kəməhuva motəni=pən kəm Iesu məmə, “Təuvir məmə onəkiet uəhai əmə u ikinu matuvən, mətəu-inu Herot Antipas tolkeikei məmə otuhamu ik.”

³² Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “Herot Antipas in iol ekəu-ekəu, təhmen e kuri rarpin. Əhuven motəni=pən kəm in məmə iəu iətəni məmə, ‘Eh-to. Nian əkuəkir əmə əha ikin tətətig iətəm iəu iəkəḡi pətiḡəm narmin tərəh min e nətəmimi, kəni matol vivi nīmisiən rəha nətəmimi, kəni uərisiḡ e nian kisil lan, kəni iəköl naunun e rəhak uək.’

V 13:25 Mat 25:10-12 VI 13:27 Sam 6:8 VII 13:28 Mat 8:11-12 VIII 13:29 Sam 107:3 IX 13:30 Luk 14:9; Mak 9:35; 1Kor 4:9; Mat 20:8 X Nətəm İsrəl, nīkilah təhti məmə ilah kəutəhtul əpən e nətəmimi ərəfin. Kəni nīkilah təhti məmə Nanihlua min kotərah əmə. Mətəu Iesu tənī məmə nətəmimi tepət rəha İsrəl okəsəhuvenian e negəu e neai, kəni Nanihlua min tepət, ilah okəhuven e negəu e neai.

³³ “Nati ærnapin Herot tæmæni lanæha, mætæu iæu iækækeikei mætætæu=pæn ræhak suaru matuvæn u ræueiu, mine olauig, mine oniæh muvæn miet pæn Jerusilæm. Ikin æha æhruahru iætæm okotækeikei kisiai iæni min ikin. Mætæu Jerusilæm æmæ, kætuhamu iæni min ræha Uhgîn ikin.

³⁴ “!Ëui kæsi, nætæm Jerusilæm, nætæm Jerusilæm! Itæmah næutohamu iæni min ræha Uhgîn, kæni nætæmi mi nætæm Uhgîn tæmahli=pa kæm tæmah, næutahtimu ilah e kæpiel apin, inæha nætæmimi u ræha Uhgîn nætæm kautos næghatiæn ræhan. Nian tepæt iætigaru æfæmæh e næhlmæk mæmæ iækos vivi itæmah, tæhmen=pæn e mænig iætæm tætuu nenætin min e nikæuvkæuvin, mætæu nikitæmah tæsagiænien, kæni mætæpæh iæu. ³⁵ Otafuto. Uhgîn tinæpæh itæmah, ræhatæmah nimæ nærahien otælæs, kæni nati tikæ ikin. Kæni iækæni kæm tæmah mæmæ, nati æha in nipæhriænien mætæu-inu onæsoteruh minien iæu mætæuarus nækotæni mæmæ, ‘!Iærmænig Uhgîn tætatig ilau suah u iætæm tætuva e nærgin.’” ^I

Iesu tæmuvæn æpæha ima Faræsi kæti ikin

14 E nian e Sapæt kæti, Iesu tæmuvæn e nimæ ræha iætæmi asoli kæti ræha Faræsi min mæmæ otæuæn, kæni nætæmimi kæmauteruh vivi in mæmæ otol-to nak.

² Kæni inæha Iesu tæmætæharæg ikin, suah kæti tatimis e nimisien u nipætæn tætasisi, in tætæharæg iuækir æmæ ohni. ³ Kæni Iesu tæmætæpuæh o nægætun min ræha Lou mine Faræsi min mæmæ, “?Tæhro? ?Lou tætegæhan mæmæ suah kæti otol vivi nætæmi kautohmis kotæhrun næmiægæhien min e Sapæt, uæ Kæpæ?” ^{II4} Mætæu ilah kæsotænien nati kæti mine. Kæni Iesu tæmos suah u, mol nipætæn tæuvir min, kæni mahli=pæn tætuvæn.

⁵ Kæni tæmæni=pæn kæm lah mæmæ, “?Næmæ itæmah kæti, ræhan suakæku, uæ ræhan kau otiuvig=pæn pikin e nimil asoli e Sapæt, kæni in otæhro? In otækeikei muvæn mælæs rækis uæhai æmæ. ?Pæh u e tæmah otæsolien lanæha?” ^{III6} Kæni ræhalah kæti næghatiæn tæmikæ mæmæ okotæni.

⁷ Kæni Iesu tæmeh nætæmimi næuvein iætæm kæmauin e lah o nauænien, kæni kæmæhuva imæ kæni motitæpin ikin min ræha nisaiæn mæmæ okotæharæg=pæn ikin. Kæni tæmæni=pæn kæm lah mæmæ, ⁸ “Næmæ iætæmi tætauin lam mæmæ onækuva o nauænien ræha marit, kæni næsuvænien mæharæg pipim ikin tæuvir ikin maupæn. Mæta suah kæti in tepæt mapirækis ik tuva, ^{IV9} kæni iætæmi asoli ræha nimæ otæni kæm ik mæmæ, ‘Agim. Pæh suah u in otæharæg u ikinu.’ Kæni onakaulis mætæu-inu onækækeikei meiuaiu mæharæg læhtæni agin ikin nisaiæn tikæ ikin. ¹⁰ Mætæu næmæ suah kæti taun lam mæmæ nækuvæn mauæn e nauænien kæti, kæni tæuvir mæmæ nækitæpin ikin nisaiæn tikæ ikin. Kæni ko, næmæ iætæmi asoli ræha nimæ tuva, kæni in otæni kæm ik mæmæ, ‘Ræhak iætæmimi, uvæn mæharæg æha ilis, ikin tæuvir ikin.’ Kæni inu otlæfæri nærgæm e næhmti nætæmi ræfin æha imæ. ¹¹ Iækæni lanu mætæu-inu iætæmi tæfæri aru in mæmæ otuva iætæmi asoli, Uhgîn in otosiahu in.

I 13:35 Sam 118:26; Mat 21:9; 23:39; Mak 11:9-10; Jon 12:13 II 14:3 Luk 6:9 III 14:5 Mat 12:11; Luk 13:15 IV 14:8 Prov 25:6-7

Mætæu iætæmimi tatosiahu aru in, Uhgîn otæfæri matol iætæmi asoli lan.” ^V

¹² Kæni Iesu tæmæni=pæn kæm iætæmi asoli ræha nimæ u mæmæ, “Næmæ natol nauænien asoli kæti e nærauiæ uæ lapin, tæsæuvirien mæmæ nækæuin e ik min næuvein, mine piam min, mine nimænien min ræham, mine nætæmi ræhalah nautæ tepæt u kæutatig tælau lam. Næmæ natol lanæha, kæni mæta, ilah min okotæuin lam mæmæ nækuvæn motæuæn itæmah min ilah, kæni ilah okotalpin nati næmol kæm lah. ¹³ Mætæu nian natol nauænien kæti, onækækeikei mauin e nanrah min, mine nætæmi nipæti lah næuvetin tærah, mine iæhlkin rah min, mine nætæmi næhmtilah tærah, mæmæ okæhuva nækaugin ilah. ¹⁴ Kæni Uhgîn in otætuati e ræhan næuvirien kæm ik, mætæu-inu ko ilah kæsotalpin aginien nati næmol kæm lah. Mætæu e naunun nian, nian nætæm kotæhruahru okotæmiægæh min, Uhgîn otætau ik lan.” ^{VI}

Næghatiæn æuhlin e nauænien asoli

(Mat 22:1-10)

¹⁵ Kæni ilah kæti æha ikin e nauænien tæmætæu næghatiæn æha, kæni tæmæni=pæn kæm Iesu mæmæ, “Tæuvir pik o iætæmimi u otuvæn æpæha e negæu e neai ikin Uhgîn tætærmænig lan, kæni mauæn e nauænien asoli ræhan.” ^{VII}

¹⁶ Mætæu Iesu tæmæni=pæn kæm in mæmæ, “Nian kæti, suah kæti tæmol nauænien asoli kæti ræhan, kæni mauin e nætæmimi tepæt mæmæ okæhuva motæuæn pæti ilah min. ¹⁷ Kæni e nian ræha nauænien, in tæmahli=pæn ræhan iol æhruin mæmæ otuvæn mæni pætigæm kæm nætæmimi u tæmauin rækis e lah. Kæni tæmuvæn mæni=pæn kæm lah mæmæ, ‘Ëhuva-tæ motæuæn, inol æpenæ-penæ rækis e nauænien.’ ¹⁸ Mætæu ilah ræfin kæmotæpæh nuvænien motæni mæmæ ko kæsuvaæn. Kæti tæmaupæn mæni kæm in mæmæ, ‘Pale. Æni=pæn-to kæm ræham iætæmi asoli mæmæ ko iæsvnænien mætæu-inu, iæmos æmæ næhmti niftæni kæti, kæni iækækeikei muvæn meruh.’

¹⁹ “Kæni kæti min tæni mæmæ, ‘Pale. Æni=pæn kæm ræham iætæmi asoli mæmæ ko iæsvnænien mætæu-inu iæmos æmæ næhmti kau ten ræha niuvæn kat, kæni iækækeikei muvæn meh pipim ræhalah min uæk.’

²⁰ “Kæni kæti min tæni mæmæ, ‘Æni=pæn kæm ræham iætæmi asoli mæmæ ko iæsvnænien mætæu-inu, kæmit ræhak pætan kæhuva lahuænu u ræueiu.’ ^{VIII}

²¹ “Kæni iol æhruin tæmuva mæni=pæn kæm ræhan iætæmi asoli. Kæni iætæmi asoli u nikin tæmahmæ pik, kæni tæmæni=pæn kæm ræhan iol æhruin mæmæ, ‘Uvæn uæhai e suaru mine ikin min næuvein e taun meruh nanrah min, mine nætæmi nipæti lah min tærah, mine nætæmi næhmti lah tærah, mine nætæmi næhklilah tærah, kæni mit ilah mæhuva.’

²² “Kæni in tæmol nati ræhan iætæmi asoli tæmæni, kæni nian in tæmitælig=pa mæni=pæn kæm ræhan iætæmi asoli mæmæ, ‘Iætæmi asoli. Iæu inol rækis natimnati min iætæm

V 14:11 Mat 23:12; Luk 18:14 VI 14:14 Jon 5:29 VII 14:15 Luk 13:29 VIII 14:20 1Kor 7:33

ik nāmāni māmā iākol, mātəu nauəniən tepət əhanəh əha ikin, kəni nimə təhmen e nətəmimi nəuvein min.’

23 “Kəni iətəmi asoli tāmāni kəm ioluək māmə, ‘Kəni ko uvən e suaru, mine ikin min rəfin ihluə e taun, kəni muvən muh nīkilah māmə ilah okəhuva imə, māmə nimə u rəhak otəkeikei məri. 24 Mətəu iəkəni kəm ik māmə nətəmi iəmaupən mauin e lah, ko kəsotun askəuviniən nauəniən nəuvetin rəhak.”

Suaru o nītəu-pəniən Iesu

25 Nīmānin nətəmimi tepət kəmautəhuərisig e Iesu e suaru. Kəni nian in təmeirair mənī=pən kəm lah māmə, 26 “Nəmə suah kəti tolkeikei māmə otuərisig lak, in otəkeikei mol iəu iəkəhtul aupən e rəhan nāmīəgəhiən. In otəkeikei molkeikei pik agin iəu, mapirəkis rəhan tatə mine māmə mine rəhan pətan mine nətīn min mine pian min mine nəuvinin min, mine in əhruahru min. 1 Kəni nəmə təsoliən lanəha, ko in təsəhmenīən māmə otuva rəhak iətəmimi. 127 Kəni nəmə iətəmimi kəti təsəlāsīən rəhan nīgi kəluau mītəu=pa iəu, ko in təsəhmenīən māmə in otuva mol rəhak iətəmimi lan.

28 “Nəmə itəmah kəti tolkeikei māmə tol nimə asoli kəti u təfəməh, in otaupən məharəg meruh rəhan mənī rəha natimnati min māmə təhmen uə kəpə. 29 In tatol lanəha mətəu nəmə in təsəupəniən meruh mənī ohni, kəni in otətəuvin mətələhu nəukəti III nimə əmə, nəmə təsoliən naunun lan, kəni nətəmi rəfin u kəhuva moteruh kəni motaləh lan motəni māmə, 30 ‘Otafu-to. Suah əpəha təmol nimə kəni məsol rəfiniən.’

31 “Kəni nəmə kig kəti, rəhan nətəm kəutəluagin ilah ten-təusin əmə, mətəu tətətəu māmə kig pisin kəti min rəhan nətəm kəutəluagin ilah tuenti-təusin tətəuva māmə okuəluagin, ko təsuvən uəhaiən mə otəluagin. In otaupən məharəg mətəlig lan māmə təhrun neh-pəhuīən, uə kəpə. 32 Nəmə təhrun māmə ko təsəh-pəhuīən, in otəkeikei mahli=pən nətəmi nəuvein kəhu-vən motəh rəhan min tikimīr nian in isəu əhanəh, māmə okotol nāməlinuīən. 33 Kəni təhmen əmə, nəmə itəmah kəti in təsol əpenə-pənəniən māmə otəhlman e natimnati rəhan māmə tuva muərisig lak, ko in təsə-vaīən mə rəhak iətəmimi.”

34 Kəni Iesu təmol naunun e nəghatiən rəhan kəm nətəmimi e suaru māmə, “Sol in nati təuvir kəti, mətəu nəmə narfuīən rəhan tikə, ko nati tikə mə ko tol māmə in otəuvir min. IV 35 Kəni ko kəsoliən nati təuvir kəti lan, kəni nətəmimi okotəraki əmə lan. Itəmah rəfin matəlgitəmah tatig, otətəlig vivi, kəni motəhrun nəghatiən min u.”

I Nəghatiən Kris əhruahru tətəni māmə, iətəmi tolkeikei māmə otuərisig e Iesu, in otəkeikei māməki e rəhan min. Mətəu nīpəti nati u māmə, kitah okotolkeikei kitah min, mətəu okotəkeikei mau-tolkeikei pik agin Iesu. II 14:26 Luk 9:23 III Nəghatiən u “nəukəti,” tətəghati e kəpiel min iətəm kətaupən kətələhu o nolīən nimə. IV Sol rəha nətəmimi e nian əha, in təmol filəh-filəh e nati pisin pisin u rəhalah nətəhiənīən tikə. Kəni nian nəuvein, nəmə nəhu tatol filəh-filəh e sol, kəni ko narfuīən tiet. Mətəu sol rəhatah u rəueiū təsoliən lanəha. In tarfu əmə lanko. V 14:34 Mat 5:13; Mak 9:50

Nəghatiən əuhlin e sipsip iətəm təməluēi (Mat 18:10-14)

15 E nian əha, nətəmimi tepət nətəmi kautos mənī rəha takis, mine nətəmimi min tepət u iol təfagə tərəh min, kəməhuva māmə okotətəlig e Iesu.

2 Kəni Farəsi min mine nəgətun min rəha Lou kəməutəni nīkali Iesu o nətəm iol təfagə tərəh min əha, məutəni māmə, “Suah əha, nīkin tagiən əmə māmə nol təfagə tərəh min kəutəhuva ohni, kəni məutəuən pəti.” VI

3 Kəni əmeiko Iesu tāmāni nəghatiən əuhlin kəti māmə, 4 “Inu nīpəhrīənīən, uə kəpə. Nəmə itəmah kəti rəhan sipsip ilah uan-hanrit, kəni kətiəh təluēi, kəni tupəh nainti-nain kəutan ikin təpiə ikin məutəuən, kəni muvən məsal e sipsip u təməluēi mətəuərus məkeikei meruh. VII5 Nian in təməh, kəni in təməfəri mələs, kəni nīkin təmagiən. 6 Kəni nian in təmīet=pa lahuənu, in otəkeikei mauin e in min nəuvein, mine nətəmimi min u kəutatig ilah min, kəni mənī=pən kəm lah māmə, ‘Əhuva. Pəh kotagiən pəti, mətəu-inu iəmeruh min rəhak sipsip u təməluēi.”

7 Nian Iesu tāmāni rəkis nəghatiən əuhlin u, kəni mənī=pən kəm lah māmə, “Kəni iəu iəkəni kəm təmah māmə, əpəha e neai otəhmen əmə lanəha. Nəmə iol təfagə tərəh kəti tītəlig e rəhan nətəligiən muva o Uhgīn, kəni nagīənīən asoli əpəha ilis e negəu e neai o suah u otepət, mapirəkis nagīənīən o nətəmimi nainti-nain u nīkilah təhti māmə kotəhruahru məsotoliən nati kəti tərəh iətəm okotəkeikei mohtəlig e nətəligiən rəhalah ohni.” VIII

Nəghatiən əuhlin e mənī təmīkə

8 Kəni Iesu təmatig məghati min māmə, “?Nəmə pə-tan kəti rəhan mənī ten kəmol e silfə, kəni məruu kətiəh, kəni in otol nak? In otasiə, kəni maiəh məsal vi əha imə mətəuərus meruh. 9 Kəni nian in təmeruh mənī əha, in otəuīn e in min nəuvein mine nətəmimi min u kəutatig ilah min, mənī māmə, ‘Əhuva pəh kotagiən pəti mətəu-inu iəmeruh rəkis rəhak mənī əpələ təmīkə.”

10 Nian Iesu tāmāni rəkis nəghatiən əuhlin u, kəni mənī=pən kəm lah māmə, “Iəu iəkolkeikei māmə iəkəni kəm təmah māmə, təhmen əmə min lanəha, nagīənīən asoli e nəhmti nagəlo min əpəha ilis e neai, nian iol təfagə tərəh kəti tītəlig e nətəligiən rəhan matuvən o Uhgīn.”

Nəghatiən əuhlin e nətī suah kəti iətəm təməluēi

11 Kəni Iesu təmətəkeikei mətəni māmə, “Suah kəti, nətīn iərman keiu. 12 Iətəm təkəku lan tənī=pən kəm

VI 15:2 Luk 5:30 VII 15:4 Esik 34:11,16; Luk 19:10 VIII Iesu tətəghati e Farəsi min nətəmi kəutohtəu=pən Lou rəha Mosis, kəni ilah kəutəni māmə kotəhruahru, nati ənapin nərahīən tətətig e nīk-ilah rəfin.

timilau, 'Tatə. Əuəri nautə min rəham, kəni məfa rəhak u rəueiu.' Kəni timilau təuəri rəhan natimnati kəni məfən kəm lau.

¹³ "Kəni təsuvəhiən, nətin iətəm təkəku tos rəhan muvən mətuati lan kəni mos məni lan, kəni miet imalah ikin muvən e nitəni pisin kəti min isəu. Kəni mol rəhan məni mərəkin-rəkin e nolien tərəh min əmə. ¹⁴ Kəni nian rəhan məni təmikə rəfin, nəumis asoli təman e nitəni əha, kəni nəumis tinatus suah u, nigin nauəniən tinikə. ¹⁵ Kəni təmuvən matol uək kəm suah kəti əha ikin, kəni suah u təmahli=pən məmə otuvən mətaugin rəhan min nikipəkəh min. Nian in təmətaugin nikipəkəh min əha, ¹⁶ mətəu nəumis natus pik kəni əmeiko in tinatolkeikei məmə otun nauəniən nig pikəh min. Mətəu iətəmi tikə məmə otəfən nati kəm in.

¹⁷ "Kəni əmeiko nətəligiən təuvir kəti tinuva ohni, kəni tətəlig məmə, 'Kəsi. Rəueiu əha noluək min rəha tatə, niglah nauəniən tepət mapirəkis agin, mətəu iəu əpə iətətig u ikinu, otəsuvəhiən iəkimis e nəumis. ¹⁸ Oiəkəkeikei miet u ikinu mitalig=pən o rəhak tatə, kəni məni=pən kəm in məmə, "Tatə. Iəu iəmol təfagə tərəh e Uhgın mine ik. ¹⁹ Rəueiu əha iəsəhmenien məmə onəkauin lak məmə nətim. Mətəu ol iəu məmə ioluək əmə kəti rəham." ²⁰ Kəni təməhtul maliuək min natuvən məmə oteh rəhan tatə.

"Mətəu nian təmətuva əhanəh isəu, rəhan tatə təməsal=pən mafu, kəni nikin təməpət ohni, kəni maiu muvən mos nəuegin magiən ohni.

²¹ "Kəni nətin təni=pən kəm in məmə, 'Tatə. Iəu iəmol təfagə tərəh e Uhgın mine ik. Rəueiu əha iəsəhmenien məmə onəkauin lak məmə nətim.'

²² "Mətəu rəhan tatə taun e rəhan min noluək min məni=pən kəm lah məmə, 'Ei! Əhuvən uəhai motos napən u iətəm təuvir mapirəkis məhuva məhuvən=pən lan kəm in, kəni motos ring motəfən e nəhlimin, kəni motos put kəhuva məhuvən=pən e nəhlikin, ²³ kəni motos kau iətəm tasisi-asisi məuvir kəni motoh, pəh kotol pəti nauəniən asoli rəha nətik, ²⁴ mətəu-inu nətik u, in təhmen əmə məmə təmimis rəkis, mətəu rəueiu in tinəmiəgəh min. In təməluəi, mətəu ineruh min.' Kəni əmeiko ilah kinautol lafet. ^{II}

²⁵ "Kəni e nian əha, nətin iətəm tepət in əpəha e nasumiən. Nian təmətuva minuva iuəkir o lahuənu, kəni mətəu nətəmiimi kautol nəpuən, kəni məutol danis. ²⁶ Kəni taun e ioluək kəti tuva tətəpuəh lan məmə, 'Ei, nati nak əha nətəmiimi kautol?' ²⁷ Kəni təməni=pən kəm in məmə, 'Piam təmuva, kəni rəham tatə təmoh pilik iətəm tasisi mətəu-inu piam tinətəlig=pa, kəni in təsanən əmə.'

²⁸ "Kəni nikin təmahmə, kəni in təməni məmə, 'Ko iəsuvəniən imə.' Mətəu rəhan tatə təmuva ihluə mətəkeikei kəm in məmə otuvən imə. ²⁹ Mətəu təni=pən kəm rəhan tatə məmə, 'Afu-to. Kəmətuatig nu tepət rəkis, kəni iatol uək u ikinu təhmen=pən əmə məmə rəham kəti ioluək, kəni məsəhtien nəuiam. ?Mətəu təhro, tatə? Nəməsəfaiən nati əkəku kəti kəm

iəu təhmen=pən e nəni, məmə iəkol nauəniən lan itimah iəu min nəuvein. ³⁰ Mətəu nətim əha iətəm təmərəkin rəfin rəham min natimnati o nətəouien nipətan min lan rəha suaru, mətəu nian tinətəlig=pa lahuənu, kəni nəkauit moh pilik u tasisi-asisi matol lafet lan rəhan.'

³¹ "Mətəu rəhan tatə təni=pən məmə, 'Nətik. Nian rəfin kilau min ik kətuatig, kəni natimnati rəfin rəhak in rəham. ³² Mətəu təhruahru əmə məmə okol lafet u motagiən, mətəu-inu piam u təhmen=pən əmə məmə təmimis rəkis, mətəu rəueiu in tinəmiəgəh min. In təmikə, mətəu rəueiu kinoteh min.'"

Nəghatiən rəha iətəmi asoli iətəm tatol nolien ekəu-ekəu

16 Kəni Iəsu təməni kəm rəhan min nətəmiimi məmə, "Suah kəti rəhan nautə tepət, kəni in təmos suah kəti tuva in iətəmi asoli rəha noluək min. Kəni rəhan min nəuvein noluək min kəməhuva motəni=pən nərahien rəha iətəmi asoli əha kəm iərmənig, motəni məmə, 'Ei, suah kəha tətərəkin rəham natimnati.' ² Kəni təmauin e suah kəha məmə tuva təghati kəm in məmə, 'Ei, nəghatiən nak u iətətəu kətəni lam? İəkolkeikei məmə nəkos rəfin nəghatiən min rəha uək rəham muva, mətəu rəueiu əha iəkahlı pətigəm ik e uək.'

³ "Kəni iətəmi asoli əha təmuvən nikin təhti məmə, 'Kəsi. Rəhak iərmənig təni məmə otəraki lak e rəhak uək əha rəueiu. ?Kəni oiəkəhro əha rəueiu? Iəu iəsəhmenien məmə o iəkuvən mətu niftəni o nosien məni, kəni iəu iəkisiəi neasiəien o məni. ⁴ !Əuəh! Rəueiu əha inəhrun nati oiəkol pəh nətəmiimi okotol iəu iəkuvən imalah ikin kəni ko moteh vivi iəu nəmə rəhak iərmənig otəraki lak e rəhak uək.'

⁵ "Kəni ko in təmauin rəfin e nətəmiimi nətəmi kəmotəni məni o iərmənig kəhuva kətiəh kətiəh. Kəni in təməni=pən kəm iətəm təmaupən muva məmə, 'İk nəmos nak?' ⁶ Kəni suah kəha təni məmə, 'İəmos dirəm rəha oiel rəha nauəniən ilah uan-hanrit.' ^{III} Kəni iətəmiimi asoli təməni=pən kəm in məmə, 'İnu mə nauəuə rəha kauin rəham. Əharəg uəhai, kəni mətei fifti dirəm əmə e rəham nauəuə.'

⁷ "Kəni ko məni=pən kəm suah kəti min məmə, 'İk nəmos nak?' Mətəu in təni məmə, 'İəmos uan tausin pak wit.' Kəni iətəmi asoli təni məmə, 'Os nauəuə rəha kauin rəham, kəni mətei=pən əmə eit-hanrit pak wit.'

⁸ "Kəni ko, iərmənig rəha iətəmi asoli əha iətəm in təmol tərəh lan, təməni-vivi in o rəhan neiuəien məmə in oteh vivi aru in.

"Nati u tətəgətun məmə nətəmiimi rəha niftəni, ilah kotəhrun vivi nolien min rəha niftəni nian ilah kəutəghati kəm lah min, tapirəkis nətəmiimi rəha nəhəgəhəgiən. ^{IV}

^{III} Dirəm e oiel kətiəh təhmen e tate o fote litə. ^{IV} Nipəti nəghatiən rəha Iəsu məmə nətəmiimi rəha nəhəgəhəgiən kəsotolian natimnati iətəm Uhgın in tolkeikei məmə otəhtul aupən e rəhalah nəmiəgəhiən. Nikilah təsəhti pikien nətəligiən rəha Uhgın.

9 “Kəni iətəni kəm təmah məmə, onəkotasiru vivi e nətəmi e məni rəha niiftəni məmə ilah okəhuva rəhatəmah niəli min. Kəni nian məni rəha niiftəni u otikə, kəni Uhgın otos itəmah muvən əpəha e negəu e neai iətəm ko təsikəiən.

10 “Nəmə suah kəti in tətəsəl vivi o nati əkəku kəti, kəni in otəhrun nəsalieən o nati asoli. Kəni nəmə suah kəti in tatol noliən tərəh e nati əkəku kəti, kəni in otol noliən tərəh e nati asoli. 11 “Kəni tol lanəha, nəmə itəmah nəsotəsəl vivieən o məni rəha niiftəni u, kəni pəh otegəhan e təmah məmə nəkotos nati iətəm təuvir pəhriən, u natimnati rəha Uhgın? 12 Kəni nəmə itəmah nəsotəsəl vivieən e natimnati rəha suah kəti min, kəni niki təmah təsəhtiən məmə okəfiənə min kəm təmah məmə rəhatəmah əhruahru natimnati mətəu-inu, kəteruh məmə ko nəsotəsəl vivieən min natimnati min əha.

13 “Ko iətəmi kəti təsuvaieən məmə in ioluək rəha iətəmi asoli mil keiu. Nəmə tol lanəha, in otolkeikei kəti matol nəuiən, kəni məməki e kəti kəni məsoliən nəuiən. Kəni ko nəsoliən ioluək rəha Uhgın mine məni e nian kətiəh.” II

14 Farəsi min kətolkeikei pik məni, kəni nian kəmotətəu nəghatiən min u, kəni kəmotələh əuvsan e Iesu. 15 Mətəu in təməni kəm lah məmə, “Itəmah nau-tol noliən min məmə nətəmi kotəni məmə itəmah nəkotəhruahru. Mətəu Uhgın təhrun nikitəmah məmə nəkotərəh. Iətəni lanu mətəu-inu nati nak u nətəmi kətos məmə in nati agin, mətəu e nəhmti Uhgın in nati əpnapin əmə.” III

16 Kəni in təmətəkeikei mətəni məmə, “Kəmətəni pətigəm Lou mine nəghatiən rəha iəni min rəha Uhgın mətəuarus=pa Jon Bəptais, kəni ko uərisig lan, kətəni pətigəm nanusiən təuvir rəha Narməniğin Rəha Uhgın, kəni nətəmi rəfin kəutalkut pik məmə okəhu-vən motatig lan. 17 Mətəu kəsəniən məmə uək rəha Lou mine nəsanəniən rəhan, təmol naunun. Nəghatiən rəfin rəhan kəutatig, iətəm tepət min mətəuarus=pən iətəm təkəku agin. Lou otətətig mapirəkis neai mine niiftəni.” V

18 “Kəni təhmen=pən əmə lanəha: nəmə iətəmi kəti tatol tifos mətəpəh rəhan pətan, kəni matit pətan pisin kəti min mətəuatig, in tatol təfagə tərəh. Kəni nəmə iətəmi kəti tatit pətan kəti iətəm rəhan iərman təməpəh kəni ilau mətəuatig, in tatol təfagə tərəh mətəu-inu in tətəkləh e pətan rəha iətəmi pisin kəti.” VI

Nəghatiən rəha Lasiris mine iətəmi kəti rəhan nautə tepət

19 Kəni Iesu təməni məmə, “Iətəmi kəti rəhan nautə tepət, kəni in tatuvən e napən təuvir kəməh e al u nəugi naris in nəhmtin tiəkis, kəni nian rəfin in tatun əmə nauəniən təuvir min. 20 Kəni ianrah kəti, nərgin u Lasiris, niməgim təmol rəfin niətətin min. Kəni kəmələs kan əpəha e namtiəluə rəha suah u. 21 In tolkeikei pik

I 16:10 Luk 19:17-26 II 16:13 Mat 6:24 III 16:15 Mat 23:28; Luk 18:9-14 IV 16:16 Mat 11:12-13 V 16:17 Mat 5:18 VI 16:18 Mat 19:1-12; Mak 10:1-12

məmə otatun niəpisi nauəniən min u kəutəmei e tepil rəha iətəmi asoli əha. Kəni nati tərəh min kəti, kuri min kəutəhuva mətəpəh-əpəh niməgim min rəhan.

22 “Kəni ianrah əha təmimis, kəni nagelo min kəmotos in məhuvən əpəha e nikali Epraham, ima nəuviriən ikin. Kəni iətəmi u rəhan nautə tepət, in min təmimis kəni kitənim. 23 Kəni in təmuvən əpəha e nigəm asoli, kəni tətətəu naməhiən asoli, kəni nian təməsal-pəri, mafu Epraham əpəha isəu. Kəni Lasiris əpəha e nikalin. 24 Kəni təmauin əfəməh məmə, ‘İui, Tatə Epraham! Asiru lak. Əni=pən kəm Lasiris məmə otəfən nəuan nəhlmin e nəhu kəni mos muva mek namik lan məmə otətəpu, mətəu iətətəu nahməiən asoli e nigəm u ikinu rəueiu.’

25 “Mətəu Epraham təni məmə, ‘Nətik, nikim təhti-to rəham nəmiəgəhiən aupən. Ik nəmatos natimnati təuvir min rəham nautə tepət, mətəu Lasiris təmatətəu nahməiən tepət e niətətin. Mətəu rəueiu əha, in tətətəu təuvir u ikinu, kəni ik nətətəu nahməiən tepət e niətətim. 26 Kəni nati kəti min. E nəlugin e tah, nimil asoli tətəuəri itah, ik ko, kəni itimah u. Nəmə itimah kəti tolkeikei məmə otuvnə meh ik, mətəu ko təsu-vəniən. Kəni nəmə itəmah kəti tolkeikei məmə otuva meh itimah mətəu ko təsuvaieən.’

27 “Kəni iətəm rəhan nautə tepət təməni məmə, ‘Tatə. İui, kəsi. Ahli=pən Lasiris tuvən e nimə rəha tatə rəhak, 28 mətəu-inu piak faif əha ikin. Təuvir məmə in otuvən məghati mem əskasik ilah məmə okotətəu ilah məmə okəsəhuvaieən u ikinu iətəm iətətəu nahməiən asoli agin ikin.’

29 “Mətəu Epraham təni məmə, ‘Kəpə. Nəghatiən rəha Mosis mine iəni min rəha Uhgın tətətig. Pəh piəm min okotətəu nəghatiən min əha.’

30 “Kəni iətəmi rəhan nautə tepət təməni məmə, ‘Kəpə, Tatə Epraham. Təsəhmenieən. Mətəu nəmə iətəmi kəti otəmiəgəh min e nimisiən otuvən məghati kəm lah, kəni niəpəhriəniən, ilah okotəuhlin rəhalah nətəliğin kəni mətəpəh təfagə tərəh min rəhalah.’

31 “Kəni Epraham təni məmə, ‘Nəmə kəsotətəliğin e nəghatiən rəha Mosis mine iəni min rəha Uhgın, kəni nati əpnapin nəmə iətəmi kəti təmiəgəh pau e nimisiən kəni muvən məghati kəm lah, mətəu ko kəsotəniən niəpəhriəniən lan.’”

Ətətəu itəmah

(Mat 18:6-7,21-22; Mak 9:42)

17 Kəni Iesu təməni kəm rəhan min nətəmi məmə, “Pəhriən, natimnati min u kəutiəvi=pən iətəmi tətəmei=pən e təfagə tərəh, okəhuva. !Mətəu nərahieən asoli o iətəmi əha u tətəfən-əfən kəm nətəmi, uə in suaru rəha nəfən-əfəniən! 2 Mətəu nəmə iətəmi kəti tiəvi=pən rəhak kəti iətəmi u təhmen e suəkəku, məmə otol təfagə tərəh, kəni suah kəha, Uhgın otol nalpiniən asoli kəm in. Kəni nalpiniən əha otəskasik tapirəkis nəmə kətu=pən kəpiəl kəti e nentəui, kəni kərakı=pən əpəha itəhi lokənim. 3 Kəni

tol lanəha, əutətəu mauteruh vi rəhatəmah nəmiəgəhiən.

“Nəmə piam tatol təfagə tərəh kəm ik, kəni əni=pən rəhan nolien tərəh e nəhmtin, kəni nəmə tətəuhlin rəhan nətəligiən, kəni alu e rəhan nolien tərəh məsosiən tatig e nikiim. ¹⁴ Kəni nati ərnapin nəmə in tatol təfagə tərəh lam mau səpin e nian kətiəh, kəni muva mau səpin, kəni məni=pən kəm ik məmə, ‘Kəsi, iəmol təfagə tərəh lam. İatitəlig e nətəligiən rəhak kəni mətəpəh təfagə tərəh,’ kəni ik onəkəkeiki məsalpinian malu e rəhan nolien rah min, kəni məsosiən tatig e nikiim.” II

⁵ Kəni aposil min kəmotətapuəh o iərməniğ məmə, “Ol rəhatimah nəhatətəiən təkaskik təhmin.”

⁶ Kəni İərməniğ təməni məmə, “Nati ərnapin nəmə rəhatəmah nəhatətəiən natiəkəku agin pau təhmen e nipiəpisi nipiəkil, kəni nəkotəhrun nəniən kəm nigı u nokin təfəməh məmə, ‘Euvı aru ik, kəni muvən miuvig=pən itəhi,’ kəni nigı u otol nəuiatəmah. III IV

⁷ “Otəni-to. ?Nəmə iətəmi kəti rəhan ioluək tətəsum, uə in tateh rəhan min sipsip min, nian in tuva lahuənu, nikitəmah təhti məmə, iətəmi asoli otəni=pən kəm in məmə, ‘Ei! Va uəhai məharəg mun nauəniən əha? !Kəpə! ⁸ In otəni=pən kəm rəhan ioluək məmə, ‘Uvən mol nəgək nauəniən, kəni ko muvən muvən e rəham napən təuvir, kəni məfa nəgək nauəniən mine nimək nəmniəniən. Nian nəkol rəfin rəham uək, ko nəkəhrun nunian nauəniən kəni mine nəmniəniən.’ ⁹ ?Kəni nikitəmah təhti məmə iətəmi asoli, in otəni-vivi rəhan ioluək o uək asoli rəhan iətəm in otəkeikei mol? !Kəpə!

¹⁰ Kəni itəmah ko, nəkotəhmen əmə e noluək min rəha Uhgın. Nian nəmotol rəkis natimnati rəfin iətəm Uhgın təməni məmə onəkotəkeikei motol, onəkotəni məmə, ‘İtimah noluək min əmə. Noliən rəhatəmah təsəhmenian o nəni-viviən. İtimah iəmotol əmə uək u itimah oiəkotəkeikei mautol.”

İesu təmol vivi nətəmi ten iətəm leprosi təmol ilah

¹¹ Nian İesu təmətəliuək matuvən Jerusiləm, in təmətəliuək matuvən=pən e nəlugı nitəni mil u Səmeriə mine Kaləli. ¹² Kəni nian in təmiet=pən lahuənu kəti, nətəmi ten iətəm nimisiən u leprosi təmol ilah kəməhuva motəhtul isəu nəuvetin, ¹³ kəni motəuın lan məmə, “!İesu, İətəmi asoli, asiru e timah!” V

¹⁴ Kəni nian in təməh ilah, təni məmə, “Onəkəhuvən o pris məmə in oteh nipiətətəmah.” VI VII Kəni nian ilah

I 17:3 Mat 18:15 II Nipəti nəghatiən əha təsəniən məmə kitah okotalu e təfagə tərəh rəha iətəmi kəti mau səpin əmə, mətəu okotəkeikei motəlu lanu naunun tikə. III E nəghatiən əhrəhru rəha İesu, in tətəghati e nikiiti mastət u in natiəkəku agin, mine nigı kəti nəukətin təmeviə agin, nərgin u fik-malperi. IV 17:6 Mat 17:20; 21:21 V 17:13 Lev 13:45-46 VI Nian nimisiən leprosi təmol suah kəti, Lou tətəni məmə in tamikmik. Nian nimisiən təmikə, in otəkeikei muvən meruh pris kəti məmə in otəni pətiğəm kəm nətəmi rəfin məmə nimisiən təmikə mine namikmikian təmikə. Nian İesu təməni kəm lah məmə okəhuvən moteruh pris kəti, in təhmen məmə in təməni məmə in otol vivi ilah. VII 17:14 Lev 14:2-3; Mat 8:3-4

kəmətəliuək əhanəh e suaru, kəni motəuvir, nimisiən təmikə.

¹⁵ Kəni ilah kəti təmeruh məmə leprosi rəhan tinikə, kəni in təməlali mitəlig=pən o İesu, mətəni əfəməh məmə, “!İatəni-vivi Uhgın! !İatəni-vivi Uhgın!” ¹⁶ Kəni in təmeiuaıu e nəhlki İesu misin nəulın nipiənəgin tatek niftəni, kəni mətəni kəm İesu məmə nikiin tətəgiən məmə in təmol vivi rəhan nimisiən. Kəni suah u in iətəm Səmeriə. ¹⁷ Kəni İesu təməni məmə, “?İəmol vivi nətəmi ten kəni mos rəkis rəhalah nimisiən, uə kəpə? ?Mətəu nain min, ilah iə? ¹⁸ ?Suah u in iapispis əmə, mətəu in pisin əmə təmitəlig=pa mətəni-vivi Uhgın?” ¹⁹ Kəni İesu təməni kəm suah u məmə, “Əhtul maliuək matuvən. Rəham nəhatətəiən təmol vivi ik.”

Nuvaıən rəha

Narməniğiən Rəha Uhgın

(Mat 24:23-28,36-41)

²⁰ Nian kəti, Fərəsi min kəmotətapuəh o İesu məmə, “?Onəhgın Narməniğiən Rəha Uhgın otuva?” Kəni in təməni=pən kəm lah məmə, “Narməniğiən Rəha Uhgın otəsuvaıən məmə nətəmi okoteruh e nəhmti lah. ²¹ Kəni iətəmi tikə mə otəni məmə, ‘Əsal=pa meh, in uəha,’ uə ‘!Əsal=pən meh, in əpəha!’ mətəu-inu Narməniğiən Rəha Uhgın tinuva rəkis mətətiğ e nikitəmah.”

²² Kəni İesu təni kəm rəhan min nətəmi məmə, “Nian min kəutəhuva iətəm itəmah onəkotolkeikei məmə onəkoteh nian min rəha Nəti İətəmi, mətəu ko nəsotehiən. ²³ Kəni nətəmi okotəni kəm təmah məmə, ‘!Əsal=pa, in uəha!’ uə ‘!Əsal=pən, in əpəha!’ Mətəu onəsəhuvəniən motohtəu=pən ilah, VIII²⁴ mətəu-inu e nian iəu Nəti İətəmi oiəkəku lan, in otəhmen e noraipiən iətəm tətəraip kəni mətəsiəgəpin neai e nikalın kəti mətəuarus=pən nikalın kəti min, kəni nətəmi rəfin okoteruh motəhrun. ²⁵ Mətəu aupən, iəu iəkəkeikei mətəu naməhiən tətət, kəni nətəmi kəutətiğ rəueıu, ilah okotəuhlin nəmtəhlah mətəpəh iəu.

²⁶ “E nian iəu, Nəti İətəmi, iəkəku lan, otəhmen=pən əmə e nian rəha Noa aupən, iətəm nətəmi kəmotol natimnati min məsotəhruniən məmə Uhgın otol nati kəti lan məsotol əpenə-peniən. ²⁷ E nian əha, nətəmi kəməutəuən, məutəmnim, mautol marit, inəha natimnati min rəfin kəmautol e nəmiəgəhiən rəhalah, motətuərus=pa nian iətəm Noa tinuvən e nipiəgnəua negəu asoli rəhan. Kəni nuhuan təməfuv naruəh asoli təmuva kəni maiu mələrmin rəfin nətəmi iətəm kəməsəhuvəniən e negəu.

²⁸ “In təhmen=pən əmə e nian rəha suah kəha Lot. Nətəmi kəməutəuən, məutəmnim, məutos nəhmti natimnati min, məutasum, mautuvləkin nimə min, inəha natimnati rəfin kəmautol e nəmiəgəhiən rəhalah. IX²⁹ Mətəu e nian iətəm Lot təmiet lan e taun əha Sotəm, kəni nigəm mine kəpiel min kəmoəuə mautsipəri e neai motohamu ilah rəfin əpəha e taun.

VIII 17:23 Mak 13:21; Luk 21:8 IX 17:28 Jen 18:20; 19:25

30 "Kæni otæhmen æmæ e nian iæu Næti Iætæmimi oiækuva min lan kæni, Uhgîn otol æpu iæu kæm nætæmimi. 31 E nian æha, næmæ suah kæti tætaræg ihluæ e ræhan nimæ, pæh in tagim mæsuvæn minian imæ mæmæ in otos ræhan natimnati, kæni næmæ suah kæti in æpæha e nasumian, pæh in otagim mæsuva minian lahuænu. 32 !Onæsotaluian e pætauæhli ræha Lot! 33 In tæmolkeikei mæmæ otaskælim ræhan næmiægæhian e næhue niftæni u mæsitàupaian iæu, in otæsosiæn næmiægæhian itulin. Mætæu iætæmimi u tætaræh natimnati ræha næmiægæhian e næhue niftæni u, kæni mætætæu=pa iæu, in otos næmiægæhian itulin. 34 Iætæni kæm tæmah mæmæ, e nian æha lapin, iætæmimi keiu okætuapili e pet kætiæh, kæni okos rækis kæti, kæpæh kæti. 35 Pætan keiu kætuæharæg pæti matuol nauæniæn, kæni okos kætiæh, kæpæh kæti." IV

37 Kæni ræhan noluæk min kæmotæni=pæn kæm in mæmæ, "?Iærmænig, onækuva iæ?"

Kæni in tæmæni=pæn kæm lah mæmæ, "Onækotæhrun æmæ. Tæhmen e nian nati miægæh kæti tæmimis mætæmæhli, kæni kuveria min koteiuaiu mauton pæti." V

**Næghatiæn æuhlin
ræha pætalimis kæti
iætæm tætasæk o nasiruian**

18 Kæni Iesu tæmæni næghatiæn æuhlin kæm lah mætægætun ilah lan mæmæ okotækeikei mætæfaki nian ræfin mæsotæpæhian, mæsotolien mæmæ nikilah otæsæmeiæn. VI2 In tæmæni mæmæ, "Lahuænu kæti, iæni kæti æha ikin ræha nælæhuian næghatiæn min. Kæni tæsisaiæn Uhgîn, kæni tæsisiai minian nætæmimi. 3 Kæni e lahuænu æha, pætalimis kæti æha ikin, kæni nian ræfin tætuva materuh iæni u mætæni=pæn kæm in mæmæ, 'Æui. Kæsi, onækasiru lak mæghati o nælæhu æhruahruian nærahian ræha tikimir ræhak tatol kæm iæu.' 4 Mætæu iæni u in tæmæsuvæniæn, kæni mos nian æfæmæh mæmæ otagæt mol vi nærahian æha ræha pætalimis. Mætæu pætan æha tæmætætapuæh o suah kæha nian ræfin matuvæn matuvæn, kæni iæni nikin tæni mæmæ, 'Nati æpnarin iæsisaiæn Uhgîn, kæni mæsisiai minian nætæmimi, 5 mætæu pætan æha tætæni mætæni nati kætiæh minatol miræ iæu o ræhan næghatiæn, matol matol. Pæh iækækeikei muvæn mæni-vivi ræhan nærahian kæni mælæhu næuvirien. Næmæ iækæpæh, kæni in otætæva ohniæu matol matol ræueiu kæni iækæpæu lan.'"

6 Kæni nian Iærmænig tæmæni rækis næghatiæn æuhlin æha, kæni mæni mæmæ, "Otætælig-to e næghatiæn ræha iæni æpæha iætæm in tærah tæhmin. 7 ?Mætæu tæhro e Uhgîn? In tæmitæpin ræhan min nætæmimi, kæni ilah kæutasæk=pæn kæm in nian ræfin e nærauiæ mine lapin min ræfin. ?Kæni nikitæmah tæhti mæmæ in otæni=pæn kæm lah mæmæ, 'Pæh pipim'? Kæpæ. ?Kæni nikitæmah

I 17:31 Mat 24:17-18 II 17:32 Jen 19:26 III 17:33 Luk 9:24
IV E kopi æuas min næuvein ræha Niutestimin iætæm kæmætei e næghatiæn Kris aupæn, kæmilpin næghatiæn min u ræha fes 36: Iætæmi keiu okætuasum, kæni okos rækis kæti, kæpæh kæti. V Nipæti næghatiæn u mæmæ, e nian Iesu in otuva lan, nætæmimi ræfin okoteruh. VI 18:1 Kol 4:2; 1Tæs 5:17

tæhti mæmæ in ko tæsasiruian uæhai æmæ e ræhan min? Kæpæ. 8 Iætæni=pinæ kæm tæmah mæmæ nipæhriænian, in otasiru uæhai æmæ e ræhan min, kæni mol vivi ræhalah nærahian. ?Mætæu nian iæu Næti Iætæmimi oiækætælig=pa min lan e niftæni, oiækæh nætæmimi næuvein nætæm kæutæhatætæ e Uhgîn, uæ kæpæ?"

**Næghatiæn æuhlin
ræha Faræsi mine
iætæm tatos mæni ræha takis**

9 Kæni Iesu tæmæni næghatiæn æuhlin kæti kæm nætæmimi næuvein nætæm nikilah tæhti mæmæ ilah kotæhruahru motapirækis nætæmimi ræfin, kæni motæsäl iahu e lah. 10 In tæmæni mæmæ, "Suah mil keiu kæmian æpæha e Nimæ Ræha Uhgîn mæmæ kuæfaki. Kæti, in Faræsi, kæni kæti in iætæmi tatos mæni ræha takis. 11 Kæni Faræsi tæmæhtul mæmæ tæfæfaki, kæni in mætæni aru æmæ in, mætæni mæmæ, 'Uhgîn, iætæni-vivi ik mætæu-inu næmol mæmæ iækol iætæpin lak, mæ inæha nætæmimi kotolkeikei pik mæni kæni mæuteiuæ mæmæ kotaklæh lan, kæni mæutol tærah, kæni mæutaklæh e pætan ræha iætæpin. Mætæu iæu iæsoliæn kæmæ ilah. Kæni iæu min iæsoliæn kæmæ suah kæha iætæm tatos mæni ræha takis. 12 Nian keiu e næfakiæn kætiæh, iætætuakæm mætæpæh nauæniæn mætæfaki kæm ik. Kæni næmæ iækos natimnati ten, iætos rækis kætiæh mætæfinæ kæm ik.' VII

13 "Mætæu suah kæha, iætæmi tatos mæni ræha takis, in tæmæhtul=pæn isæu, kæni mætaulis mæsæsäl pærian e negæu e neai kæni mæfaki. Kæni nikin titægæt mætæsæk mætæhti mankilahan mætæni mæmæ, 'Uhgîn, iæu iætæmi tærah. !Nikim teiuaiu ohniæu!'" VIII

14 Kæni Iesu tæni mæmæ, "Iætæni kæm tæmah. Nian suah mil u okiatælig=pæn lahuænu, iætæmi ræha takis, in otæhruahru e næhmti Uhgîn. Mætæu Faræsi, in tæsoliæn lanæha, mætæu-inu iætæmi tæfæfari aru in, Uhgîn otosiæhu, mætæu iætæmi tatosiahu aru in, Uhgîn otæfæri." IX

**Kælkælæh min kæmæhuva o Iesu
(Mat 19:13-15; Mak 10:13-16)**

15 Kæni nætæmimi næuvein kæmotos ræhalah min iæpæou mætmætig min mæhuva kæm Iesu mæmæ in otælæhu=pæn næhlmin e lah kæni mæfaki o lah. Mætæu nian ræhan min nætæmimi kæmotæh ilah, kæni motæniæhu ilah. 16 Mætæu Iesu tæmauin e iæpæou min æha mæ okæhuva ohni, kæni mæni=pæn kæm ræhan min natætælig mæmæ, "Sotæniæhuian iæpæou min mæmæ okæsæhuvaian ohniæu, pæh ilah okæhuva ohniæu, mætæu-inu Narmænigian Ræha Uhgîn in ræha nætæmimi min u kotæhmen e iæpæou min u. 17 Iætæni pæhriæn kæm tæmah mæmæ, næmæ iætæmi kæti tæsölkeikeian mæmæ oteiuaiu mæhmen e kælkælæh min u kæti mupæh Uhgîn tarmænig lan, ko in tæsätig ahgæliæn Narmænigian Ræha Uhgîn." X

VII 18:12 Aes 58:1-4; Mat 23:23 VIII 18:13 Sam 51:1 IX 18:14
Mat 23:12 X 18:17 Mat 18:3

Suah kəti rəhan nautə tepət

(Mat 19:16-30; Mak 10:17-31)

18 Kəni iətəmi asoli kəti təmāni=pən kəm Iesu mēmə, "Iəgətun, ik iətəmi təuvir. ?Oiakəhro mos nəmiəgəhien itulin?" 19 Kəni Iesu təmāni=pən kəm in mēmə, "?Təhro nətəuin lak mēmə iəu iətəmi təuvir? Suah kəti tikə in iətəmi təuvir, mətəu Uhgīn əmə in təuvir. 20 Ik nəkəhrun nəghatien min e Lou rəha Uhgīn tətəni mēmə, "Sakləhien e pətan rəha iətəpisi, məsohamuien iətəmimi, məsakləhien e natimnati, məseiuəien e kot, misiai rəham tatə mine mēmə." II

21 Kəni suah u təmāni mēmə, "Natimnati min rəfin u, iəmol rəfin ilah, nian iəmətəkəku mətəuərus=pa u rəueiu." 22 Nian Iesu təmətəu nəghatien əha, kəni tənī=pən kəm in mēmə, "Nati kəti min əmə əha ikīn onəkol. Uvən mol nətəmimi kotos nəhmti rəham nautə rəfin agin, kəni məfən mənī lan kəm nanrah min. Kəni ik onəkōs nəuviriən tepət əpəha e negəu e neai. Kəni muva muərisig lak, mol mēmə rəhak iətəmimi."

23 Mətəu nian təmətəu nəghatien min əha, nikin təmərəou mətəu inko rəhan nautə tepət. 24 Kəni nian Iesu təməsəl=pən meruh mēmə nikin nəpəou, kəni tənī mēmə, "!Ei, tiəkis agin o iətəmi rəhan nautə tepət mēmə in otuva matig ahgəl e Narməniğiən Rəha Uhgīn! 25 Tiəkis mēmə kau otuvən=pən e nīpəg nitil, mətəu tiəkis pik mēmə iətəmi rəhan nautə tepət otuva matig ahgəl e Narməniğiən Rəha Uhgīn." III

26 Kəni nətəmimi u kəutətəu nəghatien əha kəmotəni mēmə, "?Nəmə tiəkis o iətəmi rəhan nautə tepət, kəni pəh əha in təhmen mēmə otos nəmiəgəhien əha?"

27 Mətəu in təmāni mēmə, "Nati nak u tiəkis pik agin, mə ko nətəmimi kəsotolien, mətəu Uhgīn in təhrun nolien."

28 Kəni Pitə təmāni=pən kəm in mēmə, "?Mətəu təhro e timah? Iəmotəpəh rəfin rəhatimah natimnati kəni məhuva mēmə iəkəhuərisig lam."

29 Kəni Iesu təmāni=pən kəm lah mēmə, "Iətəni pəhriən kəm təmah mēmə, iətəmi təmərəpəh rəhan nimə, uə rəhan pətan, uə pian min, uə rəhan tatə mine mēmə, uə rəhan kəlkələh min mətəu-inu in tatitəu=pən Narməniğiən Rəha Uhgīn, 30 kəni e nəhue niftəni u, in otos natimnati tepət tapirəkis ilah min u təmərəpəh ilah, kəni uərisig, in otos min nəmiəgəhien itulin."

Iesu təmāni pətiğəm rəhan nimisiən

(Mat 20:17-19; Mak 10:32-34)

31 Kəni Iesu təmāni=pən kəm rəhan tueləf natətəlig min mēmə okohiet e nimənin nətəmimi məhuva kətiəh motuhapumīn ilah min, kəni təmāni=pən kəm lah mēmə, "Otətəlig-to. Rəueiu kəhuvən əpəha ilis

I 18:18 Luk 10:25 II 18:20 Eks 20:12; Dut 5:16-20 III Nəghatien Kris əhruahru tətəni mēmə, "Tiəkis o kaməl otuvən=pən e nīpəg nitil." Kaməl in nati miəgəh asoli kəti tapirəkis kau.

Jerusiləm, kəni natimnati min iətəm iəni min rəha Uhgīn aupən kəmotəni lak, Nəti Iətəmimi, e nauəuə min rəhalah, ilah okəhuva motol nīpəhriənien. IV³² Nətəmimi okotegəhan=pən lak e nəhlmi Nanihlua min, kəni nətəmimi okotəghati motaləh əuvsan lak, motol=pən əmə iəu, motagəh əpis nəhmtək, V³³ kəni okalis iəu, kəni kohamu iəu. Mətəu e nian tatol kisil lan, oiakəmiəgəh min."

34 Mətəu kəsotəhrunien rəhan nəghatien min. In təhmen=pən e nəghatien iətəm nīpətīn tətəhluaiğ, kəni kəsotəhrunien nīpətī nəghatien min əha. VI

Iesu təmol vi iətəmi kəti nəhmtin tərəh

(Mat 20:29-34; Mak 10:46-52)

35 Nian Iesu təmuva iuəkīr o taun əha Jeriko, suah kəti in tətəharəg e nīkali suaru nəhmtin tərəh. Nian rəfin in tətəsiə e mənī o nətəmimi. 36 Kəni nian iətəmi əha nəhmtin tərəh təmətəu mēmə nətəmimi tepət kəutaliuək e suaru, kəni in təmətəpuəh mēmə, "?Nati nak əha katol?" 37 Nətəmimi kəmotəni=pən kəm in mēmə, "Iesu əpəha, iətəm Nasərit, tətaliuək e suaru."

38 Kəni təmagət əfəməh mēmə, "!Iesu! !Mipi kig Təftit! !Asiru lak!"

39 Kəni nətəmimi min u kəutaliuək məutaupən e Iesu, kəmotagət lan, motəni mēmə, "!Sagətien!" Mətəu in təmagət əfəməh təhmin mēmə, "!Mipi kig Təftit! !Asəkəhruiən iəu masiru lak!"

40 Kəni Iesu təməhtul təmāni=pən kəm lah mēmə okotit məhuva. Kəni nian kəmotit məhuva iuəkīr, Iesu tətəpuəh ohni mēmə, 41 "?Nəkolkeikei mēmə iəkol nak kəm ik?" Kəni in təmāni mēmə, "Iərməniğ, iəkolkeikei mēmə oiakair meruh nati."

42 Kəni Iesu təmāni=pən kəm in mēmə, "Air meruh nati. Rəham nəhatətəien tinol vivi ik." 43 Əmeiko rəueiu agin min, təmair minateh nati, kəni mi-natuərisig e Iesu, mətəni-vivi Uhgīn. Kəni nian nətəmimi rəfin kəmoteruh nati əha, ilah kəməutəni-vivi Uhgīn.

Iesu mine Sakias

19 Kəni Iesu təmalieuək muvən imə e taun u Jeriko matuvən mēmə otiet=pən e nīkalin nəuvetin min kəti.

2 Kəni e taun əha, suah kəti əha ikīn, nərgin u Sakias. In iətəmi asoli kəti rəha nətəm kəutos mənī rəha takis, kəni in rəhan nautə tepət. 3 Kəni in tolkeikei mēmə oteh-to mēmə Iesu in pəh, mətəu təruru neruhien mətəu in təkuekīr, nətəmimi kəutəhtul pəsīg lan.

4 Kəni in təmai u aupən muvən məri e nigī kəti, nərgin u sikəmo, mēmə otəhrun neruhien Iesu nian in otuva=pa in ikīn.

5 Kəni nian Iesu təmuva əhruahru əha ikīn, təməsəl-pəri meruh, kəni mənī=pən kəm in mēmə, "Sakias. Eiuai uəhai, mətəu rəueiu ko iəkəkeikei muvən mauən əpəha e rəham nimə." 6 Kəni Sakias təmeiuai u

uəhai əmə, kəni mit Iesu mian əpəha iman ikin imə, kəni nikin təmagiən.

⁷ Mətəu nian nətəmimi kəmoteruh natimnati min əha, kəni kəutasieuən kəm lah min o noliən əha məutəni nikalī Iesu məmə, "Suah əha tətuvən e nimə rəha iol təfəgə tərāh." ^I

⁸ Kəni nian kinəhuvən rəkis e nīpəgnəua nimə rəha Sakiəs, in təhtul məni kəm İərmənīg məmə, "İərmənīg, ətəlig-to. Oiakəuəri rəhak natimnati mol nəhmtin keiu, kəti rəhak, kəni kəti iəkəfən kəm nanrah min. Kəni natimnati iətəm iəmakləh lan o suah kəti, oiakəlpin mau kuvət." ^{II}

⁹ Kəni Iesu tənī=pən kəm in məmə, "Rəueiu Uhgīn tinosmiəgəh ik mine rəham min, mətəu-inu ik min, nəməhatətə e Uhgīn, kəni ik nəuaniləuis pəhriən kəti rəha Epraham. ^{III}¹⁰ Kəni iəu, Nəti İətəmimi, iəmuva məmə iəkəsəl e nətəmimi iətəm kəmotəluēi, kəni mosmiəgəh ilah." ^{IV}

Nəghatiən əuhlin

rəha nətəmimi nətəm kəmotos məni rəha iərmənīg rəhalah

¹¹ Nian nətəmimi kəməutətəlig e Iesu, in təmətəkeikei mətəni nəghatiən əuhlin kəm lah mətəu-inu in tīnuva iuəkīr o Jerusiləm, kəni nīkilah təhti məmə Narmənīgīən Rəha Uhgīn otəsuvəhiən əha rəueiu tuva. ¹² Kəni təməni=pən kəm lah məmə, "İərmənīg kəti tolkeikei məmə in otuvən isəu meruh kig asoli agin məmə kig asoli otəfəri in mol kig lan əpəha iman ikin, kəni in otəpanitəlig=pa min. ¹³ Kəni in təmauīn e rəhan noluək min ten, kəni məuəri məni asoli kətiəh kətiəh e lah. ^V Kəni in təməni=pən kəm lah məmə, "İtəmah onəkotəkeikei motalkut o məni u o noliən nətin mətəuərus=pən iəu iəkītəlig=pa min."

¹⁴ "Mətəu nətəm iman ikin kəsotolkeikeiən suah kəha, kəni motahli=pən nətəmimi nəuvein kotos nəghatiən məhuvən kəm kig asoli agin məmə, "İtimah iəsotolkeikeiən məmə suah u otərmənīg e timah."

¹⁵ Mətəu kəmləfəri iərmənīg u kol kig lan, kəni in təmitəlig=pa min. Kəni suah u təmauīn e rəhan noluək min iətəm in təməuəri rəhan məni kəm lah. In tolkeikei məmə otəhrun məmə ilah kəmotətəuərus məni nak nian in təmətatīg əpəha isəu.

¹⁶ "Kəni iətəm təmaupən muva mənī=pən kəm in məmə, "İərmənīg, nəmələhu=pa mənī kətiəh e nəhlmək, kəni iəmətəuərus mənī ten min." ¹⁷ Kəni rəhan iərmənīg təməni=pən kəm in məmə, "Ik ioluək təuvir, nəmol nati iətəm in təuvir. Mətəu-inu nəmol uək təuvir o neruh viviən nati iətəm təkəku, kəni rəueiu əha oiakəgəhan lam məmə ik onəkərmənīg e taun ilah ten." ^{VI}

¹⁸ "Kəni iətəm tətəuərişig lan təmuva mənī=pən məmə, "İərmənīg, nəmələhu=pa mənī kətiəh e

^I 19:7 Luk 15:2 ^{II} 19:8 Eks 22:1; Nam 5:6-7 ^{III} 19:9 Luk 13:16; Uək 16:31 ^{IV} 19:10 Luk 15:4; Jon 3:17; 1Tim 1:15 ^V Kəni iərmənīg təməfən mənī kətiəh kətiəh kəm rəhan ioluək ten, kəni mənī kətiəh in təhmen=pən e uan-hanrit-tausin vatu. ^{VI} 19:17 Luk 16:10

nəhlmək, kəni iəmətəuərus mənī faif min." ¹⁹ Kəni iərmənīg təməni=pən kəm in məmə, "Ik onəkərmənīg e taun ilah faif."

²⁰ "Kəni ioluək kəti min təmuva mənī=pən kəm in məmə, "İərmənīg, inu rəham mənī. İəməlis-ərain e napən, kəni məhluəig vivi lan. ²¹ İəu iəməgin lam mətəu-inu, iəkəhrun məmə ik iətəmi noliən rəham tiəkis. Ik natos natimnati kəsəniəmə məmə rəham, kəni matos nauəniən e nasumiən min rəha nətəmimi pisin min."

²² "Kəni iərmənīg təməni=pən kəm in məmə, "İk ioluək tərāh! E rəham əmə nəghatiən, iətakil ik məmə nəmol tərāh agin. Nəmə ik nīnəhrun rəkis məmə iəu iətəmi iəkis, kəni iətos natimnati iətəm kəsəniəmə rəhak, kəni matos nauəniən e nasumiən min rəha nətəmimi pisin min, ²³ kəni təhro nəməsosiən rəhak mənī muvən məfən e bank, kəni nian iəkītəlig lan, iəkəhrun nosiən rəhak mənī ilau nətin."

²⁴ "Kəni təməni=pən kəm rəhan min nətəmimi məmə, "Otos rəkis rəhan mənī, kəni motəfən kəm suah u rəhan mənī ten."

²⁵ "Kəni ilah kəmotəni məmə, "İərmənīg, təsəhru-ahruīən mətəu-inu rəhan mənī ten rəkis!"

²⁶ "Kəni iərmənīg təməni=pən kəm lah məmə, "İətəni kəm təmah məmə, iətəmimi iətəm tatos nati kəti, kəmanəfən min nəuvein min kəm in. Mətəu iətəmi rəhan nati kəti tikə, kəpanos rəkis rəhan natimnati rəfin. ^{VII}²⁷ Kəni rəueiu, rəhak tikimir min iətəm kəməsotolkeikeiən iəu məmə iəkuva kig rəhalah, onəkotit ilah məhuva, kəni motuhamu ilah e nəhmtək."

Iesu təmuvən Jerusiləm

(Mat 21:1-11; Mak 11:1-11; Jon 12:12-19)

²⁸ Kəni nian Iesu təməghati rəkis, kəni in təmalieuək maupən matuvən əpəha ilis Jerusiləm, kəni nətəmimi kəmətuərişig lan. ²⁹ Nian kəməhuva iuəkīr o lahuənu mil u keiu, Petfas mine Petəni e Nītəuət Rəha Nigi U Olif, kəni in təməni=pən kəm rəhan mil keiu iətəmimi məmə, ³⁰ "Onəkian əpəha lahuənu ikin kəmotəpən ikin. İkin əha, onəkueh nəti togki kəti kəsasə əhanəhiən lan. Nəkiatis nīləuis lan muasig miəuva u ikinu. ³¹ Kəni nəmə suah kəti tətəpuəh o təlau məmə, "Nətiatis togki o nak?" kəni onəkəuəni=pən kəm in məmə, "İərmənīg, in tolkeikei məmə otol nati kəti lan."

³² Kəni kəmian mueruh natimnati rəfin tol əmə məmə inu Iesu təməni. ³³ Kəni nian kəmətiatis nəti togki, kəni nətəmimi min rəha togki kəmotətapuəh o lau məmə, "İE! Nətiatis nəti togki o nak?" ³⁴ Kəni ilau kəmuəni=pən məmə, "Kəpə. İərmənīg tolkeikei məmə otol nati kəti lan." ³⁵ Kəni kəmuasig miəuva kəm Iesu, kəni kəmuəpəg rəhalau kəti napən muəhtərain nəmtah nəti togki lan, kəni muasiru e Iesu təri masuə e nəti togki. ³⁶ Nian təmasuə lan minətuəvən, kəni rəhan min nətəmimi kəmotəpən motəpəg rəhalah min kəti napən motəpenə e suaru. ^{VIII}

^{VII} 19:26 Mat 13:12; Luk 8:18 ^{VIII} Nian kəmotəpəg rəhalah min kəti napən motəpenə e suaru məmə togki otaliuək lan, inu nəmtətiən rəha nīsiəiən rəhalah o Iesu.

³⁷ Nian Iesu tinatuvu iuäkir o Jerusiläm mätasuä e togki mäteiuaiu e Nitäuät Rəha Nigi U Olif, kəni nətəmimi min rəfin rəhan nikilah təmagiən, kəni minautəni-vivi Uhgın mäutagət əfəmäh o nati apispis min ilah kəmoteruh in təmatol. ³⁸ Kəni ilah mäutəni mämə,

“!İərməniğ Uhgın tətətiğ ilau kig u iətəm tətuvu e nərgin! ^I

Pəh nəməlinuian otatig əpəha e negəu e neai, kəni əpəha ilis ilis agin e negəu e neai, okətəfəri nərgi İərməniğ Uhgın!”

³⁹ Kəni Farəsi min nəuvein əha kəutətiğ əha ikin kəmotəni=pən kəm in mämə, “İəgətun. Əniəhu rəham min nətəmimi mämə okəsotagətiən.”

⁴⁰ Mətəu in təməni=pən kəm lah mämə, “Nəmə nətəmi min u kəsotagətiən, kəni kəpiel əpnəpin min u, ilah okotagət əfəmäh.”

Iesu təmasək o nətəm Jerusiläm

⁴¹ Kəni nian Iesu təmuva iuäkir meruh taun əha Jerusiläm, in təmasək o nətəmimi min əha ikin əha.

⁴² Kəni in təni mämə, “Kəsi, iəmolkeikei pik mämə itəmah min nəmotəhrun natimnati min iətəm okotəfinə nəməlinuian kəm təmah e nian u rəueiu. Mətəu kəpə. Kəni rəueiu, natimnati min əha kəutəhlu-aig ko nəsoteruhien. ⁴³ Mətəu e nian min iətəm otuva o təmah, rəhatəmah tikimiri min okəhuva motəhtul titəlau e təmah, okotel niftəni motətu-pəri motol əpətin rəhatəmah taun, kəni motəhtipəsigi lan mämə onəsəhietien. ⁴⁴ Kəni ilah okotərakin rəfin nimə e taun rəhatəmah, kəni ko kəpiel kəti mine rəha nimə min otəsəhtulien. Kəni okotohamu itəmah rəfin itəmah kəlkələh min rəhatəmah. Natimnati rəfin u otuva mətəu-inu itəmah nəmoteruh mətəu nəmə-sotəhrunien nian iətəm Uhgın təmuva mämə in otosmiəgəh itəmah lan.” ^{II}

Iesu təməhgi pətigəm nətəmimi iətəm kəutol makit e Nimə Rəha Uhgın

(Mat 21:12-17; Mak 11:15-19; Jon 2:13-22)

⁴⁵ Kəni Iesu təmuvən Jerusiläm, kəni muvən e iat rəha Nimə Rəha Uhgın meruh nətəmimi kəutol makit ikin, kəni mətəhgi pətigəm ilah. ^{III}⁴⁶ Kəni in təməni=pən kəm lah mämə, “Kəmətəi rəkis e Nauəuə Rəha Uhgın mämə, ‘Rəhak nimə, in nimə rəha nəfak-iən,’ ^{IV} mətəu itəmah ninautol tinuva mämə ‘nimə kəti iətəm nakləh min kəutəhluəig ikin.’” ^V

⁴⁷ Kəni uərisig lan, e nian min rəfin, Iesu təmətəgətun əpəha imə e Nimə Rəha Uhgın. Kəni pris asoli min, mine nəgətun min rəha Lou, mine nətəmimi asoli min rəha nətəm Isrel, kəməutəsəl e suaru mämə okotuhamu Iesu, ^{VI}⁴⁸ mətəu kəsotəhien suaru kəti mətəu-inu nətəmimi rəfin kətolkeikei pik mämə okotətəu

^I 19:38 Sam 118:26 ^{II} 19:44 Luk 21:6 ^{III} Afin-to e tiksınəri “Nimə Rəha Uhgın” o nəhrunien natimnati nian Iesu təmuvən məhgi pətigəm nətəmimi e Nimə Rəha Uhgın. ^{IV} 19:46 Aes 56:7 ^V 19:46 Jer 7:11 ^{VI} 19:47 Luk 21:37

nəghatien min rəhan, kəni nəghatien rəhan tətəkəlim vivi rəhalah nətəligiən.

Nətapuəhien mämə pəh təmegəhan e Iesu mämə otol uək

(Mat 21:23-27; Mak 11:27-33)

²⁰ Nian kəti, Iesu təmətəgətun nətəmimi əpəha e Nimə Rəha Uhgın, kəni mətəni pətigəm nanusien təuvir rəha Uhgın kəm nətəmimi. Kəni pris asoli min, mine nəgətun min rəha Lou, mine nətəmimi asoli min rəha nətəm Isrel kəməhuva moteh in, ² kəni kəmotətapuəh ohni mämə, “?Əni-to kəm timah mämə natol natimnati min əha e nəpətien əhro? ?Kəni pəh təmegəhan lam natol natimnati min əha?” ³ Kəni Iesu təməni=pən kəm lah mämə, “Təuvir əmə. İəu iəkətapuəh min e nəghatien kəti kəm təmah, kəni itəmah onəkotaupən motuhalpin=pa kəm iəu. ⁴ ?Pəh təmegəhan e nəpətien kəm Jon mämə in otol bəptais e nətəmimi, Uhgın uə iətəmimi əmə?”

⁵ Kəni kinəutəni nəghatien u kəm lah min, mäutəni mämə, “Nəmə kotəni mämə Uhgın təmegəhan lan, kəni in otəni mämə, ?Mətəu təhro nəsotəniən nıpəhrinien e nəghatien rəha Jon?” ⁶ Mətəu nəmə kিতah kotəni mämə nətəmimi əmə kəmotegəhan lan, kəni nətəmi min əha okotəhti itah e kəpiel mətəu-inu ilah kinotəni rəkis nıpəhrinien e Jon mämə in iəni kəti rəha Uhgın.” ⁷ Kəni ilah kəmotuhalpin mämə, “İtimah iəsotəhrunien mämə pəh təmegəhan lan.” ⁸ Kəni Iesu tənı=pən kəm lah mämə, “Kəni iəu min, ko iəsəniən mämə pəh təmegəhan e nəpətien kəm iəu mämə iəköl natimnati min u.”

Nəghatien əuhlin e nasumiən rəha krep

(Mat 21:33-46; 22:15-22; Mak 12:1-17)

⁹ Kəni Iesu təməni nəghatien əuhlin kəti kəm nətəmimi mämə, “İətəmi asoli kəti təmərfəi nıləuis u krep e nasumiən asoli rəhan. Kəni mələhu=pən nasumiən u e nəhlmi nətəmimi nəuvein, kəni ilah okəutasum kəni məutəfəl, kəni nian rəha nəuləkien, kəni ilah okotəfən nəuətəin kəm in. Kəni in təmuvən əpəha e nitəni pisin kəti min, kəni minatig minos nian tēpət. ^{VII}

¹⁰ “Kəni nian krep təmol nəuan kəni minatimarəg, iətəmi asoli u təmahli=pən rəhan kəti ioluək mämə in otuvən meruh nətəm kəutasum e rəhan nasumiən mämə okotəhli nəua krep, kəni motəuəri motəfən rəha iətəmi asoli nəuvein. Mətəu nətəmimi min əha kəmotəhtul motəhti ioluək əha, kəni motəhli=pən titəlig kəni məsotəfəniən nəua krep nəuvein kəm in. ¹¹ Kəni iətəmi asoli təmahli=pən min rəhan kəti ioluək. Kəni ilah kəmotəh min, kəni motol aulis in, kəni motəhli=pən titəlig məsotəfəniən nəua krep kəti kəm in mine. ¹² Kəni in təmahli=pən min kəti, kəni ilah kəmo-

toh motəfən nıməgim kəm in, kəni motəraki pətigəm lan.

13 “Kəni iətəmi asoli rəha nasumiən təni məmə, ‘?Oiakəhro əha rəueiu? Təuvir məmə iəkahlı=pən nətik əhruahru, iətəm iəkolkeikei pik. Nikik təhti mətə okotisiai in.’ Kəni in təmahlı=pən.

14 “Mətəu nian nətəmimi mın əha kəmoteruh, kəni kəmotəni kəm lah mın məmə, ‘Nətı iətəmi asoli əpə tətətuva u nian kəti nasumiən tuva mol rəhan lan. Pəh kotohamu, kəni kitah kotos nasumiən u rəhan məmə rəhatah.’ 15 Kəni kəmotaskəlīm motatu pətigəm lan e nasumiən, kəni motoh motohamu.

“?Kəni tol lanəha, iətəmi asoli rəha nasumiən otol nak e nətəmimi mın əha? 16 In otuva kəni moh nətəmimi mın əha mohamu ilah, kəni in otələhu=pən nasumiən asoli əha tuvən e nəhlmi nətəpisin.” I

Kəni nian nətəmimi kəmautətəlig lan kəmotətəu nəghatiən əha, məutəni məmə, “!Təuvir məmə, otəsöl aginiən nati əha!”

17 Mətəu İesu təməsəl=pən meruh ilah, kəni məni məmə, “?Mətəu nəghatiən u nıpətin nak? Nauəuə Rəha Uhgın tətəni məmə, ‘Kəpiəl iətəm nətəmimi rəha nuvləkiniən nımə kəmotəraki lan,

in tinuva kəpiəl keikei rəha nolıən nımə.’ II

18 “Nətəmimi rəfin nətəm okotəmei motorin=pən ilah e kəpiəl əha, kəni nikilkililah otitəgıt-əgıt. Kəni nəmə kəpiəl əha otəmei məhti iətəmi kəti, kəni in otəuvtəuvtə mərah agın.’ III

19 Kəni nəgətun mın rəha Lou, mine pris asoli mın kəmotəhrun məmə nəghatiən əuhlin u rəhan tətəni əmə ilah, kəni tol lanəha, ilah kəutəsəl e suaru məmə okotaskəlīm uəhai əmə, motləfən e kaləpus, mətəu kinotəgın e nətəmimi, kəni motəpəh.

?Təhruahru məmə nətəmimi okotətəu takis kəm Sisə, uə kəpə

(Mat 22:15-22; Mak 12:13-17)

20 Kəni nəgətun mın rəha Lou, mine pris asoli mın kəutəsəl vivi o İesu məmə okotətəu nəghatiən kəti rəhan u təsəhmen əhruahruıən. Kəni o nəghatiən u, okotəfən in e nəhlmi iətəm kəti rəha kəpmən rəha Rom. Kəni kəmotahlı=pən nətəmimi nəuvein məmə ilah okəhuvən motol kəuit kəsua e İesu. IV21 Kəni kəuit kəsua mın kəməhuvən motətəpuəh o İesu məmə, “İəgətun. İtimah iəkotəhrun natimnati mın iətəm nətəni mine natimnati iətəm nətəgətun nətəmimi lan, kotəhruahru vivi. Ik onəsoliən nolıən pisin kəm suah kəti, kəni matig mol pisin mın kəm suah kəti. Mətəu onəköl təhmen-əhmen əmə kəm lah rəfin. Kəni ik nətəghati əmə e nıpəhriənıən mətəgətun nətəmimi e suaru rəha Uhgın. 22 Kəni tol lanu, əni-to kəm təmahlı

I Nəghatiən əuhlin u tətəghati e nətəmimi pisin pisin mın tətəpət. İətəmi asoli rəha nasumiən tətəgətun=pən Uhgın. Kəni nasumiən rəha krep tətəgətun=pən nətəmimi rəha İsrəl. Nətəm kəutasum tətəgətun=pən nətəmimi asoli mın rəha nətəm İsrəl. İol əhrui nati rəha iətəmi asoli tətəgətun=pən İəni mın rəha Uhgın. Kəni nətı iətəmi asoli tətəgətun=pən Kristo İesu. II 20:17 Sam 118:22 III 20:18 Aes 8:14-15 IV 20:20 Luk 11:54

məmə, təhruahru e Lou rəhatah məmə okotətəu takis kəm Kig Sisə u in iətəmi asoli agın rəha kəpmən rəha Rom, uə kəpə?”

23 Mətəu İesu təməhrun rəkis məmə kəutol kəuit kəsua kəm in, kəni in təməni=pən kəm lah məmə, 24 “Otəgətun-to məni V kəti kəm iəu. ?Narmi pəh u tətətig e məni u? ?Kəni nərgi pəh u tətətig e məni u?” Kəni kəmotəni məmə, “Narmi Sisə, mine nərgi Sisə.”

25 Kəni in təməni=pən kəm lah məmə, “Kəni ko nəmə natimnati rəha Sisə, əfən kəm Sisə. Kəni natimnati rəha Uhgın, əfən kəm Uhgın.”

26 Kəni e nəhmtı nətəmimi ərəfin, nəghatiən mın iətəm kəutətəpuəh lan, ko kəsələs iəhuıən İesu lan. Mətəu narmiləh təmiuvig pik e nəghatiən iətəm İesu təmuhəlpın, kəni kəməsotəghatiən.

?Təhro e iətəmi timis kəni məmiəgəh mın?

(Mat 22:23-33; Mak 12:18-27)

27 Kəni Satusi mın nəuvein kəməhuva o İesu. İlah kəutəni məmə nian iətəmi timis, ko təsəmiəgəh mınıən. 28 Kəni kəmotətəpuəh e nəghatiən kəti kəm İesu məmə, “İəgətun. Mosis təmətəi=pən e Lou rəhatah məmə nəmə iərman kəti otimis, kəni məpəh rəhan pətan, kəni məsuələsiən nətılau kəti mine, kəni pian otəkeikei mit pətəlimis əha, məmə okuələs nətılau kəti ko, kəni suakəku u otos nımei rəhan tətə asoli əpəha tinimis rəkis. VI

29 “Tol lanəha, nəman ilah səpın, u rəhalah tətə kətiəh. Kəni iətəm tətəp e lah təmaupən mit pətan kəti, kəni məsuələsiən nətılau kəti, kəni mımis. 30 Pian iətəm tətəuərisig lan, tətım mın pətəlimis u, mətəu in mın təmimıs, kəni kəməsuələsiən nətılau kəti. 31 Kəni uərisig lan, pıalah kəti mın tətım mın pətəlimis u, mətəu in mın təmimıs. Kəni pian mın əha ilah rəfin səpın kəmotit pətan u, mətəu kəsotələsiən nətıləh kəti, ilah kəmoəhmıs ərəfin. 32 Kəni uərisig lan, pətəlimis u timis mın. 33 İnəha nətəmimi səpın, ilah pıalah mın kəmotit pətan əha. ?Mətəu e Naunun Nian, nian nətəmimi okotəmiəgəh mın e nımisiən, pətan əha in rəha pəh lan?”

34 Kəni İesu təməni=pən kəm lah məmə, “E nian u rəueiu e nəhue nıftəni u, nəman mine nıpətan kəutol marit. 35 Mətəu e nian rəha nətıgıən vi, otəsoliən lanəha. Nətəmimi nətəm Uhgın nıkin tətəgıən o lah məmə ilah okotəmiəgəh mın e nımisiən, kəni in otos ilah məhuvən kotatig e nətıgıən vi. Kəni ko ilah okəsotoliən marit, kəni ilah okəsotohtəu-pəniən nolıən rəha marit, 36 mətəu-inu ilah ko kəsəhmıs mınıən. Kəni ko kəsəhmıs mınıən mətəu-inu, ilah okotəhmen əmə e nəgelo mın nətəm kəsəhmisiən, kəni məsotoliən marit, kəni məsotəməkiən e kəlkələh mın. Kəni ilah mın u nətəm Uhgın təmol ilah kotəmiəgəh mın e nımisiən, ilah mın nənətı Uhgın. VII37 Kəni kotəhrun

V Məni u in sillin kəti rəha Rom, kətəni məmə Tənariəs. Okotəkeikei motətəu takis e məni əha tətuvən kəm Sisə. VI 20:28 Dut 25:5 VII Nətəmimi u kəutatig rəueiu e nəhue nıftəni u, kəutol marit məmə okotəmək e kəlkələh mın. Mətəu nəmə iərman kəti o

məmə inu otuva mol nıphrıanıan lan mətəu-inu, nauəuə rəha Mosis tətəgətun mın məmə nıan nətəmi-mi okohmis, ilah okotəmiəgəh mın. E nəniən rəha nıgı iətəm nıgəm təmatuəu=pən lan, Mosis təmauın e İərmənıg məmə in 'Uhgın rəha Epraham, Uhgın rəha Aisək, mıne Uhgın rəha Jekəp,'^I nati əpnarıpın ilahal kəmlımis rəkis nuvəh nəuətın.³⁸ Uhgın u, in Uhgın rəha nətəm kəutəmiəgəh, mətəu səniəmə in Uhgın rəha nətəm kəmoħmis, mətəu-inu in tateh nətəmimi mın rəfın məmə ilah okotəmiəgəh, nati əpnarıpın nəmə kəmoħmis rəkis uə kəutəmiəgəh əhanəh."

³⁹ Kəni nəgətun mın rəha Lou nəuvein kəmotəni=pən kəm İesu məmə, "İəgətun, nəmuħalıpın vıvı pəhriən."⁴⁰ Kəni kəmotəgın o nətapuəh mınıən nəghatıən kəti mın tol lanəha.

Kıg Tefıt mıne Kristo

(Mat 22:41-46; Mak 12:35-37)

⁴¹ Kəni İesu təməni=pən kəm lah məmə, "Təhro nətəmimi kəutəni məmə Kristo iətəm Uhgın təməni məmə otahlı=pa, in mıpı Kıg Tefıt?"⁴² Mətəu-inu e Nauəuə Rəha Nəpuən Mın, II Kıg Tefıt aru əmə təməni məmə,

'İərmənıg Uhgın təməni=pən kəm rəhak İərmənıg III məmə, "Əharəg u e rəhak maru, ikın ima nəsanəniən mıne nısiəiən,

⁴³ mətəuarus=pən iəu iəkələs iahu rəham tikimır mın, məlin=pən ilah əpəha ləhtəni e nəhıkəm, məmə nətərmənıg e lah." IV V

⁴⁴ Kıg Tefıt əhruəhru təməni məmə Kristo in rəhan İərmənıg. ?Kəni nəmə mıpı Tefıt əhruəhru əmə, kəni təhro matol rəhan İərmənıg lan?"

İesu təmagət e nəgətun mın rəha Lou

(Mat 23:1-36; Mak 12:38-40; Luk 11:37-54)

⁴⁵ Nətəmimi kəməutətəlig, kəni İesu təməni=pən kəm rəhan mın nətəmimi məmə,⁴⁶ "İtəmah onəkotəkəikei məutətəu vıvı itəmah kəni məsotohtəu-pəniən nolıən mın rəha nəgətun mın rəha Lou. İlah kətolkeikei məmə okəhuvən e nəpən əfəməh mın rəha nəfəriən məmə nətəmimi okoteruh=pən ilah lan. Kəni nıkilah tətəgıən nıan nətəmimi kəutəfəri nəhlmı lah kəm lah e nısiəiən əpəha e makıt. Kəni əpəha imə e nımə rəha nuħapumıniən, kətolkeikei məmə okotəharəg əupən əpəha təuvır ikın. Kəni e nıan rəha lafet, ilah kətolkeikei məmə okəhuvən mətəharəg əupən ikın nısiəiən ikın.⁴⁷ Kəni ilah kəutol tərəh kəni məutəkləh e nımə mın rəha pətəlimıs mın. Kəni ilah kəutəfəki əfəməh məuteıuə əmə məmə nətəmimi

pətan kəti tatuvən e nəgəu e neai, kəni təsımısiən, kəni kə təsolıən marıt məmə otemək. I 20:37 Eks 3:6 II "Nauəuə Rəha Nəpuən Mın" in "Ol Sam" e Bıslama Baebol. III Nətəmimi e nıan rəha İesu, kətoħrun məmə nəghatıən u "İərmənıg" e nəpuən u tətəghatı e Məsaıə iətəm Uhgın təməni məmə otahlı=pa. IV Nəghatıən Kris əhruəhru tətəni məmə, "İəköl rəham tikimır mın ilah okotəhmen e nati kəti iətəm kətəharəg matəfu-pəri nəhıkəm lan." V 20:43 Sam 110:1

okoteruh ilah ohni. Nəlpıniən rəha nətəmimi mın u in otəskasık məpirəkıs."

Pətəlimıs kəti təməfən rəhan məni kəm Uhgın

(Mak 12:41-44)

²¹ Kəni nıan İesu təməsal-pəri, məteruh vıvı nətəmimi mın u rəhalah nəutə tətəpət kəutəfən rəhalah məni e bokıs kətəfən məni ikın əpəha e Nımə Rəha Uhgın,² kəni in təmeruh pətəlimıs kəti ianrah tətəfən məni əkəku keıu əmə.^{VI3} Kəni İesu təni məmə, "Nıphrıanıən iətəni kəm təmah məmə, məni iətəm pətən u təməfən, in tapırəkıs rəha nətəmimi rəfın,^{VII4} mətəu nətəm rəhalah nəutə tətəpət kəmotəfən məni nəuvein mətəu inko in nati əpnarıpın o lah, rəhalah tətəpət mın əpəha ikın. Mətəu pətəlimıs u in ianrah pəhriən, in təməfən rəfın rəhan məni o nos nəhmtıniən nəuəniən nıgın, kəni tikə mın əha ikın."

İesu təməghatı e natımnatı mın iətəm okəhuva

(Mat 24:1-35,42-44; Mak 13:1-37)

⁵ Kəni İesu təmətəu rəhan mın nəuvein nətəmimi kəutəni Nımə Rəha Uhgın iətəm rəhan kəpiəl əsolı mın kəotəuvır, mıne natımnatı təuvır mın əha imə iətəm nətəmimi kəmotəfən kəm Uhgın. Kəni təni məmə,⁶ "İtəmah nəuteruh natımnatı mın əha, mətəu nıan otətəuə nətəmimi okotəharəg-rəg kəpiəl mın rəha nımə əha, kəpiəl mın rəfın okotəmei, kə kəti təsəhtulıən əha tətəhtul ikın rəueıu."^{VIII}

⁷ Kəni kəmotətəpuəh ohni məmə, "İəgətun. ?Natımnatı mın əha onəghın kəhuva? ?Kəni nəmtətıən nak otəgətun məmə otəsuvəhiən natımnatı mın əha okəhuva?"

⁸ Kəni İesu təni məmə, "Onəkotəkəikei məutətəu vıvı itəmah məmə suah kəti otəsəıuəiən e təmah, mətəu-inu nətəmimi tətəpət okəhuva mətəni məmə, !İəu, iəu Kristo u! Kəni nəuvein okotəni məmə, 'Nıan rəha natımnatı əha tınuva iuəkır.' Mətəu onəsəhuərisıgıən e lah.⁹ Kəni nıan onəkotətəu nənuəsiən məmə nətəmimi kəutəluəgın, uə nətəmimi kəutəməu ilah rəhalah kəp-mən, mətəu itəmah onəsotəgıniən. Natımnatı mın əha okotaupən məhuva pıpım, mətəu kəsəniə məmə in Naunun Nıan."

¹⁰ Kəni İesu təni=pən kəm lah məmə, "Nətəmimi e nıtəni mın nəuvein okotəluəgın ilah nətəmimi e nıtəni mın nəuvein, kəni kəp-mən nəuvein okotəluəgın ilah kəp-mən nəuvein.¹¹ Kəni nəmıg əsolı mın okotan, kəni nəumıs otan ikın mın tətəpət e nəhue nıftəni, kəni nımısiən əskasık mın okotan e nəhue nıftəni, kəni əpəha ilıs e neai, natımnatı mın okəhuva mətol nıki nətəmimi otəgın, kəni ilah okoteruh nəmtətıən əsolı mın e neai.

¹² "Mətəu nıan natımnatı mın u okəsəhuva pıpım əhanəhiən, nətəmimi okotəskəlim itəmah, kəni mətol nərahıən kəm təmah o nəhatətəiən rəhatəmah, kəni

VI Məni u təhmen=pən e tuenti vatu. VII 21:3 2Kor 8:12 VIII 21:6 Luk 19:44

motələs itəmah məhuvən əpəha e nimə rəha nuha-puminiən, mine e kaləpus, kəni onəkotəhtul e nəhmti kig min mine nətəmi asoli min rəha kəpmən mətəu-inu itəmah nautos nərgək məutəni niphəriənən lak. ¹³ Inəha nian təuvir əhruahru məmə nəkotəni pətiğəm nanusiən təuvir kəm lah. ¹⁴ Mətəu otol əpenə-penə e nikitəmah rəueiu məmə e nian əha nikitəmah təsəhtien məmə nəghatien nak onəkotəni kəm lah, ¹⁵ mətəu-inu iəu oiəkəfinə nəghatien əhruahru kəm təmah kəni məfinə nəhruniən kəm təmah, kəni mol rəhatəmah nəghatien təsanən, kəni rəhatəmah min tikimir ko kəsotuhəlpinien, kəni ko kəsotəniən məmə nəsotəniən niphəriənən. ¹⁶ Kəni rəhatəmah tatə mine mamə min, mine piatəmah min, mine rəhatəmah nımənin min, mine niəli min okotəfən itəmah e nəhlmi tikimir min. Kəni okotohamu itəmah nəuvein. ¹⁷ Nətəmi min rəfin okotəməki e təmah o nərgək. ¹⁸ Mətəu ko nəuanutəmah uəha kəti, ko təsikəien. ¹⁹ Nian onəkotəhtul əskasik məutəhatətə lak e nian iəkis min iətəm okəhuva e rəhatəmah nəmiəgəhien, kəni onəkotos nəmiəgəhien itulin.

²⁰ "Mətəu nian onəkoteruh soldia min okəhuva tepət motohtəlau e taun u Jerusiləm, kəni itəmah onəkotəkeiki mətəhrun məmə otəsuvəhien kəni kərəkən agin taun əha Jerusiləm. ²¹ Kəni itəmah nəutətiğ Jutiə, onəkotəkeiki motaiu motəgim məhuvən motəhluaig əpəha e nitəuət min. Kəni itəmah nətəm nəutətiğ e taun əha, onəkotəkeiki mohiet. Kəni itəmah nətəm nəutətiğ ikinu titəlau e taun əha, onəsəhuvən minien əha imə e taun əha, ²² mətəu-inu nian əha, in nian rəha Uhgın otol nalpinien lan kəm nətəm kəutol nolien tərəh, kəni mol əpu nəghatien iətəm kəmətei=pən e nauəuə rəhan tuva matol niphəriənən lan. ^{IV}

²³ "İKəsi! Nahməien asoli o niphətan nətəm kəmotol nərfiləh mine niphətan kəutəfən nah kəm nəpəou min. E nian əha okotos pik nahməien, mətəu-inu nərahien asoli otuva e nəhue niftəni, kəni niəməha mine nalpinien rəha Uhgın otuva kəm nətəmi min u rəha Isrel u kəutol nolien tərəh min. ²⁴ Kəni rəhalah tikimir min okəgəmu ilah e nau, kəni nian okotoh ilah, kəni okotit ilah məhuvən e nitəni pisin pisin min kəni ilah okəhuva iol əhrui nati min rəhalah. Kəni Nanihlua min okotaliək kəni motevig əpevin e Jerusiləm motələs iahu nətəmi min ikin iətəm kəutətiğ əhanəh, məutarməniğ e lah, mətəuərus=pən rəhalah nian otol naunun. ^{V VI}

²⁵ "Kəni nəmtətiən nəuvein okəhuva e mitigar, mine məuiğ, mine məhau min. Kəni ikinu e nəhue niftəni, nətəmi rəfin okotəgən e nərkərikien rəha nitəhi mine peau-peau asoli min. ^{VII} ²⁶ Nətəmi okotəgən pik məutimiseiah e nərahien asoli min iətəm kəutəhuva e nəhue niftəni, mətəu-inu natimnati e neai iətəm

kotəskasik pik, mətəu Uhgın otəlauəl-auəl e lah.

²⁷ Kəni e nian əha, okoteruh Nəti İətəmi tətəuə e nimali nəpuə kəti e nəsanəniən mine nəpətiən əhəgəhəg asoli rəhan. ^{VIII} ²⁸ Kəni nian natimnati min u kinotətuəuin minəutəhuva minəutol niphəriənən lan, otəhtul məha-məha mətəhrun məmə nati təuvir tinatəuə, mətəu-inu otəsuvəhien Uhgın otosmiəgəh itəmah."

²⁹ Kəni in təməni nəghatien əuhlin u kəm lah məmə, "Nəkotəhrun-to nigi u fik mine nigi nəuvein min.

³⁰ Nəmə kinotəhaləgləg minəutəpəpəl min, kəni nəkotəhrun məmə in nian rəha nasumiən. ³¹ Təhmen əmə, nəmə nəkotəh natimnati min u kəutol lanəha, onəkotəhrun məmə otəsuvəhien, Narməniğien Rəha Uhgın tuva.

³² "Niphəriənən iətəni kəm təmah məmə nımənin rəha Isrel ^{IX} otəsikəien mətəuərus=pən natimnati rəfin əha okotol niphəriənən. ³³ Neai mine niftəni okiəkə, mətəu nəghatien min rəhak ko kəsəhkəien."

³⁴ Kəni İesu tətəni məmə, "Nəkotəkeiki məutətuə itəmah. Sotərkiniən rəhatəmah nian min o nolien əmə lafet, məutəpis lan, kəni məutətətiğ pik e natimnati rəha niftəni u. Təsəuvirien məmə nian asoli u otuva mos kəuit kəm təmah təhmen=pən məmə nəuanikulu təmətiğ e təmah, ³⁵ mətəu-inu nian əha otuva mələs nətəmi min rəfin e nəhue niftəni. ³⁶ Mətəu nian rəfin onəkotəkeiki məutəhtul maru, kəni məutəkeiki məutəfəki məmə nəkotos nəsanəniən təhmen məmə nəkəutəhtul əskasik əmə e natimnati ərəfin əha okəhuva, kəni ko Nəti İətəmi otagien o təmah nian onəkotəhtul e nəhmtin."

³⁷ Kəni nian rəfin İesu tətəgətuən nətəmi əpəha e Nimə Rəha Uhgın, kəni lapin min in tiet muvən əpəha Nitəuət Rəha Nigi U Olif mətəpəli əha ikin. ³⁸ Kəni nian min rəfin ləpləpin agin, nətəmi kəutəhuva məmə okotətətiğ e rəhan nəghatien əpəha e Nimə Rəha Uhgın.

Jutəs təmətuati e İesu

(Mat 26:1-5,14-16; Mak 14:1-2,10-11; Jon 11:45-53)

22 Kəni nian rəha lafet rəha Piret U Is Tikə Lan tinatəuə iuəkir, kəni in tinətuəuin e lafet rəha Pasova. ² Kəni pris asoli min mine nəgətuən min rəha Lou kəmətəsal oneuən e suaru məmə okotohamu İesu lan. Kəmətəsal oneuən e suaru mətəu-inu ilah kəutəgin e nətəmi məmə, kəta nımənin nətəmi okotəgəhu nəmə kotəhrun məmə kəmotəhamu İesu.

³ Kəni Setən təmuəvən e niki Jutəs, u nərgin kəti min u Iskarriot, in kəti e nətəmi tueləf rəha İesu. ^X ⁴ Kəni in təmuəvən meruh pris asoli min mine nətəmi asoli min rəha soldia rəha Nimə Rəha Uhgın, mətəsal e suaru məmə oteğəhan e İesu tuvən e nəhlmiəh. ⁵ Kəni niki-lah təmagien, kəni kəmotəniəkis məmə okotəfən məni

^{VIII} ^{21:27} Dan 7:13; Mat 26:64; Nəh 1:7 ^{IX} Nətəmi nəuvein kəutəni məmə nəghatien u tətəghati e nətəmi iətəm kəutəmiəgəh nian İesu tətəghati. Kitəh kəmotətei təhmen e nətəmi nəuvein min iətəm kəutan məmə tətəghati e nımənin min rəfin rəha Isrel tətəvən muvən isəu. ^X ^{22:3} Jon 13:2,27

I ^{21:14} Luk 12:11-12 II ^{21:15} Uək 6:10 III ^{21:16} Mat 10:21-22 IV ^{21:22} Jer 5:29; 46:10; Hos 9:7 V *E nian İesu təmimi lan mətəuərus=pa nu fote, soldia min rəha Rom kəmotəh Jerusiləm motərkien e nu 70 AD.* VI ^{21:24} Sam 79:1; Nəh 11:2 VII ^{21:25} Aes 13:10; Esik 32:7; Joel 2:31; Nəh 6:12-13

kæti kæm in. ⁶ Kæni Jutæs tæmegæhan lan mæmæ in otol, kæni mætæsäl e suaru mæmæ otegæhan e Iesu tuvæn e næhlmiläh nian nætämimi okohkæ lan.

**Iætæmi keiu ræha Iesu
kæmuol æpenæ-penæ
o lafet ræha Pasova**

(Mat 26:17-29; Mak 14:12-25; Jon 13:21-30; 1Kor 11:23-26)

⁷ Kæni e nian ræha lafet ræha Piret U Is Tikæ Lan tinuva, kæni e nian æha, nætämimi okotækeikei motuh næti sipsip ræha lafet ræha Pasova. ¹⁸ Kæni Iesu tæmauin e Pitæ mine Jon, kæni mæni=pæn kæm lau mæmæ, "Ian kæni muol æpenæ-penæ nauæniæn ræha lafet ræha Pasova mæmæ okæhuvæn motauæn ikin."

⁹ Kæni kæmuæni=pæn kæm in mæmæ, "?Nækolkeikei mæmæ itimlau oïækian iæ muol æpenæ-penæ e nauæniæn ikin?"

¹⁰ Kæni tæmæni=pæn kæm lau mæmæ, "Uætægig vivi-to. Nian itælau onækian=pæn itaun, kæni onækueh suah kæti tætaharu pæri pætäl asoli kæmætu=pæn næhu lan. Kæni nækiauerisig lan mihlövæn e nimæ kæti iætäm in otuvæn ikin. ¹¹ Kæni nækuæni=pæn kæm iætæmi asoli ræha nimæ, "?Iægætun tæmahli=pa itimlau mæmæ iækuva muætapuæh ohnik mæmæ næuan u in pæhrövæn iætäm in mine ræhan min nætämimi okæhuva motol nauæniæn ikin ræha lafet ræha Pasova?" ¹² Kæni in otit itælau nækian æpæha e næuan ilis ikin iætäm kinol vivi rækis natimnati ræfin ræha nauæniæn æha ikin. Kæni nækuol æpenæ-penæ nauæniæn æha ikin."

¹³ Kæni kæmian mueruh natimnati ræfin tæhmen=pæn æmæ mæmæ inu Iesu tæmæni mine. Kæni ilau kæmuol æpenæ-penæ nauæniæn ikin mæmæ ræha lafet ræha Pasova.

Nauun nauæniæn ræha Iesu mine ræhan min natætægig

¹⁴ Kæni e nian ræha nauæniæn, Iesu tæmuvæn mæharæg e tepil ilah ræhan min aposil min. ¹⁵ Kæni tæmæni=pæn kæm lah mæmæ "Otæsuvæhiæn, okol nah-mæiæn kæm iæu. Mætæu nikik tinolkeikei pik mæmæ okotæpæn motun nauæniæn ræha lafet ræha Pasova.

¹⁶ Iækolkeikei pik mæmæ kitah okotæuæn lanu mætæuinu, ko iæsauæniæn min e nauæniæn ræha Pasova mætæuarus nipæti lafet u tuva mol nipæhræniæn lan e Narmænigian Ræha Uhgîn."

¹⁷ Kæni Iesu tæmos kap wain mæni tagkiu ohni kæm Uhgîn, kæni mæni mæmæ, "Otos itæmah ræfin kæni motæmnim, ¹⁸ mætæu-inu ræueiu iætæni kæm tæmah mæmæ iæsemnimian wain mætæuarus=pæn nian natimnati ræfin okotægig ahgæl Narmænigian Ræha Uhgîn."

¹⁹ Kæni tæmos pïret mæni tagkiu ohni kæm Uhgîn, kæni mæhapu mæfæn kæm ræhan min nætämimi, kæni mæni mæmæ, "Inu nipætik iætäm iætæfinæ o tæmah. Nian ræfin onækotækeikei mautol nati u mæmæ nikitæmah tætahti iæu."

²⁰ E nolïæn æhmen min æmæ, nian kæmotæuæn rækis, Iesu tæmos kap wain kæni mæni mæmæ, "Kap wain u

I 22:7 Eks 12:1-27

tætægætun=pæn næniæskasikian vi ræha nasiruiæn ræha Uhgîn kæm nætämimi, kæni næniæskasikian vi u tætæhtul mætæmiægæg e nirak iætäm otaiu o tæmah. ²¹ Mætæu onækotætægig vivi-to. Suah kæti u ikinu kæutæuæn kitah min e tepil, kæni in otæpanegæhan=pæn lak e næhlmï ræhak min tikimir. ^{II22} Iæu Næti Iætämimi oïækækeikei mimis mæmæ inu Uhgîn tæmæni mine. !Mætæu kæsi, nærahian asoli tætuuvæn o iætæmi tæmegæhan=pæn lak e næhlmï tikimir min!" ²³ Kæni kinæutætapuæh-ætapuæh o lah min mæmæ, "?Kitah pæh otol nati æha?"

²⁴ Kæni nati kæti min, ilah kinæutol nikilah min mæmæ pæh u in otepæt mapirækis næuvein. ^{III25} Kæni Iesu tæni=pæn kæm lah mæmæ, "Kig min ræha niftæni u kæutarmænig e nætämimi e ræhalah næsanæniæn, kæni kæutæuin aru e lah mæmæ ilah 'Nætämimi ræha Nasiruiæn.' ^{IV26} Mætæu itæmah onæsotolien lanæha. Næmæ itæmah kæti in ilis, in otosiahu in tæhmen=pæn e suakæku. Kæni næmæ itæmah kæti tæhtul æupæn, kæni in otuva iol æhruin nati æmæ kæti. ^{V27} ?Pæh u in ilis pik, iætæmi in tætauæn e tepil, uæ iol æhruin iætäm tatos nauæniæn e tepil in ilis tapirækis? Nækotæhrun mæmæ iætäm tætauæn e tepil in ilis tapirækis. Mætæu iæu, iætæmi asoli ræhatæmah, nian iæmætalieuæk kitah min itæmah, iæmæhmen=pæn e iol æhruin æmæ kæti. ^{VI}

²⁸ "Itæmah u, nian ræfin næutatig iuækir ohniæu nian iætægig e nian æskasik min. ²⁹ Kæni tæhmen æmæ mæmæ Tatæ ræhak tætfæri iæu mæmæ iækuva kig, kæni iæu min oïækæfæri itæmah mæmæ nækæhuva kig min, ³⁰ mæmæ nækæhuva motæharæg kitah min iæu, motæuæn pæti e nian iækuva mol kig lan. Kæni e nian æha, itæmah min onækotæharæg e jeæ min ræha Kig, kæni itæmah onækæhuva motæhtul æupæn e næuanilæuis min ilah tuelæf ræha Isrel mæutakil ilah mæutarmænig e lah." ^{VII}

³¹ Kæni Iesu tæni=pæn kæm Saimon Pitæ mæmæ, "Kæsi. Saimon. Ætægig-to lak. Setæn tinætapuæh rækis o Uhgîn mæmæ otegæhan mæmæ in otuva mæfæn-æfæn kæm tæmah mol nærahian kæm tæmah mæmæ otægætun ræhatæmah næhatætæiæn mæmæ tæskasik lak uæ kæpæ. ³² Mætæu inæfaki rækis ohnik mæmæ ræham næhatætæiæn otæsæmeiæn. Kæni nian nækæuhlin ræham nætægigian titægig=pa min, ik onækækeikei mol nætægigian ræha pi-am min okotæskasik." ^{VIII}

³³ Mætæu Saimon Pitæ tæni=pæn kæm in mæmæ, "Iærmænig. Iætæhtul maru mæmæ iækuvæn kilau min ik e kalæpus, kæni mimis kilau min ik."

³⁴ Kæni Iesu tæni=pæn kæm in mæmæ, "Pitæ, iætæni kæm ik mæmæ, o lapin u mænig otæsækakæ æhanæhiæn, kæni ik onækæni mau kisil mæmæ nækæruu iæu." ^{IX}

³⁵ Kæni Iesu tæni=pæn kæm lah mæmæ, "Æupæn, iæmahli pætægæg itæmah, næmæsotosian mæni e pauis, mine kætim, mine put. ?Tæhro? ?Ræhatæmah natimnati tæsæhmenian, uæ kæpæ?" Kæni ilah kæmotæni mæmæ, "Kæpæ." ^X

II 22:21 Sam 41:9; Jon 13:21-22 III 22:24 Luk 9:46 IV 22:25 Mat 20:25-27; Mak 10:42-45 V 22:26 Mat 23:11; Mak 9:35 VI 22:27 Jon 13:12-15 VII 22:30 Mat 19:28 VIII 22:32 Jon 17:15 IX 22:34 Mat 26:31-35; Mak 14:27-31; Jon 13:36-38 X 22:35 Luk 9:3; 10:4

³⁶ Kəni təmāni=pən kəm lah mēmə, “Mətəu rəueiu, nēmə suah kəti tatos rəhan mēni e pauis uə kətim, otəkeikei mos. Kəni iətəm təsosiən nau rəha nəlū-aginian, pəh otətəuati e rəhan kot mos nəhmti rəhan kəti. ³⁷ Iətəni kəm təmāh mēmə nəghatiən u e Nauəuə Rəha Uhgīn tətəghati lak, kəni in otəkeikei mol nīpəhriənian. In tətəni mēmə, ‘Nətəmimi nīkilah təhti mēmə in iətəmimi kəti in tətəraki e Lou.’^I Əuəh, nəghatiən u tatol nīpəhriənian əha rəueiu.”

³⁸ Kəni ilah kəmotəni mēmə, “Iərməniḡ, afu-to. Nau rəha nəlūaginian keiu u.” Kəni in təni=pən kəm lah mēmə, “Nəhmen. Otəpəh-tə.”

Iesu təmuvən mətəfaki əpəha e Nītəuət Rəha Nīḡi U Olif

(Mat 26:36-46; Mak 14:32-42)

³⁹ Kəni Iesu tēmiet e taun muvən əpəha e Nītəuət Rəha Nīḡi U Olif təhmen=pən əmə mēmə in tatol nian mīn rəfin, kəni rəhan mīn nətəmimi kəutohtəu=pən in. ⁴⁰ Kəni nian in təmuvən mətəuarus=pən əha ikin əha, mēni=pən kəm lah mēmə, “Onəkotəkeikei mətəfaki mēmə nati kəti otəsəfən-əfəniən kəm təmāh.” ⁴¹ Kəni in təmaliuək mupəh ilah muvən nəuətin, kəni misin nəulīn mətəfaki mətəni mēmə, ⁴² “Tatə, okəmə nīkim tagiən, kəsi, os rəkis nahməiən mīn u okəpanəhuva. Mətəu nəsolian rəhak nətəliḡiən, mətəu ol nati ik əmə nəkolkeikei.” ⁴³ Kəni agelo e neai kəti tēmietigəm=pən məfən nəsanəniən kəm Iesu. ⁴⁴ Kəni mətəu-inu nīkin tətəhmə pik, kəni rəhan nətəliḡiən təsəməhliən, kəni təməfaki əskasik pik, kəni nəmnəhagiən asoli təmaiu lan mətəhliəhli=pən e niftəni təhmen e nīrə. ^{II}

⁴⁵ Nian təməfaki rəkis, kəni məhtul mītəliḡ=pən o rəhan mīn nətəmimi, kəni meruh ilah kīnotapīli alu rəkis. Kəmotəpəou mətəu-inu nīkilah tətəhmə. ⁴⁶ Kəni təni=pən kəm lah mēmə, “?Təhro nəutapīli? Otair mətəfaki mēmə nati kəti otəsəfən-əfəniən kəm təmāh.”

Tikimīr mīn rəha Iesu kəməhuva motos

(Mat 26:47-56; Mak 14:43-50; Jon 18:2-11)

⁴⁷ Nian Iesu təmətəghati əhanəh, nīmənin nətəmimi kəmohiet=pa əha ikin, kəni suah kəha Jutəs, u in iətəmimi kəti e nətəmi tueləf rəha Iesu, in təmit ilah məhuva, in təmuva iuəkīr mēmə otol nəmtətian kəti rəha nolkeikeiən kəm Iesu. ⁴⁸ Mətəu Iesu təni=pən kəm in mēmə, “?Jutəs, iəu Nəti Iətəmimi, mətəu təhro nəmuva mēmə onəkol nəmtətian kəti rəha nolkeikeiən kəm iəu, kəni e nolian u megəhan=pən lak e nəhlmī rəhak tikimīr mīn?”

⁴⁹ Kəni nian nətəmimi mīn rəha Iesu kəmoteruh natimnati mīn əha mīnotəhrun mēmə nak əha okol, kəni kəmotəni=pən kəm in mēmə, “?Iərməniḡ oiəkotəhro? ?Iəkotəluagin e nau, uə?” ⁵⁰ Əmeiko ilah kəti təmauəh

I 22:37 Aes 53:12 II E kopi əuas mīn nəuəvein rəha Niutestimin iətəm kəmətēi e nəghatiən Kris aupən, nəghatiən rəha fes 43-44 tikə. Tol mə, səniəmə Luk u təmətēi fes 43-44, mətəu suah kəti mīn in təmətēi kopi kəti rəha nauəuə u.

e nau rəha nəlūaginian mohatuv rəkis nīmətəliḡin maru rəha ioluək rəha pris asoli agin.

⁵¹ Mətəu Iesu təni mēmə, “!Ei! !Nəhmen, otupəh əmə!” Kəni in təmələhu=pən nəhlmīn e matəliḡi suah u, kəni mol vivi mīn.

⁵² Kəni Iesu təməghati kəm pris asoli mīn, mīne nətəmimi asoli mīn rəha soldiə rəha Nīmə Rəha Uhgīn, mīne nətəmi asoli rəha nīmənin rəha Isrel, u kəməhuva mēmə okotaskəlim Iesu. In təmāni=pən kəm lah mēmə, “Təhro, nəman? ?Nikitəmah təhti mēmə iəu iohamu itəmi kəti matol nəlūaginian o nələs iəhuian kəpmən, uə? !Kəpə! ?Kəni nəutəmki nau asoli mīn mīne neim mīn məutəhuva mēmə onəkotaskəlim iəu? ⁵³ ?Nian rəfin iətən kitah mīn itəmah e Nīmə Rəha Uhgīn, mətəu təhro nəsotaskəlimian iəu? Mətəu rəueiu əha, in nian əhruahru rəhatəmah, kəni nəsanəniən rəha napinəpuiən in tətərməniḡ.”

Pitə təmāni mēmə in təruru Iesu

(Mat 26:57-58,69-75; Mak 14:53-54,66-72; Jon 18:12-18,25-27)

⁵⁴ Kəni kəməhuva motaskəlim Iesu motələs məhuven e lahuənu rəha pris asoli agin. Kəni Pitə təmuərisig e lah mətəu təməsuvəniən iuəkīr o lah. ^{III}⁵⁵ Nətəmi mīn əha kəmotahli nīgəm əpəha e iat rəha pris asoli agin, kəni məutəharəḡ tītəlau e nīgəm. Kəni Pitə tuvən mətəharəḡ ilah mīn. ⁵⁶ Kəni pətan mītə kəti u in ioluək rəha pris asoli agin, təmuva meruh Pitə tətəharəḡ, kəni nəhəghəghagiən rəha nīgəm təmasiəḡəpīn in, kəni pətan əha təmateruh mətig in, kəni mēni=pən kəm lah mēmə, “Suah u, in mīn ilau Iesu kəmətuan.” ⁵⁷ Mətəu Pitə təni=pən kəm pətan u mēmə, “Iəsəhrunian suah u nətəni.”

⁵⁸ Kəni uərisig lan təsuvəhiən, suah kəti mīn tuva mēni=pən kəm Pitə mēmə, “Ei, ik mīn, ik iətəmi kəti rəhan.” Mətəu Pitə təni mēmə, “Ei, səniəmə iəu iətəmi mī rəhan.”

⁵⁹ Kəni ko uərisig lan, auə kəti tinuva mīnuvən rəkis, kəni suah kəti təmāni əskasik kəm lah mēmə, “Nīpəhriənian mēmə suah u təmatuərisig e Iesu, mətəu in iətəm Kaləli!” ⁶⁰ Mətəu Pitə təni mēmə, “!Ei! !Iəsəhrun aginian nəghatiən u nətəni!” Kəni nian Pitə təmətəghati əhanəh, kəni mənig təkakə. ⁶¹ Kəni Iərməniḡ təmeirair məsal=pən əhruahru meruh Pitə. Kəni Pitə, nīkin təhti nəghatiən rəha Iərməniḡ iətəm təmāni lan mēmə, “O lapīn əmə u, nian mənig otəsəkakə əhanəhiən, ik onəkəni mau kisil mēmə nəkəruu iəu.” ⁶² Kəni Pitə tiet muvən ihluə, təmasək təmasək.

Nətəmimi kəmotələh əuvsan e Iesu

(Mat 26:67-68; Mak 14:65)

⁶³ Kəni e nian əha, nətəmimi nətəm kəmotaskəlim Iesu kəmotəḡət əuvsan lan, kəni mautoh. ⁶⁴ Ilah kəmotəlis-ərain nəhmtin kəni motoh, məutəni=pən mēmə, “!Ei, iəni! ?Əni-to mēmə pəh tatoh ik?” ⁶⁵ Kəni

III 22:54 Mak 14:53-54

ilah kəmotəni nəghatiən tərəh tepət məutərəkin in lan.

Kəmiuvi pətigəm Iesu e kaunsil

(Mat 26:59-66; Mak 14:55-64; Jon 18:19-24)

⁶⁶ Kəni ləplapin agin, nətəmi asoli rəha nīmənin rəha Isrel kəməhuva motuhapumin e kaunsil rəhalah, ilah u pris asoli min mine nəgətun min rəha Lou. Kəni nətəmi kotos Iesu məhuva təhtul e nəhmti kaunsil əha. ⁶⁷ Kəni nətəmi rəha kaunsil kəmotətapuəh ohni məmə, “Nəmə ik Kristo u iətəm Uhgın təməni məmə otahli=pa, əni kəm timah.” Mətəu Iesu təni=pən kəm lah məmə, “Nəmə iəkəni kəm təmah, kəni nəsotəniən nīpəhriənən lak. ⁶⁸ Kəni nəmə iəkətapuəh itəmah, ko nəsotuhəlpinən. ⁶⁹ Mətəu tətəuvin rəueiu, iəu Nəti İətəmi, iəu oiəkuvən məharəg e nikali Uhgın maru, Uhgın u iətəm rəhan nəsanəniən iahgin agin.” II

⁷⁰ Kəni ilah rəfin kəmotətapuəh ohni məmə, “?Təhro? İk Nəti Uhgın?”

Kəni Iesu təni=pən məmə, “İtəmah nəutəni məmə iəu u inu.”

⁷¹ Kəni kotəni məmə, “?Təhro kitah kəutəsəl e nəghatiən kəti min məmə otasiru e rəhatah nəghatiən? Kınotətəu əhruahru nəghatiən əha e nohlin.”

Iesu təməhtul e nəhmti Pailət

(Mat 27:1-2,11-14; Mak 15:1-5; Jon 18:28-38)

23 Kəni nətəmi rəfin rəha kaunsil kəmotəhtul motit Iesu məhuvən kəm Pailət. ² Kəni motəni pətigəm nīpəgnəmtin min iətəm otoh Iesu məmə, “İəmotəh məmə suah u tatit rəhatah nətəmi min, kəni mol ilah kəutəlməli, kəni mətəuhlin rəhalah nətəligiən kautol tikimır ilah kəpmən rəha Rom, mətəhtipəsīg e timah məmə iəsotətəouiən takis tuvən kəm Sisə iətəm tətərməniğ e nītəni u. Kəni in mətəni pətigəm məmə in Kristo iətəm Uhgın təmahli=pa məmə in kig kəti.”

³ Kəni Pailət təmətapuəh ohni məmə, “?Təhro? ?İk kig rəha nətəm Isrel?” Mətəu Iesu təni=pən kəm in məmə, “İk nəməni lanko.”

⁴ Kəni Pailət təməni=pən kəm pris asoli min mine nətəmi rəfin məmə, “İəsehian nīpəgnəmtin kəti mine, iətəm tətəni məmə suah u təmərəkin Lou.”

⁵ Mətəu ilah kəmotəgət əfəməh məutəni məmə, “Kəpə. Mətəu suah u tətən ənpəpin mətəgətun nətəmi rəfin ikin min əha Jutiə təmətuəvin əpəha Kaləli mətuva mətəuarus=pa u ikinu, kəni mol nətəligiən rəha nətəmi kəutəluəi məutəlməli.”

⁶ Kəni nian Pailət təmətəu nəghatiən əha, tətəpuəh məmə, “?Təhro? ?Suah u in iətəm Kaləli?” ⁷ Kəni nian təmətəu məmə Iesu tispən Kaləli, ikin əha iətəm Herot Antipas tətərməniğ ikin, in təmahli=pən Iesu məmə otuvən meruh Herot, mətəu-inu e nian əha, Herot min in tətətiğ Jerusiləm. III

I 22:67 Jon 3:12 II 22:69 Uək 7:56 III 23:7 Luk 3:1

Iesu təməhtul e nəhmti Herot Antipas

⁸ Kəni nian Herot Antipas təmeruh Iesu, nikin təməgiən pik, mətəu-inu nuvəh nəuvetin in təmolkeikei məmə oteruh. Herot təmətəu əmə nəniən rəhan, kəni in təmolkeikei pik məmə teruh otol nati apispis kəti.

⁹ Kəni o natimnati min u, Herot Antipas təmətapuəh lan o nəghatiən min tepət o Iesu, mətəu Iesu təmənpəpin əmə məsuhəlpinən rəhan nəghatiən. ¹⁰ Kəni pris asoli min mine nəgətun min rəha Lou kəmotəhtul motəgət əskasik e nīpəgnəmtin min rəhalah mautuh Iesu lan. ¹¹ Kəni uərisig lan, Herot Antipas mine rəhan min soldia kotəgət əuvsan e Iesu, kəni məutəuvsan lan. Kəni Herot təməni=pən kəm rəhan min soldia məmə okəhuvən=pən e napən təuvir rəha kig kəm in, kəni motit min məhuvən kəm Pailət.

¹² Aupən ikin, Herot Antipas mine Pailət kəmatuol tikimır kəm lau min, mətəu e nian əha, ilau kəmiəuva minuolkeikei ilau min.

Pailət təməni məmə Iesu otəkeikei mimis

(Mat 27:15-26; Mak 15:6-15; Jon 18:39-19:16)

¹³ Kəni Pailət təməuvin e pris asoli min, mine nətəmi asoli rəha nətəm Isrel, mine nətəmi rəfin, kəni ilah rəfin kəməhuva kətiəh. ¹⁴ Kəni in təməni=pən kəm lah məmə, “Suah u, nəmotos məhuva təhtul e nəhmtək, kəni nəmotəni məmə tətəuhlin nətəligiən rəha nətəmi rəhatəmah kautol tikimır kəm kəpmən. Mətəu iəmakil rəkis rəhan nətəligiən u e nəhmtitəmah, kəni məsehian məmə təmatgəhli lou kəti, kəni nīpəgnəmtin min iətəm nəutəni lan təsolian nīpəhriənən. ¹⁵ Kəni Herot Antipas min, in təmakil meruh məmə nolən rah kəti təsəhkul-pəniən lan. Tol lanəha, in tahli=pa tuva min kəm tah, kəni təhruahru əmə məmə suah u in təməsolian nati kəti iətəm tərəh məmə in otimis ohni. ¹⁶ Kəni o nati əha inəha, rəhak min soldia okotalis əmə, kəni uərisig kotəhli=pən tətəuvin.” IV

¹⁸ Mətəu ilah rəfin kəmotəgət əfəməh məutəni məmə, “!Otəfətigəm suah u kəni motəhamu! !Mətəu ahli pətigəm Parəpəs tuva meh itəmah!” ¹⁹ (Suah u Parəpəs, kəmləfən e kaləpus mətəu-inu təməhtul aupən məmki nətəmi məutəluagin mə kotələs iəhu kəpmən rəha Rom e taun əha, kəni in təməhamu itəmi.)

²⁰ Mətəu Pailət in təmolkeikei məmə otəhlman e Iesu tətəvən, kəni in təməghati min kəm lah. ²¹ Mətəu ilah kəmotəgət əfəməh pik məmə, “!Ətu-pəri in e nigı kəməluau! !Ətu-pəri in e nigı kəməluau!”

²² Mətəu Pailət təməghati min kəm lah minau kisil məmə, “?O nak? ?Suah u in təmol nati tərəh nak? İəu iəsəruhian məmə in təmol nati kəti iətəm təhruahru

IV *E kopi əuas min nəuvein rəha Niutestimin iətəm kəməti e nəghatiən Kris aupən, katilpin nəghatiən kəti min u ikinu tətəni məmə, “E nian rəha lafet rəha Pasova, Pailət in otəkeikei mahli pətigəm rəhalah kəti iətəmi otiet e kaləpus.”*

məmə in otimis ohni. Mətəu rəhak soldia min, ilah okotalis əmə, mə kəmanotəhlman lan tatuvən."

²³ Mətəu ilah kəmotəkeikei məutagət əskasik, kəni məutagət əfəməh e Pailət məmə otətu-pəri Iesu e nigı kəməluau. Kəni məutagət məutagət pik, kəni mo-tapirəkis Pailət. ²⁴ Tol lanəha, Pailət təməni məmə Iesu otəkeikei mimis təhmen=pən məmə ilah kəutəni mine. ²⁵ Kəni in təmol nətəligiən rəhalah, kəni mahli pətigəm Parəpəs u in təmətatig e kaləpus o nəlu-aginiən o kəpmən mine mohamu itəmi. Kəni in megəhan=pən e Iesu e nəhlmi rəhan min soldia məmə ilah okotos məhuvən mohtəu nətəligiən rəha nımənin nətəmimi.

Kəmit Iesu kan məmə otimis

(Mat 27:32-44; Mak 15:21-32; Jon 19:17-27)

²⁶ Kəni nian soldia min kəmotit Iesu mohiet e taun, kəni motafu iətəm Sairəni kəti, nərgin u Saimon. Kəni kəmotəskəlim motələhu pəri nigı kəməluau rəha Iesu e nəuegin məmə otələs, kəni motəni=pən məmə otitəu=pən Iesu.

²⁷ Kəni nımənin nətəmimi tərət kəmautəliuək məutuərisig e Iesu e suaru, kəni nıpətan min kəmautəhuərisig e lah, məutasək o Iesu kəni məutəuin lan. ²⁸ Mətəu Iesu təmeirair məsal=pən meruh ilah, kəni məni=pən kəm lah məmə, "Nıpətan Jerusiləm. So-təsəkiən ohniəu, mətəu otəsək aru o təmah, mine nenətətəmah min. ²⁹ Otətəlig-to lak. Nian tərəh min otətəuva kəni kəmanəni məmə, "Iotəgiən itəmah nətəm nəsotəməkiən uə nəsotəfəniən nah kəm iəpəou!" ³⁰ E nian əha, nətəmimi okotəni=pən kəm nitəuət asoli min məmə, "Əui, ohməəgrəg=pa e timah." ³¹ Iətəni lanu mətəu nətəmimi min u kəutol nati tərəh min u kəm iəu rəueiu e nian u nigı tətəmtə əhanəh. ?Kəni otəpanəhro əhanəh nian nigı tinimətu?" ³²

Soldia min kəmotətu-pəri Iesu e nigı kəməluau

³² Kəni soldia min kəmotələs suah mil keiu iətəm ilau kəmuatgəhli lou, məmə okuhamu ilahal Iesu. ³³ Kəni kəməhuva ikin kəti, nərgin u Louipil-uiripil. Ikin əha, motətu-pəri Iesu e nigı kəməluau. Kəni kəmotətu-pəri iatgəhli lou mil əha ikin, kəti e nikali Iesu maru, kəni kəti e nikalin məuil. ³⁴ Kəni Iesu təni məmə "Tətə. Alu e rəhalah noliən tərəh min kəutol lak, kəni məsalpiniən, mətəu-inu kəsotəhruniən nati nak ilah kəutol." Kəni kəmotəuəri napən rəhan moturin tais ohni. ³⁵

³⁵ Kəni nətəmimi min u kəməutəhtul əha ikin, māuteruh natimnati min u, mətəu nətəmi asoli min rəha nətəm Isrel kəutol əuvsan e Iesu məutəni məmə, "IIn təmosmiəgəh nətəmimi tərət rəkis. Mətəu nəmə in Kristo iətəm Uhgın təməni məmə otahli=pa, kəni in

I 23:29 Luk 21:23 II 23:30 Hos 10:8; Nəh 6:16 III "Nigi tətəmtə əhanəh" tətəpsen=pən Iesu iətəm in təhruahru agin, mətəu in tatos nalpiniən. Kəni "nigi tinimətu" tətəpsen=pən nətəm Isrel. Kəni uərisig lan, nətəm Rom okotol nalpiniən asoli kəm lah. Afin Luk 21:20-24. IV 23:34 Sam 22:18; Aes 53:12

Iətəm Uhgın Təməni Rəkis, təuuir pəh otosmiəgəh aru in!" ^V

³⁶ Kəni soldia min, ilah min kəutəghati əuvsan e Iesu, kəni məhuva iuəkir ohni məutətapuəh məmə in tolkeikei wain u iətəm tarfu, ^{VI VII37} məutəni məmə, "IInəmə ik kig pəhriən rəha Isrel, osmiəgəh aru-to ik əha rəueiu!"

³⁸ Kəni nəghatiən kəti əha ikin kəmətei kətu-pəri e rəhn-kəpə nigı kəməluau, tətəni məmə,

INU KIG RƏHA NƏTƏM ISREL

³⁹ Kəni iatgəhli lou mil kəti iətəm kətuəhkul-pəri e nigı kəluau, in təməghati rah e Iesu, mətəni məmə, "IEI! ?Ik Kristo iətəm Uhgın təməni məmə otahli=pa, uə kəpə?"

⁴⁰ Mətəu iatgəhli lou əha kəti min təməni=pən kəm in kəti, kəni mahtipəsik lan məmə, "?Təhro? ?Nəsəginiən e Uhgın, nati əpnəpin onəkimis? Nalpiniən u rəhatahal in təhmen-əhmen əmə.

⁴¹ Mətəu təməhruahru əmə məmə kilau okiamis o rəhalau noliən tərəh min iətəm kəmuol. Mətəu suah u, in təsoliən nati kəti tərəh kəti mine."

⁴² Kəni məni=pən kəm Iesu məmə, "Iesu, o nian onəkuva mətol kig lan, kəni nikim otətəhti iəu." ⁴³ Kəni Iesu təməni=pən kəm in məmə, "Nipəhriəniən iətəni kəm ik, məmə rəueiu əmə kilau min ik əpəha e negəu e neal."

Iesu təmimis

(Mat 27:45-56; Mak 15:33-41; Jon 19:28-30)

⁴⁴ Kəni iuəkir tueləf klok e nərauiə, mitigar təsasiəniən, kəni napinəpuəniən tınan rəfin ikin əha mətəuərus=pən tri klok ləhnaiuv. Kəni napən iətəm tətəhkul pəsik=pən Ikin Tasim Agin Ikin e Nimə Rəha Uhgın, təməhapu nəuətəni keiu. ^{VIII46} Kəni Iesu təməsək əfəməh məmə, "ITətə. Iatələhu=pən nəmiəgəhiən rəhak e nəhlməm!" Nian təməni rəkis nəghatiən əha, kəni rəhan nəhəgin tiet.

⁴⁷ Kəni nian iətəmi asoli rəha soldia min əha rəha nətəm Rom təmeh natimnati min əha, kəni in təməni-vivi Uhgın mətəni məmə, "INipəhriəniən, suah u in təhruahru pəhriən!" ⁴⁸ Kəni nətəmimi min u kəməhuva ikin əha məmə okoteruh, nian kəmotəruh natimnati min əha, kəməutətəu tərəh e nikiləh kəni məutəhti-əhti mankiləhalah, kəni minəutəhuvən. ⁴⁹ Kəni niəli min rəha Iesu, mine nıpətan iətəm kəmotəpən Kaləli motohtəu=pən Iesu məhuva, ilah kəməutəhtul isəu nəuətəni kəni məuteruh natimnati min əha.

Josip təmitənim Iesu

(Mat 27:57-61; Mak 15:42-47; Jon 19:38-42)

⁵⁰ Kəni iətəm Aramatia kəti əha ikin, nərgin u Josip. Aramatia in taun kəti rəha Isrel, kəni suah kəha in iətəmimi kəti rəha kaunsil rəha nətəm Isrel. In iətəmi təuuir, rəhan nəmiəgəhiən təhruahru, kəni in iətəmi kəti təmətəhtahnin məmə oteruh Narməniəgiən Rəha

V 23:35 Sam 22:7-8 VI Wain u iətəm tarfu, in nəmnimiən rəha nanrah min. VII 23:36 Sam 69:21 VIII 23:44-45 Hip 6:19-20; 10:19-20

Uhgin. Kəni in təməsegəhanian e nəghatian rəha kaunsil iətəm kəmotegəhan e Iesu məmə okuh.

⁵² Kəni in təmuvən meh Pailət mətapuəh ohni məmə otegəhan e nīpəti Iesu tos. ⁵³ Kəni Josip təmuvən mosiahu nīpəti Iesu e nigi kəməluau, mos muva məuveg e napən təuvir kəti, nərgin u linən. Kəni mos muvən mələhu=pən e nīpəg kəpiel iətəm kəmətei rəkis o noliən suvət ikin, mətəu kəsitanim əhanəhian suah kəti ikin. ⁵⁴ Inəha e nian rəha nətəm Isrel iətəm kautol əpenə-penə lan o nian rəha Sapət, kəni iuəkir Sapət tətuəin.

⁵⁵ Kəni nīpətan u kəmitsipən Kaləli kəmautuərisig e Iesu, kəməutohtəu=pən suah u, kəməhuvən kəni moteruh nīpəg kəpiel, kəni moteruh noliən iətəm in təmələhu Iesu ikin. ⁵⁶ Kəni uərisig, nīpətan kəmohtəlig=pən lahuənu, kəni mautol əpenə-penə nīmənati min nəuvein mine fomat iətəm nəmiəvilah təuvir məmə okotol=pən e nīpəti Iesu. Kəni e nian rəha Sapət, ilah kəmotəmeig məutohtəu=pən nəghatian rəha Lou. ^I

Iesu təmamiəgəh min e nīmisiən

(Mat 28:1-10; Mak 16:1-8; Jon 20:1-10)

24 Kəni e Sante ləplapin agin, nīpətan kəməhuvən əpəha e suvət, motos natimnati u nəmiəvilah təuvir u kəmotol əpenə-penə rəkis lan. ² Nian kəməhuvə e suvət, moteruh kəpiel u kətahtipəsīg e nīpəg kəpiel lan, mətəu kəmisuə rəkis rəkis. ³ E nian kəməhuvən imə e nīpəg kəpiel, mətəu kəsotehian nīpəti Iərmənīg Iesu. ⁴ Kəni ilah kīnotəruru əfəməh məutətəlig e natimnati min əha. Kəni əmeiko kəmotəuit pik e iətəmi keiu kəmiaietīgəm=pa əha ikin mətuəhtul ilah nīpətan, kəmian e napən iətəm tətoraip-oraip. ⁵ Kəni nīpətan kəmotəgin pik, motasiəulin nəuililəh məutəsəl iahu mauteh niftəni.

Kəni suah mil kuəmə, “Təhro nəutəsəl e iətəmi tətəmiəgəh u ikinu imə nətəm kəmoħmīs? ⁶ In tikə u ikinu. !In tinəmiəgəh min! Nikitəmah təhti nəghatian in təməni kəm təmah nian in təmətətig əhanəh əpəha Kaləli məmə, ^{III} ²² ‘Natimnati min u okotəkeikei muva motol nīpəhriənian lan. Okegəhan=pən e Nəti Iətəmi-mi tuvən e nəħlmi iol təfəgə tərəh min, kəni okətu-pəri e nigi kəməluau timis, mətəu e nian tatol kisil lan, kəni in otəmiəgəh min.” ⁸ Kəni nīkilah tinəhti nəghatian rəha Iesu.

⁹ Kəni kəmoħiet e suvət məhuvən motəni=pən natimnati min əha kəm nətəmi lepīn rəha Iesu, mine rəhan min rəfin. ¹⁰ Kəni nīpətan min əha u kəmotəni pətīgəm natimnati min u kəm aposil min, inko Meri Maktələ, Joana, Meri məmə rəha Jemis, mine nīpətan min nəuvein iətəm kəməhuvən e suvət. ¹¹ Mətəu aposil min kəmotətəu nəghatian əha təhmen=pən əmə e nəghatian əlməli kəti iətəm nīpətin tikə, kəni məsotəniən nīpəhriənian lan.

¹² Mətəu Pitə təməhtul maiu muvən əpəha e suvət, məməhli-əməhli məsəl=pən e nīpəg kəpiel kəni meruh

I 23:56 Eks 20:10; Dut 5:14 II 24:6 Luk 9:22

əmə napən iətəm kəməuveg nīpəti Iesu lan, mətəu nati min kəti tikə əha ikin. Kəni in təmalieuək mitəlig minə natuvən lahuənu, kəni matətəlig pik e natimnati min əha.

E suaru tatuven Emeəs

(Mak 16:12-13)

¹³ E nian əmə əha inəha, suah mil keiu rəha Iesu kəmətuəliuək mətian lahuənu kəti, nərgin u Emeəs. Lahuənu u mətəuərus=pən Jerusiləm, in iuəkir o lepīn kilomitə. ¹⁴ Kəni nian ilau kəmətuəliuək mətian, kəni ilau mətuəghati e natimnati min u kəmol ilah. ¹⁵ Nian ilau kəmətuəghati lanəha, kəni Iesu təmuva iuəkir o lau, məhlaliuək pəti mīhluvən. ¹⁶ Mətəu kəməsuəhruniən məmə pəh əha ilahal min kəməhlaliuək mətəu-inu Uhgin təmahtipəsīg e nətəligiən rəhalau.

¹⁷ Kəni Iesu təməni=pən kəm lau məmə, “Suah mil. ?Nati nak u nətuəni?”

Kəni əmeiko kəmuəlalī muəhtul, nəhmtilau təməpəou. ¹⁸ Kəni suah mil əha kəti, nərgin u Kleopas, təməni=pən kəm in məmə, “Iətəhrun məmə ik əmə u iapispis kəti u Jerusiləm iətəm nəsuəhruniən natimnati min kəmol ilah e nian min u kinəhuva minəhuvən rəkis.”

¹⁹ Kəni in təməni=pən kəm lau məmə, “?Natimnati min nak əha?”

Kəni kəmuəni=pən kəm in məmə, “Natimnati min u kəmol e Iesu iətəm Nasərit. In iəni kəti rəha Uhgin, kəni rəhan uək təsənən vivi mine rəhan min nəghatian kotəfigəm, kəni niki Uhgin mine niki nətəmiimi tətəgiən lan. ²⁰ Mətəu rəhatimah pris asoli min mine nəgə-tun min rəha Lou kəmotəfən in tuvən e nəħlmi nətəm Rom məmə okotakil məmə in otimīs. Kəni kəmotətu-pəri e nigi kəluau timis.

²¹ “Mətəu itimah iəmotələhu=pən pau rəhatimah nətəligiən tətətig əskasik lan məmə in otos rəkis itimah nətəm Isrel e nəħlmi tikimīr min rəhatimah. Kəni rəueiu in nian tatol kisil lan. ^{III} ²² Kəni nati kəti min, nīpətan nəuvein u iəməutan, kəmotol nar-mitimah təmiuvig o nəghatian kəti. Rəueiu ləplapin agin, kəməhuvən əpəha e suvət u kəmitənim Iesu ikin, ²³ mətəu kəməsoteruhiən nīpətin. Kəni kəmohtəlig=pa motəni məmə, ‘Iəmotəh nati kəti təhmen e nəməhlairiən, agelo mil keiu kətuəni=pa məmə Iesu təmamiəgəh.’ ²⁴ Kəni rəhatimah nəuvein nətəmiimi kəməhuvən e suvət, kəmotəh natimnati rəfin agin təhruəhru təhmen əmə e nəghatian əha nīpətan min əha kəmotəni, mətəu kəsotehian Iesu.” ^{IV}

²⁵ Kəni in təməni=pən kəm lau məmə, “Suah mil. !Rəhatəlau kapə tikə, nəkotəhro tiəkis agin o təmah o nəniən nīpəhriənian e natimnati min u iəni min rəha Uhgin kəmotəni! ²⁶ ?Nəkuəhrun uə kəpə məmə, Kris-to, u Uhgin təməni məmə otəhli=pa otəkeikei mos nəhməien e nīpətin, kəni uərisig lan, in təpanuvən e negəu e neai mos nərgin rəha nisaiən?” ^V ²⁷ Kəni Iesu təməni=pən vivi kəm lau Nauəuə Rəha Uhgin u

III 24:21 Luk 19:11; Uək 1:6 IV 24:24 Jon 20:3-10 V 24:26 Luk 9:22

käutəghati lan, təmätuəuin e nauəuə rəha Mosis kəni muvən mətəuarus=pən nauəuə min rəha iəni min rəha Uhgīn. ^I

²⁸ Kəni kinəhluva iuəkir o lahuənu u suah mil u kət-ian ikin. Kəni kinuafu məmə Iesu tinətaliuək minə-tapirəkis ilau məsəhtuliən, ²⁹ mətəu ilau kətioh nīkin məmə, “Ei, təuvir məmə nəkuva kitahal min ik, mətəu tinapinəpu rəkis, kəni təsuvəhiən rəueiu mitigar tiu-vig.” Kəni ko tuvən meruh ilau məhləharəg.

³⁰ Nian kinəhləharəg məmə okihlauən, kəni in təmos pīret kəni mənī-vivi Uhgīn ohni, kəni ko məməkəris məfən kəm lau. ³¹ Kəni əmeiko Uhgīn tol kinuəhrun məmə in Iesu, kəni əmeiko in tatig mikə min, kəni kəməsueruhiən min. ³² Kəni kəmuəni=pən kəm lau min məmə, “!Ei! ?Nian in təmənī=pa vivi Nauəuə Rəha Uhgīn kəm lau e suaru, kəni kəmuətəu təuvir lan niki-lau tətəgiən pik, uə kəpə?”

³³ Kəni rəueiu agin min, kəmuəhtul miaiet ikin əha miatəlig=pən min Jerusiləm. Kəni ikin əha, ilau kə-mueh nətəmimi lepīn rəha Iesu mine nətəmimi min nəuvein min rəhan kəməhuva motuhapumīn rəkis ilah min məutəharəg, ³⁴ kəni məutəni məmə, “!Nipəhrīənīən! !Iərmənig təməmīəgəh min, kəni Sai-mon Pitə ^{II} təmeħ rəkis!” ^{III}³⁵ Kəni ilau kəmuəni=pən rəfin natimnati iətəm kəmol kəm lau e suaru, kəni muəni=pən nian ilau kəmuəhrun Iesu lan e nian iətəm in təməgəuvahli pīret məfən kəm lau.

Nətəmimi min rəha Iesu kəmotəh in

(Mat 28:16-20; Mak 16:14-18; Jon 20:19-23)

³⁶ Kəni nian kətuəni əhanəh nəghatīən min əha, Iesu təmuva məhtul e nəlugin e lah mətəni kəm lah məmə, “Nəməlinuīən tətətig o təmah.”

³⁷ Mətəu ilah kəmotəuit lan kəni minəutəgin, nīkilah təhti məmə kinotafu narmin kəti. ^{IV}³⁸ Mətəu in təmənī=pən kəm lah məmə, “?Təhro rəhatəmah nətəligiən tətərah lanko? ?Təhro rəhatəmah nətəligiən tətəhtul pəgpəg? ³⁹ Oteh-to nəhlmək mine nəhlkək məmə iəu əmə əpə. Otea=pa motek nīpətīk kəni motəhrun məmə iəu. Narmi iətəmimi nīpətīn mine nīkīlkīlin tikə, təsolīən məmə inu nauteh iəu, nīpətīk mine nīkīlkīlik əpə ikin.”

⁴⁰ Təmənī nəghatīən əha, kəni məgəhun nəhlmin mine nəhlkin kəm lah. ⁴¹ Kəni narmīlah təmiuvig nīki-lah təmagiən pik kəni motəlu məmə nati u in nīpəhrīənīən. Ilah kəsotəni-vivi əhanəhiən

^I 24:27 Sam 22:1-21; Aes 53 ^{II} Nəghatīən Kris əhruahru tətəni məmə, “Saimon.” ^{III} 24:34 1Kor 15:4-5 ^{IV} 24:37 Mat 14:26

nīpəhrīənīən lan. Kəni in təmənī=pən kəm lah məmə, “?Nauəniən kəti u nəutos, uə?” ⁴² Kəni kəmotos nəmu nəuvetīn iətəm kəmuvan rəkis motəfən kəm in, ⁴³ kəni e nəhmtīlah, təmos mun.

⁴⁴ Kəni Iesu təmənī=pən kəm lah məmə, “Aupən ikin, nian iəmətatig əhanəh kitah min itəmah, iəməni nəghatīən u kəm təmah məmə, natimnati rəfin iətəm kəutəghati lak e Nauəuə Rəha Uhgīn, okotəkeikei məhuva mautol nīpəhrīənīən lan, inu nəghatīən min e nauəuə rəha Mosis, mine nauəuə min rəha iəni min rəha Uhgīn, mine Nauəuə Rəha Nəpuən Min.” ^V

⁴⁵ Kəni in təmerəh e rəhalah nətəligiən məmə okotəhrun nəghatīən min iətəm tətətig e Nauəuə Rəha Uhgīn. ⁴⁶ Kəni təmənī=pən kəm lah məmə, “Nəghatīən iətəm tətətig e Nauəuə Rəha Uhgīn tətəni məmə nətəmimi okotol tərah e Kristo iətəm Uhgīn təmahlī=pa, mautol tətətuə nəhməiən e nīpətīn mətə-uvən mətəuarus timis, mətəu e nian tatol kīsil lan, in otəmīəgəh min e nīmīsiən. ⁴⁷ Kəni e nərgi Kristo u Uhgīn təmahlī=pa, nətəmimi okotəkeikei motəni pətīgəm nəghatīən u məmə nətəmimi okotəkeikei motəuhlin kəni motohtəlig e rəhalah təfəgə tərah min, kəni Uhgīn in otəsalpīniən nītai təfəgə, kəni malu e rəhalah nolīən tərah min. Nəghatīən u otəkeikei mu- vən kəm nətəmimi min e nəuanīləuis min rəfin e nītəni min rəfin, otətuəuin Jerusiləm muvən əpəha ikin min rəfin e nəhue nītəni min. ⁴⁸ Itəmah nəmotəh natim- nati min u, kəni onəkotəni pətīgəm əhruahru nəghatīən min lan. ^{VI}⁴⁹ Kəni iəkahlī=pa suah u iətəm rəhak Tatə təmənīəkis məmə in otahlī=pa kəm təmah, inu rəhan Narmin. Mətəu onəkotəhtahnin e taun əha motətuəuarus=pən nəkotos nəsanəniən rəha Narmin Rəha Uhgīn, kəni tərīəuəh e nəmīəgəhiən rəhatəmah.” ^{VII}

Uhgīn təmos Iesu muvən e neai

(Mak 16:19-20)

⁵⁰ Kəni Iesu təmit ilah mohiet e taun məhuvən əha lahuənu Petəni. Kəni məfəri nəhlmin məfaki o lah.

⁵¹ Kəni nian təmətəfaki o lah, kəni məpəh ilah nian Uhgīn təmos minatuvən əpəha ilis e negəu e neai.

⁵² Kəni kəmotəiuai motəfaki=pən kəm in, kəni uərisig lan, kəmohtəlig=pən Jerusiləm nīkilah tətəgiən. ⁵³ Kəni nian rəfin, kəutəhuvən e Nīmə Rəha Uhgīn məutəni-vivi Uhgīn.

^V 24:44 Luk 9:22 ^{VI} 24:48 Jon 15:27; Uək 1:8 ^{VII} 24:49 Jon 14:16; 15:26; Uək 1:4

JON

Nəghatjən əkuəkir rəha nauəuə u Jon

Aposil Jon təmətei nauəuə u. In pia Jemis, kəni ilau nəti Səpəti mil. In kəti nətəmimi tueləf rəha Iesu, kəni Iesu tolkeikei pik in. E nauəuə u, Jon təsəniən nərgin mine. Mətəu təməni əmə nati tol lanu məmə "iətəmimi kəti min rəha Iesu," (Jon 18) uə "suah u iətəmi Iesu tolkeikei pik," (Jon 13:23; 20:2; 21:7,20) uə "Iətəmi təmiəu-iəu muva iuəkir o Iesu e nian kəməutəuən e lafet rəha Pasova" (Jon 21:20). In təmətei nauəuə min u: Nanusiən Təuvir İətəm Jon Təmətei, 1Jon, 2Jon, 3Jon, mine Nəhan-əhanian.

Təmətei nauəuə u tətəvən kəm nətəmimi məmə okotəni niphəriənian e Iesu. In tolkeikei məmə otasiru e lah mol nəhatətəiən rəhalah tuva məskasik, mətəu-inu rəhalah nəhatətəiən təsəskasik əhanəhiən.

Jon in iətəmi asoli kəti rəha niməfaki, kəni nətəmimi rəfin rəha niməfaki kautisiai in. In tolkeikei məmə nətəmimi rəfin okotəhrun vivi rəhan nəgətunian, kəni nian nəgətunian eiua tətən, mətəu nətəmimi kotəhrun nahtipəsigiən e nəghatjən eiua min e nəghatjən rəha Jon e nauəuə u.

Jon təmətei nauəuə u mətəni pətigəm vivi məmə Iesu in nəti Uhgın, kəni nətəmimi rəfin nətəm okotəhatətə lan, okotos nəmiəgəhiən itulin. Kəni Jon tolkeikei məmə otəni pətigəm təhrəuəru məmə Iesu in nəti Uhgın, kəni Iesu in Uhgın pəhriən. Kəni Jon tolkeikei məmə otəni pətigəm nanusiən min nəuvein rəha Iesu iətəm nauəuə min rəha Matiu, mine Mak, mine Luk kəmsləniən. Kəni tolkeikei məmə otəgəu əhrəuəru nətəligiən min nəuvein iətəm nətəmimi kəutəni e Iesu.

Nəghatjən Rəha Uhgın Təmuva İətəmimi, in Iesu

1 Aupən agin, e nətuəuinian nian, Nəghatjən I ti-natig rəkis. II Nəghatjən u təmətatig ilau Tatə Uhgın, kəni Nəghatjən u, in min, in Uhgın. 2 E nəukəti nian, in təmətatig rəkis ilau Uhgın, 3 kəni Uhgın təmol natimnati rəfin e Nəghatjən u, kəni natimnati rəfin iətəm Uhgın təmol, nati kəti tikə mine məmə Nəghatjən u təsəliən. III IV⁴ Inu, in Nəukəti Nəmiəgəhiən, V kəni Nəmiəgəhiən u, in Nəhagəhagian rəha nətəmimi rəfin. VI⁵ Nəhagəhagian əha, tə-tasiəgərin napinəpuian, kəni napinəpuian ko təs-apirəkisən. VII

6 İətəmimi kəti iətəm Uhgın təmahli=pa təmuva, nərgin u Jon Bəptais. VIII⁷ Təmuva mətəhtul pətigəm məmə otanus pətigəm Nəhagəhagian əha kəm nətəmimi, pəh ilah rəfin kotəni niphəriənian lan.

I Nian Aposil Jon təmətei "Nəghatjən" e japtə 1, tətəghati e Iesu Kristo, kəni "Nəghatjən" in təhmen e nərgin kəti rəhan. II Jen 1:1; 1Jon 1:1; Jon 17:5; Nəh 19:13 III Laen e "Nəghatjən" mil u kətuəni əmə nati kətiəh əmə. Mətəu-inu in noliən rəha Jon o nəniən nati kətiəh e suaru pisin pisin min. IV Kol 1:16; 1Kor 8:6; Hip 1:2V Jon 5:26; 11:25; 14:6; Jen 1VI Jon japtə 1 tətə məmə kitah kotətəlig e Jenesis japtə 1, nian Uhgın təmol nəhue niftəni mine natimnati rəfin agin. Japtə mil u kuəghati e nəghatjən, mine nəhagəhagian, mine nəmiəgəhiən. Kəni Jon japtə 1 tətəuin e Iesu Kristo məmə in Nəghatjən rəha Uhgın, mine Nəhagəhagian, mine Nəmiəgəhiən. VII Jon 9:5; 12:46 VIII Aposil Jon in təmətei nauəuə u. In tətəghati e suah pisin kəti e fes min u, nərgin u Jon Bəptais.

8 Səniəmə Jon Bəptais in Nəhagəhagian əha, mətəu in təmuva əmə məmə otəhtul pətigəm məni pətigəm Nəhagəhagian əha kəm nətəmimi rəfin. IX⁹ Nəghatjən əha təmətuva e nəhue niftəni, kəni in Nəhagəhagian pəhriən, iətəm in tətəsiəgərin nətəmimi rəfin. X

10 Nati ərnapin məmə Uhgın təmol niftəni u e Nəghatjən əha, kəni Nəghatjən u təmətatig e nəhue niftəni u, mətəu nətəmimi rəha nəhue niftəni u kə-sotəniən niphəriənian məmə in pəh. 11 Təmuva iman ikin, mətəu nətəmiman min kəutəuhlin=pən nəm-tahlah kəm in, məsətolkeikeiən. 12 Mətəu nətəmimi nəuvein kəmotos in, kəni ilah rəfin nətəm kəmotos in, nikhiləh tagiən ohni, kəni motəhatətə e nərgin, kəni in təməfən nepətiən kəm lah məmə kotəhrun nuvaian nenəti Uhgın min. XI¹³ Nenəti Uhgın min əha, ilah kə-sotairiən e noliən u iəpəou min kəutair lan, kəni məsəniən min məmə e nətəligiən rəha iətəmimi, təh-men e tatə kəti iətəm tolkeikei in otos iəpəou. Mətəu ilah kəutair vi min e Uhgın, e rəhan əmə nəsanəniən. XII

14 Nəghatjən əha, in təmuva iətəmimi, mətatig kitah min u nətəmimi rəha nəhue niftəni. Kəni itimah iə-moteruh rəhan nepətiən, kəni nəsanəniən asoli mine

IX Nətəmimi tepət kəməutəhtəhənin Məsaia iətəm Uhgın təməni məmə otahli=pa, kəni ilah tepət, nikhiləh təhti məmə Jon Bəptais u in Məsaia. Jon 1:19-28 X 1Jon 2:8; Jen 1:1-5 tətəghati e nəhagəhagian rəha nian Uhgın təmol nəhue niftəni, kəni Jon tətəghati e nəhagəhagian rəha Nərməniəgəhiən Rəha Uhgın iətəm tətəsiə e niki nətəmimi. XI Kəl 3:16 XII Jon 3:5; 1Pitə 1:23

nəhagəhagiən rəhan e nəhmtitimah. ^I Inu, in nəsanəniən asoli mine nəhagəhagiən rəha Nəuan Kətiəh Əmə, iətəm in təmsipən e Tatə Uhgjin. In təri-auəh e nəuviriən iətəm tətətuati lan kəm tah, kəni məriauəh min e niphərieniən. ^{II}

¹⁵ Jon təməhtul pətigəm mətəni əfəməh məmə, "Iətəmi u inu iətəm iəu iəmətəni məmə, 'Iətəmi kəti tətuərisig lak, mətəu in ilis tapirəkis iəu, mətəu-inu, nian iəməsair əhanəhiən, in təmətatig itulən rəkis.'" ^{III}

¹⁶ Kəni in təməriauəh e nəuviriən iətəm in tətətuati lan kəm tah, kəni e nəuviriən əha rəhan, nian rəfin in tətəfa, mətəfa, mətəfa, kəm tah rəfin. ¹⁷ Tol lanəha mətəu-inu Lou iətəm Uhgjin təməfa aupən, Mosis in suaru ohni, mətəu Iesu Kristo in suaru rəha nətuatiən e nəuviriən əha mine niphərieniən rəha Uhgjin kəm tah. ^{IV}

¹⁸ Iətəmi kəti təseruhiən Uhgjin nian kəti mine. ^V Mətəu Nəuan Kətiəh Əmə, in Uhgjin, iətəm in iuəkir o niki Tatə Uhgjin, in təmol əpu Uhgjin kəm tah kəni kotəhrun. ^{VI}

Jon təməni məmə səniəmə in Kristo iətəm Uhgjin təməni məmə otahlipa

(Mat 3:11-12; Mak 1:7-8; Luk 3:15-17)

¹⁹ Kəni nətəmimi asoli min rəha nətəm Isrel nətəm kautatig Jerusiləm, kəmotahli=pən pris min nəuvein mine Lifait min u, nətəm kəutasiru e pris min e Nimə Rəha Uhgjin, məmə okəhuva motəh Jon motətapuəh ohni, məmə, "Iətəmi pəh ko?" Kəutətapuəh mətəu-inu nətəmimi tətəpət kəməutəni məmə Jon in Kristo iətəm Uhgjin təməni məmə otahlipa. Kəni əmeiko, Jon təməhtul pətigəm məni pətigəm in.

²⁰ Nian ilah kəmotətapuəh ohni, in təməsəhluaigien, mətəu təməni=pən əhruahru əmə in kəm lah məmə, "Səniəmə iəu Kristo iətəm Uhgjin təməni məmə otahlipa."

²¹ Kəni ilah kəmotəni məmə, "Nəmə səniəmə ik Kristo, kəni ik pəh? Iətəmi Elaijə?" ^{VII}

Mətəu Jon tənə məmə, "Kəpə, səniəmə iəu Elaijə."

Kəni ilah kəmotətapuəh min ohni məmə, "Nəmə səniəmə ik Elaijə, kəni ik pəh? Iətəmi iəni rəha Uhgjin iətəmi kəmətəni aupən məmə otəpanuva?" ^{VIII}

Mətəu Jon tənə məmə, "Kəpə."

²² Kəni ilah kəmotəni məmə, "Kəni ik pəh? Ik onəkeikei məni pətigəm ik kəm timah, pəh itimah iəkəhuvən motəni=pən kəm nətəmimi kəmotahli=pa itimah iəkəhuva."

²³ Kəni tənə=pən kəm lah məmə, "Iəu u iətəm iəni rəha Uhgjin Aiseə təməni rəkis aupən məmə, 'Iəu u nəuia iətəmi kəti tətəuən əfəməh əpəha ikin təpiəməpiə ikin, mətəni məmə, otol suaru təhruahru rəha İərməniğ.'" ^{IX}

^I Jon tətəghati e aposil min nətəm kəmotəruh rəhan nəpətiən, mine nəsanəniən, mine nəhagəhagiən e nəhmtilah. ^{II} Fil 2:7; 1Tim 3:16 ^{III} Jon 1:1 ^{IV} Rom 5:21 ^V Eks 33:20 ^{VI} 2Kor 4:6; Kol 1:19; 2:9; Nəh 22:4 ^{VII} Mal 3:1; 4:5-6; Mat 11:14; 17:10-13 ^{VIII} Dut 18:15 ^{IX} Aes 40:3

²⁴ Nətəmimi nətəm kəmahli=pa ilah, Farəsi min nəuvein əha ikin, ²⁵ kəni ilah kəmotətapuəh o Jon məmə, "Nəmə səniəmə ik Kristo iətəm Uhgjin təməni məmə otahlipa, kəni səniəmə ik Elaijə, kəni səniəmə ik iəni iətəm kəmətəni pətigəm aupən, kəni təhro natol bəptais e nətəmimi?"

²⁶ Kəni tuhalpin mətəni məmə, "Iəu iatol bəptais e nətəmimi e nəhu, mətəu iətəmi kəti u ikin e nəlugin e təmah, iətəm itəmah nəkotəruu in. ²⁷ Iətəmi u tətuərisig lak, mətəu in ilis, in tətəpət məpirəkis iəu, kəni iəu ləhtəni lan, kəni iəsəhmen aginiən məmə iəkol uək əkəku agin kəti rəhan." ^{X28} Natimnati min u, kəmol əpəha e lahuənu kəti, nərgin u Petəni, in tətətig əpəha e nitəni=pən e nəhu Jotən. Ikin əha Jon təmatol bəptais e nətəmimi ikin.

Iesu in təhmen e nəti sipsip rəha Uhgjin.

²⁹ Kəməni lauig lan, Jon təməruh Iesu tətəliuək mətuva, kəni in tənə məmə, "Ei! Oteruh-to! Suah u inu, in Nəti Sipsip rəha Uhgjin o nolien sakrifais lan o nolien tərəh min rəha nətəmimi. ^{XI} Kəni in otəpanos rəkis nolien tərəh min rəha nitənimtəni min. ^{XII30} Iətəmi u inu, iəu iəmətəni kəm təmah məmə, 'Iətəmi kəti tətuərisig lak, mətəu in ilis tapirəkis iəu, mətəu-inu, nian iəməsair əhanəhiən, in təmətatig itulən rəkis.' ³¹ Nian iəu iəmətəghati lan, kəni iəu min iəməruu məmə in iətəmi pəh; mətəu iəmuva matol bəptais e nətəmimi e nəhu məmə iəkol əpu suah u kəm nətəmimi min rəha Isrel."

³² Jon təməhtul pətigəm mətəni məmə, "Uhgjin təmahli=pa iəu məmə iəkol bəptais e nətəmimi e nəhu, kəni nian iəmətəghati lan, iəu min iəməruu məmə suah u inu. Mətəu Uhgjin təməni=pa kəm iəu məmə, 'Onəkeruh Narmin Rəhak oteiuaiu matig e iətəmi kəti. Kəni suah u inu, in otol bəptais e nətəmimi e Narmin Rəha Uhgjin.' Kəni əmeiko, uərisig iəməruh Narmin Rəha Uhgjin təmsipəri e neai təhmen e mak, muva, meiuaiu məharəg-pəri lan. ³⁴ Iəu əhruahru iəməruh nati u, kəni iəməhtul pətigəm mətəni pətigəm məmə, 'Suah u inu, in Nəti Uhgjin pəhriən.'"

Iesu təmətuəuin mətuəin e rəhan nətəmimi

³⁵ Kəməni lauig lan, Jon tətəhtul əmə əha ləmen kətiəh əmə ilahal rəhan keiu iətəmimi mil. ³⁶ Kəni nian nəhmti Jon təməhtul e Iesu taliuək mətuva kəni tənə məmə, "Ei! Oteruh-to! Suah u inu, in Nəti Sipsip rəha Uhgjin!"

³⁷ Kəni nian rəhan iətəmimi mil kəmuətəu nəghatiən əha, kəmuəhtul mətiəuərisig e Iesu. ³⁸ Kəni Iesu teirair meruh suah mil u kətiatəu=pən in, kəni in tənə məmə, "Ei! Suah mil? Nətuəsal lak onak?"

^X Nəghatiən pəhriən iətəm Jon təməni, tol lanu, "Iəu iəsəhmen aginiən məmə iəkos rəkis put rəhan." Nətəmimi aupən kotəni məmə uək rəha nos rəkisiən put rəha iərməniğ, in uək rəha slef iətəm in ləhtəni agin. ^{XI} Aupən ikin, e nian rəha Oltestimin, nətəmimi kau-tohamu nəti sipsip mautol sakrifais lan məmə otəfəl rəkis təfəgə tərəh rəhalah. Afin-to nəghatiən u "sakrifais" e tiksiniəri. Jen 22:8; Aes 53:7; 1Pitə 1:19; Nəh 5:6 ^{XII} Hiprus 9:22,26

Kəni ilau kuəmə, "Rapai. ?Ik nətatig iə?" (Nəghatiən u "Rapai," nīpətīn u "Iəgətun.")

³⁹ Kəni Iesu təməni=pən məmə, "Pəh kihlūvən nəkuəruh-to." Kəni ilau kəmiauərisig lan mihlūvən kuəruh ikin in tətətig ikin. Iuəkīr mītīgar tiuvig ləh-naiuv, ilau kəmətuan ilahal min mətəuarus tapinəpu.

⁴⁰ Suah mil u kəti iətəm tətətəu Jon kəni muərisig e Iesu, nərgin u Antiru, pian u Saimon Pitə. ⁴¹ Kəni rəueiu agin min, in təmuvən meh pian Saimon, kəni məni=pən kəm in məmə, "!Ei! !Inotafu rəkis Məsaia!" (Nəghatiən u, Məsaia, nīpətīn u məmə, "Kristo," iətəm Uhgīn təməni məmə otahli=pa.) ⁴² Kəni təmit Saimon muva o Iesu.

Kəni nian nəhmti Iesu təməhtul lan, kəni məni=pən kəm in məmə, "Ik u inu Saimon, nəti Jon, mətəu rəueiu okauin ərəg-rəg lam məmə 'Kefəs.'" (In "Pitə" e nəghatiən Kris u nīpətīn məmə "kəpiel.") I II

Iesu təmauin e Filip mine Nətaniəl

⁴³ Kəməni lauig lan min, Iesu nīkin tīnəhti məmə otuvən-to Kaləli.

Təməsəl e Filip kəni meruh. Kəni Iesu təməni=pən kəm in məmə, "Va-to, mītəu=pa iəu." ⁴⁴ Filip u, in iətəm Petsaitə, ima Antiru mine Pitə. ⁴⁵ Kəni in təmuvən məsəl meruh Nətaniəl, kəni təni=pən kəm in məmə, "Itimah inoteruh suah əpələ u, aupən Mosis təmətei rəkis rəhan nəghatiən min iətəm tətəghati lan e nauəuə rəha Lou. Kəni iəni min rəha Uhgīn aupən ilah min kəmotətei rəkis nəghatiən min iətəm tətəghati lan. In iətəm Nasərit, in nəti Josip, kəni nərgin u Iesu."

⁴⁶ Mətəu Nətaniəl təni məmə, "!Nati nak! ?Nīkim təhti məmə nati təuvir kəti otsipən e Nasərit? !Kəpə!"

Kəni Filip təni məmə, "Intəh, təuvir əmə, pəh-to kian nəkeruh-to."

⁴⁷ Nian Iesu təmeruh Nətaniəl tətaliuək mətəu, kəni təni məmə, "!Suah u, in iətəm Isrel pəhriən! !Neiuəiən tīkə lan!" III

⁴⁸ Kəni əmeiko Nətaniəl təmauit mətəpuəh o Iesu məmə, "?Nəməhra məhrun məmə iəu iətəmi tol lanu?"

Kəni Iesu təni=pən kəm in məmə, "Nian ik nəmətəharəg e nəukəti nigī fik, kəni Filip təsauin əhanəhiən lam, mətəu iəu iəmafə rəkis ik." IV

I Nətəmimi rəha Kris kəutəni kəpiel məmə "pitə." Kəni nəghatiən u pitə tīnuva nərgin kəti rəhalah, kətauin e nətəmimi lan. Kəmətei nauəuə min rəha Niutestimin e nəghatiən rəha Kris. Nətəmimi tepət kəməutəghati e nəghatiən rəha Kris, təhmen əmə e nətəmimi tepət e nəhue niftəni rəueiu kəutəghati e nəghatiən mil u rəha Ingran uə Franis. "Kefəs" in nəghatiən kəti rəha Aram u nīpətīn təni məmə kəpiel. Nətəm Isrel kəməutəghati e nəghatiən rəha Aram təhmen e nətəm Vanuatu kəutəghati e nəghatiən u Bislama. II Mat 16:18 III Jen 27:30-36; 31:26; 32:28 Nərgin u "Isrel," in nərgin kəti min rəha iətəmimi u Jekəp. Nərgin u Jekəp nīpətīn təni məmə "iətəmi tətəiua." Mətəu Uhgīn təmauin ərəgrəg e nərgin tuva "Isrel" məmə otəgətun nəmiəgəhiən vi rəhan. IV Nigī min u fik, ilah nigī kəhrun min e nasumiən ikin Isrel. Nətəmimi kəutun nəualah, kəni məutəharəg ahgəl nimaliləh. Kəutəharəg ahgəl pik nigī fik iuəkīr o nimə rəhalah kəni məutəfaki məmə nīkilah otətəhti nəghatiən rəha Nauəuə Rəha Uhgīn. Nati iətəm Iesu təməni e fes 47 mine 51 in

⁴⁹ Kəni Nətaniəl təni məmə, "!Iəgətun! !Ik Nəti Uhgīn! Ik Kig rəha nətəm Isrel!"

⁵⁰ Iesu təməni=pən kəm in məmə, "?Ik nəməhatətə lak mətəu-inu iəu iəməni əmə məmə iəmeruh rəkis ik nian nəmətəharəg=pən əha e nəukəti nigī fik? Ik onə-maneruh nati asoli min tapirəkis inu." ⁵¹ Kəni məni min məmə, "Nīpəhriən agin u iətəni=pinə kəm təmah məmə, onəpanoteruh nēgəu e neai otəuag, kəni nagelo min rəha Uhgīn kəutəri məutəhuvən e neai, kəni məuteiuaiu məutəhuva e Nəti Iətəmimi u təhmen e suaru tətīpin nuvəniən e neai mine nəhue niftəni." V

Marit kəti əpəha Kenə

² Kəməni niəh lan, katol marit kəti əpəha Kenə, lahuənu kəti e Kaləli. Kəni məmə rəha Iesu in əpəha ikin. ^{VI2} Kəni ilah kotəuin=pən min e Iesu mine rəhan min nətəmimi, məmə ilah min okəhuvən e marit əha. ³ Kəutol məutol lafet, kəni nətəmimi min kotəmnim rəfin wain, kəni məmə rəha Iesu təni=pən kəm in məmə, "Rəhalah wain təmikə."

⁴ Mətəu Iesu təni=pən kəm in məmə, "?Pətauəhli, təhro nətələhu=pa nati u kəm iəu? Nian rəhak təsuva əhanəhiən."

⁵ Mətəu rəhan məmə təni=pən kəm noluek min rəha marit məmə, "Itəmah onəkotəkeikei motol natimnati rəfin iətəm in otəni."

⁶ Nīlosi nati asoli ilah sikis, kəməlīn əha ikin əha o nəhu, məmə nətəm Isrel ilah okoteikuas məutaruə-tuəh lan e nəhmti Uhgīn. Nīlosi nati min u, kəmol e kəpiel, kəni kətiəh təhrun nosiən uan-hanrit litə nəhu.

⁷ Kəni Iesu təni=pən kəm nətəm kəutol uək məmə, "Otətu=pən nəhu e nīlosi nati min u." Kəni kəmotətu ilah kotəriəuəh vivi.

⁸ Kəni təni=pən kəm lah məmə, "Otətu rəkis nəhu kəti motos məhuvən kəm iətəm tətərmənig e marit." Kəni ilah kəmotol lanəha.

⁹ Kəni nian iətəmi u təməmnim askəuvin, mətəu nəhu tīnol rəkis wain lan. Mətəu iətəmi u in tətərmənig e marit u, in təruru məmə kəmos iə wain u. Nətəmi min əmə u nətəm kəmotos nəhu məhuva, ilah əmə kotəhrun. Kəni iətəm tətərmənig e marit təmauin e iətəm təmol marit, ¹⁰ məni=pən məmə, "Nian rəfin nətəmimi kotaupən motəfətīgəm wain təuvir, kəni uərisig nətəmimi kotəmnim tepət ko, kəni kəpanəfətīgəm inu təsəuvir pīkiən. !Mətəu ik, nəmaharu kalin iətəm təuvir mətəuarus=pa u rəueiu!"

¹¹ Kəni inu nəmtətīən iətəm Iesu təmətuəuin agin lan mol. Kəni in təmol ikin Kenə, lahuənu kəti e Kaləli. E nəmtətīən əha, in təməgətun nēpətīən rəha Uhgīn lan, kəni rəhan nətəmimi min, kəmotəhatətə əskasik lan.

tətəghati e Nətaniəl məmə nəmə təhro təmətəharəg ahgəl rəhan nigī fik, kəni nīkin təmatahti nəmiəgəhiən rəha Jekəp. V Jen 28:12 VI Nəmə təhro Josip u iərman rəha Meri, məmə rəha Iesu, in tinimis rəkis. Mətəu Jon u təmətei nauəuə u, təməsəniən məmə in-əha ikin ilah min ilah.

**Iesu tēmähgi pätigəm nätəmimi nätəm kautol makit e
Nimə Rəha Uhgın**

(Mat 21:12-13; Mak 11:15-18; Luk 19:45-46)

¹² Uərisig e marit əha, in təmeiuiu muvən e taun asoli əha Kapeniəm əpəha Kaləli ilah rəhan mamə mine pian min mine rəhan nətəmimi min. Kəni kəmotatig nian nəuvein əha ikin əha. ¹³ Kəni tinuva iuəkir o nian rəha lafet rəha nətəm Isrel iətəm kətəni məmə lafet rəha Pasova. ^I Kəni Iesu təməri muvən əpəha Jerusiləm.

¹⁴ Ihlua lan e Nimə Rəha Uhgın kəutəfaki ikin, Iesu təmafu nətəmimi kautol səlim e kau, mine sipsip, mine mak min, məmə nətəmimi okotos nəhmtin o noliən sakrifais lan. Kəni nətəmimi nəuvein əha ikin, ilah kautol senis e məni rəha nətəmi iki pisin pisin min. ¹⁵ Kəni in mıtəu nətəmi min u ilah kau min mine sipsip min məmə okohiet e Nimə Rəha Uhgın. Kəni in mauvəregin məni rəha nətəmi min u nətəm kautol senis lan, kəni təmahuvihin-ahuvihin rəhalah tepil min. ^{II}¹⁶ Kəni mahi ilah min u nətəm kautol səlim e iəuein məni=pən kəm lah məmə, “!Otəmki natimnati min u mohiet! !İtəmah məsotoliən Nimə Rəha Tatə rəhak tuva məmə in nimə rəha noliən makit!” ¹⁷ Kəni nətəmimi rəhan, nikilah tēməhti nəghatiən kəti e Nauəuə Rəha Uhgın, iətəm tətəni məmə, “İəu iəkolkeikei pik Nimə Rəham e nikik, nikik pik agin lan.” ^{III} ^{IV}

¹⁸ Kəni nətəmi asoli min rəha nətəm Isrel nikilah təmahmə motətapuəh ohni məmə, “?Pəh təmol məmə nəkəhrun noliən nati u? !Ol nəmtətiən məmə otəgətun əhruahru kəm timah!”

¹⁹ Mətəu Iesu təni məmə, “Nəmə itəmah nəkotərəkin Nimə u Rəha Uhgın, kəni nian kisil əmə, iəu iəkuvləkin min təhtul.” ^V

²⁰ Kəni nətəmi asoli min əha kotəni məmə, “!Ei, nəman! Nətəmimi kəmotol uək asoli o nu ilah rəfin fotesikis motuyləkin Nimə u Rəha Uhgın. !Onəkəhro lanu muvləkin e nian kisil əmə!”

²¹ Mətəu Nimə əha Rəha Uhgın iətəm Iesu tətəghati lan, in nipətin. ²² Kəni uərisig, nian in tinimis rəkis, kəni minəmiəgəh min, kəni rəhan nətəmimi min, nikilah təhti nəghatiən əha rəhan iətəm təməni. Kəni ilah kəmotəhatətə e Nauəuə Rəha Uhgın, mine nəghatiən iətəm Iesu təməni=pən kəm lah.

Iesu tinəhrun rəkis nətəligiən min rəha nətəmimi

²³ Nian əha Iesu təmətətig e Jerusiləm e nian rəha lafet rəha Pasova u, nətəmimi tepət kəmoteruh nəmtətiən min iətəm in təmol, kəni kəmotəhatətə lan. ²⁴ Mətəu Iesu in tēməhrun nati iətəm tətətig e nikilah, kəni məsəhatətəiən e lah. ²⁵ Ko iətəmi kəti təsəhtul

^I Eks 12; Dut 16:1-6 ^{II} Afin-to e tiksınəri “Nimə Rəha Uhgın” o nəhruniən natimnati nian Iesu təmuven məhgi pätigəm nətəmimi e Nimə Rəha Uhgın. ^{III} Suaru kəti min o nəuhliniən fes u tol lanu lan: “İəu iəkolkeikei pik Nimə Rəham e nikik, nikik pik agin lan, kəni nətəmimi okotohamu iəu lan.” ^{IV} Sam 69:9 ^V Mat 26:60-61; 27:40; Mak 14:57-59; 15:29

pätigəmiən məghati rəha nətəmimi lan, mətəu-inu Iesu təhrun rəfin nətəligiən rəha nətəmimi. ^{VI}

Nikotiməs təmuven meruh Iesu

³ İətəmi asoli kəti rəha nətəm Isrel, nərgin u, Nikotiməs. ^{VII} In Farəsi kəti. ² Kəni nian kəti lapin, in təmuven məmə otəghati ilau Iesu. In təməni=pən məmə, “İəgətun, itimah iəkotəhrun məmə ik iəgətun kəti iətəm Uhgın təmahli=pa ik nəkuva, mətəu-inu iətəmi kəti ko təsoliən nəmtətiən min u ik natol nəmə Uhgın təsətiğiən ohni.”

³ Kəni Iesu təni=pən kəm in məmə, “Nipəhrəniən agin u iətəni=pinə kəm ik məmə, nəmə iətəmimi kəti təsair vivi minian, ^{VIII} ko in təseruhiən Narməniğiən Rəha Uhgın.” ^{IX}

⁴ Kəni Nikotiməs, narmin təmiuvig pik, kəni mətəpuəh ohni məmə, “?İətəmi tinol iahgin rəkis, otəhro mair mətəmətig min? Ko təsuvən minian e nərf rəhan mamə kəni mair=pa min!”

⁵ Kəni Iesu təni=pən kəm in məmə, “Nipəhrəniən agin u iətəni=pinə kəm ik məmə, nəmə iətəmi təsair viən e nəhu mine Narmin Rəha Uhgın, ko təsuvəniən matig ahgəl Narməniğiən Rəha Uhgın. ^X Nipətətəmi təmair əmə e nırə rəha iətəmimi əmə, mətəu Narmin Rəha Uhgın əmə u in tatol məmə narmitəmi tətair vi min. ⁷ Təsəuviəriən məmə narmin otiuvig nian iəməni=pinə kəm ik məmə, ‘Onəkəkeikei motair vi min.’ ⁸ Təhmen əmə e nimətəgi u nəseruhiən məmə tatsipən ikin kəti, matelel nati matuvən ikin kəti iətəm in tolkeikei məmə otuvən=pən ikin. Natətuə əmə, mətəu ik nəsoteruhiən məmə təmsipən iə, kəni matuvən iə. Kəni e suaru kətiəh əmə, kitah kəsoteruhiən Narmin Rəha Uhgın, mətəu kəuteruh əmə rəhan uək e nəmiəgəhiən rəha iətəmi iətəm təmair vi min.” ^{XI} ^{XII}

⁹ Kəni əmeiko, Nikotiməs tətapuəh o Iesu məmə, “?Natimnati min u, otəhro lanu muva?”

¹⁰ Kəni Iesu təni məmə, “İk iəgətun asoli rəha nətəm Isrel. ?Təhro nəkərru natimnati min u?

¹¹ Nipəhrəniən agin u iətəni=pinə kəm ik məmə, nəghatiən min u iətəm iətəni ilah, iəu iəkəhrun vivi, kəni natimnati iətəm iətəni pätigəm, iəu ineruh rəkis. Mətəu itəmah nəsotəhatətəiən e nəghatiən min rəhatimah. ^{XIII}¹² İəu iəməni natimnati min iətəm katol e nəhue nitəni əmə u, mətəu itəmah nəsotəhatətəiən e rəhak nəghatiən. ?Kəni nəmə iəkəni natimnati min iətəm katol e Negəu e Neai, nəkotəhro lanu

^{VI} Jon 1:47; 6:61; 13:11 ^{VII} Jon 7:50-51; 19:39-42 ^{VIII} Nəghatiən u “nair viən,” nipətin keiu məmə, “İətəmi tətair vivi min” mine “Uhgın təmol məmə in tair e nairiən rəha negəu e neai.” Nəghatiən u in əha ikin e fes 5 min. ^{IX} Jon 1:13; 1Pitə 1:23; Jem 1:18 ^X Esik 36:25-27; Efəs 5:26; Tait 3:5 ^{XI} E nəghatiən rəha Kris, nəghatiən mil u “nimətəgi” mine “narmin,” ilau nəghatiən kətiəh mil əmə. ^{XII} Esik 37:9 ^{XIII} Nəghatiən Kris əhruahru rəha fes 11 tətəni məmə, “Nipəhrəniən agin u iətəni=pinə kəm ik məmə, nəghatiən min u iətəm iəutəni ilah, itimah iəkotəhrun vivi, kəni natimnati iətəm iəutəni pätigəm, itimah inoteruh rəkis. Mətəu itəmah nəsotəhatətəiən e nəghatiən min rəhatimah.” Nəmə təhro, Iesu təməni məmə, “itimah” e fes u mətəu-inu e fes 2, Nikotiməs təməni məmə “itimah.” Uə nəmə təhro Iesu tətəghati e Uhgın, Narmin Rəhan, mine in; uə nəmə təhro tətəghati e Jon Bəptais mine in.

motəhatətə lan? ¹³ Iətəmi kəti tisuvenian əpəha ilis e Negəu e Neai, meiuaiu=pa, məni pətiğəm nian kəti mine. Mətəu Nəti Iətəmi əmə, təmsipən iman ikin e Negəu e Neai, meiuaiu=pa, təhrun nəni pətiğəmiən. ^I

¹⁴ “Aupən, əpəha ikin təpiə-məpiə ikin, Mosis təmos narmi sineik kəti, mətəu-pəri ilis e nigəi əfəməh kəti, kəni mīləfəri. ^{II} Kəni e noliən əhmen əmə lanəha, okəkeiki kətu-pəri mīləfəri Nəti Iətəmi lanəha, ^{III}¹⁵ məmə nətəmi min u nətəm okotəhatətə lan, ilah okotos nəmiəgəhiən itulin.

¹⁶ “Tol lanəha, Uhgīn təmolkeiki pik nətəmi e nəhue niftəni, tol=pən in təməfa Nətin Nəuan Kətiəh Əmə, məmə nətəmi min rəfin u nətəm kəutəhatətə lan, ilah ko kəsəhuvəniən e nigəm itulin, mətəu okotos nəmiəgəhiən itulin. ^{IV}¹⁷ Uhgīn in təməsahli=pa iən Nətin tuva e nəhue niftəni u məmə otəni pətiğəm nalpinian rəha noliən rəha nətəmi rəha nəhue niftəni, mətəu in təmahli=pa məmə Nətin otuva in suaru o nosmiəgəhiən nətəmi e nəhue niftəni.

¹⁸ “Nətəmi nətəm kəutəhatətə lan, Uhgīn otəsəniən nalpinian rəhalah. Mətəu nətəmi nətəm kəsotəhatətəniən lan, Uhgīn tənəni rəkis nalpinian rəhalah, mətəu-inu kəsotəhatətəniən e Nəti Uhgīn Nəuan Kətiəh Əmə. ¹⁹ Uhgīn tətakil nətəmi e noliən u məmə, Nəhəgəhəgiən tinuva rəkis e nəhue niftəni, mətəu nətəmi kəsotolkeikeiən Nəhəgəhəgiən, mətəu-inu nian rəfin rəhalah noliən, təsəhruahruən. ²⁰ Nətəmi nətəm kautol noliən iətəm təsəhruahruən, ilah kəutəməki e Nəhəgəhəgiən. Kəni ilah kəsəhuva iən e Nəhəgəhəgiən, mətəu-inu ilah kəutəpəh məmə Nəhəgəhəgiən əha otasiəgəpən pətiğəm rəhalah noliən tərəh min.

²¹ “Mətəu nətəmi nətəm kəutohtəu=pən suaru rəha nīpəhriənian ilah okəhuva e Nəhəgəhəgiən, məmə Nəhəgəhəgiən əha, in otasiəgəpən rəhalah noliən, kəni mətəgətun məmə ilah kautol nəuia Uhgīn e nəsanəniən əmə rəhan.”

Jon təməghati min e Iesu

²² Uərisig e natimnati min əha, Iesu mine rəhan min nətəmi kəməhiet Jerusiləm motan əmə e nitəni Jutiə. Təmatig nuvəh nəvetin ilah min ikin əha, kəni matol bəptais e nətəmi. ²³ Mətəu e nian əha, Jon min, in tatol bəptais e nətəmi əpəha ikin kəti iukir əmə o Salim, nərgin u, Aenon, mətəu-inu, ikin əha, nəhu tēpət ikin. Kəni nətəmi kəutəhuvən ikin əha, məmə Jon otol bəptais e lah. ²⁴ E nian əha, kəsləfən əhanəhiən Jon e kaləpus.

²⁵ Kəni nətəmi nəuvein rəha Jon, ilah kəmotəgəhu ilah iətəm kəti u taskəlim vivi lou rəha Mosis, o noliən əhruahru iətəm iətəmi otəkeiki maig

^I Nian Iesu təməni “Nəti Iətəmi,” in təməghati aru lan. ^{II} Eruh min e Namba 21:4-9 tətəghati e aiən sineik. Jon 8:28; 12:32; 12:24 ^{III} Nəghatiən u “okəkeiki kətu-pəri mīləfəri Nəti Iətəmi lanəha” nīpətin keiu u ikinu: məmə nətəmi okotəfəri Iesu ilis e nigəi kəməluu məmə otimis, kəni mine Uhgīn otəfəri min in təri muvən e neai ikin ima nisaiən. ^{IV} Esik 18:23,32; 37:9; 1Tim 2:4; 4:10; 1Jon 4:9-10

məmə in otəhruahru e nəhmti Uhgīn. ²⁶ Kəni ilah kəməhuvən moteruh Jon, motəni=pən kəm in məmə, “Iəgətun, ik nəkəhrun iətəmi kəti u aupən itəlau min əpəha e nitəni=pən ikin e nəhu Jotən, kəni ik nəməhtul pətiğəm mətəghati lan kəm nətəmi. Rəueiu əha, in tinatol bəptais e nətəmi. Kəni ilah rəfin kinəutəhuvən ohni.”

²⁷ Kəni Jon təni=pən məmə, “Iətəmi tərru noliən nati kətiəh mine, nəmə Uhgīn əpəha e Negəu e Neai tətəfən uək əha kəm in. ²⁸ Itəmah u nəutəhtul=pa ohniən. Itəmah nəkotəhrun məmə iətəni lanu məmə, ‘Səniəmə iəu Kristo iətəm Uhgīn təməni məmə otahli=pa.’ Mətəu Uhgīn təmahli=pa iəu məmə iəkaupən muva, kəni Kristo in otəpanuərisig. ²⁹ Iətəm aluə kəti məmə otol marit, in otos pətan vi rəhan. Mətəu iətəmi u tətəsiru e lafet rəha marit u, nikin tagiən pik məmə otəhtul e nikali iətəm aluə u mətəlig lan. Kristo in təhmen e iətəm aluə, kəni iəu iəkəhmen e iətəm tasiru. Kəni nikik tagiən məmə in təmuva, kəni nikik tagiən min məmə nətəmi okotuərisig lan.

³⁰ Kristo əha, in otəkeiki məmə in ilis tapirəkis iəu, kəni ko iəu iəkeiuaiu.”

³¹ Iətəmi in təmsipən ilis e Negəu e Neai, in ilis tapirəkis nətəmi ərəfin. Iətəmi iətəm tətən əmə e nəhue niftəni, in iətəmi əmə rəha nəhue niftəni, kəni in təhrun əmə nəniən natimnati min u e nəhue niftəni u. Mətəu, iətəmi iətəm tatsipən ilis e neai in ilis tapirəkis nətəmi rəfin. ³² In tətəhtul pətiğəm o nəni pətiğəmiən natimnati iətəm in təmeruh kəni minətəu rəkis, mətəu iətəmi kəti mine təsəhatətəniən e rəhan nəghatiən. ³³ Iətəmi iətəm təmos rəhan nəghatiən kəni mətəhatətə lan, in tətəhtul pətiğəm məmə nəghatiən iətəm Uhgīn təməni, in nīpəhriənian. ³⁴ Tol lanəha mətəu-inu iətəmi əha iətəm Uhgīn təmahli=pa tuva, in tətəni pətiğəm əmə nəghatiən min rəha Uhgīn. Kotəhrun məmə in tətəni pətiğəm əmə nəghatiən min rəha Uhgīn mətəu-inu Uhgīn təməfən Narmīn Rəhan təriəuəh lan, ko kəsəvəhlinian keruh kəni kəsəhiən naunun lan.

³⁵ Əuəh, Tatə Uhgīn in tolkeiki pik Nətin əha, kəni in tinələhu=pən rəkis natimnati rəfin e nəhlmin.

³⁶ Iətəmi u iətəm tətəhatətə e Nəti Uhgīn u, in tatos nəmiəgəhiən itulin u, naunun tikə. Kəni mətəu, iətəmi tətəhti nəuia Nətin u, in ko təsosian nəmiəgəhiən itulin u nian kəti mine, mətəu-inu iətəmi iətəm tol lanəha, niəməha rəha Uhgīn tatuvən ohni naunun tikə.

Iesu təmətəghati kəm pətan Səmeria

4 Farəsi min kəmotətəu nəghatiən, məmə Iesu in tīnatiuvi=pa nətəmi tēpət kinəutəhuva ohni, kəni in tatol bəptais e lah tēpət. Rəhan nətəmi tēpət e rəha Jon. ² (Mətəu nīpəhriənian səniəmə Iesu in tatol bəptais e lah, nətəmi min əmə rəhan ilah kautol bəptais e nətəmi.) ³ Kəni nian Iesu tīnəhrun məmə Farəsi min kinəutətəu nəghatiən əha, kəni in təmiet Jutiə mītəlig=pən əpəha Kaləli.

⁴ Kæni nian in tæmatuvæn æha ikin æha, tæmæni mæmæ otækeikei muvæn=pæn Sæmeriæ ikin. ¹⁵ Kæni in tæmu-væn=pæn e taun kæti e Sæmeriæ, nærgin u, Saikar. Taun æha, in iuækir o nitæni kæti iætæm Jekæp tæmætei mæfæn aupæn ikin ^{II} kæm nætin u Josip. ⁶ Kæni wel ræha Jekæp æha ikin. Kæni Iesu tinæpæou agin, mætæu-inu in tæmali-uæk e suaru æfæmæh, kæni tuva mæharæg-pæri iuækir o wel, mætæmeig. E nian æha, mitigar tinæhtul æhruahru.

⁷ Kæni ræhan min nætæmimi kæmæhuvæn æpæha itaun, mæmæ okotos næhmti nauæniæn. Kæni tæsuvæhiæn, pætæn Sæmeriæ kæti, tæmuva mæmæ otætu næhu. Kæni Iesu tæni=pæn kæm in mæmæ, "Ei. ðfa-to næhu næuan næu-vetin kæm iæu. Iækolkeikei mæmæ iækæmnim."

⁹ Kæni pætæn Sæmeriæ u, tæni=pæn kæm in mæmæ, "Iei! Ik iætæm Isrel ko, kæni iæu pætæn Sæmeriæ. ?Tæhro nætæ-tapuæh=pa o næhu kæm iæu?" Tæmæni=pæn lanæha mætæu-inu iætæm Jutiæ mine iætæm Sæmeriæ kæsuæmnim pætæn næhu e kap kætæh.

¹⁰ Kæni Iesu tæni=pæn kæm in mæmæ, "Ik nækæruuru nati nak iætæm Uhgîn tolkeikei mæmæ otæfinæ kæm ik. Kæni ik mæruuru min iæu, iæu u, iætætapuæh=pinæ o næhu kæm ik. Næmæ ik nækæhrun, ik onækætapuæh o næhu ohniæu. Kæni iæu oiækæfinæ næhu miægæh." ^{III}

¹¹ Kæni pætæn u, tæni=pæn kæm in mæmæ, "Iætæmi asoli, ik ræham pækæt tikæ kæni wel u, in æpæha læhtæni isæu. ?Næhu miægæh u, nætæni mæmæ onækætu æhro lanu? ¹² Ræhatah kæha Jekæp u aupæn, in tæmæfa wel u kæm tah, kæni in tæmatætu næhu ikin nimin, ilah nenætæn min, mine ræhan min kau min. ?Kæni tæhro? ?Ik nækapirækis Jekæp, uæ?"

¹³ Kæni Iesu tæmæni=pæn kæm in mæmæ, "Nætæm kæutæmnim næhu e wel u, ilah okæpanotæuauæ min.

¹⁴ Mætæu iætæmimi iætæm otæmnim næhu iætæm iæu iækæfæn kæm in, ko tæsæuauæ minian nian kæti mine. ^{IV} Næhu iætæm iæu oiækæfæn kæm in, in tæhmen e næhmti næhu kæti iætæm tætapuæh-apuæh mætæu æpæha imæ e nikin nian ræfin, mætæfæn næmiægæhiæn itulin kæm in, iætæm otæsolian naunun." ^V

¹⁵ Kæni pætæn æha tæni=pæn kæm in mæmæ, "Iætæmi asoli, æui! ðfa-to næhu u kæti kæm iæu, mæmæ iæu iæsæuauæ minian nian kæti, kæni mæsuvæian min u ikinu, mætu næhu." ^{VI}

¹⁶ Kæni Iesu tæni=pæn kæm in mæmæ, "Uvæn mauin=pæn e ræham iærman, kæni miæuva u ikinu."

¹⁷ Kæni pætæn æha tæni=pæn kæm in mæmæ, "M-m-m. Iæu ræhak iærman tikæ."

Mætæu Iesu tæni=pæn kæm in mæmæ, "Nætæni pæhriæn mæmæ ræham iærman tikæ. ¹⁸ Mætæu-inu ik,

I E nian æha, tiækis o nætæm Isrel mæmæ okæhuvæn ima nætæm Sæmeriæ, mætæu-inu e ræhalah neruhiæn, nætæm Sæmeriæ ilah kotæmikæ e næhmti Uhgîn. Kæni nati ænpæin kæmæutæni min mæmæ kæmotsipæn e Jekæp, mætæu kæutæmæki e lah min. II Jen 48:22; Jos 24:32 III Pætæn u tæmææhrun vivian nipæti næghatiæn iætæm Iesu tæmæni=pæn mæmæ otæfæn næhu miægæh. Næghatiæn æha, nipætin æhruahru u næhmti næhu kæti iætæm tæhlan mætæpuæh-apuæh. Mætæu Iesu in tætgæhati aru lan, mæmæ Narmin Ræhan in tætfæn næhu itulin. Aes 44:3; 55:1; Jer 2:13; 17:13; Sek 14:8; Jon 7:37-38; Næh 7:17; 21:6; 22:1,17 IV Jon 6:35 V Sam 42:1-2; 63:1; Aes 12:3; 41:17-18; 44:3; 49:10; 55:1; Jer 2:13; 17:13; Jon 7:38 VI Jon 6:34

næmitæu=pæn rækis næman faif, kæni iærman u iætæm itælu min nætæuætig u ræueiu, sæniæmæ ræham æhruahru iærman. Næghatiæn ræham u ræueiu, in nipæhriænian."

¹⁹ Kæni pætæn u, tæni=pæn mæmæ, "Iei-i-si! Iætæmi asoli, iætæfu mæmæ ik iæni kæti ræha Uhgîn. ²⁰ Tîpîtimah min aupæn, ilah kæmæutæfæki kæm Uhgîn æpæha ilis e nitæuæt æpæha, mætæu itæmah nætæm Isrel, nætæni mæmæ Jerusilæm æmæ æha, okækeikei kætæn ikin kætæfæki."

²¹ Mætæu Iesu tæni=pæn kæm in mæmæ, "Pætæn, ik onækækeikei mæni nipæhriænian e ræhak næghatiæn. Nian æha ikin tætuva, mæmæ itæmah onæsotæfæki minian kæm Tatæ Uhgîn æpæha e nitæuæt asoli æha, mine Jerusilæm min. ²² Itæmah nætæm Sæmeriæ, itæmah nætæfæki kæm Uhgîn mætæu itæmah nækotæruuru in. Mætæu itimah iætæfæki kæm Uhgîn u, iækotæhrun in, mætæu-inu suaru ræha Uhgîn o nosmiægæhiæn nætæmimi in tæmsipa e timah, nætæm Isrel. ^{VII}²³ Mætæu otæsu-væhiæn, Narmin ræha Uhgîn in otasiru e næfæki pæhriæn min, mol ilah mæmæ ilah okotæhrun vivi Uhgîn mæmæ Uhgîn u, in Uhgîn pæhriæn, kæni mol ilah mæmæ ilah okotæfæki kæm in e nikilah pæhriæn. Mætæu-inu Tatæ Uhgîn in tætsæl e næfæki min nætæm kautol lanæha. Kæni nipæhriænian mæmæ nian æha tinuva rækis.

²⁴ Uhgîn sæniæmæ iætæmimi. Kæpæ. In narmin. Tol lanæha, kæni nætæmimi nætæm kæutæfæki kæm in, ilah kotækeikei motæfæki kæm Uhgîn mæmæ Uhgîn u, in Uhgîn pæhriæn, kæni ilah kotækeikei motæfæki kæm in e nikilah pæhriæn e næsanæniæn ræha Narmin Ræhan."

²⁵ Kæni pætæn u, tæmæni=pæn kæm in mæmæ, "Iæu in-æhrun mæmæ Mæsaia, otækeikei muva. Inu, kætauin lan mæmæ Kristo iætæm Uhgîn tæmæni mæmæ otæhli=pa. Kæni nian otuva, kæni in tæhrun næni pætægæmian natim-nati ræfin kæm tah." ^{VIII}

²⁶ Kæni Iesu tæni=pæn kæm in mæmæ, "Iæu u inu, iætægæhati kæm ik."

²⁷ Kæni æmeiko, nætæmimi ræha Iesu kæmohtælig=pa min. Kæni narmin ilah tæmiuvig pik nian kæmotæh in tætgæhati ilau pætæn kæti. Mætæu ilah kæti tæmæsæta-puæhiæn o pætæn æha mæmæ, "Iæk nækolkeikei nak?" uæ kæm Iesu mæmæ, "Iæk nætgæhati kæm pætæn æha o nak?"

²⁸ Kæni pætæn u, tæmæpæh ræhan nilosi næhu tætharæg, mitælig muvæn æpæha e taun. Tæmuvæn mætæni=pæn kæm nætæmimi ikin æha mæmæ, ²⁹ "Iei! ðhuvæn-to motæfu suah kæti æha ikin æha. In tæmæni pætægæm ræfin natimnati min iætæm iæu iæmol. ?Næmæ tæhro in Kristo iætæm Uhgîn tæmæni mæmæ otæhli=pa?"

³⁰ Kæni ilah kæmohiet e taun æha, minæutæhuvæn mæmæ okotæfu to Iesu.

Iesu tæmæghati æhlin e nauæniæn

³¹ Kæni e nian æha, nætæmimi ræha Iesu kæmæutæh nikin mæmæ, "Iægætun, ik æuæn kæti."

³² Mætæu in tæni=pæn kæm lah mæmæ, "Iæu nægæk æpæha nauæniæn iætæm itæmah nækotæruuru." ^{IX}

VII Rom 3:1,2; 9:4,5; 15:8,9 VIII Nætæm Sæmeriæ kæmotæhrun e nauæuæ ræha Dut 18:15-19 mæmæ Kristo in otæni æpu kæm lah nælpækæuiæn ræha Uhgîn. IX Job 23:12; Jon 6:27

33 Tol lanəha, rəhan mīn nətəmimi kīnəutətapuəh-ətapuəh o lah mīn məmə, “?Təhro? ?Kəmə təhro iətəmi kəti təməfən nauəniən kəti kəm in, uə?”

34 Mətəu Iesu tənī=pən kəm lah məmə, “Uhgīn təmahlī=pa iəu iəkuva, kəni nauəniən u nəgək, məmə iatol natimnati iətəm in tolkeikei məmə iəkol. I Kəni iəkol rəfin uək mīn iətəm in təməfa məmə iəkol, o nol naununiən rəhan uək.

35 “Itəmah nəkotəhrun-to nəghatiən kəti u kətəni məmə, ‘Məuig kuvət əha ikin tətətig məmə okotətəuarus nian rəha nəuləkīən e nauəniən e nasumiən.’ Mətəu iəu iətəni kəm təmāh, oteruh-to nauəniən u e nasumiən. Rəueiu əha, nīmālih tīnimətu rəkis. Nian rəha nəuləkīən əha rəueiu. II

36 “Iətəmimi rəha nəuləkīən tīnuva, mīnətətuəuin mīnatos rəkis rəhan nətəouiən. Kəni nauəniən u, in təməulək lan o nəmīəghīən itulīn. III E nolīən u, iətəmimi iətəm tətəsum mīne iətəmimi iətəm tətəulək lan mos mətəuva, ilau pəti nīkilau otāgiən.

37 Nəghatiən kəti u kətəni məmə, ‘Iətəmi kəti təmuvən məmə otərfei kəni mīsuv nati, mətəu iətəmi pīsīn kəti mīn otəulək lan mos muva.’ Nəghatiən u, in nīpəhriənīən. 38 Iəu iəmahlī=pən itəmah məmə onəkəhuvən motəulək e nasumiən iətəm itəmah nəməsotərfeīən mīne məsotisuvīən. Nətəpīsīn mīn, ilah kəmotəsum lan. Kəni itəmah nīnəutəhli nəua rəhalah uək.”

Nətəm Səmeriə tēpət kəmotəhatətə e Iesu

39 Kəni e taun u, nətəm Səmeriə tēpət, ilah kəmotəhatətə e Iesu mətəu-inu pətan əha təməhtul pətīgəm mətəni=pən kəm lah məmə, “Iesu təmāni pətīgəm natimnati rəfin iətəm iəu iəmatol.”

40 Kəni nian nətəm Səmeriə kəməhuvən motəh, kəni kəmotəkeikei ohni məmə otuvən motatīg ilah mīn. Kəni Iesu təmuvən motatīg o nian keiu. 41 Kəni nətəmimi tēpət mīn kəmotəhatətə lan e rəhan mīn nəghatiən.

42 Kəni mautəni=pən kəm pətan u məmə, “Itīmāh iəmotəhatətə lan o nəghatiən u iətəm ik nəmāni=pa, mətəu rəueiu əha, iəkotəhatətə lan mətəu-inu itīmāh əhruahru iəmotətəu rəhan nəghatiən mīn, kəni motəhrun pəhriən məmə in Iosmiəgəh rəha nəhue niftəni.” IV

Iesu təmōl vivi nətī iətəmi asoli kəti rəha kīg

43 Nian Iesu təmātig mos nian keiu rəkis ikin əha, in təmīet muvən Kaləli. 44 Aupən, in təmətəni məmə iəni

I Jon 5:30; 8:29 II Nian Iesu tətəghati e nauəniən e nasumiən iətəm nīmālih tīnimətu rəkis, in tətəni əhruahru əmə məmə, “!Oteruh-to! Nətəmimi kīnəutəhtul maru rəkis. Sotolīən məi məutapīli o nāni pətīgēmīən nəghatiən rəha Uhgīn təhmen=pən əmə e nətəm kəutol məi o nəuləkīən, kəni məutəni məmə, ‘Məuig kuvət əha ikin, kəni nauəniən təpaniməhtə.’ Kəpə, nətəmimi kīnəutəhtul maru rəkis o nosiən nəghatiən rəha Uhgīn.” III Nīpətī nəghatiən u məmə nətəmimi rəha Iesu okotos nətəmimi məhuva o Uhgīn təhmen=pən əmə e iətəmimi tatos nauəniən e nasumiən. Nətəmimi mīn okotos nəmīəghīən itulīn. IV 1Jon 4:14

mīn rəha Uhgīn, nauət imalah mīn, ilah kəsotīsīaiən ilah. 45 Nətəm Kaləli, aupən ilah kəməhuvən Jerusīlēm mautol lafet rəha Pasova, kəni e nian əha, ilah kəmoteruh natimnati mīn iətəm in təmōl ikin əha. Kəni nian Iesu təmuvən Kaləli, nīkilah təmāgiən ohni.

46 Kəni Iesu təmītəlīg=pən mīn e lahuənu Kenə, əpəha Kaləli. Ikin əha aupən, in təmōl nəhu tuva mol wain. VI Kəni e Kəpēniəm iuəkīr əmə, iətəmi asoli kəti rəha kīg tətətig ikin. Kəni nətīn kəti tətīmīs. 47 Kəni nian suah u təmətəu məmə Iesu təmīsīpən Jutiə mīnuva rəkis Kaləli, kəni in təmūva meruh Iesu. Kəni mənī=pən kəm in məmə oteiuaiu muva əpəha Kəpēniəm masīru e nətīn. Mətəu-inu suakəku otīmīs rəueiu.

48 Kəni Iesu tənī=pən kəm suah u məmə, “!Nəman! Itəmah u, nəkotəni məmə onəkoteruh əmə nəmətətīən mīn mīne natimnati mīn iətəm narmītəmah otəupən mīuvīg ohni, uərisīg ko, nəpanotəhatətə lak. Mətəu nəmə nəsoteruhīən, ko nəsotəhatətəiən lak.”

49 Kəni suah kəha tənī məmə, “!Iətəmi asoli, əui! !Pəh kīan uəhai əmə! !Otəsuvəhīən rəueiu nətīk tīmīs!”

50 Kəni Iesu təmāni=pən kəm in məmə, “Uvən; nətīm otəpanəmīəgəh.” Kəni suah u təməhatətə e nəghatiən rəha Iesu kəni mītəlīg.

51 Nian in təmātuvən əhanəh e suaru, meruh rəhan nolūək mīn, kəni ilah kotəni=pən kəm in məmə, “Rəham suakəku tīnəmīəgəh rəkis.”

52 Kəni in təmətapuəh o lah məmə, “?Təməuvīr e nian nak?”

Kəni ilah kəmotəni=pən kəm in məmə, “Nəniuv ləh-naiuv e uan klok rəhan nəpiəpēiən təmīkə.” 53 Kəni suah u, təməhrun məmə, e nian əhruahru əha inəha, Iesu təmāni=pən kəm in məmə, “Rəham suakəku otəpanəmīəgəh.” Kəni in mīne rəhan mīn, kəmotəhatətə e Iesu. 54 Inu nian tatol keiu lan iətəm Iesu təmīet Jutiə, muva Kaləli kəni mol nəmətətīən kəti.

Iesu təmōl vivi suah kəti əpəha iuəkīr e nəhu Petseta

5 Uərisīg e nian əha, Iesu təmāri muvən e taun u Jerusīlēm, mətəu-inu katol lafet kəti rəha nətəm Isrel əha ikin əha.

2 E Jerusīlēm, noan nəhu asoli kəti əpəha ikin, iətəm kətāig lan. E nəghatiən rəha nətəm Isrel kətəni nərgīn məmə Petseta. Kəni nīmə kəti tətəhtul iuəkīr o noan nəhu əha. Nīmə u, fərantə lan, faif. In iuəkīr əmə o ket u e nīkalī taun u, nərgīn u, Ket rəha Sipsip. 3 Kəni ikin əha e fərantə mīn, nətəm kəutohmīs tēpət kəutapīli əha ikin. Nəuvein nəhmtīlah tərah, kəni nəuvein nəh-kīlah tərah, nəuvein mīn nīpətīlah nəuvētīn təmīmīs. VII5 Kəni suah kəti əha ikin tətəpīli. In təmātīmīs mīnos

V Nati əpnāpīn Iesu təmāir lahuənu Petlehem, e niftəni asoli Jutiə, nətəmimi kəuteruh məmə in iətəm Nəsərīt əpəha Kaləli, mətəu-inu təmātig nuvəh ikin əha (Jon 7:41; 18:5; 19:19). Nətəmi Isrel e Jutiə mīne Kaləli tēpət kəsotəhatətə pəhriənīən lan, rəhalah nəhatətəiən təkəku əmə lan, nian kəuteruh in tatol nati apīsīpīs nəuvein (Jon 1:11; 2:18,23-25; 4:45,48; 6:2,41,66). Mətəu nətəm Səmeriə nətəm kotatīg e taun u Saikə, ilah kəmotəhatətə pəhriən lan, məmə Iesu in Kristo iətəm Uhgīn təmāni məmə otāhli=pa (Jon 4:40-42).

VI Jon 2:1-11 VII E kōpi əuas mīn nəuvein rəha Niutestīmīn

rækis nu Tate-eit. ⁶ Kæni Iesu tæmeruh suah u tætapili, kæni in minæhrun mæmæ suah u tæmimis nuvæh næu-
vetin, kæni tætapuæh ohni mæmæ, “?Tæhro? ?Nækolkeikei
mæmæ onækæuvir?”

⁷ Iætæmi tatimis æha tæni=pæn kæm in mæmæ, “Iætæmi
asoli, iætæmi tikæ mæmæ otælæs iæu meiuaiu muvæn e
noan næhu æha nian næhu tælauæl. Nian ræfin, iæu
iætalkut pik mæmæ iækeiuaiu muvæn e næhu, mætæu
nætæmimi næuvein ilah kotapirækis iæu moteiuaiu
mæhuvæn. Kæni ilah motaupæn motek næhu.”

⁸ Kæni Iesu tæni=pæn kæm in mæmæ, “!Ëhtul! Mos
ræham nimahan maliuæk matuvæn.” ⁹ Kæni ræueiu agin
sua h kæha tæmæuvir min. Kæni maiu-aiu ræhan nima-
han mos matuvæn.

Nati u kæmol e nian ræha Sapæt, ¹⁰ kæni nætæmi asoli
min ræha Isrel kæmotahi sua hæha iætæm tinæmiægæh e
ræhan nimisiæn, motæni mæmæ, “Nian u ræueiu ræha
Sapæt; kæni tæsæhruahruian e Lou ræhatah mæmæ
onækos lanko ræham nimahan.” II

¹¹ Kæni in tæni=pæn kæm nætæmi min u mæmæ, “Mætæu
sua h u tæmol vivi iæu, in tæmæni=pa mæmæ iækos ræhak
nimahan maliuæk matuvæn.”

¹² Kæni ilah kæmotætapuæh ohni mæmæ, “?Sua h pæh
ko tæmæni=pinæ kæm ik mæmæ onækol nati u?”

¹³ Mætæu sua h u tærunu nærgi Iesu, mætæu-inu
nætæmimi tepæt ikin æha, kæni Iesu tæmikæ=pæn æmæ
æpæha e nikilah.

¹⁴ Kæni uærisig, Iesu tæmeruh sua h kæha e Nimæ
Ræha Uhgjin, kæni tæni=pæn kæm in mæmæ, “!Ei! !Eruh-to!
!Ik ninæuvir rækis! Mætæu onætætæu ik mæmæ næsol
minian tæfagæ tærah min. Næmæ nækol, nærahian kæti
otos min ik, iætæm tærah pik min.”

¹⁵ Kæni sua h kæha tæmuvæn mæni pætigæm kæm nætæ-
mi asoli min ræha Isrel mæmæ, “Sua h u iætæm tæmol vivi
iæu, nærgin ko, Iesu.”

¹⁶ Kæni tol lanæha, nætæmi asoli ræha nætæm Isrel, ilah
kinautohtæu-ohæu Iesu mæmæ okotol nærahian kæm
in, mætæu-inu ilah kauteruh in tatol natimnati min tol
lanæha e nian ræha Sapæt kæni nati u tol ilah kæutæmæki
lan. ¹⁷ Mætæu Iesu tæmæni=pæn kæm lah mæmæ, “Nian
ræfin ræhak Tatæ in tatol uæk, kæni iæu min iatol uæk.” III

¹⁸ Kæni næghatien u, tol nætæligien ræhalah tæskasik
tæhmin min, mæmæ okotohamu in timis. Mætæu-inu
ræueiu æha, sæniæmæ mæmæ tætatgæhli æmæ Lou ræha
Sapæt, mætæu nati asoli agin, in tætæni mæmæ ræhan
Tatæ æhruahru Uhgjin, kæni tol lanæha, in matol mæmæ
in tæhmen æhruahru e Uhgjin. IV

*iætæm kæmætei e næghatien Kris aupæn, kæmætu=pæn næghatien
ræha fes 3-4 tol lanu mæmæ, ^{3b} *Ilah kæutapili ikin æha mæutæhtah-
nin næuan æha mæmæ otæluæl. ⁴ *Mætæu-inu, nian næuvein, agelo
kæti ræha Uhgjin tuva, muvæn e noan æha, kæni mol tatæluæl. Kæni
nian næmæ næhu æha tæluæl, iætæmimi iætæm taupæn meiuaiu muvæn
e næhu, nati æpnæpin tatos nimisiæn nak, mætæu ræhan nimisiæn otæu-
vir.” I Sapæt — Eruh e tiksineri. II Jer 17:21 III Jon 14:10 IV
Jon 10:30,33; 19:7*

Iesu in tætarmanig mætæu-inu in Næti Uhgjin

¹⁹ Kæni Iesu tæni=pæn kæm lah mæmæ, “Nipæhræniæn
agin u iætæni kæm tæmah, Næti Uhgjin tærunu nolien nati
kæti e ræhan aru æmæ nætæligien. Tæhrun æmæ nolien
natimnati min u iætæm tæteruh Tatæ Uhgjin tatol,
mætæu-inu natimnati ræfin u iætæm Tatæ Uhgjin tatol,
Nætæn, in min in tatol. ²⁰ Nætæn tæhrun nolien lanæha,
mætæu-inu Tatæ Uhgjin tolkeikei pik Nætæn, kæni in
tætagætun in e natimnati ræfin iætæm in tatol. Kæni in
otæpanægætun in e natimnati ræfin iætæm in tatol. Kæni
in otæpanægætun min natimnati min kæm in iætæm iah-
gin min kotapirækis in min u, mæmæ otol itæmah nar-
mitæmah tatiuvig pik ohni.

²¹ “Mætæu-inu Tatæ Uhgjin tatol nætæm kæmohmis ilah
kotæmiægæh min, kæni e nolien kætiæh æmæ, Nætæn
tæhrun næfæniæn næmiægæhiæn kæm nætæmimi nætæm
nikin tagien mæmæ otæfæn kæm lah. ²² Mætæu-inu
sæniæmæ Tatæ Uhgjin iætæm in otakil nætæmimi, mætæu in
tæmælæhu=pæn ræfin nakilien e næhlmi Nætæn, ^{VII}
^{VIII}²³ mæmæ nætæmimi ilah ræfin okotisiai Nætæn, tæh-
men æmæ mæmæ inu kæutisiai lanæha Tatæ Uhgjin.
Iætæmimi iætæm tæsisiaien Nætæn, ko tæsisiaien Tatæ
Uhgjin u iætæm tæmahli=pa Nætæn. IX

²⁴ “Nipæhræniæn agin u iætæni kæm tæmah mæmæ,
iætæmimi iætæm tætatæu ræhak næghatien, kæni
mætæhatætæ e Uhgjin iætæm tæmahli=pa iæu iækuva, in ti-
natos næmiægæhiæn itulin. Ko in tæsæhtulien e næhmtæk
mæmæ oækæni pætigæm nælpiniæn ræhan. In tinagim
rækis e nimisiæn, kæni minuva o næmiægæhiæn.
²⁵ Nipæhræniæn agin u iætæni kæm tæmah, mæmæ o
nian kæti iætæm tætuva, nætæmi min u kæmohmis, ilah
okotætæu næuia Næti Uhgjin, kæni nætæmi min u ilah
kæutætælig lan, ilah okotos næmiægæhiæn. Kæni
nipæhræniæn, nian æha tinuva rækis. ²⁶ Tatæ Uhgjin in
Næukæti Næmiægæhiæn, kæni e nolien kætiæh æmæ, in tæ-
mol mæmæ Nætæn in min Næukæti Næmiægæhiæn,
^{XI}²⁷ kæni in tæmælæhu=pæn næsanæniæn mine næpætien
e næhlmi Nætæn mæmæ in otakil nolien min ræha nætæmi-
mi, mætæu-inu in Næti Iætæmimi.

²⁸ “Tæsæuviæniæn mæmæ nærmætæmah otiuvig pik o nati
u, mætæu-inu nian æha ikin tætuva iætæm nætæm kæ-
mohmis okotætæu næuia Nætæn, ²⁹ kæni ilah okotæhtul e
ræhalah min suvæt, ilah min u aupæn kæmautol nolien
tæuvir min okotækeikei motæhtul min motos min
næmiægæhiæn, mætæu nætæmi min aupæn ilah kæmautol
nolien tærah min, ilah okotækeikei motæhtul min e
nimisiæn kæni motæhtul e næhmti Tatæ Uhgjin mæmæ
Nætæn otæni pætigæm ræhalah nælpiniæn. XII

*V Jon 14:10 VI Rom 4:17; Jon 11:25 VII Kitah koteruh fes
21-22 kæni mæhrun mæmæ Iesu in otakil itah ræfin o nian kæti, kæni in
otæfæn næmiægæhiæn kæm nætæmimi min u nætæm nikin tagien mæmæ
otæfæn kæm lah. Mætæu Jon 3:17 tætagætun mæmæ Iesu tæmæsuvaian e
næhue niftæni o næni pætigæmiæn nælpiniæn ræhatah, mætæu tæmuva o
næfæniæn næmiægæhiæn kæm tah. VIII Jon 5:26-27; 9:39; Uæk 10:42
IX Luk 10:16; 1Jon 2:23 X Jon 3:18 XI Jen 2:7; Job 10:12; 33:4;
Sam 36:9; 42:8; 66:9; Jon 1:1-4 XII Nætæmimi nætæm kæutæhatætæ e
Iesu, kæutos næmiægæhiæn itulin. Nætæmimi nætæm kæsatæhatætæian*

30 "Iau iäkäruru nol aruiän nati kät i e rähak ämä näsänänian. Iau iätakil noliän min rähä nätämimi min, mätäu iatol ähruahru ämä mämä rähak Tatä tətäni mine mämä oiäkol. Käni nian iäkakil noliän rähä nätämimi, iäkährun mämä iäkol tähruahru, mätäu-inu oiäsolkeikeian mämä iäkol ämä e rähak nätäligian. Iäkäkeikei mol tähmen e nätäligian rähä Uhgün iätäm tämahli=pa iäu iäkuva." I

Nähtul pätigämian o naruäsänian Iesu

31 Nämä iäu pisin ämä iätähtul pätigäm mätäghati aru lak, käni rähak nęghatian ko täsähtulian. II³² Mätäu iätämi kät i min äha ikin in tətähtul pätigäm käni matol näfigämian ohniäu, käni iäu iäkährun mämä nęghatian min u rahan iätäm tətäni lak ilah nipährianian. III

33 "Aupän, itämah nämotahli=pän rähätämah min nätämimi mämä okähuvän motätälig e nęghatian rähä Jon, käni in tämätähtul pätigäm o nipährianian. IV³⁴ Iätäghati lanu lan, mätäu iäsärärian e nęghatian rähä iätämimi ämä kät i mämä tährun noliän näfigämian ohniäu. Käpä. Täsolian lanäha. V Iätäghati e nęghatian rähä Jon lanu mätäu-inu iäkolkeikei mämä Uhgün otosmiägäh itämah. 35 Jon u, tähmen e lait kät i. Tatuäu mähagähag vivi, käni nikitämah tämagian ohni o nian äkuäkär ämä.

36 "Mätäu rähak uäk min, VI ilah min kautol näfigämian ohniäu. Käni ilah kotäsänän motapiräkis nęghatian min u Jon tämätäni. Uäk min u, rähak Tatä tämäfa käm iäu mä iäkol naunun e lah. Käni uäk min u rähak, ilah kätäni pätigäm iäu, käni ilah mautol äpu iäu mämä rähak Tatä in tämahli=pa iäu. VII³⁷ Käni Tatä Uhgün iätäm tämahli=pa iäu, inäha iätäm tinatähtul pätigäm ohniäu. In tətäni pätigäm pau iäu, mätäu itämah näsotätäu aginian näuian aupän mätäuarus=pa u räueiu mine, käni itämah näsoteruhian nähmtin. 38 Käni nęghatian rahan täsätig vivian e nikitämah, mätäu-inu itämah näsotähätätäian lak, iäu u, iätäm in tämahli=pa iäu iäkuva.

39 "Itämah näutafin pik nęghatian min e Nauäuä Rähä Uhgün, käni motähätätä e nęghatian min äha mämä itämah onäkotos nämiägähian iätäm naunun tikä. Mätäu oteruh-to. Nęghatian min äha e Nauäuä Rähä Uhgün, ilah kätäghati lak, mäutäni pätigäm iäu.

lan, ilah okotos nalpinian itulin (Jon 3:36; 5:24; Mak 16:16; Efäs 2:8-10). Natimnati min nätam nätamimi kautol, okotol äpu nämä tährö ilah kätähätätä pährian e Iesu o käpä (Mat 7:17-20; Kä 5:6; Jem 2:17,26). Uhgün tətäfan nahatätäian käm nätamimi äpnäpin ämä, käni matig masiru min e lah mämä okautol natimnati täuvir min. I Jon 8:16 II Dut 17:6; 19:15 III Jon 8:17-18 IV Jon 1:19-28 V 1Jon 5:9 VI Uäk min iätäm Iesu tämol tol lanu lan: in tämol vivi nätamimi u kautohmis; in tämahli pätigäm narmin täräh min e nätamimi; in tämägätun nätamimi e Narmänigian Rähä Uhgün; in tämaugin nätamimi faif-tausin e päret faif mine nämä äkäku keiu; in tämäniäu nimätägi asoli äpäha e nähü Lek Kaläli. Natimnati min tol lanäha kätägätun mämä Uhgün in Tatä rähä Iesu käni mahli=pa e nähue niftäni. VII Jon 10:25; 14:11

40 Mätäu itämah näutäpäh nuvaiän ohniäu mämä näkotos nämiägähian ohniäu. VIII

41 "Täsolian nati agin e näni-vivian rähä nätämimi. Käpä. 42 Mätäu mä itämah ko, iäu iäkährun vivi itämah, käni iäu iäkährun vivi mämä nolkeikeian rähä Uhgün tikä e nikitämah. 43 Iäu iämuva e närgi Tatä rähak, mätäu itämah näsotosian iäu e nikitämah, nikitämah täsagianian ohniäu; mätäu nämä iätämi kät i tätüva e närgin aru ämä, käni nikitämah tos, käni motagian ohni. 44 Nian räfin itämah näkotalkeikei mämä näkotos näni-vivian rähätämah min, mätäu näsotalkut aginian mämä onäkotal nati kät i iätäm Uhgün u, in pisin ämä in Uhgün, otäni-vivi itämah ohni.

?Onäkotähätätä ähro lanu lak nian nautol noliän äha?

45 "Täsäuvirian mämä nikitämah otähti mämä, iäu oiäkäni pätigäm noliän täräh min rähätämah e nähmti Tatä Uhgün. Käpä. Mätäu Mosis pährian, nian räfin itämah näutäsal=pän ohni, IX in otäni pätigäm noliän täräh min rähätämah. 46 Mätäu-inu nämä itämah nämotähätätä pährian e nęghatian min rähä Mosis, käni itämah onäkotähätätä min e rähak nęghatian min. Mätäu-inu tämätei nęghatian min kätäghati lak. 47 Mätäu itämah näsotähätätäian e nęghatian min iätäm in tämätei, tol lanäha, suaru tikä agin mämä onäkotähätätä lak."

Iesu tämaugin nätamimi tepät (Mat 14:13-21; Mak 6:30-44; Luk 9:10-17)

6 Uärisig e natimnati min u, Iesu tämuven äpäha e nitäni=pän e nähü asoli närgi u, Lek Kaläli. Käni närgin kät i min u, Lek Taipirias. 2 Käni nimänin nätamimi käm autuärisig lan, mätäu-inu kätäfu nämtätian min rahan, iätäm tatol nätamimi kautohmis kämotäsänän. 3 Käni Iesu tämuven äpäha ilis e nitäuat kät i, käni mätäharäg ikin ilah rahan min nätamimi. 4 E nian äha, lafet kät i rähä nätam Isrel u, kätäni mämä lafet rähä Pasova tinuva iuäkär.

5 Käni nian Iesu tämäsal=pän, käni meruh nimänin nätamimi tepät ilah kämähüva, käni in tämätäpuäh o Filip mämä, "?Okotähro motos päret tepät tähmen e nätamimi min u mämä ilah okotun?" 6 In tämäni askäuvin ämä mämä oteruh-to nahatätäian rähä Filip, mätäu in tinährun räkis nati nak iätäm in otäpanol.

7 Käni Filip täni=pän käm in mämä, "!Ei! Nämä okos nähmti päret mäni lan tähmen e tu-hanrit tänarias pau, X mätäu ko täsähmenian. Nätamimi min u räfin ilah okotun ämä tækäku mäkäku."

VIII E fes min u 31-40, Iesu tätäghati e lou rähä nätam Isrel u tətäni mämä, nämä iätämi keiu uä kisil kätähtul mäutäni pätigäm nati kät i iätämi kät i, nätamimi okotährun mämä nęghatian rähälah in nipährianian. Nätämi asoli rähä Isrel, kämotäni=pän käm Iesu mämä, ko täsähtulian mäghati pätigäm aru ämä mätäu-inu in pisin ämä (fes 31). Mätäu Iesu täni mämä käpä, in min Jon Bäptais ilau min (fes 33); mine uäk min rahan tämol ilah (fes 36); mine Rahan Tatä Uhgün (fes 37); mine nauäuä rähä Uhgün (fes 39). Ilah min u kätähtul mäutäni pätigäm in. Afin-to Jon 8:17-18. IX Jon 9:28; Rom 2:17 X "Tänarias," inu mäni rähälah, tähmen e vatu rähä Vanuatu. Räueiu, tu-hanrit tänarias tähmen e tu-hanrit-tausin vatu (200,000 vatu).

8 Kəni iətəmimi kəti rəha Iesu, nərgin u Antiru u pia Saimon Pitə, in təməni=pən kəm Iesu məmə,
9 "Suakəku kəti uəha tatos pīret faif kəmol e pale, mine nəmu keiu. Mətəu ko təsəhmen aginiən e nətəmimi min əha." I

10 Kəni Iesu təni məmə, "Otəni=pən kəm nətəmimi məmə okotəharəg." Kəni ikin əha, manuvehli tepət, kəni ilah kəmotəharəg. Kəni nəmpə rəha nəman əmə, təhmen e faif-tausin. II¹¹ Kəni Iesu təmos pīret, məni tagkiu kəm Uhgīn ohni, kəni məfən pīret u kəm lah rəfin u kəutəharəg, kəni matig mol min nati kətiəh əmə e nəmu. Kəni ilah kəmotun təhmen nərfilah tasisi.

12 Kəni nian kinotauən rəkis, nərfilah tasisi, kəni Iesu təni=pən kəm rəhan min nətəmimi məmə, "Əhuvən motəuəri nīpispisi pīret min kəutəməhl-məhli. Təsəvirian məmə okotərəkin əmə." 13 Kəni ilah kəməhuvən motəuəri nīpispisi pīret kəni məhuveipei=pən e kətim asoli min ilah tueləf kotəriauəh vivi. Pīret u, in nīpispisi pīret ilah faif kəmol e pale, III iətəm nətəmimi kəmotun motəpəh.

14 Kəni nian nətəmimi kəmoteruh nəmtətian əha iətəm Iesu təmol, kəni ilah kəmotəni məmə, "Nīpəhriənian. !İəni pəhriən u IV rəha Uhgīn iətəm əupən kəmətəni məmə in otuva e nəhue niftəni!" V¹⁵ Kəni Iesu təməhrun məmə nətəmimi min u kotəni məmə okəhuvə motos in məhuvən motəkeikei kəm in məmə in otuva mol kig rəhalah. Kəni in təmagim min, məpəh ilah muvən əpəha e nītəuət, mətan in pisin əmə. VI

Iesu təmaluək e nəhue nəhu

(Mat 14:22-27; Mak 6:45-52)

16 Nian mītigar təmeiuaiu, nətəmimi rəha Iesu min kəmotəiuaiu məhuvən e lek əha. 17 Kəni tīnapinəpu, mətəu Iesu tikə, təsuva-əhanəhiən. Kəni əmeiko, ilah kəməhuvən motəri e bot kəti, kəni minəutasuə lan minəutohapumin min e lek, məmə ilah okəhuvən Kapeniəm. 18 Kəni nīmətəgi asoli kəti təməhtul minətol nəhu tīnətərah. 19 Kəni nian ilah kəməutasuə mautəhuvən, təhmen e faif uə sikis kilomitə, kəni ilah kəmotəfu Iesu taluək e nəhue nəhu VII mətəuva iuəkir o rəhalah bot. Kəni ilah kəmotəgin pik, VIII²⁰ mətəu in təməni=pən kəm lah məmə, "Sotəgin pikiən, mə iəu əpə." 21 !Kəni nīkilah təmagiən mə kotələs in e bot, mautol əmeiko, rəueiu agin, mətəu bot tīnuvən e nəve nəhu e nītəni=pən ikinu kəməutəni məmə okəhuvən ikin!

I 2King 4:42-44 II Nīpətan mine kəlkələh min ilah min e nīmənin əha, mətəu kəməfin əmə nəman. Noliən rəhalah tol lanəha. !Nəmə təhro, nətəmimi ilah rəfin tuenti-tausin! III Pale in nati kəti təhmen e rais uə wit. IV Nətəm İsrəl ilah kəmotəhtəhniən iəni kəti məmə in otuva təhmen e Mosis (Jon 1:21). E nian rəha Mosis, Uhgīn təməfən pīret təmsipəri e neai, nərgin u mana. Kəni ilah kəmauteruh əmə Iesu təmol nati apispis, maugin ilah e pīret. Rəhalah nətəligiən təmuvən o nauəniən (fes 26) mine noh rəkisiən ilah o nətəm Rom (fes 15). V Dut 18:15-19 VI Mat 4:8-10; Jon 18:36-37 VII Job 9:8 VIII Mat 14:26; Mak 6:49; Luk 24:37

Nətəmimi kəməutəsəl e Iesu

22 Kəməni lauig lan, nətəmimi min nətəm kəutətig əha e ləven=pən=pa ikin e lek asoli u, ilah kəmoteruh məmə əupən, bot kətiəh əmə tətəhtul. Kəni ilah kotəhrun məmə Iesu təsuvəniən e bot u ilah rəhan min nətəmimi, mətəu-inu nian kəmohiet, ilah pisin əmə məhuvən. 23 Kəni bot min nəuvein, komotsipən e taun u Taipiriəs, ilah kəməhuva. Ilah kəməhuvəri iuəkir əmə u ikinu iətəm İərməniğ təməhtul ikin məfəki mətəni tagkiu o pīret, kəni nətəmimi kəmotun. 24 Kəni ilah kəmoteruh məmə Iesu tīnikə u ikinu, moteruh məmə rəhan min nətəmimi kinohkə min, kəni tol lanəha, ilah min kəmotəsuə min e bot min, məhuvən Kapeniəm, mautəsəl lan.

Iesu in pīret rəha nəmiəgəhiən

25 Nian nətəmimi min u kəmoteruh Iesu əpəha nəve nəhu=pən əpəha e lek u, kotətapuəh ohni məmə, "?!əgətun, ik nəmuva u ikinu nəhgin?"

26 Mətəu Iesu təməni=pən kəm lah məmə, "Nīpəhriənian agin iətəni kəm təmah məmə, itəmah nəutəsəl lak, səniəmə nəmoteruh nəmtətian min u iətəm iəmol, mətəu itəmah nəmotun əmə pīret, nərfitəmah tasisi. 27 Mətəu təsəvirian məmə itəmah nəhgitəmah otikə o nosiən pīret iətəm otəpanəm-nəmit mikə. IX İtəmah, nəhgitəmah otəkeikei mikə o nosiən pīret iətəm tətətig itulīn u, pīret rəha nəmiəgəhiən iətəm naunun tikə. X Pīret u, inu, Nəti İətəmimi otəpanəfinə kəm təmah; mətəu-inu Tatə Uhgīn, in təməgətun məmə nīkin tagiən o Nətin." XI

28 Kəni ilah kəmotətapuəh ohni məmə, "?!Noliən nak min u iətəm Uhgīn tolkeikei məmə itəmah oiəkotol?"

29 Kəni Iesu təni=pən kəm lah məmə, "İtəmah nəkotəkeikei motəhatətə lak, məmə Uhgīn təmahli=pa iəu. XII Nati u inu Uhgīn in tolkeikei."

30 Kəni ilah kəmotətapuəh min ohni məmə, "?!Mətəu ik onəköl nəmtətian nak, məmə itəmah iəkoteruh kəni iəkotəhatətə lam? ?Ik onəköl nati nak? 31 Nian rəhatah kəha min u əupən, ilah kəmautan ikin təpiə-məpiə ikin, ilah kəmautan 'mana.' XIII Nəghatiən kəti e Nauəuə Rəha Uhgīn tətəni məmə, 'In təməfən pīret iətəm təmsipən e Negəu e Neai məmə ilah okotun.'" XIV

32 Mətəu Iesu təməni=pən kəm lah məmə, "Nīpəhriənian agin u iətəni kəm təmah məmə, səniəmə Mosis təməfinə pīret u iətəm tatsipən e Negəu e Neai məmə nəkotun. Mətəu mə rəhak Tatə in təməfinə. Kəni in u tətəfinə pīret pəhriən iətəm tatsipən e Negəu e Neai, məmə itəmah onəkotun.

33 Mətəu-inu pīret rəha Uhgīn, inu in iətəm tatsipən e Negəu e Neai, məteiuaiu=pa e nəhue niftəni. XV Kəni pīret u tətəfən nəmiəgəhiən kəm nətəmimi e nəhue niftəni." XVI

IX Aes 55:2 X Jon 6:35,48 XI Aes 55:2 XII Jon 6:35; 1Təs 1:3; 1Jon 3:23 XIII Nam 11:7-9 XIV Eks 16:4,15; Neh 9:15; Sam 78:24; Sam 105:40 XV Jon 3:13,31 XVI Dut 8:3; Mat 4:4; Luk 4:4

34 Kəni ilah kəmotəni=pən kəm in məmə, "Iətəmi asoli, kəsi, əfa-to pīret u kəm tīmah nian rəfin." I

35 Kəni İesu təməni=pən kəm lah məmə, "İəu u, iəu II Pīret iətəm tətəfən nəmiəgəhiən. Iətəmimi otuva ohniəu, in nəumis otəsus minian. Kəni iətəmimi iətəm otəhatətə lak, in otəsəuauə minian. III IV36 Mətəu iəu iəməni=pinə rəkis kəm təmah, məmə nati əpnapin nauteruh iəu, mətəu itəmah nəotəhatətəiən lak. 37 Nətəmimi nətəm rəhak Tatə tətəfa ilah kəm iəu, ilah okəhuva ohniəu. Kəni iətəmimi iətəm otuva ohniəu, ko iəsahli pətigəmiən. V38 Mətəu-inu iəu iəmsisipəniən e Negəu e Neai meiuaiu=pa e nəhue niftəni məmə iəkol natimnati min u iəu əmə iəkolkeikei. Mətəu iəmuva məmə iəkol natimnati min u iətəm rəhak Tatə təmahli=pa iəu iəkuva ohni. 39 Kəni in tolkeikei məmə iəu iəkaskəlim tiəkis nətəmimi min u nətəm in təməki=pa ilah kəm iəu, oisəmkarəpəniən e iətəmi kəti mine. In tolkeikei məmə e naunun nian, iəu iəkol nətəmi min u ilah okotəmiəgəh min e nimisiən. VI40 Mətəu-inu rəhak Tatə in tolkeikei məmə nətəmimi rəfin nətəm kəutəsəl=pən o Nətīn, kəni motəhatətə lan, ilah okotos nəmiəgəhiən itulin. Kəni e naunun nian, iəu oiaəkol nətəmimi min u ilah okotəmiəgəh min e nimisiən."

41 Kəni o nati u, nətəmimi nīkilah tinətuəuin mətagət, mətəu-inu in tətəni məmə, "İəu u, Pīret iətəm tatsipən e Negəu e Neai, meiuaiu=pa e nəhue niftəni."

42 İlah kəutəni məmə, "?Təhro? Suah u in İesu, nətī Josip, kitah kotəhrun əmə rəhan tatə mine məmə. ?Təhro in tətəni lanəha məmə, 'İəu iəmsipən e Negəu e Neai, mətuva e nəhue niftəni?'"

43 İesu təməni=pən kəm lah məmə, "Təsəuvirən məmə nəkotəghati lanko. 44 Nəmə Tatə Uhgīn iətəm təmahli=pa iəu iəkuva, in təsiuvi=paian iətəmimi kəti tuva ohniəu, kəni ko iətəmimi u təsuva aruiən ohniəu məmə iəkol otəmiəgəh min e nimisiən e naunun nian. VII45 Nəghatiən iətəm iəni kəti təmətei əupən e Nauəuə rəha Uhgīn, tətəni tol lanu məmə, 'Uhgīn in otəgətun nətəmimi rəfin.' VIII Iətəmimi iətəm tətətəlig e nəgətuniən rəha Tatə Uhgīn kəni mos rəhan nətəligiən ikin, in tətəuə ohniəu. 46 Iətəmimi kətəh mine tikə, iətəm təmeruh Tatə Uhgīn. In pisin əmə u iətəm təmsipən lan, təmeruh in. 47 Nipəhrīənən əgin u iətəni kəm təmah məmə, iətəmimi iətəm tətəhatətə lak, in tinos nəmiəgəhiən itulin.

48 "İəu u, Pīret rəha nəmiəgəhiən. IX49 Nati əpnapin tipitəmah min əupən, ilah kəmotun pīret u 'mana' əpəha ikin təpiə-məpiə ikin, mətəu ilah kəmoħmis

I Mat 6:11; Jon 4:15 II Jon 8:12; 10:7,11; 11:25; 14:6; 15:1 III Jon 4:14; 7:37-39 IV E nauəuə rəha Jon, İesu in tətəni in məmə in nati səpin: in Pīret iətəm tətəfən nəmiəgəhiən (6:35); in Nəghəghəgiən rəha nətəmimi u e nəhue niftəni (8:12); in Namtīhluə (10:7,9); in Iətəmimi rəha Nəsal Vivian Sipsip Min (10:11,14); in Nəukəti Nair=pa Minian e Nimisiən, kəni in Nəukəti Nəmiəgəhiən (11:25); in Suaru, mine Nəukəti Nipəhrīənən, mine Nəukəti Nəmiəgəhiən (14:6); in Nəukəti Nigi Pəhriən (15:1). V Jon 17:2 VI Jon 17:2,12; 18:9 VII Hos 11:4; Jon 6:65; 12:32 VIII Aes 54:13; Jer 31:34 IX Pīret əpnapin əmə tasiru e nipətətah məmə kitah okotəmiəgəh kəni məutətig, mətəu İesu, in Pīret rəha nəmiəgəhiən, kəni in nəukəti nəmiəgəhiən itulin, iətəm tətətuəuin u rəueiu.

rəkis. 50 Mətəu Pīret iətəm təmsipən e Negəu e Neai meiuaiu=pa u rəueiu, in tol pisin. Pīret u, təmeiuaiu=pa məmə iətəmi iətəm tətun, ko təsimisiən 51 İəu u, iəu Pīret iətəm tətəmiəgəh, təmsipən e Negəu e Neai, meiuaiu=pa e nəhue niftəni. Iətəmi otun Pīret u, in otəmiəgəh matuvən əmə lanko nau-nun tikə; kəni Pīret u, iətəm iəu iəkəfinə o nəmiəgəhiən rəha nətəmimi e nəhue niftəni, inu nəhuvegək."

52 Nəghatiən u təmol nətəmimi kinəutəhtul minautərgəhu kəm lah min, motəni məmə, "?Təhro ?Suah u təhrun nəfaiən nəhuvegin kitah kotun?"

53 Kəni İesu təməni=pən kəm lah məmə, "Nipəhrīənən əgin u iətəni=pinə kəm təmah məmə, nəmə itəmah nəotuniən nəhuvegi Nətī Iətəmimi, kəni məsotənnimiən niran, ko nəsotəgin nəmiəgəhiən itulin. X54 Iətəmimi iətəm tətun əmə nəhuvegək mətənim nīrak, in otos nəmiəgəhiən itulin, XI kəni e naunun nian, iəu oiaəkol in otəmiəgəh min e nimisiən. XII55 İəməni lanəha, mətəu-inu nəhuvegək in pīret pəhriən nig nətəmimi. Konu nīrak, in nənnimiən pəhriən nīm nətəmimi. 56 Iətəmimi iətəm tətun nəhuvegək, kəni mətənim nīrak, in otətig lak. Kəni iəu iətətig lan. XIII XIV

57 "Rəhak Tatə iətəm təmahli=pa iəu iəkuva, in nəukəti nəmiəgəhiən. Kəni iəu iatos nəmiəgəhiən ohni. Kəni e nolien əhmen əmə, iətəmimi iətəm tətun iəu, inu tatos nəmiəgəhiən ohniəu. 58 İəu u pīret pəhriən, iətəm təmsipən e Negəu e Neai, meiuaiu=pa e nəhue niftəni. In təsəhmeniən e pīret u, iətəm tipitəh min əupən kəmutun. Nati əpnapin məmə ilah kəmotun pīret əha, mətəu ilah kinəhmis rəkis. Mətəu iətəmimi iətəm tun pīret u, in otos nəmiəgəhiən itulin, iətəm naunun tikə." XV59 İesu təməni pətigəm nəghatiən min u, nian təmətəgətun nətəmimi əpəha e nīmə rəha nuhapuminiən XVI e Kapeniəm.

Nətəmimi min rəha İesu kəmotəpəh nəhatətəiən lan

60 Nətəmimi tətəpət rəha İesu kəmotətəu nəghatiən u rəhan, kəni ilah kotəni məmə, "!Nəman! !Nəghatiən u tiəkis əgin! ?Pəh u təhrun nosiən nəghatiən tol lanəha?"

61 Kəni İesu təməhrun aru məmə nətəmimi min rəhan, kinəutəni mun-mun e nəghatiən əha rəhan. Kəni in təməni=pən kəm lah məmə, "?Mətəu təhrol əha? ?Nətəligiən rəhatəmah təmeiuaiu o nati u?"

X İesu tətəghati e nəghatiən əuhlin əha məmə katun nəhuvegin, katənim niran. Nipətīn u, məmə nətəmimi okotəkeikei motəhatətə e rəhan nimisiən kəni motos nəmiəgəhiən itulin. (Jon 6:27,29,35,47-48,60). Nati nak in təməni tol nikitəh təhti nipəti Nauəniən Rəha Nəmtətiən Rəha İesu; Mat 26:26,28. XI Fes 54 in suaru kəti min rəha nəniən fes 40. Nipətīlau kuəhmen-əhmen e lau min. In təhruahru əmə məmə nunian nəhuvegi İesu mine nənnimiən niran in nəghatiən əuhlin o nəhatətəiən rəhatah. XII Sam 63:5 XIII Nian kitah kəutəni məmə kəutətig e İesu, uə kəutəpeir=pən e İesu, nipətīn u məmə kitah kəutətig e İesu məsohiətən, məutsipən lan, məutəhtul=pən lan, kəutos rəfin nəsanəniən rəhatah ohni, məutarəriə lan, kəutīlpin kitah min. XIV Jon 15:4-7; 1Jon 3:24; 4:15 XV Jon 6:41,51 XVI "nīmə rəha nuhapuminiən" — Afīn-to e tiksīnari.

62 ?Mätäu nämä tährö näkoteruh Nätä Iätämimi tärä matuvän min ikin äha, in tämsipän ikin aupän, tähröl u ræueiu? I63 Narmin Ræha Uhgjin ämæ tährun näfänien nämiägähien käm iätämimi. II Näsänänien ræha iätämimi tæruru noliän nati u. Näghatien min u iämatäni käm tæmah, ilah näghatien min ræha Narmin Ræha Uhgjin iätäm tæfæfän nämiägähien käm nätämimi. 64 Mätäu itæmah næuvein u ikinu, itæmah næsotæhatætæ ähanähien lak." (Iesu tæmæni lanæha mätäu-inu in tinæhrun rækis e nætuæuinien mæmæ nätæmi nipäh min u kæsotæhatætæien lan, kæni päh u in otegæhan=pän e nählmä tikimär min ræhan.) III65 Kæni in tæmæni mæmæ, "O nati u inu, iæu iæmæni rækis käm tæmah, mæmæ ko iätämimi kæti tæsuvaian ohniæu nämæ Tatæ Uhgjin tæsolian suaru ohni." IV

66 Uærisig e näghatien äha, nätämimi ræhan tæpæt kæmotagim, minotæpäh nitæu-pänien.

Pitæ tæmæni pætigäm mæmæ in tæfæfætæ e Iesu

67 Kæni Iesu tæmætapuäh o ræhan nätämimi tuelæf mæmæ, "?Tährö e tæmah? ?Itæmah min näkotæni mæmæ näkotagim motæpäh iæu?"

68 Kæni Saimon Pitæ tæmæni=pän käm in mæmæ, "?Iærmänig, itimah oiækæhuvän o päh? Ik ämæ u, ræham ämæ näghatien in tæfæfän nämiägähien iätäm naunun tikæ. V69 Kæni itimah inotæhatætæ rækis lam, kæni itimah inotæhrun rækis mæmæ ik Iätæmi Asim ræha Uhgjin." VI

70 Kæni Iesu tæmæni=pän käm lah mæmæ, "Itæmah u, nätæmi tuelæf ræhak. Iæu u, iæmitæpin itæmah, mätäu itæmah kæti u ikin, in iærmis." VII71 In tætæni Jutæs, nätä Saimon Iskariot, mätäu-inu in min in iätæmi tuelæf kæti ræha Iesu, mätäu uærisig ikin, in otæpanegæhan=pän in e nählmä ræhan min tikimär. VIII

Iesu tæmæghati ilah pian min

7 Uærisig e natimnati min u, Iesu tæsolkeikeien mæmæ otuvän lahuænu min e Jutiæ mæmæ otol ræhan uæk äha ikin äha, mätäu-inu, nätæmi asoli ræha nätäm Jutiæ kæmotætei nänien oneuän kæti ohni mæmæ okotuhamu in. Kæni titælig muvän lahuænu min e nitæni Kalæli. 2 Mätäu nian tinækuækir e nian ræha noliän lafet kæti ræha nätäm Isrel, nærgin ko lafet ræha Noliän Nimauvluvl. IX3 Kæni pia Iesu min kæmotæni=pän käm in mæmæ, "Tæuvir agin konu mæmæ näkiet muvän æpæha Jutiæ, päh nätämimi min ræham äha ikin äha, ilah koteruh nati apispis min ræham iätäm natol. 4 Mätäu-inu iätämimi iätäm tolkeikei mæmæ nätämimi okotæhrun in, kæni ko tæshluaigien e ræhan min uæk min. Nämæ natol natimnati min u, uvän mol æpu ik, kæni tæuvir agin mæmæ onækol päh nätämimi min e nähue niftæni koteruh." 5 Pian agin min pau, ilah min kæsotæhatætæien lan, kæni mol kætæni lanæha. X

6 Kæni Iesu tæmæni=pän käm lah mæmæ, "Nian æhruahru ræhak tæsuva ähanähien, XI mätäu itæmah, nian

min ræfin ämæ tæhruahru o tæmah. 7 Nätämimi ræha nähue niftæni u, ilah ko kæsotæmækien e tæmah, mätäu iæu, ilah kætæmæki lak, XII mätäu-inko iæu iatæni pætigäm mæmæ ræhalah noliän tæshruahruian. XIII8 Itæmah onækautæhuvän e lafet, mätäu ko iæu iæsaupänien muvän e lafet äha mätäu inko, nian æhruahru ræhak tæsuva ähanähien." XIV XV9 In tæmætæni näghatien u, kæni mætätig æpæha Kalæli.

Iesu tæmuvän min e lafet ræha Noliän Nimauvluvl

10 Kæni pia Iesu min kæmotaupän mæhuvän e lafet äha, uærisig ko, Iesu tæmuvän min. Mätäu nian tæmuvän, in tæmætän oneuän ämæ o nätämimi mæmæ okæsotæhien. 11 Kæni e lafet äha, nätæmi asoli ræha nätäm Jerusilæm, kætæsal lan mætætapuäh lan ærnapin ämæ o nätämimi mæmæ, "?Suah æpæ in iæ?"

12 Kæni ikin äha, nimänin nätämimi kæmætasuæni-asuæni lan. Ilah næuvein kotæni mæmæ, "In iätæmi tæuvir kæti," mätäu næuvein kotæni mæmæ, "Kæpæ, in tæteiuæ ämæ æpæha e nätämimi." 13 Mätäu ilah kætægjin e ræhalah nätæmi asoli, XVI kæni kæti tæmæsæni pætigämien Iesu e niki nätämimi mæmæ nätämimi okotætæu.

14 Lafet äha, kæmol o næfækien apiæpiæ kæti, kæni e nælugi lafet u, Iesu in tæmuvän æpæha e Nimæ Ræha Uhgjin, mætægætun nätämimi. 15 Kæni nätæmi asoli ræha nätäm Isrel, næmilah tæmiuvig pik, kæni kotæni mæmæ, "?Suah u tæmæhro mæhrun natimnati min u e Nauæuæ Ræha Uhgjin? Ræhatah kæti iätæmi asoli tæsägætunien lan mine." 16 Kæni Iesu tæmæni=pän käm lah mæmæ, "Näghatien min u iätäm iätægætun nätämimi lan, sæniæmæ ræhak ämæ. Ilah kautsipän e Tatæ Uhgjin iätäm tæmahli=pa iæu iækuva.

17 "Kæni nämæ suah kæti ræhan nætæligien tæskasik mæmæ otol natimnati min iätäm Uhgjin tolkeikei, kæni in tæhrun mæmæ näghatien min u ræhak, ilah kautsipän o Uhgjin, sæniæmæ ræhak aru ämæ. 18 Iätämimi iätäm tæfæghati aru ämæ e ræhan næpætien, in tætalkut aru ämæ ohni, mæmæ otiuvi rækis nätämimi, kæni kotæfæri nærgin ohni. XVII Mätäu iätämimi iätäm tolkeikei mæmæ nätämimi okotæfæri nærgi iätäm tæmahli=pa in tuva, in iätämimi ræha nänien nipæhränien, in sæniæmæ iätäm tæteiuæ. 19 Mosis tæmæfän Lou käm tæmah, mätäu itæmah kætiah mine tæsol vivian Lou äha mine. ?Itæmah næutalkut mæmæ näkotøhamu iæu o nak?" XVIII

20 Kæni nimänin nätämimi kotæni mæmæ, "!Næman! !Narmin tærah kæti u tætatig lam! ?Päh tæni mæmæ otøh ik mine?"

Eruh e tiksinari. X Sam 69:8; Mak 3:21 XI Mat 26:18; Jon 2:4; 7:30 XII Jon 15:18-21 XIII Jon 3:19-20 XIV Jon 7:6 XV Kopi æuas min næuvein ræha nauæuæ u kætæni mæmæ, "O iæu iæsuvanien e lafet äha." Nipæti näghatien u mæmæ Iesu otæsuvanien e lafet äha mätäu-inu pian min, nikilah tæhti mæmæ in otækeikei muvän mæmæ in otol nati apispis min, kæni mol narmi nätämimi okotiuvig ohni. Mätäu Iesu otuvän ämæ e lafet e nian æhruahru iätäm Uhgjin otæni käm in. XVI Jon 9:22; 12:42-43; 19:38; 20:19 XVII Jon 5:41; 8:50,54 XVIII Nätæmi asoli min ræha nätäm Isrel, kæmæutæsal e suaru o nohamuian Iesu e Jon 5:18 mine 7:25. E Lou ræha Mosis, Uhgjin tætanihu nohamuian iätæmi (Eks 20:13).

I Jon 3:31; 17:5 II Jon 6:68; 2Kor 3:6 III Jon 2:25 IV Jon 3:27; 6:44; 14:6 V Jon 6:63 VI Mak 1:24; 8:27-30; Luk 4:34 VII Jon 13:2,27 VIII Jon 17:12 IX Lafet ræha Noliän Nimauvluvl —

21 Kəni Iesu tāmāni=pən kəm lah mēmā, “Iəu iəmol uək kətiəh əmə, I kəni itəmah rəfin, narmitəmah tatiuvig ohni. 22 Mətəu itəmah min nautol uək e Sapət, nautəhgi=pən nəsualkələh e nian əha, mautohtəu=pən Lou rəha Mosis. II (Nipəhriənian, səniəmā Mosis əhruahru in tāmətuəuin nolian əha, mətəu tipitəmah min ilah kəmotətuəuin.) III²³ Mətəu nian rəfin, itəmah nautəhgi=pən nəsualkələh e nian rəha Sapət mautol mēmā onəsotatgəhliən Lou rəha Mosis. IV ?Kəni təhro niəməha tatol itəmah mətəu-inu iəu iəmol vivi agin nipəti iətəmi e nian rəha Sapət? V²⁴ Otəpəh nakiliən nolian rəhak u iətəm nəmoteruh əmə e nəhmtitəmah, mətəu onəkotəkeikei motətəlig e natimnati iətəm nəsoteruhian e nəhmtitəmah, kəni motakil e nətəligian iətəm təhruahru.” VI

Nətəmi kəmotəghati e Kristo

25 Kəni e nian əha, nətəm Jerusiləm nəuvein kotəni mēmā, “?Təhrol əha? ?Suah u inu, nətəmi asoli kotəni mēmā okotuhamu? VII²⁶ Mətəu oteruh-to. In tinatəgə-tun pətigəm əmə nətəmi əpəha e nəhmti nətəmi mətəu suah kəti təsahian ohni. ?Təhro nēmā nak nətəmi asoli min kinotəhru rəkis mēmā in Kristo iətəm Uhgīn tāmāni mēmā otahli=pa? 27 Mətəu kitah kotəhru in ikin suah u təmsipən ikin. Mətəu nian Kristo in otuva, ko iətəmi kəti təsəhruian ikin in tatsipən ikin.” VIII

28 Kəni e nian əha, Iesu in tətəgətu nətəmi e Nimə Rəha Uhgīn. Kəni in təmagət əfəməh mətəni pətigəm mēmā, “Nikitəmah təhti mēmā nəkotəhru iəu, kəni motəhru min ikin iəmsipən ikin, mətəu itəmah nəkotəru. Iəu, iəməsuvaian e nətəligian əmə rəhak. Uhgīn təmahli=pa iəu iəkuva. Kəni Uhgīn, in nipəhriənian. Itəmah nəkotəru in, 29 mətəu iəu iəkəhru, IX mətəu-inu iəu iəmsipən lan. Kəni in təmahli=pa iəu iəkuva.”

30 O nati u, nətəmi asoli min kəmotolkeikei mēmā soldia min okotaskəlim Iesu, mətəu kəti təməseapənian mek, mətəu-inu təsol əhanəhian nian rəhan. X³¹ Mətəu e nimənin nətəmi ikin əha, ilah tepət kəmotəhatətə lan, kəni motəni mēmā, “Nəmə Kristo tu-

I Jon 7:23; Jon 5:2-9 II Lev 12:3 III Jen 17:9-14; 21:4 IV Nətəm Isrel, nətəligian rəhalah tol lanəha. Nəmə lou keiu, kəni kuol pisin e lau min, nəmə natol kəti iətəm tatol ik nətəgəhli min kəti min, kəni onəkeikei məhru mēmā lou nak u in iahgin. Nati əpnəpin mēmā kəsəgəhanian nolian uək e nian rəha Sapət, mətəu nətəm Isrel ilah kinotəhru rəkis mēmā nəhgi-pənian iətəmi, in iahgin e lou rəha Sapət. Tol lanəha, nəmə okəhgi=pən suakəku kəti e nian rəha Sapət, kəni okəkeikei kəhgi=pən e nian əha, kəni səniəmā nolian tərah. Nətəligian rəha Iesu tol lanu mēmā, nəmə ilah kəutəgəhan nəhgi-pənian nəsualkələh e nian rəha Sapət, kəni kəutəkeikei motəgəhan o nol vivian nipəti iətəmi kəti nəmə nimisian uə nərəhian kəti tətətig lan e nian rəha Sapət. V Jon 5:2-9; Mak 3:5; Luk 13:12-14; Luk 14:4-6 VI Aes 11:1-3; Jon 8:15 VII Jon 7:1 VI-II Nətəmi kotəhru mēmā Iesu təməpət əha Nasərit, kəni in rəhan u mēmā mine tatə u Josip mine Meri (Mat 2:23; Jon 1:45; 6:42; 18:5). Nətəm Isrel nəuvein ilah kotəhru mēmā Kristo in otsipən əpəha taun Petlehem (Maeka 5:2; Mat 2:4-6), mətəu nəuvein, nikilah təhti mēmā in otuva əmə, nətəmi ilah okotəru in ikin in təmsipən ikin. IX Mat 11:27 X Mat 26:18

va, kəni ko in təsolian nətətiən tepət tapirəkis ilah min u suah u Iesu tatol.” XI

Soldia min rəha Nimə Rəha Uhgīn kəməhuva mēmā okotaskəlim Iesu

32 Kəni nian Farəsi min kəmotətəu nimənin nətəmi kəutasiuən-asuən e Iesu lanəha, ilah mine pris asoli min kəmotahli=pən soldia min nətəm kəutəhtul o Nimə Rəha Uhgīn mēmā okotaskəlim Iesu. XII

33 Kəni Iesu tāmāni=pən kəm nimənin nətəmi mēmā, “Iəu iətətig nian təkəkir əmə kitah min itəmah, kəni uərisig, iəkətig=pən min o iətəm təmahli=pa iəu. 34 E nian u, itəmah onəpanotəsəl lak, mətəu ko nəsotəhian iəu; mətəu-inu ikin əha, iəu iatuven ikin, ko itəmah nəsehuvaian ikin.”

35 Kəni nətəmi asoli min rəha nətəm Isrel kinəutətuəpuəh-ətapuəh o lah min mēmā, “?In otuvən iə əha mēmā kitah okəsoteruhian in? ?Otuvən o nətəm Isrel nəuvein u nətəm kəutətig e nitəni pisin pisin min ilah Nanihluə XIII min, mēmā otəgətu ilah? 36 In tətəni mēmā e nian əha, kitah okotəsəl lan, mətəu kəsoteruhian in, mətəu-inu ikin əha in tatuvən ikin, ko kitah kəsəhuvəniən ikin. ?Nəghatien nak u, nipətin tətəni nak?”

Nəhu iətəm tətəfa nəmiəgəhian pəhriən

37 Naunun nian rəha lafet əha, in iahgin tapirəkis e nian min nəuvein rəha lafet. Kəni e nian əha, Iesu təməhtul əpəha e nəhmti nətəmi magət əfəməh mēmā, “!Iətəmi iətəm tətəuauə, pəh in otuva ohniəu, məmnim! XIV XV³⁸ Iətəmi iətəm tətəhatətə lak, in təhmen e nəghatien rəha Nauəuə Rəha Uhgīn u tətəni lanu mēmā, ‘Nəhu iətəm tətəfən nəmiəgəhian pəhriən, in otsipən e nikin, təhmen e nəhmti nəhu iətəm tətəpuəl-apuəl mətəri mətəiəh pətigəm.’ XVI³⁹ Iesu tāmāni nəghatien u, mətəghati e Narmin Rəha Uhgīn u uərisig in otəpanəfən kəm nətəmi min u kotəhatətə lan. XVII Mətəu e nian əha, Narmin Rəha Uhgīn, təsuva əhanəhian e nətəmi, mətəu-inu Uhgīn təməsəfəri əhanəhian Iesu. XVIII

Nətəmi kəmotəuəri ilah min o Iesu

40 Nian nətəmi əha ikin kəmotətəu nəghatien u, kəni nəuvein kotəni mēmā, “Suah u, in iəni rəha Uhgīn u, aupən kəmatəghati lan.”

41 Mətəu nəuvein min ilah kotəni mēmā, “Suah u, in Kristo iətəm Uhgīn tāmāni mēmā otahli=pa.”

Mətəu in pisin min nəuvein kotəni mēmā, “?Nikitəmah təhti mēmā Kristo iətəm Uhgīn tāmāni mēmā

XI Jon 2:23; 4:48 XII Jon 7:45-48 XIII Nanihluə, Ianihluə — Afin-to e tiksinari. XIV “Nəuəuəian” in nəghatien əhlin tətəgətu mēmā kitah kotəkeikei motos Uhgīn təhmen e iətəmi iətəm tətəuauə təkəikei məmnim nəhu. “!Əhuva ohniəu, məmnim!” in nəghatien əhlin iətəm tətəni mēmā, “Əhatətə lak.” XV Aes 55:1; Jon 4:13-14; 6:35; Nəh 22:17 XVI Jer 2:13; Aes 44:3; 55:1; 58:11; Sek 14:8-9; Jon 4:10-14; 6:35; Nəh 7:17 XVII Jon 1:33; Uək 2:17,33 XVI-II Jon 12:23,32; 13:31,32

otahli=pa tæhrun nisipæniæn e Kalæli? !Kæpæ! ^{I42} Nauæuæ ræha Uhgîn tætni mæmæ Kristo iætæm Uhgîn tæmæni mæmæ otahli=pa otækeikei misipæn e næuanilæuis ræha Tefit, e taun u Petlehem, ima Tefit aupæn." ^{II43} Tol lanæha, kæni nimænin nætæmimi min u, kæmotuæri ilah min o Iesu. ⁴⁴ Kæni næuvein kotæni mæmæ okotaskælim in, mætæu iætæmi kæti tæmæsea-pæniæn mek.

Nætæmi asoli min ræha nætæm Isrel kæmæsotæhatætæni e Iesu

⁴⁵ Kæni soldia min kæmohtælig mæhuvæn o pris asoli min mine Faræsi min, kæni nætæmi asoli min æha kæmotætapuæh o lah mæmæ, "Tæhro næsotælæsian Iesu mæhuva?"

⁴⁶ Kæni soldia min æha kotæni=pæn kæm lah mæmæ, "Iæmæsotælæsian mætæu-inko suah kæti tæsæghatæn tæhmen lan!"

⁴⁷ Kæni Faræsi min kæmotæni=pæn kæm lah mæmæ, "Tæhro? In tiniuvi=pæn nætæligian ræhatæmah min e ræhan næghatæn eiua? ⁴⁸ Næmoteruh rækis ræhatah kæti iætæmi asoli uæ Faræsi kæti tæmæhatætæ lan?"

⁴⁹ Mætæu nætæmi ærnapin min, ilah kotæruu agin Lou ræha Mosis, tol lanæha, Uhgîn otærekîn ilah."

⁵⁰ Kæni Nikotimæs u in Faræsi kæti, inæha ikin ilah min. Suah u inu aupæn tæmuvæn mætæghati kæm Iesu. ^{III} Kæni in tæmæni=pæn kæm lah mæmæ, ⁵¹ "Tæhro? Tæhruahru e Lou ræhatah mæmæ kitah okotæni pætigæm nalpinian ræha iætæmimi iætæm kitah kæsotaupæniæn motæhrun vivi, konu, mæsotæh æhruahruian nati nak iætæm in tatol?"

⁵² Kæni ilah kæmotæni=pæn kæm in mæmæ, "Tæhro? !Ik u ik iætæm Kalæli, uæ! Uvæn-to mafin min Nauæuæ Ræha Uhgîn. Ik onækeruh mæmæ iæni kæti ko tæsisipæniæn Kalæli."

⁵³ Kæni nætæmimi kinotohtælig=pæn min mæutæhuvæn lahuænu min. ^{IV}

8 Mætæu Iesu tæmuvæn æpæha e nitæuæt u, nærgin u, Nitæuæt Ræha Nigi U Olif.

Pætan iætæm tæmapili ilau iærman pisin u sæniæmæ ræhan iærman

² Kæmæni lauig, lælapin agin, kæni Iesu tæmitælig=pæn min e Nimæ Ræha Uhgîn. Kæni nætæmimi tæpæt kæmæhuva, motuhapumin=pæn ilah min ohni, kæni Iesu tæmæharæg kæni minætuæuin mætægætun ilah.

³ Kæni nægætun min ræha Lou mine Faræsi min kæmotælæs pætan kæti mæhuva ohni. Kæni motol in tæhtul aupæn e næhmtilah. Pætan æha, nætæmimi næuvein kæmoteruh e næhmtilah mæmæ tætapili ilau iærman kæti sæniæmæ ræhan æhruahru iærman. ⁴ Kæni nætæmi asoli min æha kæmotæni=pæn kæm Iesu mæmæ, "Iægætun, pætan u nætæmimi kæmoteruh e næhmtilah mæmæ in tætapili ilau iærman kæti, mætæu sæniæmæ ræhan æhruahru iærman. ⁵ E Lou ræhatah, Mosis tæmælæhu næghatæn

I Jon 1:46 II 2Saml 7:16; Sam 89:3-4; Maeka 5:2; Jer 23:5; Mat 2:1,22-23; Luk 2:4-7 III Jon 3:1 IV E kopi æuas min næuvein ræha Niutestimin iætæm kæmætei e næghatæn Kris aupæn, næghatæn u Jon 7:53-8:11 tikæ.

kæti tætni mæmæ, pætan tol lanu, kitah kotækeikei motæhti e kæpiel apin motæhtimu. ^V Mætæu ik, ræham nætæligian tæhro?" ⁶ Ilah kæmotætapuæh lanæha, mæmæ okotol nætæligian ekæu-ekæu, pæh ilah moteruh=pæn nolian tærah næuvein lan, mæmæ ilah kotæhrun nakilian nolian ræhan. ^{VI} Mætæu Iesu tærnarin æmæ, mæmæhli-æmæhli mætætei nati e niftæni e næuanæhlmin.

⁷ Ilah kæmæutæhtul mæutæhtul mæutætapuæh e næghatæn u kæm in, kæni in tæhtul, kæni mæni=pæn kæm lah mæmæ, "Næmæ itæmah kæti u ikinu, in tæsolian nolian tærah nian kæti mine, pæh in otaupæn mæhti pætan u." ^{VII8} Kæni in mæmæhli-æmæhli min, mætætei nati e niftæni e næuanæhlmin. ⁹ Kæni nian ilah kæmotætu næghatæn ræhan, kinæutan kætiah kætiah, mæutagim. Nauæhli min kottaupæn motagim kætiah kætiah, motæpæh æmæ Iesu mine pætan æha.

¹⁰ Kæni Iesu tæmæhtul æhruahru min lan mæni=pæn kæm pætan mæmæ, "Pætan, nætæmimi min u kæmotæhruvæn? Kæti tæsuvaian mæmæ otæni pætigæm ræham nalpinian?"

¹¹ Kæni pætan æha tæmæni=pæn kæm in mæmæ, "Iætæmi asoli, ilah kohkæ."

Kæni Iesu tæni=pæn mæmæ, "Iæu min, ko iæsæni pætigæmian ræham nalpinian. Mætæu atuvæn, mol nauun e nolian tærah min." ^{VIII}

Iesu in næhagæhagian ræha nætæmimi e næhue niftæni

¹² Kæni Iesu tæmætgæhati min kæm lah, mætæni mæmæ, "Iæu u, iæu Næhagæhagian ræha nætæmimi u e næhue niftæni. ^{IX} Iætæmimi iætæm tætætæu=pa iæu, ko in tæsaliuækiæn e napinæpuian nian kæti mine, mætæu in otos næhagæhagian e næmiægæhian ræhan." ^X

¹³ Kæni Faræsi min kæmotæni=pæn kæm in mæmæ, "Ik nætæfu pætigæm ik lanko, mætæu iætæmi kæti tæsolian ræhan aru næfigæmian, kæni tol lanko, ræham næghatæn ko tæsæhtulian!" ^{XI}

¹⁴ Kæni Iesu tæni=pæn mæmæ, "Æuæh, nipæhræniæn mæmæ iæu aru æmæ iætæni pætigæm iæu. Mætæu ræhak næghatæn in tæhtul pæhræniæn, mætæu-inko, iæu iækæhrun ikin iatsipæn ikin, kæni mæhrun min ikin iatuvæn min ikin, ^{XII} mætæu itæmah nækotæruu ikin iatuvæn ikin, kæni motæruu ikin iatsipæn ikin. ^{XIII}

¹⁵ "Itæmah u, næutakil nolian ræha iætæmimi e nætæligian ræha iætæmimi æmæ. Mætæu iæu iæsakilian nolian ræha iætæmi lanæha, mæsakilian iætæmi kæti.

¹⁶ Mætæu næmæ iæu, iækakil nolian ræha nætæmimi, oiækol e nolian iætæm tæhruahru, mætæu-inu sæniæmæ iætakil e nætæligian æmæ ræhak, mætæu itimlau Tatæ Uhgîn iætæm tæmahli=pa iæu, ræhatimlau nakilian in kætiah æmæ. ¹⁷ E Lou ræhatæmah, kæmætei mæmæ,

V E Lou ræha Mosis pætan mine iærman ilau pæti okækeikei kahtimu ilau (Lev 20:10; Dut 22:22-24). VI Nikilah tæhti mæmæ niki Iesu otasækæhruin pætan æha, konu ilah okotæni mæmæ in tæsætæu-pæniæn Lou ræha Mosis. VII Dut 17:7; Rom 2:1,22 VIII Jon 3:17; 5:14 IX Esik 1:26-28; Jon 1:4-5; Hip 1:3 X Sam 27:1; 44:3; 119:105; Prov 6:23; Aes 49:6; 60:19-20; Mat 5:14; Næh 21:23-24 XI Jon 5:31 XII Jon 13:3; 16:28 XIII Næghatæn ræha Iesu in nipæhræniæn mætæu-inu tæmsipæn e Uhgîn, kæni mætælig e Uhgîn, kæni Uhgîn in nipæhræniæn.

nəmə iətəmimi keiu, katuol nəfigəmian o nəghatian kəti, kəni nəghatian u, in otatəhtul. ^{I18} Kəni rəueiu əha, iəu iətəni pətigəm iəu, mətəu rəhak Tatə iətəm in təmahli=pa iəu iəkuva, in min tatol nəfigəmian ohniəu." ^{II}

¹⁹ Kəni tol lanəha, ilah kinəutətapuəh ohni məmə, "Mətəu Tatə in iə rəham?"

Kəni in tənə məmə, "Itəmah nəkotəruru iəu, kəni itəmah nəkotəruru min rəhak Tatə. Nəmə itəmah nəkotəhrun mə iəu pəh, kəni nəkotəhrun min rəhak Tatə." ^{III}

²⁰ Iəsu təmənəi nəghatian u e Nimə Rəha Uhgīn əhruahru, nian in tətəgətun nətəmimi əpəha ikin kəti iətəm kətəfən mənəi ikin. Mətəu iətəmi kəti təməsuvənian maskəlīm in, mətəu-inu təsəl əhanəhian nian rəhan.

Iəsu təmsipən ilis

²¹ Kəni Iəsu təmətəni=pən min kəm lah məmə, "Iəu iəpanagīm rəkis e təmah, kəni itəmah onəkotəsəl lak. Mətəu itəmah onəkohmīs, kəni təfagə tərāh u rəhatəmah ^{IV} otatig əhanəh e təmah. Ikin əha iatuvən ikin, ko itəmah nəsəhuvaian ikin."

²² Kəni nətəmi asoli rəha nətəm Isrel, ilah kotəni məmə, "Nəghatian əha Iəsu tətəni məmə, ikin əha in tatuvən ikin, ko kitah kəsəhuvənian ikin, nīpətīn tətəni nak? Nəmə təhro in otohamu aru in, uə?"

²³ Kəni Iəsu təmənəi=pən kəm lah məmə, "Imatəmah u ikinu, mətəu iəu, iəu imak əha ilis ikin əha, kəni iəmsipən ikin, meiuaiu=pa. Itəmah nətəmimi rəha nəhue niftəni u. Mətəu iəu, səniamə iətəmi rəha nəhue niftəni u. ^{V24} Tol lanəha, iətəni=pinə kəm təmah məmə, itəmah onəpanohmīs e noliən tərāh min rəhatəmah, mətəu-inu nəmə itəmah nəsotəhatətəian lak məmə Iəu U Inu, ^{VI} kəni itəmah onəkohmīs, kəni noliən tərāh min rəhatəmah okotatig agin e təmah." ^{VII}

²⁵ Kəni ilah kəmotətapuəh ohni məmə, "Ei! ?Ik pəh konu?"

Kəni in təmənəi=pən kəm lah məmə, "Iəu iəkəhmen əmə məmə in konu iəmatəni kəm təmah aupən, mətəu aru=pa u rəueiu. ²⁶ Natimnati tēpət iətəm iəkəhrun nənian e təmah, kəni məhrun nakiliən noliən min rəhatəmah ohni, mətəu iətəmimi iətəm təmahli=pa iəu, rəhan nəghatian in nīpəhrīənian əmə. Iəu iətəni pətigəm əmə natimnati min iətəm iəmətəu

ohni, məmə nətəmimi rəha nəhue niftəni ilah okotətəu."

²⁷ Mətəu ilah kəsotəhrunian məmə Iəsu in tətəgətun Tatə Uhgīn. ²⁸ Tol lanəha, in tənə=pən kəm lah məmə, "Nian onəkotləfəri rəkis Nəti Iətəmimi, ^{VIII} nəpanotəhrun məmə Iəu U Inu. ^{IX} Kəni onəpanotəhrun min məmə iəsol aruian nati kəti e rəhak nətəligian. Iətəni əmə natimnati iətəm Tatə Uhgīn təməgətun iəu lan. ^{X29} Iətəmi təmahli=pa iəu iəkuva, in tətətig itimlau min. In təsəpəhian iəu iəkan pisin, ^{XI} mətəu-inu, nian rəfin, iətol natimnati min iətəm nīkin tətəgian ohni." ^{XII}

³⁰ Nian Iəsu təmətəni nəghatian min əha, nətəmimi tēpət kəmotəni nīpəhrīənian lan.

Nīpəhrīənian tətuvi rəkis itəmi

³¹ Kəni Iəsu təmənəi=pən kəm nətəm Isrel min u kəmotəni nīpəhrīənian lan məmə, "Nəmə nəkotaskəlīm əskasik nəghatian min u rəhak, iətəm iətəni=pinə kəm təmah, itəmah əhruahru konu, rəhak nətəmimi min. ^{XIII32} Kəni itəmah onəkotəhrun nīpəhrīənian, kəni nīpəhrīənian u, otitis itəmah məmə nəsəhuva minian motol slef." ^{XIV}

³³ Kəni ilah kəmotəni=pən kəm in məmə, "Itimah u namipī Epraham, ^{XV} itimah u iəsotol aginian slef ^{XVI} min rəha iətəmi kəti. ?Təhro nəməni nəghatian u məmə, 'Nīpəhrīənian otitis itəmah, nəkotəpiə.?"

³⁴ Kəni Iəsu tənəi=pən kəm lah məmə, "Nīpəhrīənian agin u iətəni=pinə kəm təmah, nətəmimi nətəm kətol noliən tərāh, kəni noliən tərāh u, in tətərmənig e lah, kəni mətəskəlīm matol ilah kəutəhuva rəhan min slef. ^{XVII35} Kəni slef, rəhan iətəmi asoli təsəgəhanian məmə otatig e nimə rəhan. Mətəu iərmənig tətəgəhan lan məmə nətīn tətətig e nimə rəhan nian rəfin matuvən əmə lanko naunun tīkə. ³⁶ !Tol lanəha, nəmə Nəti Uhgīn tatītīs itəmah, kəni tatītīs pəhrīən agin itəmah, kəni itəmah nəsəhuva minian motol slef! ³⁷ Iəkəhrun məmə itəmah namipī Epraham, mətəu nəutəsəl e suaru məmə onəkotohamu iəu, mətəu-inu nəsolkeikeian məmə onəkotətəlig e rəhak nəghatian. ^{XVIII38} Iəu iətəni natimnati min u, iətəm iəmeruh rəhak Tatə təmol. Mətəu itəmah nautol natimnati min u iətəm rəhatəmah əmə tatə təmənəi kəm təmah."

³⁹ Kəni ilah kəmotəni=pən kəm in məmə, "Mətəu tatə rəhatimah, in Epraham!"

Kəni Iəsu təmənəi=pən kəm lah məmə, "Nəmə itəmah namipī Epraham əhruahru min, kəni itəmah onəkotos rəhan noliən min, təhmen lan təmol aupən. Mətəu itəmah səniamə namipīn əhruahru, mətəu-inu nəsotəsiən noliən min rəhan. ^{XIX40} Iəu iətəni pətigəm nəghatian pəhrīən kəm təmah iətəm iəmətəu o Uhgīn, mətəu itəmah nəkotəni məmə onəkotohamu iəu. ?Nīk itəmah təhti məmə noliən rəha Epraham tol lanəha?

^{VIII} Jon 3:14; 12:32-33 ^{IX} "Iəu u inu" — Afīn-to futnot e Jon 8:24. ^X Jon 14:24 ^{XI} Jon 16:32 ^{XII} Jon 4:34; 5:30; 6:38 ^{XIII} 2Jon 1:9 ^{XIV} Rom 8:2; 2Kor 3:17; Kəl 5:1 ^{XV} Luk 3:8 ^{XVI} "slef" — Afīn-to e tīksinəri. ^{XVII} Rom 6:12-23; 1Jon 3:8-9 ^{XVIII} Jer 9:25-26; 1Jon 3:10 ^{XIX} Rom 2:28-29; 9:7-9

I Dut 19:15 II Mak 1:10-11; Jon 1:33-34; Jon 5:31-40 III 1Jon 2:23 IV Nian Iəsu tətəni "təfagə tərāh u," nəmə nak in tətəghati e təfagə tərāh iətəm kəsotəhatətəian lan (Jon 9:41). V Jon 3:31 VI E kopi əuas min rəha Niutestimin iətəm kəmətəi e nəghatian Kris aupən, nəghatian u rəha Iəsu, "Mə Iəu U Inu," təmənəi u ikinu minə ikin min tēpət e nauəuə u, in təhmen-əhmen əmə e nəghatian kəti iətəm Uhgīn təmətəni o nənəi aruian nərgin kəm Mosis, mətəni məmə, "Iəu Iətətig." Afīn-to e nauəuə rəha Eks 3:14-16. Iəsu tətəni nəghatian əha, matol əpu in məmə in Uhgīn. Iəsu in tətəni məmə in Uhgīn. Jon 8:28,58; 13:19; 18:6 VII Rəueiu Iəsu in təsəghatian əmə e noliən tərāh asoli iətəm kəsotəhatətəian lan, mətəu tətəghati e noliən tərāh min rəfin agin iətəm nətəmimi əha kəmotol.

41 Itamah nautohtäu=pæn əmə noliən əmə rəha tata rəhatəmah."

Kəni ilah kəmotəni=pæn kəm in məmə, "Itimah u səniəmə kəlkələh mīn e suaru. Uhgīn əmə in Tatə rəhatimah."

Nenəti Setən

42 Kəni Iesu təni=pæn kəm lah məmə, "Nəmə Uhgīn pəhriən in Tatə rəhatəmah, kəni itamah onəkotolkeikei iəu, mətəu-inu iəu iəmsipən lan, muva u ikinu. I Mətəu in səniəmə rəhatəmah Tatə. Iəu iəməsuvaian u ikinu e rəhak aru əmə nətəligiən, iəmuva mətəu-inu in təmahli=pa iəu.

43 "Mətəu təhro nəsotəhriən nīpəti nəghatiən rəhak? !Mətəu-inu nəsotolkeikei aginiən məmə nəkotətəu rəhak nəghatiən! 44 Itamah, rəhatəmah noliən təhmen əmə e noliən rəha tata rəhatəmah, Setən. Kəni nian rəfin itamah nəkotolkeikei noliən nəuan. II Noliən rəhan iətəm təmatol e nətuəuiniən, III tatol əhanəh, in iətəmi rəha nohamuiən itəmi. In təməki e nīpəhriən, mətəu-inu nīpəhriən tikə lan. Nian in tətəiua, in tatol əmə rəhan noliən, mətəu-inu in iətəmi rəha neiuaian, kəni in tatə rəha neiuaian mīn.

45 "Mətəu iəu iətəni nīpəhriən əmə kəm təmah, kəni tol lanəha, itamah nəsotəhatətəian e rəhak nəghatiən. 46 ?Təhro? Itamah kəti u ikinu təhrun nəgə-tuniən məmə iəu iəmol noliən tərəh kəti mīne? ?Nəmə iəu iətəni nəghatiən pəhriən mīn, kəni təhro itamah nəsotəhatətəian lak? 47 Iətəmi rəha Uhgīn, in tatətəlig e nəghatiən rəha Uhgīn, mətəu itamah səniəmə nətəmi rəha Uhgīn. Tol lanəha, nəsotətəligiən e nəghatiən rəha Uhgīn."

Iesu mine Epraham

48 Kəni nətəmi asoli rəha nətəm Isrel kəmotahi Iesu motəni məmə, "INəman! !Itimah inoteruh əhruahru ik! Ik iətəm Səmeriə kəti. !Ik, narmīn tərəh kəti tətətig lam!"

49 Mətəu Iesu təni məmə, "Narmīn tərəh tikə lak, mətəu iəu iətəfəri nərgi rəhak Tatə, mətəu itamah, nətərəkīn nərgək. 50 Iəu iəsalkutiən o nərgin asoli, mətəu iətəmi kəti in tətəkut ohniəu. Kəni in otəpanakil nətəmi rəfin. 51 Nīpəhriən agin u iətəni=pinə kəm təmah məmə, iətəmi iətəm tatol nəuiak, ko in təsimisiən nian kəti mīne."

52 Kəni nətəmi mīn əha kotəni=pæn kəm in məmə, "IRəueiu inotəhrun məmə narmīn tərəh kəti tətətig lam! Epraham təmi, kəni iəni mīn kəmoħmīs mīn, mətəu ik nətəni məmə, iətəmi iətəm tatol nəuiam, ko in təsimisiən nian kəti. ?Nəghatiən nak u? 53 ?Ik nəkapirəkīs Epraham u tipitimah tinimis rəkīs? ?Kəni mīne iəni mīn u kinohmīs rəkīs? ?Kəni nəkəmə ik iətəmi nak?" IV

I 1Jon 5:1 II 1Jon 3:8 III E nauəuə rəha Jen 3:4, koteruh məmə Setən təmaupən meiuə e nətuəuiniən. In təməni=pæn kəm Iv məmə, "Ko ik onəsīmīs aginiən." Mətəu Setən təmətəghati lanu, məuhlin nəghatiən iətəm Uhgīn təməni e Jen 2:17. IV Jon 4:12

54 Kəni Iesu təni=pæn məmə, "Nəmə iəu əmə iətəfəri aru iəu, kəni rəhak nīsiəian in nati əpnapin əmə. Mətəu rəhak Tatə u itamah nətəni məmə in Uhgīn rəhatəmah, inəha in tətəfəri iəu mətəfən nīsiəian kəm iəu. 55 Itamah nəkotəruu in, mətəu iəu iəkəhrun in. Nəmə iəkəni məmə iəkəruu in, kəni in otol iəu məmə iəu iətəmi rəha neiuaian, təhmen əmə e təmah. Mətəu iəu iəkəhrun in, kəni iəu matol nəuian.

56 Tipitəmah u Epraham, nīkin təmagiən pik məmə in otəpaneh nian rəhak otuva. Kəni nian in təməhrun məmə rəhak nian otəkeikei muva, kəni nīkin təmagiən-pik."

57 Kəni nətəmi mīn u kəmotahi motəni məmə, "INəman! !Ik nəsos əhanəhian nu fifti mīne! Nəməhro mafu Epraham?" V

58 Kəni Iesu təni məmə, "Nīpəhriən agin u iətəni=pinə kəm təmah məmə, nian Epraham təməsair əhanəhian, mətəu Iəu Iətətig." VI VII

59 Kəni əmeiko, ilah kəmotəmki kəpiel apin, motəni məmə okotəhti Iesu lan; VIII mətəu Iesu təməhluag, kəni miet e Nīmə Rəha Uhgīn matuvən.

Iesu təmol vivi nəhmti suah kəti

9 Kəni nian kəti, Iesu təmalieuək mətən, kəni meruh suah kəti. Nian təmair, nəhmtin təpis. 2 Kəni nətəmi mīn rəha Iesu kəmotəni=pæn kəm in məmə, "Iəgətun, suah u təmair nəhmtin təpis. ?O nak? ?O noliən tərəh rəhan, uə noliən tərəh rəha tata mīne məmə rəhan?" IX

3 Mətəu Iesu təni məmə, "Nəhmti suah u təmərah, mətəu səniəmə e noliən tərəh rəhan, uə e noliən tərəh rəha tata mīne məmə rəhan. Mətəu, nəhmti suah u təməpis lanəha məmə Uhgīn otəgətun rəhan uək e nəmiəgəhian rəhan. X XII4 Nian tətian əhanəh, XII kitah kotəkeikei motol uək rəha Uhgīn, iətəm təmahli=pa iəu iəkuva. Nian lapin otəpanuva, kəni iətəmi in təruru noliən uək. XIII5 Nian iəu iətətig əhanəh e nəhue niftəni u, iəu Nəhagəhagiən rəha nətəmi e nəhue niftəni." XIV

6 Nian Iesu təməni rəkīs nəghatiən əha, təmagəh niftəni, kəni, mol nəmit lan, kəni mos nəmit əha, mol=pæn e nəhmti suah kəha. XV7 Kəni Iesu təni=pæn ohni məmə, "Onəkuvən e noan nəhu Sailoam, kəni məueiu nəhmtəm." (Nərgin u Sailoam, nīpətin təni məmə, "Kəmahli=pæn.") Kəni suah kəha, təmuven,

V Epraham təmi minos rəkīs nu tu-tausin, uərisig Iesu təpanair=pa. VI Nian Iesu təməni mīn məmə, "Iəu Iətətig," tatos nərgi Uhgīn (Eks 3:14), təhmen e "Mə Iəu U Inu" (Jon 8:24). Tol lanəha, təhmen=pæn əmə məmə in təməni məmə in Uhgīn əhruahru. Afin-to futnot e Jon 8:24. VII Jon 1:1; 17:5; 17:24 VIII Lev 24:16 IX Luk 13:2-3 X Nətəm Isrel kəutəghati pik o nətuəuian mīn tol lanu, mətəu Iesu in təməsuvanian pik o nəghatiən mīn tol lanu, mətəu in təmətəgətun ilah məmə kotəh nəsanəian rəha Uhgīn. XI Jon 11:4 XII Nian Iesu tətəni məmə, "Nian tətian əhanəh," nəghatiən u tətəgətun rəhan nəmiəgəhian, mətəu-inu in Nəhagəhagiən (fes 5). Mətəu lapin tətəgətun=pæn rəhan nimisiən. XIII Jon 12:35-36 XIV Jon 1:4 XV E nian əha, nətəmi nikilah təhti məmə nəgəhian tatol uək təhmen e mərsin. Nəmə təhro, noliən u rəha Iesu təməsiru e iətəmi əha məmə otəhatətə e nəsanəian rəhan.

mæueiu nāhmtin. Nian tāmītellig=pa, mætāu nāhmtin tīnāuvir, kēni minateruh nati. ^I

⁸ Kēni nātāmimi iman ikin, mine nātām min u nātām kotāhrun in, māmā in iētāmimi kēti nian rāfin tēteasiā o māni o nātāmimi, ilah narmilāh tēmiuvig pik ohni. Kēni kināutētapuāh-ētapuāh o lah min māmā, “!Ei! !Oteruh-to! ?Suah u inu, nian rāfin tētāharag mēteasiā o māni o nātāmimi?”

⁹ Kēni nātāmimi nāuvein kotāni māmā, “Ēuah, in-āha.”

Kēni mētāu nāuvein kotāni māmā, “Kēpā. Tāhmen āmā lan, mētāu sāniāmā in.”

Mētāu suah kēha tēni māmā, “!Iāu u inu!”

¹⁰ Kēni ilah kāmōtētapuāh ohni māmā, “?Nāhmtām tāmāhro māuvir?”

¹¹ Kēni in tēni māmā, “Suah u, nārgin u Iesu, in tāmōl nāmīt nāuvētīn kēni mōl=pān e nāhmtāk, kēni māni māmā, ‘Uvān āpāha Sailoam, mæueiu nāhmtām.’ Kēni āmeiko, iāmuven. Nian iāmæueiu nāhmtāk, mētāu nāhmtāk tīnāuvir, inateh nati.”

¹² Kēni ilah kāmōtētapuāh ohni māmā, “?Mētāu suah tētātīg iā?”

Kēni in tēni māmā, “Iāu iākēruu.” ¹³ Kēni nātāmimi kāmōtēlās suah u nāhmtin tāmārah aupān, māhuvān kām Farāsi min. ¹⁴ Nian u, iētām Iesu tāmōl=pān nāmīt e nāhmti suah kēha kēni mōl vivi, in nian rāha Sapāt.

¹⁵ Kēni Farāsi min kāmōtētapuāh ohni māmā, “?Nāmāhro nāhmtām tāuvir?”

Kēni suah kēha tāmāni=pān kām lah māmā, “Iesu tāmōl=pān nāmīt e nāhmtāk, kēni iākuvān mæueiu rākis, kēni nāhmtāk tāuvir, iateruh nati.”

¹⁶ Kēni Farāsi min nāuvein kāmōtāni=pān māmā, “Suah ko tāsīpāniān o Uhgīn, mētāu-inu, in tāsītāpāniān lou rāha Sapāt.”

Mētāu Farāsi min nāuvein min kotāni māmā, “?Mētāu tēhro? Suah kēha sāniāmā in tatol nolīān tērah. Iētām tatol nolīān tērah tēruu nolīān nāmītātīān kēti lanāha.” Kēni ilah kāmōtēuāri ilah min o nāghatīān u.

¹⁷ Kēni ilah kāmōtētapuāh min ohni māmā, “?Suah kēha tāmōl vivi nāhmtām, kēni nīkim tēhti māmā in iētāmimi nak?”

Kēni in tāmāni=pān kām lah māmā, “In iāni kēti.”

¹⁸ Mētāu nātāmi asoli rāha nātām Isrel kāsōtāniān nīpāhriāniān lan māmā suah u aupān nāhmtin tāmārah, mētāu rāueiu āha, tīnētair. Tol lanāha, ilah kāmōtāuīn=pān e rāhan tatā mine māmā kiāuva, ¹⁹ kēni kāmōtētapuāh o lau māmā, “?Tēhro? ?Nētītēlau u suah u? ?Itēlau onākūāni-to māmā nian in tāmāir=pā, kēni nāhmtin tēpīs? ?Okāmā nīpāhriāniān, kēni nāhmtin tāmāhro māuvir?”

²⁰ Kēni rāhan māmā mine tatā kuāmā “Itīmīlau iākūāhrun māmā nētītīmīlau āha, kēni itīmīlau iākūāhrun māmā tāmāir=pā, nāhmtin tērah. ²¹ Mētāu itīmīlau iākūāruru māmā, rāueiu āha, kāmāhro nāhmtin tair. Kēni itīmīlau iākūāruru min māmā iētāmi-

I Aes 35:5

mi pāh tāmōl nāhmtin tāuvir. Tāuvir māmā itāmāh nākōtētāpuāh ohni. In tīnepāt rākis, in tēhrun nāniān natimnati min rāfin kām tāmāh.” ²² Rāhan tatā mine māmā, kāmūāni lanāha, mētāu-inu ilau kētūāgin e nātāmi asoli min rāha Isrel, mētāu-inu ilah kīnōtēlāhu rākis nāghatīān kēti māmā, iētāmimi iētām tētāni pētīgām māmā Iesu in Kristo iētām Uhgīn tāmāni māmā otāhli=pā, kēni ilah okōtāhli pētīgām e nīmā rāha nuhāpūmīniān. ^{II}

²³ Tol lanāha, rāhan tatā mine māmā, ilau kāmūāni māmā, “In tīnepāt rākis, tāuvir māmā itāmāh nākōtētapuāh ohni, pāh in tēni.”

²⁴ O nati u, ilah kāmōtāuīn=pān min e suah kēha iētām nāhmtin tāmārah aupān, māmā otuva māhtul aupān e nāhmtīlah. Kēni kāmōtāhi mōtāni māmā, “Ēni nīpāhriāniān kēni mēfāri nārgi Uhgīn. Itīmāh iākōtāhrun māmā suah u, in iol tēfagē tērah.”

²⁵ Mētāu suah u tēni māmā, “Iāu iākēruu māmā suah u in iol tēfagē tērah, uē kēpā. Nati kētīāh āmā iētām iāu iākēhrun. Aupān nāhmtāk tāmāu, mētāu rāueiu inētair.”

²⁶ Kēni ilah kīnāutētapuāh min ohni māmā, “?Tāmāhro ik? ?Tāmāhro lanu mōl nāhmtām tair?”

²⁷ Mētāu in tēni māmā, “Iētāmī=pīnā rākis kām tāmāh, mētāu itāmāh nēsōtētelligiān lak. ?Tēhro nākōtāni māmā iākāni min? ?Itāmāh min nākōtāni māmā rāhan u itāmāh!?”

²⁸ Kēni ilah kāmōtāhi mōtāni rah, mōtāni māmā, “!Ah! !Ik u rāhan iētāmimi! !Mētāu itīmāh u, nātāmimi rāha Mōsis! ^{III}²⁹ Itīmāh iākōtāhrun vivi māmā Uhgīn tāmātēghati kām Mōsis, mētāu suah ko, iākōtēruu māmā tāmīpān iā.” ^{IV}

³⁰ Kēni suah kēha tēni māmā, “!Nāman! !Narmāk tēmiuvig pik! !Suah u in tāmōl vivi nāhmtāk, mētāu itāmāh nākōtēruu ikin tāmīpān ikin! ³¹ Kitāh kotāhrun māmā Uhgīn tēsātelligiān e nātām kautol nolīān tērah. !Mētāu iētāmi tātīsiāi Uhgīn, kēni matol nāuiān, Uhgīn tētātīg lan! ^V³² E nātuūiniān nian, mētāuārus=pa u rāueiu, kēsētāu āhānēhiān iētāmi kēti tāmōl vivi iētām nāhmtin tāmāpīs kēti iētām tāmāir=pā tol lanāha. Mētāu nāhmtāk tīnāuvir. ³³ Nāmā iētāmi kēti tāsīpāniān e Uhgīn, ko tēsōl āgīniān nati kēti. Mētāu tēhruāhru āmā māmā in tatsīpān e Uhgīn.” ^{VI}

³⁴ Kēni ilah kāmōtāhi min mōtāni māmā, “!Nāman! Ik iētāmimi rāha nolīān tērah nian min rāfin āmā, tētūūin e nian nāmāir=pā mētāuārus=pa u rāueiu. ?Nākāhro māmā nākēgētun itīmāh?” Kēni ilah mōtāki pētīgām lan. ^{VII}

II Nāmā kotāhli pētīgām nātāmimi nāuvein e nīmā rāha nuhāpūmīniān, kēni nātāmimi rāfin okōtēruh māmā ilah nātām kotārah. III Jon 5:45 IV Nātāmi asoli rāha nātām Isrel, tāmāuvir māmā ilah okōtāhrun māmā Iesu tāmīpān o Uhgīn, mētāu-inu Uhgīn āmā tēhrun nol vivīān iāmīnāu. Nāuvētīn min u, Nāuāuā Rāha Uhgīn tētāni māmā nian Kristo iētām Uhgīn tāmāni māmā otāhli=pā tuva, kēni in otol vivi iāmīnāu min okōtāuvir (Aes 29:18; 35:5; 42:7). Mētāu, nātāmi asoli rāha nātām Isrel, nāhmtīlah tēu o natimnati min rāha Uhgīn, kēni kētāpāh nītāu-pāniān Iesu. V Sam 66:16-20; Prov 15:29; Aes 1:15; 59:2 VI Jon 3:2 VII Jon 9:2; Aes 66:5

Nätelligjæn ræha Faræsi min, tæhmen e iætæm næhmtin tæpis

35 Kæni Iesu tæmætæu næghatiæn mæmæ kæmahli pætigæm suah u e nimæ ræha nuhapuminiæn, kæni in tæmuvæn meruh, kæni tætapuæh ohni mæmæ, “?Tæhro? ?Ik nætæhatætæ e Næti Iætæmimi?”

36 Kæni suah u tæni mæmæ, “?Iætæmi asoli, iætæmimi ko in pæh? !?ui! ?ni=pa-to, pæh iæu iækæhatætæ lan.” I

37 Kæni Iesu tæni=pæn kæm in mæmæ, “Ræueiu æha, ik nineh rækis in. Suah u, mæ inu iæu, iætæghati kæm ik u ræueiu.” II

38 Kæni suah u tæni=pæn kæm Iesu mæmæ, “Iærmæniæg, iæu inæhatætæ lam æha ræueiu.” Kæni in masiæulin=pæn kæm in, kæni mætæfaki kæm in. III

39 Kæni Iesu tæmæni mæmæ, “Iæu iæmuva e næhue niftæni u mæmæ iækakil nætæmimi mæuæri ilah, kæni tol lanæha, nætæmi næhmtilah tæmæpis, okoteh nati, kæni nætæmi min u kauteh nati, næhmtilah otæpis.” IV

40 Kæni Faræsi min næuvein æha ikin, kæmotætæu næghatiæn lan, kæni kotæni=pæn kæm in mæmæ, “?Tæhro? ?Ik nætæni mæmæ næhmtitæmah min tæpis?” V

41 Kæni Iesu tæmæni=pæn kæm lah mæmæ, “Næmæ næhmtitæmah tæpis, oiæsæniæn mæmæ itæmah nækotækeikei motos nalpiniæn o tæfagæ tærah min ræhatæmah. Mætæu itæmah nækotæni mæmæ næhmtitæmah tæuvir, næuteh nati, kæni tol lanæha, tæfagæ tærah min ræhatæmah tætatig æhanæh e tæmah.” VI VII

Iesu tæmæghati æuhlin e iætæmi ræha næsaliæn e sipsip

10 Kæni tæni mæmæ, “Nipæhræniæn agin u iætæni kæm tæmah mæmæ, iætæmi iætæm tætuvæn imæ e nipai ræha sipsip, tæsvæn-pæniæn e namtihiluæ, mætæu in tæteri kæni matiuvigegæu mæmæ otuvæn imæ e nipai ræha sipsip, VIII in iæklæh mine iohamu itæmi kæti. IX² Mætæu iætæmimi iætæm tætuvæn=pæn e namtihiluæ, in iætæm tætsæl o sipsip. X³ Iætæmimi iætæm tættæhtul e namtihiluæ, nian ræfin in tæteræh e doæ o suah u, kæni sipsip min kotæhrun næuiæn. Nian ræfin in tætauin e nærgi sipsip min kætiæh kætiæh, kæni in matit ilah mau-tohiet. ⁴ Nian in tatit ræhan min sipsip min mautohiet e nipai, in tætaupæn e lah, kæni sipsip min kautæhuærisig

I Rom 10:14 II Jon 4:26 III Mat 28:9 IV Aes 6:10; Mak 4:12; Luk 4:18 V Rom 2:19 VI Nian Iesu tætaghati e noliæn ræha nehian, tætaghati e noliæn ræha nehian e næhmti nikitæmi. Faræsi min kautæni mæmæ kotæhrun nehian, kæni nipætin nati u tæni mæmæ kotæhrun Lou ræha Mosis. Lou tætagætun ilah mæmæ noliæn min nak ilah tæfagæ tærah min, kæni mætægatun mæmæ Uhgîn tækeikei mol nalpiniæn kæm lah o tæfagæ tærah min ræhalah. Mætæu ilah kæ-sotæhatætæiæn e Iesu, tol lanæha Uhgîn tæsafæliæn tæfagæ tærah min ræhalah, mætæu tæfagæ tærah min ræhalah tætatig æhanæh e lah. VII Jon 15:22,24; Hip 10:28-31 VIII Nipai ræha sipsip æha, tæhmen e ikin kæti iætæm kætaghi=pæn sipsip min ikin nian ræfin lapin mæmæ ilah okæutæmæhli vivi ikin o kuri ræpin min mine laion min. IX Jon 10:8,10 X E fes min u 1-5, namtihiluæ mine iætæmi tætsæl o sipsip, ilau pæti kætuægatun=pæn Iesu, konu naklæh min kautægatun=pæn nætæmi asoli min ræha natæm Isrel mine mæsaia eiua min e nian æha. Konu sipsip min kautægatun=pæn nætæmimi min ræha Uhgîn.

lan, mætæu-inu kotæhrun næuiæn. ⁵ Mætæu ilah kæsotohtæu-pæniæn iætæmi kæti u iætæm kotæruuru, ilah okotækeikei motagim motæpæh, mætæu-inu ilah kotæruuru næuiæn.”

⁶ Iesu tæmæghati æuhlin lanu, mætæu ilah kotæruuru nipætin mæmæ tætæni nak.

Iesu in iætæmimi æhruahru ræha næsaliæn e sipsip

⁷ Tol lanæha, kæni Iesu tæmæni=pæn min kæm lah mæmæ, “Nipæhræniæn agin u iætæni kæm tæmah mæmæ, iæu u, Namtihiluæ ræha sipsip min iætæm kautæhuvæn=pæn ikin. XI⁸ Nætæmi min u nætæm kæmotæupæn lak, ilah ræfin nætæmimi ræha naklæhiæn æmæ mine nohamuiæn itæmi. XII Mætæu sipsip min ko kæsotætagigjæn e lah. ⁹ Iæu u, iæu Namtihiluæ u. Iætæmi tætuva=pa iæu ikin, mæmæ otuvæn imæ, in otos næmiægæhiæn. In otuva imæ, miet muvæn ihluæ e iæu, kæni mos nimanuvehli æmemtæh tæuvir. XIII XIV¹⁰ Mætæu iæklæh, in tætuva æmæ o nati kætiæh æmæ. In tætuva mæmæ otæklæh kæni mohamu itæmi, kæni mærekîn-ærekîn natimnati ræfin. Mætæu iæu, iæmuva mæmæ iækol suaru o nosiæn næmiægæhiæn, XV kæni næmiægæhiæn u otol niki nætæmimi tagiæn vivi.

¹¹ “Iæu u, Iætæmimi ræha Næsal Viviæn Sipsip Min. XVI Iætæmi tæuvir u, iætæm tætsæl vivi o sipsip min, in nîkin tagiæn æmæ mæmæ otæfæn næmiægæhiæn ræhan o sipsip min. XVII¹² Sipsip min, ilah ræha Iætæmimi ræha Næsal Viviæn e Sipsip Min. Mætæu iætæmimi kæti iætæm kættææou mæmæ in otætsæl o sipsip min, in sæniæmæ iætæmi æhruahru ræha næsaliæn o sipsip. Sæniæmæ in ræhan æha sipsip min. Kæni næmæ tafu kuri ærpin kæti tuva mæmæ otus ilah, kæni in otæiu magim mæpæh ilah. Kæni kuri ærpin u, tuvæn mus sipsip min næuvein, kæni mæhgi atiti ilah kætiæh kætiæh. ¹³ Iætæmi tol lanæha, in otætagim mætæu-inu kættææou æmæ in o næsaliæn o sipsip min, mætæu e nîkin, in tæsæniæn nati agin e sipsip min.

¹⁴ “Iæu u inu, iæu Iætæmimi ræha Næsal Viviæn o Sipsip Min. Tatæ Uhgîn in tæhrun iæu, kæni iæu iækæhrun in, XVIII kæni e noliæn æhmen æmæ, iæu iækæhrun ræhak sipsip min, kæni ræhak sipsip min ilah kotæhrun iæu. Iæu nîkik tagiæn æmæ, mæmæ oiækimis o nosmiægæhiæn ilah. ¹⁶ Ræhak min næuvein min sipsip æpæha ikin, iætæm ilah kæsotætagigjæn e nipai u, mætæu iæu iækækeikei mit min ilah kæhuva. Ilah min, okæpanotæhrun nætæuiæn næuiak. Kæni sipsip min u ilah ræfin u, okæhuva motuæpæmin æmæ ilah min motol kætiæh. Kæni iætæmimi kætiæh æmæ, in otæteruh ilah. XIX XX

XI Jon 1:51; 14:6 XII Jer 12:1; Esik 34:2 XIII Sam 118:20,22-24 XIV Dut 28:6 XV Jon 1:4; 3:15-16; 5:40; 20:31 XVI Sam 23:1; Aes 40:11; Esik 34; Maeka 5:2,4; Mat 2:6; Mak 6:34; 1Pitæ 2:25; 5:2-4; Næh 7:17; Jon 15:13; 1Jon 3:16 XVII Hip 13:20 XVIII Mat 11:27 XIX Fes 16 u, in tætitælig=pæn e fes min 1-5. Ikin æha, nipai ræha sipsip tætagætun nætæm Isrel. Iesu tætauin e lah mæmæ ræhan min. Sipsip min iætæm kæutæmæhli æhanæh e nipai kæha, ilah u, nætæm Isrel nætæm kæutæhatætæ e Iesu. Sipsip min iætæm Iesu tætæni mæmæ ilah kæsotæmæhliæn e nipai u, ilah Nanihluæ min. Nian in otæiu e lah, kæni ilah min okotætagig e næuiæn, kæni ilah ræfin okæhuva motol kætiæh, kæni iætæmimi kætiæh æmæ, inu Iesu, in otætsæl vivi ilah. XX Aes 56:8; Jon 11:52; Uæk 10:34,35; Rom 1:16; Efæs 3:6

17 "Rəhak Tatə in tolkeikei pik iəu, mətəu-inu nīkik tagiən əmə məmə iəkəfən rəhak nəmiəgəhiən o nətəmiimi, məmə uərisig lanko, iəu iəkos min nəmiəgəhiən rəhak. 118 Iətəmiimi kəti tikə məmə otos rəkis nəmiəgəhiən rəhak, mətəu iəu aru əmə iəkəfən rəhak nəmiəgəhiən mətəu-inu iəu əmə iəkolkeikei lanəha. Iəu aru əmə iətos nepətəiən məmə iəkəhlman e rəhak nəmiəgəhiən, kəni iəu aru əmə matos min nepətəiən məmə iəkəskəlim min rəhak nəmiəgəhiən. Nati u inu, iətəm rəhak Tatə təməni=pa kəm iəu məmə iəkəkeikei mol." II

19 Kəni nətəm Isrel u, ilah kəmotəhapu min ilah min. 20 Ilah tepət kəutəni məmə, "Iəu u narmin tərəh kəti tətətig lan! Iəhən-kəpə tətəlməli! ?Təhro itəmah nəutətəlig lan?"

21 Mətəu nəuvein min, ilah kəutəni məmə, "Nəghatiən u, səniəmə nəghatiən rəha iətəmi narmin tərəh tətətig lan. ?Nikitəmah təhti məmə, narmin tərəh təhru n ol vivien iətəmi nəhmtin təməu, təuvir min?" III

Nətəmiimi kəmotəməki e Iesu, mətəu-inu in təməni məmə in Nəti Uhgın

22 Tīnuva e nian rəha nətəm Isrel iətəm kəutol lafet kəti lan əpəha Jerusiləm. Nərgin u, lafet rəha Nol Vivien Min Nimə Rəha Uhgın. IV23 Inəha e nian rəha nətəpuian. Kəni Iesu təmətəliuək e fərantə kəti e Nimə Rəha Uhgın, nərgin u Fərantə Rəha Kig Solomən.

24 Kəni nətəmi asoli rəha nətəm Isrel nəuvein kəməhuva motəhtul, mohtəlau lan. Kəmotəni=pən kəm in məmə, "?Onəghin kəni ik nəmanol itimah iəkotəhru ik? Nəmə ik Kristo pəhriən iətəm Uhgın təməni məmə otəhli=pa, nəkəni=pa vivi kəm timah." V

25 Kəni Iesu təni=pən kəm lah məmə, "Iəu iəməni=pinə rəkis kəm təmah, VI mətəu itəmah nə-sotəhatətəiən lak. Nəmtətəiən min u iətəm iətol e nərgi rəhak Tatə, ilah kəutol nəfigəmiən e nəghatiən rəhak, VII26 mətəu itəmah nəsotəhatətəiən lak, mətəu-inko itəmah səniəmə rəhak min sipsip min. VIII27 Rəhak sipsip min ilah kəutətəu nəuiak kəni motəhru. Iəu iəkəhru vivi ilah, kəni ilah kəutuərisig lak. 28 Kəni iəu iətəfən nəmiəgəhiən itulin u naunun tikə kəm lah, ilah ko kəsəhmisiən nian kəti mine. Kəni iətəmiimi kəti mine ko təsiuvi rəkisiən ilah e nəhlmək. IX29 Rəhak Tatə iətəm təməfa ilah kəm iəu, in təsanən tapirəkis natimnati min rəfin. Tol lanəha, kəni iətəmi kəti ko təsiuvi rəkisiən ilah e nəhlmən. X30 Itimlau rəhak Tatə, itimlau kətiəh əmə." XI

I Aes 53:12 II Mat 26:53-54; Fil 2:8; Hip 5:8 III Eks 4:11 IV Lafet əha kəutol nikilah tətəhti nian kəti əpən. Nian kəti, tikimir min rəha Isrel kəməutəluagin məhuvən imə e Nimə Rəha Uhgın, kəni maautos nimə kəha. Kəni konu uərisig lan, kəni nətəm Isrel kəmotəhtul kəni motəluagin ilah rəhalah min tikimir, kəni motəhgi pətigəm lah. Kəni konu motəfəl vivi min Nimə Rəha Uhgın tuva masim min. Lafet əha, kətəni min məmə lafet rəha Lait Min, mətəu-inu nətəmiimi kəmotəsiəpən e lait min tepət e rəhalah lahuənu min. V Luk 22:67-71 VI Jon 8:58 VII Jon 5:36; 14:11 VIII Jon 6:44

31 Kəni nətəm Isrel kəmotəmki min kəpiel apin, məmə okotəhti in lan. 32 Mətəu Iesu təni=pən kəm lah məmə, "Iəu inol rəkis nəmtətəiən təuvir min tepət e nəhmtitəmah. Nəmtətəiən min əha ilah əha, rəhak Tatə təməfa məmə iəu iəkol. ?Mətəu nəmtətəiən əhro u itəmah nəkotəni məmə onəkotəhti iəu ohni e kəpiel apin?"

33 Kəni ilah kotəni məmə, "Itimah iəsotəniən məmə iəkotəhti ik e kəpiel apin o nati apispis təuvir u ik natol. Itimah iəkotəni məmə iəkotəhti ik mətəu-inu nətəni rah Uhgın. Ik iətəmiimi əmə, mətəu ik nətəni məmə ik Uhgın."

34 Kəni Iesu təni=pən kəm lah məmə, "Kəmətei=pən əpən, e rəhatəmah əhruahru Lou, məmə Uhgın təməni=pən kəm lah məmə, 'Itəmah uhgin min.' XII35 Kəni kitah kotəhru məmə Nauəuə Rəha Uhgın, ko təsəuhliniən, in nipəhriənən əmə. Uhgın təməfa nəghatiən rəhan kəm nətəmiimi nəuvein. ?Tol lanəha, nəmə Uhgın təmətəghati e nətəmi min u, kəni məni ilah məmə uhgin min, 36 kəni nəkotəhro məutəhi iəu məutəni məmə iəu iətəni rah Uhgın mətəu iətəni məmə iəu Nəti Uhgın? Iəu u inu, iətəm Tatə Uhgın in təmələhu=pən iəu məmə rəhan pisin əmə, kəni mol əpənə-pənə iəu, məmə otəhli=pa iəu iəkuva e nəhue niftəni.

37 "Nəmə iəsoliən nəmtətəiən min iətəm rəhak Tatə tatol, kəni sotəhatətəiən lak. 38 Mətəu nəmə iətol nəmtətəiən min u rəhak Tatə tatol, kəni nati əpnapin məmə itəmah nəsotəhatətəiən e rəhak nəghatiən min, mətəu təuvir məmə onəkotəhatətə e nəmtətəiən min rəhak. Kəni tol lanəha, itəmah onəmanotəhru vivi agin məmə Tatə Uhgın tətətig lak, kəni iətətig e Tatə Uhgın." XIII39 Tol lanəha, e nəghatiən min u, ilah kəmotolkeikei min məmə okotəskəlim in, mətəu in təmiet e lah magim.

40 In təmohapumən=pən min e nəve nəhu Jotən, muvən əpəha Jon təmatol bəptais e nətəmiimi ikin əpən. Kəni mətətig əha ikin əha. 41 Kəni nətəmiimi tepət kəməhuva ohni, kəni motəni məmə, "Jon təməsoliən nəmtətəiən kəti mine. Mətəu nəghatiən min iətəm in təmətəni e suah u, ilah rəfin nipəhriənən əmə." XIV42 Kəni ikin əha, nətəmiimi tepət kəmotəhatətə e Iesu.

Lasiris təmiimis

11 Iətəm Petəni kəti, nərgin u Lasiris, tatimis. Petəni, in lahuənu kəti, ima Meri mine pian Matə. XV2 Meri u, inu, uərisig otəpanəueiu nəhlik İər-məniğ rəhatah e səntə, kəni mafəl e nəuanun, tasik.

IX Jon 6:39; Rom 8:35-39 X Jon 17:2,6,24 XI Dut 6:4; Jon 17:21-23 XII E Sam 82:1-2, Uhgın təmol nəghatiən əhlin kəti məmə, nətəmi asoli min rəha nətəmiimi rəhan, ilah kotəhmen e uhgin min, mətəu-inu in təmətəpin ilah məmə ilah okəutəhtul o Uhgın, kəni motəkil rəhan nətəmiimi min. Kəmotəkil nətəmiimi lanəha, kəni tol lanəha, kəni təni e lah məmə, "uhgin min." Mətəu kəsi, məmə ilah kəməsotəkilən suaru əhruahru, kəni Uhgın otərakin ilah. Inu e fes u Jon 10:34, Iesu in tatos e nəghatiən u kəmətei əpən e Sam, kəni tətəghati kəm nətəmi asoli min rəueiu. XIII Jon 14:10,11,20; 17:21 XIV Jon 1:26-27,30,34 XV Luk 10:38-42

¹ Kəni pətan u, rəhan u kakə Lasiris u tatimis. ³ Tol lanəha, nəuvini Lasiris mil kuahli=pən nəghatiən o Iesu məmə, "Iətəmi asoli, ik kəti u iətəm nəkolkeikei pik, ^{II} in tatimis."

⁴ Nian Iesu tətətəu nəghatiən u, kəni in təni məmə, "Lasiris tatimis, mətəu rəhan nimisiən əha, ko təsoliən in timis agin. Nimisiən əha rəhan otol məmə nətəmimi okotəfəri motəni-vivi Uhgın ohni. Kəni nimisiən əha otol məmə nətəmimi okotəfəri motəni-vivi Nəti Uhgın ohni."

⁵ Iesu tolkeikei pik Matə mine pian, mine rəhalau kakə Lasiris. ⁶ Tol lanəha, nian tətətəu pau məmə Lasiris tatimis, in təmatig mos nian keiu əpəha ikin tətətig ikin. ^{III7} Kəni uərisig, təni=pən kəm rəhan min nətəmimi məmə, "Pəh kohtəlig=pən min Jutiə."

⁸ Mətəu rəhan min nətəmimi kotəni=pən, kəm in məmə, "Iəgətun, rəueiu əmə uəha, nətəmimi asoli rəha Isrel əha ikin əha kəmotəni məmə okotahtimu ik e kəpiel apin. ?Mətəu ik nəkəni məmə onəkətəlig=pən min ikin əha?"

⁹ Kəni Iesu təni=pən kəm lah məmə, "Itəmah nəkotəhrun məmə tueləf auə lənian. Nəmə iətəmimi tətəliuək lənian, ko təsoriniən nəhlkin e kəpiel kəti, mətəu-inu tateruh nati e nəhagəhagiən rəha nəhue niftəni. ^{IV10} Mətəu nəmə in tətəliuək lapin, in təhrun noriniən nəhlkin e kəpiel kəti, mətəu-inu rəhan nəhagəhagiən tikə." ¹¹ Iesu tinəni rəkis nəghatiən əha, kəni in məni=pən kəm lah məmə, "Kitah kəti u Lasiris, in tətəpili. Mətəu iəu oiəkuvən əha ikin məhgi-pəri." ^V

¹² Kəni rəhan min nətəmimi kotəni=pən kəm in məmə, "Iətəmi asoli, nəmə in tətəpili, kəni rəhan nimisiən otikə. !In otətəu təuvir min!"

¹³ E nəghatiən u rəha Iesu, nipətin u məmə Lasiris tinimis rəkis. Mətəu ilah nikilah təhti məmə Lasiris in tətəpili əmə. ¹⁴ Kəni Iesu təməni=pən vivi məmə, "Lasiris tinimis rəkis. ¹⁵ Nian nikik tətəhti itəmah, nikik tagiən məmə iəməsatigiən itimlau min, mətəu-inu nati u, otasiru e təmah məmə onəkotəhatətə lak. Mətəu təuvir məmə pəh kəhuvən motəh in."

¹⁶ Kəni Toməs u, kətauin lan məmə, Mil-Mil, in təni=pən kəm nətəmimi nəuvein min rəha Iesu məmə, "Təuvir, pəh kitah rəfin kəhuvən, məmə kitah rəfin okohmis əmə kitah min."

Iesu in nəukəti nairpa minian e nimisiən

¹⁷ Nian Iesu təmietigəm=pən Petəni, kəni tətətəu məmə kəmitənim Lasiris tinos nian kuvət rəkis. ¹⁸ Lahuənu u, Petəni, in iuəkir əmə o Jerusiləm, nəmə təhro suaru lan təhmen e kilomitə kisil, ¹⁹ kəni nətəm

I Jon 12:3II Jon 11:5,36III Iesu in tolkeikei Meri mine Matə mine Lasiris, tol lanəha in tətəhtənin məmə Lasiris otaupən mimis, mətəu-inu in otol nəhatətəiən rəhalahal təkaskik min nian in otol Lasiris təmiəgəh min e nimisiən. Afin-to fes 14-15. IV Jon 8:12; 9:5 V E nəghatiən rəhalah, "napiliən" nipətin keiu. Kəti məmə napiliən, kəni kəti min məmə nimisiən. Nimisiən rəha nətəm kəutəhatətə e Iesu in təhmen əmə məmə kəmotəpili alu əmə mətəu-inu ilah kəmotos nəmiəgəhiən itulin. Jon 3:16; 5:24; 10:28; 11:25-26; 1Təs 4:13-18

Isrel tepət kəməhuva məmə okotəh Matə mine Meri o nəfəriən nətəligiən rəhalau mətəu-inu kətuətəu tərəh o rəhalau kakə təmimis.

²⁰ Kəni nian Matə tətətəu məmə Iesu tətəu, in tətəhtul muvən məmə oteruh. Mətəu Meri, in tətətəharəg əmə imə. ^{VI}

²¹ Kəni Matə təməni=pən kəm Iesu məmə, "Iətəmi asoli, nəmə ik nəmətatig u ikinu, ko rəhak kakə təməsimsiən. ²² Mətəu iəu iəkəhrun məmə nati nak onəkətapuəh lan kəm Uhgın, kəni Uhgın otəpanəfinə kəm ik."

²³ Kəni Iesu təni=pən kəm in məmə, "Rəham kakə otəpanəmiəgəh min."

²⁴ Matə təni məmə, "Əuəh. Iəu iəkəhrun məmə Lasiris otəmanəmiəgəh min e Naunun Nian, iətəm nətəmimi rəfin kəmoəhmis okotair=pa min." ^{VII}

²⁵ Kəni Iesu təni=pən kəm in məmə, "Iəu u, iəu Nəukəti Nair=pa Minian e Nimisiən, kəni iəu min, iəu Nəukəti Nəmiəgəhiən. Iətəmimi iətəm in otəhatətə lak, nati ənəpən məmə in təmimis, mətəu in otəmiəgəh min. ²⁶ Kəni iətəmi iətəm tətəmiəgəh kəni mətəhatətə lak, ^{VIII} in ko təsimsiən agin nian kəti mine. ^{IX} ?Nətəhatətə e nəghatiən u rəhak?"

²⁷ Matə təni=pən kəm in məmə, "Əuəh, Iərməniəg. Iəu inəhatətə lam, məmə ik Kristo iətəm Uhgın təməni məmə otəhli=pa. Ik Nəti Uhgın. Ik u inu, aupən kəməni e Nauəuə Rəha Uhgın məmə ik onəpanuva e nəhue niftəni."

Iesu təmasək

²⁸ Nian Matə tinəni rəkis nəghatiən u, kəni muvən məmə otəni=pən kəm pian Meri tuva. Təmuvən kəni masiūən=pən e matəlgin məmə, "Iəgətun ^X tinuva rəkis. Tolkeikei məmə oteruh ik." ²⁹ Kəni nian Meri tətətəu nəghatiən u, tətəhtul uəhai əmə, matuvən məmə oteruh Iesu. ³⁰ Iesu in təsuvən əhanəhiən lahuənu, in tətəhtul əha ikin Matə təmuvən ikin meh. ³¹ Kəni nətəm Isrel min u kəməutəharəg imə ilah Meri, məutəfəri rəhan nətəligiən. Nian kəmoteruh in tətəhtul uəhai əmə matuvən ihluə, kəni ilah kohuərisig lan. Nikilah təhti məmə tatuvən e suvət, otasək.

³² Meri təmiet=pən u ikin Iesu tətəhtul ikin, kəni nian təmeruh Iesu, in təmasiəulən məni=pən kəm in məmə, "Iətəmi asoli, nəmə ik nəmətatig u ikinu, kəni ko rəhak kakə təsimsiən."

³³ Nian Iesu təmeruh məmə pətan u mine nətəmimi min u ilah min kəutasək, in tətətəu tərəh pik, nikin təfigəm. ³⁴ Kəni in tətətapuəh o lah məmə, "?Nəmohtənim iə?"

Kəni ilah kəmotəni=pən kəm in məmə, "Iətəmi asoli, va-to meruh."

³⁵ Iesu, nəhu nəhmtin təmaiəh. ^{XI36} Kəni nətəm Isrel min u, ilah kotəni məmə, "Ei, nətəmimi. !In təmolkeikei pik agin suah u tapirəkis!"

^{VI} Luk 10:38-42 ^{VII} Dan 12:2; Jon 5:28,29; 6:39,40; Uək 24:15 ^{VIII} Jon 3:15 ^{IX} Mat 25:46 ^X Jon 13:13 ^{XI} Luk 19:41

³⁷ Mätäu ilah näuvein min kotäni mämä, "Suah kəha inəha aupən, təmol vivi iätəm nəhmtin təpis. ?Kəni təhro mäsəniəhuian Lasiris mämä täsimsiən?"

Iesu təmosmiəgəh min Lasiris

³⁸ Kəni Iesu təmätäu min tərəh pik, kəni in təmuven əpəha e suvət. Ilah kəmohtənim Lasiris əpəha e nipəg kəpiel kəti, kəni motləfən min kəpiel kəti min motəhtipəsīg=pən nipəg kəpiel lan. Inu rəhalah nolian. ³⁹ Kəni Iesu təni=pən mämä, "Otəhuvihin rəkis-to kəpiel."

Kəni Matə u, nəuvini Lasiris, təni=pən kəm Iesu mämä, "!Mätäu iätəmi asoli, in tinəpien rəkis! Kəmitən-im tinos nian kuvət rəkis."

⁴⁰ Mätäu Iesu təni=pən kəm in mämä, "?Təhro? ?Ik ninalu mämä iəmāni=pinə rəkis kəm ik mämä nəmə nəkəhatətə lak kəni onəkeh nəsanəniən asoli mine nepətiən əhagəhag rəha Uhgīn?" ⁴¹ Tol lanəha, ilah kəmotəhuvihin rəkis kəpiel. Kəni Iesu təməsəl-pəri kəni mənī mämä, "Tatə, iəu iətəni tagkiu ohnik mätəu-inu nəmätäu rəkis rəhak nəghatiən. ⁴² Kəni iəkəhrun mämä e nian rəfin, natətəu iəu. Mätəu iətəni nəghatiən u, o nətəmi min u, nətəm kautəhtul titəlau lak, mämə ilah okotəhatətə mämə ik nəmāhli=pa iəu." II

⁴³ Kəni əmeiko, nian Iesu tinəni rəkis nəghatiən u, in təmauin əfəməh mämä, "!Lasiris, əhtul miet!" ⁴⁴ !Kəni Lasiris təməhtul miet mətəmtig əmə, napən min u iätəm kəmatu-ərain nəhlmīn mine nəhlikin mine nəhmtin mine lan tətətig əhanəh lan!

Kəni Iesu təni=pən kəm lah mämä, "Ohtis rəkis napən min əha, pəh in taliuək."

Nətəmi asoli min rəha Isrel (Mat 26:1-5; Mak 14:1-2; Luk 22:1-2)

⁴⁵ Nətəm Isrel nətəm kəməhuva o Meri kəni motəh natimnati min u iätəm Iesu təmol, ilah tēpət kəmotəhatətə lan. ⁴⁶ Mätəu ilah min näuvein kəməhuvən o Farəsi min, kəni motəni pətigəm kəm lah natimnati min rəfin iätəm Iesu təmol. ⁴⁷ Kəni o nati u, Farəsi min u mine pris asoli min ilah kəmotaskəlīm nuhapuminiən asoli kəti rəhalah, kəni ilah kəmotəni kəm lah min mämä, "?Okotəhro lanu? Suah kəha tinatol nəmətətiən tēpət. ⁴⁸ Nəmə kotəpəh əmə, tatol lanəha, kəni nətəmimi rəfin okotəhatətə lan, kəni nətəm Rom ilah okəhuva motərəkin Nimə Rəha Uhgīn mine nitəni rəhatah, kəni motos rəkis ilau e nəhlmītah."

⁴⁹ Kəni ilah kəti u, nərgin u Kaiəfəs, in pris asoli agin e nu əha. Tol lanəha, in təmāni mämä, "Itəmah nəkotərruru agin nati u. ⁵⁰ ?Təhro itəmah nəsotəhruniən? ?Itəmah nəsotəhruniən mämə təuvir nəuvetin o təmah mämə iətəmi kətiəh əmə otimis o nətəmimi, tapirəkis mämə kəntri apiəpiə otimis?" III

I Nətəm Isrel e nian əha kəsotitənimian iətəmimi e niftəni. Ilah kəuteikuas e nipətilah, kəni motəuveg ilah e napən u kəmotol=pən nati pien-pien u tətəpien təuvir (Afin-to Jon 12:7; 19:39-40), konu motəfən e nipəg kəpiel, kəni motəhtipəsīg=pən nipəg e kəpiel asoli kəti. II Jon 3:17 III Jon 18:14

⁵¹ Nian in tinəni nəghatiən u, in təməsəni aruiən e nətəligiən əmə rəhan. In pris asoli agin e nu əha, kəni in təmaupən mənī pətigəm nəghatiən iätəm Uhgīn təməfən kəm in. Kəni in təmāni mämə Iesu in otimis o nosmiəgəhiən nətəm Isrel. IV

⁵² Kəni mätəu rəhan nimisiən, səniəmə o nosmiəgəhiən nətəm Isrel əmə, mätəu o nosmiəgəh minian nenəti Uhgīn min nətəm kəutan atiti e nəhue nitəni min, kəni mol ilah kəhuva motol kətiəh əmə. V

⁵³ Tol lanəha, e nian əha, ilah kəmotəgəhan lan mämə okotəkeiki motəsəl e suaru kəti o nuhamuiən Iesu. ⁵⁴ Kəni o nati u, Iesu təsaliuək pətigəmiən min ikin min e Jutiə, in təmagim ikinu, muven əpəha e taun kəti, nərgin u Efraim. Taun u, in iuəkir əmə o ikin təpiə-məpiə ikin. Kəni in mətətig ikin əha, ilah rəhan min nətəmimi.

Nətəmimi kəmautol əpenə-penə o nolian lafet rəha Pasova

⁵⁵ Tinatuvən iuəkir o nian rəha lafet kəti rəha nətəm Isrel, nərgin u, lafet rəha Pasova. VI Kəni nətəmimi tēpət kinautohiet ikin pisin pisin min minəutəhuva Jerusiləm mämə okotol natimnati min mämə ilah okotaruətuəh VII e nəhmti Uhgīn, uərisig ko, kəmanotətuəuin e lafet əha. ⁵⁶ Kəni nətəmi min əha kinəutəsəl e Iesu. Kəni nian kəmotuhapumin e Nimə Rəha Uhgīn, kinəutətaruəh-ətaruəh o lah min mämä, "?Kərruru mə Iesu otuva e lafet u, uə kəpə?"

⁵⁷ Mätəu e nian əha, pris asoli min mine Farəsi min kəmotələhu nəghatiən kəti, mämə nəmə iətəmimi kəti təhrun ikin Iesu tətətig ikin, in otəkeiki muva mənī pətigəm kəm lah, pəh soldia min kəhuvən motaskəlīm.

Meri təməueiu nəhliki Iesu e səntə

(Mat 26:6-13; Mak 14:3-9)

12 Nian sikis əha ikin tətətig əhanəh kəpənən e nian rəha lafet rəha Pasova, kəni Iesu tinəlig=pa min Petəni, ima Lasiris ikin. Suah u inu, Lasiris Iesu in təmol in təmiəgəh min e nimisiən.

² Kəni nətəmimi ikinu, kəmotol nauəniən kəti rəha

IV Kaiəfəs tolkeiki mämə okuhamu Iesu mätəu-inu təsolkeikeiən mämə nətəm Rom okotərəkin kəntri rəha nətəm Isrel. Mätəu, in təmatəni aupən nati kəti iätəm otuva mol nipəhriniən lan. Uhgīn təməfən nəghatiən u kəm in e nəhlin mämə otəni pətigəm mätəu-inu in Pris Asoli rəhan. Mätəu in təruru nati əha in tətəni. Rəhan nəghatiən, nipətin tətəgətuən mämə Iesu otəkeiki mimis mämə Uhgīn otəsoliən nalpinian kəm rəhan nətəmimi o rəhalah təfəgə tərəh min. Nipəhriniən agin mämə nətəmi asoli rəha Isrel kəmotolkeiki mämə kotəh Iesu, nati əpnəpin in təmatol natimnati min təuvir tēpət. Nikilah təhti mämə mətə otəmki nətəmimi min näuvein motəluagin ilah nətəm Rom, mätəu ko kəsotoliən win. Kəni nəmə nati u otol lanu, kəni okəmki iahu ilah, kəsəhuvaian mämə nətəmi asoli rəha Isrel. Nian Iesu təmimis rəkis nu 30 rəkis, nəluaginian kəti təməhtul kəni nətəm Rom kəmotol win, kəmotərəkin tēpət kəni motəhamu nətəmimi təusin tēpət, kəni motol nətəmimi təusin tēpət min kəhuva mol slef e lah kəni kəmki ilah kəgim. V Aes 49:6; Jon 10:16 VI Eks 12:13,23,27 VII Okotaruətuəh, nipətin u, mämə ilah okotəfəl vivi ilah min, mätəu-inu ilah kotəhrun mämə ilah kotəmikmik e nəhmti Uhgīn.

Iesu e nimə rəha Matə. Kəni in tos nauəniən, muva. I Kəni Lasiris min əha ikin e nauəniən əha, ilah Iesu mine, kautəmähli=pən məutauən. II³ Kəni Meri təmos səntə kəti təməri e niłosi nati, muva. Səntə u, kəmol e nokı nard. III Səntə əha, nəmiəvin təuvir, kəni nəhmtin tiəkis. Kəni in təməuei nəhlki Iesu e səntə u, kəni mafəl e nəuanun. Nəmiəvi səntə u, təməriəuəh rəfin e niəagnəuan nimə. IV

⁴ Mətəu iətəmimi kəti rəha Iesu, nərgin u Jutəs Iskar-iot, suah u inu uərisig lanko təpanegəhan=pən e Iesu e nəhlmi rəhan tikimir min, in təmahı ohni. In təməni məmə, ⁵ "I?Ik nəkəruuru noliən səlim e səntə u, mos məni lan, kəni məfən kəm nanrah min? Səntə, in təhmen e məni u, tri-hanrit tənariəs." ⁶ In təməni lanəha, mətəu səniəmə in tatol nati agin e nanrah min, mətəu in təməni əmə, mətəu-inu in iakləh. In tatos kətim rəha məni rəhalah, kəni nian nəuvein, in tətakləh lan.

⁷ Mətəu Iesu təni məmə, "Upəh-to pətan u. Sərakiniən rəhan nətəligiən. In təmətəluhu vivi səntə u, məmə otəuei niyətik, o nian əha iətəm okitənim iəu lan. ⁸ Nanrah min, nian rəfin itəmah min ilah nəutətig. ⁹ Mətəu iəu, ko iəsətiğiən nian rəfin kitah min itəmah."

Pris asoli min kəməutəsəl min e suaru o nohamuən Lasiris

⁹ Kəni nian nımənin nətəm Jutiə kəmotətəu məmə Iesu tətətig lahuənu Petəni, kəni ilah kinəhuvən ikin. Kəsəhuvaiaən əmə məmə okoteh Iesu, mətəu ilah kəməhuva min məmə okoteh-to Lasiris u təmimis, kəni Iesu tol min təmiəgəh. ¹⁰ Kəni əmeiko, pris asoli min, kəmotegəhan lan min məmə okəkeikei kohamu min Lasiris, ¹¹ mətəu-inu nian nətəm Isrel tēpət kəmoteruh Lasiris təməmiəgəh min, kəni ilah kəmotəhatətə e Iesu, kəni minautəpəh rəhalah nətəmimi asoli min.

**Iesu təmuva Jerusiləm
matol əpu in məmə in kig**
(Mat 21:1-11; Mak 11:1-11; Luk 19:28-40)

¹² Kəməni lauig lan, nımənin nətəmimi nətəm kəməhuva Jerusiləm məmə okotol lafet rəha Pasova, kəmotətəu məmə Iesu tətəliuək minatuvən e taun. ¹³ Kəni tol lanəha, ilah kəməhiet e taun u, məutəmki nati kəti təhmen e nimali nəmil ¹⁴ mautəhuvən məmə okoteruh Iesu. Kəni məutagət əfəməh məutəni məmə, "I!Hosanə! ¹⁵

I Luk 10:38-42 II Nipəhriənən məmə ilah kəsotəharəgiən mo-tauən. Mətəu e noliən rəhalah e nian əha, ilah kotəpili məutisin=pən nəunəlmiləh e tepil, məutauən. III Nard in nati kəti nəmiəvin tətəpien vivi, təhmen e nigipisi. IV Mak 14:3 V "Tənariəs," inu məni rəhalah, təhmen e vatu rəha Vanuatu. Rəueiu, tri-hanrit tənariəs təhmen e tri-hanrit təusin vatu. VI Afin-to futnot e Jon 11:38 iətəm tətəghati e noliən rəha nitənimian itəmi. VII Dut 15:11 VI-II Jon 11:43,44 IX Nimali nəmil u in nəmtətiən rəha niiftəni rəhalah məmə ilah kəmotol win e tikimir min rəha nətəm Isrel. Ilah kəməutəfəri nimali nəmil mətəu-inu nikilah təhti məmə Iesu in Kristo, kəni in tinuva məmə otəmki rəkis ilah e narməniğiən rəha nətəm Rom. X "Hosanə," niyətin əhruahru məmə, "Asiru, Uhgın, os-

!Iərməniği Uhgın tətətig ilau suah u iətəm tətəuva e nərgin!

!Iərməniği Uhgın tətətig ilau Kig u rəha nətəm Isrel!" XI

¹⁴ Kəni Iesu təmeruh nati togki ¹⁵ kəti, kəni tasuə lan maliuək matuvən. Natimnati min u, Nauəuə Rəha Uhgın tinəni rəkis məmə,

¹⁵ "Nətəm Jerusiləm, ¹⁶ Itəmah sotəginian.

!Oteruh-to! !Kig rəhatəmah tətəuva, in tətəsə e nati togki maliuək mətuva, mətuva!" ¹⁷ XIV

¹⁶ E nian əha, nətəmimi rəha Iesu ilah kotəruuru niyətik nati u. Mətəu uərisig, nian Iesu tinəmiəgəh min e nımisiən, kəni Uhgın tinol əpu rəkis nepətiən rəha Iesu, kəni nikilah təpanəhti məmə əupən, kəmətei rəkis nəghatiən lan e Nauəuə Rəha Uhgın, konu nətəmimi kinotol nəghatiən min əha, tinuva minol niyəhriənən lan.

¹⁷ E nian Iesu təmauin e Lasiris, kəni Lasiris tiet e niyəg kəpiel məmiəgəh min, nımənin nətəmimi tēpət ilah Iesu e ikin əha e nian əha. Kəni ilah kəməutanus natimnati u in təmol. ¹⁸ Tol lanəha, nətəmimi tēpət kəməhuva məmə okoteruh Iesu, mətəu-inu kəmotətəu məmə in təmol nəmtətiən əha. ¹⁹ Kəni Farəsi min kinautəni-əni kəm lah min məmə, "I!Oteruh-to, ko kitah kəsotol aginian nati kəti. Rəueiu əha, nətəmimi rəfin e nəhue niiftəni kinautəhuərisig lan!"

Nətəm Kris nəuvein kəmotolkeikei məmə okoteruh Iesu

²⁰ Kəni nian nətəmimi kəməhuvən Jerusiləm məmə okotəfaki e nian rəha lafet u, kəni nətəm Kris nəuvein min əha ikin ilah min, kəməutəfaki. ²¹ Nətəm Kris min u kəməhuva motəh Filip. Filip in iətəm Petsaitə əpəha Kaləli. ²² Kəni ilah kəmotəni=pən kəm in məmə, "Iətəmi asoli, iəkotolkeikei məmə iəkoteruh Iesu." ²³ Kəni Filip təhtul muvən məni=pən kəm Antiru, kəni ilau kəmian muəni=pən kəm Iesu.

²³ Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, "Rəueiu əha, Nati Iətəmimi, rəhan nian tinuva rəkis, məmə Uhgın otol əpu rəhan nepətiən. ²⁴ Niyəhriənən agin u iətəni kəm təmah məmə, iətəmimi otəkeikei mitənim nikiiti nati e niiftəni keruh məmə tımis. Nəmə təsimisiən, ko təseviəiən kəni məsəuəiən. Mətəu nəmə otimis, kəni otəuə e nəuan tēpət. ²⁵ Kəni tol lanu, iətəmi nikin tətəhti pik rəhan nəmiəgəhiən e nəhue niiftəni u, in otəmkarəpən lan. Mətəu iətəmi

miəgəh itimah," mətəu e nian rəha Iesu, nəghatiən u, ilah kəməutəuhlin məmə niyətin məmə, "Əni-vivi Uhgın!" Fes u ilah kəutəni təmsipən e Sam 118:25-26. XI Jon 1:49 XII Togki in nati miəgəh kəti təhmen e əhos əkəku, in nəhmtin teiuaui əmə e əhos. XIII Nəghatiən əhruahru ikinu tətəni "Nətəm Saion." Saion u, in nərgi Jerusiləm kəti min. Kəmauin e Jerusiləm məmə Saion, mətəu-inu nərgin əha rəha nitəuat kəti iətəm kəmuvləkin-pəri taun lan. XIV Sek 9:9 XV Jon 1:43-44 XVI Iesu in tətəghati aru lan u ikinu, məmə otəkeikei mimis, kəni nəua nımisiən rəhan məmə nətəmimi tēpət okotos nəmiəgəhiən vi nian Uhgın tosmiəgəh ilah. In təmətəghati min e rəhan min nətəmimi. Rəhatah nəmiəgəhiən əuas e təfagə tərəh otəkeikei mimis, kəni ko kotəhrun noliən nəu-atah vi min tēpət. XVII 1Kor 15:36

iätəm nikin täsəhti pikian lanəha rəhan nəmiəgəhian e nəhue niftəni u, in otaskəlim vivi nəmiəgəhian rəhan o nəmiəgəhian itulin. ¹²⁶ Iätəmi tolkeikei məmə otol uək rəhak, in otəkeikei muərisig lak, ^{II} kəni nəmə ikin pəhruvən iəu iəkətiig ikin, kəni in min, in otətiig ikin. ^{III} Kəni iätəmi tatol uək rəhak, Tatə Uhgjin otisiai in."

Iesu təməghati e nimisian rəhan

²⁷ Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, "Rəueiu əha, niki tətəhmə pik. ^{IV} ?Oiakəhrol lanu? Ko iəsəniən məmə, 'Tatə, oh rəkis nahməiən iätəm tətuvə ohniəu.' Nati u inu, iəu iəmuva ohni. ²⁸ Tatə, ik əfəri aru nərgəm."

Kəni əmeiko, rəueiu aɡin ilah kəmotətəu nəuia iätəmi kəti təmsipəri=pən e neai tətəni məmə, "Iəu inəfəri rəkis nərgək, kəni rəueiu əha, oiəkəfəri min."

²⁹ Kəni nətəmimi nətəm kəmətəhtul iuəkir ohni kəmotətəu nəuia iätəmi əha, kəni ilah nəuvein kotəni məmə, "Nətəmimi! ?Nati nak u? ?Kalueluə kəti, uə?" Mətəu nəuvein kotəni məmə, "Agelo kəti əha tətəghati kəm in."

³⁰ Mətəu Iesu təni=pən kəm lah məmə, "Nəuia iätəmi u, təməsuvaiən məmə iəu iəkətəu. Mətəu təmuva məmə itəmah onəkotətəu. ^{V31} Rəueiu əha tinol nian iätəm Uhgjin otakil nolien rəha nətəmimi e nəhue niftəni. Rəueiu əha, in otoh iahu nəsanəniən rəha Setən, ^{VI} iərməniɡ rəha nəhue niftəni u. ^{VII32} Nian kətəfəri iəu ilis, ^{VIII} kəni ko iəu oiəkiuvi=pa nətəmimi rəfin kəhuva ohniəu." ^{IX33} E nəghatien u, in tinuahpik e nimisian rəhan məmə otəhro lanu mimis. ^X

³⁴ Kəni nətəmimi kəmotəni=pən kəm in motəni məmə, "Itiməh iəmotətəu rəkis e Lou rəhatah, məmə nian Kristo iätəm Uhgjin təməni məmə otahli=pa tuva, in otətətiig itulin əmə, mətuvən əmə lanko naunun tikə. ^{XI} ?Təhro ik nətəni məmə nətəmimi okotəkeikei motəfəri Nəti Iätəmimi? ^{XII} ?Mətəu Nəti Iätəmimi u, in pəh?"

³⁵ Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, "Nəhəgəhəgiən u, tətətiig o təməh o nian əkəku əmə. Kəni nian nəhəgəhəgiən u, tətətiig o təməh, itəmah nəkotəkeikei motəliuək lan. Nəmə kəpə, kəni napinəpuian otətəuərus itəmah. Kəni iätəmimi iätəm tətəl-

I Mat 10:39; 16:25; Mak 8:34-38; Luk 14:26; 17:33; 2Kor 5:14-15
II Mat 10:38; Luk 14:27 III Jon 14:3; 17:24 IV Mat 26:38,39; Jon 11:33,38; 13:21 V Eks 19:9; Jon 11:42 VI Nati əpnəpin məmə nimisian rəha Iesu təmol məmə nəmə təhro Setən təmol win, mətəu niphəriənian məmə in təsolian win. Afin-to Luk 10:18; Hip 2:14-15; 1Jon 4:4; Nəh 12:8-9. VII Mat 4:8-9; Jon 14:30; 16:11; 2Kor 4:4; Efəs 2:2; 6:12 VIII E nauəuə rəha Jon, tətəghati e nəghatien u "ki-natləfəri rəkis iəu ilis" nian tətə. Kəni in niphətin keiu. Nian tətəni "ki-natləfəri rəkis iəu ilis," niphətin kəti in tətəghati e nimisian rəha Iesu e nigə kəməluu. Eruh min e Namba 21:4-9 tətəghati e aiən sineik. Kəni niphətin kəti min, e nigə kəməluu əha, in tətəgəgun nəuviriən asoli min nepətiən asoli rəha Iesu. IX Jon 3:14; 6:44; 7:39; 8:28 X Fil 2:8-9; 1Tim 3:16; Hip 1:3 XI Nətəmimi nikilah tətəhti fes min əha, təhmen e 2Sami 7:16; Sam 72:17; 89:4,35-37; 110:1,4, Aes 9:7; Esik 37:25; Dan 7:14. Nikilah təsəhtien fes min iätəm kəutəni məmə Kristo in otaupən mimis. XII "əfəri" — Afin-to futnot əpəha Jon 3:14.

iuək e napinəpuian, in təruru ikin in tətuvən ikin.

³⁶ Nian nəhəgəhəgiən u tətətiig əhanəh o təməh, itəmah nəkotəkeikei motəhatətə e nəhəgəhəgiən u məmə itəmah nəkəhuva nenəti nəhəgəhəgiən." ^{XIII}

Nətəm Isrel ilah kəməsotəhatətəiən e Iesu

Nian Iesu təməni rəkis nəghatien u kəm lah, kəni magim məpəh ilah muvən mətəhluaig. ³⁷ Nati əpnəpin məmə in tinol rəkis nəmtətiən tətəpət e nəhmti nətəm Isrel, mətəu ilah kəsotəhatətəiən lan. ³⁸ Iəni rəha Uhgjin u Aiseə, təmaupən mətəghati e rəhalah nolien. Kəni nati u təmuva məmə otol nəghatien rəhan tuva mol niphəriənian lan. In təməni məmə, "Iərməniɡ, pəh otəhatətə e nəghatien rəhatimah, uə kətiəh əmə mine?"

?Iəutəni pətigəm, kəni pəh otəhatətə lan, uə kətiəh əmə mine?

?Kəni Iərməniɡ otol əpu kəm pəh nahgin iätəm təsanən pik o nosmiəgəhian?" ^{XIV}

³⁹ Konu ilah kotəruu nəhatətəiən lan mətəu-inu təhmen=pən əmə məmə Aiseə təməni pətigəm min aupən məmə,

⁴⁰ "In təmol ilah məmə nəhmtilah otəpis.

Nəmə təsəpisiən, kəni ilah okoteruh nati kəni motəhrun.

Kəni in tinəhtipəsig rəkis e nikilah.

Nəmə təsolian, kəni ilah okoteinatig kəni motəhrun nəuhlinian nətəliɡiən rəhalah, kəni motəhatətə lak, iəkol nəmiəgəhian rəhalah, otuvi min." ^{XV XVI}

⁴¹ Iəni rəha Uhgjin, Aiseə u aupən, təməni lanu lan mətəu-inu in təmeruh nepətiən əhəgəhəg rəha Iesu, kəni tol lanəha, in tətəghati lan. ^{XVII}

⁴² Kəni mətəu, nətəmi asoli min tətəpət nəuvetin, ilah min kəmotəhatətə e Iesu. Mətəu ilah kəutəgin e nəni pətigəmiən məmə ilah kəmotəhatətə lan, mətəu-inu kəutəgin e Farəsi min məmə mətə kotahli pətigəm ilah e nimə rəha nuhapuminiən, ⁴³ mətəu-inu nətəmi asoli min u, ilah kotolkeikei pik məmə nətəmimi okotəni-vivi ilah, tapirəkis məmə Uhgjin nikin, otəgiən o lah.

Nəghatien rəha Iesu təhrun nakilian nolien rəha nətəmimi

⁴⁴ Kəni Iesu təmagət əfəməh məmə, "Iätəmimi iätəm tətəhatətə lak, səniəmə tətəhatətə pisin əmə lak, mətəu tətəhatətə min e Uhgjin iätəm təmahlipə iəu. ⁴⁵ Kəni iätəmimi u iätəm təmeruh iəu, səniəmə təmeruh əmə iəu. In təmeruh min Uhgjin u təmahlipə iəu. ^{XVIII46} Iəu u nəhəgəhəgiən. ^{XIX} Iəmuva e nəhue niftəni u, məmə iätəmimi iätəm otəhatətə lak, otəsətiɡiən e napinəpuian. ⁴⁷ Iätəmimi iätəm tətətəu rəhak nəghatien, məsolian, ko iəu iəsəni pətigəmiən rəhan nalpinian, mətəu-inu iəməsuvaian e nəhue niftəni u məmə iəkəni pətigəm nalpinian rəha nətəmi-

XIII Mat 5:14; Efəs 5:8-9; 1Təs 5:5 XIV Aes 53:1; Rom 10:16
XV Nətəmimi ilah kinotəni rəkis məmə okəsotəhatətəiən, kəni Uhgjin təhlman e lah lanəha. Eruh min to Mat 13:13-15; Uək 28:26-27; Rom 11:8. XVI Aes 6:10 XVII Aes 6:1-4 XVIII Jon 14:8-9 XIX Jon 1:4

mi. Mätäu iämuva mämä iäkosmiägəh ilah. ^{I48} Mätäu iätəmimi iätəm tətəuhlin=pa nəmtahn kəm iäu, məsosiän rəhak nəghatiän, nati kəti əha ikin tətətiğ mämä in otəni pətiğəm rəhan nalpinian. E Naunun Nian, nəghatiän min u rəhak, ilah okotəni pətiğəm nalpinian rəhan. ^{II49} Tol lanəha mätäu-inu nəghatiän min u, səniämə rəhak pisin əmə, mätäu Tatə Uhgın u təmahli=pa iäu, kəni in təməni mämä iəkəkei muvən məni lanəha, kəni məghati lanəha. ^{III50} Kəni iäu inəhrun rəkis mämä nəghatiän min u, iätəm in təməni=pa kəm iäu, nəmiägəhiän itulin tətətiğ lan. Kəni tol lanəha, nəghatiän min u iätəni ilah, Tatə Uhgın təməni=pa kəni mägəgun iäu lan, mämä iəkəni."

**Iesu tāməueiu
nəhlki rəhan min nətəmimi**

13 Tīnuva mätəuarus nian nətəm Isrel kotol lafet lan, lafet rəha Pasova, kəni Iesu tīnəhrun mämä rəhan nian tīnuva rəkis mämä otəpəh nəhue niftəni u, muvən meruh Tatə Uhgın. ^{IV} Nian rəfin in təmatolkei pīk rəhan nətəmimi u kəutətiğ e nəhue niftəni, kəni mätäu rəueiu in tətəgəgun əsas rəhan nolkeiəni kəm lah muvən mätəuarus naunun nian rəhan.

² Tīnəhnaiuv, Iesu mine rəhan min nətəmimi kəməutaən, kəni Setən tīnəfən rəkis nətəliğən e niki Jutəs Iskariot, nati Saimon, mämä in otətuati e Iesu tuvən e nəhlmi rəhan tīkimir min. ³ Iesu tāməhrun mämä Tatə Uhgın tāmələhu=pən rəkis natimnati rəfin u e nəhlmin, ^V kəni tīnəhrun min mämä in təmsipən e Uhgın, kəni in otəpanitəliğ=pən min o Uhgın. ⁴ Tol lanəha, in təməhtul, kəni məpeg rəkis rəhan sot asoli, kəni matu in e tauil kəti. ⁵ Kəni mələs pesin kəti, mətu=pən nəhu lan, kəni əmeiko mätəuəuin mätəueiu nəhlki rəhan min nətəmimi, kəni mətəfəl e tauil, tauil u iätəm in tətətəuti lan.

⁶ Təmol lanəha muvən e Saimon Pitə, kəni Pitə təni=pən kəm in mämä, "Iərməniğ, təhro? Təsəuviriän mämä ik onəkəueiu nəhlkək."

⁷ Mätäu Iesu təni=pən kəm in mämä, "Rəueiu ik nəkəruu nīpəti nati u iäu iatol, mätäu uərisiğ nəpanəhrun nīpətin."

⁸ Kəni Pitə təni=pən in mämä, "Onəkəpəh ağın nəfəliän nəhlkək."

Mätäu Iesu təni mämä, "Nəmə iəsəueiuən nəhlkəm, kəni ko ik nəsuvaian mol rəhak iätəmimi."

⁹ Kəni Saimon Pitə təməni=pən kəm in mämä, "Iərməniğ, nəmə tol lanəha, kəni onəsəueiu əməiän nəhlkək, mätäu əueiu min nəhlmək mine rəhk-kəpəl!"

¹⁰ Kəni Iesu təni=pən kəm in mämä, "I kəpəl! Iätəmi u tīnaig rəkis, in tīnəruən rəkis, tīnəhmen. Təuvir əmə mämä okəsəueiu minian nīpətin; mätäu iäu o iəkəkei məueiu min əmə nəhlkin. Itəmah nīnotəruən rəkis. Mätäu səniämə itəmah rəfin ağın."

^{VI11} Iesu tīnəhrun rəkis mämä ilah pəh u oteğəhan=pən lan e nəhlmi rəhan min tīkimir min. Tol

I Jon 3:17 II Jon 5:45 III Jon 14:31 IV Jon 16:28 V Mat 28:18 VI Jon 13:18

lanəha, kəni in təni mämä, "Səniämə itəmah rəfin ağın."

¹² Nian Iesu tīnəueiu rəkis nəhlki rəhan min nətəmimi, kəni muvən min e rəhan napən, kəni muvən məharəg e nimein e tepil. Kəni əmeiko mətəpuəh o lah mämä, "I təmah nəkotəhrun nīpəti nati u iəmol rəueiu ağın e təmah? ¹³ Itəmah nətuəuin lak mämä Nəgəgun mine Iərməniğ, kəni təhrəuəru əmə lanko, mätäu-inu nīpəhriənian mämä iäu u, rəhatəmah Nəgəgun mine rəhatəmah Iərməniğ.

¹⁴ "Mätäu-inu iäu, iäu u rəhatəmah Iərməniğ mine iäu Iəgəgun rəhatəmah, konu iäu iəkəueiu nəhlkitəmah min, onəkotəueiu nəhlkitəmah min. ^{VII15} Iäu iəmol mägəgun itəmah lan, mämä itəmah onəkotol kəm təmah min. ^{VIII16} Nīpəhriənian ağın u iätəni=pinə kəm təmah mämä, ioluək kəti, in təsapirəkisiän rəhan iätəmi asoli, konu iəhli=pən in təsapirəkisiän iätəm tətəhli. ¹⁷ Rəueiu əha, itəmah nəkotəhrun vivi natimnati min u. Kəni o nati u, nəmə onautol lanu, kəni itəmah onəkotos nəuviriän o Uhgın. IX

¹⁸ "Iäu iəsəniän itəmah rəfin. ^X Iəkəhrun vivi itəmah min u nətəm iäu iəmitəpin itəmah. ^{XI} Mätäu nəghatiän u rəha Nauəuə Rəha Uhgın, otəkeiəni muva mol nīpəhriənian lan. Nəghatiän u tətəni mämä, 'Iätəmimi u, aupən itimlau iəmatuəuən pəti e pilet kətiəh, mätäu rəueiu, in tīnəuhlin rəhan nətəliğən, minətələhu nəghatiän tarah ohniəu.' XII

¹⁹ "Iäu iätəni pətiğəm natimnati min u kəm təmah u rəueiu, nian okəsol əhanəhiän. Mätäu nian okatol, kəni itəmah onəkotəhatətə lak, mämä Iäu U Inu. ^{XIII20} Nīpəhriənian ağın u iätəni=pinə kəm təmah mämä, iätəmimi pəh iätəm tatos iätəmi u iətəhli=pinə, kəni nīkin tagiän ohni, təhmen=pən əmə mämä in tatos min iäu, kəni nīkin tagiän ohniəu. Konu iätəmimi iätəm tatos vivi iäu, kəni nīkin tagiän ohniəu, təhmen=pən əmə mämä in tatos vivi min rəhak Tatə, kəni nīkin tagiän ohni." XIV

**Iesu təməni pətiğəm mämə Jutəs in oteğəhanpən lan
e nəhlmi tīkimir min**

(Mat 26:20-25; Mak 14:17-21; Luk 22:21-23)

²¹ Nian Iesu tīnəni pətiğəm rəkis nəghatiän əha, kəni nīkin təməfiğəm pīk, kəni in təni mämä, "Nīpəhriənian ağın u iätəni=pinə kəm təmah mämä, itəmah kəti u ikinu oteğəhan=pən lak e nəhlmi tīkimir min rəhak."

²² Kəni rəhan min nətəmimi kəmotəsəl=pən moteruh ilah min, minotəruu ağın mämä in tətəni pəh. ²³ Kəni ilah kəti u iätəm Iesu in tolkeiəni pīk, ^{XV} in tətəmähli ^{XVI} iuəkir əmə o Iesu. ²⁴ Kəni Saimon Pitə, in

VII 1Pitə 5:5 VIII Iesu təmol uək rəha slef, kəni molkeiəni mämə okotol uək rəha slef kəm kitah min nəuvein. Suaru min tepət o nasiruian e kitah min nəuvein lanəha. IX Mat 7:24,25; Luk 11:28; Jem 1:25 X Jon 13:10 XI Jon 15:16 XII Sam 41:9 XIII "Iäu u inu" — Afin-to futnot e Jon 8:24. XIV Mat 10:40; Jon 17:18 XV Iätəmimi iätəm nauəuə u tətəni, in Jon u iätəm tətəmähli iuəkir o Iesu e tepil. In u, iätəm Iesu tolkeiəni pīk, mätäu in təmətei nauəuə u, kəni məsəniän nərgin. XVI E nolian rəhalah e nian əha, ilah kəutəmähli lanəha mətəuəuən.

təmasiuan=pən kəm in məmə, “Ətapuəh-to ohni, məmə iətəmimi pəh kəha in tətəni.”

²⁵ Kəni suah kəha təmiəu-iəu muva iuəkir o Iesu, kəni mətapuəh ohni məmə, “?İərmənig, pəh u nətəni?”

²⁶ Kəni Iesu təni məmə, “İəu iəkəmkəris pīret nəu-vetīn, konu məuveri=pən e sup, kəni məfən kəm in, konu suah u, inko.” Kəni əmeiko, in təməmkəris pīret kəti, məuveri=pən e sup, kəni məfən kəm Jutəs, nəti Saimon Iskariot. ²⁷ Kəni Jutəs təmos pīret u. Kəni rəueiu agin, Setən ^I tinəuveg rəhan nətəligiən.

Kəni Iesu təni=pən kəm in məmə, “Nati u nəkəmə natol, uvən uəhai əmə mol.” ^{II}²⁸ Nətəmimi min u rəha Iesu nətəm kautəmähli titəlau e tepil məutauən, ilah kəsotəhrunian məmə Iesu təməni=pən nəghatiən u kəm in o nak. ²⁹ Jutəs in tətəharu kətim rəha məni rəhalah, kəni ilah nəuvein nikilah təhti məmə Iesu təməni=pən kəm in məmə otuvən mos nəhmtin nauəniən nəuvein niglah o lafet, uə nəmə təhro tatu-vən otəfən məni kəti kəm nanrah min. ^{III}³⁰ Kəni nian Jutəs təmos rəkis pīret u, təməhtul miet uəhai əmə. Kəni tinəpinəpu rəkis. ^{IV}

Iesu təməni nəghatiən vi kəti məmə okotol

³¹ Nian Jutəs tīniet rəkis, kəni Iesu təni məmə, “Rəueiu əha, Uhgīn tīnatəfəri nərgi Nəti İətəmimi, ^V kəni Nəti İətəmimi tīnatəfəri nərgi Uhgīn. ³² Mətəu nian Nəti İətəmimi tīnol əpu rəkis nəpətiən rəha Uhgīn, kəni Uhgīn aru əmə in otol əpu min nəpətiən rəha Nəti İətəmimi. Kəni in otol əmə uəha rəueiu əmə. ^{VI}

³³ “Nənətik min, ko iəsatiğiən tuvəh kitah min itəmah. Kəni itəmah onəmanotəsəl lak, mətəu iəu iətəni min nəghatiən kətiəh əmə kəm təmah u rəueiu, iətəm iəmāni=pən kəm nətəmi asoli min rəha Isrel aupən. İətəni=pinə kəm təmah məmə, ikin əha iatuvən ikin, itəmah nəkotəruru nuvəniən ikin. ^{VII}

³⁴ “İəu iətəni=pinə nəghatiən vi kəti kəm təmah məmə nəkotəkeikei mautol. ^{VIII} İtəmah nəkotəkeikei motolkeikei itəmah min. ^{IX} İəu iəmolkeikei itəmah, kəni itəmah nəkotəkeikei motolkeikei itəmah min təh-men əmə lanəha. ^X³⁵ Kəni nəmə nəkolkeikei lanu itəmah min, kəni nətəmimi rəfin okotəhrun məmə itəmah rəhak min nətəmimi.” ^{XI}

Iesu təməni pətiğəm məmə Pitə otəpanəni məmə in təruru Iesu

(Mat 26:31-35; Mak 14:27-31; Luk 22:31-34)

³⁶ Kəni Saimon Pitə tətapuəh ohni məmə, “?İərmənig, ik onəkuvən iə?”

I Setən — Afin-to e tiksınəri. II Luk 22:3 III Jon 12:5-6 IV Tinəpinəpu mətəu-inu lapin, mətəu tinəpinəpu min e niki nətəmimi. E Luk 22:53, Iesu təməni kəm pris asoli min, mine nətəmi asoli rəha soldia min, mine nətəmi asoli rəha nətəm Isrel məmə, “Mətəu rəueiu əha, in nian əhruahru rəhatəmah, kəni nəsanəniən rəha nap-inəpuəin in tətərmənig.” V Jon 12:23 VI Jon 17:1-5 VII Jon 7:33-34 VIII Jon 15:12; 1Jon 2:7-11; 3:11 IX Lev 19:18; 1Təs 4:9; 1Pitə 1:22 X Efəs 5:1-2; 1Jon 4:10-11 XI 1Jon 3:14; 4:20

Kəni Iesu təni=pən kəm in məmə, “İkin əha iəu iatuvən ikin, ik nəkəruru nitəu=paiən iəu rəueiu, mətəu uərisig ko, onəpanuva.” ^{XII}

³⁷ Kəni Pitə tətapuəh ohni məmə, “?İərmənig, oiəsitəu-pəniən ik u rəueiu o nak? İəu, nīkik tagiən əmə məmə iəkimis ohnik.”

³⁸ Kəni Iesu təni=pən kəm in məmə, “?İk nəkəmə nīkim tagiən əmə məmə onəkimis ohniəu? Nipəhrīəniən agin u iətəni kəm ik məmə, məniğ otəsəkəkə əhanəhiən, kəni ik onəkəni mau kisil məmə nəkəruru iəu.” ^{XIII}

Iesu in suaru o nuvəniən o Tatə Uhgīn

¹⁴ Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “Nīk-itəmah təsahməiən. İtəmah nəkotəkeikei motəhatətə e Uhgīn, ^{XIV} kəni motəhatətə min lak. ² E nīmə rəha Tatə rəhak, nəuan tepət əha ikin. Nəghatiən u in nipəhrīəniən. Nəmə təsoliən lanəha, ko inəni=pinə rəkis kəm təmah. Rəueiu əha, iəu iatuvən, iəkol əpenə-penə rəhatəmah. ^{XV}³ Kəni mətəu-inu iəkuvən mol əpenə-penə o təmah, kəni iəu oiəpanitəlig=pa min mos itəmah nəkəhuva motatig kitah min iəu, ^{XVI} məmə itəmah onəkotatig ikinu iətəm iəu min iətətiğ ikin. ^{XVII}⁴ İkin əha iatuvən ikin, itəmah nīnotəhrun rəkis suaru rəhan.”

⁵ Mətəu Toməs təni=pən kəm in məmə, “İərmənig, itimah iəkotəruru ikin ko natuvən ikin. ?İəkotəhro lanu lan motəhrun suaru tatuvən ikin əha?”

⁶ Kəni Iesu təni=pən kəm in məmə, “İəu u, ^{XVIII} Suaru ohni. ^{XIX} Kəni iəu u, Nəukəti Nipəhrīəniən, ^{XX} kəni iəu u, Nəukəti Nəmiəgəhiən. ^{XXI} İətəmimi kəti ko təsu-vəniən o rəhak Tatə nəmə iəu iəsosiən in muvən. ^{XXII}⁷ Nəmə nəmotəhrun iəu, kəni nəmotəhrun min rəhak Tatə. ^{XXIII} Kəni tol lanəha, tətuəuin rəueiu, nīnotəhrun rəkis in, kəni minoteruh.”

⁸ Kəni Filip təni=pən kəm in məmə, “İərmənig, əui, əgətun-to Tatə Uhgīn e timah. Nati əmə u inu, itimah iəkotolkeikei.” ^{XXIV}

⁹ Kəni Iesu təni=pən kəm in məmə, “Filip, iəu iəmatig təfəməh kitah min itəmah. Mətəu ik nəkəruru əhanəh iəu. İətəmimi iətəm tateruh iəu, in tateruh Tatə Uhgīn. ^{XXV} Təhro ik nətəni məmə, ‘Əui, əgətun Tatə Uhgīn kəm timah?’ ^{XXVI}¹⁰ ?İk nəsəhatətəiən məmə iətətiğ e Tatə Uhgīn, konu Tatə Uhgīn tətətiğ lak? ^{XXVII} Nəghatiən min u iəkatəni kəm təmah, səniəmə rəhak əmə. Tatə Uhgīn u, nian rəfin, tətətiğ lak, inu in tatol rəhan min u uək. ¹¹ İtəmah onəkotəkeikei motəhatətə lak nian iəu iətəni məmə iətətiğ e Tatə Uhgīn, konu Tatə Uhgīn tətətiğ lak. Mətəu nəmə kəpə, təuvir məmə nəkotəhatətə lak o nəfiğəmiən rəha uək asoli min iətəm iəmatol. ^{XXVIII}¹² Nipəhrīəniən agin u iətəni kəm

XII Jon 14:2 XIII Jon 18:27 XIV Sam 4:5 XV Hip 11:16 XVI 1Təs 4:16-17; 2Kor 5:8; Fil 1:23 XVII Jon 12:26 XVIII Jon 6:35 XIX Jon 10:9; Hip 10:20 XX Jon 1:14 XXI Jon 1:4 XXII Uək 4:12 XXIII Jon 1:18; 1Jon 2:23 XXIV Eks 33:18 XXV Aes 9:6; Jon 1:14; 12:45; 2Kor 4:4; Fil 2:6; Kol 1:15; Hip 1:3 XXVI Jon 1:18; 10:30; 12:44-45; 13:20 XXVII Jon 14:20; 10:38; 17:21 XXVIII Jon 5:36; 10:38

təmah məmə, iətəmimi iətəm tətəhatətə lak, in otol noliən uək min u iətəm iəu iəmatol. ^I Əuəh, in otol noliən uək təri təhmīn min tapirəkis uək min u iətəm iəu iəmol, mətəu-inko iəu oiəkətuven o Tatə Uhgīn. ¹³ Iəu Nətīn, kəni nəmə nəkoteasiə e nati kəti e nərgək, nati əpnapin nəmə nəkoteasiə e nati nak, iəu iəpanol, ^{II} məmə uək u rəha Nətīn otəfəri nərgi Tatə Uhgīn. ¹⁴ Kəni nəmə onəkoteasiə e nati kəti ohniəu, e nərgək, kəni iəu iəkol.”

Iesu təməni məmə Narmīn Rəha Uhgīn otuva

¹⁵ Kəni Iesu təməghati əhanəh matuvən, mətəni məmə, “Nəmə itəmah nəkotolkeikei iəu, konu itəmah onəkotol nəghatiən rəhak. ^{III}¹⁶ Kəni iəu, oiəkəsiə e Tatə Uhgīn məmə in otahli=pa Iasiru ^{IV} kəti min o təmah. Kəni in otətətig itulīn itəmah min. ¹⁷ Suah u inu, in Narmīn rəha Nipəhriənīən. ^V Nətəmimi rəha nəhue niftəni u, ko kəsotosiən in e nikilah, ^{VI} mətəu-inu ilah kəsoteruhīən in, motəruru in. Mətəu itəmah, nəkotəhrun in, mətəu-inko in tətətig itəmah min. Kəni in otəpanatig e nikitəmah.

¹⁸ “Nian iəu iəkiet e təmah, ko iəsəpəhiən itəmah nəkotatig pisin əmə, təhmen e iətəm kəmiəmis-ərin. Iəu iəpanitəlig=pa min o təmah. ¹⁹ Otəsuvəhiən, nətəmimi rəha nəhue niftəni u ilah okəsoteruhīən iəu. Mətəu itəmah onəpanoteruh iəu. ^{VII} Kəni mətəu-inu iəu iəpanəmiəgəh, itəmah min onəpanotəmiəgəh. ^{VIII}²⁰ E nian rəha natimnati min u, kəni itəmah onəkotəhrun məmə iətətig e rəhak Tatə. ^{IX} Kəni itəmah nəkotatig lak, konu iəu iətətig e təmah.

²¹ “Iətəmimi iətəm təmos vivi nəghatiən rəhak, kəni matol, iətəmimi u inu in tolkeikei iəu. Kəni iətəmimi iətəm tolkeikei iəu, rəhak Tatə in otolkeikei min in. ^X Kəni iəu min oiəkolkeikei in. Kəni iəu oiəkol əpu iəu kəm in, məmə in otəhrun vivi iəu.”

²² Kəni Jutəs u, (səniəmə Jutəs Iskariot, mətəu iahunin kəti u in iətəmi kəti min rəha Iesu), in təmətapuəh ohni məmə, “?İərməniəg, ik onəkəhro lanu kəni mol əpu ik kəm timah əmə, mətəu onəsəl əpuīən ik kəm nətəmimi rəha nəhue niftəni?” ^{XI}

²³ Mətəu Iesu təməni=pən kəm in məmə, “Iətəmimi iətəm tolkeikei iəu, in otatol nəuiak, kəni rəhak Tatə in otolkeikei in. Konu iəu mine rəhak Tatə, itimlau oiək-iəuva mətəuətig itimahal min. Kəni itimlau iəkuol imatimlau əha ikin. ^{XII}²⁴ Iətəmimi iətəm təsolkeikeiən iəu, in təsolīən nəuiak. Nəghatiən min u iətəm nəmotətəu iəmatəni, iəməsəni aruiən ilah. Mətəu iəmos ilah o rəhak Tatə iətəm in təmahli=pa iəu iəkuva. ^{XIII}

²⁵ “Iəu iətəni pətigəm nəghatiən min u kəm təmah nian iətətig əhanəh kitah min itəmah. ²⁶ Mətəu Narmīn Rəha Uhgīn u, in Iasiru, iətəm Tatə Uhgīn

I Luk 10:17 II Mat 7:7 III Dut 11:13; Jon 13:34; 1Jon 2:3-5,24; 5:3; 2Jon 6 IV Jon 14:26; 15:26; 16:7 V Jon 15:26; 16:13; 1Jon 4:6; 5:6 VI 1Kor 2:14 VII Jon 16:16 VIII Jon 6:57 IX Jon 10:38; 17:21 X Jon 16:27; 1Jon 2:5 XI Uək 10:41 XII Esik 37:27-28; Sek 2:10; Efəs 3:17; 1Jon 4:12,16; Nəh 21:3 XIII Jon 5:19; 7:16; 8:28; 12:49-50

otahli=pa e nərgək, in otəgətun itəmah e natimnati min rəfin. Kəni in otol itəmah məmə nikitəmah otətəhti natimnati min u iətəm iətəni kəm təmah, məsotaluiən lan. ^{XIV}

²⁷ “Rəueiu əha tinuəkīr məmə iəu oiəkəpəh itəmah. Iəu iətələhu nəməlinuiən rəhak tətətig o təmah. ^{XV} Konu nəməlinuiən u, iətəm iəkəfinə, təsəhmenīən e nəməlinuiən iətəm nəhue niftəni u tətəfinə. Itəmah, nikitəmah təsahməiən kəni məsotəginīən.

²⁸ “Itəmah ninotətəu rəkis rəhak nəghatiən, iəməni=pinə kəm təmah məmə, ‘Iəu oiəpanəpəh itəmah, mətəu uərisig, oiəpanitəlig=pa min o təmah.’ Nəmə nəkotolkeikei pəhriən iəu, kəni nikitəmah otəg-iən əmə məmə nəkotəruh iəu iətuven o rəhak Tatə, mətəu-inu in ilis tapirəkis iəu. ²⁹ Iəu iətəni pətigəm rəkis əmə natimnati min u kəm təmah u rəueiu, nian ilah kəsotol əhanəhiən, məmə nian ilah kinəhuva mautil nipəhriənīən lan, kəni itəmah onəkotəhatətə lak.

³⁰ Rəueiu əha, ko iəsəghatiən təfəməh min kəm təmah, mətəu-inu Setən u iərməniəg rəha nəhue niftəni u, ^{XVI} in tinuva. In təsosiən nəsanəniən məmə otol win lak. ^{XVII}³¹ Mətəu iəu iətol əhruahru əmə nəuia Tatə Uhgīn məmə nətəmimi rəha nəhue niftəni okotəhrun məmə iəu iəkolkeikei in. ^{XVIII}

“Intələh, pəh kotəhtul motəgim u ikinu, mautəhu-vən.”

Iesu in təhmen e nəukətī nigī pəhriən

¹⁵ Kəni Iesu təni məmə, “Iəu u, ^{XIX} iəu iəkəhmen e nəukətī nigī pəhriən. Kəni rəhak Tatə in təhmen e iətəmimi iətəm tətəhtul nigī u. ^{XX}² Nəhlmi nigī min rəfin iətəm kəsotəuəiən, in tətətəi rəkis ilah, kəni nəhlmi nigī rəfin u iətəm kautəuə, in tətəfəl vivi ilah, ^{XXI} məmə ilah okotəuə e nəualah tepət. ^{XXII}³ Itəmah nəkotəhmen e nəhlmi nigī u. Kəni iəu inafəl vivi rəkis itəmah e nəghatiən min iətəm iəməni=pinə kəm təmah. ^{XXIII}⁴ Otəhtul=pa lak, ^{XXIV} kəni iəu oiəkəhtul=pinə e təmah. Nəhlmi nigī otəsəuəiən nəmə in təsəhtul-pəniən e nəukətīn. Təhmen əmə, itəmah ko nəmiəgəhiən rəhatəmah təsəuəiən e nəuan nəmə nəsotəhtul=pa iən lak. ^{XXV}

⁵ “Iəu u, iəu nəukətī nigī. Kəni itəmah nəhlmi nigī min, nəhlmi nigī min iətəm tatilpin=pa vivi lak, mautəhtul=pa. Nəmiəgəhiən rəha iətəmimi iətəm tətəhtul=pa lak kəni iətəhtul=pən lan, in otəuə e nəuan tepət. Mətəu itəmah u, nəmə nəsotəhtul=pa iən lak, ko nəsotoliən nati kəti. ^{XXVI}⁶ Nəmə iətəmimi təsəhtul=pa iən lak, in təhmen e nəhlmi nigī kəti, iətəm kinəraci lan kəni tinimətu rəkis. Nəhlmi nigī min tol

XIV Jon 15:26; 16:7,13; 1Jon 2:27 XV Aes 9:6-7; Luk 2:14; 24:36; Jon 16:33; Rom 5:1; Fil 4:7 XVI Jon 12:31 XVII Otəsuvəhiən kəni nəmə təhro nətəmimi rəha Iesu nikilah otəhti məmə Setən tatol win. Mətəu Iesu təməni nəghatiən u məmə otəfəri nətəligiən rəhalah məmə nipəhriənīən, nətəligiən rəha Uhgīn tinatuvə. XVIII Jon 10:18; 12:49 XIX Jon 6:35 XX Aes 5:1-7 XXI Hip 12:5-11 XXII Mat 7:20; Kəl 5:22-23; Efəs 5:8-9; Fil 1:11 XXIII Jon 1:29; 13:10; Efəs 5:26 XXIV Jon 6:56 XXV Afin-to e futnot əpəha Jon 6:56. XXVI Fil 4:13

lanəha, kəhrun nəmki-pəniən e niğəm, kuan əhtuv. ¹⁷ Nəmə itəmah nəkotəhtul=pa lak, kəni nəghatiən rəhak nəmotətəu rəkis tətətiğ e nikitəmah, nati nak itəmah nəkotolkeikei, nəkotəhrun neasiəiən lan. Kəni Uhgīn otol kəm təmah. ¹⁸ Nian nəmiəgəhiən rəhatəmah otəuə e nəuan tēpət, ^{III} nati əha in tətəfəri nərği rəhak Tatə, kəni e nolian u, tətəgətun məmə itəmah rəhak min nətəmimi. ^{IV}

⁹ "Tatə Uhgīn in tolkeikei pik iəu. Təhmen əmə, iəu iəkolkeikei itəmah lanəha. Otəhtul e rəhak nolkeikeiən. ¹⁰ Nəmə itəmah nautol rəhak nəghatiən, ^V kəni onəkotəhtul=pa e rəhak nolkeikeiən, təhmen əhruahru əmə məmə inu iəu iəmol nəghatiən min rəha Tatə Uhgīn, kəni iətəhtul=pən e rəhan nolkeikeiən. ¹¹ Iəu iəmətəni pətigəm nəghatiən min u kəm təmah, məmə nikitəmah otətagiən, təhmen əmə məmə iəu nikiğ tətəgiən. Konu nikitəmah otəgiən magiən məriəuəh. ^{VI}

¹² "Itəmah nəkotəkeikei mautol nəghatiən u rəhak. Tətəni məmə itəmah onəkotolkeikei itəmah min, təhmen əmə məmə iəu iəkolkeikei itəmah lanəha. ^{VII}¹³ Iətəmi kəti tikə iətəm tolkeikei pik in kəti tapirəkis iətəmimi u iətəm tətəgəhan e rəhan nəmiəgəhiən məmə otosmiəgəh in min nəuvein. ^{VIII}¹⁴ Kəni nəmə itəmah nəkotol natimnati min u iətəni kəm təmah, tətəgətun məmə itəmah ko, iəu min nəuvein.

¹⁵ "Iəu oiasuin minian e təmah məmə noluk min rəhak, mətəu-inu iətəm tatol uək, in təruru natimnati min iətəm rəhan iətəmi asoli tatol. Mətəu rəueiu əha, iəu iəkəuin e təmah, məmə iəu min nəuvein, mətəu-inu natimnati min rəfin u iətəm iəmətəu o rəhak Tatə, inəni pətigəm rəkis kəm təmah. ^{IX}¹⁶ Itəmah nəməsotitəpiniən iəu, mətəu iəu iəmitəpin itəmah. ^X Kəni iəu iəmələhu=pən itəmah məmə itəmah onəkəhuvən motol uək, kəni uək rəhatəmah otəuə e nəuan. ^{XI} Kəni nəuan u, in otətətiğ. Tol lanəha, kəni nəmə nəkoteasiə e natimnati min kəm Tatə Uhgīn e nərğək, kəni in otəfinə kəm təmah. ¹⁷ Iətəfinə nəghatiən kəti kəm təmah in tol lanu. Itəmah onəkotəkeikei motolkeikei itəmah min." ^{XII}

Nətəmimi rəha nəhue niğtəni, ilah kautəməki e nətəmimi rəha Iesu

¹⁸ Kəni Iesu təni=pən məmə, "Okəmə nətəmimi rəha nəhue niğtəni u kautəməki e təmah, nikitəmah otəkeikei məhti məmə əpən, ilah kəmotəməki lak lanəha. ^{XIII}¹⁹ Okəmə itəmah nətəmimi rəha nəhue niğtəni u, kəni nətəmimi rəha nəhue niğtəni okotolkeikei itəmah, mətəu-inu rəhalah u itəmah. Mətəu səniəmə itəmah nətəmimi rəha nəhue niğtəni u. Iəu iəmitəpin rəkis itəmah, kəni mos rəkis itəmah o nəhue niğtəni. Kəni o nati u inu, nətəmimi rəha nəhue niğtəni, kautəməki e təmah. ^{XIV}²⁰ Nikitəmah otəkeikei mətəhti nəghatiən u iəməni=pinə rəkis kəm təmah məmə,

I Mat 3:10 II Mat 7:7 III Kəl 5:22-23 IV Jon 8:31 V Jon 14:15 VI 1Jon 1:4 VII Jon 13:34 VIII Jon 10:11; Rom 5:7,8; 1Jon 3:16 IX Jon 8:26 X Jon 13:18 XI Jon 15:5 XII Jon 15:12 XIII Aes 66:5; 1Jon 3:13 XIV Jon 13:16; 17:14

'Ioluək əmə kəti, təsapirəkisiən rəhan iətəmi asoli.' ^{XV} Kəni mətəu-inu nətəmi rəha nəhue niğtəni u, ilah kautol tərəh ağin ohniəu, kəni tol lanəha, ilah okotol nolian kətiəh əmə e təmah. ^{XVI} Nəmə ilah kəmotol rəhak nəghatiən, kəni ilah okotol rəhatəmah nəghatiən. Mətəu ilah kəməsotol ağinian rəhak nəghatiən min. ²¹ Ilah okotol natimnati min lanəha, mətəu-inu itəmah rəhak min nətəmimi. ^{XVII} Ilah okotol lanəha, mətəu-inu ilah kotəruru Uhgīn iətəm təmahli=pa iəu. ^{XVIII}

²² "Iəmuva kəni məghati kəm lah. Tol lanəha nəua nəghatiən u, ilah kəmoteruh əsas rəhalah nolian tərəh min. Mətəu kəmotəuhlin matəlgiləh ohniəu motəpəh rəhak nəghatiən. Kəni rəueiu, ko kəsotəniən məmə rəhalah nolian tərəh tikə. ^{XIX} ^{XX}²³ Iətəmimi iətəm tətəməki lak, in tətəməki min e rəhak Tatə. ²⁴ Iəmuva mol uək min u e nəhmtiləh iətəm ko iətəpisiğ kəti təməsoliən. Tol lanəha, ilah kəmotəhrun məmə pəh u iəu. Kəni nati əpnapin kəmotəhrun iəu, mətəu kəutəməki lak, kəni tol lanəha məmə kəutəməki min e rəhak Tatə. Kəni rəueiu, ko kəsotəniən məmə rəhalah nolian tərəh tikə. ^{XXI}²⁵ Mətəu natimnati min əha otəkeikei mol lanəha, kəni mol məmə nəghatiən u otuva pəhriən iətəm nətəmimi əpən kəmotətəi rəkis e nauəuə rəha Lou. Rəhalah u Lou iətəm kotolkeikei pik tətəghati e lah mətəni məmə, 'Iəu iəsoliən nati kəti e lah, mətəu ilah kotəməki ağin lak, mautol timəti kəm iəu.' ^{XXII}

²⁶ "Mətəu nian Iasiru otuva, in otəni pətigəm iəu. Narmin rəha Nipəhriənian u, tatsipən e Tatə Uhgīn. ^{XXIII} Iəu iəkəhli=pa in tuva o təmah. ²⁷ Konu itəmah min, onəkotəkeikei motəhtul pətigəm motəni iəu, ^{XXIV} mətəu-inu itəmah nautətiğ kitah min iəu e nətuəuinian e uək rəhak muva mətəuərus=pa u rəueiu.

¹⁶ Iəu inətəni pətigəm natimnati min u kəm təmah məmə nəsotəhlmanian e rəhatəmah nəhatətəiən. ² Ilah okəpanotəhgi pətigəm itəmah e nimə min rəha nuhapuminiən rəhalah; ^{XXV} kəni nipəhriənian ağin, nian əha ikin tətuvə iətəm nətəmi-mi okotohamu itəmah, kəni nikiğlāh təhti məmə ilah kautol uək təuvir kəti rəha Uhgīn. ^{XXVI}³ Ilah okotol natimnati min u, mətəu-inu ilah kotəruru pəhriən Tatə Uhgīn, kəni motəruru pəhriən min iəu. ^{XXVII}⁴ Mətəu iəu iəkəupən məni pətigəm natimnati min u kəm təmah. Kəni nian ilah kənotətuəuin minautol e təmah, kəni nikitəmah otəhti məmə iəu iəməni rəkis natimnati min u kəm təmah."

XV Jon 13:16 XVI 2Tim 3:12 XVII Aes 66:5; Mat 5:10-12; 10:22; Luk 6:22-23; Uək 5:41; 1Pitə 4:14; Nəh 2:3 XVIII Jon 16:1-3 XIX Iesu tinuva kəni mol əpu rəhalah nolian tərəh, kəni mol suaru o nitisiən ilah e təfəgə tərəh. Mətəu nətəmimi rəha nəhue niğtəni kautəməki məmə inko Iesu tatol əpu nolian tərəh min rəhalah. Tol lanəha, ilah kotəpəh in kəni mautotəhtu=pən napinəpuiən mapirəkis nəhəgəhəgiən, kəni nati u in təfəgə tərəh asoli. (Jon 3:19-21; 9:39-41) XX Jon 9:41; Rom 1:20; 2:1; Luk 11:31-32 XXI Jon 5:36; Mat 11:20-24 XXII Sam 35:19; 69:4 XXIII Jon 14:26 XXIV Luk 24:48; Jon 21:24; 1Jon 1:2; 4:14 XXV Jon 9:22; 12:42 XXVI Uək 26:9-10 XXVII Jon 15:21; 1Jon 3:1

**Uak min iatəm
Narmin Rəha Uhgın otəpanol**

Kəni Iesu təghati əhanəh matuvən, mətəni məmə, "Iəu iəməsəni pətiğəmiən natimnati min u kəm təmah aupən, mətəu-inu iəmətatig kitah min itəmah. ⁵ Mətəu rəueiu iəkitalig=pən min o rəhak Tatə iatəm təmahli=pa iəu, mətəu itəmah kəti təsətapuəhiən ohniəu məmə, "Ik onəkuvən iə?" ⁶ Mətəu rəueiu, tol lanu lan məmə iəməni natimnati min u kəm təmah, kəni nikitəmah təmahmə. ⁷ Mətəu iəu iətəni pəhriən kəm təmah məmə, otəuvir pik o təmah məmə iəu iək-agim rəkis e təmah. Mətəu-inu nəmə iəsagim rəkisiən e təmah, kəni ko Iasiru ^I təsuvaieən matig itəmah min. Mətəu nəmə iəu iəkagim muvən, kəni iəu iəkahlī=pa in tuva matig o təmah. ^{II}⁸ Kəni nian in otuva, kəni otəgə-tun nətəmimi rəha nəhue niftəni məmə ilah nol təfagə tərəh, kəni nətəligiən rəhalah təsəhmenieən o nolieən iatəm təhruahru e nəhmti Uhgın, kəni nətəligiən rəhalah təsəhmenieən o nakilieən nolieən rəha nətəmimi. ⁹ Narmin u otəgə-tun ilah məmə ilah nol təfagə tərəh, ^{III} mətəu-inu kəsotəhatətəieən lak. ¹⁰ Narmin u otəgə-tun ilah məmə nətəligiən rəhalah in təsəhmenieən o rəhalah nəhruahruieən e nəhmti Uhgın, ^{IV} mətəu-inu iəu iəkitalig=pən min o rəhak Tatə, kəni itəmah onəsoteruhieən iəu. ¹¹ Narmin u otəgə-tun ilah məmə nətəligiən rəhalah in təsəhmenieən o nakilieən nolieən rəha nətəmimi, mətəu-inu Uhgın in tinakil rəkis iər-məniğ rəha nəhue niftəni u, Setən. ^V

¹² "Iəu iatos əhanəh natimnati tepət min məmə iəpanəni kəm təmah. Mətəu rəueiu əha, ko nəsotos rəfinieən ilah. Tiəkis pik o təmah. ^{VI}¹³ Mətəu nian Narmin rəha Nipəhriəniən otuva, ^{VII} in otit itəmah, mol məmə itəmah nəkotəhrun nipəhriəniən min rəfin. In ko təsəni aruieən rəhan əmə nəghatiən. In otəni pətiğəm əmə natimnati min u in tətətəu o Tatə Uhgın. Kəni in otəni=pinə min kəm təmah natimnati min u nian kəti okəpanəhuva. ¹⁴ In otətəu nəghatiən pəhriən ohniəu kəni mətəni pətiğəm kəm təmah. E nolieən u, in otəfəri iəu. ¹⁵ Natimnati min rəfin rəha Tatə Uhgın, in rəhak. ^{VIII} Tol lanəha, kəni iəu iətəni məmə, Narmin u, in otətəu nəghatiən pəhriən ohniəu kəni matol əpu nipətīn kəm təmah."

Otəsuvəhiən koteruh Iesu

¹⁶ Kəni Iesu təni=pən məmə, "Otəsuvəhiən onəsoteruhieən iəu, mətəu uərisig ko, təsuvəhiən, kəni onəmanoteruh min iəu." ^{IX}

¹⁷ Kəni nətəmimi min nəuvein rəhan, ilah kəutətapuəh-ətapuəh kəm lah min məmə, "Nəghatiən u, nipətīn nak? In tətəni kəm tah məmə, 'Otəsuvəhiən onəsoteruhieən iəu, mətəu uərisig, otəsuvəhiən, nəmanoteruh min iəu.' Kəni in təni məmə, 'Mətəu-inu iəu iatuvən o Tatə Uhgın.' ¹⁸ Nəghatiən u, 'otəsuvəhiən'

I Jon 14:16 II Jon 7:39 III Jon 15:22 IV Aes 64:5; Mat 5:20; Rom 1:17; 3:21,22; 10:3; Fil 3:6-9; Tait 3:5; 1Pitə 3:18 V Jon 12:31 VI Mak 4:33 VII Jon 14:17 VIII Jon 17:10 IX Jon 14:18

nipətīn nak? Kitah kotəruu nəghatiən min əha in tətəni."

¹⁹ Kəni Iesu tinəhrun rəkis məmə ilah kotalkeikei məmə okotətapuəh o nati kəti ohni, kəni təni=pən kəm lah məmə, "Təhro? Iəu iəməni məmə, 'Otəsuvəhiən itəmah nəsoteruhieən iəu. Mətəu uərisig, təsuvəhiən onəmanoteruh min iəu.' ?Kəni rəueiu nəutətapuəh o təmah min o nipətīn nəghatiən u? ²⁰ Nipəhriəniən agin u iətəni məmə, itəmah nikitəmah otəhmə, itəmah onəkotasək pik, ^X mətəu nətəmimi rəha nəhue niftəni, nikilah otəgiən. Itəmah onəkotətəu tərəh pik agin, mətəu nahməieən rəhatəmah otəuhlin=pa e nagieəniən. ^{XI}²¹ Nian nəmə tinuəkīr məmə pətan kəti otemək, kəni in otətəu tərəh, mətəu-inu tinol nian rəhan məmə otətəu nahməieən əha. Mətəu uərisig, nəmə nətīn tinair rəkis, kəni in nikin təsəhti minieən nahməieən əha. In nikin tətəgiən pik mətəu-inu nətīn tinair=pa e nəhue niftəni. ²² Kəni təhmen əmə, rəueiu əha itəmah nautətəu tərəh. Mətəu uərisig, konu iəu iəkəruh min itəmah. Konu nikitəmah otəgiən pik, ko iətəmimi kəti təsol minieən itəmah nikitəmah tahmə min. ²³ O nian əha, itəmah onəsotətapuəh minieən o nati kəti ohniəu. Nipəhriəniən agin u iətəni kəm təmah məmə, nəmə itəmah nəkotətapuəh e nati kəti o Tatə Uhgın e nərgək, kəni in otəfinə kəm təmah. ^{XIII}²⁴ Mətəu aru=pa u rəueiu, itəmah nəsotətapuəh əhanəhiən e nati kəti e nərgək. Otətapuəh lan e nərgək, kəni onəkotos, məmə nikitəmah otəgiən məri məriəuəh." ^{XIII}

**Iesu təmēhpahu rəkis e natimnati min
rəha nəhue niftəni**

²⁵ Kəni Iesu tətəghati əhanəh matuvən mətəni məmə, "Iəu iətəni=pinə natimnati min u e nəghatiən əuhlin, mətəni kəm təmah. ^{XIV} Mətəu nian əha ikīn tətətuva, iatəm iəu iəsəni minieən nəghatiən əuhlin lan, mətəu oiəkanus=pinə rəhak Tatə kəm təmah e nolieən kəti məmə itəmah onəkotəhrun vivi in lan. ²⁶ E nian əha, itəmah onəkoteasiə e natimnati kəm rəhak Tatə e nərgək, mətəu iəu iəsəniən məmə iəu iəkuvən e nərgitəmah measiə e natimnati ohni ^{XV}²⁷ mətəu-inu Tatə Uhgın, in əmə tolkeikei pik itəmah. In tolkeikei itəmah mətəu-inu itəmah nəkotalkeikei iəu, kəni itəmah nəmotəhatətə məmə iəu iəmsipən lan. ²⁸ Iəu iəmsipən e Tatə Uhgın, muva e nəhue niftəni u. Konu rəueiu otəsuvəhiən kəni iəkəpəh min nəhue niftəni u, mitalig=pən min o Tatə Uhgın."

²⁹ Kəni nətəmimi min rəhan kəutəni məmə, "In konu! Rəueiu əha ik nəsəghati əuhlin minieən! Ik nətəni əhruahru əmə kəm timah. ³⁰ Rəueiu əha in-

X Mak 16:10 XI Jon 20:20 XII Mat 7:7 XIII Jon 15:7-8 XIV Mat 13:34; Mak 4:33,34; Jon 10:6 XV Kitah kotəhrun nuvaieən o Uhgın e nəfakieən, təhmen əmə e kəlkələh min kəutəhuvən o rəhalah min tatə nətəm kotalkeikei ilah. Iesu tətəfaki o nati kətiəh əmə, inu, məmə Uhgın oteruh itah məmə kotəhruahru e nəhmtin (Rom 8:34; Hip 7:24-25; 1Jon 2:1-2). Kəni tol lanəha, kitah kotəhrun nuvəniən moteasiə e natimnati o Uhgın.

otährun mämә ik näkährun natimnati rәfin agin, kәni nati әnnapin nәмә iәtәmi kәti tәsәtapuәh әhanәhiәn nati kәti ohnik, mәtәu ik näkährun nuhalpinәn nәghatiәn min rәfin iәtәm kәsәtapuәh әhanәhiәn lan. Kәni nati u, tol kәni itimah iәkotährun mämә ik nämsipән e Uhgин.”

³¹ Kәni Iesu tәni=pән kәм lah mämә,
“Nipәhriәniәn, itәmah ninotәni nipәhriәniәn lak u rәueiu? ¹³² Itәmah otәtәlig-to lan, nian әha ikin tәtuva, nipәhriәniәn mämә nian әha tiniet pәtigәm=pa rәkis, iәtәm nәtәmimi okotәgәu rәkis itәmah, näkotaiu atiti, mәhuvән imatәmah min ikin, motәpәh iәu, iәu pisin әmә. ^{II} Mәtәu ko iәu iәsan pisin әmәiәn, mәtәu-inu nian rәfin rәhak Tatә tәtatig itimlau min. ^{III}

³³ “Iәu iәmәni pәtigәm rәkis natimnati min u kәм tәmah, mämә otol nәmәlinuәn otatig e nikitәmah mәtәu-inu nәutatig lak. ^{IV} E nәhue niftәni u, nahmәiәn oterәt o tәmah, ^V mәtәu sotәginәn, motәhtul mәhama, ^{VI} mәtәu-inu inehpahu rәkis nәsanәniәn rәha nәhue niftәni.” ^{VII}

Iesu tәmәfaki aru ohni

17 Nian Iesu tәmәghati rәkis, kәni mәsal-pәri ilis e neai, kәni mәtәfaki mәtәni mämә,

“Tatә, rәhak nian tinuva rәkis. Iәu iәkolkeikei mämә ik onәkәfәri nәrgi Nәtim, mämә in min otәmanәfәri nәrgәm, ^{VIII2} mәtәu-inu ik nәmәfән nәsanәniәn mine nepәtiәn kәм in, mämә in otarmәnig e nәtәmimi rәfin, ^{IX} kәni mәhrun min nәfәniәn nәmiәgәhiәn itulın kәм lah min u, nәtәm ik nәmәfән min ilah kәм in.

³ Kәni nәmiәgәhiәn itulın u, nipәtin u mämә nәtәmimi okotährun ik, iәtәm ik әmә u ik Uhgин pәhriәn, ^X kәni motährun min Iesu Kristo u, ik nәmahli=pa. ^{XI4} Iәu iәmәfәri nәrgәm e nәhue niftәni u, ^{XII} kәni inol rәfin uәk iәtәm ik nәmәfa kәм iәu mämә iәkol. ^{XIII5} Tatә, rәueiu әha, tinol nian rәham mämә onәkos iәu iәkuvnә mәtatig kilau min ik. Әfәri iәu mәfa nepәtiәn әhagәhag kәм iәu, tәhmen әmә mämә inu, iәmos aupән kilau min ik e nian niftәni u tәmatikә әhanәh. ^{XIV}

Iesu tәmәfaki o rәhan min

⁶ “Nәtәmimi min u nәtәm ik nәmos rәkis ilah o nәhue niftәni mәfa ilah kәм iәu, iәu iәmatol әpu nәrgәm kәм lah, mämә ilah okotährun ik. ^{XV} Aupән, ilah rәham min nәtәmimi, mәtәu rәueiu ik nәmәfa ilah e nәhlmәk, mämә ilah rәhak min nәtәmimi. Ilah kәmautohtәu=pән rәham nәghatiәn, ⁷ kәni rәueiu әha, ilah kotährun mämә, natimnati min u ik nәmәfa kәм iәu, ilah kautsipән әmә ohnik. ⁸ Ilah kotährun natimnati min u, mәtәu-inu ik nәmәni=pa rәkis nәghatiәn kәм iәu, kәni iәu iәmәni=pән kәм lah, kәni ilah kautos

I Jon 4:23 II Sek 13:7; Mat 26:56; Mak 14:27 III Jon 8:29
IV Jon 14:27 V Jon 15:18-21 VI Mak 13:9 VII Rom 8:37; 1Jon 4:4; 5:4; Nәh 2:7,11,17,26; 3:5,12,21; 21:7 VIII Jon 12:23; 13:31,32
IX Dan 7:14; Mat 28:18; 1Kor 15:27-28 X Jon 17:25,26 XI Fil 3:8 XII Jon 13:31 XIII Jon 19:30 XIV Jon 1:1-2; 8:58; 16:28; Fil 2:6-11 XV Jon 1:18

e nikilah. Kәni ilah motährun mämә nipәhriәniәn agin mämә iәu iәmsipinә lam, kәni mәutәhatәtә lak mämә ik nәmahli=pa iәu.

⁹ “Iәu iәtәfaki o lah min u. Iәu iәsәfakiәn o nәtәmimi rәha nәhue niftәni, iәtәfaki әmә o nәtәmimi min u nәtәm ik nәmәfa ilah kәм iәu, mәtәu-inu ilah u rәham min. ¹⁰ Nәtәmimi min u iatos, ilah rәfin rәham, konu ilah rәfin u nәtәm ik natos, ilah rәhak. ^{XVI} Kәni nәtәmimi min u, ik nәmol ilah mämә nәmiәgәhiәn rәhalah tәtәfәri nәrgәk.

¹¹ “Rәueiu әha iәtuva ohnik, kәni tәsuvәhiәn iәu iәsatiәn u e nәhue niftәni u. Mәtәu nәtәmimi min u, ilah okotatig әhanәh e nәhue niftәni u. Tatә, ik näkәhruahru agin. Onәkәkәlim nәtәmimi min u kotatig vivi e nәsanәniәn rәha nәrgәm u ik nәmәfa kәм iәu, mämә ilah okotatig kәtiәh әmә, tәhmen e lau, kilau kәtiәh. ^{XVII12} Nian iәu iәmәtatig itimah min ilah, kәni mәtәpali tәuvir ^{XVIII} o lah, e nәsanәniәn e nәrgәm әmә iәtәm ik nәmәfa kәм iәu. Iәu iәmateh vivi ilah, iәmәsairәuauiәn e kәti. ^{XIX} Kәtiәh әmә u iәtәm nәti nәrәkinәn, inko Uhgин otәkeikei mahli=pән e Nigәm Asoli. ^{XX} Konu nati әha otol lanәha, mämә otol nәghatiәn e Nauәuә Rәha Uhgин otuva mol nipәhriәniәn.

¹³ “Rәueiu әha, iәtuva ohnik, mәtәu iәtәni nәghatiәn min u nian iәtatig e nәhue niftәni, mämә ilah min, niki-lah otagiәn mәri mәriәuәh, tәhmen әmә mämә iәu nikik tәtagiәn. ¹⁴ Iәu iәmәni pәtigәm rәham nәghatiәn min kәм lah. Kәni tol lanәha, nәtәmimi rәha nәhue niftәni u, kәsotolkeikeiәn ilah, kәutәmәki e lah, ^{XXI} mәtәu-inu ilah sәniәmә nәtәmimi rәha nәhue niftәni, ^{XXII} tәhmen әmә mämә iәu sәniәmә iәtәmi rәha niftәni u.

¹⁵ “Iәu iәsәtapuәhiәn ohnik mämә onәkos rәkis ilah e nәhue niftәni u. Mәtәu iәkolkeikei mämә ik onәkahtipәsig e iәtәmi tәrah u Setән, mämә otәsuvaiәn mәrәkin ilah. Ik näkәpali tәuvir ^{XXIII} o lah. ^{XXIV}

¹⁶ “Iәu, sәniәmә iәtәmimi rәha nәhue niftәni u. Kәni tol lanәha, ilah min sәniәmә nәtәmimi rәha nәhue niftәni. ¹⁷ Rәham nәghatiәn in nipәhriәniәn rәfin. Onәkol rәham nәghatiәn mämә in otol uәk e nәmiәgәhiәn rәhalah mämә ilah nәtәmimi pәhriәn rәham motasim motәhruahru. ^{XXV18} Ik nәmahli=pa iәu, iәkuva e nәhue niftәni u, ^{XXVI} kәni tәhmen әmә, iәu inәtahli pәtigәm min ilah, kautәhuvән e nәhue niftәni. ^{XXVII19} Kәni iәu iәtәfinә aru iәu mämә iәkasim o nolian nәlpәkauiәn rәham, ^{XXVIII} mämә iәkasiru e nәtәmimi min u, mämә ilah min okotasim motәhruahru, kәni ilah nәtәmimi pәhriәn rәham. ^{XXIX}

XVI Jon 16:15 XVII Jon 17:21-23; Sam 133:1; Jon 10:30 XVIII “Mәtәpali tәuvir,” nipәtin u, iәmateh vivi mämә nati kәti tәsarәkinәn, mәsal vivi o lah. XIX Jon 6:39 XX Inu Jutәs. Jon 6:70,71 XXI Jon 8:23; 15:19 XXII 1Pitә 2:11 XXIII “Onәkәpali tәuvir,” nipәtin u, oteh vivi mämә nati kәti tәsarәkinәn ilah. XXIV Mat 24:24; Jon 8:44; 1Pitә 5:8 XXV Lev 11:44-45; Jon 15:3; 1Pitә 1:16 XXVI Jon 3:17 XXVII Jon 20:21; Mat 28:18-20 XXVIII Mak 14:24; Luk 22:19; Jon 6:51; 1Kor 11:24; Dut 15:19,21; Tait 2:14; Hip 9:14 XXIX Hip 10:10

Iesu tæmfaki o nætəm okəpanotəhatətə lan

20 "Iæu iæsəfaki əməiæn o nætəmi min u, mətəu iətəfaki min o nætəmi min u nætəm okəpanotəhatətə lak e nəghatiæn rəha nætəmi min u. 21 Tatə. Iæu iətəfaki o lah, məmə ilah rəfin okəhuva kətiəh əmə, təhmen=pən əmə məmə inu kilau kətiəh əmə, kəni iətəhtul=pinə lam, kəni ik nətəhtul=pa lak. Iətəfaki məmə ilah okəhuva kətiəh əmə kitah min ik, məmə nætəmi min rəha nəhue niftəni okotəhatətə məmə ik nəmahlī=pa iæu. 22 Ik ninəfa rəkis nepətiæn II kəm iæu, kəni iæu iətəfən pəti nepətiæn rəhak kəm lah, məmə ilah okəhuva kətiəh əmə təhmen əmə məmə kilau katuol kətiəh. 23 Iətəhtul=pən e nīkilah, kəni ik nətəhtul=pa lak. Tol lanəha, iətəfaki məmə, ilah okəhuva kətiəh əmə e nətəmi min rəfin məmə nætəmi min u rəha nəhue niftəni, ilah okoteruh motəhrun məmə ik nəmahlī=pa iæu, kəni məmə ik nəmolkəikei rəham nætəmi min u təhmen əmə məmə inu, ik nəmolkəikei iæu mine.

24 "Tatə, ik nəməfa ilah u e nəhlmək məmə ilah rəhak min, kəni iæu iəkolkəikei məmə ilah okotəhrun nuvaien ikin ko iətəm iæu min iəkuvən ikin, V məmə ilah okoteruh nepətiæn əhagəhag rəhak VI iətəm iæu iatos. Nepətiæn əhagəhag u, ik nəməfa kəm iæu, mətəu-inu ik nəmolkəikei iæu aupən agin nian niftəni u tətətikə əhanəh. VII

25 "Tatə, ik nəkəruahru agin. VIII Nætəmi min rəha niftəni u, ilah kotəruu ik, IX mətəu iæu iəkəhrun ik. Kəni nætəmi min u rəhak min, ilah kotəhrun məmə ik nəmahlī=pa iæu. 26 Iæu iəmol əpu ik kəm lah, məmə ilah okotəhrun vivi ik, X konu iæu, oiəkəikei matol əpu ik lanəha, məmə nolkeikei rəham otinpi vivi nīkilah, XI kəni məmə iæu aru oiəkətik e nīkilah. Nolkeikei u iətəghati lan, in nolkeikei rəham, təhmen məmə inu ik nəkolkəikei iæu lan." XII

Tikimīr min rəha Iesu kəməhuva motaskəlīm in

(Mat 26:47-56; Mak 14:43-50; Luk 22:47-53)

18 Nian Iesu təmaupən məfaki rəkis, kəmoheit e taun u, kəni motəhapumīn=pən e nītəni=pən e nīpəg ləuəhtəni kəti, nərgin u, Kitron. Kəni ikin əha, kəmərfei nīgi olif tēpət ikin. Kəni Iesu mine rəhan min nætəmi min kəməhuvən e niki nīgi min əha.

2 Kəni Jutəs u, iətəmi u uərisig in otəpanegəhan e Iesu kəm rəham min tikimīr, in tinəhrun rəkis ikin əha, mətəu-inu nian nəuvein, Iesu mine rəhan min nətəmi-

I Jon 3:17 II Jon 1:14 III Jon 14:20 IV Jon 16:27 V Jon 12:26 VI Nætəm kəutəfaki kauteh nepətiæn rəha Iesu nəuvein u rəueiu, (Jon 1:14; 2Kor 3:18). Mətəu kitah kotəhrun məmə nəmə otitəlig=pa, kitah okotəhmen lan, mətəu-inu e nian əha, okoteruh əsas rəhan nepətiæn əhagəhag e nəhmtitah (1Jon 3:2). Nepətiæn əhagəhag rəha Iesu iətəm rəhan nætəmi min ilah okoteruh, inu rəhan nepətiæn məmə in Uhgin, nepətiæn əhagəhag əha iətəm in təmos aupən niftəni tēpənətik. VII Jon 1:1-3; 1:14; 1Pitə 1:20 VIII Sam 119:137; Rom 3:26 IX Jon 15:21; 16:3 X Jon 17:6 XI E fes u, nīpətin keiu. Kətiəh, Iesu tətəfaki məmə Tatə Uhgin otolkeikei rəhan min nætəmi, təhmen əmə məmə in tətəlkəikei Iesu. Mətəu in tətəfaki min məmə rəhan nætəmi okotəlkəikei ilah min təhmen əmə məmə Tatə Uhgin in tətəlkəikei Iesu. XII Jon 15:9; Rom 5:5

mi ilah kəutəhapumīn ilah min ikin. XIII Kəni pris asoli min mine Farəsi min kəmotəhli=pən soldia min nətəm kəutəhtul o Nimə Rəha Uhgin kəhuva motəh Jutəs. Kəni Jutəs təmit ilah mine soldia min nəuvein rəha nətəm Rom, mit ilah məhuvən e niki nīgi olif əha. Ilah kəutəmki nəuanisiə, mine lait min, mine natimnati rəha nəluaginian. XIV

4 Iesu tinəhrun rəkis məmə natimnati min u, in otuva tol lanu lan, mətəu in tətəliuək muvən o lah, kəni mətəpuəh o lah məmə, "Itəmah nəutəsəl e pəh u?"

5 Ilah kəmotəni=pən kəm in məmə, "Iətəm Nasərit kəti, nərgin u Iesu." Kəni in təni=pən kəm lah məmə, "Mə Iæu u inu." XV XVI (Kəni Jutəs, suah u iətəm tətəgəhan=pən e Iesu e nəhlmiləh, in tətəhtul ilah min.) 6 Kəni nian Iesu tətəni məmə, "Mə Iæu U Inu," XVII ilah kəmotan e nətəhlah mohtəlig, moteiuaiu motəmei e niftəni. XVIII

7 Kəni Iesu tatig mətəpuəh min o lah məmə, "Itəmah nəutəsəl e pəh konu?"

Kəni ilah kotəni məmə, "Iətəm Nasərit kəti, nərgin u Iesu."

8 Kəni Iesu təni=pən məmə, "Inəni=pinə rəkis kəm tətəh məmə, 'Mə Iæu u inu.' XIX XX Nəmə itəmah nəutəsəl lak, kəni təuvir məmə nəkotəpəh nætəmi min u, kəutəhuvən lahuənu." 9 In tətəni lanəha məmə nəghatiæn u iətəm in tinəni rəkis in otol nīpəhrīanīan lan. Nəghatiæn u tətəni məmə, "Tatə, nætəmi min u nətəm nəməluə=pən ilah e nəhlmək, ko iəsairəuəuian e kəti." XXI

10 Saimon Pitə tətətələs rəhan kəti nau rəha nəluaginian. Kəni əmeiko, in tətəuvi pətigəm uəhai əmə rəhan nau, mauəh lan mohatuv rəkis nīmatəlgī ioluək kəti rəha pris asoli agin, nīmatəlgin maru. Nərgi suah kəha, Malkəs.

11 Mətəu Iesu təni=pən kəm Pitə məmə, "Əfən rəham nau e nimein. Ik onəkəikei məhrun məmə nəhməiæn u rəhak, XXII iətəm Tatə Uhgin in tətəfa kəm iæu, kəni iæu iəkəikei mətəlig əmə lan, mol." XXIII

Ilah kəmotələs Iesu məhuvən təhtul aupən e nəhmti Anəs

(Mat 26:57-58; Mak 14:53-54; Luk 22:54)

12 Kəni soldia min rəha nətəm Rom mine iətəmi asoli rəhalah, mine soldia min rəha nətəm Isrel, kəmotaskəlīm Iesu, kəni mətəlis-ərain nəhlmīn. 13 Kəni kəmotəupən mətələs in məhuvən təhtul e nəhmti Anəs. Anəs u inu, in rəhn-iəuanian Kaiəfəs. Kaiəfəs u inu, in

XIII Luk 21:37; 22:39 XIV Uək 1:16 XV "Iæu u inu." — Afīn-to futnot e Jon 8:24. XVI Jon 6:20; 8:24,28,58; 13:19; 8:6,8 XVII "Iæu U Inu." — Afīn-to futnot e Jon 8:24. XVIII Nəh 1:17 XIX "Iæu u inu." — Afīn-to futnot e Jon 8:24. XX Jon 6:20; 8:24,28,58; 13:19; 18:6 XXI Jon 6:39; 10:28; 17:12 XXII Nian Iesu təni məmə, "Ik onəkəikei məhrun məmə nəhməiæn u rəhak," nəghatiæn Kris əhrūahru tətəni məmə, "Oiəkənim-pən e kap u iətəm rəhak Tatə otəfa kəm iæu?" E nəghatiæn Kris, "oiəkənim-pən e kap" in nəghatiæn əuhlin, nīpətin u, məmə Iesu tətəgəhan lan məmə in otos nəhməiæn u iətəm otuva ohni nian Uhgin otol nalpinian kəm in o nolīn tərəh min rəha nætəmi rəfin. XXIII Mat 20:24

pris asoli agin e nu əha. ¹⁴ Kəni Kaiəfəs u inu, in aupən təməni kəm nətəm asoli rəha nətəm Isrel məmə təuvir pik məmə iətəmimi kətiəh əmə otimis o nətəmimi, tapirəkis məmə nətəmimi rəfin okohmis. ^{II}

**Pitə təməni məmə
in təruru Iesu**

(Mat 26:69-70; Mak 14:66-68; Luk 22:55-57)

¹⁵ Kəni Saimon Pitə mine iətəmimi kəti min rəha Iesu, ilau kəmiauərisig e Iesu. Iətəmimi u kəti min rəha Iesu, pris asoli agin in təhrun vivi. Tol lanəha, in təmitəu=pən Iesu, muvən əpəha imə e iat rəha nimə rəha pris asoli agin u. ¹⁶ Mətəu Pitə in təmatəhtul əmə e ket. Kəni iətəmimi kəti min u rəha Iesu, iətəm pris asoli agin təhrun vivi, in təmiet muva ihluə, kəni mənə=pən kəm pətan u iətəm tətəhtul o ket. Kəni in təmit Pitə mian imə. ¹⁷ Kəni əmeiko, pətan mitə u iətəm tətəhtul o ket, təmafu Pitə kəni tətəpuəh ohni məmə, “?Ei, ik min u iətəmimi rəha suah kəha?”

Mətəu Pitə tənəni məmə, “Kəpə, səniəmə iəu rəhan iətəmimi.”

¹⁸ Kəni e nian əha, in nian rəha nətəpuian, kəni noluək min rəha pris asoli agin, mine soldia min, ilah kəmotahli nigəm e nəmtahli nigəm, kəni mautəhtul tətəlau lan, məutətogəm. Kəni Pitə min, in təmuvən matəhtul, matətogəm e nigəm.

**Pris asoli agin təməghati
kəm Iesu**

(Mat 26:59-66; Mak 14:55-64; Luk 22:66-71)

¹⁹ Kəni pris asoli agin tətəpuəh e natimnati min o Iesu. Tətəpuəh o nətəmimi min rəhan mine nəghatiən min rəhan iətəm təmatəni mətəgəhun ilah lan. ^{III}

²⁰ Kəni Iesu tətəni=pən kəm in məmə, “Iəu iəmətəni rəhak nəghatiən min e nəhmti nətəmimi. Nian rəfin, iətəgəhun nətəmimi lan, əpəha e nimə min rəha nuhapuminiən, kəni əpəha e Nimə Rəha Uhgın, iətəm nətəm Isrel kəutəharəg ikin nian rəfin. Iəu iəsəhlu-aigian e rəhak nəghatiən min. ²¹ ?Təhro nəkətapuəh lanu lan kəm iəu? Təuvir məmə nəkuvən mətapuəh o nətəmimi kəmotətəu rəhak nəghatiən min. Ilah kotəhrun vivi natimnati min u iətəm iəmənə.” ^{IV}

²² Nian Iesu təmatəni nəghatiən əha, kəni soldia kəti iətəm tətəhtul e Nimə Rəha Uhgın, in tətəhtul əha ikin,

I E nian rəha Oltestimin, kətəfəri pris asoli agin min kautəhtul mətuərus nian ilah okohmis. Mətəu e nian Jon təmətəi nauəuə u lan, nətəm Rom kəmotəuhlin nətəligian əha, motol məmə iətəmi tatol pris asoli agin, okəkeiki kətəfəri nitain, məmə iətəmi kəti in otəsarməniəniən nian təfəməh. E nu 6 AD, nətəm Rom kəmotəfəri Anəs məmə in otuva pris asoli agin, konu e nu 15 AD, kəmotəsiəhu in e rəhan uək, kəni motəfəri Kaiəfəs məmə tatos nimein. Mətəu Anəs in tatos əhanəh narməniəniən e nətəligian rəha nətəm Isrel, kəni nətəm Isrel kəutəni əhanəh məmə in pris asoli agin. ^{II} Jon 11:49-51 ^{III} Nati əpnəpin məmə Kaiəfəs in pris asoli agin e nu əha (fes 13), mətəu Anəs in tatos əhanəh nətəniən rəha pris asoli agin kəti, mətəu-inu in pris asoli aupən ikin. Kəni fes u tətəghati e Anəs. (Jon 18:24; Luk 3:2; Uək 4:5-6). ^{IV} Lou rəha nətəm Isrel tətəni məmə iətəmimi kəti ko təsəni pətigəm aruiən in e kot. Mətəu pris asoli agin tətəpuəh o Iesu məmə otəni pətigəm aru in.

təməm nəkəpin, kəni mənə məmə, “?Nətəni lanko e pris asoli agin o nak?”

²³ Kəni Iesu tənəni=pən kəm in məmə, “Nəmə iəmənəni nəghatiən nəuvein kəsotəhrəuəruian, təuvir nəkəni pətigəm. ?Mətəu nəmə rəhak nəghatiən min kotəhrə-ahru əmə, təhro nəkem iəu?”

²⁴ Kəni əmeiko Anəs tahlə=pən Iesu tuvən o pris asoli agin u Kaiəfəs. Mətəu təmatətki əhanəh niləuis u kəməlis-ərain lan.

**Pitə tənəni min məmə
təruru Iesu**

(Mat 26:71-75; Mak 14:69-72; Luk 22:58-62)

²⁵ Kəni Saimon Pitə təhtul əhanəh mətətogəm e nigəm. Kəni kautətapuəh ohni məmə, “?Ei, ik min u, ik iətəmimi rəha iətəmi əha?”

Mətəu Pitə tənəni məmə, “Kəpə, səniəmə iəu rəhan iətəmimi.”

²⁶ Kəni əmeiko, ioluək kəti rəha pris asoli agin, in nəuaniləuis kəti rəha suah u Pitə təmətahtuv matəlgın aupən, in təmənəni məmə, “?Nikik təhti məmə iəmeruh ik itəmah min əpəha e niki nigə olif, uə kəpə?”

²⁷ Mətəu Pitə tənəni məmə, “!Kəpə! Səniəmə iəu.”
Kəni rəueiu agin min, mənig kəti təkəkə. ^V

**Iesu in təməhtul aupən
e nəhmti Pailət**

(Mat 27:1-2,11-14; Mak 15:1-5; Luk 23:1-5)

²⁸ Kəni ləpləpin agin, kəmotələs Iesu mohiet e nimə rəha Kaiəfəs, məhuvən e nimə rəha Pailət. Pailət in iətəm Rom, mətəu in tatos narməniəniən asoli Isrel. Nətəm Isrel kautos nətuəkəmiən kəti rəhalah, ilah kəsəhuvəniən e nimə rəha Ianihluə kəti. Nəmə okəhuvən imə, kəni ilah kəutəni məmə ilah kotəmiəkmik e nəhmti Uhgın, kəni ilah ko kəsotuniən nauəniən rəha lafet rəha Pasova. ^{VI VII} ²⁹ Nətuəkəmiən u rəhalah, tol kəni Pailət in təmiet e rəhan nimə, muva ihluə məmə oteruh ilah. Kəni in təmətapuəh məmə, “?Nipəgnəmtin nak u itəmah nauteh=pən e suah u?”

³⁰ Kəni ilah kəmotəni=pən kəm in məmə, “!Nəmə suah u in tətəgəhliən lou, kəni iəsotələsiən məhuva ohnik!”

³¹ Kəni Pailət tənəni=pən kəm lah məmə, “Təuvir məmə itəmah onəkotələs in məhuvən, kəni itəmah motakil, titəu=pən lou min rəhatəmah.”

Mətəu ilah kotəni=pən kəm in məmə, “Mətəu nətəm Rom əmə ilah kotəgəhan məmə kəhrun nohamuiən itəmi.” ³² Iesu təmətəni aupən məmə in otimis lanəha, ^{VIII} kəni natimnati min u kəmol məmə nəghatiən min u rəhan okəhuva motol nıpəhriənən.

V Jon 13:38 ^{VI} E fes u, Jon tətəgəhun məmə nətəmi asoli rəha Isrel ilah kəutalkut pik o nitəu-pəniən lou əlkələh min rəhalah, mətəu ilah kautol məmə ilah kəutohamu iətəmi kəti timis mətəu-inu kəsotolkeikeiən in. ^{VII} Jon 11:55 ^{VIII} Iesu təmənəni məmə in otimis e nigə kəməluəu (Mat 20:19; 26:2; Jon 3:14; 8:28; 12:32-33). Kəni nətəm Rom, ilah kəutohamu nətəmi kautol nərahian, mautətu-pəri ilah e nigə kəluəu. Mətəu nətəm Rom kəsotəgəhaniən məmə nətəm Isrel, ilah okotohamu itəmi iətəm tatol nərahian.

³³ Kəni əmeiko Pailət tuvən mīn imə, kəni mauin e Iesu tuva məhtul aupən e nəhmtin, kəni mətapuəh ohni məmə, “?Təhro? ?Ik kig rəha nətəm Isrel?”^I

³⁴ Kəni Iesu tənı=pən kəm in məmə, “?Ik aru əmə nətətapuəh lankonu lan, uə nətətapuəh mətəu-inu nətəmimi kəutəni=pinə iəu kəm ik?”

³⁵ Kəni Pailət tənı=pən məmə, “?Təhro? !?Ik nikim təhti məmə iəu iətəm Isrel kəti u!? Nətəmimi imam ikin əmə mine pris asoli mīn rəham, ilah kəmotegəhan=pa lam e nəhlmək. ?Ik nəmol nati nak?”

³⁶ Kəni Iesu tənı məmə, “İəu, iəsoliən kig rəha niftəni u. Nəmə iəu kig kəti təhmen e kig mīn rəha nəhue niftəni u, kəni rəhak nətəmimi mīn okotəluagin, motoh nətəmimi mīn u kotalkeikei məmə okotəfən iəu e nəhlmı nətəmi asoli rəha nətəm Isrel. Mətəu iəu səniəmə kig kəti rəha nəhue niftəni u.”^{II}

³⁷ Kəni Pailət təmənı məmə, “Pəhriən. Ik kig kəti ko.” Kəni Iesu tənı məmə, “Ik nəməni məmə iəu kig kəti. İəu iəməir=pa e nəhue niftəni u o nati kətiəh əmə, məmə iətəhtul pətigəm mətəni pətigəm nıpəhriənıən.^{III} Kəni iətəmimi iətəm nıkin tagiən məmə otitəu=pən nıpəhriənıən, kəni in tatətəlig e rəhak nəghatiən.”^{IV}

³⁸ Mətəu Pailət tənı=pən kəm in məmə, “?Nak u, nıpəhriənıən?”

Pailət təkakıl məmə İesu təkəikei mımıs

(Mat 27:15-31; Mak 15:6-20; Luk 23:13-25)

Kəni Pailət təmıet mın muvən meh nətəmi asoli mın rəha nətəm Isrel, məni=pən kəm lah məmə, “İəu iəsəruhiən noliən tərəh kəti mine e suah u, iətəm tətəni məmə suah u təmərəkın lou.^{V39} Mətəu e noliən rəhatəmäh, e nian rəha lafet rəha Pasova, nian rəfin iatıtıs suah kəti mahli pətigəm e kaləpus. ?Kəni təhro? ?İtəmah nəkolkeikei məmə iəu iəkegəhan lan kəni mıtıs kig rəha nətəm Isrel?”

⁴⁰ Kəni ilah kotagət əfəmäh motəni məmə, “!Kəpəl !İtimah iəkotəpəh suah ko, iəkotalkeikei Parəpəs!” Parəpəs u, in iakləh kəti, kəni in təmətəluagin mətohamu itəmi məmə otəhgi pətigəm kəpmən rəha Rom.^{VI}

19 Kəni Pailət təməfən Iesu e nəhlmı rəhan mın soldıə mın, kəni ilah kəmotəlis.^{VII2} Kəni kəmotəmki nıləuis iətəm tol nihlin nihlin, motol kəfəfau lan, təhmen e kəfəfau rəha kig, kəni motaharu=pən e rəhn-kapə. Kəni məhuvən=pən e kot əfəmäh kəti kəm in, tol nəugi naris lan, təhmen e kot rəha kig. ³ Kəni ilah məhuva ohni, mətəuvsan lan, kəni mətəni məmə, “Ik u inu, kig rəha nətəm Isrel. İtimah iəkotəfən nısiəiən kəm ik.” Kəni ilah mautem=pən əmə nıkapın.

⁴ Kəni Pailət tiet mın muvən ihluə, kəni mətəni=pən kəm nətəmimi məmə, “Ei, nətəmimi. İəu iəkahli pətigəm mın suah u tuva ihluə, məmə itəmah onəkoteruh-to məmə iəu iəsəhiən noliən tərəh lan mine.”⁵ Kəni Iesu təmıet mın muva ihluə. In tətəfəfau e kəfəfau u kəmol e ləhi iətəm tol nihlin-nihlin, təhmen

^I Mat 2:2; Luk 23:2-3 ^{II} Luk 17:21; Jon 6:51 ^{III} Jon 3:32 ^{IV} Jon 8:47 ^V Luk 23:4 ^{VI} Uək 3:14 ^{VII} Aes 50:6; 53:5

e kəfəfau rəha kig, kəni matuvən e kot əfəmäh tol nəugi naris, təhmen e kot rəha kig, kəni Pailət tənı=pən kəm lah məmə, “!Nətəmimi! !Oteh-to! Suah u inu!”

⁶ Mətəu nian pris asoli mın mine soldıə mın nətəm kəutəhtul o Nımə Rəha Uhgın kəmotəfu, ilah kəmotəgət əfəmäh mautəni məmə, “!Okətu-pəri e nıgi kəməluau! !Okətu-pəri e nıgi kəməluau!”^{VIII}

Kəni Pailət təmənı=pən kəm lah məmə, “İntələh, itəmah pısın əmə, otos məhuvən, motətu-pəri e nıgi kəməluau. Mətəu iəu iəsəruhiən noliən tərəh kəti mine lan.”

⁷ Mətəu ilah kotəni məmə, “Rəhatımäh kəti əha ikin lou tətəni məmə in otəkeikei mımıs, mətəu-inu in tətəni məmə in Nətı Uhgın.”^{IX}

⁸ Kəni nian Pailət təmətəu nəghatiən u, in təməgin pık təhmin mın. ⁹ Kəni in təmatıg muvən mın imə, mətapuəh o Iesu məmə, “?Ik iətəm iə?”^X

Mətəu Iesu təsuhəlpıniən rəhan nəghatiən. ¹⁰ Kəni Pailət tənı=pən kəm in məmə, “?Təhro nəsəni=paiən kəm iəu? ?Ik nəsəhrıniən məmə iəu iətəs nəsanəniən məmə iəkahli pətigəm ik, kəni matos mın nəsanəniən məmə okəhti=pən ik e nıgi kəməluau?”

¹¹ Kəni Iesu tənı=pən kəm in məmə, “Nəmə Uhgın təməsoliən nati u, ko ik onəsos aginiən nəsanəniən məmə onəkakil iəu. ^{XI} Tol lanəha, noliən tərəh rəha iətəmi u iətəm təməfınə iəu e nəhlməm, in tərəh mapırekıs rəham.”^{XII}

¹² Kəni tətəuıin e nian əha, Pailət təmolkeikei məmə otəhlman e Iesu. Mətəu nətəmi asoli mın rəha nətəm Isrel kəutagət əfəmäh mautəni məmə, “Nəmə nəkəhlman e suah u mahli pətigəm, kəni ik səniəmə iətəmimi rəha Sisə. İətəmi kəti u iətəm tətəni məmə in kig in tikımır rəha Sisə.”

¹³ Kəni nian Pailət təmətəu nəghatiən u, kəni təmıt Iesu muva mın ihluə. Kəni in təmuvən əha ikin kəti, nərgın u, Lou Kəpiel Epın-Epın, e nəghatiən Isrel, in Kapata,^{XIII} kəni mətəharəg-pəri e jeə rəha nakiliən.

¹⁴ Tınuəkır mitıgar təhtul əhrıuahru, e nian əhrıuahru rəha nol əpenə-penəniən o noliən lafet rəha Pasova.

Kəni Pailət tənı=pən kəm nətəm Isrel məmə, “!Ei, nətəmimi mın əpəl !Otafu-to! !Suah u in kig rəhatəmäh!”^{XIV}

¹⁵ Mətəu ilah kəmotəgət əfəmäh, motəni məmə, “!Ohamu! !Ohamu! !Ətu-pəri e nıgi kəməluau!”

Kəni Pailət təmənı=pən kəm lah məmə, “?İtəmah nəkotalkeikei mə iəu iəkətu-pəri kig rəhatəmäh e nıgi kəməluau?”

Mətəu pris asoli mın kotəni məmə, “!Sisə əmə u, in rəhatımäh kig!”

^{VIII} Uək 3:13 ^{IX} Lev 24:16; Mat 26:63-66; Jon 5:18; 10:33 ^X Pailət təmətəpuəh lanəha o nəhrıniən məmə nəmə təhro Iesu in uhgın əkəku kəti, uə nəmə təhro nıkin tətəhti məmə Iesu in iətəm e nıtəni pısın kəti kəni iətə-pısın kəti in otakil noliən rəhan (Luk 23:6-7). Iesu tınuəhalpın rəkıs nəghatiən rəhan, mətəu Pailət təməsəniən nıpəhriənıən lan (Jon 18:36-38a; Aes 53:7). ^{XI} Rom 13:1 ^{XII} Jon 18:30; Uək 3:13 ^{XIII} Kapata in ikin kəti kəməlin kəpiel iətəm tepin-epin mın ikin, kol təhmen əmə e simen. ^{XIV} Jon 19:19,21-22

¹⁶ Kəni Pailət təmegəhan=pən e Iesu tuvən e nəhlmiləh, məmə soldia min rəha Rom okəhuvən motətu-pəri e nigı kəməluau. ^I

Soldia min kəmotətu-pəri Iesu e nigı kəməluau
(Mat 27:32-44; Mak 15:21-32; Luk 23:26-43)

Kəni ilah kəmotələs Iesu məhuvən. ¹⁷ In tatələs nigı kəməluau rəhan, ^{II} miet matuvən ikin kəti min, nərgin u, Kolkotə e nəghatiən rəha nətəm Isrel. Nipətın u, "Louipil-uipil." ¹⁸ Kəni ikin əha, kəmotətu-pəri Iesu e nigı kəməluau. Kəni kəmotatig motəhti=pən min iətəmimi mil keiu e nigı kəməluau keiu min, kəti e nıkalın maru, kəti e nıkalın məuil, kəni Iesu in tətəhkul e nəlugin e lau.

¹⁹ Kəni Pailət təməni kətei rəkis nəghatiən kəti, kələs kan kəhti=pən e rəhn-kapə nigı kəməluau. Nəghatiən u tətəni məmə,

IESU
IƏTƏM NASƏRİT
KIG RƏHA NƏTƏM ISREL III

²⁰ Kəni nətəm Isrel tepət, ilah kotafin nəghatiən u, mətəu-inu ikin əha kəmotəhti=pən Iesu ikin, in iuəkır əmə o taun. ^{IV} Kəni nəghatiən u, kəmətei rəkis e nəghatiən rəha nətəm Isrel, mine nəghatiən rəha nətəm Rom, mine nəghatiən rəha nətəm Kris.

²¹ Kəni pris asoli min rəha nətəm Isrel, kəməhuvən motəni=pən kəm Pailət məmə, "Onəsəteiən məmə, 'Kig rəha nətəm Isrel.' Təuvir mə onəkətei məmə, 'Suah u in tətəni məmə in kig rəha nətəm Isrel.'" ^V

²² Mətəu Pailət təni məmə, "İKəpə! Nati iətəm iəmətei təməhli əmə lanəha."

Soldia min kəmotəuəri natimnati rəha Iesu

²³ Kəni nian soldia min kəmotəhti-pəri rəkis Iesu e nigı kəməluau, kəni motos rəhan napən, kəni motəuəri nəhmtin kuvət, mətəu-inu soldia min ilah kuvət. Mətəu kot əfəməh rəhan, iətəmimi iətəm in təmol napən, təməsilpiniən napən lan, in təmol apiəpiə əmə napən əha. ²⁴ Kəni soldia min u kinotəni-əni kəm lah min məmə, "Ei, təsəuviriən məmə okotearis nati u. Təuvir məmə okotatu əmə e tais ohni. Kəni iətəmi tol win lan, in tos rəhan u kot." Nati u təmiet məmə otol nəghatiən rəha Nauəuə Rəha Uhgın tuva mol nipəhriənian, u təməni məmə,

"İlah kəmotəmki rəkis rəhak napən. İlah kəmotəuəri e lah min.

Kəni ilah kəmotatu e tais məmə otəgətun məmə pəh otos napən min əha." ^{VI}

Kəni tol lanəha, soldia min kəmotol pəhriən lanəha. ^{VII}

Iesu mine rəhan məmə

²⁵ Kəni iuəkır əmə o nigı kəməluau rəha Iesu, nipətan kuvət kəmətəhtul əha ikin. Məmə rəha Iesu, mine

^I Pailət in təhrun əmə məmə Iesu nati tərəh tikə lan, mətəu in təhrun min məmə nəmə təsoliən nıkilah, okotol nərahian, kəni Sise u kig rəha Rom təhrun nərakian lan e uək rəhan. ^{II} Luk 14:27 ^{III} Jon 19:14,21 ^{IV} Hip 13:12 ^V Jon 19:14 ^{VI} Sam 22:18 ^{VII} Jon 19:28,36,37

pia rəhan məmə, mine Meri kəti min, pətan rəha Klopəs, mine iahunin kəti min Meri pətan Maktələ. ^{VIII} ²⁶ Kəni nian Iesu təmeruh rəhan məmə mine suah u iətəm in tolkeikei pik ^{IX} kəutəhtul e nıkalın, kəni təni=pən kəm rəhan məmə məmə, "İPətan, nətim ko!"

²⁷ Kəni məni=pən kəm suah u məmə, "İk rəham u məmə." Kəni tətəuəin e nian əha, suah u təmit pətan u mian iman ikin, kəni in təmateh vivi in, təhmen e rəhan əhruahru məmə.

Iesu tinimis
(Mat 27:45-56; Mak 14:33-41; Luk 23:44-49)

²⁸ Kəni uərisig lan, Iesu təməhrun məmə uək min iətəm in təmuva məmə otol, tinol naunun rəkis. ^X Kəni o noliən nəghatiən min e Nauəuə Rəha Uhgın tuva mol nipəhriənian lan, in təməni məmə "İnəuəuə." ^{XI}

²⁹ Kəni nosinati əkəku kəti əha ikin tətəharəg, kəmi-uvı=pən wain lanu tarfu, məni lan nəhmtin teiuaiu. Kəni ilah kəmotələs nati kəti talus-alus təhmen e kotin, kəni motəfən e wain u, kəni motətu=pən e nəhlmı nigı kəti kətəni məmə hisop, kəni motləfəri tuvən iuəkır o nohli Iesu, məmə otəmnim. ³⁰ Kəni nian in təməmnim wain u nəuvetin, kəni məni məmə, "İNatimnati rəfin tinol naunun!" ^{XII}

Kəni in təmarəg iahu e rəhn-kapə, meəg pətigəm e rəhan nehagiən tiet, kəni mimis.

Suah kəti təməu nıkali Iesu

³¹ Nian əha rəha nol əpenə-peniən, mətəu-inu okəni lauig lan, nian rəha Sapət. (Kəni Sapət u, in Sapət keikei kəti.) ^{XIII} Kəni nətəmi asoli rəha nətəm Isrel kəsotolkeikeiən məmə nipəti suah milahal əha okəhləhkul e nigı kəməluau mətəuərus=pən nian əha. Kəni o nati əha inəha, ilah kəməhuvən motətapuəh o Pailət məmə otahli=pən rəhan min nətəmimi, kəhuvən, motəhtihli nəhlikiləhal, pəh ilahal okihlimis uəhai əmə. Konu ilah okotələs rəkis nipətıləhal. ³² Kəni soldia min kəmotəuəri motəhtihli nəhlikı suah mil u keiu iətəm kəmotəhti=pən ilau e nigı kəməluau ilahal Iesu.

³³ Mətəu nian kəməhuva o Iesu moteruh məmə in tinimis rəkis. Kəni əmeiko, ilah kəsotəhtihliən nəhlikin. ³⁴ Kəni soldia kəti təməu əmə nıkalın e rəhan nıəu, ^{XIV} kəni rəueiu agin, nıəə mine nəhu kəmuaiu əhmen-əhmen əmə, ^{XV} mətueiuaiu e nipətın. ^{XVI} ³⁵ (Kəni suah kəti əha ikin tətəhtul, ^{XVII} in təməh natimnati min u e nəhmtin. Kəni nəghatiən min rəha suah u, in təhruahru, kəni in təhrun məmə in tətəni pəhriən. Kəni in tətəni pətigəm məmə itəmah min onəkotəhrun motəhatətə lan.) ³⁶ Natimnati min u kəməhuva məmə okotol nəghatiən e Nauəuə Rəha Uhgın tuva mol

^{VIII} Luk 8:2; Jon 20:1,18 ^{IX} Jon tətəni aru əmə in məmə, "suah u iətəm in tolkeikei pik" (Jon 13:23). ^X Jon 17:4 ^{XI} Sam 69:21; Jon 19:29 ^{XII} Luk 12:50; Jon 4:34; 17:4 ^{XIII} Sapət u, in Sapət keikei kəti, mətəu-inu təmuva əhruahru e nian rəha lafet rəha Pasova. ^{XIV} Sek 12:10; Nəh 1:7 ^{XV} Nian nıəə mine nəhu kəmuaiu tətəgətun məmə Iesu təmimis pəhriən agin. ^{XVI} 1Jon 5:6-8 ^{XVII} Aposil Jon iətəm təmətei nauəuə u, in tətəghati aru əmə lan e fes 35 (Jon 19:26; 21:24).

nipəhränian lan, ^I u tətəni mämə, “Ko nīkilkilin kəti təsītəgītian.” ^{II}³⁷ Kəni nəghatian kəti mīn e Nauəuə Rəha Uhgīn tətəni mämə, “Ilah okoteruh suah u iətəm kəmotəu.” ^{III}

Josip mīne Nikotiməs, ilau kəmiatənim Iesu

³⁸ Kəni uərisig e natimnati mīn u, iətəm Aramatia kəti, nərgin u, Josip. Josip u, in iətəmimi kəti rəha Iesu, mətəu tətəhluag e nati u, mətəu-inu tətəgin e nətəmi asoli rəha nətəm Isrel. ^{IV} In təmuvən meruh Pailət, kəni tətəpuəh ohni mämə otegəhan lan pəh tos rəkis nipəti Iesu. Kəni əmeiko, Pailət təmegəhan lan, kəni in təmuvən mos rəkis. ³⁹ Kəni Nikotiməs, u aupən in təmuvən meruh Iesu lapin, ^V in təmuvən ilau Josip. In tatitol kətim kəti, təməriauəh e nati pien-pien mīn u mīr mīne alos. Kətim u təfigəm təhmen e tate kilo.

⁴⁰ Kəni ilau kəmuos rəkis nipəti Iesu, muəuveg e napən təuvir kəti, nərgin u linən. Kəni ilau kəmuol=pən mīr mīne alos e napən u, təhmen əhruahru əmə mämə inu nətəm Isrel kəutəuveg nipəti iətəmimi mīne lan, mautohtənim. ⁴¹ Kəni ikin əha kəmətu-pəri Iesu ikin e nigi kəməluau, nīmai kəti əha ikin, kəni ikin əha, nipəg kəpiel kəti əha ikin, iətəm katitənim itəmi ikin. Kəni ikin əha, kəsītənim=pən əhanəhian iətəmi kəti ikin. ^{VI}⁴² Kəni ilau kəmuələhu=pən nipəti Iesu e nipəg kəpiel u, mətəu-inu nian əha in nian rəha nətəm Isrel kautol əpenə-penə lan o Sapət, ^{VII} kəni nipəg kəpiel iətəm katitənim itəmi ikin, in iuəkir əmə.

Iesu tīnəmiəgəh mīn

(Mat 28:1-10; Mak 16:1-8; Luk 24:1-12)

20 E Sante, ləplapin agin, tətəpinəpu əhanəh, Meri u pətan Maktələ, ^{VIII} təmuvən e nipəg kəpiel. !Kəni meruh mämə kəpiel asoli u kəmahtipəsīg e nipəg kəpiel lan, kəmisuə rəkis! ² Tol lanəha, kəni in təmaiu mītəlig muvən o Saimon Pitə mīne iətəmimi u kəti mīn rəha Iesu, u Iesu tolkeikei pik, kəni mənī=pən kəm lau mämə, “Ilah kəmotələs rəkis nipəti Iərmənīg əpəha e nipəg kəpiel. Kəni iəkoteruru mämə kəmotələhu=pən iə nipətīn.”

³ Kəni Pitə mīne iətəmimi kəti mīn u rəha Iesu, kəmi-alet mətian mämə okueruh nipəg əha. ⁴ Kəmuaiu əsanən mian, mətəu suah u kəti in təmaiu maupən mapirəkis Pitə, maupən muvən əpəha nipəg u ikin. ⁵ Kəni in təməməhli-əməhli məsal=pən əpəha imə, kəni meruh napən təuvir u linən tətəməhli, mətəu in təməsuvənian imə.

⁶ Kəni Saimon Pitə in təmīet pətīgəm=pa mīn, kəni miuvīg=pən uəhai əmə imə e nipəg kəpiel u, kəni meruh napən mīn u kautəməhli, ⁷ kəni meruh mīn

I Jon 19:24,28,37 II Iesu in təhmen e Nəti Sipsip rəha lafet rəha Pasova kəni niran otosmiəgəh nətəmimi rəha Uhgīn. (Jon 1:29; 1Kor 5:7; 1Pitə 1:19) Təhmen mämə kəməsatgəhlian nīkilkili nenəti sipsip mīn iətəm katoh e lafet rəha Pasova (Eks 12:46; Nam 9:12), e nolian əhmen əmə, nīkilkili Iesu kəti, təməsītəgītian. Sam 34:20.

III Sek 12:10; Nəh 1:7 IV Jon 7:13 V Jon 3:1-2; 7:50 VI Afīn-to futnot e Jon 11:38 iətəm tətəgati e nolian rəha nītənimian itəmi. VII Afīn-to futnot e 19:31. VIII Luk 8:2; Jon 19:25

napən u kəməuveg rəhn-kapə Iesu lan aupən. Napən u, in təsəməhli-pənian ilah napən mīn u nəuvein, mətəu in kəmaiu-aiu vivi kələhu pisin. ⁸ Iətəmimi u rəha Iesu iətəm təmaupən, in mīn təmuvən imə e nipəg kəpiel, kəni in təmeruh natimnati mīn u, kəni in təməhatətə mämə Iesu tīnəmiəgəh mīn. ⁹ (Nauəuə Rəha Uhgīn tətəni mämə Iesu otəkeikei məmiəgəh mīn e nīmisiən, mətəu ilah kəsotəhrun vivi əhanəhian nəghatian əha.) IX

Meri u pətan Maktələ in təmeruh Iesu

(Mak 16:9-11)

¹⁰ Kəni iətəmimi mil u rəha Iesu kəmiatəlig mətian imalau ikin, ¹¹ mətəu Meri in tətəhtul iuəkir e nipəg kəpiel u mətasək. Kəni nian in təmətəsək əhanəh, kəni məməhli-əməhli mətəsəl=pən əpəha e nipəg. ¹² Kəni əmeiko mafu agelo keiu əpəha imə. Napən rəhalau in təruən vivi. Ilau kətuəharəg əha kəmələhu=pən Iesu ikin. Kətiəh tətəharəg e nīmei rəhn-kapə, kəni kətiəh e nīmei nəhlikin.

¹³ Kəni ilau kəmuətapuəh ohni mämə, “Pətan. ?Ik nə-təsək o nak?”

Kəni in təmənī=pən kəm lau mämə, “Ilah kəmotələs rəkis nipəti Iərmənīg rəhak, kəni iəkəruu mämə kəmotələhu=pən iə.”

¹⁴ Nian in tīnəni rəkis nəghatian u, kəni meirair, kəni meruh Iesu tətəhtul, mətəu in təruu mämə Iesu.

¹⁵ Kəni Iesu təmətapuəh ohni mämə, “Pətan. ?Nə-təsək o nati nak? Ik nətəsəl e pəh?”

Mətəu pətan u, nīkin təhti mämə mətə iətəmi u tətəfəl nati əha ikin əha, kəni in təmənī=pən kəm in mämə, “Iətəmi asoli, nəmə ik nəmələs rəkis nipətīn, kəni mələhu=pən ikin kəti, əui, əni=pa-to kəm iəu, pəh iəu iəkuvən mos.”

¹⁶ Kəni Iesu tənī=pən mämə, “Meri.” X

Kəni Meri təmeirair uəhai əmə, məsal=pən meruh, kəni mənī mämə, “!Raponi!” (Inu nəghatian rəha nətəm Isrel u, nipətīn tənī mämə, “Rəhak Iəgətun.”)

¹⁷ Kəni Iesu təmənī=pən kəm in mämə, “Saskəlīmian iəu, mətəu iəu iəsuven əhanəhian əpəha ilis o rəhak Tatə. Mətəu ik, uvən, meh piak mīn kəni mənī=pən kəm lah mämə iəu inatītəlig=pən ilis o rəhak Tatə, kəni in mīn rəhatəmah Tatə. In Uhgīn rəhak, kəni in Uhgīn mīn rəhatəmah.”

¹⁸ Kəni Meri təmuvən meruh nətəmimi mīn rəha Iesu, kəni tənī=pən kəm lah mämə, “!Nəsua mīn əpəl !Iəu iəmeruh Iərmənīg!” Kəni in təmənī pətīgəm nəghatian mīn iətəm Iesu in təmənī=pən kəm in.

Nətəmimi mīn rəha Iesu kəmoteruh in

(Mat 28:16-20; Mak 16:14-18; Luk 24:36-49)

19 E Sante ləhnaiuv, nətəmimi mīn rəha Iesu kəmotuhapumīn ilah mīn əpəha e nīmə kəti, kəni motəsisīg e doə motol lok lan, mətəu-inu ilah kəutəgin e nətəmī-

IX Sam 16:10; Aes 53:11; Luk 24:25-27,46; Jon 2:22; Uək 2:24-28 X Iesu təmauin e nərgi Meri e nəghatian Aram, u nəghatian əhruahru rəhalau, konu in təhrun mämə Iesu. Mətə ilau kətuəghati e nəghatian Kris kəm lau mīn e fes 13-15.

mi asoli rəha nətəm Isrel. Kəni əmeiko, Iesu təmuva məhtul e nəlugin e lah kəni məni=pən kəm lah məmə, "Pəh nəməlinuian tətətiḡ o təmah." ^{I20} Kəni məḡətu nəhlmin mine nəhlkin kəm lah, kəni nīkilah təmagian pik mətəu-inu kinoteruh İərməniḡ. ^{II}

²¹ Kəni Iesu tənī=pən min kəm lah məmə, "Pəh nəməlinuian tətətiḡ o təmah. ^{III} Tol mə rəhak Tatə təmahli=pa iəu, ^{IV} e nolian əhmen əmə, iəu iətəhli=pən itəmah." ^{V22} Kəni nian in tinəni rəkis nəghatian u, kəni in təməhəg=pən e lah, kəni məni məmə, "İtəmah, otos Narmīn Rəha Uhgīn. ^{VI23} Nəmə nəkotalu e nolian tərāh rəha iətəmimi, kəni Uhgīn min otafəl rəkis nolian tərāh rəhan. Mətəu nəmə itəmah nəsotaluian e nolian tərāh rəha iətəmimi, kəni Uhgīn otəsəluian lan kəni məsafəl rəkisian." ^{VII}

Iesu mine Toməs

²⁴ Kəni iətəmi tueləf u kəti rəha Iesu, nərgin u Toməs, u kətauin lan məmə, Mil-Mil, in təmikə e nian Iesu təmiet pətiḡəm=pa o lah. ²⁵ Kəni in min nəuvein, ilah kəmotəni=pən kəm in məmə, "İEi, iəmoteruh rəhatah İərməniḡ!"

Mətəu Toməs təməni=pən kəm lah məmə, "Nəmə iəkeruh nimei nil e nəhlmin mil, konu iəkek e nəuanəhlmək, konu meapən e nimei nīrəu e nīkalin, konu pəh iəkəni nīpəhrīənian məmə in pəhrīən məpanəhatətə lan. Mətəu nəmə iəsehian, ko iəsəhatətəian lan." ^{VIII}

²⁶ Kəni tinos nəfakian ariəpiə kətiəh rəkis, nətəmimi min rəha Iesu kəutəharəḡ min əpəha imə, e nime kətiəh əmə, kəni motahtipəsīḡ e doə, motol lok. Kəni Toməs əha ikin ilah min. Nati ərnapin kəmol lok e doə, mətəu Iesu tatīḡ muva min məhtul e nəlugin e lah məni=pən məmə, "Pəh nəməlinuian tətətiḡ o təmah." ^{IX27} Kəni məni=pən kəm Toməs məmə, "Eruh-to nəhlmək. Va mek e nəuanəhlməm. Kəni muahru=pa e nəhlməm kəni meapən e nimei nīrəu u e nīkalik. Sənian neuəian lan, mətəu ik onəkəkeikei məhatətə lak." ^X

²⁸ Kəni Toməs tənī=pən kəm in məmə, "İk rəhak İərməniḡ, kəni ik rəhak Uhgīn." ^{XI}

²⁹ Kəni Iesu tənī=pən kəm in məmə, "İk nəməhatətə lak, mətəu-inu nəmeruh iəu. ^{XII} Mətəu nətəmimi min u kəsoteruhian iəu, kəni ilah kəutəhatətə lak, ilah okotos nəuvirian pəhrīən, nīkilah tagian pəhrīən." ^{XIII}

Nauəuə u, kəmətəi məmə nətəmimi okotəhatətə e Iesu

³⁰ Iesu təmol nəmtətian min tepət e nəhmti rəhan nətəmimi, iətəm kəsətəi rəkisian e nauəuə u. ^{XIV31} Mətəu kəmətəi natimnati min u e nauəuə u məmə itəmah onəkotəhatətə ^{XV} məmə Iesu in Kristo iətəm Uhgīn təməni məmə otəhli=pa, inu Nəti Uhgīn.

I Jon 20:21,26; Jon 14:27; 16:33 II Jon 16:19-22 III Jon 20:19,26 IV Jon 3:17 V Mat 28:19; Jon 17:18 VI Esik 37:9; Jon 7:39; Uək 2:38; 8:15-17; 19:2; Kəl 3:2 VII Mat 16:19; 18:18 VIII Mak 16:11 IX Jon 14:27; 20:19,21 X Luk 24:40 XI Nəh 4:11 XII Jon 3:15 XIII 1Pitə 1:8-9 XIV Jon 21:25 XV Jon 3:15

Kəmətəi lanəha, məmə itəmah onəkotos nəmiəḡəhian e nərgin, mətəu-inu itəmah nəutəhatətə lan. ^{XVI}

Iesu təmol əpu in kəm rəhan nətəmimi ilah səpin

²¹ Uərisiḡ e natimnati min u, Iesu təmol əpu min in o rəhan min nətəmimi, ^{XVII} əpəha e nīpəkil e nīkalī nəhu asoli, kətəni məmə Lek Kaləli. ^{XVIII} Kəni təmol əpu in lanu. ² E nian əha, nətəmimi min u rəha Iesu kəmotəliuək kətiəh: Saimon Pitə, mine Toməs u kətauin lan məmə Mil-Mil, mine Nətanial u iətəm Kaləli iman lahuənu Kenə, mine nəti Səpəti mil, ^{XIX} mine iətəmimi mil keiu min rəha Iesu. ³ Saimon Pitə tənī=pən kəm lah məmə, "İəu inatuvən iəkəuəl e nəmu min."

Kəni ilah kotəni məmə, "İntəh, pəh kitah rəfin kəhuvən." Kəni ilah rəfin kəmotəiuiəu, məhuvən e bot kəti. Kəni Pitə təməpəḡ rəhan napən o uək. Kəni ilah kəməhuvən, motəraki e net, mətəuarus tian. Mətəu kəsotosian nəmu kəti mine. ^{XX}

⁴ Kəni tinatian, kəni Iesu tuva mətəhtul ipari, mətəu rəhan min nətəmimi, ilah kotəruru məmə Iesu. ^{XXI}

⁵ In tətəpuəh o lah məmə, "İNəman! ?Nəsotosian nəmu kəti?"

Kəni ilah kotəni məmə, "Kəpə, nəmu tikə."

⁶ Kəni in tənī=pən kəm lah məmə, "İntəh, otəraki=pən-to e net e nəven maru ikin e nīkalī bot, kəni onəkotiivi nəmu nəuvein." Kəni əmeiko, kəmotəraki pətiḡəm e net, əmeiko, minotəruru niuvi-pəriən, mətəu-inu net təri minəri minəriəuəh e nəmu. ^{XXII}

⁷ Kəni suah u iətəmi Iesu tolkeikei pik, in tənī=pən kəm Pitə məmə, "İEi! İərməniḡ əhruahru əha!" Kəni nian Pitə təmətəu nəghatian u, təmətəuti uəhai əmə e rəhan kot, kəni miuvig pətiḡəm ləuantəhi, meai muvari. ⁸ Kəni nətəmimi min u nəuvein rəha Iesu, ilah kəməhuvəri e bot, motiivi net əpəha təməriəuəh e nəmu, mətəu-inu bot iuəkīr əmə o nīpəkil, təhmen əmə o hanrit mitə. ⁹ Kəni nian ilah kəməhuvəri, moteruh niḡəm əkəku kəti əha ikin, nəuanəmkeiuv tatuəu əhanəh, kəni nəmu nəuvein əha ikin, kətuvan e niḡəm, mine pīret əha ikin.

¹⁰ Kəni Iesu tənī=pən kəm lah məmə, "Otos nəmu min ko nəuvein iətəm nəmotos məhuva."

¹¹ Kəni Saimon Pitə təmuvən min e bot, kəni miuvi kəkan net muvən əpəha ipari. Net u təriəuəh e nəmu asoli min, ilah rəfin uan-hanrit fifti-tri. Kəni nati ərnapin məmə net u təməriəuəh pau e nəmu, mətəu in təməsəhapuiən. ¹² Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, "Əhuva motəuən." Kəni ilah nīkilah təḡin məmə otətəpuəh ohni məmə, "?İk pəh u?" mətəu-inu ilah kinotəhrun əsas məmə in İərməniḡ. ¹³ Kəni Iesu təmos pīret muva məfən kəm lah, kəni məfən min nəmu.

XVI Jon 19:35 XVII Jon 21:14; Jon 20:19,26 XVIII Nəghatian Kris əhruahru tətəni məmə "nəhu Lek Taipiriəs," in nərgi nəhu Lek Kaləli kəti min. XIX Nəti Səpəti mil keiu, ilau u Jemis mine Jon. Jon u inu in təmətəi nauəuə u. XX Luk 5:5 XXI Luk 24:16; Jon 20:14 XXII Luk 5:4-7

14 Kəni inu, nian tatol kisil lan, iətəm Iesu təmol əpu in o rəhan min nətəmimi uərisig e nian in təmimis, kəni məmiəgəh min. ^I

Iesu mine Pitə

15 Nian ilah kinotauən rəkis, Iesu tətəpuəh o Saimon Pitə, məmə, "Saimon Pitə, nəti Jon. ?Ik nəkolkeikei iəu tapirəkis nətəmi min u?"

Pitə təni=pən kəm in məmə, "Əuəh, İərməniğ, ik nəkəhrun məmə iəu iəkolkeikei pik ik." ^{II}

Kəni Iesu təni=pən kəm in məmə, "Intəh, ik onəkaugin rəhak nenəti sipsip min."

16 Kəni Iesu tatig mətapuəh min ohni məmə, "Saimon, nəti Jon. ?Ik nəkolkeikei iəu?"

In təni=pən kəm Iesu məmə, "Əuəh İərməniğ, ik nəkəhrun məmə iəkolkeikei ik."

Kəni Iesu təni=pən kəm in məmə, "Intələh, ik onəkəsal vivi o rəhak min sipsip." ^{III}

17 Kəni mau kisil lan, Iesu tatig mətapuəh min ohni məmə, "Saimon, nəti Jon. ?Ik nəkolkeikei iəu?" ^{IV}

Kəni Pitə, nikin təmahmə, mətəu-inu Iesu tətəpuəh ohni mau kisil, məmə, "?Ik nəkolkeikei iəu?" Kəni in təni=pən kəm in məmə, "İərməniğ, ik nəkəhrun rəfin natimnati. ^V Nəkəhrun məmə iəu iəkolkeikei ik."

Kəni Iesu təni=pən kəm in məmə, "Intəh, ik ətaugin rəhak min sipsip. ^{VI}

18 "Nipəhriənən agin u iatəni kəm ik məmə, aypən, e rəham nətəm aluəiən, nəmətəargin aru rəham kətəuti, kəni mətəliuək matuvən ikin min rəfin iətəm nəkolkeikei məmə nəkuvən ikin. Mətəu nian ik onəkəuəhli, onəkəuəhru e nəhlməm, kəni iətə-pisin kəti otəlis-ərain rəham kətəuti, kəni mit ik nəkian ikin ik nəsolkeikeiən məmə nəkuvən ikin." ¹⁹ E nəghatien u, Iesu təmaupən mətəni pətigəm rəkis əmə, nolien iətəm Pitə otimis, kəni rəhan nımisiən, ^{VII} in otəfəri nərgi Uhgın. ^{VIII}

^I Jon 20:1,19,26 ^{II} Mat 26:33-35; Jon 13:37-38 ^{III} Esik 34:2; Mat 2:6; Jon 10:11; Uək 20:28; 1Pitə 5:2-3 ^{IV} Jon 13:38 ^V Jon 16:30 ^{VI} Nian Iesu tətəni məmə, "onəkaugin rəhak nenəti sipsip min," mine "onəkəsal vivi o rəhak min sipsip," mine "ətaugin rəhak min sipsip," kahləni nati kətəh əmə e suaru pisin pisin e nəghatien. ^{VII} Kətəni məmə e nu tate min tətəva, kəni kəpanətu-pəri Pitə e nigə kəməluu. ^{VIII} Jon 13:36; 2Pitə 1:14

Kəni Iesu təni=pən kəm in məmə, "Intəh, uərisig lak." ^{IX}

Iesu mine suah u iətəm Iesu təmolkeikei pik

20 Kəni Pitə teirair meruh iətəmimi kəti rəha Iesu tətərisig e lau, iətəmimi u Iesu tolkeikei pik. İətəmi əha inəha, iətəm təmiəu-iəu muva iuəkir o Iesu e nian kəmətauən e lafet rəha Pasova, kəni mətətapuəh ohni məmə, "?İərməniğ, pəh u otegəhan=pən lam e nəhlmi rəham min tikimır?" ^X

21 Nian Pitə təmeruh in, kəni tətəpuəh o Iesu məmə, "?İərməniğ, mətəu təhro e suah kəha?"

22 Kəni Iesu təni=pən kəm in məmə, "?Nəmə iəu iəkolkeikei məmə in otətəmiəgəh muvən mətəuərus nian iəkətəlig=pa min, ik onəkəhrun o nak? Ik u, ik onəkəkeikei muərisig lak."

23 Kəni tol lanəha o nati u Iesu təməni, nəghatien kəti əha ikin kətəni titəlau-təlau e piatah min məmə, "İətəmimi u rəha Iesu otəsimisiən," mətəu Iesu təməsəniən kəm Pitə məmə suah u otəsimisiən. In təməni əmə məmə, "?Nəmə, iəu iəkolkeikei məmə in otətəmiəgəh mətəuərus=pən iəkətəlig=pa min, ik onəkəhrun o nak?"

24 İətəmimi u rəha Iesu in iətəmimi kətəh əmə iətəm tətəni pətigəm natimnati min u, ^{XI} kəni in mətei rəkis nəghatien min u. Kəni itimah iəkotəhrun məmə nəghatien min u tətəni, in nipəhriənən əmə. ^{XII}

Naunun nəghatien

25 Kəni natimnati tətət min əpəha ikin iətəm Iesu tətəmol ^{XIII} kəni nəmə nətəmimi kəmotətəi rəkis natimnati min u ilah rəfin e nauəuə min, iəu, nikik təhti məmə nəhue niftəni u təkəku o nəliniən nauəuə min u.

^{IX} Mat 4:19; 16:24 ^X Jon 13:23,25 ^{XI} Jon 15:27 ^{XII} Nian nəuvein, Jon tətəghati lanəha, mətəni məmə, "itimah," uə "in," məsəniən "iəu," mətəu in tətəni aru əmə in. (19:35; eruh-to 1Jon 1:1-4 mine Nəghatien əkuəkir rəha nauəuə u Jon: ?Pəh tətətei nauəuə u? ^{XIII} Jon 20:30

UƏK MİN

Nəghatıən əkuəkır rəha nauəuə u Uək Mın

Luk tәмәtei nauəuə u. Afin e “Nəghatıən əkuəkır rəha nauəuə u Luk” o nəhrunıən mәмә Luk in pəh. Luk tәмәtei nauəuə u tатuvən kəm in kәti, nәrgin u Teofiləs, iәtәм kәtiәh әmә iәtәм Luk tәмәtei nauəuə u “Nanusıән Tәuvır İәtәм Luk Tәмәtei” tатuvən kәм in. Nәrgin u, nıpәtin tәni mәмә, “İәtәmimi iәtәм tolkeikei Uhgın.” Luk tәмәtei nauəuə u tатuvən kәм suah u, mәtәu in tәhrun mәмә nәtәм Isrel tәpәt mine İanıhlua tәpәt okotafın mın.

Nauəuə mın rəha Nanusıән Tәuvır kәutәghati e nәmiәgәhiән mine nımisıән rəha İesu. Nauəuə u tәtәni pәtigәm mәмә nımәfaki tәмәhro lanu mәtuәuin. Nıpılga nauəuə әupән nәuvetın u tәtәghati tәpәt e uək rəha Pıtә, kәni nıpılga asoli iәtәм tәtuәrisig lan tәtәghati e nәmiәgәhiән mine uək rəha Pol.

Luk tәмәtei nauəuə u mәtәni mәмә nımәfaki tәмәhro lanu mәtuәuin, kәni tәмәhro mın lanu nımәfaki tәmeviә. E nian әha, nәtәм Isrel tәpәt kәsotatıgıән e nıtәni Isrel, mәtәu kәutatıg e nıtәni mın iәtәм Rom tәtar-mәnig e lah. Aposıl mın ilah rәfın nәtәм Isrel. Nanusıән tәuvır әha kәmaupән kәni=pән kәм nәtәм Isrel mine Nanıhlua mın u kәutohtәu=pән nәfakiән rəha nәtәм Isrel. Kәni Pıtә mine Pol mine ilah mın nәuvein kınautos mınautuvән kәм Nanıhlua mın әnrapın mın. Tәмә iәрman tolkeikei mәмә otıtәu=pән nәfakiән rəha nәtәм Isrel, in okәkeikei kәhgi=pән kәni mıtәu=pән mın lou әlkәlәh mın tәpәt. Mәtәu Pol mine Pıtә rәueiu kınuәhrun mәмә nәmә iәtәmi tolkeikei mәмә otәhatәtә e İesu, kәni ko nıkin tәsәhtıән mәмә okәhgi=pән mine mıtәu=pән lou әlkәlәh mın әha. Nәtәм Isrel tәpәt nian kәmotәtәu nәtәligıән u, ilah kınotәmәki e Pol mine Pıtә mınautol nәrahıән kәм lau. Mәtәu ilau kәmuhalpın=pән nәghatıән rәhalah. Nian kәmotәlәs Pol mәhuvән e kot, nәtәmi asoli rəha Rom kәmәsoteruhıән mәмә in tәmol nati kәti tәrah. E naunun nauəuə u, Pol in tәtatıg әpәha e taun asoli u Rom, u iәtәmi asoli agın rəha Rom tәtatıg ikın. Kәni Pol tәмәtәni pәtigәm nanusıән tәuvır, iәtәmi tikә mәмә otәniәhu.

Uhgın tәmәni mәмә otahlıpa Narmın rәhan

1 Teofiləs, e rәhak nauəuə iәtәм iәmәtei әupән, iәmәtei nolıән mın rəha natımnati rәfın iәtәм İesu tәmol mine mәtәgәtun nәtәmimi lan. ¹² Nauəuə әha tәtәni pәtigәm nian İesu tәмәtuәuin rәhan uək mәtәuәrus Uhgın tәmos rәkis muvән e Negәu e Neai. Mәtәu әupән, nian tәmәsuvән әhanәhiән e Negәu e Neai, Narmın Rəha Uhgın tәmasıru lan mәмә otәgәtun rәhan mın aposıl ^{II} mın nati nak in tolkeikei mәмә okotol. ^{III3} E nian tәmәmiәgәh mın e nımisıән, nian tәpәt tәtuva o lah, kәni koteruh in e nian kәtiәh kәtiәh e nian fote, kәni matol әpu in kәм lah kәni mәgәtun ilah e nolıән mın tәpәt mәмә in tәmәmiәgәh pәhriән e nımisıән. Kәni e nian mın әha, tәмәtәgәtun ilah e Narmәnıgıән Rəha Uhgın. ^{IV}

I 1:1 Luk 1:3 II “Aposıl” in suah kәti iәtәм İesu Kristo tәmahlı=pән o nәni pәtigәmiән rәhan nәghatıән. Nian nәkotafın nәghatıән әha “aposıl” e nauəuə u, nıpәtin tәtәni mәмә nәtәmimi tuelәf rəha İesu u kәmәutalıuək ilah mın. Kәni e nauəuə u, Pol tәmәni mәмә in mın aposıl kәti rəha İesu, mәtәu in tәmәsaniән ilah nәtәmimi tuelәf mın әha. Nauəuə u, in tәtәghati tәpәt e aposıl mil, Pıtә mine Pol. III 1:2 Mak 16:19; Luk 24:49-51 IV 1:3 Luk 24:36-49; Uək 10:41

⁴ İesu tәмәtatıg әhanәh ilah mın ilah, kәni nian kәti, nian tәмәtauән ilah mın ilah, in tәmәni=pән nәghatıән kәti kәм lah mәмә, “İtәmah onәso-taupәniән mohiet u Jerusılәm. Onәkotәkeikei mәutatıg motәtәuәrus onәkotos Narmın Rəha Uhgın, u rәhak tatә tәmәni әskasik rәkis mәмә otәfән kәм tәmah, tәhmen lanu mәмә iәu iәmәni=pınә rәkis kәм tәmah. ^{V5} Әupән Jon tәmatol bәptais e nәtәmimi e nәhu, mәtәu otәsuvәhiән, Uhgın in otol bәptais e tәmah e Narmın Rәhan.” ^{VI}

Әpәha e Nıtәuәt Rəha Nıgi U Olıf, Uhgın tәmos İesu muvән e Negәu e Neai

⁶ E nian mın әha, aposıl mın kәmәutatıg ilah İesu, kәmotәtapuәh ohni mәмә, “?İәrmәnıg, rәueiu әha tınәuvır mәмә ik onәkol kitah nәtәм Isrel okotarmәnıg e nıtәni mın rәhatah, uә kәpә?” ^{VII}

⁷ Mәtәu İesu tәni=pән kәм lah mәмә, “E nian mın rəha natımnati mın әha, Tatә Uhgın tәmәhluaig e natımnati o tәmah, mәмә ko nәsotәhrunıән. In pısın әmә, tınıtәpın rәkis e rәhan nәsanәniән. ^{VIII8} Mәtәu

V 1:4 Luk 24:49; Jon 14:16-17; Uək 2:33 VI 1:5 Mat 3:11 VII 1:6 Luk 24:21 VIII 1:7 Mak 13:32

nian Narmin Raha Uhgin otuva mētig e tēmah, itēmah onēkotos nēsanēniēn. Kēni itēmah onēkotēkeikei mēhuvēn motēni pētīgēm rēhak nēghatiēn ēpēha Jerusilēm, mīne ikin mīn ēpēha Jutiē, mīne Šmeriē, kēni mīne ikin mīn rēfin e nītēnimtēni mīn.”^I

⁹ Nian tēmāni rēkis ēmē nēghatiēn ēha kēm lah, kēni Uhgin tos rēkis in mēri matuvēn e neai. Nian ilah kēmauteruh, kēni nēpuē kēti tuva mēuveg, kēni ilah kēsoteruhian mīn. ¹⁰ Nian kēmātēsāl pēri ēhanēh e neai mētēsāl lan, ēmeiko suah mil keiu kēmuēfēn napēn ruēn kēmiaiet=pa e nēlugin e lah. ¹¹ Kēni muēni=pēn kēm lah mēmē, “!Nētēm Kalēli! ?Tēhro nētēhtul u ikinu mētēsāl pēri lan ēpētū lan e nēpuē? Iesu ēha Uhgin tēmos rēkis o tēmah mos mēri matuvēn e neai, in otēmānitēlig pa mīn tēhmen=pēn ēmē lanēha, mā tētēri matuvēn.”^{II}

Aposil mīn

¹² Kēni aposil mīn kēmotsipēn e nītēuēt u kētēni mēmē, Nītēuēt Rēha Nigi U Olif, motohtēlig=pēn Jerusilēm sēniēmē isēu pik, iuākir ēmē. ^{III}¹³ Nian kēmohiet=pēn Jerusilēm, mēhuvēn=pēn imē e nēuan nimē kēti ēpēha ilis lan, ikin kēutātīg ikin. Aposil mīn ēha, nērgilāh u Pitē mīne Jon mīne Jemis mīne Antiru mīne Filip mīne Tomēs mīne Patolomiu mīne Matiu mīne Jemis nētī Alfias mīne Saimon Selot ^{IV} mīne Jutēs nētī Jemis. ^V¹⁴ Nētēmi mīn ēha mīne nīpētān mīn, mīne Meri u mēmē rēha Iesu, mīne notēha Iesu mīn, ilah kēutēhuvā pētī-pētī e nīkilāh kētiēh mētēfaki nian rēfin.

Iētēmi u otos nīmei Jutēs

¹⁵ Kēni nian kēti, nian nētēm kautēhatētē e Iesu kēmātēharēg, ilah tēpēt, tēhmen e uan-hanrit-tuēnti ilah rēfin. Kēni Pitē tēmēhtul mētēghati kēm lah mēmē, ¹⁶ “Piak mīn mīne nēuvinik mīn. Nuvēh aupēn Narmin Raha Uhgin tēmēfēn nēghatiēn kēti kēm Kig Tēfit, kēni Kig Tēfit tēni pētīgēm. Tēmāni mēmē suah kēti otegēhan e Iesu kēm nētēmimi, kēni ilah okotaskēlim motohamu. Nēghatiēn rēha Nauēuē Rēha Uhgin otēkeikei muva mol nīpēhriēniēn lan, kēni rēueiu nēghatiēn o suah u tīnuva mol nīpēhriēniēn rēkis lan. Suah u in Jutēs. ^{VI}¹⁷ Jutēs, in rēhan ēha ikin uāk mēmē otasiru e tah, in kitah ēmē.”

¹⁸ (Jutēs u inu tēmos nēhmtī nīftēni kēti e mēni u tēmos e noliēn tērah iētēm in tēmol. E nīftēni ēha, tēmēmei morin kēni nērfīn tēhapu nisigan tiet. ^{VII}¹⁹ Kēni nētēm Jerusilēm kēmōtētēu nēghatiēn ēha, kēni ilah kotauin e nīftēni ēha e nēghatiēn ēha ikin mēmē, “Akeltama,” nīpētīn u mēmē Nīftēni E Nirē.)

²⁰ Kēni Pitē tēmāni mēmē, “Natimnati iētēm Jutēs tēmol tēmuva mol nīpēhriēniēn lan mētēu-inu e Nauēuē Rēha Nēpuēn Mīn, nēghatiēn kēti tētēni mēmē,

‘Tēuvir mēmē rēhan nimē tētēhtul ēpnāpīn ēmē, pēh iētēmi kēti otēsatiēniēn ikin.’^{VIII IX}

“Kēni nēghatiēn kēti mīn tētēni lanu mēmē, ‘Tēuvir mēmē iētēmi pisin kēti mīn otuva mos nīmei.’

²¹ “Kēni tol lanēha, iētēmi kēti otēkeikei mos nīmei Jutēs mētēni pētīgēm kēm nētēmimi itēmah mīn, mēmē Iērmānīg Iesu tēmēmīēgēh mīn e nīmisiēn. Suah u, in suah kēti iētēm itēmah mīn iēmāutan aupēn e nian mīn u iētēm Iērmānīg Iesu tēmētāliuāk lan. Suah u in suah kēti iētēm tēmētātīg nian Jon tēmētēni pētīgēm nēghatiēn rēha noliēn bēptais e tēmi, muva mētēuarus=pēn nian Uhgin tēmos rēkis Iesu o tah mos mēri muvēn e Negēu e Neai.”^X

²³ Kēni ilah kēmōtēni nērgi iētēmi keiu, kēti nērgin u Josip u nian nēuvein kētāuin lan mēmē Pasapēs Jastēs, kēni kēti mīn, nērgin u Matīēs. ²⁴ Kēni ilah kēmōtēfaki mētēni mēmē, “Iērmānīg ik nēkēhrun nīki nētēmimi rēfin. Ik ēgētun e tēmah mēmē suah mil u, in pēhruvēn u ik nīnītēpīn rēkis ²⁵ mēmē otaskēlim uāk u rēha aposil iētēm Jutēs tēmēpēh mēmē otuvēn e suaru iētēm tērah, iman ēhruahru ikin.” ²⁶ Nian ilah kēmōtēfaki rēkis, ilah kēmōturin kēpiel nēuvein, kotēhmen e tais, mēmē otēgētun mēmē pēh otos uāk ēha, kēni kēpiel mīn kēmōtēgētun nērgi Matīēs. Kēni ilah kotēfēn Matīēs mēmē in aposil kēti, kēni rēueiu tīnol mīn tuēlēf aposil ilah rēfin.

Narmin Raha Uhgin tēmuva e nēmīēgēhīēn rēhalah

² E nian rēha Pentekos, ^{XI} lafet kēti rēha nētēm Isrel, nētēm u kēutēhatētē e Iesu kēmēhuvā kētiēh.

^{XII} Kēni rēueiu agin mīn, kēmōtētēu nati kēti tēm-sipēri e neai tēhmen e nīmētāgi asoli kēti tētērkērik, kēni nati kēha kēmōtētēu tēmuva mēri rēfin e nīpēgnēua nimē ēha kēutēharēg ikin. ³ Kēni ilah kēmōteruh nati kēti tēhmen e nēmnamī nīgēm tatuēu. Kēni nēmnamī nīgēm mīn ēha, kēmōtiuvig motān-ēhmen nētēmimi rēfin nētēm kēutēharēg ēha imē.

^{XIII}⁴ Kēni ilah rēfin, Narmin Raha Uhgin tēmuva mēri-aūēh mētātīg e lah, kēni mēfēn nēsanēniēn kēm lah, mol ilah kīnētēghati e nēghatiēn iki pisin mīn. ^{XIV}

⁵ Kēni nētēmimi mīn nēuvein ēha ikinu, nētēm Isrel nētēm kēutēfaki kēm Uhgin. Aupēn, ilah kēmēhuvēn e nītēni pisin pisin mīn mētātīg ikin, kēni rēueiu kotēhtēlig=pa mētātīg Jerusilēm mēmē okotol lafet rēha Pasova. ⁶ Nian ilah kēmōtētēu nēghatiēn mīn ēha, nētēmimi mīn tēpēt kēmēhuvā. Kēni ilah kēmōtauit pik mētēu-inu kēmōtētēu nēghatiēn mīn rēhalah nētēmimi mīn ēha kēutēni. ⁷ Kēmōtauit pik agin kēni mētēni mēmē, “!Ei! ?Nētēm Kalēli mīn ēmē ēha kēutēghati, uē kēpē? ⁸ ?Tēhro ēpēha kitah rēfin kēutētēu rēhatah nēghatiēn mīn ilah kēutēni? ⁹ Kitah u nētēmimi iki pisin pisin mīn tēpēt. Ikin u nētēm Patīa u ikin, mīne nētēm Metīa, mīne nētēm Elam, mīne

^{VIII} Nīpētī nēghatiēn u mēmē, “pēh otimis.”^{IX} ^{1:20} Sam 69:25; 109:8 ^X ^{1:21-22} Mak 1:9; 16:19; Jon 15:27 ^{XI} Pentekos — Afīn-to e tiksināri. ^{XII} ^{2:1} Lev 23:15-21; ^{Dut} 16:9-11 ^{XIII} ^{2:3} Mat 3:11 ^{XIV} ^{2:4} Mak 16:17; ^{Uāk} 4:31; 10:44-46; 19:6

^I ^{1:8} Mat 28:19; ^{Luk} 24:48 ^{II} ^{1:11} Mat 26:64; ^{Luk} 21:27 ^{III} ^{1:12} ^{Luk} 24:50-53 ^{IV} ^{Eruh-to futnot e} ^{Mat} 10:4 ^V ^{1:13} ^{Mat} 10:2-4 ^{VI} ^{1:16} ^{Sam} 41:9 ^{VII} ^{1:18} ^{Mat} 27:3-8

nātəm Mesopotemiā, mīne nātəm Jutiā, mīne nātəm Kapatosiā, mīne nātəm Pontās, mīne nātəm Esīā, mīne nātəm Fritiā, mīne nātəm Pamfiliā, mīne nātəm Ijip, mīne nātəm Lipiā e nīkalin=pən əha Saerin ikin, mīne nātəm Rom, nātəm Isrel əhruahru, mīne Nanihluā^I mīn mātəu kitah kəutəfaki kəm Uhgīn, mīne nātəm Krit, mīne nātəm Arepiā. Mātəu kitah rəfin kəmotətəu ilah kəutəghati e nəghatiən iki pisin pisin mīn rəhatah, məutəni pətīgəm nati asoli mīn iətəm Uhgīn təmōl.”¹² Narmīlah tēmiuvig pik, kəni kəmotətəpuəh o lah mīn məmā, “!Eil! ?Nak u tol lanu?”

¹³ Mātəu nəuvein kəmotāləh əuvsan e lah, məutəni məmā, “Nati kəutapis əpəha.”

Pitə təmuhamteipən nīpətī nati əha

¹⁴ Kəni Pitə təməhtul ilah lepīn aposil mīn, məghati əfəmāh mənī=pən kəm nətəmimi məmā, “Nətəmimak mīn nātəm Isrel, mīne nātəm iki pisin pisin mīn u nəutətiğ Jerusiləm, otətəliğ vivi-to lak, pəh iəkuhamtei=pinā nīpətī nati əha kəm təmāh.”¹⁵ Itəmāh nəutəni məmā nətəmi mīn u kəutapis. Mātəu kəpə, kəsotapisən. Nain klok əmə əha rəueiu ləplapīn. ?Kəni ilah kotəhra motapis?^{II}

¹⁶ “Mātəu mə tol lanu lan. Iəni rəha Uhgīn aupən, nərgīn u Joel, təmāni rəkis nati u itəmāh nəuteruh. In təmāni məmā,

¹⁷ ‘Uhgīn təmāni məmā,

“E naunun nian mīn, iəkəfən rəhak Narmīn kəm nətəmimi rəfin. Ilah rəfin okotos nəsanəniən lan. Nenətītəmāh mīn, nəman mīne nīpətan, ilah okotəni pətīgəm nəghatiən mīn rəhak iətəm iəu iəkəfən kəm lah. Nətəm aluə mīn rəhatəmāh, Uhgīn otəfən nati kəti təhmen e nəməhlairiən kəm lah. Kəni nauəhli mīn rəhatəmāh okotəməhlair e nəməhlairiən pisin pisin mīn.

¹⁸ Səniəmā nətəmi asoli mīn əmə, mātəu nəman mīne nīpətan ilah nolūək mīn əmə rəhak, kəni iəkəfən Narmīn rəhak kəm lah e nian mīn əha. Kəni ilah okotəni pətīgəm nəghatiən mīn rəhak iətəm iəkəfən kəm lah.

¹⁹ Oiəkōl nati apispis mīn əpəha e neai, mīne nəmtətīən pisin pisin mīn e nītəni mīn. Onəkoteruh nīrā mīne nīgəm mīne nəhniğəm okotəri motol nəpuə lan.²⁰ Mitigar otaupən mapinəpu lan, kəni məuiğ otasiə təhmen e nīrā.^{III} Kəni ko uərisiğ, Nian asoli agīn rəha Iərmənīğ otuva.

²¹ E nian əha, nətəmimi rəfin nətəm okotauin e Nərgək, iəu oiəkōsmiəğəh ilah.”^{IV}

²² “Nətəm Isrel, itəmāh otətəliğ e nəghatiən u. Itəmāh nəkotəhrun vivi nati apispis mīn, mīne nəmtətīən pisin pisin mīn iətəm Iesu iətəm Nasərit təmōl e nəsanəniən rəha Uhgīn, u itəmāh nəmoteruh. Natimnati mīn əha tətəgətun məmā Uhgīn in pisin

I Nanihluā, Ianihluā — Afin-to e tiksīnəri. II Nətəmi mīn əha kəsotəmniən wain ləplapīn, kəni iətəmi tikə mə tapis ləplapīn. III Iəni mīn rəha Uhgīn kəutəni nəghatiən mīn lanəha e natimnati əskasik mīn otəpanuva e Naunun Nian. IV 2:21 Joel 2:28-32

əmə təmāhli=pa Iesu tuva.²³ E nəlpəkəuiən rəha Uhgīn u in təmōl rəkis mələhu aupən, in təməfiən suah u e nəhlmitəmāh. Kəni itəmāh nəmotuhamu in e nian nəmotəgəhan=pən lan tuvən e nəhlmi nətəm kəsotəfakiən. Kəmotuh u, kəmotətu-pəri e nigi kəməluu kəni timis.

²⁴ “Mātəu Uhgīn təmitis Iesu e nəhməiən rəha nīmisiən, kəni mol in təmīəgəh mīn e nīmisiən, mətəu-inu nīmisiən, rəhan nəsanəniən tikə o naskəlīmiən in.²⁵ Tefit təmāni lanəha e Iesu aupən məmā,

‘Nian rəfin iəkəhrun məmā Iərmənīğ tətətiğ itimlau mīn. Ko iəsəginīən mətəu-inu tətətiğ e nīkalik itimlau mīn.²⁶ Kəni tol lanəha, iəu nīkik tətəgiən pik, mətəni-vivi ik e nohlik. Kəni nīkik təməlinu mətəu iəkəhrun məmā Uhgīn otōsmiəgəh nīpətīk.²⁷ Kəni ko nəsəpəhiən narmək otətətiğ ima nətəm kəmoħmīs ikin. Kəni ko nəsəgəhan mīniən nīpətī rəham Iətəmimi Əhruahru məmā otəmniət.²⁸ Ik nəməgətun rəkis suaru rəha nəmiəgəhiən kəm iəu, kəni ik onəkōl iəu nīkik tətəgiən pik nian iətətiğ kilau mīn ik.’ Inu nəghatiən Tefit təmāni e Iesu aupən.^V

²⁹ “Piak mīn. Iəkōlkeiki məmā iəkəni nati əhruahru kəm təmāh. Iauəhli u kəha rəhatah aupən, Kig Tefit, in təmimīs rəkis, kəni kəmitənim, kəni rəhan suvət tətətiğ imatah ikin mətəuarus=pa u rəueiu.^{VI30} Mətəu in iəni kəti rəha Uhgīn, kəni in təhrun məmā Uhgīn təmos nonauvil kəti kəm in mənīəkis nəghatiən kəti kəm in məmā iətəmi kəti e nira rəhan otuərisiğ lan otəkeiki mol Kig.^{VII31} Kig təmafū məmā nati u otəkeiki muva mol nīpəhrīniən lan. Kəni in təmāni məmā Kristo əha, iətəm Uhgīn təmāni məmā otahli=pa, Uhgīn otol təmīəgəh mīn e nīmisiən, kəni otəsəpəhiən narmīn tətətiğ ima nətəm kəmoħmīs ikin, kəni nīpətīn ko təsəmnətiən.^{VIII32} Kəni nəghatiən u tətəghati e Iesu u Uhgīn təmōl rəkis təmīəgəh mīn e nīmisiən. !Kəni itīmāh iəmotēh e nəhmtītīmāh!³³ Iesu, rəhan tatə təmos in məri muvən e nīkalīn maru ikin, imə nisiāiən mīne nəsanəniən. Kəni təhmen=pən əmə məmā Uhgīn təmāni rəkis lan aupən, in təməfən Narmīn rəhan kəm Iesu məmā Iesu otəfən kəm rəhan mīn. Kəni natimnati mīn u, nəuteruh, mətətəu, Narmīn Rəha Uhgīn tatol.^{IX34} Kig Tefit təməsuvəniən e Nəgəu e Neai təhmen e Iesu. Kəni Tefit təməsəghati aruiən lan nian in təmāni nəghatiən mīn əha məmā,

‘Iərmənīğ. Ik Iərmənīğ rəhak. Uhgīn Iərmənīğ təni kəm ik məmā, “Əharəg e nīkalik maru, ikin imə nisiāiən mīne nəsanəniən, mətəhtahniin.³⁵ Oiəkōl rəham mīn tikimīr mīn məmā okotəhmen e nīməulul iətəm nateviğ-ərain e niftəni, kəni ik onəkərmənīğ e lah.”^X
³⁶ Pəh nətəm Isrel rəfin kotəkeiki motəhrun vivi məmā Iesu əha iətəm itəmāh nəmotətu-pəri e nigi kəməluu, inəha, Uhgīn təmōl məmā in Iərmənīğ mīne Kristo — u iətəm Uhgīn təmāni məmā otahli=pa.”
XI

V 2:28 Sam 16:8-11 VI 2:29 1King 2:10 VII 2:30 2Saml 7:12; Sam 89:3-4; 132:11 VIII 2:31 Sam 16:10 IX 2:33 Uək 5:32; 7:55-56 X 2:35 Sam 110:1 XI 2:36 Uək 5:30-31

Nätämimi tepät kəmotəni nīpəhrīənīən e Iesu

37 Nəghatīən u rəha Pitə təkək pəhrīən nīkilah kəni nīkilah tərəou. Kəni kəmotətapuəh o Pitə mīne aposil mīn rəfin məmə, "Piatimah mīn. ?Oiakotəhro lanu?"

38 Kəni Pitə təmāni=pən kəm lah məmə, "Onəkotəkeikei motəuhlin nətəligiən rəhatəmāh, kəni kol bəptais e təmāh rəfin kətiəh kətiəh e nərgi Iesu Kristo, məmə Uhgīn otafəl rəkis nolīən tərāh mīn rəhatəmāh. Kəni Uhgīn otəfinə Narmin u kəm təmāh, 39 mətəu Uhgīn təmāni rəkis nəghatīən u o təmāh, mīne nenətītəmāh mīn, mīne namipītəmāh mīn iətəm okəpanəhuva. Nəniəskasikīən u tətətig o nətəmimi rəfin mīn u iətəm Iərməniḡ Uhgīn rəhatah tətəuin e lah." I

40 Kəni Pitə təmāni nəghatīən təuvir tepət məmə otīuvi=pa ilah kəhuva, kəni mətəni kəm lah məmə, "O nəkohiet rəkis e nətəmi mīn u, nəpiəh mīne u nətəm kotərah məmə, Uhgīn otəsoliən nalpīniən kəm təmāh mīn ilah." 41 Kəni ilah tepət u kəmotətəu nəghatīən rəha Pitə kəmotəni nīpəhrīənīən lan, kəni kəmol bəptais e lah. E nian əha, nətəmimi tepət təhmen e tri-tausin kəməhuva məhuərisig e lah u kəutəhatətə e Iesu. II

Naliuəkīən rəha nətəmi mīn u kəmautəni nīpəhrīənīən e Iesu

42 Nian rəfin nətəmimi mīn u kəutəni nīpəhrīənīən e Iesu, kəutətəlig e nəghatīən iətəm aposil mīn kəutəḡtun ilah lan. E naliuəkīən rəhalah kəməhuva kətiəh, e nauəniən mīne Nauəniən Rəha Nəmtətīən Rəha Iesu, III mīne nəfakīən. Kəni nian rəfin nīkilah tətəskasik məmə okotəkeikei mautol nati əha. IV43 Aposil mīn kəmautol nati apispis mīne nəmtətīən pisin pisin mīn e nəsanəniən rəha Uhgīn. Kəni nətəmimi narmilāh tatiuvig pik ohni.

44 Nətəmimi mīn u kəutəhatətə e Iesu, nian rəfin kəutəhuva kətiəh məutəfən rəhalah mīn natimnati kəm lah mīn; V45 kəmə iətəmi kəti rəhan nati kəti tikə, kəni kəti təfən rəhan natimnati mos mənī lan, kəni məuəri mətuati kəni masiru lan. 46 Nian rəfin kəutəhuven məutəfaki pəti e Nimə Rəha Uhgīn. VI Kəni kəmautəhuvən e nimə pisin pisin mīn məutəuəri nauəniən niḡlah e nagīəniən mīne nīkilah pəhrīən, kəni kəməutəuən mīn e Nauəniən Rəha Nəmtətīən Rəha Iesu. 47 Kəni nian rəfin kəutəni-vivi Uhgīn, kəni nətəmimi kəutəni-vivi ilah o rəhalah nolīən. Kəni nian rəfin Iərməniḡ tatosmiḡəh nətəmimi, kəni ilah kəməutəhuva kətiəh ilah nətəm kəutəhatətə e Iesu. VII

Uhgīn təmol nati apispis e iətəmi u nəhlkin tərāh

3 Nian kəti e tri klok ləhnaiuv, nian rəha nəfakīən, Pitə mīne Jon kəmuəliuək mətīən e Nimə Rəha

I 2:39 Aes 57:19 II 2:41 Uək 2:47; 4:4 III Nauəniən Rəha Nəmtətīən Rəha Iesu — Afīn-to e tiksīnəri. IV 2:42 Uək 20:7V 2:44 Uək 4:32-35 VI Nimə Rəha Uhgīn — ikin nətəm Isrel kəutəhuva məutəfaki ikin kəm Uhgīn. VII 2:47 Uək 6:7; 11:21

Uhgīn. 2 Suah kəti iətəm təsaliuəkīən e nian təmair mətəuərus=pa nian əha, kəmələs kəhuva kaharu e namtīhluə e Nimə Rəha Uhgīn u kətəni məmə Namtīhluə Təuvir. Nian rəfin tətəsīə e mənī o nətəmimi kəutəhuvən imə. 3 Nian təmərūh Pitə mīne Jon kinətīən məmə okia imə, in təmətapuəh o lau məmə okuəfən mənī kəti kəm in. 4 Kəni Pitə mīne Jon nəhmtīlau təməhtul lan. Kəni Pitə tənī məmə, "Əsal=pa meh itīmlau." VIII5 Kəni təməsəl=pən meruh ilau, nīkin təhti məmə otos mənī kəti o lau.

6 Mətəu Pitə təmāni=pən kəm in məmə, "Rəhak mənī tikə agin. Mətəu nati iətəm iəu iətos, iəkəfinə kəm ik. !E nərgi Iesu Kristo iətəm Nasərit, iətəni=pīnə kəm ik, əhtul maliuək!" IX7 Kəni in təmāsiru lan, mos nəhlmīn maru miuvi-pəri məmə otəhtul. Kəni əmeiko rəuei agin mīn nəhlkin mil kəmuəhruahru. 8 Əmeiko təmətu-pəri məhtul mīnətaliuək, mətitəu=pən ilau mīhluven e Nimə Rəha Uhgīn, kəni mīnətaliuək matiuvig-iu-vig-pəri mətəni-vivi Uhgīn. 9 Kəni nətəmimi rəfin kəmoteruh in tətaliuək mətəni-vivi Uhgīn. 10 Ilah kinotəhrun məmə suah əpələ inəha u iətəm tətəsīə o mənī nian rəfin e namtīhluə rəha Nimə Rəha Uhgīn, kəni kəmotəuit pik, narmilāh təmiuvig o suah kəha mətəu-inu nəhlkin tinəuvir.

Pitə təməḡhati kəm nətəmimi əpəha e Nimə Rəha Uhgīn

11 Nian təmətəhkul=pən e Pitə mīne Jon, nətəmimi rəfin narmilāh təmiuvig ohni, kotaiu məhuva məmə okotafu e lahal əha nəuətīn kəti e Nimə Rəha Uhgīn u kətəni məmə Fərantə rəha Kig Solomən. X

12 Nian Pitə təmərūh ilah, kəni tənī=pən kəm lah məmə, "Nətəm Isrel. ?Təhro narmitəmāh tatiuvig pik o nati apispis u? ?Nauteruh itīmahal nīkitəmāh təhti məmə itīmlau iətəmi asim mil keiu iəmol vi suah u e nəsanəniən əmə rəhatīmlau? !Kəpə! 13 Nati apispis u iətəm nəmoteruh, Uhgīn rəha Epraham, mīne Aisək, mīne Jekəp, mīne tīpītah mīn rəfin, in təməfəri nərgi rəhan ioluək lan, Iesu. Inu iətəmi kətiəh əmə Iesu u nəmotəfən məmə otuvən o nətəmi asoli rəha kəpmən məmə ilah okotuhamu, kəni nati əpnəpīn Pailət təmāni rəkis məmə okəsuhamuiən okəhlman lan, mətəu itəmāh nəmotəni=pən kəm Pailət məmə kəpə, kəni motəpəh in. XI14 Itəmāh nəmotəpəh Iesu u in iol əhruahru mīne iətəm təuvir e nəhmti Uhgīn, kəni nəmotətapuəh o Pailət məmə otəhlman e suah kəha iohamu itəmi. 15 Kəni e nolīən əha, itəmāh nəmotuhamu Iesu, iətəm nəmiḡəḡhīən rəfin tatsipən ohni. Mətəu Uhgīn təmol təmiḡəḡh mīn e nīmisiən. Kəni itīmah iəmoteruh e nəhmtitīmāh məmə nīpəhrīən.

16 "Suah u iətəmi itəmāh nauteruh motəhrun, in təməsənən əmə mətəu-inu itīmah iəutəhatətə e Iesu mīne nəsanəniən rəhan. In nəsanəniən rəha Iesu mīne

VIII 3:4 Uək 14:9 IX 3:6 Uək 4:10; 16:18 X Fərantə rəha Kig Solomən — ikin kəti imə e Nimə Rəha Uhgīn. Ikin əha inəha, nian rəfin nətəmi asoli rəha Isrel kəutəḡhati e Lou rəha Uhgīn XI 3:13 Eks 3:6, 15; Luk 23:13-25; Uək 2:23

nəghatətiən iətəm tāməfa kəm timah təmōl vi suah u, kəni itəmāh rəfin nəmoteruh.

¹⁷ “Piak min. Iəu iəkəhrun mēmə nati u nəmōtol e Iesu itəmāh rəhatəmāh nətəmi asoli min, itəmāh rəfin nəmōtol mətəu-inu nəsotəhruniən mēmə Iesu in pəh. ¹⁸ Mətəu suaru u inu rəha Uhgīn o nolien rəhan nəghatiən u in təmāni aupən, tinuva minol nīpəhriənien lan. E nəghatiən rəha iəni min rəhan, in təmāni rəkis mēmə rəhan Kristo iətəm təmāni rəkis aupən mēmə otahli=pa, in otəkeikei mətəu nahmāien e nīpətin.

¹⁹ “Intəh, rəueiu əha, onəkotəkeikei motəuhlin itəmāh e rəhatəmāh nolien tərāh min, kəni motəhtəlīg=pa o Uhgīn mēmə in otəfəl rəhatəmāh nolien tərāh min, kəni mēmə Iərmənīg Uhgīn otəfīnə nəmeigien mine nəsənənien vi e nəmiəgəhien rəhatəmāh, ²⁰ kəni mēmə in otahli=pa Kristo tītəlīg=pa min, iətəmi iətəm Uhgīn təmāni rəkis aupən. Kristo u iətəghati lan, in Iesu. ²¹ Mətəu Iesu otatīg pīpim e Negəu e Neai mətəuarus Uhgīn otol vi min natimnati rəfin təhmen=pən e itəmi Uhgīn təmāni əskasik kəm təmāh, iətəm rəhan min iəni min aupən agin kəmotəni pətīgəm.

²² “Kəni iəni asoli Mosis təmāni pətīgəm mēmə, ‘Iərmənīg Uhgīn otəfəri iəni kəti min e təmāh təhmen lak. Onəkotəkeikei mətətəlīg e natimnati min rəfin in otəni kəm təmāh mautol nəuiān. ²³ Nətəmi min u okotəhti nəuia iəni əha, Uhgīn otos rəkis ilah o rəhan min nətəmimi kəni ilah okohmis.’ ²⁴ Kəni iəni min rəfin kəmotəni əmə nəghatiən kətīah, təmətəuūin e iəni u Samuel, muva mətəuarus=pa u rəueiu, kəutəni əhanəh nian əha u rəueiu.

²⁵ “Nəniəskasikien u iətəm Uhgīn təmāni=pən kəm rəhan iəni min aupən, in rəhatəmāh. Kəni nəniəskasikien rəha nasiruiən iətəm Uhgīn təmāni kəm tīpitəmāh min aupən, in rəhatəmāh min, mətəu-inu Uhgīn təmāni=pən kəm Epraham mēmə, ‘Oiəkol təuvir kəm nətəmimi rəfin e niftəni, kəni nati kəti iətəm mīpim Iosmiəgəh otol, otəfən nəuvirien əha kəm nətəmimi ərəfin.’ ²⁶ Nian Uhgīn təməfəri rəhan ioluək u Iesu Iosmiəgəh, təmaupən mahli=pinə kəm təmāh mēmə in otəuhlin itəmāh e rəhatəmāh nolien tərāh min, kəni e nolien əha, in otol təuvir kəm təmāh.” ^V

⁴ Nian Pitə mine Jon kəmətəuəghati əhanəh kəm nətəmimi, kəni pris min, mine iətəmi tətərmənīg e soldīə min u kəutəsəl o Nīmə Rəha Uhgīn, mine Satusi min, ^{VI} kəməhietīgəm=pa. ² Nīkilah təmāhmə pīk mətəu-inu ilau kətuəgətun nətəmimi mēmə Iesu təmimis kəni məmiəgəh min. Kəni inu təmōl suaru mēmə nətəmi min u kəməhmis, Uhgīn otosmiəgəh min ilah. ³ Kəni kəmotəskəlīm ilau, motləfən əmə ilau e kaləpus mətəu tinapinəpu rəkis, mēmə ilau okuəməhli ikin lapin, kəni olauig lan kəmanuəhtul e kot. ^{VII} ⁴ Mətəu nətəmimi min tepət nian kəmotətəu

I 3:17 Luk 23:34; 1Tim 1:13 II 3:19 Uək 2:38 III 3:23 Dut 18:15,18-19 IV 3:25 Jen 22:18 V 3:26 Uək 13:46 VI Eruh nəghatiən min əha e tiksīnəri: pris min, mine soldīə min u kəutəsəl o Nīmə Rəha Uhgīn, mine Satusi. VII Okuəməhli ikin

nəghatiən kəmuəni kəmotəni nīpəhriənien lan. Kəni nətəmimi rəfin u kəmotəni nīpəhriənien e Iesu, nəman əmə ilah iuəkir təhmen e faif-tausin. ^{VIII}

Pitə mine Jon kəmuəhtul e nəhmti kaunsil

⁵ Kəməni lauig lan, pris min nəuvein, mine nətəmi asoli rəha Isrel min, mine nəgətun min rəha Lou rəha Mosis, ^{IX} kəmotuhapumin ilah min əpəha Jerusiləm. ⁶ Kəmotəharəg ilah Anəs u pris asoli agin, mine Kaiəfəs, mine Jon, mine Aleksantə, mine nətəmimi min nəuvein e nəhlin rəha suah u pris asoli agin, kəmotəharəg e kaunsil. ⁷ Motəni Pitə mine Jon kian muəhtul aupən e lah, kəni kotətapuəh o lau mēmə, “?Pəh təməfīnə nepətiən kəm təlau megəhan e təlau mēmə natuol nati u, uə nəmuol e nərgi pəh?”

⁸ Kəni Narmīn Rəha Uhgīn təməriəuəh e nīki Pitə, kəni Pitə tənī=pən kəm lah mēmə, “Itəmāh u nətəmi nəutərmənīg e nətəm Isrel, mine nətəmi asoli min. ⁹ Itəmāh nəutəsəl lan=pa o timlau mēmə suah u iətəm nəhlikin təmərəh təmos iə nəuvirien, uə itimlau iəmuəhro lanu muol vivi nəhlikin. ¹⁰ Itəmāh rəfin u ikinu mine nətəm Isrel min rəfin, onəkotəkeikei motəhrun mēmə suah u iətəm nəhlikin tinəuvir rəkis tətəhtul aupən e təmāh e nəsənənien əmə e nərgi Iesu Kristo, iətəm Nasərit. Suah kəha inəha, itəmāh nətətu-pəri e nigī kəməluau, in təmimis. Mətəu Uhgīn təmōl təmiəgəh min. ^{XI} Suah kəha inəha, iətəm Nauəuə Rəha Uhgīn təmāni lan mēmə,

‘Kəpiel u iətəm itəmāh nətəmimi rəha nolien nīmə, nəkotəni mēmə tərāh kəni motəraki lan, mətəu rəueiu in tinuva kəpiel təuvir agin iətəm nīmə təhtul-pəri lan.’ ^{XI}

¹² Suah kətīah əmə təhrun nosmiəgəhien nətəmimi, Iesu pisin əmə, kəni iətəmimi kəti min tikə agin e niftəni təhrun nosmiəgəhien nətəmimi.” ^{XII}

¹³ Nətəmi asoli rəha kaunsil kəmotəuit pīk nian kəmoteruh mēmə kəsūəginien e lah, nati əpnəpin kəsūolien skul, ilau iətəmimi mil əmə. Kəmotəhrun əhrū-əhrū mēmə suah mil əha ilah pəhriən Iesu kəməutali-ūək məutan. ¹⁴ Kəni kinotəruru nuhalpinien nəghatiən rəhalau mətəu-inu suah u nəhlikin tinəuvir rəkis ilahal min ilau.

¹⁵ Kəni kəmotəni=pən kəm ləhal mēmə okīhliet mīh-luvən ihluə pəh ilah əmə kotəghati pīpim. ¹⁶ Kəni ilah kəmotətapuəh o lah min mēmə, “?Okotəhro e suah mil əha? Nətəmimi rəfin u Jerusiləm kinotəhrun rəkis mēmə nati apispis u kəmuol e suah u, in iahgin pīk, ko kəsəniəpinien lan. ¹⁷ Mətəu pəh kotəniəhu əskasik ilau mēmə okəsūəni pətīgəm minien nərgi Iesu kəm nətəmimi, kəni nəghatiən e nati apispis əha otəsiet minien nətəmimi kotətəu.”

muətəuarus=pən olauig mətəu inu Lou təmāni mēmə suah kəti təsuvənien e kot lapin. VIII 4:4 Uək 2:41 IX “Lou rəha Mosis” — lou min iətəm Uhgīn təməfən kəm Mosis əpəha e nītəuət Sainai X 4:10 Uək 3:6,13-16 XI 4:11 Sam 118:22 XII 4:12 Mat 1:21

Kaunsil tãmegãhan e lau mãmã okiaiet

¹⁸ Kãni kãmotauin e lahal kihluva imã, kãni motãni=pãn kãm Pitã mine Jon mãmã okãsuãni pãtigãm minian nãrgi Iesu, kãni mãsuãgãtun minian nãtãmimi lan. ^I

¹⁹ Mãtãu ilau kãmũãni=pãn kãm lah mãmã, "Itãmãh ãmã otakil mãmã tãhruahru e nãhmti Uhgìn mãmã iãkuol nãuiatãmãh uã nãuia Uhgìn. ^{II}²⁰ Mãtãu itimlau ko iãsuakimian nohliãmãlau. Oãkuãkeiki muãni pãtigãm nati itimlau iãmueruh e nãhmtitimlau kãni muãtãu e nipãgtãlgitimlau."

²¹ Kãni kaunsil tãmãni=pãn min kãm Pitã mine Jon mãmã ilah okotol nalpiniãn kãti kãm lau nãmã ilau okãtuãkeiki mãtuãni pãtigãm Iesu kãm nãtãmimi, kãni motãhli pãtigãm ilau. Kãmotãhli pãtigãm ilau mãtãu-inu kinõtãruru mãmã okotoh ãhro ilau. Kãmotãhru nãmã nãtãmimi nikilah otãhmã nãmã ilah okotol nalpiniãn kãm lau, mãtãu-inu nãtãmimi rãfin kinãutãni-vivi Uhgìn o nati apispis u Uhgìn tãmol e iãtãm u. ²² Kãni suah u, nãhlikin tãmãpaiu nian tãmair mãtãuãrus=pa ãha rãueiu, kãni rãhan nu tapirãkis fote.

Nãfãkian rãha nãtãm kãmotãhatãtã e Iesu

²³ Nian nãtãmi asoli rãha kaunsil kãmotegãhan e Pitã mine Jon mãmã okãtãni, kãmiaiet uãhai ãmã mian ãpãha nãtãm kãutãhatãtã e Iesu kãutãtig ikin, kãni muãni pãtigãm rãfin nãghatian iãtãm pris asoli min mine nãtãmi asoli rãha kaunsil kãmotãni=pãn kãm lau.

²⁴ Nian kãmotãtãu nãghatian ãha, ilah rãfin kãmãhuva kãtiãh motãfãki=pãn kãm Uhgìn, mãutãni mãmã, "Iãrmãniãg Uhgìn Asoli, ik nãmol neai, mine niftãni, mine nitãhi, mine natimnati ãrãfin e lah. ^{III}²⁵ Ik nãmãghati e nãsanãniãn rãha Narmin rãham kãm tipitãmãh u aupãn Kig Tefit, u in rãham ioluãk, kãni in tãmãni pãtigãm rãham nãghatian mãmã,

?Tãhro nãtãmimi e nitãni pisin pisin min nikilah tãtãhmã pik lanãha?

Tãhro ilah nikilah tãtãhti mãmã okotol nãrahian min ãha. Ko kotal pau ko kãsotolian nati kãti.

²⁶ Nãtãm kãutãrmãniãg e nitãni min, kãmotol ãpenãpenã o nãluãginiãn,

kãni nãtãmi asoli min kãutãhuva pãti-pãti, mãmã kotãluãgin ilah Iãrmãniãg Uhgìn mine Iosmiãgãh iãtãm in tãmãni rãkis. ^{IV}

²⁷ "Iãrmãniãg Uhgìn, in nipãhriãniãn nãghatian iãtãm Kig Tefit tãmãni, tinuva miniet=pa, mãtãu-inu Kig Herot Antipas, mine Pontias Pailãt, mine nãtãm Isrel, mine Nanihluã min, ilah rãfin kãmãhuva kãtiãh u ikinu lahuãnu Jerusilãm, mãutãtei nãghatian ekãu-ekãu mãmã okotuhãmu Iesu, u in rãham ioluãk ãhruahru u ik nãmãtãpãn. ^V²⁸ Mãtãu natimnati rãfin iãtãm kãmãu-

I 4:18 Uak 5:28 II 4:19 Uak 5:29 III 4:24 Eks 20:11; Neh 9:6; Sam 146:6 IV 4:26 Sam 2:1-2 V 4:27 Mat 27:1-2; Luk 23:7-11; Uak 3:13

tol tãmãtãu=pãn ãmã rãham nãghatian iãtãm ik nãmãni rãkis e nãsanãniãn mine nãhruãniãn rãham aupãn. ^{VI}²⁹ Tol lanãha, Iãrmãniãg, nikim tãtãhti nãghatian iãtãm ilah kãmotãni mãmã okotoh itãmãh, ol itãmãh rãham noluãk min mãmã iãsotãginiãn mãmã iãkotãni pãtigãm rãham nãghatian. ^{VII}³⁰ Uãhru=pa e nãhlmãm ãsanãn mãmã otol vi nãtãmi kãutohmis, kãni mol nati apispis min mine nãmtãtãniãn pisin pisin min e nãrgi Iesu, rãham ioluãk ãhruahru."

³¹ Nian kãmotãfãki rãkis, kãni nimã tãmãriãgriãg, kãni Narmin Rãha Uhgìn tãmãuã mãriaueãh mãtãtig e lah rãfin, kãni kinãutãni pãtigãm nãghatian rãha Uhgìn mãsotãginiãn.

Nãtãm kãmãutãni nipãhriãniãn e Iesu kãutãuãri nautã rãhalah kãm lah min

³² Nãtãmi kãutãni nipãhriãniãn e Iesu rãhalah nãtãligian tãmãuã kãtiãh. Kãti tãmãsãhluãigian e rãhan nautã, mãtãu kãmãutãuãri nautã rãhalah kãm lah min. ^{VIII}³³ Kãni aposil min kãmotos nãsanãniãn e Narmin Rãha Uhgìn kãni mãutãni pãtigãm mãmã Iãrmãniãg Iesu tãmãmiãgãh min e nimisiãn. Kãni e nãuviriãn rãha Uhgìn, in tãtasiru e lah rãfin nãtãm kãutãfãki. ³⁴ Kãni ilah kãti, rãhan kãti nati kãti tãmãsikãniãn, mãtãu-inu nãtãmimi nãuvein nãtãm rãhalah niftãni uã nimã tatig, kãmotol sãlim lan, kãni motãfãn mãni kãm aposil min, ^{IX}³⁵ kãni ilah kãmãtãuãri kãm nãtãmi min u rãhalah nati kãti tikã.

³⁶ Tol lanãha, suah kãti ãha ikin nãrgin u Josip, in nãuanilãuis rãha Lifai, iãtãm Saiprãs, aposil min kãmãtãfãn nãrgin vi kãti kãm in, nãrgin u Panãpãs, u nipãtãn tãni mãmã, "iãtãm tãtasiru mãtãfãri nãtãligian." ³⁷ In tãmol sãlim e rãhan kãti niftãni, kãni mos mãni lan muvãn mãfãn kãm aposil min mãmã ilah okotãuãri kãm lah min.

Anãnaiãs mine Sãfairã

⁵ Mãtãu suah kãti min ãha ikin, nãrgin u Anãnaiãs, mine rãhan pãtan nãrgin u Sãfairã. Ilau min kãmos mãni e niftãni kãti rãhalau. ² In tãmaskãlim oneuãn mãni nãuãvetin, kãni rãhan pãtan ãmã tãhruã. Kãni mos ãmã nipãlgãn muvãn mãfãn kãm aposil min mãmã mãni rãfin rãha niftãni. ^X³ Mãtãu Pitã tãmãni=pãn kãm in mãmã, "Anãnaiãs. ?Tãhro nãtegãhan e iãrmis u Setãn tãtuva e nikim? Nãteiuã e Narmin Rãha Uhgìn kãni mãtãskãlim nipãlga mãni nãuãvetin rãha niftãni mãmã rãham. ^{XI}⁴ Uãrisig nãmol sãlim e niftãni u, in rãham pisin ãmã. Kãni nian nãmol sãlim rãkis lan, rãham pisin ãmã mãni. ?Tãhro natol lanãha? !Ik nãseiãniãn e iãtãmimi mãtãu nãteiuã e Uhgìn!"

⁵ Nian Anãnaiãs tãmãtãu nãghatian ãha, ãmeiko misipãri morin rãhan nehãgian tiet. Kãni nãtãmimi min ãha kãmãtãtãu nati ãha, kãmãtãgãn motãrãm-

VI 4:28 Uak 2:23 VII 4:29 Efãs 6:19 VIII 4:32 Uak 2:44 IX 4:34 Uak 2:45 X 5:2 Uak 4:34-35 XI 5:3 Jon 13:2

rumin. ⁶ Kāni nātām aluā min kāmāhuva motāueg nīpātīn motālās mohiet mēhuvān mohtānim.

⁷ Iuākīr auā kīsil tāmuvā muvān rākīs, kāni rāhan pātān Sāfairā tāmīet=pa māruru māmā rāhan iārman tīnimīs rākīs. ⁸ Kāni Pitā tāmātapuāh ohni māmā, “?Ōni-to kām iāu māmā māni rāfin āha e nīftāni rāhatāluā iātām kāmōs nāhmtīn?”

Kāni in tāmāni māmā, “Ōuāh. Nāhmtīn rāfin u.”

⁹ Kāni Pitā tāmāni=pān kām in māmā, “?Tāhro nāmūol oneuān nātāligiān kāti māmā nākueiūā e Narmīn Rāha Iārmānīg māmā ko tāsāhruniān nati u nāmūol? Iātāu-to! Nātām kāmōhtānim rāham iārman, ilah u e nāmīhluā kūtāhuva māmā okotālās min ik.”

¹⁰ Kāni āmeiko tīsipāri min morīn=pān āpāha e nāhlikī Pitā ikīn, nehagiān rāhan tiet kāni tīmīs. Nian nātām aluā min kāmāhuva imā, moteruh nīmīs rākīs, kāni kotālās mohiet mēhuvān mohtānim e nīkali rāhan iārman. ¹¹ Nian nātāmīmi rāha nāfakiān mine nātāmi āpnāpīn kāmōtātāu nati āha, kāmōtāgīn pik.

Aposil min kāmōtāsīru e nātāmīmi tepēt motol vi rāhalah nīmīsīān

¹² Kāni aposil min kāmōtol nāmētāiān tepēt mine nati āpīspīs min e nāhmtī nātāmīmi. Kāni nātāmīmi min u kūtāni nīpāhriēniān e Iesu kāmāhuva kātiāh āmā e Fārāntā rāha Kīg Solomān e Nīmā Rāha Uhgīn. ^I

¹³ Nati āpnāpīn nātāmīmi min u kāsōtāniān nīpāhriēniān e Iesu kāmōtāsīai ilah, mātāu kāmōtāgīn e nuvāniān āha meruh ilah. ¹⁴ Mātāu nian rāfin nātāmīmi tepēt kūtāhuva mātāni nīpāhriēniān e Iārmānīg Iesu, nāman mine nīpātān, kāni ilah tātēpāt. ¹⁵ Mātāu-inu e nati āpīspīs min iātām aposil min kāmāuol, nātāmīmi min kautōs rāhalah min nīmīsīān mātāhuva, kāni mātālin ilah kūtāpīli e rāhalah pet mīne nīmāhan e suaru māmā nian Pitā otaliuāk māpikalīn e lah, in otek nāuvein, uā nāmā nānīpīsīān rāhan āmā tos nāuvein māmā okotāmīāgāh. ¹⁶ Kāni nātāmīmi tepēt tepēt kāmōtāsīpān lahuānu min iuākīr o Jerusīlām mēhuva. Motos rāhalah min nātām kautōhmīs mīne nātāmi min u narmīn tārāh tātātig e lah mēhuva, kāni aposil min kāmōtāfaki e lah kāni ilah rāfin kotāuvīr.

Nātāmi asoli min kāmōtāmkipān aposil min e kalāpus

¹⁷ Kāni suah u pris asoli āgīn mīne rāhan min nātāmīmi Satusi min u, ilah e pati kātiāh, nīāmāha tāmōl pik ilah mātāu-inu nātāmīmi tepēt kīnūtāpāh ilah minautāhuvān o aposil min. ¹⁸ Kāni kāmōtāuit mōtaskālīm aposil min motāmki=pān ilah e kalāpus. ¹⁹ Mātāu lapīn lan, āgelo kāti rāha Iārmānīg tāmuvā merāh e doā e kalāpus mit ilah mohiet. ^{II20} Kāni māni=pān kām lah māmā, “Ēhuvān e Nīmā Rāha Uhgīn motāni pātīgām nāghatiān pāhriēn rāha nāmīāgāhīn vi u kām nātāmīmi.”

²¹ Kāni kāmāni lauīg lan, kāmōtol nāuia āgelo kāni mautāhuvān e Nīmā Rāha Uhgīn minautāni pātīgām nārgī Iesu kām nātāmīmi.

Kāmlāfān aposil min e kot

Kāni pris asoli āgīn mīne rāhan min, kāsōtāhrun āhanāhīān māmā ilāu kāmīaiet rākīs e kalāpus, kāni kāmōtāuin e nātāmi asoli min rāha nātām Isrel, kāni ilah kāmāhuva kātiāh māmā ilah okotāharāg e kaunsil ^{III} asoli rāha Isrel. Kāni motāhli=pān nāghatiān kām nātām kūtārmānīg e kalāpus māmā okotāhli=pa aposil min kāhuva e kot āpāha e kaunsil. ²² Mātāu nian soldīā min kāmāhuvān e kalāpus, mātāu aposil min kohkā. Kāni kohtālig=pa e kaunsil motāni māmā, ²³ “Nian iāmāhuvān e kalāpus, motāfu doā tahtīpāsīg, lok tātāhkul=pān vi āmā lan, kāni soldīā rāha kalāpus kūtāhtul mauteruh vivi āmā nāmīhluā e kalāpus, mātāu nian iāmōterāh e doā mēhuvān imā, mātāu kīkā-kīkā āmā imā.” ²⁴ Iātām tātārmānīg e soldīā min iātām kūtāsal o Nīmā Rāha Uhgīn, mīne pris asoli min kāmōtātāu nāghatiān āha, kāni motāuit pik, narmī lah tāmīuvgī, minōtāruru āpnāpīn āmā māmā nati nak otuva min.

²⁵ Kāni āmeiko iātāmīmi kāti tietīgām=pa māmā, “!Ei, nāman! Nātāmi min āpālā āpā nāmōtāmki=pān ilah e kalāpus, ilah āpāha e Nīmā Rāha Uhgīn kūtāgātun nātāmīmi!” ²⁶ Kāni iātām tātārmānīg e soldīā min tāmīt min soldīā min rāhan mēhuvān motāmki aposil min mēhuva. Mātāu kāmāsoteikāpaniān ilah mātāu-inu kīnōtāgīn māmā nātāmi āpnāpīn okotāhti ilah e kāpiel āpīn nāmā kōteikāpan ilah.

²⁷ Nian kāmōtit ilah mēhuva imā, kāni motāni māmā ilah okotāhtul āpān e nātāmi asoli rāha kaunsil. Kāni pris asoli āgīn tāmāni=pān kām lah māmā, ²⁸ “Iāmōtāniāhu āskāsīk āgīn itāmāh māmā onāsōtāgātunīān nātāmīmi e nārgī suah kāha Iesu. Mātāu nāgātunīān rāhatāmāh tīnaiu ārāfin āpāha Jerusīlām. Kāni mautol māmā nātāmīmi okotāni māmā itīmāh iāmōtoh suah kāha Iesu.” ^{IV}

²⁹ Mātāu Pitā tāmāghati rāhalah aposil min lan māmā, “Itīmāh iākotākeikei mautol nāuia Uhgīn, mātāu sāniāmā nāuia nātāmīmi āmā. ^{VI30} Itāmāh nāmōtuhamu rākīs Iesu motātu-pāri e nīgī kāmāluau, mātāu Uhgīn u rāha tīpītah min āpān tāmōl tāmīāgāh min e nīmīsīān. ³¹ Uhgīn u inu tāmāfāri rākīs Iesu māmā otuvān māharāg e nīkalīn maru, u ima nīsīaiān mīne nāsānāniān, māmā in Iārmānīg mīne Iōsmīāgāh. Uhgīn tāmōl nati āha māmā in otol suaru māmā nātām Isrel min kotāhrun nāuhliniān ilah e rāhalah noliān tārāh min, kāni in otāfāl rākīs noliān tārāh min rāhalah. ^{VI32} Kāni itīmāh Narmīn Rāha Uhgīn iātāni pātīgām natīmīnati min u, kāni Uhgīn tātāfān Narmīn rāhan kām nātāmīmi kautol nāuiān.”

³³ Nian nātāmīmi rāha kaunsil kāmōtātāu nāghatiān āha, tāmīuvi pik rāhalah nīāmāha, kāni kotolkeikei

^{III} “kaunsil” — nātāmi asoli rāha Isrel kātīuvi pātīgām nātāmīmi ikīn māmā okotāhtul e nāhmtīlah e kot. ^{IV} 5:28 Mat 27:25 V 5:29 Uāk 4:19 VI 5:31 Uāk 2:33-34; Efās 1:20; Hip 2:10; 12:2

māmā okotuhamu ēmā ilah. ³⁴ Mātēu suah kēti tēmāhtul, nērgin u Kēmaliel, in Farēsi kēti mīne iēgētun kēti rēha Lou, u nētēmimi rēfin kēutisīai. Kēni tēmētāpuēh o soldīē mīn māmā okotit aposil mīn mēhuvēn ihluē pīpīm.

³⁵ Kēni in tēmāni kēm kaunsil māmā, “Nētēmimak mīn, nētēm Isrel. Otātētālig vivi māmā onēkotēhro e nētēmi mīn u. ³⁶ Vi agin uēha suah kēti nērgin u Teutas, tēmietīgēm=pa mētēni māmā in iētēmi asoli kēti, kēni iuēkir nētēmimi fo-hanrit kēmotuērisig lan. Mātēu kēmohamu in, kēni rēhan nētēmimi kēmotan kētiēh kētiēh, kēni rēhan nētēligiēn tēmuvēn mīkē. ³⁷ Uērisig lan, nian kēpmēn tēmatafin nētēmimi, suah kēti mīn u nērgin u Jutēs, iētēm Kalēli, in mīn tēmiuvi nētēmimi kēhuērisig lan. Mātēu nētēmimi nēuvein kēmotohamu mīn, kēni rēhan nētēmimi kēmotan kētiēh kētiēh. ³⁸ Kēni inu rēhak nētēligiēn e nēniēn u. !Iēkēni kēm tēmāh, pēh nēkotāpēh ēmā ilah motēgēhan e lah kohiet! Mātēu nēmā nati kautol, in rēha iētēmimi ēmā, otāpanīkē. ³⁹ Mātēu nēmā tatsipēn o Uhgīn, ko nēsotosiēn nēsanēniēn māmā onēkotēniēhu ilah. Mētā onēkotēruh māmā itēmāh Uhgīn onēkotērgēhu.”

⁴⁰ Kēni ilah rēfin kēmotēgēhan e rēhan nēghatiēn.

Kēni kēmotauin e aposil mīn māmā okēhuva imē, kēni motēni māmā soldīē mīn okotalis ilah. Kēni motēniēhu ēskasik mīn ilah māmā okēsotēghati mīniēn kēm nētēmimi e nērgi Iesu kēni motēhlmān e lah kohiet. II

⁴¹ Kēni aposil mīn kēmohiet e kaunsil, nīkilah tēmāgiēn, mātēu-inu Uhgīn nīkin tēmepēt o lah kēni megēhan e lah māmā nētēmimi okotoh ilah mātēu inko kautēhuērisig e Iesu. III IV⁴² Kēni nian rēfin e Nīmē Rēha Uhgīn mīne nīmē mīn, ilah kēmēsotāpēhiēn mētēkeikei mētēni pētīgēm kēni mētēgētun nēghatiēn tēuvir māmā Iesu in Kristo iētēm Uhgīn tēmāni māmā otāhli=pa.

Kēmāfēri dikōn mīn sēpīn

6 Nian nēuvein tīnuva rēkis muvēn, kēni nētēmi rēha Iesu tīnētēri mīnātēpēt. Nēuvein ilah nēuanilēuis rēha Isrel kēmotsipēn ikin pisin pisin mīn, kēni mētēni ēmā nēghatiēn Kris, mēsotēniēn nēghatiēn rēha Isrel. Kēni tēpēt, ilah nētēm Isrel ēmā. Mātēu nēfaki mīn iētēm kēutēni ēmā nēghatiēn Kris kīnētēni nīkali nēfaki mīn u nētēm Isrel, mētēni māmā nian kēutēuēri mēni mīne nauēniēn kēm pētālimis mīn, mātēu kēsotēh viviēn pētālimis mīn rēha nētēmi mīn u kēutēni nēghatiēn Kris. V

² Kēni tuelēf aposil mīn kēmotauin e nētēmimi rēha Iesu māmā okēhuva-to. Kēni kēmotēni=pēn kēm lah māmā, “Piatīmāh mīn. Tēsēuviriēn māmā itīmāh iēkotāpēh nēni pētīgēmīēn mīne nēgētuniēn nēghatiēn rēha Uhgīn māmā itīmāh iēkēhuvnē motēuēri mēni mīne nauēniēn kēm pētālimis mīn. Inu

I 5:36 Uak 21:38 II 5:40 Uak 4:18 III 5:41 Mat 5:10-12; 1Pitē 4:13 IV Nian kautos nahmēiēn nīkilah tagiēn, mātēu rēhalah Iērmānig tēmōs nahmēiēn. Rēueiu ēha nian kēutētēu tērah, tēgētun māmā ilah kētiēh ēmā e Iērmānig. V 6:1 Uak 4:35

uak rēha dikōn mīn. ³ Mātēu rēueiu, otētētīgēm-to itēmāh sēpīn, nētēmi mīn u itēmāh nētisīai ilah, kēni motēhrun nati, mīne Narmīn Rēha Uhgīn tēriauēh e nēmīēgēhiēn rēhalah. Kēni itīmāh iēkotāfēn nati u kēm lah māmā ilah okotol. ⁴ Kēni pēh itīmāh oiēkēuteruh ēmā nēfakiēn kēm Uhgīn mīne nēni pētīgēmīēn mīne nēgētuniēn nēghatiēn rēha Uhgīn.”

⁵ Kēni ilah rēfin nīkilah tēmāgiēn, kēni mētēgēhan e nēghatiēn ēha. Kēni kēmotētētīgēm Stipīn u rēhan nēhatētēiēn tēskasik e Uhgīn, kēni Narmīn Rēha Uhgīn tēmēriauēh mētātīg lan. Motētētīgēm mīn Filip, mīne Prokorēs, mīne Nikāno, mīne Timon, mīne Pāmēnēs, mīne Nikolēs iētēm Antiok u aupēn tēmēpēh nēfakiēn rēha nētēm iman ikin muva mētētēu=pēn nēfakiēn rēha nētēm Isrel. ⁶ Kēmotit ilah mēhuvēn kēm aposil mīn, kēni aposil mīn kēmotēlēhu=pēn nēhlmīlah e lah motēfaki e lah.

⁷ Kēni nētēmi rēha Iesu kēutēni pētīgēm nēghatiēn rēha Uhgīn kēm nētēmimi, kēni nētēmi rēha Iesu u Jerusilēm kīnāutēpēt pīk. E nētēmi mīn ēha, pris mīn tēpēt kēmotēhatētē e Iesu. VI

Kēmotaskēlim Stipīn

⁸ Kēni Stipīn u iētēm tēmēriauēh e nēuviriēn mīne nēsanēniēn rēha Uhgīn, tēmōl nēmētēiēn tēpēt mīne nati apispis mīn e nēhmti nētēmimi. ⁹ Mātēu nētēmimi nēuvein e nīmē rēha nuhapumīniēn rēha Nētēm Kēmītis Ilah, VII kēmotēghati ilah Stipīn. Nētēmi mīn u nētēm Isrel u kēmotsipēn Saerin mīne Aleksantriē. Kēni nētēmimi nēuvein mīn u nētēm Isrel u kēmot-sipēn Silisiē mīne Esīē, ilah kēmēhuva kētiēh, mīnau-torgēhu ilah Stipīn. Kotēni māmā nēghatiēn rēha Stipīn tēsēhruahruīēn, mātēu rēhalah tēhruahru.

¹⁰ Mātēu Narmīn rēha Uhgīn tēmōl Stipīn tēinatīg pīk, kēni nian in tēghati, rēhan nēghatiēn tapirēkis rēhalah. VIII

¹¹ Kēni ilah kēmotēou oneuēn nētēmimi nēuvein māmā okotāsiru e lah motēni pētīgēm māmā, “Itīmāh iēmōtētēu māmā Stipīn tēmāni rah Mōsis mīne Uhgīn.”

¹² Kēni rēhalah nēghatiēn tēmōl nīki nētēmimi, mīne nētēmi asoli rēha Isrel, mīne nēgētun mīn rēha Lou, kēmotēmāki e Stipīn. Kēni kēmēhuvēn motaskēlim motēlēs mēhuvēn māmā otēhtul e nēhmti kaunsil.

¹³ Kēni kēmotēmki nētēmimi nēuvein mēhuva māmā okoteiuē e Stipīn. Nētēmi mīn u kēmotēni māmā, “Nian rēfin tētēni nēghatiēn tērah e Nīmē Rēha Uhgīn, kēni mētēni rah Lou rēha Mōsis. ¹⁴ Itīmāh iēmōtētēu in tēmāni māmā Iesu u iētēm Nasērīt, in otēlēs iahu Nīmē Rēha Uhgīn, kēni mēuhlin nolīēn mīn u Mōsis tēmāfa kēm tah aupēn ikin.”

¹⁵ Kēni nētēmimi rēfin u kēmutēharēg e kaunsil kēmotēsāl=pēn ēhruahru o Stipīn, motāfu māmā nēhmtin tīnāgēhag pēhriēn tēhmen e rēha agelo.

VI 6:7 Uak 2:41; 16:5 VII “nīmē rēha nuhapumīniēn rēha Nētēm Kēmītis Ilah” — Nētēmi mīn ēha, aupēn ilah slēf rēha suah kēti, mātēu rēueiu ēha kēmītis ilah. VIII 6:10 Luk 21:15

Stipin tāmēghati e Epraham

7 Kāni pris asoli agin tāmētapuāh o Stipin mēmā, “?Tāhro? ?Nīpāhriānīan e nēghatiān mīn āha kātā-tu=pān lam?”

2 Kāni Stipin tāmēni mēmā, “Piak mīn mīne tatā mīn. Otātēlig-to lak. Uhgīn u iētām in ilis ilis pīk, tēmī-etīgām=pa o tīpītah Epraham nīan in tāmētātīg āpāha Mesopotemiā, māsuvān āhanāhīan āpāha Haran.

3 Uhgīn tāmēni=pān kām in mēmā, ‘Āpāh rāham mīn, mīne ikīn nētātīg ikīn muvān e ikīn kāti iētām iāu o iākēgātun lam.’^I

4 “Kāni Epraham tāmīet āha Kaltiā muvān mētātīg āpāha Haran. Nīan tāmētātīg ikīnu kāni rāhan tatā timīs, kāni Uhgīn tāmōs muva u e nīftāni u itāmāh nētātīg lan rāueiu.^{II5} Mētāu tāmēsāfān āhanāhīan nīftāni ākēku agīn nāuvētīn kām in mēmā rāhan āhrū-ahrū. Mētāu Uhgīn tāmēni āskāsīk kām in mēmā otāpanāfān rāfīn nītāni āha kām in mīne namīpīn mīn. Kāni nītāni o otuva imalah agīn ikīn, nātī āpnāpīn e nīan āha Epraham tāmēsālēsīan nētīn kāti.

^{III6} Nēghatiān u Uhgīn tāmēni kām in tol lanāha, in tāmēni mēmā, ‘O nīan kāti, nāuanīlāuis mīn rāham okāhuvān motātīg e nīftāni pīsīn kāti rāha nētāmīmī pīsīn, kāni ilah okāhuva iāpīspīs mīn, kāni nētām ikīn okotol ilah okotāhuva slef mīn, kāni mautil mīrā kām lah kātāuarus nu fo-hanrit. ⁷ Mētāu iākōl nalpīnīan kām nētāmīmī mīn āha kūtārmānīg e lah. Kāni uārisīg, rāham mīn nētāmīmī okohiet e nītāni āha māhuva motāfākī kām iāu e nītāni u.’^{IV V}

8 “Kāni Uhgīn tāmēni āskāsīk mēmā in oteh vīvī Epraham mīne nāuanīlāuis mīn rāhan. Kāni māni=pān kām in mēmā in otāhgi=pān nāsualkālāh mēmā in nāmētātīan kāti mēmā ilah nētāmīmī mīn rāha Uhgīn. Kāni nīan Epraham tāmēlās Aisāk, kāni mātig māhgi=pān nīan tāmōs nīan eit.^{VI} Kāni nīan Aisāk tāmēlās Jekāp, kāni mātig māhgi=pān mīn. Kāni nīan Jekāp tāmēmki nenētīn mīn ilah tuelāf, kāni māhgi=pān mīn ilah. Ilah tuelāf āha, nāukātī nīrātah.”^{VII}

Tīpīlah mīn kāmōtāpāh Josīp

9 Kāni Stipin tāmēni=pān mīn kām lah mēmā, “Kāni nāukātī nīrā mīn u rāhātah kāmāutētēt notāhalah u Josīp, kāni motātuātī=pān lan kām nētām Ijīp, mēmā otuva slef rāhalah. Mētāu ilāu Uhgīn e nīan rāfīn,^{VIII10} kāni Uhgīn tos rākīs in e nārahīan rāfīn rāhan. Nīan tāmēhtul e nāhmtī kīg rāha nētām Ijīp, kāni Uhgīn tāmēfān nāhrūnīan kām in, kāni mātig mol mīn mēmā kīg otolkeīkī in, kāni mol in tārmānīg e nītāni Ijīp mīne nētāmīmī mīne natīmīnātī rāfīn rāhan.^{IX}

11 “Kāni āmeīkō nāumīs tāmān e nītāni āpāha Ijīp mīne Kenan mol nāuānīan tīkā, kāni nāumīs nātus nētāmīmī, kāni tīpītah mīn nīglāh nāuānīan tāmīkā.

I 7:3 Jen 11:31; 12:1 II 7:4 Jen 11:31-12:5 III 7:5 Jen 12:7; 15:18; 17:8 IV 7:7 Jen 15:13-14; Eks 12:40 V 7:7 Eks 3:12 VI Nōlīan rāha nētām Isrel tol lanu, nīan suākāku iārmān tāir, e nīan eit, kātāhgi=pān. VII 7:8 Jen 17:9-14; 21:4 VIII 7:9 Jen 37:11,28; 39:2,21-23 IX 7:10 Jen 41:37-44

X¹² Nīan Jekāp tīnētāu mēmā nāuānīan āpāha Ijīp, tāmāhli=pān nenētīn mīn u tīpītah mīn āha kāhuvān, kāni inu nātuāuīnīan ilah kāmāhuvān Ijīp. ¹³ Kāni uārisīg, ilah kāmāhuvān mīn, kāni in tāmēni pētīgām in kām lah, mētāu ilah kāsotāhrūnīan mēmā in Josīp pīalah. Kāni kīg rāha Ijīp tāmētāu nānīan o Josīp mīne pīan mīn. ^{XI14} Kāni Josīp tāmāhli=pān nēghatiān kām rāhan tatā Jekāp mīne rāhan mīn, mēmā okāhuva motātīg ilah mīn. E nētāmīmī mīn āha, ilah rāfīn sēpīntē faif.^{XII}

15 “Kāni Jekāp mīne rāhan mīn kāmāhuvān Ijīp, kāni kāmētātīg mētātīg, kāni Jekāp mīne tīpītah mīn kāmōhmīs ikīn. ^{XIII16} Kāni kāmēmki ilah kan āpāha Sēkām e nītāni u rāhātah, kāni kītānīm ilah ikīn e nīpāg kāpīel kāti Epraham tāmōs rākīs nāhmtīn o nētām Hamor.”^{XIV}

Stipin tāmēghati e Mōsīs

17 Kāni Stipin tāmētākeīkī mētāni=pān kām lah mēmā, “Tīnātūva iuākīr mēmā Uhgīn otōsmīāgāh rāhan mīn nētāmīmī u tāmēni rākīs kām Epraham, kāni nāuanīlāuis mīn rāhātah u kāmāutātīg Ijīp, rāueiu āha tīnepāt. ¹⁸ Kāni kīg kāti mīn rāha Ijīp tāmēhtul, in tāsīsīāi agīnīan Josīp. ^{XV19} In tāmōsīāhu tīpītah mīn e nātēlīgīan tārāh mīn rāhan, matol nāhmāīan kām lah. Kāni in tāmōl lou kāti mēmā okotāmki pētīgām nenātīlah mīn iāpāou amrārā mīn ihlūā mēmā okohmīs.^{XVI}

20 “Kāni e nīan āha, Mōsīs tāmāir, kāni in suākāku tūvīr kāti e nāhmtī Uhgīn. Rāhan māmā mīne tatā kāmūāhlūāīg onēuān lan āpāha imā muos māuīg kīsīl. ^{XVII21} Nīan kāmīlāfētīgām ihlūā, nātī kīg pātān tāmērūh, kāni tālās mēmā oteh vīvī rāhan. ^{XVIII22} Kāmōtāgātun in e nēinatīgīan rāfīn rāha nētām Ijīp, kāni nīan in tāmēpāt, in tāsānān e nēghatiān mīne nōlīan nātī.

23 “Nīan tīnos nu fote, nīkīn tāhtī mēmā otuvān-to mērūh-to nētāmīmān mīn, nētām Isrel, ²⁴ kāni māfu kāti iētām Ijīp kāti tātoh. Kāni in tāmuvān mēmā otāsīru e in kāti āmeīkō mōhamu iētām Ijīp āpāha. ^{XIX25} Kāni Mōsīs nīkīn tāmēhtī mēmā mātā in mīn, nētām Isrel, okotāhrūn mēmā Uhgīn tāmāhli=pān in mēmā otuvān māmīkīrākīs ilah e nāhmāīan katol e lah. Mētāu ilah kotāruru. ²⁶ Kāni lauīg lan tafu mīn iētām Isrel mīl keīu kātuoh ilāu mīn, kāni tuvān mā tēghātī kām lau mēmā otōs rākīs ilāu, kāni mēmā otol ilāu kuol vī ilāu mīn. Kāni māni=pān kām lau mēmā, ‘Suah mīl, itēlau āmā. ?Tāhro natuoh itēlau mīn?’

27 “Mētāu suah u tāmāupān mol nāukātī nōrgāhūīan tāmētīgī=pān Mōsīs isāu, kāni māni=pān kām in mēmā, ‘?Pāh tāmēfāri ik māmā onākārmānīg kāni mētākīl itīmāh? ²⁸ !Iētāhrūn mēmā nākolkeīkī mēmā onākōhamu mīn iāu tāhmen e iētām Ijīp u nāmōh nānīuv!’ ^{XX29} Nīan Mōsīs tāmētāu nēghatiān āha, kāni tāmēgīn kāni mīet Ijīp māgīm muvān āpāha isāu ikīn Mītīan

X 7:11 Jen 41:54; 42:1-2 XI 7:13 Jen 45:1-4,16 XII 7:14 Jen 45:9-11; 46:27 XIII 7:15 Jen 46:1-7; 49:33 XIV 7:16 Jen 23:2-20; 33:19; Jos 24:32 XV 7:18 Eks 1:7-8 XVI 7:19 Eks 1:11-22 XVII

mätatig ikin mähmen e iapispis kəti. Nian tēmätatig mätatig mit pətan ikin kəti, kəni mələs nətın keiu iərman mil. I

30 "Nian tēmätatig Mitian mos nu fote, kəni nian kəti tuvən mətan iuəkir o nītəuət əha Sainai əpəha təpiə-məpiə ikin. Kəni agelo kəti tēmiet=pən ohni e nigəm iətəm tatuəu e nigə əkəku kəti. 31 Nian təmeruh nigəm əha, narmın tēmiuvig pik ohni, kəni muvən iuəkir məmə oteruh vivi, kəni mətəu İərmənig Uhgın tēməghati kəm in məmə, 32 'İəu Uhgın rəha tipim min, Uhgın rəha Epraham, mine Aisək, mine Jekəp.' Kəni Mosis tēməgin minətərəmrumin minətəgin e nəsəl-pənian əha nigəm ikin.

33 "Kəni İərmənig Uhgın təmənı=pən kəm in məmə, 'Os rəkis rəham put e nəhlkəm mətəu-inu niftəni ko ik nətəhtul ikin in tasim agin, mətəu iəu əha ikin.

34 İmeruh nərahian iətəm katol e rəhak nətəmimi əpəha İjip, iəmətəu nasəkian rəhalah, kəni mineiuaiu muva məmə iəkəmkirəkis ilah o nətəm İjip. Va. Rəueiu əha iəkahlı=pən ik nəkətəlig muvən min İjip.'" II

Nətəmimi min rəha Isrel kəmotəpəh Mosis

35 Kəni Stipin tēmətəkeikei mətəni məmə, "Inu iətəm kətiah əmə Mosis iətəm ilah kəmotəpəh nəuian nian ilah kəmotəni=pən məmə, 'Pəh təmləfəri ik məmə onəkərmənig kəni makil itimah?' Mətəu Uhgın pisin əmə təmahlı=pən suah kəha Mosis məmə otərmənig kəni mosmiəgəh ilah. Təmahlı=pən nian agelo tēmiet=pən ohni e nigəm iətəm tatuəu e nigə əkəku kəti. III36 Kəni Mosis tēmət ilah mohiet İjip, kəni in təmöl nati apispis mine nəmtətian tēpət, təmöl əpəha İjip, mine nian kəməutaliuək mautəhuvən=pən e nītəhi u kətəni məmə Nītəhi Ərarəuv, mine nu fote e ikin təpiə-məpiə ikin. IV

37 "Inu iətəm kətiah əmə Mosis u təmənı=pən kəm nətəm Isrel məmə, 'Uhgın otləfəri iəni kəti min e təmäh təhmen lak.' V

38 "Inu Mosis iətəm təmauin e tipitah min məmə okotuhapumın ilah min əpəha təpiə-məpiə ikin, kəni agelo tēməghati kəm in e Nītəuət Sainai, kəni Mosis u təməfən nəghatian min u kəm tipitah min. Kəni nəghatian min u, ilah nəghatian keikei min iətəm kəutəfən nəmiəgəhiən kəm nətəmimi, kəni Mosis təmählman tuva kəm tah. VI

39 "Mətəu nian in tēmätatig əhanəh əpəha e Nītəuət Sainai, tipitah min kəmotəhti nəuian, motəpəh nətəligiən, mətəu nikilah tēmətəlig=pən o nati İjip.

40 Kəni kəmotəni=pən kəm Eron məmə, 'Ol narmı nati nəuvein məmə okəhuva uhgın min rəhatah mə okotit itah. Mətəu Mosis əha inəha, iətəm təməmki itah kohiet İjip, kinotəruru məmə in tınəhruvən.' VII41 Kəni e nian əha, ilah kəmotol narmı nati məmə in otuva uhgın rəhalah, kəni kəmautol sakrifais e nati miəgəh min məmə okotəfaki kəm in. Kəni kəmautol lafet rəha

7:20 Eks 2:2 XVIII 7:21 Eks 2:3-10 XIX 7:24 Eks 2:11-15 XX 7:28 Eks 2:14I 7:29 Eks 2:21-22; 18:3-4 II 7:34 Eks 3:1-10 III 7:35 Eks 2:14 IV 7:36 Eks 7:3; 14:21; Nam 14:33 V 7:37 Dut 18:15 VI 7:38 Eks 19:3 VII 7:40 Eks 32:1

narmı nati kau iətəm ilah əmə kəmotol. VIII42 Mətəu Uhgın təməuhlin=pən nəmtahn kəm lah, kəni megəhan=pən e lah məmə okotəfaki kəm mitigar mine məuiğ mine məhau min e nəpuə. Kəni nati əha tətəgətun əsas əmə nəghatian rəha Uhgın iətəm kəmətei e nauəuə rəha iəni min rəha Uhgın. Tətəni məmə,

'!Nətəm Isrel! ?Nian rəfin e nu fote əpəha ikin təpiə-məpiə ikin, itəmäh nəmautoh nati miəgəh min mautol sakrifais lan. ?Mətəu nikitəmah təhti məmə nəmautol kəm iəu? !Kəpə! 43 Mətəu e nikitəmah, itəmäh nəmautələs Nima Tapolin rəha uhgın eiua u Molek, mine narmı məhau rəha uhgın eiua u Refan. Nati mil u nəmautol məmə onəkotəfaki kəm lau. O nati əha, iəkahlı pətigəm itəmäh nəkəhuvən isəu motəpirəkis Papilon.'" IX

Stipin tēməghati e Nime Rəha Uhgın

44 Stipin tēmətəkeikei mətəni məmə, "Nian tipitah min kəməutətig ikin təpiə-məpiə ikin aupən, ilah kəmotos rəhalah nati kəti, Nima Tapolin rəha Uhgın iətəm tətəgətun məmə Uhgın tətətig ilah min. Kəni Mosis təmöl Nima Tapolin əha tətətuə=pən əmə nətəligiən rəha Uhgın u təmənı=pən rəkis kəm in.

45 Kəni nu tēpət uərisig, Josuə tēmət ilah məhuva məmə okotos rəkis nītəni əha o nətəm Kenan, nətəni u Uhgın tēməhgirəkis nətəmimi ikin. Kəni ilah kəmotələs Nima Tapolin u məhuvən motətig ilah min motətəuərus=pa e nian rəha Tefit təmöl kig lan.

X46 Uhgın təmöl təuvir kəm Tefit, kəni Tefit tēmətəpuəh ohni məmə Uhgın otegəhan lan pəh tol nime kəti iətəm Uhgın otətig ikin. XI47 Mətəu nime əha, Kig Tefit təməsoliən, mətəu nətın Kig Solomən təmöl. XII

48 "Mətəu Uhgın iətəm ilis agin, təsətigian e nime iətəm iətəmimi əmə təmöl. Təhmen e nəghatian rəha Uhgın iətəm iəni rəhan təmənı məmə,

49 'İkin min rəfin e neai təhmen əmə lak məmə iəkəharəg ikin marmənig,

kəni nītəni min rəfin təhmen əmə məmə iəkəfu=pən nəhlkək ikin.

?Mətəu nime nak iətəm nəkotəhrun nolian məmə otəhmen lak?

?Kəni ikin pəhruvən nəkotəhrun nolian məmə iəkuvən məmeig ikin?

50 Otəni-to. ?Pəh təmöl rəfin natimnati min əha? İəu pisin əmə, iəu Uhgın iəmol rəfin ilah.'" XIII

Nətəm Isrel kəmotəpəh iəni min rəfin rəha Uhgın, mine Kristo

51 Kəni Stipin tēmətəkeikei mətəni məmə, "Itəmäh u! Rəhn-kapə təmäh təkəsik. Nikitəmah tapinəpu təhmen e rəha Nanihluə min. Matəlgitəmah talu o nətəuiən nəuia Uhgın. !Itəmäh nəkotəhmen əmə e tipitəmah min nətəm kəməutəhti nəuia Narmın Rəha

VIII 7:41 Eks 32:2-6 IX 7:43 Amos 5:25-27 X 7:45 Jos 3:14-17 XI 7:46 2Saml 7:1-16 XII 7:47 1King 6:1-38 XIII 7:50 Aes 66:1-2

tærah min kæni mæfaki=pæn kæm Iærmænig, mæta tafæl rækis ræham nolien tærah min iætæm nikim tæthæti ilah. ²³ Iateruh mæmæ nian ræfin netetien tæmariauæh e ræham nætelligien, kæni nolien tærah min kæmotælis ik tiækis."

²⁴ Kæni Saimon tæmæni=pæn mæmæ, "I!Uui! Uæfaki=pæn kæm Iærmænig ohniæu mæmæ natimnati iætæm itælu næmuæni, kæti otæsuvaian ohniæu."

²⁵ Kæni nian ilau kæmuæni pætigæm rækis næghatien ræha Iærmænig mine natimnati iætæm in tæmol, kæni kæmætian Jerusilæm matuæhtul ægmagim e lahuænu min ræha Sæmeriæ matuæni pætigæm min nanusien tæuvir ræha Iærmænig.

Filip tæmæghati kæm iætæm Itiopiæ kæti

²⁶ Kæni agelo kæti ræha Iærmænig tæmæni=pæn kæm Filip mæmæ, "Æsæu-pesi muvæn e suaru tisipæn Jerusilæm matuvæn Kasa." (Suaru æha tætmæhli æpæha ikin tæpiæ-mæpiæ ikin.) ²⁷ Kæni in tæmatuvæn æmeiko mafu iætæm Itiopiæ kæti e suaru. Suah æha in iætæmi asoli kæti ræha kwin ræha nætæm Itiopiæ. ¹ Kæni in tæmæ-tærmænig e mæni ræha kwin. Suah u tæmuvæn Jerusilæm mæmæ otæfaki, ²⁸ kæni minatitælig matuvæn iman ikin. Kæni in tæmætæharæg-pæri e nati kæti kætæni mæmæ, "kat" iætæm hos tatiuvi. Kæni mætafin nauæuæ iætæm iæni kæti ræha Uhgîn tæmætei, nærgîn u Aiseæ. ²⁹ Kæni Narmîn Ræha Uhgîn tæmæni=pæn kæm Filip mæmæ, "Uvæn maliuæk=pæn iuækir o kat æha."

³⁰ Kæni Filip tæmaiu muvæn iuækir ohni, mætau suah u tætafin nauæuæ iætæm iæni Aiseæ tæmætei. Kæni tæmæta-puæh ohni mæmæ, "?Nækæhrun nipæti nati u nætafin, uæ kæpæ?"

³¹ Kæni suah u tæmæni=pæn kæm Filip mæmæ, "?Iækæhra mæhrun? Mætau-inu iætæmi kæti tikæ mæ otuhamtei=pa nipæti næghatien u kæm iæu." Kæni in mæ-tæpuæh mæmæ Filip otæri muvæn ilau min muæharæg.

³² In tæmætafin næghatien u e Nauæuæ Ræha Uhgîn, tætæni mæmæ,

"Kæmit tæhmen e sipsip kan mæmæ okuhamu.

Kæni tæhmen e næti sipsip, tæsagætien nian kætætei nimeimein,

Kæni in tæmænpærin æmæ, mæsæghatien.

³³ Kæmol aulis in, kæni nian kæmakil e kot, kæsakil æhruahruæn.

Nian kæmotuhamu, in nælugi iætæmimi æmæ kæti, nætîn tikæ." II

³⁴ Kæni suah u tæmæta-puæh o Filip mæmæ, "?Kærmæ Aiseæ tæmæta-ghati aru lan, uæ iætæpisin kæti?" ³⁵ Kæni Filip tæmætuæuin e næghatien kætiah æmæ iætæm tæ-mæfin, mætæni=pæn nænien tæuvir ræha Iesu.

³⁶ Nian kæmætian e suaru miæuva ikin kæti næhu æha ikin, kæni suah u tæmæni=pæn kæm Filip mæmæ, "I!Afu-to! Næhu kæti æpæha. ?Tæhro? ?Pæh nækol bæptais lak lan?" Kæni Filip tæmegæhan lan. III IV

I Næghatien Kris æhruahru tætæni mæmæ in suah kæti iætæm kæmitei. E nian æha, næmæ suah kæti tatol uæk nian ræfin iuækir o kwin kæti, kæni okitei mæmæ otæsitien kwin. II 8:33 Aes 53:7-8 III E kopi æuas min næuvein ræha Niutestimin iætæm kæmætei e næghatien

³⁸ Kæni tæmæniæhu kat mæmæ otæhtul, kæni ilau pæti kæmuæiuæiu mian e næhu, kæni Filip tol bæptais lan.

³⁹ Nian kæmuæri e næhu miæuva ilis, Narmîn Ræha Iærmænig tælæs rækis Filip. Kæni suah u tæmæseruh minien, mætau tæmatitælig matuvæn iman ikin e nægiænien asoli e nikin. ⁴⁰ Mætau Filip tæmafufu mæmæ tætæhtul æpæha e nitæni pahav ikin æpæha Astot. Kæni in tæmatuvæn, mætæni pætigæm nanusien tæuvir ræha Iesu æpæha e taun min ræfin mætauærus in tæmiet=pæn æpæha Sisæriæ. V

Sol tæmafufu Iesu e suaru ræha Tæmaskis (Uæk 22:6-16; 26:12-18)

⁹ Kæni e nian æha, Sol tæmæta-ghati æskasik mætæni æskasik mæmæ otæhamu nætæmimi ræha Iesu. In tæmuvæn meruh pris asoli agin ^{VI2} mæta-puæh ohni mæmæ otætei nauæuæ min kæm nimæ min ræha nuhapuminiæn ræha nætæm Isrel æpæha Tæmaskis, mæmæ næmæ oteruh kæti tatitæu=pæn Suaru Ræha Iesu, nati ænpærin iærman uæ pætan, otaskælim ilah mælis ilah mæmki ilah muvæn e kalæpus æpæha Jerusilæm. Kæni tæmæfæn nauæuæ min kæm in.

³ Nian Sol tæmuva iuækir o Tæmaskis, æmeiko næhagæhægien kæti tæmsipæri e neai tatuæu tæhmen e noræpiæn muva masiægæpin in mine ikin min titælu lan. ⁴ Kæni in tæmsipæri morin e niftæni, kæni mætau næuia suah kæti tætæni=pæn kæm in mæmæ, "I!Sol! I!Sol! ?Tæhro natol nærahien kæm iæu?"

⁵ Kæni Sol tæta-puæh mæmæ, "?Ik pæh, Iærmænig?" Kæni næuia iætæmi u tæmæni=pæn kæm in mæmæ, "Iæu Iesu iætæm ik natol tærah lak. ⁶ Mætau ræueiu æhtul muvæn æpæha e taun. Ikin æha, suah kæti æha ikin otæ-pænæni=pinæ æmæ mæmæ nati nak onækol."

⁷ Kæni nætæmimi nætæm kautæhuærisig e Sol, kæmotæuit kæni motæhtul mæsotagætien. Kæmotætau æmæ næuia iætæmi u, mætau kæmæsoteruhien iætæmi kæti.

⁸ Kæni Sol tæhtul, mætau næhmtin tinæuau, tinæruu neruhien nati. Kæni kæmotos æmæ næhlmin motit mæhuvæn Tæmaskis. ⁹ Tæmos nian kisin tæmæsehien nati, kæni mæsaunien kæni mæsamnimien næhu mine.

¹⁰ Æpæha e Tæmaskis, iætæmi kæti ræha Iesu æha ikin, nærgîn u Anænaiæs. Iærmænig tæmauin lan e nati kæti tæhmen e næmæhlairien, kæni mæni=pæn kæm in mæmæ, "I!Anænaiæs!" Kæni in tæmætam mæmæ, "Iærmænig, iæu æpæ."

¹¹ Kæni Iærmænig tæni=pæn kæm in mæmæ, "O nækuvæn æha e nimæ ræha Jutæs e suaru asoli iætæm kætæni mæmæ Tæhruahru, kæni mæta-puæh o iætæmi kæti, iætæm Tasæs, nærgîn u Sol. In tæta-ghati ræueiu kæm Uhgîn e næfækien, ¹² kæni Uhgîn tæmæfæn næmæhlairien kæti,

*Kris aupæn, næghatien pisin kæti min æha ikin iætæm tatilpin næghatien u mætæni mæmæ, "37 * Kæni Filip tæmæni=pæn kæm in mæmæ, 'Næmæ nækæni nipæhræniæn e Iesu e nikim ræfin, iækæhrun nolien bæptais lam.' Kæni tæni mæmæ, 'Iæu iætæni nipæhræniæn e Iesu Kristo, mæmæ in Næti Uhgîn pæhræn.'" IV 8:36 Uæk 10:47 V 8:40 Uæk 21:8 VI 9:1 Uæk 8:3*

kæni tæmeruh ik, Anænaiæs, næmuva mælæhu=pæn næhlmæm lan mæmæ næhmtin otair min."

¹³ Mætæu Anænaiæs tæni mæmæ, "Iærmænig, iætætæu næghatiæn tepæt e suah kæha e ræhan noliæn tærah min iætæm tatol e nætæm kæutæhatætæ lam æpæha Jerusilæm. ¹⁴ Kæni in tæmuva u ikinu e nærgi pris asoli min mæmæ otaskælim, mælæs nætæm kæutæhatætæ lam."

¹⁵ Mætæu Iærmænig tæmæni kæm Anænaiæs mæmæ, "Uvæn! Mætæu-inu suah u in ræhak iætæmimi iætæm in-auin rækis lan mæmæ otæni pætigæm nærgæk kæm Nanih-luæ u sæniæ mæmæ nætæm Isrel, mine ræhalah kig min, mine nætæm Isrel min. ¹⁶ Kæni iæu iæpanægætun in mæmæ otos nahmæiæn o nærgæk." II

¹⁷ Kæni Anænaiæs tæmuven lahuænu muvæn imæ, kæni mælæhu=pæn næhlmæn e Sol, mæni=pæn kæm in mæmæ, "Piak Sol. Iærmænig Iæsu iætæm tæmietetigæm ohnik e suaru nian næmætuvu u ikinu, in tæmahli=pa iæu mæmæ ik onækeh min nati, kæni Narmîn Ræha Uhgîn otæriæuæh matig lam." ¹⁸ Æmeiko, nati kæti tæhmen e niviligi næmu tæmietet rækis e næhmti Sol, kæni tair min minateruh nati. Kæni minæhtul mætaliuæk, kæni kol bæptais lan mæmæ in næmtætiæn ræha næhatætæiæn. ¹⁹ Kæni nian tæmun nauæniæn, kæni nipætîn tuva mæsanæn min.

Sol tinætæuæin mætæni pætigæm nærgi Iæsu æpæha Tæmaskis

Kæni Sol tæmatig mos nian næuvein min ilah nætæmi-ræha Iæsu æpæha Tæmaskis. ²⁰ Tæmætæuæin min æmæ e nian æha, mætæni pætigæm Iæsu æpæha e nimæ min ræha nuhapuminiæn ræha nætæm Isrel mæmæ Iæsu in Næti Uhgîn pæhræn.

²¹ Kæni nætæmi ræfin nætæm kæmotætæu in, kæmotæuit pik ohni, kæni mæutæni mæmæ, "Ei! ?Suah u inu tæmatol nærahæn kæm nætæm kæutæhatætæ e Iæsu æpæha Jerusilæm aupæn, uæ kæpæ? Kæni in tæmuva ikinu mæmæ otaskælim ilah mæmki ilah muvæn kæm pris asoli min. ?Mæ inæha, uæ kæpæ?" III

²² Kæni næghatiæn iætæm Sol tæni pætigæm, in tæsanæn pik mapirækis næghatiæn ræha nætæm Isrel iætæm kæutatig Tæmaskis, kæni mætægætun vivi mæmæ Iæsu in Kristo iætæm Uhgîn tæmæni mæmæ otahli=pa. Kæni ilah kæmotæruu mæmæ okotæhræni. IV

²³ Nian tepæt tæmuva muvæn rækis, kæni nætæmi asoli ræha nætæm Isrel kæmotætei oneuæn næua kæti mæmæ okotohamu Sol, ²⁴ mætæu Sol tæmætæu næua oneuæn ræhalah. Kæni ræueiu e nærauiæ mine lapin min, nætæm Isrel kæutæhtul pæsæg æpæha e namtihlua e nipai kæmol e kæpiel mæmæ okotohamu Sol. ²⁵ Mætæu in min næuvein kæmotælæs lapin motaipei e kætim asoli kæti iætæm kæmætu=pæn tæulæ lan, motilæfætigæm motæhlman-æhlman lan e næmtah nipai ihlua ikin. Kæni in tæmagim muvæn Jerusilæm. VI

I 9:15 Uæk 26:2,6; 27:24; Rom 1:5 II 9:16 2Kor 11:23-28 III 9:21 Uæk 8:3 IV 9:22 Uæk 18:28 V E taun æha Tæmaskis, tæhmen e taun tepæt, aupæn aupæn kæmol nikalin asoli e kæpiel titæluæ e taun. VI 9:25 2Kor 11:32-33

Sol æpæha Jerusilæm

²⁶ Nian Sol tæmietetigæm=pa Jerusilæm, tæmalkut mæmæ otuvæn meruh nætæmi ræha Iæsu mitæu=pæn ilah, mætæu ilah kæutægîn, nikilah tæhti mæmæ tæteiuæ æmæ e lah mæmæ in iætæmi ræha Iæsu. ²⁷ Mætæu Panæpæs tæmit muvæn miti=pæn kæm aposil min, mæni=pæn kæm lah mæmæ tæmæhrol lanu Sol tæmeruh Iærmænig Iæsu e suaru nian tæmatuvæn e Tæmaskis. Kæni tæmæni=pæn min kæm lah mæmæ Iærmænig tæmæghati kæm Sol, kæni tæhro lan in tinætæni pætigæm nærgi Iæsu æpæha Tæmaskis, mæsæginiæn. ²⁸ Kæni ilah Sol kæmotatig kæni in tætuven ikin min æpæha Jerusilæm mætæni pætigæm nærgi Iærmænig Iæsu mæsæginiæn. ²⁹ Tæmæghati ilah nætæm Isrel nætæm kæutæni næghatiæn Kris, kæmotoh ilah min e næghatiæn. Kæni kinautol mæmæ okotohamu Sol. ³⁰ Nian in min næuvein nætæm kæutæfaki kæmotætæu, kæmæhuvæn motit Sol mæhuvæn motæsæu-pah æpæha læuahtæni iuækir o nitæhi e taun æha Sisæriæ, kæni motahli=pæn mæmæ otægim muvæn æpæha isæu e taun æha Tasæs.

³¹ Kæni nætæm kæutæhatætæ e Iæsu æpæha Jutiæ, mine Kalæli, mine Sæmeriæ kæmotatig e næmælinuæiæn, iætæmi tikæ mæmæ otol næginiæn kæm lah. Kæni Narmîn Ræha Uhgîn tæmætasiru e lah mol ilah kæutæhtul æskasik, kæni ilah ræfin kæutatig mautisiai Iærmænig. Kæni ilah tinætepæt.

Pitæ tæmol næhliki Aeneas tæuvir min

³² Pitæ tæmaliuæk muvæn ikin min mæmæ otæsal e nætæm kæutæhatætæ e Iæsu. E naliuækiæn ræhan, tæmuven materuh nætæmimi ræha Iærmænig æpæha e taun æha Lita æpæha Jutiæ. ³³ Tæmuven ikin æha meruh suah kæti nærgin u Aeneas, nipætîn tæmimis tinos nu eit, tæmæsaliuækiæn mætæpili æmæ e ræhan pet. ³⁴ Kæni Pitæ tæmæni=pæn kæm in mæmæ, "Aeneas. Iæsu Kristo tæmosmiægæh ik æha ræueiu e ræham nimisiæn. Æhtul, maiu-aiu ræham nimahan." Kæni ræueiu agin min, Aeneas tæmæuvir min mæhtul. ³⁵ Kæni nætæmimi ræfin æha Lita mine ikin min ræfin æpæha Saron kæmotæruu suah u tæmaliuæk mætan, kæni ilah ræfin kæmotæuhlin ræhalah nætæligiæn kæni minæutæfaki kæm Iærmænig.

Pitæ tæmol Tokæs tæmiægæh min

³⁶ E taun kæti æha Jopæ, pætan kæti æha ikin iætæm in tætæhatætæ e Iæsu, nærgin u Tapitæ. IX E næghatiæn ræha nætæm Kris, kætæni mæmæ Tokæs. Pætan u, nian ræfin tatol tæuvir kæm nætæmimi kæni mætasiru min e nanrah min.

³⁷ Mætæu e nian æha, nimisiæn kæti tæmol in kæni timis. Kæni ilah kæmotæueiu kæni kæmæhuvæn=pæn e ræhan napæn, kæni motælæhu e næuan nimæ æpæha ilis agin. ³⁸ Ikin æha Lita in iuækir æmæ o taun æha Jopæ. Kæni nian nætæmi ræha Iæsu kæmotætæu mæmæ Pitæ

VII 9:26 Kæl 1:17-19 VIII 9:27 1Kor 9:1 IX Nipætîn ræha nærgin u Tapitæ tæni mæmæ, "tia," u in nati miægæh kæti.

æpæha Lita, kæmotahli=pæn suah mil keiu mæmæ okian muæsæu-pah muæni=pæn kæm in mæmæ, "¡Otuva uæhai æmæ-to!"

³⁹ Kæni Pitæ tæmitæu=pæn ilau. Nian kæmhli-etigæm=pæn lahuænu, kæmotit mæhuvæn æpæha ilis agin. Mætæu pætælimis min tæriauæh æpæha ikin kæutasæk ohni, kæni kæmotægætun kæm Pitæ ræhalah natim-nati iætæm pætæn æha tæmæhli nian in tæmatæmiægæh.

⁴⁰ Kæni Pitæ tæmahli pætigæm ilah, kæni meiuaiu misin næulin kæni mæfaki. Kæni mæsal=pæn o pætæn æha tæmimis mæmæ, "Tapitæ, æhtul." Kæni pætæn æha tæmair meruh Pitæ, kæni mæhtul mæharæg. ⁴¹ Kæni Pitæ teapæn ohni maskælim næhlmin miuvi-pæri mæmæ otæhtul e næhlikin mil. Kæni mauin=pæn e nætæm kæutæhatætæ e Iesu mine pætælimis min mæmæ okæhuva imæ, kæni miti=pæn pætæn æha iætæm tinæmæmiægæh kæm lah.

⁴² Kæni næghatiæn e nati æha tæmaiu mitælu e taun æha Jopæ. Kæni tepæt kæmotæni nîpæhriænien e Iærmænig Iesu. ⁴³ Kæni Pitæ tæmatig æha Jopæ næuветin ilau suah kæti nærgin u Saimon iætæm tætol æpenæ-penæ e nilosi kau.

Uhgin tæmæghati kæm Koniliæs

¹⁰ E taun Sisæriæ, suah kæti æha ikin nærgin u Koniliæs. In iætæm Rom, kæni in iætæmi asoli ræha soldie min u ilah ræfin uan-hanrit. Kæni ilah kæutsipæn e "Soldiæ ræha Itali." ² In iætæmi kæti in tatisiai Uhgin ræha nætæm Isrel, mætætæu=pæn noliæn ræha næfakiæn ræhalah, in mine ræhan min, mine noluæk min ræhan. In tætæfæn ræhan mæni tepæt kæm ianrah min, kæni mætæfaki kæm Uhgin ræha nætæm Isrel nian ræfin. ³ Nian kæti æmeiko e tri klok læhnaiu e nian tætæfaki lan, tæmeruh nati kæti tæhmen e næmæhlairiæn. In tæmafuvivi æmæ agelo kæti ræha Uhgin tætuva ohni, kæni mauin lan mæmæ, "¡Koniliæs!"

⁴ Nian næhmti Koniliæs tæmæhtul lan, in tæmægin kæni mæni mæmæ, "¿Iærmænig, tæhro?"

Kæni agelo tæmæni=pæn kæm in mæmæ, "Uhgin tinætæu rækis ræham næfakiæn mineruh næuviriæn iætæm ik natol kæm nanrah min, kæni nîkin tinagiæn ohni. ⁵ Ahli=pæn nætæmimi næuvein kæhuvæn æpæha Jopæ, motos suah kæti mæhuva, nærgin u Saimon Pitæ. ⁶ In tætatig ilau suah kæti nærgin u Saimon u tætol æpenæ-penæ e nilosi kau. Ræhan nimæ tæhtul iuækir o nitæhi."

⁷ Nian agelo tæmæghati rækis kæm in tæmitæg, kæni Koniliæs tæmauin e ræhan ioluæk keiu mine soldie kæti iætæm tætol uæk kæm in, kæni in min iætæmi ræha næfakiæn. ⁸ In tæmæni=pæn ræfin natimnati iætæm in tæmeruh kæm lahal, kæni mahli=pæn ilahal mæmæ okihluvæn Jopæ.

Uhgin tæmæghati kæm Pitæ e næmæhlairiæn

⁹ Kæni kæmæni lauig lan, nian mitigar tinalelin, kæni suah milahal æha kæmluva e suaru iuækir o taun æha Jopæ. E nian æha, Pitæ in tæmuvæn æpæha ilis e næhue nimæ iætæm tepin-epin ikin mæmæ otæfaki kæm Uhgin.

¹⁰ Mætæu næumis tinus, kæni nian kæmatol æhanæh nîgin nauæniæn, in tæmair mætæu tæmeruh næmæhlairiæn kæti iætæm Uhgin tæmæfæn. ¹¹ E næmæhlairiæn æha, tæmeruh neai tæmeræh, kæni nati tæhmen e tapolin asoli kætaskælim nîffin min, kæni kæhlman-æhlman teiuaiu=pa e niftæni. ¹² E nîpæg nati æha, tæmeruh nati miægæh pisin pisin min æha ikin iætæm kæutaliuæk mine mautælkæu, mine mænig pisin pisin min. ¹³ Kæni næuia iætæmi kæti tæmæni=pæn kæm in mæmæ, "Pitæ, æhtul. Ohamu næuvein mun."

¹⁴ Mætæu Pitæ tæni mæmæ, "¡Iærmænig, kæpæ! E ræhak næmiægæhiæn iætæn mæsun æhanæhiæn nati kæti tol lanu iætæm Lou ræham tæmæniæhu mæmæ kæsunien tamikmik e næhmtæm." I

¹⁵ Kæni næuia iætæmimi tæmæghati min kæm in mæmæ, "Sæniæn mæmæ nati kæti tamikmik iætæm iæu Uhgin iætæni mæmæ tæuvir æmæ, tæsamikmikien." II

¹⁶ Kæmuæghati o natimnati min æha mau kisi, kæni ræueiu agin min, tapolin æha tæmæri muvæn æpæha e neai.

Pitæ tæmos nîpæti næmæhlairiæn

¹⁷ Kæni Pitæ nîkin tæmæhti pik mæmæ otæhrun nîpæti nati æha tæmeh e næmæhlairiæn u tæmeruh. Mætæu suah milahal u iætæm Koniliæs tæmahli=pæn ilahal, kæmlætæpuæh o nimæ ræha Saimon, kæni minluva minleruh. Kæni minluvæn mæhlæhtul æpæha e namtiæhlua. ¹⁸ Kæni mæhlauin æfæmæh mæmæ, "¡Ei! ?Suah kæti u ikinu nærgin u Saimon Pitæ uæ?"

¹⁹ Kæni nian Pitæ tætalkut æhanæh mæmæ otæhrun nîpæti nati æha tæmeh e næmæhlairiæn, kæni Narmin Ræha Uhgin tæmæni=pæn kæm in mæmæ, "¡Ei, ætæu-to! Suah milahal kisi æpæha kælæsal lam. ²⁰ Æhtul uæhai meiuaiu muvæn meruh ilahal. Nîkim tæstæhtiæn mæmæ ko næsuvæniæn mitæu=pæn ilahal mætæu-inu iæu iæmahli=pa ilahal mæmæ okiluva."

²¹ Kæni Pitæ tæmeiuaiu muvæn mæni=pæn kæm lahal mæmæ, "Mæ iæu u iætæm itæmahal nælæsal lan. ?Næklolkeikei iæu o nah?"

²² Kæni kihlæni=pæn kæm in mæmæ, "Æuæh. Iætæm tæ-tærmænig e soldie min, u Koniliæs, tæmahli=pa itæmahal mæmæ iækluva. In suah kæti iætæm tatisiai Uhgin kæni in mæhruahru e næhmtin, kæni nætæm Isrel kæutisai pik in. Agelo kæti ræha Iærmænig tæmæni=pæn kæm in mæmæ in otæhli=pa itæmahal iæhkluva miæhli ik kæhuvæn iman ikin, mæmæ ik nækanus næghatiæn kæm in pæh tætæu."

²³ Kæni Pitæ tæmit ilahal mæhuvæn imæ mæmæ ilah okotæpili æha ikin.

Pitæ tæmuvæn e nimæ ræha Koniliæs

Kæni nian kæmæni lauig lan, Pitæ tæmitæu=pæn ilahal, kæni næfaki min næuvein æha Jopæ, kæmohtæu=pæn ilah. ²⁴ Kæmæni lauig min lan, kæmohiet=pæn æpæha Sisæriæ. Ikin æha Koniliæs tæmætapuæh o ræhan min mine

I 10:14 Lev 11:1-47; Esik 4:14 II 10:15 Mak 7:15,19

nætämimi min næuvein mämæ okæhuva mäutæhtahnin Pitæ. ²⁵ Nian Pitæ tæmætuæuin mämæ tuva imæ, kæni Koniliæs tæmeiuaiu misin næulin e næhlikî Pitæ mämæ otæfaki kæm in. ²⁶ Mætæu Pitæ tæmeapæn kæni miuvi-pæri min kæni mæni=pæn kæm in mämæ, "Æhtul, iæu iætämimi æmä tæhmen lam." ^I

²⁷ Kæni Pitæ tæmætæghati ilau Koniliæs kæni mian imæ. Pitæ tæmeruh mämæ nætämimi tepæt kinæhuva rækis mäutæharæg. ²⁸ Kæni Pitæ tæmæni=pæn kæm lah mämæ, "Itæmah ræfin nækotæhrun vivi mämæ tasim e Lou ræha nætäm Isrel mämæ okæhuva motan kætiæh ilah nætäm sæniæ mämæ nætäm Isrel, uæ okæhuvæn motatig pæti. Mætæu Uhgîn tæmæni kæm iæu e næmæhlairiæn mämæ iæsænien mämæ suah kæti in tamikmik e næhmtin.

²⁹ Tol=pæn lanæha, nian næmotahli=pinæ næghatiæn ohniæu, iæmæsænien nati kæti, nikik tæmagiæn æmä mämæ iækuva. ?Mætæu iækolkeikei mämæ iækatapuæh mämæ næmotahli=pinæ næghatiæn ohniæu mämæ iækuva o nak?"

³⁰ Kæni Koniliæs tæni mämæ, "Nian kisil tinuvæn rækis tæhmen æha ræueiu e tri klok læhnaiuv, iæmætæfaki æpæha e ræhak nimæ. Kæni ræueiu agin suah kæti iætäm ræhan napæn tagæhag tæhtul aupæn lak, ³¹ Kæni mæni mämæ, 'Koniliæs. Uhgîn tæmætæu rækis ræham næfakiæn, kæni mæsaluiæn e nati tæuvir min iætäm ik natol kæm ianrah min. ³² Ahli=pæn nætämimi næuvein kæhuvæn æpæha Jopæ o suah kæti æha ikin, nærgin u Saimon Pitæ mämæ otuva. In tætatig e nimæ ræha suah kæti, nærgin u Saimon, u tol æpenæ-penæ e nilosi kau. Ræhan nimæ tæhtul e nikali nitæhi.' ³³ Kæni iækahli=pinæ uæhai æmä næghatiæn ohnik. Kæni tæuvir pik mämæ ik nækuva. Itimah ræfin u ikinu e næhmti Uhgîn o iækotætælig lam mämæ onækæni=pa ræfin natimnati iætäm Iærmæni g tæmæfinæ mämæ onækæni=pa kæm timah."

Pitæ tæmæghati

³⁴ Kæni Pitæ tæmæghati mæni mämæ, "Ræueiu inæhrun mämæ sæniæmä nætäm Isrel æmä iætäm Uhgîn nikin tætagiæn matol tæuvir kæm lah, ^{II35} mætæu nikin tagiæn o nætämimi e ikin min ræfin u kæutisiali in mine mautol nati iætäm tæhruahru.

³⁶ "Itæmah nækotæhrun rækis næghatiæn iætäm Uhgîn tæmæfæn kæm nætäm Isrel. Tætæni nanusiæn tæuvir ræha næmælinuiæn ilah Uhgîn e Iesu Kristo iætäm in Iærmæni g ræha nætämimi æræfin. ³⁷ Itæmah nækotæhrun natimnati min iætäm Iesu iætäm Nasærit tæmol æpæha ikin e Jutiæ tæmætuæuin e Kalæli. In tæmol natimnati min æha uærisig e uæk ræha Jon Bæptais iætäm tætæni pætigæm kæm nætämimi mämæ okækeikei kol bæptais e lah. ^{III38} Iesu æha, Uhgîn tæmitæpin mæfæn Narmîn Ræha Uhgîn mine næsanæniæn kæm in, kæni mætæu-inu Uhgîn tætatig ilau min, in tæmuvæn e ikin min matol nati tæuvir min, kæni matol vivi nætämimi ræfin iætäm Setæn tæmælæs ilah.

³⁹ "Itimah iæmoteruh natimnati iætäm in tæmol æpæha Jerusilæm mine ikin min æpæha Jutiæ. Kæni itimah

I 10:26 Uæk 14:13-15; Næh 19:10 II 10:34 Dut 10:17; Rom 2:11 III 10:37 Mat 4:12-17

iæmoteruh nian nætämimi kæmotoh motætu-pæri e nigî kæmæluau kæni timis. ⁴⁰ Mætæu Uhgîn tæmol tæmiægæh min e nian iætäm tatol kisil lan, kæni matol æpu in kæm nætämimi næuvein mämæ okoteruh mämæ in tæmæmiægæh min. ⁴¹ Sæniæmä nætämimi ræfin kæmoteruh in, mætæu nætæmi min æmä u iætäm Uhgîn tæmitæpin ilah mämæ okoteruh, itimah æha iæmotæuæn kætiæh itimah min nian tæmæmiægæh min e nimisiæn. ^{IV}

⁴² "Kæni in tæmæni=pa kæm timah mämæ iækotæni Iesu kæm nætämimi, kæni motæni pætigæm mämæ Uhgîn tæmæfæri rækis in mämæ in otakil nolien ræha nætämimi ræfin iætäm kautæmiægæh mine iætäm kinohmis rækis. ^{V43} Iæni min ræfin ræha Uhgîn aupæn kæmæutæni pætigæm in mämæ, nætämimi ræfin iætäm kotæni nipæhræniæn lan, Uhgîn otæfæl rækis ræhalah min nolien tærah min e nærgi Iesu." ^{VI}

Narmîn Ræha Uhgîn tæmuva e Nanihlua min u sæniæmä nætäm Isrel

⁴⁴ Nian Pitæ tæmætæghati æhanæh, Narmîn Ræha Uhgîn tæmuva mæriæuæh mætætig e lah ræfin u nætäm kæutætæu næghatiæn æha. ^{VII45} Kæni nætäm Isrel min u kæutæni nipæhræniæn e Iesu iætäm kæmohtæu=pæn Pitæ æpæha Jopæ mæhuva, kæmotæuit pik nian kæmoteruh nati æha mämæ Uhgîn tætuæti min e Narmîn Ræhan kæm nætæmi min u sæniæmä nætäm Isrel. ⁴⁶ Kinotæhrun mämæ tæmæfæn Narmîn Ræhan kæm lah mætæu-inu kæmotætæu nætämimi kæutæghati e næghatiæn iki pisin min mäutæni-vivi nærgi Uhgîn.

Kæni Pitæ tæni mämæ, ^{VIII47} "?Pæh tæhrun næniæhuiæn nætæmi min u mämæ ko kæsolien bæptais e lah? Mætæu ilah kinotos rækis Narmîn Ræha Uhgîn tæhmen e tah."

⁴⁸ Kæni in tæmæni=pæn mämæ okol bæptais e lah e nærgi Iesu Kristo. Kæni ilah kæmotætapuæh o Pitæ mämæ otatig næuvetin ilah min. ^{IX}

Pitæ tæmanus kæm nætäm kæutæfaki æpæha Jerusilæm

11 Kæni aposil min mine nætäm kæutæfaki æpæha ikin min e nitæni Jutiæ kæmotætæu mämæ Nanihlua min, ilah min kinæutæni nipæhræniæn e næghatiæn ræha Uhgîn. ² Kæni nian Pitæ tæmæri muvæn Jerusilæm, mætæu nætæmi ræha iæfaki min iætäm kæutæni mämæ okækeikei kæhgi=pæn nætämimi, ilah kinæutæni nikalin, ³ mäutæni mämæ, "?Tæhro ik næmuvæn mætætig e nimæ ræha nætæmi kæsæhgi-pæniæn ilah, mætæuæn itæmah min ilah?" ^X

⁴ Kæni Pitæ tinætuæuin mætæni-vivi kæm lah nanusiæn ræha natimnati ræfin æpæha Sisæriæ, ⁵ tæmætæni kæm lah mämæ, "Nian iæmætætig æpæha Jopæ mætæfaki meruh nati kæti tæhmen e næmæhlairiæn. E nati æha, iæmeruh nati kæti tæhmen e tapolin asoli kæti tæmeiuaiu e neai kætaskælim nififin min kætæhlman-æhlman tæteiuaiu mætæuæ ohniæu. ⁶ Iæmæsal=pæn vivi e nipægnæua nati æha meruh nati miægæh pisin pisin min æha ikin iætäm kæutæliuæk, mine mäutælkæu, mine nati arpîn min,

IV 10:41 Luk 24:42-43; Uæk 1:8 V 10:42 Uæk 17:31; 1Pitæ 4:5 VI 10:43 Aes 53:5-6; Uæk 2:38 VII 10:44 Uæk 11:15; 15:8 VIII 10:46 Uæk 2:4; 19:6 IX 10:48 Uæk 19:5 X 11:3 Uæk 10:28; Kæl 2:12

mine mənig pisin pisin min. ⁷ Kəni iəmətəu nəuia iətəmi kəti tətəni=pa kəm iəu məmə, 'Pitə, əhtul muhamu nəuvein mun.'

⁸ "Mətəu iəkəni=pən kəm in məmə, 'İərmənig, kəpə! E rəhak nəmiəgəhiən iəsuniən nati kəti tol lanko iətəm Lou rəham tətəniəhu məmə iəsuniən tamikmik e nəhmtəm.'

⁹ "İəmətəu min nəuia iətəmi u təmsipən e neai mətəni=pa kəm iəu məmə, 'Səniən məmə nati kəti tamikmik iətəm iəu Uhgın iətəni məmə təuvir əmə təsamikmikien.' ¹⁰ İəmuəghati o natimnati min əha muau kisi, kəni tapolin əha təməri muvən əpəha e neai.

¹¹ "Kəni rəueiu agın e nian əha, suah milahal kisi kəmlietigəm=pa e nimə iətəm iəutatig ikin. İətəm Sisəriə kəti təmahli=pa ilahal məmə okiluva ohniəu, mihlit iəu mihluva. ¹² Kəni Narmin Rəha Uhgın tənəi=pa kəm iəu məmə iəkəni=pən ilahal, nikik otəsəhtien məmə ilahal Nanihlua min. Piatah min sikis u ilah kəmotətəu=pa iəu, iəməhuvən mohiet=pən əpəha e nimə rəha suah əha Koniliəs məhuvən imə. ¹³ Kəni in təmənəi=pa kəm timah məmə təməhro lanu in təmeruh agelo kəti rəha Uhgın təmuva miet=pən ohni məmə, 'Ahli=pən nətəmimi nəuvein kəhuvən əpəha Jopə o suah kəti nərgin u Saimon Pitə. ¹⁴ In otəni=pinə nəghatien kəti kəm təmah, kəni nian nəkotətəu nəghatien əha, kəni Uhgın otosmiəgəh itəmah rəfin, ik mine rəham min, mine rəham min noluk min. ^I

¹⁵ "Kəni nian iəmətuəuin mətəghati, Narmin Rəha Uhgın təmeiuaiu məriəuəh matig e lah, Nanihlua min, təhmen əmə e inu təmuva e tah, nətəm Isrel, aupən mine. ^{II III}¹⁶ Kəni nikik tətəhti nəghatien iətəm İərmənig təmənəi məmə, 'Jon təmol bəptais e nətəmimi e nəhu, mətəu otəsuvəhiən Uhgın tol bəptais e təmah e Narmin Rəhan.' ^{IV}¹⁷ Kəni nəmə Uhgın tətəfən kəm Nanihlua min Narmin kətiəh əmə iətəm təməfa kəm tah nətəm Isrel nian kitah kəmotəni niphəriənien e İesu Kristo, iəu iətəmimi əmə u, ko iəsəniəhuiən Uhgın o nati nak iətəm in tolkeikei məmə otol kəm lah."

¹⁸ Nian kəmotətəu nəghatien rəha Pitə, ilah kəməso-tagət minien, mətəu kəmotəni-vivi Uhgın motəni məmə, "Nati əha tol lanəha məmə Uhgın tinol rəkis suaru rəha Nanihlua min məmə ilah min okotəuhlın ilah e rəhalah nolien tərəh min məmə Uhgın otosmiəgəh ilah." ^V

Niməfaki əpəha Antiok

¹⁹ Nian Sol mine rəhan min kəmotuhamu Stipin, kəmotol tərəh e nətəm kəutəni niphəriənien e İesu. Kəni nətəm nəfaki min əha kəmotagim məhuvən isəu əpəha ikin min əpəha Fonisiə mine Saiprəs mine Antiok, məutəni pətigəm nərgi İesu kəm nətəm Isrel min əmə u kəutatig əha ikin min əha. ^{VI}²⁰ Mətəu nəfaki min nəuvein, nətəm Saiprəs mine Saerin, kəməhuvən Antiok məutəni pətigəm min nanusiən təuvir rəha İərmənig İesu kəm nətəmimi əpnəpin min əmə u Nanih-

I 11:14 Uək 16:31 II 11:15 Uək 10:9-48 III 11:15 Uək 2:4 IV 11:16 Uək 1:5 V 11:18 Uək 13:48; 14:27 VI 11:19 Uək 8:1-4

luə min, səniəmə nətəm Isrel əmə. ²¹ Kəni İərmənig təmol natimnati tepət e rəhan nəsanəniən kəni mətasiru pik e lah, kəni nətəmimi tepət tepət kəmotəuhlın ilah məutəni niphəriənien e İərmənig İesu.

²² Nətəm kəutəfaki əpəha İerusaləm kəmotətəu nanusiən u, kəni ilah kəmotahli=pən Panəpəs məmə otuvən əpəha Antiok. ^{VII}²³ Nian təmiet=pən, meruh məmə Uhgın təmolkeikei pik ilah matol təuvir kəm lah, kəni nətəmimi tepət kəmotəni niphəriənien e İesu, kəni Panəpəs nikin təmagiən masiru e lah məmə ilah okotəhtul əskasik e İərmənig e nikilah rəfin.

²⁴ Panəpəs in iətəmi təuvir kəti iətəm Narmin Rəha Uhgın təriəuəh mətətig lan, kəni rəhan nəhatətəin in təskasik e Uhgın. Kəni in təmasiru e nətəmimi tepət ikin əha məmə ilah okotəni niphəriənien e İərmənig İesu.

²⁵ Kəni Panəpəs təmiet muvən Tasəs mətəsəl e Sol. ^{VIII}²⁶ Nian təmeruh Sol, tit mian əpəha Antiok, kəni muatig ikin o nu apəpiə kətiəh mətuəfaki ilah nətəmi rəha niməfaki əha mətuəgətuən nətəmimi tepət. İkin əha Antiok kəmətuəuin kauin e nətəmi rəha İesu Kristo məmə "Kristin." ^{IX}

²⁷ E nian əha, iəni min nəuvein rəha Uhgın kəməhiet İerusaləm məhuvən əpəha Antiok. ²⁸ Kəti nərgin u Akapus təməhtul məghati e nəsanəniən e Narmin Rəha Uhgın məmə nəumis otan e nitəni min rəfin iətəm Rom tətərmənig e lah. (Kəni təmuva mol niphəriənien lan. Nəumis təman nian Klotiəs təmətərmənig e nətəm Rom.) ^X²⁹ Kəni nətəmi rəha İesu əpəha Antiok kəmotolkeikei məmə okotasiru e nətəmi rəha İesu əpəha Jutiə. İətəmi kəti təhrun nəfəniən mənə nak in təhrun nəfəniən. ³⁰ Kəni kəmotol mənə min əha, mətəfən kəm Panəpəs mine Sol məmə okuos mian kəm eldə min rəha niməfaki əpəha İerusaləm. ^{XI}

Kig Herot Akripə Uan təmol nərahien kəm niməfaki

12 E nian əha, nian Panəpəs mine Sol kəmətuəgətuən əpəha Antiok, Kig Herot Akripə Uan ^{XII} təmahli=pən rəhan min soldia min məmə okotaskəlim nətəmimi nəuvein rəha niməfaki əpəha İerusaləm məmə otol ilah kotətəu nahməiən e nipətəlah.

² Təmahli=pən rəhan min nətəmimi kəməhuvən motaskəlim Jemis pia Jon kəni motohamu e rəhalah nau asoli. ³ Nian təmohamu Jemis, meruh məmə nətəm Isrel nikilah təmagiən pik. Kəni in təmatig maskəlim min Pitə. Təmatol nati u e nian kəmatol lafet mil lan Rəha Pasova mine Piret U Is Tikə Lan. ⁴ Nian təmaskəlim rəkis Pitə, kəni mələfən əpəha e kaləpus. Kəni Herot tənəi məmə soldia sikistin okotəhtul pəsig lan, kuvət kuvət e auə min rəfin e nərauiə mine lapin. Kəni Herot tolkeikei məmə otiuvi pətigəm təhtul e nəhmti nətəmimi nian lafet tol naunun.

VII 11:22 Uək 4:36 VIII 11:25 Uək 9:30 IX E nəghatien Kris, nipəti nəghatien u "Kristin" tətəni məmə "rəha Kristo." X 11:28 Uək 21:10 XI 11:30 Uək 12:25 XII İətəmi keiu e nauəuə u Uək Min nərgilau u Kig Herot Akripə. In aupən, kətauin lan məmə Kig Herot Akripə Uan, kəni nətin, kətauin lan məmə Kig Herot Akripə Tu. Afinto "Herot" e tiksinari.

⁵ Mætæu nian Pitæ tæmætatiġ e kalæpus, kæni nætæmi ræha nimæfaki kæmæutæfaki=pæn æskasik ohni kæm Uhgîn.

Uhgîn tæmæfætiġæm Pitæ e kalæpus

⁶ Lapîn u mæ olauig lan, kæni Herot tiuvi pætiġæm, Pitæ tæmætæpili e nælugîn e soldia keiu, kæmælis næhlmin mil e sen keiu, kætu=pæn kæti e soldia kæti, kæni kætu=pæn kæti e soldia kæti min. Kæni soldia keiu kætuæhtul matueruh namtîhluæ e kalæpus.

⁷ Ræueiu agîn, agelo kæti ræha Iærmænig tiet=pa, kæni tæmasiæ mægæhag e nîpægnæua kalæpus. Tæmek-ek nikali Pitæ kæni mæhgi pæri. Kæni mæni mæmæ, "Iæhtul uæhai!" Kæni sen mil kuæmtæh aru e næhlmi Pitæ mil.

⁸ Kæni agelo tæni=pæn kæm in mæmæ, "Uvæn e ræham put mine natimnati." Kæni Pitæ tuvæn e lah. Kæni tæni=pæn kæm in mæmæ, "Uvæn e ræham kot, kæni mîtæu=pa iæu." ⁹ Kæni Pitæ tæmîtæu=pæn miaiet e nîpægnæua kalæpus, mætæu in tæsæhrunian mæmæ natimnati min u agelo tatol lan ilah nîpæhrîanien. Nîkin tæhti mæmæ tæhmen e nati kæti tæhmen e næmæhlairien. ¹⁰ Kæmualiuæk muapirækis soldia kæti iætæm tateh kalæpus, kæni mualiuæk muapirækis min soldia kæti min, kæni kæmiæuva e naunun doæ iætæm kæmol e aiæn. Tæuæ u tætuæag=pæn e taun asoli. Nian kæmiæuva iuækir ohni kæni teræh aru kæni kæmiaiet=pæn ikin. Nian kæmualiuæk næuvetîn mian e suaru, kæni æmeiko agelo tikæ aru æmæ. ^I

¹¹ Kæni Pitæ tinæhrun æha ræueiu mæmæ sæniæmæ næmæhlairien, kæni tæni mæmæ, "Ræueiu inæhrun æhruahru mæmæ Iærmænig tæmahli=pa ræhan kæti agelo tæmuva mælæs rækis iæu e nætæligien u iætæm Herot tolkeikei mæmæ otol lak iætæm nætæm Isrel kæmotolkeikei mæmæ okoteruh."

¹² Nian Pitæ tinæhrun mæmæ Uhgîn tæmælæs rækis in, kæni tæmuvæn æpæha e nimæ ræha Meri, mæmæ ræha Jon Mak. Nætæm kæutæhatætæ e Uhgîn tepæt kæmæhuva pæti mæutæfaki=pæn kæm Uhgîn mæmæ otasiru lan. ¹³ Kæni Pitæ tæmæhti-æhti doæ e iat ræha nimæ æha, kæni pætan ioluæk kæti, nærgîn u Rotæ, tæmaiu muvæn mæmæ kærmæ pæh æha tætæhti-æhti doæ. ¹⁴ Nian tæmætæu næuia Pitæ, kæni tæhrun mæmæ Pitæ pæhrîen. Kæni nîkin tæmagien pik agîn kæni talu e neræhien e doæ kæni maiu mîtælig muva meruh nætæmi min u kæutæfaki, kæni mæni mæmæ, "Iæi, nætæmimi, Pitæ æpæha ihluæ e doæ tætæhtul!"

¹⁵ Mætæu kotæni mæmæ, "Ik ialmæli." Mætæu in tæmætækeikei mætæni mæmæ, "IKæpæ! Iatæni pæhrîen." Kæni ilah kotæni, "Næmæ tæhro ræhan agelo teh."

¹⁶ Mætæu Pitæ tætækeikei mætæhti-æhti doæ. Kæni kæmæhuvæn moteræh e doæ, kæni nian kæmoteruh in, nikilah tæmauit pik ohni. ¹⁷ Mætæu Pitæ tæmæfæri næhlmin mætæniæhu ilah mæmæ okæsoatagætiæn. Kæni mætæni mæmæ tæmæhro lanu Iærmænig tæmos rækis in e kalæpus. Kæni mæni=pæn kæm lah mæmæ, "Otæni=pæn næghatiæn u kæm Jemis notæha Iesu ^{II} mine piatah min

^I 12:10 Uæk 5:19 ^{II} Jemis notæha Iesu, in tæmuva iætæmi asoli ræha nimæfaki æpæha Jerusilæm.

e nimæfaki." Kæni matig mîtælig min magim muvæn iki pisin kæti min.

¹⁸ Kæni kæmæni lauig lan, soldia min nætæm kæmauteruh Pitæ e kalæpus, kæmotætæpuæh o lah min, mætæu kinotæruu æfæmæh mæmæ Pitæ tæmæhruvæn. ^{III}¹⁹ Kæni nian Herot tæmætæu mæmæ Pitæ tæmagim, kæni tæmahli=pæn soldia min mæmæ okotæsal lan. Mætæu nian soldia min kæmæsooteruhien, kæni Herot tæmauin e soldia min u kæmauteruh kalæpus mætæpuæh o lah mæmæ Pitæ tæmæhra magim. Mætæu ilah kotæruu, kæni in tæmæni mæmæ okæmki soldia min u kan kæhuaumu ilah. Kæni Herot tæmiet Jutiæ muvæn e taun kæti Sisæriæ matig ikin o nian næuvein.

Kig Herot Akripæ Uan tæmimis

²⁰ E nian æha, Kig Herot Akripæ Uan niæmæha tæmæu pik kæni tætæmæki e nætæm kæutatiġ e taun mil æha, Tæa mine Saedon. Kæni nætæmi asoli min e taun mil æha kæmæhuva pæti kæni mæhuvæn mæmæ okoteruh Kig mæmæ kotol vivi ilah min, mætæu-inu nætæm imalah ikin kautæhuvæn mæutos næhmti nauæniæn ima Kig ikin. Mætæu aupæn ilah kæmæutæhuvæn mæuteruh Kig, kæmotæghati ilah suah kæti nærgîn u Plastus, u in iætæmi asoli kæti ræha Kig Herot, motiuvi=pæn mæmæ otasiru e lah.

²¹ E nian Kig Herot tæmos mæmæ otuvæn meruh ilah, kæni tæmuvæn e ræhan napæn tæuvir u tætægætun mæmæ in tætærmænig. Kæni tæmuva mæharæg e tron ræhan, ^{IV} kæni mætæghati kæm nætæmimi. ²² Kæni nætæmimi kæmotagæt æfæmæh mæmæ, "I!Suah u tætæghati sæniæ mæmæ iætæmimi mætæu uhgîn kæti!" ²³ Kæni nian nætæmimi kæmotæfæn næni-vivien kæm Herot, mætæu in tæsæfæniæn næni-vivien kæm Uhgîn, kæni ræueiu agîn min agelo kæti ræha Iærmænig tæmoh e nîmisien æskasik kæti, kæni wom min kæmotun nisigan kæni in timis. ^V

²⁴ Kæni e nian æha, nætæm kæutæni nîpæhrîanien e Iesu kæmæutækeikei mæutæni pætiġæm næghatiæn ræha Uhgîn e ikin min tepæt, kæni nætæmimi tepæt kæmæhuva mæutæni nîpæhrîanien e Iesu. ^{VI}

²⁵ Nian Panæpæs mine Sol kæmuol naunun e ræhalau uæk æpæha Jerusilæm, kæni miatælig mian Antiok ilahal Jon Mak. ^{VII}

Uhgîn tæmîtæpin Panæpæs mine Sol mæmæ okuol ræhan uæk

¹³ E nimæfaki æpæha Antiok, iæni min æha ikin mine nægætun min. Ilah u Panæpæs mine Simion u ketæni mæmæ iætæmi apin, mine Lusias iætæm Saerin, mine Manaen u tæmepæt ilau Herot Antipas u tæmætærmænig e Kalæli aupæn, mine Sol. ² E nian kæti ilah kæmotæpæh nauæniæn kæni mæutæfaki=pæn kæm Iærmænig, kæni Narmin Ræha Uhgîn tæmæni=pæn kæm lah mæmæ,

^{III} 12:18 Uæk 5:22-24 ^{IV} "tron" — Ikin kig tætæharæg ikin mæ-tærmænig e nætæmimi. ^V 12:23 Dan 5:20 ^{VI} 12:24 Aes 55:11 ^{VII} 12:25 Uæk 11:29-30; 15:37

“Iækolkeikei mämä räueiu äha onækotäferi Panäpäs mine Sol mämä ilau okuol uæk u iätäm iämauin e lau ohni.”¹³ Kæni nian kämotäpäh rækis nauänian mäutä-faki, kæni motälähu=pän nählmiläh e rähñ-kapä lau mämä okotäferi ilau, kæni motähli=pän ilau mämä okian muol uæk. II

Panäpäs mine Sol kämuäni pätigäm nęghatien räha Uhgjin äpähä Saipräs

(Eruh map räha naliuäkien räha Pol e naunun nauäüä u.)

⁴ Kæni Narmin Räha Uhgjin tämahli=pän ilau mämä okuol uæk u, kæni ilau kämian äpähä e taun Selusiä, kæni ikin äha kämian e negäu kätï mian äpähä e nitäni kätï Saipräs. ⁵ Nian kämiaiet=pän e taun Salämis, kämian e nimä min räha nuhapuminian räha nätäm Isrel mätuäni pätigäm nęghatien räha Uhgjin. Kæni Jon Mak tatitäu=pän ilau mätasiru e lau. III

⁶ Kæni kämlaliuæk ämä mihlitälau agin e nitäni u mätuäruš milietigäm=pän e taun Pafos. Ikin äha kämleruh näuaniläuis kätï räha Isrel iätäm tatol nati apispis e näsanänian räha iärmis min, kæni in iäni eiüä, nęrgin u Elimas u nęrgin kätï min Patisas. ⁷ Suah u tæ-taliuæk nian tepät ilau Setias Polas u käpmän asoli räha nätäm Saipräs. Setias Polas in teinatig, rähän nätäligien täuvir. Kæni in tämahli=pän nęghatien mämä Panäpäs mine Sol okiäüva mueruh in, mätuä-inu tolkeikei mämä otätäu nęghatien räha Uhgjin. ⁸ Mätäu suah u Elimas tämätäni rah ilau. (Nipätï nęrgin täni mämä iätämi tatol nati apispis e näsanänian räha iärmis min). Kæni mätalkut mämä otählin nätäligien räha Setias Polas mämä otäsänian nipähriänian e Iesu.

⁹ Kæni Sol u kätäuin lan min mämä Pol, IV Narmin Räha Uhgjin tämäriäuäh e nikin, kæni tämäsal=pän ähruahru o Elimas kæni mäni mämä, ¹⁰ “!Ei! Ik näti Setän. Ik tikimir räha natimnati äräfin iätäm kotähru-ahru. Ik näkëriäuäh ämä e neiüäien mine närahian. ?Onähgin nämanäpäh näni rahian suaru pähriän räha Iärmänig iätäm nätählin? ¹¹ Räueiu äha Iärmänig otol nalpinian kätï käm ik mämä nähmtäm otäpis, onäseruhian nähagähagian kätï mine o nian näuvein.”

Kæni räueiu agin min tämafu noräüian mine napinäpüian kämiäüva muäüveg nähmtin, kæni nähmtin tämäpis agin. Kæni tämähtul mäteapän äpnäpin ämä mämä suah kätï otasiru lan mit. ¹² Nian käpmän Setias Polas tämeruh nati äha, täni nipähriänian e Iesu mätuä-inu tämauit magien o nägätunian räha suah mil e Iärmänig.

I 13:2 Uæk 9:15 II 13:3 Uæk 6:6 III 13:5 Uæk 12:12; 15:39 IV Nęrgin u Sol, in nęghatien räha nätäm Isrel u kätäni mä Hipru. Nęrgin u Pol, in nęghatien räha nätäm Rom u kätäni mä Latin. Äpän e nauäüä räha Uæk Min, Luk in tämätauin e nęrgin u Pol mämä Sol. Mätäu räueiu äha tämauin ärag-räg lan mäni mämä Pol. Inu nätuäuinian e uæk räha Pol tatol mäni pätigäm nanusian täuvir käm Nanihluä min, kæni Luk tætauin lan mämä Pol u nęrgin räha Nanihluä min. V 13:11 Uæk 9:8

Panäpäs mine Pol kämian Antiok äpähä ikin Pisitia

¹³ Kæni Pol mine rähän min nätämimi kämohiet Pafos mähuven e negäu kätï mähuven äpähä taun Perka e ikin Pamfilia. Ikin äha Jon Mak tämäpäh ilah mitälig=pän Jerusiläm. ¹⁴ Kæni ilah kämohiet Perka mähuven äpähä taun Antiok äha ikin Pisitia. Kæni e nian räha Sapät, kämähuven imä e nimä räha nuhapuminian räha nätäm Isrel mäutähärag. ¹⁵ Nian kämotätäu năfinian räha Lou mine Iäni Min, kæni nätämi asoli räha nimä äha kämotähli=pän nęghatien käm Pol mine Panäpäs motäni mämä, “Piak min. Okämä itämah kätï tatos nęghatien täuvir mämä otäni tasiru e nätämimi, tähtul mäni pätigäm.”

¹⁶ Kæni Pol tämähtul mäfäri nählmän mämä okäso-tagätien kæni mäni mämä, “Nätäm Isrel mine itämah Nanihluä min nätäm näutäfäki=pän käm Uhgjin, otätälig-to lak. ¹⁷ Uhgjin räha nätäm Isrel u tämitäpin tipitah min äpän kæni mol ilah kotepät kæni motäskasik nian ilah kämäutatig äpähä Ijip. Kæni e näsanänian asoli rähän, tämiti pätigäm ilah e nitäni äha. ¹⁸ Kæni mateh vivi ilah nati äpnäpin kämautol noliän täräh min o nu fote nian kämautan äpähä ikin täpiä-mäpiä ikin. ¹⁹ In tämol näuaniläuis min räha nätäm Isrel kämotoh käpmän min räha nitäni säpin iätäm kätätig e nitäni Kenan, kæni mäfän nitäni äha rähalah käm tipitah min mämä rähalah. ²⁰ Natimnati min äha kämol nu fo-hanrit-fifti tinuva minüven rækis.

“Uärisig e natimnati min äha, Uhgjin tämäfän käm nätäm Isrel nätämi asoli min mämä ilah okotärmänig e lah mätuäruš=pa e nian räha iäni räha Uhgjin Samuel. ²¹ Kæni nätämimi kämotätäpüäh käm Samuel o kig, kæni Uhgjin tämäfän Sol käm lah u näti Kis, tämsipän e näuaniläuis räha Benjämän. Kæni in tämärmänig e lah o nu fote. ²² Kæni nian Uhgjin tämos rækis Sol, kæni in tämol Tefit tuva kig. In tämäni pätigäm nati kätï täuvir lan mämä, ‘Iämeruh suah kätï Tefit näti Jese, in iätämi ähruahru iätäm nikin tatitäu=pän rähak nätäligien. Kæni in otol natimnati räfin iätäm iäu iækolkeikei mämä otol.’ XII

²³ “Kæni Uhgjin tämol mämä Iosmiägäh kätï, inu Iesu, otsipän e näuaniläuis räha suah u Kig Tefit, mämä otosmiägäh nätäm Isrel tähmen=pän ämä mämä in tämäni rækis. ²⁴ Mätäu uärisig Iesu tætuäuin rähän uæk, Jon tämaupän mäni pätigäm käm nätäm Isrel mämä okotäkeikei motälali e rähalah noliän täräh min kæni kol bätäis e lah. ²⁵ Nian Jon tämätuva iüäkir o noliän naunun e rähän uæk, in tämäni mämä, ‘?Nik-itämah tähti mämä iäu päh? Iäu säniämä iäu u Uhgjin tämäni rækis. !Käpä! In tætuärisig lak iätäm iäu äsähmenian mämä iäkäpeg rækis rähän put.’ XV XVI

VI 13:13 Uæk 15:38 VII 13:17 Eks 1:7; 6:6; 12:51 VIII 13:18 Nam 14:34; Dut 1:31-32 IX 13:19 Dut 7:1; Jos 14:1 X 13:20 Jaj 2:16; 1Saml 3:20 XI 13:21 1Saml 8:5,19; 10:20-24 XII 13:22 1Saml 13:14; 16:12; Sam 89:20 XIII 13:23 2Saml 7:12-16 XIV 13:24 Mat 3:1-2 XV Ioluak räha iätämi asoli in tatäpeg rækis put räha iätämi asoli rähän. Uæk u in lähtäni agin. XVI 13:25 Jon 1:20,27

26 "Piak min iætəm nəmotsipən e nəuaniləuis rəha Epraham, mine itəmah Nanihluə min iætəm nəutəfaki kəm Uhgın, otətəlig vivi, Uhgın təmahlı=pa kəm tah nəghatiən u e Iesu məmə in otosmiəgəh itah. 27 Kəni nətəm kəutatig Jerusiləm, mine rəhalah nətəmi asoli min kəməsotəhrunian məmə iətəmi əha inəha Iesu, Uhgın təmahlı=pa məmə otosmiəgəh ilah. Kəni nati əpnapin kəmətafin pətigəm kəm lah e Sapət min rəfin nəghatiən rəha iəni min rəha Uhgın iætəm kəməutəni e Iesu, mətəu ilah kəməsotəhrunian. Kəni motol nəghatiən rəha iəni min tuva mol nıphəriənian lan, mətəu-inu ilah kəmotəni məmə okotuhamu Iesu. 28 Nati əpnapin kəməsoteruhian nati kəti məmə otimis ohni, mətəu kəmotətapuəh məmə Pailət otuhamu. I

29 "Nian kəmol rəfin natimnati iætəm Nəghatiən rəha Uhgın təməni məmə okol lan, kəni rəhan min nətəmi-mi kəmotələs iahu e nigı kəməluau motos məhuvən mohtənim e nıphəg kəpiel. II30 Mətəu Uhgın təmol in təmiəgəh min e nimisian. 31 Kəni e nian tətətati-et=pən o rəhan min nətəmi-mi. Nətəmi min əha, ilah Iesu kəməutan aupən əpəha Kaləli mətəuarus=pa Jerusiləm. Kəni rəueiu əha nətəmi əha kəutəni pətigəm kəm piatah min u nəuaniləuis min rəha Isrel, məmə ilah kəmotəh pəhriən Iesu, kəni in təməmiəgəh pəhriən. III

32 "Kəni rəueiu əha, itimah iəutəni=pinə kəm təmah nanusian təuvir əha, məmə nəniəskasikian iætəm Uhgın təmol kəm tıpitah min aupən, 33 rəueiu əha, tinol rəfin nəghatiən rəhan kəm tah nəuaniləuis min rəhalah nian təmosmiəgəh Iesu e nimisian. Təh-men=pən əmə e Nauəuə Rəha Uhgın e Nauəuə Rəha Nəpuən Min keiu tətəni məmə,

'Ik nətik. Rəueiu inuva rəham tatə əhruahru.' IV

34 "Uhgın təməni əskasik rəkis e rəhan Nauəuə məmə otəpanosmiəgəh Iesu e nimisian, kəni ko təsimisian, kəni nıphətin otəsəmnəmitiən. Tətəni məmə,

'Nıphəriənian, oiəkəfinə nati təuvir agin min kəm ik iætəm iəməni əskasik rəkis kəm Kig Tefit aupən.' V

35 "Kəni e iki pisin min kəti min e Nauəuə Rəha Uhgın, Kig Tefit təməni kəm Uhgın e Iosmiəgəh məmə,

'Kəni onəsəgəhanian məmə nıphəti Ioluək əhruahru rəham otəmnəmit məpien.' VI

36 "Nian Tefit təmatəmiəgəh, təmol natimnati min iætəm Uhgın tolkeikei. Uərisig lan timis, kəni kəmitənim ilah tıpin min, kəni nıphətin təməmnəmit. 37 Kəni nəghatiən əha, təməsəghatiən e Tefit, mətəu təməghati e Iesu məmə in min təmimis, mətəu Uhgın təmol təmiəgəh min, kəni nıphətin təməmnəmitiən.

38 "Tol lanəha piak min, iəkolkeikei məmə onəkotəhrun məmə rəueiu iətəni=pinə kəm təmah məmə e Iesu, Uhgın otos rəkis nolian tərəh min rəhatəmāh. 39 Kəni itəmāh onəkotəkeikei motəhrun məmə e Iesu pisin əmə, Uhgın təhrun nos rəkisian nolian tərəh rəha nətəm kəutəhatətə lan. In otitis ilah e

I 13:28 Mat 27:22-23 II 13:29 Mat 27:59-60 III 13:31 Uək 1:3,8 IV 13:33 Sam 2:7V 13:34 Aes 55:3 VI 13:35 Sam 16:10

nolian tərəh min rəhalah. Mətəu suaru rəha nitəupəniən Lou rəha Mosis təsəhmenian o nosmiəgəhian iətəmi-mi. VII40 Kəni itəmāh onəkotəkeikei məutətəu itəmāh məmə nəghatiən rəha iəni min rəha Uhgın otəsuva minian e təmāh. 41 Kəni in tətəni məmə,

'Ei, otətəlig-to, itəmāh nətəm nəutəgət əuvsan məutəni rah natimnati rəfin. Onəkotəuit kəni mohmis, mətəu-inu e nian nəutəmiəgəh, oiəkol nati kəti tərəh pik o təmāh iætəm ko nəsotəniən nıphəriənian lan, nati əpnapin nəmə iətəmi kəti otəni əhruahru kəm təmāh.'" VIII

Nətəmi-mi kəmotəgəh o nəniən təuvir

42 Nian Pol mine Panəpəs kınatıaiet e nimə rəha nuhapuminiən, nətəmi-mi kəmotətapuəh o lau məmə, "Əui, onəkıəuva min e Sapət u tətəuva, muəni pətigəm min nəghatiən əha nəuvein kəm timah." 43 Kəni nian nətəmi-mi kəmoht e nimə, ilah tətət kəmohtəu=pən Pol mine Panəpəs. Nətəmi min əha, nəuvein nəuaniləuis min rəha Isrel, kəni nəuvein Nanihluə min kəmotəpəh rəhalah nəhatətəiən kəni məutohtəu=pən nolian min rəha nəfakian rəha nətəm Isrel. IX

Kəni ilau kəmuəghati kəm lah mətəuəni=pən əskasik kəm lah məmə, "Onəkotəkeikei motəskəlim nəhatətəiən rəhatəmāh e Uhgın, məmə in otolkeikei pik itəmāh mol təuvir kəm təmāh."

44 Kəni e Sapət iætəm tətəuva, iuəkır nətəmi-mi rəfin e taun asoli əha kəməhuva məmə okotətəu nəghatiən rəha Uhgın. 45 Kəni nian nətəmi asoli rəha nətəm Isrel u kəsotolkeikeiən Pol kəmoteruh nımənin nətəmi-mi kəməhuva o nəghatiən rəhan, kəni kınəutohtəgərah in o lah, kəni minotətuəuin məutəni rah Pol mine nati nak in tətəni.

46 Kəni Pol mine Panəpəs kəməsuəginiən kəmuəni məmə, "Itımlau oiəkuəkeikei muəni pətigəm nəghatiən u rəha Uhgın kəm təmāh muəpən, nətəm Isrel min. Kəni itəmāh nətəpəh nəghatiən rəha Uhgın, kəni nəghatiən aru əmə rəhatəmāh tətəgətun məmə itəmāh nəsotəhmenian o nosian nəmiəgəhian itulin. Kəni rəueiu itımlau inətian məmə iəkuəni pətigəm nəniən təuvir u kəm Nanihluə min mətəu səniəmə nətəm Isrel, X47 kəni inu, inu nəghatiən iætəm İərməniğ təməfa rəkis kəm tımlau məmə iəkuol, in tətəni e Nauəuə Rəha Uhgın məmə,

'İəu iəmol ik məmə onəkıəva ik nəhəgəhəgıən kəti rəha Nanihluə min, məmə nətəni pətigəm kəm nətəmi-mi e ikin min rəfin məmə iəkolkeikei məmə iəkosmiəgəh ilah.'" XI

48 Nian Nanihluə min kəmotətəu nəghatiən əha, nıkilah təmagıən ohni, kəni minəutəni-əni kəm lah min məmə nəghatiən rəha İərməniğ Iesu in təuvir pik. Kəni nətəmi min Uhgın təmitəpin rəkis e lah məmə okotos nəmiəgəhian iætəm ko təsikəiən, ilah kəmotəni nıphəriənian lan.

VII 13:39 Rom 10:4 VIII 13:41 Hab 1:5 IX Nanihluə min əha u kəutohtəu=pən nəfakian rəha nətəm Isrel, kəməhgi=pən ilah. X 13:46 Uək 3:26; 18:6 XI 13:47 Aes 49:6

⁴⁹ Kāni nāghatiēn rāha Iārmānig tēmaiū mītēlau e nītāni rāfin āha iuākīr e taun āha.

Nātām Isrel kāmōtēhgi pētīgēm Pol mīne Panēpēs

⁵⁰ Mētāu nātāmi asoli rāha nātām Isrel kāmēhuvēn moteruh Nanihlūā mīn rāha taun āha, inu nātāmi asoli, mīne nīpētān asoli mīn nātām kūtēfaki mētōhtāu=pān noliēn rāha nātām Isrel. Kāni motiūvi=pā māmā okotol niēmāha kām Pol mīne Panēpēs. Kāni ilah rāfin kāmōtēhgi pētīgēm ilau āha imalah ikin. ⁵¹ Mētāu ilau kāmūohrapispis nīftāni e nēhlikilau tēhmen e nāmētātēn kēti māmā Uhgīn tēmāuhlin nām-tāhn kām lah kāni ilau kāmīaiēt mīan e taun āha Ikonīām. ¹⁵² Mētāu nātāmi rāha Iesu āpāha Antiok, Narmīn Rāha Uhgīn tēmāriauēh e lah, kāni ilah nīkilah tēmāgiēn pik.

Pol mīne Panēpēs kāmīan Ikonīām

14 E Ikonīām kāmīan mīn āpāha e nīmā rāha nuhapūmīniēn rāha nātām Isrel, kāni mētūāni pētīgēm nāghatiēn rāha Uhgīn, kāni nāghatiēn rāhalau tēuvīr pik, kāni tēmiūvi=pā nātāmīmi tēpēt māmā ilah kāmōtāni nīpāhriēniēn e Iesu, inu nātām Isrel tēpēt mīne Ianihlūā tēpēt mīn nātām kūtōhtāu=pān noliēn rāha nāfakiēn rāha nātām Isrel. ² Mētāu nātām Isrel mīn u kāmēsōtāniēn nīpāhriēniēn e rāhalau nāghatiēn, kāmēhuvēn o Nanihlūā mīn, motol ilah kotāmēki pik e nātāmi mīn u kūtāni nīpāhriēniēn e Iesu, mētūol niēmāha kām lah. ³ Mētāu Pol mīne Panēpēs kāmūatīg tēfāmēh ikin, mēsūāgiēniēn e lah, mētūākeikei matūāni pētīgēm nāghatiēn rāha nēuvīriēn rāha Uhgīn kām nātāmīmi rāfin. Kāni Iārmānig tēmōl ilau kuol nati āpispis mīne nāmētātēn tēpēt māmā nātāmīmi okōtēhrun māmā rāhalau nāghatiēn in nāghatiēn pāhriēn. ^{II}

⁴ Kāni nātām ikin āha, kāmōtēhāpu ilah mīn, nēuvein kūtōhtāu=pān nātām Isrel u kēsōtāniēn nīpāhriēniēn e Iesu, kāni nēuvein kūtōhtāu=pān āposil mil āha, Pol mīne Panēpēs. ⁵ Kāni nātām Isrel mīne Nanihlūā mīn, mīne nātāmi asoli mīn rāhalah mīn, kīnautol nāghatiēn onēuēn kēti māmā okōtārēkin ilau, kāni kotāhtīhmu ilau e kēpiel. ^{III6} Mētāu nian kāmūātēu nāghatiēn onēuēn rāhalah, ilau kāmūāgīm mīan āpāha e profens rāha Likaoniā, kāni mīan āpāha e taun mil āha, Litra mīne Terpe. Kāni e taun mil āha mīne ikin mīn tītēlau e taun mil āha, ⁷ ilau kētūāni pētīgēm nanusiēn tēuvīr rāha Iesu Iosmīāgēh.

Pol mīne Panēpēs āpāha Litra

⁸ Kāni āha Litra, suah kēti āha ikin. Nian tēmāir mētāu nēhlikīn mil kāmūāpaiū tēruru naliūākiēn, tēmātēhārēg āmā, kāni in tēmātēhārēg āha ikin ⁹ matētēlig e nāghatiēn rāha Pol. Pol tēmāsāl=pān āhruahru o suah kāha, mīnāhrun māmā in tīnēhatētā rākis māmā nēhlikīn tēhrun nēuvīriēn, ¹⁰ kāni magēt

I 13:51 Mat 10:14; Uāk 18:6 II 14:3 Mak 16:20; Hip 2:4 III 14:5 Uāk 14:19

āfāmēh lan māmā, “!Ei piak, āhtul!” Kāni āmeiko, suah u tēmāhtul āhruahru kāni mīnētāliuāk.

¹¹ Nian nīmāniēn nātāmīmi kāmōteruh nati āha iētām Pol tēmōl, kāmōtāni āfāmēh e nāghatiēn Likaoniā māmā, “!Ei! Otāfu-to. Uhgīn mīn rāhatah kīnotol nātāmīmi e lah, kāni mīnāhuva imatah ikin.” ^{IV12} Kāni kāmōtāuīn ārēg-rēg e nārgi Panēpēs māmā Sus u nīpētīn tēni māmā in iārmānig rāha uhgīn mīn rāhalah. Kāni motāuīn ārēg-rēg mīn e nārgi Pol māmā Heremes, nīpētīn u tēni māmā in iētām tētāghati rāha uhgīn mīn rāhalah. Kāmōtāuīn lan lanāha mētāu-inko Pol tētāghati pik, māpirākis Panēpēs. ¹³ Nīmā rāha narmī nati rāha uhgīn āha Sus, in tētēhtul ihlūā e taun āha. Kāni pris rāha uhgīn āha Sus tēmāsīg kau mīn nēuvein iētām tēmātū=pān rākis nēugīnīgi e lah. Kāni māmki ilah muva e namtīhlūā rāha lahuānu. Mētāu in mīne nīmāniēn nātāmīmi kōtolkeikei māmā kōtol sakrifais kām lau motol nāni-viviēn lan kām Pol mīne Panēpēs.

¹⁴ Mētāu nian āposil mil kāmūātēu nāghatiēn e nati āha kāni muāhrun, kāmūāhāpu rāhalau nāpān. ^V Kāni kāmūāiu mīan āpāha e nēlugīn e lah. Kāni muāgēt āfāmēh māmā, ¹⁵ “!Ei, nāman! ?Nākotāni māmā nautol nak u? Itīmīlau iētāmīmi āmā tēhmen e tēmāh. Iatuos nāniēn tēuvīr mētīuūva kām tēmāh, kāni iākuolkeikei māmā iākuūhlin nētēligiēn rāhatēmāh māmā nākotāpāh nāfakiēn kām uhgīn mīn u iētām rāhalah nāsānāniēn tikā. Mētāu onākotēfaki āmā kām Uhgīn iētām tētāmīāgēh, mētātīg itulīn. In pīsīn āmā tēmōl nēai, nīftāni, nītēhi, mīne natīmīnati rāfin iētām kētātīg ikin mīn rāfin. ^{VI}

¹⁶ “Aupān in tēmēgēhan māmā nātāmīmi ikin mīn rāfin māmā ilah okōtōhtāu=pān aru āmā suaru mīn rāhalah. ^{VII17} Mētāu nian rāfin in tatol suaru kām lah māmā ilah kotēhrun neruhiēn rāhan nēuvīriēn iētām in tatol. In tatol nuhuēn tētēfuv, matol nauāniēn mīn e nasumīn, kāni kautol nīpētīlah e nian āhruahru rāhalah. In tētēfān nauāniēn kām tēmāh mol itēmāh nētātēu tēuvīr.” ^{VIII18} Mētāu kāmētūāni pau nāghatiēn āha kām lah, iuākīr āmā kāni kuēruru nāniāhuīēn ilah o noliēn sakrifais o nāni-viviēn ilau.

¹⁹ Kāni nātāmīmi nēuvein e nēuanīlūis rāha nātām Isrel kāmōtsīpān Antiok āha Pīsitiā mīne Ikonīām mōhiet=pā Litra, kāni kāmōtol nētēligiēn rāha nātāmīmi tēpēt māmā okōtāmēki e Pol mīne Panēpēs. Kāni kāmōtālēs Pol kāni motēhti e kēpiel, kāni mōteikēpān mēhuvēn mōtāraki pētīgēm e taun mōtāpāh tētāmēhli. Nīkilah tēhti māmā tēmīmīs. ^{IX20} Mētāu nian nātāmi rāha Iesu kāmēhuva mōtēhtul tēlau lan, kāni tēhtul āmeiko muvēn mīn āpāha imā e taun. Kāni kāmāni=pā lauīg lan, in mīne Panēpēs kāmīaiēt mīan Terpe.

IV 14:11 Uāk 28:6 V “kāmūāhāpu rāhalau nāpān” māmā in kō kāmūātēu tārāh pik e noliēn āha. VI 14:15 Sam 146:6; Uāk 10:26 VII 14:16 Uāk 17:30 VIII 14:17 Jer 5:24 IX 14:19 Uāk 17:13; 2Kor 11:25

Pol mine Panæpæs kæmatæligpæn Antiok æha Sirie

21 Kæni Pol mine Panæpæs kæmuæni pætigæm næniæn tæuvir e taun æha Terpe, kæni kæmiavi=pa nætæmimi tepæt kæhuva o Iesu. Kæni kæmatælig miæuva Listra, kæni uærisig miaiet min miæuva Ikoniam, kæni kiaiet min miæuva Antiok æha Pisitæ. 22 Kæni ikin æha, kæmætuæfu æskasik e nætæmi ræha Iesu. Kæni mætuæfæn næghatiæn mæmæ okotæhtul æskasik e næhatætæien e Iesu. Kæni matuæni mæmæ, "Kitah okotatig e nærahien tepæt nian kæhuvæn e suaru ræha nuvænien matig ahgæl Narmæniagian Ræha Uhgîn. Mætæu nati æpnarin æmæ, kitah okotækeikei mæutæhtul æskasik." 23 Kæni e nimæfaki min ikin min ræfin iætæm ilau kætian ikin, mætuæfæri eldæ min ræhalah. Kæni mætuæpæh nauænien matuol æmæ næfakiæn, kæni mætuælæhu e næhlmi Iærmæniagian nætæmimi nætæm kinotæni rækis nîpæhrænien lan.

24 Kæni ilau kæmian=pæn Pisitæ ikin muæsæu-pah mueiuaiu Pamfilie ikin e taun æha Perka, 25 ikin æha ilau kæmuæni pætigæm næniæn tæuvir ikin. Kæni ilau muæsæu-pah mueiuaiu=pa min e taun kæti min Atalie, 26 kæni kæmuos negæu ikin miatælig=pa Antiok æha Sirie. Nætæm Antiok æha inæha, aupæn ikin ilah kæmotahli=pæn Pol mine Panæpæs mæmæ okian muæni pætigæm næghatiæn ræha Uhgîn, kæni motæfaki mæmæ Uhgîn oteh vivi ilau e ikin min iætæm ilau kætian ikin. Kæni ræueiu kinuol naunun uæk ræhalau. II

27 Nian ilau kæmatælig=pa min, kæmuauin e nætæmimi ræha nimæfaki mæmæ okæhuva kætiah. Kæni ilau kæmuæni pætigæm kæm lah natimnati ræfin iætæm Uhgîn tæmol ilau kuol e næsanænien ræhan, kæni muæni mæmæ tæmæhro lanu Nanihlua min, ilah kæmæhuva motæni nîpæhrænien e Iesu. III28 Kæni ikin æha, ilau kæmuatig tuvæh næuvetin ilah nætæmi ræha Iesu.

Næfaki min næuvein kæmotæni mæmæ nætæmimi okotæhtæupæn lou ræha Mosis

15 Kæni nætæmimi næuvein kæmotsipæn Jutie mohiet=pa Antiok mæutægætun piatah min mæutæni mæmæ, "Okæmæ kæsæhgi-pænien itæmah, tæhmen e inu iætæm Lou ræha Mosis tætæni, ko Uhgîn tæsosmiægæhien itæmah." IV V2 Kæni Pol mine Panæpæs ilah nætæmi æha kinæutahi ilah min o næghatiæn æha, kæni minæutagæt æfæmæh e næniæn æha. Kæni uærisig, nætæmimi ræha nimæfaki æha Antiok kæmotitæpæn Pol mine Panæpæs mine ilah min næuvein mæmæ okæhuvæn Jerusilæm moteruh aposil min mine eldæ min ræha nimæfaki o næniæn æha. VI

3 Nætæmimi ræha nimæfaki kæmotahli=pæn ilah kæhuvæn, kæni nian ilah kæmohiet=pæn Fonisæ mine Sæmerie, kæmotæni pætigæm mæmæ tæmæhro lanu Uhgîn tatiu-

I 14:22 Uæk 15:32; 1Tæs 3:3 II 14:26 Uæk 13:1-2 III 14:27 Uæk 15:4,12 IV Næhgi-pænien e Oltestimin in næmtætiæn mæmæ nætæmimi, ilah nætæmimi ræha Uhgîn. Nanihlua min tepæt, kæsæhgi-pænien ilah. Ræha nætæm Tanna, næhgi-pænien in næmtætiæn mæmæ kætæfæn nepætiæn ræha kælkælæh min næman. V 15:1 Kæl 5:2 VI 15:2 Kæl 2:1

vi=pa Nanihlua min kæutæhuva ræhan nætæmimi. Kæni næghatiæn æha tæmol piatah min ikin æha nîkilah tætagiæn pik. 4 Nian kæmæhuva Jerusilæm, nætæmimi ræha nimæfaki mine aposil min mine eldæ min ræha nimæfaki, kæmotagien mæmæ okotos ilah mæhuvæn imalah min ikin. Kæni Pol mine nætæmimi æha kæmotæni pætigæm natimnati iætæm Uhgîn tæmæfæn næsanænien kæm lah mæmæ okotol. VII5 Mætæu Faræsi næuvein æha ikin iætæm kæutæni nîpæhrænien e Iesu, kæmotæhtul motæni mæmæ, "Nanihlua min, okækeikei kæhgi=pæn ilah, kæni okotækeikei motægætun ilah mæmæ okotæhtæu=pæn Lou ræha Mosis."

Aposil min mine nætæmi asoli min kæmotægæhati æpæha Jerusilæm

6 Kæni aposil min mine eldæ min ræha nimæfaki kæmotæharæg mæutægæhati e næniæn æha. 7 Kæni nian kæmotægæhati næfæmæh næuvetin, kæni Pitæ tæmæhtul mæni mæmæ, "Piak min. Itæmah nækotæhrun vivi mæmæ nuvæh rækis Uhgîn tæmitæpæn iæu e nîkitæmah mæmæ iækæni pætigæm nanusien tæuvir ræha Iesu kæm Nanihlua min mæmæ okotæni nîpæhrænien lan. VIII8 Uhgîn tæhrun nætæligien ræha nætæmimi, kæni in tinægætun rækis mæmæ nîkin tagien mæmæ otosmiægæh nætæmi min u kæsæniæmæ nætæm Isrel æmæ, mætæu-inu tæmæfa Narmîn Ræha Uhgîn kæm lah tæhmen æmæ mæ inu tæmæfa kæm tah. IX9 In tæmæsol pisinien æmæ kæm lah. !Kæpæ! In tæmafæl rækis ræhalah nolien tærah min mætæu-inu kæutæni nîpæhrænien lan tæhmen=pæn æmæ mæ inu tinol rækis kæm tah.

10 "?Mætæu tæhro itæmah næutæhuvæn e suaru pisin mæmæ Uhgîn nîkin otahmæ? ?Tæhro itæmah ninæutætu=pæn Lou e næhuvegilah mæmæ in nati figæm kæti iætæm ilah kæutælæs? !Kæpæ! Itæmah, oteruh-to. Kitah mine tipitah min kitah ræfin kæsotæhmenien mæmæ okotælæs nati figæm æha. XI11 Mætæu kitah kæutæhatætæ mæmæ Iesu in Iærmæniagian ræhatah, kæni in tatosmiægæh itah e ræhan næuvirien æmæ, kæni in mætol æmæ lanæha kæm lah." XI

12 Næghatiæn æha tæmol ilah kotærruru nati okotæni, kæni mæutætælig e Pol mine Panæpæs kinætuanus pætigæm nati apispis min mine næmtætiæn pisin pisin min iætæm Uhgîn tæmol ilau kuol e næhmti Nanihlua min.

Jemis tæmahtipæsig e næghatiæn

13 Nian kæmuol naunun e næni pætigæmien uæk min ræhalau, kæni Jemis XII tæhtul mæni mæmæ, "Piak min. Otætælig vivi-to e ræhak næghatiæn. XIII14 Pitæ tæmæni-vivi agin kæm tah mæmæ tæmæhro lanu Uhgîn tæmaupæn miet=pæn o Nanihlua min mæmkirækis ilah næuvein mæmæ ræhan min. 15 Kæni nati æha tæhmen=pæn æmæ e næghatiæn iætæm iæni ræha Uhgîn

VII 15:4 Uæk 14:27 VIII 15:7 Uæk 10:1-43 IX 15:8 Uæk 10:44; 11:15 X 15:10 Mat 11:30; Kæl 3:10 XI 15:11 Kæl 2:16; Efæs 2:5-8 XII Jemis u, in notæha Iesu, kæni in iætæmi asoli ræha nimæfaki æpæha Jerusilæm. XIII 15:13 Kæl 2:9

təmæni iætəm kəmætei e Nauæuæ Ræha Uhgîn. Uhgîn tətæni mæmæ,

¹⁶ Uærisig e natimnati min æha, oiækitalig=pa min.

Oiakol vi nimæ ræha narmænigian ræha Kig Tefit u tæmæmnæmit aupæn.

Nati æpnæpin tæmæmnæmit, mætæu iæklæfæri mem mafæl mol tæskasik min,

¹⁷ mæmæ nætæmi æpnæpin e nitæni min u Nanihluæ min, iætəm iæmitæpin rækis ilah mæmæ ræhak nætæmimi min, ilah okotæsal lak.

¹⁸ Iæu Iærmænig iætæni lanu, kæni iæmol nætæmimi kotæhrun rækis nati æha nuvæh aupæn.”^I

¹⁹ Kæni Jemis tæmæni mæmæ, “Kæni tol lanæha, iæu iækæni mæmæ ræueiu Nanihluæ min tepæt kinautæuhlin nætæligian ræhalah minæutæhuva o Uhgîn. Kæni tæsæuvirian mæmæ ræueiu æha kitah okotol tiækis pik min o lah. ²⁰ Mætæu pæh okotætei nauæuæ kæti tuvæn kæm lah mæmæ okæsutunian nauæniæn min u kæmol rækis sakrifais lan kæm narmî nati min u iærmis min, kæni kotamikmik e næhmti Uhgîn. Kæni mæsololian tæfagæ e pætan. Kæni mæsutunian nati miægæh iætəm kæmarin nentæui mætæu-inu niran æha ikin e nipætîn. Kæni okæsutunian niræ. ^{II}²¹ Okotækeikei motæniæhu ilah lanæha o nælæhuiæn næmælinuian tætatig o iæfaki min, nætəm Isrel mine Nanihluæ min, mætæu-inu nætæmimi kætisiasai Mosis, kæni tæmætuæuin nuvæh rækis e Sapæt min ræfin, nætæmimi kætæfin Lou ræha Mosis æpæha e nimæ ræha nuhapumian ræha nætəm Isrel. Kæni kætæni pætigæm næghatien min æha e taun min ræfin.”

Kæmætei nauæuæ kæm næfaki min u Nanihluæ min

²² Kæni aposil min mine eldæ min mine nætæmimi ræha nimæfaki kæmotegæhan mæmæ okotahli=pæn ilah min næuvein kotohtæu=pæn Pol mine Panæpæs mæhuven Antiok. Kæni kæmotætgî=pæn Sailæs mine Jutæs u kætæni mæmæ Pasapæs. Suah mil æha nætæmimi kætisiasai ilau. ²³ Kæni kæmotæfæn nauæuæ kæm lah mæmæ okotos mæhuven. Nauæuæ tətæni mæmæ,

“Itimah aposil min mine eldæ min ræha nimæfaki, itimah piatimah u itæmah. Iækotæni tæuvir kæm tæmah æpæha Antiok, mine Siria, mine Silisia u Nanihluæ min, mætæu ræueiu ninæhuva piatimah min.

²⁴ Itimah iæmotætæu mæmæ nætæmimi næuvein u e nikitimah kæmotol tiækis pik kæm tæmah, kæni itæmah næmotætæu tærah e næghatien ræhalah. Mætæu itimah iæmæsutæfæniæn næghatien mæmæ okæhuven motæni lanæha.

²⁵ Tol lanæha kæni itimah iæmotæuin e næghatien kæti, kæni motegæhan mæmæ itimah næuvein okotos næghatien ræhatimah muitæu=pæn Pol mine Panæpæs u itimah iækotalkeikei pik ilau. ²⁶ Iuækir kiamis o uæk u ræha Iærmænig ræhatah, Iesu Kristo. ²⁷ Kæni itimah iæutahli=pinæ Jutæs mine Sailæs mæmæ okiauvnæ mueh itæmah. Ilau okuæni æhræhru kæm tæmah næghatien kætiah æmæ iætəm itimah iæmotætei.

²⁸ Kæni Narmin Ræha Uhgîn nikin tagien mine nikitimah tagien mæmæ iæsutæfinæ minian lou kæti kæm tæmah mæmæ otæfigæm pik o tæmah, mætæu in æmæ u nækotækeikei motol: ^{III}²⁹ onæsutunian nauæniæn min u kinol rækis sakrifais lan kæm narmî nati min u iærmis min; kæni mæsutunian niran; kæni mæsutunian nati miægæh u kæmarin nentæui mætæu-inu niran æha ikin e nipætîn; kæni mæsololian tæfagæ e pætan. Næmæ næutohtæu=pæn næghatien min æha, onækæhuven e suaru tæuvir.

Inu naunun næghatien ræhatimah.”

³⁰ Kæni nætæmi asoli min æha kæmotahli=pæn nætæmi æha ilah kuvæt mæmæ okæhuven æpæha Antiok. Nian kæmohietigæm=pæn Antiok, kæmotæuin e nætæmimi ræha nimæfaki min æha ikin æha, kæni kæhuva kætiah, kæni kotæfæn nauæuæ u kæm lah. ³¹ Kæni nian kæmotæfin nauæuæ u, nikitilah tæmagian mætæu-inu næghatien æha tæmæfæri nikitlah. ³² Jutæs mine Sailæs ilau iæni mil ræha Uhgîn. Kæmuæghati tæfæmæh kæm piatah min æha mætuæfæri nætæligian ræhalah mætuol ilah kætæhtul æskasik. ³³ Ilau kæmuatig tæfæmæh næuvetin ikin æha, kæni piatah min kæmotæuiæhræuin ilau kæni motætapuæh mæmæ Uhgîn otæfæn ræhan næmælinuian kæm lau, kæni motahli=pæn ilau kiatælig=pæn o nætæmi min u kæmotahli=pa ilau. ³⁴ Kæni Pol mine Panæpæs kæmuatig tæfæmæh næuvetin æpæha Antiok, kæni ilah nætæmimi tepæt kæmæutæni pætigæm næghatien ræha Iærmænig kæm nætæmimi mæutægætun ilah lan.

Pol mine Panæpæs kæmuæhapu ilau min

³⁶ Nian næuvein uærisig, Pol tæmæni=pæn kæm Panæpæs mæmæ, “Tæuvir mæmæ kiatælig min mian mueruh pialau min e taun min ræfin u kæmuæni pætigæm næghatien ikin ræha Iærmænig kæm lah, mueruh-to mæmæ kætæhratig.” ³⁷ Kæni Panæpæs tæmegæhan kæni molkeikei mæmæ otit min Jon Mak. ^{IV}³⁸ Mætæu Pol tæmæniæhu æskasik mæsolkeikeian, mætæu-inu Jon Mak tæmæpæh rækis ilau æpæha Pamfilia mitælig mæsitæu-pæniæn ilau mætæuarus kinuol naunun e uæk. ^V³⁹ Kæni kæmuæni tæskasik e nian æha, æmeiko muæuæri ilau min. Kæni Panæpæs tæmit Mak kæni muos negæu kæti mian æpæha Saipræs. ⁴⁰ Mætæu Pol tæmit Sailæs ilau min. Kæni nætəm kætæfæki kæmotæfæki mæmæ Iærmænig oteh vivi ilau e ræhan næuvirian, kæni motahli pætigæm ilau. ⁴¹ Kæni kæmuæliuæk mian=pæn Siria mine Silisia ikin kæni matuem æskasik nimæfaki min.

Timoti tæmitæupæn Pol mine Sailæs

¹⁶ Kæni Pol tæmæliuæk min muvæn æpæha Terpe mine Listra. Kæni ikin æha, iætæmimi kæti æha ikin ræha Iesu, nærgin u Timoti. Mæmæ ræhan in pætan Isrel in tæhætætæ e Iesu, mætæu ræhan tæhætætæ in iætəm Kris. ^{VI}¹² Piatah min u kætæhætætæ e Iesu æpæha Listra mine Ikoniam kæmotæni mæmæ Timoti in iætæmi tæuvir kæti.

III 15:28 Mat 23:4 IV 15:37 Uæk 12:12,25 V 15:38 Uæk 13:13; Kol 4:10 VI 16:1 Uæk 14:6; 2Tim 1:5

¹³ Kəni Pol tolkeikei məmə otit ilau min. Kəni təmähgi=pən in mətəu-inu təməsolkəikeiən məmə nətəm Isrel min əha ikin min əha, nīkilah otəhti rah mətəu-inu ilah rəfin kotəhrun məmə tatə rəha Timoti in iətəm Kris. ^{II}

⁴ Kəni nian ilahal kəmhluvən e taun min, məhləni pətīgəm kəm nətəmimi rəha Uhgın nəghatiən rəha aposil min mine eldə min iətəm kəmotələhu əpəha Jerusiləm. Kəni məhləgətun ilah məmə okotəkeikei məutohtəu=pən nəghatiən min əha. ^{III}⁵ Kəni e noliən əha, niməfaki min kəmotəskasik e rəhalah nəhatətəiən, kəni nian rəfin nətəmimi tatepət kəməutəhatətə e Iesu məutəhuva e niməfaki.

Pol təmeruh nəməhlairiən kəti rəha Uhgın

⁶ Kəni ilahal kəmhluvən=pən əpəha Fritiə mine Kələsiə ikin, mətəu-inu Narmin Rəha Uhgın təməsegəhanian e lahal məmə okihluvən=pən Esie məhləni pətīgəm nəghatiən əha ikin əha. ^{IV}⁷ Nian kəmhluva iuəkir e ikin Misie mine ikin Pitiniə, məhlolkeikei məmə okihluvən Pitiniə. Mətəu Narmin rəha Iesu təsegəhanian məmə okihluvən. ⁸ Kəni kəmhliuək mihluvən=pən Misie ikin, kəni mihleiuaiu=pa e taun əha Troas. ⁹ Kəni lapin lan, Pol təmeruh nati kəti təhmen e nəməhlairiən. Təmeruh məmə iətəm Masetoniə kəti tətəhtul mətətapuəh əskasik ohni məmə, "Pale, onəkuva Masetoniə masiru e timah." ¹⁰ Nian Pol tineruh rəkis əmə nati əha, kəni inautol əpenə-penə məmə iəkəhuvən Masetoniə, mətəu-inu inotəhrun məmə Uhgın tətəuən e timah məmə oiəkotəni pətīgəm nanusiən təuvir rəha Iesu kəm nətəmimi əha ikin. ^V

Litia əpəha Filipai təməni nīpəhrīənən e Iesu

¹¹ Kəni iəmotos negəu kəti mohiet əpəha Troas motaiu əhruahru əmə o nītəni Samotres. Kəni kəməni lauiğ lan iəməhuvən məhuvari e taun Neapolis. ¹² Kəni iəmhiet ikinu motaliuək əmə məhuvən əpəha e taun əha Filipai, u tətəməhli aupən e nītəni asoli Masetoniə. Nətəmi ikin əha, nətəm Rom əhruahru. Kəni iəmotatig nəuvetin əha ikin.

¹³ Kəni e Sapət, nian rəha nəfakiən, iəmhiet e taun əha kəni məhuvən əpəha ləuahtəni e nəhu kəti iətəm nikitimah təməhti məmə nətəmimi okəhuva ikin məutəfaki. Kəni iəməhuvən motəharəg məutəghati itimah nīpətan u ilah kəmotəpən məhuva məutəharəg. ^{VI}¹⁴ Kəni pətan Tuatirə kəti əha ikin tətətəlig e timah, nərgin u Litia. In pətan kəti tatol napən u nəugi naris, kəni nian rəfin napən əha nəhmtin tiəkis pik. Pətan əha in Ianihluə kəti mətəu in

I 16:2 Fil 2:19-22 II Nətəm Kris ilah Nanihluə min, kəsəhgi=pən ilah. III 16:4 Uək 15:23-29 IV 16:6 Uək 18:23 V E fes 10-17, koteruh nəghatiən rəha Luk u nīpətin tətəni mə "itimah." Inu tətəni məmə Luk ilah Pol mine e naliuəkian rəhan. Koteruh min nati kətiəh e japtə 20 fes 5 matuvən. VI Nian Pol tatuvən e taun kəti, nian rəfin tatuvən e nimə rəha nuhapuminiən rəha nətəm Isrel. Mətəu nəmə təhro, kəni tikə e taun u. Kəni tol lanəha, təmuvən əpəha e nəhu asoli, ikin məutəfaki ikin.

tatitəu=pən nəfakiən rəha nətəm Isrel, kəni Iərməniğ təmol nīkin timətmətiğ məmə otəni nīpəhrīənən e nəghatiən iətəm Pol tətəni. ¹⁵ Kəni kəmol bəptais lan mine rəhan min, mine rəhan min noluək min. Kəni in təməni=pa kəm timah məmə, "Pale, onəkəhuva imak ikin kotatig nəuvetin mətəu-inu itəmah ninotəhrun rəkis məmə iəu iətəni nīpəhrīənən e Iərməniğ." Kəni in təmətəkeikei kəm timah, kəni iəkəhuvən iman ikin.

Kəmləfən Pol mine Sailəs e kaləpus əpəha Filipai

¹⁶ Kəni nian kəti, nian iəməhuvən ikin kətəfaki ikin, kəni pətəkəku kəti təmeruh itimah e suaru. In ioluək rəha nətəmimi nəuvein nətəm kəmos nəhmtin. Pətan əha narmin tərəh kəti tatig lan iətəm in tatol tətəni pətīgəm natimnati iətəm otəpanuva. Kəni rəhan nətəmi asoli min kəmos mənəi tətəpət e pətan əha mətəu-inu nətəmimi kəutətəu ilah məmə ilah okotətəu rəhan nəghatiən. ¹⁷ Kəni in təmatuərisig e timah Pol, kəni mətəni əfəməh məmə, "Nətəmi min u, nətəmimi rəha Uhgın u ilis, ilis pik. Kəutəni=pinə kəm təmah suaru rəha Uhgın məmə in otosmiəgəh nətəmimi lan." ^{VII}

¹⁸ Təmatol lanəha e timah nian tətəpət, mətəuarus nian kəti Pol tinətəu tərəh o nati əha minəpərou lan. Kəni in təmeirair magət e narmin tərəh əpəha məmə, "Iə nərgi Iesu Kristo iətəni=pinə kəm ik məmə onəkiet rəkis e pətəkəku u!" Kəni rəueiu agin min, narmin tərəh əpəha təmiet e pətəkəku əha.

¹⁹ Kəni nian rəhan nətəmi asoli nətəm kəutərməniğ lan kīnotəhrun məmə narmin tərəh tiniet rəkis lan, kəni rəhalah nətəliğin o nosiən mənəi lan, in təmiet e lah, kəni kəmotətəu tərəh. Kəni kəmotəskəlim Pol mine Sailəs motələs ilau məhuvən əpəha e taun əha kautol makit ikin, ²⁰ məmə okuəhtul e nəhmti nətəm Rom, nətəmi rəha kot. Kəni ilah kəmotəni məmə, "Suah mil u ilau iətəm Isrel. Ilau katuol nati tərəh tətəpət, matuol nətəmimi kəutan məhli pik u imatah ikin. ^{VIII}²¹ Ilau kətuəni məmə kitah okotəkeikei motohtəu=pən suaru pisin min. Mətəu suaru min əha kəsotəhtəu-pəniən lou rəhatah. Kitah nətəm Rom. !Ko kitah kəsotoliən lanəha!"

²² Kəni nətəm ikin əha kəməhuva moteruh ilau minəutəni rah ilau. Kəni suah mil u rəha kot kəmuəni=pən kəm soldiə min məmə okotəpeg rəhalau napən motalis ilau e nəuanigi. ^{IX}²³ Kəni kəmotalis ilau motau tətəpət, kəni uərisig motləfən ilau e kaləpus. Kəni motəni=pən kəm iətəm tətəh kaləpus məmə otətəh vivi ilau məmə okəsiaietian muagim. ²⁴ Nian iətəmi rəha neruhiən kaləpus təmətəu nəghatiən əha, təmələs ilau muvən e nəuan kəti əpəha imə agin, kəni mətəu=pən nigə e nəhlikilau təhmen e hankap.

Iətəm tətəh kaləpus təməni nīpəhrīənən e Iesu

²⁵ Kəni e nəlugi nian lapin, Pol mine Sailəs kətuəfaki, kəni ilau mətəuani nəpuən min rəha nəni-viviən Uhgın.

VII 16:17 Mak 1:24 VIII 16:20 Mak 13:9 IX 16:22 2Kor 11:25; 1Təs 2:2

Kæni nætæmimi min e kalæpus kæmæutætæg e lau.

²⁶ Kæni ræueiu agin min, næmig asoli kæti tæmlæuæl e niftæni kæni mol nimæ kalæpus tæmlæuæl pik, kæni doæ min e kalæpus kæmoteræh, kæni sen u kæmalis nætæmimi lan kæmohtis. ²⁷ Kæni nian iætæmi ræha nehien kalæpus tæmair, mafu mæmæ doæ min ræha kalæpus kæmoteræh, nïkin tæmæhti mæmæ nætæmi kæutæmæhli e kalæpus kinotagim ræfin. Kæni tæmlæfæri ræhan nau mæmæ otægæmu aru in lan. ^I ^{II} ²⁸ Mætæu Pol tæmagæt æfæmæh mæmæ, “!Ei! !Sagæmuien ik! Itimah ræfin æpæ ikin.”

²⁹ Kæni suah kæha tæmauin mæmæ okælæs lait kan, kæni in tæmaiu muvæn imæ. Kæni misin=pæn næulin æpæha e næhlikæ Pol mine Sailæs ikin mætæræmrumin. ³⁰ Kæni mit ilau mihlævæn æpæha ihluæ kæni mætæpuæh o lau mæmæ, “!Suah mil! ?Oïækæhro lanu mæmæ Uhgîn otosmiægæh iæu?” ^{III} ³¹ Kæni kæmuæni=pæn kæm in mæmæ, “Onækækeikei mæni nïpæhriænien e Iærmænig Iesu, ik mine ræham min.” ³² Kæni kæmuæni=pæn næghatien ræha Iærmænig kæm in mine nætæmimi u kæutatig ilah min. ³³ Nati æpnæpin lapin agin, mætæu suah kæha tæmit ilau muvæn mæueiu mafæl nimægim min e nïpæti lau iætæm kæmalis ilau ikin. Kæni e nian æmæ æha kæmuol bæptais lan mine ræhan min. ³⁴ Kæni in tæmit Pol mine Sailæs muvæn iman ikin mæfæn nauænien kæm lau. Kæni in mine ræhan min æræfin nïkilah tæmagien mæriaueh mætæu-inu kæmotæni nïpæhriænien e Uhgîn.

³⁵ Nian tæmian, iætæmi ræha kot mil æha kuæni=pæn kæm soldia min mæmæ, “Onækæhuvæn moteræh e suah mil æha kætian.”

³⁶ Kæni suah kæha iætæmi ræha kalæpus tæmæni=pæn kæm Pol mæmæ, “Iætæmi ræha kot mil kæmuæni mæmæ okæsuol minien nahmæien kæti kæm tælau, kæni iækoteræh e tælau nækætian, kæni iaiet mætian kæni muatig mætig.”

³⁷ Mætæu Pol tæmæni=pæn kæm soldia min æha mæmæ, “?Ei, mætæu tæhro æha? Mæ itimlau iætæm Rom mil. ^{IV} Kæni iætæmi ræha kot mil æha kæmæsueruhien mæmæ iæmuol nati kæti tærah, mætæu e næhmti nætæmimi kæmotælis itimlau, kæni motlæfæn itimlau e kalæpus. ?Kæni ræueiu kuolkeikei mæmæ oïækiaiet oneuæn æmæ? !Kæpæ! Ilau æmæ okuækeikei miæuva u ikinu kæni muæfætigæm itimlau.”

³⁸ Kæni soldia min æha kæmæhuvæn motæni=pæn kæm iætæmi ræha kot mil æha. Kæni nian kæmuætæu mæmæ Pol mine Sailæs ilau iætæm Rom mil, ilau kæmuægîn pik. ³⁹ Kæni kæmian muæni=pæn kæm Pol mine Sailæs mæmæ, “!Pale, kæsi! Iæmuol tærah e tælau.” Kæni ko miet ilau mohiet e kalæpus, kæni muæni=pæn vivi kæm lau mæmæ okiaiet e taun æha.

I E nian æha, næmæ soldia kæti tairæpæn e iætæm tatol kalæpus tagim, okækeikei kohamu soldia æha. II 16:27 Uæk 12:18-19 III 16:30 Uæk 2:37 IV Næmæ suah kæti in iætæm Rom, mætæu katætu=pæn næghatien kæti lan, kæni lou kæti æha ikin ræhalah mæmæ aupæn kæpmæn otol nalpinien kæm in, mætæu in otækeikei mæhtul e kot mæni pætigæm næuæti næghatien katætu=pæn lan. Afin e Uæk 25:16.

⁴⁰ Kæni Pol mine Sailæs, ilau kæmiaiet e kalæpus mian e nimæ ræha Litia. Kæni mueruh piatah min æha ikin æha mine næuvinitah min ræha nimæfaki, kæni muæghati næuætin kæm lah mætuæfæri nïkilah. Kæni uærisig lan, kiaiet mætian.

Pol mine Sailæs kæmian æpæha Tæsalonaikæ

17 Kæni Pol mine Sailæs kæmuæliuæk mian=pæn æha e taun mil æha Amfipolis mine Apolonïa, miæuva miaiet=pa e taun æha Tæsalonaikæ. Ikin æha, nimæ ræha nuhapuminiæn kæti æha ikin ræha nætæm Isrel. ² Kæni Pol tæmol mæmæ inu tatol nian min, tæmuvæn æpæha imæ e nimæ æha. Kæni e Sapæt kisil ilah nætæm Isrel æha ikin kæmotol næghatien tepæt o Nauæuæ Ræha Uhgîn. ³ In tætæni kæm lah mæmæ, “Nauæuæ Ræha Uhgîn tætæni-vivi agin mæmæ Kristo iætæm Uhgîn tæmæni mæmæ otahli=pa, in otækeikei mimis, kæni Uhgîn otosmiægæh min in e nimisien. Iesu u iætæm iætæni kæm tæmah, in Kristo æha.”

⁴ Ilah næuvein kæmotæni nïpæhriænien e næghatien æha, kæni kæmohtæu=pæn Pol mine Sailæs. Kæni Nanihluæ min tepæt nætæm kæutæfaki kæm Uhgîn, mine nïpætan asoli tepæt nætæm kotepæt e nïpætan min, kæmohtæu=pæn ilau.

⁵ Mætæu nætæmi asoli min ræha nætæm Isrel æha ikin æha, kinæutohtgærah ilau, kæni mæhuvæn motæmki=pa nætæm kotærah, æpæha e nïkalæ suaru min mine ikin min næuvein min, kæni minautol nærahien tepæt æpæha e taun æha. Kæni mæhuvæn e nimæ ræha Jeson, minautæhapu doæ e nimæ, mæutæsal e Pol mine Sailæs. Kæmotolkeikei mæmæ okotlæfæn ilau e næhlmæ kaunsil æha ikin æha.

⁶ Nian kæmæsotehien ilau, kæni kotaskælîm Jeson mine piatah min næuvein motæmki=pæn ilah mæmæ okotæhtul aupæn e nætæmi asoli ræha kaunsil. Kæni kæmotægæt æfæmæh mæutæni mæmæ, “Suah mil æha Pol mine Sailæs kætiasuv næmæuiæn e ikin min ræfin, kæni minïæuva e taun ræhatah. ⁷ Kæni Jeson tæmauin e lau kian iman ikin, mætæu ilah kæutatgæhli lou ræha Sisæ iætæm tætærmænig e nitæni min. Ilah kæutæni mæmæ Iærmænig kæti min æha ikin tætatig, nærgin u Iesu.” ^V ⁸ Nian nætæm Isrel kæmotæni næghatien æha, mautol nætæmimi mine nætæmi asoli min æha nïkilah tinæpiæpei pik.

⁹ Kæni nætæmi asoli min æha kæmotol Jeson mine piatah min kæmotæfæn mæni kæti, mæmæ in næniæskasikien kæti mæmæ okæsotol minien nati æha, kæni motahli=pæn ilah kæutæhuvæn.

Pol mine Sailæs kæmian æpæha Perea

¹⁰ Nian tinæpinæpu, kæni piatah min ikin æha kæmotahli=pæn Pol mine Sailæs mæmæ okian e taun æha Perea. Nian kæmiaiet=pa ikin æha, kæmian e nimæ ræha nuhapuminiæn ræha nætæm Isrel. ¹¹ Nætæm Isrel æha ikin æha nætægigien ræhalah tæuvir, mapirækis nætæm Tæsalonaikæ, mætæu-inu kotolkeikei pik mæmæ okotætæg e næghatien ræhalau. Kæni nian ræfin,

V 17:7 Luk 23:2; Jon 19:12

kæutafin vivi e Nauæuæ Ræha Uhgïn, mæutæsal vivi mæmæ næghatiæn ræhalau tæhruahru uæ kæpæ.

12 Mætæu-inu e noliæn æha, kæni tepæt kæmotæni nïpæhriæniæn e Iesu. Kæni nïpætæn asoli mïn Kris tepæt, mïne nætæm Kris tepæt kæmotæni nïpæhriæniæn e Iesu.

13 Mætæu nian nætæm Isrel æpæha Tæsalonaikæ kæmotætæu mæmæ Pol tætæni pætigæm mïn næghatiæn ræha Uhgïn æpæha Perea, kæni ilah kæmæhuva mïn æpæha ikin minæutæhlili nætæm Perea, minautol ilah mæmæ kotæhrun nohiæn ilau. 14 Kæni nian æmæ æha, piatah mïn kæmotæhli=pæn mïn Pol tuvæn æpæha itæhi muvæn e negæu muvæn Atens, mæpæh æmæ Sailæs mïne Timoti kætuatig æpæha Perea. 15 Kæni nætæm kæmotit Pol mæhuven Atens, kæni Pol tæmæni=pæn kæm lah mæmæ okotæni=pæn kæm Sailæs mïne Timoti mæmæ okuauit uæhai æmæ mian mueruh mïn in. Kæni kæmohtælig=pa mïn Perea.

Pol æpæha Atens

16 Nian Pol tæmætæhtahnin Sailæs mïne Timoti æpæha Atens, in tæmætæu tærah pik mætæu-inu nian tætalieuæk mætæn ikin æha, meruh mæmæ ikin æha tæriauæh e narmï nati tærah æpnarïn mïn. 17 Mætæu-inu o nati æha, in tæmuvæn æpæha e nimæ ræha nuhapuminian ræha nætæm Isrel ilah nætæm Isrel, mïne Nanihluæ mïn nætæm ilah kæutæfaki kæm Uhgïn, mæutæghati pik o nati æha mïne nanusian tæuvir. Kæni nian ræfin in tætuvæn ikin katol makit ikin mætæghati kæm nætæmi æpnarïn mïn æmæ. 18 Kæni nægætun mïn næuvein nætæm Kris, kætæni ilah mæmæ Epikiurian mïne Sitoik, II ilah mïn kæutæghati. Ilah næuvein kæutæni mæmæ, “?Suah æha tæmælæs æmæ næghatiæn kæti e suaru mætæni, kæmæ tætæni nak æpæha?”

Kæni nætæmimi næuvein kæmotæni mæmæ, “Itimah iæutætæu mæmæ tætaghati e uhgïn mïn ræha iki pisin pisin mïn.” Kæmotæni lanæha mætæu-inu Pol tætaghati e Iesu, mætæni mæmæ tæmimis mætæu Uhgïn tæmosmiægæh mïn.

19 Kæni kætauin=pæn e Pol mæmæ otuva mæhtul e næhmti kaunsil ræha nætæm kæutæharæg e nitæuæt æha Areopakus. Kæni kaunsil æha tæmæni=pæn kæm in mæmæ, “Iækotolkeikei mæmæ iækotæhrun nïpæti næghatiæn vi u iætæm nætæni. 20 Næghatiæn mïn æha næuvein iæmotætæu mæmæ tol pisin agin, kæni iækotolkeikei mæmæ iækotæhrun nïpætïn.” 21 Kæmotæghati lanæha mætæu-inu nætæm Atens mïne ikin pisin mïn iætæm kæmæhuva Atens, kæmotolkeikei mæmæ okotæharæg æmæ motætælig e næghatiæn vi mïn æha, kæni motæuhlin vivi nænian lan.

22 Kæni Pol tæhtul e næhmti nætæmi ræha kaunsil æha mæmæ, “Nætæm Atens. Iæu ineruh rækis mæmæ nik-itæmah tætuvæn pik o uhgïn mïn. 23 Nian iæu iætaliuæk u ikinu materuh ikin næutæfaki mïn ikin mïne narmi nati

I 17:17 Uæk 18:19 II Epikiurian mïne Sitoik — Nægætun mïn næuvein iætæm kæutæsal e nïpæhriæniæn. Ilah Epikiurian kæutæni mæmæ natimnati iætæm tatol suah kæti nikin tætagiæn, inu næukæti næmiægæhian tæuvir. Ilah Sitoik kæutæni mæmæ tæuvir næmæ suah kæti tæsatæuiæn nægianian mïne nahmæian e nikin.

mïn, kæni meruh næghatiæn kæti iætæm næmotætei=pæn rækis e kæpiel kæti mæmæ,

INU IKÏN KÆTÆFAKI=PÆN KÆM UHGÏN KÆTI IÆTÆM ITÏMAH IÆKOTÆRURU .

Mætæu uhgïn iætæm itæmah næutæfaki=pæn kæm in, iætæm nækotæruu, Uhgïn æha inæha iætæm iæu iætæni=pinë kæm tæmah.

24 “Uhgïn æha inæha tæmol niftæni u, mïne natimnati ræfin u kæutatig lan, kæni in tætarmænig e neai mïne niftæni, in tæsatigian e nimæfaki mïn iætæm kitah æmæ nætæmimi kæmotol. 25 Nati kæti tæsikæian ohni u kitah nætæmimi kotæhrun noliæn mæmæ kotæfæn kæm in. Mætæu in pisin æmæ tætæfa næmiægæhian kæm tah kætiæh kætiæh, mætæfa natimnati mïn ræfin kæm tah. III

IV26 Aupæn, aupæn agin, in tæmol æmæ iætæmi kætiæh æmæ, kæni nætæmimi ræfin kæmotsipæn æmæ e suah kæha, kæni in pisin æmæ tæmælæhu ilah ræfin e ikin mïn, kæni in pisin æmæ tæmæni nian iætæm ilah okotan lan, mïne niftæni mïn ræhalah. 27 Uhgïn æmæ tæmol lanæha mæmæ kitah ræfin okotækeikei motalkut motæsal mæmæ okotæh, tæhmen e suah kæti iætæm tæteapæn mætæsal e nati kæti e napinæpuian, mætæu-inu nikin tæhti mæmæ mæta tælæs nati u in tolkeikei. Mætæu nïpæhriæniæn mæmæ Uhgïn æha, sæniæmæ in isæu o tah.

V28 Nïpæhriæniæn mætæu-inu tæhmen e iætæmi kæti tæmæni aupæn mæmæ, ‘In æmæ tatol mæmæ kitah ræfin kæutæmiægæh, mæutaliuæk, mautol natimnati ræfin.’ Kæni mæhmen e suah kæti ræhatæmah iætæm tæmætei rækis næpuæn kæti mæmæ, ‘Kitah mïn, kitah nenætïn mïn.’

29 “Mætæu-inu kitah nenæti Uhgïn, ko kitah kæsotæniæn mæmæ in tæhmen e natimnati æpnarïn æmæ iætæm nætæmimi kautol ilah e aian u kol tætoraip-oraip, mïne silfæ, mïne kæpiel. In sæniæ mæmæ nati kæti iætæm suah kæti tæhrun noliæn e næhlmïn uæ e ræhan næhrunian. !Kæpæ! VI

30 “E nian æha aupæn nætæmimi kotæruu Uhgïn, kæni tæhmen e iætæm Uhgïn tæmahtipæsig e næhmtin mæmæ otæseruhian noliæn tærah mïn æha. Mætæu ræueiu tætæni kæm tah ræfin e ikin mïn ræfin mæmæ, ‘Itæmah ræfin onækotæuhlin itæmah e ræhatæmah mïn noliæn tærah mïn.’ 31 In tæmæni lanæha, mætæu-inu in tæmitæpïn rækis nian in otakil noliæn lan ræha nætæmimi ræfin, kæni in otol æmæ e suaru iætæm tæhruahru. Uhgïn tinitæpïn rækis iætæmimi iætæm otakil noliæn mïn ræha nætæmimi, kæni kinotæhrun rækis mæmæ in pæh, mætæu-inu tinol rækis suah kæha tæmiægæh e nimisian.” VII

32 Nian ilah kæmotætæu næghatiæn mæmæ Uhgïn tæmol suah kæti tæmiægæh mïn e nimisian, næuvein kæmotælæh-æmu, mætæu næuvein kotæni mæmæ, “Itimah iækotolkeikei mæmæ iækotætæu mïn ræham næghatiæn.”

33 Næghatiæn æha tinol naunun ikin æha, kæni Pol tietigæm e kaunsil. 34 Mætæu nætæmimi næuvein kæmæhuven motæhku=pæn lan, mæutæni nïpæhriæniæn e Iesu. Nætæmi æha kæti ikin nærgin u Taionisias, in iætæmi kæti

III 17:25 1King 8:27; Uæk 7:48 IV 17:25 Sam 50:12 V 17:27 Sam 145:18; Jer 23:23 VI 17:29 Aes 40:18-20; 44:10-17; Uæk 19:26 VII 17:31 Sam 96:13

rəha kaunsil əha, mine pətan kəti min nərgin u Tamaris, mine nətəmimi nəuvein min.

Pol təmuvən Korən

18 Uərisig e natimnati min əha, Pol təmiet əha Atens, muvən e taun pisin kəti min, nərgin u Korən. Taun mil əha kətuatig e nitəni Akaiə. ² Ikin əha, təmeruh suah kəti, in iətəm Isrel, nərgin u Akuilə. Tə-mair əpəha Pontəs, mətəu təmuvən mətətig əpəha Itali e taun asoli əha Rom. Uərisig, kəni iətəm Rom əha, Klotiəs iətəm tətarmənig e ikin min rəfin rəha Rom, təmol lou kəti məmə nətəm Isrel min əha ikin okotəkeikei mohiet Rom. Kəni Akuilə mine rəhan pətan Prisilə kəmiaiet miəuva muatig əpəha Korən. Kəməsuatigian təfəməh kəni Pol tiet=pa, meruh Akuilə. Kəni Pol təmuvən imalau ikin. ¹³ Uək rəhan rəha nosiən məni təhmen əmə e uək rəhalau. Ilahal nətəmi rəha nəhliən nima tapolin. Kəni təmatig ilahal min ilau, kəni mahlol pəti uək. ¹⁴ Kəni e nian rəfin e Sapət, nian rəha nəfakiən, Pol mine nətəm Isrel mine nətəm Kris kautol nəghatiən tepət əpəha e nimə rəha nuhapuminiən rəha nətəm Isrel, mətəu-inu Pol tolkeikei məmə otiuvi=pa ilah məmə okotəni niphəriən e Iesu.

⁵ Kəni Sailəs mine Timoti kəmiaiet Masetoniə, kəni nian kəmiaiet=pa ikin əha, Pol təməpəh uək rəha nəhliən tapolin, kəni mətəni pətigəm əmə nian rəfin nanusiən təuvir kəm nətəm Isrel əha ikin məmə Iesu in Kristo iətəm Uhgın təməni məmə otahli=pa. ^{III6} Mətəu ilah kəmotəməki, kəni mətəhi. Kəni Pol təmorin-orin rəhan sot asoli e nəhmtiləh. In nəmtətiən kəti məmə in otəpəh ilah. Kəni məni məmə, “Nəmə nəutətig e nərahien lan nian Uhgın otakil nətəmimi e Naunun Nian, mətəu rəhatəmāh aru, mətəu iəmətəni rəkis mətəu-inu itəmāh nəutəpəh. Tətuəuin əha rəueiu, iəkuvən məni pətigəm nanusiən təuvir kəm Nanihlua min.” ^{IV7} Kəni in təmiet e lah muvən mətətig e nimə rəha Ianihluə kəti mətəu tatitəu=pən nəfakiən rəha nətəm Isrel, nərgin u Titias Jastəs. Rəhan nimə in e nikali nimə rəha nuhapuminiən rəha nətəm Isrel. ⁸ Kəni Krispəs u in tətarmənig e nimə əha, in mine rəhan min, ilah kəmotəhatətə e Iərmənig. Kəni nətəm Korən tepət min kəmotətəu nəghatiən rəha Pol, kəni kəmotəhatətə e Iesu, kəni kol bəptais e lah.

⁹ Kəni nian kəti lapin, Pol təmeruh nati kəti təhmen e nəməhlairiən. E nəməhlairiən əha, Iərmənig təməghati kəm in məmə, “Səginien. Uvən məni pətigəm rəhak nəghatiən məsəmeigian, ¹⁰ mətəu-inu kilau min ik. Nətəmimi ko kəsotərəkiniən ik, mətəu-inu nətəmimi tepət e taun əha, ilah rəhak nətəmimi min.” ^{V11} Kəni Pol təmatig ikin əha o nu kətiəh kəni məuig sikis, mətəgəton nətəmimi e nəghatiən rəha Uhgın.

Nətəm Isrel kəmotləfən Pol e kot

¹² Kəni nian Kalio in kəpmən rəha nətəm Akaiə, kəni nətəm Isrel kəməhuva pəti kəni motaskəlim Pol motələs məhuven e kot. ¹³ Kəni motəni məmə, “Suah u tətalkut məmə otiuvi=pən nətəmimi məmə okotəfaki kəm Uhgın e noliən kəti iətəm təsəhmenien e Lou.”

¹⁴ Kəni Pol təməhtul məmə otəghati, mətəu Kalio təməni=pən kəm lah məmə, “Nətəm Isrel. Otətəlig-to. Okəmā nati u in nati kəti təsəhruahruian, uə təsitəu-pəniən lou, itəmāh ninotəhrun rəkis məmə iəkəkeikei mətəu nəghatiən rəhatəmāh. ¹⁵ Mətəu, nəghatiən u in nənikiliniən əmə kəti rəhatəmāh e nərgin min mine natimnati min rəha Lou rəhatəmāh, kəni tətətig əmə e təmāh məmə onəkotəni motələhu vivi. Ko iəu iəsakiliən nati tol lanəha e kot.” ¹⁶ Kəni in mahli pətigəm ilah e kot. ¹⁷ Kəni nian kəməhuven ihluə, əmeiko kəni motaskəlim Sostənes u iətəmi asoli rəha nimə rəha nuhapuminiən rəha nətəm Isrel. Kəni motoh əpəha e namtihlua e nimə rəha kot. Mətəu Kalio təməsolkeikeien məmə otol nati kəti məmə otəniəhu ilah.

Pol təmitəlig Antiok əpəha Siriə

¹⁸ Pol təmatig nian tepət əpəha Korən ilah piatah min. Kəni uərisig təpəh ilah muvən Kegkriə. ^{VI} Aupən Pol təmol nəniəskasikiən kəti kəm Uhgın, kəni ikin əha in təmətei nəuanun matol naunun nəniəskasikiən lan rəhan. Kəni in təmos min negəu kəti ikin əha mitəlig=pa Siriə. Kəni Prisilə mine Akuilə kəmuitəu=pən in. ^{VII19} Nian kəməhuva e taun əha Efəsis, ilahal kihluvari. Kəni Pol təmuvən əpəha imə e nimə rəha nuhapuminiən rəha nətəm Isrel, kəni mətəni nəghatiən tepət. Ilah kəmotətapuəh ohni məmə otətig nəuvetin ilah min ilah. Mətəu in təni məmə, “Ei kəsi, kəpə. Ko iəsatiəghien.” Mətəu nian in təmiet məni=pən kəm lah məmə, “Nəmə Uhgın tolkeikei məmə iəkuva min, kəni iəpanuva min meruh itəmāh.” Kəni in təmos negəu kəti miet Efəsis, mətəu təməpəh Akuilə mine Prisilə kətuatig ikin əha.

²² Nian Pol təmuva e taun əha Sisəriə, kəni muvari. Kəni maliuək muvən məmə oteruh nətəmi rəha niməfaki əpəha Jerusiləm. Kəni uərisig, titəlig=pa min əpəha Antiok. ²³ Təmatig nəuvetin ikin əha, kəni miet min maliuək muvən=pən əpəha Kəlesia mine Fritiə ikin matem əskasik nətəmi rəha Iesu.

Apolos təmuvən Efəsis mine Korən

²⁴ Kəni suah kəti təmuva əpəha Efəsis, in iətəm Isrel kəti, nərgin u Apolos. In təmair əpəha Aleksantriə, kəni in iətəm təuvir kəti rəha nəghatiən, kəni məhrun vivi min nəghatiən min e Nauəuə Rəha Uhgın.

²⁵ Kəməgəton rəkis in e suaru rəha Iərmənig. Kəni nian rəfin nigəm tatuəu e nikin o nəni pətigəmiən nəghatiən rəha Uhgın. Kəni nəghatiən rəhan e Iesu in təhruahru məuvir. Mətəu nati kətiəh əmə, in təhrun əmə noliən bəptais u Jon təmatol aupən. ²⁶ Kəni in

I 18:2 Rom 16:3 II 18:3 Uək 20:34 III 18:5 Uək 17:14-15 IV 18:6 Uək 13:46,51; Uək 20:26 V 18:10 Jos 1:9; Aes 41:10

VI Kegkriə in pasis rəha Korən. VII 18:18 Nam 6:18; Uək 21:24

tāmētāni āskasik nēghatiēn rāha Uhgīn āpāha e nimā rāha nuhapuminiēn rāha nētām Isrel. Nian Prisilē mīne Akuilē kāmūātēu in, kāmiet mīhluvān āpāha e rāhalau nimā, kāni muāni pētīgām vivi kām in suaru rāha Uhgīn, kāni tāmētālig vivi.

²⁷ Kāni nian Apolos tolkeikei māmē otuvān āpāha Akaiā, kāni piatah mīn āpāha Efēsis kāmōtasiru lan motātei nauēuē kāti tuvān kām nētāmi rāha Iesu āpāha Akaiā, mētātāpuāh o lah māmē kotāhrun nosiēn Apolos mēhuvān āpāha imalah ikin. Ilah mīn āha, kāmōtaupān rākis motāhatātē e Iesu e nēuviriēn rāha Uhgīn. Kāni Apolos tāmiet=pān Korān ikin Akaiā masiru e lah lanāha mētāu-inu in iētām tēuvir kāti rāha nēghatiēn. ²⁸ Kāni mētāni pētīgām vivi e Nauēuē Rāha Uhgīn māmē Iesu in Krīsto iētām Uhgīn tāmāni māmē otāhli=pa. Kāni e nēhmti nētāmimi, tāmōh rākis nēghatiēn rāha nētām Isrel. ^I

Pol tāmuvān mīn Efēsis

19 Nian Apolos tāmētātig āhanāh āpāha Korān, taun kāti rāha Akaiā, Pol tāmētāu suaru kāti āpāha ilis ikin e nitēuēt mīn miet=pa āpāha Efēsis. Ikin āha tāmēruh nētāmimi nēuvein rāha Iesu. ^{II}² Kāni tāmētāpuāh o lah māmē, “?Tāhro? ?Narmīn Rāha Uhgīn tīnuva mēriauāh mētātig e tāmāh nian nēmotāhatātē e Iesu, uā kēpā?”

Kāni kāmōtāni=pān kām in māmē, “Itīmāh iāmē-sotētāu āginiēn māmē nati kāti mīn āha ikin Narmīn Rāha Uhgīn.” ^{III}

³ Kāni Pol tāmētāpuāh o lah māmē, “?Mētāu kāmōl bēptais āhro lanu e tāmāh?”

Kāni kāmōtāni=pān kām in māmē, “Kāmōl bēptais e tīmāh e noliēn bēptais iētām Jon tāmātol.”

⁴ Kāni Pol tāni māmē, “Noliēn bēptais iētām Jon tāmātol, katol e nētāmi mīn u kētāuhlin ilah e rāhalah noliēn tērah mīn. Mētāu Jon tāmētāni pētīgām māmē nētāmimi okotākeikei motāhatātē e iētāmimi iētām otāpanuērisig lan. Suah u in Iesu.” ^{IV}⁵ Kāni nian nētāmimi kāmōtātēu nēghatiēn āha, kāni kāmōl bēptais e lah e nērgi Iārmānig Iesu. ⁶ Kāni nian Pol tāmēlāhu=pān nēhlmīn e rāhn-kapē lah, Narmīn Rāha Uhgīn tāmūva mēriauāh mētātig e lah. Kāni kināutēghati e nēghatiēn iki pisin mīn, kāni mētāni pētīgām nēghatiēn iētām Uhgīn tātāfān kām lah. ^V⁷ Kāni nētāmimi mīn āha, nēman ilah rāfin iuākīr e tuelāf.

⁸ Kāni Pol tāmātuvān e nimā rāha nuhapuminiēn rāha nētām Isrel e mēuig kisil mētāni pētīgām āskasik nēghatiēn e nanusiēn tēuvir rāha Uhgīn mēsāginiēn. Kāni ilah mīn ilah, kāmōtol nēghatiēn tēpēt mētāu-inu in tolkeikei māmē otiuvi=pa ilah e Narmānigīēn Rāha Uhgīn. ⁹ Mētāu nētāmimi nēuvein, rāhn-kapē lah tiākis pik māmē okotāni nīpāhriēniēn e rāhan nēghatiēn. Kāni kāmōtāni rah suaru rāha Iārmānig rāhatah e nēhmti nētāmimi rāfin. Mētāu e noliēn mīn āha, kāni Pol tāmiet e lah kāni mit nētām kētāhatātē e Iesu

I 18:28 Uāk 9:22 II 19:1 1Kor 3:6 III 19:2 Uāk 8:16 IV 19:4 Mat 3:11 V 19:6 Uāk 8:17; Uāk 10:44,46

kāhuva mēhuērisig lan. Kāni nian rāfin ilah nētāmimi kētāghati āpāha e nimā sikul asoli kāti u suah kāti, nērgin u Tiranēs, tāmētāgātun ikin aupān. ¹⁰ Kāni Pol tāmātol uāk āha o nu āpiāpiā keiu. Mētāu-inu tāmātol lanāha, kāni nētāmimi nētām kētātig ikin āha Esīā, nētām Isrel mīne Nanihlūā mīn, ilah rāfin kāmōtātēu nēghatiēn rāha Iārmānig.

Nenāti Skefā mīn

¹¹ Kāni Uhgīn tāmāfān nēsanāniēn kām Pol māmē otol nati āpispis mīn iētām tol pisin āgin. ^{VI}¹² Natimnati rāha Pol tāhmen e hagkisif mīne napān iētām tāmātuvān lan, nētāmimi kautos mētāhuvān mautek nētām kētōhmis lan. Kāni nīmisiēn mīn kāmōtāuvir, kāni narmīn tērah mīn kāmōhiet e lah. ^{VII}

¹³ Kāni nētām Isrel nēuvein kētāhuvān ikin pisin pisin mīn nēuvein, mētāhgi pētīgām narmīn tērah mīn e nētāmimi, kāni nētāmimi mīn āha kāmōtalkut māmē okotol nati āha e nērgi Iārmānig Iesu. Kāni kāmōtāni=pān kām narmīn tērah mīn māmē, “E nērgi Iesu, iētām kātiāh āmā iētām Pol tātāni pētīgām, ohi-et.”

¹⁴ Kāni nētām kāmāutol nati āha, sēpin āha ikin nenāti suah kāti, nērgin u Skefā, u in pris asoli kāti rāha Isrel. ^{VIII}¹⁵ Mētāu narmīn tērah tāmāni=pān kām lah māmē, “Iākēhrun suah u Iesu, kāni mēhrun mīn Pol. ?Mētāu itāmāh nīpāh mīn u?” ¹⁶ Kāni suah u narmīn tērah tātātig lan, tāmāhtul mēhti ilah mērēkin ilah, mēhapu-āhapu rāhalah napān mēpeg rākis, kāni kotāiu piāpiā āmā mētāgim e rāhan nimā mōtāmēr-kāmēr. ¹⁷ Nian nētām Isrel āha ikin mīne Nanihlūā mīn kāmōtātēu nati āha, kāmōtāgin pik. Kāni nētāmimi kāmōtāfēri nērgi Iārmānig Iesu tēri pik. ^{IX}

¹⁸ Kāni nētāmimi tēpēt iētām kētāhatātē e Iesu, kāmōtāni pētīgām kām nētāmimi nati tērah mīn iētām kāmōtol. ¹⁹ Nēuvein nētām kāmāutol nērik, ilah mīn kāmōtāmki nauēuē mīn rāhalah e nati āha mēhuva, motuvān āhtuv e nēhmti nētāmimi. Nian nētāmimi kāmōtafin nēhmti nauēuē mīn āha, tāhmen e fifti-miliēn vatu ^X ilah rāfin. ²⁰ Kāni nēghatiēn rāha Iārmānig tāmāiu iahgin e nēsanāniēn asoli rāha Uhgīn.

Norgāhuiēn asoli kāti āpāha nītāni Esīā e taun Efēsis

²¹ Kāni uērisig e nati āha, Pol tīnāni e nīkin māmē otītālig=pān āpāha Jerusilām, mētāu otuvān=pān Masetoniā mīne Akaiā ikin. Kāni in tāni māmē, “Nian iākuvān rākis Jerusilām, iākēkeikei muvān mīn Rom.” ^{XI}²² Kāni in tāmāhli=pān Timoti mīne Erastās iētām kētūasiru lan, māmē okūaupān mian āpāha Masetoniā. Mētāu in otātātig pipim nēuvētīn āpāha ikin Esīā.

²³ Kāni e nian āha, norgāhuiēn asoli kāti tāmāri āpāha Efēsis o Suaru Rāha Iārmānig. ^{XII}²⁴ Suah kāti

VI 19:11 Uāk 14:3 VII 19:12 Uāk 5:15 VIII Nētāmi mīn u kotāhrun vi Baebol, kotāni māmē Skefā in sēniāmā pris āhrūahrū, mētāu in aru āmā in tatol māmē in pris. IX 19:17 Uāk 5:11 X E nēghatiēn āhrūahrū rāha Kris, tātāni “fifti-tausin koin māni kāmōl e silfā.” Kāni koin māni kātiāh tāhmen e 1,000 vatu. XI 19:21 Uāk 23:11; Rom 1:13 XII 19:23 2Kor 1:8

əha ikin iətəm tatol natimnati e aian kətəni məmə silfə, nərgin u Temetrius. İkinu nətəmimi tepət kəutə-faki kəm uhgin kəti pətan, nərgin u Atemis. Kəni Temetrius tatol narmi nimə əkəku min e silfə iətəm təhmen e nimə rəha narmi nati rəha Atemis. Kəni nətəmimi tepət kautos nəhmtin, kəni tatos məni asoli ilah rəhan min nətəmimi u kautol pəti uək.

²⁵ Kəni təmauin e rəhan nətəmimi min mine nətəpisin iətəm kautol uək kətiəh əmə məmə okəhuva kətiəh. Kəni təni məmə, "İəu min, nəkotəhrun rəkis məmə kəutos məni asoli e uək u rəhatah. ²⁶ Mətəu itəmah nəmoteruh mine motətəu məmə suah u Pol tətərəkın nətəmimi tepət kəni kinəutohtəu=pən, səniə Efəsis əmə, mətəu iuəkır ikin min rəfin e nitəni əha Es-iə. In tətəni pətigəm məmə uhgin min iətəm nətəmimi əmə kəmotol e nəhlmi lah, səniəmə uhgin min pəhriən. ²⁷ Kəni rəueiu əha, iuəkır tinətərəkın suaru rəhatah o nosiən məni, kəni iuəkır min in tatol məmə nətəmimi okoteruh rah nimə rəha Atemis, u iətəm in ilis pik. Kəni naunun, nəmə təhro nəghatiən rəhan otərəkın nərgin Atemis iətəm ilis pik tuva mol nati əp-napın əmə lan. Mətəu ikinu Es-iə mine ikin min rəfin, nətəmimi kəutəfaki kəm uhgin u rəhatah."

²⁸ Nian kəmotətəu nəghatiən əha, nıkilah təmahmə pik, kəni əmeiko minautagət əfəməh məmə "İUre e Atemis u Efəsis!" ²⁹ Kəni nətəmimi rəfin e taun kinotapis e nalməliən. Kəni nətəmimi tepət kəməhuva kətiəh məhuvən motaskəlim iətəm Masetoniə mil əha iətəm kətualiuək ilahal Pol, nərgiləu u Kaeəs mine Aris-takəs. Kəni kəməhuvən pəti motiuvi=pən ilau əpəha ikin nian rəfin kəutuhapumin asoli ikin. ¹

³⁰ Kəni Pol tolkeikei məmə otuvən məghati kəm nətəmimi əha, mətəu nətəmi rəha İesu kə-sotegəhaniən. ³¹ Mine nətəmi asoli nəuvein rəha kaunsil asoli əpəha Es-iə nətəm kotolkeikei Pol, kəmotahli=pən nəghatiən kəm in motəniəhu əskasik məmə otəsuvəniən əha nətəmi əha ikin.

³² Kəni ikin əha, nətəmimi kautol vilig vilig tepət məutagət əfəməh. Nəuvein kəutəni nati pisin, kəni nəuvein kəutəni nati pisin. Mətəu tepət kotəruru agin məmə kəməhuva o nati nak. ³³ Kəni nətəm İsrəl min əha ikin kəmotətgi=pən suah kəti nərgin u Aleksantə məmə otuvən məhtul aupən e lah. Kəni təməfəri nəhlmin məmə kəsotagətəni pəh təni pətigəm neruhien rəhan. ³⁴ Mətəu nian nətəmimi kəmotəhrun məmə in iətəm İsrəl kəti, kəmotagət pəti-pəti əfəməh min məmə, "İUre e Atemis əpəha Efəsis! İUre e Atemis əpəha Efəsis!" Kəmotagət əfəməh motos auə keiu.

³⁵ Kəni iətəmi asoli kəti in kəpmən asoli rəha taun Efəsis, təməhtul mənəiəhu ilah məmə, "İSotagətəni-to!" Kəni məni məmə, "Ei, nətəmimi! Atemis u in uhgin rəhatah. Kəni nərgin in ilis. Kəni nətəmi ikin min rəfin kotəhrun məmə in uək rəhatah nətəm Efəsis məmə okoteruh vivi niməfaki rəhan, kəni motəh vivi kəpiel asim rəhan iətəm təmsipən e neai muva. ³⁶ Kəni suah kəti tikə iətəm otəni məmə iəteiuə. Kəni tol lanəha,

təuvir məmə nətəligiən rəhatəmah teiuaiu. Təsəu-viriən məmə nəkotalməli lanko.

³⁷ "Nəmotos suah mil u məhuva ikinu, mətəu ilau kə-suakləhiən e nati kəti kəni məsuan kəskəsien e nimə rəha narmi nati rəhatah, kəni məsuəghati rahien e nərgi pətan əha, uhgin rəhatah. ³⁸ Nəmə Temetrius mine rəhan noluək min kəuteruh=pən nəghatiən tərəh e suah kəti, nian əha ikin rəha kot mine nətəm rəha kot əha ikin. Təuvir məmə okəhuvən motəni pətigəm nəghatiən tərəh min əha iətəm kəmotətəu kəm lah. ³⁹ Mətəu nəmə nati kəti min əha ikin iətəm nəko-tolkeikei, nəkotos məhuvən e nəharəgiən əhruahru rəhan. Mətəu nəharəgiən u tətəhti lou. ⁴⁰ Timətig əmə məmə okotəfən kitah e kot o noliən u, məmə kə-motərgəhu pik u rəueiu. İuəkır kotəməu təpiə əmə ikin. ?Kəni ko kəsotəniən nati kəti məmə kəməhuva ikinu e nəharəgiən u rəueiu o nak? Mətəu-inu nəharəgiən u, nıpətin tikə, kəni təsitəu-pəniən lou." ⁴¹ Nian təməni rəkis nəghatiən əha, kəni mənəiəhu nəghatiən mahli=pən ilah məmə okotagim min.

Pol təmuvən əpəha Masetoniə mine Akaiə

20 Nian nərahien əha təmol naunun, Pol təmauin e nətəmi rəha İesu məmə okəhuva kətiəh. Kəni mətəghati kəm lah o nem əskasikien ilah. Kəni uərisig lan, tauieəhruin ilah miet maliuək muvən əpəha Mase-toniə. ² Təmuvən əha ikin tepət ikin kəni mətəfən nəghatiən tepət kəm nətəmimi rəha İesu matem əskasik ilah, kəni miet=pa Kris. ³ Matig mos məuig kisil ikin əha, kəni uərisig təni məmə otos negəu kəti mitəlig=pa Siriə. Mətəu təmətəu məmə nətəm İsrəl min kinəutol nəghatiən oneuən kəti məmə okoto-hamu əpəha e negəu. Kəni təməuhlin rəhan nətəligiən, kəni məpəh negəu mətəliuək əmə mitəlig=pən Masetoniə. ⁴ Nətəmimi nətəm kəməutohtəu=pən e nian əha, kəti u Sopata nəti Pirəs iətəm Perea, mine Aristakəs, mine Sekantəs, iətəm Təsalon-aikə mil, mine Kaeəs iətəm Terpe, mine Timoti, mine nətəm Es-iə mil u Tikikəs mine Trofiməs. ⁵ Kəni e Filipai, nətəmi əha kəmotəupən məhuvən məutəhtəhniin itimah əpəha taun Troas Es-iə ikin. ⁶ Nian Lafet rəha Piret U Is Tikə Lan təmol naunun, itimah iəmotos negəu kəti mohiet Filipai motaiu nian faif minəhuvən əpəha Troas, məhuvən moteruh ilah kəni motatig mo-tos wik apiəpiə.

Iutikis təmimis kəni mənəiəgəh min əpəha Troas

⁷ E Sarere lapin, iəməhuva kətiəh məmə iəkotəfaki, kəni motəuən, kəni mautun Nauəniən Rəha Nəmtətiən Rəha İesu. Kəni Pol təməghati kəm nətəmimi mətəu-inu təhrun məmə olauig tatuvən məpəh ilah. Kəni təməghati mətəuərus nəlugi nian lapin.

⁸ Nıpəgnəua nimə iətəm iəutəharəg ikin, in e nimə kəmol kilpin-ilpin təri. Kəni kəmasiəpən e lait tepət əha ikin. ⁹ Kəni iətəm aluə kəti, nərgin u Iutikis, tətəharəg e wintə ikin. Nian Pol tətəni pətigəm nəghatiən rəha Uhgin mətəni mətəni, kəni Iutikis, napiliən təmos,

æmeiko mæmei pætīgæm e wintæ misipæri morin æpæha læhtæni e niftæni. Kæni nīpæg næua nimæ iætæm tæmæmei ikin, in tol kisil lan. Kæni nian kæmoteiuaiu mæhuvæn, mætæu tinimis rækis. ¹⁰ Kæni Pol tæmuvæn misin næulin e nīkali iætæm aluæ æha, kæni mælæs mægæu=pa e næhlmin mil, kæni mæni=pæn kæm lah mæmæ, "Nīk-itæmah tæsahmæiæn. In tinæmiægæh min."

¹¹ Kæni Pol tæmæri min muvæn æpæha ilis kæni mol Nauæniæn Ræha Næmtætæn Ræha Iesu ilah min ilah, kæni ko motauæn pæti. Kæni tætæghati min kæm lah mætæuarus tian, kæni mæpæh ilah. ¹² Kæni ilah kæmotit iætæm aluæ u mæhuvæn lahuænu. Nīkilah tægagiæn mætæu-inu iætæm aluæ tæmæmiægæh min.

Kæmohiet Troas mæhuvæn Mælitæs

¹³ Kæni Pol tæmæni mæmæ otaliuæk æmæ muvæn æpæha e taun æha Asos, mætæu itimah iækæhuvæn e negæu mæhuvæn mæ iækotælæs æha ikin. Kæni itimah iækotos negæu motaupæn mæhuvæn æpæha Asos, kæni in tuærisig muva.

¹⁴ Nian tæmiet=pa, iækotit mæhuvæn e negæu. Kæni itimah ræfin mæhuvæn æpæha Mitilen. ¹⁵ Iæmotiet mæhuvæn ikin æha, kæni lauig lan iækæhuva mæutæmhli ihluæ e nītæni æha Kios. Kæni lauig min iækæhuva e nītæni ækæku Samos. Kæni lauig min iæpanæhuva Mælitæs kæni mæhuvari ikin. ¹⁶ Pol tæmæni rækis mæmæ iæsothætulian Efæsis mætæu-inu tæsolkeikeiæn mæmæ iækotan pik æha e nītæni Esia. In tæmalkut mæmæ iækæhuvæn uæhai Jerusilæm mæmæ in otuvæn e lafet ræha Nauæniæn Vi kætæni mæmæ Pentekos.

Pol tæmauiæhruin nætæmi asoli min ræha nimæfaki æpæha Efæsis

¹⁷ Kæni nian iæmæhuvari æpæha Mælitæs, Pol tæmahli=pæn næghatiæn æpæha Efæsis mæmæ eldæ min ræha nimæfaki mæ okæhuva-to moteh in. ¹⁸ Nian kæmæhuva, tæmæghati kæm lah mæmæ, "Itæmah nækotæhrun rækis ræhak nolian iætæm iatol nian iæmuva apis ikinu Esia mætæuarus=pa u ræueiu. ¹⁹ Iæu ioluæk æmæ ræha Iærmæniæg. Kæni ræhak nætægigian in læhtæni æmæ. Kæni nian ræfin næhu næhmtæk tætaiu o tæmah. Kæni nian ræfin iætætīg e nian æskasik min, mætæu-inu nætæm Isrel kotelkeikei mæmæ okotuhamu iæu.

²⁰ "Itæmah nækotæhrun mæmæ iæmætæghati kæm tæmah mætægætun itæmah e nīki nætæmimi natimnati min iætæm otasiru e tæmah, mæsæhluaigian e nati kæti o tæmah. Iæmæni=pinæ ræfin e nīpægænæua nimæ min kæni ihluæ min e næhmti nætæmimi. ²¹ Iætæni=pæn æhruahru kæm nætæm Isrel mine Nanihluæ min mæmæ okotækeikei motæuhlin ilah e ræhalah næmiægæhian mæhuva o Uhgīn, kæni motæhatætæ e ræhatæmah Iærmæniæg Iesu Kristo.

²² "Kæni ræueiu æha, inatuvæn Jerusilæm mætæu-inu Narmin Ræha Uhgīn tæmæni kæm iæu mæmæ iækuvæn. Iæsæhrunian mæmæ oiekæhratīg æha ikin. ²³ Nati kætiah æmæ iækæhrun mæmæ taun min ræfin iætæm iætu-

væn=pæn ikin, Narmin Ræha Uhgīn tætæni=pa kæm iæu mæmæ nian iækuvæn ikin æha, iækatīg e nærahian kæti kæni muvæn e kalæpus. ²⁴ Kæni iæu iæsægigian e natimnati min æha. Næmiægæhian ræhak in nati ærnapin æmæ. Mætæu iækolkeikei pik mæmæ iækol naunun e uæk u Iærmæniæg Iesu tæmæfa mæmæ iækol o nani pætīgæmian nanusian tæuvir e næuvirian ræha Uhgīn. ^{IV}

²⁵ "Otætæu-to. Iæmæghati kæm tæmah e Nærmæniægian Ræha Uhgīn, mætæu ræueiu æha iækæhrun mæmæ itæmah ræfin onæsoteruh minian iæu nian kæti. ²⁶ Kæni iætæni=pinæ kæm tæmah æha ræueiu e næhmti Uhgīn mæmæ, næmæ itæmah kæti otuvæn tærah ikin, mætæu ræhan aru, sæniæmæ iæu iæmol. ²⁷ Iæmæni=pinæ natimnati min ræfin kæm tæmah iætæm Uhgīn tolkeikei mæmæ onækotæhrun.

²⁸ "Onækotætæu vivi itæmah. Kæni nætæmimi nætæm Narmin Ræha Uhgīn tæmæfæn e næhlmitæmah, inu nimæfaki ræha Uhgīn. Kæni onækotækeikei mæuteh vivi ilah tæhmen e iætæmi ræha sipsip min tateh vivi ræhan sipsip min. Ilah min æha, Uhgīn tæmos næhmti lah e nira nætæn nian tæmimis e nigī kæmæluau. ^V ^{VI} ²⁹ In-æhrun rækis mæmæ nian iækiet rækis e tæmah, nætæmimi næuvein iætæm kotæhmen e kuri arpin min okæhuva mæmæ okotus itæmah nætæmimi ræha Iesu. ^{VII} ³⁰ Itæmah aru min æmæ næuvein okæpanotæhtul moteiuæ motægæu næghatiæn pæhriæn mæmæ okotit rækis nætæmimi ræha Iesu. ³¹ Kæni onækotætæu vivi itæmah kæni mæotaluian mæmæ e nu kisil iæmæsæpæhian næni-pinæian næghatiæn u kæm tæmah e nian min ræfin. Kæni nian næuvein, iæmætæsæk o tæmah. ^{VIII}

³² "Kæni ræueiu æha, iætæfæn itæmah e næhlmi Uhgīn mine næghatiæn ræha næuvirian ræhan kæm tæmah. Næghatiæn u næsanæniæn lanæha ikin mæmæ otol itæmah nækotæskasik, kæni mæfinæ næuvirian iætæm Uhgīn tæmæni rækis mæmæ otæfæn kæm ræhan min nætæmimi.

³³ "Iæu sæniæmæ iætæmimi iækolkeikei pik nautæ ræha iætæpisin, mæni ræhan uæ napæn iætæm katuvæn lan. ³⁴ Itæmah nækotæhrun rækis mæmæ iæu aru æmæ, iatol uæk o nosian natimnati iætæm iæu mine nætæmimi kætæhuærisig lak kotelkeikei o natigian. ^{IX} ^X ³⁵ Nian næmoteh ræhak nolian min, iæmægætun suaru min æha kæm tæmah mæmæ onækotel lanæha motasiru e nætæmimi u kæsotæskasikian. Kæni onæsotaluian e næghatiæn ræha Iærmæniæg Iesu iætæm tæmæni mæmæ, 'Tæuvir agin o nætæmimi u nætæm kætæfæn kæm nætæmimi, mapirækis in min u ilah kætæhtæhnin æmæ mæmæ okæfæn kæm lah."

³⁶ Nian Pol tæmol naunun e ræhan næghatiæn, tæmeiuaiu misin næulin kæni mæfaki ilah min ilah.

³⁷ Kæni kæmotasæk pik motaskælim Pol mæutægætun nolkeikeiæn ræhalah ohni, kæni motæuiæhruin. ³⁸ Kæmotætæu tærah pik mæmæ tæmæni kæm lah mæmæ okæ-

III 20:23 Uæk 9:16; 21:11 IV 20:24 Uæk 21:13; 2Tim 4:7V Suaru kæti min o næuhlinian næghatiæn u "nira nætæn" in tol lanu: "niran aru."VI 20:28 1Tim 4:16; 1Pitæ 5:2-4 VII 20:29 Mat 7:15; Jon 10:12 VIII 20:31 1Tæs 2:11 IX 20:34 1Kor 9:11-12 X 20:34 Uæk 18:3; 1Tæs 2:9

soteh minian nēhmtin. Kēni ilah min kēmotaliuāk mēhuvēn ēpēha negēu ikin.

Pol tēmuven Jerusilēm

21 Nian iēmotauiēhruin rēkis ilah, iēmēhuvēn e negēu kēni mohiet, motaiu ēhruahru ēmē o nitēni ēkēku ēha, Kos. Kēni lauig lan iākēhuva e nitēni ēkēku ēha, Rotes. Kēni iēmohiet min ikin ēha mēhuva min e ikin kēti kētēni mēmē Patarē, kēni mēhuvāri ikin.

² Ikin ēha iēmoteruh negēu kēti, kinatēni mēmē otiet muvēn ēpēha Fonisiā. Kēni iēkotiuvig=pēn lan mohiet min. ³ Itimah iēmēhuva moteruh nitēni asoli ēha Saiprēs, kēni motohtēu=pēn e nīkalin u pesi ikin kēni motaiu e nitēni Sirīē. Negēu ēha tēmuva e taun ēha Taea mēmē otēmki-pari natimnati ikin. Kēni iākēhuvāri ikin.

⁴ Ikin ēha iēmēhuvēn moteruh nētēmi rēha Iesu. Kēni motatig itimah min ilah, motos nēfakiēn apiēpiē kēti. Kēni Narmīn Rēha Uhgīn tēghati kēm lah, kēni ilah kēmotēni=pēn ēskasik kēm Pol mēmē otēsuvēniēn Jerusilēm. ¹⁵ Mētēu nian rēhatimah natigīēn ikinu tinol naunun, kēni iēkohiet minautēhuvēn ēpēha Jerusilēm, kēni nētēmi rēha Iesu ikin ēha, minē rēhalah nīpētān min, minē nētilah min kēmohtēu=pēn itimah iākēhuvēn ēpēha itēhi e nīpēkil. Kēni motisīn nēulitimah ikin motēfaki, kēni motauiēhruin itimah min. ⁶ Kēni iākēhuvēn e negēu, kēni ilah kohtēlig=pēn imalah min ikin.

⁷ Kēni negēu tēmiet Taea maiu o nitēni Toleme. Kēni iākēhuvāri mēhuvēn moteruh piatimah min, motos nian kētiēh. ⁸ Kēni lauig lan, iēkohiet min mēhuvēn mēhuvāri ēpēha e taun Sisēriē kēni mēhuvēn mēutātig e nimē rēha Filīp u iētām tatuvēn ikin min mētēni pētīgēm nanusiēn tēuvir. Kēni in tatol sēpin lan e nētēmimi nētēm kēmēfēri ilah aupēn o nasiruiēn e aposil min. ¹⁹ Nētīn pētān kuvēt kēsotohtēu-pēniēn iērman. Nīpētān min ēha kētēni pētīgēm nēghatiēn iētām Uhgīn tētēfēn kēm lah.

¹⁰ Iēmotatig nian kisil uē kuvēt ikin ēha, kēni iēni kēti rēha Uhgīn ēpēha Jutiē tēmuva, nērgin u Akapus. ¹¹ Tēmuva meruh itimah kēni mēlēs rēkis kētēuti rēha Pol, kēni mēlis ēpumīn aru nēhlmin minē nēhlkin lan, kēni mēni pētīgēm mēmē Narmīn Rēha Uhgīn tēmēni kēm in mēmē, "Nētēmi asoli nēuvein rēha Isrel okotēlis lanēha suah kēha rēhan u kētēuti, kēni motēfēn e nēhlmi Nanihlua min ēpēha Jerusilēm." ^{IV}

¹² Nian iēmotētēu nēghatiēn ēha, itimah nētēm ikin ēha, iēmotēniēhu ēskasik Pol mēmē otēsuvēniēn Jerusilēm.

¹³ Mētēu Pol tēni=pā kēm tīmah mēmē, "Nētāsēk onak? Nēkotol mētērēkin nīkik o nūvēniēn ikin ēha. Iēu iēsēginīēn o nūvēniēn e kalēpus o nērgi Iērmēnig Iesu, mētēu iētēgēhan min mēmē iākīmīs ohni ēpēha Jerusilēm." ^V

I 21:4 Uak 20:23 II 21:8 Uak 6:5; 8:40 III 21:10 Uak 11:28 IV 21:11 Uak 20:23; 21:33 V 21:13 Uak 20:24

¹⁴ Nian iēmoteruh mēmē ko Pol tēsēuhlinīēn rēhan nētēligiēn, kēni iēkotēpēh ēmē, mētēni mēmē, "Pēh Iērmēnig otol ēmē mēmē in tolkeikei minē."

¹⁵ Iēmotatig nēuveitīn u ikinu, kēni uērisig iēkotaipēi rēhatimah natimnati, motaliuāk ēmē mēhuvēn Jerusilēm. ¹⁶ Nētēmimi nēuvein rēha Iesu ēpēha Sisēriē kēmohtēu=pā itimah motit itēmāh mēhuvēn e nimē rēha iētēm Saiprēs kēti u in iētēmi rēha Iesu nūvēh rēkis mētēuarus=pā ēha rēueiu, nērgin u Nason. Kēni motapili ikin.

Pol tēmuven meruh Jemīs

¹⁷ Nian iēmēhuva Jerusilēm, piatah min nīkilah tēmagiēn pik mēmē koteruh itimah. ¹⁸ Kēni lauig lan Pol minē itimah rēfin iēmēhuvēn mēmē iēkoteruh Jemīs. Kēni eldē min rēfin rēha nimēfaki kēmēhuva. ¹⁹ Pol tēmēni tēuvir kēm lah kēni mēni pētīgēm vivi kēm lah natimnati rēfin agin e rēhan naliuēkiēn iētēm Uhgīn tēmōl kēm Nanihlua min. ^{VI}

²⁰ Nian kēmotētēu nēghatiēn ēha, ilah rēfin nīkilah tēmagiēn, kēni motēni-vivi Uhgīn.

Kēni motēni=pēn kēm Pol mēmē, "Piak. Ik nīnēhrun rēkis mēmē rēueiu ēha nētēm Isrel tēhmen e tausin tēpēt kinotēhrun Iesu, kēni ilah rēfin kētāskēlim pik Lou rēha Mosis. ^{VII}²¹ Ilah kinotētēu rēkis nēghatiēn nēuvein iētēm kētēni mēmē nētēgētun nētēm Isrel ēpēha ikin min pīsīn pīsīn mēmē okotēpēh Lou rēha Mosis. Kēni motētēu mēmē ik nētēni mēmē okēsēghi-pēniēn nēnētīlah min, kēni mēsotohtēu=pēn minīēn kastīm rēhatah. ^{VIII}²² Rēueiu ēha ilah okotētēu mēmē ik nīnuva u ikinu mētātig. ?Kēni okotēhro lanu ēha rēueiu?

²³ "Tēuvir mēmē onēkol nati u iētēm iētēni=pīnē kēm ik ēha rēueiu. Nēman kuvēt u ikinu kēmotol nēniēskasikiēn kēti ilah Uhgīn. ²⁴ Olauig nēkēkeikei mit ilah mēhuvēn, kēni mos nēhmti rēhalah nati miēgēh min rēha sakrifais, kēni itēmāh min ilah motol sakrifais rēha nafēliēn iētēmi u Lou rēhatah tētēni. Kēni ilah kotēhrun nakīēn rēhn-kapē lah tēpiē. Nian natol natimnati min rēfin ēha, kēni nētēmimi okotēhrun mēmē kēteiuē lam, mētēu nīpēhriēniēn, ik nētāskēlim ēhanēh Lou rēha Mosis. ^{IX}

²⁵ "Kēni rēueiu iākēni Nanihlua min nētēm kētēhatētē e Iesu. Itimah iēmotāhli=pēn rēkis nauēuē kēti kēm lah. Nauēuē ēha tētēni lanu rēhatimah nēghatiēn mēmē ilah okēsotuniēn nīrē, minē nauēniēn u katol sakrifais lan kēm narmi nati min, kēni mēsotuniēn nati miēgēh u kēmārin nētēui mētēu-inu nīran ēpēha ikin e nīpētīn, kēni mēsotoliēn tēfagē e pētān." Kēni Pol tēmēgēhan e nēghatiēn ēha. ^X

VI 21:19 Uak 15:12 VII 21:20 Uak 15:1,5 VIII Inu nēghatiēn eiua mēmē Pol tēmēni kēm nētēm Isrel mēmē ilah okotēpēh nitēu-pēniēn Lou, kēni mēsotēghi-pēniēn nētēmimi. Mētēu tēmēni kēm Nanihlua min mēmē nīkilah tēsēhtīēn mēmē okotēkeikei motohtēu=pēn Lou minē kēkeikei kēghi=pēn ilah. IX 21:24 Nam 6:1-20; Uak 18:18 X 21:25 Uak 15:29

²⁶ Kəni lauig lan, Pol mine nətəmi əha kuvət kəməhuvən motol natimnati iətəm Lou tətəni. Kəni Pol təmuvən əpəha e Nimə Rəha Uhgın məmə otəni=pən kəm pris mın məmə nian kuvəh əha ikin tətətig əhanəh məmə Lou tətəni, kəni pris mın okotol sakri-fais kuvət təhmen e nətəmi mın əha. ^I

Nətəm Isrel kəmotaskəlīm Pol əpəha e Nimə Rəha Uhgın

²⁷ Nian tinuva iuəkir o nian səpın iətəm sakrifais rəha nəfəliən otol naunun lan, nətəm Isrel nəuvein kə-motsipən Esia əpən, kəmotafu Pol əpəha e Nimə Rəha Uhgın kəni kinautos nətəmimi tərət əha ikin əha mınautahli=pən mın nigəm e nıkilah, kəni nətəmimi mın əha kəmotaskəlīm Pol, ²⁸ məutagət əfəməh lan məmə, “!Ei, nətəm Isrel! !Əhuvə motasiru e timah! Suah əpələ in əpə iətəm tətuvən ikin mın rəfin mətəgətun nətəmimi məmə okotəməki e tah mətəni kəm lah mın məmə Lou rəha Mosis in nati əpnapın əmə mine Nimə Rəha Uhgın. Kəni mit Nanihluə mın məhuvə ikinu imatah pisin əmə ikin e Nimə Rəha Uhgın, kəni nolien əha təmatgəhli Lou kəni mınol ti-namıkmik u ikinu.” ²⁹ Kəmotəni lanəha mətəu-inu kə-moteruh suah kəha Trofıməs iətəm Efəsis təmətaliuək ilau Pol əpəha i taun. Kəni nıkilah təhti məmə kəta Pol təmit miəuva əha ikin əha e noan rəha nətəm Isrel əmə əpəha e Nimə Rəha Uhgın. ^{II}

³⁰ Kəni nətəmimi rəfin e taun kəmotagət əfəməh o nati əha, motaiu məhuvən motaskəlīm Pol moteikə-pan mohiet e Nimə Rəha Uhgın. Kəni pris mın ko-tahtipəsıg uəhai əmə e doə e Nimə Rəha Uhgın. ³¹ Nian kəmotalkut məmə okotohamu Pol, kəni iətəmi asoli rəha soldia mın rəha Rom əpəha Jerusiləm, tə-mos nəghatien məmə katol nati asoli kəti əpəha i taun. ³² Kəni təmauit məmki rəhan mın nəuvein soldia mın mine nətəmi asoli mın lan motaiu məhuvən əpəha ikin nətəmimi kəutoh Pol ikin. Nian nətəmimi kəmotafu ilah, ilah kotəpəh nohien Pol, motəhtul motəpnapın əmə.

³³ Kəni iətəmi asoli rəha soldia mın təmuva o Pol maskəlīm, kəni magət e rəhan mın soldia mın kəhuvə motəlis e sen keiu. Kəni motətapuəh o nətəmimi məmə, “?İətəmi pəh u? ?Təmol nati tərəh nak?” ³⁴ Kəni nımənin nətəmimi nəuvein kəutəni nəghatien pisin, nəuvein kəutəni nəghatien pisin. Mətəu kınotəruru əhruahru nəukəti nəghatien, kəni nəghatien tınepət. İətəmi asoli rəha soldia mın tınəruru məmə kəməhro lanu, kəni magət e rəhan mın soldia mın məmə okotələs Pol məhuvən e nimə rəhalah.

³⁵ Nian Pol tınatəpag-əpag pəri məmə otuvən imə, kəni soldia mın kəmotəpən ohni kəni motləfəri, mətəu-inu nətəmimi nıkilah tətəhmə pik məmə okotəh. ³⁶ İlah rəfin kəmautəhuərisig məutəni əfəməh məmə, “!Otohamu! !Otohamu!” ^{III}

Pol təməni nıpılğan nəghatien

³⁷ Nian kəmotələs məhuvən məmə okotevig=pən imə, kəni Pol təni=pən kəm iətəmi asoli rəha soldia mın e nəghatien Kris məmə, “İəkolkeikei məmə iəkəni nati kəti kəm ik.”

Kəni iətəmi asoli rəha soldia mın təni məmə, “?Nəkəhrun nəghatien e nəghatien Kris? ³⁸ Nıkkik təhti məmə ik iətəm İjip u nəmətalkut məmə nəkələs iahu rəhatimah kəpənən əpən, kəni məmki nətəmimi fo-tausin u Nətəmi Rəha Nuhamuian Nətəmimi, kəni məhuvən məutətig əpəha ikin tərıə-mərıə ikin. ?Ik uə kərə?” ^{IV}

³⁹ Mətəu Pol təni məmə, “Kərə. İəu iətəm Isrel u. İə-mair əpəha e nıtəni Silisiə e taun asoli Tasəs, kəni iəu iətəmi kəti rəha taun əha. Pale, iəmə nəkegəhan lak pəh iəkəghati-to kəm nətəmi mın əha.” ⁴⁰ Kəni tegəhan lan.

Kəni Pol təhtul pəri əpəha kətəgəpag-əgəpag ikin məfəri nəhlmin məmə okəsotagətien. Nian kəməso-tagətien, kəni təghati kəm lah e nəghatien Isrel məmə,

22 “Tatə mın mine piak mın. Otətəlig-to lak. Pəh iəkəni rəhak kəm təmah.” ² Nian kəmotətəu məmə təməghati kəm lah e nəghatien əhruahru rəhalah, kəni nəgətien təmikə ağın məutətəlig lan.

Kəni təni məmə, ³ “İəu iətəm Isrel. İə-mair əpəha Silisiə e taun əha Tasəs, mətəu iəməpət u Jerusiləm. Kə-maliel təməgətun iəu. Təməgətun vivi iəu e Lou rəha tıpitah mın məmə iəkıtəu=pən əhruahru. Kəni e nian əha, iəmətəsanən o nolien natimnati iətəm Uhgın tolkeikei təhmen e təmah u rəueiu.” ^V

⁴ “Əpən iəmatıtəu məmə iəkol nərahien kəm nətəmimi nətəm kəutohtəu=pən Suaru Rəha İesu. Kəni mətaskəlīm ilah, nəman mine nıpətan, mətəm-ki=pən ilah e kaləpus kəni mol nəuvein kohmıs. ^{VI} Nəghatien mın u pris asoli ağın mine nətəmi asoli mın rəha kaunsil rəhatah kotəhrun nəniən məmə nıpəhrıənıən. E nian əha, iəmos nəniən rəhalah e nauəuə mautegəhan lak məmə iəkuvən o nətəm Isrel əpəha Təmaskıs. İəu iəmuven ikin əha məmə iəkaskəlīm nətəmimi mın əha rəha İesu məlis ilah e sen məmki ilah muva məmki=pən ilah e kaləpus əpəha Jerusiləm məmə kol nalpinien kəm lah.

Pol təməni pətıgəm məmə təməhro lanu mıtəupən İesu

(Uək 9:1-19; 26:12-18)

⁶ “E nian mıtıgar tınalelin əmə, kəni inuva iuəkir o Tə-maskıs, kəni nəgəhagien kəti tətəuə tərıuən vivi, təm-sipən e neai, masıəgəpın iəu. ⁷ Kəni iəksıpəri morin e nıftəni. Mətəu nəuia iətəmi kəti tətəni=pa kəm iəu məmə, “!Sol! !Sol! ?Təhro natol tərəh lanu lak?”

⁸ “Kəni iəkəmə, ?Mətəu İərmənıg ik pəh?”

“Kəni təni məmə, ‘İəu İesu, iətəm Nasərıt u iətəm ik natol tərəh lan.’ ⁹ Nətəm kəmautəhuərisig lak e suaru kə-moteruh nəhagəhagien əha, mətəu kəməsotətəuian

nəuia suah kəha iətəm təməghati kəm iəu. ¹⁰ Kəni iəkətapuəh ohni məmə, 'ʔIərmənīg, iəkəhro lanu əha rəueiu?'

"Kəni Iərmənīg təni=pa kəm iəu məmə, 'Əhtul mali-uək muvən əpəha Təmaskis. Kəni suah kəti əha ikin əha, in otəni=pinə kəm ik natimnati rəfin iətəm Uhgīn tīnəni rəkis məmə ik onəkōl.' ¹¹ Mətəu-inu nəhagəhag-iən əha təsanən pik, kəni mol nəhmtək təpis, kəni nətəmimi nətəm kautəhuərisig lak kotos əmə nəhlmək motit iəu iəkəhuvən Təmaskis.

¹² "Kəni suah kəti əha ikin əha, nərgīn u Anənaiəs, in suah kəti iətəm tatos vivi Lou rəhatah, kəni nətəm Isrel əha ikin əha kautisai pik. ¹³ In təmuva kəni meruh iəu məhtul=pa iuəkīr ohniəu məmə, 'Piak Sol, rəueiu əha nəhmtək otair mīn.' Kəni e nian əmə əha, nəhmtək tə-mair mīn kəni inateruh in. ¹⁴ Kəni təni=pa kəm iəu məmə, 'Uhgīn rəha tīpītah mīn aupən, in təmitəpīn rəkis ik məmə ik onəkəhrun natimnati iətəm in tolkeikei. Kəni ik onəkəruh Iətəm Əhruahru kəni onəkətəu rəhan nəghatiən e nohlīn. ¹⁵ Onəkəkeikei mənī pətīgəm kəm nətəmimi rəfin natimnati iətəm ik nətətəu kəni meruh. ¹⁶ ʔKəni rəueiu əha, nətəhtah-nin nak? Əhtul muvən məfaki=pən kəm Iesu, kəni kol bəptais lam, kəni in otafəl rəham nolīən tərah mīn.'"

Uhgīn təmahlipən Pol kəm Nanihlua mīn

¹⁷ Kəni təmatəni məmə, "Uərisig e nati u, kəni iəku-vən Jerusiləm. Nian iəmuvən ikin əha, iəmuvən e Nīmə Rəha Uhgīn mətəfaki, kəni meruh nəməhlairiən kəti iətəm Uhgīn təməfa. ¹⁸ E nəməhlairiən əha, iəmeruh Iərmənīg tətəni=pa kəm iəu məmə, 'Əhtul uəhai əha rəueiu agīn miet Jerusiləm. Mətəu-inu nətəmi u ikinu ko kəsotətəligiən e rəhak nəghatiən iətəm ik nətəni.' ^I

¹⁹ "Mətəu iəkəmə, 'Iərmənīg, nətəmi mīn əha kotəhrun vivi məmə aupən iəmatuvən e nīmə mīn rəha nuhapumīniən mətəskəlīm nətəmi u kəutəhatətə lam muva mətalis ilah mətəmki=pən ilah e kaləpus. ^{II}²⁰ Kəni nian nətəmimi kəmotəhtimu Stipīn, kəni nīran təmaiu mətəu-inu təmatəni pətīgəm ik. Mətəu iəu mīn, iəmatəhtul itimah milah. Kəni nīkik tətəgiən mətəu-inu kəutəhti Stipīn e kəpiel, kəni mateh rəhalah natimnati.' ^{III}

²¹ "Mətəu Iərmənīg təmənī=pa kəm iəu məmə, 'Uvən. Mətəu-inu iəu iətəhli=pən ik ikin əha kəm Nanihlua mīn məmə onəkəni pətīgəm rəhak nəghatiən kəm lah.' ^{IV}

²² Kəni kəmautətəlig vivi lan mətəuərus təni nəghatiən əha. Mətəu nian kəmotətəu nəghatiən əha, motetət motagət əfəməh məmə, "!'Otīləfətīgəm suah u, kotohamu! 'Təsəuviriən məmə otəmiəgəh mətətig!'"

²³ Kəmautəkeikei məutagət əfəməh motəraki əp-napīn əmə rəhalah napən, məutəmki nīməulul məutəraki əpnapīn əmə lan mətəu-inu niəməha tīnol pik ilah. ²⁴ Kəni iətəm Rom u in tepət e soldiə mīn təni məmə okələs kan əpəha e nīmə rəha soldiə mīn. Kəni

təni məmə okalis mətəu-inu tolkeikei məmə Pol otəni kəm in məmə nətəmimi kotagət pik lan lanəha onak.

²⁵ Mətəu nian kəmautiuvī-ərain vivi Pol məmə oko-talis, kəni təni=pən kəm nətəmi asoli mīn əha kəti rəha soldiə mīn u kəutəhtul iuəkīr ohni məmə, "!'Ei! Iəu iətəm Rom u. ʔTəhruahru məmə onəkotalis iəu nian iəsuvən əhanəhiən e kot?'" ^V

²⁶ Nian iətəmi asoli rəha soldiə mīn təmətəu nəghatiən əha, təmuvən meruh iətəmi asoli u in tepət e lah mənī=pən kəm in məmə, "Ei! ʔNak u natol? 'Suah u in iətəm Rom!'"

²⁷ Kəni iətəmi asoli rəha soldiə mīn əha tətəpuəh o Pol məmə, "!'Ei! Əni-vivi-to məmə ik iətəm Rom pəhriən uə kəpə."

Kəni Pol təni məmə, "Əuəh. Iatəni pəhriən."

²⁸ Kəni iətəmi asoli rəha soldiə mīn təni məmə, "Iəmətəou mənī asoli o negəhan-pəniən iəu məmə iəkuva iəu iətəm Rom."

Mətəu Pol təni məmə, "Iəu iəsətəouiən nati kəti. Rəhak tatə in iətəm Rom. Kəni tol lanəha, iəu iətəm Rom."

²⁹ Kəni əmeiko soldiə mīn nətəm kəmautəhtul maru məmə okotalis Pol kəmotəuit motan e nəmtəhlah məhuvən isəu. Kəni nian iətəmi asoli əha təməhrun məmə Pol in iətəm Rom, kəni təməgīn mətəu-inu tīnəlis rəkis e sen, kəni inu tətəhti lou rəha Rom. ^{VI}

Pol təməhtul aupən e kaunsil

³⁰ Kəni lauīg lan, kəni iətəmi asoli rəha soldiə mīn əha tolkeikei məmə otəhrun əhruahru məmə təhro nətəm Isrel kautol lanəha e Pol. Kəni mənī kitīs rəkis sen lan, kəni mauīn e pris asoli mīn mīne nətəmi asoli rəha kaunsil rəha nətəm Isrel məmə okotəharəg motəghati, kəni muvən mələs Pol muva təhtul aupən e lah.

23 Kəni Pol təməsəl=pən əhruahru əmə o nətəmi-mi rəha kaunsil, kəni mənī məmə, "Piak mīn. E rəhak nəmiəgəhiən aupən mətəuərus=pa u rəueiu, iəsītəu=pən aginiən e nīkik məmə iəmol nati tərah kəti e nəhmti Uhgīn." ² Kəni pris asoli agīn Anənaiəs təni=pən kəm iətəmi kəti tətəhtul iuəkīr ohni məmə, "Em=pən nohlīn." ^{VII}³ Mətəu Pol təmənī=pən kəm in məmə, "!'Uhgīn otol mīn lanko lam! Ik nəkəhmen e nīmə iətəm kəməh pik e al ruən əmə ihluə, mətəu tamīkmīk əpəha imə. ʔTəhro nətəharəg u ikinu mətəkil iəu e Lou rəhatah, mətəu ik nəməni məmə kəti otem iəu? Ik nīnatgəhli rəkis Lou əha." ^{VIII}

⁴ Nətəm kəmautəharəg iuəkīr o Pol kotəni məmə, "ʔTəhro nətəghati rah e pris asoli agīn rəha Uhgīn?"

⁵ Kəni Pol təni məmə, "Piak mīn. Iəu iəsəhrun aginiən məmə in pris asoli agīn rəha Uhgīn. Mətəu iəu iəkəhrun məmə Nauəuə Rəha Uhgīn tətəni lanu məmə, 'Səghati rahīən e nətəm kotepət lam.'"

⁶ Kəni təmafū məmə nīkali kaunsil nəuvetīn ilah Sat-usi mīn, kəni nīkalīn nəuvetīn ilah Farəsi mīn. Kəni in təmagət əfəməh məmə, "Piak mīn. Iəu Farəsi kəti.

I 22:18 Uək 9:29-30 II 22:19 Uək 8:3; 26:9-11 III 22:20 Uək 8:1 IV 22:21 Uək 9:15

V 22:25 Uək 16:37 VI 22:29 Uək 16:38 VII 23:2 Jon 18:22-23 VIII 23:3 Mat 23:27

Rəhak tatə mine tipik min, ilah Farəsi min. Mətəu nətəmi min u kotalkeikei əmə məmə okotiuvı pətigəm iəu e kot mətəu-inu iəmələhu=pən rəhak nətəligiən e nəhatətəiən u rəhatah məmə iətəmi təmimis otəpanəmiəgəh min." I

7 Nian təməni rəkis əmə nəghatiən əha, kəni Farəsi mine Satusi min kəmotagət asoli e lah min əpəha imə e kaunsil, kəni minautəhapu ilah min, minautol nəniən keiu. 8 Mətəu inko Satusi min kəutəni məmə nian iətəmi timis, ko təsəmiəgəh minian. Kəni məutəni məmə nagelo min kohkə, kəni narmin tikə. Mətəu Farəsi min kəutəni məmə, nati milahal əha, ilahal nıpəhriənian. II

9 Mətəu-inu o nati əha, ilah kəmotagət pik ohni. Kəni nəghatiən rəhalah təməri muvən ilis.

Kəni nəgətun min nəuvein rəha Lou u Farəsi min, kəmotəni əskasik məmə, "Itimah iəsoteruh-pəniən nəghatiən tərəh kəti mine e suah u. Nəmə təhro nıpəhriənian məmə narmin kəti uə agelo kəti təməghati kəm in."

10 Kəni nəghatiən təməskasik pik iuəkir kəutəh ilah min. Kəni iətəmi asoli rəha soldia min əha, təgin məmə nətəmi rəha kaunsil okotearis-earis Pol nəmə okotaskəlim. Kəni tahli=pən rəhan soldia min məmə okəhuvən motələs rəkis Pol məhuvən min əpəha imalah ikin.

11 Kəni lapin əmeiko, İərməniğ təmuva o Pol məni=pən kəm in məmə, "Nati əha, nati ərnapin əmə. Səginian. Ik nəməni pətigəm rəkis iəu u ikinu Jerusiləm. Kəni onəkol min əpəha Rom." III

Nətəm Isrel nəuvein kəmotəni oneuən məmə okotohamu Pol

12 Kəni lauig lan, nətəm Isrel nəuvein kəmotəharəg e nəghatiən kəti, kəni motəni oneuən məmə okotohamu Pol. Kəni motol nəniəskasikiən kəti məmə okəso-təuəniən mine motəmnim nəhu motətəuərus kotohamu Pol. Kəni nəmə okotəgəhli nəniəskasikiən əha, pəh Uhgın otəh ilah kohmis. 13 İlah tapirəkis fote nətəm kəmotol oneuən nəghatiən əha. 14 Kəni kəməhuvən o pris asoli min, mine nətəmi asoli min rəha nətəm Isrel, motəni=pən kəm lah məmə, "İəmotol nəniəskasikiən kəti məmə iəsotəuəniən mətəuərus iəkotohamu Pol. 15 Kəni itəmah mine nətəmi rəha kaunsil onəkotəkeikei motahli=pən nəghatiən kəm iətəmi asoli rəha soldia min rəha Rom motətəpuəh ohni məmə, otəkeikei mələs Pol muva u ikinu, kəni moteiuə lan məmə onəkoteruh o natimnati min əha rəhan. Kəni itimah oiəkotəhluəig e suaru məutəhtahnin məmə okotələs motəhuva, kəni iəkotaskəlim motəhamu." IV

16 Mətəu rəhn iəuanian Pol kəti iərman, nəti nəuvinin, təmətəu nəghatiən əha, kəni muvən əpəha ima soldia min ikin məni pətigəm kəm Pol.

17 Kəni Pol taun e iətəmi asoli kəti rəha soldia min tuva, kəni təni=pən kəm in məmə, "Pale, onəkət iətəm

aluə u muvən teh iətəmi asoli rəha soldia min. In tatos nəghatiən kəti məmə otəni kəm in."

18 Kəni soldia əha tit mian o iətəmi asoli e lah. Kəni məni=pən kəm in məmə, "Suah u Pol iətəm tətətig e kaləpus, təmauin lak məmə oiəkət iətəm aluə u muva kəm ik. In tatos nəghatiən kəti məmə otəni kəm ik."

19 Kəni iətəmi asoli rəha soldia min əha, tos nəhlmi suah u mian əpəha ikin kəti ilau pisin əmə, kəni mətəpuəh ohni məmə, "?Nati nak əha nəmə nəkeh iəu ohni?"

20 Kəni suah u təni məmə, "Nətəmi asoli min əpəha Isrel kəmotəgəhan rəkis məmə olauig kəhuva motətəpuəh ohnik məmə onəkət Pol mian əpəha e kaunsil rəhalah. Okotəiuə lam məmə kaunsil tolkeikei əmə oteruh vivi min-to nəghatiən min rəha suah kəha.

21 Mətəu pale, səgəhanian e lah kotiuvi=pən ik. Mətəu rəhalah nətəmi tapirəkis fote okəhuva motəhluəig e suaru məutəhtahnin. İlah kəmotol nəniəskasikiən kəti məmə okəso-təuəniən məsotəmnimian nəhu mətəuərus okotohamu Pol. Kəni minəutəhtul maru əmə əha rəueiu məmə okotol nati əha, məutəhtahnin əmə rəham nəghatiən."

22 Kəni iətəmi asoli rəha soldia min əha təni məmə, "Səni minian kəm suah kəti məmə nəməni=pa nəghatiən u kəm iəu." Kəni mahli=pən tətuvən.

Kəmahlipən Pol kəm Filiks u kəpmən rəha Rom

23 Kəni iətəmi asoli rəha soldia min taun e rəhan iətəmi asoli keiu məni=pən kəm lau məmə, "Okian muəni kəm soldia min ilah rəfin fo-hanrit-səpinte məmə okotəhtul maru o nuvəniən Sisəriə. Kəni tu-hanrit okotaliuək əmə, kəni səpinte okotasuə e hos, kəni tu-hanrit nətəm okotəmki nıruə okotaliuək əmə. Okohiet e nain klok əha rəueiu lapin. 24 Kəni motəkeikei kələs hos nəuvein məmə Pol otasuə e lah, kəni motələs məhuvən kəm kəpmən əha Filiks, kəni mauteruh vivi məmə okəsoliən nati kəti lan e suaru."

25 Kəni iətəmi asoli rəha soldia min təmətəi nauəuə kəti məfən kəm lau məmə okuos mian muəfən kəm kəpmən asoli əha Filiks. Nauəuə u tətəni məmə,

26 "Filiks. Ik iətəm ilis pik pəhriən. İəu Klotiəs Lisias iətətəi nauəuə kəm ik iətəm nətərməniğ e kəpmən, kəni iətəni təuvir kəm ik.

27 Suah u, nətəm Isrel kinotaskəlim rəkis, kəni iuəkir kotohamu. Mətəu iəmətəu məmə in iətəm Rom, kəni iəkuvən itimah rəhak soldia min motələs rəkis o lah. V28 İəmolkeikei məmə iəkeruh-to məmə nati nak təmol təsəhruəhruian koteruh=pən lan, kəni iəməni məmə rəhak soldia min okotələs məhuvən e kaunsil rəhalah. VI29 Kəni iəmeruh məmə in təsoliən nati kəti tərəh mine məmə otimis ohni, uə tuvən e kaləpus ohni. Nəghatiən min əha kəutətu=pən lan, ilah natimnati min əmə e rəhalah əmə Lou.

30 Mətəu uərisig, suah kəti təmuva məni=pa kəm iəu məmə nətəm Isrel kəutol oneuən nəghatiən kəti məmə okotohamu, kəni nıkiək təhti məmə təuvir məmə

I 23:6 Uək 26:5 II 23:8 Mat 22:23 III 23:11 Uək 27:24; 28:16,23 IV 23:15 Uək 25:3

V 23:27 Uək 21:30-33; 22:25-27 VI 23:28 Uək 22:30

iækahli=pinæ kæm ik. Inæni=pæn rækis kæm nætæmi min æha kæutæmæki lan mæmæ okæhuvnæ motæni=pinæ kæm ik nati tærah min iætæm kæuteh=pæn lan.

Inæha naunun ræhak næghatiæn."

³¹ Kæni soldia min kæmotol æmæ mæmæ inu mine iætæmi asoli ræhalah tæmæni. Kæmotælæs Pol motæsæu-pah e taun æha Antipatris lapin. ³² Kæni lauig lan, soldia min iætæm kæmotaiu e hos min, ilah æmæ kotos Pol motæsæu-pah min. Kæni soldia næuvein min kæmohlig=pa imalah ikin. ³³ Soldia min u kæmotasua e hos kæmotælæs mæhuvæn æpæha Sisæriæ, kæni motæfæn nauæuæ kæm iætæmi asoli æha Filiks, kæni motælæhu=pæn Pol e næhlmin. ³⁴ Nian kæpmæn u tæmæfîn nauæuæ, kæni mætæpuæh o Pol mæmæ, "Iæ iætæm iæ?"

Kæni Pol tæmæni mæmæ, "Iæu iætæm e profens ræha Silisæ."

³⁵ Kæni kæpmæn tæmæni mæmæ, "Nian nætæmimi okæhuva motæni pætigæm natimnati kauteruh=pæn æhanæh lam, iæu oiækæni kot otæharæg o nætæligiæn u ræham, kæni iæu iækakil." Kæni mæni=pæn kæm ræhan min soldia min mæmæ okotæfæn Pol e nimæ ræha kæpmæn ræha Rom iætæm Kig Herot Asoli tæmuvlækin aupæn, mætaskælim æha ikin.

Pol tæmæhtul aupæn e Filiks e kot

24 Nian faif tinuvæn rækis, kæni pris asoli agin nærgin u Anænaiæs, tæmuvæn Sisæriæ ilah nætæmi asoli min næuvein ræha Isrel mine iætæm tæhrun vivi lou kæti, nærgin u Tetælæs. ^I Nian kæmohiet=pa, kæni mæhuvæn motæhtul e næhmti Filiks mæmæ okotæni næghatiæn min iætæm nikilah tæhti mæmæ Pol tæmol tæsæhruahruian. ² Kæni kæmotauin e Pol mæmæ otuva imæ e næghatiæn, kæni Tetælæs tæni=pæn næghatiæn min ræhalah kæm Filiks mæmæ, "Iætæmi asoli. Iautisiai pik ik mætæu-inu ik ilis pæhriæn. Kæni nolien ræham e næmkien itimah in tæhruahru vivi. Imatimah ikin tæmælinu nuvæh rækis mætæuarus=pa u ræueiu matuvæn æhanæh. E nærmænigiæn ræham u ikinu næmol vivi natimnati tepæt mæmæ otol næmiægæhian mine nætigiæn ræhatimah tæuvir. ³ Kæni nian ræfin kitah kæutætæu tæuvir e natimnati min æha, kæni iækotæni-vivi pik ik ohni. ⁴ Iæsolkeikeiæn mæmæ iækaskælim pik ik, mætæu iækætæpuæh ohnik mæmæ onækasiru e timah mætælig vivi-to e næghatiæn ækuækir u ræhatimah.

⁵ "Itimah inotafu rækis mæmæ suah kæha in iætæmi tærah kæti. In næukæti nærahian tepæt e ikin min e nitæni min. In tætlæhli itimah nætæm Isrel mæmæ iækotæraekin kæpmæn, kæni iætæmi asoli ræha nætæm kæutuærisig e suah æpælæ iætæm Nasærit. ^{II} ⁶ Kæni in mætælkut mæmæ otol Nimæ Ræha Uhgîn tamikmik e næhmti Uhgîn, kæni iækotaskælim. ^{III} ^{IV} ⁸ Kæni næmæ nækætæpuæh ohni,

*I Iætæm tæhrun vivi lou u in suah kæti iætæm tætgæhati e kot. II 24:5 Uæk 17:6 III E kopi æuas min næuvein ræha Niutestimin iætæm kæmæte e næghatiæn Kris aupæn, næghatiæn pisin kæti min æha ikin iætæm tætlæhli næghatiæn u mætæni mæmæ, *Kæni iæmotæni mæmæ iækotæhtæu=pæn næghatiæn kæti lan e kot e nolien ræha Lou ræhatimah. * Mætæu Lisias iætæm tætarmanig e soldia min, tinætæu nænian ræhatimah, kæni ilah ræhan min nætæmimi kinautiuvu rækis*

nækæhrun nætæuiæn næghatiæn min u tiet e nohlin iætæm iætæni=pinæ kæm ik."

⁹ Kæni nætæm Isrel kæmotegæhan e næghatiæn ræha louiæ æha mæutæni mæmæ, "Næghatiæn min ræfin æha, in nîpæhriænian."

Pol tæmuhalpîn næghatiæn

¹⁰ Kæni Filiks torin=pæn ræhn-kapæ kæm Pol mæmæ otæghati. Kæni Pol tæghati mæmæ, "Iætæmi asoli Filiks. Iæu iækæhrun vivi mæmæ ik næmætakil e kot nætæmimi u ikinu imatimah ikin o nu tepæt rækis. Kæni tol lanu nikik tagiæn mæmæ iækæni pætigæm nîpîlgan næghatiæn ræhak kæm ik. ¹¹ Iæu iæmuvæn Jerusilæm mæmæ iækuvæn mæfæki. Kæni ræueiu æha nian tuelæf æmæ tinuva minuvæn rækis. Kæni ik nækæhrun nætæpuæhian o nati u mæmæ in nîpæhriænian uæ neuuæian. ¹² Nætæmi min u kæutætæu=pa næghatiæn u lak, kæsoteruhian mine mæmæ iækuærgæhu itimlau suah kæti æpæha e Nimæ Ræha Uhgîn. Kæni næsoteruhian mæmæ iætol nætæmimi kæutorgæhu æpæha e nimæ ræha nuhapuminiæn ræha nætæm Isrel, uæ ikin min æpæha i taun. !Kæpæ! ¹³ Kæni ko tæsægætun æhruahruian kæm ik mæmæ næghatiæn iætæm kæutæni lak u ræueiu in nîpæhriænian, mætæu-inu in neuuæian.

¹⁴ "Mætæu iækæhrun næni-pinæian kæm ik mæmæ nîpæhriænian mæmæ iætæu=pæn Suaru Ræha Iesu iætæm nætæm Isrel kotæni mæmæ in næfækiæn eiua. Mætæu iæu iætæfæki kæm Uhgîn ræha tîpîtimah min, kæni iæu iætæni nîpæhriænian e næghatiæn min iætæm kæmæte e Lou ræha Mosis mine næghatiæn ræha iæni min ræha Uhgîn aupæn. ¹⁵ Iæu iætælæhu=pæn æmæ ræhak nætæligiæn kæm Uhgîn mæmæ in otol kæm nætæmi kæmohmis mæmæ okotæmiægæh min, nætæmi min u kotæhruahru mine nætæm kæsotæhruahruian. Inu nætæligiæn kætiæh æmæ nikilah tæhtæti. ^{VI} ¹⁶ Mætæu-inu tol lanæha, kæni iætælkut pik mæmæ iækol nati iæu iækæhrun mæmæ tæhruahru e næhmti Uhgîn mine nætæmimi.

¹⁷ "Uærisig e nu næuvein nian iæmiet u ikinu Jerusilæm, kæni iæmitælig=pa min mæmæ iækos mæni muvæn kæm nanrah min imak ikin, kæni mol sakrifais min æpæha e Nimæ Ræha Uhgîn. ¹⁸ Kæni nian iæmatol æhanæh nati æha, kæni inæhruahru rækis e næhmti Uhgîn, kæmoteruh iæu æpæha e Nimæ Ræha Uhgîn. Kæni sæniæmæ itimah nætæmimi tepæt, kæni næsotorgæhu minian. ^{VI} ¹⁹ Mætæu nætæm Isrel næuvein kæmotsipæn Esia, kæmæutæhtul æha ikin e nian æha. Kæni næmæ kæutos næghatiæn kæti tærah lak, tæuvir æmæ mæmæ ilah okæhuva motæhtul e næhmtæm motæni pætigæm. ²⁰ Mætæu næmæ kæpæ, tæuvir mæmæ nætæm Isrel min u kæutæhtul u ikinu, okotæni=pinæ æhruahru kæm ik næghatiæn ræha kaunsil ræhalah nian iæmæhtul e næhmtilæh. Pæh kotæni mæmæ nati nak iæmol tæsæhmenian. ²¹ Kæmotæmæki lak o næghatiæn kætiæh æmæ mæmæ nian iæmæhtul aupæn e lah, magæt æfæmæh e lah mæmæ, 'Itæmah næutakil iæu u ræueiu mætæu-inu iæu

*æsanæn suah u o timah. * Kæni mælhæu nænian kæti mæmæ nætæmimi iætæm kauteruh=pæn nærahian kæti e suah u, otækeikei muva mæni=pinæ kæm ik." IV 24:6 Uæk 21:28-30 V 24:15 Jon 5:28-29 VI 24:18 Uæk 21:17-28*

iātēni nīpāhriēniēn mēmā nētēm kēmohmis okotēmiēgēh mīn.”^I

²² Suah ēha Filiks in tēhrun vivi Suaru Rēha Iesu. Kēni tēmāsīg e nēghatiēn ēha mēmā, “Nian Lisīēs u iētēm tētarmēnīg e soldīē mīn otiet=pa ikinu, kēni iēmanēfīnā nēghatiēn e nēharēgiēn u rāueiu.”^{II23} Kēni Filiks tēmāni=pēn kēm iētēmi asoli e soldīē mīn mēmā otaskēlim Pol, mētēu otegēhan lan mēmā in otol natiēn nēuēin. Kēni megēhan e rēhan mīn mēmā kotēhrun nosiēn natimnati iētēm in tolkeikei mēhuva kēm in.

Pol tēmāghati kēm Filiks mīne rēhan pētan

²⁴ Kēni uērisīg e nian nēuēin, Filiks tēmīt rēhan pētan Trusilē muva u in pētan Isrel kēti. Kēni Filiks tēni=pēn kēm lah mēmā okotit Pol mēhuva-to tēhtul aupēn lan. Kēni nian Pol tēmuva, kēni mētēghati kēm lau mētēni=pēn nolīēn mīn rēha nēhatētēiēn e Kristo Iesu. ²⁵ Kēni Pol tēmāni pētīgēm rēhan nīpēgnēmtīn mīn kēm lau mēmā otiuvi rēhalau nētēligiēn. Kēni nian in tēmāghati e nolīēn rēha nēmiēgēhiēn iētēm tēhruahru, mīne nolīēn iētēm suah kēti tētarmēnīg e rēhan nētēligiēn mīne nolīēn mīn, mīne nian Uhgīn otakil nētēmimi lan, kēni Filiks tēmēgīn pik kēni mēni mēmā, “Tīnēhmen. Iet-tē. Nēmā iēkos nian kēti mīn, kēni iēmanauīn mīn lam.” ²⁶ Kēni nian tēpēt tētēni=pēn mēmā Pol otuva mētēuēghati, mētēu-inu in tolkeikei mēmā otētēu Pol, mētēu nati kēti mīn, nīkin tēhti mēmā tēhro Pol otēfēn mēni kēti kēm in pēh in tahlī pētīgēm.

²⁷ Kēni nian tīnos nu keiu, Filiks tēmēiuaiu e kēp-mēn, kēni suah kēti nērgīn u Posiēs Festēs tēmos nīmein. Mētēu Filiks tēmēpēh Pol tētātīg ēmā e kalēpus mēmā otol nīki nētēm Isrel tagiēn.

Pol tēmētāpuēh mēmā oteruh Sisē

²⁵ Nian Festēs tēmōl kēpmēn mīnos ēmā nian kīsil, kēni mīet Sisēriē muvēn ēpēha Jerusilēm. ² Ikin ēha, pris asoli mīn mīne nētēmi asoli mīn rēha Isrel kēmōtēni=pēn kēm Festēs nakiliēn rēhalah e natimnati nēuēin iētēm nīkilah tēhti mēmā Pol tēmōl tēsēhruahruīēn. ^{III3} Kēmōtētāpuēh o Festēs mē otēkeikei masīru e lah mōl nēuialah, kēni mōtolkeikei mēmā otāhli=pēn Pol tītēlig=pēn ēpēha Jerusilēm, mētēu-inu ilah kēmōtol onēuēn nētēligiēn mēmā okotohamu Pol e suaru. ^{IV4} Mētēu Festēs tēni mēmā, “Pol otētātīg ēmā e kalēpus ēpēha Sisēriē. Kēni otēsuvēhiēn, iēkitēlig=pēn ēha ikin. ⁵ Kēni rēhatēmah nēuēin nētēmi asoli okotēkeikei mōtētēu=pa iēu iēkēhuvēn Sisēriē, kēni nēmā Pol tēmōl nati kēti tēsēhmenīēn, kēni okotētēu=pa kēm iēu.”

⁶ Kēni Festēs tēmātīg mos nian eit uē ten ilah mīn ilah, kēni mītēlig muvēn ēpēha Sisēriē. Kēni kēmāni lauīg lan, kēni tēmuvēn mēharēg e jē iētēm iētēmi tē-

takil nēghatiēn tētēharēg ikin. Kēni mahli=pēn nēghatiēn mēmā okotit Pol mēhuva, tēhtul e kot. ⁷ Nian Pol tēmuva imā, nētēm Isrel mīn u kēmōtsipēn Jerusilēm kēmōtētēhtul mōhtēlau lan mētēni pētīgēm nēghatiēn ēskasīk nēuēin e Pol, mētēu suaru tīkē tēmēgētun rēhalah nēghatiēn mēmā kētēni nīpāhriēniēn. ^V

⁸ Kēni Pol tēmūhalpīn nēghatiēn rēhalah mēmā, “Iēsolīēn nati kēti tērah e Lou rēha nētēm Isrel, mīne Nīmē Rēha Uhgīn, mīne Sisē u tētarmēnīg e ikin mīn rēfīn.”

⁹ Mētēu Festēs tolkeikei mēmā otol nīki nētēm Isrel tagiēn, kēni mētāpuēh o Pol mēmā, “?Nīkim tagiēn mēmā onēkuvēn Jerusilēm? ?Pēh iēkuvnē ikin makil rēham nēghatiēn e nēniēn mīn u?”

¹⁰ Kēni Pol tēni mēmā, “Iēu iētēhtul e kot kēti rēha Rom, iētēm rēhan iētēmi asoli in Sisē. Kēni tēhruahru mēmā rēhak nēghatiēn kakil ikin. Kēni ik nēkēhrun rēkis mēmā iēsoliēn nati kēti tērah e nētēm Isrel. ¹¹ Nēmā iēmatgēhli lou uē iēmōl nati kēti tērah mēmā iēkīmis ohni, kēni ko iēsētāpuēhiēn ohnik mēmā, nēkēlēs rēkis iēu e nati ēha. Mētēu nēmā nēniēn mīn ēha kētēni lak kēsōtēhruahruīēn, kēni suah kēti ko tēsēfēniēn iēu e nēhlmīlah. Mētēu iēkolkeikei ēmā mēmā Sisē in otakil nēniēn mīn u iētēm kētēni lak.”

¹² Kēni Festēs tēmāghati e nēniēn ēha nēuētīn ilah rēhan mīn nētēmimi iētēm kētakil nēghatiēn. Kēni uērisīg tēni=pēn kēm Pol mēmā, “Ik nēmāni mēmā nēkolkeikei mēmā onēkuvēn meruh Sisē o nēghatiēn u rēham. Kēni tēuvīr ēmā. Ik onēkuvēn meruh Sisē.”

Pol tēmēhtul aupēn e Kīg Herot Akripē Tu

¹³ Nian nēuēin mīn tēmuva muvēn, kēni Kīg Herot Akripē Tu ^{VI} mīne nēuvinīn nērgīn u Pernis, ilau kēmūēsēu-pah Sisēriē mēmā okueruh Festēs muēni tēuvīr kēm in. ¹⁴ Kēni nian kēmūatīg ikin ēha nian nēuēin, kēni Festēs tēni=pēn kēm kīg natimnati nēuēin iētēm kētēni e Pol. In tēmāni mēmā, “Suah kēti u ikinu e kalēpus, iētēm Filiks tēmlēfēn. ^{VII15} Nian iēmuvēn Jerusilēm, kēni pris asoli mīn mīne nētēmi asoli rēha Isrel kēmōtēni pētīgēm nīpēgnēmtīn nēuēin lan mēmā tatol kēsōtēhruahruīēn mōtētāpuēh mēmā iēkēni pētīgēm mēmā in tēmōl tērah kēni otos nālpīniēn ohni.

¹⁶ “Mētēu iēmāni=pēn kēm lah mēmā, ‘Tīmāh nētēm Rom sēniēmā nolīēn u rēhatīmāh mēmā okotēgēhan ēmā e iētēmimi tuvēn e nēhlmī nētēmimi iētēm kētēni mēmā tēmōl nati kēti tēsēhruahruīēn. Mētēu tēkeikei mēhtul aupēn e lah muhalpīn rēhalah nēghatiēn iētēm kētētēu=pēn lan.’ ¹⁷ Kēni nian nētēm Isrel mīn ēha kēmēhuva, iēmsiuvī=pēn mīniēn, mētēu kēmāni lauīg ēmā, kēni iēkēhuvēn mōtēharēg e nīmē kot kēni mōtauīn mīn e Pol mēmā otuva mēhtul aupēn. ¹⁸ Nian rēhan mīn tīkīmīr mīn kēmōtētēhtul mōtēghati, mētēu kēsōtēniēn mēmā tēmōl nati nak

I 24:21 Uāk 23:6 II 24:22 Uāk 23:26 III 25:2 Uāk 24:1 IV 25:3 Uāk 23:15

V 25:7 Uāk 24:5-6 VI Afin-to futnot e Uāk 12:1 VII 25:14 Uāk 24:27

tærah iætəm nïkik tæmatæhti mæmæ okotæni. ¹⁹ Ilah kæmotæni pætīgæm æmæ norgæhuiæn kæti ræhalah e næfak-iæn ræhalah, kæni mæutæni nænïæn e iætæmi tæmimis kæti, nærgin u Iesu, iætəm Pol tætæni mæmæ suah kæha tæmæmiægæh. ²⁰ E natimnati min æha, iæu iæsæhrun vivïæn suaru o næhrunïæn lan næuvetïn, kæni mol iækæ-tapuæh o Pol mæmæ, 'Tæhro, nïkim tagïæn mæmæ næku-væn Jerusilæm? 'Pæh iækuvnæ ikin makil nænïæn min iætəm kætæni lam?' ²¹ Mætæu Pol tæmæsegæhanïæn lan, kæni mætæpuæh mæmæ iækahli=pæn Rom kæm Sisæ, pæh in otakil nænïæn min æha iætəm kætæni lan. Kæni iæmæni=pæn mæmæ ræhak nætæmimi okotaskælim vivi mætæuarus iækeh suaru kæti, kæni mænahlï=pæn tuvæn meruh Sisæ."

²² Kæni Kig Akripæ tæmæni kæm Festæs mæmæ, "Iæu min iækolkeikei mæmæ iækætæu næghatïæn ræha suah kæha." Kæni Festæs tæni mæmæ, "Tæuvir æmæ. Olauig nækætæu ræhan næghatïæn."

²³ Kæmæni lauig lan, kæni Kig Akripæ mine Pernis kæmiæuva e nimæ kot, kæni nætæmi asoli min ræha soldïæ min, mine nætæmi asoli agin min e taun æha Sisæria kæmæhuva, kæni kæmotol nolïæn asoli min ræha nisi-aiæn. Kæni Festæs tahli=pæn ræhan min soldïæ min mæmæ okæhuvæn motælæs Pol mæhuva. ²⁴ Kæni Festæs tæni mæmæ, "Kig Akripæ mine itæmah ræfin u næutæharæg u ikinu ræueiu. Suah u iætəm tætæhtul aupæn e tæmah, nætəm Isrel u ikinu mine Jerusilæm kæutæghati kæm iæu ohni nian ræfin. Nian ræfin kæu-tagæt æskasik lak mæmæ tæsæuvirïæn mæmæ iækegæhan e suah kæha tætætīg, mætæu tækeikei mimis. ²⁵ Mætæu iæseruhïæn nati kæti lan mine, mæ iækol nalpïniæn kæm in e nimisïæn. Mætæu nian in tæmætæpuæh mæmæ otu-væn meruh Sisæ æpæha Rom, kæni nïkik tæhti mæmæ iækegæhan lan. ²⁶ Mætæu iæsosïæn næghatïæn æhruahru kæti mine e nati u mæmæ iækætei nauæuæ lan mahli=pæn kæm Sisæ. Kæni ko, iækos muva mæmæ otæhtul aupæn e næhmtæm, Kig Akripæ, mine itæmah ræfin. Iækolkeikei mæmæ ik, Kig Akripæ, u ik iætəm Isrel, onækeh min-to kæni mæhrun natimnati min æha, kæni nian kilau okuæ-tapuæh ohni mueruh muæhrun natimnati min æha, kæni pæh iækætei nauæuæ lan kæti mahli=pæn kæm Sisæ. ²⁷ Iækæhrun mæmæ tæsæhruahruïæn mæmæ iækahli=pæn iætəm tatol kalæpus kæti kæm Sisæ, kæni mæsæni=pæn æhruahruïæn kæm in mæmæ nati nak tæmol tærah."

Pol tæmæghati e næhmti Kig Akripæ

²⁶ Kæni Kig Akripæ tæni=pæn kæm Pol mæmæ, "Ik nækæhrun nænïæn næuvetïn næghatïæn æha iætəm kætæni lam." Kæni Pol tæmæfæri næhlmin e nolïæn ræha iætəm tætæghati, kæni muhalpïn ræhalah næghatïæn mæni mæmæ, ² "Kig Akripæ. Nïkik tagïæn pik agin ræueiu mæmæ iækæhtul e næhmtæm, kæni mæni pætīgæm ræfin nænïæn min u nætəm Isrel kæutætu=pa lak. ³ Nïkik tag-ïæn mætæu-inu ik nækæhrun vivi nolïæn min e kastim ræha nætəm Isrel e natimnati min iætəm ilah kæutæghati pik ohni. Kæni onækætælig mætīg-to e ræhak næghatïæn.

⁴ "Nætəm Isrel ræfin kotæhrun natimnati ræfin e ræhak næmiægæhiæn mæmæ tæhro lanu e ræhak natīgïæn, nian iæmatækæku e nætuæuinïæn imak ikin e ræhak niftæni, mætæuarus=pa uærisig iækuvæn Jerusilæm. ⁵ Nætæmi min æha kotæhrun iæu nuvæh rækis, kæni næmæ nïkilah tag-ïæn, kotæhrun nænïæn mæmæ iæu Faræsi kæti nian iæ-matækæku rækis mætæuarus=pa u ræueiu. Kæni nætæmi min æha Faræsi min, ilah kæutohtæu=pæn vivi agin Lou ræha næfakïæn ræha nætəm Isrel, mapirækis nætæmimi min ræfin. ¹⁶ Kæni ræueiu u, iatæhtul ikinu mæmæ ik onækakil ræhak næghatïæn min mætæu-inu iæu iatælæhu=pæn ræhak nætæligïæn e næniæskasikïæn iætəm Uhgïn tæmol aupæn ilah tipitimah min. ¹⁷ Næniæskasik-ïæn u kætïæh æmæ u ræhatimah tuælæf næuanilæuis min kæmæutæfaki kæm Uhgïn lapin mine e nærauiæ mæmæ okotos. Kig Akripæ, nætəm Isrel min u kæutæni=pinë næghatïæn min æha lak nati ærnapin iæu min, iatælæhu=pæn nætæligïæn ræhak e næniæskasikïæn u. ¹⁸ 'Tæhro tiækis pik o tæmah o nænïæn nïpæhrïænïæn mæmæ Uhgïn tæhrun nolïæn iætəm tæmimis tæmiægæh min?

⁹ "Aupæn, iæu aru nïkik tæmæhti mæmæ iækækeikei mol natimnati tepæt pæh mæækin nærgi suah kæha Iesu, iætəm Nasærit. ¹⁰ Nati æha inæha iæmatol æpæha Jerusilæm. Pris asoli min kæmotegæhan lak kæni motæfa nepætïæn. Kæni iæmæmki=pæn nætæmimi tepæt ræha Iesu e kalæpus. Kæni nian kæmakil ilah e kot, iæu min iæmæfæn ræhak nætæligïæn mæmæ okohamu ilah. ¹¹ Nian tepæt iætuvæn e nimæ min ræha nuhapuminïæn ræha nætəm Isrel matol nalpïniæn kæm lah matol mæmæ ilah okotæni rah Iesu. Nïkik tæmætæhmæ pik mætæmæki e lah, kæni mætægæu rækis ilah nian ræfin. Kæni kotagim mæhuvæn e taun isæu min ikin pisin pisin min, mætæu iæmætægæu rækis ilah."

Pol tæmæni pætīgæm ræhan nuvaïæn o Iesu (Uæk 9:1-19; 22:6-16)

¹² Kæni Pol tæmætækeikei mætæni mæmæ, "Nian kæti iæ-matuvæn æpæha Tæmaskis mæmæ iækol nati æha. Pris asoli min kæmotegæhan lak, kæni motæni æskasik kæm iæu mæmæ iækækeikei mol, kæni motahli=pæn iæu e nærgilah. ¹³ Kig Akripæ, e nælugi nian, iæmatuvæn e suaru, kæni mafu næhagæhagïæn kæti tæmsipæn e neai muva masiægæpïn iæu mine nætəm kautæhuærisig lak. Næhagæhagïæn æha, tatuæu tapirækis mitīgær. ¹⁴ Kæni itimah ræfin iæmotæmei pætīgæm e niftæni, kæni iæu iæmætæu næuia iætæmi tæmsipæri e neai mætæghati kæm iæu e næghatïæn Isrel mæmæ, 'I Sol! I Sol! 'Tæhro natol tærah pik kæm iæu lanu? Nolïæn æha in tætærkïn aru æmæ ik. Ik nækæhmen e kau iætəm kæmæu e nigï kæmsi-plan tasilæ, nian tætætu e næhlkin, kæni nigï tæmæha mætæu, kæni matol namæhiæn asoli aru æmæ kæm in.'

¹⁵ "Kæni iækætapuæh ohni mæmæ, 'Mætæu Iærmænig, ik pæh u?'

I 26:5 Fil 3:5-6 II Pol nïkin tæhti mæmæ nïpæti næniæskasikïæn mæmæ Uhgïn otol nætæmimi kotæmiægæh min e nimisïæn. Afin e Uæk Min 26:8; 23:6; 24:15. III 26:7 Uæk 23:6; 28:20 IV 26:9 Uæk 8:3

“Kāni Iārmānīg tāni=pa kām iāu māmā, ‘Iāu Iesu iātām natol tērah lan. ¹⁶ Mātāu āhtul. Iāmītāpīn rākis ik māmā ik rāhak iātēmimi mīne rāhak ioluāk. Kāni onākāni pātīgām kām nātēmimi rāfin natimnati iātām nāmeruh u rāueiu, mīne natimnati iātām iāmanol, ik nākeruh. ¹⁷ Nātām Isrel mīne Nanihluā mīn okotol nārahian kām ik, mātāu iāu oiākos rākis ik e nāhlmīlah mīn. Iākahli=pān ik māmā onākuvān māni pātīgām iāu kām lah māmā, ¹⁸ onākerāh e nāhmtīlah māmā okotāuhlin ilah mohiet e nāpināpuian māhuva e nāhagāhagian. Kāni mohiet e nāsanānīan rāha Setān māhuva o Uhgīn. Kāni Uhgīn otāfāl rāhalah nolīan tērah mīn, mātāu-inu kāmotāni nīpāhriānīan e nāghatīan iātām iātāni. Kāni ilah okāhuva imalah ikin ilah nātāmi u Uhgīn tīnītāpīn rākis ilah.” I

Pol tāmāni rāhan uāk

¹⁹ Kāni Pol tāmākeikei mātāni māmā, “Kīg, iāu iatol natimnati iātām Uhgīn tāmāni kām iāu nīan in tāmāni kām iāu lanāha. ²⁰ Iāu iātāni pātīgām rāhan nāghatīan iāmātuāuin āpāha Tāmāskis, kāni uārisīg u iākuvān mātāni pātīgām āpāha Jerusilām, mīne ikin mīn e nītāni Jutiā, mīne ima nātām ikin mīn rāfin u Nanihluā mīn. Kāni mātāni pātīgām kām lah māmā okotākeikei motāuhlin ilah e rāhalah nolīan tērah mīn motāhatātē e Uhgīn, kāni motol natimnati iātām tātāgētun māmā kāmotāuhlin pāhriān ilah. ²¹ Mātāu nati u inu āmā, kāni nātām Isrel kotālās iāu āpāha e Nīmā Rāha Uhgīn motolkeikei māmā okotohamu iāu.

²² “Mātāu Uhgīn tātāsiru lak nīan rāfin mol iatāhtul ikinu rāueiu mātāni kām nātāmi āpnāpīn mīn, mīne nātāmi kautos nārmānīgīan, mātāni āmā natimnati iātām Mosis mīne iāni mīn rāha Uhgīn kāmotāni māmā otāpanol lanāha. ²³ Kāmotāni māmā Kristo āha iātām Uhgīn tāmāni māmā otāhli=pa, in otātāu nāhmāian e nīpātīn kāni mānīmīs. Kāni mātāu-inu in iātēmimi tāmāupān māmīāgāh mīn e nīmīsīan, kāni otāgētun nāhagāhagīan rāha Uhgīn kām nātām Isrel mīne Nanihluā mīn, māmā nāhagāhagīan u in suaru iātām Uhgīn otosmīāgāh ilah lan.” II

Pol tāmalkut māmā Kīg Akripā otāni nīpāhriānīan e Iesu

²⁴ Nīan Pol tāmātāghati āhanāh, Festās tāmāgāt āfāmāh lan māmā, “!Pol ik nīnātālmāli! Rāham nāhriānīan tīnāfāmāh pīk āgīn, kāni rāueiu āha rāhm-kapā nātālali!”

²⁵ Mātāu Pol tāni=pān kām in māmā, “Iātāmi asoli rāhak Festās, iāu iāsālmāliān. Nāghatīan mīn u iātāni, kotāhruāhru āmā, kāni ilah nīpāhriānīan. ²⁶ Iāu iākāhrun nāghati āhruāhriān kām kīg, kāni ko iāsaulīsīan mātāu-inu iākāhrun māmā in tāhrun rākis natimnati mīn u. Iākāhrun māmā in tāmōs rāfin nāghatīan mīn āha, kāni sānīāmā in nati kāti iātām kāmōl onēuān=pān āha nātēmimi kohkē ikin. ²⁷ ?Kīg

I 26:18 Aes 42:16; Efās 2:2; Kol 1:13 II 26:23 Luk 24:44-47; 1Kor 15:20

Akripā, tāhro? ?Nākotāni nīpāhriānīan e nāghatīan iātām iāni mīn rāha Uhgīn kāmōtātēi? Iākāhrun āmā ik nātāni nīpāhriānīan e lah.”

²⁸ Mātāu kīg tāni=pān kām Pol māmā, “?Pol. Nīkim tāhti māmā e nīan ākuākīr āmā uāha rāueiu, nākāhrun nīuui=pāian iāu māmā iāu iākuva Kristīn kāti?”

²⁹ Mātāu Pol tāni māmā, “Nati āpnāpīn āmā māmā in nīan ākuākīr uā nīan āfāmāh, iātāfākī=pān kām Uhgīn māmā sānīāmā ik pīsīn āmā, mātāu nātēmimi rāfin nātām kāmōtātāu rāhak nāghatīan rāueiu, Uhgīn otosmīāgāh ilah, kāni mol māmā okotāhmen lak — mātāu sen āmā u iātām kāmālis iāu lan, iāsolkēikeian māmā okālis itāmāh lan.”

³⁰ Kāni Kīg tāmāhtul ilah kāpmān u Festās, mīne Pernīs, mīne nātēmimi rāfin u kūtāharāg, ³¹ kāni mohiet, mautāni=pān kām lah mīn māmā, “Suah āha tāsoliān nati kāti tērah māmā in otīmīs ohni uā tuvān e kalāpus ohni.”

³² Kāni Kīg Akripā tāni=pān kām Festās māmā, “Nākāhrun nāhli pātīgāmīan suah kāha, mātāu in āmā u, in tīnātāpuāh rākis māmā Sīsē otākīl nāghatīan rāhan.”

Soldiā mīn kāmōtit Pol māhuvān Rom

²⁷ Nīan kāmōtegāhan māmā oiākāhuvān Itali, kāmōtālāhu=pān Pol mīne nātām kautol kalāpus nāuvein mīn e nāhlmī iātāmi asoli kāti rāha soldiā mīn, nārgīn u Julīās. In tātārmānīg e soldiā uan-hānrit. In e soldiā u kātāni māmā “Soldiā Rāha Sīsē.” ² Kāni negāu kāti tāmīet āpāha Atrāmītiām mātuva, kāni mātig mīnātītālig=pān mīn āpāha Esīā, kāni iākāhuvān lan. Kāni iātām kāti tāmīuvgī=pa itīmāh mīn, nārgīn u Aristakās, in iātām Tāsālōnāikā āpāha e nītāni u Masetōniā. Kāni negāu tāmīetīgām. III

³ Kāni lauīg lan iākōhiet=pa Saedon. Kāni Julīās tāmātōl tūvīr kām Pol, kāni megāhan māmā otuvari mūvān meruh rāhan nāuvein nātēmimi iātām in tāhrun ilah. Kāni ilah kāmāuteruh vīvī Pol.

⁴ Kāni iāmōhiet mīn ikin āha, kāni mātāiu mātōu pīkīn nīmātāgi, kāni mōtohtālu e nīkālī nītāni āha Saiprās ikin nīmātāgi tāsāsкасīk pīkīan ikin. ⁵ Kāni iāmōtāiu ihluā e Silīsīā mīne Pāmfilīā, kāni mohiet=pa e taun Maerā āpāha e nītāni u Lisīā. ⁶ Ikin āha, iātāmi asoli rāha soldiā mīn tāmūvān meruh negāu kāti rāha taun Aleksāntrīā āpāha nītāni u Ijīp, kāni negāu tātūvān Itali. Kāni tāmki=pān itīmāh lan.

⁷ Kāni iāmōhiet mīn, mātāu e nīan tēpāt negāu āha tātāiu mātig āmā. Iāmōtālkut nāuveitīn māmā iākōtātāuārus taun Nītas, kāni iāmāhuva iuākīr, mātāu tiākīs, mātāu-inu iātālās pīkīn nīmātāgi, kāni ko iāsōtāiuian māhuvān mīn. Kāni iākōtāiu e nīkālīn pesī ikin e nītāni u Krit. Iāmōtītālu e nīpāgnāmītīn nītāni āha kāti nārgīn u Sālmōne. Kāni mōtohtālu e nāuveitī nīftāni āha, ⁸ iāmōtāiu ipārī ipārī āmā, mātāu tiākīs āhanāh. Kāni iākāhuva mohiet=pa e ikin kāti kātāni māmā, Pāsīs Tāuvīr, iuākīr o taun āha Lāsēā.

III 27:2 Uāk 19:29

⁹ Mātēu-inu iāmotalkut-ārēkin āmā nian tepāt tēmuva muvān, kēni nian tēuvir o nuvāniān e negāu tīnol naunun, kēni otāsuvāhiān āha rāueiu, nian rāha nīmātagi kēni nītēhi tērah. Nian asoli rāha nētām Isrel u kētāni mēmā, Nian Rāha Nafāliān Tāfagē, tīnuva rākis mīnuvān e māuig Oktopa. Kēni Pol tēmāghati mēmā okotātēu vivi ilah, mētāni mēmā, ¹⁰ "Piak mīn. Iateruh mēmā okotātig e nērahian tepāt e naliuākian u rāhatah. Nītēhi otārēkin kako mīn u, mīne negāu u, kēni nēmā tēhro kitah mīn okohmis."

¹¹ Mātēu iētēmi asoli rāha soldia mīn tatātēlig pik e iētēmi tatēlēs negāu mīne iētēmi u rāhan u negāu. Kēni māsētālig pikian e nēghatian rāha Pol. ¹² Kēni pasis āha tāsēuvir pikian mēmā negāu otāhtul ikin e nian rāha nētēpuian mātēu nian āha, in nian nītēhi tatāsauēsau pik lan. Kēni ilah tepāt kotāni mēmā tēuvir mēmā okohiet. Nīkilah tēmāhti mēmā okāhuvān āpāha e pasis āha Finiks motāhluāig ikin. Pasis āha in pasis kēti āpāha Krit iētēm tēmōl nohlīn keiu, kēti tatēuag=pān e nēven pahav ikin, kēni kēti tatēuag=pān nēven pesi ikin. Kēni negāu tēhrun nēmāhliān ikin e nian rāha nēsēsāuiān.

Nīmētagi asoli tēmōh ilah

¹³ Kēni nīmētagi tēuvir kēti tīnatsipesi matelel nati, kēni nētēmimi e negāu, nīkilah tēhti mēmā nīmētagi āha ināha kotolkeikei mēmā okotaiu lan. Kēni motēni mēmā pāh okohiet. Kēni motiuvi-pāri agke, motiuvi nivēn, kēni mohiet. Iēmōtaiu ipari ipari āmā e nītēni āha Krit. ¹⁴ Mātēu tēsuvāhiān nīmētagi asoli kēti tīnuva mīn, nērgin u, Luētūēmlai, ^I tatsipān e nītēni āha, ¹⁵ mīnatēlēs itimah, mīnatoh negāu. Kēni negāu tīnēruru naiuiān mēlēs pikin nīmētagi. Kēni iākotāpāh naiuiān mētātēlig āmā e nīmētagi tatēlēs itimah.

¹⁶ Iēmāhuva=pā nītēni Kauta ikin e nīkalīn pesi ikin. Iēmōtāhluāig nēuvētīn āha ikin āha, kēni motalkut mēmā iākotīuvi-pāri bot ākēku rāha negāu u koteikēpan. Kēni nētēmi kautol uāk e negāu, kāmōtākeikei motākeikei, kēni motlāfāri bot e nāhue negāu. ¹⁷ Kēni motēmki=pān tēulē nēuvein lēhtēni e negāu ikin, kēni kiuvi-ārāin tiākis mēmā otaskēlīm negāu mol tēskasik. Ilah kāmōtēgin mātēu-inu ihluā e Lipiā, sēniāmā lokāmnīm pik, kēni nīkilah tēhti mēmā negāu otēlēs pikin nīpākīl ikin āha. Kēni kāmōtiuvi iāhu nivēn rāhālah, kēni motāpāh āmā nīmētagi tēlēs negāu mētān. ¹⁸ Kāmāni lauig lan kēni nīmētagi tatol āmā lankonu lan, kēni kotēmki pētīgēm kako nēuvein e negāu. ¹⁹ Kāmāni mīn lauig mīn, kotēmki pētīgēm natimnati mīn kautol uāk lan e negāu tēhmen e tēulē mīne nēuvein mīn nati āpnāpīn nati agin mīn rāha negāu.

²⁰ Kēni nīmētagi tēmāhtul o nian tepāt nēuvētīn kēni iēsotehiān mitigar lānian mīne mēhau mīn lapin. Kēni nīkitimāh tēhti mēmā oīsōtēmiāgēh mīniān.

²¹ Nian iēmāsōtāuāniān o nian tepāt nēuvētīn, kēni Pol tēhtul āpān e tīmāh mēni mēmā, "Nēman. Nēmā nēmōtātēlig lak, ko kāmāsōhietian Krit, kēni ko kāsō-

tatīgēn e nērahian u kēni māsōtārēkinian natimnati tepāt. ²² Mātēu rāueiu iākēni=pīnā kām tēmāh mēmā sōtēginian. Ko kitah kēti u ikinu tēsīmisiān, mātēu negāu āmā otārah. ²³ Iēu iētēmi kēti rāha Uhgīn kēni iatol rāhan uāk. Kēni agelo kēti rāhan tēmāni=pā nēghatian u kām iēu lapin mēmā, ²⁴ 'Pol. Sēginian. Onākēkeikei muvān mēhtul e nēhmti Sisē āpāha Rom. Mātēu-inu Uhgīn tēuvir, kēni nīkin tagiān mēmā otōsmiāgēh nētēmimi mīn u ilah mīn ik nautasūā e negāu.' ^{II}²⁵ Kēni Piak mīn, sōtēginian. Iēu iētēhatētē e Uhgīn mēmā natimnati mīn rēfin otol āmā mēmā inu mīne agelo tēmāni=pā kām iēu. ²⁶ Mātēu nīmētagi otlāfāri kitah āpāha e nītēni ākēku kēti." ^{III}

Nītēhi tēmlāfari negāu

²⁷ Tīnos nian ilah rēfin fotin, kēni lapin lan nīmētagi tēlēs negāu muvān āpāha e nītēhi asoli Metiterēniān. Kēni e nēlugi nian lapin, nētēm kautol uāk e negāu, nīkilah tēhti mēmā ināhuva iuākīr o nītēni kēti. ²⁸ Kēni kāmōtētu=pān nati fīgēm kēti āpāha e nīpēgnēmti tēulē kēhlman-āhlman mēmā lokāmnīm uē lokipari. Kēni moteruh mēmā tēhmen e nēvigēpagiān tātēpān ilah rēfin. Kēni motaiu nēuvētīn mīn kēni motāhlman-āhlman mīn, mātēu tīnēhmen e nēvigēpagiān ilah rēfin tuenti-eit āmā. ²⁹ Kēni nētēm kautol uāk e negāu kāmōtēgin mēmā negāu otēlēs pikin kēpiel, kēni motēmki pētīgēm agke kuvēt āpāha uārisig mētāfaki mēmā otian uāhai āmā.

³⁰ Kēni nētēm kautol uāk e negāu kāmōtalkut mēmā okāhuvāri motāgin, kēni motēlēs iāhu bot rāha negāu moteiuā mēmā okāhuvān āpāha e nohlī negāu motēmki pētīgēm mīn agke nēuvein. ³¹ Mātēu Pol tēni=pān kām iētēmi asoli rāha soldia mīn mēmā, "Nēmā nētēmi mīn āha okāsētāharāgiān u e nāhue negāu, kēni nākohmis." ³² Kēni soldia mīn kotōhatuv tēulē, kēni bot tiet=pān itēhi.

³³ Kēni tīnuva iuākīr āmā o nianiān, kēni Pol tēkeikei mētēni kām lah mēmā okōtēkeikei motāuān. Tēmāni mēmā, "Nian fotin nēmāutāharāg mētēgin nian rēfin mātēu māsōtūniān nati kēti. ³⁴ Kēni rāueiu āha iētēni=pīnā mēmā onākōtēkeikei motun nati kēti mēmā onākōtāsānān. Kitah rēfin okōtēmiāgēh. Iētēmi kēti otāsātīgēn e nērahian." ³⁵ Pol tēmēmki pīret, kēni mēhtul āpān e lah mēfaki=pān kām Uhgīn, kēni mēhapu mun. ³⁶ Kēni ko nīkilah tīnēuvir mīnautos nauēniān mīnautun. ³⁷ Itimah rēfin tu-hanrit-sēpīntēsikis e negāu. ³⁸ Nian ilah rēfin kāmōtāuān rākis, kēni motēmki pētīgēm pak nauēniān e negāu mēmā otāhvevig.

Negāu tēmēlēs nīpākīl

³⁹ Kēni nian tēmian, nētēm kautol uāk e negāu kāmōtāfu mēmā ināhuvāri iuākīr o nītēni ākēku kēti, mātēu kotāruru mēmā nītēni nak. Kēni moteruh pasis kēti nīpākīl kēti āha ikin. Kēni nīkilah tēhti mēmā okōtlāfāri negāu āha ikin. ⁴⁰ Kēni kāmōtātāhtuv tēulē

^I E nēghatian Kris, nīmētagi u kētāni mēmā Eurakulon, u nīpātīn tēni mēmā tatsipān Not Is.

^{II} 27:24 Uāk 23:11 ^{III} 27:26 Uāk 28:1

e agke min motəpəh ilah kotamnım. Kəni mohtis rəkis təulə min iətəm kəməlis-ərain nuveiə asoli min lan ikin katələs negəu ikin. Kəni motiuvi nivən əpəha aupən məmə nimətagi otələs negəu muvari. ⁴¹ Mətəu ikin əha lokipari nəuветin, kəni nohli negəu təməu nıpəkil, negəu təməruru nəlauəliən. Kəni nitəhi tinətəhapu-əhapu nəusi negəu uərisig.

⁴² Kəni soldia min kinotəni məmə okohamu nətəm kautol kaləpus u e negəu tətəmki ilah mətə nəuvein kotagim. ⁴³ Mətəu Juliəs u rəhalah iətəmi asoli tolkeikei məmə otosmiəgəh Pol kəni mənihu məmə okəsotoliən nati əha kəutəni. Kəni mənı=pən kəm nətəmi min u kotəhrun neaiən məmə okotaupən motiuvig=pən pətigəm ləuantəhi moteai pari. ⁴⁴ Kəni mənı=pən kəm lah rəfin əha ikin məmə okotəmki nıpsıpsı timpə uə nəuветi negəu min iətəm nitəhi təməhapu-əhapu moteai lan. İəmotol lanəha kəni məhuvari rəfin, iətəmi kəti təsimisiən.

Pol əpəha e nitəni Moltə

28 Nian iəməhuvari, kəni itimah rəfin iəkotəsanən əmə, kəni minotətəu məmə nitəni əha, nərgin u Moltə. ² Nətəm ikin əha kəmotəuvır pik o timah, kəni nikilah təmagiən o nosiən itimah. Kəni e nian əha nuhuən təmatəfuv, nətəpuian tepət. Kəni kotahli nigəm asoli kəti məmə otəhgi itimah. ¹³ Kəni Pol təməuəri nigı mətəu nəuvein muva. Kəni nian tətəra-ki=pən nigı nəuvein e nigəm, əmeiko sineik kəti iətəm tus iətəmi katimis, təgin e nahgi nigəm miet matus nəhlmin məhkul=pən lan. ⁴ Nətəm ikin əha kəmoteruh sineik tətəhkul=pən e nəhlmi Pol, kəni motəni kəm lah min məmə, “Nıpəhriənən suah u in iol təfagə kəti iohamu itəmi. Təməsimisiən ləuantəhi, mətəu uhgin u nərgin u Nalpinian otəsegəhanian məmə otəmiəgəh.”

⁵ Mətəu Pol təmorin=pən sineik əpəha e nigəm, kəni məsətəu aginiən məmə nıpətın kəti tahmə lan.

¹⁶ Nətəmiimi nikilah təhti məmə nıpəti Pol otasisi, uə otəsuvəhiən əha rəueiu, tsıpəri morin mimis. Kəmautəharəg mauteruh mətəu tinuvəh, mətəu təsolian nati kəti mine. Kəni nikilah təhti məmə nəmə təhro suah u in uhgin kəti. ^{III}

⁷ İkin əha səniəmə isəu o nitəni rəha suah kəti, nərgin u Pupliəs, iətəm tətərmənig e nətəmi ikin əha. Təməmki itimah iəkəhuvən iman ikin, kəni meruh vivi itimah. Kəni iəkotatig iman ikin motos nian kisil. ⁸ Kəni tatə rəha suah u Pupliəs, in tatimis matətəpu-ətəpu, kəni mətəu e nıre. Kəni Pol tuvən ohni əpəha iman ikin imə, mələhu=pən nəhlmin mil lan, kəni məfaki lan, kəni nimisiən rəhan təuvır min. ⁹ Nian nətəmiimi kəmotətəu nati əha, kəni ilah rəfin e nitəni u iətəm kautohmis kəməhuva min o Pol. Kəni Pol təkəfi e lah kotəuvır. ¹⁰ Nətəmi ikin əha, kəmotəfa natimnati tepət kəm timah. Nian inautol əpenə-penə məmə iəkohiet, kəmotəmki=pən rəfin rəhatimah natimnati mine nauəniən əpəha e negəu iətəm otasiru e timah e suaru.

Pol təmuvən Rom

¹¹ İəmotatig ikin əha motos məuig kisil, kəni iəməhuvən e negəu kəti rəha Aleksantriə iətəm təməhluəig e nitəni əha e nian rəha nətəpuian. E nohli negəu əha, kəməfu aupən narmi uhgin mil əha mil-mil mil, nərgi lau u Kasto mine Polakis. ¹² İəməhuva əha taun Saerakus əpəha nitəni Sisili, kəni motəhtul ikin motos nian kisil. ¹³ Kəni mohiet ikin əha məhuva e taun kəti min, nərgin u Retiam əpəha nitəni Itali. Kəni lauig lan, nimətagi iasıpesi tinatelel nati, kəni iəkohiet motəu o nian keiu, motələs=pən nati əpəha Puteoli. ¹⁴ İkin əha iəmoteruh piatah min nəuvein əha ikin nətəm kəutəhatətə e İesu. Kəni kotətapuəh məmə o iəkotatig itimah min ilah o nəfakiən kətəh. Kəni uərisig iəmotəliuək əmə məhuvən əpəha Rom. Kəni inu suaru rəhatimah iətəm iəmotəliuək lan mohiet=pa Rom.

¹⁵ Kəni nian piatah min iətəm kəutəkəfi əpəha Rom kəmotətəu məmə iəməhuvən, kəni kəməhuva məmə okoteruh itimah əpəha e suaru. Kəməhuva məutəharəg əpəha Apias, taun kəti katol makit ikin. İkin əha, hotel kisil əha ikin. Kəni nian Pol təmeruh ilah, təməni-vivi Uhgın, kəni nıkin təmagiən məri məri-aueh. ¹⁶ Nian iəmohtə=pa Rom, kəni kəpmən təmegəhan məmə Pol otətətig pisin əmə e nimə kəti, pəh soldia kəti tateh.

Pol təməni pətigəm nəghatiən rəha Uhgın əpəha Rom

¹⁷ Tinos nian kisil, kəni Pol tahli=pən nəghatiən kəm nətəmi asoli min rəha İsrəl məmə okəhuva o nəghatiən kəti. Nian kəməhuva, kəni təməni pətigəm kəm lah məmə, “Piak min, iəu iəməsolian nati kəti tərəh e nətəm imatah ikin, mine kastim rəhatah iətəm tıpitah min kəmautəgətun itah lan aupən. Mətəu nətəm İerusaləm kəmotəskəlim iəu kləfən iəu kəm nətəm Rom. ¹⁸ Kəni nətəm Rom kəmotətəpuəh o nəghatiən tepət ohniəu. Mətəu kəməsoteruhian nəghatiən kəti mine məmə o iəkimis ohni. Kəni kotolkeikei məmə okotahli pətigəm iəu. ^{IV}¹⁹ Mətəu nətəm İsrəl ikin əha kəsotolkeikeiən. Kəni iəu aru əmə iəkətapuəh məmə iəkuva ikinu Rom məhtul e kot e nəhmti suah u Sisə, mətəu iəsəniən nəghatiən kəti tərəh e nətəm imak min. ^V

²⁰ “Mətəu-inu tol lanəha, kəni iəkolkeikei məmə iəkahli=pən nəghatiən o təmah məmə iəkəruh itəmah məghati lan nəuветin kəm təmah. Kəməlis iəu e sen u, mətəu-inu o İosmiəgəh əmə u, iətəm kitah nətəm İsrəl kəutəni məmə otəpanuva.” ^{VI}

²¹ Kəni kəmotəni=pən kəm Pol məmə, “İəsotosiən nauəuə lan kəti mine iətəm təmsipən Jutiə. Kəni kitah min nəuvein kəsotsipəniən ikin əha motos nəghatiən kəhuva məmə kətəni nəghatiən tərəh nəuvein lam.

²² Mətəu iəkolkeikei məmə iəkətu-to məmə rəham nətəligiən təhro lanu. Mətəu-inu iəkotəhrun məmə ki-

natəni rah noliən rəha nəfakiən u rəhatəmah əpəha ikin min rəfin.”^I

²³ Kəni ilah kəmotələhu nian kəti o nəghatiən. Kəni e nian əha, ilah tərət min nətəm Isrel kəməhuva əha Pol tətətiğ ikin. Kəni in təməghati kəm lah e nian ariəpiə əha, mətəni-vivi kəm lah narmənigiən Rəha Uhgın. Kəni mətəni min Lou rəha Mosis mine iəni rəha Uhgın, məmə otiuvi ilah kəhuva o Iesu. ²⁴ Nəuvein kəmotətəu rəhan nəghatiən, motəni nıpəhriənian lan. Mətəu nəuvein kəsotəniən nıpəhriənian lan. ²⁵ Kəni minau-torgəhu ilah min ilah minautol məmə okotagim min. Mətəu uərisiğ kohiet, Pol təni=pən nəghatiən kəti min kəm lah məmə, “Nəghatiən iətəm Narmın Rəha Uhgın təməfən kəm iəni rəha Uhgın u Aiseə məmə otəni pətiğəm kəm tipitah min aupən, in təhruahru əmə. Uhgın təməni kəm iəni məmə,

²⁶ Uvən məni pətiğəm kəm nətəmi min əha məmə iəu Uhgın iətəni məmə,

“Onəutətəu mətətəu mətətəu,
mətəu ko nəsotəhriənian nian kəti mine.
Kəni onəkoteruh mauteruh mauteruh,
mətəu ko nəsotəhriənian nian kəti mine.”

²⁷ In tol lanəha mətəu-inu nıkilah tınıəkis rəkis.

I 28:22 Uək 24:14

Kəmotasisiğ e matəlgilah mine nəhmtilah.

Mətəu kəmautol lanəha məmə,
okəsoteruhiən e nəhmtilah,
kəni okəsotətəuiən e matəlgilah,
kəni nıkilah təruru nəhriənian.

Kəni məsəhuvaieən ohniəu məmə iəkosiəgəh ilah.”

II

²⁸ Kəni Pol təni məmə, “Onəkotəkeikei motəhriən vivi məmə Uhgın təmol suaru u rəhan o nosmiəgəhiən nətəmi. Tınuvən rəkis o Nanihluə min. Kəni nətəmi min əha okotətəliğ e nəghatiən əha kəni motəni nıpəhriənian lan.”^{III}

³⁰ Kəni e nu keiu ariəpiə, Pol təmətətiğ əmə e nimə əha kəni matol ren lan. Kəni nıkin tətəgiən o nətəmi min rəfin kəutəhuva mətəh. ³¹ In təməkeikei mətəni pətiğəm narmənigiən Rəha Uhgın kəni mətəgətun əskasik ilah e nanusiən təuvir rəha İərməniğ Iesu Kristo. Kəni suah kəti tikə məmə otəniəhu o nəni pətiğəmiən nəghatiən əha.

II 28:27 Aes 6:9,10 III E kopi əuas min nəuvein rəha Ni-utestimin iətəm kəmətəi e nəghatiən Kris aupən, nəghatiən pisin kəti min əha ikin iətəm tatilpin nəghatiən u mətəni məmə, “²⁹ * Nian Pol təmol naunun e rəhan nəghatiən, kəni kəmhiet, nətəliəniən rəhalah təman kətiəh kətiəh kəni mətorgəhu.”

ROM

Nəghatən əkuəkir rəha nauəuə u Rom

Aposil Pol təmətəi nauəuə u.

Təmətəi nauəuə u tətuvən kəm nəfaki min iətəm ilah kəutatig e taun asoli u Rom.

Pol tətəi məmə in tolkeikei məmə otuvən meh nəfaki min əpəha rom, uərisig in təpanuvən e kəntri u Spen.

Mətəu aupən ikin, in otəkeikei muvən mos məni kəti o nəfənən kəm nanrah min e niməfaki rəha Jerusiləm. E niməfaki rəha Rom, Nanihlua min tepət, mətəu nətəm Isrel tepət min.

Uərisig Pol tətuvən Rom, in tolkeikei məmə ilah okotaupən motəhrun in, kəni inəha, təmətəi nauəuə u. Nətəm Rom kəsotos əhanəhiən nəgətunian kəti rəha aposil kəti. Kəni inəha, in tolkeikei məmə otəni pətigəm suaru əhruahru rəha Uhgın o nosmiəgəhiən nətəmimi. Kəni in tolkeikei məmə otəni əhruahru məmə otəhro lanu, Nanihlua min mine nətəm Isrel, ilah rəfin okəhuva kətiəh əmə e niməfaki rəha Uhgın.

Pol təməni təuvir kəm lah

1 İəu Pol, u iəu slef rəha Kristo İesu ^I. Uhgın təmauin lak məmə iəu aposil, kəni təmitəpən məfəri iəu məmə iəkəni pətigəm nanusiən təuvir rəhan. ^{II} Nanusiən təuvir u, in tinəni rəkis nuvəh e rəhan iəni min iətəm kəmotətəi=pən e Nauəuə Rəha Uhgın. ^{III} Nanusiən təuvir əha tətəghati e Nətin, İesu Kristo rəhatah İərmənig. In təmuva iətəmimi kəti, misipən e nəhlin rəha Kig Tefit. In təmimis, kəni Uhgın təməgətun məmə in Nətin əhruahru, inəha Nəti Uhgın, nian təmosmiəgəh in e nimisiən e nəsanəniən e uək rəha Narmin Asim. ⁵ E Kristo, Uhgın təmol təuvir kəm iəu, məfa kəm iəu uək təuvir məmə iəu aposil kəti. Təməfa uək u məmə iəkəni e nətəmimi e niki Nanihlua ^{IV} mine e nəuaniləuis min rəfin məmə okotəni niphəriənən lan, kəni tol lanəha, mautol nəuiən. Kəni nian kautol lanəha, otəfəri nərgi İesu. ^V Kəni itəmah min əpəha Rom, Uhgın təmauin e təmah məmə itəmah rəha İesu Kristo.

⁷ Kəni rəueiu iəkətəi nauəuə kəm təmah rəfin. Uhgın tolkeikei itəmah, kəni təmauin e təmah məmə rəhan.

Pəh Uhgın Tatə rəhatah, mine İərmənig İesu Kristo okuətuati e rəhalau nəuviriən mine nəməlinuian kəm təmah. ^{VI}

Pol təmolkeikei məmə otuvən meruh nətəm Rom

⁸ Uərisig iəpanəghati, iəkəni tagkiu kəm Uhgın o təmah rəfin ağin, mətəu-inu nətəmimi rəfin e nəhue niftəni kəmotətəu nanusiən e nəhatətəiən rəhatəmah.

^I Afın-to "İesu" e tiksınəri. ^{II} 1:1 Uək 9:15 ^{III} 1:2 Rom 16:25-26 ^{IV} Nəghatən u "Nanihlua" tətəghati e nətəmimi rəfin u səniəmə nəuaniləuis min rəha Isrel. ^V 1:5 Uək 26:16-18; Kəl 2:7-9 ^{VI} 1:7 Nam 6:25-26

Natimnati iətəm İesu Kristo təmol kəm tah tatol tol lanəha məmə iəkəhrun nəniən tagkiu kəm Uhgın.

⁹ Kəni Uhgın təhrun məmə e nian rəfin iətəfaki, kəni məsaluian e təmah. İatol pik uək rəhan e niki ərəfin o nəni pətigəmiən nanusiən təuvir rəha Nətin.

¹⁰ İəmətəhtahnin nuvəh məmə oiəkuvnə meruh itəmah. Kəni iətəfaki məmə rəueiu, nəmə in nətəligiən pəhriən rəha Uhgın, in oterəh e suaru kəti məmə iəkuvnə pəhriən. ^{VII}

¹¹ İəkolkeikei pik məmə iəkuvnə meruh itəmah məmə iəkəfinə kəm təmah nəuviriən kəti rəha Uhgın məmə otol itəmah nautəhtul əskasik təhmın min, ¹² tol lanu, nəhatətəiən rəhatəmah təhrun nasiruiən lak, kəni rəhak min təhrun nasiruiən e təmah.

¹³ Piak min mine nəuvirik min, təuvir məmə nəkotəhrun məmə nian tepət, rəhak nətəligiən təhti məmə iəkuvnə məsal=pən e təmah. Mətəu nian rəfin natimnati tepət tətəhtipəsik lak o nuvnəiən. İəkolkeikei məmə rəhak uək otəuə e nəuan e nəmiəgəhiən rəhatəmah, təhmen e nəmiəgəhiən rəha Nanihlua min ikin pisin pisin min. ^{VIII} ¹⁴ İəkəkeikei məni pətigəm nanusiən təuvir kəm nətəmimi rəfin nətəm kəutatig ikin min Rom tətərmənig ikin, mine iki pisin min rəfin, kəni ilah nətəm kəmotol vivi skul, mine ilah nətəm kəsotol viviən skul. Əuəh, iəkəkeikei məni pətigəm kəm lah rəfin. ¹⁵ Kəni o nati əha, iəkolkeikei pik məmə iəkəni pətigəm nanusiən təuvir kəm təmah min əpəha Rom.

¹⁶ İətəghati lanu mətəu-inu, iəu iəsaulis ağinən o nanusiən təuvir. İəsaulisiən mətəu-inu nanusiən təuvir in nəsanəniən rəha Uhgın o nosmiəgəhiən nətəmimi rəfin nətəm kəutəhatətə lan, təmaupən muva o nətəm Isrel, uərisig ko, o Nanihlua min. ^{IX} ¹⁷ Tol lanəha, e

^{VII} 1:10 Uək 19:21; Rom 15:23 ^{VIII} 1:13 Uək 19:21

nanusiæn tæuvir, Uhgîn tæmol æpu suaru ræhan mæmæ Uhgîn tæfæfæn ræhan æmæ næhruahruian kæm nætæmimi. E næhatætæiæn æmæ, Uhgîn tatol mæmæ nætæmimi kæhuva motæhruahru e næhmtin. Kæni inu tæhmen e Nauæuæ ræha Uhgîn iætæm tætæni mæmæ, "Nætæmimi nætæm kotæhruahru e næhmti Uhgîn e næhatætæiæn ræhalah, ilah okotos næmiægæhiæn itulin."^I

Niæmæha tatol Uhgîn o tæfagæ tærah ræfin

¹⁸ Mætæu Uhgîn e negæu e neai tætægætun ræhan niæmæha mine nalpinian o nætæmimi ræfin nætæm kætæhti næuiæn mautol nolian tærah min ræhalah. Ilah kætæhtul pæsige e nipæhriænian ræha Uhgîn e nolian tærah min ræhalah, ¹⁹ mætæu-inu ilah kotæhrun neruhian æhruahru natimnati min ræfin iætæm nætæmimi kotæhrun næhrunian Uhgîn lan. Tol lanæha mætæu-inu Uhgîn aru tæmægætun æhruahru ilah lan. ²⁰ Ko nætæmimi kæsoteruh æhruahruian Uhgîn e næhmtilah. Mætæu tæmætuæuin e nian tæmol neai, mine niftæni, mine natimnati ræfin, kæni nætæmimi ræfin kotæhrun neruhian e næhmtilah, natimnati ræfin iætæm in tæmol, kæni tol lanæha, kotæhrun neruhian ræhan næsanæniæn iætæm tæuvæn æmæ lanko naunun tikæ, mine nipæhriænian mæmæ in Uhgîn, kæni motæhrun næhrunian mæmæ Uhgîn in tæhro lanu. O nati æha, iætæmimi kæti tikæ iætæm tæhrun nænian mæmæ in tæruuru mæmæ Uhgîn tæhro lanu. ^{III}

²¹ Tol lanæha mætæu-inu, nati ærnapin ilah kætæmotæhrun Uhgîn tepæt næuan næuætæn, mætæu kætæmotæpæh nisaiæn mæmæ in Uhgîn, kæni mæsotæniæn kæm in mæmæ nikilah tagiæn o natimnati in tæmol kæm lah. Mætæu nikilah tæmatæhti nætæligiæn almæli min mæmæ Uhgîn tæhro lanu, kæni nætæligiæn ræhalah tæmuva mapinæpu, minotæruuru suaru iætæm Uhgîn tolkeikei mæmæ okotæhrun. ²² Nati ærnapin ilah kætæni mæmæ ilah koteinatig, mætæu ilah kæmæhuva nalmæli min, ²³ kæni kætæmotæpæh næfækiæn kæm Uhgîn iætæm ræhan nepætiæn tæhagæhag, kæni otæsimisæniæn mæmnæmiæn, kæni tætatig itulin. Kæni minæutætuæuin mæutæfæki kæm narmi nati min iætæm tæhmen e nætæmimi u okotimis motæmnæmit nian kæti, uæ tæhmen e mænig min, uæ nati miægæh min kætæliuæk uæ kætælkæu. ^{VI}

²⁴ O nati u, Uhgîn tæmæpæh ilah megæhan e lah mæmæ okotohtæu=pæn æmæ nolian tærah min nikilah tolkeikei mæmæ okotol e nipætilah. Tol lanæha, ilah kætæmotol nolian min e nipætilah iætæm tol æmæ naulisæniæn. ²⁵ Ilah kætæmotæpæh nipæhriænian ræha Uhgîn motæskælim neiuæiæn, kæni mæutæfæki mautol uæk kæm natimnati tepæt iætæm Uhgîn tæmol, mætæu kætæmotæpæh næfækiæn kæm Uhgîn. Mætæu pæh kitah kotæni-vivi in nian ræfin naunun tikæ. Æuæh.

IX 1:16 Mak 8:38; Uæk 13:46; 1Kor 1:18-24 I 1:17 Hab 2:4; Rom 3:21-22 II 1:19 Uæk 14:15-17; 17:24-28 III 1:20 Job 12:7-9; Sam 19:1 IV 1:21 Efæs 4:17-18 V 1:22 Jer 10:14; 1Kor 1:20 VI 1:23 Dut 4:15-19; Sam 106:20

²⁶ O nolian min æha iætæm nætæmimi kætæmotol kæm Uhgîn, tæmæpæh ilah, megæhan=pæn e lah mæmæ okotohtæu=pæn æmæ nolian tærah min iætæm nikilah tolkeikei mæmæ okotol e nipætilah iætæm tol naulisæniæn æmæ. Nati ærnapin nipætæn min, mætæu ilah kætæpæh nipæu-pæniæn ræhalah næman, mautit aru ilah min, kæni nati u in nati pisin e inu Uhgîn tæmælæhu. ²⁷ Kæni e nolian æhmen-æhmen æmæ, næman min, ilah kætæpæh nitiæn ræhalah nipætæn min, mautolkeikei pik næman pisin min. Ilah kautit aru ilah min iætæm tol naulisæniæn. Kæni Uhgîn tæmæfæn nalpinian æhruahru kæm lah o ræhalah nolian tærah agin min. ^{VII}

²⁸ Kæni nati kæti min. Mætæu-inu ilah kæsotolkeikeiæn mæmæ okotæhrun Uhgîn, in tæmæpæh ilah megæhan=pæn e lah mæmæ ræhalah nætæligiæn tæsæhrunian mæmæ nati kæti in tæuvir uæ nati kæti in tærah, kæni megæhan=pæn mæmæ okotol nati iætæm tæsæhruahruian mæmæ okotol.

²⁹ Nikilah tæmæriuæh e nolian tærah pisin pisin ræfin, kæni ilah naværæs, kæni ilah kætæsal e suaru o nækæniæn nætæmimi. Kæni nikilah tæmæriuæh e nolian tærah min æha: ilah kautetet nætæmimi, ilah nohamu itæmi, ilah kautol natimnati iætæm kautiuvi=pa niæmæha, ilah neiuæ, ilah kautol tærah kæm nætæmimi. Ilah kætæni nikali nætæmimi, ³⁰ mautæni rah nætæmimi, ilah kætæmæki e Uhgîn, ilah nagæt-rækis, ilah næfæri mæutæghati æfæri. Ilah kætæsal e suaru o nolian tæfagæ tærah min iætæm nætæmimi kæsotæhrun æhanæhiæn. Ilah mautæhti næuia tatæ mine mæmæ.

³¹ Nikilah tæsæhtiæn nati, ilah næghati pik, nolkeikeiæn ræhalah tikæ o nætæmimi, kæni nati ærnapin ilah aru æmæ næuvein, ko tæsætæligiæn e nasækiæn o nasiruian e nætæmimi. ³² Ilah kotæhrun pau næghatiæn æhruahru ræha Uhgîn iætæm tætæni mæmæ nætæmimi min u kautol nolian min æha, kotækeikei mohmis. Mætæu ilah kætækeikei e nolian min æha, kæni ilah kautol nolian tærah tapirækis nati æha, nikilah tagiæn o nætæmimi min næuvein min nætæm kautol nolian tærah min æha, kæni mæutæfæri ræhalah nætæligiæn mæmæ okotol.

Uhgîn otælæhu næghatiæn o nakiliæn tæfagæ tærah

² Tol lanæha, nati ærnapin itæmah nætæmimi nak, næmæ nækotakil motælæhu næghatiæn ræha suah kæti o nolian tærah kæti ræhan, ^{VIII} mætæu nækotakil motælæhu aru næghatiæn ræhatæmah. Kæni ræhatæmah næghatiæn tikæ o nuhalpinian, mætæu itæmah nætæm nautol lanæha, nautol nolian tærah min tæhmen-æhmen æmæ e lah. ^{IX X2} Kæni kitah kotæhrun mæmæ nian Uhgîn tætakil mætælæhu næghatiæn kæm nætæmimi nætæm kautol nolian min æha iætæm iæmæni rækis u, ræhan næghatiæn in tæhruahru æmæ.

VII 1:27 Lev 18:22; 20:13; 1Kor 6:9 VIII Nætæm Isrel kætæni mæmæ Nanihlua min, ilah ræfin nætæm kotærah mætæu-inu Nanihlua min kæsotosiæn Lou ræha Mosis. IX 2:1 Mat 7:1-2; Jon 8:7 X Fes min u e 2:1-3:8, Pol tætaghati æhruahru kæm nætæm Isrel. Tætaghati e nolian ræhalah iætæm nikilah tæhti mæmæ kotæhruahru e næhmti Uhgîn mætæu-inu ilah nætæm Isrel, kæni kætætohtæu=pæn Lou ræha Mosis. Kæni nætæligiæn ræhalah mæmæ inu æmæ tæhmen mæmæ tatol ilah kotæhruahru.

³ Tol lanəha, nian itəmah nəutakil məutələhu nəghatiən rəha nətəmimi o nərahian rəhalah, mətəu itəmah nautol nolian əhmen-əhmen əmə, kəni nəkotəkeikei motəhrun məmə ko nəsotagimian nian otakil mələhu nəghatiən rəhatəmah. ⁴ !Nikitəmah təsəhti pikian nolian rəha Uhgīn! In tatol təuvir pik kəm təmah, kəni məsəməki uəhaiən e təmah, kəni rəhan nətəligian o təmah in təfəməh. Mətəu itəmah nautol nati əpnapin əmə e nolian təuvir min əha rəhan. Nəkotəhrun uə kəpə, məmə tatol nolian təuvir min kəm təmah məmə onəkotəuhlin itəmah e rəhatəmah nolian tərəh min. ^I

⁵ Mətəu rəhn-kapə təmah tiəkis, kəni məsotəuhlinian itəmah e rəhatəmah nolian tərəh min. Kəni o nati u, nautorianun niəməha mine nalpinian rəha Uhgīn o təmah. Kəni nati əpnapin məmə nəsoteruhian niəməha mine nalpinian əha rəueiu, mətəu onəkotos niəməha mine nalpinian rəhan nian Uhgīn otol əpu rəhan nələhuiən nəghatiən iətəm təhruahru. ⁶ Kəni Uhgīn otəfən kəm nətəmimi kətiəh kətiəh titəu=pən əmə natimnati iətəm kəmotol. ^{II}⁷ Uhgīn otəfən nəmiəgəhian itulin kəm nətəmimi nətəm kautəhtul əskasik nian rəfin o nolian nati iətəm təhruahru. Nətəmimi min əha kəutalkut pik o nolian nati təuvir məmə Uhgīn otəfən kəm lah nəni-vivian, mine nisi-aiən, mine nəmiəgəhian iətəm naunun tikə. ^{III}⁸ Mətəu in otəfən rəhan niəməha mine nalpinian kəm nətəmimi nəuvein nətəm kautol əmə nati nikilah əmə tolkeikei, kəni mətəuhlin nəmtəhlah e nipəhriənian, kəni məutohtəu=pən nolian tərəh min. ^{IV}⁹ Nətəmimi min rəfin nətəm kautol nolian tərəh, ilah okotos nərahian mine nian iəkis min. Otaupən pipim e nətəm Isrel, uərisig ko Nanihluə min.

¹⁰ Mətəu nətəmimi min rəfin nətəm kautol nolian təuvir, Uhgīn otəfən nəni-vivian, mine nisi-aiən, mine nəməlinuiən. Otaupən pipim e nətəm Isrel, uərisig ko, kəm Nanihluə min. ¹¹ Tol lanəha mətəu-inu Uhgīn tatol təhmen-əhmen əmə kəm nətəmimi rəfin. Nati əpnapin ilah nətəm Isrel uə Nanihluə min, ilah rəfin okotos nati iətəm təhruahru o lah, inu nalpinian uə nəuvirien.

¹² Uhgīn otəfən nalpinian rəha Nanihluə min o nolian tərəh min rəhalah, nati əpnapin kəməsotosian Lou u Uhgīn təməfən kəm Mosis. Kəni nətəm Isrel, nətəmimi nətəm kəmotos Lou, Uhgīn otakil rəhalah nolian tərəh min e nəghatiən rəha Lou, kəni məfən nalpinian rəhalah lan. ¹³ Tol lanəha mətəu-inu səniəmə nətəmimi nətəm *kautətau* Lou iətəm kotəhruahru e nəhmti Uhgīn, mətəu nətəmimi nətəm *kautol* nati iətəm Lou tətəni, ilah əha, Uhgīn otəni məmə ilah kotəhruahru e nəhmtin. ¹⁴ Nipəhriənian, Nanihluə min kəməsotosian Lou rəha Mosis. Mətəu nian min nəuvein, kəutohtəu=pən əmə rəhalah nətəligian məutol nati iətəm təhruahru, təhmen-əhmen əmə e inəha Lou tətəni. Inu tətəgətun məmə lou kəti əha ikin e nikilah, kəni ilah kotəhrun nati əhruahru, mine nati iətəm in

I 2:4 Efəs 1:7; 2Pitə 3:15 II 2:6 Sam 62:12; Prov 24:12; Mat 16:27; 2Kor 5:10 III 2:7 Rom 8:17-18 IV 2:8 2Təs 1:8

təsəhruahruian, nati əpnapin ilah kəsotosian Lou rəha Mosis. ^V¹⁵ Ilah kotəhrun məmə nipəti Lou əha ikin rəha Uhgīn e nikilah mətəu-inu nian nəuvein, ilah kautol təuvir, kəni nikilah tətəhti məmə, "nolian u təuvir." Kəni nian tepət, kautol nolian tərəh, kəni nikilah tətəhti məmə, "nolian u tərəh."

¹⁶ Əuəh, nian kəti otəpanuva pəhriən iətəm Uhgīn otəni məmə Iesu Kristo otakil muh mələhu nəghatiən rəha nətəmimi rəfin o nolian min iətəm nətəmimi kotəhrun neruhian, mine nolian min mine nətəligian oneuən min. Iətəni nəghatiən u kəm nətəmimi nian iətəni pətigəm nanusian təuvir.

Nətəm Isrel mine Lou rəha Mosis

¹⁷ Mətəu pəh iəkəghati kəm təmah nətəm Isrel. Nautəni məmə itəmah nətəm Isrel məutəfəri lan, kəni məutəhgə=pən e Lou məmə in suaru rəha Uhgīn o nosmiəgəhian itəmah lan, kəni məutəghati əuvsan məmə itəmah əmə nəkotəhrun Uhgīn, kəni in təhrun min əmə itəmah. ¹⁸ Kəni nautəni məmə nəkotəhrun rəkis nati nak iətəm Uhgīn tolkeikei, kəni itəmah nəkotəhrun suaru iətəm təhruahru vivi mətəu-inu Lou təməgətun itəmah lan. ¹⁹ Itəmah nautəni pik məmə nautit nətəmi nəhmtilah təpis, kəni itəmah nəu-tasiəgəpən suaru rəha nətəmimi kəutaliuək tapinəpu ikin, ²⁰ kəni məutəgətun nanməli min mine kəlkələh min. ^{VI} Nautəni lanəha mətəu-inu itəmah nautos Lou iətəm nəhrunian mine nipəhriənian rəfin kəutatig lan. ^{VII}

²¹ Təuvir əmə nəutəgətun nətəmimi pisin pisin min. ?Mətəu təhro nəsotəgətun aruiən itəmah? Itəmah nəutəgətun məmə nətəmimi okəsotəkləhian. ?Mətəu təhro nəutəkləh? ^{VIII}²² Itəmah nəutəgətun məmə okəsəkləhian e pətan. ?Mətəu təhro itəmah nəutəkləh e pətan? Nautəməki e narmi nati min kəmətei e nigī. ?Mətəu təhro nəutəkləh e natimnati e niməfəki rəha narmi nati min? ²³ Nəutəghati əfəri e Lou. ?Mətəu təhro nəutatgəhli Lou məutərəkin nərgi Uhgīn? ²⁴ Inu təhmen e Lou Rəha Uhgīn iətəm tətəni məmə, "!"Nətəm Isrel! Nanihluə min kəutəni rah nərgi Uhgīn o nolian tərəh rəhatəmah." ^{IX}

²⁵ Nolian rəha nəhgi-pəniən rəha nətəm Isrel in nati təuvir, mətəu in otəuvir əmə nəmə nətəu=pən Lou iətəm Uhgīn təməfən kəm Mosis. Mətəu nəmə nəutatgəhli Lou, kəni təhmen əmə məmə kəsəhgi-pəniən itəmah. ²⁶ Nəmə Ianihluə kəti u kəsəhgi-pəniən, mətəu tatitəu=pən Lou, Uhgīn oteruh suah kəha məmə kinəhgi=pən rəkis, inəha in rəhan iətəmimi. ^X²⁷ Kəni nətəmimi nətəm kəsəhgi-pəniən ilah e nipətilah, mətəu kəutohtəu=pən Lou, ilah okotakil mo-tuh motələhu nəghatiən rəhatəmah mətəu-inu, nati əpnapin nəmotos pau Lou iətəm kəmətei, kəni kəməhgi=pən itəmah, mətəu nəutəhti Lou.

V 2:14 Uək 10:35 VI Nian Pol tətəni "nətəmi nəhmtilah təpis," mine "nanməli min," mine "kəlkələh min," in tətəghati e Nanihluə min iətəm nətəm Isrel kəutəni məmə ilah kautol nolian min əha. VII 2:20 2Tim 3:5 VIII 2:21 Mat 23:3-4 IX 2:24 Aes 52:5 X 2:26 Kəl 5:6

28 Nəmə iətəmi kəti təmol noliən rəha nətəm Isrel, təsoliən məmə in təmuva iətəm Isrel pəhriən. Kəni noliən pəhriən rəha nəhgi-pəniən, səniəmə nati kəti rəha nīpətīn. 29 Mətəu iətəmi kəti u in iətəm Isrel pəhriən, in iətəm Isrel e nīkin. Kəni noliən pəhriən rəha nəhgi-pəniən, in nati kəti rəha nīki iətəmimi iətəm Narmīn əmə Rəha Uhgīn tatol, mətəu Lou təsoliən. Kəni səniəmə nətəmimi nətəm kautəfəri nərgi iətəmi əha, mətəu Uhgīn əmə təfəri nərgīn. I

Nian rəfin Uhgīn tatol rəhan nəghatiən

3 Kəmə təhro iətəmi kəti otəni məmə, “?Nəmə nīpətī nəhgi-pəniən suah kəti e noliən rəha nətəm Isrel, in səniəmə nati kəti rəha nīpətīn, kəni təhro nətəni məmə nəhgi-pəniən u in nati agīn kəti? ?Kəni o nati nak in nati təuvir kəti məmə suah kəti in iətəm Isrel?” 2 !Kəni iəu iəkəni məmə okəmə suah kəti in iətəm Isrel, in nati təuvir agīn e noliən mīn rəfin! Nati tətəupən, Uhgīn təmələhu=pən e nəhlmīlah, nəghatiən əhruahru rəhan. 3 In nīpəhriən iən məmə ilah nəuvein kəsotoliən nəghatiən rəha Uhgīn. Mətəu noliən rəhalah təsoliən məmə Uhgīn otəsoliən rəhan nəghatiən. 4 !Kəpə! Nati əpnapīn nətəmimi rəfin e nəhue niftəni kəuteiua, mətəu Uhgīn tətəiua iən. Təhmen əmə e Nauəuə Rəha Uhgīn, tətəghati e Uhgīn mətəni mīn lanu məmə, “Nian nəkəghati, nəghatiən rəham otəgətun məmə ik nəkəhruahru.

Nian nətəmimi okotakil rəham noliən mīn, motəni məmə nəmol noliən tərəh mīn, mətəu ik onəkol win e nəghatiən rəhalah.” II

5 Mətəu nəmə təhro iətəmi kəti otəni e nətəligiən rəha iətəmimi əmə tol lanko lanu məmə, “Nətəmimi kauteruh məmə kitah kautol təfagə tərəh mīn, kəni uərisig mauteruh məmə Uhgīn in təhruahru agīn. Tol lanu lan, təfagə tərəh mīn rəhatah tətəgətun nəhruahru iən rəha Uhgīn, kəni in nati təuvir məmə nətəmimi kəuteruh nəhruahru iən rəha Uhgīn. Tol lanu, təsəhmen iən məmə Uhgīn otakil itimāh mol nalpīniən kəm timāh o təfagə tərəh mīn rəhatimāh mətəu-inu təfagə tərəh mīn rəhatimāh kəutəgətun rəhan nəhruahru iən.” 6 !Ei, kəpə, nətəligiən u tol lanu in rəha iətəmimi əmə, səniəmə rəha Uhgīn. Kəni nətəligiən əha in neiuəiən! ?Nəmə nətəligiən əha in nīpəhriən iən, kəni Uhgīn otəhro mīn lanu makil muh mələhu nəghatiən rəha nətəmimi e nəhue niftəni, (kəni kitah kotəhrun məmə in otol)?

7 Kəni nəmə təhro iətəmi kəti otəni məmə, “?Nəmə iəkəiua, kəni rəhak neiuəiən otəgətun məmə Uhgīn tətəni əmə nīpəhriən iən, kəni nətəmimi kəutəni-vivi in ohni, kəni təhro lanu Uhgīn otakil muh mələhu nəghatiən rəhak məmə iəmol təfagə tərəh?” 8 Mətəu iəu iətəni məmə, nəmə kotohtəu=pən nətəligiən alməli mīn lanəha, nətəmimi kotəhrun nən iən məmə, “Pəh kotol noliən tərəh mīn məmə rəhatah mīn noliən tərəh mīn okotəuə e nəuviriən.” Mətəu nəghatiən u

I 2:29 Dut 30:6; Kol 2:11 II 3:4 Sam 51:4

tərəh. Nīpəhriən iən, nətəmimi nəuvein kəutəni rah nərgək məuteiua məmə iəu iətəghati mətītəu=pən nətəligiən alməli mīn lanəha. Uhgīn otakil muh mələhu nəghatiən rəhalah, kəni rəhan nəghatiən əha in təhruahru əmə.

Iətəmi kəti tikə in təhruahru vivi agīn

9 ?Kəni təhro? ?Kitah okotəni məmə nak əha rəueiua? III ?Nikitəmah tətəni məmə Uhgīn otol təuvir kəm nətəm Isrel mapirəkis Nanihlua mīn? !Kəpə! Iəməni rəkis məmə nəsanəniən rəha təfagə tərəh tətərməniğ e nətəmimi rəfin, nətəm Isrel mīne Nanihlua mīn. IV¹⁰ Inu təhmen e Nauəuə Rəha Uhgīn iətəm tətəni məmə,

“Iətəmi kəti tikə iətəm təhruahru, kətiəh agīn mīne uəha tikə;

11 Iətəmi kəti tikə iətəm təhrun, iətəmi kəti tikə iətəm tətəsəl e Uhgīn.

12 Nətəmimi mīn rəfin agīn kəmotəuhlin nəmtahlah o Uhgīn, ilah kəsotəhrun iən noliən nati kəti o noliən nəuia Uhgīn, iətəmi kəti tikə iətəm in tatol nəuviriən, kətiəh agīn mīne uəha tikə.” V

13 “Nəghatiən rəhalah təhmen e nəpieniən rəha suvət iətəm təməuag, Narmīlah tərīauəh e neiuəiən.” VI

“Poesīn rəha sineik tatsipən e nohlīlah.” VII

14 “Nohlīlah tərīauəh e nəuiakəniən mīne nəghatiən arfu.” VIII

15 “Kəutaiu uəhai əmə o nohamuiən itəmi;

16 ikin mīn rəfin kəutəhuvən=pən ikin, kəutərəki nati, kəni mautol nətəmimi kəutətəu tərəh,

17 kəni ilah kotəruru agīn suaru rəha nəməlinuiən.” IX

18 “Ilah kəsotəginiən e Uhgīn, kəni nīsiəiən rəhan tikə agīn e nətəligiən rəhalah.” X

19 Kitah kotəhrun məmə natimnati mīn rəfin iətəm Lou tətəni, in rəha nətəmi mīn u Uhgīn təməfən Lou kəm lah. Tol lanəha məmə iətəmi kəti tikə təhrun nuhalpiniən nəghatiən iətəm Uhgīn otəni. Kəni nətəmimi rəfin e nəhue niftəni, nətəm Isrel mīne Nanihlua mīn, okotəkeiki motəhtul aupən e nəhmti Uhgīn məmə in otakil muh mələhu nəghatiən rəhalah. 20 Tol lanəha, iətəmimi tikə agīn iətəm Uhgīn otəni pətigəm məmə in təhruahru e nəhmtin mətəu-inu in tətītəu=pən Lou. Kəpə, mətəu e Lou, kitah rəfin kotəhrun məmə kitah nol təfagə tərəh. XI

III Rəueiua Pol tətəni nəghatiən kəti mīn e nətapuəhiən rəha fes 1, “?Kəni o nati nak in nati təuvir kəti məmə suah kəti in iətəm Isrel?” IV 3:9 Rom 1:18-2:24; 3:23 V 3:12 Sam 14:1-3; Sam 53:1-3; Pri 7:20 VI 3:13 Sam 5:9 VII 3:13 Sam 140:3 VIII 3:14 Sam 10:7 IX 3:17 Aes 59:8 X 3:18 Sam 36:1 XI 3:20 Sam 143:2; Rom 7:7; Kol 2:16

Nəhruahruian
e nəhmti Uhgın tətuvə e nəhatətəian əmə

21 Mətəu rəueiu, Uhgın tinol pətigəm rəkis rəhan suaru məmə nətəmimi okəhuva motəhruahru e nəhmtin. Suaru əha səniəmə inu okotohtəu=pən Lou. Mətəu nəghatən min e Lou, mine nəghatən rəha iəni min aupən, kəutəghati e suaru pisin əha rəha Uhgın. 22 Uhgın tatol iətəmi kəti tətəhruahru e nəhmtin nian tətəhatətə e Iesu Kristo. Kəni Uhgın otol kəm nətəmimi min rəfin nətəm kəutəhatətə lan. Nətəmimi min rəfin kotəhmen-əhmen əmə, ^{I23} mətəu-inu nətəmimi rəfin kəmotol təfagə tərəh kəni motəmkarəpən e suaru rəha nəhruahruian rəha Uhgın iətəm təuvir məhagəhag, ²⁴ kəni e nəuvirən rəhan, Uhgın tətəni əmə məmə ilah rəfin nətəm kəmotəhatətə lan, ilah kotəhruahru əmə e nəhmtin, məhuva nətəmimi rəhan, təhmen e nəlpəkəuiən rəhan. Ilah kəsotətəouiən nati kəti məsotolien nati kəti məmə okəhuva lanəha, mətəu Kristo Iesu təmətəu suaru rəhalah, mitis ilah e təfagə tərəh min rəhalah e nimisiən rəhan. ^{II}

25 Uhgın təmahli=pa Kristo məmə in sakrifais iətəm təmos nalpinien mine niəməha rəhan o təfagə tərəh min, nian nira Kristo təmaiu. Kəni Uhgın təmafəl təfagə tərəh min rəha nətəmimi nian nətəmimi kotəhatətə məmə Kristo təmimis o lah. Uhgın təmol suaru əha məmə otəgətun məmə rəhan nolien in təhruahru agin, mətəu-inu e nətəligiən əfəməh rəhan, in təsolien nalpinien o təfagə tərəh min iətəm nətəmimi kəmotol aupən. ²⁶ Təmol lanəha məmə otəgətun rəueiu məmə nolien rəhan in təhruahru. In təməsalu əməian e təfagə tərəh min, mətəu təmahli=pa Iesu məmə in otos nalpinien o təfagə tərəh min. Kəni Uhgın aru əmə tətəni məmə nətəmimi nətəm kotəhatətə e Iesu, ilah okotəhruahru e nəhmtin.

27 ?Tol lanəha, iətəmimi kəti təhrun nəghati əuvsaniən o nati kəti iətəm təmol, məmə in təhruahru e nəhmti Uhgın, uə kəpə? Kəpə, nati tikə. ?Kəni iətəmimi təruru nəghati əuvsaniən o nak? Mətəu-inu iətəmimi kəti tikə iətəm təhrun nitəu-pəniən Lou məmə tuva məhruahru e nəhmti Uhgın. Uhgın tatol iətəmimi təhruahru e nəhmtin e nəhatətəian əmə rəhan. ²⁸ Tol lanəha mətəu-inu kitah kautaskəlim əskasik nətəligiən məmə iətəmimi tətəhruahru e nəhmti Uhgın e rəhan nəhatətəian, mətəu səniəmə e nitəu-pəniən Lou.

29 Uhgın, in səniəmə Uhgın rəha nətəm Isrel əmə. In Uhgın min rəha Nanihlua min, ^{III30} mətəu-inu Uhgın kətiəh əmə, iətəm in otol nətəmimi kotəhruahru e nəhmtin e suaru kətiəh əmə, inu nəhatətəian rəhalah. Təhmen-əhmen əmə o nətəm Isrel mine Nanihlua min. ^{IV31} ?Təhro əha rəueiu e Lou əha? ?Nəhatətəian əha tatol Lou əha in nati ərnapin? !Kəpə! Mətəu nian kəutəhatətə əmə e Uhgın, kəni e nolien əha, kəutohtəu=pən əhruahru suaru pəhriən rəha Lou. ^V

I 3:22 Kəl 2:16 II 3:24 Rom 5:1 III 3:29 Rom 10:12 IV 3:30 Dut 6:4; Kəl 3:20 V 3:31 Mat 5:17

Uhgın təmol Epraham təhruahru e nəhmtin e
nəhatətəian

4 Epraham in nəukəti nəuaniləuis min rəha Isrel aupən. ^{VI} Otətəlig-to e nati Epraham təmeruh məmə in suaru rəha nəhruahruian e nəhmti Uhgın.

2 Nauəuə Rəha Uhgın tətəni məmə, "Epraham təməhatətə e Uhgın, kəni Uhgın təməni məmə Epraham in təhruahru e nəhmtin e nəhatətəian rəhan." ^{VII} Tol lanəha, Uhgın təmol Epraham təhruahru e nəhmtin, mətəu səniəmə e suaru rəha nolien təuvir min rəha Epraham. Nəmə nolien təuvir min in suaru rəha nəhruahruian, kəni Epraham təhrun nagət əfəriən ohni. Mətəu e nəhmti Uhgın, ko Epraham təsəfəriən ohni. Mətəu e nəhmti Uhgın, ko Epraham təsəfəriən o nati kəti. ^{VIII}

4 Nian iətəmimi kəti tatol uək o nətəouiən, kəni rəhan iərməniğ təsəniən məmə rəhan nətəouiən in neaniən kəti kəm in, mətəu iərməniğ təkeikei məfən nətəouiən o rəhan uək. ⁵ Mətəu kitah kəsotolien uək məmə okəhuva motəhruahru e nəhmti Uhgın. Kitah kotəhatətə əmə e Uhgın, kəni in tatol məmə kitah kəhuva motəhruahru e rəhatah nəhatətəian. Uhgın pisin əmə in tatol nətəmimi min u kotərəh kəutəhuva məutəhruahru e nəhmtin. ⁶ Təfit in min təməghati e nati u nian in təməni pətigəm məmə nəuvirən pəhriən tatuvən o iətəmimi iətəm Uhgın tətəni məmə in təhruahru e nəhmtin, mətəu səniəmə e nolien təuvir iətəm iətəmi u təmol. In təməni məmə,

7 "Nəuvirən pəhriən tatuvən o nətəmimi u Uhgın təmafəl rəhalah nolien tərəh, kəni in təmalu e rəhalah təfagə tərəh.

8 Nəuvirən pəhriən tatuvən o iətəmi u İərməniğ təsəskəlimiən e nikin rəhan təfagə tərəh." ^{IX}

9 İntəh. Kitah kəmotəghati e nolien təuvir min, kəni rəueiu kotəghati e nəhgi-pəniən.

?Nikitəmah təhti məmə nəuvirən pəhriən əha in rəha nətəmi əmə u kəməhgi=pən ilah, nətəm Isrel, uə nəuvirən pəhriən əha, in min rəha nətəmi kəsəhgi-pəniən ilah, Nanihlua min? Əuəh, rəha Nanihlua min. İəmatəni məmə, Uhgın təməni məmə Epraham in təhruahru e nəhmtin mətəu-inu e rəhan nəhatətəian.

10 ?Kəni mətəu Uhgın təməni e nian pəhruvən məmə Epraham in təhruahru, nian kinəhgi=pən rəkis uə nian kəsəhgi=pən əhanəhiən? Uhgın *təmaupən* məni lanəha, *uərisig* kəpanəhgi=pən.

11 ?Kəni təməhgi=pən Epraham o nak? In nəmtətiən əmə iətəm təməgətun pəhriən məmə in tinəhruahru rəkis e nəhmti Uhgın e rəhan nəhatətəian. *Tinəhruahru rəkis*, kəni uərisig kəmanəhgi=pən.

VI *Ejaptə u, Pol təmətəkeikei mətəghati kəm nətəm Isrel məmə nolien rəha Uhgın o nolien nətəmimi kəutəhuva məutəhruahru e nəhmtin e nəhatətəian, mətəu kəsəniən məmə e natimnati min iətəm ilah kautol. Uhgın təməfəri iətəmimi agin mil keiu, Epraham mine Təfit. Uhgın təmol ilau kuəhruahru e nəhatətəian rəhalau.* VII 4:2-3 Jen 15:6; Kəl 3:6 VIII 4:2-3 1Kor 1:31 IX 4:8 Sam 32:1-2

Kəni tol lanəha, in tatə rəha nətəmimi rəfin nətəm kəsəhgi-pəniən ilah, mətəu kəutəhatətə e Uhgīn, kəni in tətəni məmə ilah kotəhruahru e nəhmtin e nəhatətəiən rəhalah. ^I12 Kəni in tatə rəha nətəmimi nəuvein min, ilah nətəm kəməhgi=pən ilah, inu nətəm Isrel. Mətəu in *səniəmə* rəhalah tatə mətəu-inu kəməhgi=pən ilah, mətəu in rəhalah tatə mətəu-inu ilah min kautohtəu=pən *suaru rəha nəhatətəiən*. Aupən ikin, rəhalah tatə Epraham təmitəu=pən suaru u nian kəsəhgi=pən əhanəhiən.

¹³ Uhgīn təmol nəniəskasikiən kəm Epraham mine rəhan min nəuaniləuis min məmə niftəni otuva rəhan o nian kəti. Mətəu Lou *səniəmə* suaru iətəm nəniəskasikiən u otuva mol niphəriənian lan. In otuva mol niphəriənian e nəhruahruian iətəm təmsipən e suaru rəha nəhatətəiən. ^{II}14 Tol lanəha mətəu-inu nəmə nəniəskasikiən u tətəu matol niphəriənian o nətəmimi nətəm kəutarəriə əmə e Lou, kəni nikilah təhti məmə ilah kotəhruahru lan, kəni suaru rəha nəhatətəiən in nati ərnapin əmə, kəni nəniəskasikiən tol nati ərnapin əmə lan. ^{III}15 Mətəu nəghatien u, in niphəriənian: Lou tətəni məmə nalpinian mine niəməha rəha Uhgīn tatuvən o nətəmimi nətəm kəutətəgħli Lou, kəni ikin min rəfin Lou əha ikin, nətəmimi kəutatəgħli. Tol lanəha, nolien rəha nitəu-pəniən Lou rəha nətəm Isrel tatiuvi=pa nalpinian mine niəməha rəha Uhgīn, kəni təsolien məmə nəniəskasikiən otuva mol niphəriənian. ^{IV}

¹⁶ Tol lanəha, nəniəskasikiən tətəu matol niphəriənian e nəmiəgəhiən rəhatah e suaru rəha nəhatətəiən məmə nəniəskasikiən otuva e nəuviriən iətəm Uhgīn tətətuati lan kəm tah, kəni kitah kotəhrun pəhriən məmə rəhan nəniəskasikiən in rəha nəuaniləuis min rəfin rəha Epraham ^V, *səniəmə* rəha nətəmi min əmə u nətəm Uhgīn təməfən Lou kəm lah, mətəu rəha nətəmimi min u, ilah min nətəm kautohtəu=pən suaru rəha nəhatətəiən rəha Epraham. In rəhatah ərəfin tatə. ^{VI}17 Təhmen e Nauəuə Rəha Uhgīn iətəm tətəni məmə, "Iətəm ik nəkuva tipī nətəmimi tepət." ^{VII} E nəhmti Uhgīn, Epraham in rəhatah tatə. In təməhatətə e Uhgīn iətəm tətəfən nəmiəgəhiən kəm nətəm kəmoħmis, ^{VIII} kəni in təhrun nolien natimnati e nati aġin tikə.

¹⁸ Uhgīn təmənəkis kəm Epraham məmə in otuva tatə rəha nəuaniləuis min tepət, kəni namipin min okotepət motapirəkis. Kəni Epraham təmələhu=pən rəhan nətəligiən təskasik e Uhgīn məhatətə iəkis lan məmə nəghatien rəhan, in niphəriənian, nati ərnapin in tiəkis aġin məmə nəniəskasikiən otuva mol niphəriənian. ^{IX}19 Nəhatətəiən rəhan təseiuaiuiən, nati ərnapin in təhrun məmə niphətin tinəuəhli minəhmen əmə o nimisiən mətəu-inu rəhan nu iuəkir o uan-han-

rit, kəni təhrun məmə Serə tinapirəkis ikin katemək ikin kəni ko təseməkien. ^X

²⁰ Epraham rəhan nəhatətəiən təməsauit-auitien e nəniəskasikiən rəha Uhgīn. Niphəriənian, rəhan nəhatətəiən təmeviə muva məskasik təhmin min, kəni mətəfən nəni-viviən kəm Uhgīn. ²¹ In təməhrun vivi e nikin məmə Uhgīn tatos nəsanəniən o nolien rəhan nəniəskasikiən tuva mol niphəriənian. ²² O nati əha in-əha, "Uhgīn təməni məmə Epraham in təhruahru e nəhmtin e nəhatətəiən rəhan." ^{XI}23 Nəghatien u iətəm tətəni məmə, "Uhgīn təməni məmə Epraham in təhruahru e nəhmtin," kəməsətəiən məmə rəha Epraham pisin əmə, ²⁴ mətəu kəmətei min məmə rəhatah, iətəm Uhgīn otəni məmə kitah okotəhruahru e nəhmtin, kitah nətəm kəutəhatətə lan, inu Uhgīn u təmosmiəgəh Iesu Iərməniġ rəhatah e nimisiən. ²⁵ Kəmegəhan=pa e Iesu tuva mimis o təfagə tərəh min rəhatah, kəni Uhgīn təmöl in təmiəgəh min e nimisiən ^{XII} məmə in otol suaru məmə kitah okotəhruahru e nəhmtin. ^{XIII}

Nəməlinuiən mine nagjənian

⁵ Tol lanəha, Uhgīn təməni məmə kitah kotəhruahru e nəhmtin e nəhatətəiən, mətəu-inu kitah kəutəhatətə e nati u Iesu Kristo təmöl o tah. Kəni rəueiu, kitah Uhgīn kəutatig e nəməlinuiən. ² Kitah kəməutəhatətə e Iesu Kristo, kəni in təmos itah kəhuva e nəhmti Uhgīn məmə okotos nəuviriən iətəm Uhgīn təmətuati lan kəm tah. Kəni nəuviriən əha, kəutatig lanəha rəueiu. Kəni kitah kotəgəiən mətəu-inu kitah kotəhrun vivi aġin məmə okotos nepətien əhagəhag rəha Uhgīn. ³ Kəni nati kəti min, kitah kəutəgəiən əmə nian kəutatig e nian əskasik min mətəu-inu, kitah kotəhrun məmə nian əskasik min kəutasiru e tah məmə okotəhtul əskasik e nərahien. ^{XIV}4 Kəni nian kəutəhtul əskasik, Uhgīn, nikin tagiən o tah. Kəni nian kotəhrun məmə Uhgīn nikin tagiən o tah, kəni kitah kotələhu=pən rəhatah nətəligiən təskasik e Uhgīn. ⁵ Kəni natimnati iətəm kəutələhu=pən rəhatah nətəligiən təskasik e Uhgīn ohni, kotəhrun məmə okəhuva motol niphəriənian mətəu-inu, in təməfa Narmin Rəhan kəm tah, kəni Narmin tətəfa nolkeikeiən rəha Uhgīn təriəuəh e nikitah.

⁶ Kəni aupən, rəhatah nəsanəniən təmatikə əhanəh o nosmiəgəh aruiən itah, mətəu e nian əhruahru iətəm Uhgīn təməni, kəni Kristo təmimis o nosmiəgəhiən itah nətəm kotərəh u kəsotisiaiən Uhgīn. ⁷ E rəhak nətəligiən, in nati tiəkis aġin məmə iətəmi kəti otegəhan məmə in otimis o iətəmi kəti min nati ərnapin rəhan nolien təhruahru. Mətəu nəmə təhro iətəmi kəti otimis o iətəmi kəti min iətəm rəhan nolien təuvir aġin o nətəmimi. ⁸ Mətəu Uhgīn təməgətun rəhan nolkeikeiən asoli kəm tah e nolien u məmə, nian kitah nətəmi kəmautol əhanəh təfagə tərəh, kəni Kristo timis o tah. ^{XV}

I 4:11 Jen 17:10-11 II 4:13 Jen 17:4-6; 22:17-18; Kəl 3:29 III 4:14 Kəl 3:18 IV 4:15 Rom 3:20; 5:13 V Inu nətəm Isrel mine Nanihluə min u nətəm kautohtəu=pən suaru rəha nəhatətəiən. VI 4:16 Kəl 3:7 VII 4:17 Jen 17:5 VIII 4:17 Jon 5:21 IX 4:18 Jen 15:5

X 4:19 Jen 17:17 XI 4:22 Jen 15:6 XII 4:25 Rom 4:19 XIII 4:25 Aes 53:4-5 XIV 5:3 Jem 1:2-3; 1Pitə 1:5-7 XV 5:8 Jon 3:16; 1Jon 4:10

⁹ Tol lanəha, Uhgjn təmol itah kotəhruahru e nəhmtin e nira Kristo iətəm təmaiu nian təmimis o tah. Kəni mətəu-inu nati u in nīpəhriənīən, kitah kotəhrun vivi məmə Kristo otosmiəgəh itah e niəməha mine nalpinīən rəha Uhgjn e naunun nian. ^{I10} Nian kəmau-tol tikimir kitah Uhgjn, mətəu in təmol itah kəhuva rəhn-niəli min mətəu-inu Nətjn təmimis. Kəni mətəu-inu təmol itah kəhuva rəhn-niəli min, nati kəti iətəm tapirəkis inu məmə kitah kotəhrun vivi məmə Uhgjn otosmiəgəh itah e nalpinīən mine niəməha rəhan, mətəu-inu Kristo tətəmiəgəh. ¹¹ Kəni nati kəti min, nikitah tagiən məmə kəməhuva kətiəh kitah Uhgjn e Iərməniɡ rəhatah Iesu Kristo, iətəm Uhgjn təmiuvi=pa itah lan kəhuva rəhn-niəli min.

Atəm təmiuvipa nimisiən, kəni Kristo təmos nemiəgəhiən

¹² Aupən agin, suah u Atəm, təmol təfagə tərəh, kəni tol lanəha, iətəmi kətiəh əmə u təmos təfagə tərəh muva e nəhue niftəni. Kəni təfagə tərəh təmələs nimisiən muva ikin. Kəni tol lanəha, nətəmimi rəfin okotəkeikei mohmis mətəu-inu ilah rəfin kautol təfagə tərəh. ^{II13} Nīpəhriənīən, nətəmimi kəmotol təfagə tərəh uərisig Uhgjn təmanəfa Lou. Uhgjn in təməsakil-ien rəhalah nolien məmə tərəh, kəni məsətei rəkis-pəniən məmə rəhalah kəti təfagə, mətəu-inu e nian əha lou tikə əhanəh məmə okotətgəhli. ^{III14} Mətəu nati ərnapin Uhgjn təməsətei rəkisiən təfagə tərəh min rəhalah, nətəmimi nətəm kəutatig e nian rəha Atəm mətəuarus=pa Mosis, ilah rəfin kəmoħmis. Əuəh, nati ərnapin nətəmi min əha kəməsotolien təfagə tərəh təhmen e təfagə tərəh rəha Atəm iətəm təməhti nəghatiən pəhriən rəha Uhgjn, mətəu ilah rəfin kəmoħmis. ^{IV V}

E nolien min nəuvein, Atəm in təhmen e Kristo iətəm təmuərisig lan, mətəu-inu nati nak iətəm Atəm təmol, tatuvən o nətəmimi rəfin, təhmen=pən əmə məmə nati nak Kristo təmol tatuvən o nətəmimi rəfin.

¹⁵ Mətəu nati nak Uhgjn təməfa tol pisin agin e təfagə tərəh rəha Atəm. Təfagə tərəh rəha suah kətiəh əmə u, Atəm, təmiuvi=pa nimisiən o nətəmimi tēpət, kəni inu in nati asoli. Mətəu nati asoli tapirəkis, in nəuviriən asoli rəha Uhgjn iətəm in təmean pik kəm nimənin nətəmimi tēpət lan o nafəliən təfagə tərəh rəhalah, kəni nati əha təmuva e nəuviriən rəha iətəmi kətiəh əmə u, Iesu Kristo.

¹⁶ Iəkəni min məmə, nəuviriən asoli rəha Uhgjn iətəm in təmətuati lan kəm nətəmimi, in tol pisin agin e nəua təfagə tərəh rəha iətəmi kətiəh əmə əha. Suah u təmol təfagə tərəh kətiəh əmə, kəni Uhgjn təmakil muh mələhu nəghatiən lan məmə nətəmimi rəfin otəkeikei motos nalpinīən o rəhalah təfagə tərəh min. Mətəu uərisig, nati ərnapin nətəmimi tēpət kəmautol

I 5:9 Rom 1:18; 2:5; Efəs 2:3-5 II 5:12 Jen 3:6; Rom 6:23 III 5:13 Rom 4:15 IV Təfagə rəha Atəm in nəhtiən nəghatiən əhruahru pəhriən rəha Uhgjn. Uərisig, nətəmimi kautol təfagə tərəh, mətəu Uhgjn təməsəghati əhruahruian kəm lah təhmen e Atəm. V 5:14 Jen 3

təfagə tərəh tēpət, aupən muvən mətəuarus rəueiu, kəni Uhgjn təməfa nati təuvir agin kəm tah, kəni təmol məmə kitah kotəhruahru e nəhmtin, kəni rəhatah nalpinīən tikə. ¹⁷ Nīpəhriənīən məmə təfagə tərəh rəha iətəmi kətiəh əmə, Atəm, təmol nimisiən tətərməniɡ e nətəmimi rəfin, kəni inu nati asoli. Mətəu nati asoli kəti min tapirəkis məmə, nati iətəmi kətiəh əmə təmol, inu Iesu Kristo. Nətəmimi rəfin nətəm kautos nəuviriən rəha Uhgjn iətəm in təmətuati ərnapin əmə lan kəm lah, kəni motəhatətə məmə Uhgjn tatol ilah kəutəhruahru e nəhmtin, ilah okotos nemiəgəhiən itulin. Kəni ilah Kristo, okotərməniɡ e natimnati rəfin.

¹⁸ Əuəh, təfagə tərəh kətiəh əmə rəha Atəm təmol məmə Uhgjn təmakil muh mələhu nəghatiən rəha nətəmimi rəfin məmə okotəkeikei motos nalpinīən. Kəni e nolien əhmen-əhmen əmə, nati əhruahru kətiəh əmə rəha Kristo təmol suar məmə nətəmimi kotəhrun məhuva motəhruahru e nəhmti Uhgjn. Kəni nəhruahruian əha, tatol məmə nətəmimi rəfin kotəhrun nosiən nemiəgəhiən itulin ^{VI}. ¹⁹ Nətəmimi tēpət kəməhuva nol təfagə tərəh min mətəu-inu iətəmi əha Atəm *təməhti* nəuia Uhgjn. Mətəu nətəmimi tēpət okəhuva motəhruahru e nəhmti Uhgjn mətəu-inu iətəmi kəti min, Kristo, *təmol* nəuia Uhgjn. ^{VII}

²⁰ Uhgjn təməfa Lou məmə təfagə tərəh otuva mol iahgin, kəni məmə nətəmimi okotəhrun nolien tərəh min rəhalah. Mətəu nian təfagə tərəh təmuva mol iahgin, nəuviriən iətəm Uhgjn təmətuati ərnapin əmə lan təmuva iahgin təhmin min mapirəkis, ²¹ məmə nəuviriən otəri mapirəkis təfagə tərəh min. Təfagə tərəh təmətərməniɡ e nətəmimi rəfin matiuvi=pa nimisiən e lah. Mətəu rəueiu nəuviriən iətəm Uhgjn təmətuati lan kəm tah otərməniɡ, kəni nəuviriən əha otol məmə nətəmimi okotəhruahru e nəhmti Uhgjn, kəni motos nemiəgəhiən itulin e Iesu Kristo rəhatah Iərməniɡ. ^{VIII}

Nəsanəniən rəha təfagə tərəh ko təsəlis-ərainiən itah

6 ?Kəni tol lanəha o nati əha, kitah okotəhrəni? Nətəmimi nəuvein okotəni məmə, "Təuvir məmə okotəkeikei əmə e nolien təfagə tərəh mətəu-inu Uhgjn otəfa rəhan nəuviriən tēpət min kəm tah lan." ?Mətəu kitah okotəni nəghatiən təhmen e nati u? ^{IX2} !Kəpə, təsəhruahruian! Nian təfagə tərəh tətəlkut məmə otiuvi=pən itah tərəh ikin, kəni nikitah təkəikei məhti məmə, təhmen əmə məmə kəmoħmis rəkis lan e təfagə tərəh, kəni ko kəsotolien nəuiən rəueiu. ³ Nəkotəhrun uə kəpə məmə, kəmol bəptais e tah, kəni bəptais əha tətəgətun məmə kitah kəməhuva kətiəh kitah Kristo. Kəni nian Kristo təmimis, təhmen əmə məmə kitah kəmoħmis kitah min, u nīpətin təni məmə nemiəgəhiən rəhatah e nolien təfagə tərəh, in

VI 5:18 1Kor 15:22 VII 5:19 Aes 53:11 VIII 5:21 Rom 6:23 IX Inu in nati asoli kəti u nətəm Isrel kəsotolkeikeiən e nəghatiən rəha Pol. In tətəni məmə Uhgjn in tatosmiəgəh iətəmimi e nolkeikeiən rəhan, mətəu səniamə e natimnati təuvir min nətəmimi kautol. Ilah kəutəni məmə nəmə tol lanəha, kəni nətəmimi okotol ərnapin əmə təfagə tərəh min! Konu, ilah kəutəni məmə nətəliɡiən rəha Pol təsəhruahruian.

tämimis. ¹⁴ Tol lanəha, nian kəmol bəptais e tah, in təhmen məmə kəmoħmis, kəni kitənim itah kitah Kristo. Kəni Uhgın Tatə təmosmiəgəħ Kristo e nimisiən e nəsanəniən asoli rəhan. Kəni təhmen-əħmen əmə məmə Kristo təmiəgəħ mın, kitah kotəħrun nitəu-pəniən suaru rəha nəmiəgəħiən vi.

⁵ Tol lanəha mətəu-inu, kəməhuva kətiəħ kitah min e nimisiən rəhan, kəni okəhuva mın kətiəħ kitah min e noliən iətəm Uhgın təmosmiəgəħ in lan e nimisiən.

⁶ Kitah kotəħrun məmə nian kəməħti=pən Kristo e nigı kəməluau, kəməħti=pən ilah rəhataħ nəmiəgəħiən rəha noliən əuas mın məmə, otərəkin noliən əuas rəhataħ iətəm tolkeikei pik təfagə tərəh, rəhataħ nəmiəgəħiən rəha noliən əuas əha təmimis. Kəni təmol məmə təfagə tərəh otəsarməniğ minian e tah, ¹⁷ mətəu-inu iətəmi iətəm təmimis, nəsanəniən rəha təfagə tərəh təsarməniğ minian lan.

⁸ Mətəu-inu kəmoħmis kitah Kristo, kəni tol lanəha, kotəhatətə məmə okotəmiəgəħ kitah min rəueiu, mine nian iətəm təpanuva. ⁹ Kotəhatətə lanəha mətəu-inu kotəħrun məmə Uhgın təmosmiəgəħ Kristo e nimisiən, kəni tol lanəha ko təsimis minian. Nimisiən təsarməniğ minian lan. ¹⁰ In təmimis mau kətiəħ əmə, kəni e nimisiən rəhan təmos rəkis nəsanəniən rəfin rəha təfagə tərəh. Mətəu tətəmiəgəħ rəueiu, kəni e nəmiəgəħiən rəhan, in təməmiəgəħ məmə otəfəri nərgi Uhgın.

¹¹ Kəni e noliən əħmen əmə əha, nikitəmah təkeikei məħti itəmah məmə nəmoħmis e təfagə tərəh. Təfagə tərəh, rəhan nəsanəniən tikə o niuvi-pəniən itəmah. Mətəu e nəmiəgəħiən rəhatəmah əha rəueiu, nikitəmah təkeikei məħti itəmah məmə nəutəmiəgəħ e Uhgın mine noliən vi mətəu-inu nəmautol kətiəħ itəmah Kristo Iesu, kəni noliən vi əha otləfəri nərgi Uhgın. ^{III}

¹² Tol lanəha, sotegəħaniən məmə təfagə tərəh tətərməniğ e nipətitəmah u nautos rəueiu iətəm otəpanimis nian kəti. Sotegəħaniən məmə onautol nəuia nətəliğian tərəh rəha nipətitəmah. ^{IV}¹³ Kəni sotegəħan minian e nipətitəmah mın məmə nautol təfagə tərəh lan. Mətəu otegəħan=pən e nəmiəgəħiən rəhatəmah rəfin kəm Uhgın, mətəu-inu itəmah nətəmi iətəm Uhgın təməmkirəkis itəmah e nimisiən məmki=pən itəmah e nəmiəgəħiən. Kəni otegəħan e nipətitəmah mın məmə okotol noliən mın iətəm kotəħruahru e nəħmti Uhgın. ^V¹⁴ Tol lanəha mətəu-inu, təfagə tərəh otəsarməniğian e təmah mətəu-inu, nəsotatiğ aħgəliən Lou iətəm təsasiruiən e təmah məmə nəsotoliən təfagə tərəh. Mətəu nəutatiğ aħgəl nəuviriən iətəm Uhgın tətətuati lan kəm təmah, kəni e nəuviriən əha, in otasiru e təmah məmə nəsotoliən təfagə tərəh. ^{VI}

Iol əħruin mın rəha noliən əħruahru

¹⁵ ?Kəni rəueiu iətəni mın məmə, kitah okotəħrəni? Nəmə iətəmi kəti otəni məmə, pəħ okotol təfagə tərəh

I 6:3 Kəl 3:27 II 6:6 Kəl 5:24 III 6:11 2Kor 5:15; Kəl 2:19 IV 6:12 Jen 4:7 V 6:13 Rom 12:1 VI 6:14 1Jon 3:6

mətəu-inu, Lou təsarməniğian e tah, mətəu nəuviriən əmə rəha Uhgın iətəm tətətuati lan kəm tah tətərməniğ e tah. !Kəpə, təsəħruahruian! ^{VII}¹⁶ Nəkotəħrun uə kəpə məmə, nian nəuteğəħan=pən e təmah kəm iətəmi kəti məmə nautol nəuiən, kəni itəmah rəhan nol əħruin mın, kəni itəmah nol əħruin mın rəha iətəmi u nautol nəuiən. Suaru keiu o nitəu-pəniən. E suaru kəti, nəutəhuva motəħmen e nol əħruin mın rəha təfagə tərəh, kəni suaru u tatuvən o nimisiən. Kəni e suaru kəti mın, nəutəhuva motəħmen e nol əħruin mın rəha noliən nəuia Uhgın, kəni suaru u tatuvən o nəħruahruian e nəħmti Uhgın. ^{VIII}

¹⁷ Kitah kəutəni-vivi Uhgın məmə nati əpnapın əupən nəmautol motəħmen e nol əħruin mın rəha təfagə tərəh, mətəu uərisiğ, nəmotəħlin itəmah məmə onəkotol e nikitəmah rəfin nəğətuən iətəm iəmətəğətuən itəmah lan. ¹⁸ Uhgın təmitis itəmah e təfagə tərəh, kəni təfagə tərəh, rəhan nəsanəniən tikə o narməniğian e təmah. Kəni nəməhuva motəħmen e nol əħruin mın rəha noliən mın iətəm kotəħruahru e nəħmti Uhgın.

¹⁹ İətəğhati e nətəliğian mın iətəm nətəmi iətəm kotəħrun, inu iol əħruin mine iətəmi asoli, mətəu-inu nətəliğian rəhatəmah təsəħmenian o nəħrunian nətimnati rəha Uhgın. Əupən ikin, nəmotegəħan e nipətitəmah məmə ilah iol əħruin rəha noliən mın iətəm tatol naulisiən əmə, mine iol əħruin rəha nərahian iətəm tətəri tepət. Mətəu rəueiu otegəħan=pən e lah məmə ilah iol əħruin rəha noliən iətəm kotəħruahru, kəni nəkəhuva nətəmi iətəm Uhgın təmələhu kalın rəkis məmə rəhan mın.

²⁰ Nian itəmah nəmautol iol əħruin rəha təfagə tərəh, noliən iətəm təħruahru e nəħmti Uhgın təsarməniğian e təmah. ²¹ ?Nəuan nəuviriən nak nəmotos e nəmiəgəħiən rəhatəmah e noliən tərəh mın iətəm nəutaulis ohni əha rəueiu? !Nəuan noliən tərəh mın əha, in nimisiən əmə! ²² Mətəu rəueiu, Uhgın təmitis itəmah e təfagə tərəh, kəni nəməhuva iol əħruin mın rəhan, kəni nəuan nəuviriən iətəm nəutəħli, tatit itəmah məmə nəkəhuva nətəmi iətəm Uhgın e nikitəmah rəfin. Kəni uərisiğ lan, onautos nəmiəgəħiən itulin. ²³ Tol lanəha, mətəu-inu nətəouian rəha təfagə tərəh in nimisiən, mətəu neanian rəha Uhgın in nəmiəgəħiən itulin e Kristo Iesu rəhataħ İərməniğ, kəni Uhgın tətean ərəfin nəmiəgəħiən itulin u e nikiñ agian. ^{IX}

Lou təsarməniğian e tah

⁷ Piak mın mine nəuviniñ mın. İtəmah nəkotəħrun noliən rəha lou. Lou mın kəutərməniğ e nətəmi iətəm nian ilah kəutəmiəgəħ əmə. ² Təhmen e nati u. Nəmə pətan kəti iətəm təmol marit, lou tətəni məmə in rəhan əmə əha iərman nian in tətəmiəgəħ. Mətəu nəmə iərman əha timis, kəni lou rəha marit təsaskəlim minian pətan əha, kəni in təħrun nitəu=pən minian iərman piñ kəti. ³ Mətəu nəmə in tatitəu=pən iərman

VII Afin-to e futnot e Rom 6:1. VIII 6:16 Jon 8:34; 2Pitə 2:19 IX 6:23 Rom 5:12,15

pisin kəti nian rəhan iərman tətəmiəgəh əhanəh, kətəni məmə in tətərəkīn rəhan iərman. Mətəu nəmə rəhan iərman təmimis, lou əha rəha marit təsaskəlīm minian pətan əha, kəni nati əpnəpīn tatitəu=pən iərman pisin, in təsərəkīnīan rəhan iərman aupən.

⁴ Piak mīn mīne nəuvinik mīn. E noliən əhmen-əhmen əmə, mətəu-inu ninotol kətīəh itəmah Kristo, təhmen əmə məmə itəmah nəmohmis itəmah mīn e nigī kəməluau. Kəni mətəu-inu nəmohmis, Lou rəha Mosis təsaskəlīm minian itəmah əha rəueiu. Uhgīn təmitis itəmah o nitəu-pəniən əhruahru natimnati rəfin agīn e Lou məmə Uhgīn otosmiəgəh itəmah. Kəni itəmah nəkotəhmen=pən əmə e pətan kəti iətəm rəhan iərman in təmimis, kəni rəueiu in təsoliən marit, kəni in təhrun nitəu-pəniən iərman pisin. Rəhatəmah iərman aupən, in Lou. Mətəu rəueiu, itəmah nəutohtəu=pən iətəmi pisin u Kristo, iətəm Uhgīn təmosmiəgəh e nimisiən. Kəni nəutohtəu=pən in məmə nəkotəuə nəuan təuvir, iətəm in noliən təuvir mīn iətəm kəutisīai Uhgīn. ^I

⁵ Nian nətəligiən tərəh rəha iətəmi ^{II} tətərməniğ e tah, nətəligiən tərəh mīn rəhatah kəutiuvī=pən itah məmə okotol noliən tərəh mīn e nīpətītah. Kəni nian Lou tətəni məmə okəsotoliən noliən tərəh mīn əha, tol məmə nīkitah tətəhti pik noliən tərəh mīn, kəni kəutolkeiki mautol təhmīn noliən tərəh mīn. Tol lanəha, kəmotol təfagə tərəh tēpət. Kəni nəua təfagə tərəh mīn əha, in nimisiən əmə. ⁶ Mətəu rəueiu, kitah kəsotohtəu=pən minian Lou rəha Mosis məmə okotos nəmiəgəhiən itulīn, mətəu-inu təhmen əmə məmə kitah kəmohmis e Lou əha. Kəni tol lanəha, Lou təsərməniğiən e tah u rəueiu. Kəni rəueiu, kitah iol əhrūin mīn rəha Uhgīn, mətəu kəsotohtəu-pəniən suaru əuas o nitəu-pəniən Lou iətəm in nati kəti əmə iətəm kəmətēi rəkis, mətəu kəutohtəu=pən suaru vi rəha Narmin Rəha Uhgīn. ^{III}

Lou tatol məmə nətəmiimi kəutol təfagə tərəh

⁷ ?Kəni ko, kitah okotəhrəni? ?Lou in nati tərəh mətəu-inu tatol məmə kitah kəutol təfagə tərəh? !Kəpə, təsəhrūhriən! Mətəu pəhriən, iəu iəkəhrun əmə məmə təfagə tərəh təhro lanu mətəu-inu Lou tətəgətun iəu lan. Nəmə Lou in təməsəniən məmə iəsoliən noliən rəha nolkeikeiən nati kəti rəha iətəmi pisin, kəni ko iəsəhrūniən noliən əha məmə təhro lanu. ^{IV} ^{V8} Mətəu təfagə tərəh təmaskəlīm nəghatiən rəha Lou, mol rəhan lan ioluək, kəni təmol məmə noliən rəha nolkeikeiən nati kəti rəha iətəmi pisin təmuva tēpət e nīkik. Mətəu nəmə Lou təmiəkə, kəni təfagə tərəh rəhan nəsanəniən təmiəkə lanəha, təhmen məmə təmimis.

^I 7:4 Rom 6:2,11 ^{II} Nətəmiimi rəfin kəutol təfagə tərəh mətəu-inu nətəligiən tərəh rəha iətəmi tətətiğ e tah rəfin. Nətəligiən tərəh əha tatiuvi=pən itah məmə kəutol təfagə tərəh. Rəhatah nəsanəniən tikə məmə okəsotoliən təfagə tərəh motol noliən təuvir. Uhgīn əmə təhrun nəfaiən nətəligiən vi kəm tah. ^{III} 7:6 Rom 8:2; 6:4 ^{IV} E nəghatiən mīn rəha fes 7:7-25, nian Pol tətəni "iəu," mətəu nīpətī nəghatiən u məmə in tətəghati e nətəmiimi rəfin. V 7:7 Eks 20:17; Dut 5:21; Jen 3

⁹ Aupən ikin, nian iətətməturu əhanəh Lou, nīkik təsəhtīən təfagə tərəh rəhak, iətətatīğ vivi əmə. Mətəu nian iətətməturu məmə Lou əha ikin, kəni nəsanəniən rəha təfagə tərəh təmuva məmīəgəh məskasik, kəni inəhrun məmə inimis rəkis, inəha iəu isəu o Uhgīn. ¹⁰ Kəni iətətməturu məmə Lou əha iətəm təmuva məmə otol iətəmiimi təmiəgəh, ^{VI} mətəu nīpəhriənīən təmiuvi=pa əmə nimisiən. ¹¹ Tol lanəha mətəu-inu, təfagə tərəh təmaskəlīm nəghatiən rəha Lou, mol rəhan lan ioluək, kəni təmeiua lak. Nīkik tətəhti məmə nəmə iətətkut o nitəu-pəniən Lou rəha Mosis, kəni iəkəkos nəmiəgəhiən itulīn. Mətəu inəhrun noliən, kəni e nəghatiən rəha Lou, iəkəkeiki mīmīs o təfagə tərəh mīn rəhak. ^{VIII} ¹² Tol lanko, iətəgətun məmə Lou tasim təmsipən e Uhgīn, kəni nəghatiən mīn rəha Lou kəmotəmsipən e Uhgīn motəsim, motəhrūhru, motəuvir motəsiru e nətəmiimi. ^{VIII}

¹³ Kəni nəmə təhro iətəmi kəti otəni məmə, "Təhro lanu məmə Lou in nati təuvir kəti, mətəu təmol məmə iətəmiimi, inəha iəu isəu o Uhgīn?" !Mətəu kəpə, təsəhrūhriən! Nian iətətməturu nəghatiən rəha Lou iətəm in təuvir, nīkik təmuven o noliən təfagə tərəh, kəni iəu iətətməturu təfagə tərəh iətəm nəuan in nimisiən. Tol lanəha, təfagə tərəh təmol məmə iəkimis. Kəni rəueiu iəkəhrun məmə noliən tərəh mīn rəhak, ilah təfagə tərəh pəhriən. Kəni nian iətətməturu nəghatiən rəha Lou, inəhrun məmə təfagə tərəh in nati tərəh agīn.

¹⁴ Kitah kəotəhrun məmə Lou təmsipən e Uhgīn. Mətəu iəu, iəu iətəmiimi əmə. Kəni kətuati lak məmə iəu iol əhrūin kəti, kəni təfagə tərəh in rəhak iətəmi asoli. ¹⁵ Nian mīn nəuvein, iəsəhrūniən natimnati iətəm iatol, mətəu-inu nati təuvir mīn iətəm iəkəkeiki məmə iəkəkol, iəsoliən, mətəu iatol əmə nati iətəm iəsətkəkeiən. ^{IX} ¹⁶ Iəkəhrun vivi məmə təfagə tərəh iətəm iatol in nati tərəh, kəni iəsətkəkeiən məmə iəkəkol. Kəni nian iətətəu tərəh e nīkik o təfagə tərəh u, in nəmtətiən kəti məmə Lou tatol rəhan uək, kəni Lou in nati təuvir kəti. ¹⁷ Tol lanəha, sənīəmə iəu iətəm iatol təfagə tərəh mīn, mətəu noliən rəha təfagə tərəh iətəm tətətiğ e rəhak nətəligiən nian rəfin, tatol məmə iəkəkol noliən tərəh mīn. ¹⁸ Iəkəhrun məmə nətəligiən tərəh rəhak otəsəgəhaniən məmə iəkəkol nati təuvir kəti. Iəkəhrun in nīpəhriənīən mətəu-inu iəkəkeiki məmə iəkəkol nati iətəm təuvir, mətəu ko iəsoliən. ¹⁹ Nati nak iatol sənīəmə in nati təuvir iətəm iəkəkeiki məmə iəkəkol, mətəu iatol əmə təfagə tərəh iətəm iəsətkəkeiən məmə iəkəkol. ²⁰ Kəni nəmə iəkəkol nati nak iətəm iəsətkəkeiən məmə iəkəkol, sənīəmə iəu pəhriən u iatol, mətəu təfagə tərəh iətəm tətətiğ lak tatol.

²¹ Tol lanəha, iətətməturu məmə noliən kəti tatol uək e nəmiəgəhiən rəhak nian rəfin. Noliən əha tol lanəha məmə, nian iəkəkeiki məmə iəkəkol nati təuvir, mətəu təfagə tərəh uəha iuəkīr ohniəu tatiuvi=pən iəu e təfagə tərəh. ²² E nīkik rəfin, iəkəkeiki Lou rəha

^{VI} 7:10 Luk 10:28; Lev 18:5; Sam 19:7-10; Esik 20:11; Rom 10:5
^{VII} 7:11 Jen 3:13 ^{VIII} 7:12 1Tim 1:8 ^{IX} 7:15 Kəl 5:17

Uhgín, ²³ mätəu iateruh min lou kəti min iətəm tatol uək e nəmiəgəhiən rəhak iətəm tətəluagin ilau rəhak nəhrunian, məlis iəu, matol məmə iəu iol əhrui rəha təfagə tərəh iətəm tatol uək e rəhak nəmiəgəhiən. ¹²⁴ !Kəsi, iətətəu tərəh pik agin! Nipətik tolkeikei məmə iəkol təfagə tərəh. !Əui! ?Kəmə pəh otitis iəu e nolkeikeiən tərəh min əha iətəm tatit iəu e nimisiən mol iəu iətəti isəu o Uhgín? ²⁵ !Pəh kotəni-vivi Uhgín. Iesu Kristo rəhatah Iərməniġ in otol!

Kəni tol lanəha, nəmiəgəhiən rəhak tol min lanu məmə, iəu iol əhrui rəha Lou rəha Uhgín e rəhak nətəliġiən vi, mätəu e nətəliġiən tərəh rəhak, iəu iol əhrui rəha lou rəha təfagə tərəh. ^{II}

Noliən rəha nitəu-pəniən Narmin Rəha Uhgín

8 Kəni nəua nəghatiən rəfin min əha tol min lanu lan, məmə Uhgín tətəni məmə kitah kotəhruahru e nəhmtin mätəu-inu kəutəhatətə e nati iətəm Kristo təmol o tah. Kəni tol lanəha, Uhgín ko təsuhien, kəni məsələhuian nəghatiən məsoliən nalpinian kəti rəha nətəmi min u kəməhuva kətiəh ilah Kristo Iesu, ² mätəu-inu nəsanəniən rəha Narmin, iətəm tətəfa nəmiəgəhiən vi kəm tah e Kristo Iesu, in təmitis itah e nəsanəniən rəha təfagə tərəh mine nimisiən. ³ Lou təruru nitisiən lanəha itah, mol itah kotəhruahru e nəhmti Uhgín mätəu-inu, kitah nətəmi əmə, kəni rəhatah nəsanəniən tikə o noliən nati iətəm Lou tətəni. !Mätəu nati iətəm Lou təruru noliən, Uhgín təmol! Inu, təmahli=pa Nətin əhruahru kəni təmuva iətəmi məhmen e tah. ^{III}

Kəni Uhgín təkəkil muh mələhu nəghatiən mol nalpinian o təfagə tərəh iətəm kitah nətəmi rəfin kautol. In təmol lanəha nian təmol Nətin təmuva sakrifais o təfagə tərəh min rəfin rəhatah. ^{IV4} Uhgín təmol lanəha məmə, nəghatiən əhruahru min rəha Lou okəhuva motol nipəhriənian e nəmiəgəhiən rəhatah iətəm kəsotohtəu-pəniən suaru rəha nətəliġiən tərəh rəha iətəmi, mätəu kəutohtəu=pən suaru iətəm Narmin Rəha Uhgín tətəgətun itah lan. ^V

⁵ Nətəmi nətəm kəutohtəu=pən nətəliġiən tərəh rəha iətəmi, nətəliġiən rəhalah tatuvən əmə o nati iətəm nətəliġiən tərəh rəhalah tolkeikei nian rəfin. Mätəu nətəmi nətəm kəutohtəu=pən noliən iətəm Narmin Rəha Uhgín tolkeikei, nətəliġiən rəhalah tatuvən əmə o nati iətəm Narmin Rəha Uhgín tolkeikei. ⁶ Nəmə nətəliġiən tərəh rəha iətəmi in tətərməniġ lan, kəni iətəmi əha tatitəu=pən əmə suaru rəha nimisiən. Mätəu nəmə Narmin Rəha Uhgín tətərməniġ e rəhan nətəliġiən, kəni iətəmi əha tatitəu=pən suaru rəha nəmiəgəhiən mine nəməlinuiən. ⁷ Tol lanəha mätəu-inu, nətəliġiən tərəh rəha iətəmi, tatol tikimir ilau Uhgín, mätəu-inu təsitəu-pəniən lou min rəha Uhgín, kəni in təruru agin nitəu-pəniən. ⁸ Nətəmi nətəm kəutohtəu=pən nətəliġiən tərəh rəha iətəmi, ko kəsotoliən niki Uhgín tagiən.

I 7:23 Kəl 5:17; 1Pitə 2:11 II 7:25 1Kor 15:57 III 8:3 Hip 4:15 IV 8:3 Uək 13:37-39; Hip 2:14; 7:18; 10:1-2; Fil 2:7 V 8:4 Kəl 5:16,25

⁹ Mätəu itəmah nəsotohtəu-pəniən nətəliġiən tərəh rəha iətəmi. Nipəhriənian məmə Narmin Rəha Uhgín tətəti e təmah, kəni nəutohtəu=pən noliən iətəm Narmin Rəha Uhgín tolkeikei. Iətəmi iətəm Narmin Rəha Kristo təsatiġiən lan, in səniəmə iətəmi rəha Kristo. ^{VI10} Mätəu Kristo tətəti e təmah. Kəni nati ənpəni nipətəmə otəkeikei mimis o təfagə tərəh, mätəu narmitəmah tətəmiəgəh mätəu-inu itəmah nəkotəhruahru e nəhmti Uhgín. ^{VII11} Narmin Rəha Uhgín tətəti e təmah, inu Narmin Rəha Uhgín u iətəm təmol Kristo Iesu təmiəgəh min e nimisiən. Nipəhriənian, nipətəmə otimis nian kəti. Mätəu e Narmin Rəhan, Uhgín otəfinə min nəmiəgəhiən e nipətəmə.

¹² Piak min mine nəuvinik min. Mätəu e natimnati min əha, kitah kotəkeikei motətiġiən motohtəu=pən nati iətəm Uhgín tolkeikei, mätəu kəsotatiġiən motohtəu=pən nati iətəm nətəliġiən tərəh rəha iətəmi tolkeikei məmə otol, ¹³ mätəu-inu nəmə nəkotatiġiən motohtəu=pən nati iətəm nətəliġiən tərəh rəha iətəmi tolkeikei, nəkotəkeikei mohmis. Mätəu nəmə e Narmin Rəha Uhgín nəkotəhamu noliən rəha iətəmi, kəni onəkotəmiəgəh, ^{VIII14} mätəu-inu nətəmi rəfin nətəm Narmin Rəha Uhgín tatit ilah, ilah nenəti Uhgín min.

¹⁵ Itəmah nəkotəhrun məmə inu in nipəhriənian mätəu-inu Uhgín təməfinə Narmin Rəhan kəm təmah, kəni Narmin təsoliən itəmah nəkotəgin min e Uhgín, təhmen e iol əhrui nati kəti tətəgin e rəhan iətəmi asoli. Kəpə, mätəu Narmin rəhan təmol məmə Uhgín təməhli itəmah. Kəni Narmin tatol məmə kitah kotəhrun nənian kəm Uhgín məmə, "Ik rəhatimah tətə!" ^{IX16} Kəni Narmin aru Rəha Uhgín tətəni kəm narmitəmah məmə kitah nenəti Uhgín min. ^{X17} Kəni mätəu-inu kitah nenətin min, kitah okotos natimnati təuvir min iətəm Uhgín təmələhu kalin məmə rəhatah. Kəni kitah Kristo okotos natimnati min əha. Kitah kotəhrun məmə inu nipəhriənian mätəu-inu kitah kəutətəu nahməiən kitah min, kəni ko kotəhrun məmə Uhgín otəfa nisaiən kəm tah təhmen e iətəm otol e Kristo. ^{XI}

Nepətiən əhagəhag rəha Uhgín iətəm tətəu

¹⁸ Iəkəhrun məmə nahməiən iətəm kəutətiġiən lan u rəueiu, okoteruh məmə ilah nati ənpəni əmə nian Uhgín otol əpu nepətiən əhagəhag rəhan kəm tah.

¹⁹ Nipəhriənian, natimnati rəfin iətəm Uhgín təmol, inu niftəni mine natimnati iətəm kəuteviə lan, mine neai, mine nati miəgəh min, ilah kəutəhtənnin motolkeikei pik məmə okoteruh nian iətəm Uhgín otol pətiġəm məmə nenətin min u nipəh min.

²⁰ Kəutəsəl=pən lanəha mätəu-inu Uhgín təmol məmə natimnati rəfin iətəm in təmol, ilah kəutətiġiən e nəhmi nərahian, motəruru noliən uək təuvir min

VI 8:9 1Kor 3:16; 12:3 VII 8:10 Kəl 2:20 VIII 8:13 Kəl 6:8; Kol 3:5 IX 8:15 Mak 14:36; 2Tim 1:7 X 8:16 2Kor 1:22 XI 8:17 Kəl 4:5-7; Nəh 21:7

iätəm rəhalah aupən ikin. ^I Ilah kəsotolkeikeiən lanəha, mətəu in Uhgīn iätəm təmōl lanəha e lah. Kəni in təmōlkeikei məmā ilah okotələhu=pən rəhalah nuhuiniən lan, ²¹ məmā in otītīs ilah e nəm̄nəm̄itiən mīne nimisiən iätəm ilah kəutatig pəhriən lan. Kəni in otītīs ilah lanəha məmā in təhrun nəfəniən nepətiən əhagəhag kətiəh əmə kəm lah iätəm otəfən kəm nenətīn min.

²² Kitah kotəhrun məmā aupən agin mətəuarus=pa əha rəueiu, natimnati rəfin iätəm Uhgīn təmōl, kəu-tasək təhmen e pətan kəti iätəm tətətəu nahməiən məmā otələs nətin. ²³ Kəni səniamə natimnati min əmə iätəm Uhgīn təmōl, ilah kəutasək lanəha. Mətəu kitah min kəutasək lanəha, nati əpnapin məmā Uhgīn təməfa rəkis nati təuvir kəm tah, u Narmin Rəhan. Kəni Narmin in nəuветin rəha natimnati təuvir agin min iätəm Uhgīn otəpanəfa nian kəti. Kəni rəueiu kəutəhtahnin e nian əhruahru məmā Uhgīn otegəhan=pa ərəfin kəm tah natimnati iätəm təməhli itah ohni. Kəni in otītīs nīpətītah əuas min, məfa in vi min. ^{II}²⁴ Təmətuəuin e nian Uhgīn təmosmiəgəh itah, kitah kəutələhu=pən əskasik rəhatah nuhuiniən e natimnati min əha. Pəhriən, kitah kəsotos əhanəhiən natimnati min u. Nəmā kinotos rəkis, kəni kəsotuhuiniən ohni. ²⁵ Mətəu kəutələhu=pən rəhalah nuhuiniən e nati kəti iätəm kəsotos əhanəhiən, kəni motol rəhalah nətəligiən təfəməh məutəhtahnin mautəhtul əskasik.

²⁶ Kəni təhmen məmā nolien rəha nuhuiniən əha tətasiru e tah, Narmin Rəha Uhgīn tətasiru e tah e rəhatah nəpəouiən, təhmen lanu məmā, kitah kotəru-ru məmā nati nak kotəkeikei motəfaki ohni, mətəu Narmin Rəha Uhgīn tətəni rəhatah lan nian kitah kəutehkimis e nolien kəti iätəm nəghatiən tikə lan.

²⁷ Kəni Uhgīn iätəm in təhrun niki nətəmimi, in təhrun nati Narmin Rəhan tətəni, mətəu-inu Narmin Rəhan tətəfaki e nəfaki min tatitəu=pən nətəligiən rəha Uhgīn. ^{III}

Nətəligiən rəha Uhgīn

²⁸ Kitah kotəhrun məmā, Uhgīn tatol məmā natimnati rəfin iätəm kəutəhuva, inko nati təuvir min mīne natimnati tərəh min, ilah rəfin kəutəhuva o nasiruiən e tah nətəm kotolkeikei Uhgīn, inu kitah nətəmimi nətəm in təmauin e tah e nətəligiən rəhan. ^{IV}²⁹ Tol lanəha mətəu-inu, aupən aupən agin, Uhgīn tinitəpin rəkis itah, kəni e nian əha, in təməni məmā nolien rəhatah otuva məhmen e Nətin məmā nətəmimi tēpət okəhuva pian min mīne nəuvinin min, kəni in ilis e tah rəfin. ^V³⁰ Kəni kitah u in təmaupən məni məmā okəhuva rəhan, in təmauin e tah. Kəni kitah u nətəm təmauin e tah, in təmōl itah kotəhruahru e nəhmtin. Kəni kitah u nətəm təmōl itah kotəhruahru, in otəfəri mətəfən nisaiən mīne nepətiən əhagəhag rəhan kəm tah.

I 8:20 Jen 3:17-19 II 8:23 2Kor 5:2-4 III 8:27 Sam 139:1 IV 8:28 Efəs 1:11 V 8:29 Kol 1:18; Hip 1:6

Nolkeikeiən asoli rəha Uhgīn

³¹ Natimnati min rəfin əha kəutəgətun itah məmā, Uhgīn in tətəhtul=pa e tah, matol natimnati rəfin məmā ilah natimnati təuvir min e nəmiəgəhiən rəhatah, kəni nati əpnapin əmə nəmā pəh tatol tikimir kəm tah. ^{VI}³² In təməsəginien o Nətin əhruahru məmā otimis o tah rəfin, mətəu in təmegəhan əmə lan. Kəni nəmā in təməfa Nətin kəm tah, kəni nati əkəku əmə məmā in otean itah e natimnati min rəfin. ³³ ?Pəh təhrun nətu=pa min nəghatiən kəti məmā kitah kəmotol tərəh? Iətəmi kəti tikə, mətəu-inu, in Uhgīn iätəm təmōl itah kotəhruahru, kitah nətəm in təmitəpin. ^{VII}³⁴ ?Kəni pəh təhrun nələhuiən nəghatiən məmā kitah kotəkeikei motos nalpinien? Iətəmi kəti tikə, mətəu-inu Kristo Iesu təmimis o tah, kəni nati kəti min, Uhgīn təmosmiəgəh in e nimisiən. Kəni rəueiu, in tətəharəg e nikali Uhgīn maru, ikin ima nisaiən mīne nəsanəniən, mətəfaki kəm Uhgīn o tah.

³⁵ ?Nak təhrun nələs rəkisiən itah e nolkeikeiən rəha Kristo o tah? ?Nərahien, uə nian iəkis min, uə nərahien iätəm nətəmimi kautol kəm tah, uə nəumis, uə rəhatah nautə tikə, uə ikin tasilə ikin, uə nətəmimi nətəm kəutərəkin motohamu kitah? Kəpə. !Nati kəti tikə! ³⁶ Nəmiəgəhiən rəhatah təhmen e nati Nauəuə Rəha Uhgīn tətəni məmā, "Uhgīn. Nian rəfin, nətəmimi kautolkeikei məmā okotohamu itimah o nərgəm.

Itimah iəkotəhmen e sipsip min iätəm okohamu ilah." ^{VIII}

³⁷ Nipəhrieniən, e natimnati min ərəfin əha, Kristo iätəm tolkeikei itah, tatol məmā kitah kotəpīrəkis agin.

³⁸ Kəni iəkəhrun vivi agin məmā nati kəti tikə agin təhrun nos rəkisiən itah e nolkeikeiən rəha Uhgīn, inu nimisiən, uə nəmiəgəhiən, uə nagelo min, uə iərmis min, uə natimnati iätəm tətəuva əha rəueiu, uə natimnati iätəm otəpanuva, uə nəsanəniən min rəfin, ³⁹ uə natimnati əpəha ilis, uə natimnati ipai agin, uə nati kəti e natimnati rəfin agin iätəm kotatig, ko ilah rəfin kəsotəhruniən nos rəkisiən itah e nolkeikeiən rəha Uhgīn iätəm kautos e Iərmənig rəhatah Kristo Iesu.

Pol təmōlkeikei pik məmā nətəm Isrel okotəhatətə e Kristo

⁹ Kəni rəueiu iəkolkeikei məmā iəkəghati e rəhak min nətəmimi u nətəm Isrel, məmā ilah tēpət kəmotəpəh Kristo.

Iətəni pəhriən mətəu-inu itimlau Kristo kətiəh əmə, iəseiuiən. Rəhak nətəligiən tətəni məmā nati u iətəni in nipəhrieniən, kəni Narmin Rəha Uhgīn tətəgəhan lan. ² Nikik təmitəgit kəni mətəhmə pik o lah nian rəfin. ³ Nəmā iəu iəkəhrun nosiən nalpinien mīne niəməha rəha Uhgīn, kəni inu otasiru e nətəmimak min məmā okotəhatətə e Kristo, kəni nikik tagiən əmə. Nipəhrieniən, nikik tagiən nəmā Uhgīn otos rəkis iəu e Kristo iätəm iəkolkeikei pik, nəmā in otasiru e nətəmi-

VI 8:31 Sam 118:6 VII 8:33 Aes 50:8-9 VIII 8:36 Sam 44:22

mak min mämə okotəhatətə lan. İəkəni nəghatiən u, “nətənimak min,” mətəu-inu e nīpətīn, ilah nətəm Isrel təhmen lak. ¹⁴ İlah nətəm Isrel, kəni natimnati təuvir min u rəhalah: Uhgīn tāməhli ilah mämə nenətīn min, kəni təmol əpu rəhan nepətīən əhagəhag kəm lah, ^{II} kəni mäfən min nənīəskasikīən min rəha nasiruiən, ^{III} kəni mäfən min Lou kəm lah, mine nəfakīən əpəha e Nīmə Rəha Uhgīn, mine nənīəskasikīən min. ⁵ Kəni tīpilah min, ilah nətəmi asoli min rəha Uhgīn aupən, kəni e nīpətīn ikīn, Kristo təmsipən e lah, kəni in Uhgīn iətəm in ilis e natimnati rəfin, iətəm okotəni-vivi əmə kətan naunun tikə. Əuəh. ^{IV}

Suaru iətəm Uhgīn təmitəpīn nətəmimi lan

⁶ Nətəm Isrel kəməsotəhatətəiən e Kristo, mətəu nolīən əha təməsolīən mämə nəghatiən rəha Uhgīn təmei. ^V Nətəmimi rəfin nətəm kəutəni mämə Jekəp in kəha tərāh rəhalah, ilah kəutəni mämə ilah nətəm Isrel ^{VI}. Mətəu sənīəmə ilah rəfin u iətəm Uhgīn tətəni mämə ilah nenətīn min, nətəmimi pəhriən rəha Isrel. ⁷ Kəni e nolīən əha inəha, ilah nətəm kəmotəpən e Epraham, ilah sənīəmə nətəmi pəhriən rəha Epraham. Mətəu Uhgīn təməni kəm Epraham mämə, “Namipīm əhruahru otsipən e nīra Aisək.” ^{VIII} Nīpətī nati u mämə, ilah u kəmotəpən e Epraham sənīəmə ilah rəfin nenətī Uhgīn min. Mətəu nenətī Uhgīn pəhriən, ilah nətəmimi nətəm kəmotair e nənīəskasikīən rəha Uhgīn. Kəni ilah u namipī Epraham pəhriən. ^{VIII} ⁹ Tol lanəha mətəu-inu Uhgīn təməni əskasik kəm Epraham lanu, “E nian əhruahru lanu e nu iətəm tətəuva, oīkətīlīg=pa, kəni Serə tīnələs rəkis nətīn kəti iərman.” ^{IX}

¹⁰ Mətəu nəghatiən təsoliən naunun u ikīnu. Nəti Serə u Aisək təmit Rəpekə, kəni in təmələs mil-mil keiu. Rəhalau tatə u Aisək, kəha tərāh rəha nətəm Isrel. ¹¹ Mətəu nian mil-mil mil u kəməsuair əhanəhiən, kəni məsuol əhanəhiən nati kəti iətəm təuvir uə tərāh, Uhgīn təməni=pən nəghatiən kəti kəm Rəpekə. Kəni nəghatiən u tətəgətun vivi mämə Uhgīn tətītəpīn nətəmimi tatītəu=pən əmə rəhan nətəlīgīən, ¹² mətəu sənīəmə kitah kəmotol nati təuvir kəti uə nati tərāh kəti. Uhgīn təməni kəm Rəpekə mämə, “Nətīm iətəmi asoli, otol əhruiən kəm nətīm in əkəku lan.” ^{XI} ¹³ Kəni inu tatītəu=pən əmə nəghatiən e Nauəuə Rəha Uhgīn iətəm tətəni mämə, “İəmitəpīn Jekəp, mətəu iəmərəpəh Iso.” ^{XI} ^{XII}

I 9:3 Eks 32:32 II 9:4 Eks 16:10; 24:15-18; 33:12-23; 40:34-38 III Nənīəskasikīən rəha nasiruiən nəuvein tol lanu lan: (Noa) Jen 9:8-17; (Epraham) Jen 12:2-4; 15:9-21; 17:1-27; (Isrel) Eks 19-24; (Fīnəhas) Nam 25:10-13; (Təfit) 2Saml 7:5-16; (Isrel — in vi) Jer 31:31-34. IV İkin min tēpət e Nīutestīmīn, Pol tətəni-vivi Uhgīn nian təni mämə tətəuvin min nīkin tətəhti in, təhmen e Rom 7:25; 8:31-39; 11:33-36. V Uhgīn təmənīəskasik kəm Epraham, Aisək, mine Jekəp mämə namipīn tərāh min rəhalahal okotos nəuvirīən min rəha Uhgīn. Nəuvirīən min əha kəməhuva pəhriən e İesu Kristo nian nətəmimi kəutəhatətə lan. VI Isrel in nərgīn kəti min rəha Jekəp. VII 9:7 Jen 21:12 VIII 9:8 Kəl 4:23 IX 9:9 Jen 18:14 X 9:12 Jen 25:23 XI Nəghatiən əhruahru rəha Kris tətəni mämə, “İmolkeikei Jekəp, mətəu iəməməki e Iso.” Mətəu nīpətīn mämə

¹⁴ ?Okotəhrəni əha rəueiu? ?Okotəni mämə nolīən rəha Uhgīn təsəhruahruīən? !Kəpə! Kotəhrun mämə in tatol təhruahru. ¹⁵ Uhgīn təməni kəm Mosis mämə, “İəu pisin əmə iəkītəpīn nətəmimi nətəm oīəkəsək əhruiən ilah,

kəni iəu pisin əmə iəkītəpīn nətəmimi nətəm oīəkol nəuvirīən kəm lah.” ^{XIII}

¹⁶ Kəni tol lanəha, kitah kəsotosiən nənīəskasikīən rəha Uhgīn o nati kəti iətəm kəutol, təhmen mämə kəutolkeikei pik in, uə təhmen mämə kitah kəutol uək ohni, kəpə. Kautos əmə e nasəkəhruiən rəha Uhgīn. ^{XIV} ¹⁷ E Nauəuə Rəha Uhgīn, in tətəni kəm Fero, kig rəha İjip mämə, “İəmləfəri ik o nati kətīəh əmə mämə nətəmimi okotafu rəhak nəsanəniən e nəmiəgəhiən rəham, mämə nətəmimi okotəni pətīgəm nərgək e nītənimtəni min rəfin.” ^{XV} ¹⁸ Kəni nīpətī nati u mämə, Uhgīn rəhan nasəkīən tēpət o nətəmimi nəuvein mətəu-inu in aru tolkeikei mämə otol lanəha. Kəni in tatol nətəmimi nəuvein mämə ilah kotəpəh nətəuiən rəhan nəghatiən mətəu-inu in aru tolkeikei mämə otol lanəha.

¹⁹ Məta nəmə itəmah kəti otətapuəh ohniəu mämə, “Nəmə Uhgīn tatol nətəmimi nəuvein mämə ilah kotəpəh nətəuiən rəhan nəghatiən, kəni ilah okotəkeikei motol lanəha. ?Kəni təhro Uhgīn tətəni mämə ilah kəmotol təfagə tərāh?” ²⁰ Mətəu pəh iəkəni kəm ik mämə, ik iətəmimi əmə. Təhro nətəgət rəkis əsanən e nəghatiən rəha Uhgīn. Nīkītəmah təhti-to. Nīlosi nati kəmol e nəuanəriəpīg ^{XVI}, ko təsəniən kəm iətəmi təmol mämə, “Nəməhro mol iəu mämə iəkol lanu lan?” ^{XVII} ²¹ İətəmimi iətəm təmol natimnati e nəuanəriəpīg, in təhrun nosiən nəuanəriəpīg kəti mol nosinati lan keiu, kəti iətəm təuvir rəha nolīən lafet, kəni kəti min rəha uək əpnapīn əmə. ^{XVIII}

²² Kəni Uhgīn təhrun nītəu-pənīən nolīən əha e nətəmimi. Nəmə in tolkeikei, in təhrun nolīən ilah mämə otərəkin ilah. In tolkeikei mämə otol pətīgəm mämə niəməha tatol o təfagə tərāh, kəni in otol nalpinīən asoli kəm nətəmimi nətəm kəutol təfagə tərāh. Mətəu nati əpnapīn in tatol lanəha, rəhan nətəlīgīən təfəməh məsol uəhaiən nalpinīən kəm lah nətəm kəutol mämə nīkin otəhmə. ²³ Rəhan nətəlīgīən təfəməh lanəha mämə in otol pətīgəm nəuvirīən asoli rəhan kəm nətəmi min u nətəm in tolkeikei mämə rəhan nasəkīən otepət o lah. In təmol əpenə-penə ilah aupən aupən aɡīn mämə ilah okotatīg e nəuvirīən rəha Uhgīn əpəha e nēgəu e neai. ²⁴ İnu kitah rəfin nətəm in təmitəpīn, kəni sənīəmə nətəm Isrel əmə, mətəu Nanihlə min. ²⁵ Təhmen əmə e nati nak Uhgīn təməni e Nauəuə u rəha Hoseə mämə, “Nətəmi min əha u sənīəmə rəhak min nətəmimi, iəkəuīn e lah mämə, ‘rəhak min nətəmimi.’ Kəni nətəmimi nətəm iəməsolkeikeiən ilah aupən,

Uhgīn təmitəpīn Jekəp mämə in otol rəha nənīəskasikīən lan. XII 9:13 Mal 1:2-3 XIII 9:15 Eks 33:19 XIV 9:16 Efəs 2:8 XV 9:17 Eks 9:16 XVI Əpəha Isrel, kəmotol sospən mine pīlet mine pətəl mine e nəuanəriəpīg. XVII 9:20 Aes 29:16; 45:9 XVIII 9:21 Jer 18:6

iakauin e lah mämə, 'nätämimi nätəm iäkolkeikei.'^I

²⁶ Kəni ikinu əhruahru, iätəm iəməni kəm lah mämə, 'Itəmah səniəmə rəhak mīn nätämimi,'

nätämimi okotauin e lah mämə, 'Ilah nenəti Uhgīn iätəm tətəmiəgəh.'"^{II}

²⁷ Kəni iəni Aiseə təmətəghati e nätəm Isrel mīn e nian tətəni pətīgəm mämə,

"Nati əpnəpin nəmə nätəm Isrel tēpət təhmen e nīpəkil e nīkali nītəhi, mətəu Uhgīn otosmiəgəh əmə ilah nəuan nəuvein,²⁸ mətəu-inu Iərmənīg in otol rəfin uəhai əmə rəhan nəghatiən o nəfəniən nalpinian kəm nätämimi e nītənimtəni mīn."^{III}

²⁹ Kəni təhmen e nəghatiən iätəm iəni Aiseə təməni aupən mämə,

"Nəmə Iərmənīg Əsanən Pīk Agīn in təsegəhanian e tah mämə rəhatah kəti nīrə otəmiəgəh, kəni kitah kəməhuva motəhmen e nätəm Sotəm mīne Kəmorə iätəm in təməh-apis lah."^{IV}

Nätəm Isrel kəməsotəhatətəiən

³⁰ ?Nīpəti nəghatiən mīn u nak? Nīpətīn tol lanu mämə, Nanihluə mīn nätəm kəsotalkut əskasikīən mämə okotəhruahru e nəhmti Uhgīn, Uhgīn təmol ilah kotəhruahru e nəhmtīn e nəhatətəiən rəhalah.

³¹ Mətəu nätəm Isrel kəmotalkut pīk e suaru rəha nītəu-pəniən Lou mämə ilah okotəhruahru e nəhmti Uhgīn. Mətəu ilah kəsotəhruahruian.³² ?O nak?

Mətəu-inu ilah kəmotalkut pīk mämə okotəhruahru e nəhmti Uhgīn e noliən təuvir mīn rəhalah, mətəu kəsotohtəu-pəniən suaru rəha nəhatətəiən. Ilah kautoh pīkīn "Kəpiəl Rəha Noh Pīkīniən."^{V33} Inu təhmen e Nauəuə Rəha Uhgīn iätəm tətəni mämə,

"!Oteruh-to! Iəmaharu Kəpiəl kəti əpəha Jerusiləm^{VI} mämə nätämimi okotoh pīkīn, in Kəpiəl iätəm otol ilah kotəmei.

Mətəu iätəmimi iätəm tətəhatətə e Iətəmi əha^{VII}, ko in otəsaulisīən nian təhtul e nəhmti Uhgīn."^{VIII}

10 Pīak mīn mīne nəuvīnik mīn. Iəkolkeikei pīk mämə Uhgīn otosmiəgəh nätəm Isrel, kəni nian rəfin iətəfaki ohni.² Iəu iətəni pətīgəm kəm təmah mämə ilah kəutalkut pīk o noliən natimnati iätəm otol nīki Uhgīn tagiən. Mətəu noliən rəhalah təsisipəniən e nəhrunian iätəm təhruahru.³ Ko ilah kəsotohtəu-pəniən suaru rəha Uhgīn mämə ilah okəhuva motəhruahru e nəhmtīn, mətəu-inu ilah kotəruru suaru rəhan, kəni motalkut mämə okotəhtəu=pən rəhalah aru suaru, suaru rəha nītəu-pəniən Lou.⁴ Lou təmalikut pau mämə tol itah kotəhruahru e nəhmti Uhgīn, mətəu e suaru u təruru noliən. Mətəu Kristo təmol naunun e suaru u. In təmol suaru təuvir mämə nätämimi rəfin nätəm kəutəhatətə əmə lan, ilah rəfin okotəhruahru e nəhmti Uhgīn.

^I 9:25 Hos 2:23 ^{II} 9:26 Hos 1:10 ^{III} 9:28 Aes 10:22,23 ^{IV} 9:29 Aes 1:9 ^V 9:32 Aes 8:14 ^{VI} Nəghatiən əhruahru rəha Kris tətəni mämə Saion. "Saion" in nərgin kəti mīn rəha Jerusiləm. ^{VII} "Kəpiəl" u mīne "Iətəmi" kətuəgətun Kristo. ^{VIII} 9:33 Aes 8:14; 28:16

Nəmiəgəhiən iätəm Uhgīn tətəfa, in rəha nätämimi ərəfin.

⁵ Mosis təmətəi nəghatiən kəti o suaru rəha nītəu-pəniən Lou mämə iətəmi kəti tuva məhruahru e nəhmti Uhgīn. In təməni mämə, "Iətəmimi iätəm tatol natimnati rəfin agīn iätəm Lou tətəni, in otos nəmiəgəhiən itulin."^{IX}

⁶ Mətəu suaru rəha nəhatətəiən mämə iətəmi kəti tuva məhruahru e nəhmti Uhgīn təpiə əmə, mämə kitah kəsotolian nati kəti mətəu-inu Kristo tīnol rəkis rəfin. Təhmen e Nauəuə Rəha Uhgīn iätəm tətəni mämə, "Səniəmə nəkəkeikei muvən e negəu e neai,"^X mämə onəkəsəl e Kristo mələs meiuaiu muva mämə otasiru lam.⁷ Kəni tətəni mīn mämə, "Səniəmə nəkəkeikei muvən əpəha ipai ikin ima nätəm kə-mohmis,"^{XI} mämə nəkəfətīgəm Kristo mol təmiəgəh mīn e nīmisiən. Nīpəhriənian. Uhgīn tīnol rəkis natimnati mīn əha.⁸ ?Mətəu, tətəni mīn nak? Tətəni mämə, "Nəghatiən Rəha Uhgīn in iuəkīr əmə ohnik. In əpəha e nohlīm mīne nīkim."^{XII} Nəghatiən u in nəghatiən rəha nəhatətəiən iätəm iəutəni pətīgəm.

⁹ Tol lanəha mətəu-inu, nəmə nəkəni pətīgəm e nohlīm mämə Iesu in Iərmənīg, kəni nəmə nəkəhatətə e nīkim mämə Uhgīn təmosmiəgəh in e nīmisiən, kəni Uhgīn otosmiəgəh ik.¹⁰ Kəni inu nīpəhriənian lanəha mətəu Uhgīn tatol iätəmimi kəti tətəhruahru e nəhmtīn nian iətəmi əha tətəhatətə pəhriən lan e nīkin. Kəni Uhgīn tatosmiəgəh iätəmimi kəti nian in tətəni pətīgəm e nohlīm mämə Iesu in Iərmənīg rəhan.¹¹ Təhmen e Nauəuə rəha Uhgīn iätəm tətəni mämə, "Nätəmimi rəfin nätəm kəutəhatətə e iətəmi əha, ilah okəsotaulisīən nian okotəhtul e nəhmti Uhgīn."^{XIII}

¹² Nəghatiən əha rəha nätämimi rəfin, nati əpnəpin nəmə ik iätəm Isrel, uə Ianihluə kəti, mətəu-inu Iərmənīg kətiəh əmə u tətərmənīg e nätämimi rəfin, mətəuati e rəhan nəuviriən kəm nätämimi rəfin nätəm kəutətapuəh ohni.^{XIV13} Təhmen e Nauəuə Rəha Uhgīn iätəm tətəni mämə, "Nätəmimi rəfin nätəm kotauin e nərgi Iərmənīg mämə otosmiəgəh ilah, in otosmiəgəh ilah."^{XV}

¹⁴ ?Mətəu nätämimi okotəhro motauin e Iərmənīg o nosmiəgəhiən ilah, nəmə kəsotəhatətəiən lan? ?Kəni okotəhro motəhatətə lan nəmə kəsotətəuiən nanusiən lan kəti? ?Kəni okotəhro motətəu nanusiən nəmə iətəmi kəti təsəni pətīgəmiən kəm lah? ¹⁵ ?Kəni nätämimi okotəhro motəni pətīgəm nanusiən təuvir nəmə Uhgīn təsahli-pəniən ilah? Təhmen e Nauəuə Rəha Uhgīn iätəm tətəni mämə, "!In nati təuvir agīn nian iətəmi kəti tətəu o nəni pətīgəmiən nanusiən təuvir!"^{XVI}

¹⁶ Kəni nīpəhriənian, nätəm Isrel mīne Nanihluə mīn kinotətəu rəkis nanusiən u. Mətəu səniəmə nätəm Isrel rəfin nätəm kəmos e nīkilah nanusiən təuvir. Təhmen e nəghatiən iätəm Aiseə təmətəi mämə, "Iərmənīg, nätämimi təkəku əmə kəmotəni nīpəhriənian e

^{IX} 10:5 Lev 18:5 ^X 10:6 Dut 30:13 ^{XI} 10:7 Dut 30:13 ^{XII} 10:8 Dut 30:14 ^{XIII} 10:11 Aes 28:16 ^{XIV} 10:12 Efəs 3:8 ^{XV} 10:13 Joel 2:32 ^{XVI} 10:15 Aes 52:7

nəghatiən rəhatiməh." ¹⁷ Kəni tol lanəha, nəhatətəiən tatsipən e nati iətəm natətəu, kəni nati iətəm natətəu tatsipən e nanusiən iətəm kətəni e Kristo.

¹⁸ ?Mətəu iəkətapuəh min məmə, ilah kəmotətəu uə kəpə? Əuəh, kəmotətəu. Nauəuə rəha Uhgīn tətəni məmə,

"Nəghatiən təmuvən ikin min rəfin e nitənimtəni min, təmuvən ikin min rəfin agin." ^{II}

¹⁹ ?Kəni iəkətapuəh əmə o nati kəti min məmə, nətəm Isrel kəmotəhrun, uə kəpə? Əuəh, kəmotəhrun. Mosis təmaupən məni məmə,

"Təkol itəmāh nəkotetət nətəmimi e nitəni əpnəpīn əmə iətəm iəkol təuvīr kəm lah,

kəni iəkol niəmāha tol itəmāh mətəu-inu iəkol təuvīr kəm nitəni min iətəm kəmotalməli." ^{III IV}

²⁰ Kəni uərisig Aiseə təsəginian o nəniən məmə,

"Nətəmimi nətəm kəsotəsaliən lak, kəmoteruh iəu; Nətəmimi nətəm kəsotətapuəhiən lak, iəmol pətigəm aru iəu kəm lah." ^V

²¹ Mətəu Aiseə təməni nəghatiən rəha Uhgīn kəm nətəm Isrel məmə,

"E nian rəfin, nian rəfin, iəmuəhru e nəhlmək məmə iəkəsiru e təmah,

itəmāh nətəm nautəhti nəuiak məutəuhlin nəm-təhtəmāh kəm iəu." ^{VI}

Uhgīn tətəsəkəhruin əhanəh nətəm Isrel

11 Pəh iəkətapuəh o nəghatiən kəti e nətəm Isrel. ?In pəhriən uə kəpə məmə Uhgīn təməuhlin nəmtahn o rəhan nətəmimi? !Kəpə! Oteh-to iəu. In təməsəuhlinian nəmtahn kəm iəu u iətəm Isrel, iat-sipən e Epraham, nīrə rəha Benjəmin. ^{VII2} Aupən aupən agin, Uhgīn təmitəpīn nətəm Isrel məmə in otolkeikei ilah, kəni ilah okəhuva rəhan min nətəmimi. Kəni in təməsəuhlinian nəmtahn kəm lah. Nəkotəhrun uə kəpə məmə nati nak Nauəuə Rəha Uhgīn tətəni e Elaijə. In təmətapuəh əskasik o Uhgīn mətəni pətigəm nərahian iətəm Isrel təmol. ³ In təni məmə, "Tərməniğ, kəmotohamu rəham iəni min motoh-əuaris-əuaris rəham oltə min. Kəni iəu pisin əmə iətətiğ, kəni məutəlkut min məmə okotohamu iəu." ^{VIII}

⁴ ?Mətəu Uhgīn təməni=pən nak kəm in? In təməni məmə, "Tətəskəlīm nətəmimi səpīn-tausin məmə rəhak min, nətəm kəsotəfakiən kəm uhgīn eiūə u Paal." ^{IX}

⁵ Kəni təhmen əmə əha rəueiu, nətəm Isrel nəuan nəuvein əha ikin nətəm Uhgīn təmitəpīn ilah e rəhan nəuvirən. ⁶ Kəni mətəu-inu Uhgīn tatosmiəgəh ilah e nəuvirən rəhan, kəni təməsolian e natimnati təuvīr min iətəm ilah kautol. Mətəu nəmə təmosmiəgəh ilah mətəu-inu ilah kautol natimnati təuvīr min, kəni nəu-

I 10:16 Aes 53:1 II 10:18 Sam 19:4 III 10:19 Dut 32:21 IV Nipəhriənian, nətəm Isrel kəmotəhrun nəghatiən rəha Uhgīn, mətəu ilah kəməsotolkeikeian məmə okotətəliğ lan. Kəni tol lanəha, Uhgīn təməfən nəghatiən kətiəh əmə kəm Nanihlua min məmə in otol nətəm Isrel kotetət ilah ohni. V 10:20 Aes 65:1 VI 10:21 Aes 65:2 VII 11:1 1Saml 12:22; Sam 94:14; Fil 3:5 VIII 11:3 1King 19:10 IX 11:4 1King 19:18

viriən iətəm Uhgīn tətətuati lan kəm lah, in tikə, təhmen məmə tətətəu əmə ilah o rəhalah uək. ^X

⁷ ?Kəni təhro? Nətəm Isrel tepət kəmotəsəl pik o suaru rəha nuvaiən məhruəhru e nəhmti Uhgīn, mətəu kəməsotosian. Mətəu ilah Uhgīn təmitəpīn ilah, kəmotos. Mətəu ilah rəfin kəməsotosian, Uhgīn təmol ilah məmə kotəpəh nətəuiən rəhan nəghatiən. ⁸ Təhmen əmə e iətəm Nauəuə Rəha Uhgīn tətəni məmə, "Kəni mətəuarus=pa u rəueiu, Uhgīn təmol məmə nətəliğin rəhalah tətəpili alu, kəni mol məmə nəhmtiləh təpis, kəni mol məmə nīpəgtəliğlah talu." ^{XI}

⁹ Kəni Kig Tefit təməni məmə,

"Pəh nauəniən rəhalah tepət otuva məhmen e nəuanikulu kəti, iətəm otoh-ərain ilah, mol ilah kotəni məmə natimnati rəfin təuvīr əmə.

Pəh rəhalah natimnati təuvīr okəhuva kəpiəl kəti rəha noh pikiniən mine nalpiniən kəm lah.

¹⁰ Pəh nəhmtiləh tapinəpu məmə kəsoteruhian nati, Pəh nəkau e lah təgəu agin e nərahian rəhalah nian rəfin." ^{XII}

Suaru rəha Uhgīn o nosmiəgəhiən Nanihlua min

¹¹ ?Kəni iəkətapuəh min məmə, nətəm Isrel kəmotoh pikin motəmei motorin məmə ko kəsotəhtul minian? !Kəpə! O rəhalah nəmkarəpəniən, Uhgīn təmol suaru o nosmiəgəhiən Nanihlua min məmə otol nətəm Isrel kotetət nətəmimi min əha, kəni motolkeikei rəhan nəuvirən. ^{XIII12} !Tol lanəha, nəmə Nanihlua min kəmotos nəuvirən rəha Uhgīn mətəu-inu nətəm Isrel kəmotəpəh nosmiəgəhiən rəha Uhgīn, kəni nətəm Isrel rəfin nətəm Uhgīn təmitəpīn rəkis, nian ilah okotəhatətə e Kristo, nəuvirən rəha Uhgīn otuva mepət!

¹³ Rəueiu iətəghati kəm təmah Nanihlua min. Mətəu-inu iəu aposil rəhatəmāh Nanihlua min, iəu iətəni-vivi rəhak uək ¹⁴ məmə, iəu iəkol mətə nətəmi-mak min nətəm Isrel kotetət Nanihlua min ohni, kəni e nolian əha Uhgīn otosmiəgəh nəuvein. ¹⁵ Nian Uhgīn təməuhlin nəmtahn o nətəm Isrel, kəni in məmki=pa Nanihlua min kəhuva məmə rəhan niəli min. Mətəu nian in otos nətəm Isrel kəhuva min ohni, inu in nati asoli kəti, təhmen e nətəm kəmoħmīs kəmotəmiəgəh min. ¹⁶ Nəmə nətəmimi kətələhu kalin nəve pīret rəha nauəniən vi məmə rəha Uhgīn, kəni pīret apiəpiə, in min rəha Uhgīn. ^{XIV} Kəni e nəghatiən rəha niği, nəmə nəukətin rəha Uhgīn, kəni nəhlmīn min, ilah min rəha Uhgīn. Nəghatiən u, nīpətin təni məmə nəmə Epraham mine mipin min aupən, ilah rəha Uhgīn, kəni nīmənin min rəhalah, ilah min rəha Uhgīn.

X 11:6 Kəl 3:18 XI 11:8 Dut 29:4; Aes 29:10 XII 11:10 Sam 69:22,23 XIII 11:11 Uək 13:46 XIV Nəghatiən u rəha pīret tatsipən e Oltestimin. In tətəghati e nian kautos nauəniən vi e nasumiən. Nətəmimi kautol pīret lan, kəni motaupən məutəfən nəve pīret nəuvein kəm Uhgīn. Kəni in tətəgətun məmə pīret apiəpiə, in min rəha Uhgīn, kəni ilah kotəhrun nunian. Nam 15:20

¹⁷ Mätəu nəhlmī nigī mīn nəuvein rəha nasumiən lan, Uhgīn təmatgəhli rəkis, inu təhmen e nətəmimi nəuvein rəha Isrel. Kəni itəmah Nanihluə mīn, nəkotəhmen e nəhlmī nigī u olif ərnapīn mīn e nīkīnati. Uhgīn tāmīlpīn itəmah e nəukətī nigī məmə nəkotos nīmeilah, kəni rəueiu nəkotos nəuviriən iətəm Uhgīn təmāniəkis kəm Epraham mīne nətīn mīn u in nəukətī nigī. ^{I II}¹⁸ Mätəu itəmah Nanihluə mīn, nəsotəghati əvsaniən məmə Uhgīn tāmīlpīn itəmah e nigī iətəm təmatgəhli rəkis ikin, u təhmen e nətəm Isrel nəuvein. Sotaluiən məmə nəukətī nigī tətaugīn itəmah, mätəu səniamə itəmah nəhlmī nigī nəutaugīn nəukətī nigī.

¹⁹ Kəni nəmə iətəmi kəti otəfəri ohni mənī məmə, "Uhgīn təmatgəhli rəkis nəhlmī nigī mīn nəuvein məmə otīlpīn iəu iəkos nīmeilah." ²⁰ In nīpəhrīeniən, mätəu tətətgəhli rəkis ilah mätəu-inu kəsotəhatətəiən e Uhgīn. Kəni itəmah nəkotəpeir=pən e nəukətī nigī e nəhatətəiən əmə rəhatəmah. Kəni tol lanəha sotəgətəfəriən ohni, mätəu itəmah nəkotəkeikei motəgīn, ²¹ mätəu-inu Uhgīn təmatgəhli rəkis nəhlmī nigī nəuvein lanəha, kəni nəmə nəsotəkeikeiən o nosiən nəhatətəiən əskasik lan, kəni in otətgəhli rəkis itəmah.

²² Otətəlig e nolīən pəti mil rəha Uhgīn kəm nətəmi: in tatol təuvir kəm nəuvein, kəni mətəluə nəghatiən əskasik kəm nəuvein mīn. In təməluə nəghatiən əskasik o nətəmimi nətəm kəmotəhti nəuiən, mätəu in tatol təuvir kəm təmah, nəmə nəkotəkeikei mətəhatətə lan e rəhan nəuviriən. Mätəu nəmə nəkotəpəh nəhatətəiən lan, kəni in otətgəhli rəkis mīn itəmah. ^{III}²³ Kəni nəmə nətəm Isrel kohtəlig=pa mīn mətəhatətə e Uhgīn, kəni in otīlpīn mīn ilah e nəukətīn, mätəu-inu tatos nəsanəniən o nolīən lanəha. ²⁴ Kəni nīpətī nəghatiən u məmə, itəmah Nanihluə mīn, itəmah nəkotəhmen e nəhlmī nigī u olif ərnapīn e nīkīnati iətəm Uhgīn təmətēi rəkis, kəni mīlpīn=pən e nigī u olif e nasumiən rəhan. Nolīən əha səniamə nolīən əhruahru kəti rəha nigī, o nosiən nəhlmī nigī pīsīn kəti mīlpīn=pən e nigī pīsīn kəti. Mätəu nətəm Isrel, kotəhmen e nəhlmī nigī u olif əpəha e nasumiən. Kəni rəueiu tīmətīg məmə Uhgīn otīlpīn mīn ilah e nəukətīlah əhruahru.

Nasəkiən rəha Uhgīn tepət o nətəmimi rəfin

²⁵ Piak mīn mīne nəuvīnik mīn. Iəkolkeikei məmə nəkotəhrun nati oneuən u məmə, itəmah nəsotəfəri pikiən itəmah. Uhgīn təmōl məmə nətəm Isrel nəuvein kəmotəpəh nətəuiən rəhan nəghatiən. Mätəu nolīən əha otətətig əmə mətəuərus=pa Nanihluə mīn rəfin nətəm Uhgīn təmītəpīn, ilah okotəhatətə lan. ²⁶ Kəni e nolīən əha, Uhgīn otosmiəgəh rəfin nətəm Isrel. Təhmen əmə e nati Nauəuə Rəha Uhgīn tətəni məmə, "Iətəmi otosmiəgəh nətəmimi otsipən e nətəm Isrel; ^{IV}

I Nəghatiən Kris əhruahru tətəni məmə, "Kəni rəueiu, nautos nəhu nigī təuvir rəha nəukətī nigī u olif." II 11:17 Efəs 2:11-19 III 11:22 Jon 15:2,4 IV Nəghatiən Kris əhruahru tətəni məmə, "ot-

in otos rəkis nolīən tərah rəha nətəm Isrel.

²⁷ Kəni inu nəniəskasikiən rəha nasiruiən rəhak kəm lah məmə iəkəfəl rəkis təfəgə tərah rəhalah."

²⁸ Nətəm Isrel kəmotəpəh nanusiən təuvir rəha Iesu Kristo, kəni tol lanəha, ilah kəməhuva tīkimir mīn rəha Uhgīn. Mätəu nati u in o nəuviriən rəhatəmah mätəu-inu rəueiu, Uhgīn təməfinə rəhan nəuviriən kəm təmah Nanihluə mīn. Mätəu Uhgīn tatolkeikei əhanəh nətəm Isrel mätəu-inu in təmītəpīn ilah, kəni ilah nīrə rəha Epraham, Aisək, mīne Jekəp. ²⁹ Tol lanəha mätəu-inu, nian Uhgīn təmītəpīn rəkis nətəmimi kəni mol təuvir kəm lah, ko in təsəuhlin mīniən e rəhan nətəligiən. ³⁰ Itəmah u Nanihluə mīn, aupən nəmutəhti nəuia Uhgīn. Mätəu rəueiu, Uhgīn təmasək o təmah mätəu-inu nətəm Isrel kəmotəhti nəuiən. ³¹ Kəni təhmen-əhmen əmə, nətəm Isrel kəmotəhti nəuia Uhgīn rəueiu, məmə nasəkəhruiən rəha Uhgīn təhrun nepətiən o lah. Tol lanəha mätəu-inu rəueiu ilah kauteruh məmə nasəkiən rəha Uhgīn tepət o lah, kəni mətə ilah okotolkeikei məmə Uhgīn otol mīn lanəha e lah.

³² Nətəmimi rəfin kəutəhti nəuia Uhgīn, kəni in tatol məmə rəhalah nolīən tərah tətəskəlīm ilah. In təmōl lanəha məmə rəhan nasəkiən otepət o lah ərəfin.

Nolīən rəha Uhgīn in təuvir agin

³³ !Otafu-to! !Nəuviriən rəha Uhgīn o nətəmimi, mīne nətəligiən rəhan mīne nəhruniən rəhan, ilah rəfin kotepət agin! Kitah kotəruu agin nolīən rəha nətəligiən rəhan, mīne rəhan suaru mīn. Inu təhmen=pən əmə e Nauəuə Rəha Uhgīn iətəm tətəni məmə,

³⁴ "Iətəmi kəti tīkə təhrun natimnati iətəm tətətig e nətəligiən rəha Uhgīn.

Kəni iətəmi kəti tīkə iətəm təhrun nəfəniən nəghatiən kəti məmə otasiru e Uhgīn."

³⁵ "Iətəmi kəti tīkə iətəm təhrun nəfən aruiən nati kəti rəhan kəm Uhgīn mätəu-inu, natimnati rəfin agin rəha Uhgīn rəkis."

³⁶ Tol lanəha mätəu-inu Uhgīn təmōl natimnati rəfin, kəni natimnati rəfin kəutətig mätəu-inu nəsanəniən rəhan tətəskəlīm ilah, kəni natimnati rəfin in təmōl məmə rəhan.

!Pəh kitah kotəfən nəni-viviən kəm in tatuvən matuvən naunun tīkə! Əuəh.

Sakrifais iətəm nəmiəgəhiən tətətig lan

¹² Piak mīn mīne nəuvīnik mīn. Mätəu-inu nasəkəhruiən rəha Uhgīn tepət o tah, iəkətuəpəh əskasik o təmah məmə nəkotəfən nīpətītəmah ərəfin kəm Uhgīn təhmen e sakrifais kəti iətəm tətəmiəgəh, kəni nəkotəluə kalīn məmə rəhan, kəni nīkin tətəgiən lan. Inu suaru əhruahru iətəm onəkotəfaki kəm Uhgīn lan. ² Sotosiən nolīən rəha nətəmimi rəha nīftəni u, mätəu pəh Uhgīn otol nəkotəuiək-to e nətəligiən təuvir rəhatəmah məmə nolīən rəhatəmah

siipən Saion." Saion in nərgin kəti mīn rəha Jerusiləm, kəni in tətəgə-tun=pən nətəm Isrel.

okəhuva motəuvir. Kəni tol lanəha, itəmah onəkotəhrun nakiliən, mine nəhruniən, kəni niṭəpiniən noliən təuvir min iətəm Uhgīn tolkeikei, inu noliən min iətəm təuvir, mine noliən min iətəm tatol nikin tətəgiən, mine iətəm təhruahru.

³ Kəni e nəuviriən iətəm Uhgīn tāməfa kəm iəu, iətəni=pinə kəm tāmah rəfin məmə sotəfəri aruiən itəmah. Mətəu e nətəligiən əhruahru, oteruh nəsanəniən min iətəm Uhgīn tāməfinə kəm tāmah e nəhatətəiən rəhatəmah e Kristo. Kəni nian nəkotəruh nəsanəniən min əha, oteruh rəhatəmah noliən min, motakil motəruh məmə rəhatəmah noliən min təuvir məhmen motohtəu=pən nəsanəniən min iətəm Uhgīn tāməfinə kəm tāmah, uə kəpə.

⁴ Niṭəti iətəmimi, rəhan nəuəli-nəuəlin tēpət, kəni nəuəli-nəuəli niṭətīn əha, rəhalah əha ikin uək pišin pišin min iətəm kautol. ⁵ Kəni təhmen=pən əmə e nətəm kəutəhatətə e Kristo. Kitah tēpət, mətəu kəutəhuva niṭətīn kətīəh əmə lan, kəni motarəriə aru əmə e kitah min.

⁶ Kəni Uhgīn tāməfa nəsanəniən o noliən uək pišin pišin min tatitəu=pən nəuviriən rəhan iətəm tāməfa kəm tah. Uhgīn tətəfən kəm iətəmi kəti nəsanəniən o nəni pətigəmiən nəghatiən rəhan iətəm in tətəfən əhruahru kəm in. Kəni pəh iətəmi u otəni pətigəm nəghatiən min əha titəu=pən nəhatətəiən rəhan məmə Uhgīn tāməghati kəm in. ⁷ Nəmə iətəmi kəti tatos nəsanəniən o nasiruiən, pəh in tasiru; nəmə in tatos nəsanəniən o nəgətuniən, pəh in təgətun; ⁸ nəmə in tatos nəsanəniən o nəfəriən nətəligiən, pəh in otləfəri; nəmə in tatos nəsanəniən o nəfəniən məni, pəh in otəfən tēpət; nəmə in tatos nəsanəniən o nitīən niməfaki, pəh in tol e nikin rəfin; nəmə in tatos nəsanəniən o nasəkəhruiən, pəh in tol e nikin agiən.

Suaru rəha nolkeikeiən nətəmimi

⁹ Noliən rəha nolkeikeiən rəhatəmah o nətəmimi, otəkeikei mol niṭəhriniən lan. Otəməki e noliən tərāh min, kəni motaskəlim əskasik noliən təuvir min.

¹⁰ Otolkeikei itəmah min təhmen məmə itəmah pi-atəmah min mine nəuviniṭəmah min. Itəmah kətīəh kətīəh nəkotalkut pik məmə onəkotisiəi itəmah min.

¹¹ Otəkeikei nian rəfin o noliən uək rəha Uhgīn e nikitəmah rəfin təhmen e niḡəm tatuəu, kəni mə-sotəpəouiən. ¹² Otagiən mətəu-inu nəmotələhu=pən əskasik rəhatəmah nuhuiniən e Uhgīn. Kəni nian nərahien tuva, otol rəhatəmah nətəligiən tatəfəməh. Kəni motəghati kəm Uhgīn e nəfakiən nian rəfin.

¹³ Otəfən kəm nətəmimi rəha Uhgīn nati nak iətəm rəhalah tikə. Otəkeikei motol təuvir kəm iapispis min nətəm kəutəhuva imatəmah ikin.

¹⁴ Otətapuəh o Uhgīn məmə otol nəuviriən kəm nətəm kautol nərahien kəm tāmah. Sotəuiakəniən e lah, mətəu otətapuəh o Uhgīn məmə otol nəuviriən kəm lah. ¹⁵ Otagiən itəmah nətəm kəutəgiən. Kəni otasək itəmah nətəm kəutasək. ¹⁶ Otol rəhatəmah nətəligiən təhmen-əhmen əmə e tāmah min rəfin. Nik-itəmah təsəhtien məmə itəmah nəuvein ilis, mətəu

nikitəmah otagiən əmə məmə nəutan pəti əmə itəmah nətəmi min u ləhtəni. Nikitəmah təsəhtien məmə nəkotəhrun pik.

¹⁷ Nəmə iətəmi kəti tatol tərāh e tāmah, sotəlpiniən rəhan noliən. Onəkotolkeikei motalkut məmə nəkotol noliən iətəm nətəmimi rəfin okoteruh məmə təhruahru. ¹⁸ Otol natimnati rəfin iətəm nəkotəhrun noliən məmə itəmah nəkotatig e nəməlinuiən itəmah nətəmimi rəfin. ¹⁹ Piak min mine nəuvinik min. Sotəlpiniən nitai təfagə rəha iətəmi kəti, mətəu otəpəh əmə məmə Uhgīn otəpanələhu nalpiniən mine niəməha kəm in, mətəu-inu e Nauəuə Rəha Uhgīn, Iərməniḡ tətəni məmə, "In rəhak pišin əmə uək o nalpiniən nitai təfagə. Iəu iəkol lanəha." ²⁰ Mətəu itəmah nautol əmə məmə Nauəuə Rəha Uhgīn tətəni məmə, "Nəmə rəham tikimir nəumis tatus, əfən nauəniən kəm in;

nəmə in tətəuəuə, əfən nati kəti in təmnim.

Nian nautol natimnati min u, in otəulis pik lan." II

²¹ Sotəgəhaniən məmə noliən tərāh, otətəuarus itəmah mələs iahu itəmah, mətəu otol məmə rəhatəmah noliən təuvir otosiahu noliən tərāh.

Narməniḡiən rəha kəpmən

13 Pəh kitah rəfin okotəkeikei motatig ahḡəl kəpmən, mətəu-inu nepətiən o narməniḡiən rəfin tatsipən e Uhgīn, kəni kəpmən min rəfin iətəm kəutətiḡ, Uhgīn pišin əmə tətəfəri ilah. ² Kəni tol lanəha, nəmə iətəmi kəti təhti nəuia kəpmən, in tətəhti nəuia nati iətəm Uhgīn tāmələhu, kəni nətəmimi nətəm kautol lanəha, kəutiūvi=pa nalpiniən o lah. ³ Tol lanəha mətəu-inu kəpmən iətəm Uhgīn tāmələhu təsoliən nətəmimi nətəm kautol noliən təuvir kotəgin, mətəu tatol əmə o nətəm kautol noliən tərāh. Nəmə nəsolkeikeiən məmə nəkotəgin e nətəmi asoli min rəha kəpmən, nəkotəkeikei motol noliən təuvir min, kəni ilah okotəfəri itəmah ohni. ⁴ Sotəluian məmə ilah noluək min rəha Uhgīn nətəm uək rəhalah məmə ilah okotos nəuviriən məhuva o tāmah. Mətəu nəmə nəkotol tərāh, nəkotəkeikei motəgin, mətəu-inu ilah kautos nəsanəniən o noliən nalpiniən. Ilah noluək min rəha Uhgīn nətəm otol niəməha mine nalpiniən rəha Uhgīn kəm nətəm kautol tərāh. ⁵ Tol lanəha, kitah rəfin okotəkeikei motatig ahḡəl kəpmən, mətəu-inu kitah kəsotolkeikeiən məmə kotos nalpiniən. Kəni kitah kotəhrun əmə məmə in noliən əhruahru.

⁶ Kəni o nati kətīəh min, otətəou=pən takis kəm kəpmən, mətəu-inu nətəmi asoli rəha kəpmən, ilah noluək rəha Uhgīn, kəni inu uək rəhalah. ⁷ Otəfən kəm nətəmimi rəfin, natimnati iətəm təhruahru məmə onəkotəfən. Nəmə takis pišin pišin min, nəkotəkeikei motətəou ilah. Nəmə nisaiən, otisiəi ilah. Nəmə iətəmi tatos narməniḡiən, kəni otatig ahḡəl.

Nolkeikeian

8 Nəkotəkeikei motətəou rəhatəmah kauin min. Mətəu kauin kətiəh əmə tətəkeikei mətətig o təmah, inu kauin rəha nolkeikeian iətəm tatuvən kəm təmah min. Kəni nəkotəkeikei mautətəou nian rəfin, naunun tikə, mətəu-inu iətəm tolkeikei in kəti, in tatol pəhriən natimnati rəfin iətəm Lou tətəni. ⁹ Lou tətəni məmə, "Sotakləhiən e pətan," "Sohamuiən itəmi," "Sotakləhiən," "Nikim təsuvəniən e natimnati rəha iətəmi kəti," kəni lou nəuvein min əha ikin. Mətəu nəghatien kətiəh əmə in nəukətillah rəfin, in tətəni məmə, "Olkeikei ik kəti təhmen əmə məmə natolkeikei aru ik." ¹⁰ Nəmə iətəmi kəti tatolkeikei in kəti, ko təsolien nərahien kəm in. Kəni tol lanəha, iətəmi iətəm tatolkeikei nətəmi, in tatol nipəti Lou rəfin. I

Nolien əhruahru o nian rəha naunun nian

¹¹ Nəkotəkeikei motol lanəha mətəu-inu itəmah nəkotəhrun vivi nian kəutətig lanu rəueiu. Nian tinətuva məmə nəkotəkeikei motair məsotapiliən, mətəu-inu nosmiəghien rəhatah nian rəfin tinətuva iuəkir, məpirəkis nian kitah kinotəhatətə. ¹² Napinəpuiən otəsuvəhiən tikə, kəni nəhagəhagien otəsuvəhiən tuva. Kəni tol lanəha, pəh kotəpəh nolien rəha napinəpuiən, kəni motəluagin o nolien təuvir min rəha nəhagəhagien təhmen=pən e soldia kəti iətəm tətəskəlim vivi rəhan nau rəha nəluaginien. ¹³ Pəh kitah kotol nolien təuvir min, təhmen e nətəmi nətəm kəutəliuək e nəhagəhagien kəni nətəmi okoteruh. Okəsotolien lafet tərəh min, məsotapisiən, məsotit əpnəpiniən itəmah min, kəni məsotolien nolien alməli min, məsotorgəhuiən, məsotetetiən itah min. ¹⁴ Mətəu oteghəhən əmə məmə İərməniğ İesu otərməniğ e nəmiəghien rəhatəmah, kəni sotətəliğin e suaru min o nolien təfagə tərəh min iətəm nətəliğin tərəh rəhatəmah tolkeikei.

Nəghatien rəha nətəmi min u rəhalah nəhatətəien təsəskasikien

¹⁴ Sotəuhlin-pəniən nəmtahtəmah o nəfaki min nəuvein nətəm rəhalah nəhatətəien təsəskasikien, kəni motəruru məmə niki Ughin təsəgiənien uə kəpə e nolien min nəuvein iətəm nətəmi nəuvein kəutəniəhu. Nəkotos ilah məhuva, mətəu iəsəlkeikeian məmə nəkotərgəhu o rəhalah nətəliğin min. ² İətəmi kəti, e rəhan nəhatətəien, təuvir məmə in otun nauəniən min rəfin. Mətəu iətəmi kəti min, rəhan nəhatətəien təsəskasikien, kəni niki təhti məmə in təhrun nunien nauəniən e nasumiən əmə, məpəh nunien nəhuvəgi nati. ³ İətəmi u iətəm təhrun nunien natimnati rəfin, təsəuviəriən məmə in oteh rah iətəmi iətəm təsunien natimnati min rəfin. Kəni iətəmi in təsunien natimnati min rəfin, təsəuviəriən məmə in otəni kəm iətəmi u tatun natimnati min rəfin məmə, in tatol nolien tərəh, mətəu-inu Ughin niki tagien

I 13:10 1Kor 13:4-7

əmə ohni. ⁴ Təsəuviəriən məmə ik nətəni məmə ioluək rəha suah kəti min təmol nolien tərəh. Rəhan aru əmə iərməniğ otəni məmə təmol təuvir uə tərəh. II Kəni Ughin oteghəhən lan mətəu-inu İərməniğ təhrun nəfəniən nəsanəniən kəm in o nolien nati təuvir min.

⁵ İətəmi kəti in təni məmə nian kətiəh əmə in rəha Ughin tapirəkis nian rəfin, mətəu iətəmi kəti min təni məmə nian rəfin kotəhmen-əhmen əmə. Mətəu iətəmi otəkeikei məhtul əskasik o rəhan nətəliğin o nati u. ⁶ İətəmi kəti iətəm tətəni məmə nian kətiəh əmə rəha Ughin, in tatol o nisaiən İərməniğ. Kəni iətəm tatun nəhuvəgi nati, tatun o nisaiən İərməniğ, mətəu-inu tətəni tagkiu kəm Ughin o niğin nauəniən. Kəni iətəm tətəpəh əmə nunien nəhuvəgi nati, in min tətəpəh nunien o nisaiən İərməniğ, kəni in min tətəni tagkiu kəm Ughin o niğin nauəniən. ⁷ İətəmi kəti təsərməniğ aruiən e nəmiəghien rəhan, nati əpnəpini in tətəmiəghə uə in təmimis. ⁸ Nəmə kitah kəutəmiəghə, kəutəmiəghə o nisaiən İərməniğ, kəni nəmə kohmis, kəmohtis o nisaiən İərməniğ. Kəni tol lanəha, nəmə kəutəmiəghə uə kəmohtis kitah rəha İərməniğ. ⁹ Kristo təmimis matig məmiəghə min, məmə in İərməniğ rəha nətəmi kəutəmiəghə mine nətəmi kəmohtis rəkis.

¹⁰ Kəni təsəuviəriən məmə nəkəni nikəli nətəm kəutəfaki kəti min məmə təmol nolien tərəh e natimnati min əha. Kəni təsəuviəriən məmə nəkeh iahu piam, mətəu-inu kitah rəfin okotəhtul əpən e nəhmti Ughin məmə in otakil itah. ¹¹ Təhmen e İərməniğ tətəni e Nauəuə Rəha Ughin məmə,

"Inu nipəhriənien, təhmen məmə in nipəhriənien məmə iətəmiəghə,

nətəmi rəfin okotisin nəulillah kəm iəu, kəni nətəmi rəfin okotəni pətigəm e nohlillah məmə iəu, iəu Ughin."

¹² Kəni tol lanəha, kitah rəfin kətiəh kətiəh okotəhtul e nəhmti Ughin o nəni pətigəmiən natimnati kəmotol.

¹³ Tol lanəha, pəh kotəpəh nolien rəha nəniən nikəli iətəmi kəti məmə rəhan nolien in təfagə tərəh kəti. Mətəu pəh kəutəni məmə okəsotolien nati kəti iətəm otol piatah kəti təmei e rəhan nəmiəghien. ¹⁴ İəu iəmuva kətiəh itimlau İərməniğ İesu, kəni o nati u, iəu iəkəhrun vivi məmə nauəniən rəfin kotəuvir o nunien, kəsotolien iətəmi kəti tamikmik e nəhmti Ughin.

Mətəu nəmə iətəmi kəti niki təhti məmə nati kəti tamikmik e nəhmti Ughin, nati əha tamikmik aru əmə ohni. ¹⁵ Nəmə piam kəti tətətu tərəh pik o nati kəti iətəm natun, kəni nəmə natun əmə lanko, kəni nəsalieuəkiən e suaru rəha nolkeikeian. Solien məmə nati natun tətərkini piam kəti iətəm Kristo təmimis ohni.

¹⁶ Segəhaniən məmə nati kəti iətəm ik nəkəni məmə təuvir, okəni məmə in nati tərəh. ¹⁷ Tol lanəha mətəu-inu Nərməniğin Rəha Ughin səniəmə nati rəha nauəniən mine nənnimien iətəm nati əpnəpini əmə, mətəu in nati rəha nəhruahruən e nəhmti Ughin,

II Fes 4 u, in eksampil kəti. "Ioluək" tətəgətu=pən kitah nəfaki min, kəni "iərməniğ" tətəgətu=pən Ughin. Nipəti nəghatien məmə Ughin otakil itah, mətəu təsəuviəriən məmə kitah okotakil itah min.

mine nāmēlinuian, mine nagianian e Narmīn Rāhan, ¹⁸ mētāu-inu iētāmi kēti iētām tatol uāk kām Kristo e noliān əha, in tatol niki Uhgīn tētāgīān, kēni nētāmimi kauteh in mēmā in iētāmi tēuvir, kēni nikilah tagiān əmā ohni.

¹⁹ Kēni tol lanəha, pəh kitah kotalkut pik o noliān nati iētām tətələs itah e suaru rəha nāmēlinuian, kēni matəfəri nətəligiān rəhatah rəfin. ²⁰ Sərəkiniān uāk rəha Uhgīn o nauēniān əmā. Nauēniān rəfin kotēuvir, māsotoliān iētāmi kēti tamikmik e nəhmti Uhgīn. Mētāu iētāmi kēti tatol təfagə tərāh nian in tatun nati kēti iētām tol pian tətəmei lan e rəhan nēmiəgəhiān. ²¹ Kēni tol lanəha, tēuvir mēmā nəsotuniān nəhūvegi nati, uə nəsotəmnimian wain, uə noliān nati kēti min iētām otol piatəmah otəmei e nēmiəgəhiān rəhan.

²² Kēni nēmā itəmah nautos nətəligiān kēti o natimnati min u, otaskəlīm oneuən əmā itəmah Uhgīn. Iētāmi kēti tətātig e nēuviriān pəhriān nian in tatol əmā natimnati iētām in təhrun mēmā təhruahru mēmā in otol. ²³ Mētāu iētāmimi iētām rəhan nətəligiān tatol keiu o nati iētām in tatun, mēmā in təhruahru o nunian uə kəpə, tēuvir mēmā in təsuniān. Mētāu nēmā in tatun, Uhgīn otəni mēmā noliān rəhan in təfagə tərāh, mētāu-inu in tatun, mētāu niki təsəhtiān mēmā in nati əhruahru. Kēni nēmā iētāmi kēti tatol nati kēti iētām niki təhti mēmā in tərāh, in tatol təfagə tərāh.

Nəfəriān nətəligiān rəha nəfaki pišin pišin min

¹⁵ Kitah nēuvein, nəhatətəiān rəhatah təkaskik, kēni kitah kotəhrun mēmā nati əlkələh min əha, ilah nati əpnəpīn əmā. Mētāu kitah kəsotəkeikeiān o noliān natimnati min əha iētām nikitah əmā tētāgīān lan. Nikitah təkēkei məhti piatah min mine nēuvitah min nētām rəhalah nətəligiān keiu e natimnati min əha. ² Kitah okotəkeikei motol noliān iētām otol niki nətəpisiān okotāgīān lan, mēmā otasiru e lah, mol nəhatətəiān rəhalah tuva məskasik. ³ Pəh kotol lanəha mētāu-inu Kristo min, in tēməsoliān noliān kēti mēmā in aru niki otāgīān lan. Mētāu in tēmōl natimnati rəfin agin iētām Uhgīn niki tolkeikei, kēni natimnati min u, nētāmimi kəmotəni rah in ohni. Inu təhmen e Nauəuə Rəha Uhgīn tətəni mēmā, “Nəni rahiān min iētām nētāmimi pišin pišin min kəutəni lam, tətərəkīn iəu.” ⁴ Natimnati min əha kəmətēi əupən e Nauəuə Rəha Uhgīn, kəmətēi min mēmā otəgətun itah, mēmā okotələhu=pən əskasik nətəligiān rəhatah e Uhgīn. Kēni kitah kotəhrun noliān əha mētāu-inu kautəhtul əskasik e nian iəkis min, kēni Nauəuə Rəha Uhgīn tətəfəri nətəligiān rəhatah.

⁵ Uhgīn pišin əmā tətəsiru e tah mēmā kəutəhtul əskasik e nian iəkis min, kēni in pišin əmā tətəfəri nətəligiān rəhatah. Kēni rəueiu, iatətapuəh ohni mēmā in otasiru e təmah e nətəligiān rəhatəmah mēmā otuva mol kətiəh əmā, təhmen əmā e noliān rəha Kristo Iesu. ⁶ Kēni iatətapuəh lanəha o təmah rəfin nētām nautos nətəligiān kətiəh əmā, mēmā

nəuiatah təhrun nuvaiān məhmen e nəuia iətāmi kətiəh əmā o nəfəriān nərgi Uhgīn, iētām in Uhgīn mine Tatə rəha Iərməniān rəhatah Iesu Kristo.

⁷ Otos nētām kautəfaki min nēuvein e niki təmah agiān motol tēuvir kām lah təhmen əmā mēmā Kristo tēmōs itəmah e niki agiān. Otol lanəha mēmā nētāmimi okotəni-vivi Uhgīn lan. ⁸ Sotaluian e nati u mēmā, Kristo tēmuva məhmen e ioluək rəha nētām Isrel mēmā otəgətun mēmā Uhgīn tatol rəhan nəghatiān, nəghatiān u mēmā nəniəskasikiān min rəhan kām tīpi nētām Isrel əupən, ilah kəməhuva motol nīpəhriāniān e Kristo. ⁹ Kēni tēmuva mēmā Nanihlua min okotos nasəkəhruiniān rəha Uhgīn motəni-vivi in ohni, təhmen e Nauəuə Rəha Uhgīn tətəni mēmā, “Tol lanəha, oiəkəfəri nərgəm e niki Nanihlua min, oiəkəni nəpuən min mēni-vivi nərgəm.”

¹⁰ Kēni tətəni min mēmā,

“Otagiān, Nanihlua min, itəmah rəhan min nētāmimi.”

¹¹ Kēni tətəni min mēmā,

“Itəmah Nanihlua min rəfin otəni-vivi Iərməniān, kēni itəmah rəfin nētāmimi min rəfin rəha nəuaniləuis min rəfin e nəhue nitəni min, otəni-vivi in.”

¹² Kēni Aisə tətəni min mēmā,

“Mipi Tefit ^I əupən otair muva,

kēni Uhgīn otəfəri in mēmā otarməniān e nētāmimi min rəfin rəha nəuaniləuis min rəfin e nəhue nitəni min rəfin.

Kēni Nanihlua min okotələhu=pən əskasik nuhuiniān rəhalah lan.”

¹³ Uhgīn təmasiru e tah mēmā okotələhu=pən əskasik rəhatah nuhuiniān lan. Pəh in otol mēmā nikitəmah otəri məriauəh e nagianian mine nāmēlinuian nian nəutəhatətə lan mēmā, e nəsanəniān rəha Narmīn Rəha Uhgīn, onəkotələhu=pən əskasik pik təhmin rəhatəmah nuhuiniān e Uhgīn.

Pol in aposil rəha Nanihlua min

¹⁴ Piak min mine nēuvinik min. Iəkəhrun vivi mēmā nēmiəgəhiān rəhatəmah təməri məriauəh e nēuviriān, kēni nēmotos nəhruiniān rəfin, kēni nəkotəhmen o nəgətuniān itəmah min. ¹⁵ Mētāu e nauəuə u rəhak, iəməsəhluaigiān e nati kēti, iəməni pətīgəm e nikik rəfin natimnati min u kəm təmah, kēni molkeikei mēmā nikitəmah otəkeikei məhti nəghatiān min əha. Təhruahru əmā mēmā iətəghati lanəha, mētāu-inu Uhgīn təmasiru lak e rəhan əmā nēuviriān ¹⁶ mēmā iəu iəkuva ioluək rəha Kristo Iesu o nəni pətīgəmiān nanusiān tēuvir kəm Nanihlua min. Iəu iəkəhmen e pris kēti iētām iətəni pətīgəm nanusiān tēuvir rəha Uhgīn mēmā, Nanihlua min nētām kəutəhatətə e Kristo, okəhuva neaniān tēuvir min nētām Narmīn Rəha Uhgīn təmafəl mələhu kalin mēmā rəha Uhgīn, kēni Uhgīn niki tagiān o nosiān.

^I Nəghatiān əhruahru rəha Kris tətəni mēmā “Mipi Jese.” Jese in tatə rəha Kig Tefit.

17 Kəni e uək rəfin iətəm iatol o Uhgın, nıkkik tagiən pik lan mətəu-inu in Kristo Iesu əmə iətəm tatol uək. 18 Ko iəsəghati əfəri əməiən o nati kəti min, iəkəghati əfəri əmə o natimnati təuvır iətəm Kristo təmol nian iəmol rəhan uək o nosiən Nanihluə min kəhuva motol nəuia Uhgın. Kristo təmol uək e rəhak nəghatiən, mine rəhak noliən min, 19 kəni təmol uək e nəsanəniən rəha nəmtətiən min mine nati apispis min, kəni təmol ilah rəfin e nəsanəniən rəha Narmin Rəha Uhgın. Kəni tol lanəha, iəməni pətiğəm rəfin nanusiən təuvır rəha Kristo, iəmətuəuin Jerusiləm muvən ikin min rəfin mətəuarus=pən nıtəni u Ilirikəm iətəm in isəu pahav ikin. 20 Nian rəfin e nətuəuinian rəhak uək mətəuarus=pa u rəueiu, iəmolkeikei məmə iəkuvən məni pətiğəm nanusiən təuvır e ikin min nəuvein iətəm kəsətəu aginiən nərgi Kristo ikin. İəsolkeikeiən məmə iəkol uək e ikin kəti iətəm iətəmi kəti tinuvən rəkis ikin məni pətiğəm nanusiən təuvır. 21 Mətəu təhmen əmə e Nauəuə Rəha Uhgın iətəm tətəghati e Kristo məmə,
 “Nətəmimi nətəm kəsəni pətiğəmiən nanusiən təuvır kəm lah,
 ilah okoteruh in,
 kəni nətəmimi nətəm kəsətətəu əhanəhiən nanusiən təuvır, ilah okotəhrun.”
 22 Nian tepət, uək u rəhak o nuvəniən iki pisin pisin min tətəhtipəsığ lak o nuvnəniən meruh itəmah.

Nətəligiən rəha Pol o nuvəniən Rom

23 Mətəu rəueiu, rəhak uək u ikinu tinol naunun, kəni e nu tepət rəkis, iəkolkeikei pik məmə iəkuvənə meruh itəmah, 24 kəni tol lanəha, nıkkik təhti məmə iəkuvənə meh itəmah nian iəkuvən əpəha kəntri u Spen. Kəni nian iəkuvənə kəni kotatığ nian təkuəkir əmə, kəni iəkolkeikei məmə nəkotasiru lak e rəhak naliuəkian.
 25 Mətəu rəueiu, iatuvən Jerusiləm o nasiruiən e nətəm kəutəfaki ikin, 26 mətəu-inu nətəm kəutəfaki əpəha nıtəni mil u Masetoniə mine Akaiə, nıkkilah təmagiən o nəfaiən məni məmə iəkəsiru e nətəm kəutəfaki əpəha Jerusiləm. 27 Nıkkilah təmagiən əmə o noliən, kəni in təhmen məmə kəutətəou kauin kəti iətəm nətəm Isrel kəmotol kəm lah. Tol lanəha mətəu-inu nəmə Nanihluə min kəmosos nəuviriən rəha Uhgın e suaru rəha nətəm Isrel, kəni Nanihluə min okotəkeikei motasiru e nətəm Isrel e rəhalah məni. 28 Oiakos məni u kəmotəfa, muvən məfən kəm nətəm kəutəfaki əpəha Jerusiləm. Kəni nian iəkol naunun e uək u, kəni oiakiet Jerusiləm muvən əpəha nıtəni u Spen, kəni e rəhak naliuəkian o iəkuvənə meh itəmah.
 29 Nian iəkuvənə mıtəlau=pa imatəmah ikin, iəkəhrun məmə iəkos natimnati təuvır tepət e Kristo məmə iəkəfinə kəm təmah, kəni itəmah onəkotətəu təuvır lan.
 30 Piak min mine nəuvinik min, mətəu-inu kitah kəutəhatətə e İərməniğ rəhatah Iesu Kristo, kəni Narmin Rəha Uhgın tatol məmə kitah kəutəkeikei itah min, iəkətapuəh əskasik o təmah məmə nəkotəfaki

əskasik kəm Uhgın ohniəu, kəni e noliən əha, nəkotasiru lak e nəluaginiən rəhak. 131 Otəfaki məmə Uhgın otasiru lak mahtipəsığ e nətəm Jutiə nətəm kəsotəniən nıpəhriniən e nanusiən təuvır məmə, okəsotərkiniən iəu. Kəni otəfaki min məmə nian iəkuvən miet=pən Jerusiləm, nətəmi min u kəutəhatətə e Kristo, nıkkilah otagiən o rəhak uək. 32 Kəni e noliən əha, nəmə Uhgın tolkeikei lanəha, iəkuvənə meruh itəmah e nagianiən, kəni kitah rəfin agin, nıkkitah otagiən. 33 Pəh Uhgın iətəm in nəukəti nəməlinuiən tətətiğ itəmah min. Əuəh.

Pol təmauiəhrin in min nəuvein

16 İəu iətəni=pinə kəm təmah məmə nəuvinitah u Fipi, iətəm tatos uək rəha dikon e niməfaki əpəha Kegkriə, in pətan təuvır kəti. 2 İəkətapuəh o təmah məmə nian in otuvnə, onəkotagiən əmə ohni e nərgi İərməniğ rəhatah, e noliən əhruahru məmə nətəmimi rəha Uhgın okotol lanəha. Nəmə rəhan nati kəti tikə, təuvır məmə nəkotasiru lan, mətəu-inu in təmasiru lak mine nətəmimi tepət.
 3 Otəni təuvır kəm Prisilə mine Akuilə, iətəm itimahal iəmahlol uək kətiəh rəha Kristo Iesu. 4 Kəmuəhtul maru məmə okiamis o nasiruiən lak. Səniəmə iəu pisin əmə, mətəu iəu mine Nanihluə min rəfin u kəutəfaki, itəmah iəkotəni-vivi Uhgın o lau.
 5 Kəni otəni təuvır kəm niməfaki iətəm kəmotuhapumin e rəhalau nimə. Otəni təuvır kəm iəu kəti u Epaenetəs, u iətəm təmaupən məhatətə e Kristo e profens əpəha Esie.
 6 Otəni təuvır kəm Meri iətəm təmatol pik uək o timah.
 7 Otəni təuvır kəm Antronikəs mine Junias, iətəmi-mak mil iətəm itimahal min ilau iəmihluvən e kaləpus. Aposil min kəutisiai pik ilau, kəni ilau kəmuəpən lak muəhatətə e Kristo.
 8 Otəni təuvır kəm Ampliatəs, iətəm iəkolkeikei e nolkeikeiən rəha İərməniğ.
 9 Otəni təuvır kəm Urpanəs, iətəm kitah kəutol uək kətiəh e Kristo, kəni otəni təuvır kəm iəu kəti u Stakis.
 10 Otəni təuvır kəm Apeles iətəm təməhtul əskasik e Kristo e nian iəkis min. Otəni təuvır kəm Aristopulus mine rəhan min nətəmimi, mine rəhan min noluək min.
 11 Otəni təuvır kəm Herotiən, rəhak əhruahru. Otəni təuvır kəm nətəmimi rəha Nasisəs mine rəhan noluək min nətəm kəutəfaki kəm İərməniğ.
 12 Otəni təuvır kəm Trifaenə mine Trifosə, pəta mil iətəm katulol pik uək rəha İərməniğ. Otəni təuvır kəm iəu kəti u Persis, pətan kəti iətəm tatol pik uək rəha İərməniğ.
 13 Otəni təuvır kəm Rufəs, iətəmi kəti rəha İərməniğ tətəfaki vivi, mine rəhan məmə iətəm təmatol təuvır kəm iəu təhmen e rəhak əhruahru məmə.

¹⁴ Otāni tēuvir kām Asigkritēs, mine Filegon, mine Heremes, mine Patropēs, mine Heremas, mine pi-atah min nētām ilah min kēutatiġ.

¹⁵ Otāni tēuvir kām Filolokēs, mine Juliā, mine Nereās mine nēuvinin, mine Olimpās, mine nētām kēutēfaki min rēfin nētām ilah min kēutatiġ.

¹⁶ Otāni tēuvir kām tēmah min tēhmen mēmā itēmah kētiāh əmā e Kristo. Nimēfaki rēfin rēha Kristo kēutāni tēuvir kām tēmah.

¹⁷ Piak min mine nēuvinik min. Iəkətapuəh əskasik o tēmah mēmā nəkotətəu vivi itēmah o nētəmi kautol mēmā nəkotəhapu itēmah min, kəni kautəġətun nati-
timnati iətəm kautol nētəmimi kēutəmkarəpən e nəhatətəiən rəhalah, kəni nəġətuniən əha tol pišin aġin e nəġətuniən iətəm nēmotos rəkis. ¹ Otəhtul isəu o lah, ¹⁸ mətəu-inu nētəm kotol lanəha, ilah kəsotoliən uək rəha Iərməniġ Kristo, mətəu kautol uək əmā o nati ilah əmā kautolkeikei. Ilah kēutəni-vivi nəġhatiən, kəni nəġhatiən rəhalah tətəhiən, kəni ilah kēuteiuə, kəni mēutərəkkin nətəliġiən rəha nētəmimi tēpət nētəm kotəruru nati.

¹⁹ Nētəmimi kinotətəu rəkis nanusiən mēmā itēmah nautol nēuia Kristo. Tol lanəha, nīkik tagiən pik o tēmah. Mətəu iəkolkeikei pik mēmā nəkoteinatiġ e nolliən əhruahru min, kəni mēmā nəsəhuvəniən e nolliən tərāh min.

²⁰ Uhgīn iətəm nəkəti nəməlinuiən, otəsuvəhiən in teviġ-ərain e Setən, kəni in otatiġ əmā ləhtəni e nəhlikitəmāh.

Pəh nēuviriən rəha Iərməniġ Iesu tətatiġ itēmah min.

I 16:17 Mat 7:15; Tait 3:10

²¹ Timoti iətəm itimlau min iatuol uək kētiāh, tətəni tēuvir kām tēmah. Kəni Lusias, mine Jeson, mine Sosi-patə u natimak min, kəhləni min tēuvir kām tēmah.

²² Iəu Tesias, iətəm iəmətəi nəġhatiən rəha Pol e nauəuə u, iəu iətəni tēuvir kām tēmah u kitah kētiāh e Iərməniġ. II

²³ Kaeəs tətəni tēuvir kām tēmah. Iəu Pol, iətatiġ e rəhan nimə, kəni nētəmi rəha nimēfaki kēutuhapumīn iman ikin.

Erastəs u iətəm tətərməniġ e məni rəha taun əha, mine piatah Kuartəs, ilau min kətuəni tēuvir kām tēmah.

²⁵ Pəh kotəni-vivi Uhgīn. In təhrun nolliən mēmā itēmah nētəhtul əskasik e nəhatətəiən rəhatəmāh. In otol lanəha e nanusiən tēuvir rəha Iesu Kristo iətəm iətəni pətiġəm. Nəġhatiən u təməhluaiġ nuvəh rəkis, ²⁶ mətəu rəueiu, təmol əpu in. Kəni in Uhgīn u iətəm tətəmiəġəh nian rēfin, kəni in təməni mēmā iəkotəni pətiġəm nanusiən rəha Kristo iətəm iəni min aupən kəmotətəi e nauəuə min rəhalah, kəni nētəmimi okotəhrun. Iəkotəni pətiġəm mēmā nētəmimi min rēfin rəha nēuaniləuis min rēfin e nitəni min rēfin, pəh ilah okotəhatətə e Uhgīn, kəni tol lanəha mautol əmā nēuiən. ²⁷ Uhgīn pišin əmā in Uhgīn, kəni in pišin əmā in teinatiġ. !Pəh kotəni-vivi Uhgīn nian rēfin naunun tikə, o nati iətəm Iesu Kristo təmol! Əuəh.

II Pol təhrun əmā nətəiən nauəuə, mətəu e nian əha, nətəmimi tēpət kəməutos iətəmi kəti min mēmā otətətəi nəġhatiən min rəhalah. Suah kəti, nərgin u Tesias, təməharəġ ilau Pol mətəi nəġhatiən rəhan.

1 KORƏN

Nəghatiən əkuəkir rəha nauəuə u 1 Korən

Aposil Pol təmətei nauəuə u.

Təmətei tətuvən kəm niməfaki rəha Korən.

Korən in taun asoli kəti. İkin əha, nətəmimi tepət kotos rəhalah kaku o noliən səlim lan, kəni nətəmimi tepət kəhuva məmə okotos nəhmtin. Nətəmimi nəuvein kəhuva e negəu, nəuvein kotaliuək əmə. In taun kəti təuvir pik e profens rəha Akaiə, iətəm tətətig e nitəni asoli u Kris. Mətəu taun u, narmi nati min kəmotəriuəh lan, kəni noliən tərəh min tepət e taun əha. Niməfaki rəha Korən, Nanihluə min kotepət lan. Pol təmətəuəu in niməfaki u e nian rəha naliuəkiən iətəm tatol keiu lan. Mətəu rəueiu əha, nərahian asoli min nəuvein tinatig e niməfaki. Nətəmimi nəuvein kautol noliən tərəh min, kəni nəuvein kautos nətəligiən min iətəm kəsotəhruiəh. Niməfaki rəha Korən in tətətig e taun kəti iətəm noliən tərəh min rəfin təməriuəh vivi lan. Noliən tərəh min nəuvein kəməhuva imə e niməfaki. Kəmotətapuəh o Pol o natimnati min nəuvein iətəm ilah kəsotəhrun vivian, kəni in təmətei nauəuə u titəu=pən əhruiəh əmə rəhalah nətəligiən. Pol təmətei nauəuə u məmə otəni pətigəm noliən tərəh min iətəm tətətig e niməfaki, mine nərahian pisin pisin min nəuvein min. Kəni təmətei nauəuə u məmə otələhu əhruiəh noliən tərəh min iətəm ilah nəuvein kəmutol. In təməni kəm lah məmə okotəhro min lanu motəkeikei mohtəlig=pa min o Uhgın, kəni noliən nak u təhruiəh iətəm iətəmimi otol nəmə in iətəmimi rəha İesu.

Pol təməni təuvir kəm lah

1 İəu Pol, iətəm Uhgın təmau in lak kəni mitəpin e nəuian məmə iəu aposil rəha Kristo İesu. İtimlau piatah Sostənes iətuəni təuvir kəm təmah. **2** Nauəuə u tətuvnə kəm təmah niməfaki rəha Uhgın əpəha Korən. Uhgın təmol asim itəmah e Kristo İesu, kəni təmau in e təmah məmə rəhan min, nətəm nəutaliuək e noliən əhruiəh itəmah mine nətəmimi e ikin min rəfin nətəm kəutəfaki kəm İərməniğ rəhatah İesu Kristo iətəm in İərməniğ rəhatah rəfin.

3 Pəh Uhgın Tatə rəhatah mine İərməniğ İesu Kristo, okuəfinə nəuviriən mine nəməlinuian kəm təmah.

Pol təməni-vivi Uhgın e nəfakiən

4 Nian rəfin iətəni tagkiu kəm Uhgın mətəu-inu təməfinə rəhan nəuviriən kəm təmah e Kristo İesu. **5** Təməfinə rəhan nəuviriən u tepət kəm təmah e noliən min rəfin, e nasiriuən o nəni pətigəm vivian natimnati min mine neinatigian o nəhrunian nəghatiən rəhan. **6** Kəni noliən min əha kəutəgətu məmə nanusiən e Kristo in nipiəhrinən, kəni itəmah nəmoteruh. **7** Tol lanəha, nian nautəhtul maru mautəhtahnin nuvian rəha İərməniğ rəhatah İesu Kristo, Uhgın təməfinə kəm təmah rəhan nəsanəniən e Narmın o noliən uək rəhan, nəsanəniən rəfin min əha iətəm kotəhruiəh o nəmiəgəhiən rəhatəmah. **8** Kəni in otol itəmah nəutəhtul əskasik motətəuərus=pən

naunun nian məmə okəseh-pəniən noliən tərəh kəti e təmah e Nian rəha İərməniğ rəhatah İesu Kristo, iətəm tətuvə min lan. **9** Kəni Uhgın otol nati u kəm təmah mətəu-inu nian rəfin in tatol rəhan nəghatiən. In Uhgın iətəm təmau in e təmah nəkəhuva kətiəh itəmah Nətin İesu Kristo u İərməniğ rəhatah. **II**

Nətəmimi rəha niməfaki kəmotəhapu ilah min

10 İətətapuəh əskasik o təmah, piak min mine nəuvinik min, e nərgi İərməniğ İesu Kristo, məmə itəmah rəfin nəkotətəlig e təmah min, məsotolian məmə nətəligiən kəti otuva məhapu itəmah, kəni mətəu nəkəhuva pəhriən motol kətiəh e nətəligiən mine nikin kətiəh. **III** **11** Piak min mine nəuvinik min, iətəni lanəha mətəu-inu nətəmimi nəuvein rəha Kloə **IV** kəmotəni pətigəm kəm iəu məmə itəmah nautorgəhu. **12** Nipiətə nəghatiən iətəm iətəni tol lanu, itəmah nəuvein kotəni məmə, "İtimah iautəhuərisig e Pol," nəuvein kotəni məmə, "İtimah iautəhuərisig e Apolos," nəuvein kotəni məmə, "İtimah iautəhuərisig e Pitə," nəuvein min kotəni məmə, "İtimah iautəhuərisig e Kristo." **V** **13** Nian nəutəuəri lanko, təhmen e nəhapu-əhapuian Kristo! İəu Pol, iəməşhku-pəriən e niği kəməluəu o təmah!

I 1:8 **ITəs** 3:13; 5:23 **II** 1:9 **ITəs** 5:24; **1Jon** 1:3 **III** 1:10 **Fil** 2:2 **IV** Kloə in pətan kəti iətəm rəhan nautə tepət, kəni nətəmimi kəutisiə in. Pol əpəha Efəsis e nian təmətei nauəuə u, kəni nətəmimi rəha Kloə kəməhuəvən motəsal=pən lan. Kəni motəni kəm in nətəligiən min əha e niməfaki Korən. **V** 1:12 **Uək** 18:24-28; **1Kor** 3:4

Kəni nian kol bəptais e təmah, kəməsolian e nərgək Pol. !Kəpə! !Mətəu nautol lanko məmə nautəhuərisig lak Pol, uə Apolos, uə Pitə, mətəu itəmah nəsolian məmə nautohtəu=pən Kristo!

¹⁴ İəu iəkəni tagkiu kəm Uhgın məmə iəmol bəptais əmə e Krispəs mine Kaeəs, mətəu iəməsolian bəptais e təmah kəti min. ¹⁵ Niki tagiən lanəha mətəu-inu iətəmi kəti ko təsəniən məmə kəmol bəptais lan e nərgək məmə otuva rəhak iətəmi. ¹⁶ Ei əuəh, iə-malu, iəmol bəptais min e Stefənəs mine rəhan min. Uərisig e inəha, iəmalu məmə mətəu iəmol bəptais min e iətəmi kəti uə kəpə. ¹⁷ Nipəti nəghatiən min u məmə, Kristo təsəhli=paian iəu məmə iəkol bəptais e nətəmi, təmahli=pa iəu məmə iəkəni pətigəm əmə nanusiən təuvir. Kəni iəsəni pətigəm əməiən e nəghatiən einatig rəha iətəmi mətəu-inu, iə-solkeikeiən məmə nəghatiən e nimisiən rəha Kristo e nigı kəməluəu in otəhvevig nəsanəniən tikə.

¹⁸ Nipəhriənian, nəghatiən e nimisiən rəha Kristo in təhvevig malməli o nətəmi u kautohtəu suaru rəha nuvəniən e nigəm asoli. Mətəu kitah u nətəm Uhgın tatosmiəgəh itah, in nəsanəniən əmə rəha Uhgın.

¹⁹ Kəni Nauəuə Rəha Uhgın tətəni məmə,

“Təu iəkərkən agin neinatigian rəha nətəm koteinatig,

kəni mahtipəsig e nəhrunian rəha nətəm kotəhrun pik nati.” III

²⁰ ?Nətəmi koteinatig iə? ?Nəgətun min rəha Lou iə? Nətəmi nətəm kotəhrun vivi suaru rəha nəghatiən iə? Uhgın təmol neinatigian rəha nəhue niftəni tinuva rəkis nalməliən əmə. ²¹ Tol lanəha mətəu-inu, e neinatigian rəha Uhgın, təmol məmə nətəmi rəha nəhue niftəni okəsotəhrunian in e nəhrunian əmə rəhalah iətəm kəutəni məmə neinatigian. Mətəu in təmol məmə nəghatiən alməli min rəhatimah otosmiəgəh nətəmi nətəm kəutəni nipəhriənian lan. V

²² Nəuaniləuis min rəha Isrel kəutətapuəh e nati apispis min, kəni Nanihlua VI min kəutəsal e neinatigian məmə okoteruh Uhgın, ²³ mətəu kitah kəutəni pətigəm əmə nimisiən rəha Kristo e nigı kəməluəu. Kəni nəghatiən u in təhmen e kəpiel e suaru iətəm tatol nəuaniləuis min rəha Isrel kəutəmei, kəni in təhmen e nalməliən o Nanihlua min.

²⁴ Mətəu nətəmi min u nətəm Uhgın təmauin e lah, nəuaniləuis min rəha Isrel nəuvein mine Nanihlua min nəuvein ilau pəti, kəni Kristo in nəsanəniən rəha Uhgın mine neinatigian rəhan. ²⁵ Tol lanəha mətəu-inu, nolian u iətəm nətəmi kəutəni məmə in nalməliən rəha Uhgın, mətəu nipəhriənian in teinatig tapirəkis neinatigian rəfin rəha nətəmi, kəni nati u iətəm nətəmi kəutəni məmə in nəpəouiən rəhan, in təsanən tapirəkis nəsanəniən rəfin rəha nətəmi. IX

I 1:14 Uək 18:8; Rom 16:23 II 1:16 1Kor 16:15 III 1:19 Aes 29:14 IV 1:20 Job 12:17; Aes 19:12; 33:18; 44:25 V 1:21 Mat 11:25 VI Nanihlua, Ianihlua — Afin-to e tiksinari. VII 1:23 Rom 9:32; 1Kor 2:14 VIII 1:24 Kol 2:3 IX 1:25 2Kor 13:4

²⁶ Piak min mine nəuvinik min, nikitəmah otəkeikei məhti məmə itəmah nətəmi əhro nian Uhgın təmauin e təmah. Itəmah tepət nəsoiteinatigian e nəhmti nətəmi, kəni məsotosian nəsanəniən, kəni səniəmə itəmah nenəti nətəmi asoli nəuvein. ²⁷ Mətəu Uhgın tatitəpin nati alməli min e nəhue niftəni məmə okotol aulis nətəm koteinatig, kəni mitəpin nati əpəou min e nəhue niftəni məmə okotol aulis nətəm kotəsanən.

²⁸ In təmitəpin natimnati iətəm, e nətəligian rəha nətəmi, ilah nati əpnəpin əmə, mine iətəm nətəmi-kəsotolkeikei pikian, mine natimnati iətəm ləhtəni agin. Kəni təmitəpin natimnati min əha məmə ilah suaru məmə in tol nati keikei e nətəligian rəha nətəmi-kəməhuva nati əpnəpin əmə. ²⁹ Təmol lanəha məmə iətəmi tikə otəghati əfəri e nəhmti Uhgın.

³⁰ Mətəu-inu e nəuia Uhgın, itəmah nəməhuva kətiəh itəmah Kristo İesu. Kəni Kristo təmuva o tah məmə in rəhatah neinatigian rəha Uhgın. Inəha e Kristo, Uhgın təmol itah kotəhruahru e nəhmtin, kəni mələhu kalin itah məmə rəhan min, kəni mosmiəgəh itah. ³¹ Tol lanəha, təhmen e Nauəuə Rəha Uhgın tətəni, “İətəmi iətəm tətəghati əfəri, otəghati əfəri əmə o nati iətəm İərmənig təmol lan.” XII

² Piak min mine nəuvinik min. Nian iəmuvnə o təmah, iəməsəni pətigəmiən nəghatiən rəha Uhgın e nəghatiən iətəm nətəmi kəutəni məmə koteinatig, mine nolian rəha iətəmi iətəm təhrun vivi nəghatiən. ² Kəni nian iəmətatig kitah min itəmah, niki təkəsik məmə iəkəni pətigəm əmə İesu Kristo, mine nimisiən rəhan e nigı kəməluəu. ³ İəmuva o təmah e nəpəouiən mine nəginian mine nərəm-ruminian asoli. ⁴ Kəni nian iəməni pətigəm rəhak nəghatiən e nanusiən təuvir, iəməsəniən e neinatigian rəha nətəmi, mine nəghatiən asoli min iətəm otluvi itəmah, mətəu nian iəməghati, nəmoteruh nəsanəniən rəha Uhgın mine uək rəha Narmın Rəha Uhgın. ⁵ İəmol lanəha məmə nəhatətəiən rəhatəmah otəsəhtul əməiən e neinatigian rəha nətəmi, mətəu in otəhtul e nəsanəniən rəha Uhgın.

Neinatigian rəha Narmın Rəha Uhgın

⁶ Mətəu nipəhriənian məmə itəmah iəutəni pətigəm nəghatiən einatig kəm nətəm koteinatig kəni minoteinatig rəkis e nəmiəgəhiən rəhalah. Mətəu səniəmə neinatigian rəha nətəmi min rəueiu, uə nətəmi nətəm kəutarmənig u rəueiu. İlah okəhuva nati əpnəpin min əmə. ⁷ Kəpə. İtimah iəutəghati e neinatigian rəha Uhgın əpən iətəm təmətəməhli oneuən, kəni in neinatigian iətəm təmətəhluəig, kəni Uhgın təmol nəpəkəuiən əpən əpən agin məmə, neinatigian əha, in otol nəuvirən kəm tah e nəsanəniən mine nəhəgəhəgiən. ⁸ Nətəm kəutarmənig e niftəni əha rəueiu, ilah kinotəruru nəpəkəuiən əha rəha Uhgın, mətəu nəmə ilah kəmotəhrun, ko kəsotətu-pəriən İərmənig rəha

X 1:26 Mat 11:25; Jem 2:5 XI 1:30 Jer 23:5-6 XII 1:31 Jer 9:24 XIII 2:3 Uək 18:9; 2Kor 10:1 XIV 2:4 1Təs 1:5

nəsanəniən əhagəhag rəfin e nigı kəməluau təhmen e iətəmimi kəti əpnapın əmə iətəm təmərəkın lou.

⁹ Mətəu Nauəuə Rəha Uhgın tətəni məmə,

“İətəmi tikə tətəruh,

iətəmi tikə tətətəu,

iətəmi tikə təhrun,

nati nak iətəm Uhgın təmöl əpenə-penə lan rəha nətəmi min u kotalkeikei in.”^I

¹⁰ Mətəu Uhgın təmöl əpu nəlpəkəuiən oneuən əha rəhan kəm tah e Narmın. Kəni Narmın təhrun natimnati rəfin, kəni məhrun min natimnati rəha Uhgın

iətəm iətəmimi kəti ko təsəhrunian. ¹¹ ?Tol lanəha, iətəmimi pəh təhrun nətəligiən rəha iətəmimi kəti,

mətəu narmın əmə? ?E noliən kətiəh əmə, iətəmimi pəh təhrun nətəligiən rəha Uhgın, mətəu Narmın

əmə? ¹² Uhgın təməsəfaian kəm tah nətəligiən rəha nətəmimi e nəhue niftəni, mətəu təməfa Narmın

iətəm tatsipən ohni. In təməfa kəm tah məmə kitah okotəhrun nati nak iətəm Uhgın təməfa əpnapın əmə kəm tah. ¹³ Inu nəghatiən iətəm itimah iəutəni, kəni

neinatigiən rəha nətəmimi təsəgətunian itimah e nəghatiən min əha, mətəu Narmın Rəha Uhgın

təməgətun itimah, kəni iəkotəni pətigəm natimnati pəhriən rəha Narmın Rəha Uhgın e nəghatiən min

iətəm təmsipən lan. ¹⁴ İətəmimi iətəm Narmın Rəha Uhgın tikə lan, tətəpəh natimnati iətəm tatsipən e Narmın Rəha Uhgın mətəu-inu ilah nati əpnapın min əmə ohni, kəni

ko in təsəhrunian ilah mətəu-inu Narmın Rəha Uhgın əmə təhrun nasiruiən e nətəmimi o nəhrunian natimnati rəha Uhgın. ¹⁵ Kitah nətəm kautos Narmın Rəha Uhgın

kəmotəh motəhrun motakil natimnati min əha, mətəu nətəmimi əpnapın, ko kəsoteruhian mə-

sotəhrun aginian mine məsotakil aginian itah. ¹⁶ Tol lanəha mətəu-inu Nauəuə Rəha Uhgın tətəni məmə,

“?Pəh u təhrun nətəligiən rəha İərmənig məmə in otəgətun in?”^{II}

Mətəu kitah kotəhrun nətəligiən rəha Kristo kəni tol lanu lan motəhrun natimnati min əha.

Nəhapu-əhapuiən e niməfaki

3 Piak min mine nəuvinik min. Nian iətətətig kitah min itəmah, iəməsəghatiən kəm təmah təhmen e

nətəmimi nətəm kinotəskasik rəkis e nəmiəgəhiən rəhalah e Narmın Rəha Uhgın, kəpə. İəməghati kəm

təmah məmə itəmah nətəmimi rəha nəhue niftəni əmə, kəni iəməghati kəm təmah təhmen e kəlkələh

min əmə e nəmiəgəhiən vi rəhatəmah e Kristo. ² Nian iətətəgətun itəmah, təhmen məmə iətətaugin

itəmah e milik əmə, iəməsəfinəniən nauəniən əskasik kəm təmah mətəu-inu itəmah nəməsotəhmenian o

nunian. ^{III} Kəni nıpəhriənian, itəmah nəsotəhmen əhanəhiən o nunian, ³ mətəu-inu noliən rəhatəmah

təhmen əmə e rəha nətəmimi rəha nəhue niftəni. Tol lanəha mətəu-inu itəmah nautetə itəmah min, kəni

mautorgəhu, kəni təhmen əmə məmə itəmah nətəmi-

I 2:9 Aes 64:4 II 2:16 Aes 40:13 III 3:2 Hip 5:12-13; 1Pitə 2:2

mi rəha nəhue niftəni əmə u. Nəkotəhmen e nətəmimi əpnapın min. ^{IV} Nian iətəmi kəti tətəghati əfəri məni məmə, “İəu rəha Pol,” kəni kəti təni məmə, “İəu rəha Apolos,” noliən əha tətəgətun məmə itəmah nətəmimi rəha nəhue niftəni əmə. ^V

⁵ Oteruh-to. ?Apolos in pəh, kəni Pol in pəh? İtımlau iəkuəhmen əmə e ioluək iətəm iəmuasiru e təmah o

nuvaiən o İesu. İtımlau iatuol əmə uək iətəm İərmənig təməfa pisin pisin kəm tımlau məmə iəkuol. ⁶ Təhmen

əmə məmə iəu iəmərfei nikiti nati, kəni Apolos in təueiu e nəhu, mətəu Uhgın əmə tatol tateviə. ^{VII} Tol

lanəha, iətəmimi iətəm tətərfei nati, uə iətəmimi tətəueiu e nəhu, in nati əpnapın əmə, mətəu Uhgın

pisin əmə in nati keikei iətəm tatol natimnati kəutəmiəgəh mauteviə. ⁸ İətəm tətərfei, mine iətəm

tətəueiu, ilau kuəhmen-əhmen əmə mətian əmə o nati kətiəh əmə. Kəni Uhgın otətəou ilau kətiəh kətiəh e

rəhalau uək pisin pisin min. ⁹ İtımlau ioluək mil rəha Uhgın, kəni itəmah nəkotəhmen e nasumian rəha

Uhgın, uə nimə rəha Uhgın. ^{VII}

¹⁰ E nəuviriən iətəm Uhgın təməfa kəm iəu, iəmu- vləkin vivi nəhlki nimə təhmen e iətəm təhrun vivi nu-

vləkinian nimə. Kəni iətəmi kəti min tatuvləkin nimə nəuvetin. Mətəu ilah rəfin okotəkeikei mauteh vivi uək

rəhalah rəha nuvləkinian nimə, ¹¹ Nəhlki nimə kətiəh əmə, inu İesu Kristo. İətəmi kəti tikə təhrun nu-

vləkinian nəukəti nimə pisin kəti min. ^{VIII} ¹² Nəmə iətəmi kəti tuvləkin-pəri rəhan nimə iətəm nəhlki nimə in

İesu Kristo, kəni in təhrun nuvləkinian nimə e aiən u kol tətəraip-oraip, uə e silfə, uə e kəpiel nəhmtin tiəkis,

uə e nigı, uə e niuig, uə e nimanə. ^{IX} ¹³ Kəni nian kəti nətəmimi okoteruh uək rəhan, mətəu-inu e nian İesu

tuva min, rəhan uək otuva e nəhagəhagian. Rəhan uək okələhu=pən e nigəm, kəni nigəm otəgətun məmə

rəhan uək təuvir uə tərəh. ^X ¹⁴ Nəmə nigəm otəsusian rəhan nimə, in otos rəhan nətəouian. ¹⁵ Mətəu nəmə

nigəm otus rəhan nimə, kəni rəhan natimnati rəfin təkikə. In əmə, Uhgın otosmiəgəh, mətəu təhmen-əh-

men əmə e iətəmi kəti iətəm rəhan nimə nigəm tatus kəni tiuvig pətigəm maiu, kəni nigəm tus nimə mauəris.

¹⁶ ?Nəkotəhrun uə kəpə məmə, itəmah u Nimə Rəha Uhgın, kəni Narmın Rəha Uhgın tətətig e təmah?

¹⁷ Nəmə iətəmi kəti tərəkın Nimə Rəha Uhgın, kəni Uhgın otərəkın in, mətəu-inu Nimə Rəha Uhgın, in

tasim rəhan pisin əmə. Kəni Nimə u Rəha Uhgın, itəmah.

¹⁸ Təsəuviriən məmə iətəmi kəti tətəiuə aru əmə lan. Nəmə iətəmi kəti tətakil aru in e nətəligiən rəha nəhue

niftəni, kəni nıkin təhti məmə in teinatig u rəueiu, in

IV 3:3 1Kor 1:10-11 V 3:4 1Kor 1:12 VI 3:6 Uək 18:4,11,27-28 VII 3:9 Mat 16:27; Efəs 2:20-22 VIII 3:11 Aes 28:16; 1Pitə 2:4-6

IX Noliən rəha nitəu-pəniən Kristo təhmen e noliən rəha nu- vləkinian nimə. İətəmi tətəitəu=pən vivi noliən rəha Kristo, in təhmen e iətəmi kəti tatuvləkin vivi rəhan nimə. Noliən təuvir min rəhan tə-

men e pos min əskasik rəha nimə, uə aiən u kol uə aiən u silfə. İətəmi tətəitəu=pən vivian noliən rəha Kristo, təhmen e iətəmimi kəti tatuvləkin rah rəhan nimə, təhmen əmə e nımauvlul əmə kəti. Afi-

to Mat 6:19-20. X 3:13 1Kor 4:5

otəkeikei muva ialməli kəti e nəhmtilah məmə in otuva ieinatig pəhriən. ¹⁹ Tol lanəha mətəu-inu neinatigian rəha nətəmi rəha nəhue niftəni, in talməli e nəhmti Uhgın. Təhmen e Nauəuə Rəha Uhgın tətəni məmə, "Uhgın tatol lalig e nəghatien rəha iətəmi kəti iətəm tətəni məmə in teinatig vivi, kəni Uhgın taskəlim in." ²⁰ Kəni Nauəuə Rəha Uhgın tətəni min məmə, "Iərməniğ təhrun məmə, nətəligian rəha nətəm koteinatig, ilah nati ərnapin əmə." ^{II}

²¹ Kəni tol lanu lan, sotəniən məmə itəmah rəha suah u uə rəha suah kəha məmə onəkotləfəri aru itəmah ohni. Uhgın tətəfən itimah nətəmi asoli min rəfin kəm təmah məmə otasiru e təmah. ²² Tol lanu sotəfəriən itəmah kəni motəni məmə rəhatəmah u Pol uə Apolos uə Pitə. ^{III} Nipəhriən agin, Uhgın tinəfinə natimnati min rəfin e nəhue niftəni o nasiruən e təmah. Kəni nəmiəghian uə nimisiən, kəni natimnati min u kəutəhuva rəueiu uə natimnati min u kəmanəhuva nian kəti, natimnati rəfin min əha mine nətəmi min əha okotasiru e təmah, təhmen əmə ilah rəfin rəhatəmah. ²³ Tol lanu lan, itəmah onəkotəkeikei motəfəri itəmah o Iesu pisin əmə, səniəmə o nətəmi asoli min rəhatəmah, mətəu-inu səniəmə itəmah rəha iətəmi asoli kəti, mətəu itəmah rəha Kristo, kəni Kristo in rəha Uhgın.

Aposil min rəha Kristo

⁴ Tol lanəha, nətəmi okotəkeikei motəh itimah təhmen e noluək min rəha Kristo iətəm Uhgın təmələhu=pən e nəhlmitimah məmə itimah iəkotol əpu nəlpəkəuiən oneuən rəha Uhgın. ² Kəni nətəmi nətəm kauteh natimnati rəha iətəmi asoli kəti, ilah kotəkeikei motol rəhalah uək təuvir e nolien iətəm iətəmi asoli tolkeikei. ^{IV} Nati ərnapin əmə kəm iəu nəmə itəmah, uə nətəpisin nəuvein kotəni pətigəm nətəligian rəhalah e rəhak uək. Kəni iəu aru iəsakilien e rəhak uək. ⁴ E rəhak nətəligian, məmə iəmol əmə nati iətəm in təuvir, mətəu nati u təsəniən məmə iəu iəkəhruahru. Iərməniğ əmə təhruahru o nakilien rəhak uək. ⁵ Tol lanəha, sotəuit-əuitien o nakilien natimnati, mətəu nautəhtahnin nian Iərməniğ otuva lan. In otəfətigəm=pən e nəhəghəghian natimnati iətəm kəutəhluəig e napinəpuiən, kəni in otəni pətigəm nati nak tətətig e niki nətəmi o nolien min rəhalah. E nian əha Uhgın otəni-vivi ilah kətiəh kətiəh e nolien əhruahru. ^V

⁶ Piak min mine nəuvirik min. Iəməni=pinə nəghatien min əha kəm təmah itimlau Apolos məmə itəmah onəkotos nəhrunien ikin. Kəni nəmə nəkotos nipəti nəghatien min u, "Nəkotəkeikei motol əmə nəghatien min iətəm kinətəi rəkis," kəni nəsotəfəriən nətəmi asoli nəuvein motosiahu nəuvein. ^{VI} ?Təhro? Itəmah nəsotəpətiən motəpirəkis nətəmi min rəfin.

I 3:19 Job 5:13 II 3:20 Sam 94:11 III Nəghatien əhruahru rəha Kris tətəni məmə, "Pol, uə Apolos, uə Kefəs..." Kefəs in nərgin kəti min rəha Pitə. Kəni e nauəuə u, e nəghatien Kris əhruahru, Pol tətəuin lan məmə "Kefəs," mətəu kəutəni əmə məmə Pitə. IV 4:2 Luk 12:42 V 4:5 1Kor 3:8 VI 4:6 Rom 12:3

Uhgın təməfinə kəm təmah natimnati min rəfin nətəm nəmautos. ?Kəni təhro nəutəghati əuvsan o natimnati iətəm Uhgın təməfinə kəm təmah təhmen əmə məmə inu itəmah əmə nəmotol natimnati min əha? ^{VII}

⁸ Nikitəmah təhti məmə ninotos rəfin rəkis natimnati rəha Uhgın. Nikitəmah təhti məmə ninotos rəfin rəkis nautə rəha Uhgın. Nolien rəhatəmah təhmen məmə nəməhuva kig min rəha Uhgın, mətəu itimah iəutatig ləhtəni əmə. !Mətəu kəpə, səniəmə nipəhriənien! !Nəman! Nəmə nipəhriənien məmə itəmah nəməhuva kig min rəha Uhgın, nikitimah otagien pik, kəni nəmə tol lanəha, itimah min iəkotol kig kitah min itəmah. Mətəu təsolien lanəha. ⁹ Itimah aposil min, mətəu niki kəti təhti məmə Uhgın təmələhu itimah əpəha ləhtəni agin, iəutatig təhmen e nətəm kəmakil rəkis məmə okotəkeikei mohmis. Nikitəmah tətəti lanəha mətəu-inu təhmen məmə itəmah nətəmi nətəm kəməsolien win e nəluəginien, kəni mətəhtul e nəhmti nagelo min mine nətəmi rəfin məmə ilah okoteruh məmə oiəkohmis. ^{VIII} ¹⁰ !Nətəmi tepət kəutəni məmə itimah nanməli min o nərgi Kristo, mətəu nikitəmah təhti məmə itəmah nəkoteinatig vivi e Kristo! Mətəu səniəmə nipəhriənien. !Nətəmi tepət kəutəni məmə rəhatimah nepətiən tikə, mətəu nəutəghati əfəri məmə rəhatəmah nepətiən iahgin! Mətəu səniəmə nipəhriənien. Nətəmi tepət kəutəni itəmah, mətəu kəutəni rah itimah.

¹¹ Mətəu, inu nipəhriənien. Mətəuərus=pa u rəueiu matuvən, nəumis tatus itimah, kəni mətəuəuə, kəni iəutəhuvən e napən əhapu-əhapu, nətəmi kəutəh itimah, kəni rəhatimah nimə tikə. ^{IX} ¹² Itimah aru əmə iəutol pik uək e nəhlmitimah məmə iəkotos məni o nauəniən. Nian okotəni rah itimah, mətəu itimah iəkotəfəki o nəuvirien o lah. Nian nətəmi kəutəh nərahien kəm timah, mətəu itimah iəkotəpəni əmə. ^X ¹³ Nian nətəmi kəutəni rah itimah, mətəu itimah iəutəghati vivi əmə kəm lah. Mətəuərus=pa u rəueiu matuvən itimah iəkotəhmen e nimeənərik rəha nətəmi rəfin, uə namikmikien rəha nitəni min rəfin.

Ilah okotəkeikei motohtəpən nolien rəha Pol

¹⁴ Iəsətəien nəghatien u məmə iəkol itəmah nəkotəulis, mətəu mə otəhgi-pəri itəmah, mətəu-inu itəmah nenətik min nətəm iəkolkəikei itəmah.

¹⁵ Rəhatəmah nəgətun min tepət nətəm okotəgətun itəmah e Kristo, kəni nəmə təhro ilah kotəhmen əmə e tatə kalin min ilah ten-təusin, mətəu rəhatəmah tatə əhruahru kətiəh əmə, inu iəu, mətəu-inu e Kristo Iesu iəmuva rəhatəmah tatə əhruahru nian iəməni pətigəm nanusien təuvir kəm təmah əpən. ^{XI} ¹⁶ Tol lanəha, iəkətapuəh əskasik o təmah məmə onəkotohtəu=pa

VII 4:7 Rom 12:6 VIII Nian kig kəti təmol win e nəluəginien, minatitəlig matit rəhan soldia min mine rəhan tikimir min. Rəhan soldia min kəutəhuərisig lan, kəni tikimir min kəutəhuərisig e lah, kəni nətəmi rəfin kotəhrun məmə tikimir min okohmis. Nətəmi kəmotol lafet kəti, kəni nətəmi rəfin kəutarfu e tikimir min kəutəh aru ilah min, uə nəmə təhro kəutəluəgin ilah nati arpin min təhmen e laion. Kəni Pol tətəni məmə in mine rəhan min nətəmi kotəhmen e tikimir min nətəm okohmis, kəni nətəmi rəfin kəuteruh.

rəhak noliən min. ¹⁷ Mətəu-inu o nati u, iətahli=pinə nətik e Kristo u Timoti iətəm iəkolkeikei. In tətaiu əskasik e Iərməniġ matol vivi rəhan uək. In otəni min kəm təmah suaru rəha nəmiəgəhiən rəhak e Kristo Iesu iətəm tətītəu=pən natimnati iətəm iətəgətun e niməfaki min ikin min rəfin. ^{II}

¹⁸ Kəni itəmah nəuvein nəutagət əfəri pik o rəhatəmah nepətian mətəu-inu nikitəmah təhti məmə iəsuvnə minian məsəghati əskasikiən kəm təmah o rəhatəmah noliən. ¹⁹ Mətəu otəsuvəhiən, iəkəkeikei muvnə meruh itəmah (nəmə Iərməniġ tegəhan lak.) Kəni oiəkəhrun nəmə nətəm kəutagət əfəri kautos pəhriən nəsanəniən rəha Uhgīn, uə kəpə. ²⁰ Mətəu-inu Narməniġiən Rəha Uhgīn səniamə in nati kəti rəha nəghatiən, mətəu in nati kəti rəha nəsanəniən. ^{III}²¹ ?Kəni nəkotolkeikei nak? ?Iəkuvnə malis itəmah, uə iəkuvnə e nolkeikeiən u e nikiġ teiuaiu əmə?

Pian kəti, rəhan noliən tərəh aġin

5 Kəməni pətigəm kəm iəu məmə iətəmi kəti u e nikitəmah tətəkləh e pətan kəti, kəni təmol e noliən tərəh kəti iətəm tapirəkis noliən rəha nətəm kəsotəfakiən. In tətəkləh e pətan vi rəha rəhan tatə. ^{IV}² !Kəni itəmah nəutəfəri o nəfakiən əskasik rəhatəmah! !Kəsiti min! Mətəu nəfəriən təsəhruahruaiən, mətəu onəkotəkeikei motətəu tərəh o təfagə tərəh əha. Kəni nəsotahli pətigəmiən iətəmi kəha iətəm təmol noliən tərəh əha e nikitəmah. Mətəu onəkotəkeikei motahli pətigəm. ^V

³ Nati əpnəpin iəsatiġiən kitah min itəmah, mətəu e narmīn iətətiġ kitah min itəmah. Kəni təhmen əmə nəmə kitah kəutatig, inəni rəkis e nərġi Iərməniġ Iesu məmə təhro in təhruahru məmə kitah okotol e iətəmi kəha. ^{VI}⁴ Nian nəkəhuva kətiəh, kəni e narmīn, iətətiġ kitah min itəmah, kəni nian nəsanəniən rəha Iərməniġ rəhatah Iesu inəha ikin kitah min, ⁵ kəni otəfən iətəmi u əha rəueiu e nəhlmi Setən məmə otərəkīn nīpətīn. Mətəu Iərməniġ otosmiəgəh narmīn nian in tətəuva min e naunun nian. ^{VII} ^{VIII}

⁶ Rəhatəmah nagət əfəriən tərəh. ?Nəkotəhrun uə kəpə məmə, is nəuan nəuətīn əmə tīnpi rəfin e niki flauə iətəm kəmalkin? ^{IX} ^X⁷ Otəfəl rəkis is əuas min rəhatəmah, inu təfagə tərəh min e nikitəmah, məmə itəmah flauə vi iətəm kəmalkin u is tīkə lan, kəni nīpəhriəniən itəmah nəkotəhmen əhruahru e pīret vi əha. Tol lanəha mətəu-inu Kristo iətəm in nətī sipsip

IX 4:11 2Kor 11:23-27 X 4:12 Mat 5:44; 2Təs 3:8 XI 4:15 Kəl 4:19 I 4:16 Fil 3:17 II 4:17 Uək 19:22 III 4:20 1Kor 2:4 IV 5:1 Lev 18:7-8; Dut 22:30 V Məta Pol tətəni u ikinu məmə təsəuviriən məmə ilah okotagīən əmə kəni məutəfəri ilah nian təfagə tərəh asoli kəti tətətiġ əha ilah ikin e niməfaki. VI 5:3 Kol 2:5 VII 5:5 1Tim 1:20 VIII Pol tətəni məmə kəraki lan e niməfaki. Kəni ihluə e niməfaki, suah u otuvən e nəhlmi Setən, kəni Setən otarməniġ lan kəni mol nalpiniən kəm in e nīpətīn. Kəni mətə, suah u təhrun nitəliġ rəkisiən e noliən tərəh min rəhan, kəni Uhgīn təhrun nosmiəgəhiən min in. IX Təhmen əmə nian kətətēi nati miəgəh kəti, nəmə kətərəh kuənkamik lan, otol=pən mərəkin rəfin nəhuvegin. Təhmen əmə nəmə iəfaki kəti e niməfaki tatol təfagə tərəh. Təfagə tərəh u tīnpi rəfin niməfaki. X 5:6 Kəl 5:9

rəha lafet rəha Pasova, təmimis rəkis təhmen e sakri-fais o noliən tərəh min rəhatah. ^{XI}⁸ Tol lanəha, pəh kotol lafet əha, mətəu kəsotoliən e is əuas, iətəm təhmen e noliən tərəh min u nətəmimi kotolkeikei pik noliən kəm nətəmimi, mine noliən tərəh min rəfin. Mətəu pəh kotol lafet e pīret u is tīkə lan, təhmen e noliən rəfin iətəm kotol nīpəhriəniən motəhruahru. ^{XII}

⁹ Iəmətēi rəkis nauəuə kəm təmah məmə nəsotan pətian itəmah nətəm kəutəkləh e nīpətān. ^{XIII}¹⁰ Iəsəniəhuiən məmə nəsotaniən itəmah nətəm kəsotəfakiən nati əpnəpin noliən rəhalah tol lanəha: ilah kəutəkləh e nīpətān, ilah navərəs, ilah nakləh min e neiuəiən, kəni ilah kəutəfaki kəm narmī nati min. Nətəmimi tēpət aġin kotol lanu lan u rəueiu e nəhue nīftəni. Nəmə nəsotaniən itəmah min ilah, kəni nəkotəkeikei mohiet aġin ikinu e nəhue nīftəni. ¹¹ Mətəu nīpətī nauəuə iətəm iəmətēi kəm təmah məmə onəsotan pətian itəmah iətəmi kəti iətəm tətəni məmə in piatəmah kəti, mətəu in tətəkləh e pətan, uə in tətəvərəs, uə in tətəfaki kəm narmī nati min, uə in tətəni rah nətəmimi, uə in tətəpis nian tēpət, uə in tətəkləh e neiuəiən. Sotoliən nati kəti itəmah min ilah, nati əpnəpin in nati əkəku əmə təhmen e nauən pətian. ^{XIV}

¹² Səniamə in rəhak uə mine rəhatəmah kəti uək məmə okotakil nətəmimi nətəm kəsotəfakiən. Uhgīn otakil Nanihluə min. Mətəu in uək rəhatəmah məmə onəkotakil noliən rəha nətəmimi əpəha e niməfaki nətəm kəutol təfagə e noliən min u. Nauəuə Rəha Uhgīn tətəni məmə, "Otahli pətigəm e nikitəmah iətəm tatol noliən tərəh." ^{XV}

Noliən rəha nakiliən itəmi

6 Nian nəmə itəmah kəti tatorgəhu ilau in kəti, tol naułisiən məmə otələs muvən kəm nətəmimi nətəm kəsotəfakiən məmə okotiūvi pətigəm ilau motakil rəhalau norgəhuiən. Mətəu nəkotəkeikei motos məhuvən kəm nəfaki min. ² ?Nəkotəhrun uə kəpə məmə nəfaki min, ilah okotakil nətəmimi rəfin e nəhue nīftəni? ^{XVI} ?Kəni nəmə itəmah onəkotakil nətəmimi e nəhue nīftəni, kəni təhro nikitəmah təhti məmə nə-sotəhmenian o nakiliən rəhatəmah norgəhuiən əlkələh min? ^{XVII}³ ?Nəkotəhrun uə kəpə məmə, kitah okotakil nagelo min? !Kəni natimnati min rəha nəhue nīftəni, ilah kotimətig əmə o nakiliən!

⁴ ?Kəni tol lanəha, nəmə nautorgəhu o nətəliġiən min nəuvein, təhro nəutəhuvən o nətəm ihluə məmə okotakil norgəhuiən rəhatəmah? Ilah kəsotosiən nisi-aiən rəha niməfaki. ⁵ Iətəni lanəha məmə nəkotaulis

XI 5:7 Aes 53:7; 1Pitə 1:19 XII 5:8 Dut 16:3 XIII Nauəuə u Pol tətəghati lan e fes 9 tīkə əha rəueiu. Pol təmətēi nauəuə kuvət kəni mahli=pən kəm niməfaki Korən. Mətəu nauəuə aupən, mine nauəuə iətəm tatol kisil lan kiakə u rəueiu. Nauəuə iətəm tatol keiu lan, in 1 Korən, kəni nauəuə iətəm tatol kuvət lan, inu 2 Korən. XIV 5:11 2Təs 3:6; Tait 3:10 XV 5:12-13 Dut 13:5; 17:7 XVI E Japtə 5 kəutafin məmə ko kəsotakiliən nətəmimi ihluə e niməfaki, mətəu e fes u tətəni məmə kitah okotakil ilah. Nīpətīn u tənī məmə, RƏUEIU kitah okəsotakiliən nətəm ihluə e niməfaki, mətəu nian Kristo otuva min, nian əha inəha, kitah okotakil ilah. XVII 6:2 Nəh 20:4

lan. ?Təhro? ?Itəmah kəti tikə iətəm teinatig məmə in təhrun nələhuiən nəniən min əha? ⁶ !Mətəu kəpə! Itəmah piatəmah min nəutorgəhu, kəni mautəhuvən o nətəm ihluə məmə ilah okotakil rəhatəmah norgəhuiən min. Kəsi.

⁷ Itəmah nautəhuvən o iətəmi kəti məmə otakil rəhatəmah norgəhuiən. Inu tətəgətun məmə nəmotəmkarəpən agin e suaru rəha Uhgın e nəmiəgəhiən rəhatəmah. ?Təhro? Nəmə iətəmi kəti tatol tərəh kəm ik, təuvir məmə nəkalu əmə lan. Nəmə tətəiüə əmə lam mətakläh kəm ik, alu min əmə lan. ⁸ Mətəu kəpə. Nautol tərəh pik! Itəmah piatəmah min əmə, mətəu itəmah aru nautol tərəh kəm təmah min, kəni mauteiüə e təmah min məutakläh kəm təmah min.

⁹ Sotətəligiən e neiuəniən. Nəkotəkeikei motəhrun məmə, nətəmi kautol nərahian, ko kəsəhuvəniən e Narməniğiən Rəha Uhgın: ilah nətəm kəutakläh e pətan, mine nətəm kəutəfaki kəm narmi nati min, mine nəman nətəm kinotol rəkis marit kəutakläh e pətan, mine nəman nətəm kautit aru ilah min, ¹⁰ mine nakläh min, mine navərəs min, mine nətəm kəutapis e wain, mine nətəm kəutəghati rah e nərgi nətəmiimi, mine nətəm kəuteiüə məutakläh kəm nətəmiimi, ilah min u ko kəsəhuvəniən e Narməniğiən Rəha Uhgın. ¹¹ Kəni itəmah nəuvein, nəmautol lanəha. Mətəu, Narmin Rəha Uhgın rəhatah təməfəl itəmah, mələhu kalin itəmah məmə rəhan, mol itəmah nəkotəhruahru e nəhmtin e nərgi İərməniği Iesu Kristo. ^{II}

Noliən rəha naklähian e pətan in təfagə tərəh

¹² Nətəmiimi nəuvein kəutəni məmə, “Natimnati rəfin təuvir əmə məmə iəkol.” Mətəu, səniəmə ilah rəfin kotəhrun nasiruiən lak. Kəni, ko iəsegəhanian məmə natimnati nəuvein okotarməniği e rəhak nəmiəgəhiən. ^{III}¹³ Nətəmiimi nəuvein kəutəni məmə, “Nauəniən mine nərfitəmi, kəmol o lau min,” inu kotəhrun nuniən nauəniən min rəfin. Mətəu nauəniən mine nərfitəmi, Uhgın otol naunun e lau pəti, konu, nati mil u səniəmə nati kəti. Kəni nati u in niphəriəniən. Mətəu nəghatiən u səniəmə e niphətitiəmi. Uhgın təməsoliən niphəti tah məmə kitah okotapili əpnəpin kitah nəman uə niphətan min u səniəmə nəman mine niphətan min rəhatah. Niphətitaħ mine İərməniği, ilau rəhalau min. Uhgın təmol niphətitaħ məmə okotisiai İərməniği, kəni ko otəsoliən naunun e lah, təhmen e nauəniən mine nərfitəmi. ^{IV}¹⁴ Kitah okohmis. Mətəu o nian kəti e rəhan nəsanəniən, Uhgın otosmiəgəh min itah e nimisiən mol vivi niphətitaħ. Kəni inu təhmen əhmen əmə məmə nian İərməniği təmimis, Uhgın təmosmiəgəh in e nimisiən mol vivi niphətin. ^V

¹⁵ ?Nəkotəhrun uə kəpə məmə, niphətitaħ, ilah nəuəli-nəuəli niphəti Kristo? ?Kəni nikitəmah təhti

I 6:10 Kəl 5:19-21; Efəs 5:5; Nəh 22:15 II 6:11 Tait 3:3-7 III 6:12 1Kor 10:23 IV 6:13 1Təs 4:3-5 V 6:14 Rom 8:11; 1Kor 15:20; 2Kor 4:14

məmə iəkəfən niphətik iətəm in kətiəh ilau Kristo, kəni mol kuol kətiəh ilau pətan rəha suaru? !Kəpə! Ko təsolian lanəha. ^{VI}¹⁶ Niphəriəniən agin məmə iətəm tətan ilau pətan rəha suaru, ilau kətiəuva kətiəh əmə e niphətin. Mətəu-inu nəghatiən rəha Nauəuə Rəha Uhgın tətəni məmə, “İlau okiəuva niphətin kətiəh əmə.” ^{VII}¹⁷ Mətəu iətəmiimi iətəm tatol kətiəh ilau İərməniği, tətəva kətiəh ilau min e narmin. Kəni tol lanəha, niphətin tatol kətiəh ilau İərməniği Kristo məmə rəhan. Kəni tərəh agin nəmə otos rəkis e Kristo məfən kəm pətan kəti rəha suaru. ^{VIII}

¹⁸ Otagim rəkis məhuvən isəu e noliən rəha nitəupəniən niphətan. Noliən tərəh rəfin iətəm iətəmi kəti tatol iətəm tol pisin e inu, in ihluə e niphətin. Mətəu təfagə tərəh u, in tatol kəm niphətin aru.

^{IX}¹⁹ Nəkotəkeikei motəhrun məmə niphətitəmah in nati asoli, niphətitəmah in nimə kəti rəha Uhgın iətəm Narmin Rəha Uhgın tətətig ikin, kəni Uhgın təməfinə Narmin kəm təmah, mətatig e təmah. Kəni itəmah səniəmə rəhatəmah aru u itəmah. ²⁰ Uhgın təmətəou rəkis itəmah e nətəouiən iətəm nəhmtin tiəkis. Tol lanəha, otisiai Uhgın e noliən min rəha niphətitəmah. ^X

Nəghatiən o marit

⁷ Rəueiu iəkəni=pinə nəniən e nauəuə rəhatəmah iətəm nəmotətəi kəm iəu. Əuəh, in təuvir məmə iətəmiimi kəti təsolian marit. ² Mətəu nətəmiimi tepət nətəm kautohtəu=pən niphətan. Tol lanəha, təuvir məmə iətəmiimi otəkeikei mos aru rəhan pətan, kəni pətan tatos rəhan iərman kəni muol marit. ³ Nian kuol marit, iərman otəkeikei mətapili ilau rəhan pətan nəmə pətan tolkeikei, kəni pətan otəkeikei mətapili ilau rəhan iərman nəmə iərman tolkeikei. ⁴ Pətan təsarməniği aruiən e niphətin, mətəu rəhan iərman tətərməniği lan. Kəni təhmen-əhmen əmə e iərman, in təsarməniği aruiən e niphətin, mətəu rəhan pətan tətərməniği lan. ⁵ Təsəuviriən məmə pətan uə iərman təgin o niphətin nəmə kəti tolkeikei. Mətəu nəmə ilau pəti kuegəhan məmə təuvir əmə okuəpəh napili pətiən nəmə kəti təni məmə otəfaki o nian nəuvein, kəni təuvir əmə. Mətəu okuəkeikei miəuva min kətiəh. Nəmə kəsuliən, kəni Setən oteh suaru o nəfən-əfəniən kəm lau. İatəni lanu mətəu-inu itəmah rəfin nəsotəskasik-iən.

⁶ Nəghatiən əha məmə, “okuəpəh o nəfakiən o nian nəuvein,” iətəni məmə iətegəhan lan, mətəu iəsəniən məmə in lou kəti. ⁷ E rəhak nətəligiən, təuvir məmə nətəmiimi rəfin okəsotoliən marit təhmen lak. Mətəu Uhgın tatol suaru pisin pisin min kəm tah kətiəh kətiəh, kəni tatol məmə nəuvein kautol marit, kəni nəuvein kəutan əmə.

VI 6:15 Efəs 5:30 VII 6:16 Jen 2:24; Mat 19:5 VIII 6:17 Jon 17:21-23; Rom 8:9-11 IX Təfagə tərəh u, in tatol kəm niphətin aru mətəu-inu tinuva rəkis kətiəh ilau Kristo, tol məmə tatol təfagə e Kristo. X 6:20 1Kor 7:23; 1Pitə 1:18-19

Nətəm kəmotol marit mine pətəlimis min

8 Kəni iətəni kəm nətəm kəsotolian marit mine pətəlimis min məmə, təuvir məmə kəutan əmə məmə iəu mine. 9 Mətəu nəmə tiəkis o lah nətəm kəsotolian marit məmə okotaliuek e suaru əhruahru kəti, inəha kəsotapiliən e pətan uə iərman kəti, kəni təuvir məmə okotəkeikei motol marit pəh nikilah təsəhti pikian ilau pətan uə iərman nian min rəfin. I

Nətəm kəmotol marit kəsotəhapuiən

10 İtəmah nətəm nəmotol marit, iəkəni=pinə nəghatiən u kəm təmah, səniəmə rəhak mətəu rəha İərməniğ məmə, pətan otəsəpəhiən rəhan iərman. II¹¹ Mətəu nəmə in otol, kəni təuvir məmə otəsitəu=pən minian suah kəti min, uə nəmə təhro, titəliğ=pən min əmə o rəhan iərman. Kəni iərman otəsəpəhiən rəhan pətan.

Nəmə ilau kəti təsəfakian

12 Pəh iəkəni nəghatiən kəti kəm təmah nətəm rəhatəmah nəman uə niəpətan kəsotəfakian. Inu rəhak əmə nəghatiən, səniəmə rəha İərməniğ əhruahru. Nəmə itəmah kəti, rəhan pətan təsəfakian, mətəu tolkeikei məmə ilau kətuatig, iərman otəsəpəhiən. 13 Kəni nəmə itəmah kəti, rəhan iərman təsəfakian, mətəu tolkeikei məmə ilau okuatig, pətan otəsəpəhiən. 14 Otol lanəha mətəu-inu nian pətan kəti tətəfaki, kəni Uhgın tətələhu kalin min rəhan iərman məmə rəha Uhgın. Kəni nian iərman kəti tətəfaki, kəni Uhgın tətələhu kalin min rəhan pətan məmə rəha Uhgın. Nəmə təsolian lanu, kəni rəhatəmah kəlkələh min, ilah rəha nəhue niəftəni əmə, mətəu tol lanəha, Uhgın tətələhu kalin ilah məmə rəhan min, mətəu-inu təmələhu kalin rəkis tatə mine məmə.

15 Mətəu nəmə iətəmi təsəfakian tolkeikei məmə otəpəh rəhan pətan uə iərman iətəm tətəfaki, otegəhan əmə lan. İətəm tətəfaki, iərman uə pətan, Uhgın təsəskəlimian in e marit əha. Mətəu, Uhgın təmauin e tah məmə okotatig mətig e nəməlinuian. III¹⁶ Pətan, kəmə təhro Uhgın otosmiəgəh rəham iərman e nolian təuvir rəham. Kəni iərman, nəmə təhro Uhgın otosmiəgəh rəham pətan e nolian təuvir rəham. IV

Otagiən əmə o rəhatəmah nəmiəgəhiən

17 Mətəu in əmə u, nian Uhgın təmauin e təmah, nəmotatig e natigian pisin pisin min iətəm İərməniğ təmələhu, kəni təuvir məmə nəkotatig əmə lan. Inu rəhak nəghatiən iətələhu kəm niməfaki min rəfin. 18 Nian Uhgın təmauin e suah kəti, nəmə kəməhgi=pən in, kəni otəsəhluəgiən e nəhgi-pəniən iətəm kəmol lan. Kəni nian Uhgın təmauin e suah kəti min, nəmə kəsəhgi-pəniən, kəni təuvir məmə təsəkutian

I 7:9 1Tim 5:14; Prov 6:20-29 II 7:10 Mat 5:32 III 7:15 Rom 14:19 IV 7:16 1Pitə 3:1

məmə okəhgi=pən. 19 In nati əpnapin əmə nəmə kəməhgi=pən suah kəti uə kəsəhgi-pəniən. Nati keikei məmə kitah kotohtəu=pən əmə nəghatiən min rəha Uhgın. V²⁰ Nian Uhgın təmauin e təmah, nəmotatig e natigian pisin pisin min, kəni təuvir məmə nəkotatig əmə e lah.

21 ?Nian Uhgın təmauin lam, ik slef əmə kəti? Nikim təsəhti pikian, (mətəu nəmə nəkəhrun nitəu-pəniən suaru iətəm kəmitis slef min lan, itəu=pən əmə.) 22 Tol lanəha mətəu-inu iətəmi u slef əmə nian İərməniğ təmauin lan, in iətəmi rəha İərməniğ iətəm kəmitis rəkis. Kəni təhmen-əhmen əmə, iətəmi səniəmə slef kəti nian İərməniğ təmauin lan, in slef rəha Kristo. VI²³ Uhgın təmətəou rəkis itəmah e nətəouiən iətəm nəhmtin tiəkis. Sotolian məmə itəmah nəkəhuva slef min rəha nətəmi. 24 Piak min mine nəuvinik min, nian Uhgın təmauin e təmah, nəmotatig e natigian pisin pisin min, kəni təuvir məmə nəkotatig əmə e lah itəmah Uhgın.

Nətəm vi nətəm nəsotol əhanəhiən marit

25 Inu nəghatiən kəti rəhatəmah nətəm vi nətəm nəsotol əhanəhiən marit. İəsos əhruahruian nəghatiən kəti o İərməniğ, mətəu iəkəni əmə rəhak nətəliğin. Mətəu itəmah nəkotəhrun məmə rəhak nəghatiən in niəpəhrəniən, mətəu-inu İərməniğ təməsəkəhruiən iəu. 26 Mətəu-inu nərahian asoli u rəueiu iətəm nəutətiğ lan, VII rəhak nətəliğin tol lanu lan məmə, nəkotatig əmə lanu lan məmə nəutətiğ lan u rəueiu. 27 ?Təhro? ?Nəmol marit? Səsəliən e suaru o nəpəhiən rəham pətan. ?Təhro? ?Nəsəliən marit? Səsəliən o nosiən rəham kəti pətan. 28 Mətəu nəmə natol marit, inu səniəmə təfagə tərəh. Kəni nəmə pətan vi tatol marit, in təsolian təfagə tərəh. Mətəu nətəm kəmotol marit, okotatig e nərahian tepət e rəhalah natigian, kəni iəkolkeikei məmə nəsəhuvəniən e nərahian min əha.

29 Piak min mine nəuvinik min, inu niəpəti nəghatiən rəhak. Natigian rəha nətəmi e nəhue niəftəni in tinəkuəkir əmə. Kəni rəueiu mine matuvən, nətəm kəmotol marit, təuvir məmə okəsotətəliğ pikian e nolian rəha marit rəhalah. 30 Nəmə iətəmi kəti tətəsək, uə tətagiən, uə tatos nəhmti nati kəti, kəni təuvir məmə otəsəgəhanian məmə rəhan nəsəkiən, uə nagəniən, uə rəhan nati vi otəriəuəh e rəhan nətəliğin. 31 Kəni təuvir məmə nətəmi nətəm kəutol bisnis e nəhue niəftəni, ilah okotətəliğ lan məmə rəhalah bisnis in nati əpnapin əmə, mətəu-inu nəhue niəftəni mine nəuvirən rəhan mine nolian min rəhan otəpanikə. VIII

32 İəkolkeikei məmə nikitəmah təsəhti pikian nati kəti rəha nəhue niəftəni u. Tol lanəha, nəmə iətəmi kəti təsolian marit, nikin tətəhti pik uək rəha İərməniğ məmə təhro lanu mol İərməniğ nikin tagiən o uək iətəm in tatol. 33 Mətəu iətəm təmol marit, nikin təhti pik əmə natimnati rəha nəhue niəftəni məmə otəhro lanu mol niki rəhan pətan tagiən, 34 kəni rəhan

V 7:19 Rom 2:25; Kəl 5:6; 6:15 VI 7:22 Flm 16; 1Pitə 2:16 VII E nian əha, kəpman rəha Rom tatol tərəh e nətəm kəutəfaki. VIII 7:31 1Jon 2:17

nətəligiən tətuvən o nati keiu, rəhan pətan mine uək rəha İərməniğ. Kəni pətan iətəm təsoliən marit, uə pətan mitə, nikin tətəhti pik uək rəha İərməniğ məmə təhro lanu in otətuakəm o İərməniğ e nişətin mine narmın. Mətəu pətan iətəm təmöl marit, in tətətəlig pik əmə o natimnati rəha nəhue niftəni məmə otəhro lanu mol rəhan iərman nikin tagiən.

³⁵ İətəni=pinə nəghatiən min u o nəuviriən aru əmə rəhatəmäh, səniəmə iətəniəhu itəmäh, mətəu məmə nəkotəhtəu=pən suaru rəha nəmiəgəhiən iətəm təhruahru, kəni nikitəmäh tətəhti pik uək rəha İərməniğ.

³⁶ Mətəu e nikalın rəha iərman vi kəti mine pətan vi kəti. Nəmə tol lanu lan məmə, kinəniəkis məmə ilau okuol marit. Uərisiğ, kəni iərman təni məmə okuəpəh pişim. Mətəu rəueiu, nikin təhti məmə təsoliən noliən əhruahru e pətan əha, kəni iərman nikin təhti məmə təkəikei mol-tə marit e pətan əha, kəni təuvir məmə, in təhrun noliən. In təsoliən təfagə tərəh, mətəu təuvir məmə in otol marit. ³⁷ Kəni e nikalın kəti min e rəha inu. Nəmə keiu min lanəha kuolkeikei məmə okuol marit. Mətəu iərman nikin tinəhti rəkis məmə okuəpəh marit. Kəni nati kəti tikə məmə otəkəikei kəm in məmə otol marit. Kəni iərman in tətərməniğ vivi e nikin. Kəni nəmə nikin tinəhti rəkis məmə otəsoliən marit e pətan əha, kəni iətəmi əha, in min tatol noliən əhruahru.

³⁸ Tol lanəha, iərman iətəm tatol marit e pətan vi, in tatol əhruahru, mətəu iərman iətəm təsoliən marit, in tatol təuvir mapirəkis agin.

Pətalimis min kotəhrun noliən marit

³⁹ Pətan otəkəikei mətətiğ ilau rəhan iərman e nian rəfin, mətəu nəmə rəhan iərman timis, in təhrun noliən marit e suah kəti min iətəm in tolkeikei, mətəu nati kətiəh əmə, in təkəikei mol marit e iərman kəti iətəm tətəfəki kəm Uhgın. ¹⁴⁰ Mətəu e rəhak nətəligiən, nəmə in tətətiğ əmə lanəha məsoliən marit, kəni nikin otəgiən tapirəkis nəmə in tatol marit. Kəni nikik təhti məmə Narmın Rəha Uhgın tətətiğ min lak məfa nəghatiən u kəm iəu.

Nauəniən iətəm katol sakrifais lan kəm narmi nati min

8 Kəni rəueiu, iəkəghati e nauəniən min iətəm katol=pən sakrifais lan kəm narmi nati min. Kitah kotəhrun nəghatiən rəha nətəmimi nəuvein məmə, "Kitah rəfin kautos nəhruniən." Mətəu "nəhruniən" in nati kəti iətəm iətəmi kəti tətəfəri ohni, mətəu nolkeikeiən tətuvləkin iətəmini. ^{II2} Nəmə iətəmi kəti nikin təhti məmə in təhrun pik nati, mətəu in təsəhrun əhanəhiən natimnati iətəm in otəkəikei məhrun. ^{III3} Mətəu iətəmini iətəm tolkeikei Uhgın, Uhgın təhrun in misiaien in.

⁴ ?Kəni tol lanəha, təhro e nauəniən min iətəm katol=pən sakrifais lan kəm narmi nati min? Nişətriənən, kitah kəutəhrun məmə narmi nati in nati əpnapin əmə kəti e nəhue niftəni, kəni uhgin

əlkələh min kohkə, mətəu Uhgın kətiəh əmə.

^{IV5} Kətəni məmə, "uhgin əlkələh" min mine "iərməniğ əlkələh" min tepət əha ikin, kəni nişətriənən nətəmini nəuvein kəutəfəki kəm lah. Mətəu nati əpnapin nəmə uhgin əlkələh min əha ikin, əpəha e neai uə əpəha ləhtəni e nəhue niftəni, ⁶ o kitah, Uhgın kətiəh əmə pəhriən, Tatə Uhgın. Natimnati rəfin təmsipən lan, kəni təməfa nəmiəgəhiən kəm tah məmə kitah okotol nəuiən. Kəni İərməniğ kətiəh əmə, İesu Kristo, kəni Uhgın təmöl natimnati rəfin agin e Kristo, kəni e Kristo kitah kəutəmiəgəh. ^V

⁷ Mətəu səniəmə nətəmini rəfin kotəhrun nəghatiən u, kəni nətəmini nəuvein, nikilah təhti məmə narmi nati kəutəmiəgəh pəhriən kəni ilah nati agin min.

Aupən, nətəmini nəuvein kəutəfəki kəm narmi nati min nian rəfin. Kəni tol lanəha, rəueiu, nian kəutun nəhuvegi nati iətəm kəmöl sakrifais lan kəm narmi nati, nikilah təhti məmə kəutəfəki kəm uhgin əlkələh min pəhriən. Kəni ilah kəutətu məmə kəutol təfagə tərəh mətəu-inu nətəligiən rəhalah təsəskasikiən təhmen məmə natimnati min u ilah nati əpnapin əmə.

⁸ Mətəu nauəniən təsoliən itah kəutəhuva iuəkir o Uhgın. Nəmə kəsotuniən nəhuvegi nati əha, uə kotun nəhuvegi nati əha, nətəligiən rəha Uhgın o tah in təhmen əmə.

⁹ Təuvir əmə, nəkotəhrun nişətriənən suaru iətəm nəkotolkeikei, mətəu nəutətəu itəmäh. Sotoliən nati kəti iətəm nəkotolkeikei mətəu nati u otol məmə piatəmäh kəti uə nəuviniətəmäh kəti u nətəligiən rəhan təsəskasikiən təhmen, otəmei e rəhan nəmiəgəhiən.

^{VI10} İətəni lanu mətəu-inu nəmə iətəmi kəti iətəm nətəligiən rəhan təsəskasikiən təhmen, in tətəh itəmäh nətəm nəutəni məmə nəutos "nəhruniən" əha məmə narmi nati min kəsotəmiəgəhiən, kəni nautəhuven e nimə rəha narmi nati min məmə nəutəuən, kəni təhro? Tol lanəha rəhatəmäh noliən otuvi=pən rəhan nətəligiən, kəni in min otuvən mun nəhuvegi nati iətəm kəmöl sakrifais lan kəm narmi nati min, kəni in tatol təfagə tərəh kəti mətəu-inu nikin təhti məmə noliən əha tətəgətun məmə in tətəfəki kəm narmi nati matol in tamikmik e nəhmti Uhgın. ¹¹ Kəni nəhruniən iətəm nikitəmäh təhti məmə nautos, in tətərekin iətəm nətəligiən rəhan təsəskasikiən təhmen. Mətəu in piatah kəti iətəm Kristo təmimis ohni. ^{VII}

¹² Nian nautol noliən tərəh kəm itəmäh kəti e noliən əha, mautərekin nətəligiən rəhan u təsəskasikiən təhmen, kəni nautol təfagə tərəh e Kristo. ¹³ Tol lanəha, nəmə nati kəti əmə iətəm iatun tol piak tətəmei e rəhan nəmiəgəhiən, kəni təuvir məmə iəsun minian nəhuvegi nati nian kəti min məmə otəsəmeiən e rəhan nəmiəgəhiən. ^{VIII}

Pol təmuhalpin nəghatiən iətəm kətəni lan.

9 Nikitəmäh təhti məmə iəkəhrun noliən nati nak iətəm iəkolkeikei, uə kəpə? !Əuəh! İəu aposil kəti, uə kəpə? !Əuəh! ?İəmeruh İesu İərməniğ rəhatah e

^{IV} 8:4 ^{Dut} 4:39; 6:4; ^{Kəl} 4:8 ^V 8:6 ^{Efəs} 4:5,6 ^{VI} 8:9 ^{Rom} 14:13-15; ^{Kəl} 5:13 ^{VII} 8:11 ^{Rom} 14:15,20 ^{VIII} 8:13 ^{Rom} 14:21

nəhmtək, uə kəpə? !Əuəh! ?Itəmah u nəua rəhak uək e İərməniğ, uə kəpə? !Əuəh! ¹² Nətəmiimi nəuvein kəutəni məmə səniəmə iəu aposil, mətəu niyəhriəniən, itəmah nəsotəhruəniən nəniən lanəha, mətəu-inu nəmiəgəhiən rəhatəmah e İərməniğ tətəgətun məmə iəu aposil kəti. ^{II}

³ İəkuhalpın nəghatiən rəha nətəmiimi nəuvein nətəm kəutəni məmə iəu səniəmə aposil kəti. Kəutəni lanəha mətəu-inu e rəhalah neruhiən, iəsoliən noliən rəha aposil kəti, inəha itimah iəsotətapuəhiən o nati kəti o təmah məmə inəha aposil min nəuvein kəutol. ⁴ ?Təhruəhru məmə itimah aposil min oiəkotətapuəh o təmah o nauəniən mine nəmniəniən, uə kəpə? Əuəh, itəmah nəkotəhruən. !Mətəu iəu iəməsolian! ^{III}⁵ Aposil min nəuvein, mine pia İərməniğ min, mine Pitə, ^{IV} rəhalah niyətan nətəm kəutəfaki kəutəhuərisig e lah nian ilah kəutaliuək mautol uək rəha İərməniğ. ?In təhruəhru məmə kitah kəutol təhmen-əhmen əmə, uə kəpə? Əuəh, itəmah nəkotəhruən. !Mətəu iəu iəməsolian! ⁶ ?Uə nikitəmah təhti məmə iəu əmə mine Panəpəs, itimlau pisin əmə iəkuəkeikei muol aru uək o nauəniən rəhatimlau?

⁷ Otətəlig-to, tol lanəha. Pəh tatol uək rəha soldia kəni məsosiən nətəouiən lan? ?Uə, pəh tətəsum məsunian nauəniən lan? ?Uə, pəh tətəuğın nati miəgəh min məsunian kəti mine?

⁸ ?Nikitəmah təhti məmə natimnati min iətəm iətəghati lan, kəutəpən əmə e nətəligiən rəha nətəmiimi? !Kəpə! Lou tətəni nati kətiəh əmə. ⁹ Kəmətei e Lou rəha Mosis məmə, "Nian nəkotasig kau məhuva məmə otol uək meuiəuig e wit, sotəlisian nohlin. Pəh ton nipispisi wit nəuvein." ^V ?Təhro? ?Niki Uhgın tətəhti əmə kau min, ^{VI}¹⁰ uə nikin tətəhti min itah? Əuəh, kəməfa lou u o rəhatah nəuəriən, mətəu-inu nətəmiimi nətəm kəutəpən mautərfei nati e nasumiən, mine nətəm kəutəhuərisig mautəulək ikin, ilah rəfin nətəligiən rəhalah kətiəh əmə məmə okotos pəti nauəniən e nasumiən u. ^{VII}

¹¹ E uək min rəhatimah, təhmen əmə məmə iəmotəsum kəti məmə itəmah nəkotəuən ikin, inu nauəniən rəha narmitəmah. ?Kəni təhro, tiəkis o təmah məmə nəkotəfa nauəniən kəti rəha niyətin kəm timah? ^{VIII}¹² Nətəpisin nəuvein kotəhruən nətapuəhiən o nauəniən o təmah, kəni in təhruəhru əmə, mətəu ilah kəutol uək rəha Uhgın. ?Kəni təhro e timah? !Nətəpuəhiən rəhatimah in təhruəhru ağin!

İtimah iəsotolkeikeiən məmə oiəkotol nati kəti məmə otəhtul pəsig e nanusiən təuəir rəha Kristo, tol lanəha iəsotətapuəhiən itəmah o nati kəti, nati əpnapin itimah iəkotəhruən noliən. Tol lanəha, itimah iəmotəsum pik nərahian, mətəu iəməsotətapuəhiən itəmah o nati kəti mətəu-inu iəsotolkeikeiən məmə iəkotəhtul pəsig e nanusiən təuəir rəha Kristo. ^{IX}¹³ ?Nəkotəhruən

I 9:1 Uək 22:17-18; 26:16; 1Kor 15:8-9 II 9:2 2Kor 3:2-3 III 9:4 Luk 10:8 IV Nəghatiən Kris əhruəhru tətəni məmə, "Kefəs" u nərgin kəti min rəha Pitə, kəni ikin pisin min e Niutestimin kətauin e Pitə məmə "Kefəs." V "wit" — Afin-to e tiksini. VI 9:9 Dut 25:4; 1Tim 5:18 VII 9:10 2Tim 2:6 VIII 9:11 Rom 15:27 IX 9:12 Uək 20:34; 2Kor 11:9

uə kəpə məmə, nətəmiimi nətəm kəutol uək e Nimə Rəha Uhgın, kəutol niglah ikin nauəniən? Kəni nətəmiimi nətəm kəutol uək e oltə, ikin kəutol sakrifais ikin, kəutol niglah ikin nauəniən. ^{XI}¹⁴ E suaru kətiəh əmə, İərməniğ tətəni əskasik məmə, nətəmiimi nətəm kəutəni pətəgəm nanusiən təuəir, rəhalah natimnati o natiəniən otəkeikei misipən ikin. ^{XI}

¹⁵ Mətəu iəsətapuəhiən kəm təmah o nati nak iətəm təhruəhru əmə kəni iəkəhruən nətapuəhiən. Kəni iəməsəteiən nauəuə u məmə itəmah nəkotol natimnati min əha nəuvein kəm iəu. İətəfəri nəuətin məmə iətəni pətəgəm nanusiən təuəir kəsətəouiən iəu lan. Kəni iəsolkeikei ağinian məmə iəkətiəu=pən suaru pisin. !Nimisian in təuəir tapirəkis suaru pisin!

¹⁶ Mətəu iəsəfəriən iəu məmə iətəni pətəgəm nanusiən təuəir mətəu-inu, iəkəkeikei məni pətəgəm. !Kəsi, nərahian asoli otuva ohniəu nəmə iəsəni pətəgəmiən nanusiən təuəir! ^{XIII}¹⁷ Nəmə iətəni pətəgəm nəghatiən rəha Uhgın mətəu-inu iəkəkeikei mol lanu lan, kəni təhruəhru məmə iəkəos nətəouiən lan. Mətəu in Uhgın əmə iətəm tətəpən iəu məmə iəkəol uək u, kəni tol lanəha, iəkəkeikei mol nati əpnapin kətiəu iəu uə kəpə. ¹⁸ ?Kəni rəhak nətəouiən in nati nak? In əmə u, məmə nian iəkəni pətəgəm nanusiən təuəir, rəhak nətəouiən tikə. Kəni tol lanəha iəsətapuəhiən o nati kəti, nati əpnapin in təhruəhru məmə iəkəol.

¹⁹ Suah kəti təsərməniğiən lak, mətəu iəu iəmosiahu aru iəu məmə iəu slef əmə rəha nətəmiimi rəfin. İatol lanu məmə iəkiuvi=pa tepət kəhuva o Kristo. ²⁰ Nian iəmətan itimah nətəm İsrəl nətəm kəutohtəu=pən Lou, iəmuva məhmen e nətəm İsrəl məmə iəkiuvi=pa ilah kəhuva o Kristo. Kəni nati əpnapin Lou təsərməniğiən lak, nian iəmətan itimah nətəm kəutohtəu=pən Lou, inəha nətəm İsrəl, kəni iəmuva məhmen e lah, məmə iəkiuvi=pa ilah kəhuva o Kristo. ^{XIII}²¹ Nian iəmətan itimah Nanihləu min nətəm kəsotəhtəu-pəniən Lou, iəmuva məhmen e lah. (Mətəu iəsərakian Lou rəha Uhgın, kəpə. Lou rəha Kristo tətərməniği lak.) İəmol lanəha məmə iəkiuvi=pa ilah kəhuva o Kristo. ²² Nian iəmətan itimah nətəm rəhalah nəhatətəiən təsəskasikiən, iəmuva məhmen e lah məmə iəkiuvi=pa ilah kəhuva o Kristo. İəmuva məhmen e nətəmiimi rəfin məmə e noliən min rəfin iəkiuvi=pa nəuvein kəhuva o Kristo. ^{XIV}²³ İatol lanəha o nanusiən təuəir məmə iəu min iəkəos natimnati təuəir min rəhan. ^{XV}

²⁴ ?Nəkotəhruən uə kəpə məmə, e naiuiən, nətəmiimi rəfin kəutəu, mətəu kətiəh əmə tatol win? Kəni təuəir məmə nəkotəu e noliən rəha naiuiən iətəm nəutalkut pik məmə onəkotol win. ²⁵ Nətəmiimi nətəm kəutolkeikei məmə kəhuvən e naiuiən, kotətuəkəm əskasik o rəhalah naiuiən. Kəutol məmə okotol win e nati kəti iətəm otəpanikə, mətəu kitah kəutol məmə kitah okotol win e nati kəti iətəm tətətiğ itulin. ^{XVI}²⁶ Tol

X 9:13 Dut 18:1-3 XI 9:14 Mat 10:10; Kəl 6:6 XII 9:16 Jer 20:9 XIII 9:20 Uək 21:20-26 XIV 9:22 2Kor 11:29 XV Pol tətəni min məmə nikin tagiən məmə in otəni pətəgəm nanusiən təuəir nati əpnapin kəsətəouiən in lan. XVI 9:25 Fil 3:14; 2Tim 2:4-5; 4:7-8

lanəha, təhmen e nauiuən, iəsaiu ərnapinən, kəni təhmen e boksig, iəsətahrə-pəniən təhmen e iətəm təhtəhti nimagəuagəu. ²⁷ !Kəpə! İətətuakəm əskasik o nıpətik məmə otuva rəhak slef. İatol lanəha məmə, nian iəməni pətigəm nanusiən təuvır kəm nətəmimi tepət rəkis məmə ilah okəhuva e nauiuən əha, kəni iəu iəsuvaıən məhmen e iətəmimi iətəm təmatgəhli lou rəha nauiuən kəni kəraki lan e nauiuən. ^I

**Pol təməni pətigəm
noliən rəha nətəm Isrel aupən**

10 Piak min mine nəuvirik min, iəkolkeikei məmə nəkotəhrun məmə nian tipitimah min kəməhiet İjip, ilah rəfin nəpuə təmətəhgəl pəsıg e lah, ^{II} kəni ilah rəfin kəməhuvən=pən itəhi u kətəni məmə Nitəhi Ərarəuv. ² Kəni e nəpuə mine nitəhi, Uhgın təmol bəp-tais e lah rəfin məmə okəhuva nətəmimi rəha Mosis. ³ Kəni ilah rəfin kəmotun nauəniən kətıəh əmə iətəm təmsipən e Narmın Rəha Uhgın, ^{III} kəni motəmnim nəhu kətıəh əmə iətəm təmsipən e Narmın Rəha Uhgın, mətəu-inu kəmotəmnim nəhu e kəpiel iətəm təmsipən e Narmın Rəha Uhgın iətəm təmətan ilah min, ^{IV} kəni kəpiel əha in Kristo. ^V Nati ərnapin ilah kəmotol lanəha, mətəu Uhgın nıkin təməsagıənıən o lah tepət nəuətın, kəni ilah tepət kəməhmis əpəha ikın pisin pisin min təpiə-məpiə ikın. ^{VI}

⁶ Kəni Uhgın təmol natimnati min əha məmə ilah nəmtətıən min məmə otəhgi-pəri nıkitah motəgətun itah, kəni kitah okəsotoliən nitai lah motələhu=pən rəhatah nətəligıən e noliən tərəh min təhmen e natimnati iətəm kəmotol aupən. ^{VII} Sotohtəu-pəniən noliən rəha nəfakiən kəm narmi nati min təhmen e lah nəuvein kəmotol aupən. Nauəuə Rəha Uhgın tətəni məmə, "Nətəmimi kəmotəharəg məmə okotauən motəmnim, kəni motəhtul məmə okotol danis u tiuvi=pən ilah tərəh ikın." ^{VIII} Tərəh məmə kitah okotit oneuən nıpətan təhmen e lah nəuvein kəmautol aupən, kəni ilah rəfin tuenti-tri-tausın kəməhmis e nian kətıəh əmə. ^{IX} Tərəh məmə kitah okotol natimnati iətəm otıuvi niəməha rəha İərməniğ ^X təhmen e lah nəuvein kəmautol aupən, kəni sineik tus ilah kohmis. ^{XI} Tərəh məmə nəkotəni nıkali Uhgın təhmen e lah nəuvein kəmautol aupən, ^{XII} kəni agelo rəha nımisiən tohamu ilah.

¹¹ Kəni Uhgın təmol natimnati min əha məmə okəhuva e nəmiəgəhiən rəhalah, məmə ilah nəmtətıən min, kəni kəmətei ilah məmə okotəhgi-pəri nıkitah motəgətun itah, nətəm kəutatıg rəueiu məmə naunun nian tətəuə iuəkır. ¹² Kəni nəmə nıkitəmah təhti məmə nəutəhtul əskasik, autətəu vivi itəmah,

I 9:27 Rom 8:13; 13:14 II 10:1 Eks 13:21-22; 14:22 III 10:3 Jon 6:31; Eks 16:4,35 IV 10:4 Eks 17:6; Nam 20:11 V "Kəpiel" u, kəsafiniən e Oltestimin. Nətəligıən u təmiet e nəghatiən min rəha nətəm Isrel. VI 10:5 Nam 14:29-30 VII 10:6 Nam 11:4,34; 1Kor 10:11 VIII 10:7 Eks 32:4,6,19 IX 10:8 Nam 25:1-9 X Tətəghati e noliən rəha nətəmimi nətəm kəuotol noliən tərəh kəti, nati ərnapin ilah kotəhrun məmə Uhgın təməni məmə noliən əha in noliən tərəh kəti. XI 10:9 Eks 17:2; Nam 21:5,6 XII 10:10 Nam 16:41-50; 17:5,10

mətəu-inu itəmah min nəkotəhrun nəmeiən e noliən tərəh min əha. ¹³ Nəfeifeiən iətəm tətəuə e nəmiəgəhiən rəhatəmah təhmen əmə e iətəm katol lan e nətəmimi rəfin. Mətəu nian rəfin, kitah kotəhrun nəhatətəiən e Uhgın, kəni otəsəgəhaniən e nəfeifeiən otuva e nəmiəgəhiən rəhatəmah məmə in təskasik mapirəkis nəsanəniən rəhatəmah. Mətəu nian nəfeifeiən tətəuə e nəmiəgəhiən rəhatəmah, Uhgın otol suaru kəti məmə onəkotəhrun nosiən nəhtuliən rəhatəmah, məmə nati əha otəsiuvi-pəniən itəmah e nərahıən.

Narmi nati min mine nəfaki min

¹⁴ Tol lanəha rəhak min, otəgim rəkis e noliən rəha nəfakiən kəm narmi nati min. ¹⁵ İtəmah nəkotəni məmə nəkoteinatıg, kəni otakil aru nəghatiən rəhak məmə in təuvır uə tərəh. ¹⁶ Nian kitah kotəuən e Nauəniən Rəha Nəmtətıən Rəha İesu, kəni motəni kəm Uhgın məmə nıkitah tagiən o nəmnimıən, kəni məutəmnim nəmnimıən əha, təhmen məmə kitah kəutəhuva mautil kətıəh kitah Kristo e niran. ?İətəni pəhriən, uə kəpə? Kəni nian kitah kəuotol pıret iətəm kəməmaris kəuəri, kitah kəutəhuva kətıəh kitah Kristo. ?İətəni pəhriən, uə kəpə? ^{XIII} Kitah u nətəmimi tepət, mətəu kotəhmen e nıpətin kətıəh əmə, mətəu-inu pıret kətıəh əmə, kəni kitah rəfin kəuotol əmə pıret əha. ^{XIV}

¹⁸ Nıkitəmah təhtəti noliən rəha nətəm Isrel. Nian iətəm tatol sakrifais kəm Uhgın, kəni nətəmimi nəuvein kəuotol nəhuvegi nati iətəm kəmol sakrifais lan, təhmen əmə məmə ilah rəfin kəməhuva kətıəh ilah Uhgın e sakrifais əha. ?İnu nıpəhriənıən, uə kəpə? Əuəh, in nıpəhriənıən. ^{XV}

¹⁹ ?Nıpəti nəghatiən min rəhak nak? ?Təhro? ?İətəni məmə nəhuvegi nati iətəm katol sakrifais lan kəm narmi nati min in nati agın kəti, uə nati ərnapin əmə? İlah nati ərnapin əmə. ?Uə təhro? ?İətəni məmə narmi nati min, ilah nati agın min nəuvein, uə ilah nati ərnapin əmə? İlah nati ərnapin əmə. ^{XVI} Mətəu iətəni məmə nian nətəmimi kəuotol sakrifais kəm narmi nati min, kəuotol kəm iərmis min, kəni nati u in nati kəti, kəni kəsotoliən kəm Uhgın. Kəni iəsolkəikeiən məmə nəkəhuva kətıəh itəmah iərmis min. ^{XVII} İtəmah onəsəhuvəniən motos pıret mine wain e Nauəniən Rəha Nəmtətıən Rəha İesu, kəni motatıg məhuvən min e nıməfaki rəha narmi nati min motun sakrifais mine motəmnim wain rəha iərmis min itəmah nətəm kəutəfaki lan. ^{XVIII} ?Təhro? ?Nəuotol məmə İərməniğ otəməki e təmah təhmen e nətəm Isrel? ?Nıkitəmah təhti məmə nəsanəniən rəhatah tepət mapirəkis rəha Uhgın? ^{XIX}

²³ İtəmah nəutəni məmə, "Təuvır əmə məmə iəkol natimnati rəfin iətəm iəkolkeikei." Mətəu iəu iəkəni məmə, səniəmə natimnati min rəfin kəutasıru e təmah motasıru e nəmiəgəhiən rəhatəmah. ^{XX} Təsəuviriən

XIII 10:16 Mat 26:26-28 XIV 10:17 Rom 12:5 XV 10:18 Lev 7:6 XVI 10:19 1Kor 8:4 XVII 10:20 Dut 32:17; Nəh 9:20 XVIII 10:21 2Kor 6:15-16 XIX 10:22 Dut 32:21 XX 10:23 1Kor 6:12

məmə itəmah kəti tətəsal aru e rəhan nəuviriən, mətəu təkəikei mətəsal min e nəuviriən rəha nətəmimi min nəuvein. ^I

²⁵ Kəni təuvir əmə. Otun əmə nəhuvegi nati min rəfin iətəm katos e makit, kəni məsətərapuəhiən e nəghatiən lan məmə kəmol sakrifais lan kəm narmi nati min, uə kəpə. Kəni nikitəmah təsəhti pikian.

²⁶ Noliən əha təuvir əmə mətəu-inu Nauəuə Rəha Uhgın tətəni məmə, "Niftəni mine natimnati rəfin əha ikin ilah rəha İərməniğ." ^{II}

²⁷ Kəni nəmə iətəm təsəfakiən kəti tətəpuəh ik məmə nəkuvən e rəhan nimə muauən, kəni nikim tagiən məmə onəkuvən, un əmə nauəniən nak iətəm tətəfiən, məsətərapuəhiən məmə kəmol sakrifais lan kəm narmi nati min uə kəpə. Nikim təsəhti pikian.

²⁸ Mətəu nəmə kəti tənə=pinə kəm ik məmə, "Kəmol sakrifais e nəhuvegi nati u kəm narmi nati min," kəni təuvir məmə nəsunian. Nikim otətəhti iətəmi u mətəu-inu e rəhan nətəligiən təmol, kəni nəsunian.

^{III}²⁹ Səniəmə nati tərəh kəti ohnik, mətəu in nati tərəh e nətəligiən əmə rəhan. ?Mətəu təhro nətəligiən rəha iətəmi kəti min otakil rəhak noliən iətəm iəkolkeikei məmə iəkol, kəni mahtipəsığ lak məmə iəsoliən nati kəti? ³⁰ ?Nəmə iətəni kəm Uhgın məmə nikik tagiən o nauəniən, təhro okəni rah iəu e nati kəti iətəm iəməni rəkis kəm Uhgın məmə nikik tətəgiən ohni? ^{IV}

³¹ Nəukəti nəghatiən rəfin əha tol lanəha, nati nak iətəm onəkol, uə nəkauən, uə nəkəmnim, nəkəkeikei mol ilah rəfin e noliən iətəm otləfəri nərgi Uhgın lan. ^V³² Soliən məmə iətəmi kəti təmei e rəhan nəmiəgəhiən, nəmə in nəuaniləuis rəha Isrel, uə İanihlua, uə iətəmi kəti e niməfaki rəha Uhgın. ^{VI}³³ Otol noliən əha təhmen e noliən rəhak iətəm iətəlkut məmə iəkol niki nətəmimi rəfin kotəgiən e noliən min rəfin. İatol lanəha mətəu-inu iəsəsal aruiən e rəhak nəuviriən, mətəu rəha nətəmimi tətət, məmə Uhgın otəsmiəgəh ilah. ^{VII}

11 Otisikəuvin iəu təhmen məmə iəu iatisikəuvin Kristo. ^{VIII}

Noliən rəha nəfakiən

² İətəni-vivi itəmah mətəu-inu nikitəmah tətəhti iəu e natimnati rəfin iətəm iəmol kəni məgətun, kəni nəu-taskəlim nəgətuniən min təhmen əmə məmə iəməgətun itəmah lan.

³ Mətəu iəkolkeikei məmə itəmah rəfin nəkotəhrun məmə rəhn-kapə pətan in rəhan iərman iətəm tərmanığ lan, rəhn-kapə nəman rəfin in Kristo iətəm tərmanığ e lah, kəni rəhn-kapə Kristo in Uhgın iətəm tərmanığ lan. ^{IX}⁴ İərman kəti tatol aulis Kristo nəmə tətəhtərain rəhn-kapə nian in tətəghati kəm Uhgın e nəfakiən uə tətəni pətigəm nəghatiən iətəm Uhgın təməfən kəm in. ⁵ Mətəu pətan tatol aulis rəhan iərman nəmə təsəhtərainiən rəhn-kapə nian in tətəghati kəm Uhgın e nəfakiən uə tətəni pətigəm nəghatiən

^I 10:24 Rom 15:1-2 ^{II} 10:26 Sam 24:1 ^{III} 10:28 1Kor 8:7 ^{IV} 10:30 1Tim 4:4 ^V 10:31 Kol 3:17 ^{VI} 10:32 Rom 14:13 ^{VII} 10:33 1Kor 9:20-22 ^{VIII} 11:1 1Kor 4:16 ^{IX} 11:3 Jen 3:16; Efəs 5:23

iətəm Uhgın təməfən kəm in. Noliən əha təhmen əmə məmə təmaki rəhn-kapə. ^X⁶ !Nəmə pətan kəti təsolkeikeiən məmə otəhtərain rəhn-kapə lanəha, təuvir məmə otətəi əmə nəuanun! Mətəu nəmə in tətəulis o nətəiən nəuanun, uə nakian rəhn-kapə, kəni təuvir məmə otəhtərain rəhn-kapə. ⁷ Təuvir məmə iərman kəti təsəhtərainiən rəhn-kapə mətəu-inu nian Uhgın təmol iətəmimi, iətəmimi təmos narmi Uhgın, kəni matol pətigəm nəuviriən rəha Uhgın; mətəu pətan tatol pətigəm nəuviriən rəha iərman rəhan. ^{XI}

⁸ Tol lanəha mətəu-inu iərman təsisipəniən e pətan, mətəu pətan təmsipən e iərman, ⁹ kəni Uhgın təməsolian iərman məmə in iasiru rəha pətan, mətəu təmol pətan məmə in iasiru rəha iərman. ^{XII}¹⁰ Tol lanəha, pətan otəkəikei məhtərain rəhn-kapə iətəm tətəgətun məmə tətisiəi rəhan iərman mətəu-inu nagelo min kauteruh.

¹¹ Mətəu kitah u kəməhuva kətiəh kitah İərməniğ, pətan otəsətig aru əməiən e iərman, kəni iərman min otəsətig aru əməiən e pətan, ¹² mətəu-inu pətan təmsipən e iərman, kəni təhmen min əmə, pətan təmələs iərman. Mətəu natimnati rəfin kəutsipən e Uhgın.

¹³ Otakil aru nati u. ?Otəhruahru məmə pətan iətəm tətəfaki kəm Uhgın təsəhtərainiən rəhn-kapə, uə kəpə? ¹⁴ Nətəmimi rəfin kotəhrun məmə iərman iətəm nəuanun təfəməh, tatol aulis in. ¹⁵ Mətəu nəmə pətan kəti nəuanun təfəməh, nikin tagiən lan kəni kətisiəi in lan, mətəu nəuanun əha Uhgın təməfən məmə otəhtərain rəhn-kapə. ¹⁶ Mətəu nəmə iətəmi kəti tolkeikei məmə otorgəhu o nati əha, kəni iətəni lanəha məmə noliən kəti min tikə o nati u, kəni niməfaki pisin pisin min rəfin kautol təhmen-əhmen əmə. ^{XIII}

Nəuəniən Rəha Nəmtətəiən Rəha İesu

¹⁷ Nəghatiən min iətəm iəkəni kəm təmah əha rəueiu, oiəsəni-viviən itəmah mətəu-inu nəharəg pətəiən rəhatəmah təsasiruəiən, mətəu tətərkən əmə itəmah. ¹⁸ İəmaupən mətəu məmə nian nəutuəhapumın itəmah min məmə nəkotəfaki, kəni məutəhapuəhapu itəmah min. Kəni nikik tətəti məmə nəghatiən min əha, nəuvein nıpəhriəniən, ^{XIV}¹⁹ mətəu-inu nəhapuəhapuəiən min okotəkəikei məhuva məmə okeruh əhruahru məmə pəh tətəfaki pəhriən.

²⁰ !Nian nəutuəhapumın itəmah min, məutəni məmə nautun Nəuəniən Rəha Nəmtətəiən Rəha İesu, mətəu oteruh-to noliən u rəhatəmah! Səniəmə Nəuəniən Rəha Nəmtətəiən Rəha İesu, ²¹ mətəu-inu nian nəutaən, itəmah kətiəh kətiəh kautəkəikei əmə, mə-

^X Nəmə pətan kəti təmaki rəhn-kapə, in nati kəti rəha naulisiən. Nətəmimi nəuvein kəutəni məmə in nəmtətəiən kəti məmə katol nalpiniən kəti kəm in, kəni nətəmimi nəuvein kəutəni məmə in nəmtətəiən kəti məmə in pətan rəha nəfəriən. ^{XI} 11:7 Jen 1:26-27 ^{XII} 11:9 Jen 2:18-23 ^{XIII} Nətəmimi nəuvein kotəni məmə nəniən min u o nəhtərainiən nəuanutəmi mine nəuanutəmi u təfəməh okətəkəikei katol rəueiu. Mətəu nəhtərainiən nəuanutəmi mine nəpəhiən nəuanutəmi təfəməh, nıpəti lau e nian əha rəha Pol kuol pisin e nian u rəueiu. ^{XIV} 11:18 1Kor 1:10-12

sotəhtahninian ilah min nəuvein. Kəti tinapis rəkis, kəni kəti min nəumis tatus əhanəh. ²² ?Rəhatəmah lahuənu tikə məmə nəkotaupən motauən ikin? ?Uə itəmah nəsotisiaian niməfaki rəha Uhgın, kəni mautol aulis nanrah min? ?Kəni iəkəni məmə nak kəm təmah? ?İəkəni-vivi itəmah o noliən əha? !Kəpə, tiəkis agin!

²³ Mətəu-inu iəməgətun rəkis itəmah e nəgətunian min iətəm təmsipən o İərməniğ. E nian lapin əha uərisig kegəhan=pən lan e nəhlmi tikimir min rəhan, in təmos pıret, ²⁴ kəni məni tagkiu kəm Uhgın ohni, kəni məharu, kəni məni məmə, "Inu nıpətik iətəm otitəgıt o təmah. ^I Onəkotol lanu lan kəni nikitəmah tətəhti iəu." ²⁵ E noliən əhmen min əmə, nian kınotauən rəkis, in tos kap wain məni məmə, "Kap wain u tətəgətun=pən nəniəskasikian vi rəha nasiruiən rəha Uhgın kəm nətəmimi, kəni nəniəskasikian vi u tətəhtul mətəmiəgəh e nırak iətəm otaiu o təmah. Nian rəfin nəkotəmnim kap wain u, nikitəmah otəhti iəu." ^{II26} O nati əha, nian rəfin nəkotun pıret u, uə nəkotəmnim kap u, onəkautəni pətigəm nimisian rəha İərməniğ mətəuarus titəlig=pa min. ^{III}

²⁷ Tol lanəha, iətəmimi pəh iətəm tatun pıret, uə tətəmnim kap wain u rəha İərməniğ e noliən kəti iətəm təsəhruahruian, in tatol təfagə o nərəkinian nıpətin mine nıra İərməniğ. ^{IV28} İətəmimi otəkeikei maupən makil rəhan nəmiəgəhian, uərisig təpanun pıret mine məmnim kap wain, ²⁹ mətəu-inu iətəmimi iətəm tatun mine mətəmnim, mətəu nikin təsəhti vivian pıret mine wain məmə tətəgətun=pən nıpəti İərməniğ, nunian mine nəmnimian iətəm in tatol tatiuvi=pa aru əmə nalpinian kəm in. ³⁰ Mətəu o nati əha, itəmah tepət nəkotəpəou kəni mautohmis, kəni itəmah nəuan nəuvein kınohmis rəkis. ³¹ Mətəu nəmə kitah kotakil aru noliən min rəhatah, İərməniğ təsakilian itah mol nalpinian kəm tah. ³² Nian İərməniğ takil itah mol nalpinian kəm tah, in tatol məmə kitah okotəhruahru, məmə nian in otakil nətəmimi e nəhue nıftəni məni nalpinian rəhalah məmə okohmis, kəni kitah okəsotisian nalpinian əha kitah min ilah. ^V

³³ Tol lanəha piak min mine nəuvinik min, nian nəkəhuva kətiəh məmə nəkotauən, əutəhtahnin itəmah min. ³⁴ Nəmə iətəmi kəti nəumis tus, təuvır məmə otəuən iman ikin lahuənu, məmə nian nəkotuhapumin, Uhgın otəsəfinəian nalpinian kəm təmah o noliən min əha rəhatəmah.

Nian iəkuvnə, oiəkəfinə suaru e natimnati pisin nəuvein min iətəm nəkotətapuəh ohni.

Nəsanəniən pisin pisin min rəha Narmın Rəha Uhgın

12 Piak min mine nəuvinik min, pəh iəkəghati e nəsanəniən pisin pisin min rəha Narmın Rəha Uhgın iətəm tətəfa kəm tah, mətəu-inu iəkölkeikei

I Rəhn-kapə lahuənu otəhapu (mətəu otəsəteian) pıret tol nıpispisin kəni məfən kəm rəhan min famli. Pıret tətəgətun=pən nıpəti Kristo, mətəu səniəmə nıpətin əhruahru pəhriən. Mine wain tətəgətun=pən nıran, mətəu səniəmə nıran əhruahru pəhriən. II 11:25 Eks 24:6-8; Hip 8:8-13 III 11:26 Mat 26:26-29; Mak 14:22-25; Luk 22:14-20 IV 11:27 Hip 10:29 V 11:32 Hip 12:5-6

məmə itəmah nəkotəkeikei motəhrun. ² İtəmah nəkotəhrun məmə aupən, nian nəməsotəfakian kəm Uhgın, katiuvi=pən rəhatəmah nətəligian katit itəmah e suaru o nəfakian kəm narmi nati min iətəm kəsotəghatian. ^{VI3} Tol lanəha, iəkəni kəm təmah məmə iətəmi kəti tikə iətəm tətəghati e nəsanəniən rəha Narmın Rəha Uhgın mətəni rah İesu, kəni iətəmi kəti min ko təsanian məmə, "İesu in İərməniğ," mətəu Narmın Rəha Uhgın, in əmə tol iətəmimi tətəni. ^{VII}

⁴ Nəkotəkeikei motəhrun vivi nati u məmə, nəsanəniən pisin pisin min rəha Narmın Rəha Uhgın iətəm tətəfa kəm tah, mətəu kautsipən e Narmın Rəha Uhgın kətiəh əmə. ^{VIII5} Kitah kautol uək pisin pisin min tepət o nasiruiən e nətəmimi, mətəu İərməniğ kətiəh əmə iətəm kitah kautol uək rəhan. ⁶ Kitah kautol uək e noliən pisin pisin tepət, mətəu Uhgın kətiəh əmə iətəm tatol uək e nəmiəgəhian rəha nətəmimi rəfin məmə ilah okautol uək rəfin min əha.

⁷ Kəni Narmın Rəha Uhgın tətəfa rəhan nəsanəniən pisin pisin min kəm tah kətiəh kətiəh məmə kitah okotasiru e tah min rəfin. ⁸ İətəmi kəti, Narmın tətəfən nəghatian rəha neinatigian kəm in. Kəni kəti min, Narmın kətiəh əmə tətəfən nəghatian rəha nəhrunian nati kəm in. ⁹ Kəni kəti min, Narmın kətiəh əmə tətəfən nəhatətəian kəm in. Kəni kəti min, Narmın kətiəh əmə əha tətəfən nəsanəniən o nol vian nimisian kəm in. ¹⁰ Kəni kəti min, tətəfən nəsanəniən o noliən nati apispis min kəm in. Kəni kəti min, tətəfən nəghatian min iətəm Uhgın tətəfa kəm in. Kəni kəti min, tətəfən nəsanəniən o nakilian narmın pisin pisin min kəm in. Kəni kəti min, tətəfən nəsanəniən rəha nəniən nəghatian iki pisin pisin min kəm in. ^{IX} Kəni kəti min əha, tətəfən nəsanəniən o nəniən nıpəti nəghatian iki pisin pisin min əha kəm in. ¹¹ Nəsanəniən min əha ilah rəfin, kautsipən əmə e Narmın kətiəh əmə, kəni tətəfa kəm tah kətiəh kətiəh e suaru min iətəm in əmə tolkeikei. ^X

¹² Nıpəti iətəmimi kətiəh əmə, mətəu nəuəli-nəuəlin tepət; kəni nati ənnapın nəuəli-nəuəlin pisin pisin min, ilah kautilpin e nıpətin kətiəh əmə. Kəni tol lanəha, təhmen-əhmen əmə e Kristo. ^{XI13} Kitah nəuvein, kitah nəuaniləuis min rəha Isrel, kitah nəuvein Nanihlua min, nəuvein slef min əmə, nəuvein səniəmə slef min, mətəu Narmın Rəha Uhgın kətiəh əmə təmol bəptais e tah rəfin agin mol məmə kəməhuva nıpətin kətiəh əmə, kəni kitah kəmos Narmın Rəha Uhgın u kətiəh əmə. ^{XII}

¹⁴ Pəhriən. Nıpəti iətəmimi kəməsolian nəuəlin kətiəh əmə, mətəu nəuəlin tepət. ¹⁵ Nəmə nəhlkin təni məmə, "Səniəmə iəu nəhlmin, kəni tol lanəha, səniəmə iəu nəuəli nıpətin kəti," kəni nəghatian rəhan təsolian məmə nəhlkin in səniəmə nəuəli nıpətin nəvetin. ¹⁶ Kəni nəmə matəlgın təni məmə, "Səniəmə iəu

VI 12:2 Hab 2:18-19 VII 12:3 1Jon 4:2-3 VIII 12:4 Rom 12:6

IX Nəsanəniən rəha nəniən nəghatian iki pisin pisin min, tətəghati e nəghatian min iətəm iətəmi kəti təsəhrunian. Afin-to 1Kor 13:1, mine Uək 2:4. X 12:11 1Kor 7:7 XI 12:12 1Kor 10:17

XII 12:13 Kəl 3:28

nəhmtin, kəni tol lanəha, səniəmə iəu nəuəli nīpətīn kəti," kəni nəghatīən rəhan təsoliən məmə matəlgin in səniəmə nəuəli nīpətīn nəuəvətīn.

¹⁷ ?Nəmə nīpətīn in nəhmtin rəfin əmə, kəni otəhra mətəu nati? ?Kəni nəmə nīpətīn in matəlgin rəfin əmə, kəni otəhra məmīəvīn nati. ¹⁸ Mətəu kəpə, Uhgīn təməuəri nəuəli-nəuəli nīpətīn ilah rəfin iətəm in tolkeikei məmə ilah okotol lanəha. ¹⁹ Nəmə nīpətī iətəmimi kəti in nəuəli-nəuəlin əmə kəti, təhmen e nəhlikin, mətəu səniəmə in nīpətīn kəti pəhriən. ²⁰ Mətəu nīpəhriənīən, nəuəli-nəuəlin tepət, mətəu nīpətīn kətīəh əmə.

²¹ Nəhmtin ko təsəniən kəm nəhlmīn məmə, "Iəu iəkəpəh ik, iəu inəhmen rəkis." Kəni rəhn-kəpə ko təsəniən kəm nəhlikin mil məmə, "Iəu iəkəpəh itəlau, iəu inəhmen rəkis." ²² Təsoliən lanəha. Kəni tapirəkis inu, nəuəli-nəuəli nīpətītah iətəm nīkitah təhti məmə ilah kotəpəou agin, ilah nati keikei o nīpətītah. ²³ Kəni nəuəli-nəuəli nīpətītah iətəm nīkitah təhti məmə ilah nati əpnapīn əmə, kəntol noliən rəha nīsiəiən e lah. Kəni nəuəli-nəuəlin rəha naulisīən, kitah kauteh vivi ilah. ²⁴ Mətəu nəuəli-nəuəli nīpətītah iətəm təsoliən naulisīən, kitah kəsotoliən nati agin e lah. Mətəu Uhgīn təmuhapumīn nəuəli-nəuəli nīpətītah mīn, kəni matisiai nəuəli-nəuəlin mīn iətəm kitah kauteh=pən əmə ilah. ²⁵ Kəni e noliən əha, nəuəli-nəuəli nīpətītah okəsotəhapu əhapuīən ilah mīn, mətəu ilah okoteh vivi rəfin ilah mīn. ²⁶ Nəmə nəuəlin nəuəvətīn tətətəu nahməiən, kəni nəuəlin mīn ilah rəfin okotətəu nahməiən ilah mīn. Kəni nəmə nəuəlin nəuəvətīn kətəfən nīsiəiən kəm in, kəni nəuəlin mīn rəfin okotəgiən ilah mīn.

²⁷ Nīpətī nəghatīən u məmə itəmāh nīpətī Kristo, kəni itəmāh rəfin kətīəh kətīəh itəmāh nəuəlin mīn rəha nīpətī Kristo. ²⁸ Kəni e nīməfaki, Uhgīn təmaupən mələhu=pən aposil mīn, kəni uərisig ko, iəni mīn, kəni uərisig ko, nəgətun mīn. Kəni təmələhu=pən nətəm kəntol nati apispis, mīne ilah nətəm kəntol vivi nīmīsiən mīn, kəni nətəm kəntasīru e nətəmimi, kəni nətəm koteinatig nətəm kəntasīru o nəniən rəha nīməfaki, kəni nətəm kəntəghati e nəghatīən ikīn pīsin mīn. ²⁹ ?Nətəmimi rəfin aposil mīn? ?Uə nətəmimi rəfin iəni mīn? ?Uə nətəmimi rəfin nəgətun mīn? ?Uə nətəmimi rəfin kəntol nati apispis mīn? ³⁰ ?Uə nətəmimi rəfin kəntol vivi nīmīsiən mīn? ?Uə nətəmimi rəfin kəntəghati e nəghatīən ikīn pīsin mīn? ?Uə nətəmimi rəfin kəntəni pətīgəm nīpətī nəghatīən ikīn pīsin mīn? Kəpə, təsoliən lanəha. ³¹ Mətəu təuvīr məmə nəkotələhu=pən əskasik nətəligiən rəhatəmāh o nosiən nəsanəniən pīsin pīsin mīn iətəm Narmīn Rəha Uhgīn tətəfa, ilah mīn əha kotəuvīr agīn. ^{III}

Mətəu rəueiu iəkəni=pīnə suaru təuvīr agīn.

Nolkeikeiən

13 Nəmə iətəghati e nəghatīən rəha nətəm ikīn pīsin mīn, uə nəghatīən rəha nagelo mīn, mətəu

I 12:27 Rom 12:5 II 12:28 Efəs 4:11-12 III 12:31 1Kor 14:1

iəsosiən nolkeikeiən e nīkik, rəhak nəghatīən in nəuiən əpnapīn əmə təhmen e nəuia dirəm uə nəuia bel.

² Nəmə iatos nəsanəniən iətəm Narmīn Rəha Uhgīn tətəfa o nəni pətīgəmiən nəghatīən mīn iətəm Uhgīn tətəfa, mətəu iəsosiən nolkeikeiən e nīkik, iəu nati əpnapīn əmə. Kəni nəmə iəkəhrun nati oneuən rəfin mīne nəhruniən rəfin, mətəu iəsosiən nolkeikeiən e nīkik, iəu nati əpnapīn əmə. Kəni nəmə rəhak nəhatətəiən təkāsik məmə otol nītəuət kəti tiet, mətəu iəsosiən nolkeikeiən e nīkik, iəu nati əpnapīn əmə. ³ Nəmə iəkəfən rəfin rəhak natimnati kəm nanrah mīn, uə iəkəgəhan e nīpətīk məmə nīgəm otus, mətəu iəsosiən nolkeikeiən e nīkik, iəsoliən win e nati kəti.

⁴ Noliən rəha nolkeikeiən tol lanu: iətəmi kəti rəhan nətəligiən təfəməh, kəni matol təuvīr kəm nətəmimi, kəni məsitgərahīən e nətəmimi, kəni məsəri pīkiən, kəni məsəfəri aruīən in, ⁵ kəni məsol-pəniən nətəmimi, məsalkutiən o nərfīn, kəni nīkin təsahmə uəhaiən, kəni məsaskəlīm pīkiən nərahīən iətəm iətəmi kəti tatol lan. ⁶ Kəni nīkin təsəgiənīən o noliən tərāh mīn, mətəu nīkin tagiən əmə o noliən təuvīr mīn rəha nīpəhriənīən. ⁷ Noliən rəha nolkeikeiən tol lanu: nati əpnapīn suaru rəha iətəmi kəti tiəkis, mətəu nian rəfin iətəmi əha tatitəu=pən əmə, məsəhlmanīən e rəhan nəhatətəiən nian kəti, kəni nian rəfin tətələhu=pən əskasik rəhan nətəligiən e Uhgīn, rəhan nəhatətəiən tətəhtul əmə lanko e nian rəha nərahīən. ^{VI}

⁸ Noliən rəha nolkeikeiən naunun tikə. Mətəu rəha nəni pətīgəmiən nəghatīən iətəm Uhgīn tətəfa, otəpanikə. Rəha nəghatīən iki pīsin mīn, okəpanohkə. Rəha nəhruniən nati, otəpanikə. ⁹ Tol lanəha mətəu inu nəhruniən rəhatah nəuan nəuəvətīn əmə, kəni kəntəni pətīgəm nəghatīən iətəm Uhgīn tətəfa mətəu nəghatīən u tatol əpu nəuan nəuəvətīn əmə. ¹⁰ Mətəu nian Iesu Kristo otuva mīn mol əhruahru natimnati mīn rəfin, kəni nəsanəniən mīn iətəm Narmīn Rəha Uhgīn tətəfa rəueiu okohkə. ¹¹ Nian iəmətəkəku, iəmətəghati təhmen e iəpəou, kəni nəhruniən rəhak təhmen e rəha iəpəou, kəni noliən rəha nətəligiən rəhak təhmen e rəha iəpəou. Mətəu nian iəmuva mol iətəmi asoli lak, iəmələhu noliən mīn rəha iəpəou e nəmtahk. ¹² Rəueiu, kitah kənteruh nəuan nəuəvətīn əmə təhmen e iətəmi kəti tətəh narmīn e kilas iətəm təuau. Mətəu e nian əha, kitah okoteruh əhruahru nəhmti Uhgīn. Rəueiu, iəkəhrun nəuan nəuəvətīn əmə, mətəu e nian əha, iəpanəhrun əhruahru natimnati rəfin, təhmen məmə Uhgīn təhrun ərəfin iəu mīne əha rəueiu.

¹³ Kəni rəueiu, noliən milahal u kīsil kələhtul: noliən rəha nəhatətəiən, noliən rəha nuhuiniən e Uhgīn, mīne noliən rəha nolkeikeiən. Mətəu iətəm in təuvīr pīk agīn e lahal, in noliən rəha nolkeikeiən. ^{VII}

IV 13:2 Mat 17:20 V 13:6 Rom 12:9 VI 13:7 1Pitə 4:8 VII 13:13 1Təs 1:3

Nəni pətiğəmiən nəghatien iətəm Uhgjin tətəfa, mine nənien nəghatien ikin pisin min

14 Otalkut əskasik məmə nolkeikeien otarməniğ e nəmiəgəhiən rəhatəmah, kəni motalkut əskasik məmə onəkotos nəsanəniən min iətəm Narmin Rəha Uhgjin tətəfa, kəni otalkut pik təhmin min o nəsanəniən rəha nəni pətiğəmiən nəghatien iətəm Uhgjin tətəfa. ¹² İəkəni lanəha mətəu-inu itəmah kəti iətəm tətəghati e nəghatien iki pisin min, təsəghatien kəm nətəmiimi, mətəu tətəghati əmə kəm Uhgjin. Pəhriən, iətəmi kəti tikə iətəm təhrun nəghatien iətəm in tətəni, mətəu in tətəni pətiğəmiən nəghatien oneuən min e Narmin Rəha Uhgjin. ³ Mətəu nətəmiimi rəfin nətəm kəutəni pətiğəmiən nəghatien iətəm Uhgjin tətəfən e nəghatien rəhalah, kəutəni kəm nətəmiimi o nol əskasikien ilah, o nəfəriən nətəliğin rəhalah, kəni o nasiruiən məfəri nikilah. ⁴ İətəmiimi iətəm tətəghati e nəghatien ikin pisin min, tatol əskasik aru əmə in, mətəu iətəmiimi iətəm tətəni pətiğəmiən nəghatien iətəm Uhgjin tətəfən e nəghatien rəhalah, tatol əskasik niməfaki.

⁵ İəkolkeikei məmə itəmah rəfin agin nəkotəghati e nəghatien iki pisin min, mətəu təuvir pik məmə nəkotəni pətiğəmiən nəghatien iətəm Uhgjin tətəfən. İətəmiimi iətəm tətəni pətiğəmiən nəghatien iətəm Uhgjin tətəfən, in tətəsiru pik e niməfaki tapirəkis agin iətəmiimi iətəm tətəghati e nəghatien ikin pisin min mətəuarus in təni nıpətini məmə otol əskasik niməfaki.

⁶ Piak min mine nəuvinik min. ?Nəmə iətuva o təmah kəni mətəghati e nəghatien iki pisin, təhro lanu iəu iəkəuvir o təmah? Mətəu nəmə iətol pətiğəmiən nəghatien nəuvein iətəm kəmutəhluəig əupən, uə iətos nəhruniən nəuvein, uə nəghatien iətəm Uhgjin tətəfa, uə nəghatien rəha nəgətuniən, kəni oiəkəsiru e təmah. ⁷ Otətəliğ-to e natimnati təhmen e bambu iətəm kətahli, uə kitar iətəm katoh. Natimnati min əha kəsotəmiəgəhiən, iətəmiimi əmə tatol ilah kəutəgət. Mətəu nəmə kəsotəgət əhruahruian, kəni itəmah onəkotəruu məmə nəpuən nak ilah kəutəni. ⁸ Kəni nəmə təui təsasək əhruahruian, kəni nətəmiimi okotəruu məmə kotəkeikei motol əpenə-penə o nəluəginian. ^{II}

⁹ Mətəu təhmen əmə e təmah. ?Nəmə nəutəghati e nəghatien iətəm nətəmiimi kotəruu, okotəhro lanu motəhrun nıpəti nəghatien nəutəni? İtəmah onəkotəghati əmə kəm nimagəuəgəu, mətəu nətəmiimi kəsotəsiən nıpətin. ¹⁰ Pəhriən məmə nəghatien min tepət e nəhue niftəni, mətəu ilah rəfin nıpətilah əha ikin. ¹¹ Kəni nəmə iəsəhruniən nıpəti nəghatien iətəm iətəmi kəti tətəni=pa kəm iəu, iəu iəpispis ohni, kəni in iəpispis ohniəu. ¹² Təhmen əmə e təmah. İtəmah nəkotəkeikei nəsanəniən min rəha Narmin Rəha Uhgjin, kəni tol lanəha, otalkut məmə nəkotu-

I 14:1 1Kor 12:31; 14:39 II E nian rəha Pol, soldia kəti tətəhli nati kəti təhmen e təui nian nərahian tətuva təhmen e nəluəginian. Nəpuən kəti, nıpətin təni məmə, "Otol əpenə-penə o nəluəginian!" Kəni nian nətəmiimi kəutətəu, ilah kotol əpenə-penə o nəluəginian.

vləkin niməfaki e nəsanəniən min iətəm okotəsiru pik lan.

¹³ Mətəu-inu o nati əha, okəmə itəmah kəti tətəghati e nəghatien ikin pisin min, otəkeikei məfaki min məmə Uhgjin otəfən nıpəti nəghatien u məmə otəni pətiğəmiən kəm niməfaki. ¹⁴ Nəmə iətəfaki e nəghatien ikin pisin min, nikik tətəfaki mətəu nətəliğin rəhak tətəhtul əpnapin əmə. ¹⁵ ?Kəni iəkəhro? İəkəfaki e nikik, mətəu iəkəfaki min e nətəliğin rəhak e nəghatien iətəm iəkəhrun. Kəni iəkəni nəpuən e nikik, mətəu iəkəni min nəpuən e nətəliğin rəhak e nəghatien iətəm iəkəhrun. ¹⁶ ?Nəmə nətəni-vivi Uhgjin e nikim e nəghatien pisin, təhro iətəmi kəti iətəm təruru nəghatien u in otəni "Əuəh" e rəham nəfakian, mətəu-inu in təruru nati iətəm nətəni? ¹⁷ Nəmə təhro nətəni-vivi pəhriən Uhgjin, mətəu nəsasiruiən e iətəmiimi pisin kəti min.

¹⁸ İətəni tagkiu kəm Uhgjin məmə iətəghati e nəghatien ikin pisin min tapirəkis itəmah rəfin.

¹⁹ Mətəu e niməfaki, nəmə iətəgətun nətəmiimi e nəghatien faif əmə iətəm kotəhrun, inu təuvir mapirəkis agin nəmə iəkəni nəghatien ten-təusin e nəghatien pisin iətəm kinotəruu.

²⁰ Piak min mine nəuvinik min. Sotolien nətəliğin rəhatəmah təhmen e kəlkələh min. E nəmiəgəhiən rəhatəmah, təuvir məmə nəkotəhmen e kəlkələh min nətəm kotəruu əhanəh nolien tərəh. Mətəu e nətəliğin rəhatəmah, təuvir məmə nəkohmətə.

III²¹ Kəmətei lanəha e Lou rəha Mosis məmə,

"İəkol məmə nətəmiimi kəutəghati e nəghatien ikin pisin min okotəni rəhak nəghatien kəm rəhak nətəmiimi.

Kəni ilah okotətəu nəghatien min rəha nāpispis min. Mətəu nati əpnapin ilah okotətəu nati əha iətəm tol pisin, ko kəsotətəliğin lak.

İərməniğ tətəni lanu." IV

²² Tol lanəha, nəghatien ikin pisin min, in nəmtətien kəti rəha nətəmiimi nətəm kəsotəfakian, səniəmə nəmtətien kəti rəha nəfaki min. Mətəu nian iətəmiimi kəti tətəni pətiğəmiən nəghatien iətəm Uhgjin tətəfən, in rəha nəfaki min, səniəmə rəha nətəm kəsotəfakian.

²³ ?Tol lanəha, nəmə niməfaki apiəpiə tətuhəpumin, kəni nətəmiimi rəfin kəutəghati e nəghatien ikin pisin min, kəni ilah nəuvein nətəm kəsotəhruniən, uə nətəm kəsotəfakian kəhuva imə, ilah okotəni məmə itəmah nəutəlməli, uə kəpə? ^{V24} Mətəu nəmə iətəmi təsəfakian kəti, uə iətəmi təruru tuva imə nian nətəmiimi rəfin kəutəni pətiğəmiən nəghatien iətəm Uhgjin tətəfən, kəni nəghatien rəhatəmah otek nikin, kəni in otəhrun məmə in iol təfəgə tərəh, kəni nəghatien min əha okotakil rəhan nolien, ^{VI25} kəni rəhan təfəgə tərəh min iətəm kəutəhluəig otuva e nəhəgəhəgiən. O nati əha, in otasiəulün e nisaiən məfaki kəm Uhgjin, mətəni pətiğəmiən məmə, "İtəmah pəhriən Uhgjin nəutan!"

III 14:20 Efəs 4:14 IV 14:21 Aes 28:11,12 V 14:23 Uək 2:13 VI 14:24 Jon 16:8

Nələhu əhruahruian nolian rəha nəfakian

²⁶ Piak min mine nəuvinik min. Pəh iəkəni nīpəti rəhak nəghatian min u rəueiu. Nian itəmah rəfin nəkəhuva kətiəh e nuhapuminiən o nəfakian, itəmah rəfin kətiəh kətiəh rəhatəmah əha ikin uək o nolian, nəuvein kəutani nəpuən, nəuvein kəutəgəton ilah, nəuvein kautol əpu nəghatian nəuvein u kəmotəhluiaig əpən, nəuvein kəutəghati e nəghatian ikin pisin min, nəuvein kəutəni nīpəti nəghatian min əha.

Onəkotəkeikei mautol natimnati min əha o nu-
vləkinian niməfaki təskasik. ¹²⁷ Nəmə nətəmimi nə-
uvein kəutəghati e nəghatian iki pisin, keiu uə kisil əmə okotəghati. Kəti otəni rəhan, uərisig kəti, konu kəti min təni rəhan, kəni iətəmi kəti otəkeikei məni nīpəti nəghatian min əha. ²⁸ Nəmə iətəmimi tikə o nəni pətīgəmiən nīpəti nəghatian min əha, iətəmimi iətəm otəghati e nəghatian pisin, otəkeikei məsəghatian e niməfaki, kəni məghati oneuən əmə kəm Uhgın.

²⁹ Kəni iəni min, təuvir məmə iəni keiu uə kisil okotəghati, kəni nətəmimi nəuvein okotakil vivi nəghatian kəutəni. ^{II30} Kəni nəmə Uhgın tatol əpu nəghatian kəti iətəm təmatəhluiaig əpən tətəuva o iətəmi kəti iətəm tətəharəg, təuvir məmə iətəm təmaupən mətəghati otəpəh nəghatian. ³¹ Tol lanəha, itəmah nətəm nəutəni pətīgəm nəghatian iətəm Uhgın tətəfinə, kəti otaupən məghati, konu kəti min, ko kəti min məmə nəkotəgəton nətəmimi rəfin, motəfəri nətəligian rəhalah. ³² Sotaluian məmə iəni min kəutarməniğ e nikilah məmə okotəhrun nəni pətīgəmiən nəghatian rəhalah e nian iətəm in təhruahru o nəniən, ³³ mətəu-inu Uhgın səniəmə in Uhgın rəha nolian nəruuiən e nati, mətəu in Uhgın rəha nəməlinuian, təhmen e niməfaki min rəfin.

³⁴ Nian kətəfaki lan, nīpətan okotəharəg mohkə agin, mətəu-inu təsəhruahruian məmə okotəghati. Mətəu okotəkeikei məutətəlig e nətəmi asoli rəha niməfaki, təhmen əmə e iətəm Lou tətəni mine. ^{III35} Nəmə kətolkeikei məmə kotəhrun nati kəti, okotəkeikei motətapuəh o rəhalah nəman min əpəha lahuənu, mətəu-inu tol naulisian məmə pətan otəghati əpəha e niməfaki.

³⁶ ?Təhro? ?Nikitəmah təhti məmə nəghatian rəha Uhgın təmaupən miet pətīgəm o təmah? ?Uə nik-itəmah təhti məmə nəghatian rəha Uhgın təmuva əmə o təmah? ³⁷ Nəmə itəmah kəti nikin təhti məmə in iəni kəti, uə Narmın Rəha Uhgın təməfən nəsanəniən kəti kəm in, in otəkeikei məni nīpəhriənian e nəghatian iətəm iətətei kəm təmah məmə in nəuia İərməniğ. ^{IV38} Nəmə təpəh nəniən nīpəhriənian e nəghatian u, okəsəni minian nīpəhriənian e rəhan nəghatian.

³⁹ Tol lanəha, piak min mine nəuvinik min, təuvir məmə nəkotəkeikei məmə nəkotəni pətīgəm nəghatian iətəm Uhgın tətəfinə, kəni məsotəhtul pəsigian e nəniən nəghatian ikin pisin min. ⁴⁰ Mətəu e natimnati rəfin agin iətəm nautol e nəfakian, otol e no-

I 14:26 1Kor 12:8-10 II 14:29 1Təs 5:21 III 14:34 1Kor 11:3; 1Tim 2:12 IV 14:37 1Jon 4:6

lian iətəm in təhruahru o niməfaki, motohtəu=pən vivi nolian rəha nəfaki ən.

Kristo təməmiəgəh min e nimisian

¹⁵ Piak min mine nəuvinik min. İəkolkeikei məmə iəkəni pətīgəm kəm təmah nanusian təuvir iətəm iəmatəni pətīgəm kəm təmah əpən, nəmotos e nikitəmah, kəni motos rəhatəmah ikin nəhtulian lan.

² Nəmə nəkotaskəlim əskasik nanusian təuvir əhruahru iətəm iəu iəməni pətīgəm kəm təmah, Uhgın otəsmiəgəh itəmah lan. Mətəu nəmə nəkotəpəh nati əhruahru, motəhatətə e nəghatian pisin, kəni nəhatətəiən rəhatəmah in nati əpnəpin əmə.

³ İnəni=pinə rəkis kəm təmah natimnati agin min iətəm iəmətəu məmə, Kristo təmimis o rəhatah nolian tərah min təhmen e Nauəuə Rəha Uhgın təməni rəkis mine, ^{V4} kəmitənim, kəni təmiəgəh min e nimisian e nian iətəm tatol kisil lan təhmen əmə e Nauəuə Rəha Uhgın təməni rəkis mine, ^{VI5} kəni təmaupən miet pətīgəm o Pitə, uərisig ko, o rəhan min nətəmimi tueləf rəfin. ^{VII6} Uərisig lanko, in təmiet pətīgəm min o piatah min tapirəkis faif-hanrit e nian kətiəh əmə, u ilah tətəpəh kəutəmiəgəh əhanəh, mətəu nəuvein kinohmis rəkis. ⁷ Kəni uərisig, tiet pətīgəm=pən o pian Jemis, ^{VIII} kəni mine o aposil min rəfin. ^{IX X8} Kəni uərisig e lah rəfin, in təmiet pətīgəm min ohniəu, nati əpnəpin iəu iəkəhmen e iəpəou iətəm iəməir pahi. İəmuva məmə iəu aposil e suaru pisin agin. ^{XI}

⁹ Tol lanəha, iəu ləhtəni agin e aposil min rəfin, kəni iəsəhmenian məmə nətəmimi okotəuin lak məmə iəu aposil kəti, mətəu-inu iəu iəmatol nərahian kəm niməfaki rəha Uhgın əpən. ^{XII10} Mətəu e nəuviriən iətəm Uhgın təməfa kəm iəu, iəmuva məhmen lanu rəueiu, kəni nəuviriən əha təsuva əpnəpinian, mətəu nəuan əha ikin. !Nīpəhriənian, iəmol uək tapirəkis rəfin aposil min! Mətəu səniəmə e rəhak əmə nəsanəniən, mətəu e nəuviriən əmə iətəm Uhgın təməfa kəm iəu.

^{XIII11} Nati əpnəpin iəu iəməni pətīgəm, uə ilah kəmotəni pətīgəm nanusian təuvir kəm təmah, mətəu nəghatian u inu iətəm iətəni pətīgəm, nanusian təuvir iətəm nəmotəni nīpəhriənian lan.

Nəmiəgəhian e nimisian rəha nətəm kəmoħmis

¹² İəmətəu məmə itəmah nəuvein nəutəni məmə nətəm kəmoħmis ko kəsotəmiəgəh minian. ?Mətəu nəmə kəmətəni pətīgəm məmə Kristo təməmiəgəh min e nimisian, kəni təhro itəmah nəuvein nəutəni məmə nətəm kəmoħmis ko kəsotəmiəgəh minian?

¹³ Mətəu nəmə nəghatian rəhatəmah in nīpəhriənian, məmə nətəm kəmoħmis kəsotəmiəgəh minian, kəni

V 15:3 Aes 53:5-12 VI 15:4 Mat 12:40; Uək 2:24-32 VII 15:5 Mat 28:16-17; Luk 24:34 VIII Jemis, in pia İesu, kəni rəueiu in təmuva iətəmi asoli rəha niməfaki əpəha Jerusiləm. IX Nian Pol tətəni "aposil min," nian nəuvein, tətəghati e nətəmimi min tueləf rəha İesu, kəni nian nəuvein tətəghati e rəhan min nətəmimi tueləf mine nəuvein min. X 15:7 Uək 1:3-4 XI 15:8 Uək 9:3-6 XII 15:9 Efəs 3:8; 1Tim 1:15 XIII 15:10 2Kor 11:23

ko Iesu min təsəmiəgəhiən e nimisiən. ¹⁴ Kəni nəmə Kristo təsəmiəgəhiən e nimisiən, kəni uək rəhatimah o nəni pətiğəmiən nanusiən təuvir, in nati əpnapin əmə, təhmen min əmə e nəhatətəiən rəhatəmah.

¹⁵ Nati kəti min lanəha, nəmə Kristo təsəmiəgəhiən e nimisiən, itimah iəmotəiuə e Uhgın mətəu-inu iəmotəni pətiğəm məmə Uhgın təmosmiəgəh Kristo e nimisiən. Mətəu nəmə nətəm kəmoħmis ko kəsotəmiəgəh minian e nimisiən, təhmen itəmah nəuvein kəutəni, kəni ko Uhgın təməsosmiəgəhiən Kristo e nimisiən! ¹⁶ Mətəu-inu nəmə nətəm kəmoħmis ko kəsotəmiəgəh minian e nimisiən, kəni ko Kristo təsəmiəgəh minian e nimisiən. ¹⁷ Kəni nəmə Kristo təsəmiəgəh minian e nimisiən, kəni nəhatətəiən rəhatəmah nıpətın tikə, kəni itəmah nəutətiğ əhanəh e təfəgə tərəh min. ¹⁸ Kəni nətəmimi nətəm kəmotəni nıpəhrıənian e Kristo nətəm kinohmis rəkis, ilah min kəmotəmkarəpən rəkis e nəmiəgəhiən itulin. ¹⁹ !Nəmə kautəluə=pən əskasik rəhalah nətəliğian e Kristo o nəmiəgəhiən əmə rəha nəhue nıftəni, kəsi, təuvir əmə məmə nətəmimi okotətəu tərəh o təmah tapirəkis agin nətəmimi rəfin mətəu-inu, kəmotəmkakıəh! Kəni rəhatah nosiən nahməiən o Kristo otol nati əpnapin əmə lan.

²⁰ !Mətəu kəpə! Nıpəhrıənian məmə Kristo təməmiəgəh pəhrıən min e nimisiən. In təmaupən e nətəmimi rəfin nətəm kəmoħmis kəni məmiəgəh min e nimisiən, kəni ko təsimis minian. ^{I21} Otətəliğ lan. Nımisian tınuva e nəhue nıftəni e iətəmimi kəti, kəni tol min əmə lanəha, nəmiəgəh minian e nimisiən təmuva e iətəmimi kəti. ^{II22} Tol lanəha, nətəmimi rəfin okohmis mətəu-inu kəmotəpən e Atəm, kəni təhmen əmə, nətəmimi rəfin nətəm kəməhuva kətiəh ilah Kristo okotəmiəgəh min.

²³ Mətəu ilah min u, okotəmiəgəh min e nian əhruahru rəhalah. Kristo in təmaupən məmiəgəh min, kəni nian in otuva min, rəhan min okotəmiəgəh min. ^{III24} Kəni naunun nian otuva. In otərəkin narmənıgiən min rəfin, mine nıpətıən min rəfin, mine nəsanəniən min rəfin. Uərisig lan, in otəhlman=pən e narmənıgiən rəhan e nəhlmi Uhgın Tətə.

²⁵ Tol lanəha mətəu-inu, in təkeikei mətərmənıg mətəuarus məmki=pa rəhan tıkimır min mevig-ərain e lah e nəhlkin. ^{IV26} Naunu rəhan tıkimır iətəm otərəkin, in ko nimisiən. Kəni nımisian otikə min, ^{V27} mətəu-inu "tınəmki=pa natimnati rəfin mevig-ərain lan e nəhlkin." Otətəliğ-to lan, nian tətəni məmə natimnati rəfin agin tınətevig-ərain e nəhlkin, nəkoteruh məmə səniəmə Tətə Uhgın min əha ikin e nəhlkin. In Uhgın iətəm təməluə=pən natimnati rəfin agin ləhtəni e nəhlki Kristo. ^{VI28} Nian Uhgın tınol natimnati min əha, kəni Nətin aru otuva ləhtəni e Narmənıgiən Rəha Uhgın iətəm təməluə=pən natimnati rəfin e nəhlkin, məmə Uhgın əmə otərmənıg e natimnati rəfin.

I Kristo in təhmen e nəniəskasikıən rəha Uhgın məmə nətəmimi rəfin okotəmiəgəh min e nimisiən. II 15:21 Rom 5:12 III 15:23 1Təs 4:16; Nəh 20:5 IV 15:25 Mat 22:44 V 15:26 Nəh 20:14 VI 15:27 Sam 8:6

²⁹ Otətəliğ-to lan. ?Təhro e nətəmimi nətəm katol bəptais e lah o nətəm kinohmis rəkis? ?Nəmə nətəm kəmoħmis kəsotəmiəgəh minian nian kəti, kəni təhro katol bəptais e nətəmimi o lah? ^{VII30} ?Kəni təhmen əmə e tımah, təhro iautələs pıkin nian əskasik min e nəmiəgəhiən rəhatəmah nian rəfin? ^{VIII31} !Iatos nonauvil, piak min mine nəuvirik min, məmə nətəmimi kotalkut məmə okotohamu iəu e nian tepət!

Nəkotəhrun məmə inu nıpəhrıənian təhmen əmə məmə iətasıru o nəhatətəiən rəhatəmah e Kristo Iesu İərmənıg rəhatah. ³² ?Nəmə iəməluagin kəm nati miəgəh min iətəm kauton iətəmi əpəha Efəsis ^{IX} o nətəliğian rəha nətəmimi əmə, iəmol win e nak? Nəmə nətəm kəmoħmis kəsotəmiəgəh minian, pəh kotol əmə təhmen e nəghatıən u iətəm tətəni məmə, "Pəh kotəuən motənmim, mətəu-inu oləuig kohmis." X

³³ Sotolıən nətəmimi koteiue e təmah. Inu nıpəhrıənian iətəm iətəmi kəti tətəni, "Nian nətəmimi rəhalah nolıən təuvir kəutan ilah nətəm kotərəh, nətəm kotərəh kəutərəkin nolıən təuvir rəhalah."

³⁴ Ohtəliğ=pa min motos əhruahru min nətəliğian rəhatəmah iətəm təhruahru, kəni motəhlman e təfəgə tərəh min, mətəu-inu itəmah nəuvein kotəruu əhanəh Uhgın, kəni inu nati kəti rəha naulisiən.

Nıpətı iətəm təmimis tətəmiəgəh min

³⁵ Mətəu nəmə nətəmimi nəuvein kotətapuəh məmə, "?Nətəm kəmoħmis okotəmiəgəh əhro lanu? ?Okotos nıpətı nak məhuva?" ³⁶ !Nəghatıən əha talməli! Nati u təhmen e nıkitı nati iətəm kotəhrun rəkis. Nıkitı nati iətəm nəmərfəi, otəkeikei maupən mımıs, uərisig təpanəmiəgəh. ^{XI37} Nian nəkərfeı nıkitı nati, nəsərfeıən nəukətın iətəm otuva, mətəu nıkitı nati əmə, nəmə nıkitı wit uə nati pısın kəti. ³⁸ Mətəu Uhgın tol tətəviə e nəukətın iətəm in tolkeikei, kəni nıkitı nati rəfin, in əmə tətəfa nıpətılah. ³⁹ Nıpətılah rəfin kəsotəhmen-əhmenian. Nıpətı iətəmimi tol pısın e rəha nati miəgəh min, mine məniğ min, mine nəmu itəhi. ⁴⁰ Əpəha e neai, natimnati əha ikin, kəni e nəhue nıftəni natimnati min əha ikin tol pısın. Nian koteruh nati əpəha ilis e neai məmə in təuvir, rəhan nəuvırıən in tol pısın e nəuvırıən rəha nati əpəha ləhtəni e nəhue nıftəni. ⁴¹ Kəni nəhəgəhəgiən rəha mıtıgar tol pısın e nımıhliən rəha məuig mine nasıəiən rəha məhau min. Kəni nasıəiən rəha məhau min nəuvein, kotol pısın e rəha nəuvein min.

⁴² Kəni təhmen əmə e nıpətı nətəm kəmoħmis nətəm kautəmiəgəh min. Nıpətın iətəm kəmitənim otənməmit, mətəu nian otəmiəgəh min, otəsəmnəmit minian. ⁴³ Nian katıtanım, in nati kəti iətəm nətəmimi kəsotolkeikeiən, mətəu nian otəmiəgəh min, in nati

VII Pol təsəni əhruahruıən məmə in tolkeikei məmə nətəmimi okotol bəptais e lah o nətəmimi nətəm kinohmis rəkis, mətəu tətəni əmə məmə nətəmimi nəuvein kəmautol lanəha. Kəni kitah u rəueıu, tıəkıs o nəhrunian nıpətı nəghatıən u. VIII 15:30 Rom 8:36 IX Pol tətəghatı e tıkimır min rəhan əpəha Efəsis, mətəu səniəmə nati miəgəh min pəhrıən. X 15:32 Aes 22:13 XI 15:36 Jon 12:24

kəti iətəm nətəmimi okoteruh rəha nəuviriən. Nian katitənim, nəsanəniən rəhan tikə, mətəu nian otəmiəgəh min, təsanən. ¹⁴⁴ Nian katitənim nipətita, in nati rəha nəhue niftəni, mətəu nian otəmiəgəh min, in nati rəha negəu e neai.

Nəmə nipətən əha ikin rəha nəhue niftəni, rəha negəu e neai min əha ikin. ⁴⁵ Nauəuə Rəha Uhgın tətəni məmə, "Iətəmi təmaupən agin, Atəm təmos nipətən miəgəh." ^{II} Kəni naunun Atəm, inu Kristo, təmuva narmin u tətəfa nəmiəgəhiən. ⁴⁶ Nati rəha narmin təməsaupəniən muva, mətəu nati rəha nəhue niftəni, uərisig lan nati rəha narmin təpanuva. ⁴⁷ Iətəm təmaupən agin, kəmol e niməulul rəha niftəni, mətəu iətəm təmuərisig u Kristo, təmsipən e negəu e neai. ⁴⁸ Nətəmimi rəfin e nəhue niftəni, nipətilah təhmen e nipəti Atəm, mətəu nətəmimi nətəm okəhuvən e negəu e neai nipətilah otəhmen e nipəti Kristo, u təmsipən ikin. ⁴⁹ Rəueiu kitah kotəhmen e Atəm u rəha nəhue niftəni, kəni tol lanəha, nian kəti okotəhmen e Kristo u rəha negəu e neai.

⁵⁰ Iətəni pətigəm kəm təmah, piak min mine nəuvirik min məmə, nipətən mine nira iətəmimi təruru nəvəniən e Narməniəgəh Rəha Uhgın, kəni təhmen əmə, nati iətəm otəmnəmit otəsosiən nati iətəm tətətig itulin. ⁵¹ Otətəlig-to, kəni oiəkəni nati oneuən məmə, səniəmə kitah rəfin okohmis, mətəu Uhgın otol nipətita rəfin okotəuiək vivi, ^{III}⁵² in otol uəhai əmə təhmen e noraipiən, nian naunu təui rəha Uhgın otasək. Mətəu-inu təui otasək, kəni nətəm kəmoəhmis okotəmiəgəh min məsoəhmis minian, nipətilah otəuiək. Kəni kitah u kəutəmiəgəh e nian əha, Uhgın otol nipətita min təuiək vivi. ^{IV}⁵³ Tol lanəha mətəu-inu, nati iətəm otəmnəmit, inəha nipətətəmi, otəkeikei muvən e nati iətəm otəsəmnəmitiən, kəni nipətətəmi iətəm otimis otəkeikei muvən e nati iətəm otəsimiəsiən mətətig itulin. ^V⁵⁴ Nian nati u tuva mol nipəhriənian lan, kəni nəghatiən iətəm iəni Aiseə kəmətei otuva nipəhriənian, tətəni məmə,

"Nəluəginian tinol naunun. Uhgın təmol win agin. Nimiəsiən tinikə." ^{VI}

⁵⁵ "Ei! Nimiəsiən! ?Onəkəhro lanu lan mol win e timah?

!Ei! Nimiəsiən! ?Onəkəhro lanu lan mus itimah?" ^{VII}
⁵⁶ Rəueiu, təfagə tərəh in təhmen e nati kəti tatus iətəmi kəni mətəu in nimiəsiən, kəni Lou tatol təfagə tərəh nəsanəniən rəhan tətəpət. ^{VIII}⁵⁷ !Mətəu pəh kotəni-vivi Uhgın! Tatol məmə e İərməniəgəh İesu Kristo, kitah kəutol win.

⁵⁸ Tol lanəha, piak min mine nəuvirik min, otəhtul əskasik. Sotəghəniən məmə nati kəti təlauəl e təmah. Nian rəfin, otol uək rəha İərməniəgəh e nikitəmah rəfin, mətəu-inu nəkotəhruən məmə uək rəha İərməniəgəh iətəm nautol, səniəmə nati əpnəpin əmə mətəu in nati agin.

I 15:43 Fil 3:20-21 II 15:45 Jen 2:7 III 15:51 1Təs 4:15-17
IV 15:52 Mat 24:31 V 15:53 2Kor 5:4 VI 15:54 Aes 25:8 VII
15:55 Hos 13:14 VIII 15:56 Rom 7:13

Məni o nasiruian e nəfaki min əpəha Jerusiləm

16 Rəueiu iəkəni məni o nasiruian e nəfaki min əpəha Jerusiləm. Otol təhmen əmə məmə iəməni mine kəm niməfaki min əpəha profens əha Kəlesia. ^{IX}² E Sante min rəfin, itəmah rəfin kətiəh kətiəh onəkotəkeikei motələhu kalin məni nəuvein. Iətəmimi iətəm in tatos məni asoli, otələhu kalin tətət, kəni iətəmimi iətəm tatos məni əkəku, otələhu kalin nəuan nəuvətən əmə. Tol lanəha, nian iəkuvnə, kəni kəsalkut minian o noriarunian rəfin məni. ³ Kəni otəfu pətigəm itəmah nəuvein məmə okotos məni məhuvən. Kəni nian iəkuvnə, iəkətei nauəuə məni pətigəm ilah kəm nətəm Jerusiləm, kəni mahli=pən ilah kotəmkəni məni məhuvən əpəha ikin. ⁴ Nəmə iəkəruh məmə təuvir məmə iəu min iəkuvnə, kəni ilah okotohtəu=pa iəu.

Naliuəkiən min rəha nətəmi asoli min nəuvein

⁵ Uərisig iəmanuvnə məsal=pinə e təmah, iəkuvnə=pən Masetonia, mətəu-inu iəkaupən muvən məsal=pən e niməfaki min əpəha ikin. ^X⁶ Kəni nəmə təhro iəkətig nəuvətən min kitah min itəmah, mə kəmə təhro, kotətig əmə motətəuərus nətəpuian tol naunun. Tol lanəha, nəkotəhruən nasiruian lak e rəhak naliuəkiən iətəm iətuvən=pən ikin. ^{XI}⁷ İəsolkeikeiən məmə iəkuvnə meruh itəmah ko miet min uəhai əmə, mətəu iəkolkeikei məmə iəkuvnə kotətig nəuvətən nəmə İərməniəgəh tegəhan lak. ⁸ Mətəu iətətig əmə Efəsis mətəuərus nian rəha Pentekos, lafet rəha Nauəniən Vi, ⁹ mətəu-inu Uhgın təmerəh e suaru asoli ohniəu məmə iəkol uək təuvir iətəm otəuə e nəuan tətət, nati əpnəpin nətəmimi tətət kəutalkut məmə kotəiuəpəsig lak o nolian uək. ^{XII}

¹⁰ Nəmə Timoti tuvnə meruh itəmah, otol təuvir kəm in motəfən nisiaiən kəm in, sotolian nati kəti iətəm otol nikin tərəh o təmah, mətəu-inu in tatol uək rəha İərməniəgəh təhmen əmə lak. ^{XIII}¹¹ Sotolian məmə itəmah kəti oteh iəhu in. Otəhli=pa tuva kəni motəsiəru lan e rəhan naliuəkiən məmə otitəlig=pa ohniəu. İətəhtəhniən piatah min ilah Timoti məmə okəhuva motəh iəu. ^{XIV}

¹² Kəni e piatah Apolos, iəmətəpuəh əskasik məmə in otəkeikei mətəu=pən piatah min muvnə meruh itəmah. In təsolkeikei pikiən məmə otuvnə əha rəueiu, mətəu in otuvnə e nian iətəm otəhruəhru ohni. ^{XV}

¹³ Onəkəutair, mətəhtul əskasik e nəhatətəiən rəhatəmah. Məsotəginian, motol nətəligiən rəhatəmah təskasik. ¹⁴ Natimnati rəfin agin iətəm itəmah nautol, otol e nolkeikeiən.

¹⁵ İtəmah nəkotəhruən məmə Stəfənəs mine rəhan min, ilah kəmotəpuən motəni nipəhriənian e İesu əpəha Akaiə, kəni ilah kəutalkut əskasik o nasiruian e nəfaki min. ^{XVI} İətəni əskasik kəm təmah piak min

IX 16:1 Rom 15:25-26; 2Kor 8:1-9 X 16:5 Uək 19:21 XI 16:6 Rom 15:24 XII 16:9 Uək 19:8-10; 2Kor 2:12 XIII 16:10 1Kor 4:17
XIV 16:11 1Tim 4:12 XV 16:12 1Kor 3:6 XVI 16:15 1Kor 1:16

məmə, ¹⁶ otisiai ilah motol nəuialah, mine nətəmimi rəfin nətəm kautol pik uək o niməfaki. ¹⁷ Nikik təmagiən nian Stefənəs, mine Fotunətəs, mine Akaekəs kəmhlit pətigəm, mətəu-inu nati əpnapin itəmah nəkohkə, mətəu nian iəmeruh ilahal, təhmen əmə məmə iəmeruh itəmah. ¹⁸ Ilahal kəmləfəri pik rəhak nətəligiən təhmen əmə məmə kəmhlol e təmah. Nətəmi kotol lanəha, okəkeikei kisiai ilah.

Naunun nəghatiən rəha Pol

¹⁹ Niməfaki mın u ikinu e profens əpəha Esia kəutəni təuvir kəm təmah. Akuilə mine Prisilə kuolkeikei pik məmə okuəni təuvir kəm təmah e nərgi İərməniğ ilah nəfaki mın nətəm kəmotuhapumın e nimə rəhalau. ²⁰ Piak mın rəfin ikinu kəutəni təuvir kəm təmah.

I 16:19 Uək 18:2,18,26

Otəni təuvir kəm təmah mın təhmen məmə itəmah kətiəh əmə e Kristo.

²¹ İəu Pol, iatos pen o iətəmi u tatətei nauəuə u, kəni matətei əmə e nəhlmək nəghatiən u rəha nəniən təuvir kəm təmah. II

²² Nəmə iətəmi kəti təsolkeikeiən İərməniğ, pəh nalpiniən rəha Uhgın tatuvən ohni.

!İərməniğ rəhatimah, va-tə! III

²³ Pəh İərməniğ İesu təfinə rəhan nəuviriən kəm təmah.

²⁴ İəkahli=pinə rəhak nolkeikeiən kəm təmah rəfin e Kristo İesu. Əuəh.

II *E nian əha, nian tərət nətəmimi kotəhmen e Pol kəutəni rəhalah nəghatiən kəm iətəmimi kəti, kəni in tətəi rəkis. E fes 21 u, Pol aru tatos pen matətei nəghatiən rəhan.* III 16:22 Kəl 1:8-9; Nəh 22:20

2 KORƏN

Nəghatien əkuəkir rəha nauəuə u 2 Korən

Aposil Pol təmətei nauəuə u.

Təmətei tatuvən kəm niməfaki rəha Korən, mine nəfaki min rəha Akaiə profens rəfin. Korən in əpəha Akaiə profens.

Pol təmətei rəkis nauəuə kisił mahli=pən kəm niməfaki rəha Korən. Inu nauəuə iətəm tatol kuvət lan. Mətəu nauəuə iətəm tatol kətiəh, mine nauəuə iətəm tatol kisił, ilau kəmiakə. Nauəuə iətəm tatol keiu, kətəni məmə 1 Korən, kəni e nauəuə u in təməghati əskasik kəm lah məmə okotəgəu əhruahru nolian tərəh min rəhalah, kəni in təməgətun min ilah e natimnati pisin min nəuvein. Ilah tepət e niməfaki kautətəu=pən nətəligiən rəha Pol iətəm təmətei e nauəuə 1 Korən. Mətəu nəuvein əha ikin, ilah kətəni məmə Pol in səniəmə iətəmi asoli, kəni təsəhruahruian məmə in otəghati lanəha. Kəni ilah kətəni məmə in tatol uək rəhan o nosiən əmə məni. Pol in təmətei nauəuə u mətəgətun məmə in aposil kəti, kəni Uhgın in təməfən uək u kəm in, kəni təhruahru əmə məmə in otəghati lanəha kəm lah. Kəni in tolkeikei məmə otəniəhu nəgətunian eiue min iətəm kəutatig Korən.

Pol təməni təuvir kəm lah

1 İəu Pol, iətəm Uhgın təmitəpın e nəuian məmə iəu aposil rəha Kristo İesu, iatətei nauəuə u itim-lau piatah Timoti. Nauəuə u tatuvnə kəm təməh, nimə-faki rəha Uhgın əpəha Korən, mine nəfaki min ilah rəfin əpəha ikin Akaiə. **2** Pəh Uhgın Tatə rəhatah mine İərməniğ İesu Kristo, okuəfinə nəuviriən mine nəməlinuiən kəm təməh.

Uhgın iətəm tətəfəri nətəligiən rəha nətəmimi

3 Pəh kotəni-vivi Uhgın, u in Uhgın mine Tatə rəha İərməniğ rəhatah İesu Kristo. In Tatə iətəm in nəukəti nasəkəhruinian, kəni in Uhgın iətəm nasiriən rəfin o nəfəriən nətəligiən tatsipən ohni. **4** In tətəfəri nətəligiən rəhatah e nərahian rəfin rəhatah məmə kitah kotəhrun nəfəriən nətəligiən rəha nətəmimi e nərahian pisin pisin min. Kəni kitah kotəfəri nətəligiən rəhalah e nolian rəha nəfəriən nətəligiən iətəm Uhgın təmöl kəm tah. **5** Təhmen əmə e nahməiən iətəm Kristo təmos, təmuva min e nəmiəgəhiən rəhatah. Kəni e nolian əhmen əmə, Kristo in suaru məmə nasiriən o nəfəriən nətəligiən rəhatah təmuva pik e nəmiəgəhiən rəhatah, kəni rəueiu nasiriən rəhatah o nəfəriən nətəligiən tatuvən min o nətəmimi pisin pisin min. **II**

6 Nəmə itimah iautətəu nahməiən, nahməiən əha tətuva o timah nian iəutəni pətigəm nanusiən təuvir, kəni nanusiən təuvir əha tətəfəri nətəligiən rəhatəməh mosmiəgəh itəməh. Nəmə Uhgın təməfəri nətəligiən rəhatiməh, tatol məmə itimah iəkotəhrun nəfəriən

nətəligiən rəhatəməh. Kəni nəuan rəha nəfəriən nətəligiən əha, tətəuə e nəmiəgəhiən rəhatəməh, məmə otətasiru e təməh məmə onəkotəhtul əskasik əmə lanko nian nəutatig e nahməiən kətiəh əmə iətəm kitah kəutatig lan. **7** Itimah iəmotələhu=pən əskasik rəhatiməh nətəligiən e Uhgın o təməh məmə onəkotəhtul əskasik. Tol lanəha mətəu-inu kitah rəfin kəutatig e natigien kətiəh əmə məmə, itəməh nəkotətəu nahməiən iətəm iəutatig lan. Kəni təhmen əmə məmə Uhgın otəfəri nətəligiən rəhatah, kəni in otəfəri min nətəligiən rəhatəməh.

8 Piak min mine nəuvirik min, iəkotolkeikei məmə nəkotəhrun vivi nian əskasik min iətəm iəmotatig lan e profens ikin Esie. Nərahian asoli min kəmotəfigəm pik o timah, tapirəkis nəsanəniən rəhatiməh, təmöl nik-itimah təhti məmə no-iəkohmis. **III**⁹ Nipəhriənian, itimah iəmotətəu məmə kəmegəhan rəkis e timah məmə iəkohmis. Mətəu nian əskasik min əha kəməhuva məmə iəotarəriən e timah, mətəu iəutarəriə e Uhgın iətəm tatol iətəmi təmimis təmiəgəh min. **10** In təmosmiəgəh itimah e nərahian asoli əha iətəm təmatuvən o nimisiən, kəni in otosmiəgəh itimah e nərahian iətəm otəmanuva. İəmotələhu=pən əskasik rəhatiməh nətəligiən lan məmə in otosmiəgəh min itimah. **IV**¹¹ Kəni in otol lanəha nian nəutəfaki o timah məmə, nətəmimi tepət okotəni-vivi Uhgın o natimnati təuvir iətəm in otol kəm təməh mətəu-inu nətəmimi tepət kəmotəfaki o timah.

Pol t m uhlin r han n t ligi n o r han naliu ki n

12 R ueiu i k ni n ghati n u m tagi n  m  lan. I kot hrun vivi e nikiitimah m m  i sotoli n nati k ti t rah e noli n r hatimah. E noli n min r fin i t m i motol, itimah i motoht u=p n suaru i t m Uhg n t mit p n m m  i mot ghati  hruahru  m  maut ni tag hag n ghati n. I motol noli n  ha k m n t mi  pnap n  m  r ha n hue nift ni, k ni mautol tapir kis k m t mah. I sot ghati n e n hrun n  m  r hatimah r ha n hue nift ni, m t u i motar ri   m  e n uviri n r ha Uhg n. 13 Iat ni lan ha m t u-inu, i sot tei n n ghati n k ti i t m ti kis o t mah o nafini n, u  n hrun n ni t n. R ueiu, n kot hrun ni ilgan n t ligi n r hatimah, m t u i kolkeikei pik m m  nian k ti on kot hrun r fin. K ni e noli n  ha, nian I rm nig Iesu otuva min, it mah on kotagi n o timah t hmen min m m  itimah i utagi n o t mah. I

15 M t u-inu in hrun m m  n kotagi n o timah, aup n ikin nikiik t hti m m  nian i kuv n Masetoni , i kaup n muvna meruh it mah, k ni nian i kati g Masetoni , i kuvna min meruh it mah. Tol lan ha, n kotos n uviri n motau keiu. K ni u risig lanko it mah min, on kotasiru lak motahli=p n i u i kuv n e ni t ni Juti . II17 ?Nikit mah t hti m m , nian i mol n t ligi n min  ha, m t u i mol  pnap n  m ? U , k m  t hro n t ligi n r hak t msip n e noli n r ha n hue nift ni, t hmen e n t mimi n t m k ut ni " u h" mine "k p " e n ghati n k ti h  m ?

18 It mah n kot hrun m m  Uhg n nian r fin tatol r han n ghati n, k ni i u min, r hak n ghati n k m t mah s ni m , " u h" mine "k p ," 19 m t u-inu r hak n ghati n o N ti Uhg n Iesu Kristo, i t m i mh-l ni p tig m k m t mah itimahail Sail s III mine Timoti, s ni m , " u h" mine "k p ," m t u e Kristo, nian r fin r hak n ghati n in " u h," in ni p hri ni n. IV20 Tol lan ha m t u-inu, n ni skasiki n min r fin i t m Uhg n t mol, ilah r fin k ut huva ni p hri ni n e Kristo, inu n ghati n " u h" r ha Uhg n. Tol lan ha, e Kristo, kitah k ut ni "Amen,  u h" k m Uhg n, k ni maut f ri n rgin lan. V21 Uhg n  m  tatol itimah i ut htul  skasik e Kristo kitah min it mah. In t mit p n itah, 22 k ni t mol mak e n mi g hi n r hatah m m  kitah r han min, k ni t m l hu=p n r han Narm n e nikiitah m m  kitah okot hrun r ueiu m m  r han n ni skasiki n min, ilah r fin ok huva ni p hri ni n e n mi g hi n r hatah o nian k ti. VI 23 Uhg n  m  t hrun m m  r hak n ghati n in ni p hri ni n. I m suva n Kor n, m t u n m  i kuvna, i k keikei m fin  n ghati n  skasik k m t mah o noli n r hat mah, k ni i m solkeikei n m m  i kol lan ha. 24 I sotolkeikei n m m  i kotarm nig e n hat t i n r hat mah, k p . M t u iautol u k kitah min it mah o nag ni n r hat mah, m t u-inu it mah

I 1:13-14 2Kor 5:12; Fil 2:16 II 1:15-16 1Kor 16:5-6 III N ghati n Kris t t ni n rgin u m m , "Silfanus" i t m in n rgin  ku kir u "Sail s." IV 1:19 U k 18:5 V 1:20 N h 3:14 VI 1:22 2Kor 5:5; Ef s 1:13-14

ninaut htul  skasik r kis e n hat t i n r hat mah. VII

2 Tol lan ha, in ni r kis e nikiik m m  ko i suvn  mini n meruh it mah mol nikit mah tahm . VIII2 ?I m ni lan ha m t u-inu, n m  i kol nikit mah tahm , p h u ikin ko otol i u nikiik tagi n? It mah  m , n t m i kol nikit mah tahm .

3 K ni i m tei nau u   ha, m m  nian i kuvna, i s t ui n t rah e nikiik m t u-inu n m  m ta i k keikei m ni n ghati n  skasik k m t mah. I solkeikei n m m  n t mimi n t m okot keikei motol nikiik tagi n, ilah okotol m m  i k t u t rah. I m tei nau u  k ha e noli n  ha, m t u-inu in hrun m m  kitah k ti h  m , k ni nian nikiik tagi n, k ni niki-it mah min tagi n. 4 Tol lan ha, nian i m tei nau u   ha k m t mah, nikiik t p ou pik o t mah, k ni nikiik tit git, n hu n hmt k tai h o t mah. I s tei n nau u   ha m m  otol nikit mah t p ou. !K p ! M t u i m tei m m  on kot hrun r hak nolkeikei n asoli o t mah. IX

Alu e noli n t rah min r ha nol t faga

5 I t mimi i t m t mol n rah n, t mol i u i k t u t rah, m t u t mol it mah r fin n kot t u t rah pik, m t u i solkeikei n m m  n ghati n r hak e nati u in t skasik pik. X6 Nalpi ni n i t m it mah tep t n mot f n k m in tin hmen. 7 M t u r ueiu  ha, n kot keikei motalu e r han noli n t rah k ni motol vivi nikiin, m m  nikiin ot s p ou pi ki n mol t mei e r han n mi g hi n. 8 I t t pu h  skasik o t mah m m  n k huv n motol t uvir k m in m m  in ot hrun r hat mah nolkeikei n ohni. 9 I m tei nau u   ha k m t mah m m  i keruh m m  on kotol n uiak e natimnati r fin, u  k p . 10 N m  it mah n kotalu e noli n t rah r ha i t mi k ti, i u min i kalu e r han noli n. N m  i t mi k ti  ha t mol nati t rah n uvein m m  i u i k keikei malu e r han noli n, m t u inal u r kis e r han noli n e n hmti Kristo. I mol lan ha m m  otasiru e t mah 11 m m  Set n ot sei u i n e tah k ni r han n rah n min m m  t s r kini n itah lan, m t u-inu kitah kot hrun r kis r han n t ligi n o noli n n rah n. XI

N t mimi n t m k ut ni p tig m nanusi n t uvir

12 Nian i muv n  p ha Troas o n ni p tig mi n nanusi n t uvir r ha Kristo, i meruh m m  I rm nig t mol suaru k m i u. XII13 M t u i satig  m linu n e r hak n t ligi n m t u-inu, i m seruhi n piak Tait s ikin  ha. XIII K ni i maui hrin ilah, miet muv n Masetoni . XIV

14 P h kot ni-vivi Uhg n, m t u-inu in t mol win e r han tikimir min e n luagini n. K ni t hmen e kig k ti i t m t mol win e n luagini n minit lig matit

VII 1:24 1Pit  5:3 VIII 2:1 1Kor 4:21 IX 2:4 U k 20:31 X N m  t hro, Pol t t ghati e i t mi k ti u t m ni rah in nian in  p ha Kor n. U  n m  t hro, t t ghati e i t mi u e 1Kor 5. XI 2:11 Luk 22:31 XII 2:12 U k 14:27; 1Kor 16:9 XIII Aup n ikin, Pol t mahli=p n Tait s e Kor n. N m  t hro, r ueiu Pol tolkeikei m m  Tait s otos n ghati n k ti r ha Kor n. XIV 2:13 U k 20:1

rəhan soldia min mine rəhan min tikimir, Uhgın tatit itimah e Kristo. Kəni itimah rəhan min nətəmimi nətəm iəutəni pətigəm neinatigian rəha Kristo, kəni neinatigian əha in təhmen e nəmiəvi səntə kəti iətəm tətuvən ikin pisin pisin min. ¹⁵ E nəhmti Uhgın, itimah iəmotəhmen e nəmiəvi səntə rəha Kristo kəm nətəmi-mi rəfin, nətəmimi nətəm Uhgın tatosmiəgəh ilah, mine nətəmimi nətəm okəhuva e nalpinian rəha Uhgın. ¹⁶ Itimah nəmiəvin rəha nimisian kəm nəuvein iətəm tətəgətun ilah məmə okohmis. Kəni itimah nəmiəvin rəha nəmiəgəhian kəm nəuvein, iətəm tətəgətun ilah məmə Uhgın otosmiəgəh ilah. ?Kəni pəh u təhrun nolian uək asoli əha? ¹⁷ Mətəu itimah iəsotəhmenian e nətəmi tərət min, nətəm kəutəni pətigəm nəghatian rəha Uhgın o nos əməian məni. Kəpə, mətəu Uhgın təmahli=pən itimah, kəni e Kristo, itimah iəutəni pətigəm nanusian təuvir e nəhmti Uhgın, kəni nəghatian rəhatimah təmsipən e nikitimah iətəm təhruahru əmə.

3 Nəmə təhro nikitəmah təhti məmə inəutəfəri itimah ^{II} məmə itimah onəkotegəhan lan. Nətəmimi nəuvein okotəkeikei motos nauəuə kəti iətəm kəmətəi e lah nian kautəhuvən o nətəm kotəru-ru ilah. ?Təhro nikitəmah təhti məmə iətəmi kəti otəkeikei mətəi nauəuə lanəha e timah kəm təmah? ?Uə, təhro itəmah əmə nəkotolkeikei məmə onəkotətəi? !Kəpə! ^{III2} Itəmah aru əmə nəkotəhmen e nauəuə iətəm tatol əpu uək rəhatimah. Nauəuə kəha kəmətəi=pən e nikitimah. Nian nətəmimi kəuteruh itəmah, kəni kəutəfin nauəuə u mautəhrun. ^{IV3} Itəmah nəua uək rəhatimah. Kəni nəmiəgəhian rəhatəmah tətəgətun məmə itəmah nauəuə kətafin iətəm Kristo təmətəi. Kristo təmətəi nauəuə kəha e Narmin Rəha Uhgın iətəm tətəmiəgəh, mətəu təsətəian e nəhlmī iətəmimi. Kəni in təməsətəi-pənian e kəpiel epin-epin, mətəu təmətəi=pən e niki nətəmimi. ^{V VI}

⁴ Itimah iəsotəginian o nənian lanəha kəm təmah mətəu-inu itimah iəutatig e Kristo, kəni məutəhatətə əskasik e Uhgın. ⁵ Nikitimah təsəhtian məmə itimah əmə iəkotəhmen o nolian uək u, kəni mauteruh nəuan rəha uək. Mətəu Uhgın əmə tatol məmə itimah iəkotəhrun nolian uək. ⁶ In təmol məmə itimah iəkotəhmen məmə iəkəhuva rəhan noluək min rəha nəniəskasikian vi rəha nasiruiən iətəm Uhgın təməni. Nəniəskasikian vi əha təsisipənian e Lou iətəm kəmətəi, mətəu təmsipən e Narmin Rəha Uhgın. Mətəu-inu Lou iətəm kəmətəi tatol məmə nətəmimi kautəhuvən e nimisian, mətəu Narmin Rəha Uhgın tətəfa nəmiəgəhian. ^{VII}

I 2:16 Luk 2:34; 2Kor 3:5-6 II E fes 1, nian Pol tətəni "itimah," in tətəghati aru əmə lan. III 3:1 Uək 18:27; 2Kor 5:12 IV 3:2 1Kor 9:2V Nian Pol tətəghati e nəghatian "kəməsətəi-pənian e kəpiel epin-epin," tətəghati e Lou iətəm Uhgın təməfən kəm Mosis, kəni Mosis təmətəi=pən e kəpiel. VI 3:3 Eks 24:12; Jer 31:33; Esik 36:26-27 VII 3:6 Jer 31:31; Jon 6:63; 1Kor 11:25

Nəhagəhagian rəha Nəniəskasikian Vi Rəha Nasiruiən

⁷ Otətəlig-to lan. Nian Uhgın təmətəi Lou e kəpiel, məfən kəm Mosis, nəhagəhagian əha ikin rəha Uhgın, kəni nəhagəhagian əha təmauveg nəhmti Mosis, kəni nətəm Isrel kəməsotəfuian nəhmtin, nati ənəpən nəhagəhagian tinateuiui. Kəni uək rəha Lou in suaru iətəm tətuvən o nimisian, kəni in təhagəhag. ^{VIII8} Mətəu uək rəha Narmin Rəha Uhgın otəhagəhag pik. ⁹ !Nəmə uək iətəm tatol nətəmimi məmə okotəkeikei mohmis, in təhagəhag, kəni uək iətəm tatol nətəmimi kəutəhruahru e nəhmti Uhgın, in tətəhagəhag pik agin! ^{IX10} Nipəhrrianian, nəniəskasikian əuas rəha nasiruiən iətəm təməhagəhag əupən, rəueiu in təsəhagəhagian, mətəu-inu nəniəskasikian vi iətəm təhagəhag pik agin, tinəpirəkis in əupən. ¹¹ !Kəni nəmə uək rəha Lou iətəm otəpanikə, tinuva e nəhagəhagian, kəni uək rəha Narmin Rəha Uhgın iətəm otatig itulin, təhagəhag pik agin pəhrrian!

¹² Tol lanəha, mətəu-inu iəmotələhu=pən əskasik rəhatimah nətəligian e uək əha rəha Narmin Rəha Uhgın, nətəligian rəhatimah təskasik e Uhgın, kəni məsotəginian o nəni pətigəm rəhan nəghatian. ¹³ Itimah iəsotəhmenian e Mosis, iətəm təmətəuveg nəhmtin e napən əgeiəgei məmə nətəm Isrel okəsoteruhian məmə nipəhrrianian, nəhagəhagian teiuiui muvən mikə. ^{X14} Mətəu Uhgın təmol nətəligian rəhalah təskasik. Kəni mətəuərus=pa əha rəueiu, nati kəti tətəuveg nətəligian rəhalah nian kotəfin Nauəuə Rəha Nəniəskasikian Əuas, kotəhrun nənian məmə napən, təhmen e napən iətəm təmətəuveg nəhmti Mosis. ^{XI} Napən əha təsiet rəkis əhanəhian, mətəu-inu tiet rəkis əmə e Kristo. ¹⁵ Əuəh, mətəuərus=pa kəha rəueiu mine, nian kotəfin Lou rəha Mosis, napən kəti tətəhtərain əhanəh nikilah. ¹⁶ Mətəu nəmə iətəmimi pəh təuhlin məsal=pən o İərməniğ, napən əha otiet rəkis. ^{XII}

¹⁷ Otətəlig-to, İərməniğ əha, in Narmin. Kəni ikin Narmin rəha İərməniğ tətətig ikin, in tətītis itah. ^{XIII18} Kəni kitah, nətəm kəsotəhtərainian nəhmtitah e napən, kəuteruh nəhagəhagian asoli rəha İərməniğ, kəni nətəmimi kəuteruh nəhagəhagian əha e nəmiəgəhian rəhatah. Kəni in tətəuhlin nəmiəgəhian rəhatah məmə okəhuva motəhmen lan. Kəni nəhagəhagian rəha İərməniğ e nəmiəgəhian rəhatah tətəri mətəri pik isəu. Kəni nəhagəhagian əha təmsipən o İərməniğ iətəm in Narmin Rəha Uhgın.

Nati keikei e kəpəhau əuas

4 Tol lanəha, nikitəmah təsəpəouiən o uək mətəu-inu itimah iəmotos e nasəkəhruiən rəha Uhgın. ² İəsotəlian uək rəha Uhgın təhmen e nətəmimi nəuvein nətəm kautol e nolian tərah. Mətəu e nolian rəhatimah, iəsotegəhanian e nolian iətəm tətəhluaiğ

VIII 3:7 Eks 34:29 IX 3:9 Dut 27:26; Rom 1:17 X 3:13 Eks 34:33 XI "Nauəuə Rəha Nəniəskasikian Əuas" in "Oltestimin." XII 3:16 Eks 34:34 XIII 3:17 Jon 8:36; Rom 8:2

mine noliən aulis min. Ko iəsoteiuəiən məsotəuhliniən nəghatiən rəha Uhgjin. I Kəpə! Mətəu itimah iəutəni əhruahru əmə nīpəhriəniən, kəni e noliən əha, e nəhmti Uhgjin, iəmotol pətiğəm e nəhmti nətəmimi rəfin məmə rəhatimah noliən in təhruahru. ¹³ Kəni nəmə təhro nanusiən təuvir iətəm iətəni pətiğəm in tətəhluəiğ o nətəmimi nəuvein, mətəu kəpə, tətəhluəiğ əmə o nətəmimi nətəm kəutohtəu=pən suaru o nuvəniən e niğəm asoli. ⁴ Ilah kəsotəhatətəiən e Kristo, məutohtəu=pən suaru əha mətəu-inu Setən, u in Iərmis iətəm tətərməniğ e nəhue niftəni u, təməuveg nətəliğiən rəhalah, məmə kəsoteruhiən nəhagəhagiən təuvir rəha nanusiən təuvir iətəm tatuəu mətəsiəgəpən ilah. Nəhagəhagiən əha təmsipən e Kristo. Kəni nian kitah koteruh Kristo, kəni kitah koteruh məmə Uhgjin in təhro lanu. II

⁵ Itimah iəsotəni pətiğəm aruiən itimah, mətəu iəutəni pətiğəm Iesu Kristo məmə in Iərməniğ, kəni itimah noluək min rəhatəmah o nərgi Iesu. ⁶ Tol lanəha mətəu-inu Uhgjin u təməni məmə, “Pəh nəhagəhagiən tuəu məsiəgəpən ikin tapinəpu ikin,” in təməsiəgəpən nikitah məmə kitah kotəhrun nehien nepətiən əhagəhag rəha Uhgjin, kəni kitah kauteh natimnati min əha e nəhmti Kristo. III

⁷ Mətəu kitah kautos nati keikei əhanəh e kīpəhau əuas, inu nīpətītah. ^{IV} Tol lanəha məmə otəgətun məmə nəsanəniən təuvir əha tapirəkis, təmsipən e Uhgjin, təsisipəniən o təmah. ^{V8} Nərahien tepət kəutələs pikin itimah e suaru min rəfin, mətəu təsərəkinien itimah. Nian nəuvein iəkotərruru suaru, mətəu iəsotəpəhiən nalkutiən. ^{VI9} Nətəmimi kautol nərahien kəm timah, mətəu Uhgjin təsəpəhiən itimah. Kautoh itimah, mətəu kəsotərəkinien itimah. ¹⁰ Ikin pəhruvən iəutəhuvən ikin, katohamu nīpətītimah təhmen e kəmo hamu Iesu. Tol lanəha məmə, nətəmimi okoteruh nəmiəgəhiən rəha Iesu e nīpətītah. ^{VII11} Kəni itimah nətəm iəutəmiəgəh, nian rəfin iuəkir iəkohmis o nərgi Iesu. Tol lanəha məmə nətəmimi okoteruh rəhan nəmiəgəhiən e nīpətītah iətəm otəpanimis nian kəti. ^{VIII12} Konu, nian rəfin itimah iəutələs pikin nimisiən məmə itəmah onəkotəhrun nəmiəgəhiən itulin.

¹³ Nauəuə Rəha Uhgjin tətəni məmə, “Iəməhatətə, kəni tol lanəha iətəghati.” IX Kəni e noliən kətiəh əmə rəha nəhatətəiən, itimah min iəkotəhatətə, kəni tol lanəha iəutəghati, ¹⁴ mətəu-inu itimah iəkotəhrun məmə, iətəmi təmol Iərməniğ Iesu təmiəgəh min e nimisiən, in otol itimah min itəmah, kitah rəfin kotəmiəgəh min e nimisiən kitah Iesu, kəni məfu pətiğəm itah e nəhmtin. ^{X15} Natimnati rəfin u o nəuviriən rəhatəmah, kəni nian nəuviriən rəha Uhgjin tatiuvi=pa nətəmimi tepət təhmīn min okəhuva o Kris-

to, kəni okotəfən nəni-viviən tepət kəm Uhgjin, kəni okotəfəri nərgin ilis ilis agin.

¹⁶ Tol lanəha, nikitimah təsəpəouiən. Nati əpnapin məmə nīpətītah tətəiuəi əha rəueiu, mətəu Uhgjin tatol nīkitəmah tatuvi rəueiu matuvən nian rəfin əmə. ^{XI17} Tol lanəha mətəu-inu, nərahien iətəm kəutatig lan, ilah nati əpnapin əmə, kəsotətiğiən tuvəh. Mətəu nəualah in nəhagəhagiən təuvir iətəm otətatig itulin, kəni in təuvir məfiğəm tapirəkis ilah. ^{XII18} Kəni tol lanəha, nəhmtilah kəsotəhtulien e nati iətəm kateruh, mətəu kəutəhtul e nati iətəm kəsehien. Mətəu-inu nati iətəm kateruh in nati rəha rəueiu əmə, otəpanikə, mətəu nati iətəm kəsehien in naunun tikə. XIII

Nīpətīn vi əpəha e negəu e neai

⁵ Tol lanəha, kotəhrun məmə nīpətītah təhmen e nīmauvlul ^{XIV} iətəm kitah kəutatig lan u ikinu e nəhue niftəni, kəni nian kəti otərah məmnəmit mikə. Kəni nian nīmauvlul əha tikə e nəhue niftəni, mətəu əpəha e negəu e neai, rəhatah nimə vi əha ikin iətəm səniəmə iətəmimi təmol, mətəu Uhgjin əmə təmol, nīpətītah vi iətəm otətiğ itulin. ^{XV2} Mətəu rəueiu e nīpətītah rəha nəhue niftəni, kautəghi nīkitah, kəni kətolkeikei pik məmə nian otuva iətəm kitah okotos nīpətītah vi o negəu e neai, təhmen mə kautəhuvən e napən vi. ^{XVI3} Tol lanəha mətəu-inu səniəmə kitah okəhuva narmin əmə nīpətīn tikə, mətəu okotos nīpətīn vi rəha negəu e neai. ⁴ Nīpətītah iətəm otimis tol itah kəutətəu tərək pik məutəghi nikitah e nəpəouiən, mətəu səniəmə kautolkeikei əmə məmə okohmis kəni nīpətītah otikə, kəpə. Mətəu kitah kətolkeikei məmə okəhuvən e nīpətītah vi məmə nəmiəgəhiən itulin otəuiək agin e nīpətītah rəha nəhue niftəni iətəm otimis. ⁵ Kəni Uhgjin pisin əmə təmol itah o natimnati min əha, kəni təməfa Narmin Rəhan məmə otəgətun vivi kəm tah məmə rəhan nəniəskasikiən min otuva pəhriən.

⁶ Kəni tol lanəha, nətəliğiən rəhatah təskasik, kəni kitah kotəhrun vivi məmə nian kəutatig əhanəh u ikinu mautos əmə nīpətīn rəha nəhue niftəni u, kitah kautəhtul əhanəh ihluə ima Iərməniğ ikin rəhatah. ^{XVII7} Iəteruh nīpətīk, kəni nian rəfin tətəuəhli kəni mətəpəou təhmen, mətəu rəhak nəhatətəiən in e Uhgjin, kəni iəu iətətiğ nian min rəfin mətəhatətə lan, kəni mətəhatətə məmə in otəfa kəm iəu nīpətīk vi. Rəhatah nəhatətəiən tatit itah e nəmiəgəhiən u ikinu e nəhue niftəni, səniəmə natimnati iətəm kauteruh. ⁸ Iətəni məmə nətəliğiən rəhatah təskasik, kəni kətolkeikei məmə kotəpəh nīpətītah məhuvən e nīpətīn vi rəhatah, inəha nimə vi rəhatah, kitah Iərməniğ. ^{XVIII9} Tol lanəha, nəmə kotətiğ e nīpətītah u rəha nəhue niftəni u, uə nəmə kotəpəh nīpətītah, kitah kətolkut pik məmə kətol natimnati iətəm kautol niki

I 4:2 2Kor 2:17; 1Təs 2:5 II 4:4 Efəs 2:2; Kol 1:15; Hip 1:3 III 4:6 Jen 1:3; Aes 9:2; 2Kor 3:18 IV Nəghatiən Kris əhruahru tətəni məmə, “kautos nati u e nilosi nati kəmol e nəriəpiğ.” V 4:7 2Kor 5:1 VI 4:8 2Kor 1:8; 7:5 VII 4:10 1Kor 15:31 VIII 4:11 Rom 8:36 IX 4:13 Sam 116:10 X 4:14 1Kor 6:14

XI 4:16 Efəs 3:16 XII 4:17 Rom 8:17-18 XIII 4:18 Kol 1:16 XIV Nəghatiən Kris əhruahru tətəni məmə, “nīpətītah təhmen e nima tapolin.” XV 5:1 2Kor 4:7 XVI 5:2 Rom 8:23 XVII 5:6 Hip 11:13-16 XVIII 5:8 Fil 1:23

Iərməniġ tagiən. ¹⁰ Kotol lanəha mətəu-inu kitah rəfin okotəkeikei motəhtul aupən e Kristo məmə in otakil rəhatah nolian min, kəni kitah kətiəh kətiəh okotos nətəouiən titəu=pən natimnati iətəm kəmotol e nəhue niftəni, nəmə nati təuvir uə nati tərəh. ^{II}

Iəni əhruin min rəha Uhgın

¹¹ Kəni rəueiu əha, mətəu-inu iəutəgin məutisiai Iərməniġ, kəni motalkut məmə iəkotiuvi=pa nətəmimi. Uhgın təhrun itimah mine uək rəhatimah, kəni iəkotolkeikei məmə itəmah min onəkotəhrun vivi itimah.

¹² Iəsotolkeikeiən məmə iəkotəfəri itəmah e nəhmtitəmah, mətəu iəkotəfinə rəhatimah nətəligiən məmə nəmə təhro nikitəmah otagiən o timah. Kəni rəueiu, nəkotəhrun nuhalpinian nəghatiən rəha nətəmimi nətəm kəutəfəri o nolian iətəm nətəmimi kauteruh, mətəu nikelah təsəhtiən nati iətəm tətətig e niki iətəmimi. ¹³ Nəmə itimah ialməli min, mətəu o nərgi Uhgın. Kəni nəmə rəhatimah nətəligiən təhruru əmə, in nati kəti iətəm otasiru e təmah.

¹⁴ Tol lanəha mətəu-inu, nolkeikeiən rəha Kristo tətərməniġ e timah, mətəu-inu itimah iəkotəhrun vivi məmə iətəmi kətiəh əmə təmimis o nətəmimi rəfin, kəni tol lanəha, nətəmimi rəfin kinohmis. ^{III}¹⁵ Kəni təmimis o nətəmimi rəfin məmə ilah nətəm kautəmiəgəh, okotəpəh nolian natimnati iətəm ilah əmə kotolkeikei, mətəu ilah kotəkeikei motol nolian min iətəm Iesu tolkeikei, u iətəm təmimis o lah kəni məmiəgəh min e nīmisiən. ^{IV}

¹⁶ Tol lanəha, rəueiu mine, itimah iəsotakiliən nətəmimi e nolian iətəm nətəmimi rəha nəhue niftəni kotakil nətəmimi lan. Nati əpnəpin nian kəti iəmotakil Kristo e nolian əha, mətəu rəueiu iəsotolian. ¹⁷ Tol lanəha, nəmə iətəmi kəti təmuva kətiəh ilau Kristo, in təmuva iətəmimi vi. !Nati əuas təmikə, kəni nati vi tīnuva! ^V¹⁸ Natimnati rəfin min əha tatsipən e Uhgın. Aupən kitah tikiṃir min kitah Uhgın, mətəu e Kristo, in təməmki itah kəhuva iuəkir ohni, mol itah rəhn-niəli min. Kəni təməfa kəm timah uək u rəha niuvi=paian tikiṃir min rəha Uhgın okəhuva rəhn-niəli min.

^{VI}¹⁹ Inu tətəni məmə Uhgın təmiuvi=pa rəhan tikiṃir min e nəhue niftəni məmə okəhuva rəhn-niəli min e Kristo, kəni məsafin minian rəhalah nolian tərəh min. Kəni təməfa kəm timah nəghatiən u rəha niuvi=paian tikiṃir min rəhan okəhuva rəhn-niəli min. ^{VII}

²⁰ Tol lanəha, itimah iəni əhruin min rəha Kristo, kəni təhmen məmə Uhgın tətəuin e nətəmimi e nəuiatimah. Kəni iəutətapuəh əskasik o təmah e nərgi Kristo məmə nəkotəpəh nolian tikiṃir, kəni məhuva niəli min rəha Uhgın. ²¹ Uhgın təmol iətəmi u rəhan nolian tərəh tikə, məmə in sakrifais rəha nolian tərəh min rəhatah, məmə e Iesu, kitah okotəhruru e nəhmti Uhgın.

6 Mətəu-inu itimah iautol uək kətiəh itimah Uhgın, iəkotətapuəh əskasik o təmah məmə

I 5:9 Kol 1:10; 1Təs 4:1 II 5:10 Pri 12:14 III 5:14 Hip 5:9 IV 5:15 Rom 14:7-8 V 5:17 Rom 8:1; Kəl 6:15 VI 5:18 Rom 5:10 VII 5:19 Rom 3:23-25

nian Uhgın tətəfinə rəhan nəuviriən kəm təmah, nəso-tosiən təhmen e nati əpnəpin əmə, ² mətəu-inu Uhgın tətəni məmə,

“E nian əhruru, iəmətəu ik,

kəni e nian rəha nosmiəgəhiən, iəmasiru lam.” ^{VIII} Iəkəni kəm təmah, məmə rəueiu, in nian əhruru rəha Uhgın, rəueiu in nian rəha nosmiəgəhiən.

Nian əskasik min e nəmiəgəhiən rəha Pol

³ Iəsolian nati kəti iətəm iətəmi kəti otəmei lan e rəhan nəhatətəiən, mətəu-inu iəsotolkeikeiən məmə okəni rah uək rəhatimah. ⁴ Mətəu nolian min rəfin e nəmiəgəhiən rəhatimah kautəgətun məmə itimah noluək min pəhriən rəha Uhgın: itimah iəutəhtul əskasik e nian rəha nərəhiən, mine nian iəkis min, mine nian itimah iəkotətəu tərəh. ⁵ Nətəmimi kəmotoh itimah, kəni kəmki=pən itimah e kaləpus, kəni katitəu itimah məmə okoh itimah. Iəmotol pik uək, məsotəpiliən lapin, kəni nəumis tus itimah. ^{IX}⁶ Iəsotolian nolian kəti iətəm tatol nikitimah tamikmik, itimah iəkoteinatig, nətəligiən rəhatimah təfəməh, iautol təuvir kəm nətəmimi, Narmın Rəha Uhgın tətəri e nikitimah, kəni iəkotolkeikei nətəmimi e nolkeikeiən pəhriən. ^X⁷ Iəutəni əmə nīpəhriənian, kəni nəsanəniən rəha Uhgın tətətig e timah. Soldiə min kəutəmki natimnati min rəha nəluəginian o nohiən mine nələhu pəsigiən. Mətəu nian kitah kəutohtəu=pən suaru rəha Uhgın, nolian əhruru min rəhatah kotəhmen e natimnati min rəha nəluəginian nian nətəmimi kəutəni rah nəghatiən rəha Uhgın. ⁸ Nətəmimi nəuvein kautəh iahu itimah, nəuvein kautisiai itimah, nəuvein kəutəni rah itimah, nəuvein kəutəni-vivi itimah, nəuvein kəutəni məmə itimah iəuteiuə məmə itimah noluək min rəha Uhgın, mətəu itimah noluək min pəhriən rəhan. ⁹ Nətəmimi nəuvein kəsotəgəhaniən məmə itimah aposil min pəhriən, mətəu nətəmimi tətəpət kəutəni məmə itimah aposil min pəhriən. Nian rəfin nīmisiən tətətu itimah, mətəu iəutəmiəgəh əhanəh. Katoh itimah, mətəu kəsəhamu əhanəhiən itimah. ^{XI}¹⁰ Nikitimah təpəou, mətəu nian rəfin iəutəgiən əhanəh. Rəhatimah nautə tikə, mətəu itimah iəkotol nətəmimi tətəpət rəhalah nautə tətəpət. Rəhatimah nati kəti tikə, mətəu iautos natimnati min rəfin.

¹¹ Piak min əpəha Korən, iəmotəni rəfin nəghatiən kəm təmah məsotəpəhiən kəti, kəni iəkotolkeikei itəmah e nikitimah rəfin. ¹² Itimah iəsotahtipəsigiən e nolkeikeiən rəhatəmah o timah, mətəu itəmah nəutahtipəsig e rəhatəmah o timah. ¹³ Rəueiu əha, iətagəhati kəm təmah məmə itəmah nenətik əhruru min. Təhruru əmə məmə itəmah min, nəkotolkeikei itimah e nikitəmah rəfin. ^{XII}

¹⁴ Sotəniən kəm nətəm kəsotəfakian məmə nautol uək kəti itəmah min ilah. ?Nolian əhruru mine nolian tərəh kuəhrun nol pətiən nati kəti? ?Uə, nəhəgəhəgiən mine napinəpuian kuəhrun niəuəiən

VIII 6:2 Aes 49:8 IX 6:5 2Kor 11:23-27 X 6:6 1Tim 4:12 XI 6:9 2Kor 4:10 XII 6:13 1Kor 4:14

muəharəg pəti muəghati? !Kəpə! ¹⁵ Kəni e noliən kətiəh əmə, Kristo mine Setən, ko ilau kəsuanian nəghatiən kətiəh nian kəti. ?İəfaki mine iətəmi təsəfakian kuəhrun noliən nati e nətəligiən kətiəh? Kəpə! ¹⁶ E Nimə Rəha Uhgın, ikin kəti tükə əha ikin o narmi nati mın, mətəu-inu kitah u Nimə Rəha Uhgın u iətəm tətəmiəgəh. Kəni Uhgın təməni məmə,

“İəkatig itimah min ilah,
kəni maliuək itimah min ilah,
kəni iəkuva iəu Uhgın rəhalah,
kəni ilah okəhuva rəhak mın nətəmimi.” ^I

¹⁷ Kəni İərməniğ təməni məmə,
“Tol lanəha, ohiet rəkis e nətəm kəsotəfakian, motan iəu o lah.

Kəni məsotekiən nati iətəm tamikmik e nəhmti Uhgın,

kəni niki tagiən mə iəkos itəmah.” ^{II}

¹⁸ “Kəni iəkuva rəhatəmah tatə,
kəni itəmah onəkəhuva nenətik mın.” ^{III}

Inu nəghatiən rəha İərməniğ iətəm in ilis agin tətəkəlim nəsanəniən mın rəfin.

⁷ Rəhk-iəli mın. Nəniəskasikiən mın u rəhatah. Kəni tol lanəha, pəh kotəfəl nikitah, motos rəkis natimnati mın rəfin iətəm kautol nipətətah mine narmitah kəutamikmik. Kəni pəh kotələhu kalin itah məmə rəha Uhgın əmə motohtəu=pən rəfin suaru iətəm nikin otagiən lan. Kəni okautol mətəu-inu kəutisiai Uhgın.

Niki Pol təmagiən o lah

² Oterəh e nikitəmah kəm tımah. İəsotoliən tərəh kəm iətəmi kəti, iəsotiuvi-pəniən iətəmi kəti tərəh ikin, iəsotalkutiən məmə iəkotos nati kəti rəhatəmah e noliən ekəu-ekəu. ³ İəsəniən nəghatiən u məmə inu nəmotol noliən tərəh. İəməni rəkis kəm təmah məmə iəkotolkeikei pik itəmah nian rəfin, kəni nati əpnapin nimisiən uə nəuiriən otuva e nəmiəgəhiən rəhatiməh, mətəu itəmah əpəha imə e nikitiməh. ⁴ İəu iətəhatətə əskasik e təmah. İətəfəri o təmah. İtəmah nəmotəfəri pik rəhak nətəligiən. İəmos nərahian tepət təmuva e rəhak nəmiəgəhiən, mətəu niki tagiən mapirəkis o təmah.

⁵ Tol lanəha mətəu-inu, nian iəməhuva Masetoniə, iəsotəmeigian, mətəu nian rəfin, nərahian tətələs itimah təmsipən ikin pisin pisin mın. E nəmiəgəhiən rəhatiməh, nətəmimi kəmotorgəhu motol nərahian kəm tımah, kəni itimah iəkotəgin. ^{IV} ⁶ Mətəu Uhgın tatol vivi niki nətəmimi nətəm nətəligiən rəhalah təpəou, kəni təmol vivi nikitiməh e nuvaiən rəha Taitəs u təmsipinə e təmah. ⁷ Kəni səniəmə e nuvaiən əmə rəhan iətəm təmol nikitiməh tagiən, mətəu e nəghatiən təuvir rəha nol viviən iətəm nəmotəni=pən kəm in. In təməni=pa kəm tımah məmə itəmah nəkotolkeikei pik məmə nəkotəruh iəu, kəni məmə nikitəmah tətətəu tərəh o nəghatiən rəhak, kəni məni

^I 6:16 Lev 26:12; Esik 37:27; 1Kor 3:16 ^{II} 6:17 Aes 52:11; Esik 20:34,41; Nəh 18:4 ^{III} 6:18 2Saml 7:14; 7:8; Jer 31:9 ^{IV} 7:5 2Kor 2:13

məmə nəkotolkeikei pik iəu mautəhtul əskasik o nərgək. Nian iəmətəu, nagianian e niki təməri məri-aəh.

⁸ Nati əpnapin nəmə rəhak nauəuə əupən təmol itəmah nəkotətəu tərəh, mətəu iəsətəuiən tərəh ohni. Mətəu əupən, iəmotətəu tərəh ohni, mətəu-inu iəmeruh məmə nauəuə u təmol itəmah nəkotətəu tərəh, mətəu rəha nian əkuəkir əmə. ^V ⁹ Mətəu rəueiu, niki tətəgiən, kəni səniəmə məmə nəmotətəu tərəh, kəpə. Niki tagiən məmə nian nəmotətəu tərəh, e nian əkuəkir əmə, nəmotəuhlin itəmah e rəhatəmah noliən tərəh mın. Nipəhriənian, Uhgın tolkeikei məmə kitah okotətəu tərəh o noliən mın lanu lan. Kəni mətəu-inu nəmotəuhlin itəmah, kəni natimnati iətəm iəmotəni əupən kəm təmah təməsolian məmə itəmah nəmotəmkarəpən e rəhatəmah nəhatətəiən.

¹⁰ Kəni nian kautətəu tərəh e noliən iətəm Uhgın tolkeikei, kəni kotəuhlin itah e rəhatah noliən tərəh, kəni Uhgın tatosmiəgəh itah. Kəni nipəhriənian nikitah otəsəpəouian o noliən əha. Mətəu nian kautətəu tərəh e noliən rəha nəhue niftəni, kəni noliən əha təsəuhlinian iətəmi kəti e rəhan noliən tərəh titəlig=pən o Uhgın, kəni noliən əha tatiuvi=pən nətəmimi e nimisiən. ^{VI} ¹¹ Oteruh-to nəmiəgəhiən rəhatəmah nian nəmotətəu tərəh e noliən iətəm Uhgın tolkeikei. Noliən əha, nəuan tepət: narmitəmah təmiuvig nəmotəuit motəgin e noliən tərəh mın, kəni motəməki e noliən tərəh mın, kəni motalkut əskasik məmə nəkotəgəu əhruahru rəhatəmah noliən tərəh mın, kəni nəkotolkeikei motalkut əskasik məmə nəkotol noliən əhruahru. Nəmotolkeikei məmə nəkotəruh mın iəu, kəni nəmotolkeikei pik məmə nəkotəhtul əskasik o nərgək. Kəni nəmutəhtul maru məmə nəkotol nalpinian kəm nətəm kautol noliən tərəh. E noliən mın rəfin rəhatəmah, nəmotəgətun məmə nəsotoliən nati kəti tərəh e natimnati u.

¹² İətəmi kəti e niməfaki rəhatəmah təmol noliən tərəh. Kəni iəmətəi nauəuə u kəm təmah. Mətəu iəməsətəiən nauəuə u o iətəmi u iətəm təmol noliən tərəh, kəni iəməsətəiən o iətəmi in təmərəkən. ^{VII} Kəpə. İəmətəi pəhriən məmə iətəm onəkoteruh əsas e nəhmti Uhgın məmə nautəhtul əskasik o nərgək.

¹³ Natimnati rəfin mın əha kautəfəri nətəligiən rəhatiməh.

Səniəmə itimah əmə nətəm nəmutəfəri nətəligiən, mətəu nikitiməh tagiən pik o Taitəs, mətəu-inu nikin tagiən məmə nəmutəfəri mın nətəligiən rəhan.

¹⁴ İəməni=pən kəm in məmə iətəfəri pik o təmah, kəni itəmah nəməsotoliən iəu iəkaulis. Natimnati rəfin iətəm iəmotəni kəm təmah, ilah nipəhriənian. Kəni e noliən kətiəh əmə, natimnati rəfin iətəm iəmotəni kəm Taitəs e təmah, kəni motəfəri ohni, ilah mın nipəhriənian. ¹⁵ Taitəs, nikin tətəhti əhanəh məmə itəmah rəfin agin nəmotol nəuiən, kəni mautəgin mautəmərumin nian nəmotəgəhan lan məmə otuva meruh itəmah. Kəni nian nikin tətəhti natimnati mın

^V 7:8 2Kor 2:4 ^{VI} 7:10 Mat 27:3-5; Hip 12:16-17 ^{VII} İətəmi iətəm suah kəti təmərəkən, in Pol.

əha, nolkeikeiən rəhan o təmah tətəri təhmin. ¹⁶ Niki tagiən pik mətəu-inu iətəhatətə əskasik e təmah məmə nəkotol nak iətəm təhruahru.

Pol tətəmapuəh məmə okotəfən məni kəm nəfaki min əpəha Jerusiləm

8 Piak min mine nəuvirik min, iəkotolkeikei məmə nəkotəhrun nəuviriən rəha Uhgın iətəm tətəfən kəm niməfaki min əpəha Masetoniə. Nəuviriən rəhan tətəmol məmə ilah kotəhrun nasiruiən e nətəmimi nəuvein min. ¹² Ilah kəmotatig e nərahien asoli kəti mine nian əskasik min, kəni nati əpnəpən ilah nanrah, kəni rəhalah nautə tikə agin, mətəu nəmiəgəhiən rəhalah təriəuəh vivi e nagienien. Kəni nanrahien mine nagienien kəmuəuə e nolien təuvir. E nolien əha, kəmotəraki e məni tətəpət motəfən kəm nəfaki min əpəha Jerusiləm nətəm kəutatig ikin motolkeikei nasiruiən. ³ İətəni pətigəm kəm təmah məmə ilah kəmotəfən tətəpət, tapirəkis iətəm nətəmimi nikilah təhti. Kəni ilah aru kəmotol. ⁴ Kəmotəmapuəh pəhriən o timah məmə itimah iəkotegəhan pəh ilah kotasiru e uək rəha nəfəniən məni kəm nəfaki min əpəha Jerusiləm. ⁵ Kəmotəpən motəfən nəmiəgəhiən rəhalah kəm İərmənig, kəni uərisig, kəm timah, e nolien iətəm Uhgın tolkeikei. Nikitimah tətəsəhtien məmə okotol tətəpət lanəha, mətəu kəmotol.

⁶ Kəni tol lanəha, iəmotuh niki Taitəs məmə otitəlig=pinə o təmah. In tətəmapən məghati kəm təmah o nolien nati u, kəni tol lanəha, iəmotəmapuəh məmə in otəghati kəm təmah məmə nəkotəkeikei motol naunun e uək təuvir rəha nəfəniən əha iətəm nəmotətuəuin. ⁷ E natimnati rəfin min u, itəmah nəmotol təuvir pik mapirəkis, inu nəhatətəien rəhatəmāh, mine nəghatien rəhatəmāh, mine nəhrunien rəhatəmāh, mine nolien rəha nəhtul əskasikien, mine nolkeikeiən rəhatəmāh o timah. Kəni rəueiu, iəkolkeikei məmə nəkotol uək kəti min e nolien təuvir pik mapirəkis, inu uək təuvir rəha nəfəniən. II

⁸ İəsəniən məmə nəkotəkeikei motol. Mətəu iəmotəgəhun itəmah məmə nətəmi pisin pisin min nikilah tagiən o nasiruiən e uək əha. Kəni rəueiu əha, iəkolkeikei məmə iəkeruh vivi məmə nolkeikeiən rəhatəmāh in niphərieniən təhmen e lah, uə kəpə. ⁹ İtəmah nəkotəhrun vivi nəuviriən rəha İərmənig İesu Kristo iətəm tətəfənə kəm təmah, məmə nati əpnəpən rəhan nautə tətəpət, mətəu tətəmol o təmah məmə in rəhan nautə tikə. Kəni mətəu-inu tətəmol məmə rəhan nautə tikə, kəni mol itəmah rəhatəmāh nautə tətəpət e narmin e İesu Kristo. III

¹⁰ Kəni inu rəhak nətəligien e natimnati min u, iətəm otasiru e təmah. Otol naunun e uək rəha nəfəniən rəhatəmāh məni iətəm nəmotətuəuin e nu uərisig. E niməfaki min rəfin, nikitəmah tətəmapən məhti məmə nəkotol uək əha, kəni itəmah nəmotəpən motətuəuin motol. ¹¹ Tol lanəha, rəueiu otol naunun e uək rəha nəfəniən. Kəni rəhatəmāh nətəligien o nolien uək

iətəm nəkotolkeikei pik məmə nəkotol, in otuva niphərieniən, kəni itəmah onəkotəfən məni iətəm nəkotəhrun nəfəniən e nahgitəmah. ¹² Nəmə nik-itəmah tagiən o nəfəniən, kəni Uhgın nikin tagiən əmə o nosien natimnati nautos mətəfən. Kəni in otəsətəpuəhiən e natimnati iətəm tikə o təmah. IV

¹³ İəsolkeikeiən məmə nəmiəgəhiən rəha nətəmimi nəuvein otimətig mətəu-inu kəmos rəhatəmāh məni, kəni tol lanu lan, nəmiəgəhiən rəhatəmāh otiekis mətəu-inu nəmotasiru e lah. Kəpə. İəkolkeikei məmə təhmen-əhmen əmə o təmah rəfin. ¹⁴ Rəueiu, itəmah nautos tətəpət kəni motəhrun nasiruiən e lah. Kəni o nian min nəuvein, ilah kotəhrun nəuəriən kəm təmah nəmə rəhatəmāh tikə. Kəni itəmah nəkotəhmen-əhmen əmə, ¹⁵ təhmen e iətəm Nauəuə Rəha Uhgın tətəni məmə,

“Nətəmimi nətəm kəmotəulək tətəpət, təhmen əmə, tətəpirəkisien.

Kəni nətəmimi nətəm kəmotəulək təkəku, rəhan nauəriən təhmen əmə, tətəkəien.” V

Taitəs tətəmuəvən Korən otem əskasik ilah o nəfəniən məni

¹⁶ İətəni-vivi Uhgın məmə tətəməluə=pən e niki Taitəs nətəligien o nasiruiən e təmah, təhmen-əhmen e rəhak. ¹⁷ Tol lanəha mətəu-inu, nian iəməni=pən kəm Taitəs məmə tuvnə meruh itəmah nikin tagiən. Kəni mətəu nikin tagiən mapirəkis agin o nasiruiən e təmah, kəni in rəhan əmə nətəligien məmə in otuvnə meruh itəmah. ¹⁸ Kəni itimah iəutahli=pinə min piatah kəti min tuvnə ilau min. Suah u, nətəmimi e niməfaki min kəutisiei o rəhan uək o nəni pətigəmiən nanusien təuvir. ¹⁹ Kəni tapirəkis agin inu, niməfaki min kəmotitəpən məmə otuva itimah min o nosien məni u muəvən əpəha. Kəni itimah iəkotərmənig lan o nəuəriən məmə otəfəri nərgi İərmənig, kəni mətəgəhun məmə nikitimah otəghien pik o nasiruiən. ²⁰ İtimah iəsotolkeikeiən məmə iətəmi kəti otəni rah itimah o nolien rəha nəuəriən məni asoli əha. ²¹ Tol lanəha, itimah iəutalkut pik məmə iəkotol nati əhruahru, mətəu səniamə e nəhmti İərmənig əmə, mətəu e nəhmti nətəmimi min.

²² Kəni iəutahli=pinə piatah kəti min ilahal suah mil u. İətəmimi əha, e uək tətəpət mine nolien tətəpət, iəmotəruvivi məmə in tolkeikei pik məmə otasiru. Kəni rəueiu, in tolkeikei pik məmə otasiru mətəu-inu in tətəhatətə pik e təmah məmə onəkotəfən məni tətəpət. ²³ Kəni Taitəs, itimlau min iəkuol uək kətiah əmə, kəni in min tatol uək e nikitəmah o nasiruiən e təmah. Kəni piatah mil u ilahal Taitəs, ilau iəni əhruin mil rəha niməfaki min, kəni nolien təuvir min e nəmiəgəhiən rəhalau kətiasiai Kristo. ²⁴ Tol lanəha, otəfən tətəpət mətəgəhun kəm ləhal məmə nəkotolkeikei pəhriən nəfaki min. Kəni ilahal okiləhrun məmə nak itimah nikitimah tagiən o təmah, kəni niməfaki min okoteruh min. VI

I 8:1 Rom 15:26; 2Kor 9:1-2 II 8:7 1Kor 16:1-2 III 8:9 Mat 8:20; Fil 2:6-7

IV 8:12 Mak 12:43-44 V 8:15 Eks 16:18 VI 8:24 2Kor 7:13-14

9 Nəmə iəsəteian nauəuə u kəm təmah, in təuvir əmə mətəu-inu ninotəhrun rəkis uək u rəha nasiruian e nəfaki min əpəha Jerusiləm. ¹² İatəni lanəha mətəu-inu iəu iəkəhrun məmə nəkotolkeikei məmə onəkotasiru. Kəni iəmətəfəri nolian təuvir rəhatəmah o nətəm Masetoniə, mətəni kəm lah məmə e nu iətəm tinuvən rəkis, itəmah əpəha Akaiə, nə-mautəhtul maru o nəfəniən. Kəni nian kəmoteruh məmə nikitəmah tagiən pik o nasiruian, təmol min ilah tepət kotolkeikei məmə okotasiru min.

³ Mətəu rəueiu, iətahli=pinə piatah milahal u məmə ilahal okihleruh itəmah məmə itəmah onəkotol nati iətəm nəmotəni, təhmen əmə məmə iəməni mine, kəni tol lanəha rəhatimah nəghatien o nəfəriən nolian təuvir rəhatəmah, səniəmə nati ərnapin əmə. ⁴ Mətəu nəmə nəsotoliən, kəni nian iəkuvnə itimah nətəm Masetoniə nəuvein, kəni okoteruh məmə itəmah nəso-tol əhanəhiən, kəni nolian əha otol itimah iəkotaulis, mətəu-inu itimah inəutəfəri rəkis itəmah. Kəni otol itəmah nəkotaulis tapirəkis. ⁵ Tol lanəha, niki təhti məmə iəkəkeikei mətəpuəh o piatah milahal məmə okihlaupən mihluvnə rəkis pipim mihleruh itəmah, kəni mihlol naunun uək o nəmki=paian məni asoli iətəm nəmotəni-əskasik məmə nəkotəfən. Mətəu iəkolkeikei məmə in nəfəniən kəti iətəm tatsipən aru e nikitəmah, səniəmə iətəmi kəti tətəkeikei kəm təmah məmə nəkotəfən.

Nolian rəha nəfəniən

⁶ Sotaluian e nati u. İətəm tətərfei nati nəuan nəu-veitin, mətəulək e nəuan nəu-veitin əmə. Kəni iətəm tətərfei nati tepət, mətəulək lan tepət. ¹⁷ İtəmah kətiəh kətiəh nəkotəkeikei motəfən nati nak nəməni e niki məmə nəkəfən. Nəmə niki mətəgəniən ohni, təsəuvirən məmə nəkəfən. Kəni nəmə nəkəfən mətəu-inu iətəmi kəti tətəkeikei kəm ik məmə nəkəfən, in min təsəuvirən. İəkəni lanəha mətəu-inu Uhgın tolkeikei iətəmi u tətəfən e niki pəhriən. ⁸ Kəni Uhgın təhrun nəfəniən nəuvirən rəfin agin kəm təmah məmə e nian rəfin e natimnati rəfin, nəkotos natimnati rəfin iətəm təhruahru məmə nəkotəkeikei motos, kəni mautos tepət min əha ikin məmə nəkotəuəri kəm nətəmi. ⁹ Nauəuə Rəha Uhgın tətəni məmə,

“In tətəuəri rəhan natimnati tepət kəm nanrah min, kəni rəhan nolian əhruahru tətətig itulın.” ^{III}

¹⁰ Kəni Uhgın iətəm tətəfinə niki nati o iətəm tətərfei, kəni mətəfinə nauəniən o nuniən, e suaru kətiəh əmə in otəfinə nati tepət kəm təmah mol in tepət min məmə, itəmah nəkotəhrun nasiruian e nətəmi nəu-vein min, kəni in otol nəuan tepət iətəm təmsipən e nolian əhruahru rəhatəmah. ^{IV}¹¹ E natimnati rəfin e nəmiəgəhiən rəhatəmah, Uhgın otəfinə rəhan nəu-virən kəm təmah məmə itəmah nəkotəhrun nəfəniən nian rəfin. Kəni nian iətəuəri rəhatəmah nasiruian, nətəmi okotəni-vivi Uhgın ohni. ^V

I 9:1 2Kor 8:1-7 II 9:6 Prov 11:24-25 III 9:9 Sam 112:9 IV 9:10 Aes 55:10 V 9:11 2Kor 1:11; 4:15

¹² Uək u iətəm itəmah nautol, tətəfən məni o nauəniən kəm nətəmi rəha Uhgın u nəumis tatus ilah, mətəu tatol nati təuvir kəti min tapirəkis, inu nəni-vivian iətəm təməri məriəuəh e niki nətəmi matuvən o Uhgın. ¹³ Nian nəkotol uək u, natol pətigəm nolian rəhatəmah kəm nətəmi tepət. Kəni ilah okotəfəri nərgi Uhgın ohni, mətəu-inu itəmah nautol pəhriən nolian rəha nətəmi nətəm kautəni nipəhriən e nanusiən təuvir rəha Kristo. Kəni okotəfəri nərgi Uhgın o nəfəniən rəhatəmah məni asoli kəm lah mine nətəmi rəfin. ¹⁴ Kəni nian kautə-faki o təmah, nikilah tuvən o təmah mətəu-inu Uhgın təməfinə rəhan nəuvirən kəm təmah tapirəkis agin məmə nəmotasiru pik e lah. ¹⁵ İpəh kotəni kəm Uhgın məmə nikitəh tagiən o Nətin iətəm təməfa kəm tah, u in nati təuvir agin tapirəkis!

Pol təmuhalpin nəghatien rəha nəgətin eiuə min e rəhan uək

¹⁰ Kristo, in rəhan nətəligiən ləhtəni, kəni in iətəmi mətig. Kəni nətəmi nəuvein kautəni məmə nian kitah min itəmah, rəhak nolian in timətig əmə, mətəu nian iəkiet rəkis e təmah, rəhak nolian təskasik pik agin. ^{VI} İəu Pol, iəu aru, iətəkeikei e nati kəti kəm təmah e nolian mətig rəha Kristo. ² İətəpuəh o təmah məmə, onəkotol nolian rəhatəmah təhruahru məmə nian iəkuvnə, məsahi pikiən itəmah. Mətəu iəkəhrun məmə iəkəhi nətəmi nəuvein u kautəni məmə iautəhtəu=pən nolian rəha nəhue niftəni u, ^{VII}³ mətəu-inu nati ərnapin iətatig e nəhue niftəni u, itimah iəsotəluaginiən e nolian rəha nəhue niftəni u. ⁴ Natimnati rəha nəluaginiən iətəm itimah iəutəluagin lan, səniəmə nati iətəm nəhue niftəni tətəluagin lan. Kəpə, natimnati rəhatəmah, ilah kautos nəsanəniən rəha Uhgın o nərəkinian ikin tiəkis o nuvəniən ikin ima tikimr min. ^{VIII}⁵ İtəmah iəutosiahu nəghatien eiuə min mine nətəligiən əfəri min, natimnati min u kautəniəhu nətəmi o nəhruniən Uhgın. Nətəligiən min rəfin u tikimr min rəha Uhgın, itimah iəutəlis-ərain ilah, mautehpahu ilah, motol məmə ilah rəfin okotol nəuia Kristo. ⁶ Kəni nian itəmah nəkotəhtəu=pən vivi nəuia Kristo, itimah iəutəhtul maru o nolian nalpiniən kəm nətəmi rəfin nətəm kəutəhti nəuiən.

⁷ İtəmah nauteruh nati iətəm ihluə, mətəu nəkotəru-ru nikilah. Nəmə iətəmi kəti təhrun pəhriən məmə in iətəmi rəha Kristo, kəni in otətig vivi min məmə itimah min rəha Kristo təhmen lan. ⁸ Nati ərnapin iətəghati əfəri nəu-veitin o nəpətiən iətəm İərməniğ təməfa, ko iəsaulisiən ohni. Təməfa o nuvləkinian itəmah, səniəmə o nələs iəhuiən itəmah. ^{IX}⁹ İə-solkeikeiən məmə nikitəmah təhti məmə iəkətei nauəuə min kəm təmah e nolian iətəm nətəmi nəu-vein kautəni, məmə otol itəmah nəkotəgin. ¹⁰ İlah kəutəni rah iəu məmə, “Rəhan nauəuə təfigəm kəni masilə, mətəu nian tətən kitah min, in səniəmə iətəmi əskasik kəti, kəni rəhan nəghatien in nati ərnapin

VI 10:1 1Kor 2:3 VII 10:2 1Kor 4:21 VIII 10:4 Efəs 6:13-17 IX 10:8 2Kor 13:10

əmə." ¹¹ Nətəmimi kotal lanəha kotəkeikei motəhrun məmə, noliən rəhatimah iətəm kauteruh e nauəuə mīn iəmotahli=pinə nian itimah isəu, mətəu nian iəkəhuvnə, iəkotal rəfin noliən mīn əha.

¹² İəsotolkeikeiən məmə iəkoteruh əhmen itimah mīne nətəmi pisin nəuvein nətəm kəutəfəri aru ilah. !Kəsi, itimah iəsotəhmenien! !Kəpə, iətəuvsan əmə! Nian ilah aru əmə kauteruh əhmen ilah mīn, kəni kautakil aru əmə ilah mīn, tol rəhalah nəhrunien talməli. ¹³ Mətəu itimah, iəsotəghati əfəriən tapirəkis nepətiən rəhatimah, mətəu iəutəghati əfəri e uək iətəm Uhgīn təmələhu=pən məmə rəhatimah, kəni uək u, itəmāh mīn əpəha ikin. ¹⁴ Kəni nəghatiən əfəri e nepətiən rəhatimah o təmāh in təhruahru əmə, in təsepət pik-iən. Nəmə iəsəhuvnəiən o təmāh, ko iəsotəghatiən lanu. Mətəu nīpəhriənien, iəmotəupən məhuva motətəuərus=pa itəmāh nian iəməutan məutəni pətīgəm nanusiən təuvir rəha Kristo. ^{II}

¹⁵ Nətəmimi nəuvein kəutəghati əfəri o uək iətəm iətəmi pisin təmol. Mətəu iəutəghati əfəri əmə e uək iətəm Uhgīn təmələhu=pən kəm timah. Itimah iəmotələhu=pən əskasik nətəligiən rəhatimah məmə nəhatətəiən rəhatimah oteviə təhmin mīn, kəni tol lanəha, rəhatimah uək e nikitəmāh otol iahgin mepət, ¹⁶ kəni tol lanəha, iəkotəhrun nuvəniən motəni pətīgəm nanusiən təuvir e ikin mīn e nīkali imatəmāh ikin muvən təhmin mīn. Kəni e noliən əha, itimah iəsotoliən uək e ikin kəti iətəm iətəmi kəti tinol rəkis uək ikin, kəni məsotəghati əfəriən o uək rəha iətəpisin, təhmen e noliən rəha nəgətun eiüə mīn. ¹⁷ Mətəu Nauəuə Rəha Uhgīn tətəni məmə, "Pəh iətəmimi tətəghati əfəri, in otəghati əfəri əmə e natimnati iətəm İərməniğ təmol." ^{III}¹⁸ İətəni lanəha mətəu-inu, kəsisaiən iətəmimi iətəm tətəfəri aru in, mətəu kəsisai əmə iətəmimi iətəm İərməniğ tətəfəri. ^{IV}

Pol mīne aposil eiüə mīn

11 İəkolkeikei məmə nəkotegəhan lak pəh iəkəni rəhak nəuətəin nalməliən kəm təmāh. Mətəu pəhriən, nautol rəkis. ² İateh vivi itəmāh, məsolkeikeiən məmə iətəmi kəti mīn otəmki rəkis itəmāh e nəhlmək, kəni noliən əha rəhak təmsipən əmə o Uhgīn. İəu tatə rəhatəmāh, kəni itəmāh nəkotəhmen e pətan mītə kəti iətəm kīnəni rəkis məmə okos rəhan kətīm kan məmə otitəu=pən suah kətīəh əmə, nərgin u Kristo. Kəni iateh vivi rəhak pətan mītə əha məmə iəkegəhan=pən lan kəm rəhan iərman, kəni in təruru əhanəh iərman. ^V

³ Mətəu iətəgin məmə onəkotəhmen e pətan u İv iətəm Setən təmeiüə lan e nəghatiən ətəhiən. İətəgin məmə iətəmi kəti otiüvi=pən rəhatəmāh nətəligiən tuvən ikin pisin, kəni nəkotəpəh rəhatəmāh nolkeikeiən e Kristo, iətəm in təhruahru məpiə vivi. ^{VI}⁴ İətəni lanəha mətəu-inu nian iətəmi kəti tətüva o təmāh

I 10:13 Rom 12:3 II Pol in təmətəni məmə nəgətun eiüə mīn ilah kəutəgət əfəri o uək u səniəmə rəhalah, nəuvein e ikin mīn ilah kəsəhuvəniən ikin. III 10:17 Jer 9:24; 1Kor 1:31 IV 10:18 1Kor 4:4 V 11:2 Efəs 5:26-27 VI 11:3 Jen 3:4,13

mətəni pətīgəm İesu iətəm tol pisin e İesu iətəm iəutəni pətīgəm, uə nəmə itəmāh nautos narmin iətəm tol pisin e Narmin nəmotos rəkis, uə nəkotətəu nanusiən təuvir iətəm tol pisin e iətəm nəmotos rəkis, mətəu itəmāh ialməli mīn, nəkotegəhan əmə lan. ^{VII}⁵ Aposil mīn əha nətəm itəmāh nəutəni məmə ilah "aposil mīn ilis pik," mətəu e rəhak nətəligiən, ilah ko kəsotəpirəkisiən iəu e nati kəti. ^{VIII}⁶ Nəmə təhro kəsəgətun viviən iəu e nəghatiən, mətəu iəkəhrun vivi nəukəti nanusiən təuvir. Itimah iəmotəgətun nati əha kəm təmāh e noliən mīn rəfin nian tepət. ^{IX}

⁷ Nian iəmotəni pətīgəm nanusiən təuvir rəha Uhgīn kəm təmāh, iəsoliən məmə nəkotətəu nati kəti. İəu aru əmə iəmosiahu iəu o nəfəriən itəmāh. ?Kəni təhro? ?Noliən əha in təfəgə tərah kəti? !Kəpə! ^X⁸ Nian iəmatol uək kitah mīn itəmāh, nīməfaki mīn ikin pisin kəməutətəu iəu. İuəkīr təhmen məmə iəmakləh kəm lah məmə iəkəsiru e təmāh. ⁹ Kəni nian kəməutan, kəni rəhak nati kəti tikə, iəsətapuəhiən o iətəmi kəti o nasiruiən mətəu-inu piatah mīn nətəm kəmotsipən Masetoniə kəmotəfa natimnati iətəm rəhak tikə. Tol lanəha, iəsətapuəhiən o nati kəti o təmāh, kəni məsəfinəiən uək əskasik kəm təmāh o nəhiən iəu, kəni iəkol lanəha nian rəfin. ^{XI}¹⁰ Təhmen e nīpəhriənien rəha Kristo tətətiğ lak, iətəni pəhriən məmə iətəmi kəti tikə ikin mīn rəfin əpəha Akaiə o nəniəhuiən iəu o nəghati əfəriən məmə iəməsətapuəhiən o təmāh o nasiruiən. ¹¹ ?Kəni təhro iəsətapuəhiən o nati kəti o təmāh? Nikitəmāh təhti məmə iəsolkeikeiən itəmāh? !Kəpə! Uhgīn təhrun məmə iəkolkeikei pik itəmāh.

¹² Nətəmimi nəuvein kotalkeikei məmə nikitəmāh təhti ilah məmə kotəhmen e timah e uək iətəm kəutəghati əfəri ohni. Mətəu iətəkeikei o noliən rəha nəsətapuəhiən o natimnati məmə rəhalah nəghatiən otəmei. ¹³ Nətəmimi kotal lanəha, ilah aposil eiüə mīn, kəni kəuteiüə e nətəmimi e uək rəhalah. !Kəni ilah kəutan təhmen məmə ilah aposil mīn pəhriən rəha Kristo, mətəu kəpə! ¹⁴ Mətəu kəsotəuitiən e noliən əha, mətəu-inu Setən aru, tətən təhmen e agelo kəti rəha nəhəgəhəgiən. ¹⁵ Kəni səniəmə in nati kəti məmə okotəuit lan, nəmə noluək mīn rəha Setən kotan təhmen məmə ilah noluək mīn rəha noliən əhruahru. E nūnun nian, ilah okotos rəhalah nətəouiən titəu=pən əmə noliən rəhalah.

¹⁶ İəkisimaru mīn. Pəh iətəmi kəti tikə nīkin təhti məmə iəu ialməli. Mətəu nəmə nikitəmāh təhti lanəha, kəni otegəhan lak pəh iəkol noliən rəha ialməli nəuətəin, kəni pəh iəkəghati əfəri nəuətəin. ¹⁷ Nəghatiən u rəhak səniəmə nati iətəm İərməniğ təmənī=pa kəm iəu məmə iəkəni. Mətəu iətəghati əmə təhmen e ialməli kəti. ¹⁸ Nətəmimi tepət kəutəghati əfəri o noliən mīn rəha nəhue niftəni, kəni tol lanəha, iəu mīn, iəkəghati əfəri. ¹⁹ !E! !Nəkoteinatig vivi, kəni tol lanəha, motegəhan lan məmə nalməli mīn kotəgətun itəmāh! ^{XII}²⁰ Nəkotegəhan əmə məmə iətəmi əpnəpin kəti tatol itəmāh slef, uə nəmə tatos nati kəti rəhatəmāh e

VII 11:4 Kəl 1:8-9 VIII 11:5 1Kor 15:10; 2Kor 12:11 IX 11:6 1Kor 2:1,13 X 11:7 1Kor 9:18 XI 11:9 2Kor 12:13; Fil 4:15-16

noliən ekəu-ekəu, uə tətəfəri aru in, uə tatem=pən nəhmtitəmah. ²¹ !Iətaulis məmə nətəligiən rəhatimah tərəou pik məmə iəsotoliən noliən təräh min əha!

Rəhak nəghatiən in talməli, mətəu noliən nak iətəm nətəmimi min əha kotəni məmə okotəghati əfəri ohni, iəu min, iəkəghati əfəri ohni. ²² ?Təhro? ?Ilah kautəni məmə ilah nətəm Hipru? Iəu min. ?Kautəni məmə ilah nətəm Isrel? Iəu min. Kautəni məmə ilah namipi Epraham? Iəu min. ¹²³ ?Kautəni məmə ilah noluək min rəha Kristo? Iəu min, mətəu iəkapirəkis ilah. Kəsi, iətəghati təhmen e ialməli kəti. Iəmol pik uək tapirəkis ilah, kəni kləfən iəu e kaləpus nian tepət tapirəkis ilah, kəni kəmalis iəu tapirəkis ilah, kəni iuəkir iəkimis nian tepət. ^{II}

²⁴ Nian faif, nətəm Isrel kəmotalis iəu motau tate-nain. ^{III IV25} Nian kisil, kəmalis iəu e nikilkil. Nian kəti kəməhti iəu e kəpiel apin. Nian kisil iəmuven e negəu kəni negəu tamni, kəni nian kəti iəmeai əpəha itəhi lokamniəm o nian apirəpi kəti, lapin mine nərəuiəi.

^{V26} Nian rəfin iətaliuək o noliən uək rəhak. Kəni iuəkir naruəh asoli tələs iəu iəkimis, kəni iəmətatig ikin tasilə ikin ima nakləh min, kəni ikin tasilə ikin ima nətəmi-mak min nətəm Isrel, kəni ikin tasilə ikin ima Nanihlua min, kəni ikin tasilə ikin e taun asoli, kəni ikin tasilə ikin əpəha tərəpi-məpiə ikin, kəni ikin tasilə ikin əpəha itəhi, kəni ikin tasilə ikin ima piak eiue min. ^{VI27} Iəmol pik uək, kəni nian tepət iəsapiliən lapin. Nian min nəuvein, nəumis tus iəu, kəni mətəuauə, kəni nian tepət nəgək nauəniən tikə. Kəni nian tepət iətətəpu, kəni rəhak napən təsəhmenien o nətəpuien.

²⁸ Kəni tapirəkis natimnati min əha, nian rəfin nikik təhti pik niməfaki min rəfin. ²⁹ Nəmə iətəmi kəti rəha niməfaki rəhan nemiəghien teiuaiu, kəni iəu min, rəhak nemiəghien teiuaiu. Nəmə iətəmi kəti tatit iətəmi kəti min e təfagə təräh, kəni nikik tahmə pik ohni.

³⁰ Nəmə iəkəkeikei məghati əfəri, kəni iəkəghati əfəri o nati iətəm tətəgətuən məmə rəhak nəsanəniən tikə. ³¹ Kəni Uhgin, u in Uhgin mine Tatə rəha Iərmənig Iesu, iətəm kətəfəri nərgin nian min rəfin nau-nun tikə, in təhrun məmə iəu, iəseiuiəiən. ³² Əpəha Təmaskis, iətəmi asoli rəha Kig Aretəs təməlin rəhan soldia min o neruh vivien namtihlua rəha taun məmə okotəsal lak motaskəlim iəu motləfən iəu e kaləpus.

³³ Mətəu kəmləfən iəu e kətim asoli kəti, kətu=pən niləuis lan, kləfən e wintə e nipi asoli kəmol e kəpiel, kəni kəhlman-əhlman teiuaiu muvən əpəha ləhtəni, kəni inəha suaru iəmagim lan. ^{VII}

Nihlin kəti mine nati təhmen e nəməhlairiən

12 Iəkəkeikei mətəghati əfəri, nati ərnapin təsolien win e nati kəti ikin, mətəu iəkəkeikei mətəni natimnati min təhmen e nəməhlairiən mine nəghatiən vi

XII E fes 19-21, Pol tətəghati əuvsan e lah. Nipəhriənien, in tətəniəhu ilah. I 11:22 Fil 3:5 II 11:23 Uək 16:23 III Lou rəha Mosis tətəni məmə nəmə kol nalpinien kəm iətəmimi kəti məmə okalis, okəsalisən motapirəkis motau fote. Iətəm tətəkil iətəmi təsolkeikeiən məmə otatəghli lou, kəni kol məmə nəmə kalis kə-apirəkisən kau fote, kotalis kau tate-nain, nəmə mətə kotəmkarəpən e nafiniən. IV 11:24 Dut 25:3 V 11:25 Uək 16:22; 14:19 VI 11:26 Uək 9:23; 14:5 VII 11:33 Uək 9:23-25

min iətəm Iərmənig təmol əpu kəm iəu. ² Iəkəhrun iə-faki kəti iətəm tətəhatətə e Kristo. ^{VIII} E nu fotin tīnuvən rəkis, Uhgin təmələs muvən əpəha ilis e negəu e neai ima Uhgin. ^{IX} Iəkəruru nəmə nipətin tīnatuvən, uə narmin əmə, Uhgin əmə təhrun. ³ Kəni iəkəni min məmə iəkəruru nəmə nipətin tīnatuvən, uə narmin əmə, Uhgin əmə təhrun. Mətəu iəkəhrun məmə iətəmi kəha, ⁴ Uhgin təmələs muvən əpəha iman ikin. ^X Kəni in təmətəu nati oneuən min iətəm təsəhruahruien məmə iətəmimi rəha nəhue niftəni otəni. ⁵ Iəkəhrun nəghati əfəriən o iətəmi tol lanəha, mətəu iəsəghati əfəri aruiən ohniəu, mətəu iəkəghati əfəri əmə o rəhak noliən min iətəm nəsanəniən tikə e lah. ⁶ Mətəu nəmə iətəghati əfəri, ko iəsəlməliən, mətəu-inu iətəghati e nipəhriənien. Mətəu iəsəghati əfəriən lanəha, kəni tol lanəha, iətəmi kəti tikə iətəm otəfəri iəu ilis tapirəkis nati iətəm təhruahru. Iəkəkeikei məmə oteruh əhmen iəu e nati nak iətəm iəkəni, uə iəkəol.

⁷ Uhgin təsolkeikeiən məmə iətəfəri o nəghatiən vi min iətəm in təmol əpu kəm iəu, kəni nəghatiən min əha kotəvür motapirəkis. Kəni tol lanəha təmahli=pa nərahien kəm iəu təhmen e nihlin kəti tətəu nipətik. Nərahien əha in iol əhruiən kəti rəha Setən məmə tol nahməiən e nipətik, kəni tol lanəha iəsəfəriən.

^{XI8} Iəmeasiə o Uhgin mau kisil məmə otos rəkis ohniəu. ⁹ Mətəu tənəi kəm iəu məmə, “Rəhak nəuviriən asoli təhrun naskəlimiən ik, mətəu-inu nian rəham nəsanəniən tikə, nəsanəniən rəhak təhrun nuvaiən mol iahgin e rəham nemiəghien.” Tol lanəha, iətagiən pik məmə iəghati əfəri e rəhak nemiəghien iətəm nəsanəniən tikə, məmə nəsanəniən rəha Kristo otatig e nemiəghien rəhak. ^{XII10} O nati əha, iətagiən nian nəsanəniən tikə e nipətik, kəni iətagiən nian kətəni rah iəu, kəni iətagiən e nian iəkis min, kəni iətagiən nian katol nərahien kəm iəu. Iətagiən e lah rəfin o nərgi Kristo, mətəu-inu nian rəhak nəsanəniən tikə, kəni iətəsanən.

¹¹ Iəmol noliən rəha ialməli, mətəu itəmah əmə nəmotəkeikei kəm iəu məmə iəkəol. Nəməsotəfəriən nərgək, mətəu təməuvür pik nəmə nəmotol, mətəu iəu səniəmə ləhtəni e “aposil min ilis pik min” e nati əkəku əmə kəti, nati ərnapin iəu iətəmi ərnapin əmə.

^{XIII12} Nian iəmətan kitah min itəmah, iəmatol natimnati iətəm tətəgətuən iəu məmə iəu aposil pəhriən kəti. Iəmatol nəmtətiən min, mine nati asoli min iətəm tol narmi nətəmimi tatiuvig, mine nati apispis min e nik-itəmah, kəni iəmol e nətəligiən rəhak təfəməh nati ərnapin iəmətatig e nian iəkis min. ^{XIV13} Nati kətiəh əmə iəməsoliən e nikitəmah, iəməsətapuəhiən e mənəi kəti o təmah. !Otalə e təfagə təräh u rəhak! ^{XV XVI}

VIII Pol tətəghati aru lan. IX Nəghatiən Kris əhruahru tətəni məmə, “neai tatol kisil lan.” Mətəu nipətin tətəni məmə, “negəu e neai ima Uhgin.” X Nəghatiən Kris əhruahru tətəni məmə, “Paradais” iətəm nipətin tətəni məmə “negəu e neai,” ikin iətəm nətəmimi nətəm kotəhruahru kautəhuvən ikin nian okohmis. XI 12:7 Job 2:6 XII 12:9 Fil 4:11-13 XIII 12:11 2Kor 11:5 XIV 12:12 Rom 15:19 XV Pol tatol əuvsan e lah e nəghatiən u. XVI 12:13 2Kor 11:9

¹⁴ Rəueiu iatəhtul maru məmə iəkuvnə məsal=pinə e təmah iətəm otol kisil lan. Kəni iəsətapuəhiən o mənə kəti o təmah, mətəu-inu iəsolkəikeiən rəhatəmah nautə, mətəu iəkolkeikei əmə itəmah. Otətəlig-to. Səniəmə uək rəha iəpəou məmə oteh vivi rəhan tatə mine mamə. Mətəu in uək rəha tatə mine mamə okueruh vivi rəhalau iəpəou. ¹⁵ Tol lanəha, nīkik tagiən məmə iəkəfinə rəfin rəhak natimnati o təmah, kəni məfinə min rəhak nəmiəgəhiən o təmah. Rəhak nolkeikeiən o təmah in tərət. Mətəu rəhatəmah ohniəu in təkəku əmə. !Inu təsəhruahruian!

¹⁶ Nəutegəhan məmə iəsətapuəhiən e mənə o təmah. Mətəu itəmah nəuvein kautəni məmə iəmos natimnati o təmah e noliən ekəu-ekəu. ¹⁷ ?Təhro? ?İəu iəmos natimnati e noliən ekəu-ekəu nian iəmahli=pinə nətəmi-mi kəm təmah, uə kəpə? !Kəpə! ¹⁸ İəmuəh niki Taitəs məmə otuvnə o təmah, kəni mahli=pinə piatah kəti ilau min. ?Taitəs təsosiən natimnati o təmah e noliən ekəu-ekəu, uə kəpə? ?Nəkotəhruən uə kəpə məmə, rəhatimlau nətəligiən kətiəh əmə, kəni matuol noliən kətiəh əmə? ^I

¹⁹ Nəmə təhro nikitəmah təhti məmə e nəghatiən min rəfin əha, iəmautalkut e nuhalpinian nəghatiən kəm təmah iətəm iətəmi kəti təməni kəm timah. Kəpə. E nəhmti Uhgīn, iəmautəghati təhmen e nətəmi-mi rəha Kristo. Kəni niəli min, natimnati rəfin iətəm kautol, kautol məmə itəmah nəkotəsanən. ²⁰ İətəni lanu mətəu-inu iətəgin məmə nian iəkuvnə, kəni nəmə təhro iəkeruh məmə nəsolian məmə inu iəkolkeikei. (Kəni itəmah min nəkotəhruən məmə iəu iəsolian məmə inu nəkotalkeikei.) İətəgin məmə iəkeruh itəmah nəuvein kotərgəhu, nəuvein kautetət, nəuvein kəutəmərīt e niəməha, nəuvein kəutəhapu-əhapu ilah min, nəuvein kautəni rah nətəmi-mi, nəuvein kəutəni nīkali nətəmi-mi, nəuvein kautəfəri, nəuvein kautol əpnapin nati.

²¹ İətəgin məmə nian iəkuvnə min, rəhak Uhgīn otələs iəhu iəu e nəhmtitəmah, kəni nīkik otitəgit kəni oiəkəsək o təmah nəuvein nətəm nəmotol noliən tərəh əpən, kəni məsotəuhlinian ilah e noliən tərəh min rəhalah iətəm kautol nian rəfin, inu kautol noliən tərəh iətəm tol naulisian o nəniən, kəni nəman mine nīpətan kəutan oneuən, kəni kautol lanəha əpnapin əmə. ^{II}

Naunun nəghatiən rəha Pol o nəhgi-pəriən ilah.

13 Inu rəhak naliuəkiən iətəm tatol kisil lan o təmah. Nauəuə Rəha Uhgīn tətəni məmə, "Nian iətəmi kəti tətətu=pən nəghatiən e iətəmi kəti min, iətəmi-mi keiu uə kisil okotəkeikei motəni nəghatiən kətiəh, kəni tol lanəha nətəmi-mi kotəhruən məmə nəghatiən kautətu=pən lan, in nīpəhriənian." ^{III}

^{IV} Nian iəmuəvnə o təmah iətəm tatol keiu lan, iəməni

^I 12:18 2Kor 8:6,16-18 ^{II} 12:21 2Kor 13:2 ^{III} Dut 19:15
Kəmə təhro, Pol tətəni məmə rəhan naliuəkiən kisil təhmen e nəghatiən rəha iətəmi-mi keiu uə kisil. ^{IV} 13:1 Dut 19:15; Mat 18:16; 1Tim 5:19

pətigəm rəkis nəghatiən o nəhgi-pəriən e nətəmi-mi nətəm kautol təfəgə tərəh min mine itəmah rəfin məmə onəkotəpəh təfəgə tərəh min. Kəni rəueiu iəkəni min nian iəu əpəha isəu. Nian iəkuvnə min, iəkol nalpinian kəm lah nətəm kəsotəpəhiən təfəgə tərəh. ³ İatol lanəha mətəu-inu nikitəmah təhti məmə rəhak nəsanəniən tikə, kəni itəmah nəkotəkeikei motəhruən əsas məmə nian iətəghati, in nəghatiən rəha Kristo əmə. In təsəpəouian o noliən uək itimah min, mətəu rəhan nəsanəniən tərət e nikitəmah. ⁴ Nīpəhriənian, nian kəmətu-pəri e nigi kəluau, rəhan nəsanəniən tikə e nīpətin. Mətəu tətəmiəgəh rəueiu e nəsanəniən rəha Uhgīn. Kəni e noliən əhmen əmə, rəhatiməh nəsanəniən tikə e nīpətitimah, mətəu itimah iəutəmiəgəh itimah Kristo e nəsanəniən rəha Uhgīn, kəni nian iəkəhuvnə motəghati kəm təmah, onəkoteruh nəsanəniən əha. ^V

⁵ İtəmah aru, otakil vivi nəmiəgəhiən rəhatəmah. ?Nəhatətəiən rəhatəmah in pəhriən, uə kəpə? İtəmah aru, nəkotəhruən vivi rəhatəmah noliən. ?Nəkotəhruən uə kəpə, məmə Kristo İesu tətəti e nəmiəgəhiən rəhatəmah? !Mətəu nəmə rəhatəmah nəmiəgəhiən tətətu-pəriən noliən rəha nəhatətəiən, kəni Kristo tətətiəgin e nəmiəgəhiən rəhatəmah! ^{VI} Kəni iəmələhu=pən əskasik rəhak nətəligiən məmə nian nauteruh mətiəg nəmiəgəhiən rəhatiməh, kəni motəhruən məmə itimah aposil min pəhriən.

⁷ Kəni rəueiu, iəutəfaki kəm Uhgīn məmə itəmah kəti tətəliən nati kəti tərəh. İəsotolkeikeiən lanəha məmə otəgətun məmə rəhatiməh uək e nikitəmah in təuvir məhruahru. Mətəu iəkotalkeikei əmə məmə itəmah onautol noliən iətəm təhruahru, nati əpnapin nətəmi-mi nəuvein kautəni məmə uək rəhatiməh tərəh. ⁸ Tol lanəha mətəu-inu ko itimah iəsotolian nati kəti iətəm tahtipəsig e nīpəhriənian, mətəu iəkotəhruən noliən əmə nati iətəm tətəfəri nīpəhriənian. ⁹ Nīkitiməh tagiən nian rəhatiməh nəsanəniən tikə, mətəu itəmah nəkotəsanən. Kəni nəfakiən rəhatiməh o təmah məmə nəmiəgəhiən rəhatəmah təhmen o nītəu-pəriən suaru əhruahru. ¹⁰ Nian iəu əpəha isəu o təmah, iəkətei lanəha o nati kəti. İərmənig tinəfa rəkis nəpətiən kəm iəu, mətəu iəsolkəikeiən məmə nian iəkuvnə o təmah, məkeikei məfinə təfiəgəm kəm təmah e nəpətiən əha. In təməfa nəpətiən əha məmə iəkəfəri itəmah, səniəmə məmə iəkərekin itəmah lan. ^{VII}

Naunun nəghatiən

¹¹ Piak min mine nəuvinik min. Inu rəhak naunun nəghatiən. Otəgiən. Otəuhlin rəhatəmah noliən min. Otətəu rəhak nəghatiən. Əhuva e nətəligiən kətiəh. Otəti e nəməlinuian. Kəni Uhgīn rəha nolkeikeiən mine nəməlinuian otəti itəmah min.

¹² Otəni təuvir kəm təmah min təhmen məmə itəmah kətiəh əmə e Kristo. ¹³ Nəfaki min rəfin kautəni təuvir kəm təmah.

^V 13:4 Fil 2:7-8 ^{VI} 13:5 1Kor 11:28 ^{VII} 13:10 2Kor 10:8

¹⁴ Pəh İərməniğ İesu Kristo otəfinə rəhan nəuviriən kəm təmah rəfin. Kəni pəh Uhgın otəfinə rəhan

nolkeikeiən kəm təmah rəfin. Kəni pəh Narmin Rəha Uhgın otol ni kitəmah rəfin tol kətiəh.

KƏLESİƏ

Nəghatıən əkuəkır rəha nauəuə u Kəlesia

Aposil Pol təmətəi nauəuə u.

Təmətəi tətuvən kəm niməfaki mın u kəutatig pesi ikin e nitəni Kəlesia, inu Ikoniəm, Listra, mine Terpe. Pol in təmətuəuin niməfaki mın əha nian in təmaupən maliuək e rəhan naliuəkien mın.

Nərahian asoli kəti e niməfaki e nian əha rəha Pol. Nətəm Ianihluə tepət kəmutəni nıpəhrıənıən e İesu Kristo. Kəni nətəm İsrəl tepət kəutəni nıpəhrıənıən e İesu. Mətəu nətəm İsrəl nəuvein kəutəni məmə Nanihluə mın nətəm kotəni nıpəhrıənıən e İesu, okotəkeikei motətəu=pən lou mın rəha Mosis, təhmen e nəhgi-pəniən. İlah kəmutəni məmə Nanihluə mın okəkeikei kəhgi=pən ilah nəmə kətolkeikei məmə okəhuva motəhruahru e nəhmti Uhgın. Nian Pol təmətəi nauəuə u, in təmətəu tərəh mətəu-inu nətəmimi nəuvein kəmotəni rah nərgin, məutəgətun nəghatıən eiuə mın.

Pol in təmətəi nauəuə u, məmə otəgəu əhruahru nətəligıən rəha nətəm İsrəl nətəm kəutəni məmə Nanihluə mın okotəkeikei motətəu=pən lou rəha Mosis nəmə ilah kətolkeikei məmə Uhgın in otosmiəgəh ilah. Pol tolkeikei məmə nəfaki mın okotəhrun məmə nəhatətəiən in suaru iətəm Uhgın təmol məmə iətəmimi otəhruahru e nəhmtin, kəni in tatosmiəgəh ilah e nıkin agıən. Mətəu noliən rəha nəhgi-pəniən, uə noliən rəha uək əskasik mın, uə noliən rəha nıtəu-pəniən lou, kəsotosmiəgəhiən iətəmimi. Nətəmi asoli rəha niməfaki u nətəm İsrəl kəmutəharəg əpəha İerusaləm məutəghati e nətəligıən mın əha. Kəni məutəni məmə təuvır əmə məmə Nanihluə mın okəsotohtəu-pəniən lou rəha Mosis. Afin e Uək Mın 15:1-35.

Pol təmətuəuin mətəghati kəm lah

¹ Piak mın mine nəuvinik mın nətəm kəutəfaki lahuənu pisin pisin mın ikin Kəlesia, iəu Pol, iəu aposil kəti rəha Uhgın, iətəm İesu Kristo mine Tatə Uhgın kəmuəfəri iəu məmə iəu rəhalau aposil. Səniəmə iətəmimi əpnəpin əmə kəti təmauin lak kəni məfəri iəu, mətəu Uhgın. Uhgın u, in təməfəri İesu tair=pa mın e rəhan nımisiən. !Tol lanəha, onəkotəkeikei motətəu!

Iəkətəi nauəuə u, mətahli=pinə kəm təmah. İəu mine piatah mın nəuvein nətəm kəutəfaki u ikinu, iəkətolkeikei məmə iəkotəni "təuvır" kəm təmah.

³ Pəh Uhgın, u Tatə rəhatah, mine İesu Kristo, u İər-məniğ rəhatah, ilau okuəfinə nəuviriən rəhalau kəm təmah, kəni muələhu nəməlinuiən tətətig o təmah.

⁴ İesu Kristo təmegəhan aru lan məmə in otimis o noliən tərəh rəhatah, kəni miuvi rəkis itah e noliən tərəh mın mine nətəligıən tərəh mın rəha nəhue niftəni. In təmimis mətəu-inu Tatə Uhgın tolkeikei məmə in otol lanəha. ¹⁵ Kəni tol lanəha, təuvır məmə kitah okotəni-vivi pik Uhgın u rəhatah, tətuvən, mətəvən, naunun tikə. Əuəh.

Nanusıən Təuvır kətiəh əmə

⁶ İəmauit pik o təmah mətəu-inu rəueiu agin uəha Uhgın təmauin pau e təmah e nəuviriən rəha İesu, təməfinə əpnəpin əmə kəm təmah. Mətəu rəueiu itəmah nınotəpəh Uhgın, məutəgim, məutohtəu=pən nəghatıən eiuə mın. ⁷ Nəghatıən mın əha səniəmə Nanusıən Təuvır rəha Uhgın. Nətəmimi nəuvein kəmotəuhlin Nanusıən Təuvır rəha Uhgın məutəni in pisin, kəni məutəni məmə nanusıən təuvır, kəni məutiivi kalin itəmah lan, kəni məutərekin rəhatəmah nətəligıən lan. !Mətəu Nanusıən Təuvır kətiəh əmə, kəni kəti mın tikə! ¹¹⁸ Nati əpnəpin nəmə iəu, uə agelo kəti rəha negəu e neai, uə nətəmi əpnəpin kəutənuş pətigəm nəghatıən kəti mın, iətəm təsəhmenıən e inu iəmətəni pətigəm rəkis kəm təmah əupən, pəh Uhgın otləfən e nigəm asoli. ¹¹⁹ Kəni iəkisımaru mın, mətəni məmə, nəmə iətəmi kəti otənuş pətigəm nəghatıən pisin u, təsəhmenıən e Nanusıən Təuvır iətəm itəmah nəmotəhrun rəkis, pəh Uhgın otləfən e Nigəm Asoli.

¹⁰ Rəhak nəghatıən əha in təskasik, kəni nati əpnəpin əmə nəmə nətəmimi nəuvein kəsotəgiənıən ohniəu ohni. İəkəkeikei əmə məmə niki Uhgın otəgiən o nəghatıən rəhak. Nəmə iətəghati əhanəh məmə nətəmimi nəuvein nıkilah otəgiən ohniəu ohni, kəni kə səniəmə iəu ioluək pəhriən kəti rəha Kristo. ^{IV V}

Uhgjn təmauin e Pol

11 Piak min mine nəuvinik min, iəkolkeikei məmә iəkəni=pinə əhruahru kəm təmah məmә Nanusiən Təuvir iətəm iətəni pətigəm nian rəfin səniəmә nati kəti iətəm təmsipən e nətəligiən rəha iətəmimi əmə. I¹² Nanusiən Təuvir u, səniəmә iətəmi kəti təməfa kəm iəu, kəni mägətun iəu lan, mətəu Iesu Kristo əmə in təmerəh e rəhk-kapə.

13 İtamah ninotəhrun rəkis rəhak nolien min iətəm iəmatol aupən e nian iəmətəfaki itimah nətəm Isrel. Kəni iəmәni məmә oiəkoh rəfin nətəmimi min rəha Iesu, mərəkin-ərəkin agin niməfaki, kəni matol nalpinian əskasik kəm lah. II¹⁴ E nian əha, iəməhrun tapirəkis iəu min nəuvein, nətəm iəmotair əhmen. Kəni iəu iəmatəhtul əskasik o nəukəti kastim rəha nətəm Isrel, iətəm rəhak kəha min kəmotəgətun iəu lan aupən. III

15 Nati ərnapin iəmətərəkin pau rəhan min nətəmi, mətəu Uhgjn təmasəkəhruiən iəu. In təmitəpin rəkis iəu nian iəmətan əhanəh e nərfi rəhak məmә. Kəni təmuva e nian əhruahru rəhan, in təmauin lak məmә iəkuva iəu, rəhan iətəmimi. IV¹⁶ Kəni Uhgjn təmerəh e rəhk-kapə, mägətun iəu e nətin Iesu, məmә oiəkəhrun vivi in, kəni muvən manus pətigəm Nanusiən Təuvir rəhan kəm nətəmimi min u səniəmә ilah nətəm Isrel, kətəni ilah məmә Nanihluə V min. E nian əha, iəu iəməsuvəniən meh iətəmi kəti məmә otəgətun iəu e Nanusiən Təuvir əha. 17 Kəni iəu iəməsuvəniən əpəha ilis Jerusiləm məmә oiəkəruh nətəmi min u kəmatol aposil aupən. İəməsuvəniən məmә okotəgətun iəu e Nanusiən Təuvir rəha Iesu. E nian əha, iəu iəməsəu-pesi=pən əpəha ikin kəti Arepiə VI, kəni matig tuvəh nəuvin konu mətəlig=pa min muvən əmə lahuənu kəti, nərgin u Təmaskis.

18 Matuvən, matuvən nu kisil kinluva minluvən rəkis kəni ko, iəu iəmatig mətəlig=pən min Jerusiləm məmә iəkeh Pitə. Kəni iəməsatigian tuvəh, iəmuatig muos nian fiftin əmə. VII¹⁹ Kəni e nian əha, iəməh əmə Jemis u, pia Iesu, İərməniğ rəhatah, mətəu iəməsehian aposil min u nəuvein. 20 İətəni pəhriən e nəhmti Uhgjn məmә nəghatien u, niəpəhriənian, səniəmә neiüəiən. İəmos nəghatien u o Uhgjn əmə, mətəu səniəmә o iətəmi kəti.

21 İəməsatigian tuvəh əpəha ilis Jerusiləm. Kəni ko uərisig, iəmuvən əpəha nitəni Siria mine Silisia. Kəni e nian əha, nətəmimi nətəm kəutəfaki kəm Kristo lahuənu pisin pisin min e nitəni Jutiə, (nitəni asoli rəha Jerusiləm), ilah kəməsoteruh əhanəhian iəu motəruu

V Nəghatien rəha Pol u ikinu tətəgətun məmә in tətuhəlpin nəghatien eiua min nəuvein. Nətəmimi nəuvein kəutəni lan məmә in tətəghati əmə məmә otol nətəmimi kəutətəu təuvir əmə lan. I 1:11 Mat 16:17 II 1:13 Uək 8:3 III 1:14 Uək 22:3 IV 1:15 Aes 49:1; Kəl 2:7 V Nanihluə, İanihluə — Afin-to e tiksinarı. VI Məta nətəmimi nəuvein kəutəni məmә Pol təmos rəhan nanusiən təuvir o iətəmi pisin kəti, kəni tol lanəha rəhan nəghatien təsəhruahruian. Mətəu nian təmeruh rəkis Iesu, in təmuvən isəu kəti e nitəni Arepiə, kəni nətəmimi kohkə ikin məmә okotəfən nanusiən təuvir kəm in, mətəu Kristo əmə. VII 1:18 Uək 9:26-27

nəhmtək. VIII²³ Mətəu kəmotətəu əmə nanusiən u, nətəmimi nəuvein kəmotəni məmә, "Suah əpəha in əpəha, rəhatah tikimir, təmatoh itah o nəfakiən, mətərəkin nəmiəgəhian rəhatah, kəni mətəlkut məmә otərəkin min rəhatah nəhatətəiən. !Mətəu rəueiu əha, in min tinətəni pətigəm Nanusiən Təuvir rəha Iesu!" 24 Kəni ilah kəmotəni-vivi pik Uhgjn o natimnati min iətəm in təmol e rəhak nəmiəgəhian, in təməuhlin iəu iəkol lanu.

Aposil min nəuvein kəmotegəhan e uək rəha Pol

2 Nian nu fotin təmuva muvən, kəni iəmuvən min əpəha ilis Jerusiləm itimlau Panəpəs, kəni miet Taitəs itimahal min miəhluvən. IX² İəmuvən mətəu-inu Uhgjn təməni=pa rəkis kəm iəu məmә iəkəkeikei muvən ikin. E nian iəmhliet=pən kəni iəmotuhəpumin itimah nətəmimi əmə nətəm kətəni məmә nətəmi asoli min rəha niməfaki. Nian iəmotəharəg e nuhəpuminian əha, iəu iəmətəni=pən vivi nəghatien min iətəm iəkuvən mətəni pətigəm kəm Nanihluə min, ilah səniəmә nətəm Isrel. İəmәni=pən vivi natimnati min rəfin agin kəm lah mətəu-inu iəməsolkeikeian məmә rəhak nəghatien təsəhruahruian, kəni uək rəfin rəhak tol nati ərnapin əmə lan. 3 Kəni e nian əha, nikik təməhti pik məmә kəta kotahi iəu məmә iəkəkeikei mənı=pən kəm Nanihluə min, məmә okəkeikei kəhgi=pən ilah. Mətəu kəmosotəniən. Kəni iəu kəti u, Taitəs itimlau min, in iətəm Kris, səniəmә iətəm Isrel, kəsəhgi-pəniən əha. Mətəu ilah kəməsotəniən mə okəkeikei kəhgi=pən.

4 Nəniən rəha nəhgi-pəniən təmsipən e nətəmimi nəuvein kəmauteiua əmə məmә ilah piatah min. Kəni ilah kəməutəsəl vivi məmә okoteh to məmә itimah iautətəu=pən əhanəh Lou, uə kəpə. Mətəu itimah inohiet rəkis minəhuvən o Iesu Kristo, kəni minotol kətiəh itimah min, kəni itimah səniəmә slef rəha Lou. Mətəu nətəmimi min əha, nikilah təməsəgəniən o rəhatimah nəghatien min u iətəm tətəni məmә təuvir əmə nəmə iəsitəu-pəniən Lou, kəni motolkeikei məmә okotəgəu=pən itah rəfin e Lou mine kastim rəha nəfakiən rəha nətəm Isrel. Kəni kəmotəni məmә okəkeikei kəhgi=pən Nanihluə min təhmen e Taitəs. X⁵ Mətəu iəmotəniəhu ilah məsotolien məmә ko rəhalah nəghatien otəri mapirəkis rəhatimah. Kəni itimah iəmotaskəlim əskasik nəghatien pəhriən tətətig e Nanusiən Təuvir, məmә itəmah onəkotətəu nəghatien əhruahru u iətəm nətəmimi kəsotəuhlinian.

6 Kəni nətəmimi min əha, kətəni ilah məmә ilah nətəmi asoli min rəha niməfaki, (mətəu e nehian rəhak, iətəmi tatos nərgin asoli, mine iətəm təsosian nərgin asoli, ilau kuəhmen-əhmen əmə. Kəni e nəhmti Uhgjn, in təseruhian nərgin min əha). Kəni nətəmi min əha kəməsotəgətun iəu e nəghatien vi kəti, məmә iəkuvən manus pətigəm. 7 !Kəpəl! Kəməsotolien, mətəu-inko ilah kəmotəhrun əmə məmә, e nəsanəniən rəha Uhgjn, in təməfəri iəu məmә iəu

aposil, kəni mətahli-pəniən iəu məmə iəkuvən məni pətiğəm Nanusiən Təuvir kəm Nanihluə min. Kəni e nəsanəniən əha, tinəfəri min Pitə lanəha, məmə in min in aposil, kəni otəni pətiğəm Nanusiən Təuvir kəm nətəm Isrel. I

⁹ Kəni Jemis mine Pitə II mine Jon, kətəni ilahal məmə nəukəti niməfaki milahal. Nian kəmleuh, kəni miləhrun məmə e nəuviriən rəha Uhgın, in təməfa uək u e nəhlmək. Kəni kihluva mihlalofə e timlau Panəpəs məmə itimah iəkotol əmə kətiəh. Kəni iəmotəni məmə iəkotəuəri uək min. Itimlau oiəkian muanus pətiğəm Nanusiən Təuvir kəm Nanihluə min, kəni ilahal okihluvən məhləni pətiğəm kəm nətəm Isrel. ¹⁰ Kəni ilah kəmotəni=pa əskasik nəghatiən kətiəh əmə məmə nik-itimlau otəkeikei mətəhti nanrah min əpəha Jerusiləm məmə iəkuasiru e lah. Mətəu, nikik tinagiən rəkis o uək əha. III

Pol təməhi Pitə

¹¹ Nian Pitə təmuərisig muva Antiok, iəu iəməhtul e nəhmtin, kəni mahi məniəhu əskasik, mətəu-inu in təməmkarəpən. ¹² Pitə təmətauən ilah nətəm kəutəfaki, mətəu ilah Nanihluə min. Kəni nian nətəmimi min rəha Jemis, nətəm kəmotəpən Jerusiləm mohietigəm=pa, kəni Pitə təpəh nauəniən ilah Nanihluə min mətəu-inu ilah kəmotəhi Pitə, motəni məmə, "Nanihluə min u, okəkeikei kəhgi=pən ilah." Kəni in təməgin e lah. Kəni nəghatiən u kəmutəni təməəkən Pitə, mol taulis kəni məgin e nuvən minien mauən ilah nətəmi kəsəhgi-pəniən ilah. ^{IV}¹³ Kəni piatah min nəuvein u nətəm Isrel, ilah min kəmotəgin, kəni kəmotol kəuit kəsua məhuərisig lan. Kəni Panəpəs min təmitəu=pən ilah mol kəuit kəsua min.

¹⁴ Mətəu nian imeruh məmə ilah kəsotaliuekiən e suaru əhruahru, titəu=pən Nanusiən Təuvir u, mol iəkagət əskasik e Pitə e nəhmtiləh rəfin. İəməni məmə, "Ik iətəm Isrel, mətəu nəmos rəkis noliən rəha İanihluə. Ik nəskəlimiən noliən rəha nətəm Isrel. ?Təhro nətəkeikei kəm piatah min u səniəmə nətəm Isrel məmə okotos noliən rəha nətəm Isrel?"

İətəmimi iətəm otəhatətə e İesu, Uhgın otasiru lan

¹⁵ Kəni e nian əha, iəu iəməni=pən vivi kəm Pitə məmə niphəriənən məmə itimlau iəmiəsipən əhruahru e nətəm Isrel. Itimlau səniəmə İanihluə mil iətəm nətəm Isrel nikilah tətəhti məmə ilah rəfin nol təfagə mətəu-inu kəsotohtəu-pəniən lou. ¹⁶ Mətəu rəueiu iəkuəhrun məmə Uhgın təsəfiniən iətəmimi kəti məmə in təhruahru e nəhmtin mətəu-inu in tətətəu=pən əhruahru Lou rəha nətəm Isrel. İətəmimi iətəm tətəhatətə pəhriən e İesu Kristo, in əmə u, u təhruahru e nəhmti Uhgın. Nətəligiən əha inəha, tol itimah min nətəm Isrel, iəkotəkeikei mətəhatətə əmə e İesu Kristo məmə iəkotəhruahru e nəhmti Uhgın. Uhgın təsəfiniən itimah mətəu-inu iəutohtəu=pən Lou,

I 2:7-8 Uək 22:21 II Nəghatiən Kris əhruahru tətəni nərgi Pitə u ikinu məmə, "Kəfəs." III 2:10 Uək 11:29-30 IV 2:12 Uək 11:3

mətəu in tətəfin əmə itimah mətəu-inu iəutəhatətə e İesu Kristo. Ko iətəmimi kəti tikə otəhruahru e nəhmti Uhgın mətəu-inu in tatitəu=pən Lou. V

¹⁷ İtimah u nətəm Isrel, kəni iəkotəhatətə e İesu Kristo məmə iəkəhuva mətəhruahru e nəhmti Uhgın. Mətəu nətəm Isrel nəuvein, nikilah tətəhti məmə rəueiu itimah nol təfagə mətəu-inu iəsotohtəu-pəniən lou təhmen e nətəm e lah. !Inu təhmen məmə Kristo in tatol məmə itimah nol təfagə! !Kəpə! Səniəmə tol min lanəha. ¹⁸ Mətəu təfagə pəhriən in tol min lanəha, nəmə iəkəitəu=pən nətəligiən rəhalah mitəlig=pən min mətitəu=pən lou məmə iəkəhruahru e nəhmti Uhgın. Nəmə iatol min lanəha, kəni iəu iəsəhruahruən e nəhmti Uhgın. Noliən əha tətəgətuən pətiğəm əmə məmə iəu iol təfagə tərah. ¹⁹ Lou təməni məmə iəkəkeikei mimis. Kəni tol lanəha e nikalin rəha lou, iəu iəmmis rəkis, in əha, iəsalkutiən məmə iatol nəghatiən min rəfin agin rəhan. Kəni rəueiu, nəmiəgəhiən rəhak in rəha Uhgın, kəni natimnati rəfin iatol, iatol rəhan. ²⁰ Təhmen məmə kəmətu-pəri iəu e nigə kəməluau itimlau Kristo, kəni iəkimis itimlau min. Kəni rəueiu u, səniəmə iəu iətəmiəgəh, mətəu Kristo in tətəmiəgəh e nikik. Kəni e nəmiəgəhiən rəfin rəhak, iətəhatətə əmə e Nəti Uhgın, iətəm təmolkeikei pik iəu, kəni muva mimis mos miəgəh iəu. ^{VI}²¹ Nolkeikeiən u, Uhgın təməfa kəm tah, in iahgin agin. Kəni ko iəsəəkiniən nolkeikeiən əha u Uhgın təməfa əpnapin əmə. Mətəu nəmə nəutohtəu=pən nəgətuən eiua min, motohtəu=pən Lou məmə otol itəmah nəkotəhruahru e nəhmti Uhgın, kəni itəmah nautol nati əpnapin əmə e nimisiən rəha Kristo.

Nətəm Kəlesia kəmotəpəh suaru

³ !Nətəm Kəlesia, itəmah ninotalməli pik! ?Pəh təmasig itəmah ninəutəhuvən e suaru ekəu-ekəu lanko? İəmotəni pətiğəm vivi pau kəm təmah məmə İesu təmos nəhməiən e nigə kəməluau məmə otəfəl rəkis təfagə tərah min rəhatəmah. ?Mətəu təhro? ?Nəmə təhro iətəmi kəti təmeiua rəkis e təmah kəni miuvi rəkis itəmah mol itəmah ninotalməli pik? ² !!Uhgın təsəfiniən Narmin Rəhan kəm təmah mətəu-inu itəmah nautəhtəu=pən Lou!!! Kəpə!! In təməfinə kəm təmah mətəu-inu itəmah nəutəhatətə e Nanusiən Təuvir rəha İesu Kristo. ³ ?Təhro? ?Nəutalməli pik lan əpətu lan? !İtəmah nəmotətuəuin vivi nəmiəgəhiən vi rəhatəmah e İesu Kristo e nasiruiən rəha Narmin Rəha Uhgın, kəni mətəu rəueiu, itəmah ninəutalkut məmə onəkotəpəh, kəni məhuva nətəmi əhruahru e rəhatəmah əmə nəsanəniən! ⁴ Nəmautətəh nəhməiən tətə mətəu-inu nəmotəhatətə e Nanusiən Təuvir. ?Nəmautətəh nəhməiən əha əpnapin əmə? !Kəpə! !Nəhməiən əha səniəmə rəha nati əpnapin əmə! ⁵ Uhgın təməsəfiniən Narmin Rəhan kəm təmah mol nati apispis min kəm təmah mətəu-inu nəutohtəu=pən Lou. In təmol mətəu-inu itəmah nə-

V 2:16 Uək 15:10-11; Rom 3:20-28; Kəl 3:11 VI 2:20 Kəl 1:4

motätäu Nanusian Täuvir ræha Iesu Kristo këni itæmah næutæhatätæ lan.

**Nitæu-pæniæn Lou,
mine næhatätæien e Iesu**

⁶ Otätælig-to e tipitah asoli, Epraham. Nauæuæ Ræha Uhgîn tæmæghati pætigæm rækis lanu lan mæmæ:

“Epraham in tæmæhatätæ æskasik e Uhgîn, këni tol lanæha, Uhgîn tæmæni mæmæ in tæhruahru e næhmtin,”
I

⁷ Kæni täuvir, mæmæ itæmah onækotækeikei motæhrun mæmæ nætæmimi nætæm kæutæhatätæ e Uhgîn, ilah min u, in tætafin ilah mæmæ nenæti Epraham pæhriæn min e narmin, mætæu sæniæmæ ilah nætæm kæutaræriæ e Lou.

⁸ Nauæuæ Ræha Uhgîn tæmæni rækis aupæn mæmæ Uhgîn otos Nanihlua min, kæhuva ohni mol ilah kotæhruahru e næhmtin e næhatätæien ræhalah. Aupæn, Uhgîn tæmæni pætigæm nanusian täuvir kæm Epraham mæmæ:

“Iæu oiækol næuviræn tisipæn lam muvæn o næuanilæuis min ræfin e næhue nitæni min.”

⁹ Kæni Uhgîn tæmæfæn ræhan næuviræn kæm Epraham mætæu-inu in tæmæhatätæ æskasik lan. Kæni nætæmimi okotæhatätæ pæhriæn lan kotos næuviræn tæhmen lan.

¹⁰ Mætæu nætæmimi min u, nætæm nikilah tæhti mæmæ ilah okotos næmiægæhien mætæu-inu ilah kæutohtæu=pæn ræfin nati nak iætæm Lou tætäni, nætæmimi min æha, ilah kinotatig rækis e næhlmi nærahien. Tol lanæha mætæu-inu, Nauæuæ Ræha Uhgîn tætäni mæmæ:

“Nætæmimi nætæm kæsotol æhruahruian natimnati min ræfin iætæm kæutatig e nauæuæ ræha Lou, ilah kinotatig rækis e næhlmi nærahien, këni okotækeikei motos nalpinian kæti.” II

¹¹ Kæni nati kæti min, tæhlan vivi æmæ o tah mæmæ iætæmi kæti tikæ iætæm tætuva mætæhruahru e næhmti Uhgîn mætæu-inu in tæmitæu=pæn Lou. Mætæu in tætähruahru mætæu-inu Nauæuæ Ræha Uhgîn tætäni min lanæha mæmæ:

“Iætæmimi iætæm tætähatätæ e Uhgîn, iætæmimi æha in-æha, in tætuva mætæhruahru e næhmtin, këni in otos næmiægæhien pæhriæn.” III

¹² Næghatien æha, tætäghati e næhatätæien ræhatah e Uhgîn. Suaru ræha nitæu-pæniæn Lou, in suaru ræha noliæn natimnati, mætæu in tæsæhmen-æhmenien e suaru ræha næhatätæien e Uhgîn. Inæha, mætæu-inu suaru ræha nitæu-pæniæn Lou, tæhmen=pæn æmæ lanæha, Nauæuæ Ræha Uhgîn tætäni mæmæ:

“Iætæmimi iætæm tolkeikei mæmæ otos næmiægæhien pæhriæn mætæu-inu tætitæu=pæn æhruahru Lou, in otækeikei mol natimnati min ræfin agin iætæm Lou tætäni.” IV

¹³ Nætæmimi ræfin agin kæsotol æhruahruian nati nak iætæm Lou tætäni. Tol lanæha, Lou in tæmælæhu nalpinian tætatig o tah ræfin, këni kitah ræfin kæutatig e næhlmi nærahien. Mætæu Iesu Kristo tæmimis e nigî kæmæluau, mos nalpinian o tah, këni miuvi rækis itah e

næhlmi nærahien æha. Tæhmen=pæn æmæ e Nauæuæ Ræha Uhgîn tætäni mæmæ,

“Iætæmimi kæti, iætæm kæmohamu kætu-pæri e nigî, noliæn æha tætägætun=pæn mæmæ Uhgîn in tæmol nalpinian kæm in.” V

¹⁴ Mætæu ræueiu, Iesu tæmimis lanæha mæmæ Nanihlua min, ilah kotæhrun nosien næuviræn iætæm Uhgîn tæmæni kæm Epraham mæmæ, in otæfæn kæm næuanilæuis min ræhan. Kæni nati æha tol lanæha mæmæ ræueiu u kitah nætæm kæutæhatätæ e Iesu, kitah kotæhrun nosien Narmin Ræha Uhgîn iætæm Uhgîn tæmæni mæmæ otæfæn kæm nætæmimi.

**Uhgîn tæmaupæn mol næniæskasikien ræhan,
mætæu Lou tæmuærisig tæsafælien**

¹⁵ Piak min mine næuvirik min, pæh iækæghati e natigien ræhatah ræueiu. Kitah kotæhrun noliæn u ræha næniæskasikien. Nian iætæmi kæti tatol, ko kæsaræpei rækisien, kæsetu-pæniæn næghatien kæti min lan. Tæhmen æmæ lanæha, Uhgîn tæmol næniæskasikien kæti kæm Epraham mine ræhan kæti næuanilæuis. VI Kæni e næghatien æha, tæmæsæniæn mæmæ Uhgîn tæmæni kæm nætæmimi tepæt, mætæu tæmæni æmæ kæm iætæmimi kætiæh æmæ otsipæn lan, iætæmimi u, in Iesu Kristo.

¹⁷ Kæni ræhak næghatien, nipætæn tol lanu lan mæmæ, aupæn, Uhgîn tæmæniæskasik mæmæ otaskælim næghatien ræhalau Epraham, mætæu uærisig nu fo-hanrit-tate tæmuvæn rækis, këni Lou tæmuva. Mætæu Lou æha, iætæm tæmuærisig e næniæskasikien æha, ko tæsærækinien næghatien iætæm in tæmæni kæm Epraham, ko tæsæræpei rækisien næniæskasikien ræhan, ko tæsætupæniæn lan. VII¹⁸ Kæni næmæ nipæhriænien mæmæ kitah kæutatig e næuviræn ræha Uhgîn mætæu-inko kitah kæutohtæu=pæn Lou u, tætägætun=pæn mæmæ næniæskasikien iætæm Uhgîn tæmol aupæn in nati æpnæpin æmæ. Mætæu tæsolien lanæha. Mætæu-inu kitah koteruh Epraham in tæmætätig e næuviræn min ræha Uhgîn mætæu-inu in tæmaskælim iækis næniæskasikien ræha Uhgîn. VIII

Lou ræhan æha ikin uæk

¹⁹ Iætæmi kæti otæpanætapuæh mæmæ, “?Næmæ tol lanæha, këni konu Uhgîn tæmæfæn Lou o nak?” Kæni iækæhrun næniæn kæm tæmah u ræueiu mæmæ næniæskasikien iætæm Uhgîn tæmol kæm Epraham in tæmaupæn matig, mætæu Lou in tæmuærisig lan. Tæmuva mæmæ otægætun æmæ itah nætæmimi mæmæ okotæhrun mæmæ kitah nol tæfagæ tærah. Mætæu Uhgîn tæmælæhu Lou æha mæmæ otatig matuvæn æmæ lanko mætæuarus iætæmimi u otsipæn e Epraham otair=pa o tah. Kitah kotæhrun mæmæ Lou æha, ræhan uæk täuvir, mætæu nikitah otækeikei matæhti mæmæ Lou æha, Uhgîn tæmaupæn mæfæn kæm nagelo min, uærisig tæmanæfæn kæm iætæmimi kæti u Mosis. Mosis, in suaru o næfæien min Lou kæm tah. Mætæu nian Uhgîn tæmol næniæskasikien ilau Epraham, tæmæsoliæn lanæha.

I 3:6 Jen 15:6 II 3:10 Dut 27:26 III 3:11 Hab 2:4; Kæl 2:16 IV 3:12 Lev 18:5

V 3:13 Dut 21:23; Rom 8:3 VI 3:15-16 Jen 12:7; 13:15; 24:7 VII 3:17 Eks 12:40 VIII 3:18 Rom 4:14

20 Kani nian Uhgin tāmēghati kām Epraham, tāsəghatiən e suaru kati tāmēn e nagelo min uə iətəmi kati tāmēn e Mosis. Mätəu in əhruahru əmə tāmēghati mēni=pən naniəskasikiən rəhan e nəhmti Epraham əmə.

21 Kani səniamə Lou əha təmuva mə otərəkin naniəskasikiən rəha Uhgin. Kəpə, təsoliən lanəha. Nəmə Lou təhrun nəfaiən nemiəgəhiən vi kəm tah, kani kitah okotəhrun nəhuvaian motəhruahru e nəhmti Uhgin. Mätəu təsoliən lanəha. ¹²² Mätəu Lou kati tol lanəha tikə. Mätəu-inu Nauəuə Rəha Uhgin tətəni mēmə noliən tərāh tāmēlis rəfin itah, kani otəkeikei mol pəhriən lanəha. Tol lanəha mēmə, suaru katiəh əmə mēmə kitah okotos nəuviriən min rəha Uhgin iətəm tāmēni əskasik rəkis. Kani suaru u mēmə kəutəhatətə e Iesu Kristo.

Nian u rəueiu rəha nəhatətəiən e Iesu Kristo

23 Aupən, Lou iətəm Uhgin tāməfən kām Mosis, in tāməskəlim itah tiəkis, tāmēn əmə mēmə kitah kəmotatig e kaləpus, mätəuarus=pa u rəueiu, Uhgin tāmərəh e nəhmtitah koteruh suaru rəha nəhatətəiən. ¹²⁴ Kani Lou əha, in tāmēn əmə e hedmasta kati iətəm tətarmənig e tah muva mätəuarus kautol nauun e skul. Kani tāmēn əmə, Lou tāmətarmənig e tah muva mätəuarus=pən nian Kristo təmuva, mēmə e nian əha, kitah kinəhuva motəhruahru e nəhmti Uhgin, mätəu-inu, kitah kəmotəhatətə lan. ¹²⁵ Mätəu rəueiu əha, Lou ko təsarmənig minian e tah, mätəu-inu nian rəha nəhatətəiən e Iesu Kristo tinuva rəkis.

Itəmah rəfin katiəh əmə e Iesu

26 Kani mätəu-inu itəmah nəmotəhatətə e Iesu Kristo, itəmah rəfin nenəti Uhgin min. ¹²⁷ Kani kinol bəp-tais rəkis e təmah, mēmə itəmah nəkəhuva motol katiəh əmə itəmah min. Tol lanəha mēmə, itəmah ninotos noliən təuvir min rəha Iesu tāmēn əmə mēmə nəməhuvən e napən vi. ¹²⁸ Kani itəmah rəfin agin nəməhuva motol əmə katiəh itəmah Iesu Kristo, kani itəmah rəfin ninotəhmen əmə. Təuvir mēmə kitah kəsotəuəri minian nətəmimi, nati əpnapin nēmə in iətəm Isrel uə in Ianihluə kati, in slef kati uə in səniamə slef kati, in iərman kati uə pətan kati. ¹²⁹ Itəmah rəfin nətəmimi rəha Iesu. Tol lanəha, itəmah nəuaniləuis pəhriən rəha Epraham. Kani e suaru katiəh əmə, nəuviriən min iətəm Uhgin tāmēni rəkis kām Epraham, itəmah onəkotos motatig lan. ^{VII}

Kitah nenəti Uhgin

4 Rəueiu əha, oiəkəghati nəuvetin min e noliən rəhatah. Pəh iəkəghati lan e nəghatiən əuhlin. Nəmə iətəmi kati in otimis, kani nətən in otos rəhan nəuviriən min rəfin, mätəu nēmə nətən tətəkəku əhanəh, kani ko təsos pipimiən nəuviriən rəhan. Nətən

I 3:21 Rom 8:2-4 II 3:23 Kəl 4:3 III 3:24 Rom 10:4 IV 3:26 Jon 1:12 V 3:27 Rom 6:3 VI 3:28 Rom 10:12 VII 3:29 Rom 4:13

tāmēn əmə e slef kati, nati əpnapin rəhan nəuviriən min rəfin. ² In otəkeikei mətətig əmə e nəhlmī rəhan min, mätəuarus=pən nian rəhan tatə tāmēni in təhrun nosiən natimnati min iətəm rəhan tatə tāmələhu kām in. ³ Kani kitah min kotəhmen=pən əmə lanəha. Aupən kitah kəmotəhmen əmə e suakəku əha. Kitah slef min rəha nəukəti lou ^{VIII} min iətəm tətəghati e natimnati rəha niftəni əmə. ^{IX4} Mätəu tinuva e nian əhruahru iətəm Uhgin tāmēni, kani Uhgin tāmahli=pa nətən tuva, pətan kati tāmələs tair=pa e nəhue niftəni, kani təkəkeikei mətītəu=pən Lou iətəm Uhgin tāməfən kām Mosis. ⁵ Tol lanəha mēmə otitis rəkis itah u, Lou tāmēlis-ərain itah, konu Uhgin otəhli itah, mələs rəkis itah tāmēn əmə e nenətən əhruahru min. ^X

⁶ Konu rəueiu əha, Uhgin tolkeikei mēmə in otol pəh kitah kotəhrun mēmə kitah nenətən min, kani tol lanəha, tāmahli=pa Narmin rəha Nətən təmuva e nikitah min rəfin, kani matol itah kətauin e Uhgin mēmə, “Tatə.” ⁷ Kani inəha, kitah səniamə slef min əmə, mätəu nenəti Uhgin pəhriən min. In tətəfa natimnati təuvir min kəm tah, iətəm in tāmēni rəkis mēmə otəfən kām nenətən min. ^{XI}

Pol nikin tətəhmə o nətəm Kəlesia

⁸ Aupən itəmah nəmotəruuru Uhgin. Itəmah nəmətəfaki əmə kām natimnati min mēmə rəhatəmah uhgin min. Ilah kəmotəlis-ərain itəmah, mätəu ilah, səniamə ilah uhgin pəhriən min. ⁹ Mätəu rəueiu əha, ninotəhrun Uhgin. (Uə təuvir pəhriən mēmə iəkəni lanəha mēmə Uhgin tinəhrun rəkis itəmah.) !?Kani təhro nautohtəlig=pən o nəukəti lou min o nak!? Rəhalah nəsanəniən tikə o nasiruiən e təmah, kani ko kəsotoliən nati təuvir kati kām təmah nian kati mine. Təhro nəkotəni mēmə ilah okautəlis min itəmah? ¹⁰ ?Təhro itəmah nəutohtəu=pən nətuakəmiən rəhalah e nian min rəhalah, mine məuig min rəhalah, mine nian asim min rəhalah, mine nu min rəhalah? ?Nikitəmah təhti mēmə ko Uhgin nikin tagiən

VIII “Nəukəti lou min” — E nian əha, Nanihluə min nikilah təhti mēmə iətəmimi kati təkəikei mītəu=pən suaru kati mol lou min nəuvein, kani “nəsanəniən min,” ilah okəsotoliən nərahian kām in, mätəu okotol nəuviriən kām in motəfən natimnati təuvir kām in. “Nəsanəniən min” əha tāmēn e uhgin min rəhalah, uə iərmis min, uə nati kati əpəha e neai. Məta noliən təuvir min u iətəm suah kəha təkəikei mol kotəhmen mēmə suah kəha təkəikei mətəfaki kām narmi nati kati, uə məta in təkəikei mətəuakəm (afin-to fes 10), uə məta in təkəikei mohamu nati miəgəh kati mətən kām rəhan uhgin. Nətəligiən rəhalah mēmə iətəmimi təkəikei mol noliən min tol lanəha, kani in otos nəuviriən min. Nətəm Isrel tepət, rəhalah nətəligiən iuəkir əmə e nətəligiən rəha Nanihluə min e nati u. Nikilah təhti mēmə kəkəikei məhgi=pən suah kati, kani in təkəikei mītəu=pən lou min rəha Mosis. Kani nian otitəu=pən noliən min u, kani Uhgin otosmiəgəh in, mol təuvir kām in. Kani lou min əha kəutarmənig e nətəmimi, motol mēmə nətəmimi min u slef rəhalah. Nətəmimi kəutəkəikei motol natimnati iətəm lou min kəutəni. Mätəu Pol tāmēni mēmə nətəm Isrel u kəutalkut pik o nitəu-pəniən lou rəha Mosis mine Nanihluə min nətəm kəutalkut pik o noliən natimnati təuvir min, suaru mil u kəsuliən nikitəmi kati tatuvu min, məsoliən mēmə in təhruahru e nəhmti Uhgin. IX 4:3 Kol 2:20 X 4:5 Jon 1:14; Rom 1:3 XI 4:7 Rom 8:15-17

o təmah ohni? ¹¹ !Kəsi nəman! !İəu iətəgin agin o təmah! !Nəmə təhro iəmol pik uək e təmah o nati əpnapin əmə!

¹² Piak min mine nəuvinik, iəu iətəni əskasik kəm təmah məmə, əupən itəmah nəməsotatiğin e Lou kəti, kəni nian iəu iəmuva meh natığın rəhatəmah, iəu iəmos noliən rəhatəmah. İəməsitəu-pəniən Lou. Kəni rəueiu, iəkolkeikei məmə itəmah min onəkotos noliən rəhak, iəsoliən məmə Lou otaskəlīm pik iəu tiəkis. Otətəlig e nati u məmə, əupən, iəmatimis kəni imətətig kitah min itəmah məmə oikəsənən. Kəni nian iəmətətig, mətəni pətigəm Nanusiən Təuvir kəm təmah. Mətəu nati əpnapin məmə iəu iəmatimis e nian əha, mətəu itəmah nəməsotoliən iəu iəkətəu tərəh. ¹⁴ Nimişian rəhak təmol mirə itəmah, mətəu nikitəmah təməsəhti rahien iəu, kəni məsotəni rah minien iəu. İtəmah nəmautos vivi iəu mautəhuvən e nimə min rəhatəmah, təhmen əmə məmə iəu agelo kəti rəha Uhgın, uə iəu, iəu İesu Kristo.

¹⁵ Əupən itəmah nəmautolkeikei pik iəu, kəni mə nəkotəhrun noliən nati asoli agin kəti kəm iəu. İəmeruh məmə ko nəmotəhrun noliən nati u, nəmotiəlgi rəkis nəhmtitəmah motəfa. ?Mətəu tinəhrol əha rəueiu? ¹⁶ İəməni nəghatien pəhriən min kəm təmah. !?Nati u tatol məmə iətuva tikimir rəhatəmah!?

¹⁷ Nəgətu eiuə min ko, kəutalkut pik məmə onəkotəuhlin rəhatəmah nətəligien mautəhtəu=pən ilah. Mətəu ilah kəsotoliən məmə okotasiru e təmah. Kotolkeikei əmə məmə okotiuvi rəkis itəmah ohniəu məmə itəmah onəkotalkut pik o nitəu-pəniən ilah. ¹⁸ !Əui! In nati təuvir məmə nəkotalkut pik o noliən natimnati, mətəu nəkotəkeikei motalkut o nati iətəm təuvir, inu nəgətuən rəhak, mətəu səniəmə rəhalah! Kəni onəkotəkeikei mautol nian min, nati əpnapin iətətig kitah min itəmah, uə iəsətiğin kitah min itəmah.

¹⁹ İəu min nəuvein, iəu iətətəu tərəh agin min o təmah, təhmen=pən əmə e pətan iətəm nəmtahn tinətahmə məmə otemək, matuvən mətəuarus itəmah nəkotos noliən əhruahru rəha İesu Kristo e rəhatəmah nəmiəgəhien. ²⁰ İəkolkeikei pik məmə iətətig kitah min itəmah u rəueiu mətəu-inu nəmə iətətig, ko iəsəgət pikien e təmah. Mətəu rəueiu iətətig isəu o təmah lanəha, kəni məruuru məmə iəkəhro lanu masiru e təmah.

Namsu rəha Hekər mine Serə I

²¹ Onəkotuhəlpin-to rəhak nəghatien. ?Nipəhriənien məmə itəmah nəkotolkeikei pik nitəu-pəniən Lou? !Mətəu itəmah nəsotəhrunien nati Lou tətəni! Rəueiu pəh iəkəni kəm təmah. ²² Nauəuə Rəha Uhgın tətəni məmə Epraham təmələs nətin iərman keiu. Kəti iətəm slef rəha pətan rəhan təmələs, kəni kəti rəhan pətan əhruahru təmələs, səniəmə in slef mətəu pətan əhanəh rəhan. ²³ Suakəku iətəm pətan slef təmələs in təmair e nətəligien əmə rəha nətəmimi. Mətəu suakəku iətəm pətan əhruahru əha rəhan təmələs, in

təmair mətəu-inu Uhgın in təməni rəkis məmə pətan əha otələs, kəni in təmol nati apispis lan.

²⁴ Kəni kitah kotəhrun nəniən namsu rəha pəta mil əha kəni motəuhlin=pa nipətin e tah. Pəta mil əha ilau kətuəgətuən nəniən mil əha iətəm Uhgın təmol kəm nətəmimi. Pətan u Hekər, in mine nətin min ilah slef min əmə, okatol mirə ilah. Kəni pətan əha Hekər, in təhmen e nəniən iətəm Uhgın təmol e nitəuət Sainai əpəha e nitəni asoli Arepə, ikin əha inəha Uhgın təməfən Lou ikin kəm Mosis. Kəni in təhmen min e taun asoli kəti u Jerusiləm iətəm nətəm ikin kəu-təskəlīm əskasik Lou, kəni ilah kotəhmen e slef min iətəm Lou tətəlis-ərain ilah. ²⁶ Mətəu Jerusiləm kəti min əpəha ilis e neai, in təhmen e pətan iətəm səniəmə slef, iətəm Lou təsəlis-ərainien, kəni in məmə rəhatah. ²⁷ Inu nəghatien kəti e Nauəuə Rəha Uhgın tətəni lanəha məmə,

“!Ik u inu, nəseməkiən. !Agien! II

Ik u inu, nəməsosiən nəhməien kəti o neməkiən. !Agət əfəməh, mətəu-inu nikim tətəgiən!

Ik nəməsəliən iəpəou nian kəti mine, mətəu rəueiu əha, nənətim min tinol tepət pik agin, tapirəkis nənəti pətan iətəm tətətig ilau rəhan iərman nian rəfin.”

²⁸ Piak min mine nəuvinik min, itəmah nənəti Uhgın min mətəu-inko təməni əskasik məmə otol. İtəmah onəkotəhmen e Aisək u əupən, nəti Serə. ²⁹ Kəni suakəku u Ismael, nəti Hekər, iətəm təmair e nətəligien əmə rəha iətəmimi, in təmatərkən pik suakəku u Aisək iətəm təmair e nəhgin rəha Narmın Rəha Uhgın. Konu rəueiu əha mine, noliən əha tatuvən əmə lanəha, ilah nətəm slef min rəha Lou kəutərkən itah nətəm kəmotair vi e Narmın Rəha Uhgın e nəhatətəien. ³⁰ ?Mətəu Nauəuə Rəha Uhgın təməni məmə nak? In təməni məmə,

“Ik onəkəkeikei mahli pətigəm pətan u slef mine nətin. İlau kuagim rəkis u ikinu mətəu-inko, nəti pətan əha, in ko təsosiən nəuvirien kəti rəha tatə. Nəuvirien min rəfin rəha tatə otuvən kəm nəti pətan iətəm səniəmə slef.”

³¹ Mətəu kitah u, kitah səniəmə nənəti pətan slef, kitah nənəti pətan iətəm səniəmə slef.

İesu təmitis rəhan min nətəmimi

5 Nian İesu Kristo təmitis rəkis itah, təmol məmə nati kəti tikə təhrun nəlis-ərainien min itah. O nati əha inəha, itəmah onəkotəkeikei motəhtul əskasik. So-tohtəu-pəniən Lou, məmə otarməniğ e təmah. Lou əha, tatol mirə itəmah, məmə itəmah onəkəhuvən motol uək min rəhan.

² Otətəlig-to lak. İəu Pol iətəni nəghatien u kəm təmah. Nəmə itəmah onəkotegəhan məmə ilah okotəhgi=pən itəmah, konu nati u iətəm İesu təmol təsasiruən agin e təmah. ³ Kəni iəu iətagət əskasik o təmah məmə iətəmimi iətəm oteğəhan məmə okəhgi=pən III in, in otəfən aru əmə in e nəhlmi Lou. Kəni

II Aes 54:1. Serə təməseməkiən mətəuarus təni məmə pətauəh-li. Mətəu Hekər təməmək uəhai əmə. III E nauəuə u, nian Pol

İətəmimi İətəm tətətig e nəhlmi Lou, otəkeikei mitəu=pən rəfin agin natimnati min İətəm Lou tətəni məmə otol. ⁴ İtəmah u, nətəm nəutalkut-alkut o nitəu-pəniən Lou məmə otol İtəmah nəkotəhruahru e nəhmti Uhgın, İtəmah nİnotətəi rəkis aru İtəmah e İesu Kristo. İtəmah nİnotəuhlin=pən rəkis nəm-təhtəmah o nəuviriən rəha Uhgın. ⁵ Kəni mətəu kitah u, okotəluhu=pən əmə rəhatah nətəligiən e Uhgın, pəh in otol itah kotəhruahru e nəhmtin, mətəu-inu kitah kəutəhatətə əmə e İesu Kristo. Narmin Rəha Uhgın, in otol itah kautəhtul əskasik kəni məutəhtah-nin mətəuarus nati konu otiet pətigəm=pa. ⁶ Nian kitah kəhuva motəhkul=pən e İesu Kristo, nati əpnəpin nəmə İətəmimi kəməhgi=pən uə kəsəhgi-pəniən, mətəu nati asoli konu, in rəhatah əmə nəhatətəiən e İesu Kristo. Nəhatətəiən əha, in tol itah kotalkeikei Uhgın, motatig mautol min nolkeikeiən kəm nətəmimi min.

⁷ Aupən, İəmeruh İtəmah məhrun məmə İtəmah nəutaiu əsanən e suaru əhruahru e nəmiəgəhiən rəhatəmah, məmə nəkotətəuarus mak, mətəu rəueiu, nəmohtəlig. Uhgın təmauin rəkis e təmah. ?Tol lanəha, İəkolkeikei məmə İəkətapuəh-to məmə, pəh min kəutaiu pəsığ e rəhatəmah suaru, mautiivi kalin İtəmah məmə onəkotohtəu=pən min Lou? !İəkəhrun məmə ko Uhgın tİsəniəhuiən İtəmah lanəha!

⁹ In təhmen e nəghatiən kəti İətəm kətəni lanəha məmə, "İlah kəmohsuv nəuan nigı tərəh kəti, tinateviə, mətərəkın nətəligiən rəfin rəhatəmah." ¹⁰ Mətəu İəkəhrun məmə nİpəhrİeniən İərməniğ otol nətəligiən rəhatəmah tuva min mol kətiəh kitah min İəu. Kəni İəkəhrun vivi məmə İətəmimi u İətəm tətərəkın rəhatəmah nətəligiən lanko, nati əpnəpin in İətəmi asoli uə in İətəmi əhro kəti, mətəu Uhgın otol nalpinİən kəm in.

¹¹ Piak min mine nəuvinik min, nəghatiən nəuvein kətəni məmə İəu, İətəni pətigəm əhanəh məmə nətəmi kəmotəhatətə e Uhgın okəkeikei kəhgi=pən ilah məmə Uhgın otasiru e lah. Mətəu nəghatiən əha sənİəmə nİpəhrİeniən. Nəmə İəu İətəni pətigəm lanəha, kəni nətəmimi min u nətəm kəutan İtəmah min ilah, nikilah otəgiən əmə ohniəu. !Mətəu oteruh-to! Nətəm İsrel nəuvein, kəutərəkın əhanəh İəu, kəutohtəu İəu, mautoh İəu, mətəu-inu İəu İətəni pətigəm məmə nİmisİən rəha İesu e nigı kəməluau, in əmə u, in otosmiəgəh itah. ¹² !E rəhak nətəligiən, nətəmimi min ko nətəm kəutərəkın nətəligiən rəhatəmah mautəni məmə okəkeikei kəhgi=pən İtəmah, təuvir məmə ilah okəhuvən motətəi motərəkın aru ilah min!

¹³ Mətəu piak min mine nəuvinik min, Uhgın təmauin e təmah, kəni mitis rəkis İtəmah, məmə Lou İətəm Uhgın təməfən kəm Mosis in otəsələsİən İtəmah. !Onəutətəu vivi İtəmah! Nikitəmah otəsəhtİən məmə, "Təuvir, İəu inəgim rəkis e Lou əha. Rəueiu əha, İəu İəkəhrun nolİən natimnati rəfin İətəm nİkik aupən

tətaghati e nolİən rəha nəhgi-pəniən, in tətaghati e nolİən rəha nəhgi-pəniən rəha nətəm İsrel. Nolİən rəhalah in tol pİsin e nolİən rəha nətəm Entəni. Afın-to "əhgi=pən" e tiksınəri.

tolkeikei." İtəmah, onəsotəniən lanəha. Mətəu nolkeikeiən rəhatəmah otəkeikei mol İtəmah nİk-İtəmah tagiən məmə onəkotasiru e təmah min.

¹⁴ Nolİən əha, in tatitəu=pən vivi nəghatiən kəti rəha Lou, u İətəm tətəmkərain rəfin nəghatiən pİsin pİsin min rəha Lou, in tətəni məmə, "İk, onəkolkeikei nətəmimi rəfin, kəni matol təuvir kəm lah, təhmen əmə mə İk natol aru kəm İk." ¹⁵ İtəmah onəkotəkeikei motətəu vivi İtəmah. Nəmə İtəmah nautol tərəh kəm təmah min, nəkotəhmen əmə e kəi min, kautus aru əmə ilah min, kəni nəghatiən rəhatəmah otərəkın İtəmah.

Nolİən rəha Narmin Rəha Uhgın minə nolİən rəha nətəmimi

¹⁶ İəu, İəkolkeikei mə İəkəni nəghatiən kəti kəm təmah. İtəmah, Narmin Rəha Uhgın otəkeikei matit İtəmah kəni İtəmah nəkotohtəu=pən, kəni İtəmah məsotələsiən nolİən tərəh aupən rəhatəmah, İətəm nəmotos motair mohietigəm=pa. ¹⁷ Nolİən tərəh aupən əha, inu u, nautol natimnati tərəh İətəm nətəligiən əuas rəhatəmah tolkeikei. Mətəu nolİən əha, in təməki e nolİən rəha Narmin Rəha Uhgın in təsolkeikei minİən nolİən tərəh aupən kəmotos motair=pa mautol. Nolİən mil əha katuol tikimir kəm lau min, kəni tatol məmə nəsotolİən nolİən təuvir min İətəm nəkotolkeikei məmə onəkotol. ¹⁸ Sotaluİən e nati u. Nəmə Narmin Rəha Uhgın tatit İtəmah, konu Lou in təsəlİs-ərain minİən İtəmah.

¹⁹ Kitah kotəhrun əmə nolİən tərəh aupən rəha nətəmimi nətəm kəmotos motair=pa mautol. Nİpətan minə nəman minə, kautit oneuən ilah min; kəni ilah kautol nolİən tərəh rəfin İətəm tol naulİsiən o nəniən; rəhalah nətəligiən tatuvən pik o nolİən tərəh min əha. ²⁰ İlah kəutəfaki kəm narmi nati min, məutəmki nərİk, mautos təməfə tərəh min, mautol kləpə, minə. Kəni mautol min timəti, mautəməu, mautetet, mautol niəməha, məutəfəri aru əmə ilah, mautəuəri ilah min, kəni nəmə rəhalah nətəligiən tol pİsin pİsin, kəni ilah kəutahi ilah min. ²¹ Nikilah tətəkləh e natimnati rəha nətəmimi pİsin, məutəmnim nəmnimiən min məutəpis lan, kəni mautol lafet məutəgiən lan o nolİən tərəh min əmə, mautol min natimnati tepət min tol lanəha. !İatəni min təhmen=pən əmə məmə İəməni aupən məmə, autətəu vivi İtəmah! Mətəu nətəmimi kautol nolİən min əha, ko ilah kəsəhuvaİən motatig əhğəl narməniğİən Rəha Uhgın İətəm tatol əpenə-penə lan.

²² Mətəu nəua Narmin rəha Uhgın İətəm tateviə e nəmiəgəhiən rəha nətəmimi rəha Uhgın, in tol lanu lan. İlah kotalkeikei nətəmimi, kəni nikilah tətəgiən, konu nəməlinuİən tətətig e nikilah, kəni rəhalah nətəligiən təfəməh, kəni məutasəkəhruin İətəmimi, kəni rəhalah nolİən in təuvir pik. Kəni nətəmimi kotəhrun məmə ilah nətəmi əhruahru, kautol nəuə. ²³ Kəni ilah nətəmi mətig min. Kəni ilah kəutarməniğ e nətəligiən min minə nolİən min rəfin rəhalah. Nəmə nautol nolİən min u, kəni nautol natimnati min rəfin

agin iətəm Lou tətəni! ²⁴ Kitah u nətəmimi rəha Iesu Kristo, kitah kinotəpəh rəkis noliən tərəh min rəhatah, u kəmautol natimnati min iətəm nətəligiən tərəh əmə rəhatah tolkeikei. Təhmen əmə lanəha məmə, kəməhti=pən nətəligiən tərəh min rəhatah e niggi kəməluau.

²⁵ !Koteruh-to! Narmin Rəha Uhgın in təməfa rəkis nəmiəgəhiən kəti kəm tah, kəni təuvir məmə kitah okotaliuek e noliən təuvir min rəhan. ²⁶ Tərəh məmə kitah okotəfəri kəni motəfəri aru itah, motiuvipəri nərəhiən, kəni mautetet itah min.

Təuvir məmə kotasiru e katipə əfigəm rəhatah min

6 Piak min mine nəuvinik min, nəmə itəmah kəti təmei e rəhan nəmiəgəhiən, təuvir məmə itəmah ko, Narmin Rəha Uhgın tatit itəmah, onəkotəkeikei motasiru lan motəgəu əhruahru. Mətəu onəsotagət pikien lan, onəkotəghati mətig əmə kəm in, motol məmə nikitəmah min tətəhmə ohni. Mətəu autətəu min itəmah, məmə nati kətiəh əmə iətəm itəmah onəkotəniəhu itəmi ohni, otəsekəu=pa minian o təmah. ² Itəmah onəkotasiru lanəha e təmah min. Onəkotəlis pəti nati figəm rəhatəmah min. Nəmə nau-tol lanəha, kəni itəmah nəkotətəu=pən vivi nati nak iətəm Lou rəha Kristo tətəni.

³ Təsəuviriən məmə kitah okotəfəri aru itah. Nəmə iətəmi kəti nikin təhti məmə "İəu, iəu iətəmi agin kəti," iətəmimi u, nikin tətəiue lan, mətəu in təruru məseruhien məmə in nati əpnəpin əmə. ⁴ Mətəu itəmah onəkotəkeikei moteruh vivi-to natimnati iətəm nautol. Tol lanəha məmə, ko nəsakil aruiən rəham uək mine uək rəha iətəmimi kəti min. Mətəu nateruh vivi əmə rəham uək. Mətəu-inu, nətəmimi rəhalah uək min tol pisin pisin. Kəni ilah kautos katipə figəm pisin pisin min e nəmiəgəhiən rəhalah kətiəh kətiəh. Mətəu təuvir məmə nikitim otəgiən o rəham uək, nəmə rəham uək təuvir əmə.

⁶ Itəmah u, təuvir məmə itəmah nəkotətəuati e natimnati min nəuvein kəm rəhatəmah nəgətun min, nətəm kəutəgətun itəmah e nəghatiən rəha Uhgın.

⁷ Əutətəu itəmah, soteiue aruiən e təmah min məmə itəmah nəkotəhrun noliən nati əpnəpin kəti iətəm nikitəmah tərəh aupən tolkeikei. Kəni ko nəsololien ialməli e Uhgın. Nikitəmah təsəhtiən məmə Uhgın otəsolien nalpinien kəm təmah. Ik nəmisuv nəua niggi nak e rəham nasumiən, kəni onəkəhli aru min nəuan, mun. ⁸ Iətəmimi iətəm tətəsum e noliən tərəh aupən, iətəm kəmos motair=pa mautol, təhmen e nəua niggi tərəh e rəhan nəmiəgəhiən, in otəkeikei məhli nəuan tərəh mun, konu nəua niggi u, otəuə e nəuan, nipətin u, Nimiəsiən. Mətəu iətəmimi iətəm tətərfei nəua niggi təuvir, iətəm Narmin Rəha Uhgın təməfən, Narmin Rəha

Uhgın otol təuə e nəuan təuvir kəti, kəni in otəhli. Nərgi nəua niggi u, in Nəmiəgəhiən Itulin iətəm naunun tikə.

⁹ Sotəpərouiən e noliən iətəm təuvir, mətəu-inu kitah okotəhli nəua niggi təuvir əha, e nian əhruahru rəhan, nəmə kəsotəpəhiən uək. ¹⁰ Kəni tol lanəha, nian min rəfin iətəm kotəhrun noliən, pəh kautol təuvir kəm nətəmimi rəfin, kəni motatig mautol tepət min kəm nətəmi min u kotəhmen e piatah min mine nəuvinitah min e Iesu Kristo.

Naunun nəghatiən rəha Pol

¹¹ Oikətəi rəkis naunun nəghatiən rəhak e nauəuə e nəhlmək əmə. ¹ Itəmah onəkoteruh məmə letə min rəhak, ilah iahgin min.

¹² Nətəm Isrel u kəutəni məmə okəkeikei kəhgi=pən itəmah, ilah kotolkeikei məmə okəutəfəri əmə e nəhmti ilah min nəuvein o nati u. Mətəu ilah kəutəni lanəha o nati kətiəh əmə. Nəmə kəutəni pətigəm məmə nimisiən rəha Kristo əmə əpəha e niggi kəməluau təhrun nosmiəgəhiən nətəmimi, kəni nətəm Isrel nəuvein min okautol nərəhiən kəm lah. ¹³ Kəni mine nati kəti min, nətəmi min əha, kotolkeikei məmə okəhgi=pən itəmah mətəu-inu kəutəfəri əmə məmə okotiuvi kalin nətəligiən rəhatəmah lan. Kəni motiuvik kalin itəmah, nəkotohtəlig məhuvən min e nəhlmə Lou rəha nətəm Isrel. Mətəu oteruh-to, ilah min kəsotohtəu=pən viviən natimnati min iətəm Lou tətəni.

¹⁴ Mətəu iəu rəhak, iəu iəsəni-vivi aruiən iəu o nati kəti iəu iəmol. Mətəu iəkölkeikei məmə iəkəni-vivi əmə nati nak İərməniəg Iesu Kristo təmol e nian in təmimis e niggi kəməluau. Nati əha inəha, iəsölkeikei minian nati kəti rəha nəhue niftəni u, kəni nətəmimi rəha nəhue niftəni u, kəsotolkeikeiən məmə kotəhrun iəu.

¹⁵ Nəmə Uhgın otol iətəmi kəti tuva in iətəmimi vi, kəni in otol iətəmi əha təhruahru e nəhmtin, nati əpnəpin nəmə kəməhgi=pən uə kəməsəhgi-pəniən.

¹⁶ Kəni rəueiu, iətəfaki o nətəmimi min u kəutohtəu=pən vivi nəghatiən u, ilah nəuaniləuis əhruahru min rəha Uhgın. İətəfaki məmə, pəh nəməlinuiən rəha Uhgın mine rəhan nasəkəhruiən otatig o lah.

¹⁷ Rəhak u naunun nəghatiən. İəu iəsölkeikeiən məmə iətəmi kəti otəni min nati tərəh lak. Mətəu-inkonu iətəmki əhanəh nimei niməgim iətəm kəməhti iəu e kəpiel apin kəni kəmalis iəu. Nimei niməgim min u, tətəgətun məmə iəu, slef rəha Iesu.

¹⁸ Piak min mine nəuvinik min, iətəfaki məmə İərməniəg Iesu Kristo otəfinə rəhan nəuviriən kəm təmah. Əuəh.

I Pol təhrun əmə nətəiən nauəuə, mətəu e nian əha, nətəmimi tepət kəməutos iətəmi kəti min məmə otətətəi nəghatiən min rəhalah. Suah kəti təməharəg ilau Pol mətei nəghatiən rəhan. Kəni Pol aru tətətəi fes 11 u.

EFƏSIS

Nəghatien əkuəkir rəha nauəuə u Efəsis

Aposil Pol təmətei nauəuə u.

Təmətei nauəuə u tətuvən kəm niməfaki əpəha Efəsis, kəni molkeikei məmə ilah okotafin kəni motahli=pən tətuvən kəm niməfaki pisin pisin min iuəkir.

Pol təmətuəuin niməfaki əpəha Efəsis, kəni mətətig ilah min ilah o nu kisil. Kəni in tolkeikei pik ilah, kəni ilah kotolkeikei pik in. Efəsis in taun asoli kəti e nitəni asoli u Esia, kəni in ikin təuvir kəti məmə Pol otəni pətigəm nəghatien ikin rəha Uhgın.

Pol tolkeikei məmə otəfəri nətəligien rəhalah. In tolkeikei məmə otəni pətigəm nolien əhruahru, mine uək rəha niməfaki, kəni nəghatien u tətuvən kəm niməfaki e ikin min rəfin.

1 İəu Pol, u iəu aposil kəti rəha Kristo İesu, iətəm Uhgın təmitəpin rəkis məmə iəu rəhan aposil. İətəni təuvir kəm təmah rəfin nəfaki min əpəha Efəsis iətəm nautaskəlim əskasik nəhatətəien rəhatəmah e Kristo İesu. ^I

² Pəh Uhgın u Tatə rəhatah, mine İərməniğ İesu Kristo, okuətuati e nəuvirien mine nəməlinuian kəm təmah.

Nəuvirien iətəm Uhgın təməfən e Kristo

³ Nəni-vivien tətuvən o Uhgın u Tatə rəha İərməniğ İesu Kristo rəhatah. E Kristo, in təmətuati e narmitah nəuvirien rəfin əha iətəm təmsipən e negəu e neai. ^{II}⁴ Tol lanu, mətəu-inu nian Uhgın təməsöl əhanəhien neai mine niftəni, mətəu in təmitəpin itah məmə kəhuvə kətiah kitah Kristo, kəni məmə e nəhmtin, kitah kotəhruahru kəni kəseh-pəniən nolien tərəh kəti e kitah. ^{III}⁵ Mətəu-inu Uhgın tolkeikei pik itah, uərisig in təmol natimnati, mətəu in təmitəpin rəkis itah məmə okəhuvə nenətin min e İesu Kristo. Nati əha tatitəu=pən əmə nəuian mine nati nak iətəm in tolkeikei. ^{IV}⁶ Təmol lanəha məmə kitah okotəni-vivi Uhgın o rəhan nəuvirien iətəm in təuvir tapirəkis, nəuvirien əha iətəm təmətuati ərnapin əmə kəm tah e Nətin iətəm in tolkeikei pik. ⁷ Mətəu-inu nira Kristo təmaiu, kitah kəməhuvə kətiah lan, kəni Uhgın təmitis itah e rəhatah nolien tərəh min, inəha təmafəl rəkis nolien tərəh min rəhatah. !Nipəhrriənien, nəuvirien rəha Uhgın in iahgin tapirəkis! ^V⁸ Kəni təməfa nəuvirien əha iətəm təfigəm mapirəkis.

E neinatigien mine nəhrunien min rəfin rəhan, ⁹ nikin tagien məmə təmol əpu kəm tah nati oneuən e nəlpəkaien e rəhan nəghatien, iətəm in otol e Kristo.

I 1:1 Uək 18:19-21; 19:1 II 1:3 Efəs 2:6 III 1:4 Jon 15:16 IV 1:5 Jon 1:12 V 1:7 Efəs 2:7; Kol 1:14

^{VI}¹⁰ Kəni inu nətəligien rəha nəlpəkaien inəha. O nian kəti, e nian əhruahru rəhan, in otəhlman e natimnati rəfin e neai mine niftəni okəhuvə məutətig ahgəl e narməniğien rəha Kristo. ^{VII}

¹¹ Uhgın tətöl natimnati rəfin tətuvə təhmen əmə məmə inu təməni tol lanəha. Aupən aupən agin in təmitəpin itah məmə okəhuvə rəhan min nian təmiuvi=pa itah kəhuvə motol kətiah kitah Kristo. ^{VIII}¹² Təmol lanəha məmə itimah nəuaniləuis min rəha Isrel u iəmotəupən motəhatətə e Kristo, itimah iəkotol məmə nətəmimi okotləfəri nərgi Uhgın iətəm nəsanəniən asoli rəha nəhəgəhəgiən tətətig lan.

¹³ Kəni itəmah Nanihluə ^{IX} min, nəməhuvə kətiah itəmah Kristo nian itəmah min nəmotətəu nəghatien pəhriən, nanusien rəha nosmiəgəhien. Nəmotəhatətə lan, kəni Uhgın təfinə Narmin Rəhan kəm təmah təhmen e nəmtətiən kəti məmə itəmah rəhan min.

¹⁴ Mətəu-inu kitah kəmosos Narmin Rəha Uhgın, kəni kitah kotəhrun vivi məmə Uhgın otəfa natimnati təuvir min kəm tah iətəm in təməniəkis məmə in otol. Kitah okotos natimnati min əha nian Uhgın otitis itah u rəhan min. Inu otol məmə nətəmimi okotəni-vivi Uhgın mətəu-inu in ilis tapirəkis. ^X

Nəni-vivien mine nəfakien rəha Pol

¹⁵ Mətəu-inu o natimnati min u, iətəfaki o təmah nian rəfin mətəuərus=pa u rəueiu, kəni iətəni tagkiu kəm Uhgın o təmah nian rəfin. Nolien əha iəmətuəuin nian iəmətəu nanusien e rəhatəmah nəhatətəien e İərməniğ İesu, mine rəhatəmah nolkeikeien o nətəm kəutəfaki min rəfin. ¹⁷ İətəfaki o təmah kəm Uhgın iətəm in Uhgın rəha İərməniğ İesu Kristo rəhatah, kəni in Tatə iətəm kətəni-vivi katisiai pik agin. İətəfaki

VI 1:9 Rom 16:25 VII 1:10 Kol 1:16,20 VIII 1:11 Rom 8:28-29 IX Nanihluə, Ianihluə — Afin-to e tiksineri. X 1:14 2Kor 1:22

məmə in otəfinə narmin rəha neinatigian mine nəhrunian məmə nəkotəhrun vivi in təhmin min. ^I

¹⁸ Kəni iətəfaki min məmə in oterəh e rəhatəmah nətəligian məmə onəkotəhrun nati nak nə-motələhu=pən əskasik rəhatəmah nətəligian lan, itəmah nətəm Uhgın təmauin e təmah. Kəni iətəfaki min məmə onəkotəhrun məmə Uhgın otəfinə nati təuvir tapirəkis kəm təmah u nəutəhatətə e Kristo. ^{II}

¹⁹ Kəni iətəfaki min məmə onəkotəhrun nəsanəniən rəhan məmə in iahgin pik agin, kəni nəsanəniən əha tatol uək e nəmiəgəhian rəhatah nətəm kəutəni niphriən e Iesu. ^{III} Kəni nəsanəniən əha in təhmen əmə e rəhan nəsanəniən asoli ²⁰ iətəm təmol Iesu təmiəgəh min e nimisiən, kəni təmol məmə in təmuva mətəharəg e nikali Uhgın maru e negəu e neai, ikin ima nəsanəniən mine nisaiə. ^{IV}²¹ Kəni Iesu in ilis e nətəmi asoli min mine nepətiən min rəfin, mine narməniəgian min rəfin, mine nəsanəniən min rəfin, mine nərgin min rəfin, e nian u rəueiu, mine e nian iətəm otəpanuva. ^V²² Kəni Uhgın təmələhu=pən natimnati rəfin agin kəutatig ahgəl narməniəgian rəhan, kəni mol in tuva rəhn-kapə natimnati rəfin, kəni inu otasiru e niməfaki. ^{VI}²³ Kəni niməfaki in niphəti Iesu, kəni nəlpəkəuiən rəha Uhgın e Kristo tətuva niphəriənian e niməfaki, kəni e noliən min əmə əha, nəlpəkəuiən rəha Uhgın o natimnati rəfin tətuva pəhriən e Kristo. ^{VII}

Nəmiəgəhian vi e Iesu

² Itəmah u, aupən təhmen əmə məmə nəmohmis e narmitəmah mətəu-inu nəmotəhti nəuia Uhgın, kəni motol noliən tərəh min. ² Nəmautan mautil noliən tərəh rəha niftəni, kəni mautil nəuia iətəmi tətərməniəg e nəsanəniən rəha nərahian rəha nimagəuagəu, u Setən. In əmə əha narmin tərəh iətəm tatol uək rəueiu e nəmiəgəhian rəha nətəmi u kəutəhti nəuia Uhgın. ^{VIII}³ Itəmah min iəmautatig lanəha təhmen əmə e lah nian kəti aupən. Nikitəmah tolkeikei noliən tərəh min, kəni itəmah iəmautil nərahian əha iətəm kəmotol nikitəmah tagiən. Nati nak iətəm təmsipən e nikitəmah mine nətəligian tərəh min rəhatəmah, mətəu itəmah iəmautohtəu=pən əmə ilah. Kəni nian iəmotair, mətəu noliən tərəh tinatig rəkis e nikitəmah, təhmen əmə məmə noliən tərəh tinatig rəkis e nətəmi əpnəpin min. Kəni niki Uhgın tətəhmə o noliən tərəh min rəhatəmah, kəni in otəkeikei mol nalpinian kəm timah. ^{IX}

⁴ Mətəu Uhgın, in təriəuəh e nolkeikeiən o tah, kəni rəhan nasəkəhrunian o tah in iahgin pik. ⁵ Kəni nati əpnəpin e nian əha təhmen məmə kəmohtis e narmitəh o noliən tərəh min, mətəu in təmol itah kotəmiəgəh kitah Kristo mətəu-inu in tolkeikei pik itah. (Otətəlig-to lan. E nəuviriən rəhan, in təmosmiəgəh

^I 1:17 Kol 1:9 ^{II} Nati təuvir u tətəghati e nəmiəgəhian itulin itəmah Uhgın əpəha e negəu e neai. ^{III} 1:19 Kol 1:11 ^{IV} 1:20 Sam 110:1; 2Kor 13:4; Kol 2:12 ^V 1:21 Kol 1:16; 2:10 ^{VI} 1:22 Sam 8:6 ^{VII} 1:23 Rom 12:5; Efəs 4:10,15; Kol 1:18 ^{VIII} 2:2 Kol 3:7; Tait 3:3 ^{IX} 2:3 Kol 3:6

itəmah.) ^X⁶ Kəni Uhgın təməfəri itah, kitah Kristo, kəni təmol məmə kitah kotəharəg kitah Kristo e negəu e neai. ^{XI}

⁷ Uhgın təmol lanəha məmə e nian iətəm otəpanuva, in otəgətun rəhan nəuviriən iətəm in iahgin tapirəkis agin, kəni kitah kəuteruh rəhan nəuviriən e noliən təuvir rəhan kəm tah e Kristo Iesu. ⁸ E nəuviriən asoli rəha Uhgın iətəm in təmətuati lan kəm təmah, in təmosmiəgəh itəmah e nəhatətəiən, kəni natimnati min əha, səniəmə itəmah aru nəmotol, mətəu in nati kəti iətəm Uhgın tətəfa əpnəpin əmə kəm təmah, ⁹ səniəmə e uək kəti iətəm itəmah nəmotol, kəni tol lanəha ko iətəmi kəti təsəfəri aruiən in ohni. ^{XII}¹⁰ Tol lanəha mətəu-inu in Uhgın iətəm tatol uək e nəmiəgəhian rəhatah, kəni in təmol itah e Kristo məmə kitah okotol uək min iətəm kotəuvir. Uək min u, Uhgın tinol əpenə-penə rəkis lan məmə kitah okotol ilah. ^{XIII}

Ilah kəməhuva kətiəh e Kristo

¹¹ Tol lanəha, itəmah onəsotaluiən məmə nian nəmotair, kəni itəmah səniəmə nəuaniləuis rəha Isrel. Kəni nətəm Isrel nətəm kinəhgı=pən rəkis ilah, ilah kəmotəni məmə itəmah Nanihləuə min mətəu-inu kəsəhgı-pəniən itəmah. Mətəu nati u, in nati kəti iətəm katol əmə e niphəti iətəmmi, mətəu təsekian nikilah. ¹² Kəni onəsotaluiən məmə e nian əha, itəmah nəmotəhtul isəu o Kristo, itəmah səniəmə nətəm Isrel əhruahru, mətəu itəmah Nanihləuə min əmə, kəni nəniəskasikien min rəha nasiruiən rəha Uhgın kəm nətəm Isrel aupən iətəm kəməlis ilah lan e Uhgın, ko təsuvaian məmə rəhatəmah. Nəmiəgəhian rəhatəmah e nəhue nitəni u in təmol lanəha məmə, itəmah nəmotəruu agin Uhgın, kəni rəhatəmah nuhuinian tikə agin məmə onəkəhuvən məutatig itəmah Uhgın əpəha e negəu e neai. ^{XIV}¹³ Mətəu itəmah min u aupən nəmotan isəu o Uhgın, nəməhuva kətiəh itəmah Kristo Iesu, kəni rəueiu nəməhuva pəhriən o Uhgın e nira Kristo. ^{XV}

¹⁴ Tol lanəha mətəu-inu Kristo pisin əmə təmələhu nəməlinuiən, təməlis nəuaniləuis rəha Isrel mine Nanihləuə min kəhuva kətiəh məmə ilah nətəm kətiəh min əmə. Aupən, Lou rəha nəuaniləuis min rəha Isrel təməuəri ilah mine Nanihləuə min matol məmə ilah kəutol tikimir, təhmen=pən əmə e niphəgləuəhtəniəkis kəti tətəuəri nətəmmi əpəha e nitəuət kəti mine nətəmmi əpəha e nitəuət kəti min. Mətəu Kristo təmirəuei niphəgləuəhtəni əha. ^{XVI}¹⁵ Təmol lanəha nian in təmmis e nigı kəməluəu, kəni təmol məmə kitah okotəpəh nitəu-pəniən Lou min rəfin rəha nətəm Isrel məmə okotəhruahru e nəhmti Uhgın. Kristo təmol lanəha məmə in otol nətəm Isrel mine Nanihləuə min kəhuva kətiəh lan. Kəni e noliən əha, in təmələhu nəməlinuiən. ^{XVII}¹⁶ Kəni e nimisiən rəhan e nigı kəməluəu, Kristo təmos ilah kəhuva kətiəh, kəni mit ilah mohtəlig=pən o Uhgın, kəni mol rəhalah timəti

^X 2:5 Kol 1:21; 2:13 ^{XI} 2:6 Kol 2:12 ^{XII} 2:9 1Kor 1:29-31; 2Tim 1:9 ^{XIII} 2:10 Tait 2:14 ^{XIV} 2:12 Rom 9:4; Kol 1:21 ^{XV} 2:13 Kol 1:20 ^{XVI} 2:14 1Kor 12:13 ^{XVII} 2:15 Kol 2:14

tamis. ^{I17} In təmuva mətəni pətiğəm nəməlinuian kəm təmah u aupən nəməutatig isəu o Uhgın, kəni mətəni pətiğəm nəməlinuian kəm timah u iəməutatig iuəkir o Uhgın. ^{II18} Kəni rəueiu e nati nak iətəm Kristo təmol, kitah rəfin nətəm Isrel mine Nanihluə min, kotəhrun nuvaiən o Tatə Uhgın e Narmın Rəhan kətiəh əmə.

¹⁹ Kəni tol lanəha, səniəmə itəmah iapispis min uə nətəm ihluə, mətəu rəueiu itəmah natig min e negəu e neai itəmah nətəm kəutəhatətə e Iesu, kəni itəmah nenəti Uhgın min. ^{III20} Kitah kotəhmen e nimə kəti rəha Uhgın iətəm nəhlikə nimə in Kristo Iesu, kəni aposil min mine iəni min, ilah nəhlmi nimə asoli min, ^{IV21} kəni Kristo tatilpin itəmah Nanihluə min e nimə əha təhmen e nəhlmi nimə min, kəni tatuvləkin nəhlmi nimə min rəfin məmə ilah okəhuva nimə əhruahru rəha nəfakiən kəm İərməniğ, iətəm Uhgın tətətiğ ikin e Narmın Rəhan. ^V

Pol təməni pətiğəm nəlpəkəuiən oneuən rəha Uhgın

3 İəu Pol, iəməni pətiğəm nanusiən rəha Kristo Iesu kəm təmah Nanihluə min, kəni kəməfa iəu e kaləpus ohni, kəni iətətiğ ikinu rəueiu. ^{VI}

² Itəmah nəkotəhrun rəkis məmə Uhgın təməfa uək asoli u kəm iəu məmə iəkəni pətiğəm nəuəviriən rəhan kəm təmah. ^{VII3} Təhmen e nəghatiən iətəm iəmətəi rəkis kəm təmah, iətəni məmə Uhgın pisin əmə təmol əpu nati oneuən rəhan kəm iəu. ^{VIII4} Nian onəkotəfin nəghatiən əha, kəni onəkotəhrun rəhak nəhruniən e niyəti nəghatiən rəha nəlpəkəuiən oneuən rəha Uhgın e Kristo. ⁵ Uhgın təməsol əpuian nati u kəm nətəm aupən, mətəu rəueiu tinol əpu e Rəhan Narmın kəm rəhan min aposil min mine iəni min iətəm təmitəpin rəkis. ⁶ Nati oneuən əha məmə e nanusiən təuəviri əmə, Nanihluə min, ilah min kəməhuva motəhmen e nətəm Isrel o nosiən nəuəviriən rəha Uhgın, kəni ilah kəməhuva kətiəh, kəni kautos pəti nəuəviriən rəha Uhgın e nəniəskasikiən rəhan e Kristo Iesu. ^{IX}

⁷ E nəuəviriən asoli iətəm Uhgın təməfa əpnapin əmə kəm iəu e nəsanəniən asoli rəhan, in təməfa uək u rəha nəni pətiğəmiən nanusiən təuəviri əha. ^{X8} Nati əpnapin iəu ləhtəni agin e nətəmimi rəfin rəha Uhgın, mətəu e nəuəviriən rəhan, Uhgın təməfa uək u, məmə iəkəni pətiğəm kəm təmah u Nanihluə min, nəuəviriən min rəha Kristo iətəm ko kitah kəsotəhruniən ilah rəfin mətəu-inu ilah tepət naunun tikə, ^{XI9} kəni iəkol əpu kəm nətəmimi rəfin noliən iətəm Uhgın təmol rəhan nəlpəkəuiən oneuən otuva miet pətiğəm. Uhgın u təmol natimnati rəfin, in təmətəhluəig e nəlpəkəuiən əha nuvəh rəkis.

¹⁰ In təmol lanəha məmə rəueiu in otol pətiğəm kəm iərməniğ min mine nepətiən min əpəha e magəuəgəu rəhan neinatigian iətəm suaru rəhan tepət tepət. Kəni ilah okoteruh rəhan neinatigian nian okotəh niməfaki. ¹¹ Inu nəlpəkəuiən rəhan iətəm tətətiğ itulin, kəni tə-

I 2:16 Sek 9:10; Kol 1:20,22 II 2:17 Aes 57:19 III 2:19 Efəs 3:6 IV 2:20 1Kor 3:11 V 2:21-22 1Kor 3:16; 1Pitə 2:5 VI 3:1 Fil 1:7,13 VII 3:2 Kol 1:25 VIII 3:3 Efəs 1:9-10; Kol 1:26 IX 3:6 Efəs 2:13,16-19 X 3:7 Kol 1:25 XI 3:8 1Kor 15:9-10

muva niyəhrəniən e Kristo Iesu, İərməniğ rəhatah.

¹² Kəni mətəu-inu e Kristo mine rəhatah nəhatətəiən lan, kitah kotəhrun nuvaiən nian rəfin otəhtul e nəhmti Uhgın məsotəginian. ^{XII13} Tol lanəha, iəkətapuəh o təmah məmə sotoliən məmə nətəligian rəhatəmah teiuiəu e nəhməiən iətəm iətətiğ lan ikinu. İətətəu nəhməiən o təmah, kəni in otasiru e rəhatəmah nəmiəgəhiən.

Nəfakiən rəha Pol

¹⁴ Mətəu e natimnati min əha iətəm iəu iəməni rəkis, kəni iətəsiəulin mətəfaki kəm Uhgın Tatə, ¹⁵ iətəm in təmol nətəmimi min rəfin e nəhue nitəni min mine əpəha e negəu e neai. ¹⁶ Nəsanəniən mine nolkeikeiən mine neinatigian rəha Uhgın in tepət təuəviri tapirəkis, kəni iəkətapuəh o Uhgın məmə Narmın Rəhan otol nikitəmah təsanən e nati təuəviri min əha rəhan ¹⁷ məmə e nəhatətəiən rəhatəmah e Kristo, in otətiğ kətiəh e nikitəmah. Kəni iətəfaki min məmə nəmiəgəhiən rəhatəmah oteuiəu mamnim vivi e nolkeikeiən rəha Uhgın ¹⁸ məmə itəmah nətəmi rəfin iətəm nəutəhatətə e Kristo, onəkotəh vivi nolkeikeiən asoli rəha Kristo iətəm naunun tikə. In teiuiəu tapirəkis lokamnim apin. In təri tapirəkis məhau min. Suaru rəhan taiu tapirəkis suaru rəha mətəviri. In iahgin tapirəkis nəhue niftəni rəfin agin. ¹⁹ Nolkeikeiən əha rəha Kristo, ko kəsotəhrun rəfinian mətəu-inu in iahgin pik, mətəu iətəfaki məmə onəkotəhrun vivi nolkeikeiən əha məmə Uhgın otəriəuəh e nəmiəgəhiən rəhatəmah e noliən təuəviri min rəfin rəhan.

²⁰ !Kəni pəh kotəfəri nərgi Uhgın! E nəsanəniən rəhan iətəm tatol uək e nəmiəgəhiən rəhatah, in təhrun noliən natimnati tapirəkis agin natimnati rəfin iətəm nikitəh tətəhti uə kəutətapuəh ohni. ²¹ Pəh kitah niməfaki kotol kətiəh kitah Kristo Iesu mautəni-vivi Uhgın nian rəfin matuvən matuvən əmə lanko naunun tikə. !Əuəh!

Kitah kətiəh e Kristo

4 Uhgın aru təmauin e təmah məmə itəmah nəkəhuva rəhan min nətəmimi, kəni təmauin itəmah məmə nəkəutəliuək e nəmiəgəhiən iətəm təhruahru agin. Tol lanəha, iəu Pol u iətətiğ e kaləpus o İərməniğ, iəkətapuəh əskasik o təmah məmə onəkotətiğ e nəmiəgəhiən təuəviri kəti tol lanəha. ² Otosiəhu aru itəmah e natimnati rəfin, kəni məhuva itəmah nətəmi mətəti, kəni nətəligian rəhatəmah otəfəməh, kəni nian suah kəti otol nati kəti təsəhmenian e nəhmtitəmah, kəni nikitəmah otəsaħmə uəhaiən ohni e nolkeikeiən rəha Uhgın. ^{XIII}

³ Narmın Rəha Uhgın təmuəpumin itəmah, tol lanəha onəkotətkut əskasik məmə nəkotətiğ kətiəh e nəməlinuian. ^{XIV4} Kitah niyətin kətiəh əmə, kəni Narmın Rəha Uhgın kətiəh əmə, kəni itəmah

XII 3:12 Jon 14:6; Rom 5:2 XIII 4:2 Kol 3:12-13 XIV 4:3 Kol 3:14-15

nautələhu=pən əskasik rəhatəmah nətəligiən e nati kətiəh əmə, nəuviriən iətəm Uhgın təmauin e təmah ohni. ⁵ Kəni İərməniğ kətiəh əmə, nəgətuniən kətiəh əmə, bəptais kətiəh əmə; ⁶ kəni kitah kəutəfaki kəm Uhgın kətiəh əmə u in rəhatah rəfin Tatə. In tətərməniğ rəfin e tah, kəni tatol rəhan uək e nəmiəgəhiən rəfin rəhatah, kəni mətətiğ e nikitah rəfin. ^I

⁷ Mətəu Kristo təməuəri rəhan nəsanəniən kəm kitah rəfin agin kətiəh kətiəh o noliən uək pisin pisin min. ^{II}⁸ Tol lanəha, Nauəuə Rəha Uhgın tətəni məmə, “Nian in təməri ilis agin,

kəni miti pətətiğəm rəhan tikimər min iətəm təmeh-pahu ilah.

Kəni təməfən nati təuvir kəm nətəmimi.” ^{III}

⁹ Eruh tə nəghatiən əha məmə, “In təməri.” Nipətin təni məmə, Kristo təmaupən meiuaiu ləhtəni agin, ikinu e nəhue niftəni. ^{IV}¹⁰ Suah u iətəm təmeiuaiu=pa, in iətəmi kətiəh əmə iətəm in təməri min ilis agin mapirəkis neai məmə in otəriəuəh e ikin min rəfin.

¹¹ In iətəmi kətiəh əmə iətəm in təməfən nəsanəniən rəhan kəm nətəmimi pisin pisin min məmə nəuvein okəhuva aposil min, nəuvein okəhuva iəni min, nəuvein okəhuva nətəmimi rəha nəni pətətiğəniən nanusiən təuvir, nəuvein okəhuva pastə min mine nəgətun min. ^V¹² Kristo təmol lanəha məmə ilah okotəsi ru motol əpenə-penə e nətəmimi rəha niməfaki, kəni nətəmimi rəha niməfaki okotol uək rəha Uhgın məmə nipəti Kristo otəskasik, ¹³ mətəuərus kitah rəfin kəhuva motol kətiəh e nəhatətəiən rəhatah, mine nəhruniən e Nəti Uhgın, kəni motepət məhuva motəhmen e Kristo iətəm in təhruahru agin. ^{VI}

¹⁴ Kəni kitah okotəpəh noliən min rəha kəlkələh min u nian rəfin kəutəuhlin rəhalah nətəligiən e nati kinotəhatətə rəkis lan, təhmen e kinu kəti iətəm naiəh tatos. Nətəligiən rəhatəmah tatol lanəha mətəu-inu suah kəti tətəgətun nati pisin, uə suah kəti min tatiuvi rəhatəmah nətəligiən e nəghatiən rəhan iətəm nikitəmah təhti məmə in təuvir, mətəu nipəhriəniən, suah kəha tətəiəuə. ¹⁵ Mətəu kəpə, kitah okəsotoliən lanəha. E nolkeikeiən, okotəni əmə nipəhriəniən. Kəni e noliən əha, e natimnati rəfin iətəm kautol, okotepət məhuva motəhmen e Kristo, iətəm in rəhn-kapə niməfaki.

¹⁶ Kəni Kristo tatol məmə rəhan min nətəmimi kəhuva kətiəh, təhmen=pən əmə e nəuaniləuis min iətəm kautilpən nipəti iətəmimi. Nian nəuəli-nəuəli nipətin kautol vivi uək əhruahru rəhalah e nolkeikeiən, mol nipətin tatepət mətəskasik. ^{VII}

Noliən vi rəha iəfaki min

¹⁷ E nərgi İərməniğ iətəni əskasik kəm təmah məmə onəsotohtəu=pən mininən noliən rəha nətəmi min u kəsotəniən nipəhriəniən e Uhgın. Nətəligiən rəhalah tol nati əpnəpən lan. ^{VIII}¹⁸ Nəhruniən rəhalah tətən əmə əpəha tapinəpu ikin, kəni mautan isəu o nəmiəgəhiən iətəm Uhgın tətəfa mətəu-inu rəhn-kapə lah tiəkis kəni

I 4:6 1Kor 12:6 II 4:7 Rom 12:3,6 III 4:8 Sam 68:18 IV 4:9 Jon 3:13 V 4:11 1Kor 12:28 VI 4:13 Kol 1:28 VII 4:16 Kol 1:18; 2:19 VIII 4:17 Rom 1:21; 1Pitə 1:14

kəsotolkeikeiən məmə okotəhrun Uhgın, kəni kinotəruu nati. ¹⁹ Kəni məsotaulisiən e rəhalah noliən tərəh min, kəni minotegəhan e noliən tərəh min kəutərməniğ e nəmiəgəhiən rəhalah, təhmen e nitəuiən nipətan, mine noliən min lanəha. Kəni nian rəfin kautolkeikei min məmə okotol təhmin min.

²⁰ !Mətəu nian kəmotəgətun itəmah e Kristo, nəgətuniən əha in tol pisin agin e inəha! ²¹ Kəmətəgətun itəmah e noliən rəha Kristo, kəni itəmah rəhan min, kəni kəgətun itəmah e nipəhriəniən iətəm tətətiğ lan. ²² Kəni kəməgətun itəmah məmə onəkotəhlman e rəhatəmah noliən əuas min u kotərah, təhmen e nati piən kəti. Kəni motəpəh nətəligiən əuas min u kotərah. Nolkeikeiən tərəh min mine neiuə min koatərkən noliən min mine nətəligiən min. ^{IX}²³ Nəmiəgəhiən mine nətəligiən rəhatəmah otəkeikei muva məuvir vivi min. ^X²⁴ Kəni itəmah onəkotəkeikei məhuva nətəmimi vi min e noliən min mine nətəligiən min rəhatəmah, iətəm Uhgın təmol məmə okotəhmen lan, inu noliən min iətəm nikin tətəgiən lan, mine noliən min əhruahru pəhriən. ^{XI}

²⁵ Tol lanəha, itəmah rəfin nəkotəkeikei motəpəh noliən rəha neiuəiən, mətəu nəkotəni nipəhriəniən kəm təmah min, mətəu-inu kitah nəuəli-nəuəli nipəti Kristo. ^{XII}²⁶ Nian nikitəmah tətəhmə, solien noliən tərəh, kəni alu uəhai əmə məsolien niəməha tətətiğ lam mətəuərus mitətiğar tuvən miuviğ, ^{XIII}²⁷ kəni məsəfəniən nəua niməhan kəti kəm Setən. ²⁸ Iətəm tətəkləh otəkeikei məhlan e noliən əha, mətəu in aru otəkeikei mol uək kəti e nəhlmin məmə otos məni nəuvein iətəm təhrun nəfəniən nasiriən kəm ianrah min.

²⁹ Səniən nəghatiən tərəh e nohlim, mətəu əni əmə nati təuvir iətəm otəsi ru e nətəmimi nian kotəliuək e suaru pisin pisin min, məmə nəghatiən min əha otəsi ru e lah. ^{XIV}³⁰ Sotoliən Nəmin Rəha Uhgın tətəu nəhməiən o noliən rəhatəmah, mətəu-inu in nəmtətiən rəhatəmah məmə itəmah rəha Uhgın, kəni in otos rəkis itəmah e noliən tərəh min e nian rəha nosmiəgəhiən. ^{XV}³¹ Kəni əraki rəfin e natimnati min u: nəhməiən e nikitəmah iətəm tətətiğ tətəvəh o nati kəti tərəh iətəmi təmol e təmah; kəni əraki min e noliən niəməha; mine noliən rəha nəni rahien nətəmimi; mine noliən rəha nikitəmah mine nohlitəmah tətətiğərəh pik təhmen e kaluəluə; mine noliən rəha norgəhuiən; mine noliən min rəfin iətəm okotol nərahien kəm nətəmimi. ^{XVI}³² Mətəu otəuvir o təmah min, kəni motol nikitəmah timətmətiğ o təmah min. Kəni nəmə itəmah kəti otol nati tərəh kəti kəm təmah kəti min, kəni otəlu əmə lan, təhmen=pən əmə məmə Uhgın təmalu e rəhatəmah noliən tərəh min mətəu-inu Kristo təmimis o tətəfə tərəh min rəhatəmah. ^{XVII}

IX 4:22 Rom 8:13; Kol 3:9 X 4:23 Rom 12:2 XI 4:24 Jen 1:26; Kol 3:10 XII 4:25 Sek 8:16; Kol 3:8-9 XIII 4:26 Sam 4:4; Jem 1:19-20 XIV 4:29 Kol 4:6 XV 4:30 Aes 63:10; Efəs 1:13-14; 1Təs 5:19 XVI 4:31 Kol 3:8 XVII 4:32 Mat 6:14; 18:22-35; Kol 3:12-13

Nəmiəgəhiən e nəhagəhagiən

5 Tol lanəha, otalkut əskasik məmə onəkotisikəuvin Uhgın mətəu-inu itəmah nenəti Uhgın min iətəm in tolkeikei pik itəmah. ¹² Kəni otaskəlim əskasik nolian rəha nolkeikeiən, təhmen əmə məmə Kristo təmolkeikei itah lan kəni muva mimis o tah, kəni nimisiən rəhan təhmen e sakrifais kəti iətəm kəmuvan e nigəm nəmiəvi nahnigəm təuvir iətəm kətəfən kəm Uhgın mol nikin tagiən lan. ^{II III}

³ Mətəu-inu itəmah nətəmimi rəha Uhgın iətəm nəkotəhruahru, kəni itəmah onəsotol aginiən nolian nati kəti məmə okəni rah itəmah ohni. İatəni nolian tərəh min təhmen e nıpətan mine nəman mine, kautit oneuən ilah min; mine nolian tərəh rəfin iətəm tol naulisiən o nəniən; mine nətəmimi min u navərəs min.

⁴ Kəni təsəuviriən məmə nəkotəni nəghatiən iətəm taulis o nəniən, uə nəghatiən alməli min, uə nəuvsaniən tərəh, uə nəpauəiən. Təsəhruahru iən məmə nəkotəni nəghatiən tərəh min əha. Mətəu otəni nəghatiən təuvir min kəm Uhgın, məmə nikitəmah tagiən o natimnati iətəm in təmol o təmah. ⁵ Kəni nəkotəkeikei motəhrun nati u məmə, nətəmimi nətəm kautohtəu nıpətan, uə nətəmimi nətəm kautol nolian tərəh iətəm tol naulisiən o nəniən, uə nətəm kəutaumis, ilah min əha ko kəsəhuvəniən e negəu rəha Kristo mine Uhgın, (nətəm kəutaumis kotəhmen e nətəmimi kətəfəki kəm narmi nati min, rəhalah nautə in uhgın rəhalah). ^{IV}

⁶ Sotegəhaniən məmə suah kəti otiuvi=pən itəmah e nəghatiən eiuə min rəhan u nıpəhriən lan tikə. Mətəu-inu o nolian tərəh min əha, Uhgın nikin otərəh kəni tol nalpiniən kəm nətəmimi iətəm kətəhti nəuiən. ⁷ Tol lanəha, nəsəhuvəniən motan pəti itəmah min ilah motol nolian tərəh min iətəm kautol.

⁸ Nian kəti aupən, napinəpu iən təmatarməniğ e təmah, mətəu rəueiu itəmah ninəhuva o Kristo kəni nəhagəhagiən tinətarməniğ e təmah. ^{VI} Tol lanəha, otəni təhmen e nətəmi rəha nəhagəhagiən, ⁹ mətəu-inu nəhagəhagiən e nəmiəgəhiən rəhatəmah tətəuə e nəuviriən, mine nəhruahru iən, mine nıpəhriəniən.

¹⁰ Kəni otalkut məmə onəkotəsəl motəhrun nolian min iətəm okotol Uhgın nikin tagiən lan. ¹¹ Sotohtəupəniən nətəmimi rəha napinəpu iən motol nolian tərəh min itəmah min ilah. Nati təuvir min e nolian min əha tikə. Mətəu otəmki=pə nolian min əha e nəhagəhagiən, kəni nətəmimi okotun məmə nolian min əha kotərəh. ¹² Nolian oneuən min rəha nətəmi u nətəm kətəhti nəuia Uhgın, ilah nolian min rəha naulisiən, kəni naulisiən asoli o nəni pətigəmiən nolian min əha. ¹³ Mətəu natimnati rəfin iətəm kəhuva e nəhagəhagiən, nətəmimi koteruh vivi məmə ilah kotəhro lanu. ^{VII}¹⁴ Tol lanəha mətəu-inu nian nəhagəhagiən tə-

təsiəgəp iən nati kəti, kəni nətəmimi kauteruh əhruahru. O nati u kətəni məmə,
“İtəmah u nəutapili, otair-tə,
otəmiəgəh e nimisiən,
pəh Kristo otəsiəgəp iən itəmah.” ^{VIII}

¹⁵ Kəni əutətəu vivi itəmah o rəhatəmah nolian min, məsotatigiən məmə nətəm kəutalməli mine, mətəu nəkotatig e neinatigiən, ¹⁶ kəni nian rəfin okəmə nəkotəruh suaru o nolian nəuviriən kəti, autol, mətəu-inu rəueiu kəutatig e nian rəha nərahian tətət. ^{IX}¹⁷ Kəni tol lanəha, sotalməliən-tə, mətəu otəkeikei motalkut məmə onəkotəhrun nati nak iətəm İərməniğ tolkeikei. ¹⁸ Sotapisiən e wain mətəu-inu otiuvi=pən itəmah e nalməliən, mətəu təuvir məmə nəmiəgəhiən rəhatəmah otəriəuəh əmə e Narm iən Rəha Uhgın. ^X¹⁹ Otəghati kəm təmah min e nəpuən min e Nauəuə rəha Nəpuən, mine nəpuən min rəha niməfəki, mine nəpuən min iətəm tatsipən e Narm iən Rəha Uhgın. ^{XI}

Otəni, kəni otəni nəpuən min e nikitəmah kəm İərməniğ, ²⁰ kəni nəkotəkeikei mətəni kəm Tatə Uhgın məmə nikitəmah tagiən o natimnati rəfin, kəni otəni e nərgi İərməniğ İesu Kristo. ^{XII}

Nolian rəha nətəm kəmotol marit

²¹ Nian itəmah kəti tətəghati, sotaskəlimiən e rəhatəmah əmə nətəligiən, mətəu otətəlig-to e nəghatiən rəhan, kəni motol mətəu-inu nəkotisiai Kristo.

²² İtəmah nıpətan nətəm ninotol rəkis marit, otətəlig kəni motol nəghatiən rəha nəman min rəhatəmah təhmen məmə nautol kəm İərməniğ. ²³ Otol lanəha mətəu-inu iərman in tarməniğ e rəhan pətan təhmen e Kristo in tarməniğ e niməfəki u nıpətin, kəni in rəhan İosmiəgəh. ²⁴ Niməfəki tətətəlig lan kəni matol nəghatiən rəha Kristo, kəni təhmen-əhmen əmə, nıpətan nətəm kinotol rəkis marit okotəkeikei mautətəlig lan kəni motol nəghatiən rəha rəhalah min nəman e natimnati rəfin.

²⁵ Kəni itəmah nəman nətəm ninotol rəkis marit, otolkeikei rəhatəmah nıpətan təhmen əmə məmə Kristo təmolkeikei niməfəki, kəni məfən rəhan nəmiəgəhiən ohni. ²⁶ Təmol lanəha məmə in otol niməfəki otəhruahru, kəni təmeikuas lan e nəghatiən rəha Uhgın, təhmen e nəhu tətəikuas e nətəmimi. ²⁷ Təmol min lanəha məmə Kristo təhrun nosiən rəhan niməfəki muva ohni, kəni niməfəki u təhruahru vivi, kəni kəseh-pəniən nolian tərəh kəti lan, kəni in təuvir məhagəhag. Niməfəki əha in təhmen e pətan kəti iətəm kəmol=pən malə-malə kəm in məmə otol marit, kəni nati kəti tikə e nıpətin iətəm təsəhruahru iən.

²⁸ Kəni təhmen əmə lanəha, nəman okotəkeikei motolkeikei rəhalah nıpətan min təhmen məmə kautolkeikei aru əmə nıpətəlah. İətəmi u in tolkeikei pik rəhan pətan, tolkeikei aru in. ²⁹ Otətəlig-to, iətəmi kəti tikə iətəm tətəməki aru e nıpətin, mətəu in tətəug iən

I 5:1 Mat 5:48 II Uvən meruh e tiksınəri nəghatiən u “sakrifais.”
III 5:2 Eks 29:18; Hip 10:10 IV 5:5 1Kor 6:9-10; Kol 3:5 V 5:6 Rom 1:18; Kol 2:4,8 VI 5:8 Jon 12:36; Efəs 2:13; Kol 1:13; 1Pitə 2:9 VII 5:13 Jon 3:20-21

VIII 5:14 Aes 26:19; Rom 13:11 IX 5:16 Kol 4:5 X 5:18 Luk 21:34 XI 5:19 Kol 3:16 XII 5:20 Kol 3:17

vivi kəni materuh vivi, təhmen əmə məmə Kristo tatol kəm niməfaki, ³⁰ mətəu-inu kitah nəuuetin nıpətin. ³¹ Nauəuə Rəha Uhgın tətəni məmə, “Kəni o nati əha, suah kəti otiet rəkis e rəhan tatə mine məmə, kəni mol kətiəh ilau rəhan pətan, kəni ilau okiəuva matuol kətiəh e nıpətilau mine nəmiəgəhiən rəhalau.” ¹³² Nəghatiən əha in nəghatiən təuvir kəti iətəm təfigəm, kəni nıpətin tətəhluaiğ. Mətəu iətəni məmə in nəghatiən əuhlin kəti məmə Kristo mine niməfaki, ilau kətiəh. ³³ Mətəu nəghatiən əha tətəuə min o təmah. Kəni itəmah nəman kətiəh kətiəh onəkotolkeikei rəhatəmah nıpətan min təhmen e nautolkeikei aru min itəmah. Kəni nıpətan, nəkotəkeikei motisiai rəhatəmah nəman.

Noliən rəha kəlkələh min mine tatə mine məmə

6 Itəmah kəlkələh min. Otol nəuia tatə min mine məmə min rəhatəmah mətəu-inu itəmah rəha İərməniğ, kəni noliən u in təhruahru məmə itəmah onəkotol. ^{II2} Nəghatiən kəti e Nauəuə Rəha Uhgın tətəni məmə, “Otəfən nisaiəh kəm rəhatəmah tatə mine məmə.” Nian Uhgın təməni lou u, məfən nəniəskasikiən tatig lan. Kəni lou u, təmaupən miet e lah iətəm nəniəskasikiən tətətig e lah. ^{III3} Nəmə nəkotol lou əha, nəniəskasikiən əha tətəni lanəha məmə, “natimnati min e nəmiəgəhiən rəhatəmah otaiu təuvir, kəni natigian rəhatəmah e nəhue niftəni u otəfəməh.” ^{IV}

⁴ Tatə min. Sotoliən təskasik e nenətitəmah min məmə otol nıkilah təpəou mahmə, mətəu oteh vivi ilah, motəgəu ilah e noliən rəhalah kəni motəgətu ilah e suaru rəha İərməniğ. ^V

Noliən rəha slef min mine rəhalah iətəmi asoli min

⁵ Slef min. Onəkotol nəuia nətəmi asoli min rəhatəmah e nəhue nıtəni u, onəkotol e nisaiəh, mine nəginiən, kəni onəkotol e nikitəmah pəhriəniən təhmen əmə məmə rəhatəmah iətəmi asoli in Kristo. ^{VI6} Kəni onəkotol nəuialah, mətəu səniəmə nian əmə iətəm ilah kauteruh itəmah lan məmə nıkilah otəgian o təmah. Mətəu onəkotol nəuialah təhmen məmə itəmah slef min rəha Kristo, kəni mautol noliən min iətəm Uhgın tolkeikei e nikitəmah pəhriən. ⁷ Onəkotol rəhatəmah uək e nikitəmah rəfin, təhmen=pən əmə İərməniğ in rəhatəmah iətəmi asoli, səniəmə iətəmi kəti əmə in rəhatəmah iətəmi asoli, ⁸ mətəu-inu nəkotəhrun məmə İərməniğ otəfinə nətəuoiən kəm nətəmi ərəfin e nati təuvir min iətəm kəmotol, nati əpnəpən nəmə in slef uə in iətəmi əpnəpən əmə kəti. ^{VII9} Kəni itəmah nətəmi asoli min. Onəkoteh vivi min əmə rəhatəmah slef min lanəha. Məsotəghati əskasik-

I 5:31 Jen 2:24; Mat 19:5 II 6:1 Kol 3:20 III Uhgın təməfən lou tepət, kəni nəuvein nəniəskasikiən tika e lah. Mətəu nian təməni lou u, məfən nəniəskasikiən tatig lan. Uərisig e lou u, təməni lou min nəuvein iətəm nəniəskasikiən tətətig e lah. Mətəu lou u, təmaupən miet e lah iətəm nəniəskasikiən tətətig e lah. IV 6:3 Dut 5:16 V 6:4 Sam 78:4; Prov 22:6; Kol 3:21 VI 6:5 Kol 3:22-23; Tait 2:9-10; 1Pitə 2:18 VII 6:8 2Kor 5:10; Kol 3:24-25

iən kəm lah məmə ilah okotol nəuiatəmah, mətəu-inu nəkotəhrun məmə İətəmi asoli rəhatəmah min ilah kətiəh əmə əpəha e negəu e neai, kəni in tatol təhmen-əhmen əmə kəm nətəmi rəfin. ^{VIII}

Nuvəniən e natimnati rəha Uhgın o nəluəginiən

¹⁰ Naunun nəghatiən rəhak tol lanu. Otəhtul əskasik e İərməniğ mine rəhan nəsanəniən asoli. ¹¹ Əhuvən e natimnati rəfin rəha Uhgın o nəluəginiən məmə nəkotəhrun nosiən nəhtulian rəhatəmah nian Setən tatol nəlpəkəuiən eiua o nohiən itəmah. ^{IX12} İətəni lanu mətəu kitah kəsotəluəginiən kitah nətəmi rəha niftəni, mətəu kəutəluəginiən kitah nati pisin iətəm kəsotəfuian, inəha iərməniğ min, mine nətəni min, mine nati iətəm kotəsanən e nərahian rəha nəpənəpuiən rəueiu e niftəni, mine iərmis min mine narmin min e nimagəuəgəu. ^{X13} Tol lanəha, əhuvən e natimnati rəfin rəha Uhgın o nəluəginiən məmə nian nərahian iətəm Setən tatol otuua, nəkotəhrun nəluəginiən o nərahian əha, kəni nian nəmotol əpenəpenə rəfin o nəluəginiən, nəkotəhrun nosiən nəhtulian rəhatəmah.

¹⁴ !Kəni, otol əpenə-penə! Nian nəkotəhtul əskasik o nəluəginiən, rəhatəmah natimnati rəha nəluəginiən tol lanu:

Otaskəlim əskasik nəghatiən pəhriən, inu təhmen e kətəuti iətəm nəmotəlis nəlugitəmah lan.

Otol noliən rəhatəmah otəhruahru e nəhmti Uhgın e nəhatətəiən, inu təhmen e aiən iətəm tatol pəsig e mankilahətəmi. ^{XI}

¹⁵ Otol rəhatəmah nətəligian təskasik e nanusiən təuvir rəha nəməlinuiən, inu təhmen e put əskasik iətəm tətəsiu e təmah o nəhtul əskasikiən. ^{XII}

¹⁶ Kəni mine, nati kəti min, otəhatətə əskasik e Uhgın, inu təhmen e sil u in timpə asoli kəti iətəm təhrun nəuiəpisiən nifəgə rəha Setən iətəm tatuəu.

¹⁷ Otəni nıpəhriəniən məmə Uhgın təmosmiəgəh itəmah. Inu təhmen məmə natuven e kəfəfau əskasik kəmol e aiən iətəm tətəhtərain rəhn-kapə təmi.

Otəhrun vivi Nauəuə Rəha Uhgın, inu təhmen məmə natos e nau rəha nəluəginiən iətəm Narmin Rəha Uhgın tətəfinə kəm təmah. ^{XIII}

¹⁸ Kəni oteğəhan=pən məmə Narmin Rəha Uhgın otit itəmah e rəhatəmah nəghatiən kəm Uhgın e nian rəfin, kəni otəghati kəm Uhgın e nəfakiən e noliən pisin pisin min mine nətəpuəhiən min. Tol lanu, otəsal vivi, kəni motəfaki nian rəfin o iəfaki min rəfin. ^{XIV}

¹⁹ Kəni otəfaki min ohniəu məmə nian rəfin iətəghati, kəni Uhgın otəfa nəghatiən kəm iəu, məmə iəkəni pətigəm e nikin əsanən rəfin rəhak nati oneuən rəha nəniən təuvir iətəm Uhgın təmol əpu kəm tah. ^{XV20} Kəni rəueiu, iəu iəni əhruin rəha İesu Kristo, mətəu iətətig əmə e kaləpus kəməlis iəu e sen u aiən,

VIII 6:9 Rom 2:11; Kol 4:1 IX 6:11 Rom 13:12; 2Kor 10:4 X 6:12 1Pitə 5:8-9 XI 6:14 Aes 11:5; 59:17; 1Təs 5:8 XII 6:15 Rom 10:15 XIII 6:17 Hip 4:12 XIV 6:18 Luk 18:1; Kol 4:2; 1Təs 5:17 XV 6:19 Kol 4:3-4; 2Təs 3:1

mətəu-inu iətəni pətiğəm nəniən təuvir əha. İəkəkeiki məni pətiğəm nəniən təuvir əha məsəğiniən. Kəni otə-faki ohniəu məmə iəkol lanu. ^I

Naunun nəghatiən rəha Pol

²¹ İəu iəkolkeiki məmə itəmah nəkotətəu nəniən rəhak, kəni tol lanəha, iəkahli=riənə Tikikəs tuvnə. In pi-atah keiki kəti iətəm tətəiu əskasik o uək rəha İər-

I 6:20 2Kor 5:20; Flm 9

mənig ikinu. In otəni pətiğəm nəniən rəhatimah kəm təmah məmə iəu iətəhratig lanu, kəni nəniən əha otəfəri nətəligiən rəhatəmah. ^{II}

²³ Pəh Uhgın Tatə mine İərmənig İesu Kristo okuəfinə nəməlinuiən, mine nolkeikeiən, mine nəhatətəiən. ²⁴ Pəh Uhgın otətuati e nəuviriən rəhan kəm nətəmimi rəfin iətəm kətolkeiki rəhatah İərmənig İesu Kristo e nolkeikeiən iətəm naunun tikə.

II 6:21-22 Uək 20:4; Kol 4:7-8; 2Tim 4:12

FİLIPAI

Nəghatiən əkuəkir rəha nauəuə u Filipai

Aposil Pol təmətəi nauəuə u.

Təmətəi tatuvən kəm niməfaki əpəha Filipai.

Nətəm Isrel, kəməhgi=pən ilah, mətəu Nanihluə min tepət, kəməsəhgi-pəniən ilah. Pol in təməm niməfaki əpəha Filipai e rəhan naliuəkiən iətəm tatol keiu lan. Əpəha e niməfaki əpəha Filipai, nətəm Isrel mine Nanihluə min kəutəfaki pəti, nati ərnapin Nanihluə min tepət, kəməsəhgi-pəniən ilah. Mətəu e nian əha, nəgətun eiua min nəuvein kəməhuva motəni məmə okəkeikei kəhgi=pən ilah, kəni nəmə kəsotolien, Uhgın otəsosmiəgəhiən ilah.

1. Nian Pol təmətəti e kaləpus əpəha Rom, nətəmimi rəha niməfaki əpəha Filipai, kəmotahli=pən Epafrotəetəs məmə otəmki məni nəuvein muvən kəm in. Niməfaki əha inəha, əpəha Filipai in təmaupən mahli=pən məni kəm Pol. Pol təmətəi nauəuə u məmə otəni tagkiu o niməfaki əpəha Filipai o natimnati iətəm kəmotahli=pən kəm in. 2. E nauəuə u, Pol təmahtipəsiz e nəgətun eiua min u kəutəni məmə Nanihluə min okəkeikei kəhgi=pən ilah məmə Uhgın təhrun nosmiəgəhiən ilah. 3. Pol tolkeikei məmə otəfəri nətəligiən rəhalah, kəni məni=pən kəm lah məmə suaru kətiəh əmə məmə okotagiən lan. Iesu Kristo pisin əmə təhrun nolien nikilah tagiən, nati ərnapin məmə kəutəti e nian təuvir uə nian iəkis min.

Pol təməni təuvir kəm lah

¹ İəu Pol, mine Timoti, slef mil rəha Kristo Iesu, iəutəni təuvir kəm təmah rəfin nətəm kəutəfaki kəm Kristo Iesu əpəha Filipai, mine nətəmi asoli rəha niməfaki, mine dikon min.

² Pəh Uhgın u Tatə rəhatah, mine İərməni Iesu Kristo, otətuati e nəuviriən mine nəməlinuian kəm təmah.

Pol təməfaki o nətəm Filipai

³ İəkolkeikei məmə iəkəni kəm təmah məmə nian min rəfin iətəm nikik tətəhti itəmah, iətəni kəm rəhak Uhgın məmə nikik tagiən o təmah. ⁴ Kəni nian rəfin e rəhak rəfin nəfakiən o təmah rəfin, iətəfaki əmə e nag-iəniən, ⁵ mətəu inko rəhatəmah nasiruiən lak e uək rəha nəni pətigəmiən nanusiən təuvir, e nətuəiniən, nian nəmotəhatətə e nanusiən təuvir, mətəuərus=pa u rəueiu. ⁶ Tol lanəha iəkəhrun vivi məmə Uhgın iətəm təmətuəuin uək təuvir e nəmiəgəhiən rəhatəmah, in otəkeikei matol lanəha, kəni otəpanol naunun lan e nian Kristo Iesu otitəlig=pa min. ^I

⁷ Nian rəfin, iəkolkeikei pik itəmah, kəni iəkəkeikei mətəu nag-iəniən lanu mətəu-inko Uhgın təməfa rəhan nəuviriən nian təməfa uək u kəm tah. E nian iəmətəti e kaləpus, mine nian iəmətan əmə mətəhtul pətigəm o nanusiən təuvir məmə in nipəhriəniən, mətəu itəmah nəmotasiru lak. ⁸ Uhgın təhrun məmə iətəni pəhriən məmə iəkolkeikei məmə iəkəruh itəmah,

I 1:6 1Kor 1:8

mətəu-inu iəkolkeikei pik itəmah təhmen əmə məmə Iesu Kristo tolkeikei itəmah.

⁹ Kəni inu rəhak nəfakiən məmə rəhatəmah nolkeikeiən oteviə təhmin min e nəhruniən nati mine neinatigian rəfin ¹⁰ məmə itəmah onəkotəhrun neruhien nati nak u in təuvir pik agin, kəni məmə onəkotəhruhru vivi, kəsəruh-pəniən nati tərək kəti e təmah rəueiu mətəuərus nian iətəm Kristo otuva min lan. ¹¹ Pəh rəhatəmah nəmiəgəhiən otəuə e nəuan nəuviriən mine nəhruhruian iətəm Iesu Kristo tatol e nəmiəgəhiən rəhatəmah, o nəni-viviən mine nəfəriən nərgi Uhgın.

Nian Pol əpəha e kaləpus, nətəmimi kəmotətəu nanusiən təuvir

¹² İəu min nəuvein, iəkolkeikei məmə onəkotəhrun məmə nati ərnapin nahməiən u kəmol lak, mətəu təmasiru pik o nəni pətigəmiən nanusiən təuvir kəm nətəmimi tepət, ¹³ mətəu-inu tol lanəha, soldia min iətəm kautol kat o nimə rəha Sisə, mine nətəmi pisin pisin min tepət, kinotəhrun rəkis məmə iəu iətəti e kaləpus mətəu iəu ioluək rəha Kristo. ^{II}¹⁴ Kəni rəhak natiəni e kaləpus təmol məmə iəkəfaki min iuəkir ilah rəfin kəmotəhatətə əskasik təhmin min e İərməni, kəni matol nətəligiən rəhalah təskasik o nəni pətigəmiən nəghatiən rəha Uhgın məsotəginiən.

¹⁵ Nipəhriəniən, nəuvein kəmotəni pətigəm nanusiən təuvir rəha Kristo mətəu-inu kəutətət iəu

II 1:13 Uək 28:30

kəni motolkeikei məmə okotepət lak. Mətəu nəuvein kəutəni pətigəm əmə nanusiən təuvir rəha Kristo e nətəligiən əhruahru. ¹⁶ Nətəmi min u nətəligiən rəhalah təhruahru əmə, ilah kəutəni pətigəm nanusiən təuvir mətəu-inu kotolkeikei iəu, kəni motəhrun məmə Uhgīn təmələhu=pən iəu ikinu e kaləpus məmə iatəhtul pətigəm o nanusiən təuvir məmə in nīpəhriənīən. ¹⁷ Mətəu nəuvein iətəm kautetət iəu, kəsotəni pətigəmiən Kristo e nikilah pəhriən, mətəu kautol əmə mətəu-inu kotolkeikei məmə okəfəri aru ilah, kəni niki-lah təhti məmə okotol nərəhiən kəm iəu rəueiu, nian iətətig e kaləpus. ¹⁸ Mətəu nati əha, in nati əpnəpīn əmə. Nəmə kautol e nikilah pəhriən uə kəpə, mətəu nati asoli məmə kəutəni pətigəm nanusiən təuvir rəha Kristo, kəni inu tatol nīkik tətəgiən.

¹⁹ Pəhriən, kəni nīkik otagiən min mətəu iəkəhrun məmə e nəua nəfakiən rəhatəmāh, mīne nasiruiən rəha Narmin rəha Iesu Kristo, in otəmiəgəh iəu e nərəhiən u, ²⁰ təhmen əmə məmə iəkəhrun vivi kəni matələhu=pən rəhak nətəligiən məmə Uhgīn otəsegəhaniən məmə oiəkol nati kəti iətəm otol aulis iəu e nəhmti Uhgīn, kəni iəkəhrun mə iəu oiəsəginīən o nəni pətigəmiən nanusiən təuvir rəha Kristo. Mətəu rəueiu mīne nian min rəfin, nīkik təskasik məmə, nəmə iətəmiəgəh uə iəkimis, mətəu iatisiai Kristo e nəmiəgəhiən rəhak.

²¹ Tol lanəha mətəu-inu nəmiəgəhiən rəhak in Kristo əmə, kəni nəmə iəkimis, in nati təuvir tapirəkis. ²² Okəmə iətəmiəgəh əhanəh, in təuvir o nolīən uək nəuətīn min rəha Uhgīn e nəhue nītəni. ?Kəni iəkītəpīn iətəm pəhruvən? !Iəkəru! ²³ Rəueiu əha suaru keiu kətuəməhli aupən lak, mətəu iəkolkeikei ilau pəti. Iəkolkeikei pik məmə iəkəpəh natigīən u ikinu muvən meruh Kristo iətəm in təuvir agīn mapirəkis natigīən u ikinu. ²⁴ Kəni iəkafu məmə iəkəkeikei matəmiəgəh e nəhue nītəni u o nasiruiən e təmāh. ²⁵ Kəni mətəu-inu iəkəhrun məmə inu in nīpəhriənīən, kəni iəkəhrun məmə oiəkəmiəgəh o nasiruiən e təmāh məmə nəhatətəiən rəhatəmāh ote-viə, kəni onəkotəgiən e nəhatətəiən rəhatəmāh. ²⁶ Kəni e nolīən əha, nian iəkuva min meruh itəmāh, nīkītəmāh otagiən nəkotəni-vivi Kristo Iesu, mətəu-inu iəu iəmitəlig=pa min o təmāh.

Nəhtulīən əskasik

²⁷ Kəni nati asoli, itəmāh onəkotəkeikei motol məmə nolīən min rəfin e nəmiəgəhiən rəhatəmāh okotəfən nīsiaiən kəm nanusiən təuvir rəha Iesu Kristo. Kəni nati əpnəpīn nəmə iəkuvnə uə iəsuvnəiən, pəh oiəkətəu məmə nəutalkut əskasik e nətəligiən kətiəh əmə, kəni məmə itəmāh rəfin, itəmāh nəutalkut e nətəligiən kətiəh əmə o nəhtul əskasikiən o nanusiən təuvir, ²⁸ kəni məmə nəotəginīən e rəhatəmāh min tikimīr. Inu nəmtətīən pəhriən kəti o lah məmə Uhgīn otərəkin ilah, mətəu in otosmiəgəh itəmāh. Uhgīn otol natimnati min əha rəfin. ²⁹ Otol lanəha mətəu-inu in

I 1:19 2Kor 1:11 II 1:21 Kəl 2:20 III 1:23 2Kor 5:8 IV 1:27 Efəs 4:1; 1Təs 2:12

təmegəhan məmə onəkotəhatətə e Kristo, kəni nati kəti min, məmə onəkotos min nahməiən ohni. ³⁰ Kitah rəfin, nərəhiən əhmen əmə tatos itah, iətəm itəmāh nəmoteruh e rəhak nəmiəgəhiən aupən, kəni rəueiu nəutətəu məmə iətətig əhanəh lan.

Kotəkeikei məutohtəupən suaru rəha Iesu Kristo

² ?Nīkītəmāh təskasik e Kristo mətəu-inu nautol kətiəh itəmāh min, uə kəpə? !Əuəh! ?Nəutətəu təuvir e nolkeikeiən rəhan, uə kəpə? !Əuəh! ?Məu-tauilim itəmāh Narmin Rəha Uhgīn, uə kəpə? !Əuəh! ?Mautol təuvir kəm təmāh min kəni məutasəkəhrin pik itəmāh min, uə kəpə? !Əuəh! ² Təuvir, pəh nətəligiən rəhatəmāh tuva matol kətiəh; kəni motolkeikei itəmāh min; kəni mautol pəti uək e nətəligiən kətiəh mīne nīkin təuvir. Konu, nəmə nautol natimnati min əha, in otol nīkik tagiən pik agīn. ³ E nolīən kətiəh əmə, sotoliən nati məmə itəmāh nəkotəuvir motapirəkis itəmāh min nəuvein, kəni sotoliən nati kəti məmə nəkotəfəri aru itəmāh lan. Mətəu otosiahu aru itəmāh, kəni otətəlig pik e təmāh min nəuvein tapirəkis itəmāh əmə. ⁴ Kəni otasiru e təmāh min e nəmiəgəhiən rəhatəmāh. Təsəuviriən məmə suah kəti tətəh aru əmə rəhan nəmiəgəhiən. ^V

⁵ Rəhatəmāh nətəligiən otəkeikei məhmen e nətəligiən rəha Kristo Iesu iətəm tol lanu lan: ⁶ Kristo in təhmen əmə e Uhgīn

mətəu in təməsalkutiən məmə in otəskəlīm nepətīən rəha Uhgīn, ^{VI}

⁷ mətəu təməpəh rəhan nepətīən, kəni təmuva məhmen e ioluək əmə kəti, kəni təmair e nəhue nīftəni muva iətəmiəh əmə kəti. ^{VII}

⁸ Kəni nian in iətəmi kəti, nīpətīn təhmen əmə e tah, in təmosiahu aru in, mol nəuia Tatə Uhgīn e natimnati rəfin muva mətəuarus mīmīs. Kəni kəmol aulis in e nīmīsīən e nīgi kəməluau. ^{VIII}

⁹ Mətəu-inu təmol lanəha, Uhgīn təmləfəri agīn in, kəni məfən nərgin kəm in iətəm tapirəkis nərgin min rəfin, ^{IX}

¹⁰ məmə e nərgi Iesu, natimnati rəfin iətəm kəutəmiəgəh ikin min rəfin e neai, mīne nəhue nīftəni, mīne niki nītəni ləhtəni u ikin nətəmi kəmohmīs ikin, okotasiəulīn motəfən nīsiaiən kəm in, ^X

¹¹ kəni ilah rəfin okotəni pətigəm məmə Iesu Kristo in Iərməniq. Kəni nolīən əha tətəfən nīsiaiən kəm Tatə Uhgīn. ^{XI}

Itəmāh nəkotəhmen e nəhəgəhagiən

¹² Rəhak nətəmiəh min iətəm iəkolkeikei pik, nian kitah kəməutan, itəmāh nəmutol nəuiak nian min rəfin. Kəni rəueiu, mətəu-inu iətətig isəu o təmāh, itəmāh aru nəkotəkeikei məutalkut pik təhmin məmə nəkotol nəuiak e natimnati min u: mətəu-inu nīnotəhrun rəkis nolīən əha rəha Kristo, otalkut əskasik o nītəu-pəniən

V 2:4 1Kor 10:24 VI 2:6 Jon 1:1-2; 17:5 VII 2:7 Jon 1:14; 2Kor 8:9 VIII 2:8 Hip 5:8; 12:2 IX 2:9 Uək 2:33; Efəs 1:20-21; Hip 1:3-4 X 2:10 Rom 14:11 XI 2:11 Rom 10:9

suaru rəha nosmiəgəhiən. Otītəu=pən suaru əha e nəhmti Uhgīn motərəmrumin motəgīn. ¹³ Kəni otītəu=pən suaru əha mətəu Uhgīn tatol uək e nəmiəgəhiən rəhatəmah məmə onəkotolkeikei məmə nəkotol nəuiən, kəni tətəfinə nəsanəniən kəm təmah məmə onəkotol pəhriən nəuiən.

¹⁴ E natimnati rəfin iətəm nautol, sotəgahti-əghatiən ohni, kəni məsotorgəhuiən itəmah min ohni ¹⁵ məmə nəmiəgəhiən rəhatəmah otəhruahru vivi, kəni kəseh-pəniən nərahiən kəti lan, kəni itəmah nenəti Uhgīn nətəm nolien ekəu-ekəu tikə e təmah, nian nəutatig e nəlugi nətəm kotekəu-ekəu, iapinəpu min. Kəni itəmah nəkotagəhag təhmen e məhau min e nəhue niftəni, ¹⁶ nəutaskəlim vivi nəghatiən e nəmiəgəhiən. Kəni otol natimnati ərəfin məmə nian Kristo tuva min, kəni iəkəfəri o təmah kəni oiəkəhrun məmə iəsaui əp-nəpiniən, nəhgik təsikəni o nati əpnəpən əmə. ¹⁷ Noliən rəhatəmah rəha nəhatətəiən e Uhgīn təhmen e sakrifais II kəti kəm Uhgīn. Nəmə iəkimis, kəni muva məhmen e sakrifais e wain iətəm katiuvi=pən ilau sakrifais rəhatəmah. Mətəu nati əpnəpən əmə, nīkik tagiən əmə kitah min itəmah. ¹⁸ Kəni e nolien kətiəh əmə, nīkitəmah təkeikei magiən kitah min itəmah. III

Timoti mine Epafrotaetəs

¹⁹ Nəmə İərməniğ İesu tegəhan, iəkolkeikei məmə iəkahli=pinə Timoti tuvna meruh itəmah məmə nian iəkətəu nanusiən e təmah, iəu min, nīkik otagiən.

²⁰ Suah kəti tikə min u ikinu rəhan nətəliğin təhmen e rəha Timoti, iətəm nīkin təhti pik itəmah. ²¹ Nətəmi pisin pisin kəutətəliğ aru e uək min rəhalah, məsotətəliğin e uək rəha İesu Kristo. IV

²² Mətəu itəmah nəkotəhrun məmə nian rəfin Timoti tatol əhro uək rəha Uhgīn lanu, kəni rəhan uək in təuvir, kəni təhmen e suakəku tatol uək ilau rəhan tatə, in təmasiru lak e uək rəha nanusiən təuvir. ²³ Mətəu-inu o nati əha, nīkik tətəhti məmə nian oiəkəhrun məmə rəhak natığın otəhro lanu, oiəkahli=pinə uəhai əmə tuvən meh itəmah, ²⁴ kəni iətəhatətə e İərməniğ məmə otəsuvəhiən iəu min iəkuvnə meh itəmah.

²⁵ Mətəu nīkik təhti məmə oiəkəkeikei mahli=pinə Epafrotaetəs titəliğ=pinə meh itəmah. In piak iətəm iətiəuva kətiəh matuol uək kətiəh, kəni mətuəluagin e nəluəginiən kətiəh rəha Uhgīn. Aupən, nəmotahli=pa e nərgitəmah məmə otuva məni pətəgəm kəm iəu nanusiən rəhatəmah, kəni məmə otasiru lak.

²⁶ Mətəu rəueiu, in tolkeikei pik məmə oteruh rəfin itəmah, kəni mətətəu tərəh pik mətəu-inu itəmah ninotətəu rəkis məmə in tatimis. ²⁷ Pəhriən, in təmatimis pik, iuəkir əmə timis. Mətəu Uhgīn təmasək əhruin pik in. Kəni masək əhruin min iəu, nian təmol

I 2:16 Dan 12:3; Fil 1:10; 1Təs 2:19 II Nian tepət nətəm İsrel kotoh nati miəgəh min məutuvan e nigəm əpəha e Nimə Rəha Uhgīn məmə okotəfaki. Nian nəuvein katiuvi=pən wain o nəhu e nati miəgəh iətəm nigəm tatus təhmen e nəfəniən kəm Uhgīn. III 2:18 Fil 3:1; 4:4 IV 2:21 2Tim 4:10 V 2:25 Fil 4:18 VI Məta Epafrotaetəs təmətu tərəh mətəu-inu təsolkeikeiən məmə nīkilah otahmə ohni o rəhan nimisiən.

vivi in e nimisiən rəhan. Mətəu nəmə təmimis pəhriən, otol nīkik titəgīt pik. ²⁸ Mətəu-inu Uhgīn təmol vivi in, kəni nīkik tagiən pik o nəhli-pinəiən məmə nīkitəmah otagiən nian onəkoteruh, kəni məmə iəu iəkalu lan nīkik təsəhti minien nimisiən əha təmos. ²⁹ Nīkitəmah otəkeikei magiən məmə onəkoteruh min, təhmen məmə in piatəmah kəti e İərməniğ. Kəni otəfən nīsi-aiən kəm nətəmi kotəhmen əmə lan, ³⁰ mətəu-inu iuəkir in timis o uək rəha Kristo, məsəginiən o rəhan nəmiəgəhiən e nian əskasik min məmə in otasiru lak nian rəhatəmah suaru tikə o nasiruiən.

Suaru pəhriən o nosiən nolien əhruahru

3 Rəhak min nətəmi iətəm iəkolkeikei pik, pəh iəkəni nīpīlga nəghatiən nəuvetin min. Otagiən o İərməniğ. Kəni iəkətəi min əmə nəghatiən kətiəh iətəm iəmətəi kəm təmah aupən, mətəu səniəmə in nati tiəkis ohniəu, kəni in otasiru e təmah mahtipəsīg e təmah o nəghatiən eiua min.

² Rəueiu, iətəni kəm təmah məmə, !Onəutətəu itəmah o nətəmi u kəutəni məmə okəkeikei kəhgi=pən suah kəti məmə in otəhruahru e nəhmti Uhgīn! !Nətəliğin rəhalah tərəh! !İlah kəutuh məutərəkin əmə nəman! !İlah kotəhmen e kuri arpən min!

³ Mətəu kitah u nenəti Uhgīn pəhriən min iətəm in təməti rəkis nolien tərəh min e nīkitah, kəni Narmin Rəha Uhgīn tatol məmə kitah kotəhrun nəfakiən kəm Uhgīn e rəhatah nəmiəgəhiən. Kəni kitah okotəfəri pik itah o Kristo İesu kəni moutarəriə əmə lan, mətəu səniəmə in nati kəti iətəm kitah aru kəmotol e nīpəti-tah o nosmiəgəhiən itah. ⁴ Mətəu aupən, rəhak natimnati lanəha iətəm iəmətərəriə lan o nosmiəgəhiən iəu, nətəm İsrel kəmotakil məmə ilah kotəuvir agin.

Kəni nəmə suah kəti nīkin təhti məmə təhrun narəriəiən əmə e natimnati tol lanəha, mətəu rəhak natimnati kotol lanəha tapirəkis agin. ⁵ Tīpik min ilah nətəm İsrel əhruahru, kəni iəmsipən e nəuaniləuis rəha Benjəmin. Nian iəmos nian eit əhruahru, kəni kəhgi=pən iəu. ⁶ Nəmə kətəni nətəm İsrel əhruahru, mə iəu kəti u! Aupən, iəu Farəsi kəti, kəni iəmatitəu=pən vivi Lou. ¹⁶ İəmolkeikei pik məmə nəfakiən kəm Uhgīn in təhruahru agin, tol lanəha, iəmol nərahiən kəm nətəm kəutəhatətə e İesu. Mətəu-inu e rəhak nətəliğin, ilah kəmotol nəfakiən kəm Uhgīn tamikmik. ¹⁷ Kəməseh=paieən nati tərəh kəti mine e nəmiəgəhiən rəhak mətəu-inu iəmitəu=pən rəfin lou min rəha nati İsrel. ¹⁸

VII Nətəmi nəuvein rəha İsrel kəməutəgəgun nīməfaki məmə okəkeikei kəhgi=pən suah kəti, kəni in təkeikei mitəu=pən Lou rəha nətəm İsrel məmə in otəhruahru e nəhmti Uhgīn. Mətəu Pol təsolkeikeiən ilah mətəu ilah kəuteiua məutərəkin nəhatətəiən rəha nīməfaki. Nətəmi min əha kotəhmen e kuri arpən min u kəutol nərahiən. VIII 3:3 Rom 2:29 IX 3:4 Uək 22:3 X Lou rəha nətəm İsrel tətəni məmə nian iəpəou iərman tinos nian eit əhruahru, kəni okəkeikei kəhgi=pən in. XI 3:5 Luk 1:59; Uək 23:6; 2Kor 11:22 XII Aupən Pol nīkin təhti məmə İesu Kristo in iəiua kəti, kəni tol lanəha, Pol təmol nərahiən kəm nīməfaki. Afīn-to Uək 8:3; 22:4; 26:9-11. XIII 3:6 Uək 8:3

⁷ Mätəu natimnati min rəfin əha iətəm iəmətarəriə e lah aupən, kəni nīkik təhti ilah kotəuvir pik agin, mätəu rəueiu əha iateruh məmə ilah nati əpnapin əmə mätəu-inu inəhrun nati iətəm Kristo təmol. ¹⁸ Mätəu təsolian naunun əha ikin əha. Kəni rəueiu iətakil məmə natimnati rəfin agin, ilah nati əpnapin əmə mätəu-inu iateruh nati kəti iətəm in təuvir pik agin, məmə iəkəhrun Kristo Iesu, Iərməniḡ rəhak. Iəməpəh rəfin ilah o Iesu. Iətakil ilah təhmen e nīmənəriḡ məmə iəkəhrun vivi Kristo, ⁹ kəni məmə iəkuol kətiəh itimlau min. Kəni nəmə iəu aru iətalkut məmə iəkitəu=pən Lou, kəni Uhgīn təseruhian iəu məmə iəkəhruahru. Mätəu nəmə iətəhatətə əmə e Kristo, kəni in tətəruh iəu məmə iəkəhruahru. Uhgīn tatol əmə iəu iətəmi əhruahru e nəhatətiən rəhak. ^{II}

¹⁰ Iəkolkeikei məmə iəkəhrun təhmin min Kristo, mine nəsanəniən iətəm Uhgīn təmol in təmiəgəh min e nīmisiən. Kəni iəkolkeikei məmə iəkuva iuəkir ohni nian iəkətau nahməiən təhmen e nahməiən iətəm in təmətəu. ^{III} Kəni iəkolkeikei məmə iəkuva məhmen lan e nīmisiən rəhan, ¹¹ kəni e suaru əha, iəkəhrun nələhu-pəniən əskasik rəhak nətəligiən lan məmə, iəu min, Uhgīn otol iəkəmiəgəh min.

Pol təmalkut əskasik məmə in otəhrun təhmin Kristo

¹² Iəsəniən məmə inos rəkis natimnati min əha, kəni məmə e nəmiəgəhiən rəhak əha rəueiu, iəu iəkəhruahru vivi. Kəpə. Mätəu iəmitəu mətalkut pik məmə iəkos maskəlim natimnati min əha rəhak, mätəu-inu Kristo Iesu təmitəu iəu kəni maskəlim tiəkis. Mol iəu rəhan, məmə iəkos natimnati min əha. ^{IV}¹³ Piak min, iəsəniən məmə inos rəkis natimnati min əha. Kəpə. Mätəu iəu iəkəhmen e suah kəti tətaiu e naiuiən kəti, kəni nati kətiəh əmə iətəm iətalkut ohni, məmə iəkalu e natimnati e nəmtahk, mətalkut pik matos nəm-nəhagiən o nati iətəm tətəmähli aupən lak, ¹⁴ kəni təhmen e suah kəti iətəm tətaiu məmə otaupən mos nətəouiən, kəni iəu iətaiu o nosiən nəua nalkutiən rəhak. Kəni nəua nalkutiən əha in nəmiəgəhiən vi e Kristo Iesu iətəm Uhgīn təmauin lak məmə iəkos. ^V

¹⁵ Kəni kitah rəfin nətəm kinotəskasik rəkis e nəmiəgəhiən rəhatah, okotəkeikei motaskəlim nətəligiən min əha. Mätəu nəmə itəmah nəuvein nətəligiən rəhatəmah tol pišin e nati u, pəh Uhgīn otol tagəhag kəm təmah nətəligiən iətəm təhruahru. ^{VI}¹⁶ Mätəu nati agin ko məmə kotohtəu=pən suaru iətəm kinotəhrun rəkis.

¹⁷ Piak min, əhuva kətiəh məutohtəu=pən nime i nəhlikək, iətəm iəu inol rəkis nəkotəruh, kəni motəruh mətiḡ nətəm kəutohtəu=pən nime i nəhlikətimah. ^{VII}¹⁸ Otitəu=pən nime i nəhlikətimah mätəu-inu in-əni=pinə rəkis kəm təmah nian tepət, kəni rəueiu nəhu nəhmtək tətaiu ohni məmə, nətəmimi tepət rəhalah naliuəkiən tətəgəgun məmə ilah tikimīr min rəha nanusiən təuvir rəha Kristo məmə in təmimis e niḡi

I 3:7 Mat 13:44-46 II 3:9 Rom 3:21-22 III 3:10 Rom 6:3-5; 8:17 IV 3:12 1Tim 6:12,19 V 3:14 1Kor 9:24 VI 3:15 1Kor 2:6 VII 3:17 1Kor 4:16

kəməluau. ¹⁹ Uhgīn otərəkin ilah. Kautətəlig pik əmə e natimnati min tərəh u nīkilah tolkeikei. Kəni natimnati min əha, in uhgīn rəhalah, kəni məutəfəri ilah o noliən natimnati iətəmi tol naulisiən, kəni motəfəri ilah o natimnati rəha nəhue niḡtəni. ^{VIII}

²⁰ Mätəu kitah nətəmi rəha negəu e neai, kəutəhtah-nin Iosmiəgəh iətəm otsipən e negəu e neai, u Iərməniḡ Iesu Kristo. ^{IX}²¹ Kəni in otəuhlin nīpətitah əpəou rəha nəhue niḡtəni u, kəni mol təhmen e rəha Kristo nian təməmiəgəh e nīmisiən. In otol lanəha e nəsanəniən rəhan iətəm otələhu=pən natimnati rəfin e rəhan narməniḡiən. ^X

⁴ Tol lanəha, rəhak min, otəhtul əskasik lankonu lan e Iərməniḡ. Iəkolkeikei itəmah kəni molkeikei pik məmə iəkəruh min itəmah. Rəhak min nətəmimi, nəmiəgəhiən rəhatəmah iətəm təhruahru tatol nīkik tətagiən, kəni itəmah nəua nalkutiən rəhak iətəm təuvir agin. ^{XI}

Pol təməfəri nətəligiən rəhalah

² Iuotia mine Sintike, iəkəni=pinə əskasik kəm təlau məmə nəkuəpəh noliən u məmə nəsuətəligiən e təlau min, mätəu-inu Iərməniḡ rəhatəlau pəti.

³ Əuəh, kəni ik min, ^{XII} iətəm kilau min ik kəmuol uək nuvəh rəkis, iəkolkeikei məmə nəkasiru e pəta mil u, mätəu-inu iəmol pik uək itimahal mil lau. Kəmuasiru lak mətəuəni pətiḡəm nanusiən təuvir rəha Iesu Kristo, itimah Klemən mine piak min nəuvein min iətəm kəmotasiru e uək. Uhgīn təmətei nərgiləh e nauəuə rəha nəmiəgəhiən. ^{XIII}

⁴ Otagiən o Iərməniḡ nian rəfin. !Kəni iəkəni min, otagiən! ⁵ Otol kəm nətəmimi məmə okotəruh məmə itəmah nətəmi rəhatəmah nətəligiən təmətiḡ. Kəni məsotaluiən məmə otəsuvəhiən Iərməniḡ titəlig=pə min. ^{XIV}⁶ Nīkitəmah təsəhti pikiən natimnati min, nati əpnapin in nati asoli uə nati əkəku əmə, mätəu e natimnati min rəfin, otəfəki=pən əmə kəm Uhgīn o nati itəmah nəkotolkeikei. Kəni nian nəkotəfəki motətəpuəh ohni, motəni kəm in məmə nīkitəmah tagiən o rəhan nəuviriən. ^{XV}⁷ Kəni Uhgīn otəfinə kəm təmah nəməlinuiən iətəm iahgin pik tapirəkis nəhrunian rəfin rəha nətəmimi. Kəni nəməlinuiən əha otərməniḡ vivi e nīkitəmah mine nətəligiən rəhatəmah mätəu-inu nəutəhatətə e Kristo Iesu. ^{XVI}

⁸ Kəni rəueiu piak min, otətəlig e natimnati min iətəm tol nīpəhrioniən, iətəm tətəskəlim nisiəiən, iətəm təhruahru, iətəm noliən tərəh tikə lan, iətəm kitah kətolkeikei, iətəm nərgiləh kotəuvir, iətəm kotəuvir pik, iətəm nətəmimi kəutəni-vivi. Otətəlig e natimnati min əha. ⁹ Otol nati nak iətəm iəməgəgun itəmah lan, iətəm nəmotos e nəmiəgəhiən rəhatəmah, kəni otol min nati nak iətəm iəu iəməni, kəni otol nati nak nə-

VIII 3:19 Rom 16:18 IX 3:20 Efəs 2:6,19 X 3:21 1Kor 15:28,42-53 XI 4:1 1Təs 2:19-20 XII Kəruu məmə iətəmi pəh u. Məta ioluək əha kəti rəha Pol, təhmen e Timoti uə Sailəs uə Luk uə suah kəti min. XIII 4:3 Luk 10:20 XIV 4:5 Hip 10:25; Jem 5:8-9 XV 4:6 Mat 6:25-34; Kol 4:2 XVI 4:7 Aes 26:3; Jon 14:27; Kol 3:15

moteh=pa lak. Nian nəkotol lanəha, kəni Uhgın iətəm tətəfinə nəməlinuian kəm təmah, otətan itəmäh min e nian min rəfin. ^I

**Pol nikin tagiän
o nasiruian rəhalah**

¹⁰ Nīkik tagiän iətəni-vivi İərməniğ mətəu-inu nuvəh nəuvetīn nəməsotasiruian lak, mətəu əha rəueiu nīk-itəmäh təhti min iəu. Nipəhrīənīən nəmətətəlig pik lak, mətəu suaru tikə məmə nəkotasīru lak.

¹¹ İəsəniən nati u mətəu-inu natimnati iətəm iəu iəkolkeikei tikə ohniəu, kəpə. Mətəu-inu rəueiu iəkəhrun suaru məmə nīkik tagiän əmə nian rəfin, nati əpnapīn rəhak natīgiän in təuvīr uə təräh. ¹² İəkəhrun suaru rəha nagīənīən nəmə rəhak natimnati tikə, uə nəmə rəhak natimnati tepət. İnəhrun rəkis suaru oneuən əha e nian rəfin, nəmə nəgək nauəniən tepət uə təkəku əmə, nəmə rəhak nautə tepət uə təkəku əmə. ¹³ Mətəu-inu Kristo tətəfa rəhan nəsanəniən kəm iəu, kəni iəkəhrun naliuəkiən e nəuvīriən uə nərahīən. ^{II}

¹⁴ Mətəu itəmäh nəmotol nolīən təuvīr nian nəmotasīru lak e nərahīən iətəm iəmatīg lan.

¹⁵ Nipəhrīənīən, itəmäh nətəm Filīpai nīnotəhrun rəkis məmə nian nəmotətuəuin mətətəu nanusiən təuvīr e İesu Kristo, nian iəmiet imatəmäh ikin Masetoniə, itəmäh əmə u nəmotasīru lak e məni. Nīməfaki kəti min tikə iətəm təməfa natimnati nəuvein kəm iəu.

I 4:9 Rom 16:20 II 4:13 2Kor 12:10

^{III}¹⁶ Kəni nian iəmuvən iuəkir əmə, e taun Təsalonaikə, mətətīg əpəha ikin, nəmotahli=pa min məni kəm iəu, kəni səniəmə mau kətiəh əmə. ¹⁷ Səniəmə iətəsal e məni məmə nəkotəfa kəm iəu, mətəu iəkolkeikei məmə Uhgın oteruh nəuvīriən əha kəni mətəou itəmäh lan.

¹⁸ İəmos rəfin məni iətəm nəmotahli=pa kəm iəu, kəni in təhmen mapirəkis, mətəu nian Epafrotaetəs təmos natimnati min u muva kəm iəu, rəueiu rəhak natimnati rəfin tepət. Itəmäh nəmotəfən nati kəti kəm Uhgın təhmen e sakrifais iətəm nəmiəvin təuvīr. In tatos əmə, nīkin tətəgiän ohni.

¹⁹ Kəni Uhgın rəhak in otəfinə kəm təmah natimnati rəfin iətəm təhruahru o nəmiəgəhiən rəhatəmäh. Kəni rəhan rəfin nəfəniən kəutsipən e rəhan nautə tepət təuvīr, kəni məutsipən e Kristo İesu.

²⁰ Pəh nətəmimi rəfin okotisiai Uhgın Tatə rəhatah tatuvən mətuvən naunun tikə. Əuəh.

Naunun nəghatiən rəha Pol

²¹ İətəni təuvīr kəm təmah rəfin iətəm nəutəhatətə e Kristo İesu. Piatah min, itimah milah u ikinu kəutəni min təuvīr kəm təmah. ²² Nətəmimi min rəfin iətəm kəutəhatətə e Kristo İesu, kəutəni=pinə təuvīr kəm təmah, kəni ilah min əpəha e nimə rəha Sisə kəutəni təuvīr pik kəm təmah.

²³ Pəh İərməniğ İesu Kristo otətuati e rəhan nəuvīriən kəm təmah rəfin.

III 4:15 2Kor 11:9

KOLOSI

Nəghatən əkuəkir rəha nauəuə u Kolosi

Aposil Pol təmətei nauəuə u.

Təmətei tətuvən kəm niməfaki əpəha Kolosi, taun asoli kəti əpəha nitəni asoli Esia.

Kətəni məmə nəmə təhro Epafras təmətuəuin niməfaki əha Kolosi. Pol təsuvəniən meruh niməfaki əha, mətəu nəgətun eiua nəuvein kəməhuva e niməfaki. Kətəni məmə okotəkeikei motohtəu=pən suaru nəuvein rəha nətuakəmiən rəha nauəniən mine nəmnimiən, kəni motəfaki kəm nagelo min, mautəni məmə Kristo in səniəmə ilis pik. Kautəni məmə kautos nəhruniən nəuvein iətəm kəutəhluəig, mautəni məmə nəhruniən mine nolian rəha iətəmimi in nati kəti iətəm tepət pik.

Pol təmətei nauəuə u məmə otətei rəkis nəgətuniən eiua min iətəm kəutatig e niməfaki. Molkeikei məmə otəni pətigəm məmə Kristo in ilis tapirəkis natimnati rəfin, kəni nəfaki min okəsotarəriə e nəgətuniən eiua min əha, mətəu-inu ilah nati əpnapin əmə.

Pol təmətuəuin rəhan nəghatən

¹ İəu Pol, u iəu aposil kəti rəha Kristo İesu, iətəm Uhgın təmitəpın rəkis iəu. İtimlau piatah Timoti iətuətig, ² kəni nikitimlau tətəgiən məmə iəkuəghati kəm təmah e nauəuə u, iətəm iətuətei mətəuhli=pinə kəm təmah nətəmimi rəha Uhgın əpəha Kolosi, inu piak min mine nəuvinik min e Kristo iətəm nətəhatətə əskasik lan. İtimlau iətuəfaki məmə nəuviriən mine nəməlinuiən rəha Uhgın Tatə rəhatah in otəkeikei mətətig o təmah.

Pol təməni-vivi Uhgın o nətəm Kolosi

³ Nian iəkəutəfaki o təmah kəm Uhgın u tatə rəha İərməniğ İesu Kristo, kəni nian rəfin iəutəni tagkiu kəm in o rəhan uək e nəmiəğəhiən rəhatəmah, ⁴ mətəu-inu itimah iəmotətəu məmə rəhatəmah nəhatətəiən təkəsik ohni mine nolkeikeiən rəhatəmah tətuvən o nətəmimi nətəm kəutəfaki. ¹⁵ Nəhatətəiən mine nolkeikeiən rəhatəmah tol lanu lan mətəu itəmah nəkotəhrun vivi e nikitəmah məmə Uhgın otəfina kəm təmah nati nak iətəm təmol əpenəpenə lan əpəha ilis e negəu e neai. Nəmotətəu rəkis natimnati min əha e nəghatən pəhriən, inu nanusiən təuvir rəha İesu Kristo.

⁶ İkin min rəfin e nəhue nitəni min, nətəmimi kəutəni pətigəmiən nanusiən təuvir, kəni tətəuə e nəuan məteviə matol vivi nəmiəğəhiən rəha nətəmimi tepət. Tol əmə məmə inu nian itəmah nəmotətəu motəhrun nıpəhriəniən əha e nəuviriən rəha Uhgın, kəni tətəviə min mətəuə e rəhatəmah nəmiəğəhiən. ¹⁷ Inu suah u Epafras, tinəni rəkis nəghatən u kəm

təmah. In iətəmimi təuvir kəti iətəm in slef kəti rəha Kristo itimlau min iətəm tatos rəhatimlau nəghatən. In iətəmimi kəti tətəhtul əskasik o nolian uək rəha Kristo, kəni mətəsiro e təmah. ⁸ In təməni kəm timlau nolkeikeiən rəhatəmah iətəm Narmın Rəha Uhgın təməfina kəm təmah, kəni nautolkeikei nətəmimi lan. ^{III}

⁹ Tol lanu, nian itimah iəmotətəu nanusiən əha, kəni iəutəfaki e nian rəfin o təmah. İəutətapuəh o Uhgın məmə in otətəlmın itəmah e rəhan nətəligiən mine neinətiğiən pəh nəkotəhrun vivi rəfin nəuiən. ^{IV}

¹⁰ İəutəfaki lanu məmə naliuəkiən rəhatəmah otəfən nisiaiən kəm Uhgın pəh tol nikin tətəgiən ohni, kəni məmə rəhatəmah nəmiəğəhiən otəuə e nəuan iətəm təuvir o uək rəfin rəha Uhgın iətəm nautol. Pəh Uhgın otəsiro e təmah məmə nəkotəhrun vivi in.

¹¹ İəutəfaki məmə nəsanəniən asoli rəha Uhgın otol itəmah nəkotəsanən e nian nərahien otuva. Pəh onəutəhtul əskasik kəni nətəligiən rəhatəmah təfəməh, kəni nagienien tətətig e təmah, ¹² kəni nəkotəni kəm Tatə Uhgın məmə nikitəmah tətəgiən o natimnati iətəm təmol. In təmol itəmah nəkotəhruahru, məmə nəkotəhrun nosiən nautə rəha Uhgın iətəm otəpanuva. Onəkotos rəhatəmah nautə təhmen e nətəmimi rəfin iətəm kəutəfaki mautəliuək e nəhəğəhəgiən rəha Uhgın.

¹³ Kəni Uhgın təmol lanəha nian in təmos rəkis itah e narməniğiən rəha napinəpuiən, minol itah kinəhuva e narməniğiən rəha Nətin iətəm in tolkeikei pik.

¹⁴ Nətin təmos nimeitah, mos nalpinien rəhatah,

I 1:4 Efəs 1:15-16 II 1:6 Efəs 1:13; 1Pitə 1:4

III 1:8 Kol 4:12; Flm 23 IV 1:9 Efəs 1:16-17 V 1:11 Efəs 1:19; 3:16 VI 1:13 Luk 22:53; Efəs 2:2

kəni mitis itah e nalpinian rəha təfagə, inəha təmafəl itah e təfagə tərəh min rəhatah. ^I

Kristo in ilis tapirəkis natimnati rəfin

¹⁵ Nəti Uhgın iətəm nətəmimi kəmoteruh, in təhmen=pən əmə e rəhan tatə iətəm nətəmimi kəsotehian.

Aupən aupən agin, nian niftəni mine neai mine natimnati min rəfin kəmautohkə əhanəh, mətəu Nətin, in təmaupən matig rəkis. Kəni tol=pən in, in ilis tətarmənig e natimnati min rəfin u. ^{II}¹⁶ In ilis mətəu-inu in təmol natimnati min rəfin e nəhue niftəni u, mine neai, natimnati iətəm kateh ilah uə kəsehian ilah, u nagelo min, mine iərmis min, mine narmın tərəh min, mine iərmənig min rəfin. Kəni in təmol natimnati min rəfin u məmə rəhan.

¹⁷ Kəni in təmaupən matig rəkis e natimnati min rəfin. Kəni natimnati min rəfin kəutatig mətəu-inu nəsanəniən rəhan tətəskəlīm ilah. ^{III}

¹⁸ Kəni in əmə tətəhtul aupən o niməfaki, kəni niməfaki in tatol uək təhmen=pən e nipətin, kəni in rəhnkapə.

Kəni in nəukəti niməfaki, inəha in iətəmi iətəm in təmaupən məmiəgəh itulīn e nīmisiən.

Tol lanəha, in ilis e natimnati min rəfin. ^{IV}

¹⁹ Uhgın nikin tagiən məmə e nətəligiən rəhan, nəmiəgəhian mine nəsanəniən rəfin rəhan tətətig əmə e Kristo, kəni tol lanəha Kristo in ilis e natimnati min rəfin. ^V

²⁰ Kəni e Kristo, Uhgın təmələhu nəməlinuian nian nira Kristo təmaui e nigi kəməluau, kəni nətəmimi, mine nati miəgəh min, mine nagelo min, mine iərmis min, mine natimnati min rəfin kəməhuva motuha-pumīn ilah min e Narmənigiən Rəha Uhgın.

E Kristo əmə Uhgın təmol natimnati min əha. ^{VI}

²¹ Aupən ikin, itəmah nəməutan isəu o Uhgın, kəni itəmah tikiṁir min rəhan e nətəligiən rəhatəmah, kəni nəmautol təfagə tərəh. ^{VII}²² Mətəu rəueiu əha, Uhgın təmol məmə itəmah nəməhuva motol kətiəh e təmah min e nīmisiən rəha Kristo u nipətin təməhkul e nigi kəməluau. Uhgın təmol lanəha məmə otos itəmah nəkəhuva iuəkīr ohni, kəni məutəruahru e nəhmtin, kəni rəhatəmah nolīn tərəh min tīkə, kəni Uhgın otəseruhian nipəgnəmtin tərəh kəti e təmah mətəu nəkotəpiə. ^{VIII}²³ Natimnati min u tol lanəha nəmə itəmah nəutəhtul əskasik e rəhatəmah nəhatətəiən e Iesu. Nəmotətəu nanusiən təuvir iətəm tətəgəṁun natimnati iətəm Uhgın otol kəm təmah əpəha e negəu e neai, kəni rəhatəmah nətəligiən otəkeikei matəhtul əskasik e natimnati min əha. Nanusiən təuvir u, iətəm nəmautətəu rəkis, kəmətanus pətigəṁ ikin min e nitəni min, kəni iəu Pol, Uhgın təmauin lak məmə iətəni pətigəṁ nanusiən təuvir əha.

I 1:14 Efəs 1:7 II 1:15 Jon 1:18; 2Kor 4:4 III 1:17 Jon 1:1; 8:58
IV 1:18 Uək 26:23; Efəs 1:22-23; Nəh 1:5 V 1:19 Kol 2:9 VI 1:20 Efəs 1:10 VII 1:21 Rom 5:10; Efəs 2:12 VIII 1:22 Rom 5:10; Efəs 5:27

Pol tatol uək rəha niməfaki

²⁴ Nīkik tagiən məmə iəkətəu nahməiən e nipətik o rəhatəmah nəhatətəiən. Kristo təmətəu nahməiən e nipətin məmə niməfaki otair. Kəni e suaru kətiəh əmə, iəu min iətətəu nahməiən e nipətik o nipəti Kristo, u inu in niməfaki, məmə oteviə məskasik. Kəni tol lanu, uək iətəm Iesu təmətuəuin, iəkolkeikei məmə iəkəsiru e uək rəha Iesu o niməfaki, kəni mətətəu naməhian ohni. ²⁵ Uhgın əmə təmləfəri iəu məmə iəkol uək e niməfaki rəhan. Rəueiu əha, iəkəhrun nasiruian e təmah e uək iətəm Uhgın təmələhu=pən e nəhlmək. Rəhak uək məmə iətəni pətigəṁ nəghatiən min rəfin rəha Uhgın pəh nəkotəhrun vivi, ²⁶ nəghatiən əha in nəlpəkəuiən oneuən rəha Uhgın iətəm təmətəhluaiṁ o nətəmimi rəfin aupən ikin, mətəu rəueiu əha Uhgın tinitis nipətin kəm rəhan min nətəmimi. ^{IX}

²⁷ Kəni Uhgın nikin tagiən əmə məmə otəni pətigəṁ natimnati təuvir min rəha Iesu kəm təmah, nətəm Nanihluə ^X min u kəsəniə məmə itəmah nətəm Isrel, məmə onəkotəhrun min. Nəlpəkəuiən oneuən iətəm təuvir rəha Uhgın, tol lanəha, Kristo təmos nikitəmah, kəni nəkotəhrun motəhatətə lan məmə onəkotos rəhan nəuviriən iətəm təuvir agin u əpəha e negəu e neai.

²⁸ Kəni itimah iəutəni pətigəṁ Kristo kəm nətəmimi rəfin. Kəni iəutəni əskasik məutəhgi-pəri nīkilah lan, kəni məutəgəṁun ilah e neinatigiən təuvir, məmə ilah kəhuva nəfaki min iətəm kəutəhtul əskasik e rəhalah nəhatətəiən e Kristo. ²⁹ Iatol uək əskasik o nati əha, kəni nian rəfin iatol uək əskasik pik e nəsanəniən asoli rəha Kristo iətəm tatol uək e nəmiəgəhian rəhak. ^{XI}

Nəkotəkeikei mətəhatətə əskasik e Iesu

² Iəkolkeikei məmə nəkotəhrun məmə iəu iatol uək əskasik agin o təmah nətəm Kolosi, mine nətəm Laotisiə, mine nəuvein min nətəm kəutəfaki mətəu iəsehian ilah. ² Iatol uək lanu o nəfəriən nətəligiən rəhatəmah rəfin, kəni məmə nikitəmah rəfin otəsanən. Iəkolkeikei məmə itəmah onəkotolkeikei itəmah min, kəni tol lanəha, onəkəhuva kətiəh e nətəligiən mine nikin. Iatol uək o təmah məmə onəkotəhrun vivi motəhrun rəfin nəghatiən pəhriən rəha Uhgın iətəm aupən təmətəhluaiṁ mətəu rəueiu tinietigəṁ=pa. Kəni nəlpəkəuiən oneuən əha, in Kristo, ³ iətəm Uhgın təmoriarun neinatigiən mine nəhrunian təuvir min rəfin rəhan tətətig lan. ^{XII}

⁴ Iəu iətəghati lanu kəm təmah o nasisiṁian e nəghatiən eiū min rəha nətəmimi iətəm tətəhian o niuvi rəkisiən rəhatəmah nətəligiən. ^{XIII}⁵ Tol mə iətətig pau isəu o təmah, mətəu nīkik təhti pik itəmah. Kəni nīkik tagiən pik mətəu-inu iəmətəu məmə rəhatəmah nətəligiən kətiəh əmə, kəni itəmah nəutəhatətə əskasik əmə e Kristo. ^{XIV}

IX 1:26 Rom 16:25-26; Efəs 3:2-9 X Nanihluə, Ianihluə — Afin-to e tiksinari. XI 1:29 Efəs 3:7,20; Fil 4:13 XII 2:3 1Kor 1:24,30 XI-II 2:4 Rom 16:18 XIV 2:5 1Kor 5:3

Rəhatəmah nəmiəgəhiən otəkeikei mətatig əmə e Kristo.

⁶ Mətəu inko itəmah nəmotos Kristo Iesu məmə in İərməniğ rəhatəmah, kəni onəkotəkeikei məutohtəu=pən əskasik in. ⁷ Otəskəlīm Kristo tiəkis təhmen e noki niği təteiuai mələs niftəni, kəni pəh rəhatəmah nəmiəgəhiən teviə məskasik lan. Pəh rəhatəmah nəhatətəiən otəkeikei meviə mətəskasik e nian rəfin, nəhatətəiən inu kəməgətun itəmah lan əupən. Kəni nian rəfin otəkeikei məutəni kəm Uhgın məmə nik-itəmah təməri məriəuəh e nəgiənən o natimnati iətəm təmol o təmah. ^I

⁸ Otətəu vivi itəmah məmə nətəmimi kəsotaskəlimiən kəni məsotiivi minien itəmah e nəgətunien eiua min rəhalah. Nəgətun eiua min əha tatitəu=pən nətəliğin rəha nətəmimi əmə mine nəukəti lou min iətəm tətəghati e natimnati rəha niftəni əmə. Nəghatiən min əha tatsipən e nətəliğin əuas min rəha nətəmimi, mətəu kəsotsipənien e Kristo.

⁹ Kəni Kristo in Uhgın. Kəni in təmuva mos niyəti iətəmimi təhmen e tah, kəni natimnati rəfin rəha Uhgın tətatig lan. ^{II}¹⁰ Kəni nian nəmotəhatətə e Kristo, kəni Uhgın in təməfən natimnati rəfin rəha nəuviriən kəm təmah. Kəni Kristo tətərməniğ e nətəmimi mine natimnati rəfin u kəutərməniğ e nəhue niftəni mine neai. ^{III}¹¹ Kəni nati kəti min e Kristo. Nian itəmah nəmotəhatətə lan, kəni in təməhgi=pən itəmah. Mətəu səniəmə nəhgi-pəniən rəha niyətin u nətəmimi kəutol, mətəu nəhgi-pəniən rəha nikitəmah iətəm Iesu təmol. In təmətei rəkis nətəliğin mine nolien tərəh min e rəhatəmah nəmiəgəhiən. ^{IV}¹² Kəni e nian kəməueiu itəmah e nəhu, in nəmtətiən kəti məmə nəmiəgəhiən əupən rəha təfəgə tərəh rəhatəmah kəutohmis kəni katitənim ilah Iesu. Kəni Uhgın təməmiəgəh min itəmah e nəmiəgəhiən vi min itəmah Iesu, mətəu-inu nəməutəhatətə e nəsanəniən asoli rəha Uhgın iətəm təmol Iesu təmiəgəh min e nimisiən. ^V

¹³ Əupən ikin, nian Uhgın təməsətei rəkis əhanəhiən nolien tərəh min e nikitəmah, kəni e nəhmtin, təhmen məmə itəmah nəmohmis rəkis e nolien tərəh min əha. ^{VI} Mətəu nian nəməhuva motol kətiəh itəmah Iesu, kəni Uhgın təmosmiəgəh min itəmah min. Uhgın təməfəl rəkis nolien tərəh min rəhatah malu lan. ^{VII}¹⁴ Nian kitah kəmautol nolien tərəh, kəni kəməutəhti Lou rəha Mosis iətəm tətəni məmə okohmis o nolien tərəh min əha, kəni tatətu=pa niyəgnəmti nəghatiən min kəm tah. Mətəu Uhgın təməhti=pən nəghatiən min əha e niği kəməluau, kəni nəsanəniən rəhalah tikə. ^{VIII}¹⁵ E niği kəməluau əha, Kristo in təməhpəhu nəsanəniən rəha iərməniğ min rəfin, kəni

^I 2:7 Efəs 3:17 ^{II} 2:9 Jon 1:14,16 ^{III} 2:10 Efəs 1:21-22 ^{IV} 2:11 Rom 2:29 ^V 2:12 Rom 6:4 ^{VI} Nian iətəmimi kəti təsəhatətə əhanəhiən e Iesu Kristo, rəhan təfəgə taskəlīm matig isəu o Uhgın. Rəhan nəmiəgəhiən pəhriən ilau Uhgın tikə, kəni təhmen məmə narmin təmimis. ^{VII} 2:13 Efəs 2:1,4-5 ^{VIII} 2:14 Efəs 2:14-16; 1Pitə 2:24

təmərəkin narməniğin rəha iərmis min təhmen=pən məmə in təməhpəhu ilah e nəluəgiənien asoli kəti. Kəni rəueiu əha, in təmol rəhan tikimir min kəməhuva nati əpnapin əmə e nəhmti nətəmimi.

Iesu tətərməniğ e təmah

¹⁶ Tol min lanəha, nəsotətəliğin e nəghatiən rəha nətəmimi nətəm kəutələhu pəsig məmə nəsotolien natimnati nəuvein, məsotunien nauəniən kəti uə məsotəmnimiən nəmnimiən kəti. Sotətəliğin e nəghatiən rəhalah iətəm kəutəni məmə nəkol natimnati min u e nian asim min, uə e nian rəha məuiğ vi min, uə e nian rəha Sapət. ^{IX}¹⁷ Lou min u rəhalah əha kəutəghati lan, kəutəgətun=pən niyəhriənien kəti iətəm tətuva, mətəu niyəhriənien əha, in Kristo pisin əmə. ^X

¹⁸ Nətəmimi nəuvein kəutəfəri pik mətəu-inu ilah kəutəni məmə kinauteruh nəməhlairien min nəuvein iətəm niyətilah tatig. İlah kəutəni kəm təmah məmə nəkotəkeikei motol natimnati nəuvein iətəm tətəgətun məmə rəhatəmah nətəliğin teiuaiu, kəni itəmah onəkotəkeikei məutəfəki kəm nagelo min. Sotohtəu-pəniən nətəliğin rəhalah. Nətəliğin min əha iətəmi əmə tatol. Kəni nəmə nəkotohtəu=pən nəghatiən rəhalah, itəmah onəkotəmkarəpən e rəhatəmah nəmiəgəhiən. Mətəu nətəmi min əha kəutəfəri ilah o nati niyətin tikə. ¹⁹ Nətəmi min əha kəsotaskəlimiən nəgətunien pəhriən rəha Kristo tiəkis məsotolien kətiəh ilah Kristo. Mətəu Iesu təhmen=pən məmə in rəhn-kapə niyəfəki konu niyəfəki in niyəti Kristo. E nolien kətiəh min təhmen=pən e niyəti iətəmimi, u iətəm tatilpin ikin e nəuaniləuis min tatuvən e nikilkilin, kəni Kristo tatol min nati kətiəh e niyəfəki rəhan məmə niyəfəki otəskasik, kəni məteviə e nəmiəgəhiən vi iətəm Uhgın tatol təteviə. ^{XI}

Nəmotos nəmiəgəhiən vi mətəu itəmah nəmotol kətiəh e Kristo

²⁰ Nian nəmotəhatətə e Kristo, in təhmen məmə nəməhmis itəmah min. Kəni mətəu-inu lou təsuvaian o iətəmimi iətəm təmimis, kəni nəukəti lou min iətəm tətəghati e natimnati rəha nəhue niftəni əmə, nəsanəniən rəhalah tikə məmə okotərməniğ e təmah. Tol lanəha, iətətapuəh o təmah məmə, təhro itəmah nautohtəu=pən lou min rəha nəhue niftəni mine, in-əha nəghatiən əuas min iətəm kəutəni məmə, ²¹ "Saskəlimiən nati u," uə "Sun askəuviniən nati u," uə "Səkiən nati u." ^{XII}²² Mətəu nəghatiən min u təmsipən e nətəliğin rəha iətəmimi. İlah kəutəghati əmə e natimnati rəha nəhue niftəni u, təhmen=pən e nauəniən nəuvein, mine nəmnimiən nəuvein. Mətəu natimnati min u, ko təsasiriuən, kəni təsərəkiənien nikitəmah, mətəu-inu e nian onəkotos uə nəkotun, kəni tikə min. ^{XIII}

^{IX} 2:16 Rom 14:1-13 ^X 2:17 Hip 8:5 ^{XI} 2:19 Efəs 2:21; 4:16 ^{XII} 2:21 Kəl 4:3,9; 1Tim 4:3 ^{XIII} 2:22 Mat 15:9

²³ Iäkəhrun mämə nian nəuteruh nəghatiən min əha, nəkotəni mämə kəta nəghatiən agin min nəuvein. Ilah kəutəni mämə nətəmimi okotəfaki lanu lan uə lanəha lan, kəni ilah kəutəni mämə okotol rəhalah nətəligiən teiuaiu lanu uə lanəha, kəni ilah kəutəni min mämə nətəmimi okotəkeikei məuteruh vivi nīpətīlah min lanu uə lanəha e nolīən iətəm in tiəkis o nīpətīlah. Mətəu iətəni=pinə kəm təmah mämə nəghatiən min əha, rəhalah nəsanəniən tikə mämə otahtipəsīg e nətəligiən tərəh min mine nolīən tərəh min u nətəmi-kautol e nīpətīlah.

3 Mətəu-inu Uhgīn təmosmiəgəh min itəmah min Kristo, kəni tol lanəha, rəueiu əha itəmah onəkotəkeikei mautol nikitəmah tətətiɡ əskasik e natimnati iətəm tətətiɡ əpəha e negəu rəha Uhgīn, ikin əha Iesu tətəharəg ikin e nīkali Uhgīn maru, ikin əha, ikin ima nəsanəniən mine nisīaiən. ¹² Itəmah onəkotəkeikei mautol rəhatəmah nətəligiən tətətiɡ əmə e negəu rəha Uhgīn, kəni pəh nətəligiən rəhatəmah otəsətiɡiən e natimnati rəha nəhue niftəni u, ¹³ mətəu-inu itəmah nəmohmis itəmah Kristo, in-əha nolīən rəha nəmiəgəhiən əuas rəhatəmah kə-mohmis, kəni nəmiəgəhiən pəhriən rəhatəmah kəutəhluaiɡ ilah Kristo iətəm tətətiɡ e negəu e neai ilau Uhgīn. Nəmiəgəhiən vi u, nətəmimi kəsoteruhīən. ⁴ Nəmiəgəhiən pəhriən rəhatəmah in e Kristo əmə. Kəni nian Kristo otitəliɡ=pa min, kəni Uhgīn otəgətu(n) Kristo kitah min kəm nətəmimi rəfin, kəni ilah okoteruh nəuviriən mine nəsanəniən rəhan.

Suaru əhruahru

⁵ Mətəu itəmah onəkotəkeikei motəpəh agin nolīən tərəh min rəha nəhue niftəni, nolīən tərəh tol min lanu; nīpətan mine nəman mine, kautit oneuən ilah min; ilah kautol nolīən tərəh tol naulisiən o nəniən; ilah kotolkeikei pik ilah min o nolīən tərəh; təfagə tərəh tepət e rəhalah nətəligiən; ilah navərəs, kəni nolīən əha təhmen=pən mämə kəutəfaki kəm narmi nati min, inəha, kəutləfəri natimnati min rəha nəhue niftəni ilis tapirəkis Uhgīn. ⁶ Nolīən tərəh min əha tatol niki Uhgīn tətəhmə, kəni in otol nalpiniən asoli kəm nətəmimi nətəm kautol nolīən tərəh min əha. ⁷ Aupən ikin, nolīən tərəh min əha kəutarməniɡ e rəhatəmah nəmiəgəhiən, nəmautol ilah nian rəfin.

⁸ Mətəu rəueiu əha, nəkotəkeikei motos rəkis ilah e rəhatəmah nəmiəgəhiən, kəni otol min lanəha: niəməha təsol miniən itəmah; nikitəmah mine nohlitəmah təsatipahal-atipahal pikiən təhmen e kaluəluə; solīən tərəh kəm nətəmimi; səni rahīən nətəmimi; səniə nəghatiən iətəm tol naulisiən o nəniən. ⁹ Soteiuəiən e təmah min mətəu-inu itəmah nəmotəpeg rəkis nətəligiən əuas rəhatəmah, kəni motəpəh rəhan nolīən tərəh min, ¹⁰ kəni nəməhuvən e nətəligiən vi. Uhgīn tətəfinə nəmiəgəhiən vi u kəm təmah, matol mämə itəmah onəkəhuva motol əmə mämə in mine. Kəni pəh nəkotəhrun vivi in. ^{VI}

I 3:1 Mak 12:36; 16:19; Efəs 1:20 II 3:2 Mat 6:33 III 3:6 Rom 6:6,11; Efəs 4:19; 5:3-6 IV 3:8 Efəs 4:25-29; 5:4 V 3:9 Efəs 4:22,25

¹¹ Mətəu e natimnati min əha, in nati əpnapin əmə nəmə ik iətəm Isrel, uə səniəmə ik iətəm Isrel; nəmə kəməhgi=pən ik uə kəsəhgi-pəniən ik; nəmə nəmol vivi skul uə nəsol viviən skul; nəmə ik slef əmə kəti uə ik səniəmə slef kəti. Mətəu nati asoli in Kristo, kəni tətətiɡ e nəmiəgəhiən rəhatah rəfin u kəutəhatətə lan. VII

¹² Uhgīn təmolkeikei itəmah, kəni mitəpin itəmah mämə rəhan min. Kəni tol min lanu: nikitəmah otəkeikei matitəgiɡ o nətəmimi; mautol təuvir kəm nətəmimi; rəhatəmah nətəligiən otəkeikei mətətiɡ ləhtəni; itəmah nətəm mətig; kəni nətəligiən rəhatəmah otəfəməh. Otol nəghatiən min əha, təhmen=pən mämə nəutəhuvən e napən vi rəha Uhgīn.

¹³ Nian suah kəti otol nati kəti otəsəhmenīən e nəhmtitəmah, kəni nikitəmah otəsəhmə uəhaiən ohni. Nəmə suah kəti tatol tərəh e təmah kəti, pəh nəso-talpiniən motos əmə timis e nikitəmah, mətəu nəkotəkeikei məutalu lan kəni mautol təuvir əmə kəm iətəmi u. Sotəskəlim iəkisiən nolīən tərəh rəha iətəmi-mi təmol kəm təmah e nikitəmah, mətəu nəkotol təuvir kəm in, təhmen=pən əmə mämə İərməniɡ təsəskəlim iəkisiən nolīən tərəh rəhatah e nikin, mətəu in tatol təuvir əmə kəm tah. ^{VIII}14 Nati agin u iətəm otəkeikei mətətiɡ e nikitəmah, in nolkeikeiən. Otos məhuvən lan təhmen=pən mämə napən təuvir rəha Uhgīn. Nian onəkotolkeikei itəmah min, kəni tol itəmah nəkəhuva kətiəh.

¹⁵ Otos nəməlinuīən rəha Kristo pəh in tətərməniɡ e nikitəmah, mətəu inko Uhgīn təmaui(n) e təmah mämə nəkəhuva motol kətiəh, kəni məutətiɡ əmə e nəməlinuīən. Kəni nian rəfin otəni kəm Uhgīn mämə nikitəmah tətəgiən o natimnati iətəm in təmol kəm təmah. ¹⁶ Otəgətu(n) itəmah min e nəghatiən rəha Kristo, kəni motəni e nətəligiən təuvir kəm təmah min mämə nəkotəkeikei mautol, məsotəpəhiən. Otəni nəpuən min e Nauəuə rəha Nəpuən, mine nəpuən min rəha niməfaki, mine nəpuən min iətəm tatsipən e Narmīn Rəha Uhgīn. Otəni ilah rəfin təhmen=pən e nəni-viviən kəti iətəm tatsipən e nikitəmah matuvən kəm Uhgīn. Inəha e nolīən min əha, pəh nəghatiən təuvir rəha Kristo tətətiɡ matəmiəgəh mateviə vivi e nikitəmah e nian min rəfin. ¹⁷ Kitah u nəhlmī İərməniɡ Iesu min, kəni tol lanəha, natimnati rəfin u nautol, mine nəghatiən min rəfin u nautəni, mətəu nəkotol əmə e nərgi İərməniɡ Iesu. Kəni nian rəfin itəmah onəkotəkeikei motəni kəm Uhgīn, tatə rəhatah, mämə nikitəmah tətəgiən o natimnati iətəm Iesu təmol kəm təmah. IX

Nolīən əhruahru rəha tatə, mine mämə, mine kəlkələh min

¹⁸ Nīpətan, otisiəi narməniɡiən rəha nəman min rəhatəmah, təhmen=pən əmə mämə pətan u in tətəfaki in otəkeikei mol lanəha. X

VI 3:10 Efəs 4:24 VII 3:11 Kəl 3:28 VIII 3:13 Efəs 4:2,32 IX 3:17 1Kor 10:31; Efəs 5:20 X 3:18 Efəs 5:22

¹⁹ Kəni nəman, otolkeikei rəhatəmah niṗətan, kəni motol təuvir kəm lah, mətəu sotoliən rəhatəmah nar-məniḡiən məmə nəkotol=pən əmə rəhatəmah niṗətan. ^I

²⁰ Kəlkələh min, otisiai rəhatəmah tatə mine mamə nian rəfin, mətəu-inu İərməniḡ rəhatah nikin otagiən o noliən əha. ^{II}

²¹ İtəmah tatə min, sotoliən nalpinian tapirəkis nərahian iətəm kəlkələh min kautol, məmə nikilah otahmə ohni. Mətəu nəmə nəkotol lanəha e lah, kəni rəhalah nətəliḡiən in oteiuaiu. ^{III}

Noliən rəha slef mine rəhan iərməniḡ

²² Slef min, nian rəfin onəkotəkeikei motol nəuia nətəmi asoli min rəhatəmah, mətəu səniəmə nian əmə iətəm ilah kəuteh itəmah lan məmə nikilah otagiən o təmah. Mətəu itəmah onəkotəkeikei motol uək e nikitəmah pəhriən o nəfəniən nisaiən kəm Uhgın. ^{IV}²³ Uək nak iətəm nautol, otol e nikitəmah rəfin təhmen əmə məmə nautol uək rəha İərməniḡ rəhatah, səniəmə nautol uək rəha iətəmi əmə. ²⁴ Mətəu-inu onəkotəkeikei motəhrun vivi məmə İərməniḡ rəhatah in otəfinə nətəouiən əhruahru rəha natimnati min iətəm nautol ilah. Nətəouiən əha Uhgın tinəni rəkis məmə otəfinə kəm nenətın min. ?Kəni nəkotəhrun nati u? Nautol uək rəha suah əha İərməniḡ pəhriən rəhatah, in İərməniḡ Kristo. ²⁵ Mətəu iətəmi iətəm tatol tərəh, in otos əhruahru min nəuan nətəouiən rəhan o noliən tərəh, mətəu-inu Uhgın, in tatol təhmen-əhmen əmə kəm nətəmi rəfin. ^V

⁴ İtəmah nətəmi asoli min u nəutarməniḡ, onəkotəkeikei mautol təhruahru kəni məhmen o rəhatəmah slef min, mətəu-inu itəmah min nəkotəkeikei motəhrun məmə rəhatəmah min İətəmi asoli in tətətiḡ min əpəha e negəu e neai. ^{VI}

Pol təməḡətuḡ ilah

² İtəmah onəkotəkeikei məutəḡhati=pən kəm Uhgın e nəfakiən e nian rəfin. Kəni nian onətəfaki, rəhatəmah nətəliḡiən otəkeikei mətətiḡ lan, kəni nian rəfin aḡin nəkotəkeikei məutəni kəm Uhgın məmə nikitəmah tətəgiən o natimnati iətəm in təmol kəm təmah. ³ Kəni iəu iəkolkeikei məmə itəmah nəkotəkeikei mautəfaki min o təmah min, məmə Uhgın oterəh e suaru məmə iəkotəni pətəḡəm nəlpəkəuiən oneuən rəha Uhgın e Kristo. İəmatəni pətəḡəm nəḡhatiən u inu, kəni kahtipəsəḡ=pən lak ohni e kaləpus. ⁴ Otəfaki məmə iətəni pətəḡəm nəḡhatiən əha təhruahru kəni məpəiə vivi təhmen əmə məmə iəkəkeikei mol lanəha.

⁵ İtəmah nətəm nəutəfaki, pəh nətəm kəsotəfakiən kotəh=pən İesu e noliən min rəhatəmah, kəni e nian rəfin onəkotəkeikei mauteh vivi məmə noliən min mine nəḡhatiən min rəhatəmah otuvi Nanihlə min kəhuva o İesu. ^{VII}⁶ İtəmah nəkotəkeikei məutəḡhati

I 3:19 Efəs 5:25 II 3:20 Efəs 6:1 III 3:21 Efəs 6:4 IV 3:22 Efəs 6:5-8 V 3:25 Rom 2:11 VI 4:1 Efəs 6:9 VII 4:5 Efəs 5:15-16

vivi kəm lah e nəḡhatiən min əmə u iətəm təuvir kəni mətəhian, kəni pəh ilah okotətəu nəḡhatiən min əha məmə kotəuvir. Kəni itəmah onəkotəkeikei mətəhrun vivi suaru min o nuhalpinian nəḡhatiən min rəhalah iətəm kəutətapuəh o rəhatəmah nəhatətəiən e İesu.

Pol təməhliṗən suah mil kətian o lah

⁷ İətəhli=pinə piatah iətəm təuvir, Tikikəs, in tatuvnə o təmah o nati keiu əmə məmə in otanus nəḡhatiən rəfin rəhatimah kəm təmah, kəni in otəfəri nətəliḡiən rəhatəmah. In piatah kəti iətəm iəu iəkolkeikei pik. Nian rəfin in tətəhtul maru o nasiruiən lak e uək rəha İərməniḡ. ^{VIII}⁹ In tatuvnə ilau piatah Onesiməs. Nian rəfin in tətəhatətə əskasik e İesu, kəni itəmah iəkotolkeikei pik in. In iətəmi kəti rəhatəmah. İlau okuəni kəm təmah nanusiən rəha natimnati rəfin u ikinu. ^{IX}

Naunun nəḡhatiən rəha Pol

¹⁰ Aristakəs in tətətiḡ e kaləpus itimlau min. In tətəhli=pinə nəḡhatiən təuvir kəm təmah. Kəni Mak, in pia Panəpəs, in min tətəhli=pinə nəḡhatiən təuvir rəhan kəm təmah. İtəmah nəmotos rəkis rəhak nəḡhatiən ohni. Nəmə in otuvnə imatəmah ikin, kəni nəkotit məhuvən mauteruh vivi. ^X¹¹ Kəni Josuə Jastəs, in min tətəhli=pinə nəḡhatiən təuvir rəhan kəm təmah. E nəuaniləuis min rəha İsrel iətəm kəutəhatətə e İesu, suah milahal əmə əha, ilahal kəhlasiru lak e uək rəha negəu rəha Uhgın. Kəni suah milahal əha, ilahal kəhlasiru pik lak e nian əskasik min iətəm tətəuə e rəhak nəmiəḡəhiən.

¹² Epafras in rəhatəmah kəti iətəmi, in min tətəhli=pinə nəḡhatiən təuvir kəm təmah. In iətəmi kəti nian rəfin tatol uək rəha İesu Kristo, kəni e nian rəfin in tətəfaki əskasik o təmah. In tətətapuəh o Uhgın məmə itəmah onəkotəhtul əskasik, kəni mohməhtə motəhrun vivi natimnati rəfin iətəm Uhgın tolkeikei. ¹³ İəkəhrun nəniən kəm təmah məmə suah u in tatol uək əskasik o nasiruiən e təmah, mine nətəm Laotisiə, mine nətəm Hierapolis. ¹⁴ Toktə Luk iətəm kিতah kotalkeikei pik, mine suah u Timəs, ilau min kətuahli=pinə nəḡhatiən təuvir kəm təmah. ^{XI}¹⁵ Otəhli=pən min rəhak nəḡhatiən təuvir kəm piatah mine nəuvini-tah min əpəha Laotisiə, mine pətan əha Nimfa, mine nətəm kəutəfaki e nian min rəfin əha iman ikin.

¹⁶ Mətəu e nian onəkotəfin rəkis rəhak u nauəuə, kəni motəkeikei motəhli=pən kəm nətəm Laotisiə məmə ilah okotəfin min kəm nətəmi rəha niməfaki əha ikin. Kəni e noliən kətiəh min, itəmah onəkotəkeikei motəfin min nauəuə rəha nətəm Laotisiə.

¹⁷ Kəni itəmah nəkotəkeikei motəni=pən kəm Akipəs məmə in otəkeikei mol rəfin uək iətəm İərməniḡ rəhatah in təməfən kəm in məmə otol. ^{XII}

VIII 4:7-8 Efəs 6:21-22 IX 4:9 Flm 10-12 X 4:10 Uək 12:12; 13:13; 15:37-39; 2Tim 4:11 XI 4:14 Kol 1:7; Flm 23-24 XII 4:17 Flm 2

¹⁸ Iəu Pol, iatos pen mətətei əmə e nəhlmək nəghatiən u rəha nəniən təuvir kəm təmah. Sotaluiən məmə kəməfən iəu e kaləpus, kəni kəlis iəu e sen, kəni iətatiğ əhanəh.

Pəh Uhgjin otətuati e rəhan nəuviriən tətatiğ o təmah. ^I

I 4:18 1Kor 16:21

1 TƏSALONAIKƏ

Nəghatən əkuəkir rəha nauəuə u 1 Təsalonaikə

Aposil Pol təmətei nauəuə u.

Təmətei tətuvən kəm niməfaki əpəha Təsalonaikə.

Pol təmətuəuin niməfaki əpəha Təsalonaikə e nu keiu o kisił əmə tınuvən rəkis, kəni in niməfaki vi kəti. Nətəmi-mi rəha niməfaki okotəkeikei moteviə e nəmiəgəhiən rəhalah. İlah nəuvein, kəməhuvən e nian iəkis min mətəu-inu kəutəhatətə e Kristo. Kəni nəuvein kəsotəhrun vivian nian iətəm İesu otitəlig=pa min lan e nəhue niftəni. Nəuvein nikiłah təhti məmə İesu otuva uəhai min əmə. Kəni motəruru məmə nətəmiimi kəmohmis uərisig e İesu titəlig=pa min, otəhro e lah.

Pol təmətei nauəuə u məmə otəfəri nətəligiən rəhalah, kəni mol nəhatətəiən rəhalah təskasik. Kəni molkeikei məmə otəfən nəgətuən nəuvein iətəm təhruahru o nitəlig=pa minian rəha İesu Kristo.

Pol təməni təuvir kəm lah

1 İəu Pol, mine Sailəs, ¹ mine Timoti, iəhləni təuvir kəm təmah min u niməfaki ikin Təsalonaikə, u itəmah u nətəmiimi rəha Tatə Uhgın mine İərməniğ İesu Kristo.

Pəh Uhgın otətuati e rəhan nəuviriən mine nəməlinuian kəm təmah.

² Nian rəfin, iəhləni=pən kəm Uhgın məmə nikitimahal tətagiən o təmah rəfin, kəni məhləfaki o təmah e nəfakiən rəhatimahal. ³ Nian iəhləfaki kəm Tatə Uhgın, nikitimahal tagiən mətəu-inu nian rəfin nikitimahal tətəhti nati kisił, kəti u rəhatəmah uək iətəm tatsipən e nəhatətəiən rəhatəmah, mine rəhatəmah uək əskasik o nasiruiən e nətəmiimi iətəm tatsipən e nolkeikeiən rəhatəmah, mine noliən rəha nəhtul əskasikiən rəhatəmah e nian iəkis min iətəm kəutəhuva e rəhatəmah nəmiəgəhiən, kəni nəkotol lanəha mətəu-inu nəmotəluə=pən əskasik rəhatəmah nətəligiən e İərməniğ İesu Kristo.

⁴ Piak min mine nəuvirik min iətəm Uhgın tolkeikei itəmah. Nikitimahal tagiən min o təmah mətəu-inu iəkləhrun məmə Uhgın təmitəpən itəmah. ⁵ Kəni iəkləhrun nati u, mətəu-inu nanusiən təuvir iətəm iəməhləni kəm təmah, səniəmə təmuva e nəghatən əmə, mətəu təmuva min e nəsanəniən, mine Narmin Rəha Uhgın, kəni kitah kotəhrun vivi məmə in nipəhriənian. Kəni nian kitah kəməutatig, nəkotəhrun məmə noliən rəhatiməh in təuvir məmə otasiru e təmah. ⁶ Kəni iəmleruh məmə itəmah nəmotisikəuvin itimahal mine İərməniğ e noliən u: nəmotos pau nəhməiən asoli, mətəu nəmotos nəghatən e nikiñ agiən iətəm Narmin Rəha Uhgın təməfinə.

I E nəghatən Kris, nərgin u Sailəs in "Silfanus"

⁷ Tol lanəha, e noliən rəhatəmah nəmotəgətuñ suaru təuvir kəti kəm nəfaki min əpəha Masetoniə mine Akaiə kotisikəuvin itəmah. ⁸ Nəmotəni pətigəm nəghatən rəha Uhgın təhmen e təui təmasək kətəu ikin min rəfin, kəni səniəmə əpəha Masetoniə mine Akaiə əmə, mətəu nətəmiimi ikin min rəfin kinotəhrun rəkis rəhatəmah nəhatətəiən. Tol lanəha, iəsləni pətigəmiən nanusiən rəha nəhatətəiən rəhatəmah, ⁹ mətəu-inu nətəmiimi rəha Masetoniə mine Akaiə, ilah aru kəutəni pətigəm məmə nian iəməhuva moteruh itəmah, nikitəmah tagiən o nətəuiən nəghatən rəhatimahal. Kəutəni pətigəm məmə itəmah nəmotəuhlin nəmtəhtəmah e narmi nati min u kəmol əmə ilah, kəni mautəhuərisig e Uhgın iətəm tətəmiəgəh, kəni in Uhgın pəhriən, ¹⁰ kəni nəutəhtəh-nin Nətin məmə otitəlig=pa min e negəu e neai muva min e nəhue niftəni. Nətin u in İesu, iətəm təmimis e niği kəluau, kəni Uhgın təmosmiəgəh in e nimišian. Kəni in otosmiəgəh itah e nalpiniən mine niəməha rəha Uhgın iətəm tətəuə.

Uək rəha Pol əpəha Təsalonaikə

2 Piak min mine nəuvirik min. Nəkotəhrun məmə nian itimahal iəmluva miħleruh itəmah, nuviən rəhatimahal, in səniəmə tol nati əpnəpən əmə lan, mətəu təmol nəuan. ² Kəni itəmah nəkotəhrun məmə inəha Filipai, nətəmiimi kəmotol tərəh e timahal, kəni motəhi motəni rah itəmahal, mətəu Uhgın rəhatah təmasiru e timahal, kəni itimahal iəsləginiən e nəni pətigəmiən rəhan nanusiən təuvir kəm təmah, nati əpnəpən nətəmiimi kəmotalkut məmə okotəniəhu itimahal. ^{II3} Tol lanəha mətəu-inu rəhatimahal nəghatən o

II 2:2 Uək 16:19-24; 17:1-9

niuvian rəhatəmah nətəligiən təsisipəniən e nətəligiən tərəh min uə nikin iətəm təsəhruahruian, kəni iəslalkutiən o neiuəian e təmah. ⁴ Kəpə, iəslolien lanəha. Mətəu nian iəhləghati, iəkləhrun məmə Uhgın təməsal=pən rəkis e nikitimahal, kəni məni məmə itimahal iəkləhmen məmə iəkləni pətigəm nanusiən təuvir, kəni in təmələhu=pən e nəhlmitimahal. Kəni iəsləghatiən məmə nətəmimi nikilah otagiən o timahal, mətəu iəhləghati məmə Uhgın nikin otagiən o timahal, kəni in Uhgın iətəm təməsal=pən e nikitimahal. ¹⁵ Nəkotəhrun məmə itimahal iəsluvaian o təmah məmə iəkliuvi nətəligiən rəhatəmah e nəghatiən ətəhian min. Kəni iəsləni pətigəmiən nanusiən təuvir kəm təmah məmə iəklə rəhatəmah məni. Kəni Uhgın, in təhrun nikitimahal məmə nəghatiən u in niphəriənian. ⁶ Itimahal iəsluvaian məmə itəmah kəti uə iətəmimi əpnəpən əmə kəti otəfəri itimahal.

⁷ Kəni nati kəti min, mətəu-inu itimahal aposil milahal rəha Kristo, iəkləhrun nəniən məmə nəkotəkeikei motisiai itimahal təhmen e iətəmi asoli milahal, mətəu iəməslolien. Nian kəməutatig, nolien rəhatimahal timətig təhmen e məmə kəti iətəm tateh vivi nenətin min, matol timətig o lah. ⁸ Nikitimahal tagiən məmə iəkləni pətigəm nanusiən təuvir, mətəu səniəmə məmə iəhləni pətigəm əmə, mətəu iəmhlot natimnati rəfin iətəm iəkləhrun nolien məmə otasiru e təmah. In təhmen məmə iəmhləfinə nəmiəgəhian rəhatimahal, mətəu-inu itimahal iəmhlotkeikei itəmah, kəni nəməhuva rəhatimahal nətəmimi. ⁹ Piak min mine nəuvinik min. ?Nikitəmah təhti, uə kəpə, uək əskasik iətəm iəmahlol? Nian itimahal iəməhləni pətigəm nanusiən təuvir rəha Uhgın kəm təmah, itimahal iəmahlol uək e nəhlmitimahal ləpləpən mətəuərus=pən lapin o nosiən məni məmə iəslətapuəhian o məni o təmah. II

¹⁰ Itəmah mine Uhgın, nəmoteruh kəni motəhrun nəni pətigəmiən məmə nian iəməhlatig kitah min itəmah nəfaki min, nolien rəhatimahal in təhruahru, kəni Uhgın tətəgiən lan, kəni iətəmimi kəti təsosian niphəgnəmtin kəti iətəm tərəh o timahal. ¹¹ Itəmah nəkotəhrun məmə itimahal iəmahlol təuvir kəm təmah rəfin təhmen e tatə kəti tateh vivi nenətin min. ¹² Kəni e nolien kətiəh əmə, iəhlem əskasik itəmah, kəni məhləfəri rəhatəmah nətəligiən, məhlətapuəh əskasik məmə nəmiəgəhian rəhatəmah otəhruahru e nəhmti Uhgın, kəni nikin tagiən lan. Uhgın u, tətəuin e təmah məmə nəkəhuva e narmənigiən mine nəuviriən rəhan. III

¹³ Kəni nian rəfin, itimahal iəhləni tagkiu kəm Uhgın mətəu-inu nian nəmotos nəghatiən rəha Uhgın iətəm nəmotətəu o timahal, kəni motos tatig e nikitəmah, kəni nikitəmah təsəhtian məmə in nəghatiən rəha nətəmimi əmə, mətəu nikitəmah təhti məmə in nəghatiən rəha Uhgın, kəni pəhriən in nəghatiən rəhan. Kəni nəghatiən u tatol uək e nəmiəgəhian rəhatəmah, u nətəm nəutəni niphəriənian lan. ^{IV}¹⁴ Kəni piak min mine nəuvinik min. Nətəmimi

imatəmah əhruahru ikin, kəmotol tərəh e təmah mətəu-inu nəməutəhatətə e Kristo Iesu. Itəmah nəkotəhmen e nətəmimi rəha niməfaki min rəha Uhgın əpəha ikin Jutiə. İlah nətəm İsrəl əhruahru, mətəu rəhalah aru nətəmi asoli min kəmotol nərahian e lah nian kəmotəhatətə e Kristo Iesu. ^V¹⁵ Nətəmi asoli min u, kəmotuhamu İərmənig Iesu, mine iəni min, kəni motəhgi pətigəm itimahal iəkohiet. Nolien rəhalah tatol niki Uhgın təsəgiənian, kəni ilah tikimir min o nətəmimi rəfin, ^{VI}¹⁶ mətəu-inu nətəmi asoli min u kəutalkut məmə okotəniəhu itimahal o nəghatiən kəm Nanihluə ^{VII} min məmə Uhgın otosmiəgəh ilah. E nolien əha, ilah kətoriarun rəhalah nolien tərəh mətəuərus təhmen. Mətəu rəueiu əha, niəməha mine nalpinian rəha Uhgın tinuva o lah.

Pol təmolkeikei məmə oteruh ilah

¹⁷ Piak min mine nəuvinik min. Nian iəmhluvən isəu o təmah nian nəuan nəuvetin əmə, mətəu iəmhlotkeikei pik məmə iəkləruh min itəmah. Niphəriənian, niphətitah isəu o tah min mətəu nətəligiən rəhatah kətiəh. Kəni iəməhlalkut pik məmə iəklitəlig mihleruh itəmah, ¹⁸ mətəu-inu iəmhlotkeikei məmə iəkluvnə o təmah. İəu, Pol, iəmalkut nian tərət, mətəu Setən təmahtipəsəg e suaru o timahal. ¹⁹ ?Təhro iəklolkeikei pik məmə iəkləruh min itəmah? ?Tol lanəha mətəu-inu, nian İərmənig Iesu otuva min, pəh min u iəmlələhu=pən nətəligiən əskasik rəhatimahal e lah məmə ilah nəua uək təuvir rəhatimahal? ?Kəni nikitimahal otagiən min o pəh min? ?Kəni pəh min u in rəhatimahal nətəuiən iətəm nikitimahal otagiən e lah? ?İtəmah, uə kəpə? Əuəh, itəmah u. ^{VIII}²⁰ Niphəriənian, itimahal iəhlətəu təuvir o təmah, kəni nikitimahal tagiən o təmah.

³ Tol lanəha, nian nikitimahal təməpəou kəni iuəkir nikitimahal titəgit, mətəu-inu itimahal iəkləruru məmə nəutatig təuvir uə kəpə, kəni itimahal iəmhlegəhan məmə iəu mine Sailəs iəkuatig Atens, ^{IX}² iəmuahli=pinə Timoti məmə in otuvnə meruh itəmah. In piatah kəti iətəm tatol uək rəha Uhgın itimahal min o nəni pətigəmiən nanusiən təuvir rəha Kristo. In təmuəvnə o təmah məmə otasiru e təmah məfəri rəhatəmah nətəligiən, kəni mol itəmah nəutəhtul əskasik e rəhatəmah nəhatətəian, ^X³ məmə nərahian iətəm tətəuə o təmah rəueiu, ko təsolien nikitəmah təhti pik. Nəkotəhrun rəkis məmə in nətəligiən rəha Uhgın məmə nətəmimi okotol tərəh e tah lanəha. ^{XI}¹⁴ Niphəriənian, nian iəməhlatig kitah min itəmah, iəməhləkeikei məhləni kəm təmah məmə okol tərəh e təmah. Kəni itəmah nəkotəhrun vivi məmə tinuva mol niphəriən lan təhmen əmə məmə itimahal iəməhləni mine. ⁵ Kəni o nati əha, nian iəməsəhrunian məmə natigian rəhatəmah təhro, kəni nikik təməpəou kəni iuəkir nikik titəgit, kəni iəmahli=pinə Timoti məmə otu-

IV 2:13 2Təs 2:13 V 2:14 Uək 17:5 VI 2:15 Uək 9:23,29; 13:45,50; 14:2,5,19 VII Nanihluə, İanihluə — Afin-to e tiksinari. VI-II 2:19 Fil 2:15-16; 4:1; 2Təs 1:4 IX 3:1 Uək 17:15 X 3:2 Uək 16:1-3 XI 3:3 2Tim 3:12

vnə meruh-to rəhatəmah nəhatətəiən, məmə tatəskasik əhanəh, uə kəpə. İəməgin məmə e suaru kəti, Setən u iətəmimi rəha nəfən-əfəniən, in təməfən-əfən kəm təmah, kəni nəkotəmkarəpən e nəhatətəiən rəhatəmah, kəni uək rəhatimahāl in tol nati əpnəpin əmə.

Timoti təməni pətigəm nanusiən təuvir

⁶ Kəni rəueiu əha, Timoti təmitəlig=pa min o timlau, kəni matos nanusiən təuvir e rəhatəmah nəhatətəiən mine nolkeikeiən. Təməni=pa kəm timlau məmə nik-itəmah tətəhti əhanəh itimahāl, təhmen əmə məmə itimahāl iəklolkeikei məmə iəkləruh itəmah. ¹⁷ Tol lanəha, piak min mine nəuvinik min, nati əpnəpin iəmhlatig e nərahian, kəni mihlətəu nahməiən, mətəu nanusiən rəha nəhatətəiən rəhatəmah təməfəri rəhatimahāl nətəligiən o təmah. ⁸ Nian iəmlōs nanusiən məmə nautəhtul əskasik əhanəh o İərməniğ, kəni iəklətəu məmə inhlos min nəmiəgəhiən. ⁹ Nian iəkləhtul e nəhmti Uhgın, nagianien rəhatimahāl o təmah in iahgin, kəni iəkləni kəm Uhgın məmə nik-itimahāl tagiən pik o təmah. ¹⁰ E nian rəfin, lənian mine lapin, iəhləfaki əskasik məmə iəkləruh min itəmah, kəni mihləgətun itəmah e nati nak nəkotəruu əhanəh məmə rəhatəmah nəhatətəiən oteviə məskasik.

¹¹ Kəni pəh rəhatah Uhgın aru, u Tatə rəhatah, mine İərməniğ İesu rəhatah, kuol suaru rəhatimahāl məmə iəkluvnə mihleh itəmah. ¹² Pəh İərməniğ otol nolkeikeiən rəhatəmah otepət məri məriəuəh o təmah mine nətəmimi rəfin, təhmen e nolkeikeiən rəhatimahāl o təmah tepət. ¹³ Pəh in otol nikitəmah otəsanən məmə, nian İərməniğ İesu tətuvə min ilah rəhan min nətəmimi, kəni nəkotəhtul e nəhmti rəhatah Uhgın u Tatə rəhatah, kəni nəkotəhlan kəni nolien tərəh tikə e təmah.

Nəmiəgəhiən rəhatəmah təkeikei mol Uhgın nikin tagiən

⁴ Piak min mine nəuvinik min, rəueiu iəkəkeikei məğhati e natimnati min nəuvein. İəmləgətun rəkis itəmah e nolien iətəm nəkotol məmə Uhgın nikin otagiən o təmah. Kəni pəhriən, onəkotol lanəha. Kəni rəueiu iəhlətapuəh o təmah kəni məhlətapuəh əskasik e İərməniğ İesu məmə nautol təhmin min lanko.

² Otol lanəha mətəu-inu itəmah nəkotəhrun suaru iətəm iəmləgətun itəmah lan, kəni İərməniğ İesu təməfa nepətiən məmə iəkləgətun itəmah lan.

³ Nətəligiən rəha Uhgın məmə in təmələhu kalin itəmah məmə rəhan min məmə nəkotol nati iətəm təhruahru vivi: sotohtəu-pəniən suaru rəha nipətan mine nəman iətəm kautit oneuən ilah min. ¹⁴ İtəmah kətiəh kətiəh nəkotəkeikei motərməniğ e nipətitəmah e nolien iətəm təuvir məhruahru kəni kisial. ⁵ Sotolien nolien rəha nitəu-pəniən nətəligiən əskasik o nit oneuəniən pətan uə iərman. Nolien əha rəha nətəm

I 3:6 Uək 18:5 II 4:3 1Təs 5:23; 1Pitə 1:16

kəsotəfakiən motəruu Uhgın. ^{III}⁶ Kəni e natimnati min əha, sotolien tərəh e piatəmah min e nakləhiən e pətan rəha iətəmi pisin. İərməniğ otol nalpinien kəm nətəmimi min u iətəm kautol nolien min iətəm tol lanəha, kəni inhləni rəkis nati u kəm təmah o nəhgi-pəriən itəmah. ⁷ Tol lanəha mətəu Uhgın təməsaunien e tah məmə okotəmik e nəhmtin, okotətig e nəmiəgəhiən iətəm kəmotələhu kalin məmə rəhan. ^{IV}⁸ Tol lanəha, iətəm tətəuhlin nəmtahn e nəğhatiən əha, səniəmə tətəuhlin nəmtahn kəm iətəmimi, mətəu tətəuhlin nəmtahn kəm Uhgın iətəm təməfa Narmin Rəhan kəm təmah. ^V

⁹ Nəkotəhrun rəkis nolien rəha nolkeikeiən itəmah iəfaki min, kəni təsəhmenien min məmə iəkətei e nauəuə, mətəu Uhgın tinəgətun rəkis itəmah o nolkeikeiən itəmah min. ^{VI}¹⁰ Kəni pəhriən, nəkotəkeikei piatah min rəfin ikin Masetoniə. Mətəu, piak min mine nəuvinik min, iəklətapuəh əskasik məmə nəkautol təskasik təhmin lanko lan.

¹¹ İtəmah nəkotəkeikei motalkut o nitəu-pəniən suaru rəha nəmiəgəhiən iətəm in təməlinu, kəni motol aru rəhatəmah uək, kəni nəkautol uək e nəhlmitəmah məmə nauəniən rəhatəmah mine natimnati min otəhmen, təhmen əmə məmə iəmhlanie mine kəm təmah. ^{VII}¹² Otol lanəha məmə rəhatəmah nəmiəgəhiən otivi=pa nisialien rəha nətəm ihluə min, kəni itəmah nəso-tərəriən e suah kəti.

Nuvaien rəha İərməniğ

¹³ Piak min mine nəuvinik min. İəklolkeikei məmə itəmah onəkotəhrun itəmah min nəuvein u kinohmis rəkis, məmə kinəhro e lah. Kəni iəslolkeikeiən məmə itəmah nəkotasək təhmen e nətəmimi nətəm kəsotələhu-pəniən rəhalah nətəligiən e Uhgın u təhrun nauməhtulien e nətəmimi e nimisiən. İlah okotəkeikei motasək pik. Mətəu kitah okəsotasək pikiən, mətəu inu ¹⁴ kitah kəutəhatətə məmə İesu təmimis kəni məmiəgəh min, kəni nikitah təhrun məmə nian İesu otuva min, kəni Uhgın otol məmə, nətəmi min u nətəm kinotəhatətə rəkis e İesu nian kəmoħmis, okəhuva min ilah İesu. ^{VIII}¹⁵ Kəni iəhləni kəm təmah nəğhatiən əhruahru rəha İərməniğ məmə, kitah u nətəm kəutəmiəgəh əhanəh mətatig mətəuarus nuvaien rəha İərməniğ, pəhriən kitah okəsotaupəniən e nətəmi min u nətəm kəmotəupən moħmis.

¹⁶ Mətəu İərməniğ əhruahru əmə otsipəri e negəu e neai meiuaiu=pa, kəni məni pətigəm əfəməh, kəni iətəmi asoli rəha nagelo min otəgət əfəməh, kəni nətəmimi okotətəu təui rəha Uhgın, kəni nətəmi min u nətəm kinotəhatətə rəkis İesu nian kəmoħmis, okotəmiəgəh motəupən motəri. ^{IX}¹⁷ Kəni uərisig lan, kitah nətəm kəutəmiəgəh əhanəh, okotəri kitah min ilah e nimali nəpuə məmə okoteruh İərməniğ e magəuəgəu. Kəni tol lanəha, okotətig kitah İərməniğ

III 4:5 1Kor 6:13 IV 4:7 Hip 12:14 V 4:8 Luk 10:16; 2Kor 1:22 VI 4:9 Jon 13:34 VII 4:11 Efəs 4:28 VIII 4:14 Rom 14:9; 1Kor 15:3-4, 12 IX 4:16 1Kor 15:51-52

naunun tikə. ¹⁸ Tol lanəha, otəfəri nətəligiən rəhatəmah min e nəghatiən min u.

5 Piak min mine nəuvinik min. Təuvir əmə məmə iəsəteiən kəm təmah e nian əhruahru rəha natimnati min əha, ² mətəu-inu itəmah nəkotəhrun rəkis məmə nian iətəm İərməniğ otuva min e nəhue niftəni u təhmen e iakləh iətəm tətuvu lapin, nian nətəmimi əpnəpin kotəruu məsotəhtul maruiən ohni. ¹³ Nian nətəmimi kəutəni məmə, "Natimnati rəfin təməlinu, kəni nərahien tikə," kəni nalpinien mine niəməha rəha Uhgın otuva uəhai əmə o lah, kəni ko nətəmimi kəsotəgimiən, təhmen e pətan iətəm nəmtahn tətəhmə o neməkien, nahməiən tətuvu uəhai əmə, kəni ko pətan əha otəsəgimiən. ^{II}

⁴ Mətəu piak min mine nəuvinik min, iateruh məmə nəsotəhtulien e napinəpuiən e natimnati min əha, kəni nuvaien rəha nian əha otəsoliən itəmah nəkotəuit təhmen e nətəmimi u kotəuit nian iakləh kəti təmuva.

⁵ Itəmah rəfin nenəti nəhəgəhəgiən mine nenəti nianien. Kitah səniəmə nətəmimi rəha lapin mine napinəpuiən. ^{III}⁶ Kəni tol lanəha, pəh kəsotəliən təhmen e nətəmi min u kəutəpili, mətəu pəh kotair kəni mauteruh vivi rəhatah nətəligiən mine rəhatah nolien min, ⁷ mətəu nətəmimi min u kəutəpili, ilah kəutəpili lapin, kəni nətəmi min u kəutəpis, ilah kəutəpis lapin. ⁸ Mətəu pəh kitah kotərməniğ e nolien min rəhatah, mətəu-inu kitah nətəmi rəha nianien. Pəh kotəskəlim nolien rəha nəhatətəiən mine nolkeikeiən məmə nəpəliən kəti, inu təhmen e soldia kəti iətəm tətəfən napən təhmen e aiən iətəm tətəməhli pəsig e nimanakiləhatəmi məmə nəpəliən kəti. Kəni pəh kotələhu=pən əskasik rəhatah nətəligiən e Uhgın məmə nəpəliən kəti, inu təhmen e soldia kəti iətəm tətəharu=pən kəfəfau əskasik kəmol e aiən iətəm tətəhtərain rəhn-kapə təmi məmə nəpəliən kəti. ^{IV}

⁹ Pəh kətol lanəha mətəu Uhgın təməsəuən rəkisiən e tah məmə niəməha mine nalpinien rəhan otuva o tah, mətəu təmitəpin itah məmə in otosmiəgəh itah e rəhatah İərməniğ İesu Kristo. ¹⁰ Təmimis o tah məmə kitah kotəhrun natigien pəti kitah min nəmə kəutəmiəgəh uə kəmoħmis. ^V¹¹ Tol lanəha, onəkotəfəri rəhatəmah min nətəligiən, kəni otasiru e təmah min məmə nəkotəol nəhatətəiən rəhatəmah təkəsik. Pəhriən, inu nolien itəmah nəkotəol u rəueiu.

I 5:2 Mat 24:42-43; 2Pitə 3:10; Nəh 3:3 II 5:3 Mat 24:39; Luk 21:34-35 III 5:5 Rom 13:12 IV 5:8 Aes 59:17; Efəs 6:14,17 V 5:10 Rom 14:8-9; 1Təs 4:14

Naunun nəghatiən rəha Pol

¹² Piak min mine nəuvinik min. Rəueiu iəklətapuəh o təmah məmə nəkotəsiəi nətəmi min u kəutəol uək əskasik itəmah min ilah, kəni məutərməniğ e təmah e İərməniğ, kəni məutəgət əsoli e təmah nian nəkotəmkərapən motəol tərəh. ¹³ Otisəiəi vivi ilah motəolkeiəi ilah o uək iətəm kəutəol, kəni motətiğ e nəməlinuən kəni məsotətetien e təmah min.

¹⁴ Kəni piak min mine nəuvinik min, iəhlətapuəh əskasik məmə nəkotəgət əskasik e nətəmi min u kəutəlpəh məsotəliən nati kəti. Otəfəri nətəligiən rəha nətəmi nikelah təpəou. Otasiru e nətəmi rəhalah nəsanəniən tikə. Otəol rəhatəmah nətəligiən təfəməh o nətəmimi rəfin. ^{VI}¹⁵ Nəmə iətəmi kəti otəol nati kəti təsəhmenien e təmah, kəni itəmah nəsotəlpinien nitai nərahien, mətəu nian rəfin, itəmah nəkotəkeiəi motəalkut məmə nəkotəol təuvir kəm təmah min mine nətəpisin pisin min. ^{VII}

¹⁶ Nikiətəmah otəkeiəi mətəgiən nian rəfin; ^{VIII}¹⁷ kəni motəghati kəm Uhgın e nəfəkiən nian rəfin; ¹⁸ kəni nian rəfin otəni kəm Uhgın məmə nikiətəmah tagiən, nati əpnəpin nəkotətiğ e nəuviriən, uə nərahien. Otəol nati miləhal əha mətəu-inu iləhal nəuia Uhgın o təmah e Kristo İesu. ^{IX}

¹⁹ Sotalifu əpisiən niğəm rəha Nərin Rəha Uhgın; ^X²⁰ sotəniən məmə nəghatiən iətəm Uhgın təməfən kəm iətəmi kəti in tol nati əpnəpin əmə lan.

²¹ Otaupən pipim moteruh kəni motəkil vivi natimnati rəfin, kəni otəskəlim tiəkis nati iətəm təuvir, ²² kəni motəpəh natimnati rəfin iətəm tərəh. ^{XI}

²³ Pəh Uhgın pisin əmə iətəm in Uhgın rəha nəməlinuən, otəol itəmah məmə rəhan pisin əmə u itəmah. Pəh Uhgın otəol məmə nəmiəgəhiən rəfin rəhatəmah okotəhruahru, e narmitəmah mine e nətəligiən rəhatəmah mine e niəpətətəmah. Kəni niəpəgnəmtin kəti tikə mə otəhkul=pən e təmah, nian rəhatah İərməniğ İesu Kristo tətuvu min. ^{XII}²⁴ İətəm tətəuən e təmah, nian rəfin tatəol rəhan nəghatiən, kəni in otəol natimnati min əha.

²⁵ Piak min mine nəuvinik min. Otəfəki o tımah. ^{XIII}²⁶ Otəni təuvir kəm təmah min təhmen məmə itəmah kətiəh əmə e Kristo. ²⁷ E nərgi İərməniğ, iətəni əskasik kəm təmah məmə nəkotəfin nauəuə u kəm piak min mine nəuvinik min rəfin.

²⁸ Pəh rəhatəmah İərməniğ İesu Kristo otətuati e rəhan nəuviriən kəm təmah.

VI 5:14 2Təs 3:6,11 VII 5:15 Rom 12:17; 1Pitə 3:9 VIII 5:16 Fil 4:4 IX 5:18 Efəs 5:20 X 5:19 Efəs 4:30 XI 5:22 1Jon 4:1 XII 5:23 2Təs 3:3 XIII 5:25 Kol 4:3; 2Təs 3:1

2 TƏSALONAIKƏ

Nəghatən əkuəkir rəha nauəuə u 2 Təsalonaikə

Aposil Pol təmətəi nauəuə u.

Təmətəi tətuvən kəm niməfaki əpəha Təsalonaikə.

Nətəmimi tərət e niməfaki, kautol nəruruian e nuvaiən rəha Iesu. Kəutos nian iəkis tərət, kəni nəuvein nikilah təhti məmə inəha nəmtətian iətəm tətəgətun məmə otəsuvəhian, Iesu titəlig=pa min. Kəsotəhrun vivian nıpəti nauəuə aıpən rəha Pol (inu 1 Təsalonaikə). Kəni nəuvein kəutəni məmə Iesu otitəlig=pa uəhai əmə, kəni ko kəsotol uək pikiən. Mətəu ilah kəuteiuə əmə məutəlpah, məutəpəh nolian rəha uək. Kəni Pol tətəni kəm lah məmə ilah kotəkeiki mautil uək nian kəutəhtahnin nitəlig=paian rəha Iesu.

Pol təmətəi nauəuə u məmə otələhu əhruahru nətəligian rəhalah e nitəlig=paian rəha Iesu. Kəni in təmolkeiki məmə ilah okotəhtul əskasik mitəu=pən suaru əhruahru.

Pol təməni təuvir kəm lah

1 İəu Pol, mine Sailəs ^I, mine Timoti, iəhləni təuvir kəm təmah u niməfaki ikin Təsalonaikə. İtəmah nəməhuva kətiah o Uhgın rəhatah Tatə, mine İərməniğ Iesu Kristo.

² Pəh Uhgın Tatə, mine İərməniğ Iesu Kristo okuətuati e rəhalau nəuvirian mine nəməlinuian kəm təmah. ^{II}

Nəni-vivian mine nəfakian rəha Pol

³ Piak min mine nəuvinik min. Nian rəfin itimahal iəhlətəu məmə iəkləkeiki məhləni kəm Uhgın məmə nikitimahal tagian o təmah. Kəni təhruahru əmə məmə iəklol lanəha, mətəu-inu nian rəfin nəhatətəian rəhatəmah tətəuə mətəskasik, kəni nian rəfin itəmah rəfin nautolkeiki pik itəmah min, kəni nolkeikeian mine nəhatətəian əha katuevə mətuəri mətuəskasik.

⁴ Tol lanəha, itimahal iəhləni pətigəm kəm nətəmimi rəha niməfaki rəha Uhgın e ikin min rəfin məmə nikitimahal tagian pik o təmah. İtimahal iəhləni lanəha mətəu-inu nian rəfin, itəmah nautəhtul əskasik e nəmiəgəhian rəhatəmah e Kristo, kəni məutəskəlim əskasik əhanəh nəhatətəian rəhatəmah, nati əpnəpin nətəmi ihluə kautol tərəh e təmah, kəni mol itəmah nəutətəu nəhməian tərət. ^{III}

⁵ Natimnati min əha tətəgətun məmə nolian rəha Uhgın o nakilian nətəmimi, in təhruahru əmə. Nautos nəhməian o Nərməniğian Rəha Uhgın, kəni nəuan nəhtulian əskasik e nərahian rəhatəmah, okeruh=pən itəmah məmə itəmah nəkotəhruahru o nuvəian e Nərməniğian Rəha Uhgın. ⁶ Tol lanəha mətəu-inu no-

lian rəha Uhgın in təhruahru, kəni in otol nalpinian kəm nətəmi min u kautol nərahian kəm təmah, ^{IV}⁷ kəni o nian kəti in otəfinə nəmeigian kəm təmah iətəm nautos nəhməian, kitah min itəmah. Natimnati min əha okəhuva motol nıpəhrəianian nian Uhgın otol pətigəm İərməniğ Iesu iətəm otsipən e negəu e neai. In otəuə e nigəm iətəm tətəuə pik ilah rəhan nagelo min iətəm kotəsanən. ^V⁸ In otol nalpinian kəm iətəmi min u kotəruuru Uhgın kəni məsotohtəu-pənian nanusian təuvir rəha İərməniğ Iesu rəhatah. ^{VI}⁹ Uhgın otol nalpinian kəm lah e nərahian iətəm naunun tikə. Kəni otəhtipəsik itulın ilah e nəhmti İərməniğ mine nəhəgəhəgian asoli rəha nəsanəian asoli rəhan. ^{VII}¹⁰ Nati u otəuə e nian Iesu tətəuə min. In otos nəni-vivian o natimnati iətəm təmol kəm nəfaki min rəhan, kəni narmiləh otıuvig ohni, itəmah min itəmah min ilah mətəu-inu nəmotəhatətə e rəhatimahal nəghatian iətəm iəhləni kəm təmah. ^{VIII}

¹¹ Kəni o natimnati min u, nian rəfin iəhləfaki o təmah məmə okeruh=pən itəmah məmə itəmah nəkotəhruahru o nuvəian e Nərməniğian Rəha Uhgın. Kəni iəhləfaki məmə Uhgın otol uək e nəsanəian rəhan məmə, nətəligian təuvir iətəm nəkotolkeiki məmə nəkotohtəu=pən, mine uək min iətəm tatsipən e nəhatətəian rəhatəmah, okotol nəuan. ^{IX}¹² İtimahal iəhləfaki lanəha məmə kəfəri nərgi İərməniğ Iesu o natimnati iətəm təmol e nəmiəgəhian rəhatəmah, kəni in otəfəri itəmah. Natimnati min əha otəuə e nəuvirian rəha Uhgın rəhatah mine İərməniğ Iesu Kristo.

^I E nəghatian Kris, nərgin u Sailəs in "Silfanus." ^{II} 1:2 Rom 1:7
^{III} 1:4 2Kor 7:4; 1Təs 2:19

^{IV} 1:6 Rom 12:19V 1:7 1Təs 3:13VI 1:8 Aes 66:15VII 1:9
Aes 2:10VIII 1:10 Kol 3:4IX 1:11 Kol 1:9; 1Təs 1:2-3

Iətəmi Tatol Təfagə Tərah Agin Nian Rəfin

2 Piak mine nəuvinik min. Pəh iəkləghati o nian rəha İərməniğ İesu Kristo otuva min lan, kəni Uhgın otuhapumın kitah min Kristo lan. ² İəhlətapuəh məmə nikitəmah təsəhti pikiən, kəni məsotauitiən e nəghatiən eiua kəti u nətəmimi nəuvein kətəni məmə Nian Rəha Uhgın tinuva rəkis. ¹ Kəpə, neiuəiən əmə. Mətəu kətəni məmə itimahal iəmlətei nəghatiən u e nauəuə kəti, uə məhləni pətiğəm nəghatiən kəti rəha Uhgın, uə məhləni pətiğəm nanusiən kəti. Mətəu kəpə, nəghatiən əha təsisipəniən e timahal. ³ Sotoliən iətəmimi kəti teiua e təmah e nəghatiən kəti e Nian Rəha Uhgın, mətəu-inu nian əha otəsuvaiən mətəuarus nian nətəmimi okəhuva tikimır min rəha Uhgın motol nəluaginən ilah min. Kəni Uhgın otol pətiğəm İətəm Tatol Təfagə Tərah Agin Nian Rəfin, ^{II} In otuva tikimır e natimnati min rəfin iətəm nətəmimi kəutəfaki ohni, mine natimnati rəfin iətəm kəutəni məmə rəhalah uhgın min. In əmə u otəfəri aru in ilis e natimnati min rəfin. Kəni in otuvən məharəg e Nime Rəha Uhgın, kəni məni məmə in Uhgın. Mətəu Uhgın otərəkin pəhriən tətəu=pən əmə rəhan nəlpəkəuiən aupən rəkis. ^{III}

⁵ ?Təhro? ?Nəmotalu məmə nian iəmətətiğ kitah min itəmah, iəmətəni=pinə natimnati min u? ⁶ Kəni ninotəhrun nati nak iətəm tətəhtipəsəg e iətəmi əha rəueiu, məmə Uhgın otol pətiğəm in e nian əhruahru rəhan. ⁷ Nəsanəniən oneuən rəha Təfagə Tərah Agin tinatol rəkis uək. Mətəu iətəmi iətəm tətəhtipəsəg e nəsanəniən əha, in otol lanəha mətəuarus=pən Uhgın otos rəkis. ⁸ Kəni Uhgın otol pətiğəm İətəm Tatol Təfagə Tərah Agin Nian Rəfin. Nian İərməniğ İesu otuva min, in otərəkin suah u e nımətəgi e nohlın, kəni mərəkin agin e nəhəgəhəgiən rəhan. ^{IV}⁹ İətəm Tatol Təfagə Tərah Agin Nian Rəfin otuva mol uək rəha Setən e nəsanəniən rəhan, kəni in otol nati apispis eiua min, mine nəmtətiən eiua min, mine nati eiua min iətəm otol narmı nətəmimi tiuvig, ¹⁰ mine nərahian pisin pisin min rəfin iətəm kəuteiua e nətəmi min u kəutaliuək e suaru tatuvən e nalpinian. Uhgın otərəkin ilah mətəu-inu kəmotəni əskasik məmə kəsotolkeikeiən nıpəhriən iətəm təhrun nosmiəgəhiən ilah. ¹¹ O nətəliğin əha, Uhgın təhli=pən kəm lah nati kəti təsanən iətəm tatol nətəliğin rəhalah tətəlməli məmə okotəni nıpəhriən e neiuəiən. ¹² Kəni təhli=pən məmə otəni pətiğəm nalpinian rəha nətəmi rəfin nətəm kəsotəniən nıpəhriən e nıpəhriən, mətəu kəutətəu təuvir agin e nolian tərah min.

Nəfaki min okotəkeikei motəhtul əskasik

¹³ Piak min mine nəuvinik min iətəm İərməniğ tolkeikei itəmah. Nian rəfin iəkləkeikei məhləni tagkiu

I Nian Rəha Uhgın, in nian iətəm İərməniğ İesu Kristo otitəliğ=pa min lan makil nətəmimi rəfin. II 2:3-4 1Tim 4:1; 1Jon 2:18; 4:3 III 2:3-4 Esik 28:2; Dan 11:36 IV 2:8 Aes 11:4; Nəh 19:15

kəm Uhgın o təmah, mətəu-inu e nətuəuinian Uhgın təmitəpin itəmah məmə otosmiəgəh itəmah. In otol lanəha e uək rəha Narmın Rəhan iətəm tətələhu kalın itəmah məmə rəhan, kəni otosmiəgəh itəmah e nəhatətəiən rəhatəmah e nıpəhriən. ^V¹⁴ Uhgın təmauin e təmah o natimnati min əha e nanusiən təuvir iətəm iəhləni pətiğəm, məmə kitah kəhuva kətiəh kitah rəhatah İərməniğ İesu Kristo e rəhan nisiaiən, mine nəsanəniən, mine nəhəgəhəgiən. ¹⁵ Tol lanəha, piak min mine nəuvinik min, otəhtul əskasik kəni motəskəlim nəgətunian iətəm iəmləfinə kəm təmah e nəghatiən iətəm təmiət e nohlitimahal, mine nəghatiən iətəm nəmotəfin e nauəuə iəmləhli=pinə.

¹⁶ Uhgın rəhatah Tətə təmolkeikei itah, kəni e nəuvirən rəhan təməfəri nikitah naunun tikə, kəni təmol məmə kitah okotələhu=pən əskasik rəhatah nətəliğin lan. Kəni pəh rəhatah İərməniğ İesu Kristo aru ilau Uhgın Tətə, ¹⁷ okuəfəri nikitəmah kəni muol itəmah nəkotəsanən e nolian təuvir min rəfin iətəm nautol, mine nəghatiən təuvir min rəfin iətəm nautəni.

Pol təmətapuəh o nəfakiən

3 Piak min mine nəuvinik min. Inu naunun nəghatiən. Otəfaki o timahal məmə nəghatiən rəha İərməniğ otuvən uəhai əmə ikin min rəfin, kəni nətəmimi okotisiai motohtəu=pən, təhmen əmə e təmah nətəm nəmotisiai in məutohtəu=pən. ² Kəni otəfaki o timahal məmə Uhgın otos rəkis itimahal o nətəm kotərah, mətəu-inu səniəmə nətəmimi rəfin kəutəhatətə e İərməniğ. ³ Mətəu İərməniğ, nian rəfin tatol rəhan nəghatiən, kəni in otol itəmah nəkotəsanən, kəni mateh vivi itəmah o Setən məmə otəsərəkinian itəmah. ⁴ Kəni kitah kotəhrun vivi e İərməniğ məmə rəueiu itəmah nautol nati nak itimahal iəmləni=pinə kəm təmah, kəni onəkotəkeikei mautol lankonu. ^V¹⁵ Pəh Uhgın otit nikitəmah e suaru rəha nolkeikeiən rəha Uhgın mine nolian rəha Kristo o nəhtul əskasikiən nian nərahian otuva.

Solian nolian rəha nəlpahian

⁶ Piak min mine nəuvinik min. E nərgi İərməniğ İesu Kristo, iəhləni əskasik kəm təmah məmə nəkotəhtul isəu o piatah min iətəm kəutol nolian rəha nəlpahian, kəni məsotətiğin mətitəu=pən nəgətunian iətəm nəmotos o timahal. ^{VII}⁷ İtəmah aru nəkotəhrun məmə nəkotəkeikei məutohtəu=pən nolian iətəm iəmahlol. Nian iəməhlatiğ kitah min itəmah, iəməsləlpahian, ^{VIII}⁸ kəni iəmlə nəhmti nauəniən o nətəmimi, iəməslə əpnəpinian. Mətəu iəmahlol uək pik, lapin mine lənian, iəmahlol uək e nəhlmitimahal mahlos məni o nauəniən məmə iəsləfinian uək əskasik o təmah e nəhian itimahal. ^{IX}⁹ Təhruahru o təmahal məmə iəklətapuəh o təmah məmə nəkotəruh itimahal, mətəu itimahal iəməslolian lanəha mətəu-inu itimahal iəklolkeikei məmə iəkləgəhun itəmah e nolian iətəm təhruahru

V 2:13 Efəs 1:4; 2Təs 1:3 VI 3:4 2Kor 7:16; Kəl 5:10 VII 3:6 Rom 16:17 VIII 3:7 Fil 3:17 IX 3:8 1Təs 2:9

məmə nəkotohtəu=pən. ^I10 Kəni nian iəməhlatig əha kitah min itəmah, iəməhləfinə lou u məmə, “Nəmə iətəmi təlpah, kəni kəsəfəniən nauəniən kəm in.”

¹¹ İəhləni lanu mətəu-inu iəmlətəu məmə nətəmimi nəuvein ko itəmah min ilah kəutəlpah, ilah kəsotoliən uək kəti, ilah kəutəfən rəhalah kərəsei məmə kotəu rəkis nəghatiən min lan, mətəu kəsotoliən uək. ^{II}12 E nərği İərməniğ İesu Kristo, iəhləni kəni məhləkeikei kəm nətəmimi iətəm kotol lanəha məmə okotəkeikei motəpəh nəgəsiən motatig mətig əmə, kəni motol uək o nətəouiən nauəniən niğlah ^{III}13 Kəni itəmah piak min mine nəuvinik min, sotəpəouiən e noliən nati əhruahru. ^{IV}

¹⁴ Nəmə nətəmimi nəuvein kəsotohtəu-pəniən rəhatimahal nəghatiən e nauəuə u, kəni nəkotəkeikei motol məmə nətəmimi okotəhrun məmə ilah pəh.

I 3:9 1Kor 9:4; 1Təs 1:6 II 3:11 1Tim 5:13 III 3:12 1Təs 4:11

IV 3:13 Kəl 6:9

Kəni məsotəghatiən agin kəm lah pəh nəkotol ilah kəutəlis o nəlpahien rəhalah. ¹⁵ Mətəu nəsoteruhien ilah məmə rəhatəmah tikimir min, mətəu ilah piatəmah min, kəni təuvir məmə nəkotagət asoli e lah məmə okotair asoli e rəhalah nətəligiən. ^V

Naunun nəghatiən

¹⁶ Kəni pəh İərməniğ rəha nəməlinuian, in pişin əmə otəfinə nəməlinuian nian rəfin e noliən min rəfin. Pəh İərməniğ tətətiğ itəmah min itəmah.

¹⁷ İəu Pol, iatos pen mətətei əmə e nəhlmək nəghatiən u rəha nəniən təuvir kəm təmah. Kəni e nauəuə min rəfin iəkətei lanu məmə nəkotəhrun in rəhak nauəuə. Inu noliən rəha nəteien rəhak.

¹⁸ Pəh rəhatah İərməniğ İesu Kristo otətuati e rəhan nəuviriən kəm təmah rəfin.

V 3:15 1Təs 5:14

1 TIMOTI

Nəghatiən əkuəkir rəha nauəuə u 1 Timoti

Aposil Pol təmətəi nauəuə u.

Təmətəi tatuvən kəm Timoti. Timoti in iətəm aluə kəti iətəm təmair e taun u Listra. Mamə rəhan in nəuaniləuis kəti rəha Isrel, kəni rəhan tatə in Ianihluə kəti. Timoti in niəli kəti rəha Pol, kəni nian rəfin kətian əpəha ikin mīn matuəni pətiğəm nanusiən təuvir rəha Iesu Kristo. Pol tolkeikei pik Timoti, tol lanəha kəni in tətəuin e Timoti məmə təhmen e nətīn əhruahru.

Pol təmətəu məmə nəğətun eiua nəuvein e niməfaki əpəha Efəsis, kəni mol in tahlī=pən Timoti məmə otuvən mələhu əhruahru neiuəiən əha. Nəmə təhro, Timoti təmuva təhmen e pastə rəha niməfaki əha Efəsis, nati əpnapin məmə in iətəm aluə əmə. Nəğətun eiua iən mīn əha kautəğətun məmə nətəmimi okotəkeikei motətəu=pən nətəliğian rəhalah e noliən rəha nətəmimi o nosiən nəmiəğəhiən iətəm naunun tikə. Kəutəni məmə nətəmimi okotəkeikei motəhrun nīpəti nəghatiən oneuən mīn, kəni motol natimnati nəuvein iətəm ilah kəmutəni.

Pol təmətəi nauəuə u mətəni pətiğəm nətəliğian nəuvein rəhan kəm Timoti mətəfəri rəhan nətəliğian, kəni məmə otasiru e niməfaki rəha Efəsis. Pol tətəghati e noliən təuvir mīn rəha nəfakiən, mine neruh vivian nətəm kəutəfaki. Kəni mətəni pətiğəm noliən təuvir mīn iətəm nətəmi asoli mīn rəha niməfaki mine nəfaki mīn u okotəhtəu=pən. Kəni naunun nəghatiən iətəm Pol təməni kəm Timoti tətəni məmə, in otəkeikei muva iətəmi təuvir kəti rəha noliən uək rəha Iesu Kristo. Kəni rəhan noliən otəkeikei məhruahru vivi.

Pol təməni təuvir kəm Timoti

1 Timoti. İəu Pol, iətəni təuvir kəm ik. Kəni iəu aposil kəti rəha Kristo Iesu mətəu-inu Uhgīn u iətəm təmosmiəğəh itah, mine Kristo Iesu iətəm tətəfa nuhuiniən, ilau əmə kəmuahli=pa iəu məmə iəkol uək u. ² Rəhalau nəhatətəiən e Kristo təhmen-əhmen əmə, kəni tol lanəha, in təhmen=pən əmə məmə ik nətik pəhriən.

Pəh Uhgīn Tatə rəhatah ilau Kristo Iesu, İərməniğ rəhatah, okuətuati e rəhalau nəuviriən kəm ik, kəni muasəkəhruiən ik, kəni muələhu nəməlinuian tətətiğ ohnik. ¹

Pol təmölkeikei məmə Timoti otəhtipəsīg e nəğətun eiua mīn

³ Aupən ikin e nian iəmatuvən Masetoniə, kəni iəu iəməni kəm ik məmə iəu iəkolkeikei pik məmə onətətiğ Efəsis, kəni rəhak nətəliğian tatol əmə lankonu lan. Nətəmimi nəuvein əha ikin kəutətiğ nətəm ilah kəutəğəu nəğətuniən pəhriən rəha Uhgīn məutəğətun nətəmimi lan. Mətəu ik onakahtipəsīg e lah məmə okəsotoliən noliən əha. ⁴ İlah okotəkeikei motəpəh noliən mīn əha iətəm kəutəni namsu eiua mīn mautos nərgi lus mīn aupən mīn ikin mautol məmə nərgi lus mīn rəhalah təfəməh. Kəni okotəfəri ilah aru lan.

I 1:2 Uək 16:1-3; Tait 1:4

Nəghatiən mīn əha kəutiuvī=pa əmə timəti, mətəu inko kəsotasiruian e nətəmimi məmə ilah okotəhrun nəlpəkəuiən rəha Uhgīn inu okotəhatətə əmə lan. ^{II}

⁵ Mətəu nəua nəghatiən u rəhalau məmə nolkeikeiən tətəri e nikitəmah. Nolkeikeiən tətəri e niki iətəmi kəti nian noliən tərəh mīn rəfin iətəm təhrun məmə kəməutətiğ lan aupən, in təməpəh rəkis ilah, nikin təuvir vivi, kəni tətəhatətə pəhriən əmə e Iesu. ⁶ Nətəmimi nəuvein kīnotəpəh noliən əhruahru u, kəni ilah kīnotəruu rəkis rəhalah suaru, mətəu kəutohtəu=pən nəghatiən alməli mīn əha. ⁷ İlah kətolkeikei məmə nətəmimi kəutəni məmə ilah kəteinatig vivi e Lou rəha Uhgīn, mətəu ilah kəsotəhrun ağıniən nīpəti nəghatiən iətəm kəutəni, nati əpnapin nīkilah təhti məmə kotəhrun ağın.

⁸ Kitah kotəhrun vivi lou rəha Uhgīn məmə təuvir nəmə kitah kotəhrun vivi uək rəha Lou kəni mautəhtəu=pən e noliən iətəm Uhgīn tolkeikei. ^{III IV} ⁹ Nian rəfin kitah okotəkeikei motəhrun məmə Lou təməsuvaian o nətəm kotəhruahru, mətəu Lou təmuva məmə otəğətun kəm nətəmimi məmə ilah nətəmimi rəha nol rahian: nətəm kəsotisiaiən Uhgīn mine nol təfəğə tərəh; nətəm rəhalah noliən tekəu-ekəu kəutəuhlin

II 1:4 1Tim 4:7; Tait 1:14 III Nəğətun eiua mīn əha, nian rəfin kəutəghati pik e Lou. Kəni məutəni məmə ilah kəutəhruahru mətəu-inu ilah kotəhrun vivi Lou. Mətəu nol rah nati mīn, Uhgīn təməfən Lou kəm lah məmə Lou otəğətun ilah məmə ilah nətəm kotərah.

IV 1:8 Rom 7:12,16

nəmtahlah o nəfakiən; nətəm kəmotuhamu rəhalah tatə mine mamə; nətəm kəutuhamu əhanəh itəmi; ¹⁰ nəman mine nīpətan nətəm kinotol rəkis marit, mətəu kautan əpnəpīn; nəman kautit aru ilah min kəni nīpətan kautit aru ilah min; nətəmimi kəutələs iətəmi kəti motaskəlīm mautol səlimin təhmen e iol əhrui; mine nətəm kauteiuə e nian kəutəghati e kot; mine nətəm kauteiuə əpnəpīn əmə; mine nətəm kautol noliən tərəh pisin min nəuvein. Əuəh, in nīpəhriən nian məmə Lou in rəha nətəmimi nətəm kautol natimnati rəfin əha iətəm tətərekīn nəghatiən əhruahru min. ¹¹ Nəghatiən əhruahru min u, kəutəni pətīgəm nanusiən təuvir rəha nəsanəniən əhagəhag rəha Uhgīn, Uhgīn u iətəm təuvir məhruahru. Nanusiən u in təməfa kəm iəu məmə iəkəni pətīgəm.

Pol nīkin təmagiən o Kristo

¹² Iəu iətəni tagkiu kəm Kristo Iesu, Iərməniḡ rəhatah, iətəm tətəfa nəsanəniən kəm iəu o uək u, mətəu-inu in tateh iəu məmə iəkaskəlīm vivi rəhan uək məsəpəhiən, kəni in təmələhu=pa uək u mətəhli=pa iəu məmə iəkol. ¹³ Aupən iəmətəghati rah e nərgin, kəni iəmatoh nətəm kəutəfaki matol tərəh e Iesu. Nati əpnəpīn iəu iəmatol pau lanu lan, mətəu in təmasək ohniəu mətəu-inu iəməsəni əhanəhiən nīpəhriən lan, kəni iəməruu məmə nati nak iətəm iəu iəmatol in tərəh. ¹⁴ Mətəu nolkeikeiən rəha Iərməniḡ rəhatah in iahgin pīk ohniəu, mapirəkis noliən tərəh min rəhak. Kəni tatətəlmīn nīkik o nəhatətəiən lan mine nolkeikeiən iətəm tatsipən e Kristo Iesu.

¹⁵ Inu nəghatiən tətəni pəhriən, kəni kitah kotəkeikei motəni nīpəhriən lan: Kristo Iesu təmuva e nəhue niftəni məmə otosmiəgəh nətəm kotərah. Kəni iəu iətəmi iəkərah agin mapirəkis rəfin ilah. ¹⁶ Mətəu Uhgīn təmasək ohniəu, iətəm iəkərah agin, təhmen e nəmtətiən kəti iətəm tətəgətun məmə nətəligiən rəhan təfəməh, naunun tikə, tatuvən o nətəm kotərah, pəh nətəmimi nəuvein koteruh kəni məhuərisig e suaru kətiəh əmə məmə okotəhatətə e Iesu kəni in tosmiəgəh ilah məfən nəmiəgəhiən itulīn kəm lah. ¹⁷ !Kotəni-vivi Uhgīn! Pəh kotisai Uhgīn rəhatah. In Iərməniḡ itulīn; in təsimisiən; kəsəruhiən in; kəni in pisin əmə in Uhgīn. Pəh kotəfəri nərgin tatuvən matuvən matuvən naunun tikə. Əuəh.

¹⁸ Kəni inəha nətīk Timoti. Inu rəhak nəghatiən təhmen=pən e nəghatiən rəha iəni min nətəm kəmutəni kəm ik aupən. Ik onəkəkeikei maskəlīm nəghatiən min əha pəh tol rəham nətəligiən təskasik, kəni ik onəkəlu-agin vivi e nəluaginiən rəha nəhatətəiən. ¹⁹ Askəlīm rəham nəhatətəiən təskasik, kəni ol noliən iətəm ik nəkəhrun məmə in təhruahru e nəhmti Uhgīn. Mətəu nətəmimi nəuvein ilah kautol noliən nəuvein iətəm ilah kotəhrun məmə tərəh, kəni kəmotərekīn rəkis rəhalah nəhatətəiən, təhmen e iətəmi kəti təmləfən negəu təri e nimas təhapu-əhapu agin mərah. ²⁰ Suah mil u Haemeneəs mine Aleksantə ilau kəmiən motol

kətiəh əmə ilah nətəmi min u. Iəu inegəhan=pən rəkis e lau e nəhlmi Setən məmə okuəhrun məmə okuəkeikei məsuəni rahien Uhgīn. ^{IV}

Noliən rəha nəfakiən

² Nati aupən iətəm iəkolkeikei məmə iəkəni, in tol lanu lan. Iəu iətəni əskasik kəm təmah məmə itəmah nəkotəkeikei motəfaki kəm Uhgīn o nətəmimi rəfin, kəni motəni tagkiu kəm Uhgīn o natimnati iətəm in təmol ilah. ² Kəni e nian rəfin itəmah onəkotəkeikei mautəfaki o nətəm kəutarməniḡ mine nətəmi asoli min rəhatah məmə kitah rəfin okotətiḡ e nəməlinuiən kəni motətiḡ mətīg, pəh kitah kotisai vivi Uhgīn kəni rəhatah naliuəkiən in təhruahru. ³ Noliən rəha nəfakiən min u in təuvir pīk, kəni in otol Uhgīn Iosmiəgəh rəhatah nīkin otagiən lan. ⁴ Uhgīn u, in tolkeikei məmə otosmiəgəh nətəmimi rəfin, kəni molkeikei məmə ilah okotəhrun motəni nīpəhriən e nəghatiən pəhriən rəhan.

⁵ Otəfaki o nətəmimi rəfin məmə ilah okotəhatətə e Uhgīn mətəu-inu Uhgīn kətiəh əmə tətətiḡ, kəni suah kətiəh əmə tətəhtul in suaru o nosiən nətəmimi muvən motol kətiəh ilah Uhgīn, iətəmimi əha Kristo Iesu. ⁶ E nian əhruahru, in əmə təməfa rəhan nəmiəgəhiən o nətəouiən suaru rəha nətəmimi rəfin məmə otitis ilah e təfəgə tərəh rəhalah. Kəni inu tətəgətun məmə Uhgīn tolkeikei məmə otosmiəgəh nətəmimi rəfin.

⁷ Kəni e nəghatiən əha, Uhgīn təməfəri iəu məmə iəu aposil kəti rəhan o nəni pətīgəmiən nanusiən təuvir u kəm Nanihluə ^{VI} min, nətəmimi nətəm kəsəniə məmə nətəm Isrel, kəni təməfəri iəu məmə iəgətun kəti rəha nəhatətəiən pəhriən. Iəu iətəni pəhriən, iəseiuəiən. ^{VII}

⁸ Kəni ikīn min rəfin, iəkolkeikei məmə nəman okotəghati kəm Uhgīn e nəfakiən. Kəni nian kəutəfəri nəhlmiəh məmə okotəfaki kəm Uhgīn, iəkolkeikei məmə nəmiəgəhiən rəhalah otəhruahru, kəni nīkilah təsahməiən, kəni məsotəhiən ilah min.

⁹ Kəni iəu iəkolkeikei məmə nīpətan u nəfaki min okəhuvən e rəhalah napən iətəm təhruahru kəni mətəhtərain vivi ilah, məsotiuvien nətəligiən rəha nəman, kəni məsotoliən məmə nətəmimi okotəh o nəfəriən. Kəni ilah kəsotoliən nəuanulah məmə okotəfəri ohni. Kəni ilah kəsəhuvəniən e natimnati min o niuviən nətəligiən rəha nətəmimi, iətəni natimnati min təhmen=pən e napən min iətəm nəhmtiəh tiəkis, uə nati kəti kəmol e aiən u kol tətəraip-oraip, uə nati kəti kəmol e perəl inu kəpiəl iətəm nəhmtin tiəkis. ^{VIII}¹⁰ Mətəu iəkolkeikei məmə nīpətan u nəfaki min, rəhalah nətəligiən otəsuvəniən o malə-malə rəha nīpətəlah məmə okeruh, mətəu okotol malə-malə e nəmiəgəhiən rəhalah, inəha ilah okotol noliən min iətəm otasiru e nətəmimi, noliən min iətəm təhruahru o nīpətan nətəm kəutəni məmə ilah kəutəfaki kəm Uhgīn. ^{IX}

I 1:12 Uək 9:15; 1Kor 15:9-10; Kəl 1:15-16 II 1:13 Uək 8:3; 9:1-5 III 1:15 Luk 19:10

IV 1:20 1Kor 5:5; 2Tim 4:14-15 V 2:6 Rom 3:29-30; Kəl 1:4 VI Nanihluə, Ianihluə — Afin-to e tiksniəri. VII 2:7 Uək 9:15; Kəl 2:7-8; 2Tim 1:11 VIII 2:9 1Pitə 3:3-5 IX 2:10 1Tim 5:10

¹¹ Nian nēman okotagētun e niməfaki, nīpətan okotəkeikei mautətəlig məsotagətian, kəni motəkeikei motosiahu ilah, kəni motisiai nəgətun mīn, kəni motətəu=pən nəgətun mīn əha nətəm kəutagətun.
¹² Iəu iəsegəhanian e nīpətan mēmə okotagētun kəni motarmənig e nēman. ^I Ilah okotəkeikei məso-tagətian, ¹³ mətəu-inu aupən ikin, Uhgīn təmaupən mol Atəm, uərisig ikin təpanol Iv. ^{II}¹⁴ Kəni səniamə Atəm u Setən təmeiua lan aupən kəni tol nəuiān, mətəu Iv u təmol nəuia Setən kəni matgəhli lou rəha Uhgīn. ^{III}¹⁵ Mətəu Uhgīn otosmiəgəh nīpətan nian ilah kautol əhruahru uək rəhalah, inu neməkian mine neh vivian kəlkələh mīn. Mətəu ilah kotəkeikei mə-taskəlīm əskasik nolian rəha nəhatətəian, mine nolian rəha nolkeikeian nətəmimi, mine nolian rəha nemiəgəhian iətəm təhruahru. ^{IV}

Nətəmi asoli mīn rəha niməfaki

3 Inu nəghatian tətəni pəhriān mēmə, “Nēmə iətəmimi kəti tolkeikei mēmə in otuva iətəmi asoli kəti rəha niməfaki, kəni uək u, in uək təuvir agin kəti iətəm in tolkeikei.”

² Kəni iətəmi asoli tol lanəha:
 okəkeikei kəseh-pəniān nolian tərāh kəti lan;
 in məsol-pəniān rəhan pətan;
 in təhrun nəni aruiān e nīkin mēmə otəpəh nolian natimnati iətəm tərāh kəni mol əmə nati iətəm təuvir;
 tatol natimnati e nəhruniān;
 kətsiaī in;
 tateh vivi nətəmimi nətəm kautəhuvən iman ikin;
 in iəgətun təuvir kəti;
³ səniamə iətəmimi kəti rəha napsiān uə nəhtian itəmi;
 mətəu in iətəmi mətig;
 səniamə in iətəmi rəhan nəghatian titatiperəh pik təhmen e kaluəluə;
 nīkin təsuvən pikian e mənī;
⁴ in otəkeikei mətarmənig vivi e rəhan mīn, kəni mol mēmə rəhan kəlkələh mīn kautol nəuiān mautisiai vivi. ⁵ ?Mətəu nēmə in təruru narmənig vivian o rəhan mīn, kəni in otəhro əhanəh marmənig e niməfaki rəha Uhgīn?
⁶ Iətəmimi tətəhatətə vi əmə e Iesu, in təsəhmenian mēmə otos uək u, mətə in tətəfəri pik in, kəni Uhgīn tol nalpīnīān kəm in təhmen e inəha təmol e Setən u iəfəri pik. ^V
⁷ Kəni iətəmi asoli, rəhan nolian otəkeikei məuvir məhruahru mēmə nətəm kəsotəfakian okotəni mēmə in iətəmi təuvir. Nēmə təsoliān, mətə nəuanikulu rəha Setən toh pikin, kəni nərgin otərah. ^{VI}

I 2:12 1Kor 14:34 II 2:13 Jen 2:7,21-22; 1Kor 11:8-9 III 2:14 2Kor 11:3; Kəl 3:1-6 IV 2:15 Jen 3:6-16 V 3:6 Tait 1:6-9 VI 3:7 2Kor 8:21

Dikon mīn, nətəm kəutasiru e niməfaki

⁸ E nolian əhmen əmə, dikon mīn, rəhalah nemiəgəhian otəkeikei məhruahru vivi, kəni mətəni əmə nīpəhriānian e nian rəfin. Nətəm kəutəpis uə koltolkeikei pik mənī, kəsotəhmenian o naskəlīmian uək u. ⁹ Ilah nətəmimi nətəm kotəhrun mēmə nolian tərāh kəti təsatigian e lah, kəni mautaskəlīm əskasik nəghatian pəhriān mīn rəha Iesu Kristo iətəm Uhgīn təmol əpu. ¹⁰ Nətəmimi kotol lanəha, niməfaki otəkeikei makil vivi rəhalah nemiəgəhian, nēmə kəseh-pəniān nati kəti tərāh e lah, kəni ilah okotos uək rəha dikon.

¹¹ Kəni təhmen-əhmen əmə, nīpətan rəha dikon mīn, ^{VII} ilah mīn okotəkeikei motol rəhalah nemiəgəhian təhruahru vivi. Təsəuvirian mēmə ilah nīpətan nətəm kəutəni nikalitəmi, uə nīpətan rəha napsiān, mətəu ilah nīpətan nətəm nətəmimi kəutəhatətə e lah e nian rəfin. ^{VIII}

¹² Suah kəti iətəm tatos uək rəha dikon, in otəkeikei mos rəhan pətan kətiəh əmə, kəni in otəkeikei mətarmənig vivi e rəhan mīn kəlkələh mīn mine rəhan lahuənu. ¹³ Nətəmimi nətəm kautol vivi uək rəha dikon, nərgilah in təuvir lan, kəni rəhalah nətəligian in otəskasik pik o naskəlīmian nəhatətəian rəhalah e Kristo Iesu.

Nəukəti nəhatətəian rəhatah

¹⁴ Rəueiu əha, nian iətətəi nauəuə u kəm ik, nīkik tətəhti mēmə, otəsuvəhian kəni iəkuvnə meruh ik.
¹⁵ Mətəu nēmə iəsuvnə uəhaiān, kəni nauəuə u in otəni natimnati rəfin iətəm kitah nenətī Uhgīn okotohtəu=pən. Inu kitah u nətəm kəutəfaki, kəni Uhgīn rəhatah tətəmiəgəh mətətig naunun tikə. Kitah nətəm kəutəfaki u kəutaskəlīm nəghatian pəhriān, kəni mauteh vivi. ¹⁶ Nīpəhriānian, nəghatian pəhriān rəha Iesu Kristo iətəm Uhgīn təmol əpu, in nati apispis iətəm in iahgin, kəni tol lanəha:

Kristo in təmuva iətəmimi kəni nətəmimi kəmoteruh.
 Kəni Narmīn Rəha Uhgīn tətəgətun vivi mēmə Iesu təhruahru vivi pik.
 Kəni nagelo mīn kəmoteruh in.
 Kəni nətəmimi kəutəni pətigəm nanusiān təuvir rəhan kəm nətəmimi ikin pisin pisin mīn.
 Kəni nətəmimi rəha nəhue niftəni u kəutəhatətə lan.
 Kəni Uhgīn təmos muvən ilis e neai mətətig ilau mīn. ^{IX}

Nəgətun eiua mīn

4 Narmīn Rəha Uhgīn tətəni pətigəm vivi mēmə e nian mīn uərisig Iesu otəpanuva lan, nətəmimi nəuvein okotəpəh nītəu-pəniān nolian pəhriān rəha nəhatətəian e Uhgīn. Ilah okotohtəu=pən narmīn eiua

VII *Suaru keiu o nəuhlinian nəghatian u “nīpətan” e fes u. 1. Nīpətan rəha dikon mīn 2. Nīpətan nətəm kautos uək rəha dikon. VI- II 3:11 Tait 2:3 IX 3:16 Mak 16:19; Kol 1:23; 1Jon 2:18*

min kəni motohtəu=pən nəgətunian rəha iərmis min. ² Nəgətunian min əha kautsipən e nəgətun min nətəm kəutəni məmə rəhalah nəghatian in nīpəhriənian, mətəu ilah kəuteiuə, kəni məsotolien nati iətəm kəutəni. Nətəmi min əha, nətəligian rəhalah tekəu-ekəu agin, kəni kinotəruu nakilian məmə nəghatian pəhriən iə, kəni nəghatian eiua iə. ³ Ilah kəutəgətun nətəmi mətəni məmə okəsotolien marit, kəni mətəgətun ilah məmə okəsotunian nauənian min nəuvein. Mətəu Uhgīn təmol nauənian min əha məmə okotun ilah. Kəni kitah u kəutəfaki kotəhrun nīpəhriənian, kotəhrun nosian, motəfaki motəni tagkiu kəm Uhgīn ohni, kəni motun, ¹⁴ mətəu-inu natimnati rəfin iətəm Uhgīn təmol ilah kotəuvir əmə. ^{II} Nati kəti tikə məmə okəsotunian. Kitah kotəhrun nunian natimnati rəfin nəmə kitah kotəfaki motəni tagkiu kəm Uhgīn ohni, ⁵ mətəu-inu Nauəuə Rəha Uhgīn tətəni məmə ilah kotəuvir, kəni kitah kəutəfaki ohni. Kəni rəueiu, nauənian min əha kotəuvir əmə.

Ioluək təuvir rəha Kristo Iesu

⁶ Nəmə nətəni pətīgəm nəghatian u kəm piatah min mine nəuvinitah min, kəni ik ioluək təuvir kəti rəha Kristo Iesu. Kəni tətəgətun məmə ik iətəmi kəti iətəm natun nəghatian təuvir min rəha nəhatətəian mine nəgətunian əhruahru, kəni mətəmiəgəh lan, kəni rəham nəmiəgəhian tatitəu=pən nəghatian rəfin min əha.

⁷ Əpəh, sətəligian e nəghatian eiua min iətəm nətəligian rəha Uhgīn tikə lan, nəghatian min təhmen e namsu əpnəpin min iətəm nīpətīn tikə. Mətəu əgətun aru rəham nəmiəgəhian məmə tətītəu=pən Nauəuə Rəha Uhgīn. ^{III}⁸ Noliən rəha neruh vivian nīpətīm məmə in otəsanən, in təuvir o natimnati min nəuvein, mətəu nəmə natəgətun aru rəham nəmiəgəhian e noliən rəha Uhgīn, kəni in təuvir məmə otasiru e natimnati rəfin e nəmiəgəhian rəha nəhue niftəni u, mine rəha nəmiəgəhian itulīn.

⁹ Inu nəghatian tətəni pəhriən, kəni kotəkeikei motəni nīpəhriənian lan. ¹⁰ Konu kitah kautol pik uək o nəgətun aruian rəhatah nəmiəgəhian e noliən əha, mətəu-inu kinotəhatətə rəkis e Uhgīn u tətəmiəgəh kəni mətətig itulīn, kəni in Iosmiəgəh mətəhan nəhlmin kəm nətəmi rəfin, mətəu in tatosmiəgəh əmə nətəmi min u nətəm kəutəhatətə lan. ^{IV}

¹¹ Əgətun natimnati min əha kəm nətəmi, kəni mənī=pən kəm lah məmə okotəkeikei mautohtəu=pən. ¹² Segəhanian lam məmə nətəmi okotəh iahu ik mətəu-inu ik iətəm aluə əmə kəti. Mətəu ol rəham nəmiəgəhian təhruahru vivi məmə nətəmi okoteruh məmə ik iətəm təmiəhtə, kəni ilah kotəhrun nītəu-pənian ik e nəghatian min, mine naliuəkian, mine nolkeikeian, mine nəhatətəian, mine nol əhruahruian. ^V¹³ Ol natimnati min əha, kəni nati kisil min əha ikin. Onəkəkeikei mol vivi ilahal mətəuarus iəkuvnə: afin Nauəuə Rəha Uhgīn kəm nətəmi, kəni

mənī pətīgəm Nauəuə Rəha Uhgīn, kəni mətəu Nauəuə Rəha Uhgīn. ¹⁴ Timoti. Uhgīn təməfinə rəhan nəsanəian kəm ik o noliən uək rəhan nian eldə min rəha nīməfaki kəmotəluə=pən nəhlmilah lam, kəni iəni min nəuvein rəhalah kəmotəni pətīgəm nəghatian iətəm Uhgīn təmənī lam. Səpəhian nəsanəian əha, mətəu ol uək rəha Uhgīn lan. ^{VI}

¹⁵ Ik onəkəkeikei matol uək min u, kəni rəham nətəligian otəkeikei mətətig əskasik e natimnati min u pəh nətəmi kotəhrun nehian məmə rəham nəmiəgəhian mine rəham uək tateviə vivi. ¹⁶ Ateh vivi noliən min e nəmiəgəhian rəham, kəni ol rəham nəgətunian məmə in tətəhruahru e nian rəfin. Onəkəkeikei mətəlkut əskasik məmə onəkəkol natimnati min əha, mətəu-inu nəmə nəkol, kəni onəkəkosmiəgəh itəmah nətəm kəutətəlig lam.

Noliən rəha nisaiən o nəghatian kəm nətəmi

⁵ Sagət əskasikian e nauəhli min, mətəu əghati kəm lah e nisaiən məmə nəkiuvi rəhalah nətəligian, təhmen əmə məmə ilah rəham tatə əhruahru min. E noliən kətīah min əmə, ol təhmen əmə kəm nətəm aluə təhmen əmə məmə ilah piam əhruahru min. ² Əghati mətīg e nisaiən kəm nīpətauəhli min təhmen məmə rəham məmə əhruahru min. Rəham nəghatian mine noliən min kəm nīpətan mītə otəkeikei məhruahru agin, təhmen məmə ilah nəuvinim min.

Noliən rəha neruh vivian nīpətəlimis min

³ Nīməfaki otəkeikei mətəh vivi nīpətəlimis min u kəmiis ərin ilah, kəni iətəmi kəti tikə mə otəteruh ilah. ⁴ Mətəu pətəlimis kəti u nenətīn min əha ikin uə namipin min əha ikin, ilah okotəkeikei motəpən kotəhrun məmə uək rəha nətəm kəutəfaki, ilah okotəpən motəh vivi aru rəhalah min. Noliən u təhmen əmə məmə kəutəfən nītai nati kəm məmə mine tatə mine kəha min, kəni nati u tatol niki Uhgīn tətəgian ohni.

⁵ Mətəu pətəlimis iətəm tətətig pisin agin əmə, iətəmi tikə o neruhian, in tətəluə=pən əskasik rəhan nuhuinian tətətig e Uhgīn. Inəha e nian rəfin, lapin mine e nəruia, in tətəfaki kəm Uhgīn məmə otətasiru lan. Pətəlimis tol lanəha, təhruahru agin məmə nīməfaki otasiru lan. ⁶ Mətəu pətəlimis u tətətəlig pik e natimnati rəha niftəni o nətəuian təuvir lan, in tətəmiəgəh, mətəu e narmin in tinimis rəkis. ⁷ Ik onəkəkeikei mənī=pən nəghatian min əha kəm nīməfaki məmə ilah okotəkeikei motol pəh nətəmi kəsotəni rahian ilah. ⁸ Suah kəti otəkeikei meh vivi rəhan min, kəni maupən meh vivi rəhan əhruahru min. Mətəu nəmə in təsolian, tətəgətun məmə təməuhlin nəm-tahn e noliən rəha nəfakian, in tərəh mapirəkis iətəm tətəfakian.

I 4:3 Jen 9:3; Rom 14:6; 1Kor 10:30-31 II 4:4 Jen 1:31 III 4:7 1Tim 1:4 IV 4:10 1Tim 2:3-4 V 4:12 Tait 2:15

VI 4:14 2Tim 1:6

⁹ Nämä näkätei=pän närgi pätalimis kati e nauuä rähä nasiruien mämä nimäfaki otasiru lan, rəhan nu in otäkeikei mos sikiste, pətan u təmətatig vivi ilau rəhan u iərman. ¹⁰ Kəni in pətauəhli kati iätəm nətəmimi kautisiai in o rəhan noliən təuvir mine nasiruien min iätəm in tatol, təhmen mämä in tateh vivi rəhan nəsualkələh; kəni nian iapispis min okəhuva iman ikin, tatol təuvir kəm lah; kəni matosiahu aru in mətəsiru e nətəm kautəfaki; ^I kəni mətəsiru e ianrah; kəni rəhan nətəligiən təskasik mämä otol uək min iätəm təuvir.

¹¹ Mətəu sətəi-pəniən närgi pətalimis min nətəm kəsotəpətauəhli əhanəhiən e nauuä rəha nasiruien, mətəu-inu uərisig nāmə nətəligiən rəha nol minian marit tinuva məskasik e nīkilah e Kristo, kəni ilah kotəni mämə okotol min marit. ¹² Kəni Uhgīn in otakil mol nalpinian kəm lah mətəu-inu kəmotatgəhli rəhalah nonauvil iätəm kəmotol kəm in aupən. ^{III}¹³ Kəni nati tərāh kati min, mətə ilah kotəlpəh kəni motos noliən rəha nuvəniən e nimə min rəfin mautəni nəghatiən iätəm nīpətīn tikə. Uərisig ilah kəhuva motərah pik o nosiən musmus e nəghatiən rəha iätəpisi, kəni ilah kotalkeikei mämə okotəni pik nəghatiən rəha nətəpisi, kəni ilah kəutəni nəghatiən min nəuvein iätəm təsəhmeniən mämə okotəni. ^{III}¹⁴ Kəni iəu iətəni kəm nīpətān mītə min kəmimis ərin ilah mämə təuvir ilah okotol min marit, kəni motos nətīlah min, kəni moteh vivi ilah. Kəni nāmə kotal lanəha, kəni məsotəfəniən nəua nimahan kəm tikimir mämə okotəni rah itah. ^{IV}¹⁵ Mətəu pətalimis nəuvein kinotalelin ilah e suaru təuvir kəni minautohtəu=pən Setən.

¹⁶ Nīpətān min u kəutəfaki okotəkeikei mauteruh vivi pətalimis min rəhalah, məsotəhlman-pəniən e lah kəm niməfaki mämə oteruh ilah. Kəni niməfaki in otateruh əmə pətalimis min u rəhalah nətəmimi kohkə agin mämə okauteruh ilah.

Uək rəha nətəmi asoli rəha niməfaki

¹⁷ Eldə min nətəm kəutarməniğ vivi e uək rəha niməfaki, niməfaki otəkeikei misiai ilah, kəni motətəu ilah. Kəni nəgətun min mine nətəm kəutəni pətīgəgəm Nauuə Rəha Uhgīn, ilah kəutəhtul aupən mämə okisi-ai ilah kətəu ilah. ¹⁸ Mətəu-inu Nauuə Rəha Uhgīn tətəni mämə, “Nian nati miəgəh kati tatol rəham uək, kəni nakəkeikei maugin.” ^V Kəni tətəni min mämə,

I Nəghatiən Kris əhruahru tətəni mämə, “Kəni tətəikuas e nəh-iki nətəmimi rəha Uhgīn.” — Noliən əha tətəgətun mämə in pətan kati tatosiahu aru in; kəni nikin tagiən o nasiruiən e nətəmimi. II E nian əha, pətalimis min nəuvein kəmotos nonauvil rəhalah kəm Uhgīn mämə okəsotoliən marit, kəni ilah okol əmə uək rəha niməfaki. Kəni nāmə pətalimis kati tolkeikei mämə in otol min marit, kəni in otatgəhli rəhan nonauvil iätəm təmol kəm Uhgīn. III 5:13 2Təs 3:11 IV 5:14 1Kor 7:9 V Nəghatiən əhruahru rəha Kris tətəni mämə, “Nian kau kati tatol uək rəham tətəvig-əvig e nəua wit, kəni nāmə tolkeikei mämə otun kati, kəni səlīs-ərainiən nohlin.” Eruh mafin e tiksīnəri e noliən rəha nətəm Isrel e noliən uək e wit. Pol tətəghati e nati miəgəh, mətəu nīpəhrīəniən, nīpətī nəghatiən tətəghati e nətəmimi.

“Nian iətəmi kati tatol uək, mətəu okəkeikei kətəu in lan.” ^{VI}

¹⁹ Sətəligiən e nəghatiən rəha iätəmimi katiəh əmə iätəm tətəni mämə eldə kati rəha niməfaki təmol noliən tərāh, mətəu nāmə iätəmimi keiu uə kisil kəhləni, kəni nətətəlig e rəhalah nəghatiən. ^{VII}

²⁰ Kəni nāmə iätəmi asoli kati rəha niməfaki tatol nati kati tərāh, kəni nətəgət əskasik lan e nəhmti nətəmimi rəfin rəha niməfaki, kəni tol lanəha nətəmi-mi okotəgin e noliən nati tərāh min. ^{VIII}

²¹ E nəhmti Uhgīn, mine Iesu, mine nagelo min iätəm Uhgīn təmitəpin rəkis ilah, iəu iətəni əskasik kəm ik mämə ik onəkəkeikei mətətəu=pən nəghatiən rəhak e noliən iätəm in təhruahru. Ik onəsoliən noliən kati kəm iätəmi kati, kəni matig mol noliən pisin min kəm iätəmi kati min. Mətəu onəkol təhmen-əhmen əmə kəm lah rəfin.

²² Səfəri uəhaiən iätəmi kati mämə in otos uək kati rəha niməfaki, inu mə nəkotaləhu=pən nəhlmitəmah motəfaki lan. Mətəu-inu nāmə in iätəmi kati iätəm rəhan əha ikin noliən tərāh, kəni rəhan noliən tərāh otatig lam, təhmen lanu mämə ik min nəmos rəhan noliən tərāh. Mətəu ol əmə rəham nəmiəgəhiən tətəuvir vivi mətəhruahru e nian rəfin.

²³ Səmnim əməiən nəhu. Os wain nəuan nəvetin mol o rəham nimisiən, pəh otasiru e nərfəm.

²⁴ Nətəmimi nəuvein kitah rəfin kotəhrun mämə ilah nolrah nati, kəni kotəhrun mämə Uhgīn otol nalpinian kəm lah. Mətəu nətəmimi nəuvein min, rəhalah təfəgə tərāh tətəhluaiğ əhanəh əha rəueiu, mətəu uərisig okəpaneruh.

²⁵ Kəni təhmen-əhmen əmə, nian tətəpət uək təuvir min, kitah kotəhrun əmə. Mətəu nəuvein əha ikin iätəm kəutəhluaiğ əha rəueiu, mətəu nīpəhrīəniən, okəmaneruh ilah.

Noliən əhruahru o slef min

6 Slef min nətəm kəutəfaki okotəkeikei motisiai nətəmi asoli min rəhalah. Noliən əha in otəhtipəsīg e nətəmimi u kəsotəfakiən mämə kəsotəni rahīən närgi Uhgīn, mine nəgətuniən rəhatah. ^{IX}² Mətəu slef min nətəm rəhalah nətəmi asoli ilah min nəfaki, ilah okəsotoliən noliən əha u kotəni mämə, “Ei. Iätəmi asoli əha in piatah əmə kati,” kəni ilah məsotisi-ai viviən. Mətəu ilah okotəkeikei motol əhrui n pik nati kəm lah e nīkilah pəhrīən, mətəu-inu rəhalah nətəmi asoli min ilah nəfaki min nətəm noluək min kotalkeikei ilah. ^X

Nəgətuniən neiueiən min mine natimnati vivi min pəhrīən

Natimnati min u, ik onəkəkeikei mətəgətun nətəmi-mi lan. Kəni e nian rəfin, ik onəkəkeikei mətəghati əskasik kəm lah o nītəu-pəniən.

VI 5:18 Dut 25:4; Mat 10:10; 1Kor 9:9 VII 5:19 Dut 17:6; 2Kor 13:1 VIII 5:20 Efəs 5:11 IX 6:1 Efəs 6:5 X 6:2 Flm 16

³ Mətəu nətəmimi nəuvein kəutəgətu nəghatən nəuvein iətəm tol pisin e nəghatən əha rəhak, kəni ilah kəutəni məmə nəgətu nian rəha İərməniğ rəhatah İesu Kristo, in neiuəiən, mautəni məmə nəgətu nian rəha noliən rəha nəmiəgəhiən iətəm Uhgın tolkeikei, in neiuəiən. ¹⁴ Nətəmimi mın əha kautol lanəha ilah kəsotəhrun ağıniən nati kəti, kəni ilah nətəm kəutəfəri pik ilah. Ilah kəutalməli o nuvəniən məghati pik o nəghatən mın iətəm tatiuvi=pa niəməha, o nəghatən mın iətəm nətəmimi kəutəməki e lah mın ohni. Noliən u in tatol nətəmimi kəutiğərah ilah mın, kəni məutəhapu-əhapu ilah mın, kəni məutəghati rah e nərgilah mın, kəni məutətəlig rah e lah mın. ⁵ Kəni e nian rəfin ilah kautol timəti. Inu noliən rəha nətəmimi nətəm rəhalah nətəligiən tərəh, ilah kəutəluēi e nəghatən pəhriən. Ilah, nikilah təhti məmə noliən rəha nəhatətəiən e Uhgın in noliən kəti o nosiən məni mīne nautə mın. ^{II}

⁶ Mətəu nati təuvir pik səniəmə kitah kautos məni mīne nautə. Nati təuvir pik məmə kitah okotaliuek e noliən iətəm Uhgın tolkeikei. Kəni məutəgiən əmə, nati əpnapin məmə rəhatah nautə təkəku uə tepət, ^{III}⁷ mətəu-inu nian kitah kəmotair=pa e nəhue niftəni u, kəni kəməsotosiən nati kəti məhuva. Kəni e nian okohmis lan, ko kəsotos mīniən nati kəti mohtəlig. ^{IV}⁸ Mətəu məmə niğtah nauəniən mīne napən təhmen əmə, kəni kitah kotəgiən.

⁹ Nətəmimi nətəm kotalkeikei pik məmə rəhalah nautə otepət, timətiğ əmə o lah məmə okotol noliən tərəh mın tepət. In təhmen=pən e nalig kəti iətəm otələs ilah e nəuan nalməliən rəha nərahien, kəni ilah kotalkeikei məmə okotol natimnati tepət rəha nalməliən, kəni natimnati tepət iətəm tərəh o lah. Kəni nolkeikeiən rəha natimnati tərəh mın əha okotərekin-ərekin nəmiəgəhiən rəhalah. ¹⁰ Mətəu-inu noliən rəha nolkeikei pikien məni, in nəukəti natimnati tərəh tepət. Kəni nətəmimi nəuvein ilah kautəhtul iəkis o nitəu-pəniən suaru u, kəni ilah kinəhuvən rəkis isəu o noliən rəha nəhatətəiən, kəni ilah kautol natimnati mın nəuvein iətəm tətərekin aru nikilah, kəni kautos nərahien tepət lan. ^V

Nəghatən təuvir rəha Pol tatuvən kəm Timoti

¹¹ Mətəu ik Timoti, iətəmi rəha Uhgın, aiu=pən isəu o noliən tərəh mın əha. Ik onəkəkeikei malkut pik o nitəu-pəniən noliən əhruahru, iətəm Uhgın tolkeikei. Rəham nəhatətəiən otəkeikei məskasik, kəni ik onəkəkeikei molkeikei nətəmimi. Askəlim əmə rəham nəhatətəiən lanko, tatuvən naunun tikə. Kəni onəkəikei muva ik iətəmi mətig kəti. ^{VI}¹² Onəkəluəgin vivi e nəluəginien rəha nəhatətəiən. Kəni maskəlim vivi

I 6:3 Kəl 1:6-9 II 6:5 2Tim 3:8; 4:4; Tait 1:14 III 6:6 Fil 4:11-12; 1Tim 4:8; Hip 13:5 IV 6:7 Job 1:21 V 6:10 Efəs 5:5 VI 6:11 2Tim 2:22

nəmiəgəhiən itulin iətəm Uhgın təmauin lam ohni. Aupən rəkis, in təmauin lam ohni nian nəməni pətiğəm nəhatətəiən rəham e İesu e nəhmti nətəmimi tepət. ^{VII}

¹³ E nəhmti Uhgın, iətəm tətəfa nəmiəgəhiən kəm natimnati rəfin, kəni e nəhmti Kristo İesu iətəm təməni pətiğəm vivi nəghatən pəhriən e nəhmti Ponties Pailət, iətəghati əskasik kəm ik lanu lan: ^{VIII}¹⁴ Ol natimnati mın u, kəni məsəpəhiən kəti mətəuarus=pən İərməniğ rəhatah İesu Kristo otuva ¹⁵ e nian əhruahru iətəm Uhgın təməni. Uhgın iətəm kitah okotəkeikei mautəni-vivi e nian rəfin, in pisin əmə tətərməniğ e natimnati rəfin. In Kig rəha kig mın rəfin, kəni İərməniğ rəha iərməniğ mın rəfin. ^{IX}¹⁶ In əmə təsimisiən mətətiğ itulin, rəhan nətuəiniən tikə, kəni naunun tikə. Ikin tətətiğ ikin, nəhəgəhəgiən tasie matitəlu lan, kəni ko kəsanien iuekir ohni. Suah kəti təseh əhanəhiən in, kəni ko iətəmi kəti təsəhrunien nehien nian kəti. Nian rəfin kitah okotəkeikei motisiai in, kəni məutəni pətiğəm rəhan nəsanəniən mīne narməniğien məutəhuvən məutəhuvən naunun tikə. Tol lanəha lan. Əuəh.

Nəfaki mın u rəhalah nautə tepət

¹⁷ Əghati əskasik kəm nətəm kautəfaki nətəm rəhalah nautə rəha nəhue niftəni u tepət. Əni məmə ilah okəsotəfəri pikien ilah, kəni kəsotəhatətəiən e rəhalah məni u tepət. Məni in rəha rəueiu əmə, mətəu olauig mīne tikə mın. Ilah okotəkeikei motəhatətə əmə e Uhgın iətəm tətəfa natimnati təuvir tepət kəm tah məmə kitah okotətəu təuvir lan. ^{XI}¹⁸ Əghati əskasik kəm lah məmə rəhalah noliən təuvir mın, mīne rəhalah nasiruiən təuvir mın otepət. Kəni nikilah otəkeikei magiən o nətuəiən kəm nətəmimi. ¹⁹ E noliən əha, in təhmen məmə ilah kautələhu natimnati təuvir mın tepət, təhmen=pən əmə məmə kəmotasə təuvir o nəmiəgəhiən iətəm otəpanuva. Kəni ilah kotəhrun nosiən nəmiəgəhiən, iətəm nəmiəgəhiən pəhriən. ^{XI}

Naunun nəghatən rəha Pol

²⁰ Timoti, ik onəkəkeikei mateh vivi natimnati mın iətəm Uhgın təmələhu=pən rəkis e nəhlməm. Əpəh kəni məhtul isəu o nəghatən mın iətəm nipətilah tikə kəni kəsotəfəniən nisaiən kəm Uhgın, kəni nəghatən mın iətəm kəsotəhruahruien e Nauəuə Rəha Uhgın. Nəghatən mın əha kətəni məmə kautəfa nəhrunien, mətəu kəpə, kauteiuə. ²¹ Mətəu nətəmimi nəuvein kautəhuərisig e nəghatən eiue mın əha, kəni minotəmkarəpen e suaru rəha nəhatətəiən pəhriən.

Pəh Uhgın otətəuati e rəhan nəuviriən kəm təmah. ^{XII}

VII 6:12 1Kor 9:25-26; 2Tim 4:7 VIII 6:13 Jon 18:36-37 IX 6:15 Nəh 17:14 X 6:17 Luk 12:20-21 XI 6:19 Mat 6:20 XII 6:21 1Tim 1:6; 2Tim 2:18

2 TIMOTI

Nəghatən əkuəkir rəha nauəuə u 2 Timoti

Aposil Pol təmətəi nauəuə u.

Təmətəi tətuvən kəm Timoti. Kəni in molkeikei məmə ilah min əpəha e niməfaki rəha Efəsis, məmə okotafin. Afin e "Nəghatən Əkuəkir Rəha Nauəuə u 1 Timoti" o nəhrunən məmə Timoti in pəh.

Nian kəpmən rəha Rom tətəskəlīm Pol əpəha Rom, in təsətiğin e kaləpus, mətəu in təmətətiğ e rəhan kəti nimə, kəni soldia min kəmautətiğ ilah min mauteruh vivi məmə in otəsəgimiən. Naunun japtə rəha Uək Min tətəghati e nian min əha. Kəni əmeiko kəpmən təmahli pətiğəm in, kəni taliuək əmə mətən o nu keiu. Mətəu rəueiu əha, tinvən min e kaləpus əpəha Rom, kəni kaləpus əha in tərəh pəhriən ikin. Nauəuə rəha Uək Min təsəghatən e nian əha, nauəuə tinvəl naunun rəkis. Kaləpus əha in tətəpu ikin, kəni tiəkis o nətəmimi o nuvənən məsəl=pən lan. Luk əmə ilau min. Pol təmolkeikei məmə Timoti otuva meh mətəu-inu in rəhan niəli təuvir. Kəni in molkeikei məmə Timoti in otəmki nauəuə min rəhan.

Pol təməhrun məmə otəsuvəhiən kohamu in timis. Tol lanəha, in təmətəi nauəuə u o nələhu-pəniən niməfaki e nəhlmə nətəmi asoli pisin min nəuvein təhmen e Timoti. Nian iəkis min kəutəhuva o niməfaki, kəni Pol in tolkeikei məmə Timoti otətəskəlīm Nanusiən Təuvir, kəni matəhtul əskasik e nəhatətəin rəhan, kəni məsəginiən e nəni pətiğəmiən Nanusiən Təuvir, kəni in otəhtul maru o nətəuiən nəhməiən e nipətən nəmə nərahien otuva.

Pol təməni təuvir kəm Timoti

1 İəu Pol, u iəu aposil kəti rəha Kristo İesu, iətəm Uhgın təmitəpin rəkis iəu məmə rəhan, kəni mahli=pa iəu məmə iəkəni pətiğəm rəhan nəniəskasik-ien rəha nəmiəgəhiən itulin e Kristo İesu. **2** İətəni təuvir kəm ik Timoti, nətik iətəm iəkolkeikei pik ik.

Pəh Uhgın Tatə mine Kristo İesu rəhatah İərmənig okuəfinə rəhalau nəuviriən, mine nasəkəhruiən, mine nəməlinuən kəm ik. **I**

Pol təməfəri nətəliğin rəha Timoti

3 Nian rəfin lapin mine lənian, iətəfaki ohnik, kəni mətəni tagkiu kəm Uhgın ohnik. Kəni iatol uək rəhan təhmen=pən əmə e tipik min, kəni iəkəhrun məmə nolien tərəh kəti təsətiğin lak. **II**⁴ Nənik tətəhti nəhu nəhmtəm, kəni iəkolkeikei pik məmə iəkeruh min ik pəh nəkik otəgiən. **5** Nənik tətəhti nəhatətəiən pəhriən rəham iətəm təhmen=pən əmə e nəhatətəiən iətəm təmaupən mətətiğ e rəham kəha Lois mine rəham məmə İunis, kəni iəkəhrun pəhriən məmə rəueiu in tnatig lam. **III**

6 Kəni tol lanəha, iətəni min kəm ik məmə onəkele nigəm rəha nəsanəniən iətəm Uhgın təməfinə o nolien rəhan uək. Uhgın təməfinə nəsanəniən əha nian iəmələhu=pən nəhlmək mətəfaki=pinə lam. **IV**⁷ Ol uək

e nəsanəniən əha, mətəu-inu Uhgın təsəfaiən kəm tah nikin rəha nəginiən, mətəu təməfa nikin rəha nəsanəniən, mine nikin rəha nolkeikeiən, mine nikin iətəm tatol nolien min iətəm in təhrun məmə kotəhruahru. **V**

8 Kəni inəha, saulisien o nəni pətiğəmiən İərmənig, kəni saulisien lak iətəm iətətiğ e kaləpus o nərgin. İətətəu nəhməiən o nanusiən təuvir, kəni nəmə nian əskasik tətəuə ohnik, nəkəkeikei mol məmə iəu mine e nəsanəniən iətəm Uhgın tətəfinə kəm ik. **9** Uhgın təmosmiəgəh itah kəni mauin e tah məmə kitah okəhuva rəhan min nətəmimi nətəm kotasim, kəni təməsolien o nati kəti iətəm kitah kəmotol, mətəu in təmol e rəhan aru əmə nətəliğin, mine nəuviriən. Nian Uhgın təməsol əhanəhiən niftəni mine, mətəu in təmələhu rəkis nəlpəkəuiən məmə in otəfən rəhan nəuviriən kəm tah e Kristo İesu, **VI**¹⁰ mətəu rəueiu, in təmol əpu nəuviriən əha kəm tah e nuvaiən rəha İosmiəgəh rəhatah, Kristo İesu. Kəni Kristo təmohəpis nımisiən mine rəhan nəsanəniən, kəni təmasiəgəpin mol əpu suaru rəha nəmiəgəhiən u naunun tikə, kəni kitah kauteh e nanusiən təuvir əha. **VII**

11 Kəni Uhgın təmitəpin iəu məmə iəu iəgəhati, mine aposil, mine iəgətun o nanusiən təuvir əha. **VIII**¹² Tol lanəha iətətəu pik nəhməiən ohni u ikinu e kaləpus. Mətəu iəsaulisien, mətəu-inu iəkəhrun məmə pəh u

I 1:2 Uək 16:1; 1Tim 1:2 **II** 1:3 Uək 23:1 **III** 1:5 Uək 16:1 **IV** 1:6 1Tim 4:14

V 1:7 Rom 8:15 **VI** 1:9 Efəs 2:8-9; Tait 3:5 **VII** 1:10 Hip 2:14 **VIII** 1:11 1Tim 2:7

iätəhatətə lan, kəni məhrun vivi məmə in təhrun neh vivian nati nak iätəm in təmələhu=pə e nəhlmək o naunun nian. ^I

¹³ İtəu=pən əmə suaru rəha nəgətunian u təhruahru iätəm iəməni kəm ik, kəni ol nati u e nəhatətəiən mine nolkeikeiən e Kristo İesu. ¹⁴ E nasiruiən rəha Narmin Rəha Uhgın iätəm tətətiğ e nikitah, kəni ateruh vivi nati təuvir iätəm Uhgın təmələhu=pən e nəhlməm. ^{II}

¹⁵ Nəkəhrun məmə rəhak min nətəmimi əpəha Esia, ilah Fukeləs mine Hermokenəs, ilah rəfin kəmotagim rəkis motəpəh iəu.

¹⁶ Pəh İərməniğ otasəkəhruiən Onesiforəs mine rəhan min, mətəu-inu nian tepət təmasiru lak mətəfəri rəhak nətəliğian. Kəni təməsaulisian məmə iəmətətiğ e kaləpus. ¹⁷ Nipəhrrianian, nian in təmuva Rom, təməsal pik lak mətəuarus meruh iəu. ¹⁸ !Pəh İərməniğ otasəkəhruiən in e naunun nian! Ik nəkəhrun vivi natimnati təuvir min iätəm təmol kəm iəu əpəha Efəsis.

Soldiə təuvir rəha Kristo İesu

2 Ik u nətik, pəh Uhgın otol niki m təsanən e nəuvirian iätəm tatsipən e Kristo İesu. ² Nəmətəu rəkis natimnati min u iätəm iəməgətun ik lan e nəhmti nətəmimi tepət. Kəni os rəhak nəghatian mələhu=pən e nəhlmə nətəmimi nəuvein nətəm nətəni nipəhrrianian e lah, kəni ilah okotəhrun nəgətunian nətəmimi nəuvein min lan. ³ Nian nərahian otuva, mətəu əhtul əskasik kitah min ik, təhmen e soldiə təuvir kəti rəha Kristo İesu. ^{III} ⁴ E nian rəha nəluaginian, soldiə kəti təsolian natimnati rəha nətəmimi ərnapin əmə, mətəu tatol əmə uək rəha soldiə mətəu-inu, in tolkeikei məmə rəhan iətəmi asoli rəha soldiə min, niki otəgiən lan. ⁵ Kəni e nolian əhmen əmə lanəha, iətəmi tətaiu məmə in otol win, in otəkeikei mītəu=pən lou min rəha naiuiən, mətəu nəmə təsolian, kəni in otəsosian nətəouian rəha nol winian. ^{IV} ⁶ Təhruahru əmə min lanəha məmə iətəmi tatol pik uək e nasumian, in otaupən məulək lan. ^V ⁷ Ətəliğ vivi e nati nak iətəni kəm ik. İərməniğ otasiru lam o nəhrunian nipətəi nəghatian min u.

⁸ Ətətiğ e İesu Kristo u nəuaniləuis rəha Tefit, kəni Uhgın təmosmiəgəh in e nımisiən. Kəni inu nanusian təuvir iətəni pətigəm. ^{VI} ⁹ Kəni iətətəu nahməian o nanusian təuvir əha, kəni nipəhrrianian, kəməlis iəu e sen təhmen=pən məmə iəu iakləh kəti uə iohamu itəmi. Mətəu kəsəlisian nəghatian rəha Uhgın. ^{VII} ¹⁰ Tol lanəha, iətəhtul əskasik e nahməian min rəfin rəhak o nasiruiən e nətəmimi nətəm Uhgın təmitəpin ilah, məmə in otosmiəgəh ilah e Kristo İesu, kəni ilah okotətiğ e nəuvirian əhagəhəg rəha Uhgın, iätəm naunun tikə.

¹¹ Inu nəghatian tətəni pəhrrian məmə,

^I *Suaru pisin o nəuhlian fes 12b: "kəni məhrun vivi məmə in təhrun neh vivian nati nak iätəm iəu iəmələhu=pən e nəhlməm o naunun nian."* ^{II} *1:14 1Tim 6:20 III 2:3 2Tim 1:8 IV 2:5 2Tim 4:8 V 2:6 1Kor 9:7 VI 2:8 Rom 1:3; 1Kor 15:4 VII 2:9 Efəs 3:1,13; Fil 1:12-14*

Okəmə kəhuva kətiəh e Kristo e nımisiən rəhan, kəni okotəmiəgəh min kitah min. ^{VIII}

¹² Okəmə kautəhtul əskasik e nian əskasik min, kəni kitah okotərməniğ min kitah min.

Okəmə kitah kotəniapin lan, kəni in otəniapin e tah. ^{IX}

¹³ Okəmə kitah kəsotolian rəhatah nonauvil, mətəu in tatol rəhan nonauvil, mətəu-inu Uhgın otəkeikei matol rəhan nolian nian rəfin. ^X

Ioluək təuvir rəha Uhgın

¹⁴ Natimnati min u, onəkəkeikei mətəni mətisimaru lan kəm rəham min nətəmimi. Əni əskasik kəm lah lanəha məmə, "İatəni e nərgi Uhgın məmə itəmah nə-sotərgəhuiən o nipətəi nəghatian min." Nərgəhuiən lanəha təsasiruiən e iətəmi kəti, mətəu tətərekin əmə nətəmimi nətəm kəutətəu. ^{XI} ¹⁵ Alkut əskasik məmə onəkəuva ioluək təuvir iätəm nian Uhgın tateruh rəham uək, in təhrun nəniən məmə, "Əuəh, nəmol təuvir," kəni nəsaulisian o rəham uək, mətəu-inu nətəgətun əhruahru nəghatian rəha nipəhrrianian. ^{XII}

¹⁶ Mətəu əpəh nəghatian min u tol tanpən əmə iätəm kotərah məsotisiaian Uhgın, mətəu-inu nətəmi nətəm kəutəghati lanəha, nəmiəgəhian rəhalah tatuvən matuvən əmə o nolian min iätəm Uhgın təməki lan. ^{XIII} ¹⁷ Nəgətunian rəhalah in təhmen=pən əmə e nıməgim pien iätəm tətəmahali matepət matol iahgin. Suah mil u kuol lanu lan, ilau u Haemeneəs mine Fil-itəs, ^{XIV} ¹⁸ iätəm kinəmkarəpən rəkis e suaru rəha nipəhrrianian. Katuəni məmə Uhgın təmol itah kotəmiəgəh min rəkis e nımisiən, kəni ko Uhgın təsəfa minian nipətətah vi nian İesu tuva min. Kəni suah mil u kətuərekin nəhatətəiən rəha nətəmimi nəuvein.

¹⁹ Mətəu tol pau lanəha, nımə iätəm Uhgın tatuvləkin tətəhtul tiəkis, kəni təmətei=pən lan məmə, "İərməniğ təhrun nətəmi min u rəhan min," mine, "Nətəmi min u kəutəni məmə ilah nətəmimi rəha İərməniğ okotəkeikei motəpəh nolian tərəh min." ^{XV}

²⁰ Ətəliğ-to lan. E nımə rəha iətəmi rəhan nautə tepət, kətim pisin pisin min tepət. Kəməu nəuvein e nimaniviuv təuvir agin. Kəməu nəuvein e nımasiə mətəu. ^{XVI} Uək rəha kətim vi, in uək asoli iätəm katisiai. Kəni uək rəha kətim əuas, in uək ərnapin əmə iätəm tol naulisian təhmen əmə o nosian nımənərik. ²¹ Okəmə iətəmi kəti tatol rəhan nəmiəgəhian tətəhlan vivi mətəpəh nolian rəha naulisian, in təhrun nolian uək asoli iätəm katisiai, kəni Uhgın otələhu kalin məmə rəhan pisin əmə, kəni mol əpenə-pənə məmə otol uək təuvir min.

^{VIII} *2:11 2Kor 4:11 IX 2:12 Mat 10:33 X 2:13 Rom 3:3-4; Tait 1:2 XI 2:14 1Tim 6:4; Tait 3:9 XII 2:15 1Tim 4:6 XIII 2:16 1Tim 4:7 XIV 2:17 1Tim 1:20 XV 2:19 Nam 16:5; Aes 52:11; Jon 10:14; 1Kor 8:3 XVI Nəghatian əhruahru rəha Kris tətəni məmə, "E nımə rəha iətəmi rəhan nautə tepət, pilet pisin pisin min tepət. Kəmol nəuvein e aian u kol tətəraip-oraip, nəuvein e silfə, nəuvein e nigı, nəuvein e niftəni."*

22 Aiu muvæn isæu o nolian tærah min iætəm tatevia e niki nætəm aluæ. Kæni itæu=pæn vivi suaru ræha natimnati min u: nolian iætəm tæhruahru, mine næhatætæian, mine nolkeikeian, mine næmælinuian. Itæu=pæn suaru æha itæmah nætæmi min u nætəm kautætæpuæh o nasiruian ræha Iærmænig e nikilah iætəm tæuvir. ¹²³ Æpæh magim rækis e næghatian almæli min iætəm nipætilah tikæ. Næghatian min æha kautiuvi=pa æmæ norgæhuiæn. ¹²⁴ Ioluæk ræha Iærmænig, ko in tæ-sorgæhuiæn, mætæu in otækeikei matol tæuvir kəm nætæmimi ræfin, kæni otækeikei muva iætæmi ræha nægætunian, kæni ræhan nætæligian tæfæmæh. ²⁵ Okæmæ nætæmimi næuvein kautæni rah ræhan nægætunian, kæni in otækeikei mægætun vivi ilah e nolian mætig æmæ. Kæni næmæ tæhro Uhgîn otegæhan mæmæ ilah okotæuhlin ræhalah næmiægæhian, mæmæ ilah okotæhrun nipæhræian. ²⁶ Kæni ilah okæhuva min e nætæligian tæuvir, kæni motagim rækis e lalig ræha Setæn, iætəm tæ-maskælim ilah kæni kautol næuian.

Nolian tærah min iuækir o Naunun Nian

3 Mætæu onækækeikei mæhrun næghatian u mæmæ nian æskasik min okæhuva iuækir o Naunun Nian. ¹¹² Tol lanæha mætæu-inu, nætæmimi okautætælig aru æmæ e lah min, kæni ilah okotolkeikei pik mæni. Nætæmi nætəm kautæni aru æmæ nati, mæutæfu aru ilah min, mæutæni rah nætæmimi mine Uhgîn, mæutæhti næuia tatæ mine mamæ, mæutæpæh nænian tagkiu e nikilah, kæni okæsotisiaian Uhgîn. ³ Ræhalah nolkeikeian otarf, mæotaluian e nærahian kæti okol e lah. Okæsotarmænigian e nolian min ræhalah. Nikilah otægian o nærahian nætæmimi mine nærgilah. Okotæmæki e nati iætəm tæuvir. ⁴ Ilah kæuit kæsua min, kæni okotol natimnati tærah næuvein mætæu kæsotætæligian mæmæ nati nak otiet lan. Kæni ilah okotæfæri aru ilah, kæni ilah okotolkeikei pik natimnati o nætæuian tæuvir e nipætilah, mætæu ilah okæsolkeikeian Uhgîn. ⁵ Okotol nolian min ræha næfaki min mæmæ nætæmimi okoteruh, mætæu ilah okæsolkeikeian mæmæ næsanæian ræha Uhgîn otæuhlin nikilah. Uvæn isæu o nætæmimi min u. ^{IV}

⁶ Æpæh æmæ ilah mætæu-inu næuvein kauteh suaru o nuvænian lahuænu min, kæni mautiuvi rækis nætæligian ræha nipætan nætəm ræhalah nætæligian tæsæskasikian. Tæfagæ tærah min ræha nipætan min u, in tiækis pik o lah, kæni nolian tærah min tepæt iætəm ilah kautolkeikei, kautiuvi=pæn ilah. ⁷ Kæni nipætan min æha kautætælig vivi e næghatian min ræfin ræha nætæmi min æha, mætæu ko kæsotæhrunian næghatian ræha nipæhræian. ⁸ Aupæn ikin, Janes mine Jampres kæmætuæmæki e Mosis, ^V kæni e nolian æhmen æmæ lanæha, nætæmimi min æha kautæhti næghatian ræha nipæhræian. Nætæmimi min u, ræhalah nætæligian tæriauæh e nolian tærah min, kæni nolian ræha næhatætæian ræhalah in neuæian æmæ in æmæ. ^{VI9} Mætæu nægætunian

I 2:22 1Tim 6:11 II 2:23 1Tim 4:7 III 3:1 1Tim 4:1 IV 3:5 Mat 7:15,21; Tait 1:16 V Janes mine Jampres, ilau iæmki nærik mil ræha kig ræha Ijip. Nærgilau tikæ e Nauæuæ Ræha Uhgîn, mætæu ilau æha ikin e nauæuæ pisin min ræha nætəm Isrel. VI 3:8 Eks 7:11

eiua ræhalah, ko tæstæhtulian tuvæh, mætæu-inu nætæmi nati ræfin okoteruh mæmæ ilah kæsotæhrunian nati iætəm kautæghati lan, kotæhmen=pæn æmæ e suah mil æha.

Næghatian ræha Pol kəm Timoti

¹⁰ Mætæu ik, Timoti, ik næmætæu=pæn ræhak nægætunian, mine nolian ræha næmiægæhian ræhak, mine nati nak iætəm iækolkeikei mæmæ iækol, mine ræhak næhatætæian, mine nolian ræha nætæligian ræhak iætəm tæfæmæh, mine ræhak nolkeikeian, mine næhtul æskasikian ræhak, ¹¹ kæni nækæhrun nian æskasik min iætəm tætuva e ræhak næmiægæhian, mine nolian tærah min iætəm katol lak. Kæni nækæhrun nolian æskasik min iætəm kæmol lak æpæha Antioke, mine Ikoniæm, mine Lистра. ^{VII} Mætæu Iærmænig tæmos rækis iæu e natimnati min ræfin æha. ^{VIII12} Nipæhræian, nætæmimi ræfin nætəm kotolkeikei mæmæ okotol nolian iætəm Uhgîn tolkeikei, kæni motol e Kristo Iesu, nætæmimi okotol tærah kəm lah, ^{IX13} mætæu nian kætiæh min æmæ, nol tæfagæ tærah min mine nætæmimi ræha neuæian, ^X ilah okotol nolian tærah mæhuvæn motol nætəm kotærah agin. Ilah nætəm kæteiuæ e lah, ^{XI} kæni ilah okoteiuæ pik agin e nætæmimi.

¹⁴ Mætæu ik, Timoti, onækækeikei mætætæu=pæn æmæ natimnati tæuvir min iætəm kæmægætun ik lan nætəm næmæni æskasik rækis nipæhræian lan, mætæu-inu ik nækæhrun vivi nætæmimi nætəm kæmotægætun ik lan.

¹⁵ Kæni nian næmatækæku mætæuærus=pa u ræueiu, næmæhrun Nauæuæ Ræha Uhgîn iætəm tæhrun næfinæian neinatigian mæmæ nækæhrun nosian næmiægæhian itulin lan o næhatætæian e Kristo Iesu. ¹⁶ Næghatian min ræfin e Nauæuæ Ræha Uhgîn, kæmotsipæn æmæ e nohli Uhgîn, kæni kautasiru e tah. Kæutægætun itah natimnati tepæt. Mautæni æpu nolian tærah min ræhatah, mautægæu æhruahru itah, kæni mæutægætun itah e nolian min iætəm kotæhruahru. ^{XII17} Kautol æpenæ-penæ itah u nætæmimi ræha Uhgîn mæmæ kitah kæhuva nætæmimi nætəm kotæhrun nolian uæk tæuvir min ræfin.

4 Timoti, oiækæni=pinæ næghatian keikei kæti kəm ik e næhmti Uhgîn mine Kristo Iesu iætəm otakil nolian ræha nætæmimi ræfin, nætəm kautæmiægæh mine nætəm kæmohmis, kæni oiækæni=pinæ næghatian u mætæu-inu in otuva min mæarmænig. Kæni inæha, iætækeikei mætæuvahag æskasik mætæni kəm ik mæmæ, ² æni pætigæm næghatian ræha Uhgîn, kæni æhtul maru o næni pætigæmian, nati ænnapin mæmæ otimætig æmæ, uæ tiækis. Uhalpin nati mægæu æhruahru nolian ræha nætæmimi, æniæhu nolian tærah ræha nætæmimi, kæni mæuvahag mæfæri nætæligian ræha nætæmimi. Kæni nian natol uæk min u, ræham nætæligian otækeikei mæfæmæh,

VII 3:11 Uæk 13:50; 14:5; 14:19 VIII 3:11 Sam 34:19 IX 3:12 Mat 16:24; Jon 15:20; Uæk 14:22 X "nætæmimi ræha neuæian" — Nipætin mæmæ ilah nætæmimi nætəm kautæni mæmæ ilah kautol nati kæti mæmæ okoteiuæ e nætæmimi næuvein. Inu tæhmen e nætæmimi nætəm Pol tætan kəm Timoti. Ilah kautæni mæmæ ilah nægætun min ræha nimæfaki, mætæu kæpæ, kæteiuæ. Sæniæmæ ræha nimæfaki. Kautæni æmæ ræhalah æmæ nætæligian min mæmæ okoteiuæ e nætæmi. XI Setæn uæ nætæmimi pisin min okoteiuæ e lah. XII 3:16 Rom 15:4

kəni rəham nəgətunian otəkeikei məhruahru vivi məuvir.

³ Nəkəkeikei mol lanəha mətəu-inu, nian iətəm tətəva, nətəmimi okəsotolkeikeian məmə okotətəlig e nəghatian pəhriən. Mətəu nīkilah əmə otit ilah min, kəni ilah okotos iəgətun pisin pisin min motolkeikei məmə nəgətun min okotəhli matəlgilah motəgətun nəghatian min iətəm ilah əmə kotolkeikei. ¹⁴ Kəni ilah okotəuhlin nīmatəlgilah o nətəligian e nəghatian pəhriən, kəni məhuvən məutətəlig e nonagei eiue min.

⁵ Mətəu ik, ateh vivi rəham nətəligian mine rəham nolian min e nian min rəfin, nati əpnapin nati pisin pisin min kəutəhuva e rəham nəmiəgəhian, kəni əhtul əskasik nian nərahian tətəva, kəni uvən məni pətigəm nanusian təuvir, kəni ol rəfin uək iətəm Uhgīn təməfinə kəm ik məmə onəkol.

⁶ Timoti, ol natimnati min əha, mətəu-inu otəsuvəhian, iəu iəkimis. Kəni rəueiu nəmiəgəhian rəhak təhmen e wain iətəm kīnatiuvi=pən e oltə məmə okol sakrifais lan. ^{II III} ⁷ E rəhak nəluaginian təuvir rəha nəhatətəian, iəmatu vivi e nəhlmək, kəni e rəhak naiuiən, iəu iəmaiu vivi rəkis mətəuarus=pa naunun naiuiən, kəni iəu iəmətaskəlīm vivi nolian əhruahru rəha nəhatətəian kəni iəməsəpəhian uək rəha nəni pətigəmian nanusian təuvir. ^{IV} ⁸ Kəni rəueiu, Iərməniğ iətəm rəhan nakilian təhruahru vivi, in təmol əpenəpenə e nətəouian rəhak, inu kəfəfau rəha iətəm tatol win e rəhan naiuiən, kəni in otəfəfau=pa kəm iəu e nian rəha nakilian mətəu-inu in təmakil iəu məmə rəhak nəmiəgəhian təhruahru. Kəni səniəmə iəu pisin əmə, mətəu otəfən kəm nətəmimi rəfin nətəm kotolkeikei mautəhtahnin məmə in otuva min. ^V

Pol təməni pətigəm nanusian rəha in min nəuvein

⁹ Əsal uəhai əmə rəham suaru məmə onəkuva meh iəu, ¹⁰ mətəu-inu Timəs, u tolkeikei pīk nati rəha niftəni u, in tinəpəh iəu minuvən Təsəlonaike. Kresens

I 4:3 1Tim 4:1 II 4:6 Fil 2:17 III Nian nəuvein, nian nətəm Isrel kautol naunun e lafet, kəni məutəuvəregin wain məmə kautol sakrifais lan tətəvən kəm Uhgīn. Təsuvəhian nəmiəgəhian rəha Pol tol naunun, kəni in təməni məmə nəmiəgəhian rəhan təhmen e wain u tatol naunun e lafet lan. IV 4:7 1Tim 6:12 V 4:8 1Kor 9:24-25

tinuvən rəkis Kəlesia, kəni Taitəs tinuvən rəkis Talme-sia. ¹¹ Mətəu Luk pisin əmə itimlau min. Təuvir məmə nian nətəva, onəkit Mak itəlau min, mətəu-inu in təhrun nasiruiən e uək rəhak. ^{VI} ¹² Iəmahli=pən rəkis Tikikəs tuvən əpəha Efəsis. ¹³ Kəni nian nəkuva, onəkos rəhak kot iətəm iəmələhu kəm Karpəs əpəha Troas, kəni onəkos min rəhak nauəuə min iətəm kəmaiu-aiu, ^{VII} kəni iəkolkeikei pīk min məmə onəkos nauəuə min u kəmol e nīlosi sipsip. ^{VIII}

¹⁴ Suah u Aleksantə u iətəmimi rəha nolian uək e aiən, in təmatol tərah lak. Iərməniğ otəfən nitai nətəouian rəhan o natimnati min əha. ^{IX} ¹⁵ Kəni ik min, atətəu ik o suah konu, mətəu-inu tətətipəsīg e nəghatian min rəhatah.

¹⁶ Nian iəmaupən məhtul e kot məmə iəkəni pətigəm nəghatian min rəhak, suah kəti təməsəhtul pətigəmian masiru lak, mətəu nətəmimi rəfin kəmotəgim motəpəh iəu. Pəh Uhgīn nīkin otəsəhtian natimnati rəfin iətəm ilah kəmotol. ¹⁷ Mətəu Iərməniğ təməhtul e nīkalik məfa nəsanəniən kəm iəu məmə iəkəni pətigəm vivi nəghatian rəhan, kəni pəh Nanihluə ^X min okotətəu. Kəni təmləfətigəm iəu e nohli laion. ^{XI} ¹⁸ Iərməniğ otos rəkis iəu e nərahian min rəfin iətəm okol kəm iəu, kəni in otəskəlīm vivi iəu, kəni mos iəu iəkuvən e negəu e neai, ikin tətərməniğ ikin. Pəh okətəfəri nərgin tətəvən matuvən naunun tikə. Əuəh.

Naunun nəghatian

¹⁹ Iatəni təuvir kəm Prisilə mine Akuilə, mine Onesiforəs mine rəhan min. ^{XII} ²⁰ Erastəs təməsitəu=paian iəu, in əpəha Korən. Kəni nian iəmiet Maelitəs, mupəh Trofiməs tətətiğ mətəu-inu in tatimis. ^{XIII} ²¹ Alkut pīk məmə nəkuva uəhai əmə u ikinu, uərisig nian rəha nətəpuian. Iupuləs tətəni təuvir kəm ik, kəni Putens, mine Linus, mine Klotiə, mine piatah min rəfin u ikinu kəutəni təuvir kəm ik.

²² Pəh Iərməniğ tətətiğ itəlau min. Pəh Uhgīn otəfinə rəha nəuvirian kəm təmāh.

VI 4:11 Uək 15:37-39; 2Kor 8:23; Kol 4:14 VII E nian əha, nauəuə rəfin kəmaiu-aiu. Kotos mapepe əfəməh kəti kəni kəmaiu-aiu. VIII 4:13 Uək 20:6 IX 4:14 Aes 59:18; Rom 2:6 X Nanihluə, Ianihluə — Afin-to e tiksīnəri. XI Nəghatian min nəuvein e fes min 9-17, təhmen əmə e nəghatian min nəuvein e Sam 22. XII 4:19 Uək 18:2; 2Tim 1:16-17 XIII 4:20 Uək 19:22; 20:4; Rom 16:23

TAITƏS

Nəghatiən əkuəkir rəha nauəuə u Taitəs

Aposil Pol təmətəi nauəuə u.

Pol təmətəi nauəuə u tatuvən kəm Taitəs. Taitəs in Ianihluə kəti iətəm təməhatətə e Kristo. Pol təmiuvi=pa in o Kristo, kəni Taitəs təmöl uək tepət ilau Pol təhmen əmə e Timoti. Kauteh nərgin nian tepət e Niutestimin. Pol mine Taitəs kəmian e nitəni u Krit, kəni ilau kəmuətuəuin niməfaki kəti u ikinu. Pol təmiet min, mətəu təməni=pən kəm Taitəs məmə in otətətiq mol rəfin uək iətəm tətətiq ikin əha. Krit in nitəni kəti iətəm tərīauəh vivi e noliən tərəh min, nətəmimi kauteiuə pik nian rəfin, mətauəuən pik, kəni məutəlpah. Nəuvein kautəhuva e niməfaki kəni məutəni nəghatiən kəuteiuə tepət məmə okotos məni lan. Pol tolkeikei məmə otasiru e Taitəs e rəhan min uək əpəha e niməfaki əpəha Krit. Taitəs otəkeikei məfəri nətəmimi məmə okəhuva eldə min o nehian niməfaki. Kəni Pol tətəghati e noliən rəha nəghatiən kəm nətəmimi min u kəsotəhtəu-pəniən nətəliqian rəha Taitəs. Kəni məfən nəgətunian nəuvein rəha nəhatətəian mine nal-iuəkian əhruahru. Kəni in təməni məmə Taitəs otasisig vivian e nəgətunian eiua min. Naunun nəghatiən təməni məmə otahli=pa iətəmimi kəti tuva masiru e niməfaki, kəni Taitəs in otəkeikei muva min masiru e Pol.

Pol təməni təuvir kəm Taitəs

1 Taitəs. İəu Pol, iətətəi nauəuə u kəm ik. İəu slef kəti rəha Uhgın, kəni iəu aposil kəti rəha İesu Kristo. Təmahlı=pa iəu məmə iəkəsiru e nətəmimi nətəm Uhgın təmītəpın rəkis ilah məmə rəhan min, məfəri nəhatətəian rəhalah, masiru e lah məmə okotəhrun nəgətunian pəhriən. Nian nətəmimi kəutohtəu=pən nəgətunian pəhriən əha, kəni rəhalah nəmiəgəhian otəhruahru kotəhmen=pən e noliən iətəm Uhgın tolkeikei. ² Kitah kotəhrun nıpəhriənən əha, kəni motəhatətə lan. Kəni e noliən əha, rəhatah nətəliqian tətətiq əskasik rəkis məmə okotos nəmiəgəhian itulın. Aupən rəkis agin iətəm Uhgın təməsöl əhanəhian natimnati rəfin, mətəu Uhgın tınəni rəkis nəmiəgəhian itulın əha, məmə in otol lanəha. Kəni kitah kotəhrun əmə in təseiuəian nian kəti mine. ¹³ Kəni e nian əhruahru iətəm Uhgın təməni, in təmöl məmə nətəmimi okotəhrun nəghatiən rəhan. İlah kotəhrun mətəu-inu Uhgın İosmiəgəh rəhatah təməni mələhu nəghatiən kəti məmə təməfa uək u tətətiq e nəhlmək məmə iəu iəkəni pətigəm nəghatiən əha rəha nəmiəgəhian itulın.

⁴ Taitəs, rəhalau nəhatətəian kətiəh, kəni e noliən rəha nəhatətəian, in təhmen əmə məmə ik nətik pəhriən.

Rəhak nəfakian məmə Uhgın Tatə rəhatah ilau Kristo İesu, İosmiəgəh rəhatah, pəh okuəfinə rəhalau nəviriən kəm ik, kəni muələhu nəməlinuian tətətiq ohnik. II

Uək rəha Taitəs əpəha Krit

⁵ E nian iəmiət Krit, kəni iəmələhu ik nətətiq məmə onəköl rəfin uək iətəm tətətiq, kəni məmə onəkəfəri eldə min rəha niməfaki min, e taun min rəfin e nitəni Krit təhmen əmə mə inu iəməni mine kəm ik.

⁶ Eldə min rəha niməfaki, nəmiəgəhian rəhalah otəkeikei məhruahru agin, kəni noliən tərəh kəti tıka lan. Kəni ilah məsotol-pəniən rəhalah min nıpətan, kəni rəhalah kəlkələh min okotəkeikei motəhatətə e Uhgın, kəni məsotan ənpəniən motol natimnati təsəhmenian, kəni məsotəhtiən nəuia rəhalah tatə mine məmə məmə nətəmimi okotəni rah ilah ohni.

⁷ Nəmiəgəhian rəha eldə min rəha niməfaki otəkeikei məhruahru vivi mətəu-inu ilah kautos uək asoli rəha Uhgın. İlah nətəm kəuteh vivi nətəmimi, okotəkeikei motol lanəha məmə kəsotəfəri aruian ilah, məutəkeikei kəm nətəmimi məmə okotohtəu=pən nətəliqian rəhan kəni nıkilah təsəmei uəhaiən. Kəni okəsotol uəhaiən niəməha. Səniəmə ilah nətəmimi rəha nəpisiən uə nəməuiən, kəni səniəmə ilah nəumis min nətəm kautolkeikei pik məni məutəu e noliən tərəh min məmə okotos.

⁸ Mətəu nəmiəgəhian rəhalah in otəkeikei mol min lanu. İlah okotəkeikei mauteruh vivi nətəmimi nətəm kautəhuva imalah ikin. İlah nətəm kətiəh məmə okotol əmə natimnati iətəm təuvir, kəni noliən rəhalah in tətəgətuən məmə ilah nətəm mətəh, kəni koteinatig. İlah nətəmi rəha nıtəu-pəniən nəghatiən rəha Uhgın. Rəhalah nəmiəgəhian in otəkeikei məhruahru vivi e nəhmti Uhgın. İlah kotəhrun nəni aruian e nıkilah

məmə okotəpəh noliən natimnati iətəm tərəh kəni mautol əmə nati iətəm təuvir. ⁹ İlah okotəkeikei motəhatətə əskasik e nəghatiən rəha nanusiən təuvir məmə in nıpəhriəniən təhmen=pən məmə kəməgətun ilah lan. Kəni inəha, ilah koteinatig vivi o nəgətuniən nətəmimi e nəgətuniən pəhriəniən iətəm in təhruahru məmə ilah okotohtəu=pən. Kəni nian nətəmimi nəuvein okotəni nəghatiən mın iətəm tol pisin e nəgətuniən pəhriən, kəni nətəmi asoli mın rəha niməfaki okotəgətun əhruahru ilah motəni=pən kəm lah məmə rəhalah nəgətuniən in neiuəiən. ^I

¹⁰ İtəghati mın lanu mətəu-inu nətəmimi tēpət e niməfaki əpəha Krit kotəməki e nıpəhriəniən u. İlah, nəghatiən rəhalah tətətipərəh pik təhmen e kaluəluə, mətəu nuhuən lan tikə, kəni mautiuvı rəkis nətəmimi nəuvein e nəgətuniən eiua mın rəhalah. Nətəmimi tēpət rəha İsel nətəm kəutəhatətə e Kristo, ilah kəutəhtul əskasik o Lou rəhalah, mətəni məmə okəkeikei kəhgi=pən nətəmimi məmə Uhgın otosmiəgəh ilah. İlah nəgətun eiua mın. ^{II}¹¹ Ahtipəsig e nəghatiən rəhalah məmə okəsotəgətuniən e niməfaki nəgətuniən əha kotərəh iətəm kəsotəhruahru iən məmə okotəgətun, mətəu-inu nəgətuniən rəhalah tətərəkin-rəkin nəhatətəiən rəha nəuaniləuis mın rəfin rəha nətəmimi nəuvein. İlah kəutəgətun neiuəiən əha mətəu-inu kətolkeikei məmə okotos məni lan, mətəu kəsotəulis iən ohni. ^{III}

¹² İtəm Krit kəti əupən, in iəni kəti rəhalah, in mın təməni mın lanu məmə, "Nətəm Krit, ilah nətəmi rəha neiuəiən nian rəfin. Kəni ilah kotəhmen e kuri ərpın mın. Kəni ilah nəlpah, nian rəfin ilah kətolkeikei əmə məmə kəutəuən." ¹³ Mətəu nəghatiən rəha iəni u, in tol əmə nıpəhriəniən. Kəni tol lanəha, əhi ilah məni=pən kəm lah məmə rəhalah nəgətuniən in neiuəiən, pəh ilah okotəhatətə əmə e nəghatiən pəhriən, ^{IV}¹⁴ kəni ilah okəsotohtəu-pəniən nonagei rəha nətəm İsel mine nəghatiən rəha nətəm kəutəpəh nəghatiən pəhriən. ^V¹⁵ Kəni nəkotəhrun məmə nətəmimi nətəm kotəhruahru e nəhmti Uhgın, nati tikə iətəm otol ilah kotəmikmik. Mətəu nətəmimi nətəm kəutamikmik e nəhmti Uhgın mətəu-inu ilah kəsotəhatətəiən e İesu, kəti noliən kəti tikə iətəm otol ilah kotəhruahru. Kəni tol lanəha, nətəligiən mine niki-lah pəti kəsəuəhruahru iən, kəni ilah kotəruu nakiliən nati iətəm təuvir, mine nati iətəm tərəh. ¹⁶ İlah kəutəni məmə kotəhrun Uhgın, mətəu noliən rəhalah tətəgətun məmə kəuteiuə, ilah kəutəuhlin nəmtəhlah kəm Uhgın. Nətəmimi mın əha kotərəh əgin, motəlməli mətəhtı nəuia Uhgın, kəni ko ilah kəsotəliən nati təuvir kəti mine. ^{VI}

Nəgətuniən iətəm təhruahru

2 Mətəu ik Taitəs, ik onəkeikei məgətun vivi nətəmimi e nəgətuniən iətəm tətitəu=pən nəghatiən əhruahru e İesu. ² İk onəkeikei nəgətun

I 1:9 1Tim 3:2-7; 2Tim 2:24-26 II 1:10 1Tim 4:7 III 1:11 2Tim 3:5-6; 1Pitə 5:2 IV 1:13 2Tim 4:2 V 1:14 1Tim 4:7 VI 1:16 1Jon 1:6; 2:4

nəuəhli mın məmə e naliuəkiən rəhalah, ilah okotan mətig, kəni məsotəmnim pik iən wain, kəni noliən rəhalah otəkeikei məhruahru vivi pəh nətəmimi okotisiəi ilah, kəni ilah okotəkeikei mətəni aruiən e niki-lah məmə kotəpəh noliən natimnati tərəh kəni mautol əmə nati iətəm təuvir. Nəhatətəiən rəhalah otəkeikei məmnim vivi e nəghatiən rəha Uhgın. Kəni ilah okotəkeikei mətəni nətəmimi. Kəni motəkeikei mətəhtul tiəkis e nian iəkis mın u kəutəhuva e rəhalah nəmiəgəhiən.

³ Kəni e noliən əhmen əmə lanəha, nəkeikei məgətun vivi nıpətauəhli mın məmə ilah okotəkeikei mətəni noliən iətəm təhruahru məmə otəfən nisaiən kəm Uhgın. Kəni ilah okəsotəniən niki-lah nətəmimi. Kəni səniəmə nıpətan rəha nəpisiən. Mətəu ilah okotəkeikei mətəgətun nəmiəgəhiən əhruahru. ^{VII}⁴ İnəha, ilah okotəgətun nıpətan mın e suaru iətəm ilah okotəkeikei rəhalah mın nəman mine nenət ilah mın.

⁵ İlah okotəkeikei mətəgətun nıpətan məmə ilah nıpətan mətig nətəm kotəhrun nəni aruiən e niki-lah məmə kotəpəh noliən natimnati tərəh kəni mautol əmə nati iətəm təuvir. Kəni ilah kəsotan ənpəniən, kəni mautisiəi rəhalah mın nəman, kəni mətəh vivi natimnati mın rəha lahuənu, kəni ilah mautol təuvir kəm nətəmimi. Nian kəutol noliən tol mın lanəha, kəni mətəniəhu nətəmimi məmə kəsotəni rəhiən nəgətuniən rəha Uhgın.

⁶ Kəni təhmen əmə mın, otəghati əskasik kəm nətəm əluə məmə ilah kotəhrun nəni aruiən e niki-lah məmə kotəpəh noliən natimnati tərəh kəni mautol əmə nati iətəm təuvir. ⁷ Kəni ik, e natimnati rəfin, onəköl əmə nati əhruahru mın, pəh ilah okotətəu=pən nati nak nətöl. Nian onəkəgətun, nəmiəgəhiən rəham otəkeikei məhruahru, mətəu nəghatiən rəham təfigəm. ^{VIII}⁸ İk onəkəkeikei mətəni əmə nəghatiən pəhriən, məmə nətəmimi okəsotəniən neiuəiən lan. Pəh in otol rəham tikimır mın okotəulis lan mətəu-inu ilah kəsotəpəniən noliən tərəh kəti mine lam, kəni məsotəniən nati tərəh kəti e tah. ^{IX}

⁹ Əgətun vivi slef mın məmə ilah okotol nəuia rəhalah iətəmi asoli mın e natimnati rəfin, məmə niki-lah otəgən o uək rəhalah. Slef mın okəsotəniən nıtai nəghatiən rəha nətəmi asoli mın rəhalah, ^X¹⁰ kəni məsotəkləhiən kəm lah, mətəu nian rəfin ilah okotəkeikei mautol natimnati əhruahru mın, məmə rəhalah nətəmi asoli mın okotəni nıpəhriəniən e rəhalah uək. Kəni okəkeikei mətəhrun məmə nian rəfin uək rəhalah otəkeikei mətəuvir. E noliən iətəm okotol e natimnati rəfin, otəgətun məmə nəgətuniən rəha Uhgın İosmiəgəh rəhatah, in təhruahru məuvir, kəni nətəmimi okotəkeikei mətəhtəu=pən.

¹¹ İk onəkəkeikei məgətun natimnati mın rəfin əha mətəu-inu Uhgın təmerəh rəkis e suaru o nətəmimi rəfin məmə otosmiəgəh ilah lan nian otəfən rəhan nəuviriən kəm lah. ¹² Nəuviriən əha rəha Uhgın tətəgətun məmə nian kitəh kəutətiğ əhanəh e nəhue

VII 2:3 1Tim 3:11 VIII 2:7 1Tim 4:12 IX 2:8 1Pitə 2:15 X 2:9 1Tim 6:1

niftəni, kotəkeikei motəpəh nītəu-pəniən noliən tərəh mīn mine natimnati tərəh mīn rəha nəhue niftəni iətəm kauteviə e nikilah, mətəu okotan mətīg, kəni nəmiəgəhiən rəhatah otəhruahru vivi motəhmen=pən məmə kitah nətəmimi rəha Uhgīn. ^{I13} Nəmiəgəhiən rəhatah in otəkeikei matol mīn lanu lan nian kitah okautəhtahnin nian Iesu Kristo, rəhatah Uhgīn əsanən mīne rəhatah Iosmiəgəh, in otuva mīn lan e nepətian əhagəhag rəhan. Nian əha in təuvir pik agīn, kəni kitah kotəhrun məmə otəpanuva, kəni matol nikitah tətəg-iən. ¹⁴ Iesu nikin təmagiən məmə otimis o tah, kəni mətəu nəmiəgəhiən rəhatah mos rəkis e nəsanəniən rəha noliən tərəh mīn rəfin, kəni mafəl vivi itah məmə kitah okəhuva rəhan mīn nətəmimi nətəm kotolkeikei məmə kautol əmə nati iətəm təuvir. ^{II}

¹⁵ Natimnati mīn u, onatəgətun ilah e niməfaki. Əfəri nətəligiən rəhalah məmə okautohtəu=pən Iərməniğ, kəni məghati əskasik kəm nətəm kəutohtəu=pən nəghatiən eiua mīn. Uhgīn tətəfinə uək əha kəm ik, kəni əghati mīn lanu lan. Soliən məmə iətəmimi kəti otəni rah ik. Segəhaniən məmə iətəmi kəti otəni məmə rəham nəghatiən in nati ərnapin əmə. Nətəmi-mi rəfin okotəkeikei motisiai rəham nəghatiən. ^{III}

Noliən rəha nəfaki mīn

3 Taitəs, əni=pən vivi mīn kəm rəham nətəmimi məmə okotisiai nətəmi asoli mīne kəpmən rəhalah. Okotəkeikei mautol nəuialah, kəni mautəhtul maru e nian rəfin o noliən uək iətəm otasiru e nətəmi-mi. ^{IV2} Kəni ilah okəsotəghati eiua iən o nərəkinian nərgi nətəmimi, kəni okəsotolien timəti, mətəu ilah nan mətīg əmə kəni mautol təuvir kəm nətəmimi, kəni mautosiahu rəhalah nətəligiən mautisiai nətəmimi rəfin.

³ Kautol mīn lanu mətəu aypən kitah kotərəh kəmotəhmen əmə e lah. Kəni Uhgīn təmasiru e tah nian kitah mīn kəmautol noliən tərəh mīn əha, kitah ianməli mīn. Kəməsotolien nəuia Uhgīn. Nəfən-əfəniən rəha nərəhiən təmərəkīn itah. Kəni noliən tərəh mīn rəhatah iətəm kitah kəmautolkeikei, kəmautarməniğ e tah. Kitah kəmautol əmə nəuialah, kəni kəmautol noliən tərəh rəfin. Kəni kəmautolkeikei natimnati mīn rəha nətəpisin. Noliən tərəh rəhatah təmöl məmə nətəmimi kotəməki e tah, kəni kitah kəmautəməki e tah mīn. ^V

⁴ Mətəu nian nolkeikeiən mīne nəuviriən rəha Uhgīn Iosmiəgəh rəhatah tēmietigəm=pa, ⁵ kəni in təmosmiəgəh itah, mətəu səniəmə təmöl mətəu-inu kitah nətəmi əhruahru. !Kəpə! In təmosmiəgəh itah mətəu-inu təmasəkəhruin itah. In təmosmiəgəh itah nian Narmīn Rəha Uhgīn təmafəl rəkis noliən tərəh

I 2:12 1Jon 2:16 II 2:14 Eks 19:5; Dut 7:6; Esik 37:23; Kəl 1:4; 1Pitə 2:9 III 2:15 1Tim 4:12 IV 3:1 Rom 13:1-7; 1Pitə 2:13-14 V 3:3 1Kor 6:9-11; Efəs 2:1-2; 5:8

mīn, kəni kotair vi mīn, kəni Narmīn təməuiək e nikitah. ^{VI6} Iesu Kristo Iosmiəgəh rəhatah, in suaru iətəm Uhgīn tatətəlmīn nikitah tətəri e Narmīn Rəhan, kəni tatol e nikin agiən. ^{VII7} In təmöl itah kotəhruahru e nəhmtin e nəuviriən rəhan məmə okotəhatətə e rəhan nəghatiən iətəm təməni kəm tah məmə o nian kəti, kitah kotatīg itulin kitah mīn. ⁸ Inu nəghatiən kəti in nəghatiən pəhriən.

Kəni iəu iəkolkeikei məmə onəkəgətun vivi nətəmimi lan məmə okotəhrun vivi. Nəgətuniən mīn əha okotasiru e nəfaki mīn məmə rəhalah nətəligiən otətətiğ əskasik əmə e noliən natimnati iətəm təuvir. Nəgətuniən mīn u ilah kotəuvir kəni okotasiru vivi e nətəmimi. ⁹ Mətəu nəkəpəh nəghatiən alməli mīn iətəm nətəmi-mi kəutəni tol mīn lanu lan: kautos nərgi lus mīn aypən mīn ikin mautol məmə nərgi lus mīn rəhalah təfəməh, kəni okotəfəri ilah aru lan; kəni mautetət ilah mīn kəni mautəniəhu ilah mīn o nipəti nəghatiən rəha Lou rəha Mosis. Əpəh əmə nəghatiən mīn u mətəu-inu ko təsasiruiən e iətəmi kəti mīne, kəni rəhan nəuviriən tikə. ^{VIII10} Nəmə iətəmi kəti tatol nətəmimi kəutəuəri ilah mīn o nəghatiən tol mīn lanəha, onəkuvən məghati əskasik kəm in kəni mənəhu. Mətəu nəmə tatol mīn, kəni nəkuvən mīn mənəhu mīn. Nəmə nəmənəhu pau mau keiu, mətəu in tatəkeikei e rəhan noliən, kəni otəhtul=pən isəu ohni motəpəh. ^{IX11} Mətəu ik nəkəhrun məmə iətəmi kəti tol lanu lan, rəhan nətəligiən tərəh kəni tatol kekəu-ekəu, kəni matol tətəgə tərəh e nəhmti Uhgīn. Rəhan əmə noliən tətəgətun məmə in iol rah nati.

Naunun nəghatiən rəha Pol

¹² Oiəkahli=pinə suah mil u kəti, Ateməs uə Tikikəs otuvnə meh ik. Nian otuvnə, ik onəkəkeikei məsal uəhai əmə e suaru mə onəkuvnə meh iəu əpəha taun Nikopolis, mətəu-inu iəu iəmolkeikei məmə iəkuvən matīg ikin e nian rəha nətəpuian. ^{X13} Kəni iətəmimi keiu, Apolos mīne Sinəs u in iəinatīg e lou, ^{XI} ilau katu-aliuək e rəhalau naliuəkian, mətəu ik onəkasiru e lau məmə natimnati rəfin rəhalau otəkeikei matīg. ^{XII}

¹⁴ Rəhatah nətəmimi okotəkeikei motəhrun vivi suaru o noliən uək kəni mautol nati iətəm təuvir məmə ilah kotəhrun nasiruiən e nətəmimi nəuvein nətəm rəhalah natimnati təsəhmenian. Təsəuviriən məmə ilah kotatīg ərnapin əmə. ^{XIII}

¹⁵ Nətəmi mīn u nətəm itimah iəutatīg kəutahli=pinə nəghatiən təuvir kəm təmāh. Kəni əni təuvir kəm nəfaki mīn nətəm kotolkeikei itimah.

Pəh Uhgīn otəfinə rəhan nəuviriən kəm təmāh.

VI 3:5 2Tim 1:9; Hip 10:22 VII 3:6 Uək 2:17-18 VIII 3:9 2Tim 2:14,16 IX 3:10 Mat 18:15-17 X 3:12 Efəs 6:21-22; Kol 4:7-8 XI Iəinatīg e lou — Suah kəti iətəm təhrun vivi lou rəha kot, kəni in tətəghati rəha nətəmimi nətəm kautəhuvən e kot. XII 3:13 Uək 18:24; 1Kor 3:5-6 XIII 3:14 Efəs 4:28

FİLIMON

Nəghatən əkuəkir rəha nauəuə u Filimon

Aposil Pol təmətəi nauəuə u.

Təmətəi tatuvən kəm Filimon əpəha e niməfaki ikin Kolosi. Ilau niəli təuvir mil. Filimon in iətəmimi kəti iətəm tatos slef min.

E nian əha, nətəmimi tepət kautos slef. Kəni nəfaki min nəuvein min, ilah min kautos slef min. Filimon, rəhan kəti əha ikin slef, nərgin u, Onesiməs. Mətəu Onesiməs, mətə in təkəkləh e məni nəuvein rəha Filimon, kəni əmeiko, in magim. Nəmə Filimon oteruh Onesiməs, lou rəha Rom tətəni məmə Filimon təhrun nohamuian timis. Mətəu Onesiməs təmeruh Pol əpəha e kaləpus ikin Rom, kəni Pol təməni pətigəm Nanusiən Təuvir kəm in, kəni təməhatətə e Iesu Kristo. Kəni Onesiməs in təmasiru e Pol. Kəni Pol təmahlipən in titəligpən o Filimon. Pol təməni kəm Filimon məmə nati əpnəpin Onesiməs in slef rəhan, mətəu rəueiu in pian e Iesu Kristo. Pol təmətəi nauəuə u mətətapuəh o Filimon məmə otalu e noliən rəha Onesiməs, kəni mos in titəligpa min. Nati əpnəpin məmə in rəhan slef, mətəu Pol tolkeikei məmə Filimon oteruh Onesiməs təhmen əmə məmə in pian kəti e Iesu Kristo. Nətəmimi nəuvein, nikilah təhti məmə Apia (fes 2) in pətan rəha Filimon, kəni Akipəs in nətən.

1 İəu Pol, iətəm iətətig e kaləpus o Kristo Iesu, itimlau piatah Timoti, iətuəni təuvir kəm ik Filimon. Ik iətəmi keikei iətəm iəkuolkeikei pik, kəni kitalah kahlol uək kətəh əmə rəha Iesu. **2** Kəni iətuəni təuvir kəm nəuvinitah Apia, mine Akipəs iətəm kitah soldia min kəutəluagin rəha Uhgın, kəni iətuəni təuvir kəm nətəmimi rəha niməfaki nətəm kəutəhuva mautəfaki e rəham nimə. ^I

3 Pəh Uhgın u Tatə rəhatah, mine İərmənig Iesu Kristo okuəfinə nəuvirən mine nəməlinuian kəm təmāh.

Nəfakien rəha Pol

4 E nian min rəfin iətəm iətəfaki ohnik, mətəni tagkiu kəm Uhgın ohnik, **5** mətəu-inu iəmətəu nəhatətəian rəham e İərmənig Iesu, mine nolkeikeian rəham iətəm tatuvən o niməfaki min rəfin. **6** Kəni iateruh noliən rəham, məmə nətəfən e nikim agiən mətəu-inu e rəham nəhatətəian. Kəni iətəfaki məmə noliən əha otasiru lam məmə onəkəhrun vivi, kəni mos nati vi min rəfin rəha Uhgın iətəm tətəfa kəm tah e Kristo. **7** Piak, iətəfaki lanu lan mətəu-inu rəham nolkeikeian təmol niki nətəm kəutəfaki kotətəu təuvir, kəni nian iəmətəu, iəu min, nikik təmagiən kəni tətəfəri rəhak nətəligiən. ^{II}

Nətapuəhiən rəha Pol

8 Tol lanəha, e Kristo iəsəginian o nəniən kəm ik məmə onəkol nati kəti iətəm nəkəkeikei mol, **9** mətəu iəsəliən lanəha. İətətapuəh əmə e nolkeikeian. İəu Pol

I 1:2 Kol 4:17; 2Tim 2:3 II 1:7 2Kor 7:4

İəuəhli kəti iətətig e kaləpus o Kristo Iesu. **10** İətətapuəh e suah kəti e rəhak niəpəhriənian məmə nəkos e nikim agiən. İətəmi əha in təmuva təhmenpən e nətik nian iəmətətig e kaləpus, inu Onesiməs, rəham slef.

^{III}**11** Aupən, in təməsəl vivian uək kəm ik, mətəu rəueiu in təhrun nol vivian uək təuvir kəm lau pəti. ^{IV}

12 Kəni rəueiu, iətəhlipinə min suah u, iətəmimi iətəm iəkolkeikei pik. **13** Nəmə tətətig itimlau min, nikik tagiən ohni, kəni in otatos niəmeim mətəmasiru lak nian iətətig u ikinu e kaləpus o nanusiən təuvir.

14 Mətəu iəsəkolkeikeian məmə iəkol nati kəti ik nəseğəhanian lan. Kəni nəmə natol nati təuvir, iəkolkeikei məmə tatsipən əmə e nikim agiən, mətəu səniəmə nati iəu iətəkeikei kəm ik məmə nəkol.

15 İəsəhrunian, nəmə təhro Onesiməs təmagim o nian əkuəkir məmə onəkos min in titəligpa min nəuətətig agin, **16** mətəu səniəmə in otol min əmə slef rəham, kəpə. Mətəu rəueiu əha, in iətəmimi təuvir tapirəkis agin slef kəti, in pialau təuvir. İəu iəkolkeikei pik in, mətəu ik onəkolkeikei pik in tapirəkis, mətəu-inu in slef rəham, kəni in piəm e İərmənig. ^V

17 Nəmə nateruh iəu məmə kilau kəmiəuva kətəh e uək mine nolkeikeian rəha Kristo, kəni tol lanəha, iətətapuəh məmə nian in otuvnə, nəkos in e nikim agiən təhmenpən əmə lak. **18** Nəmə təmol nati kəti tərāh lam, uə təmos nati kəti rəham kəni məsətəouiən, pəh nəkələhu=pən tətətig e kauin rəhak. **19** Kəni inəha rəueiu, İəu Pol, iətətəi e nəhlmək — *pəh iəu iə-*

III 1:10 1Kor 4:15; Kol 4:9 IV Nərgin u "Onesiməs" in tənī məmə, "iətəmimi iətəm təhrun noliən uək təuvir." V 1:16 1Tim 6:2

panətəou. ^I Mətəu təuvir məmə nəsaluian e rəham kauin asoli agin ohniəu, u tol lanu məmə, iəmasiru lam kəni nəmos rəham nəmiəgəhiən itulin. ²⁰ Piak, iəkolkeikei məmə onəkətuəuin matətəou rəham kauin kəm iəu, kəni ol nati u iətətapuəh ohni e nərgi İərməniğ, kəni ol nikik tətəu təuvir e Kristo. ²¹ İətətei nauəuə u kəm ik mətəu-inu iəkəhrun məmə onəkəol nəuiak, kəni onəkəol tapirəkis nati nak iətəm iətətapuəh ohni.

²² Kəni nati kəti min, ol əpenə-penə rəhak kəti rum mətəu-inu iəmələhu=pən rəhak nətəliğin e Uhgın

I Pol təhrun əmə nəteian nauəuə, mətəu e nian əha, nətəmimi tepət kəməutos iətəmi kəti min məmə otətətei nəghatian min rəhalah. Suah kəti təməharəg ilau Pol mətei nəghatian rəhan. Kəni Pol aru təmətei fes 19 u.

məmə in otos iəu iəkətəliğ=pinə min o təmah, inu nəua nəfakiən rəhatəmah. ^{II}

Naunun nəghatian rəha Pol

²³ Epafra, itimlau min iətuatig e kaləpus o nərgi Kristo İesu, kəni in tətəni təuvir kəm təmah. ^{III}²⁴ Kəni Mak, mine Aristakəs, mine Timəs, mine Luk, nətəm itimah iautol pəti uək, ilah min kəutəni=pinə təuvir kəm təmah. ^{IV}

²⁵ Pəh İərməniğ İesu Kristo otəfinə rəhan nəuviriən kəm təmah rəfin.

II 1:22 Fil 1:25; 2:24 III 1:23 Kol 1:7 IV 1:24 Kol 4:10-14

HIPRUS

Nəghatiən əkuəkir rəha nauəuə u Hiprus

Kitah kotəruru məmə pəh təmətəi nauəuə u. İətəm təmətəi nauəuə u təməsəniən nərgin e nauəuə. İətəm təmətəi təməsehian İesu Kristo. Mətəu təmətəu Nanusiən Təuvir o nətəmimi pisin pisin min nətəm kəmoteruh İesu. Kəni iətəmi u, in təhrun nəghatiən rəha Oltestimin, mine noliən rəha nətəm İsrəl aupən. Kəmə təhro Panəpəs uə Apolos kəti təmətəi nauəuə u mətəu-inu ilau kuəhrun natimnati min əha. Kəni ilau kuepət e niməfaki. Nətəmimi nəuvein, nikilah təhti məmə Pol təmətəi, mətəu nikitah təsəhtian lanəha mətəu-inu e letə tepət rəha Pol, təmələhu=pən nərgin, mətəu nərgin tikə e nauəuə u.

Təmətəi nauəuə u kəm nətəm İsrəl nətəm kəutəhatətə e Kristo İesu, mətəu nəmə təhro nəuvein kəmohtəlig=pən nəuvetin e noliən rəha nitəu-pəniən Lou rəha Mosis. Nəmə təhro ilah kəsotəhrun vivian nəukəti Nanusiən Təuvir.

E nian əha, nətəm İsrəl kautərəkən nətəm İsrəl nətəm kəutəhatətə e İesu Kristo. Nikilah təpəou ohni. Təuvir məmə ilah okotətəu məmə nəhatətəian rəhalah in nıpəhrıənıən, kəni İesu in Kristo iətəm Uhgın təməni məmə otahli=pa.

E nian əha nətəmimi nəuvein e niməfaki, nikilah təhti məmə noliən rəha nitəu-pəniən Lou rəha Mosis e Oltestimin, in ilis tapirəkis noliən rəha nəhatətəian e İesu Kristo. Mətəu noliən min lanəha rəha Oltestimin, ilah narmın min əmə rəha natimnati min iətəm İesu otol. Kəmotətəi nauəuə u məmə nətəmimi okoteruh motəhrun məmə İesu Kristo in ilis tapirəkis natimnati min rəfin, təhmen e iəni min, mine nagelo min, mine Mosis, mine Eron mine pris min. Noliən rəha nəhatətəian e İesu Kristo in təuvir pik tapirəkis noliən rəha nitəu-pəniən lou rəha Mosis. Inu, in nıpəhrıənıən mətəu-inu natimnati rəfin rəha Oltestimin təmuva mol nıpəhrıənıən lan e İesu Kristo. Kəni nımisiən əmə rəhan in təhmen əmə məmə otos rəkis noliən tərəh min rəha nətəmimi.

Kristo təmol əpu Uhgın kəm tah

1 Aupən ikin, Uhgın təmətəni ^I nəghatiən rəhan, mətəu təmətəni asoli əmə kəm tipitah min e iəni min e nian tepət mine e suaru pisin pisin min. ² Mətəu rəueiu əha, kinotevig=pən e naunun nian, ^{II} kəni tinətəghati əhruahru kəm tah e Nətın, iətəm in təməfəri məmə otarməniğ e nautə rəfin rəha tatə rəhan. ^{III} Kəni e Nətın əha, in təmol natimnati rəfin e nəhue nıftəni. ^{IV} Nətı Uhgın in nəhagəhagiən rəha nəuviriən mine nəsanəniən rəha Uhgın. ^V In təməru əhruahru əmə rəhan tatə e natimnati rəfin. ^{VI} In tətəmkərain natimnati rəfin e nəsanəniən rəha nəghatiən rəhan. ^{VII} Nian in təmimis rəkis məmə otafəl rəkis rəhatah noliən tərəh min, ^{VIII} kəni in təməharəğ e nəven maru rəha kig, ikin ima rəha nepətiən mine nisaiən, e negəu e neai. ^{IX}

Nətı Uhgın u, in ilis tapirəkis nagelo min

4 Tol lanəha, Uhgın təməfəri rəkis Nətın u, kəni in ilis tapirəkis nagelo min, təhmen=pən məmə nərgin u

I Hip 2:2 II 1Pitə 1:20 III Sam 2:8 IV Jon 1:1-3; Kol 1:16 V Jon 1:14; 12:41; Aes 6:1-4 VI Jon 14:9; Fil 2:6-7; Kol 1:15; 2Kor 4:4 VII Kol 1:17 VIII Tait 2:14 IX Fil 2:5-11; Kol 1:15-18.

iətəm Uhgın təməfən kəm in, in ilis pik tapirəkis nərgilah rəfin. ^{X5} Uhgın təməsəni aginiən kəm agelo kəti rəhan məmə,

“Ik nətik.

Rəueiu inuva rəham tatə əhruahru.” ^{XI}

Mətəu in təməghati lanəha kəm İesu. Kəni Uhgın təməsəni aginiən kəm agelo kəti məmə,

“İəu tatə rəham, kəni ik onəkuva nətik.”

Mətəu in təməghati lanəha kəm İesu. ^{XII}

⁶ Mətəu e nian Uhgın tahli=pa Nətın iətəm təmaupən mair ^{XIII} tuva e nətuəiniən, kəni in təni məmə,

“Pəh rəhak rəfin nagelo min, nıpənəgilah tek nıftəni e nisaiən, motəni-vivi in.”

⁷ Nian Uhgın tətəghati e nagelo min, in tətəni məmə, “İəu iəmol rəhak nagelo min

X Efəs 1:20-21; Fil 2:9 XI Sam 2:7; Uək 13:33; Hip 5:5; 1Kron 17:13 XII Mat 3:17 XIII Kətəni məmə in təmaupən mair mətəu-inu tatos nepətiən mine nisaiən lanəha təhmen e iəpəou iətəm təmaupən mair. Kəni natimnati min rəfin, rəhan əmə. Kolosi 1:15 tətəni məmə, “Aupən aupən agin, nian nıftəni mine neai mine natimnati min rəfin kəmautohkə əhanəh, mətəu Nətın, in təmaupən matig rəkis. Kəni tol=pən in, in ilis tətərməniğ e natimnati min rəfin u.” Sam 89:27; Hip 2:10; Rom 8:29.

ilah kotähmen e nimätagi iätäm tatan ikin min räfin, matol rähak uäk.

Ilah noluäk min rähak, tähmen e nigäm." I II

⁸ Mätäu tämätäghati e Nätin kəni mätəni məmə, "Uhgın, rəham narmənigiän otətətiğ itulin, naunun tika.

Nətarmənig maskəlim neim rəham, kəni rəham narmənigiän in təhruahru agin.

⁹ Ik nəmolkeikei əmə nəhruahruian kəni mətəməki e noliän ekəu-ekəu min. Tol lanəha, iəu u, rəham əhruahru Uhgın, iəu iəmələhu aupən ik, kəni ik ilis e ik min nəuvein. Kəni iəmol=pən kaliku e rəhm-kapə e nisaiän, matol nikim tagiän tapirəkis ik min nəuvein." III

¹⁰ Kəni Uhgın tətəni=pinə min kəm in məmə, "Tərmənig, e nətuəuinian, ik nəmol natimnati min e nəhue niftəni u, mol in təskasik.

Kəni e nəhlməm aru əmə, ik nəmol natimnati räfin iätəm kəutatig e neai.

¹¹ Natimnati min räfin u, ilah okəpanohkə, ilah okotəuas tähmen e napən iätəm təməmnəmit, mətəu ik nətatig itulin əmə. IV

¹² Ik onəkaiu-aiu ilah, tähmen əmə məmə iätəmimi təmaiu-aiu rəhan napən.

Ik onəkəuhlin natimnati min u, tähmen e iätəmimi təmitis rəhan napən, məmə in otətəuti e in pisin.

Mətəu ik, nətatig itulin əmə lanko, kəni ko nəsimisiän nian kəti." V

¹³ Uhgın təməsəni=pən aginian kəm agelo kəti rəhan məmə,

"Ik əharəg e rəhak maru, ikin ima rəha nepətiän mine nisaiän,

kəni mətəhtahnin.

Pəh iəu iəkosiəhu rəham min tikimir min, mol ilah kotähmen e napən kəti iätəm nətafəl nəhlikəm lan." VI VII

¹⁴ Mətəu nagelo min, ilah noluäk min əmə. Nagelo min, ilah narmın min nətəm Uhgın təmahlipa ilah məmə kəutəsəl o nətəmimi nətəm otosmiəgəh ilah.

Nəniəhuiän iätəmi o nuvəniän e naiəh

² Iesu in ilis pik. Tol lanəha, təuvir məmə kitah okotətəlig vivi e nati nak iätəm kitah kəmotətəu, VIII məmə nəghatiän eiüə min u otəsələsiän itah tähmen e naiəh rəha nitəhi tatələs nəhlin. ² Nəghatiän rəha Lou IX iätəm nagelo min kəmutəni pətigəm X in

I Sam 104:4 II Nimätagi mine nigəm kəmiəuva nian Uhgın təməfa Lou. Hip 2:2; 12:18-21. III Sam 45:6-7 IV Aes 34:4; 51:6; Nəh 6:12-17 V Sam 102:25-27 VI Nəghatiän Kris əhruahru tətəni məmə, "iəkol rəham tikimir min ilah kotähmen e nati kəti iätəm nətəharəg mətəfu-pəri nəhlikəm lan," kəni nipətin u məmə, "Oiəkol ik ilis agin tapirəkis rəham tikimir min." VII Sam 110:1 VI II Rom 11:22 IX Nəghatiän u tətəghati lan, in Lou rəha Mosis. X Nətəm Isrel, ilah kəutəni məmə nagelo min ilah suaru Uhgın təmaiu lan kəni mäfən Lou kəm Mosis, kəni mətəni məmə ilah nage-

nipəhriänian, kəni nətəmimi ilah okotos nalpiniän o nəhtiän nipilga Lou nati əpnapin iahgin uə təkəku agin. ³ ?Tol lanəha, kəni kitah okotəhro lanu motagim nəmə kitah kautol nati əpnapin əmə e nosmiəgəhiän asoli əha rəha Iesu? Nosmiəgəhiän u, Iərmənig Iesu təmaupən məni pətigəm, kəni nətəmimi min u nətəm kəmotətəu, ilah kəmotəgətun kəm tah məmə in nipəhriänian. XI⁴ Uhgın təmatig mol min nəfigəmiän o nəghatiän əha e noliän nəmtətiän min, mine natimnati min iätəm narmi nətəmimi tatiuvig ohni, mine nati apispis min, mine nəfaiän nəsanəniän min rəha Narmın Rəha Uhgın o noliän uək. XII

Iesu təmuva məhmen e pian min

⁵ Nagelo min ko kəsotarmənigiän e nəhue niftəni iätəm otəpanuva, iätəm kəutəghati lan. XIII⁶ Mətəu-inu Nauəuə Rəha Uhgın tətəni məmə,

"Iätəmimi in nati əpnapin əmə, mətəu ik, nikim tətəhti in, ik nəsaluiän lan, kəni ik nateh vivi nətə iätəmimi. XIV

⁷ Ik nəmosiəhu in, teiuaiu ləhtəni məkəku e nagelo min,

konu mäfən narmənigiän mine nepətiän mine nisaiän kəm in.

⁸ Kəni ik mäfən nepətiän məmə in otərmənig e natimnati räfin." XV XVI

Rəueiu əha, tətəni məmə, "natimnati räfin," nipətin u məmə Uhgın təsəpəhiän nati kətiəh mine məmə iätəmimi təsarmənigiän lan. Mətəu kitah kəsotəh əhanəhiän natimnati min əha kəhuva. ⁹ Mətəu nati kətiəh kitah kauteh, inu Iesu, iätəm "e nian əkuəkir əmə nəmosiəhu in teiuaiu ləhtəni məkəku e nagelo min," kəni rəueiu əha "kinəfən nepətiän mine nisaiän kəm in" mətəu-inu in təmos nəhməiän mimis o tah. Əuəh, e nəuviriän rəha Uhgın, Iesu təmimis o nətəmi-mi räfin e nəhue niftəni. XVII

¹⁰ Uhgın təmol natimnati min räfin mətəu-inu in təmolkeikei lanəha, kəni natimnati räfin kəutatig=pən e nəhlmın. XVIII Tol lanəha, in təuvir agin mine məhruahru məmə Uhgın təmol məmə Iesu otuva suaru o nosmiəgəhiän nimənin nətəmimi tepət kəhuva nenəti Uhgın məhuva motatig e nəhagəhagiän rəha nəuviriän mine nəsanəniän rəhan. Kəni təuvir məhruahru məmə e nətəligiän rəha Uhgın, Iesu təkəikei mətəu nəhməiän e nimisiän məmə in otuva iätəmi tähmen agin məmə otosmiəgəh ilah. XIX XX

lo min ilis pik pəhriän. Tol lanu, kitah koteruh nəghatiän asoli tətəgətun məmə Iesu in ilis pik agin tapirəkis nagelo min. Uək 7:53. XI Hip 10:28-29; 12:25 XII Mak 16:20 XIII Nətəm Isrel ilah kəutəni məmə nipəhriänian məmə nagelo min ilah kəutarmənig rəueiu ikin min räfin e nəhue niftəni. XIV "nətə iätəmimi" — nipətin keiu: 1. iätəmimi 2. Iesu. XV Sam 8:4-6 XVI Jen 1:26; Nəh 20:4,6; 22:5 XVII Fil 2:8-9 XVIII Rom 11:36 XIX Iesu Kristo in otəkəikei mos nəhməiän məmə otəgətun məmə in tatuərisig e Uhgın nian räfin. (Hip 5:8-9) In təmos nəhməiän kəni mine nian iəkis, kəni in mimis. Mətəu nian räfin, in tətəhatə e Uhgın, kəni matol nəuiän, kəni təməni-vivi Uhgın. In təməsəhti aginian nəuia Uhgın nian kəti mine, nian räfin in tətətu=pən əmə nəuia Uhgın nati əpnapin in tətətiğ e nərahian. In təmuven e nərahian asoli tepət, mətəu in təmatol noliän təuvir min əmə, konu in tähmen məmə otuva Iosmiəgəh

¹¹ Iesu in tatol rəhan nətəmimi kotasim, məmə rəha Uhgın əmə, kəni mətafəl rəhalah noliən tərəh min. ^I Kəni Iesu mine rəhan min nətəmimi, rəhalah tata kətiəh əmə. Tol lanəha, kəni Iesu in təsaulisən məmə otəuən e lah u məmə pian min mine nəuvinin min.

^{II}¹² In təməni=pən kəm Uhgın məmə,

“Təu, oiəkəni pətiğəm ik mine natimnati min iətəm ik nəmol kəm piak min mine nəuvinik min.

Oiəkəni nəpuən məni-vivi ik e nuhapuminian asoli e nəhmtilah.” ^{III}

¹³ In tətəni min məmə,

“Təu oiəkələhu=pən nəhatətəian rəhak e Uhgın.” ^{IV}

Kəni mətəni min məmə,

“Təu u, itimah kəlkələh min iətəm Uhgın təməfa kəm iəu.” ^V

¹⁴ Kəlkələh min əha, Iesu tətəghati e lah, ilah nıpətıləh mine nıralah əha ikin. İlah u nətəmimi agin min. O nati u, Iesu təməkeikei muva e nəhue nıftəni mos nıpətın mine nıran təhmen əmə e lah, məmə in otuva pialah pəhriən. ^{VI} Təmol lanəha məmə in otimis, kəni nımisian rəhan, in otəharis oharis nəsanənian rəha İərmis u Setən, iətəm tətaskəlim nəsanənian rəha nımisian. ^{VII}¹⁵ Nətəmimi kəutəgin e nımisian, ^{VIII} nəginian rəhalah tətaskəlim-ərain ilah nian rəfin, təhmen əmə məmə ilah slef min. Mətəu Iesu in təmimis məmə otıuvi rəkis nətəmi min u, məmə səniəmə ilah slef min. In təmitis ilah. ¹⁶ Kotəhrun əsas məmə səniəmə in təmasıru e nagelo min, mətəu in təmasıru e nəuanıləuis min rəha Epraham. ^{IX}

¹⁷ Iesu təkeikei mos nıpətın mine nıran lanəha, məmə in otuva mol təhmen e pian min e noliən min rəfin, ^X məmə in təhrun nasəkəhruiən ^{XI} itah, kəni kəutarəriə lan. In otəkeikei muva mol lanəha, təgətun məmə in pris asoli agin pəhriən, tatol uək rəha Uhgın, kəni məmə in otılpin niəməha rəha Uhgın. ¹⁸ Kəni rəueiu əha, nian Setən təfən-əfən kəm lah, kəni Iesu təhrun nasıruian e lah, mətəu-inu in min, in tınətəu rəkis nahməian nian Setən təməfən-əfən=pən kəm in. ^{XII}

Iesu in tapirəkis Mosis

³ Piak min mine nəuvinik min, Uhgın təmauin ^{XIII} pəti e tah o nuvənian e negəu e neai, kəni mol məmə kitah nətəmi asim. Mətəu-inu Iesu tətasıru lanəha e tah, itəmah onəkotəkeikei motətəlig pik e Iesu əha, in aposil ^{XIV} kəni in pris asoli agin rəha nəfakian rəhatah iətəm kitah kəutəni pətiğəm. ² Uhgın təməfəri Iesu məmə in otol uək u, kəni in təmol nəuia Uhgın e natimnati rəfin, təhmen e Mosis aupən təmol nəuia Uhgın e rəhan uək min rəfin, məmə in tateh vivi nimə rəha Uhgın, inu nətəmimi rəha Uhgın. ^{XV}³ İlau

rəhatah, mine in təhmen o nıtiən itah məmə kəhuva nenəti Uhgın əhruahru min, məmə kəhuva motol məmə in mine. (Hip 8:1-2; 12:2-3) XX Hip 5:8-9; Luk 24:26; Rom 8:17; 2Təs 2:14; 1Pitə 5:1; Hip 2:7; 4:15 I Hip 13:12; Efəs 5:26 II Mat 28:10 III Sam 22:22 IV Aes 8:17 V Aes 8:18; Jon 10:29 VI Jon 1:14 VII Jen 3:15; 1Kor 15:54-57; 2Tim 1:10; 1Jon 3:8 VIII 2Tim 1:7 IX Aes 41:8-9; Luk 3:8 X Fil 2:7; Hip 2:10; 4:15; 5:1,8-9 XI Hip 5:2 XII Hip 4:15

pəti kətuol nəuia Uhgın, mətəu iətəmi təmuvləkin nimə, nətəmimi kəutəfəri nərgin ohni tapirəkis nimə iətəm in təmol. Kəni e noliən əhmen əmə, təhruahru məmə Uhgın otəfəri Iesu tapirəkis Mosis. ⁴ Kəni nimə min rəfin, nətəmimi kəutuvləkin, mətəu Uhgın in təmuvləkin natimnati rəfin iətəm tətatig. ⁵ Mosis in ioluək kəti e nıpəgnəua nimə rəha Uhgın, iətəm tatol nəuia Uhgın, məteh nimə rəhan, inu nətəmimi rəha Uhgın. Kəni nəmiəgəhiən rəha Mosis tətəgətun=pən natimnati iətəm Uhgın otəpanəgətun.

⁶ Kristo, in min tatol nəuia Uhgın. Mətəu səniəmə in ioluək əmə kəti təhmen e Mosis. In Nətin, kəni tatos nıpətian o narmənigian e rəhan nimə. Kəni nəmə kıtah kəsotəginian, kəni motalkut məmə okotəhtul əskasik ^{XVI} o nati u iətəm kıtah kəmotələhu=pən nətəligian rəhatah lan, kəni motəfəri ohni, kəni nıpəhriənian məmə kıtah u, nətəmimi rəhan, kıtah rəhan nimə. ^{XVII}

Auteh məha-məha itəmah e nəhatətəian rəhatəmah

⁷ Nəghatian u inu, Narmın Rəha Uhgın təməni kəm iətəmi u təmətei e Nauəuə Rəha Uhgın, kəni Uhgın təməni məmə,

“Rəueiu əmə, onəkotəkeikei məutətəlig e nəuiak,

⁸ məsotolien rəhn-kapə təmah təskasik pik, təhmen e tipitəmah min ilah kəmautol lanəha aupən məutəhti nəuiak, Uhgın rəhalah,

nian ilah kəmautek askəuvin iəu, Uhgın rəhalah, əpəha ikin təpiə-məpiə ikin. ^{XVIII}

⁹ İkin əha, tipitəmah min kəmotəkeikei kəm iəu məmə okoteruh rəhak nəsanənian,

nati əpnəpin ilah kəmoteruh pau natimnati min iətəm iəmatol o nu fote. ^{XIX}

¹⁰ Kəni iəu iəmol niəməha kəm lah, kəni mətəni məmə,

‘Nikilah tətan isəu ohniəu nian rəfin.

Kəni ilah motəpəh noliən nati iətəm iətəni kəm lah.’

¹¹ Niəməha təmol iəu,

kəni iəmos nonauvil kəti məni məmə,

‘İlah ko kəsəhuvənian ikin katos nəmeigian ohniəu ikin.’ ^{XX XXI}

¹² Piak min mine nəuvinik min, auteh vivi itəmah min o nati u. Otol məmə nıkitəmah aru otəsərahian kəni kəti təsəpəhiən nəhatətəian, mol məmə nəkotəuhlin=pən itəmah isəu o Uhgın iətəm tətəmiəgəh məsanən agin. ¹³ Uhgın təməni “Rəueiu əmə,” kəni nian u “rəueiu” tətatig əhanəh. Tol lanəha, nəkotəkeikei məutəghati rəueiu kəm təmah min, mauteh məha-məha itəmah min nian rəfin, məmə noliən tərəh otəseiüəian e təmah kəti mol rəhn-kapə təskasik o Uhgın. ¹⁴ Mətəu-inu nəmə kıtah kotəhtul məha-məha motətəuarus=pən naunun, motəhatətə e Uhgın təskasik miəkis, təhmen əmə məmə inu kəmotətuəuin motəhatətə vi əmə lan, kəni tətəgətun

XIII Rom 8:28 XIV Eruh nıpəti nəghatian u “aposil” e tiksınari. XV Nam 12:7 XVI Hip 3:14; 4:14; Rom 11:22 XVII 1Kor 3:16; 1Pitə 2:5 XVIII Eks 17:1-7; Nam 20:2-5 XIX Nam 14:3; Dut 1:3; Uək 7:36 XX Nam 14:21-23 XXI Sam 95:7-11

məmə kitah kinautos pəti natimnati min rəha Kristo.
 15 Mətəu sotaluiən e nəghatiən iətəm kəməni məmə,
 “Rəueiu əmə, onəkotəkeikei motətəlig e nəuiak
 məsotoliən rəhn-kapə təmah təskasik pik,
 təhmen e tipitəmah min ilah kəmautol lanəha aupən
 mautəhti nəuiak, Uhgjin rəhatəmah.”^I

16 ?Kəni pəh min u nətəm kəmotətəu pau nəuia
 Uhgjin, məsotoliən? Ilah u Mosis təmit rəkis ilah Ijip.
 II17 ?Nipəh min u kəmotol Uhgjin niəməha tol o nu
 fote? Ilah u, nətəm kəmotol nolien tərəh, kəni
 motəmei mohmis mautəməhl-məhli əpnəpin əmə
 əpəha təpiə-məpiə ikin. III18 ?Kəni nipəh min u Uhgjin
 təmətəghati e lah, matos nonauvil məmə ilah
 okəsəhuvəniən mohiet pətigəm ikin katos nəmeigian
 ohni ikin? In təmətəghati kəm nətəmimi nətəm kə-
 motəhti nəuian. IV19 Kəni kitah koteruh məmə
 kəməsəgəhaniən e lah məmə okohiet pətigəm ikin
 katos nəmeigian ikin ohni, mətəu-inu ilah kə-
 sotəhatətəiən lan.

Ikin katos nəmeigian o Uhgjin ikin

4 Mətəu kitah u, Uhgjin təməni-əskasik rəkis məmə
 kitah kotəhrun nuvəniən ima ikin katos nəmeigian
 ohni ikin, kəni nəniəskasikien u, tətəhtul əhanəh,
 materəh o tah. Tol lanəha, pəh kitah kotətəu itah, kəni
 motəgin məmə kitah kəti kol mətə təsosien nəmeigian
 əha, 2 mətəu-inu kitah kinotətəu rəkis nanusien təuvir
 məmə Uhgjin təmol əpenə-penə ikin kəti o nəmeigian
 rəhatah, təhmen əmə məmə inu nətəmi aupən kə-
 motətəu nəghatiən lan. Mətəu nəghatiən əha,
 təməsasiruiən e lah, mətəu-inu ilah kəmautətəu əmə,
 məsotəhatətəiən lan. 3 Kitah nətəm kəmotəhatətə
 əmə lan, kitah kotəhrun nuvəniən imə, ikin katos
 nəmeigian ohni ikin. Mətəu rəha nətəmimi min u
 nətəm kəsotəhatətəiən lan, Uhgjin təməni məmə,
 “Niəməha təmol iəu, kəni iəkös nonauvil kəti, məni
 məmə,

‘Ilah ko kəsəhuvəniən ikin katos nəmeigian ikin
 ohniəu ikin.’^V

Təməni lanəha, nati əpnəpin məmə tinol əpenə-penə
 rəkis ikin katos nəmeigian ohni ikin nian in təmətuəuin
 matol nəhue niftəni. 4 Kitah kotəhrun məmə tinol
 əpenə-penə rəkis lan, mətəu-inu Nauəuə Rəha Uhgjin
 in tətəghati e Sapət, mətəni məmə, “Təmol nəhue
 niftəni, kəni e nian səpin lan, Uhgjin təməmeig e rəhan
 uək.”^{VI} 5 Mətəu ikin min nəuvein e Nauəuə Rəha
 Uhgjin, Uhgjin tətəni məmə, “Ilah ko kəsəhuvəniən ikin
 katos nəmeigian ohniəu ikin.”^{VII}

6 Tol lanəha, ikin katos nəmeigian o Uhgjin ikin əha,
 in tətətig əhanəh məmə nətəmimi okəhuvən ikin.
 Mətəu nətəmimi min u aupən nətəm kəmotətəu
 nanusien təuvir, ilah kəmotəmkarəpən e nuvəniən ikin
 katos nəmeigian ohni ikin, mətəu-inu kəmotətəhti nəuia
 Uhgjin. 7 Konu, uərisig lan, tol=pən Uhgjin təmələhu
 min nian kəti min o nuvəniən ikin katos nəmeigian

I Sam 95:7-8; Hip 3:7-8 II Nam 14:1-35 III Nam 14:29; 1Kor
 10:1-13 IV Nam 14:22-23; Sam 95:11; Hip 3:11 V Sam 95:11; Hip
 3:11 VI Jen 2:2 VII Sam 95:11

ohni ikin. Nian əha, inu rəueiu. Uhgjin təməni pətigəm
 nati u kəm Tefit məmə,

“Rəueiu əmə, onəkotəkeikei motətəlig e nəuian
 məsotoliən rəhn-kapə təmah təskasik pik.”^{VIII}
 8 Nikitəmah təhti to suah u Josuə IX aupən. Nəmə Jo-
 suə təməfən nəmeigian pəhriən kəm lah nian in təmit
 ilah məhuvən Kenan, konu Uhgjin ko təsəni minien
 məmə otələhu nian kəti min məmə in nian rəha nu-
 vəniən ima ikin katos nəmeigian ohni ikin. X9 Kəni tol
 lanəha, kəni in təməni nian pisin kəti min, nian əha
 ikin tətətig əhanəh o rəhan nətəmimi məmə okəhuvən
 motos nəmeigian, e nolien kətiəh əmə iətəm Uhgjin
 təməmeig lanəha e rəhan uək min aupən, e nian rəha
 Sapət. 10 Mətəu-inu iətəmi tatuvən imə məmə otos
 nəmeigian u, in otəmeig e rəhan uək, təhmen əmə e
 Uhgjin iətəm təməmeig e rəhan uək aupən. XI11 O nati
 u, kitah okotalkut əskasik məmə okəhuvən imə motos
 nəmeigian u. Təsəuviriən məmə kitah kəti, otitəu=pən
 nolien rəha nətəm aupən nətəm kəmotətəhti nəuia
 Uhgjin, motəmei.

12 Mətəu-inu Nəghatiən Rəha Uhgjin, XII in
 tətəmiəgəh məsanən e uək rəhan. XIII Kəni in təhmen
 e nau rəha nəluəginien təsilə e nikalin pəti mil. XIV In
 təhrun nətarerehien materuh əhruhru nətəligien min
 mine nikin pisin pisin min e nətəmimi, təhmen əmə e
 nau iətəm tətətarereh materuh ikin tətəhtərain min
 ikin e nikilkilitəmi mine nəhu imə ikin. In tətəkil
 nətəligien min mine nolien oneuən min e nikitəmi.
 XV13 Uhgjin tateruh natimnati min rəfin e nəhue niftəni
 tətəməhli pətigəm əmə e nəhmtin. Kəni kitah
 okotəkeikei motəni pətigəm rəfin əgin natimnati iətəm
 kəmotol kəm Uhgjin u inu. XVI

Iesu in təmuva pris asoli əgin iətəm təuvir məpirəkis

14 Tol lanəha, pəh kitah kotəskəlim əskasik
 nəhatətəiən rəhatah iətəm kinotəni pətigəm rəkis,
 mətəu-inu kitah kautos pris asoli əgin kəti rəhatah in
 iahgin. Inu Iesu, Nəti Uhgjin, iətəm tinuvən rəkis imə e
 negəu e neai. XVII15 Rəhatah pris asoli əgin, in Pris kəti
 iətəm tətətəu vivi nikitah, mətətəu vivi məmə otəhro
 itah kəsotəhmenien; mətəu-inu natimnati rəfin iətəm
 tatek askəuvin itah e nəmiəgəhiən rəhatah, natimnati
 kətiəh min əmə, kinotek askəuvin rəkis in e rəhan
 nəmiəgəhiən. Rəhatah pris asoli əgin, in tinəhrun rəkis
 rəhatah nəpəouiən min. XVIII (Mətəu nati kətiəh əmə
 ko, in təsolien nati tərəh kəti.) 16 O nati u, pəh kitah kə-
 sotəginien o nuvəniən iuəkir o jəə rəha kig u, XIX

VIII Sam 95:7-8; Hip 3:7-8 IX Josuə in nərgin kəti e nəghatiən
 rəha Isrel. Kəni nərgin u Iesu, nərgiləu təhmen-əhmen əmə e Josuə
 e nəghatiən rəha nətəm Kris. Nian Josuə təməfən nəmeigian kəm
 nətəm Isrel əpəha Kenan, nəmiəgəhiən rəha Josuə in tətəgəgun nati
 iətəm Iesu otəpanol, məfa nəmiəgəhiən pəhriən kəm tah. X Dut
 31:7; Jos 22:4 XI Jen 2:2; Hip 4:4 XII 1Pitə 1:23; Aes 49:2; Nəh
 19:13-15; Jon 12:48 XIII Aes 55:11; Jer 23:29 XIV Efəs 6:17 XV
 1Kor 4:5 XVI Nəh 2:23 XVII Hip 7:25 XVIII Hip 2:17 XIX Jəə
 rəha kig u, in Uhgjin tətəharəg ikin, kəni mətərməniəg, mətəu o na-
 timnati min iətəm Iesu təmol, jəə rəha kig u, in tətuva təhmen e Ikin
 Katilpin Niəməha rəha Uhgjin Ikin iətəm Oltestimin tətəghati lan
 (Onəkafin e Eks 25:18-22; Lev 16:1-15). Ikin əha inəha, iətəm Uhgjin

tətəfən rəhan nəuvirən kəm tah. Kəni ikin əha, in otasəkəhruin itah, kəni məfa nəuvirən kəm tah e nīkin agiən, e nian rəha nərahian otuva o tah. ^I

5 Kitah kotəhrun məmə nian rəfin Uhgın tatitəpın suah kəti kəni mətəfəri in məmə otuva pris asoli agin, məmə in suaru rəha nətəmimi okəhuvən o Uhgın. In suaru rəhalah o nəfəniən natimnati kəm Uhgın, kəni in matol sakrifais o rəhalah noliən tərəh min. ^{II2} Rəueiu əha, pris asoli agin u, in iətəmimi kəti, kəni in təhrun noliən timətig əmə o nətəmimi, ^{III} nətəm kotəruu agin nati iətəm təhruahru, ilah ko-tagim rəkis e suaru. In təhrun noliən timətig o nətəmimi mətəu-inu in min təsəhmenian, mətəu-inu in min təhrun noliən təfagə tərəh. ^{IV3} In tatol təfagə tərəh lanəha, kəni tol məmə e nian rəha sakrifais, in otəkeikei mol sakrifais o rəhan aru təfagə, kəni matig mol min rəha nətəmimi min. ^V

⁴ Iətəmi kəti ko təsəniən məmə in otol uək rəha pris asoli agin, mətəfəri aru in. Kəpə, Uhgın otəkeikei mauin e rəhan kəti iətəmimi məmə in otol uək u, təhmen əmə məmə inu təmauin e Eron aupən. ^{VI VII5} Tol lanəha, Kristo in təməsəfəri aruiən in məmə in pris asoli agin. Mətəu Uhgın in təmitəpın, kəni məni=pən kəm in məmə,

“Ik nətik.

Rəueiu inuva rəham tatə əhruahru.” ^{VIII}

⁶ Kəni ikin kəti min e Nauəuə Rəha Uhgın, ^{IX} in tətəni məmə

“Ik pris kəti təhmen e Melkisitek aupən, ^{X XI} kəni ik onəkol uək rəha pris nian rəfin, matuvən matuvən naunun tikə.”

⁷ E nəmiəgəhian rəha Kristo e nəhue niftəni u, in tətəfaki kəm Uhgın, mətətapuəh o nasiruian, mətəsək əfəməh, nəhu nəhmtin tətəiəh. Uhgın tatos nəsanəniən o nosmiəgəhian in e nīmisiən. Kəni in təmatisiai Uhgın, kəni matol nəuiən, ^{XII} kəni o nati u, Uhgın təmətəu in. ^{XIII8} Nati ərnapın məmə Kristo in Nəti Uhgın, mətəu in təmətəu nahməiən. Tol lanəha, nahməiən rəha Iesu, təmol in təhrun vivi nīpəti noliən nəuia Uhgın, ^{XIV9} kəni təmuva iətəmi təhmen agin rəha noliən uək rəha pris asoli agin rəhatah. Kəni in təmol suaru o nosmiəgəhian itulın rəhan nətəmimi min u kautol nəuiən, matos vivi ilah, matuvən matuvən

tətəsəkəhruin konu mətəhlman e nəuvirən rəhan ikin kəm tah kəni mətəfəl rəkis noliən tərəh min rəhatah. In təhrun noliən e nira Iesu iətəm təmaiu o tah, kəni təmosiahu rəhan niəməha. I Eks 25:18-22; Lev 16:2,14,15; Hip 9:5 II Hip 2:17; 7:27; 8:3; 9:9 III Hip 2:17-18 IV Hip 4:15; 7:28 V Lev 9:7; 16:6-15; Hip 7:27; 9:7 VI Hip 5:1-4 kəutəghati əhruahru e uək iətəm pris asoli agin min kəmotol aupən, muva mətəuərus nian nətəm Rom kəmotərəkin Nīmə Rəha Uhgın e nu fote tinuven rəkis uərisig Iesu təpanimis. VII Eks 28:1; Nam 18:7 VIII Sam 2:7; Uək 13:33; Hip 1:5 IX Sam 110:4 X Jen 14:18-20; Sek 6:13; Hip 5:10; 6:20; 7:1-22 XI Melkisitek (Jen 14:18) in kig rəha Salem (Salem u, nīpətin u, Nəməlinuian) kəni in pris rəha Uhgın İlis Pik. In təmətatig e nian rəha Epraham. Kristo in təhmen e Melkisitek mətəu-inu in pris mine in kig min. Mətəu nəuaniləuis rəha Eron min, ilah pris min əmə, mətəu səniəmə kig min; Kəni Melkisitek in pris itulın iətəm Uhgın təməfəri aupən agin, uərisig təfəri Eron. Hip 7:2. XII Luk 22:42 XIII Mat 26:36-46; Mak 14:32-42; Luk 22:39-46 XIV Fil 2:6-8

naunun tikə. ¹⁰ Kəni Uhgın təməfən nərgin u kəm in, məmə in pris asoli agin təhmen əmə e suah u Melkisitek aupən. ^{XV}

¹¹ İtimah iəmotos nəghatien tepət məmə iəkotəni=pinə kəm təmah, məmə Iesu in pris asoli agin təhmen e Melkisitek. Mətəu tiəkis pik o nəni-vivian ilah rəfin kəm təmah, mətəu-inu itəmah nəutəlpah pik o nətəuiən nati kəti kəni mətəhrun. ¹² İtəmah nəmotəhatətə nuvəh rəkis, kəni təuvir məmə itəmah nīnəhuva rəkis nəgətun min rəha nəghatien rəha Uhgın. Mətəu kəpə, itəmah nautol əmə lanəha. Rəueiu əha, kəkeikei kəgətun min itəmah, tətəuəin min, e nəukəti nəghatien min rəha Uhgın. Nīpəhriənian u, itəmah nəsotəhmenian o nunian nauəniən əskasik min, mətəu nəkotəhmen əmə məmə nəutəmah əhanəh. ^{XVI13} Mətəu e nətəmimi min u nətəm kəutəmah əhanəh lanəha, ilah u iəpəu mətəmätig min, kəutəkəku əhanəh, kəsoteinatig vivi əhanəhian o nəhrunian nəgətunian min rəha noliən əhruahru.

¹⁴ Mətəu nauəniən əskasik in nig nətəmi rəhalah nəhrunian tiniməhtə rəkis, nətəm kəmotəgətun rəhalah nətəligian o nəhrunian natimnati pisin pisin min iətəm təhruahru mine iətəm tərəh, kəni ilah mautol iətəm təuvir, ^{XVII} in əmə in əmə.

6 Tol lanəha, təuvir məmə kitah okəsotəgətun minian nəukəti ^{XVIII} nəgətunian rəha nəhatətəiən e Kristo, mətəu pəh kitah okəutəkeikei mautol məmə okəhməhtə e Iesu Kristo. Kitah kinotəuhlin rəkis itah e noliən min iətəm kotəhrun nīpəniən itəmi e nīmisiən. ^{XIX} Kitah kinotəhatətə rəkis e Uhgın. Təhmen əmə məmə kinotəfəl rəkis nīmēi nīmə. Nian əha rəueiu in rəha nuvləkinian nīmə. ² Kitah kinotəhrun rəkis nəgətunian min rəha noliən pisin pisin min rəha nəueiuiən mine nələhu-pəniən nəhlmitəmi e rəhn-kəpə iətəmimi o nəfəkiən lan. Kəni kitah kinotəhrun rəkis məmə kitah okətauməhtul min e nīmisiən, kəni mətəhrun min məmə Uhgın otakil nətəmimi, kəni məfən nalpiniən itulın rəhan kəm nətəm kautol təfagə tərəh. Natimnati min u, kitah kinotəghati rəkis lan, təsəuvirən məmə kitah kəutisimaru e nəghatien kətiəh min əmə nian rəfin. ³ Kəni kitah okəhuva nətəmimi nətəm kinəhmətə rəkis okəmə Uhgın təmegəhan e tah.

⁴ ?Okotalkut məmə okotol lanu lan, mətəu təhro e nətəmimi nətəm kəməhuva o Uhgın mətəu rəueiu kinotəpəh Uhgın mətəuhlin min nəmtəhlah o Kristo? İlah kəha, ilah nətəm kəmotəh nəhəgəhəgian, ^{XX} kəni kinotun askəuvin rəkis nauəniən e nəgəu e nəai iətəm Uhgın tətəfa, ^{XXI} kəni minautəhrun məmə in təuvir, kəni minautos rəkis o Narmin Rəha Uhgın. ^{XXII5} Kəni ilah u, nətəm kinotəhrun askəuvin rəkis məmə nəghatien rəha Uhgın in təuvir, ^{XXIII} ilah kinotətəu rəkis nəsanəniən rəha Narməniəgian Rəha Uhgın iətəm otəsuvəhian tuva. ⁶ Mətəu nəmə ilah kəmotəuhlin nəmtəhlah o Uhgın, suaru kəti tikə min məmə

XV Sam 110:4; Hip 5:6 XVI 1Pitə 2:2 XVII Rom 16:19 XVIII Hip 5:12 XIX Hip 9:14 XX Hip 10:32 XXI Efəs 2:8 XXII Kəl 3:2 XXIII Sam 34:8

okotauhlin=pa min ilah o Uhgjn. ^I Ilah kəmotərakin aru əmə ilah, mətəu-inu təhmen=pən əmə məmə kinotəhti=pən min əmə Nəti Uhgjn e niği kəməluau, motəfəri min e nəhmti nətəmimi, kəni ilah minəutəuvsan min lan, məutərəkjn.

⁷ Nəkim təhti-to nati u. Niftəni u tatos vivi nuhuən iətəm tətəfuv, in nauənən tətət lan rəha nətəmi min u kautol uək ikin. Uhgjn nikin tagiən pik ohni, kəni nəviriən rəhan tətətiğ lan. ⁸ Mətəu niftəni iətəm kapili-apili mine manuvehli tateviə əmə ikin, in təsəuviriən o nati kəti. Tinətaiu əmə o nərəkiniən. E naunun, niğəm otus natimnati iətəm kəutətiğ lan.

⁹ Piak min, nati əpnəpən iəu iətəghati lanu kəm təmah, mətəu iəkəhrun vivi məmə itəmah nəsotəhmenien e niftəni tərək kəha. Iəkəhrun vivi məmə itəmah nautos natimnati min u iətəm təuvir məpirəkis, iətəm Uhgjn təməfinə kəm təmah mətəu-inko in tatosmiəğəh itəmah. ¹⁰ Uhgjn ko təsaluiən e rəhatəmah uək min nəmotol mətəu-inu Uhgjn rəhan noliən təhruahru əmə nian rəfin. Kəni ko in təsolien nati əpnəpən e noliən təuvir rəha nolkeikeien iətəm nəmotol kəm in, kəni mautol əhanəh, nian nəmotasiru e rəhan min nətəmimi. ¹¹ Itimah iəkotolkeikei məmə itəmah rəfin nəkəutəkeikei mautos nolkeikeien iətəm nəkəutol, mautol məmə otatuvən e naunun, kəni itəmah nəkotos nati konu iətəm nəmautələhu=pən əskasik rəhatəmah nətəliğin lan. ¹² Itimah iəsotolkeikeien məmə nəkotəlpah, mətəu iəkotolkeikei məmə onəkotos noliən ^{IV} rəha nətəmimi min ko nətəm kəmotaiu əpən. Ilah kəmotəhatətə əskasik e Uhgjn kəni mautol rəhalah nətəliğin təfəməh. ^V Mautol lanəha, kəni rəueiu, ilah kinotos rəkis natimnati iətəm Uhgjn təməni əskasik rəkis məmə rəhalah. ^{VI}

Rəhatah agke tətətiğ e negəu e neai

¹³ Nəniəskasikiən kəti tol lanu, iətəm Uhgjn təməni kəm Epraham əpən. Nian Uhgjn təmol nəniəskasikiən rəhan, kəni nərgin kəti tikə min məmə in otos mol nəniəskasikiən lan rəhan təfiğəm. Mətəu-inu nərgin in ilis tapirəkis nərgin min rəfin. Tol lanəha, Uhgjn təmos nonauvil aru əmə e nərgin, mətəni məmə, ^{VII}¹⁴ "Iəu oiəkəhlman e rəhak nəuviriən kəm ik, iahgin. Iəu oiəkəh rəham nəuaniləuis oterət." ^{VIII}¹⁵ Mətəu-inu Epraham rəhan nətəliğin təfəməh, in təmətəhtahnin matuvən matuvən, mətəuarus nian in təmos natimnati min u iətəm Uhgjn təməniəkis məmə otəfən kəm in. ^{IX}

¹⁶ Nian iətəmimi tatos nonauvil e nərgi iətəmi asoli kəti rəhan, ^X kəni nonauvil u rəhan tətəlis rəhan nəghatiən təfiğəm. Kəni nətəmimi okotəkeikei motəhatətə e rəhan nəghatiən, ko kəsorgəhu minien

I 2Pitə 2:21 II Mat 10:40,42 III Hip 3:6 IV Hip 13:7 V Jem 1:3; Nəh 13:10; 14:12 VI Hip 10:36 VII Jen 22:16 VIII Jen 22:17 IX Jen 21:5 X E noliən rəha nəlisien nəghatiən təskasik, nəmə kitah kəti tolkeikei məmə otol lanəha, kəni in tatos nonauvil e nəmanin uə nəuvinin. Mətəu nətəm Isrel əpən, ilah kəmautos nonauvil e nərgi iətəmi asim kəti, uə nati kəti iətəm tasim, kəni nian nətəmimi nəuvein kəutətəu, kəni ilah kəutəhatətə e nəghatiən iətəm kautani. Ko kəsotorgəhu minien ohni, mətəu-inu nərgin əha kəmotəni, in tətəlis-ərain nəghatiən təskasik.

ohni. ^{XI}¹⁷ Uhgjn təmos nonauvil e nərgin lanəha, mətəu-inu in tolkeikei məmə otol nətəmimi min u nətəm okotos natimnati min iətəm in təməniəskasik, ^{XII} ilah okotəhrun vivi məmə rəhan nəlpəkəuiən, ko təsəuhlinien nian kəti. ^{XIII}¹⁸ Uhgjn tatos nonauvil lanəha məmə otəfəri nətəliğin rəhatah u, nətəm kinohiet rəkis motəgiğ kəni məutarəriə lan. Kəni pəh kitah kotəskəlim əskasik noliən əha iətəm Uhgjn tinəfa rəkis kəm tah, məmə kitah okotarəriə əskasik e nəniəskasikiən min rəhan. Nati mil u, nəniəskasikiən mine nonauvil rəhan, ilau ko kəsəuhlin minien nian kəti, mətəu-inu Uhgjn, təseiuəien nian kəti.

¹⁹ Kitah kotələhu=pən rəhatah nətəliğin təskasik o nosien natimnati min əha, tol lanəha, mol məmə nuhuinien u, in təhmen e agke kəti iətəm tətəskəlim vivi rəhatah nəhatətəien, ^{XIV} məmə nati kəti otəsəluəliən lan kəni məsiuvi rəkis minien itah. Nuhuiniən u tatiti=pən itah kəutəhuvən=pən e napən rəha Ikin Tasim Agin Ikin mautəhuvən ikinu ima Uhgjn əpəha ilis e negəu e neai. ^{XV}²⁰ Ikin əha, Iesu tinuvən rəkis ikin rəhatah lan, məmə oterəh e suaru rəhatah. ^{XVI} In təmuva rəkis pris asoli agin ^{XVII} təhmen əmə e pris u Melkisitek ^{XVIII} əpən, kəni in otatos uək u nian rəfin, naunun tikə.

Melkisitek

⁷ Suah u, Melkisitek, ^{XIX} in kig rəha Salem, ^{XX} kəni in pris rəha Uhgjn u Ilis Pik Agin. Əpən, nian Epraham təmuvən e nəluəginien ilah kig min, kəni in təmol win e lah. Kəni in minitəliğ minətuva. Melkisitek, in təmuvən meruh Epraham e suaru, kəni in təməfaki mətapuəh=pən kəm Uhgjn məmə otəhlman e nəviriən kəm Epraham. ² Kəni Epraham, təmos rəkis tait ^{XXI} e rəhan natimnati min iətəm təmol win lan e nəluəginien, kəni məfən kəm Melkisitek. Melkisitek u, niyəti nərgin konu, "Kig rəha Nəhruahruien." Kəni nərgin kəti min u, kətauin lan məmə Kig rəha Salem, niyətin u məmə, "Kig rəha Nəməlinuiən." ³ Nauəuə Rəha Uhgjn təməsəghatiən e rəhan tatə mine məmə mine nəuaniləuis min. Kəni təsəniən nian təməir lan, mine nian iətəm təmimis lan. Təhmen əmə məmə in təməsimisiən, in tatol əhanəh uək rəha pris. Tol lanəha, nəkeruh məmə in təhmen nəuvetin e Nəti Uhgjn u in pris itulin kəti. ^{XXII}

⁴ Nəkim təhti-to Melkisitek. In iətəmi asoli kəti. Nati əpnəpən məmə tiyətah u Epraham in iətəmi asoli, mətəu in təmətisaii pik Melkisitek, mətəfən rəhan tait kəm in rəha natimnati min iətəm təmol win lan e nəluəginien. ^{XXIII}⁵ Kitah kotəhrun məmə, e nu min rəfin, nətəm Isrel ilah kotəkeikei mautəfən rəhalah tait kəm nəuaniləuis min rəha Lifai, ilah u pris min, təh-

XI Eks 22:11 XII Rom 4:16 XIII Nam 23:19; Tait 1:2 XIV Fil 3:12 XV Lev 16:2; Hip 9:2,3,7 XVI Hip 4:14 XVII Hip 2:17 XVIII Hip 5:16 XIX Jen 14:17-20 XX Nərgin əha, Salem, in nərgin əuas rəha Jerusiləm əpən. Nərgin əha, Salem, niyətin u "nəməlinuiən." XXI Tait u məmə: Nəmə iətəmi kəti tatos nati ilah ten, nəmə pikəh uə nəuanigi uə məni, kəni tos rəkis kətiəh e natimnati ten konu məmə təfən kəm Uhgjn uə kəm iətəmi kəti, nati kətiəh konu kəutəni məmə "tait." XXII Sam 110:4 XXIII Jen 14:20

men=pæn əmə məmə inu Lou rəha Uhgîn tətəni mine. Nati əpnəpîn məmə pris mîn əha ilah mîn nəuaniləuis mîn rəha Epraham, təhmen e nətəmimi mîn rəfin rəha Isrel, mətəu pialah mîn u nətəm Isrel, kotəkeikei mautəfən tait kəm lah.

⁶ Melkisitek u, in səniəmə nəuaniləuis kəti rəha Lifai. Mətəu in təmos tait mîn u rəha natimnati rəha Epraham. Kəni in təməfəki=pæn kəm Uhgîn məmə otəhlman e nəuviriən rəhan ^I kəm Epraham u, Uhgîn təməfən rəhan nəniəskasikiən kəm in. ⁷ Kəni təhrəahru agin məmə iətəmimi iətəm tatos nərgin asoli otəfəki məmə Uhgîn otəhlman e nəuviriən tatuvən e iətəmimi iətəm ləhtəni əmə lan. ⁸ Kəni pris mîn nətəm kautos tait u, ilah nətəmimi əmə, nətəm okəmanohmis. Mətəu Melkisitek u, in tatos tait, kətəni məmə in tətəmiəgəh. ^{II III} Epraham təmətəou rəhan tait tatuvən kəm Melkisitek lanəha, kəni kəhrun nəniən məmə Lifai iətəm tatos tait rəha Isrel, in mîn təməfən tait kəm Melkisitek mətəu-inu Lifai in mipin tərəh rəha Epraham. ¹⁰ Mətəu-inu nian Melkisitek təmeruh Epraham, Lifai təməsair əhanəhiən. Mətəu nian Epraham təmətəou lanəha tait tuvən kəm Melkisitek, in təhmen əmə məmə rəhan u nəuaniləuis, Lifai, in mîn təmətəou=pæn tait kəm Melkisitek, mətəu-inko in tinətətig rəkis e nipəti rəhan kəha. ^{IV}

Kristo təhmen e Melkisitek

¹¹ Pris mîn rəfin rəha Isrel kəmotəpən e nəuaniləuis rəha Lifai. Uhgîn təməni məmə pris mîn kəha okautol natimnati pisin pisin mîn. Kəni uək rəhalah, in nəukəti Lou iətəm Uhgîn təməfən kəm nətəm Isrel. Mətəu uək mîn rəfin iətəm pris mîn kəmotol, kəsotəhmenien ^V o noliən rəfin natimnati iətəm Uhgîn tolkeikei e nətəligiən mine niki nətəmimi. ^{VI} Tol lanəha, pris kəti mîn təkəikei muva. In təsisipənien e nəuaniləuis rəha Lifai mine Eron, ^{VII} mətəu-inu uək rəha pris mîn əha təsəhmenien. Kəpə. Pris pisin kəti təkəikei muva iətəm in təhmen e Melkisitek. ¹² Nian noliən rəha nitəpiniən pris tətəuhlin, kəni Lou okəkeikei kəuhlin mîn. ¹³ Otəkeikei mol lanu lan mətəu-inu, kitah kəutəghati e İərməniəg rəhatah, iətəm təmsipən e nəuaniləuis pisin kəti iətəm iətəmi kəti tikə e nəuaniləuis əha təmol uək e oltə təhmen e pris kəti. ¹⁴ Kitah kinotəhrun rəkis məmə İərməniəg rəhatah in təmsipən e nəuaniləuis rəha Juta, ^{VIII} kəni nian Lou rəha Mosis təmətəghati e uək rəha pris mîn, in təməsəghati aginiən e nəuaniləuis u.

I Jen 14:19,20 II Kətəni məmə Melkisitek tətəmiəgəh mətəu inu Nauəuə Rəha Uhgîn təsəniən məmə təmimis nian kəti mine. Hip 7:3 III Hip 5:6 IV Nati kisił kəhləgəhun məmə Melkisitek in ilis tapirəkis pris mîn u nəuaniləuis rəha Lifai. Kətiəh u, Melkisitek in təməsimiən, tətəmiəgəh əmə. Keiu u, tipi Lifai u Epraham, in təmətəfən tait rəhan kəm Melkisitek. Kisił u, Melkisitek təməfəki=pæn kəm Uhgîn məmə otəhlman e nəuviriən rəhan kəm Epraham, mətəu səniəmə Epraham təməfəki=pæn rəha Melkisitek. V Hip 7:18,19; 8:7 VI Hip 10:1 VII Nian Uhgîn təməfən Lou kəm Mosis, təməni məmə pris mîn rəfin okohiet e nəuaniləuis rəha Lifai. Eron in təmsipən e nəuaniləuis rəha Lifai, kəni in təmaupən pris asoli agin rəha Isrel. VIII Jen 49:10; Mat 1:3; 2:6; Nəh 5:5

¹⁵ Mətəu təuvir əmə, mətəu-inu kitah kinotəhrun məmə pris kəti mîn təmuva rəkis, iətəm təhmen e Melkisitek. ¹⁶ Lou təməni məmə pris mîn kotəkeikei motsipən e nəuaniləuis rəha Lifai, kəni nati əpnəpîn İesu təsisipənien e nəuaniləuis əha, mətəu in təmuva pris kəti. Kəni in təmos uək rəha pris e nati kəti iətəm təsənən mapirəkis Lou, mapirəkis nəuaniləuis rəha Lifai. In təmos uək rəha pris e nəsanəniən rəha nəmiəgəhiən u rəhan iətəm naunun tikə. ^{IX} ¹⁷ Nauəuə Rəha Uhgîn tətəni məmə,

“İk pris kəti təhmen e Melkisitek ^X aupən, kəni ik onatol uək rəha pris nian rəfin, matuvən matuvən naunun tikə.”

¹⁸ Kəmələhu kalin Lou aupən, mətəu-inu rəhan nəsanəniən tikə, in təsasiriən, ko təsoliən nati kəti. ^{XI} ¹⁹ Mətəu-inu Lou əha, təruru nələhu əhrəuhriən nati kəti. ^{XII} Kəni rəueiu əha, noliən pisin kəti iətəm təuvir mapirəkis, in tinos nimein, məmə kitah okotələhu=pæn rəhatah nətəligiən lan. Kəni in suaru rəhatah u, o nūvəniən iuəkir o Uhgîn. ^{XIII}

²⁰ Uhgîn təməni əskasik məmə Kristo in otol uək rəha pris matuvən matuvən naunun tikə, kəni təmos nonauvil ohni, məmə rəhan nəghatiən otəfigəm. Mətəu təməsosiən nonauvil lanəha o pris mîn aupən. ²¹ Mətəu Uhgîn təmos əmə nonauvil nian İesu təmuva pris. Nauəuə Rəha Uhgîn tətəni məmə,

“İərməniəg təmos nonauvil kəti, kəni ko otəsəuhliniən nətəligiən rəhan. ^{XIV} In tətəni məmə,

“İk onəkol uək rəha pris nian rəfin, ^{XV} matuvən matuvən naunun tikə.” ²² Uhgîn təmos nonauvil lanəha, matol məmə İesu tuva mol suaru iətəm tatol kitah kotəhrun əsas məmə nəniəskasikiən rəha nasiriən in təuvir, mapirəkis nəniəskasikiən u aupən. ^{XVI}

²³ Aupən, pris mîn ilah tərət, mətəu-inu kətiəh tol uək matuvən matuvən mimis ko, kəti tos nimein, mol uək matuvən matuvən, mimis mautol əmə lanəha. İlah kəsotol ituliniən uək. ²⁴ Mətəu İesu, in otos uək rəha pris rəhatah matuvən matuvən naunun tikə, mətəu-inko, in tətətig itulin. ²⁵ Tol lanəha, in təhrun nosmiəgəh itulin aginiən itah u, kotilpin itah mîn məmə kəhuvən o Uhgîn, mətəu-inu in tətəmiəgəh itulin mətəghati rəhatah lan kəm Uhgîn. ^{XVII}

²⁶ O nati u inu, in pris asoli agin ^{XVIII} iətəm in təhmen o nasiriən e tah. In tasim, kəni məhrəuhru vivi, in təsoliən noliən tərəh. In tol pisin agin e nətəm kautol təfəgə tərəh, kəni in ilis tapirəkis ilah əpəha e negəu e neai. ²⁷ In tol pisin e pris asoli agin mîn u aupən. Nian rəfin, e nian ilah kautol sakrifais rəha nian əha, kotəkeikei motaupən mautol sakrifais o nafəl rəkisiən təfəgə tərəh rəhalah. ^{XIX} Uərisig lanko, ilah kəpanotol mîn sakrifais kəti mîn, o nafəl rəkisiən

IX Jon 1:4; 5:26; Hip 7:25 X Jen 14:18; Sam 110:4; Sek 6:13; Hip 5:6,10; 6:20; 7:1-22 XI Rom 8:3; Kəl 3:21; Hip 9:9; 10:1 XII Rom 3:20 XIII Hip 4:16; 10:22; Jem 4:8 XIV 1Saml 15:29; Mal 3:6 XV Sam 110:4; Hip 5:6; 6:20; 7:17 XVI Luk 22:20; Hip 8:6; 12:24 XVII Rom 8:34; 1Jon 2:1 XVIII Hip 2:17; 4:14; 6:20; 8:1 XIX Lev 9:8; 16:6,

təfagə tərəh rəha nətəmimi min. ^I Mətəu nian Iesu tategəhan məmə in otol sakrifais aru e rəhan nəmiəgəhiən, o noliən tərəh min rəha nətəmimi, ^{II} kəni mau kətiəh əmə ^{III} in təhmen məuaou. ²⁸ Lou in tətəfəri pris min nətəm kəsotəhmenien. ^{IV} Mətəu nonauvil rəha Uhgīn, iətəm tatuərisig e Lou, in tətəfəri Nətīn u, ^V iətəm təuvir məhmen agin ^{VI} o noliən uək u, matuvən naunun tikə.

Iesu in pris asoli agin təuvir mapirəkis

8 Kitah kəutəghati e nati u, ^{VII} mətəu nəukətin tol lanu. Kitah kautos pris asoli agin kəti, təhruahru əmə e iətəmi u iəmatəni. ^{VIII} In tinətəharəg rəkis ^{IX} e nikalīn maru rəha Iətəmi asoli əpəha ilis e negəu e neai, ikin ima rəha nepətien mine nisaiə. ² In tatol uək əpəha Ikin Tasim Ikin e negəu e neai, inu Nima Tapolin pəhriən ^X iətəm Uhgīn əmə təmiuvi. Səniəmə iətəmimi iətəm təmiuvi Nima Tapolin əha. ^{XI XII}

³ Kəməfəri rəfin pris asoli agin min u aupən, məmə okautəfən natimnati min kəm Uhgīn, kəni mautil sakrifais. E suaru kətiəh əmə, rəhatah u pris asoli agin, in min otəkeikei məfən sakrifais kəti kəm Uhgīn. ^{XIII} ⁴ Nəmə in tətətig əha e nəhue niftəni u, kəni ko səniəmə in pris kəti, mətəu-inu pris min əpəha ikin kəutətig nətəm kautəfən natimnati kəm Uhgīn, təhmen əmə məmə inu Lou təməni mine. ⁵ Pris min u, ilah kautol rəhalah uək e narmi nimə əmə iətəm tatisikəuvin ^{XIV} natimnati min iətəm tətətig e negəu e neai. Tol lanəha nian Uhgīn təmənī=pən kəm Mosis aupən, məmə otem Nima Tapolin Asim, in təmənī məmə,

“Onəkəkeikei mateh vivi məmə onəkəkol natimnati min u təhruahru təhmen əmə e rəhak mak iətəm iəmol mətəgətun rəkis ik lan əpəha ilis e niftəuət asoli.” ^{XV}

⁶ Mətəu rəueiu, Iesu, pris asoli agin u rəhatah, in tinos rəhan uək iətəm təuvir pik agin mapirəkis uək rəha pris min aupən. Kəni e noliən kətiəh əmə, Iesu in suaru rəha nəniəskasikīən vi rəha nasiruiən u iətəm in təuvir mapirəkis nəniəskasikīən əuas rəha nasiruiən, mətəu-inu nəniəskasikīən vi u, in tətəhtul-pəri e nəghatien min iətəm kotəuvir motapirəkis. ^{XVI}

⁷ Nəmə nəniəskasikīən əuas təməhmen pəhriən agin, kəni Uhgīn təməsənien məmə nəniəskasikīən vi otuva mos nimein. Mətəu nəniəskasikīən u əuas təsəhmenien, ^{XVII} tol lan əha, nəniəskasikīən vi təkəikei mu-

va. ⁸ Mətəu Uhgīn təmeruh nərahien rəha nətəmimi, kəni məni məmə,
“Nian əha ikin otəpanuva,
iətəm iəu, oiəkəkol nəniəskasikīən vi rəha nasiruiən rəha nəuaniləuis min rəha Isrel mine nəuaniləuis min rəha Juta.

⁹ Nəniəskasikīən rəha nasiruiən u, in otol pisin agin e nəniəskasikīən əuas rəha nasiruiən,
iətəm iəu iəmol kəm tipilah min aupən,
e nian u iətəm iəu iəmos nəhlmilah matit ilah mohiet rəkis Ijip.

Oiəkəkol nəniəskasikīən vi rəha nasiruiən, mətəu-inu ilah kəməsotaskəlīmien nəniəskasikīən u iətəm iəu iəmol kəm lah aupən,
kəni tol məmə iəu iəməpəh ilah məuhlin=pən nəm-tahk kəm lah. ^{XVIII}

¹⁰ Kəni iəu, Iərmənig, iətəni pətigəm məmə, e nian iətəm otəpanuva,
iəu oiəkəkol nəniəskasikīən vi kəti rəha nasiruiən ^{XIX} kəm nəuaniləuis min rəha Isrel.

Oiəkəfən rəhak lou min e rəhalah nətəligiən, kəni iəkətei rəkis=pən e nikilah, ^{XX} kəni iəu iəkuva mol Uhgīn əhruahru rəhalah, kəni ilah okəhuva motol rəhak əhruahru nətəmimi. ^{XXI}

¹¹ Ilah kəti ko təsuvənien mətəgətun nətəm iman ikin məmə,

‘Ik onəkəkeikei məhrun Iərmənig u.’
Kəni iətəmimi kəti ko təsuvənien məni=pən nəghatien u kəm pian,
mətəu-inu ilah rəfin okotəhrun iəu, ^{XXII} tətəuain e nətəmi əpnəpin min muvən mətəuarus=pən nətəm kautos nərgin asoli min.

¹² Mətəu-inu, iəu, oiəkəsəkəhruin ilah o rəhalah noliən min iətəm təsəhruahru aginien.

Iəu oiəkəfəl rəkis noliən tərəh min rəhalah, kəni iəu oiəkəlu e noliən tərəh min rəhalah.” ^{XXIII XXIV}

¹³ Nian Uhgīn tətəghati e nəniəskasikīən rəha nasiruiən u, məmə in nəniəskasikīən vi, in tətəni məmə tateruh nəniəskasikīən rəha nasiruiən aupən, tinəuas rəkis, məmə ko təsəliən min nati kəti əha rəueiu. Kəni nati u tinəuas u ko təsəli minien nati kəti, otəsuvəhiən təsətig minien.

Ikin Tasim Ikin e nəhue niftəni mine Ikin Tasim Ikin e negəu e neai

9 Kəni e nəniəskasikīən rəha nasiruiən iətəm təmaupən matig, nətəm Isrel kəmotəkeikei motəhtəu=pən suaru əhruahru min o nəfakien. Kəni Nima Tapolin Asim, in rəha nəhue niftəni əmə u. ² Nətəmi aupən u, kəmotiuvu Nima Tapolin Asim u, ^{XXV} mautil nəuan kəti əpəha nəlugin əhruahru, kəmotətihli

^{XVIII} Eks 19:5-6 ^{XIX} Rom 11:27 ^{XX} Lou əuas min u, kəmətei=pən e kəpiel keiu kuepin-epin. ^{2Kor.} 3:3; ^{Hip} 10:16 ^{XXI} Esik 11:20 ^{XXII} Aes 11:9; ^{Jon} 6:45 ^{XXIII} Aes 43:25; 64:9; ^{Maeka} 7:19; ^{Hip} 10:17; ^{Jer} 31:31-34 ^{XXIV} ^{Hip} 10:16 ^{XXV} Eks 25:8,9

^I Lev 9:15; 16:15; ^{Hip} 5:1,3 ^{II} Efəs 5:2 ^{III} Rom 6:10; ^{Hip} 9:12,26,28; 10:10; ^{1Pitə} 3:18 ^{IV} ^{Hip} 5:1-2 ^V ^{Hip} 1:2 ^{VI} ^{Hip} 2:10 ^{VII} ^{Hip} 1:3; 2:17; 3:1; 4:14; 6:20; 7:26; 9:11; 10:12; 12:2 ^{VIII} ^{Hip} 7:24-28 ^{IX} *Afin-to futnot e 1:3* ^X ^{Hip} 3:6; 10:21; ^{1Pitə} 2:5; ^{Nəh} 13:6 ^{XI} *Nəkeruh məmə e nauəuə u iətəmi təmətəi in tətəsal uərisig=pən e Nima Tapolin Rəha Uhgīn aupən, in aupən e Nima Rəha Uhgīn rəha Solomən. In tətəghati nəkeruh nəmə inu katol əhanəh sakrifais kətan lanko, nati əpnəpin in tətətei nauəuə uərisig e AD 70, mətəu-inu in təmitəlig=pən uərisig e nətəligiən rəhan e nətəuainien rəha natimnati min əha.* ^{XII} ^{Hip} 9:11,24 ^{XIII} ^{Hip} 9:14 ^{XIV} ^{Kol} 2:17; ^{Hip} 9:23 ^{XV} ^{Eks} 25:40 ^{XVI} ^{Hip} 8:8-13; ^{Luk} 22:20; ^{Hip} 7:22; 9:15; 12:24 ^{XVII} ^{Hip} 7:11,18; 10:1

nəuan keiu. Nəuan iətəm tətəupən lan, kautəni məmə Ikin Tasim Ikin. ^I E nəuan əha, kəmotələhu=pən nati kətəharu-pəri lait lan ^{II} ikin, mine tepil kəti iətəm kəmələn-pəri pīret asim min lan. ^{III}

³ Kəmiuvi pəsīg=pən napən e nəuan uərisig, kəni nəuan əha, kətəni məmə, "Ikin Tasim Agin Ikin." ^{IV} Ikin əha, nati kəti əha ikin kəmol e aiən u kol tətəraip-oraip, iətəm katəmki=pən nati pien-pien lan, katuvan. Kəni ikin əha, Bokis rəha Nəniəskasikien Rəha Nasiruiən ^V tətəharəg əha ikin. Bokis u kəmol e nigī, kəni kəuveg e aiən u kol tətəraip-oraip. Kəni e nipəgnəua Bokis əha, pətəl kəti əha ikin kəmol e aiən u kol tətəraip-oraip, kəmargin=pən pīret u mana, ^{VI} nəuan nəuətən ikin. Konu kəmələhu=pən min kasikin rəha Eron e Bokis u, kasikin u aupən Uhgīn təmōl tevīa min. ^{VII} Kəni kəpiel mil keiu əha ikin, iətəm kuəpin-epin, kəmətəi rəkis=pən Lou ilah ten e lau. ^{VIII} Kəni ilis e rəhn-kapə Bokis u, narmi Jerəb rəha Nəhagəhag-iən, ^{IX} ilau keiu əha ikin. Kətiauvi pəsīg niməlməiləu o Ikin Katilpin Niəməha rəha Uhgīn Ikin. ^X ^{XI} Mətəu ko iəsənien natimnati min u, mətəi əlkələh.

⁶ Nian kəmotələn vivi rəfin natimnati min u, pris min kotəhrun nuvənien imə miet e nəuan iətəm tətəupən nian ilah kautol uək rəha nəfakien. ^{XII} Mətəu pris asoli agin, in əmə təhrun nuvənien imə e Ikin Tasim Agin Ikin. Mətəu ko təsuvənien nian rəfin. ^{XIII} In təhrun nuvənien nian kətiah əmə e nu min rəfin. ^{XIV} Kəni nian in tatuvən, in təkəikei mos nira, kəni mol sakrifais lan o nolien tərəh rəhan, ^{XV} kəni matig mol min o nolien tərəh rəha nətəmimi, ^{XVI} iətəm ilah kotərruru məmə kautol təfagə tərəh.

⁸ Kəni e natimnati min u, Narmīn Rəha Uhgīn tətəgətun məmə, nian Nima Tapolin Asim aupən təmətəhtul əhanəh, kəni suaru ^{XVII} tikə əhanəh o tah o nuvənien e Ikin Tasim Agin Ikin. ⁹ In təhmen əmə e narmi nati kəti ^{XVIII} iətəm tətəgətun e nian u iətəm kotatig lan u rəueiu. Natimnati min iətəm pris min kautəfən kəm Uhgīn, mautol sakrifais lan kəm in, ^{XIX} natimnati min

I Eks 26:33,34 II Eks 25:31-40; Jon 8:12; Nəh 1:20 III Eks 25:23-29; Jon 6:35,48 IV Eks 26:31-33 V Bokis rəha Nəniəskasikien Rəha Nasiruiən u, in "Covenant Box," uə "Bokis we i Saen blong Promes." Eks 25:10-22 VI E nian rəha Mosis, Uhgīn təməfən pīret təmsipən e neai, nərgin u mana. Eks 16:31-33; Jon 6:48-51. VII Nam 17:1-10 VIII Eks 31:18 IX Jerəb mil u ilau, kətəni məmə Jerəb mil rəha Nəhagəhagien, mətəu-inu nəhagəhagien asoli rəha nəuvirien mine nəsanənien rəha Uhgīn tətətig e nəlugin e lau. Nian nəuvein ilau katuos nəhagəhagien rəha Uhgīn mətian əha kəti. (Esi 1:4-21; 10:9-22; Sam 18:10) X Ikin Katilpin Niəməha rəha Uhgīn Ikin, inko, rəhn-kapə Bokis rəha Nəniəskasikien ilis ikin. Ikin əha, nəhagəhagien asoli rəha nəuvirien mine nəsanənien rəha Uhgīn tətətig ikin. Nətəmimi kotərruru nuvənien imə Ikin Tasim Agin Ikin məmə okeruh nati min u, mətəu pris asoli agin əmə. Kəni in təsuvənien nian rəfin. Nian kətiah əmə e nu kətiah tatuvən. Pris asoli agin təhrun nuvənien imə Ikin Tasim Agin Ikin, in təmki nira rəha sakrifais kəni muvən kəni mol nira təfələfəl=pən e rəhn-kapə bokis u. Nolien əha, in nəmtəien təuvir kəti, iətəm tətəgətun məmə nətəmimi okotəkəikei mohmis o rəhalah nolien tərəh min. Mətəu e nimisien rəha sakrifais iətəm nira in nəmtəien lan, in tatilpin niəməha rəha Uhgīn. XI Eks 25:17-22; Hip 4:16 XII Nam 28:2-4 XIII Lev 16:2 XIV Lev 16:34 XV Lev 16:3,11,14; Hip 5:3 XVI Lev 16:15 XVII Luk 23:45; Jon 14:6; Hip 10:19-20 XVIII Hip 10:1-2 XIX Hip 5:1; 8:3

u, kəsotəhmenien o nələhu əhruahruien niki nətəmimi nətəm kəutəhuva o nəfakien. ¹⁰ Mətəu-inu nəfakien əvas aupən, in tətəgətun əmə suaru min iətəm kautəni pik nolien rəha nauənien ^{XX} mine nəmnimien ^{XXI} mine neikuasiən. ^{XXII} Natimnati min u, ilah nati rəha nipətitəmi əmə. Mətəu nolien min əha, ilah katipə figəm əmə kəti rəha nətəmimi, matuvən mətəuarus=pən nian Uhgīn otəuhlin natimnati min rəfin kəhuva motivi min. ^{XXIII}

Nimisien rəha Iesu in sakrifais kəti iətəm in təuvir mapirəkis agin

¹¹ Mətəu rəueiu əha, Kristo tinuva rəkis, kəni in pris asoli agin iətəm təməmki natimnati təuvir min, minuva. ^{XXIV} Kəni in təmuvən imə e Nima Tapolin Asim iətəm təuvir təhmin min, mapirəkis iətəm təmaupən. ^{XXV} Nimə əha, in səniəmə nati kəti iətəm nətəmimi kəmotol, kəni səniəmə nati kəti rəha nəhue niftəni u. ¹² Nian Kristo təmuvən imə e Ikin Tasim Agin Ikin, təməsuvənien e nu min rəfin, təhmen e pris asoli agin min aupən kəmautol. In təmōl mau kətiah əmə, kəni təhmen, mətəu-inu in təsosien nira nəni mine nira kau muvən imə məmə otos rəkis təfagə tərəh. Kəpə, in təmos aru əmə niran, muvən imə, kəni in əmə təmətəou nəhmtitah mitis itah e təfagə tərəh min. ^{XXVI}

¹³ E nolien rəha nəniəskasikien rəha nasiruiən aupən, kəmol=pən nira nəni mine kau, uə nəuanəhmtəu e kau iətəm kəmuvan əhtuv e oltə, kol=pən e iətəmi kəti iətəm tamikmik e nəhmti Uhgīn məmə nipətin taruətəuəh, namikmikien tikə lan. ¹⁴ Mətəu nira Iesu ^{XXVII} in tatos nəsanənien asoli tapirəkis natimnati min u. ^{XXVIII} Kristo in təmōl aru sakrifais lan, e nəsanənien rəha Narmīn iətəm tətətig itulin. In sakrifais kəti iətəm təhruahru agin, nərahien kəti tikə lan. Tol lanəha, kəni niran in tatos nəsanənien, təhmen o nəfəlien nik-itəmah ^{XXIX} o nolien min iətəm kotəhrun niti-pənien itəmi e nimisien, məmə itəmah onəkotəfaki əmə kəm Uhgīn iətəm tətəmiəgəh. ^{XXX}

¹⁵ O natimnati min u iətəm Iesu təmōl, in suaru o nosien nəniəskasikien vi rəha nasiruiən. ^{XXXI} Uhgīn təmauin e nətəmimi rəhan, kəni məni əskasik kəm lah məmə natimnati təuvir min u, in rəhalah. Kəni natimnati min u, ko kəsəhkəien nian kəti, ^{XXXII} mətəu okəutətig itulin. Ilah okotos natimnati min u, mətəu-inu rəueiu nimisien rəha Kristo in tinətəou rəkis nəhmti təfagə tərəh rəha nətəmimi min u nətəm kəmotatgəhli Lou rəha nəniəskasikien rəha nasiruiən iətəm təmaupən matig.

¹⁶ Nəmə Iesu təsimisien lanəha, kəni rəhan nətəmi-ki okəsotosien natimnati təuvir min iətəm in təmənəkis məmə rəhalah. Mətəu-inu nəmə iətəmi kəti tol nəniəskasikien kəti məmə rəhan natimnati otu-

XX Lev 11:2-23 XXI Nam 6:3; Kolosi 2:16 XXII Lev 11:25,28,40 XXIII "Nian Uhgīn otəuhlin natimnati min rəfin kəhuva motivi min" tətəghati e nian Kristo təmimis o nolien tərəh. XXIV Hip 10:1 XXV Hip 8:2; 9:24 XXVI Rom 3:25 XXVII 1Pitə 1:2,18-19 XXVIII Hip 10:4 XXIX Sek 13:1; Hip 10:2,22; 1Jon 1:7 XXX Tait 2:14 XXXI Luk 22:20 XXXII Hip 10:34

væn o iætæmi pisin kæti nian in otimis, kæni iætæmi u in otækeikei mimis pipim, konu naniæskasikiæn ræhan in otætatiḡ mætæmiægəh. ¹⁷ Naniæskasikiæn kæti tol lanəha, tæsatigiæn mæsæmiægəhiæn nian iætæmimi tæmæni tætatiḡ əhanəh. Ræhan naniæskasikiæn in otætatiḡ matæmiægəh əmæ nian in tinimis rækis. ¹⁸ O natimnati min u, e naniæskasikiæn ræha nasiruiæn aupæn, nira nati miægəh kæti tækeikei maiəh, tægætun mæmæ nati kæti tæmimis, kæni otol mæmæ naniæskasikiæn in tætæmiægəh mætatiḡ.

¹⁹ Tol lanəha, nian Mosis in tæmæni pætiḡəm rækis nəghatiæn min ræfin ræha Lou kəm nætæmimi, kæni uærisiḡ lan, in tæmos niemeime i sipsip kəmol tærarəuv mine nəhlmi niḡi u hisop, mæuveri=pæn e nira nati kau mine nira nani mine nəhu, kæni morarəgrəḡ=pæn niḡə e nauəuə ræha Lou mine nætæmimi min. ²⁰ Kæni in tæmæni=pæn kəm lah mæmæ, “Inu nira nati miægəh kæti iætəm tæmimis o noliæn naniæskasikiæn ræha nasiruiæn ræha Uhgîn tætatiḡ mætæmiægəh. Kæni itəmah nəkotækeikei mautisiai, mautol nəuiæn.” ²¹ E noliæn kætiah əmæ, Mosis tæmol=pæn niḡə e Nima Tapolin Asim mine natimnati min iætəm kəmos o nəfakiæn. ²² Lou tætæni mæmæ pris otækeikei matol=pæn niḡə e natimnati tæpæt, iuækir natimnati ræfin, mæmæ ilah okotasiḡ. Kæni næmæ niḡə tæsaiuiæn ohni, kæni Uhgîn ko tæsafəliæn tæfagə tærah. ^{III}

²³ Tol lanəha, niḡə ræha noliæn sakrifais, in tæmaiəh o noliæn natimnati min u kotasiḡ. Mætəu Nima Tapolin Asim mine natimnati min ræhan əha ikin, ilah narmi natimnati min əmæ ^{IV} iætəm tatəpsen=pæn natimnati iætəm kætutatiḡ e negəu e neai. Mætəu nəfakiæn o natimnati iætəm tol niḡəti nati aḡin min, iætəm kætutatiḡ e negəu e neai, nira nati miægəh tæsəhmenian o noliæn ilah kotasiḡ. Okækeikei kol sakrifais kæti iætəm tæuvir mapirækis. ²⁴ Iesu in tæsuvenian imə e Ikin Tasim Ikin ræha nəhue niḡtæni u, iætəm nætæmimi əmæ kəmotol. Nimə kəha, in narmi nati əmæ ræha Ikin Tasim Ikin pəhriæn əpəha ilis e negəu e neai. Mætəu Iesu tæmuven e negəu e neai, kæni ræueiu əha in tætəhtul e nəhmti Uhgîn, kæni niḡisian ræhan in sakrifais ræhatah matos niemeitah. ^V

²⁵ Kæni nian Iesu tæmol aru sakrifais e ræhan nemiægəhiæn, in ræhan noliæn tol pisin e pris asoli aḡin u aupæn. E naniæskasikiæn ræha nasiruiæn u aupæn, pris asoli aḡin otækeikei muvæn imə e Ikin Tasim Aḡin Ikin kæni mos nira nati miægəh, səniəmæ niḡan aru, mol sakrifais lan. Tækeikei matol lanəha e nu min ræfin. Mætəu Kristo tæmuven e Ikin Tasim Aḡin Ikin e negəu e neai, tæmos aru niḡan kæni mol sakrifais lan mau kætiah əmæ kæni tinəhmen. ²⁶ Næmæ Kristo tæmatol sakrifais lanəha e nu min ræfin, təhmen e pris min u aupæn, in otækeikei mætəu nəhmæian nian tæpæt tætuəuin e nian Uhgîn tæmol niḡtæni. Mætəu ræueiu, kitah kinotatiḡ e naunun nian, in tæmiet pætiḡəm=pa mau kætiah əmæ, ^{VI} mæmæ otol aru sakrifais e ræhan

nemiægəhiæn o nos rækisian tæfagə tærah. Kæni ræhan sakrifais, in naunun.

²⁷ Kitah nætæmimi, Uhgîn tinəluhu nian əhruahru ræhatah kætiah kætiah mæmæ okohmis lan, mau kætiah əmæ. Kæni uærisiḡ lanko, in otakil ræhatah noliæn min. ^{VII}²⁸ Kæni Kristo tæmol aru sakrifais lan, mau kætiah əmæ, ^{VIII} mæmæ in otatipə e tæfagə ræha nætæmimi tæpæt. ^{IX} Kæni uærisiḡ, nian otatitəliḡ=pa min, ^X in otəsuvaian min o nos rækisian tæfagə tærah. Kæni nætæmimi nætəm kætəhtəhniin, nəumis tus ilah ohni, ilah u, Kristo otəsuva minian mæmæ in otakil ilah, mætəu otuva min mæmæ in otosmiægəh ilah. ^{XI}

Sakrifais ræha Iesu, tæmol nian kætiah əmæ, kæni in tinəhmen

10 Natimnati min ræha Lou, ilah kotəhmen e narmi nati ^{XII} iætəm otəsuvehiæn kəhuva, mætəu ilah səniəmæ niḡəti nati. E nu kætiah kætiah min ræfin pris min kotækeikei mautol əmæ sakrifais lanko. Mætəu nati əpnəpin mæmæ ilah kautol sakrifais, mætəu Lou in tæruu noliæn nəfaki min nætəm kəhuva o Uhgîn kotəhruahru e nəhmtin, mætəu-inu ilah narmi sakrifais aḡin əmæ, mætəu ilah səniəmæ niḡəti nati. ² Næmæ sakrifais min ilah kotəhmen, motəhrun noliæn nætæmimi kotəhruahru. Kæni nəfaki min kotəhrun nəluhuiæn motəpəh noliæn ræha sakrifais, mætəu-inko nikilah tinəruən rækis mau kætiah əmæ təhmen. Kæni næmæ tinəfəl rækis nikilah lanəha, kæni ilah kəsotətəu minian tærah o rəhalah noliæn tærah. Mætəu, kəpə, ilah kautətəu əhanəh tærah. ³ Tol lanəha, e nu min ræfin, ilah kautol pau sakrifais, mætəu nati u tatol əmæ mæmæ ilah ko kəsotaluiæn e noliæn tærah min rəhalah, ⁴ mætəu-inu nira nani mine kau in tæruu aḡin nos rækisian tæfagə tærah. ^{XIII}

⁵ Tol lanəha, nian Kristo tuva e nəhue niḡtæni, in tæmæni=pæn kəm Uhgîn mæmæ, “Ik nəkəpəh sakrifais min mine natimnati min kætəfina kəm ik.

Mætəu ik nəmol=pæn niḡətik kæti mæmæ iəkuvæn lan.” ^{XIV}

⁶ Kəmotuvan əhtuv natimnati e oltə təhmen e nəfakiæn rəhalah otuvnə ohnik, kæni mautol sakrifais o nəfəl rækisian tæfagə. Mætəu nati əpnəpin kautol lanəha, mætəu kəsotoliæn mæmæ nikim tagiæn o lah.

⁷ Kæni iəu iætəni mæmæ, “Kəmətei nəghatiæn kæti tætatiḡ e Nauəuə Rəha Uhgîn iætəm tətəghati lak mæmæ,

“Uhgîn, iəu u, iəmuva o noliæn rəham nətəliḡiæn.” ^{XV}

⁸ E nəghatiæn u aupæn ikin, Kristo tæmaupən mæni mæmæ,

“Ik nəkəpəh sakrifais min mine natimnati min iætəm kautəfina kəm ik, mine natimnati min iætəm katuvan əhtuv e oltə, mine sakrifais min iætəm katol o nəfəl rækisian tæfagə.

I Eks 24:6-8 II Eks 24:8; Luk 22:20 III Lev 17:11 IV Hip 8:5 V 1Jon 2:1; Rom 8:34 VI Hip 9:12,28

VII 2Kor 5:10 VIII Hip 7:27; 9:12,26; 10:10 IX Aes 53:12 X Mat 16:27 XI 2Tim 4:8 XII Kol 2:17; Hip 8:5 XIII Hip 9:12-14 XIV Hip 2:14; Sam 40:6-8 XV Mat 26:39

Natimnati min u, ik nækæpæh,
 këni kəsoliæn mæmæ nîkim tagiæn o lah,"
 (nati ærnapin mæmæ ilah kautohtæu=pæn suaru iætæm
 Lou tæmæni.)⁹ Kæni uærisig, Kristo tætæni min mæmæ,
 "Iæu u, iæmuva mæmæ iækol nætæligiæn ræham." E
 næghatiæn u ræhan, in tætoh rækis næniæskasikiæn æuas
 ræha nasiruiæn, mæmæ in otælæhu næniæskasikiæn vi
 ræha nasiruiæn kæti.¹⁰ Kæni Iesu Kristo tæmol
 nætæligiæn ræha Uhgîn tol lanu. In tæmol sakrifais aru e
 nîpætîn, ^I mau kætiæh æmæ, ^{II} mæmæ otol kitah kotasim,
 kitah u ræhan min nætæmimi. ^{III}

¹¹ Nian ræfin, pris min ilah kautæhtul mautol uæk
 ræha næfakiæn, mautol sakrifais, mautol nati kætiæh
 æmæ nian ræfin, o nafæl rækisiæn noliæn tærah. Mætæu
 sakrifais min u, ilah kəsotæhmen aginiæn o nos rækisiæn
 tæfagæ tærah nian kæti.¹² Mætæu pris u ræhatah, tinol
 rækis ræhan sakrifais mau kætiæh æmæ, këni sakrifais
 æha in tæhmen mæuæu o nafæl rækisiæn noliæn tærah
 ræha nætæmimi tatuvæn matuvæn naunun tikæ. Kæni
 nian tinælæhu rækis lanæha ræhan sakrifais, këni in
 tinætæharæg ^{IV} e næhlmi Uhgîn maru, ikin ima nepætiæn
 mine nisialiæn. ¹³ Kæni ikin æha, in tætæhtahniæn æmæ
 mæmæ Uhgîn otol ræhan tikimir min kotæhmen e napæn
 iætæm tætafæl næhlkin lan, ^V¹⁴ mætæu-inu e noliæn sakri-
 fais mau kætiæh æmæ æha, Kristo tæmol mæmæ ræhan
 nætæmimi nætæm Uhgîn tæmælæhu mæmæ ræhan, ilah
 min u kinotæhræhru e næhmtin, matuvæn matuvæn,
 naunun tikæ.

¹⁵ Kæni Narmin Ræha Uhgîn, in min tætæni-vivi natim-
 nati min u kæm tah. In tæmæni mæmæ,

¹⁶ "Iærmænig tætæni mæmæ,
 'Nian iætæm otæpanuva,
 oiækol næniæskasikiæn vi ræha nasiruiæn kæm ræhak
 nætæmimi tol lanu lan.

Iæu oiækæfæn lou min ræhak e nîkilah,
 këni oiækætei rækis=pæn e nætæligiæn ræhalah.'" ^{VI}

¹⁷ Kæni in tætæni min mæmæ,
 "Iæu oiækælu e ræhalah noliæn tærah min,
 këni nîkik otæsæhti minian noliæn min ræhalah nætæm
 kæutatgæhli Lou." ^{VII}

¹⁸ Nian Uhgîn tætafæl rækis noliæn tærah min ræha iætæ-
 mi kæti, këni tol mæmæ ko tæsæhmenian, mæmæ in otol
 min sakrifais tuvæn kæm Uhgîn ohni.

Pæh kotæhtul æskasik e ræhatah næhatætæiæn

¹⁹ Piak min mine næuvinik min. Tol lanæha, këni nira
 Iesu tæmol mæmæ kitah kotæhrun nuvæniæn imæ Ikin
 Tasim Agin Ikin, këni mæsotæginiæn. ²⁰ Ræueiu æha,
 Iesu in tæmætei suaru vi kæti, iætæm tætæmiægæh. In
 tæmæhapu napæn iætæm tæthkulpæsigg Ikin Tasim Agin

I Hip 2:14 II Hip 7:27 III Hip 10:14; Efæs 5:26 IV Pris min,
 ilah kautæhtul æmæ nian ilah kinotol rækis sakrifais min ræhalah,
 mætæu-inko ræhalah sakrifais min ko tæsoliæn naunun nian kæti.
 Mætæu Iesu in tæmæharæg, mætæu-inu in, ræhan sakrifais, tatol nian
 kætiæh æmæ o nafælian ræhatah noliæn tærah min. Ræhan sakrifais in
 tæhmen agin mapirækis. Kæni Iesu tæthæharæg itulin. Erüh min-to Hip
 1:3; 7:26-27; 9:12; 9:25-26; 10:11-14. V Afin-to futnot e Hip 1:13
 VI Jer 31:33; Hip 8:10 VII Jer 31:34; Hip 8:11

Ikin, tætagætun=pæn nîpætîn. Kæni mol suaru vi u
 ræhatah mæmæ kitah kotæhrun nuvæn-pæniæn ikin,
 mæhuvæn o Uhgîn. ^{VIII}²¹ Kæni pris asoli agin ræhatah,
 in iætæmi asoli iætæm tætærmænig ^{IX} e nimæ ræha Uhgîn,
 inu ræhan nætæmimi. ^X

²² Tol lanu, pæh kæhuvæn iuækir e næhmti Uhgîn, ^{XI} e
 nîkitah iætæm tæriæuæh e næhatætæiæn pæhriæn. Mætæu-
 inu Kristo tæmol=pæn niran e nîkitah mæmæ kitah oko-
 tasim. ^{XII} Kæni in tæmæueiu rækis nîpætita e næhu æh-
 lan, in æmæ in æmæ. ^{XIII}²³ Kitah kotæni mæmæ kæ-
 motælæhu=pæn nætæligiæn ræhatah e Kristo. Tol lanæha,
 pæh kotæhtul mæha-mæha lan, mæsotælæuæl-auæliæn,
 mætæu-inu kitah kotæhrun nahgæliæn e ræhan
 næghatiæn min iætæm tæmæni æskasik rækis kæm tah.
²⁴ Pæh kotæhgi-pæri nætæligiæn ræhatah min, mæmæ kitah
 okotolkeikei kitah min, këni mautol tæuvir agin
 kæm tah min tatuvæn tæhmin min lanæha. ²⁵ Tæsæu-
 viriæn mæmæ okotæhlman e noliæn ræha nuhapuminiæn
 kitah min. Nætæmimi næuvein ilah kautol lanæha,
 mætæu pæh kitah kautem mæha-mæha itah min nian
 ræfin. ^{XIV} Kæni ræueiu koteruh mæmæ nian ræha nuvæiæn
 ræha Iesu tætuva iuækir, tæuvir mæmæ kitah kautækeikei
 e nem æskasikiæn itah min, mautol tæteri tæhmin min.

²⁶ Tæuvir mæmæ kautem æskasik itah min lanæha,
 mætæu-inu næmæ kitah kinotæhrun rækis pau
 nîpæhriæniæn, mætæu kitah kautohtæpin suaru pisin
 mautækeikei e noliæn tærah, këni tatol mæmæ sakrifais
 kæti min tikæ agin o nos rækisiæn tæfagæ tærah ræhatah.
^{XV}²⁷ Kæni næmæ sakrifais kæti min tikæ mæmæ otos rækis
 tæfagæ tærah ræhatah lanæha, këni nati kætiæh æmæ æha
 ikin tætatig. Inko, kitah kautægîn, mætæuærmrumin,
 mætæu-inko kitah kotæhrun vivi mæmæ kitah kautæhtah-
 nin æmæ nalpinian æskasik, mine nigæm asoli ræha
 niæmæha ræha Uhgîn iætæm otækeikei mus ræhan tikimir
 min. ^{XVI}

²⁸ E Lou æuas ræha Mosis aupæn, næmæ iætæmi kæti
 tatol nati ærnapin e Lou matgæhli, këni iætæmi keiu uæ
 kisil oklæni pætigæm in, këni iætæmi u tækeikei mimis. Ko
 kæsæginiæn ohni. ^{XVII}²⁹ ?Mætæu tæhro e iætæmimi u
 iætæm tætevig-ærain Næti Uhgîn? ^{XVIII} Uhgîn tæmol
 næniæskasikiæn ræha nasiruiæn kæm tah, këni nira Kristo
 tæmol næniæskasikiæn u tætatig mætæmiægæh. ^{XIX} Niran
 æmæ u, tæhrun noliæn iætæmimi tasim, këni in iætæmimi
 ræha Uhgîn. ^{XX} ?Mætæu tæhro e iætæmimi iætæm tæteh
 ærnapin nira u, mæmæ in sæniæmæ nati asim kæti? ?Nar-
 min Ræha Uhgîn in tætæuæri næuviriæn ræhan kæm
 nætæmimi, mætæu tæhro e iætæmimi iætæm tætærekin
 æfæmæh Narmin æha, mætæu mætæuhlin=pæn næmtahn
 lan mæpæh næuviriæn ræhan? Iætæmi u, tæhræhru agin
 æmæ mæmæ nalpinian ræhan in otæskasik mapirækis
 nalpinian ræha iætæm tætatgæhli Lou ræha Mosis.

VIII Lev 16:2; Mat 27:51; Efæs 2:18; Hip 9:8 IX Sek 6:13 X
 Hip 3:6 XI Hip 7:19; Efæs 3:12 XII Esik 36:25; Hip 9:14; 12:24 XI-
 II 1Pitæ 3:21 XIV Hip 3:13 XV Hip 6:4-8; 2Pitæ 2:20-21 XVI
 2Tæs 1:7-9; Hip 12:29 XVII Dut 17:6,7 XVIII Hip 6:6 XIX Mat
 26:28 XX Næh 1:5

130 Mätəu-inu kitah kinotəhrun rəkis Uhgın u iətəm təməni məmə,

“Nalpinian nitai nati, inu uək əmə rəhak.

Kəni iəu oiəkalpin nitai noliən rəhalah təhmen əhmen əmə.” II

Kəni in təməni məmə,

“Tərməniğ in otakil noliən rəha nətəmimi rəhan.” III

31 Uhgın u iətəm tətəmiəgəh mətəsanən agin, tətətiğ mətətiğ. Kəni nəmə kitah kotətiğ əhanəh e təfagə tərəh, kəni in otələs itah e nəhlmin mol nalpinian kəm tah. Nati u in nati kəti məmə okəgin pəhriən lan.

32 Təuvir məmə nikitəmah təhti nian u aupən, nian nəhagəhəgiən tətətəsiəgəpən itəmah aupən. E nian u, itəmah nətətiğ e nəluəgiəniən asoli e nəmiəgəhiən, kəni in nian iəkis kəti, iətəm nətətiğ e nəhməiən asoli. IV Mətəu itəmah nəmautəhtul əskasik. 33 Nian nəuvein nətəmimi kəutəni rah itəmah e nəhmti nətəmimi, V kəni mautil min natimnati tərəh min nəuvein e təmah. Nian nəuvein, itəmah nətətos mautil= pən o nətəmi min ko nətəm katol tərəh e lah lanəha. 34 Itəmah nətətos mautil= pən o lah lanəha, kəni nian kəməhuvən e kaləpus, kəni itəmah nətətasiru e lah motətəu tərəh o lah e nian iəkis min rəhalah. VI Kəni nian nətəmimi kəmotəkləh e natimnati min rəhatəmah, kəni itəmah nikitəmah təmagiən əmə, VII mətəu-inu itəmah nətəhrun rəkis məmə rəhatəmah natimnati nəuvein əha ikin kəutətiğ e neai, iətəm kotəuvir motəpirəkis. Kəni natimnati min u, ko kəsəhkəiən nian kəti. VIII

35 Inəha, in nətəouiən asoli rəhatəmah iətəm Uhgın otəpanəfinə kəm təmah. Kəni mətəu-inko o nati təuvir min əha iətəm kəutəməhli aupən e təmah, tətəuviriən məmə onəkotəmkarəpən e nəhatətəiən əskasik rəhatəmah. 36 Itəmah nəkotəkeikei motol rəhatəmah nətəliəgiən tətəməh, IX məmə nəkotol natimnati iətəm Uhgın tolkeikei. Kəni itəmah onəpanotos natimnati min iətəm in təməni əskasik məmə otəfinə kəm təmah. X37 Mətəu tol lanu lan, inko Uhgın təməni mine məmə,

“Otəsuvəhiən, kəni iətəmi u iətəm tətəuə, in otiet pətəgəm=pa, otəsan tətəliəgiən. XI

38 Mətəu rəhak iətəmimi iətəm təhrəuhru e nəhmtək, in otətəkeikei e rəhan nəhatətəiən. XII

Mətəu nəmə iəkeruh məmə tərəh iəu, minətan tətəliəgiən, kəni niki otəsəgiəniən ohni.”

39 Mətəu kitah u, kəsotoliən lanəha. Kitah ko kəsotan tətəliəgiən məmə Uhgın otərəkin itah. Kəpə. Kitah nətəmimi rəha nəhatətəiən e Uhgın, məmə kitah kəutos nəmiəgəhiən.

I Nəmə nətəmimi nəuvein u kəmotəhatətə rəkis e Iesu, konu motətiğ mohtəliəgiən min e noliən aupən mautil noliən tərəh, ilah kəutol noliən tərəh e fes u tətəghati lan. II Dut 32:35 III Dut 32:36; Sam 135:14 IV Fıl 1:29,30 V 1Pitə 4:14 VI Hip 13:3 VII 1Pitə 4:13 VIII Hip 11:16; 1Pitə 1:4,5 IX Rom 5:3,4; Hip 12:1; Jem 1:3,4,12; 5:11 X Hip 6:15; 9:15 XI Nəh 22:20 XII Hab 2:3-4; Rom 1:17; Kəl 3:11

Nəhatətəiən

11 ?Nati nak u, in nəhatətəiən? Kitah kotələhu=pən rəhatəh nətəliəgiən e natimnati min u, iətəm otəpanuva, konu nəhatətəiən rəhatəh in tatol məmə kitah okotəhrun vivi məmə natimnati min u, ilah nıpəhriəniən. Nati əpnapin məmə kəsotəhiən XIII natimnati min u, mətəu kitah kotəhrun vivi məmə kitah okotos mətəu-inko nəhatətəiən tətəgətun lanəha kəm tah. 2 Kəni Uhgın təməni-vivi nətəmi min u aupən o rəhalah nəhatətəiən.

3 Nəhatətəiən tatol məmə kitah kotəhrun vivi məmə natimnati rəha nəhue niftəni u, Uhgın təməghati əmə, kəni ilah kəmotətiğ. XIV Natimnati iətəm kəuteruh u rəueiu, in təməsosiən nati kəti iətəm tinatig rəkis mol ilah lan. 4 Epil in təməhatətə əskasik e Uhgın, tol lanəha in təməfən nati kəti kəm Uhgın iətəm təuvir mapirəkis rəha Ken. XV Kəni mətəu-inu in təməhatətə əskasik e Uhgın lanəha, kəni Uhgın təməni pətəgəm məmə in iətəmi əhrəuhru kəti, kəni niki tagiən o nosiən rəhan natimnati. Kəni nati əpnapin məmə iətəmi u təmimis rəkis, mətəu noliən rəha nəhatətəiən rəhan in tətəghati əhanəh kəm tah. XVI

5 Kəni Inok təməhatətə əskasik e Uhgın, tol lanəha in təməsimiəsiən. Uhgın təmos rəkis in e nəhue niftəni u, məmə otuvən əpəha ilis e negəu e neai. Nətəmimi kəsotəh miniən, mətəu-inu Uhgın təmos rəkis in. XVII Mətəu nian Uhgın təməsos rəkis əhanəhiən, Uhgın təməgətun kəm in məmə niki tagiən ohni. 6 Mətəu nəmə iətəmimi tətəhatətəiən e Uhgın, in tətəliəgiən Uhgın niki tagiən ohni, mətəu-inu nian iətəmi kəti tolkeikei məmə otuva o Uhgın, XVIII in otəkeikei məhatətə məmə Uhgın tətətiğ, kəni mətətəou nətəmimi min ko nətəm kotalkut o nəhruniən in.

7 Noa in təməhatətə əskasik e Uhgın. Tol lanəha, nian Uhgın tətəni=pən natimnati min kəm in aupən, iətəm nətəmimi kəsoteruh əhanəhiən, XIX Noa tətətiəsiə matol nəuiən. Kəni in təmuvləkin negəu asoli kəti XX məmə otosmiəgəh rəhan min. E rəhan nəhatətəiən, təhmen əmə məmə Noa tətətakil nətəmimi. Kəni e rəhan nəhatətəiən, Uhgın tətəliəgiən in təhrəuhru e nəhmtin. XXI

8 Epraham in təməhatətə əskasik e Uhgın. Tol lanəha, e nian Uhgın tətəuən rəkis lan məmə otuvən e niftəni pisin kəti, in tətəliəgiən nəuia Uhgın. Niftəni əha, Uhgın tətəni əskasik rəkis kəm in məmə otəfən kəm in. Kəni Epraham tətətiə, mətəu in tətəru məmə tətəvən iə mine. 9 Təməhatətə əskasik e Uhgın lanəha, kəni mətətiğ e niftəni u iətəm Uhgın tətəni əskasik aupən məmə otəfən kəm in. XXII Mətəu tətətiəgiən ikin əha e nima tapolin əmə, təhmen e iəpispis kəti. Kəni Aisək mine Jekəp iətəm Uhgın tətəfən nəniaskasikiən u kəm lahal pətə, ilau min kəmətuətiğ əmə e nima tapolin. XXIII10 Epraham tətəliəgiən lanəha, mətəu-inu in tətəhəniən məmə otuvən e taun kəti XXIV iətəm

XIII 2Kor 4:18 XIV Jen 1 XV Jen 4:4-5 XVI Hip 12:24 XVII Jen 5:21-24 XVIII Hip 7:19 XIX Hip 11:1 XX Jen 6:13-22 XXI Jen 6:9 XXII Uək 7:5 XXIII Jen 12:1-8 XXIV Hip 12:22; 13:14

naukätin tiäkis, otätatig táfamäh. ^I Taun u, Uhgín tæ-
mol plan ohni, mol mak e nãmein muvlækín mæløhu,
kæni minol rækis tätatig. ^{II}

¹¹ Serä tãmähätätä äskasik e Uhgín nati æpnapin
mãmä in tinæpætauähli agin, mätøu Uhgín tãmæfæn
nãsanãniæn kæm in mãmä in otemæk. In tãmælæs nätin
u, mätøu-inu in tãmähätätä lan mãmä otol
nãniãskasikien rãhan tuva miet pätigøm. ^{III} ^{IV}¹² Epra-
ham tinauähli rækis tæsuvãhiæn timis, ^V mätøu
nãuaniløuis min tepæt kæmotsipæn lan. Nati æpnapin
mãmä in iætãmimi kætiãh æmã, mätøu nãuaniløuis min
ãha rãhan, ilah tepæt pik, tãhmen æmã e mãhau min e
neai mine nipækil e nikalkali nitãhi kæruru nafiniæn. ^{VI}

¹³ Nätãmi min u, ilah kæmotãhatätä äskasik e Uhgín,
mätøu nian kæmohmis, ilah kæmãsotøs æhanãhiæn na-
timnati min u iætãm Uhgín tãmæni äskasik mãmä
otáfæn kæm lah. ^{VII} Ilah kauteruh natimnati min u
mãmä natimnati min kautan isøu æhanãh o lah, mätøu
nikilah tagiæn mãmä okoteruh. ^{VIII} Kæni ilah mautæni
pätigøm mãmä kautatig e nãhue niftæni u mätøu ilah
kotãhmen æmã e iãpispis min æmã. ^{IX} Nãhue niftæni u,
sãniãmã in imalah pãhriæn ikin. ¹⁴ Nian nätãmimi
kætãghati lanãha, in tãtægætun æsas æmã, mãmä ilah
kætãsal e imalah æhruahru ikin. ¹⁵ Rãhalah nãtãligiæn
tãsitãlig-pãniæn e niftæni rãhalah aupæn, iætãm
kinotãpãh rækis. Nãmã nikilah tãhti lanãha, kotãhrun
nitãligiæn min, mätøu tãsolian lanãha. ^X¹⁶ Ilah ko-
tolkeikei imalah iki pisin kæti iætãm tãuvir mapirækis,
inu e negøu e neai. ^{XI} Kæni o nati u, in tãsaulisian ^{XII}
mãmä okæni mãmä in rãhalah Uhgín. ^{XIII} Kæni Uhgín
tãmol æpenã-penã rækis e taun kæti ^{XIV} ikin æha o lah.

¹⁷ Epraham tãmähätätä e nãniãskasikien min iætãm
Uhgín tãmæni=pæn kæm in. Kæni nãghatiæn kæti iætãm
Uhgín tãmæniãkis kæm in tol lanu, "Kæni okæni Aisæk u
mãmä in nãuaniløuis æhruahru rãham, ^{XV} kæni e Aisæk
u, oiãkol rãham nãuaniløuis otepæt otepæt." Mätøu e
nãhatätãien rãha Epraham, nian Uhgín tãmek askøu-
vin in, in tãmæhtul maru æmã mãmä tohamu nätin
nãuan kætiãh æmã ^{XVI} u Aisæk mãmä otol sakrifais lan
kæm Uhgín. ^{XVII}¹⁹ Mätøu-inu Epraham nikin tãtãhti
mãmä Uhgín tãhrun noliæn iætãmimi tãmiegãh min e
nimisiæn. ^{XVIII} Kæni in tãmos min nätin, iuækir æmã tãh-
men mãmä in tãmiegãh min e nimisiæn.

²⁰ Aisæk tãmähätätä äskasik e Uhgín, kæni tol lanãha,
tãmæfaki mãmä Uhgín otãhlman e nãuviriæn rãhan tu-

*I Nãh 21:2,14 II Hip 11:16 III Suaru kæti min rãha nãuhlin-
iæn nãghatiæn u tol lanu. "Epraham tãmähätätä äskasik e Uhgín, nati
æpnapin Serä tinæpætauähli rækis. Mätøu Uhgín tãmæfæn nãsanãniæn
kæm in mãmä otol nãfæn. In tãmælæs nätin u mätøu-inu Epraham
tãmähätätä e Uhgín mãmä in otol rãhan nãniãskasikien tuva miet
pätigøm." IV Jen 17:19; 18:11-14; 21:2 V Rom 4:19 VI Jen
22:17 VII Hip 11:39 VIII Mat 13:17 IX Jen 23:4; Lev 25:23; Fil
3:20; 1Pitã 1:17; 2:11 X Jen 24:6-8 XI 2Tim 4:18 XII Mak 8:38
XIII Jen 26:24; 28:13; Eks 3:6,15 XIV Hip 11:10; 13:14 XV Jen
21:12; Rom 9:7 XVI Nati æpnapin nätin kæti min u Ismael, rãhan
slef tãmælæs, mätøu nätin u Aisæk kãtãni mãmä in nãuan kætiãh æmã
mätøu-inu Uhgín tãmæni rækis aupæn mãmä otáfæn kæm Epraham,
kæni in nãti pãtan æhruahru rãhan u Serä. Afin-to e Jon 3:16. XVII
Jen 22:1-10; Jem 2:21 XVIII Rom 4:21; Jon 5:21*

væn kæm Jekæp mine Iso, mätæni pätigøm natimnati
min iætãm otãpanuva nian kæti. ^{XIX}

²¹ Jekæp tãmähätätä äskasik e Uhgín. Tol lanãha,
nian iuækir æmã in timis, in tãmæfaki mãmä Uhgín
otãhlman e nãuviriæn kæm nãti Josip mil. ^{XX} In tãmæfu
kasikin, mãhtul æmãhli-æmãhli, kæni in mätæni-vivi
Uhgín. ^{XXI}

²² Josip tãmähätätä äskasik e Uhgín. Tol lanãha,
iuækir æmã in timis, kæni in tãmætãghati e nian
nãuaniløuis min rãha Isrel kãpanohiet Ijip. Kæni in
tãmæni rækis æmã kæm lah mãmä okotãhro e
nikilkilin. ^{XXII}

²³ Tãtã mine mãmä rãha Mosis kæmuãhatätä äskasik
e Uhgín. Tol lanãha, nian Mosis tãmair, ^{XXIII} ilau kæ-
mueruh mãmä in suakøku tãuvir kæti, kæni ilau kæmã-
tuãhluaig lan o mægig kisil. Kæni ilau kæmãsuãgiæn e
natgãhliæn nãghatiæn rãha kig. ^{XXIV}

²⁴ Mosis tãmähätätä äskasik e Uhgín. Tol lanãha,
nian in tãmol iãhgin, kæni tãmãsolkeikeiæn mãmä
okæni mãmä in nãti pãtan Ijip kæti u rãhan tãtã in Fero,
kig rãha Ijip. ^{XXV}²⁵ In tãmãsolkeikeiæn mãmä otätatig
e nãgiãniæn rãha tãfagã tãrah mätøu-inu nãgiãniæn
rãha tãfagã, in tãtãtig o nian ækuækir æmã. In nikin tã-
magiæn mãmä otuvæn mätãtig ilah nätãmimi rãha
Uhgín, mautätøu tãrah ilah min ilah. ²⁶ Nikin tã-
mãtãhti mãmä nãmã nätãmimi okotalãh ømu ^{XXVI} in
mätøu-inu in tãtãhatätä e Kristo iætãm otãpanuva, kæni
in ko tãsaulisian. In nikin otãgiæn tãhmin min o nati u
tapirækis agin mãmä otãtãtøu tãuvir e natimnati tãuvir
min e nãmiegãhiæn æpãha Ijip. ^{XXVII} In tãmãtol lanãha
mätøu-inu nian rãfin in tãtãsal=pæn o nãtøouiæn iætãm
Uhgín otáfæn kæm in. ^{XXVIII}

²⁷ Mosis in tãmähätätä äskasik lanãha e Uhgín, kæni
tãmãgim Ijip ^{XXIX} mãsãgiæn e kig u iætãm niãmãha
tatol pik. In tãmãseirairiæn mitãlig, in tãmãkeikei
matuvæn, tãhmen mãmä inu tãteruh Uhgín u, iætãm
iætãmimi tãseruhien e nãhmtin.

²⁸ Tãmähätätä äskasik e Uhgín lanãha, kæni in tãmã-
tuãuin noliæn lafet rãha Pasova. In tãmæni pätigøm
kæm nãuaniløuis min rãha Isrel mãmä okotãkeikei mo-
torin=pæn nira sipsip e doã e nimã min rãhalah. Okotol
lanãha mãmä agelo iætãm Uhgín otãhli=pa o
nuhamuiæn iætãmi, ^{XXX} in otãsuhamuiæn nenãtilah min
u nãmã, ^{XXXI} iætãm kæmotaupæn motair.

²⁹ Nãuaniløuis min rãha Isrel kæmotãhatätä äskasik
e Uhgín. Tol lanãha, ilah kotãhrun nohapuminiæn e
Nitãhi Ærarøuv, iætãm tãmæuãri, kæni kotaliuæk lan tãh-
men æmã e nitãni asik. Mätøu nian nätãm Ijip kæ-
motalkut o nitøu-pãniæn ilah, kæni nitãhi tãmelãrmin
ilah, kæni kotãmnim. ^{XXXII}

*XIX Jen 27:27-29,39,40 XX Jen 48:1,8-22 XXI Jen 47:31
XXII Josip tãmæni mãmä nian nãtãm Isrel okãutõhiet Ijip, kotos
nikilkilin mãhuvæn e niftæni Uhgín tãmæniãkis mãmä otáfæn kæm lah.
Inu kãtægætun mãmä Ijip sãniãmã imalah æhruahru ikin. Jen
50:24,25; Eks 13:19; Jos 24:32 XXIII Eks 2:2 XXIV Eks 1:16,22
XXV Eks 2:10 XXVI Hip 13:13 XXVII Luk 14:33 XXVIII Hip
10:35 XXIX Eks 12:50-51 XXX 1Kor 10:10 XXXI Eks 12:21-23
XXXII Eks 14:21-31*

³⁰ Nəuaniləuis min rəha Isrel kəmotəhatətə əskasik e Uhgın, kəni tol lanəha, ilah kotaliuek mohtəlau e nıpai asoli e Jeriko. Nıpai asoli u, kəmol e kəpiel. Ilah kəmautohtəlau, mautohtəlau e nıpai asoli əha, motətəuarus nian səpın, kəni əmeiko nıpai asoli u, tıtəgıt mıməris-məris. ^I

³¹ Rehap u, pətan e suaru, təməhatətə əskasik e Uhgın. Kəni tol lan əha, nıkin təmagiən məmə otos suah mil u nəuaniləuis mil rəha Isrel, iətəm kəmiəuva oneuən məmə okueruh kəni muəhrun vivi natimnati ikin. İlau kəmiəuva e rəhan nımə. ^{II} Kəni o nati u, nəuaniləuis min rəha Isrel kəməsotohamuiən pətan u nian ilah kəmotəhamu nətəm ikin əha nətəm kəmotəhti nəuia Uhgın. ^{III}

³² Mətəu ko iəsəniən tuvən təhmin. Ko iəsəghatiən təfəməh məni Kition, ^{IV} mine Pərak, ^V mine Samsın, ^{VI} mine Jefatə, ^{VII} mine Tefit, ^{VIII} mine Samuel, ^{IX} mine iəni min. ³³ İlah u kəmotəhatətə əskasik e Uhgın, kəni tol lanəha, ilah kəmotol natimnati tēpət. İlah kəmotit nəuaniləuis min rəha Isrel məhuvən motəluagin ilah nətəm iki pisin pisin min, kəni mautol win e lah. ^X İlah kəmautol nolıən əhruahru min, kəni mautos natimnati təuvir min iətəm Uhgın təməni-əskasik məmə otəfən kəm lah. Kəmotəhtipəsig e nohli laion min məmə okəsotuniən ilah, ^{XI} kəni ilah kəmotəhapis nigəm asoli iətəm tatuəu, ^{XII} kəni ilah motəgım rəkis e nətəm kotəni məmə okotohamu ilah e nau u nisə rəha nəluaginən. ^{XIII} İlah rəhalah nəsanəniən tikə, mətəu Uhgın təməfən nəsanəniən kəm lah. ^{XIV} Kəni ilah kautol win e soldia min rəha nitəni pisin pisin min. ^{XV} Nıpətan nəuvein əha ikin nətəm kotəhatətə əskasik e Uhgın, kəni tol lanəha Uhgın tatol nenətilah kotair=pa min e nimisiən. ^{XVI}

Mətəu nətəmimi nəuvein əha ikin nətəm kotəhatətə əskasik e Uhgın, ilah kotəgəhan e rəhalah tikimır min kautol nərahien mine nahməiən kəm lah e nıpətıləh, kəni nıkilah təsəhtien nati u. İlah kəməsotəpəhiən rəhalah nəhatətəiən, məmə rəhalah tikimır min okotıs ilah. İlah kəutəhatətə məmə Uhgın in otol ilah kotəmiəgəh min e nəmiəgəhiən kəti iətəm təuvir mapirəkis. ³⁶ Kəni ilah nəuvein, nətəmimi kəutaləh əuvsan e lah, kəni kautalis ilah. ^{XVII} Kəni ilah nəuvein, nətəmimi kəutəlis-ərain ilah e sen, kəni mautəmki=pən ilah e kaləpus. ^{XVIII} İlah nəuvein, kəmahtimu ilah e kəpiel apın, ^{XIX} kəni ilah nəuvein, nətəmimi kəmotəatuv ilah e so kohmis. Kəni ilah nəuvein, kəmətamı ilah e nau u nisə rəha nəluaginən. ^{XX} Kəni ilah nəuvein kautəhuvən əmə e nılosi nəni mine sipsip. ^{XXI} İlah nanrah min agın, nian rəfin nətəmimi kautərakın ilah, mautol tərəh agın e lah. ³⁸ İlah, nətəmi təuvir min. Nəhue nıftəni u, təsəhmenien məmə ilah okotətig ikin. Mətəu ilah kəmautətig ərnapın əmə, əpəha ikin

I Jos 6:12-20 II Jos 2:1-16 III Jos 2:1,9-14; 6:22-25; Jemis 2:25 IV Jaj 6-8 V Jaj 4-5 VI Jaj 13-16 VII Jaj 11-12 VIII 1Saml 16:1,13 IX 1Saml 1:20; 3:19-4:1 X 2Saml 8:1-3 XI Dan 6:22 XII Dan 3:19-27 XIII Eks 18:4 XIV 2King 20:7; Jaj 16:28 XV Jaj 15:8 XVI 1King 17:22,23; 2King 4:36-37 XVII Jer 20:2; 37:15 XVIII Jen 39:20 XIX 2Kron 24:21 XX 1King 19:10; Jer 26:23 XXI 2King 1:8

təpiə-məpiə ikin mine e nitəuət min, mine e nıpəg kəpiel min, ^{XXII} mine nıpəg min əpəha e nıftəni.

³⁹ Nətəmimi min u, ilah rəfin kəmotəhatətə əskasik lanəha e Uhgın, kəni in təməfən nərgin təuvir kəm lah. ^{XXIII} Mətəu ilah kəməsotos əhanəhiən nati u iətəm Uhgın təməni əskasik rəkis məmə otəfən kəm lah, ^{XXIV} ^{XXV} mətəu-inu in tinol rəkis nəlpəkəuiən kəti rəhan, məmə in otol təuvir mapirəkis kəm tah. Kəni e nətəligiən rəhan, in tolkeikei məmə otılpin kitah min ilah u aupən, məmə kitah min ilah min u əmə, otol pəti itah kotəhruahru agın. ^{XXVI} ^{XXVII}

Uhgın tətəgəu əhruahru nenətin min

12 Kəni nətəmi min u, ilah tēpət pik, kəutətig tıtəlau e tah, kautəhtul pətigəm o Uhgın, məutəhatətə əskasik lan, kəni rəhalah nəmiəgəhiən in tətəfəri nəhatətəiən rəhatah. O nati u, pəh kotəlin rəfin nati figəm iətəm otaskəlim-ərain itah məmə kəsotaiu pikien, mine təfəgə tərəh iətəm tətəpeir=pən e tah. Kəni pəh kitah kotaiu ^{XXVIII} məsotəpəuiən ^{XXIX} e nıuiən iətəm Uhgın təmələhu aupən e tah.

² Kotəhrun nolıən nian nəhmtitah otəhtul=pən əmə e İesu, ^{XXX} iətəm in nəukəti nəhatətəiən rəhatah, ^{XXXI} kəni inko iətəm otol məmə kitah kotətuəarus mak e nəhatətəiən rəhatah. Pəh kitah nıkitah otəhti nolıən rəha İesu, inkonu in rəhan nətəligiən təfəməh, nian in təmimis e nigı kəməluau, kəni mətəu nahməiən. ^{XXXII} Mətəu in təmol nati ərnapın lan, megəhan e naulisiən rəha nımiəsiən e nigı kəməluau, mətəu-inu təmol rəhan nətəligiən təskasik o nagienien iətəm in otəpanos. Kəni rəueiu, in tətəharəg e nəhlmın maru rəha Uhgın u in Kig, ^{XXXIII} ikin nēpətiən mine nısiəiən tətətig ikin. ³ Təuvir məmə nıkitəmah otəhti İesu, mine rəhan nəhtul əskasikiən e nian nol təfəgə min kəmotərakı=pən e nəghatiən tərəh min kəm in, məmə nıkitəmah otəsəpəuiən ^{XXXIV} kəni motəpəh nəhatətəiən rəhatəmah.

⁴ İəkəhrun məmə itəmah, nəutəluagin o noh rəkisiən təfəgə tərəh e nəmiəgəhiən rəhatəmah, mətəu itəmah kəti tikə əhanəh iətəm nıran təmāiu o nəluaginien u. ^{XXXV} İtəmah nınotalu rəkis e nəghatiən iətəm tətəfəri nətəligiən rəhatəmah. E nəghatiən u, Uhgın təməghati lanu kəm təmah, təhmen e nenətin əhruahru min, mətəni məmə, “Nətik, nian İərməniğ tətəgəu əhruahru ik, mətəgət pik lam, kəni solien nıkim təpəu,

XXII 1King 18:4; 19:9 XXIII Hip 11:2,4 XXIV E fes 33 kitah koteruh məmə nətəmi min u nəuvein kəmautos natimnati təuvir min iətəm Uhgın təməni əskasik məmə otəfən kəm lah. Mətəu nəniəskasikiən kəti əha ikin iətəm kəsotos əhanəhiən. İlah kotəsal=pən o nian iətəm Uhgın otəhli=pa Kristo tuva, mətəu ilah u, kəməsotəhiən e rəhalah nəmiəgəhiən, XXV Hip 11:13; 10:36 XXVI Nəh 6:11; Hip 2:10 XXVII Suaru kəti min rəha nəniən “məmə kitah min ilah min u əmə, otol pəti itah kotəhruahru agın,” tol lanəha, “məmə kitah min ilah min u, okotətuəarus əhmen əhmen əmə mak e naunun nıuiən.” XXVIII 1Kor 9:24 XXIX Hip 10:36 XXX Sam 25:15 XXXI Hip 2:15 XXXII Fil 2:8,9; Hip 2:9 XXXIII Mak 16:19 XXXIV Kəl 6:9; Nəh 2:3 XXXV Hip 10:32-34

məsoliən nati əpnapin lan.

⁶ Mətəu-inu nəmə İərmənig tolkeikei pik iətəmi kəti, mos in məmə nətin, ^I kəni in otəkeikei mägəu əhruahru iətəmi u, məkeikei mətalis." ^{II}

⁷ Tol lanəha, otəhtul məha-məha e nian iəkis min. Uhgın tətəfa nian əskasik min u o nəgəu əhruahruian itəmah. Itəmah nenəti Uhgın min, mol məmə in tətəgəu əhruahru lanəha itəmah. ^{III} ?Mətəu suakəku nak ko iətəm tatə rəhan in təsəgəu əhruahruian? ⁸ Uhgın tətəgəu əhruahru rəfin nenətin əhruahru min. ^{IV} Nəmə Uhgın təsoliən lanəha e təmah, kəni nıpətin u məmə səniəmə itəmah nenətin əhruahru min, itəmah kəlkələh min e suaru. ⁹ Rəhatah tatə min e nəhue nıftəni u, kəutəgəu əhruahru itah. Kəni kitah, kəutisiali ilah. ?Kəni okotəhro lanu lan e tatə rəha narmitah ^V iətəm tətətig e negəu e neai? Təuvir məmə okotosiahu agin itah, kəni motətig ahgəl. ^{VI} Kəni e noliən əha, kitalah okotos nəmiəgəhiən. ^{VII}¹⁰ Rəhatah min tatə, kəutəgəu əhruahru itah o nian əkuəkır əmə, e rəhalah əmə nətəligiən. Mətəu Uhgın tətəgəu əhruahru itah məmə otasiru e tah, konu otol itah kotasim təhmen lan. ^{VIII}¹¹ Nəmə Uhgın tətəgəu əhruahru itah, in təhmen e nati kəti iətəm nian kitah kəmotun, mətəu tisiu, kəni marfu. Mətəu uərisig, nəmə kotegəhan məmə nəgəu əhruahruian əha otıuvi asilə e rəhatah nətəligiən, kəni in otəuə e nəuan təuvir, inu nəməlinuiən ^{IX} iətəm tatsipən e noliən əhruahru.

¹² Tol lanəha, nati əpnapin məmə itəmah nəutətig e nian iəkis, mətəu otləfəri nəhlmitəmah iətəm təpəou, məmə otəsanən. Mine nəulitəmah iətəm tətəramrumin, kəni nəkotol məmə təsanən o naiuiən. ^X

¹³ "Otol suaru rəhatəmah təhruahru vivi, ^{XI} məmə pəh u iətəm nəutaliuək pəti, nəhlkin təmimis, nəhlkin ko təsərah aginien, miet rəkis, ^{XII} mətəu in otəpanəuvir min." ^{XIII}

Iətəmi təsəhatətəiən e Uhgın, in otəkeikei mos nalpinien

¹⁴ Otalkut məmə onəkotətig vivi itəmah nətəmimi rəfin e nəməlinuiən. ^{XIV} Kəni motalkut məmə nəkotol itəmah məmə rəhatəmah nəmiəgəhiən tasim. ^{XV} İətəmimi iətəm təsasimien, ko təseruhiən nəhmti İərmənig nian kəti. ^{XVI}¹⁵ Autətəu vivi itəmah məmə mətə itəmah kəti iətəm tətəiu matuvən otəpəou e nəlugi suaru, kəni məsosien nəuvirien rəha Uhgın. ^{XVII} Autətəu vivi itəmah məmə nokı nigı akonə kəti ^{XVIII} in otəsuvəniən e nikitəmah, kəni meviə, mol nəuan tətət e nəmiəgəhiən rəhatəmah. Kəni nəhuin təhruən nərəkinien nəmiəgəhiən rəha nətəmi asim nəuvein min. ¹⁶ Autətəu vivi itəmah məmə iətəmi kəti təsit əpnapinien iərman uə pətan. ^{XIX} İtəmah kəti otəsəhmenien e Iso u rəhan nəmiəgəhiən təsəhruahruian, in

I Sam 94:12; 119:75; Nəh 3:19 II Prov 3:11-12 III Dut 8:5; 2Saml 7:14; Prov 13:24 IV 1Pitə 5:9 V Nam 16:22; 27:16 VI Jem 4:7 VII Aes 38:16 VIII 2Pitə 1:4 IX Aes 32:17; Jem 3:17, 18 X Aes 35:3 XI Prov 4:26 XII Kəl 6:1 XIII Aes 35:3; Hip 10:36-39; 12:1-3; Prov 4:26 XIV Rom 14:19 XV Rom 6:22 XVI

tatol nati əpnapin e Uhgın. In təmaupən mair, mətəu in təmətuati e nepətiən rəha suakəku iətəm təmaupən mair. ^{XX} Mətəu nəhmti nati u in təmətuati lan, in nauəniən iətəm təmun mau kətiəh əmə. ¹⁷ İtəmah nəkotəhruən məmə uərisig, nikin təmanuvən min e nepətiən rəha suakəku iətəm təmaupən mair. Kəni təmalkut pik məmə rəhan tatə otəfəki məhlman e nəuvirien kəti kəm in. Mətəu nati əpnapin məmə təmətasək pik pau ohni, ^{XXI} mətəu nati u iətəm təmol, in təruru nəuhlinien mol nati pisin. Kəni rəhan tatə ko təsəfəkiən məhlman e nəuvirien kəm in, məruru məfən kəm in nepətiən rəha suakəku iətəm təmaupən mair.

Lou təhro lanu lan mol pisin e nanusien təuvir

¹⁸ Aupən nətəm Isrel kəməhuva e nıtəuət asoli Sainai, nıtəuət u e nəhue nıftəni u iətəm nətəmimi kotəhruən neruhiən mine nekien. Kəmoteruh nəmnami nigəm tatuəu, napinəpuiən, mine norəuiən mine nımətəgi asoli, ¹⁹ kəmotətəu tətəi təməsək əfəməh, ^{XXII} kəni motətəu nəuiən kəti tətəghati kəm lah. ^{XXIII} Kəni nian kəmotətəlig e rəhan nəghatien min, kəni ilah kəməutəni əskasik məmə ilah kotəpəh agin nətəu minien nəuiən u. ^{XXIV}²⁰ Kəmotəgin pik e nəghatien u, təməni məmə, "Nəmə nati miəgəh əmə kəti otuvən e nıtəuət u, mətəu itəmah onəkotəkeikei motəhtimu e kəpiel apin timis." ^{XXV}²¹ Nian Mosis təmeruh natimnati min u, in min təmətəu tərəh kəni məni məmə, "İəu inəgin u inəgin, minətəramrumin." ^{XXVI}

²² Mətəu itəmah nəsəhuva minien u ikinu, e nıtəuət kəti rəha nəhue nıftəni. ^{XXVII} İtəmah ninəhuva rəkis e nıtəuət u Saion, ^{XXVIII} mine taun asoli ^{XXIX} u imə Uhgın ikin iətəm tətəmiəgəh, tətətig itulın. Inu Jerusiləm vi əpəha ilis e negəu e neai, ^{XXX} u nagelo min təusin təusin kəmuhapumin ilah ikin o naginien asoli. ²³ Kəni itəmah nəməhuva e nuhapuminien asoli rəha nətəmimi rəha Uhgın, iətəm kotəhmen e nətəm kəmotəpən motair u rəhan min, ^{XXXI} nərgilah kəmətei rəkis e negəu e neai. ^{XXXII} Kəni itəmah nəməhuva o Uhgın, iətəm otəpanakil nətəmimi min rəfin. ^{XXXIII} İtəmah nəməhuva motol kətiəh itəmah narmı nətəmi əhruahru nətəm kinohmis rəkis, kəni Uhgın tinol ilah kinotətəuarus mak. ^{XXXIV} ^{XXXV}²⁴ İtəmah nəməhuva o İesu u, in suaru rəha nəniəskasikien vi rəha nasiruiən u iətəm Uhgın təmol kəm tah. Kəni nəməhuva o nıra İesu, iətəm in təmol=pən ^{XXXVI} mol itəmah nəkotəsim. Nıra əha in tətəni pətigəm natimnati min u iətəm kotəuvir motəpirəkis natimnati min iətəm nıra Epil təməni pətigəm. ^{XXXVII} ^{XXXVIII}

Mat 5:8 XVII Hip 3:12; 4:1 XVIII Dut 29:18; Hip 3:12 XIX 1Kor 6:18 XX Jen 25:29-34 XXI Jen 27:30-40 XXII Eks 19:12-22; 20:18; Dut 4:11 XXIII Dut 4:12 XXIV Eks 20:18-19; Dut 5:5,25; 18:16 XXV Eks 19:12,13 XXVI Dut 9:19 XXVII Eks 19:16-19; 20:18-21; Dut 4:11-12 XXVIII Aes 24:23; 60:14; Nəh 14:1 XXIX Hip 11:10; 13:14; Mat 16:16 XXX Kəl 4:26 XXXI Eks 4:22 XXXII Nəh 20:12 XXXIII Jen 18:25; Sam 94:2 XXXIV Fil 3:12 XXXV Suaru kəti min o nəuhlinien nəghatien u, "Uhgın tinol ilah kinotəhruahru agin." XXXVI Hip 9:19; 10:22; 1Pitə 1:2 XXXVII Jen 4:10; Hip 11:4 XXXVIII Nıra Epil in təməni pətigəm məmə Uhgın otol

²⁵ O natimnati min u, autätäu vivi itämah, mämä itämah onəsotäuhliniän nämtahtämah o Uhgîn I u tätəghati kəm tämah. II Kitah kotəhrun mämä nətəmi aupən kəməsotətəligiän e nəghatiän rəha Mosis o nəhgi-pəriän ilah. Kəni nati ərnapin mämä in iätəmimi əmə rəha nəhue niftəni, mätäu ilah kəməsotəgim rəkisiän e nalpiniän rəhalah. ?Kəni nəmā tol lanəha, kəni okəhro itah nəmā kəsotətəligiän e nəghatiän rəha Uhgîn iätəm təmsipən e negəu e neai muva mämä otəhgi-pəri itah? III ?Kitah okotəgim rəkis əhro lan lanu?

²⁶ Nian aupən, nəuia Uhgîn təmarigrig e niftəni. IV Mätäu rəueiu əha, təmāni əskasik kəm tah mämä, "Nian kəti min əha ikin, iəu iəkarigrig min e nəhue niftəni. Kəni o nian əha, səniəmā nəhue niftəni əmə iəkarigrig lan tarigrig, mätäu neai min otarigrig." V²⁷ Nian Uhgîn tətəghati mämä, "Nian kəti min əha ikin," nīpətin u mämä in otarigrig VI e natimnati rəha nəhue niftəni əmə iätəm in təmol, mämä otoh rəkis ilah. Otoh rəkis lanəha natimnati, mämä natimnati iätəm okəsotəlauəl-əlauəliän, ilah okotəgim, kəni inu, natimnati iätəm okotəgim itulin.

²⁸ O nati u, təuvir mämä kitah kotəni tagkiu o Uhgîn, mätäu-inu kitah kautos negəu rəha Uhgîn u, kəruru nəlauəl-əlauəliän lan, kəni ko təsietian nian kəti. VII Təuvir mämä kitah kotəfaki kəm in, e nolian iätəm nikin tagiän lan, mämä kitah okotisiai, kəni motəgin min, VIII²⁹ mätäu-inu Uhgîn rəhatah, in təhmen e nigəm asoli kəti iätəm tətuvan əhtuv natimnati rəfin. IX

Naunun nəghatiän

13 Təuvir mämä nəkotəkeikei mautol nolkeikeiän kəm tämah min təhmen e piätəmah min. X

² Sotaluiän e nehian iapispis min nətəm kəutəhuva imatəmah ikin. XI !Nəmā təhro ilah nagelo min! Nətəmimi nəuvein nətəm kəmautol lanu, ilah kəmauteruh vivi nətəmimi, məsotəhrunian mämä ilah nagelo min. XII

³ Sotaluiän e nətəm kəutatig e kaləpus. XIII Nik-itəmah otətəhti ilah, mətəhmə o lah təhmen əmə mämä inu ik min nətətig e kaləpus. Otətəu pəti nah-məiän e nikitəmah, itəmah nətəmi min ko nətəm katol tərəh e lah, təhmen əmə mämä inu ik natətəu nah-məiän e nīpətim aru.

⁴ Pəh nətəmimi rəfin kotisiai natigian rəha marit, mämä in tasim nian rəfin. XIV Pəh nətəmimi rəfin kotəgin o pet rəhalah min, məsotolian tamikmik. Uhgîn otakil iätəm aluə mine pətan mitə iätəm kətu-apili pəti, kəni makil min iərman mine pətan iätəm kətuapili pəti, iərman iätəm tətəpili ilah pətan u səniəmā

nalpiniän, mätäu nira Iesu tətəni pətigəm mämä Uhgîn otoh rəkis nalpiniän. I Hip 3:12 II Hip 1:1 III Hip 2:2,3; 10:29 IV Eks 19:18 V Hag 2:6 VI Aes 34:4; 54:10; 1Kor 7:31; Hip 1:11,12; 2Pitə 3:10; 1Jon 2:17 VII Sam 15:5; Dan 2:44 VIII Mal 2:5; 4:2 IX Eks 24:17; Dut 4:24; 9:3; Sam 97:3; Aes 33:14; 2Təs 1:7 X Rom 12:10 XI Job 31:32; Mat 25:35; Rom 12:13 XII Jen 18:1-33 XIII Mat 25:36; Hip 10:34 XIV Mal 2:15

rəhan pətan, mine pətan iätəm tətəpili ilau iərman u səniəmā rəhan əhruahru iərman. XV

⁵ Əhtul=pən isəu o nolkeikeiän rəha məni. XVI Nikim təkəikei magiän əmə o rəham natimnati natos təhmen XVII mätäu-inu Uhgîn tətəni mämä,

"Ko iəsəpəhiän ik, məsəhlmanian lam nian kəti." XVIII

⁶ Kəni tol lanəha kitah kotəhrun əsas, kəni mautəni mämä,

"Iərməni in iasiru rəhak, tol lanəha iəsəginian.

Oiəsəginian e nati kəti iätəm iätəmimi əmə otol kəm iəu." XIX

⁷ Nikitəmah otəkeikei mətəhti nətəmi asoli min u rəhatəmah XX nətəm kəmotəupən motəgəton itəmah e nəghatiän rəha Uhgîn. Otətəlig-to e natimnati təuvir min iätəm təmiet e nəmiəghian rəhalah, kəni motəhatətə e Iərməni təhmen əmə e lah. XXI

⁸ Iesu Kristo in tatol əmə lankonu lan, nəniuv, mine rəueiu, kəni otəpanatig əmə lankonu lan, naunun tikə. XXII⁹ Sotolian mämä nəgətonian vi pisin pisin min tiuvi rəkis itəmah e suaru əhruahru. XXIII Itəmah otəsəl=pən əmə o Uhgîn, iätəm tətəsiru e təmah e nikin agiän mämä otol rəhatəmah nətəligiän təkəsik. XXIV Təsəuvirian mämä kitah okotəhtəu=pən nətə-akəmiän rəha nauəniän, XXV mämä in otol itah kotəskasik, mätäu-inu in nīpəhriänian, nətuakəmiän əha, ko təsəsiruän e nətəm kautol.

¹⁰ Rəhatah oltə tatig. Mätäu pris min nətəm kautol uək rəhalah əpəha imə e tapolin rəha nəhue niftəni u, XXVI ilah u, kəsəghəniän e lah mämä okotun XXVII nauəniän XXVIII kəti e oltə u rəhatah. XXIX

¹¹ E nolian rəha pris asoli agin, nian in tohamu rəkis nati miəgəh, kəni matos niran kəni muvən əpəha imə e Ikin Tasim Agin Ikin, kəni məfən kəm Uhgîn o nafəl rəkisiän təfəgə rəha nətəmimi. XXX Mätäu uərisig, katiləfətigəm nati miəgəh u əpəha ihluə ikin e nima tapolin min rəhalah, motuvan əhtuv. XXXI¹² E nolian əhmen əmə, Iesu təmiet rəkis e taun, XXXII kəni ikin əha in təmətəu nahməiän e nīpətin, kəni mimi ikin əha, mämä niran XXXIII təhrun nafəl rəkisiän təfəgə tərəh rəha nətəmimi, mol ilah kotəhruahru, motasim, mämä ilah rəha Uhgîn. XXXIV

¹³ Tol lanəha, pəh kitah kotol mämä inu okohiet ih-luə imatah ikin, motol kətiəh kitah min əpəha ihluə. XXXV XXXVI Kəni okotəkeikei motəhtul maru mämä

XV Dut 22:22 XVI 1Tim 3:3 XVII Fl 4:11; 1Tim 6:6-8 XVIII Dut 31:6,8; Jos 1:5 XIX Sam 118:6,7 XX Hip 13:17,24; 1Kor 16:16 XXI Hip 6:12 XXII Sam 102:27; Hip 1:12 XXIII Efəs 4:14 XXIV Kol 2:7 XXV 1Kor 8:8; Hip 9:10 XXVI Hip 8:5 XXVII 1Kor 9:13; 10:18 XXVIII Jon 6:48-58 XXIX "Nauəniän" iätəm katol sakrifais lan e "rəhatah oltə" inu Kristo pisin əmə (Jon 6:48-58). Pris min aupən, ilah kəmotəhrun nūniän nəhuvegi nati miəgəh min e sakrifais min nəuvein ilah kautol o nəfəniän kəm Uhgîn. Mätäu kəsəghəniän e lah o "nūniän" Kristo, nīpətin u mämä kəsotosiän ohni. XXX Lev 16:15 XXXI Eks 29:14; Lev 4:12,21; 9:11; 16:27 XXXII Jon 19:17 XXXIII Rom 3:25 XXXIV Efəs 5:26 XXXV Luk 9:23 XXXVI Nīpəti nati u mämä, pəh kotəpəh nitəu-pəniän nolian rəha sakrifais rəha nətəm Isrel mämä kitah kotəhruahru e nəhmti Uhgîn, kəni pəh kəhuvan o Iesu motəhatətə lan motəhatətə mämä

nætāmimi okotol naulisjān kām tah, tǎhmen ǎmǎ mǎ inu, kǎmotol lan. ¹⁴ E nǎhue niŋtǎni u, rǎhatah kǎti lahuǎnu ǎhruahru imatah ikin tikǎ, iǎtǎm otǎtatig it-ulin. ^{II} Mǎtǎu kitah kǎutǎsal maru ǎhanǎh o rǎhatah lahuǎnu ǎhruahru iǎtǎm kotǎhrun mǎmǎ otǎpanuva. ^{III}

¹⁵ Tol lanǎha, e nasiruiǎn rǎha Iesu, pǎh kitah kotǎfǎn sakrifais rǎhatah kǎm Uhgjn nian rǎfin. ^{IV} Sakrifais min u rǎhatah, inu, okautǎfǎri nǎrgi Uhgjn nian rǎfin, mǎutǎni pǎtigǎm nǎrgin. ^V

¹⁶ Sotaluiǎn mǎmǎ nautol nol ǎhruiniǎn tǎuvir mine nǎtuatiǎn e natimnati rǎhatǎmah kǎm nǎtǎmi min u rǎhalah nati kǎti tikǎ, ^{VI} mǎtǎu-inu in min tǎhmen e sakrifais ^{VII} iǎtǎm niki Uhgjn tagiǎn ohni. ^{VIII}

¹⁷ Otol nǎuia nǎtǎmi asoli min e nimǎfaki, ^{IX} kǎni motatig ahgǎl ilah. Ilah u, kǎutǎsal vivi o nǎmiǎgǎhiǎn rǎhatǎmah, ^X mǎsotǎmeigiǎn, mǎtǎu-inu ilah kotǎhrun mǎmǎ okotǎkeikei motǎni=pǎn kǎm Uhgjn mǎmǎ ilah kǎmotol uǎk u, tǎhro lanu lan. Itǎmah nǎkotǎkeikei motol nikilah tagiǎn o uǎk u. Nǎmǎ itǎmah nautol nikilah tǎsagiǎniǎn ohni, nolǎn u ko tǎsasiru aginiǎn e tǎmah.

¹⁸ Otǎfaki o timah, ^{XI} mǎtǎu-inu iǎkotǎhrun ǎsas mǎmǎ rǎhatimāh nolǎn in tǎhruahru ǎmǎ, ^{XII} kǎni iǎkotolkeikei agin mǎmǎ nian rǎfin itimāh iautol nolǎn tǎuvir ǎmǎ. ¹⁹ Iǎu iǎkolkeikei pik mǎmǎ itǎmah onǎkotǎkeikei motǎtapuǎh o Uhgjn, mǎmǎ iǎu iǎkǎhrun nitǎlig=pa uǎhai minǎn ǎmǎ o tǎmah.

nimisjǎn rǎhan in sakrifais iǎtǎm tatol itah kotǎhruahru e nǎhmti Uhgjn. I Hip 11:26 II Hip 12:27 III Fil 3:20; Hip 11:10; 12:22 IV 1Pitǎ 2:5 V Sam 50:2-15; Hos 14:2; Aes 57:19 VI Rom 12:13 VII Fil 4:18 VIII Sam 50:21-15; Hos 14:2 IX Hip 13:7,24 X Aes 62:6; Uǎk 20:28 XI 1Tǎs 5:25 XII Uǎk 23:1

²⁰ Iǎtǎfaki min o tǎmah min mǎmǎ, Uhgjn otasiru e tǎmah. Uhgjn u, in nǎukǎti nǎmǎlinuiǎn. ^{XIII} Kǎni in tǎmol rǎhatah Iǎrmǎniǎg Iesu tǎmiǎgǎh min e nimisjǎn, ^{XIV} mǎtǎu-inu niran tǎmai u o nolǎn nǎniǎskasikiǎn it-ulin ^{XV} in tǎtatig mǎtǎmiǎgǎh. ^{XVI} Iesu ǎha, in iǎtǎmi tǎuvir mapirǎkis o neh viviǎn sipsip min rǎhan. ^{XVII} Iǎtǎfaki mǎmǎ Uhgjn u, ²¹ in otǎfinǎ natimnati tǎuvir min rǎfin kǎm tǎmah, iǎtǎm otol itǎmah nǎkotǎhmen o nolǎn nati iǎtǎm in tolkeikei. Kǎni iǎtǎfaki mǎmǎ, Uhgjn otol uǎk e nǎmiǎgǎhiǎn rǎhatah kǎtiǎh kǎtiǎh, ^{XVIII} kǎni e nasiruiǎn rǎha Iesu Kristo, in otol rǎhatah nolǎn tǎuvir vivi, kǎni nikiǎn otagiǎn pik ohni. Kǎni pǎh kotǎfǎri nǎrgi Kristo ilis nian rǎfin, matuvǎn matuvǎn naunun tikǎ. ^{XIX}

²² Piak min mine nǎuviniǎk min. Nauǎu u rǎhak tǎsǎfǎmǎh pikiǎn. Mǎtǎu iǎkǎtapuǎh ǎskasik o tǎmah mǎmǎ, otol-to rǎhatǎmah nǎtǎligiǎn tǎfǎmǎh min mǎmǎ nǎkotǎtǎlig e rǎhak nǎghatiǎn min iǎtǎm otǎfǎri nǎtǎligiǎn rǎhatǎmah.

²³ Iǎkolkeikei mǎmǎ onǎkotǎhrun mǎmǎ piatah u Timoti, ilah kǎmotilǎfǎtigǎm e kalǎpus. Nǎmǎ in otuva uǎhai ǎmǎ, kǎni itimlau min, iǎkiauvnǎ.

²⁴ Itǎmah otǎni tǎuvir kǎm nǎtǎmi asoli min rǎhatǎmah, mine nǎfaki min u imatǎmah ikin. Nǎtǎm Itali kotǎni tǎuvir kǎm tǎmah.

²⁵ Pǎh Uhgjn otǎfinǎ rǎhan nǎuviriǎn kǎm tǎmah rǎfin. ^{ǎuǎh.}

XIII Rom 15:33 XIV Uǎk 2:24 XV Jen 17:7,13,19; Aes 55:3; 61:8; Esik 37:26; Mat 26:28 XVI Hip 9:20 XVII Jon 10:11 XVIII Fil 2:13 XIX Rom 11:36

JEMIS

Nəghatiən əkuəkir rəha nauəuə u Jemis

Jemis, u in nəuətəha Iesu, in təmətei nauəuə u. In iətəmi asoli rəha niməfaki əpəha Jerusiləm.

Jemis təmətei nauəuə u tatuvən kəm nətəm Isrel nətəm kəutəhatətə e Iesu Kristo motatig e nitəni pisin min rəha Nanihlua min.

Nətəmi asoli min rəha nətəm Isrel kəmotohamu Stipin, uərisig kotol noliən tərəh min e niməfaki min əpəha Jerusiləm. Kəni nətəmi tepət nətəm kəutəhatətə e Iesu kəmohtətə əha Jerusiləm məhuvən ikin pisin pisin min. Mətəu kəutatig e nian əskasik min tepət.

Jemis təmətei nauəuə u mətəu-inu nətəmimi nəuvein kautol nərahien kəm nətəmimi rəha niməfaki, kəni nəfaki min kəutatig e nian əskasik min. Kəni Jemis tolkeikei məmə otəfəri nətəligiən rəhalah. Kəni nati kəti min, in molkeikei məmə otəgətun ilah e nəukəti nəhatətəiən iətəm təhruahru. Nian iətəmimi kəti tətəhatətə pəhriən e Iesu Kristo, kəni rəhan noliən tərəh min kəutəuhlin məhuva motəuvir. Tətəpəh noliən tərəh min, kəni matol noliən təuvir min.

Jemis təməni təuvir kəm lah

¹ İəu Jemis, iəu slef rəha Uhgın mine Iesu Kristo, İərməniğ rəhatah. İətəni təuvir kəm təmah nəuaniləuis min rəha Isrel u tueləf nətəm nəutəhatətə e Iesu, nətəm nəmohtətə məutatig ikin min rəfin e nəhue niftəni. ^I

Nəhatətəiən mine neinatigian

² Piak min mine nəuvirik min. Nian nərahien pisin pisin min kəhuva e rəhatəmah nəmiəgəhiən, kəni oteh natimnati min əha təhmen e natimnati iətəm nik-itəmah tətəgiən pik əmə lan. ^{III} Kəni nikitəmah tətəgiən əmə mətəu-inu, itəmah nəkotəhrun məmə nian nərahien min kautələs pikin rəhatəmah nəhatətəiən e Uhgın, kəni nian nautol win lan, ilah okotol məmə nəkotəhrun nəhtul əskasikien nəuvein min. ^{III} Kəni nian onəkotəhtul əskasik e nərahien min əha, kəni onəkəhuva motəskasik e nəhatətəiən, kəni nikitəmah timəhtə, noliən min mine nətəligiən min rəfin rəhatəmah okotəhruahru motəsanən, kəni nəko-taskəlim noliən təuvir min rəfin.

⁵ Nəmə itəmah kəti, rəhan neinatigian təsəhmenien, kəni tolkeikei məmə in otəhrun natimnati min iətəm Uhgın tolkeikei məmə otol, pəh in tətəpuəh lan o Uhgın, kəni Uhgın otəfən kəm in e nikin agiən. Uhgın tətəfən natimnati min kəm nətəmimi rəfin e nikin agiən, kəni məsəgət rəkisien e lah o nati kəutətapuəh ohni. ⁶ Nian iətəmi kəti in tətəpuəh o Uhgın lanəha, in otəkeikei məhatətə lan, kəni rəhan nətəligiən otə-

solien keiu. Mətəu iətəmi rəhan nətəligiən keiu, rəhan nətəligiən tətən əpnapin əmə, in təhmen e peau-peau min əpəha itəhi nimətəgi tatos ilah. ⁷ Nəmə təhro nikin tətəhti məmə İərməniğ otəfən nati kəti kəm in, mətəu kəpə, otəsosiən. ⁸ İətəmimi iətəm tatos nətəligiən keiu lanəha, ko təsəhtul əskasikien e nati kəti iətəm nikin tətəhti məmə otol.

⁹ Piatah kəti uəha in tanpən-tanpən əmə, kəni rəhan nautə tikə, nikin otəkeikei magiən mətəu-inu in iətəmi asoli e nəhmti Uhgın. ¹⁰ Kəni pəh iətəmi u rəhan nautə tepət, nikin tagiən min o nati u in təhrun məmə in nıpəhriənien, məmə Uhgın otosiahu, mətəu-inu in təhmen e nəuginigi iətəm otəpanikə. ¹¹ Nian mitigar tətəri, nəpiəpəiən rəhan tepət pik, kəni təhgi nəuginigi taukei məmei, kəni rəhan nəuvirien təmikə. ^{IV} Təhmen əmə e nətəmimi rəhalah nautə tepət. Nian kautol rəhalah uək min mautos nautə tepət lan, kəni ilah min okəpanohkə.

¹² İətəmimi iətəm tətəhtul əskasik nian nərahien tətuva e rəhan nəmiəgəhiən, in tətətig e nəuvirien pəhriən, mətəu-inu, nian tinol win e nərahien min əha, kəni Uhgın otəfən rəhan nətəouien kəm in, inu nəmiəgəhiən itulin. Uhgın təməni əskasik rəkis məmə nəmiəgəhiən itulin u, in rəha nətəmimi nətəm ko-tolkeikei in.

¹³ Nian nati kəti tatiuvi=pən iətəmi kəti məmə in otol təfəgə tərəh, ko in təsəniən məmə Uhgın tətəfən-əfən kəm in o noliən təfəgə tərəh min, mətəu-inu ko nati kəti təsiuvi-pəniən nətəligiən rəha Uhgın məmə in otol təfəgə tərəh, kəni Uhgın təsəfən-əfəniən təfəgə tərəh kəm iətəmimi. ¹⁴ Mətəu nətəligiən tərəh rəha iətəmi-

I 1:1 Mat 13:55; Uək 15:13; Kəl 1:19; 1Pitə 1:1 II 1:2 Rom 5:3-5
III 1:3 1Pitə 1:7

IV 1:11 Aes 40:6-8

mi aru əmə, in tətəfən-əfən kəm in, kəni matiuvi=pən in məmə in otatətəlig lan. ¹⁵ Nətəligiən tərəh tətəuə e təfagə tərəh, kəni nian təfagə tərəh tīnuva mīnepət, kəni tətəuə e nīmisiən.

¹⁶ Piak mīn mīne nəuvinik mīn nətəm iəkolkeikei pik itəmah. Sotəgəhaniən məmə iətəmi kəti oteiuə e təmah məmə Uhgīn in iətəmi rəha nəfən-əfəniən kəm nətəmimi o noliən təfagə tərəh. ¹⁷ Natimnati təuvir mīn rəfin mīne natimnati rəfin iətəm kotəhruahru, kautsīpən əmə o Uhgīn. In təsol pīsinīən kəti. Nian rəfin tatol təuvir kəm tah. In təsəhmenīən e nəhagəhagiən mīn iətəm in təmol əpəha ilis e neai. ^I Ilah kəutaliuək e neai, kəni nian kəti kotasiə, nian kəti kəsotasiəniən. Mətəu Uhgīn təhmen əmə nian rəfin. ¹⁸ Kəni e rəhan əmə nətəligiən, Uhgīn təmitəpīn itah məmə kəməhuva nenətīn mīn nian kəmotəhatətə e nəghatiən pəhriən rəhan. In təmol lanəha məmə e nətəmimi rəfin nətəm təmol, kitah kəmotəupən məhuva rəhan pīsin əmə. ^{II}

Ətəlig lan kəni mol nəghatiən rəha Uhgīn

¹⁹ Piak mīn mīne nəuvinik mīn nətəm iəkolkeikei pik itəmah. Nikitəmah otəkeikei mətəhti nəghatiən u. Pəh itəmah kətiəh kətiəh onəkotəkeikei motətəlig vi nian nətəmimi kəutəghati, mətəu onəsotauit-avit pikīən o nəghatiən, sotoliən məmə niəməha tatol uəhai əmə itəmah, ²⁰ mətəu-inu nian niəməha tatol iətəmi kəti, niəməha u, təsəuəiən e nəuan iətəm təhruahru Uhgīn tolkeikei. ^{III}²¹ Otərəkin rəkis noliən mīn rəfin iətəm tamikmik, mīne təfagə tərəh mīn u kotepət e nəmiəgəhiən rəhatəmah. Uhgīn təmələhu=pən rəhan nəghatiən e nikitəmah, kəni nəghatiən əha rəhan təhrun nosmiəgəhiən itəmah. Kəni təuvir məmə nəkotosiahu rəhatəmah nətəligiən, kəni motətəlig vivi e nəghatiən u.

²² Sotətəligiən əmə e nəghatiən rəha Uhgīn, mətəu otətəlig lan kəni motol nati nak iətəm tətəni. Okəmə nautətəlig məsotoliən nəghatiən u, kəni nautēiuə aru əmə e təmah məmə nəutəfaki pəhriən. ^{IV}²³ Iətəm tətətəu kəni məsoliən nəghatiən u, in təhmen=pən e iətəmimi iətəm tətəsəl=pən vivi e kīlas materuh narmīn, ²⁴ kəni nian tīneruh rəkis magīm, malu mīn uəhai əmə məmə nəhmtīn təhro lanu. ²⁵ Mətəu iətəmimi iətəm tətəsəl=pən əskasik e lou iətəm təhruahru agīn u tatītīs nətəmimi, ^V matol e nian mīn rəfin, məsaluiən nati iətəm tətətəu, mətəu in tatol, in otətətig e nəuviriən pəhriən nian in tatol lanəha. ^{VI}

²⁶ Nəmə iətəmi kəti nikin təhti məmə in tatītəu=pən vivi noliən mīn rəha nəfakiən, mətəu tətəghati=pən əmə, təruru naskəlīmiən rəhan nəghatiən, kəni rəhan noliən mīn rəha nəfakiən in nati əpnapīn əmə. In

^I Nəghatiən u "nəhagəhagiən mīn" tətəghati e mitigar, mīne məuig, mīne məhau mīn. ^{II} 1:18 Jon 1:13 ^{III} 1:20 Pri 7:9 ^{IV} 1:22 Mat 7:24-26; Rom 2:13 ^V Nəghatiən u, "lou iətəm təhruahru agīn u tatītīs nətəmimi," tətəghati e suaru rəha nəhatətəiən məmə iətəmi kəti otuva məhruahru e nəhmti Uhgīn. Kəni nəmə iətəmi kəti tətətəu=pən suaru əha, Uhgīn tatītīs in e nəsanəniən rəha təfagə tərəh, kəni tatītīs in e nalpīniən iətəm in təkēikei mos. Afīn-to Kəl 5:13-14. ^{VI} 1:25 Rom 8:2; Jem 2:12

tətēiuə aru əmə lan məmə rəhan noliən rəha nəfakiən in təuvir agīn. ²⁷ Noliən mīn rəha nəfakiən iətəm rəhatah Tatə Uhgīn tateruh məmə in təhruahru vivi kəni nərahīən tīkə lanko lanu: iəfaki kəti təkēikei materuh vivi kəlkələh mīn u kəmīmīs ərin mīne pətālīmīs mīn e nərahīən rəhalah. Kəni mətəkeikei mateh vivi nəmiəgəhiən rəhan məmə noliən tərəh mīn rəha nəhue niftəni otəsoliən məmə in otamīkmik lan.

Sotēhiən nətəmimi nəuvein məmə ilah ilis kotapirəkis nətəmimi nəuvein

² Piak mīn mīne nəuvinik mīn. Itəmah nəutəhatətə e Iesu Kristo, Iərməniğ rəhatah iətəm ilis agīn kəni katisiai pik in. Tol lanəha, təsəuviriən məmə nəkəuteh iətəmi kəti məmə in ilis, kəni mautol təuvir kəm in; mətəu mauteh iahu iətəmi kəti mīn mautol tərəh kəm in. ^{VII}² Tol mə inu mīne. Iətəmimi keiu kətiəuva e nīməfaki rəhatəmah. Kəti tatuvən e napən təuvir mīn u nəhmtīlah tīkīs, mīne nəuanati mīn kəmol e aiən u kol tətəraip-oraip. Kəni suah kəti mīn tatuvən e napən tərəh mīn əmə. ³ Təsəuviriən məmə nəkotəfən nisi-aiən kəm iətəmimi iətəm tatuvən e napən təuvir mīn, motəni=pən məmə, "Va, məharəg u ikin təuvir ikin." Mətəu iətəm tatuvən e napən tərəh mīn, nəkotəni=pən kəm in məmə, "Əhtul=pən əpəha," uə "Əharəg əmə e niftəni." ⁴ Nian nautol noliən tol mīn lanəha, nauteh nətəmimi nəuvein məmə ilah ilis tapirəkis nətəmimi nəuvein mīn, kəni nəutakil nətəmimi e rəhatəmah nətəligiən tərəh.

⁵ Piak mīn mīne nəuvinik mīn iətəm iəkolkeikei pik. Otətəlig-to. Uhgīn təmitəpīn rəkis nanrah mīn rəha nəhue niftəni məmə rəhalah nəhatətəiən e Kristo otepət. Kəni təmitəpīn mīn ilah məmə okotos Narməniğiən Rəha Uhgīn iətəm tətəni rəkis məmə rəha nətəmimi nətəm kotalkeikei in. ^{VIII}⁶ Mətəu itəmah nəmotəh iahu nanrah mīn. ?Mətəu nətəmimi pəh mīn u kautol nəhməiən kəm təmah, kəni mautiuvi=pən itəmah e kot? ?Nətəmi rəhalah nautə tepət, uə kəpə? Əuəh, ilah kəha. ⁷ Kəni nətəmimi mīn u kəutəghati rah e nərgīn u ilis, nərgi Iesu iətəm rəhan u itəmah.

⁸ Lou rəha Kig iətəm tətətig e Nauəuə Rəha Uhgīn tətəni məmə, "Olkeikei ik kəti təhmen əmə məmə nəkolkeikei aru ik." Nəmə nəutətəu=pən pəhriən nəghatiən u, nautol noliən əhruahru. ^{IX}⁹ Mətəu təfagə tərəh kəti tol lanu, nəmə nauteh nətəmimi nəuvein məmə ilah ilis tapirəkis nətəmimi nəuvein mīn. Kəni nəghatiən rəha Lou tətəni məmə nətəmimi kautol lanəha, ilah nətəmi rəha natgəhliən Lou. ¹⁰ Tol lanəha mətəu-inu, nəmə iətəmimi kəti tətətgəhli nəghatiən kətiəh əmə rəha Lou, uə nəmə in tətətgəhli nəghatiən mīn rəfin agīn rəha Lou, kəni e nəhmti Uhgīn, in iol təfagə, ¹¹ mətəu-inu, Uhgīn u iətəm tətəni məmə, "Sakləhiən e pətan," in Uhgīn kətiəh əmə iətəm tətəni məmə, "Sohamuiən itəmi." Kəni nəmə nəsotakləhiən e nīpətan, mətəu nəmotəhamu nətəmimi, itəmah nətəmimi nətəm nəmotətgəhli Lou. ^X

^{VII} 2:1 Uək 10:34-35; Jem 2:9 ^{VIII} 2:5 Mat 5:3; Luk 6:20; 1Kor 1:26-28 ^{IX} 2:8 Mat 19:19; Kəl 5:14 ^X 2:11 Eks 20:13-14; Rom 13:9

¹² Nəghatiən mine noliən rəhatəmah otəkeikei miṭəu=pən lou iətəm təmitis itəmah. Motol noliən rəha nətəmimi nətəm kotəhrun məmə Uhgīn otakil ilah e lou əha. ¹³ Otol lanəha mətəu-inu nəmə itəmah nəso-tasəkəhruiən nətəmimi, kəni Uhgīn otəsəkəhrui-iniən itəmah nian in otakil nətəmimi. Mətəu nəmə itəmah nəutasəkəhrui nətəmimi, kəni Uhgīn otəsəkəhrui itəmah, kəni mənī=pīnə məmə onəsotosiən nalpiniən e nian in otələhu=pən nəghatiən rəha nalpiniən kəm nətəmimi. II

Nəhatətəiən mine uək təuvir mīn

¹⁴ Piak mīn mine nəuviniḱ mīn. Nəmə iətəmi kəti tətəni məmə tətəhatətə e Iesu Kristo, mətəu in təsolian uək təuvir mīn, kəni rəhan nəhatətəiən tol lanəha, ko təsosmiəgəhiən iətəmi kəha. ¹⁵ Tol mə inu mine. Piatah kəti uə nəuvinitah kəti, rəhan napən tikə, kəni niḱin nauəniən təsəhmenien. III¹⁶ Itəmah kəti tətəni=pən kəm in məmə, "Atuvən, pəh Uhgīn otasiru lam, kəni onəsətəpuiən, onəkəuən vivi." ?Mətəu nəmə in təsolian nati kəti məmə otasiru lan, in təmol nati təuvir nak? ¹⁷ E noliən əha inəha, nəmə iətəmi kəti tatos nəhatətəiən piṣin əmə, mətəu təsolian uək təuvir kəti titəu=pən, kəni rəhan nəhatətəiən təmimīs, niṣətīn tikə.

¹⁸ Mətəu nəmə təhro iətəmi kəti otəni məmə, "Nətəmimi nəuvein kautos nəhatətəiən, kəni nətəmimi nəuvein kautol uək təuvir mīn."

Mətəu iətəni kəm ik lanu lan məmə, "Nəmə iəsehien rəham uək təuvir mīn, kəni iəsəhruiən nəmə rəham nəhatətəiən in niṣəhruiən, uə kəpə. Mətəu nian onəkəruh uək təuvir mīn rəhak, kəni tətəgətun məmə nəhatətəiən rəhak in niṣəhruiən." IV

¹⁹ Nətəni məmə nəhatətəiən rəham in niṣəhruiən mətəu-inu nətəni niṣəhruiən e nəghatiən u məmə, "Uhgīn kətiəh əmə." ITəuvir ohnik! Mətəu nati əpnapin iərmīs mīn, ilah mīn kəutəni niṣəhruiən e nəghatiən əha, mətəu ilah kəutəramrumin məutəgin pik mətəu-inu kotəhrun məmə Uhgīn otol nalpiniən kəm lah.

²⁰ !Ik rəhm-kəpə tikə! Iətəmi iətəm tətəhatətə, mətəu təsolian uək təuvir mīn, rəhan nəhatətəiən in niṣətīn tikə. Pəh iəkəgətun ik e nati kəti iətəm otəni kəm ik məmə inu niṣəhruiən.

²¹ Niḱim otəhti tiṣitah u Epraham. Uhgīn təmeruh məmə in təhruahru e nəhmtin e uək iətəm təmol, mətəu-inu təmos nətīn u Aisək, muvən mələhu-pəri e oltə. V²² Kəni rəhan nəhatətəiən mine rəhan uək mīn katuol nati kətiəh əmə, kəni rəhan nəhatətəiən təməuə e nəuan, inu rəhan uək mīn. ²³ Kəni nəghatiən u rəha Nauəuə Rəha Uhgīn təmuva mol niṣəhruiən, tətəni məmə, "Epraham təməhatətə e Uhgīn, kəni Uhgīn təməni məmə Epraham in təhruahru e nəhmtin o nəhatətəiən əha." VI Kəni kətəni məmə niəli rəha Uhgīn. ²⁴ Kəni rəueiu nəkəhrun nehien məmə, nəhatətəiən piṣin əmə təsəhmenien məmə otol nətəmimi kotəhruahru e nəhmti Uhgīn, mətəu nətəmi-

I 2:12 Jem 1:25; 1Pitə 2:16 II 2:13 Mat 5:7; 18:21-35 III 2:15 IJon 3:17 IV 2:18 Kəl 5:6 V 2:21 Jen 22:9-12 VI 2:23 Jen 15:6

mi kotəkeikei motol mīn noliən təuvir mīn, inəha noliən təuvir mīn iətəm tatsipən e nəhatətəiən pəhriən. VII

²⁵ Kəni e noliən əha inəha, Uhgīn təmeruh məmə Rehəp u, pətan rəha suaru, in təmuva məhruahru e nəhmti Uhgīn o uək iətəm təmol, VIII Iətəmi mil keiu rəha Isrel kəmian oneuən əpəha Jeriko məmə oteruh vivi taun əha. Kəni Rehəp u, təmateh vivi ilau, kəni mahli=pən ilau e suaru piṣin kiətəlig mətian. ²⁶ Niṣətī iətəmi, nəmə nəmiəgəhiən tikə lan, təmimīs. Kəni təhmen əmə, kitah kəti iətəm tatos nəhatətəiən, mətəu təsolian uək təuvir mīn, rəhan nəhatətəiən təmimīs.

Namitəmi mine rəhan uək

³ Piak mīn mine nəuviniḱ mīn. Təsəuviriən məmə itəmah tepət nəkəhuva nəgətun mīn rəha niməfaki, mətəu-inu nəkotəhrun məmə Uhgīn in oteruh vivi kəni makil nəmiəgəhiən rəhatəmah nəgətun mīn, tapirəkis məmə oteruh vivi kəni makil nəmiəgəhiən rəha nətəmimi əpnapin. ² Niṣəhruiən, kitah rəfin kəutəmei e nəmiəgəhiən rəhatah nian tepət. Mətəu nəmə iətəmi kəti təsəmeiən e rəhan nəghatiən, nati u tətəgətun məmə in iətəmi tiniməhtə, kəni nətəligiən rəhan təhrun neh viviən rəhan mīn noliən mīn rəfin.

³ Tol məmə nati mīn u mine. Kətətu=pən piṣ e nohli hos məmə otol nəuia iətəmi, kətealelin rəhn-kəpə, kəni tətəuhlin niṣətīn rəfin. ⁴ Kəni negəu, in iahgin, kəni niṣətəgi asoli tətərag lan, mətəu stiə in nati əkəku kəti iətəm nian kəptin tətəlelin, kəni niṣətī negəu asoli rəfin tətuvən=pən əha kəptin tolkeikei məmə okian=pən iḱin. ⁵ E noliən əha inəha, namitəmi in nati kəti təkəku, mətəu təhrun niuvi=paiən nati asoli mīn. Nikitəmah təhti-to, nəmtahlī niḱəm əkəku kəti təhrun nuəuiən mol nəmegəm asoli lan mus nati. ⁶ Kəni niṣəhruiən, namitəmi in təhmen e niḱəm. Namitəmi in nəuəli niṣətī iətəmi iətəm nərahien mīn rəfin rəha nəhue niṣtəni u kotəriəuəh vivi lan. Kəni nərahien mīn rəhan kəutərakin nəmiəgəhiən rəfin rəhatah. Kəni Setən əmə tətahlī=pən niḱəm e namitəmi. Kəni namitəmi tətahlī=pən niḱəm tərah e suaru rəfin e nəmiəgəhiən rəhatah.

⁷ Nətəmi kotəhrun noliən nati rəpīn mīn məmə okəhuva motəpəou, u natimiəgəh mīn, mine məniḱ mīn, mine natimnati mīn u kəutəlkəu, mine natimnati mīn kəutan ləuantəhi. Nətəmi kəmotol ilah kotəpəou. ⁸ Mətəu iətəmi təruu noliən namitəmi təpəou. In nati rəpīn tatol uaiəl, məriəuəh e nərahien mine nakonəiən rəha nimisiən. IX

⁹ E namitəh, kəutəni-vivi Iərməniḱ Tatə Uhgīn rəhatah, kəni e namitəh kəutəni rah nətəmimi lan iətəm Uhgīn təmol ilah kotol məmə in mine.

¹⁰ Nohlitəmi kətiəh əmə tətəni pətiḱəm nəni-viviən mine nəni rahien. Piak mīn mine nəuviniḱ mīn. Pəh okəsoliən mīn lanəha. ¹¹ Nəhu təuvir mine nəhu arfu,

VII Noliən təuvir mīn iətəm kautsipən e nəhatətəiən pəhriən rəha suah kəti tətəgətun məmə rəhan nəhatətəiən in niṣəhruiən. VIII 2:25 Jos 2; Hip 11:31 IX 3:8 Rom 3:13

ko kāsiasipəniən e nəhmti nəhu kətiəh. ¹² Piak min mine nəuvinik min. ?Nigi u fik otəuə e nəua olif? ?Kəni nıləuis u krep otəuə e nəua fik? !Kəpə! Kəni nəhmti nəhu arfu təsəfaian nəhu təuvir.

Neinatigian təuvir iətəm tatsipən o Uhgın

¹³ ?İətəmimi kəti əha ikin e nəlugin e təmah iətəm nikin təhti məmə in teinatig vivi kəni məhrun nati nak iətəm Uhgın tolkeikei? Təuvir. Kəni pəh in otol uək təuvir min e noliən iətəm tatsipən e neinatigian, inəha noliən rəha iətəmimi iətəm rəhan nətəligian ləhtəni. Kəni noliən əhruahru rəhan otəgətun neinatigian mine nəhrunian rəhan. ¹⁴ Mətəu nəmə nikitəmah təhti məmə nəkoteinatig, mətəu nikitəmah təriaueh e netetian, kəni nəutətəlig aru əmə e təmah o nəfəriən itəmah, tol lanəha, nəuteiuə aru əmə e təmah. Sotəghati əfəri pikian o neinatigian eiue rəhatəmah min, mətəu-inu səniəmə noliən u rəha iətəmimi u teinatig. ¹⁵ Neinatigian tol lanəha təsisipəniən e negəu e neai, mətəu rəha nəhue niftəni əmə u, mine nətəligian rəha iətəmimi, mine rəha Setən. ¹⁶ Tol lanəha mətəu-inu nian nətəmimi kautetet motolkeikei məmə kautəfəri aru ilah, kəni nətəmimi kəutohtəu=pən əmə rəhalah aru nətəligian mautil nərahian, kəni noliən tərəh rəfin kohiet pətigəm.

¹⁷ Mətəu iətəmimi iətəm tatos neinatigian iətəm tatsipən e negəu e neai, rəhan noliən tol lanu lan. Nati aupən, rəhan nəmiəgəhian in təhruahru vivi, kəni in tolkeikei pik nəməlinuian, kəni in iətəmi mətig, in tatisiai nətəligian rəha nətəmimi pisin pisin min, kəni in təriaueh e nasəkəruian, kəni matəuə e nəuan tepət e nəmiəgəhian rəhan, in tateh nətəmimi məmə kotəhmen-əhmen əmə, kəni nian tətəni nati kəti mə otol, matol əmə. ¹⁸ Nətəmimi rəha nəniən nəməlinuian, kotəhmen=pən e nətəmimi nətəm kəmotərfei nikitə nati e nasumiən, kəni tateviə mətəuə e nəuan. Nəmə kotol natimnati min əha motasiru e nətəmimi o nələhuiən nəməlinuian, kəni ilah okoteruh nəuan məmə in nəhruahruian. ^I

Noliən rəha nuvaiən iuəkir o nəhue niftəni, uə Uhgın

⁴ ?Nak u nəukəti nəməuiən mine norgəhuiən rəhatəmah? Natimnati min əha kəutəhuva mətəu-inu itəmah nəkotalkeikei nətəuiən təuvir e nipətətmah, kəni nətəligian min əha rəha nətəuiən təuvir, ilah kəutəluagin e nikitəmah kətiəh kətiəh məmə okəhuva nətəmi asoli min e nəmiəgəhian rəhatəmah. ^{II} Nikitəmah tatuvən o natimnati rəha iətə-pisin, mətəu nəsotosian, kəni nautorgəhu məutəməu ohni. Nautolkeikei natimnati nəuvein, mətəu nəsotosian. Kəni mətə onəkohamu nətəmimi ohni. Nəsotosian natimnati mətəu-inu nəsotətapuəhian lan o Uhgın. ³ Kəni nian nəkotətapuəh lan, mətəu nəsotosian, mətəu-inu nəmotətapuəh lan e nətəligian tərəh məmə otol itəmah aru əmə nəkotətəu təuvir lan.

I 3:18 Mat 5:9 II 4:1 Rom 7:23

⁴ Itəmah nəmotəpəh Uhgın kəni mautohtəu=pən natimnati rəha nəhue niftəni, təhmen e pətan iətəm təsisiaian rəhan iərman, məpəh kəni mətəu=pən əpnəpin əmə nəman. Nəkotəhrun uə kəpə məmə, iətəmimi iətəm tolkeikei pik natimnati rəha nəhue niftəni, in tətəməki e Uhgın. Kəni iətəmimi kəti iətəm tatəpən məmə otolkeikei natimnati rəha nəhue niftəni, in tətəuə məmə in tikimir rəha Uhgın. ^{III} Kəni nəghatian u rəha Nauəuə Rəha Uhgın səniəmə nəghatian əpnəpin əmə. Tətəni məmə, "Uhgın tolkeikei pik məmə nikitəh iətəm in təməfa kəm tah, otolkeikei pik in matuvən əmə ohni." ⁶ Mətəu Uhgın tətəfa əuau rəhan nəuvirian tətəuə kəm tah məmə otasiru e tah. Kəni tol lanəha, Nauəuə Rəha Uhgın tətəni məmə,

"Uhgın tətəhtipəsəg e nətəmimi min u kəutəfəri, mətəu tətəfən rəhan nəuvirian kəm nətəmimi min u kautosiahu rəhalah nətəligian." ^{IV}

⁷ Kəni tol lanəha, otosiahu itəmah kəni mautil nəuia Uhgın. Otəhtul əskasik nian Setən tətəuə mətəfən-əfən kəm təmah, kəni in otaiu muvən isəu o təmah. ^V Əhuvən iuəkir o Uhgın, kəni in otəuə iuəkir o təmah. Itəmah u nol təfəgə tərəh, otəfəl nəhlmitəmah. Kəni itəmah u rəhatəmah nəhtulian keiu, otol nikitəmah tuva kətiəh məhruahru. ^{VI} Təuvir məmə nikitəmah otəhmə məpəu, kəni nəkotasək əfəməh o rəhatəmah təfəgə tərəh. Otəuhlin rəhatəmah nələhian otəuə nasəkiən, kəni rəhatəmah nəghatian otəuə misiu. ¹⁰ Otosiahu rəhatəmah nətəligian tuvən kəm İərmanig, kəni in otəfəri itəmah. ^{VII}

¹¹ Piak min mine nəuvinik min. Sotəni rahian itəmah min. Nəmə iətəmi kəti tətəghati rah e pian kəti, uə in tətələhu nəghatian kəti məmə in təmol təfəgə tərəh kəti, ^{VIII} kəni iətəmi kəha, in tətəni rah lou ^{IX} mətələhu nəghatian məmə lou təsəhmenian məmə otol rəhan uək, uə lou in nati əpnəpin əmə. Kəni nian nəkotələhu=pən lou məmə in təsəhmenian, itəmah nəsotohtəu-pəniən lou, mətəu nəmotəri motəharəg-pəri e lou, kəni məsotətig ahgəlian lou. ¹² Uhgın əmə in təməfa lou, kəni in əmə tətəkil nətəmimi mətələhu nəghatian lan. Kəni in təhrun nosmiəgəhian, kəni məhrun nərəkinian. ?Mətəu itəmah, nikitəmah təhti məmə itəmah Uhgın min, məmə nəkotəkil təfəgə tərəh min rəha piatəmah min motəni pətigəm nalpinian rəhalah? !Kəpə! ^X

Nəghatian əfəri

¹³ Otətəlig-to, itəmah nətəmimi nəutəni məmə, "Rəueiu uə olauig, kəhuvən itaun u uə taun əha, motətig o nu kəti, motol bisnis ikin, kəni motol məni."

III 4:4 Rom 8:7; 1Jon 2:15 IV 4:6 Prov 3:34; 1Pitə 5:5 V 4:7 Efəs 6:12 VI 4:8 Aes 1:16; Sek 1:3; Mal 3:7 VII 4:10 Job 5:11; 1Pitə 5:6 VIII Nəghatian u rəha Jemis nipətin təsəniən məmə kitəh okə-sotəgətunian təfəgə tərəh rəha nətəmimi. Nəghatian min tepət e Nauəuə Rəha Uhgın tətəni məmə kitəh kotəkeikei motəgətun təfəgə tərəh rəha nətəmimi məmə okohiet rəkis lan. Mətəu kotəkeikei motol e nətəligian təuvir. Kəl 6:1; Luk 17:3; 2Tim 3:16; Jem 5:20; Kəl 5:21; 1Təs 5:14; 2Təs 3:15; Tait 3:10. IX "lou" e fes u tətəghati e "lou rəha nolkeikeian." Eruh e Jemis 2:8. X 4:12 Rom 2:1; 14:4

14 ?Nəkotəhra motəhrun məmə nak otuva olauig?
?Nəmiəgəhiən rəhatəmah in nak? Itəmah nəkotəhmen
e nahniğəm iətəm otəmanikə min. ^{I15} Mətəu
nəghatiən iətəm təhruahru məmə onəkotəni in tol
lanu, nəkotəkeikei motəni məmə, “Nəmə in nəuia İər-
mənig pəhriən, kəni iəkotatig kəni motol natimnati
min u, uə natimnati min əha.” ¹⁶ Mətəu rəueiu, nəu-
tagət əfəri məutəfəri pik itəmah. Kəni nəghatiən min
əha iətəm nautəni, ilah rəfin kotərah.

¹⁷ Tol lanəha, in təfagə tərəh kəti nəmə iətəmimi
təhrun nati kəti təuvir iətəm təkəikei mol, mətəu tə-
solian. II

Nəghatiən tatuvən o nətəmimi rəhalah nautə tepət

5 Itəmah nətəm rəhatəmah nautə tepət. Otətəlig-to
e nəghatiən u. Təuvir məmə nəkotətəu tərəh mo-
tasək əfəməh o nərahien iətəm tətəu o təmah.

² Rəhatəmah nautə tinəmnəmit rəkis, kəni uvni min
kinəutoarehre rəhatəmah napən. ^{III3} Namrəien tatus
rəhatəmah aiən u kol tətoraip-oraip, mine silfə. Kəni
namrəien in otəni pətigəm nolien tərəh min
rəhatəmah kəni motus nipətətməh təhmen e niğəm.
Nian rəha naunun nian tətəu iuəkir, mətəu itəmah
nəmotoriarun rəhatəmah nautə min. ⁴ !Otətəlig-to e
nati u! Rəhatəmah noluək min kəmotəulək e
rəhatəmah nasumiən min, mətəu nəməsotətəouiən e
məni nəvetin rəhalah. Kəni nətəouiən iətəm nəmə-
sotəfəniən kəm lah, kəutəni pətigəm rəhatəmah no-
liən tərəh min. İərmənig Əsanən Pik Agin, tinətətəu
nasəkiən rəha noluək min rəhatəmah. ^{IV5} E nəhue
niftəni u, itəmah nəmotatig e natigien iətəm timətig
əmə, nəmotol nikitəmah tagien o rəhatəmah nautə e
nian iətəm otəsuvəhiən Uhgın otakil rəhatəmah nolien
min. Itəmah nəkotəhmen e nati miəgəh min iətəm kə-
taugın ilah, kəni kotasisi o nian rəha nuhiən ilah.

^{V6} Nəmotiuvu pətigəm nətəmimi nətəm kotəhruahru e
kot, kəni motakil ilah motəni nalpinian rəhalah, kəni
mautohamu ilah, kəni ilah kəməsotolien nati kəti
məmə okotəniəhu itəmah.

Nətəligien əfəməh e nian rəha nərahien

⁷ Piak min mine nəuvinik min. Otol məmə
rəhatəmah nətəligien otəfəməh nian nəutəhtahnin
İərmənig otətəlig=pa min. Nikitəmah tətəhti nolien
rəha iətəmi kəti rəha nasumiən. Tətəhtahnin nian
əhruahru rəha nəteien nimai, kəni mətəhtahnin nian
rəha nərfəien, kəni mos rəhan nətəligien təfəməh nian
mətəhtahnin mətəuarus=pən timəhtə, kəni matəulək
e rəhan nauəniən təuvir agin. ^{VII8} E nolien əha təhmen
əmə, itəmah min, otol məmə rəhatəmah nətəligien
otəfəməh, kəni motəhtul əskasik, mətəu-inu otəs-
vəhiən İərmənig otətəlig=pa min. ^{VII}

I 4:14 Sam 39:5,11; Prov 27:1 II 4:17 Luk 12:47 III 5:2 Mat
6:19 IV 5:4 Dut 24:14-15 V 5:5 Luk 16:25 VI 5:7 Dut 11:14; Jer
5:24 VII 5:8 Rom 13:11-12; 1Pitə 4:7

⁹ Piak min mine nəuvinik min. Sotəghati-əghatiən uə
nəni rahien itəmah min məmə nikitəmah təsəgiəniən
o natimnati min nəuvein. Nəmə nautol lanu lan, Uhgın
otakil nəghatiən o rəhatəmah nolien tərəh min.
!Rəueiu əha in tətəhtul maru, kəni otəsuvəhiən tuva
mol!

¹⁰ Piak min mine nəuvinik min. Nikitəmah tətəhti-to
iəni min aupən nətəm kəməutəni pətigəm nəghatiən
min e nərgi İərmənig. Rəhalah nəmiəgəhiən tətəgətun
itəh məmə rəhatah nətəligien otəkəikei məfəməh e
nian nərahien tətəu. ¹¹ Kəni nəkotəhrun inu, kətəni
məmə nətəmimi nətəm kəutəhtul iəkis e nian
nərahien tətəu, ilah kəutətig e nəuvirien pəhriən. Nə-
motətəu nanusien rəha Job məmə təməhtul əskasik e
nian iəkis min, kəni motəhrun nəlpəkəuiən təuvir rəha
İərmənig o Job, kəni uərisig e nian tepət rəha
nərahien, İərmənig təmöl təuvir agin kəm in. Kəni tol
lanəha, sotaluiən məmə niki İərmənig təməri məri-
auəh e nasəkəhruiən itəh, kəni nikin tepət o tah. ^{VIII}

¹² Piak min mine nəuvinik min. Nati u in nati keikei,
məmə nəsotosien nonauvil. Sotosien nonauvil e negəu
e neai, uə nəhue niftəni, uə nati kəti min. Nian rəfin,
otəni əmə nipəhriənien. Nian itəmah kəti otəni məmə,
“Əuəh,” kəni rəhan nəghatiən otəkəikei mol
nipəhriənien. Kəni nian itəmah kəti otəni məmə,
“Kəpə,” kəni rəhan nəghatiən otəkəikei mol
nipəhriənien. Nəmə iətəmi kəti təsolian lanəha, kəni
Uhgın otələhu=pən nəghatiən rəha nalpinian kəm in.
IX

Nəfəkiən iətəm nəuan əha ikin

¹³ Nəmə itəmah kəti tətətig e nərahien, təuvir məmə
otəghati kəm Uhgın e nəfəkiən. Nəmə itəmah kəti
nikin tagien, təuvir məmə otəni nəpuən min rəha nəni-
viviən. ¹⁴ Nəmə iətəmi kəti tatimis, təuvir məmə
otəuən e eldə min rəha niməfəki məmə okəhuva motə-
fəki lan, kəni motol=pən oiel e nərgi İərmənig. ^{X15} Kəni
nian ilah kəutəhatətə məmə Uhgın otol vivi iətəmi əha,
kəni motəfəki lan, rəhalah nəfəkiən in suaru məmə
İərmənig otol məmə iətəm tatimis otətəu təuvir min.
Kəni nəmə in təmöl təfagə tərəh kəti iətəm tatiuvi=pa
nimisien, kəni Uhgın otəfəl rəhan təfagə tərəh. ^{XI16} Tol
lanəha, təuvir məmə nəkotəni pətigəm rəhatəmah no-
liən tərəh min kəm təmah min, kəni motəfəki o təmah
min pəh motəmiəgəh. İətəmimi kəti iətəm təhruahru,
rəhan nəfəkiən in təsanən, kəni təuə e nəuan.

¹⁷ Inu təhmen e Elaijə u aupən. In iətəmimi kəti təh-
men əmə e tah. Kəni in təməfəki pik məmə otəsəfu-
vian, kəni nuhuən təməsəfuvian mos nu kisil mine
məuig sikis. ^{XII18} Kəni təməfəki min, kəni Uhgın
təmahli=pa nuhuən tuva min, kəni nasumiən rəfin,
nauəniən təmatig min e lah. ^{XIII}

VIII 5:11 Eks 34:6; Job 1:21-22; 2:10; Sam 103:8 IX 5:12 Mat
5:34-37 X 5:14 Mak 6:13 XI 5:15 Mat 17:18-20 XII 5:17 1King
17:1; 18:1 XIII 5:18 1King 18:42-45

Iuvipa min nətəmimi kəməhuvən isəu
e rəhalah nəhatətəiən

¹⁹ Piak min mine nəuvinik min. Nəmə itəmäh kəti
tatekəu mətəpəh suaru rəha nıpəhrıənıən, kəni nəmə
iətəmi kəti min tatiuvi=pa min, ¹²⁰ təuvır məmə

nəkotəhrun nati u məmə, iətəmimi u iətəm otol iol
təfagə otitəlig=pa min e suaru rəha nıpəhrıənıən, in
otosmiəgəh iol təfagə u e nımisiən, kəni tol suaru
məmə Uhgın otafəl rəkis təfagə təräh min tepət rəha
iətəmi kəha.

I 5:19 Kəl 6:1

1 Pitə

Nəghatien əkuəkir rəha nauəuə u 1 Pitə

Pitə təmətəi nauəuə u.

Təmətəi nauəuə u tətuvən kəm nətəmimi rəha Uhgın nətəm kəutatig ikin pisin pisin min e profens min rəha Pontəs, mine Kələsiə, mine Kapətosia, mine Esiə, mine Pitiniə (1Pitə 1:1). Rəueiu kətəni nərgin nitəni min əha məmə Teki.

E nian əha, iətəmi asoli rəha Rom, nərgin u Niro, təmərəkın pik niməfaki. Təmoh nəfaki min nəuvein kohmis, kəni moh nəuvein. Otəsuvəhiən toh Pitə.

Pitə tolkeikei məmə otəfəri nətəligiən rəha nəfaki min nətəm kəutatig e nərahien. In tolkeikei məmə okotəhtul əskasik e rəhalah nəhatətəien kəni mautol nati kəti iətəm təuvir, nati ərnapin nərahien tətuvə.

Pitə təməni təuvir kəm lah

1 İəu Pitə, iəu aposil kəti rəha İesu Kristo. İətəni təuvir kəm təmāh nətəmi rəha Uhgın nətəm nəutatig ikin min rəfin e profens min u Pontəs, mine Kələsiə, mine Kapətosia, mine Esiə, mine Pitiniə. Uhgın təmitəpin rəkis itəmāh, kəni imatəmāh ikin səniəmə nəhue niftəni u, itəmāh nəpispis min əmə u ikinu.

2 Tatə Uhgın təmitəpin itəmāh mətəu-inu, əupən əupən aɡin, təmol rəhan nəlpəkəuiən mələhu, kəni in təməhrun rəkis suaru min rəfin rəha nəmiəgəhiən rəhatəmāh. Kəni Narmın Rəhan tatol itəmāh nəutəhtul pisin motasim məmə, nəkotol nəuia İesu Kristo, kəni niran tafəl itəmāh e nolien tərəh min rəhatəmāh. **I**

Pəh Uhgın otəfən rəhan nəuviriən mine nəməlinuian tərət kəm təmāh.

Otəni-vivi Uhgın o nəlpəkəuiən rəhan

3 !Pəh kotəni-vivi Uhgın iətəm in Uhgın mine Tatə rəha İərməniɡ İesu Kristo rəhatah! E nəəkəhruiəniən asoli rəhan, in təmol məmə kitah kotair=pən e nəmiəgəhiən vi, kəni mətələhu=pən əskasik rəhatah nətəligiən lan. Tətuvə min lanəha mətəu-inu İesu Kristo təməmiəgəh min e rəhan nimisiən. **4** Kəni e nəmiəgəhiən vi u, kitah okotos natimnati təuvir min əpəha e nəgəu e neai iətəm Uhgın təmələhu pisin məmə rəhatah. Kəni nati u ko təsəmnəmitiən, kəni ko təsəmikmikiən, kəni ko rəhan nəhəgəhəgiən təsikəiən. **II**⁵ E nəhatətəien rəhatəmāh, nəsanəniən rəha Uhgın

I Nəghatien Kris əhruahru tətəni məmə, Uhgın "təmorin=pa nira İesu tafəl-afəl itah" u nipətin məmə tətəikuas e təmāh e nolien tərəh min. Afın min e nəghatien min u "təmorin=pa niran tafəl-afəl" mine "niran tətəikuas e nətəmimi": Lev 14:6-7; Sam 51:7; Eks 24:5-8; Hip 9:19; 1Jon 1:7. **II** 1:4 Kol 1:12

tətəhtul pəsig e təmāh mətəuarus=pa in otosmiəgəh itəmāh, kəni Uhgın otol əpu rəhan nosmiəgəhiən e naunun nian. **III**

6 Nikitəmāh tətəgiən o nati u, nati ərnapin nəmə nian iəkis pisin pisin min kəhuva pau e rəhatəmāh nəmiəgəhiən. Mətəu kəhuva o nian əkuəkir əmə. **IV**⁷ Nian iəkis min əha kəutəhuva məmə okotəgəgun məmə itəmāh nəutəhatətə pəhrin. Aiən u kol tətəraip-oraip, in nati kəti iətəm nigəm tatus mətəfəl rəkis iətəm tərəh min lan. Kəni nian iəkis min əha kotəhmen e nigəm iətəm tatus rəhatəmāh nəhatətəien mətəfəl rəkis iətəm tərəh min lan. Aiən u kol, in nati təuvir, mətəu otəpanikə min nian kəti. Mətəu rəhatəmāh nəhatətəien, in nati təuvir tapirəkis aiən u kol. Kəni e rəhatəmāh nəhatətəien, Uhgın otəni-vivi itəmāh, məfəri nərgitəmāh, məfən nisaiən asoli kəm təmāh e nian İesu Kristo otuva mietigəm=pa lan. **V**⁸ Nati ərnapin nəməsoteruh pauiən İesu Kristo, mətəu nautolkeikei in. Kəni nati ərnapin nəsotəhiən u rəueiu, mətəu nəutəhatətə lan. Kəni nikitəmāh təməri məriəuəh e nəgiəniən iətəm in təuvir pik aɡin tapirəkis, kəni ko iətəmi kəti təruru nəni ərəfiniən nəuviriən rəha nəgiəniən əha. **VI**⁹ Nikitəmāh tətəgiən lanəha mətəu-inu itəmāh nautos nati u iətəm nəutəhatətə lan, u məmə Uhgın otosmiəgəh rəhatəmāh nəmiəgəhiən.

10 Suaru rəha Uhgın o nosmiəgəhiən nətəmimi lan, in nati kəti iətəm iəni min əupən kəmotolkeikei pik məmə okotəhrun tuvən təhmın min, kəni tol lanəha kəmotəfin motəsəl vivi e nəghatien min lan. Kəni ilah kəməutəghati e nəuviriən u iətəm otuva o təmāh. **VII**¹¹ Narmın rəha Kristo təmətətig ilah min, kəni mətəghati kəm lah, kəni əupən ikin mətəni pətigəm

III 1:5 Jon 10:28; 17:11 **IV** 1:6 Jem 1:2; 1Pitə 5:10 **V** 1:7 Prov 17:3; Sek 13:9; Mal 3:3; Jem 1:3 **VI** 1:8 Jon 20:29; 2Kor 5:7 **VII** 1:10 Mat 13:16-17

nahmäian iätəm otuva e nämiägähian rəha Iesu, kəni uərisig lan e nəsanəniən asoli rəhan. Mətəu iəni min kəmotalkut o nəhruniən suaru iätəm natimnati min əha okəhuva lan, mine rəhalah nian əhruahru.

112 Uhgün təmol əpu kəm iəni min aupən məmə, nəghatiən min iätəm ilah kəmotəni, kəməsotəghatiən e nian iätəm ilah kəmotatig lan, mətəu kəmotəghati əmə e nian rəhatah. Kəni rəueiu, nətəmimi kinotəni pətigəm nəghatiən rəha nanusiən təuvir kəm təmah e nəsanəniən rəha Narmīn Rəha Uhgün iätəm tatsipən e negəu e neai. Kəni natimnati min u kotəuvir agin məmə nagelo min, ilah min kətolkeikei məmə okoteruh kəni motəhrun natimnati min rəha nosmiägähian e Kristo iätəm kəməhuva.

Noliən rəha nämiägähian iätəm təhruahru

13 Tol lanəha, nəkotəkeikei motol rəhatəmah nətəligiən təhtul maru o noliən uək, kəni motəgətun vivi rəhatəmah nətəligiən. Otələhu=pən əskasik rəhatəmah nətəligiən e nəuviriən iätəm Uhgün otəfina kəm təmah nian Iesu Kristo otuva min. 14 Otol nəuia Uhgün təhmen=pən əmə məmə kəlkələh min nətəm kotəuvir kautol nəuia tatə min. Aupən rəkis, itəmah nəməsotəhruniən nīpəhriən rəha Uhgün, kəni nəmautol noliən tərəh min iätəm nikitəmah əmə tolkeikei. Mətəu rəueiu, sotəgəhanian e nətəligiən min əha okotiivi rəkis min itəmah. 15 Uhgün u iätəm təmauin e təmah, in tasim məhruahru. Kəni ko itəmah min, onəkotəkeikei motasim motəhruahru e natimnati rəfin iätəm nautol. 16 Nəkotəkeikei motol lanəha mətəu-inu Nauəuə Rəha Uhgün tətəni məmə, “Nəkotəkeikei motasim motəhruahru mətəu-inu Iəu iəkasim məhruahru.” III

17 Itəmah nəkotətapuəh e nasiruian o Uhgün u təhmen məmə in rəhatəmah Tatə, mətəu nəsotaluiən məmə Uhgün tətəkil noliən min rəha nətəmimi rəfin, kəni in tatol əmə e noliən iätəm təhmen-əhmen əmə. Tol lanəha, nəsotaluiən məmə itəmah iapispis min əmə e nəhue niftəni u. Sotohtəu-pəniən noliən min rəhan. Mətəu nian nəutəmiägəh əhanəh e nəhue niftəni u, onəkotəgin motisiai Uhgün e noliən təuvir min rəhatəmah. 18 Nəkotəkeikei motol lanəha mətəu-inu itəmah nəmotəhrun rəkis nati keikei iätəm Uhgün təmətəou rəkis itəmah lan. Otətəlig-to e noliən rəha nämiägähian rəhatəmah aupən iätəm nīpətīn tikə u təmsipən o tipitəmah min. Mətəu Uhgün təmitis rəkis itəmah e noliən tərəh kəha. Kəni Uhgün təməsosiən nəhmti nämiägähian rəhatəmah e nati kəti rəha nəhue niftəni iätəm otəpanikə, təhmen e silfə mine aiən u kol tətəraip-oraip, 19 mətəu in təmos nəhmti təmah e nira Kristo iätəm in nati keikei təuvir pik agin. Kristo in təhmen e nətī sipsip təuvir iätəm nimisiən uə nərahian tikə agin lan. V VI

I 1:11 Sam 22; Aes 53; Luk 24:26-27 II 1:14 Rom 12:2; Efəs 2:3; 4:17-18 III 1:16 Lev 11:44,45; 19:2; 20:7 IV 1:17 Rom 2:11; Nəh 2:23 V E nian rəha Oltestimin, nətəmimi kəmautol sakrifais kəm Uhgün o təfagə tərəh min e nətī sipsip min iätəm nərahian tikə e lah. Afīn e Eks 12:5. VI 1:19 Uək 20:28; Hip 9:12-14

20 Aupən aupən agin, nian Uhgün təməsol əhanəhian nəhue niftəni u, təmitəpīn rəkis Kristo məmə otol uək əha. Mətəu rəueiu iuəkīr o naunun nian, Uhgün təmol əpu in, məmə otuva masiru e təmah. VII²¹ Kəni e natimnati min əha Iesu təmol, itəmah nəkotəhatətə e Uhgün, iätəm təmosmiägəh Iesu Kristo e nimisiən, kəni məfəri in məfən nəsanəniən iätəm təhagəhag mine nisiaiən kəm in. Kəni tol lanəha, nəkotəhatətə e Uhgün, kəni mautələhu=pən əskasik rəhatəmah nətəligiən lan. VIII

22 Nəmotəikuas e rəhatəmah nämiägähian tinuva minivi min rəkis mətəu-inu nəmotətəu=pən nəghatiən rəha nīpəhriən. Kəni o natimnati min u, nəkotos nolkeikeiən pəhriən tətəu o təmah min nəuvein. Kəni tol lanəha, otolkeikei pik itəmah min e nīkin pəhriən. IX²³ Otol lanəha mətəu-inu, nəmotair vi rəkis min, kəni nämiägähian vi rəhatəmah təmsipənian o nətəmimi nətəm ilah rəfin okəpanohmīs. Mətəu nämiägähian vi u rəhatəmah in otətətig naunun tikə, mətəu-inu təmsipən e nəghatiən kəti iätəm tətəmiägəh mətətig nauun tikə, inu nəghatiən rəha Uhgün. 24 Nauəuə Rəha Uhgün tətəni məmə,

“Nətəmimi rəfin kotəhmen e nimali nimanuvehli, kəni nəuviriən rəfin rəhalah təhmen əmə e nəuginigi əpəha e nīkinati.

Nimanuvehli əha tətəukei, kəni nəuginigi min kəutəmei,

25 mətəu nəghatiən rəha Iərməniğ tətətig itulin nauun tikə.” X

Kəni inu nəghatiən rəha nanusiən təuvir iätəm nətəmi-mi kəmotəni pətigəm rəkis kəm təmah.

2 Mətəu-inu o nəghatiən min əha, otəraiki e noliən min u kohiet rəkis e rəhatəmah nämiägähian: noliən rəfin rəha nəməkiən e nətəmimi kəni matol nərahian kəm lah; noliən rəfin rəha neiuəiən; noliən rəha nətəm kəutəni pik nati, mətəu kəsotolien; noliən rəha netetiən; noliən rəfin rəha nəni rahian nətəmimi. XII Itəmah nəmotəhrun rəkis məmə Iərməniğ təmol təuvir kəm təmah. Təhmen=pən məmə nəmotun askəuvin nəua niği iätəm tətəhian. XII Kəni rəueiu nəkotəkeikei məhuva motəhmen e iəpəou mətəmatig min u kəutasək o nəmahian. Itəmah nəkotəkeikei motolkeikei pik nauəniən mine nəmnimian iätəm təhruahru məuvir məmə nəkotaugin nikitəmah lan. Kəni natimnati min əha okotol nəkotepət e rəhatəmah nämiägähian iätəm Uhgün təmosmiägəh itəmah lan.

Kəpiel miägəh e Nimə Rəha Uhgün

4 Uhgün tolkeikei məmə otuvləkin rəhan kəti nimə e tah nətəmimi. Kəni təmitəpīn Kəpiel kəti iätəm nətəmi-mi kəmotəpəh, mətəu in kəpiel keikei tətəmiägəh məmə Uhgün otətəuvin nimə lan. Kəni nian nəkəhuva o kəpiel u Kristo e suaru rəha nəhatətəiən, 5 itəmah min, nəkotəhmen e kəpiel miägəh min iätəm Narmīn

VII 1:20 2Tim 1:9-10 VIII 1:21 Jon 14:6; Rom 5:1-2 IX 1:22 Jon 13:34; Rom 12:10 X 1:25 Aes 40:6-8 XI 2:1 Efəs 4:22; Jem 1:21 XII 2:2-3 Sam 34:8

Räha Uhgïn tatos itamah matuvlækin Nimä lan Räha Uhgïn. Käni itamah pris asim min, nätäm nautäfän sakrifais min käm Uhgïn iätäm nikin tätagiän ohni mätäu-inu o natimnati iätäm Iesu Kristo tæmol. ¹⁶ Täh-men=pän e Nauäuä Räha Uhgïn tätäni lanu mämä, “Oteruh-to. Iätälähu käpiel äpähä Jerusiläm, ^{II} inu käpiel keikei pik agin iätäm iäu iämätäpin, käpiel u in räha nätäuiniän nimä, käni iätämimi iätäm otähätätä lan, in otäsaulisän.” ^{III}

⁷ Käpiel u in nati keikei o tämah nätäm nütähätätä lan. Mätäu o nätämimi min nätäm kästähätätäian lan, käpiel u in tähmen=pän e näghatiän u e Nauäuä Räha Uhgïn iätäm tätäni mämä, “Käpiel u iätäm nätämimi räha nuvlækinian nimä kämotäraki lan, mätäu Uhgïn tæmol tuva käpiel räha nätäuiniän nimä,” ^{IV}

⁸ käni Nauäuä Räha Uhgïn tätäni mämä, “Käpiel u tatol nätämimi kautäläs pikian, käni in käpiel iätäm tatol mämä nätämimi käutäpitätäl lan mautämei.” ^V

Ilah käutäläs pikin käpiel u mätäu-inu kautähti näuia näghatiän, käni inu nälpækauian iätäm Uhgïn tæmol o lah.

⁹ Mätäu Uhgïn tinitäpin rækis itamah mämä rahan min, käni itamah pris min räha Kig, käni itamah nätämi asim min nätäm Uhgïn tätärmänig e tämah, käni itamah näuaniläuis min käti iätäm Uhgïn tämaskälim mäni mämä rahan. In tæmol itamah lanäha mämä näkotährun näni pätigämian näni-vivian iätäm tätäfäri in o rahan näuvirian mine natimnati iätäm in tæmol. In tæmauin rækis e tämah mämä onækohiet e napinäpuiän mämä näkähuvän e nähagähagian täuvir rahan. ^{VI}¹⁰ Äupän rækis, itamah nätämimi äpnäpin min ämä, mätäu räueiu, itamah nauäniläuis min räha Uhgïn. Äupän äkin, nämästährunian nasäkähruinian räha Uhgïn, mätäu räueiu, näkotährun nasäkähruinian räha Uhgïn.

¹¹ Rähak min nätämimi, nikitämah otäkeikei mäthäti mämä nähue niftäni u säniämä imatah ähruahru äkin. Kitah kotähmen e iäpispis min mine Nanihlua ^{VII} min äkinu. Tol lanäha, iätäni äskasik käm tämah mämä näkotähtul äskasik isäu o noliän täräh min iätäm näteligian rähätämah tolkeikei. Näteligian min äha, ilah tikimär min rähätämah käni käutäluagin e nikitämah. ^{VIII}¹² Nian räfin kitah käutatig e nälugin e nätämimi nätäm rähalah nähatätäian tikä. Käni nämiägähian rähätämah in otäkeikei mähruahru vivi ägin mämä nati äpnäpin ilah okotätu=pinä näghatiän täräh e tämah, mätäu okoteruh noliän täuvir min rähätämah, käni ilah okotäfän nisaiän käm Uhgïn e nian in otuva min makil nätämimi lan. ^{IX}

I 2:5 Rom 12:1; Efäs 2:21-22; Näh 1:6 II Näghatiän Kris ähruahru tätäni mämä, “Saion,” närgin käti min räha Jerusiläm. III 2:6 Aes 28:16; Efäs 2:20 IV 2:7 Sam 118:22 V 2:8 Aes 8:14 VI 2:9 Dut 7:6; 14:2; Aes 9:2; Uäk 26:18; Efäs 5:8 VII Nanihlua, Ianihlua — Äfin-to e tiksinäri. VIII 2:11 Kä 5:17,24 IX 2:12 Mat 5:16

Nisiaiän nätämi asoli

¹³ Kitah nätämimi räha Iärmänig, käni kotolkeikei mämä okotisiai närgin. Tol lanäha, näkotol näuia nätämi asoli min räfin nätäm nätämimi käutäfäri ilah mämä okotärmänig. Iätäghati e nätämi asoli tähmen e kig, iätäm in iätämi asoli ägin, ^X¹⁴ uä tähmen e rahan nätämi asoli min iätäm tätähli pätigäm ilah o noliän rahan uäk. Ilah okähuvän motälähu nälpinian käm nätämimi nätäm käutähti lou rähalah, käni mäutäni-vivi nätäm kautol noliän täuvir. ¹⁵ Nautol lanäha mätäu-inu Uhgïn tolkeikei mämä rähätämah noliän täuvir min okotäniähu näghatiän älmäli min räha nätämimi min u rähalah nährunian tikä käni tätäni rah itamah. ^{XI} ^{XIII}¹⁶ Itamah säniämä slef min räha täfagä täräh min, mätäu-inu Uhgïn tämätis rækis itamah. Tol lanäha, otätäu=pän noliän räha iätämi käti lanäha. Mätäu sotänian mämä, “Uhgïn tämätis rækis iäu, käni tol lanäha, äkährun noliän nati nak iätäm äkolkeikei, nati äpnäpin in täfagä täräh.” Käpä. Itamah slef min räha Uhgïn, käni tol lanäha, otätäu=pän noliän min iätäm kotähruahru. ¹⁷ Otäfän nisaiän iätäm tähruahru käm nätämimi räfin. Otolkeikei näfäki min, inu nätämimi min räha Uhgïn, käni onækotägin motisiai Uhgïn, käni otisiai kig. ^{XIII}

¹⁸ Itamah slef min, onækotäkeikei motol näuia rähätämah nätämi asoli min, käni motäfän nisaiän käm lah. Näkotol lanäha käm lah räfin, nätäm kautol timätig käni motäuvir o tämah, mine nätämi min u kautol noliän äskasik min käm tämah. ^{XIV}¹⁹ Nämä tähro nautol ämä nati ähruahru min ämä, mätäu rähätämah nätämi asoli min kautol täräh e tämah käni näutätäu täräh lan. Uhgïn otäni-vivi itamah nämä näutos ämä nian äkäs min äha käutähuva mätohmis ämä e nikitämah mätäu-inu näütäsäl=pän ämä o Uhgïn. ²⁰ Mätäu käsäniän mämä itamah nätäm näkotäuvir nämä nautol noliän täräh käti, käni nätämi asoli kautoh itamah ohni, käni näsotäuiän motägin. Nälpinian u, in rähätämah aru ämä. Mätäu Uhgïn otäni-vivi itamah nämä nautos nähmäian mätäu-inu nautol nati täuvir ämä, käni mäsoäginian. ^{XV}²¹ Uhgïn tæmauin e tämah mämä nautol noliän täuvir u, mätäu-inu Kristo tæmos nähmäian o tämah. In tæmaupän mägätun noliän ähruahru äha mämä itamah näkotohtäu=pän ämä näime nählkin. ^{XVI}²² Nauäuä Räha Uhgïn tätäni mämä, “In tæmäsolian täfagä täräh käti,

käni in tæmäsäniän näghatiän eiäu min nian käti mine.” ^{XVII}

²³ Nian nätämimi kämotäghati rah lan, mätäu in tæmäsähiän ilah. Nian in tæmätäu nähmäian e näpätin, mätäu in tæmäsäniän mämä in otälpin nitai närahian. Mätäu in tæmälähu=pän natimnati räfin e nählmi

X 2:13 Tait 3:1 XI E nian räha Pitä, nätämimi näuvein kämotämäki nätäm käutäfäki motätu=pän näghatiän min e lah mämä ilah kämautol nati pisin pisin min iätäm kämäutatähli e lou. XII 2:15 1Pitä 3:16 XIII 2:17 Rom 12:10 XIV 2:18 Efäs 6:5 XV 2:20 1Pitä 3:14,17 XVI 2:21 Mat 16:24; Jon 13:15 XVII 2:22 Aes 53:9; Jon 8:46; 2Kor 5:21; 1Jon 3:5

Uhgin iətəm nian rəfin rəhan nakiliən in təhruahru əmə. ^{I24} Nian Iesu tāməhkul e nigı kəməluau, kəni tamos nalpinian rəha təfagə təräh min rəfin rəhatah e nipətin. In tāmimis məmə təfagə təräh min okohmis e nəmiəgəhiən rəhatah, kəni kitah okotəmiəgəh məmə okotohtəu=pən suaru rəha nəhruahruiaən. Təmosmiəgəh itah e nahməiən rəha nıməgim e nipətin. ^{II25} Aupən, itəmah nəkotəhmen e sipsip min iətəm kəmotəluēi. Mətəu rəueiu, nəmotəuhlin itəmah məhuva o Iətəm Tateh Vivi Sipsip, inu Iətəm Tateh Vivi nəmiəgəhiən rəhatəmah. ^{III}

Noliən təuvir rəha iərman mine pətan u kəmuol marit

3 Kəni e noliən əhmen əmə rəha nisaiəiən Iərməniğ, itəmah nipətan nəkotəkeikei motol nəuia rəhatəmah min nəman mətəu-inu o nati u. Nəmə ilah kəsotəhatətəiən e nəghatien rəha Uhgin, kəni rəhatəmah noliən təuvir min əmə okotiuvipən rəhalah nətəligiən o Uhgin. Noliən təuvir min rəhatəmah kotəhmen, motapirəkis nəmə nəutəghati kəm lah. ^{IV2} Nian ilah koteruh məmə noliən rəhatəmah in təhruahru vivi, kəni kauteruh nisaiəiən e nəmiəgəhiən rəhatəmah, inu təhmen əmə məmə otiuvipa ilah kəhuva o Uhgin. ³ Pəh malə-malə rəhatəmah in səniəmə rəha nipətitəmah, təhmen e noliən rəha nəlisien nəuanutəmi, uə nuvənien e natimnati kəmol e aien u kol tətoraip-oraip, ^V uə nuvənien e napən vi min. ^{VI4} Mətəu otol malə-malə e nikitəmah iətəm nəuvirien rəhan ko təsikəiən. Malə-malə u tol lanu, in noliən əpəou əmə, mine noliən mətig nəməlinuiən əha ikin. Noliən əha in noliən keikei kotəuvir e nəhmti Uhgin. ⁵ Inu noliən rəha nipətan nəfaki min aupən nətəm kəmotələhu=pən əskasik rəhalah nətəligiən e Uhgin. Ilah kəmotol nəuia rəhalah min nəman, kəni noliən əha, kəmautol malə-malə e nikilah, ⁶ təhmen e Serə iətəm təmol nəuia Epraham, kəni mətəuin lan məmə in rəhan iətəmi asoli. Kəni itəmah nenəti Serə nəmə itəmah nautol noliən min iətəm kotəhruahru, kəni məsotəginien. ^{VII}

⁷ Kəni itəmah nəman nətəm nəmotol marit, e noliən əha inəha rəha nisaiəiən Iərməniğ, nəkotəkeikei motos neinatigien o neruh vivien rəhatəmah min nipətan e nəmiəgəhiən rəhatəmah mətəu-inu, ilah kəsotosien nəsanəniən təhmen e təmah. Kəni motisiai ilah e rəhatəmah noliən min mətəu-inu ilah min okotos min nati təuvir u, nəmiəgəhiən itulin. Otol lanəha məmə nati kəti otəsasisigien e rəhatəmah nəfakiən. ^{VIII}

Nəfaki min rəfin

⁸ Naunun nəghatien əha. Itəmah rəfin nəkotəkeikei motol noliən min u: otos nətəligiən kətiəh, otəsəkəhruin itəmah min, otolkeikei itəmah min, otol nikitəmah timətig o təmah min, otosiahu rəhatəmah

I 2:23 Aes 53:7; 1Pitə 3:9 II 2:24 Aes 53:5-6; Rom 6:11 III 2:25 Esik 34:5-6; Mat 9:36; Jon 10:14; Hip 13:20-21 IV 3:1 Efəs 5:22 V Nati kətauan kəmol e aien u kol tətoraip-oraip, uə iəring, uə ring, uə nəuanati katəlis nəhlimitəmi lan. VI 3:3 1Tim 2:9 VII 3:6 Jen 18:12 VIII 3:7 Efəs 5:25

nətəligiən. ⁹ Nəmə nətəmiimi kautol təräh e təmah, mətəu nəsotalpinien nitai nərahien. Nəmə nətəmiimi kəutəghati rah e təmah, mətəu nəsotalpinien. Mətəu otəfaki motəni=pən kəm Uhgin məmə in otol təuvir kəm lah. Nəkotol lanəha mətəu-inu Uhgin təmauin e təmah məmə onəkotol noliən əha, pəh onəkotos nəuvirien rəhan. ¹⁰ Nauəuə Rəha Uhgin tətəni məmə, “Iətəmiimi iətəm tolkeikei nəmiəgəhiən təuvir, kəni molkeikei məmə otətəu təuvir nian rəfin, in otəkeikei məsəniən nəghatien təräh min, kəni in otəkeikei məsəniən neiuəiən.

¹¹ In otəkeikei məuhlin in, miet rəkis e noliən təräh min,

kəni mol əmə natimnati min iətəm kotəuvir.

In otəkeikei malkut pik məmə otatig ilah nətəmiimi rəfin e nəməlinuiən.

¹² In otəkeikei mol lanəha mətəu-inu Iərməniğ tateh vivi nətəm kotəhruahru,

kəni matətəligiəiəpəh rəhalah nəfakiən,

mətəu tatol tikimir ilah nətəm kautol təfagə təräh.” ^{IX}

¹³ Nəmə nəkotalkut pik o noliən natimnati min iətəm

kotəuvir, pəh otol nərahien kəm təmah? ¹⁴ Mətəu nəmə nipəhriənien nautətəu nahməiən o noliən əhruahru rəhatəmah, kəni nəutatig e nəuvirien pəhriən. Sotəginien e nərahien iətəm nətəmiimi kotəhruon noliən kəm təmah, kəni pəh nikitəmah təsəhti pikien.

^{X15} Mətəu e nikitəmah, otisiai Kristo məmə in Iərməniğ. Otəhtul maru e nian rəfin o nuhalpinien nəghatien rəha iətəmiimi pəh iətəm tətətapuəh o təmah məmə təhro nəutələhu=pən əskasik rəhatəmah nətəligiən e Iesu. Mətəu otəghati mətig kəm lah e nisaiəiən. ¹⁶ Kəni nian rəfin nəkotəkeikei motəhruon e nətəligiən rəhatəmah məmə rəhatəmah noliən in təhruahru əmə. Kəni nəmə nətəmiimi kotəghati rah e noliən təuvir min rəhatəmah mətəu-inu itəmah rəha Kristo, ilah okotəulis e nəghatien təräh min rəhalah. ^{XI}

¹⁷ Nian nautol noliən təuvir min, mətəu nautos nahməiən lan, kəni nahməiən u, in nati təuvir nəmə nahməiən u in nətəligiən rəha Uhgin. Mətəu nəmə nautol noliən təräh min, in nati təräh, nati əpnapin məmə nautos nahməiən lan. ¹⁸ Tol lanəha mətəu-inu, Kristo tāmimis o təfagə təräh min, tāmimis nian kətiəh əmə tinəhmen, ko təsimis minien nian kəti. In iətəmi in təhruahru agin, mətəu tāmimis o nətəm kəsotəhruahruiaən məmə otos itəmah muvən kəm Uhgin. Kəmotəhamu in kəni nipətin timis, mətəu Uhgin təmol məmə in təmiəgəh min e nımisiən, e nəmiəgəhiən kəti rəha negəu e neai. ¹⁹ Kəni e nəmiəgəhiən əha, təmuvən məni pətigəm nəghatien rəha Uhgin kəm narmi nətəm kəmoħmis u kəutatig e kaləpus, ^{XII20} ilah u kə-

IX 3:12 Sam 34:12-16 X 3:14 Aes 8:12-13; Mat 5:10; 1Pitə 2:20; 4:14 XI 3:16 1Pitə 2:12 XII Nətəmiimi nətəm kotəhruon vivi Baebol, kəutəni məmə suaru keiu o nəhruinien fes 19 u. Suaru 1: Aupən suah u Noa tətəni pətigəm nəghatien rəha Uhgin kəm nətəmiimi. Nian in tətəni pətigəm nəghatien təhmen lanu, təhmen əmə məmə ilau Iesu kəmətuan. Kəni nəghatien rəha Noa in təhmen əmə e nəghatien rəha Iesu. Mətəu nətəmiimi e nian əha kəmotəuhlin=pən nəmtəhlah e nəghatien rəhan, kəni rəueiu əha ilah kəutəməhli e kaləpus. Suaru 2: Kəmotətu-pəri Iesu e nigı kəməluau

mautəhti nəuia Uhgın aupən aupən agin nian Uhgın təmatos rəhan nətəligiən əfəməh mətəhtahnin ilah e nian suah u Noa təmatuvləkin negəu. E nian əha rəha nəhu asoli, Uhgın təmosmiəgəh nətəmimi eit əmə nətəm ilah kəməutətiğ e negəu nian negəu təmu-vən=pən e nəhu. ^{I21} Kəni nəhu əha, in narmi nolien bəptais iətəm tatosmiəgəh itəmah min rəueiu. Nolien bəptais u, nıpətin səniəmə tətəfəl rəkis nəmit e nıpəti iətəmimi, mətəu in təhmen məmə nəkotətapuəh o Uhgın məmə in otəfa kəm təmah nəhrunien məmə rəhatah təfagə tərəh min təmikə. Kəni nəsanəniən asoli iətəm Uhgın təmol İesu Kristo təmiəgəh min e nımisiən lan, in nəsanəniən iətəm tatosmiəgəh itəmah e nolien bəptais. ²² Kəni İesu Kristo tinuvən rəkis əpəha e negəu e neai, kəni mətətiğ e nikalı Uhgın maru, ikin nısiəniən tətətiğ ikin, mine nəsanəniən, mine nepətiən. Kəni Uhgın təmol məmə nagelo min, mine natimnati rəfin iətəm kautos nepətiən mine nəsanəniən, ilah rəfin kəutətiğ ahgəl narməniğien rəha İesu.

Suaru rəha nolien nəuia Uhgın

4 Tol lanəha natimnati min əha, itəmah onəkotəkeikei motos nətəligiən rəha Kristo kəni mautəhtul maru o nətəuiən nahməiən e nıpətiətəmah, mətəu-inu in tətətəu nahməiən asoli e nıpətin. Nautol lanəha mətəu-inu nəmə itəmah nınotətəu tərəh e nıpətiətəmah, nati əpnapın nautol nolien təuvir min, kəni tətəgətun məmə nınotəpəh nolien rəha təfagə tərəh. ^{II2} Tol lanəha, nian itəmah nəutətiğ e nəhue nıftəni u, nəsohtəu-pəniən suaru rəha nolien natimnati tərəh min iətəm tətətiğ e rəhatəmah nətəligiən, mətəu onəkotohtəu=pən suaru rəha nolien nəuia Uhgın. ³ Nəmotərəkin rəkis nian tepət o nıtəu-pəniən nolien min rəha nətəmimi min u kəsotəniən nıpəhriənien e Uhgın. Aupən, itəmah nəmautit əpnapın nıpətan; kəni nətəligiən rəhatəmah təmatuvən o natimnati tərəh min; kəni nəməutəpis; kəni nəmautol lafet rəha nıtəuiən nıpətan; kəni nəməutəmnim alikol məutəpis məutəlməli; kəni nəməutəfaki kəm narmi nati min iətəm in nolien tərəh agin. ^{III4} Nətəmimi min əha kəsotəniən nıpəhriənien e Uhgın, narmilah təmiuvig mətəu-inu itəmah nəmotəpəh nıtəu-pəniən ilah məhuvən motəmnim e təfagə tərəh rəhalah iətəm təhmen e naruəh asoli iətəm tətəiu. Kəni ilah kəutəni rah pik itəmah ohni.

⁵ Mətəu ilah okotəkeikei motəni pətiğəm natimnati min rəfin e nəmiəgəhiən rəhalah kəm Uhgın iətəm in tətəhtul maru məmə otakil məni nəghatiən rəha nalpinien rəha nətəm kəmoħmis, mine nətəm kəutəmiəgəh. ^{IV6} Tol lanəha, nətəmimi min u nətəm

e Fraide. Kəni e Sarere, nian nıpətin tətətəməhli əhanəh e nıpəg, mətəu narmın rəhan təmuvən meruh nətəmimi min u ilah kəutəməhli e kaləpus u fes 19 tətəni. Kəni məghati kəm lah. In təmuvən məmə tənı=pən kəm lah məmə in təmol win e rəhan uək. Mətəu in təməseğəhanien e lah məmə okotəuhlin rəhalah nətəligiən kəni motəhatətə lan, mətəu ilah kəmotəmkarəpən rəkis. I 3:20 Jen 6-7 II 4:1 Rom 6:2,7 III 4:3 Efəs 2:2-3 IV 4:5 Uək 10:42

kəmoħmis rəkis, ilah kəmotətəu nanusiən təuvir ^V məmə nati əpnapın kəmoħmis təhmen e nətəmimi rəfin, mətəu Uhgın təhrun nolien ilah okotəmiəgəh min e narmın, təhmen lan.

⁷ Kitah kəutəhuva iuəkır e nian rəha naunun natimnati rəfin. Tol lanəha, otol rəhatəmah nətəligiən otərman-ərman məmə nəkotəhrun nəghatiən kəm Uhgın e nəfakiən iətəm təsənən. ^{VI8} Kəni nati keikei in ilis tapirəkis natimnati rəfin məmə, nəkotolkeikei itəmah min e nıkitəmah rəfin mətəu-inu e nian nautol lanəha, kəni nian rəfin, nəutəhtul maru o naluiən e nolien tərəh min rəhatəmah. ^{VII9} Kəni nəkotəkeikei motit itəmah min məhuvən lahuənu min rəhatəmah məmə nəkotəuən itəmah min, kəni motəgətun ikin nətəmimi okotəpili ikin. Kəni məsotolien məmə nıkitəmah təsəgiənien ohni.

¹⁰ Uhgın təməfinə nəsanəniən pisin pisin min kəm təmah kətiəh kətiəh. Təuvir məmə nəkotol uək e nəsanəniən min əha məutasıru e təmah min. Kəni otol uək əha e nolien rəha noluek min nətəm kəutol uək əhruahru rəha Uhgın nian rəfin. Onəkotəuəri nəuviriən rəhan e suaru pisin pisin min iətəm in tətəfinə. ¹¹ Tol lanu, nəmə Uhgın təməfən kəm iətəmi kəti nəsanəniən rəha nəni pətiğəmiən, kəni təuvir məmə in otəni pətiğəm təhmen əmə məmə rəhan nəghatiən in rəha Uhgın. Nəmə Uhgın təməfən kəm iətəmi kəti nəsanəniən rəha nasıruən, kəni təuvir məmə in otəsıru e nətəmimi e nəsanəniən iətəm Uhgın təməfən məmə, e natimnati rəfin, nətəmimi okotəni-vivi Uhgın o nati iətəm İesu Kristo təmol. Pəh kitah kəutəni pətiğəm rəhan nəuviriən mine nəsanəniən əmə lanko matuvən naunun tikə. Əuəh. ^{VIII}

Nəfaki min okotos nahməiən e nıpətilah

¹² İəu min nəuvein nətəm iəkölkeikei pik itəmah, iəkəhrun məmə rəueiu nərahien əskəsik tatələs pikin itəmah təhmen e nıgəm, kəni nautətəu nahməiən asoli lan. Mətəu təsəuviriən məmə narmitəmah otıuvig pik o nərahien min əha. Nərahien min əha kəutəhuva o nətəmimi tepət, səniəmə itəmah əmə. ¹³ Mətəu təuvir məmə nıkitəmah otətiğien əmə mətəu-inu nəutətəu nahməiən təhmen=pən əmə e Kristo. Kəni nəmə nautol lanəha, kəni nıkitəmah otətiğien pik agin nian in otol əpu rəhan nəhəgəhəgiən asoli rəha nəuviriən mine nəsanəniən rəhan. ^{IX14} Nəmə nətəmimi kəutəni rah itəmah o nərgi Kristo, kəni onəkotətiğ e nəuviriən pəhriən, mətəu-inu nian kəutəni rah itəmah o Kristo, inu tətəgətun məmə Narmın Rəha Uhgın iətəm təsənən məhəgəhəg mətətiğ o təmah. ^{X15} Tərəh məmə itəmah kəti otol nolien rəha nohamuiən itəmi, uə nakləhiən, uə natgəhliən lou, uə tətəgə tərəh əkəku kəti təhmen e nəghati pikien.

V Nəmə təhro nəghatiən u, "Nətəmimi min u nətəm kəmoħmis rəkis," tətəghati e nətəmimi nətəm kəmotəhatətə e Kristo, kəni uərisig lan kohmis. Uə nəmə təhro tətəghati e nətəmimi nətəm kəmoħmis e nian rəha Noa (eruh-to 3:19). VI 4:7 1Pitə 1:13; 5:8; Rom 13:11-12 VII 4:8 1Pitə 1:22 VIII 4:11 Rom 12:6-8 IX 4:13 Uək 5:41; Jen 1:2; 1Pitə 1:6-7 X 4:14 1Pitə 2:20

Nəmə in tatos nalpinian mətətəu nahməian ohni, kəni təhruahru əmə. ¹⁶ Mətəu nəmə itəmah nautos nahməian mətəu-inu itəmah Kristin min, sotaulisian ohni, mətəu nəkotəkeiki motəni-vivi Uhgın məmə nautos nərgin u Kristin. ¹⁷ Tol lanəha mətəu-inu nian rəha nakilian nətəmimi rəha Uhgın tinətuəuin. !Kəni nəmə nakilian əha tinətuəuin e nətəmimi rəha Uhgın, kəni okəmanəhro e nətəmimi min u kəutəhti nanusian təvır rəha Uhgın! ¹⁸ Nauəuə Rəha Uhgın tətəni məmə, "Nəmə in tiəkis o nətəm kotəhruahru məmə Uhgın otosmiəgəh ilah,

kəni otiakis pik o nətəmimi kotəruu Uhgın mautol təfagə tərəh məmə in otosmiəgəh ilah." ^I

¹⁹ Kəni tol lanəha, nətəmimi nətəm kautətəu nahməian mətəu-inu in nətəligian rəha Uhgın, təvır məmə ilah okotələhu=pən nəmiəgəhian rəhalah e nəhlmı Uhgın iətəm təmol neai min niftəni mine natimnati rəfin, kəni nian rəfin in tatol rəhan nəghatian. Kəni təvır məmə ilah okautəkeiki mautohtəu=pən min əmə suaru rəha nolian təvır.

Nəghatian tatuvən kəm eldə min mine nətəm alua

⁵ Kəni rəueiu, iəkolkeiki məmə iəkəghati nəuətən kəm təmah eldə min rəha niməfaki. İəu eldə kəti iəkəhmen e təmah, kəni iəu əhruahru iəmeruh nahməian rəha Kristo, kəni Uhgın otəfa kəm tah rəhan nəuətən nəhagəhagian asoli rəha nepətian mine nəsanənian rəhan, iətəm in otol əpu. ^{II2} Inu rəhak nəghatian kəm təmah məmə, otol uək rəha neh vivian nətəmimi rəha Uhgın nətəm kəutatig e nəhlmətəmah, təhmen e iətəmi rəha sipsip iətəm tateh vivi rəhan sipsip min. Kəni otol e nikin agian mətəu-inu nəkotolkeiki məmə nəkotol. Inu nətəligian iətəm Uhgın tolkeiki. Mətəu təsəuvirian məmə nəkotol nikitəmah təsəgianian məmə nəkotol. Kəni sotolian mətəu-inu nikitəmah təhti məmə onəkotos pik məni lan. Mətəu otol əmə mətəu-inu nikitəmah tətagian məmə onəkotasiru. ^{III3} Kəni təsəuvirian məmə itəmah nəkəhuva motəhmen e iətəmi asoli iətəm tatol təskasik kəm rəhan noluk min, mətəu itəmah onəkotol nolian iətəm in təhruahru məvır məmə iəfaki min kotəhruan neruhian kəni motohtəu=pən nolian rəhatəmah. ^{IV4} İətəmi asoli rəha nətəmi kəutəsəl vivi o sipsip min otiet pətigəm=pa min, kəni e nian əha, in otəfinə nətəouian təvır rəha nisian kəm təmah iətəm ko rəhan nəuvirian təsikəian.

⁵ Kəni e nolian kətiəh əmə, itəmah nətəm alua, otisai motol nəuia eldə min rəha niməfaki. Kəni itəmah rəfin agin onəkotosiahu rəhatəmah nətəligian teiuaiu mautisiai itəmah min rəfin. Otol lanəha mətəu-inu Nauəuə Rəha Uhgın tətəni məmə,

^I 4:18 Prov 11:31 ^{II} 5:1 Rom 8:17-18; 2Kor 1:5-7; Efəs 3:13; Fil 1:29 ^{III} 5:2 Jon 21:15-17; Uək 20:28 ^{IV} 5:3 2Kor 1:24; Fil 3:17; Tait 2:7

"Uhgın təsəgianian e nətəm kəutəfəri mətəhtipəsik e lah,

mətəu tətəfən rəhan nəuvirian kəm nətəm kautosi-ahu aru ilah." ^V

⁶ Kəni tol lanəha, otosiahu aru itəmah motatig ahgəl nəhlmı Uhgın əsanən, məmə in otəfəri itəmah e nian əhruahru rəhan. ^{VI7} Kəni otos rəfin natimnati min nətətəlig lan məhuva motələhu=pən kəm Uhgın mətəu-inu, in tolkeiki itəmah məteh vivi itəmah. ^{VII}

⁸ Otair mauteh vivi mətəu-inu rəhatəmah tikimir Setən in təhmen=pən e laion kəti iətəm tətəiu oneuən kəni nikin tətərkərik mətəsəl e iətəmi məmə otun. ^{VIII9} Otəhtul əskasik e nəhatətəian rəhatəmah nian

Setən tətəuə o təmah, ^{IX} mətəu-inu itəmah nəfaki min nəuvein əpəha ikin min rəfin e nəhue niftəni, kautos əmə nahməian əhmen əmə. ^X

¹⁰ Mətəu uərisig lan nəmotətəu rəkis nahməian e nian əkuəkır əmə, kəni Uhgın otol nəkotətəu təvır min e rəhatəmah nəmiəgəhian, kəni mol nəkotəsanən e rəhatəmah nəhatətəian, motəhtul əskasik, kəni nati kəti otəsiuvi rəkisian itəmah. Nəuvirian min rəfin tatsipən əmə o Uhgın, kəni in təmauin e təmah nəkəhuva e Kristo məmə nəkəhuvən e nəhagəhagian asoli rəha nəuvirian rəhan, mine rəhan nəsanənian iətəm tətətig itulin. ¹¹ Pəh kotəni pətigəm nəsanənian rəha narməngian rəhan, tatuvən əmə lanko naunun tikə. Əuəh.

Naunun nəghatian

¹² Sailəs ^{XI} itimlau min, təmasiru e nauəuə u, kəni iateh məmə in piak təvır kəti, kəni rəhak nıpəhriənian tətətig lan. İətətəi nauəuə əkuəkır u kəm təmah məmə iəkəfəri rəhatəmah nətəligian, kəni iətəni pətigəm məmə natimnati iətəm iəməti rəkis, kəutəghati e nəuvirian pəhriən rəha Uhgın. Otəhtul əskasik lan. ^{XII13} Piatəmah min mine nəuvinitəmah min e niməfaki u ikinu Rom kəutəni təvır kəm təmah. ^{XIII} Uhgın təmitəpin itəmah min ilah. Kəni nətik u Mak, in min tətəni təvır kəm təmah. ^{XIV14} Otəni təvır kəm təmah min təhmen məmə itəmah kətiəh əmə e Kristo.

Pəh Uhgın otəfinə rəhan nəməlinuian kəm təmah rəfin u nətəmimi rəha Kristo.

^V 5:5 Prov 3:34; Efəs 5:21; Jem 4:6 ^{VI} 5:6 Mat 23:12; Luk 14:11; Jem 4:10 ^{VII} 5:7 Mat 6:25-30 ^{VIII} 5:8 1Təs 5:6 ^{IX} 5:9 Efəs 6:10-18; Jem 4:7 ^X 5:9 Efəs 6:11-13; Jem 4:7 ^{XI} Nəghatian Kris tətəni nərgin u məmə, "Silfanus" iətəm in nərgin əkuəkır u "Sailəs." ^{XII} 5:12 Uək 12:2,25; 13:13; 15:22,30 ^{XIII} Nəghatian Kris əhru-ahru tətəni məmə, "Pətan iətəm tətətig Papilon," mətəu nıpətin məmə "niməfaki əpəha Rom." E nian rəha Oltestimin, Papilon in taun asoli kəti iətəm nepətian mine nəsanənian rəfin rəha nəhue niftəni tətətig lan, kəni nətəmimi ikin kautol tikimir kəm nətəmimi min rəha Uhgın. Kəni təhmen=pən əmə e nian rəha Pita, Rom tətarməng e lahuənu min rəfin mətəməki e nətəm kəutəfaki kəm Uhgın. ^{XIV} 5:13 Uək 12:2; 2Tim 4:11

2 PITƏ

Nəghatiən əkuəkir rəha nauəuə u 2 Pitə

Pitə təmətei nauəuə u.

Təmətei tatuvən kəm nətəmimi rəha niməfaki ikin min rəfin.

Pitə təhrun məmə otəsuvəhiən timis, kəni molkeikei məmə otəfən rəhan naunun nəghatiən kəm niməfaki.

Tolkeikei məmə otəhgi-pəri kəni məgətun nətəmimi rəha niməfaki məmə nəgətun eiua min okəhuva e nəlugin e lah. Mətəu niməfaki otəkeikei matəhtul əskasik mətītəu=pən əmə nəgətunian iətəm təhruahru. Kəni molkeikei məmə nəhatətəiən rəhalah e Iesu otəkeikei muva məskasik, kəni nəhrunian rəhalah e Iesu otəkeikei meviə.

Pitə təməni təuvir kəm lah

(Jut 4-13)

1 İəu Saimon Pitə, iəu slef mine aposil rəha Iesu Kristo. İətəni təuvir kəm təmah nətəm nəmotos nəhatətəiən iətəm in təuvir təhmen e rəhatimah. Nəmotos nəhatətəiən əha e suaru rəha Iesu Kristo iətəm təhruahru. In rəhatah Uhgın mine İosmiəgəh.

2 Pəh Uhgın otəfinə rəhan nəuvirian mine nəməlinuiən tapirəkis agin kəm təmah nian rəhatəmah nəhrunian rəha Uhgın mine Iesu rəhatah İərməniğ tətəviə matepət.

Uhgın təmauin e lah məmə rəhan min nətəmimi

3 E nəsanəniən rəha Uhgın, təməfa kəm tah natimnati rəfin iətəm okotəkeikei motos məmə kitah kautos nəmiəgəhiən, kəni məmə kəutaliuək e suaru əhruahru iətəm Uhgın tolkeikei. Tətəfa e nəhrunian rəhatah ohni. In təmauin e tah e rəhan aru əmə nəsanəniən mine nəuvirian. **4** Kəni e nəsanəniən mine nəuvirian rəhan, in təməfa rəhan nəniəskasikiən min iətəm iahgin kəni məuvir pik. Təməfa lanəha məmə e nəniəskasikiən min əha, nəkotəhrun nuvaiən motol kətiəh e nolian rəha Uhgın, kəni motagim rəkis e nərahian rəha nəhue niftəni iətəm təmsipən e nolkeikeiən tərəh min e niki nətəmimi.

5 Kəni tol lanəha, nəkotəkeikei motalkut pik məmə nolian rəhatəmah otuva məuvir agin. Rəhatəmah nəhatətəiən əha ikin, kəni nəkotəkeikei motol min nolian min u: otol təuvir kəm nətəmimi, kəni otos nəhrunian, **6** oteh vivi rəhatəmah nətəligiən min, kəni otəhtul əskasik e Uhgın nian nərahian tətəva, kəni otəfən rəhatəmah nəmiəgəhiən rəfin kəm Uhgın kəni motol nəuiən, **17** kəni otolkeikei nəfaki min, kəni otolkeikei nətəmimi rəfin. **8** Təuvir məmə nəkotol no-

lian min əha, mətəu-inu nian nautol mautol mautol ilah, kəni rəhatəmah nəhrunian e rəhatah İərməniğ Iesu Kristo otəuə e nəuan tepət min e nəmiəgəhiən rəhatəmah. **9** Mətəu nəmə iətəmimi kəti təsolian natimnati min əha, kəni in təmalu məmə Uhgın təmafəl rəkis nolian tərəh min rəhan aupən, kəni tətəgətun məmə in təhmen e iətəmi kəti iətəm in təruru nəsalpəniən isəu, uə nəmə təhro nəhmtin təpis.

10 Tol lanəha piak min mine nəuvinik min, nəkotəkeikei motalkut əskasik məmə nəkotol nolian min əha, kəni ilah okotəgətun məmə nıpəhrinian, Uhgın təmitəpin itəmah, kəni mauin e təmah məmə rəhan nətəmimi. Mətəu-inu nəmə nəkotol natimnati min əha, kəni ko nəsotəmeiən nian kəti, **11** kəni Uhgın nikin otəgiən məmə oterəh e doə o təmah məmə nəkotəhrun nuvəniən ikin iətəm Iesu Kristo, rəhatah İərməniğ mine İosmiəgəh, in otərməniğ itulın ikin.

12 Tol lanəha, nian rəfin iəkəkeikei mətəni=pinə natimnati min u kəm təmah məmə nikitəmah otəhti min, nati əpnapin nəkotəhrun ilah, kəni motəhtul tiəkis e nıpəhrinian iətəm nəmotos rəkis. **13** E nian iətəmiəgəh əhanəh e nəhue niftəni u, nıkkik təhti məmə təhruahru məmə iəkəni pətigəm min natimnati min əha məmə nikitəmah otəhti min, **14** mətəu-inu iəkəhrun məmə otəsuvəhiən iəkimis, təhmen məmə rəhatah İərməniğ Iesu Kristo təmol əpu əhruahru kəm iəu. **15** Kəni iəkəkeikei malkut pik rəueiu məmə onəsotaluiən natimnati min u nian oiəkimis rəkis.

16 Nian iəmotəni pətigəm kəm təmah məmə Iesu Kristo otuva min e nəsanəniən, iəməsəniən namsu min iətəm iətəmi kəti təmol e rəhan əmə nətəligiən, mətəu itiməhal iəmleruh əhruahru e nəhmtitiməhal məmə rəhan nəsanəniən min nəhəgəhəgiən in ilis agin. **17** İtiməh Iesu əpəha ilis e nıtəuət rəha Uhgın nian Uhgın Tatə təməfən nisaiən kəm in, kəni mol in

nəhagəhagiən tasiə miet e nipətin, kəni təmətəu nəuia Uhgın u Nəhagəhagiən Asoli təməni kəm in məmə, "Inu nətik iətəm iəkolkeikei, niki tagiən pik ohni." İtimahal min iəmhletəu nəuiən əha təmsipən e negəu e neai. ^I

¹⁹ Natimnati min əha təmol itimah iəkotəhrun vivi məmə nəghatiən rəha iəni min aupən in nipəhriən. Nəghatiən əha təhmen e lait kəti tətasiə e napinəpuiən. Kəni təuvir məmə itəmah min onəkotətəu vivi nəghatiən əha mətəuarus=pən İesu Kristo otuva min. Kəni İesu Kristo təhmen e fətukai ^{II} iətəm tətəri, kəni nian rəhan otuva min lan, təhmen e nəhagəhagiən rəha nian. Kəni nəhagəhagiən rəhan otasiə e nikitəmah məgətin vivi Uhgın kəm təmah. ²⁰ Kəni nati asoli e natimnati min u, nəkotəkeikei motəhrun məmə nəghatiən rəha iəni min e Nauəuə Rəha Uhgın, səniəmə nətəligiən mine nəghatiən əmə rəhalah, ^{III}²¹ mətəu-inu nəghatiən rəha iəni min təsisipəniən e nətəligiən rəha nətəmimi əmə, mətəu nətəmimi kəmotəni pətigəm nəghatiən iətəm təmsipən e Uhgın nian Narmin Rəhan təmek nikilah masiru e lah o nəghatiən. ^{IV}

Nəgətin eiüə min

² Mətəu iəni eiüə min əha ikin e niki nətəm Isrel aupən, kəni e noliən kətiəh əmə, nəgətin eiüə min okəhuva min e nikitəmah. E noliən oneuən, okotəni pətigəm nəgətin iən eiüə min iətəm otərəkin rəhatəmah nəhatətəiən, kəni tapirəkis nati u, ilah okotəuhlin nəmtahlah e rəhalah İətəmi asoli, nati əpnapin in təmos nəhmti lah. Kəni otəsuvəhiən, Uhgın otərəkin ilah e nalpinian iətəm ilah aru əmə kəutiüvi=pa. ^{V2} Kəni nətəmimi tepət okotohtəu=pən noliən tərəh min rəhalah iətəm tol nulisian. Kəni tol lanəha, nətəmimi tepət okotəni rah suaru rəha nipəhriən. ³ Kəni mətəu-inu ilah kətolkeikei pik məni, kəni okotos rəhatəmah natimnati e noliən ekəu-ekəu e nəuanagei min iətəm kəmotəpən əmə e nətəligiən aru əmə rəhalah. Nuvəh agin, Uhgın təməni pətigəm nalpinian rəhalah, kəni otəsuvəhiən in otərəkin ilah.

⁴ İtəmah nəkotəhrun məmə in otol nalpinian əha mətəu-inu nəmoteruh noliən rəhan aupən. Nian nage-lo min kəmotol təfagə, Uhgın təsaskəlim əməiən rəhalah nalpinian, mətəu təmərakı=pən e lah e nipəg asoli teiuaiu agin, ima nətəm kotərəh, kəni təməlis ilah e sen, kəni kəutatig e napinəpuiən mətəuarus=pa in otələhu nəghatiən o nalpinian rəhalah. ^{VI5} Kəni Uhgın təməsaskəlim əməiən nalpinian rəha nətəmimi aupən nətəm kəmautəhti nəuiən e nian rəha Noa, mətəu təmohamu ilah e naruəh asoli iətəm təmaiu. Mətəu Noa tətəni pətigəm nəghatiən rəha noliən iətəm təhruhru e nəhmti Uhgın, kəni Uhgın təmosmiəgəh in,

I 1:17-18 Mat 17:5; Mak 9:7; Luk 9:35 II 1:19 Nəh 22:19 III Suaru kəti min o nəuhlinian nəghatiən Kris e 1:20 tol lanu: "Kəni nati asoli e natimnati min u, nəkotəkeikei motəhrun məmə iətəmi kəti tikə məmə, in pisin əmə otəni nipəti nəghatiən rəha iəni min iətəm kəməte e Nauəuə Rəha Uhgın," IV 1:21 2Tim 3:16; 1Pitə 1:11-12 V 2:1 Mat 24:11; Jut 4 VI 2:4 Jut 6

mine rəhan nətəmimi səpin. ^{VII6} Kəni Uhgın təmol nalpinian o nərahian rəha nətəm Sotəm mine Kəmorə, kəni təmuvan taun mil əha e nigəm, kuol nəhmtahu e lau. Inu tətəgətin nati nak iətəm otol kəm nətəmimi min u nətəm kəutəhti nəuiən. ^{VIII7} Mətəu in təmosmiəgəh iətəmi u Lot. In iətəmi əhruhru e nəhmti Uhgın, kəni niki tətəhmə o noliən tərəh min iətəm tol nulisian rəha nətəmi min əha ikin əha u kəmautəhti nəuia Uhgın. ^{IX8} Kəni in tətətatig ilah min ilah, kəni nian rəfin in təmeruh noliən tərəh min rəhalah, kəni mətəu nəghatiən tərəh min rəhalah, kəni nian rəfin əmə, niki iətəm təhruhru əmə, təmahmə pik o noliən tərəh min rəhalah.

⁹ Natimnati min əha tətəgətin məmə İərməniəg Uhgın təhrun nosmiəgəhiən nətəmimi nətəm kotəhatə lan, kəni təhrun nəmki rəkisian ilah e nərahian iətəm kəutatig lan. Mətəu nətəmimi nətəm kəmotəhruhruən, Uhgın təhrun naskəlimiən mol nalpinian kəm lah rəueiu muvən mətəuarus nian in otələhu nəghatiən o nalpinian rəha nətəmimi.

¹⁰ Uhgın otol nalpinian kəm nətəm kotərəh rəfin, mətəu in otol nalpinian asoli kəm nətəmimi nətəm kəutol natimnati rəha nulisian iətəm nipətilah tolkeikei məmə okotol, kəni natimnati u kəutol ilah tamikmik, kəni nətəmimi min əha kəsolkeikeiən məmə iətəmi kəti uə Uhgın otərməniəg e lah. ^X

Nəgətin eiüə min əha kəutəfəri məsotəginian nati kəti, kəni məsotəginian nəni rahian natimnati e negəu e neai iətəm kəutəmiəgəh u ilah ilis pik. ¹¹ Nati əpnapin nagelo min u ilah kotəsanən kəni nahgilah tepət tapirəkis nətəmimi min əha, mətəu nagelo min kəməsotəhiən nəgətin eiüə min əha, ^{XI} məsotətu-pəniən nəghatiən kəti e lah e nəhmti İərməniəg Uhgın.

^{XIII12} Mətəu nəgətin eiüə min əha kəutəni rah natimnati min iətəm ilah kəmotəhrunian. İlah kotəhmen e nati arpın min, iətəm rəhalah nətəligiən tikə, mətəu kəutol əmə nati iətəm nipətilah tolkeikei. Nati arpın min əha kəmotair məmə nətəmimi okotaiu o lah motohamu ilah. Kəni Uhgın otərəkin min nətəm kotərəh min əha təhmen e nətəmimi motarpın kəni motohamu nati rarpın min əha. ^{XIII13} Uhgın otətəu ilah e nərahian mətəu-inu ilah kəmotol nərahian kəm nətəmimi.

Kəni nəgətin eiüə min əha, nikilah tagiən məmə okotəuən mine motəmniəm pik, səniəmə lapin əmə mətəu e nərauiə. İlah kotəhmen e napinian e napən, uə kotəhmen e niməgim iətəm tatol aulis itəmah, mautərəkin nərgi niməfaki. Kəhuva motəuən itəmah min ilah, mətəu kəuteiuə e təmah, mautol noliən tərəh. ¹⁴ Nian rəfin rəhalah nətəligiən tətuvən o nakləhiən e nipətan u rəhalah nətəligiən tətətig əmə. Kəni nian rəfin kəutol təfagə tərəh məsotəpəhiən. Kəutiüvi kalın rəkis nətəmimi nətəm rəhalah nətəligiən

VII 2:5 Jen 6-8; 2Pitə 3:6 VIII 2:6 Jen 19:24; Jut 7 IX 2:7 Jen 19:1-16 X 2:10 Jut 7-8,16 XI Suaru kəti min o nəuhlinian fes u təhmen inu: Nati əpnapin nagelo min u ilah kotəsanən kəni nahgilah tepət tapirəkis nətəmimi min əha, mətəu nagelo min kəməsotəhiən natimnati ilis pik əha. XII 2:11 Jut 9 XIII 2:12 Jut 10

təsəskasikian kautəhuvən o noliən tərəh. Ilah kəutəgə-tun aru ilah e noliən rəha navərəsiən. Uhgün təməni rəkis nalpiniən rəhalah. ¹⁵ Ilah kəmotəpəh suaru iətəm təhruahru, kəni motəkəu motohtəu=pən suaru rəha Paləm nəti Peor, iətəm təmolkeikei pik nosiən məni e noliən tərəh. ¹⁶ Mətəu togki kəti təmahi o rəhan noliən tərəh min. Kitah kotəhrun məmə togki min kəsotəghatiən, mətəu Uhgün təmol togki rəha Paləm təghati e niki iətəmimi məmə otəniəhu noliən ekəu-ekəu rəha iəni u. ^{II}

¹⁷ Nəgətun eiüə min əha kotəhmen e nəhmti nəhu iətəm təmami, uə kotəhmen e nəpuə iətəm nimətagi asoli təməmki rəkis kəni nuhuən tikə lan, mətəu-inu nəgətuniən rəhalah kotərah. Uhgün təmələhu kalin napinəpuian asoli məmə okotətig lan. ^{III}¹⁸ Ilah kəu-tagət əfəri e nəghatiən iətəm niətən tikə. Kəutəghati e nəghatiən min rəha noliən min iətəm niətəni nətəmimi kotolkeikei, kəni mautiüvi=pa nətəmimi kəhuva e nərahian iətəm kəmohtiet vi əmə lan. ¹⁹ Kəutəni əskasik məmə nətəmimi kotəhrun nitəu-pəniən natim-nati iətəm ilah kotolkeikei, lou kəti tikə lan. Mətəu ilah aru slef min rəha nolkeikeiən tərəh min rəhalah, mətəu-inu iətəmi kəti in slef rəha nati nak iətəm tətər-məniğ lan. ²⁰ Mətəu nəmə kotəgim rəkis e nərahian rəha nəhue niftəni nian kotəhrun İərməniğ mine İos-miəgəh rəhatah İesu Kristo, kəni uərisig lan kohtəlig e noliən rəha təfagə tərəh, məhuva slef rəhan, ilah ko-tatig e nərahian iətəm in tərəh tapirəkis in aupən. ^{IV}²¹ Nəmə ilah kəmotəruru agin suaru rəha nol-əhru-ahruian, kəsi, in nati tərəh nəuветin o lah. Mətəu tərəh pik agin o lah nəmə ilah kinotəhrun suaru əha rəha nol-əhruahruian, kəni uərisig lan kotəuhlin nəmtahlah e nəghatiən rəha Uhgün iətəm təməfən kəm lah. ^V²² Noliən rəhalah kotəhmen e nəghatiən əuhlin mil u keiu, "Kuri kəti təmətəlig muvən maton nati iətəm in təmeuə rəkis lan," mine "Pikəh iətəm təmaig, kəni mītəlig min muvən mətəig e nəmit." ^{VI}

Nian rəha İərməniğ

3 Rəhk-iəli min, inu rəhak nauəuə iətəm tatol keiu lan tatuvnə o təmāh. İəmətei ilau pəti məmə nik-itəmah otəhti min natimnati min əha, kəni məmə okuəhgi-pəri itəmah muol nətəligiən rəhatəmah təhruahru. ² İəkolkeikei məmə onəkotətəlig min e nəghatiən min iətəm iəni min rəha Uhgün kəmotəni aupən, mine nəghatiən rəha İərməniğ İosmiəgəh rəhatah iətəm rəhatəmah aposil min kəmotəni pətigəm kəm təmāh. ^{VII}

³ Nati kəti iətəm nəkotaupən motəhrun məmə, e nian Naunun Nian tətəuə iuəkir, nətəmimi nəuvein okəhuva nətəm kəutətəu=pən əmə nati niətətilah tolkeikei məmə okotol, kəni ilah okotəgət əfəri motəni rah nəghatiən rəha Uhgün. ^{VIII}⁴ Okotəni məmə, "Təhro? Təməni-əskasik rəkis məmə otəuə min, mətəu in iə? E nian iətəm tipitah min kəmohtim

mətəuarus=pa u rəueiu, natimnati rəfin təsol pisinian kəti tatol əmə lanko. Kəni aupən aupən agin, nian Uhgün təmol niftəni mətəuarus=pa rəueiu, natimnati rəfin kautol əmə nati kətiəh." ⁵ Kəutəni lanəha, mətəu ilah kəsotolkeikeiən məmə okotətəlig e niəpəhriən u məmə Uhgün təməghati, kəni təmol neai mine niftəni e nəghatiən rəhan. Kəni mol niftəni tiet e nəlugi nəhu, kəni mos nəhu mol ikin min rəfin e nəhue niftəni. ^{IX}⁶ Kəni təmatig mos min nəhu əha mauitarmin mərəkin niftəni aupən ikin lan. ^X⁷ Kəni nəghatiən əha rəha Uhgün tətəskəlim neai min niftəni kətuətig rəueiu, kəni ilau okuətig muətəuarus=pa nian in otu- van ilau e niğəm e nian rəha nakiliən mine nalpiniən rəha nətəm kəutəhti nəuia Uhgün.

⁸ Mətəu iəu min nəuvein, sotəluian e nati kətiəh u məmə, e nətəligiən rəha İərməniğ Uhgün, nian kətiəh in təhmen e nu uan-təusin, kəni nu uan-təusin in təh- men e nian kətiəh. ^{XI}⁹ Nətəmimi nəuvein, nikilah təhti məmə Uhgün təpəuə o nol uəhaiən nəniəskasikian min rəhan, mətəu səniəmə tol lanəha. Rəhan nətəligiən təfəməh o təmāh, kəni nikin təsəgəniən məmə in otəkeikei mol nalpiniən kəm nətəmimi, mətəu tolkeikei məmə nətəmimi rəfin okotəuhlin nəmtahlah e noliən tərəh min rəhalah mohtəlig=pən ohni. ^{XII}

¹⁰ Mətəu Nian Rəha İərməniğ otəuə təhmen e iətəmimi təmuva məmə otəkləh, otəuə e nian iətəmi təruru. E nian əha, kotətəu nərkərikian asoli, kəni neai otikə. Kəni niğəm otus nəhue niftəni mine natimnati min rəfin kəutətig lan, kohkə agin. ^{XIII}

¹¹ Kəni mətəu-inu Uhgün otərəkin rəfin agin natim- nati min əha e noliən əha, itəmah nəkotəkeikei motətəlig e noliən rəha nəmiəgəhiən rəhatəmah. Nəkotəkeikei motohtəu=pən suaru iətəm nəmiəgəhiən rəhatəmah otəhruahru e nəhmti Uhgün motəsim. ¹² Nikitəmah otəkeikei magiən o nian əha iətəm tətəuə, kəni motol natimnati iətəm okotol nian əha otəuə uəhai əmə. E nian əha, niğəm otus mərəkin neai, kəni nəpiəpəiən otol mītigar, mine məuiğ, mine məhau min okotəiəh mohkə. ¹³ Mətəu Uhgün təməniəkis məmə otol neai vi mine niftəni vi, ikin rəha nətəmimi nətəm kotəhruahru e nəhmtin. Kəni kəutəh- tahnin nati əha o nəniəskasikian əha.

¹⁴ Tol lanəha, iəu min nəuvein. Kəni mətəu-inu nəkəutəhtahnin nian əha iətəm tətəuə, otəkləh əskasik o nati milahal u məmə, aupən Uhgün otəsehiən napiniən kəti e nəmiəgəhiən rəhatəmah, kəni uərisig məmə təfagə tərəh kəti tikə lan, kəni naunun nəko- tatig e nəməlinuiən itəmah min. ¹⁵ Nəkotəkeikei mo- tos e rəhatəmah nətəligiən nati u məmə, noliən rəha nətəligiən əfəməh rəha İərməniğ o tah, tatol məmə in otosmiəgəh nətəmimi nəuvein min. Inu təhmen e nəghatiən iətəm piatah təuəvir Pol təmətei kəm təmāh e neinatigian iətəm Uhgün təməfən kəm in. ^{XIV}¹⁶ Tətəghati e natimnati min əha e nauəuə min rəfin rəhan. E nauəuə min əha, natimnati nəuvein əha

I 2:15 Nam 22:7; Jut 11; Nəh 2:14 II 2:16 Nam 22:28-35 III 2:17 Jut 12-13 IV 2:20 Mat 12:45 V 2:21 Luk 12:47-48 VI 2:22 Prov 26:11 VII 3:2 Jut 17 VIII 3:3 1Tim 4:1; Jut 18

IX 3:5 Jen 1:6-9 X 3:6 Jen 7:11; 2Pitə 2:5 XI 3:8 Sam 90:4 XII 3:9 Hab 2:3; 1Tim 2:4 XIII 3:10 Mat 24:29,35; Luk 12:39; 1Təs 5:2 XIV 3:15 Rom 2:4

ikin iätəm tiäkis mämə okotəhrun. Kəni nətəmi kotenəu-enəu məsotəhruniən nati, kəni rəhalah nətəligiən tətaliuək-alieuək, ilah kautəuhlin nəghatiən mın rəha Pol, e noliən kətiəh əmə iätəm kautəuhlin nəghatiən rəha nauəuə nəuvein mın rəha Uhgın. Kəni Uhgın otərəkin ilah ohni.

Naunun nəghatiən

¹⁷ Kəni tol lanəha, iəu mın nəuvein. Mətəu-inu nəkotəhrun rəkis nati u, otair mämə nəghatiən alməli

rəha nətəmimi nətəm kəutəhti nəuia Uhgın, okəsotiuvi rəkisiən itəmah e ikin rəhatəmah nəhatətəiən təskasik ikin, kəni nəkotəmei e rəhatəmah nəhatətəiən.

¹⁸ Mətəu otol rəhatəmah nəhatətəiən teviə məskasik e nəhruniən rəha İərməniğ mine İosmiəgəh rəhatah İesu Kristo, kəni teviə mın e nəuviriən iätəm təməfinə kəm təmah. !Pəh kotəni-vivi in nian rəfin, rəueiu tatu-vən matuvən əmə lanko naunun tikə! Əuəh.

I 3:17 Mak 13:33; 1Kor 10:12

1 JON

Nəghatjən əkuəkir rəha nauəuə u 1 Jon

Aposil Jon təmətei nauəuə u. In pia Jemis, kəni ilau nəti Səpəti mil. In kəti rəha nətəmi tueləf rəha Iesu. Kəni in iətəmi u iətəm Iesu tolkeikei pik. In təmətei nauəuə min u: Nanusiən Təuvir İətəm Jon Təmətei, 1 Jon, 2 Jon, 3 Jon, mine Nol Əpuiən.

Təmətei nauəuə u tatuvən kəm nətəmimi rəha niməfaki min ikin min rəfin. In tolkeikei məmə nətəmimi ikin kətiəh kətiəh okotafin, kəni motahli=pən nauəuə u tatuvən e niməfaki min ikin pisin pisin min.

Nətəmimi nəuvein kotəni məmə Iesu Kristo səniəmə in Nəti Uhgın pəhriən iətəm təmuva iətəmimi pəhriən kəti. Kəutəni məmə narmin rəha Kristo təmuva e nıpəti suah kəha Iesu nian Jon Bəptais təmol bəptais lan. Kəni narmin rəha Kristo tiet e nıpəti Iesu, uərisig timis e nigı kəməluau. Mətəu nəgətunian əha in neiuəiən. Kəni mautəgətun məmə noliən tərəh in tikə. İlah nəuvein kotəni məmə təuvir əmə məmə nətəmimi okotol ərnapin əmə noliən tərəh mətəu-inu e rəhalah nəgətunian, nıpəti iətəmimi in nati ərnapin əmə. Nərgi nəgətunian min əha, kətəni məmə "Nostisisim."

Təmətei nauəuə u məmə otəgətun min nəghatjən iətəm təhruahru, kəni məmə otəni pətigəm neiuə minian rəha nəgətun eiua min. Kəni təməgətun məmə nolkeikeiən in nati asoli. Kəni molkeikei məmə otasiru, kəni mol nəhatətəiən rəha nəfaki min tuva məskasik kəni motəhrun vivi məmə Uhgın təmosmiəgəh pəhriən ilah, kəni ilah mautos nəmiəgəhian itulin.

Nəghatjən Miəgəh

1 Nəghatjən iətəm in Nəukəti Nəmiəgəhian I təmaupən matig e nətuəuinian nian, II inu, itimah III iəmotətəu kəni moteruh e nəhmtitimah əhruahru. IV İəmotəh, kəni motek e nəhlmıtimah əhruahru. V Inu u, in Nəghatjən iətəm in Nəukəti Nəmiəgəhian iətəm iəutəghati lan, məutəni pətigəm. 2 Nəukəti Nəmiəgəhian əha təmietigəm=pa; VI iəmoteruh kəni mautəhtul pətigəm o nəni pətigəmiən, VII kəni məutəni=pinə kəm təmah məmə in nəmiəgəhian itulin, in təmətatig ilau Tatə Uhgın kəni təmiet=pa o timah. VIII 3 İəutəni pətigəm kəm təmah natimnati min iətəm iəmotəh kəni motətəu rəkis, məmə itəmah min onəkəhuva motol kətiəh kitah min itəmah. Okəhuva kətiəh kitah Tatə Uhgın mine Nətin, Iesu Kristo. IX 4 İəutətei natimnati min u məmə otol nagjənian e nikitimah təri məriəuəh.

Okotaliəuək e nəhagəhagjən

5 Nəghatjən u inu, itimah iəmotətəu ohni kəni iəutəni=pinə kəm təmah, məmə Uhgın in nəhagəhag-

I Jon 14:6 II Jon 1:1,3 III Nauəuə u, Aposil Jon in təmətei. Nati ərnapin məmə in tətəni pik "itimah," mətəu Jon pisin əmə təmətei. Nian təmətei nəghatjən u "itimah," nian nəuvein tətəghati aru əmə lan, kəni nian nəuvein tətəghati aru lan mine aposil min nəuvein. IV Luk 24:48; Jon 1:14; 19:35; 2Pitə 1:16; 1Jon 4:14 V Jon 20:27 VI Jon 1:1-4; 11:25; 14:6 VII Jon 15:27 VIII Jon 1:1-4 IX 1Kor 1:9

iən, X kəni napinəpuian tikə agın lan. 6 Nəmə kitah kotəni məmə kınautol kətiəh kitah min, mətəu kitah kəutaliəuək əhanəh e napinəpuian, XI kəni kitah kəuteiuə, kəni məsotatigjən e nıpəhriənian. XII 7 Mətəu in tətətig e nəhagəhagjən, kəni nəmə kotaliəuək e nəhagəhagjən təhmen lan, XIII kəni kitah kəutol kətiəh kitah min, kəni nıra Nətin, Iesu, tətəruətuəh e tah o noliən tərəh min rəfin. XIV XV

8 Nəmə kitah kotəni məmə səniəmə kitah nol təfagə tərəh, XVI kitah kəuteiuə aru əmə e tah min, kəni nıpəhriənian tikə e tah. XVII 9 Uhgın in iətəm kitah kotəhrun narəriən lan, kəni rəhan noliən in təhruahru əmə. XVIII Tol lanəha, nəmə kitah kotəni=pən noliən tərəh min rəhatah kəm Uhgın, XIX kəni in otəfəl itah kəni malu e rəhatah noliən tərəh min, kəni maruətuəh

X 1Tim 6:16 XI Jon 3:19-21; 8:12; Efəs 5:8; 1Jon 2:11 XII 1Jon 2:4; 4:20 XIII Aes 2:5 XIV Nəmə kəutəhlan vivi e nəhmti Uhgın, okotəni pətigəm əmə təfagə tərəh min kəmautol kəsotəhmenian e nəhmti Uhgın. Mətəu səniəmə təhmen e naruətuəhian iətəm kətaig e nien o nos rəkisjən nətuəkəmiən kəti e nıpətətəmi. Nıra Iesu otəkeikei maruətuəh e tah, məmə in otos rəkis noliən tərəh min rəhatah. (Nıpəti nəghatjən u "nıra Iesu" tətəni məmə Iesu təmimis təhmen e sakrifais kəti təmol o təfagə tərəh min.) Tol lanəha, kitah kəutəhlan vivi, motəhruahru e nəhmti Uhgın, kəni in təseruhian noliən tərəh rəhatah, mətəu-inu nıra Iesu təmafəl rəkis. XV Hip 9:14; Nəh 7:14 XVI Jer 2:35; Rom 3:9,19; Jem 3:2 XVII 1Jon 2:4 XVIII Uhgın tətəlu təfagə tərəh min rəha nol təfagə min, mətəu in tatol e nəhruahruian, mətəu-inu nimisjən rəha Iesu in təmətəu rəkis noliən tərəh min. Tol lanəha, təhruahru məmə Uhgın otəlu noliən tərəh min rəhatah mətəfəl rəkis. XIX Sam 32:3-5; 51:2; Prov 28:13

rækis e noliän təräh min rəfin rəhatah məmә okotəhrumahru e nəhmtin. ¹⁰ Mətəu nəmә kitah kotəni məmә kəsotol aginiän noliän təräh, kəni kitah kəutəni məmә Uhgın Tateiuə, kəni rəhan nəghatiän təsatiğ aginiän e nəmiəğəhiän rəhatah. ^{II}

Iesu Kristo in iətəmi rəha nasiruiän e tah

² Rəhak kəlkələh min, ^{III} iətətei natimnati min u kəm təmah, mətəniəhu itəmah məmә onəsotolien təfagə təräh. Mətəu nəmә iətəmi kəti otol təfagə təräh, rəhatah kəti əha ikin iətəm tətəğhati rəhatah lan kəm Tatə Uhgın, ^{IV} inu Iesu Kristo in Iətəmi Təhruahru. ² In ko, iətəm təmol sakrifais aru e rəhan nəmiəğəhiän o rəhatah noliän təräh min, kəni o nati u, niəməha otəsol minian Uhgın. ^{V VI} Kəni təməsolian o rəhatah pisin əmə noliän təräh min, mətəu rəha nətəmiimi min rəfin agin e nəhue niftəni. ^{VII}

³ Kitah okotəhrun əsas məmә kotəhrun Uhgın ^{VIII} nəmә kitah kautol nəuiän. ^{IX X4} Iətəmi u tətəni məmә “Təkəhrun Uhgın,” ^{XI} mətəu təsolian nəuiän, in ieiua, kəni nıpəhrıənıən tıkə lan. ^{XII XIII5} Mətəu iətəmi u tatol rəhan nəghatiän, ^{XIV} nolkeikeiän rəha Uhgın təmatıg mınpi vivi pəhrıən e nıkin. ^{XV} Iətəmi u tətəni məmә tətəhtul=pən lan, ^{XVI} otəkeikei mıtəu suaru kətiəh əmə iətəm Iesu təmitəu. ^{XVII} Noliän u tətəğətun əsas ^{XVIII} məmә kitah kautatıg lan. ^{XIX}

Kitah kotəkeikei motol nolkeikeiän kəm tah min

⁷ Nıkik keikei min, iəu iəsətəiän nəghatiän vi kəti kəm təmah məmә onəkotol, kəni mətəu iətətei in əuas ^{XX} iətəm nəmotos rækis e nətuəuinian, nian nəmotətəu nanusiän təuvır; ^{XXI} nəghatiän əuas u in nəghatiän ninotəhrun rækis məmә nəkotolkeikei itəmah min.

⁸ Mətəu e neruhian kəti min, nəghatiän u iətəm iətətei tatuvnə o təmah məmә onəkotol, in tətəuhlin məmә nəghatiän vi, ^{XXII} mətəu-inu kınəruh e suaru vi kəti e nəmiəğəhiän rəha Iesu mine rəhatəmah. Mətəu-inu rəueiu, napınəpuıən tınətəgım, ^{XXIII} konu nəhəğəğəhiän pəhrıən ^{XXIV} tınətəsıə rækis. ^{XXV}

I Jer 31:34; Maeka 7:18-20; Hip 10:22 II Jon 5:38 III 1Təs 2:11 IV Rom 8:34; 1Tim 2:5; Hip 7:25 V Rom 3:25; 1Jon 4:10 VI Iesu in təmol sakrifais aru e nəmiəğəhiän rəhan o rəhatah noliän təräh min, kəni nati əha, niəməha təsolian minian Uhgın. Iesu in sakrifais, kəni in pris min iətəm təmol sakrifais u. Iesu təsətapuəhiän o Uhgın mətəu otəni məmә kitah kəməsotolien noliän təräh kəti, mətəu təmətapuəh o Uhgın məmә oteruh itah məmә kitah nətəmiimi rəhalah noliän təräh min kəmos rækis nalpinian. Inu nətəliğıən min rəfin rəha Uhgın, kəni nati u, in təməhmen. VII Jon 3:17 VI-II 1Jon 4:13; 5:2 IX Noliän nəuiän u, təsolian itah kotəhruahru, mətəu tətəğətun əmə məmә kitah kotəhrun Uhgın. X Jon 14:15 XI Tait 1:16; 1Jon 3:6; 4:7,8 XII Nətəmiimi nətəm kəutohtəu=pən Nostisisim, kəutəni məmә ilah kəutəhrun vivi Uhgın, mətəu noliän rəhalah təsəhruahruian. Afin-to e Nəghatiän Əkuəkır Rəha Nauəuə u 1 Jon məmә nəkəhrun nətəliğıən rəha Nostisisim. XIII 1Jon 1:6,8 XIV Jon 14:15 XV 1Jon 4:12 XVI Nian tətəni məmә suah iətəmi kəti tətəhtul=pən e Iesu, nıpətın u məmә in tətətiğ lan məsiətıən, tatsıpən lan, tatos rəfin nəsanəniän rəhan ohni, tətəhgəl lan, tatılpin ilau min. XVII Mat 11:29 XVIII 1Jon 2:3 XIX Jon 15 XX Dut 6:5; Lev 19:18 XXI 1Jon 2:24; 3:11,23; 4:21; 2Jon 5,6 XXII Jon 13:34 XXIII Rom 13:12 XXIV Jon 1:9 XXV Efəs 5:8; 1Təs 5:5

⁹ Kəni iətəmi u tətəni məmә in tətətiğ e nəhəğəğəhiän mətəu tətəməki e pian, ^{XXVI} in tətətiğ əhanəh e napınəpuıən. ^{XXVII10} Iətəmi u iətəm tolkeikei pian, in tətəhtul e nəhəğəğəhiän, ^{XXVIII} kəni nati kəti tıkə e nıkin məmә otapıtətəl lan, morin. ^{XXIX11} Mətəu iətəmiimi u iətəm tətəməki e pian, in tətətiğ e napınəpuıən, ^{XXX} kəni mətən e napınəpuıən, kəni məruru ikin tatu-vən=pən ikin, mətəu-inu napınəpuıən tətəuveg nəhmtin. ^{XXXI}

¹² Rəhak kəlkələh min, iətətei nauəuə u kəm təmah, mətəu-inu Uhgın təməfəl rækis noliän təräh min rəhatəmah e nati u iətəm Iesu təmol.

¹³ Tatə min, iətətei nati u kəm təmah, mətəu-inu itəmah nəkotəhrun in, iətəm təməupən matıg e nətuəuinian. ^{XXXII}

Nətəm aluə min, iətətei nati u kəm təmah, mətəu-inu itəmah nəmotəhpahu rækis ^{XXXIII} iətəmi təräh, Setən.

¹⁴ Kəlkələh min, iətətei nati u kəm təmah, mətəu-inu nəkotəhrun Tatə Uhgın.

Tatə min, iətətei nati u kəm təmah, mətəu-inu itəmah nəkotəhrun in, iətəm təməupən matıg e nətuəuinian. ^{XXXIV}

Nətəm-aluə min, iətətei nati u kəm təmah, mətəu-inu itəmah nəkotəsənən, ^{XXXV}

kəni nəghatiän rəha Uhgın tətətiğ e nıkitəmah, kəni nəmotol win e iətəmi təräh, Setən. ^{XXXVI}

Sotolkeikeiän natimnati rəha nəhue niftəni

¹⁵ Sotolkeikeiän nəhue niftəni ^{XXXVII} uə natimnati min rəha nəhue niftəni. Nəmә iətəmi kəti tatolkeikei nəhue niftəni, kəni nolkeikeiän rəha Tatə Uhgın təsatiğıən e nıkin. ^{XXXVIII16} Mətəu-inu natimnati rəfin u rəha nəhue niftəni, ilah u, kəsotsıpəniän o Tatə Uhgın, mətəu kəutsıpən e nəhue niftəni əmə. Natimnati rəfin u rəha nəhue niftəni, ilah u, nolkeikei pıkiän natimnati rəha nəhuveğın əmə, ^{XXXIX} kəni nolkeikeiän natimnati iətəm tatiuvırəkis nəhmtıətəmi, ^{XL} mine nəfəriän o rəhalah nautə, mine nepətıən. ¹⁷ Kəni nəhue niftəni u otəpanıkə. Kəni nolkeikei pıkiän nautə min otəpanıkə. Kəni nolkeikei pıkiän o noliän min rəha nəhue niftəni iətəm kəutiuvı nətəliğıən rəha nətəmiimi otəpanıkə. ^{XLI} Mətəu iətəmiimi iətəm tatol nəuia Tatə Uhgın, ^{XLII} in otətətiğ itulın.

Tıkimır min rəha Kristo kınəhuva rækis

¹⁸ Kəlkələh min, kınotevig=pən e naunun nian. ^{XLIII} Nəmotətəu məmә Tıkimır rəha Kristo ^{XLIV} otuva. ^{XLV} Kəni rəueiu tıkimır min rəha Kristo tepət, kınəhuva rækis. ^{XLVI} Tol lanəha, kitah kotəhrun məmә,

XXVI 1Jon 3:10,15,16; 4:20,21 XXVII 1Jon 1:5 XXVIII 1Jon 3:14 XXIX Sam 119:165 XXX 1Jon 1:6 XXXI Jon 11:9; 12:35 XXXII Jon 1:1 XXXIII Jon 16:33 XXXIV Jon 1:1 XXXV Efəs 6:10 XXXVI 1Jon 2:13; Sam 119:9-11; Jon 5:38; Hip 4:12; 1Jon 1:10 XXXVII Rom 12:2 XXXVIII Jem 4:4 XXXIX Jen 3:6; Rom 13:14; Efəs 2:3 XL Prov 27:20 XLI Hip 12:27 XLII Mat 12:50 XLIII Rom 13:11 XLIV Tıkimır rəha Kristo in “antichrist” e Inglis. XLV 1Jon 2:22; 4:3; 2Jon 1:7 XLVI 1Jon 4:1

kinotevig=pæn e naunun nian. ¹⁹ Nætami min u, kəmotəpəh rəhatah niməfaki min ^I mətəu ilah səniəmə rəhatah agin min, aupən agin mətəuarus=pa u rəueiu mine. Nəmə rəhatah agin min, kəməsohietian e tah. Mətəu ilah kəməhiet e tah, kəni tətəgətun məmə ilah səniəmə rəhatah min əhruahru.

²⁰ Mətəu itəmah ko, Iətəmi əhruahru, in təmaliku=pinə ^{II} kəm təmah e Narmin Rəha Uhgın, ^{III} kəni itəmah rəfin nəkotəhrun nati u. ²¹ Iətətei nati u kəm təmah, səniəmə nəkotəhruru nıpəhrıənıən, mətəu itəmah nınotəhrun rəkis nıpəhrıənıən, kəni motəhrun məmə nıpəhrıənıən təsəuəiən e neiuəiən. ^{IV22} ?Pəh u in ieiua? Iətəmi u iətəm tətəni məmə Iesu səniəmə in Kristo iətəm Uhgın tətəni məmə otahli=pa. Iətəmi u inu, tikimır rəha Kristo. In təsəniən nıpəhrıənıən e Tatə Uhgın mine Nətin. ^{V23} Iətəmi təsəniən nıpəhrıənıən e Nətin təruru nosiən Tatə. Iətəmi tətəni nıpəhrıənıən e Nətin, in tatos min Tatə Uhgın. ^{VI}

²⁴ Otaskəlim tiəkis mautil nati nak nəmotətəu e nətuəuinıən, nian nəmotətəu nanusiən təuvır. Nəmə nautol, kəni itəmah onəkotəhtul=pæn e Nətin, mine Tatə Uhgın. ^{VII25} Kəni nati u inu, nəmiəgəhiən itulin, in tətəni əskasik məmə otəfa kəm tah.

²⁶ Iətətei nəghatıən min u kəm təmah tətəni pətigəm nətəmi min u nətəm okotiui rəkis itəmah. ^{VIII27} Mətəu Narmin Rəha Uhgın iətəm nəmotos e Kristo, ^{IX} in tətətig əhanəh e nikitəmah. ?Tol lanəha, pəh min təhrun nəgətunıən nati vi kəti kəm təmah? Narmin Rəha Uhgın tətəgətun natimnati rəfin kəm təmah, ^X kəni nəgətunıən əha rəhan, in nıpəhrıənıən, səniəmə neiuəiən. Tol lanəha, otəhtul=pæn əskasik e Kristo, ^{XI} təhmen=pæn əmə məmə Narmin rəhan tətəgətun itəmah məmə nəkotol.

²⁸ Kəni rəueiu əha, kəlkələh min, otəhtul=pæn lan, məmə nian in otuva ^{XII} kəni kitah kəsotəgıniən məso-taulisiən e nəhmtin ^{XIII} e rəhan nuvaiən.

²⁹ Nəmə nəkotəhrun məmə in təhruahru, ^{XIV} onəkotəhrun əsas məmə nətəmi rəfin nətəm kautol noliən əhruahru, ilah u, nenətin min. ^{XV}

Kitah u nenəti Uhgın min

3 !Oteh-to! !Nolkeikeiən asoli agin Tatə Uhgın təmolkeikei itah lan, ^{XVI} məmə tətəuin e tah məmə nenətin min! ^{XVII} Kəni nıpəhrıənıən məmə kitah əha. Nətəmi rəha nəhue nıftəni kəsotəhrunıən məmə kitah nenətin min, ^{XVIII} mətəu-inu ilah kotəhruru Uhgın.

I Uək 20:30 II Nətəm Isrel kəutaliku=pæn e rəhn-kapə pris min e oiel, mautil kəni tətəgətun məmə ilah u, səniəmə nətəmi ənpapın əmə, mətəu ilah u, nətəmi rəha Uhgın əmə, nətəm in tətəpın o noliən uək u. Kəni e noliən əhmen əmə, Iesu in tətəfa Narmin Rəha Uhgın kəm nətəmi min əha nətəm kəutəni nıpəhrıənıən lan, mətəgətun məmə Kristo tətəpın ilah məmə rəhan əmə. Nətəmi min u nətəm kautos nalikuıən e Narmin Rəha Uhgın, in təhmen e nəmtatıən kəti məmə ilah u, rəhan min nətəmi. Tətəliku=pæn e Narmin Rəha Uhgın e lah məmə ilah kotəhmen o noliən uək rəhan. III 1Jon 2:27; 2Kor 1:21-22 IV 2Pitə 1:12 V 1Jon 4:3; 2Jon 1:7 VI Jon 8:19; 14:7; 1Jon 4:15; 5:1; 2Jon 1:9 VII Jon 14:23; 15:4; 1Jon 1:3; 2Jon 9 VIII 1Jon 3:7 IX 1Jon 2:20 X 1Kor 2:12 XI Jon 15:4 XII 1Jon 3:2; Kol 3:4 XIII Efəs 3:12 XIV

^{XIX2} Nıkkik min, kitah nenəti Uhgın min u rəueiu. Kitah kəsotəhrunıən məmə okotəhro lanu motol pisin nian Kristo otıtəlig=pa. Mətəu kitah kotəhrun məmə nian otıtəlig=pa, ^{XX} kitah okotəhmen lan, ^{XXI} mətəu-inu e nian əha, okoteruh əhruahru məmə in tol lanəha. ^{XXII3} Kəni iətəmi iətəm tətəhuin məmə otəhmen e Kristo, in otəkeikei mol nəmiəgəhiən rəhan təhlan məuvır ^{XXIII} aru noliən min rəhan, ^{XXIV} mətəu-inu Kristo in min in təhruahru vivi agin.

⁴ Iətəmi iətəm tatol noliən tərəh, in tətəgəhli min lou rəha Uhgın, mətəu-inu nəghatıən u noliən tərəh, nıpətın u, natgəhliən lou rəha Uhgın. ⁵ Kəni itəmah nəkotəhrun məmə Kristo təmuva məmə otos rəkis rəhatəmah noliən tərəh min, ^{XXV} kəni noliən tərəh tikə lan. ^{XXVI6} Tol lanəha, nəmə kitah kəutəhtul=pæn lan, tol=pæn ko kəsotəkeikeiən e noliən tərəh min. Mətəu nətəmi min u nətəm kautəkeikei e noliən tərəh min, tol=pæn kotəhruru agin in, məsoteruhiən in. ^{XXVII}

⁷ Kəlkələh min, sotoliən iətəmi kəti teiuə e təmah e nati u. Iətəmi tatol nati əhruahru, nıpətın u məmə in iətəmi əhruahru təhmen e Kristo məmə in iətəmi əhruahru. ⁸ Mətəu iətəmi iətəm tətəkeikei əhanəh e noliən tərəh min, tətəgətun məmə in rəha Setən, u iətəm tətətol noliən tərəh e nətuəuinıən mətəuarus=pa u rəueiu mine. ^{XXVIII} Mətəu Nəti Uhgın təmuva o nərəkiniən uək min əha rəha Setən. ^{XXIX9} Nətəmi min u nətəm kəmotair vi min məhuva nenəti Uhgın min, ^{XXX} ilah ko kəsotəkeikeiən e noliən tərəh, ^{XXXI} mətəu-inu ilah kautos nian mıtə rəha Uhgın. Kəni o nati u, ko ilah kəsotəkeikeiən e noliən tərəh, mətəu-inu ilah nenəti Uhgın min. ^{XXXII10} Tol mə, kotəhrun nəniən məmə pəh min u nenəti Uhgın, ^{XXXIII} kəni pəh min u nenəti Setən. ^{XXXIV} Iətəmi u iətəm təsol əhruahruıən, kəni in məsolkeikeiən pian kəti, ^{XXXV} in səniəmə nəti Uhgın kəti.

Kitah kotəkeikei motolkeikei itah min

¹¹ Nəghatıən u inu, nəmotətəu e nətuəuinıən e nanusiən təuvır, ^{XXXVI} məmə kitah okotəkeikei motolkeikei itah min. ^{XXXVII12} Sotoliən nıtai Ken, iətəm in iətəmi rəha Setən kəni təhuamu pian. ^{XXXVIII} ?Kəni tətəhamu pian o nak? Tətəhamu mətəu-inu rəhan noliən min tərəh, konu rəha pian, noliən min in təhruahru. ^{XXXIX13} Piak min, narmıtəmah təsiuıig pikıən nəmə nətəmi rəha nəhue nıftəni u kəutəməki e

1Jon 3:7 XV Jon 1:13 XVI Jon 3:16 XVII Jon 1:12 XVIII Jon 15:21; 16:2,3 XIX Jon 15:21; 16:2,3 XX Kol 3:4; 1Jon 2:28 XXI Rom 8:29; 2Pitə 1:4 XXII Jon 17:24; 2Kor 3:18 XXIII Təhlan məuvır, nıpətın u, tətəfəl rəkis. XXIV 2Kor 7:1; 1Jon 1:7; 2Pitə 3:13,14 XXV 1Jon 3:8 XXVI 2Kor 5:21 XXVII 1Jon 3:9; 2:4; 5:18; 3Jon 1:11 XXVIII Jon 8:44 XXIX Hip 2:14 XXX Jon 1:13 XXXI 1Jon 5:18 XXXII Nikiti nati tətəviə mətəuə e nəuan. E suaru əhmen əmə, Uhgın tətələhu=pæn rəhan nian mıtə e iətəmi kəti, kəni in tətəviə təhmen e nikiti nati iətəm kəmərfəi e nəmiəgəhiən rəha iətəmi u, kəni mətəuə e nəuan e noliən min rəha Uhgın. Tol lanəha, nətəmi min u nətəm kəmotair vi min motuva nenəti Uhgın min, ilah kəsotəkeikeiən e noliən tərəh. XXXIII 1Jon 3:1,2; Jon 1:12 XXXIV 1Jon 3:8 XXXV 1Jon 2:9; 4:8 XXXVI 1Jon 2:7 XXXVII Jon 13:34-35; 15:12; 1Jon 4:7,11,21; 2Jon 1:5 XXXVIII Jen 4:8 XXXIX Prov 29:10

təmah. ¹⁴ Nəmə kitah kotalkeikei piatah mīn, tətəgə-tun məmə kitah kinotapirəkis rəkis nīmisiən, mīnotevig=pən e nəmiəgəhiən. ^{II} Mətəu iətəmi u nolkeikeiən tikə lan, in tətətig əhanəh e nīmisiən. ^{III} ¹⁵ Iətəmimi u iətəm tətəmāki e pian ^{IV} in təhmen e iətəm tətəhuamu iətəmi, ^V kəni itəmah nəkotəhrun məmə iətəm tətəhuamu itəmi, in təsosian nəmiəgəhiən itulin. ^{VI}

¹⁶ Kitah kotəhrun vivi məmə nolkeikeiən in tol lanu, mətəu-inu Iesu təməfa rəhan nəmiəgəhiən o tah. ^{VII} Kəni təhmen əmə lanəha, təuvir məmə kitah mīn kotəfəh nəmiəgəhiən rəhatah o piatah mīn. ^{VIII} ¹⁷ ?Nəmə iətəmi kəti rəhan natimnati tepət kəni pi-an kəti rəhan nati kəti tikə, mətəu in təsolkeikeiən məmə təhrun e pian, ^{IX} məsolian nati aḡin lan, nolkeikeiən rəha Uhgīn otəhro lanu matig e iətəmi u? ^X ¹⁸ Nenətik mīn, pəh kitah kəsotəniən nolkeikeiən e nohlitah əmə, mətəu okotol əpu nolkeikeiən pəhriən e noliən mīn rəhatah. ^{XI} ¹⁹ Noliən mīn rəhatah kautəgə-tun məmə kitah nətəmimi rəha nīpəhriən, kəni tol lanəha, nian okotəhtul e nəhmti Uhgīn, kəni kəsotəḡiniən. ²⁰ Kəni nati ənəpən nəmə kotətəu=pən e nikitah məmə okotos nalpiniən o natimnati nəuvein, mətəu Uhgīn in ilis tapirəkis nikitah, kəni in təhrun nətimnati rəfin, kəni otəni məmə kitah kotəhruahru uə kəpə.

²¹ Piak mīn, nəmə kotətəu=pən e nikitah məmə okəsotosiən nalpiniən, kitah okəsotəḡiniən e nəhmti Uhgīn, ^{XII} ²² kəni motos natimnati rəfin ohni iətəm kəutətapuəh=pən ohni, ^{XIII} mətəu inu kitah kautol nəuiən ^{XIV} kəni mautol noliən iətəm in tolkeikei. ^{XV} ²³ Konu nəḡhatien u rəhan tətəni məmə kotəkeikei motəhatətə e Nətin, ^{XVI} Iesu Kristo, ^{XVII} kəni motolkeikei itah mīn, təhmen məmə inu in təməni kəm tah. ^{XVIII} ²⁴ Nətəmimi mīn u nətəm kautol nəuiən, ^{XIX} ilah kautəhtul=pən vivi lan, ^{XX} kəni in tətəhtul=pən vivi e lah. Kəni kitah kotəhrun məmə in tətətig e nikitah, mətəu-inu Narmin Rəha Uhgīn iətəm in təməfa, in tətəgə-tun kəm tah. ^{XXI}

Onəkakil meruh mətig narmin mīn

4 Nīkik mīn, nəmə iətəmimi kəti tətəni məmə Narmin rəha Uhgīn tətətig lan, matol in tətəni pətigəm rəhan nəḡhatien, kəni təuvir pik məmə onəkoteruh vivi motakil mətig məmə narmin əha tətətig lan, in rəha Uhgīn pəhriən, uə səniəmə rəha Uhgīn. ^{XXII} Kitah okotəkeikei motəh vivi mətəu-inu iəni eiua mīn tepət kinohiet rəkis məutəḡhati e nəhue niftəni. ^{XXIII} ² Tol lanəha, itəmah onəkotəhrun vivi məmə in Narmin Rəha Uhgīn iətəm tətətig e iətəmimi kəti, inu, Narmin iətəm tətəni pətigəm məmə Iesu in

I Jon 15:18,19; 17:14 II Jon 5:24 III 1Jon 2:9 IV 1Jon 2:9 V Mat 5:21,22; Jon 8:44 VI Kəl 5:20,21 VII Jon 10:11 VIII Jon 15:13; 1Təs 2:8 IX Dut 15:7,8; Jem 2:15,16 X 1Jon 4:20 XI Esik 33:31; Rom 12:9 XII Efəs 3:12; 1Jon 5:14 XIII Mat 7:7 XIV Jon 14:15 XV Hip 13:21 XVI Jon 6:29 XVII Jon 1:12; 3:18; 20:31 XVI-II Jon 13:34 XIX 1Jon 2:3 XX 1Jon 2:6; 4:15 XXI 1Jon 4:13 XXII Jer 29:8 XXIII Mat 7:15; 1Jon 2:18

Kristo iətəm Uhgīn təməni məmə otahli=pa, kəni in təmuva e nīpətīn, ^{XXIV} narmin əha in Narmin əhruahru rəha Uhgīn. ^{XXV} ^{XXVI} ¹³ Mətəu iətəmimi kəti iətəm təsəni pətigəmiən məmə Iesu in Kristo iətəm Uhgīn təməni məmə otahli=pa, narmin rəha iətəmimi əha, səniəmə rəha Uhgīn. Inəha, in narmin rəha tikimīr rəha Kristo, ^{XXVII} ^{XXVIII} iətəm nəmotətəu rəkis məmə in otəpanuva, kəni rəueiu tinətətig rəkis e nəhue niftəni. ^{XXIX}

⁴ Kəlkələh mīn, itəmah nətəmimi rəha Uhgīn mīn, kəni nəmotəḡgi rəkis iəni eiua mīn əha, ^{XXX} mətəu-inu Narmin iətəm tətətig e nikitəmah in tapirəkis narmin iətəm tətətig e nəhue niftəni u. ^{XXXI} ¹⁵ Ilah nətəmimi rəha nəhue niftəni u, ^{XXXII} tol lanəha, nəḡhatien mīn rəhalah kəutəni, ilah rəha nəhue niftəni əmə, kəni nətəm kəutətəlig e lah, ilah mīn nətəmi rəha nəhue niftəni u. ⁶ Mətəu itimah rəha Uhgīn. Tol lanəha, nətəmimi nətəm kotəhrun Uhgīn, ilah kotətəlig e timah. Mətəu nətəmimi nətəm ilah səniəmə rəha Uhgīn, ilah kəsotətəligiən e təmah. ^{XXXIII} Kəni tol lanəha rəueiu, kitah okotəhrun əhruahru nətəmimi nətəm Narmin rəha nīpəhriən tətətig e lah, ^{XXXIV} mīne nətəmimi nətəm narmin rəha neiuəiən tətətig e lah. ^{XXXV}

Nolkeikeiən rəha Uhgīn mīne rəhatah

⁷ Nīkik mīn, pəh kitah kotəkeikei mautolkeikei itah mīn, ^{XXXVI} mətəu-inu nolkeikeiən in tatsipən e Uhgīn, kəni iətəm tatol nolkeikeiən, in təməir vi mīn muva nati Uhgīn kəti, ^{XXXVII} kəni təhrun Uhgīn. ^{XXXVIII} ⁸ Mətəu iətəmi u rəhan nolkeikeiən tikə, in təruru Uhgīn, mətəu-inu Uhgīn in nəukəti nolkeikeiən. ⁹ Uhgīn təmol əpu rəhan nolkeikeiən kəm tah lanu, məmə in təmahli=pa Nətin nəuan kətiah əmə, ^{XXXIX} tuva e nəhue niftəni, məmə kitah okotos nəmiəgəhiən ohni. ^{XL} ¹⁰ Nati u in nolkeikeiən pəhriən, səniəmə kitah kəmotolkeikei Uhgīn, mətəu in təmolkeikei itah. ^{XLI} Uhgīn təmahli=pa Nətin tuva, kəni in təmol sakrifais aru e rəhan nəmiəgəhiən o rəhatah noliən tərəh mīn, məmə niəməha otəsol minian Uhgīn. ^{XLII}

¹¹ Piak mīn, Uhgīn təmolkeikei pik itah lanu, ^{XLIII} kəni tol lanu lan, kitah mīn okotəkeikei motol mīn nolkeikeiən əha kəm tah mīn. ^{XLIV} ¹² Iətəmi kəti təsehian Uhgīn nian kəti mīne. ^{XLV} Mətəu nəmə kitah kotolkeikei itah mīn, kəni Uhgīn tatig e nikitah, kəni nolkeikeiən rəhan təmatig mīnpi vivi pəhriən e nikitah. ^{XLVI}

XXIV Jon 1:14; 1Jon 2:23 XXV Jon təməni tol lanu mətəu-inu nətəmimi nətəm kəməutohtəu=pən Nostisisim, nəḡətuniən rəhalah tətəni məmə Iesu, nīpətīn pəhriən tikə, mətəu in narmin əmə, kəni in təmos narmi iətəmi kəti. Mətəu nīpəhriən, nīpətīn əha ikin. Nīpəhriən, Iesu Kristo in iətəmimi pəhriən, kəni in mīn Uhgīn pəhriən. XXVI 1Kor 12:3 XXVII 1Jon 2:22; 2Jon 1:7 XXVIII E Inḡlis, kətəni məmə "antichrist," kəni nīpətīn u məmə in tikimīr rəha Kristo. XXIX 1Jon 2:18 XXX Jon 16:33 XXXI 2King 6:16; Rom 8:31 XXXII Jon 15:19; 17:14,16 XXXIII Jon 8:47 XXXIV Jon 14:17 XXXV Mak 13:5 XXXVI 1Jon 3:11 XXXVII Jon 1:15 XXXVIII 1Jon 2:4 XXXIX Jon 1:18 XL Jon 3:16,17; 1Jon 5:11 XLI Rom 5:8,10 XLII Rom 3:25 XLIII Jon 3:16 XLIV Jon 15:12; 1Jon 3:11 XLV Jon 1:18 XLVI 1Jon 4:17; 2:5

¹³ Kitah kotährun ^I mämä kitah kotatig lan, kani in tətatig e tah, mätəu-inu tinəfa rækis rəhan Narmin kəm tah. ^{II}¹⁴ Kani itimah iəmoteruh rækis mətəni pətigəm ^{III} mämä Tatə Uhgın in təmahli=pa Nətin mämä in Iosmiəgəh rəha nəhue niftəni. ^{IV}¹⁵ İətəmimi iətəm tətəni pətigəm mämä İesu in Nəti Uhgın, kani Uhgın tətatig lan, kani in min tətatig=pən e Uhgın. ^V¹⁶ Kani tol lanəha, kitah kotährun nolkeikeiən rəha Uhgın o tah, kani məutarəriə lan.

Uhgın in nolkeikeiən. ^{VI} İətəmi tətatig e nolkeikeiən, tətatig=pən e Uhgın, kani Uhgın min tətatig lan. ^{VII}¹⁷ Nian kəutatig lanəha e Uhgın, kani nolkeikeiən rəhan təmatig minpi vivi pəhriən e nikitah, ^{VIII} mämä kitah kəsotəginian ^{IX} e nian Uhgın otakil itəmi, mätəu-inu e nəhue niftəni u rəhatah nolian təhmen e Kristo. ¹⁸ İətəmi u təriəuəh e nolkeikeiən, ko təsəginian e Uhgın. Mätəu-inu nolkeikeiən pəhriən u, iətəm ti-natəuə rækis e nikitah, tətəhgi rækis nəginian. ^X Nətəligian rəha nosiən nalpinian tatol itah kəutəgin, kani nati u tətəgətun mämə rəhan nolkeikeiən pəhriən təsəuə əhanəhiən e nikitah.

¹⁹ Kitah kətolkeikei itah min mine Uhgın mätəu-inu Uhgın təmaupən molkeikei itah. ²⁰ Mätəu nəmə iətəmi kəti təni mämə, "İəu iəkolkeikei Uhgın," mätəu tətəməki əhanəh e pian u tətəhatətə min e Kristo, ^{XI} in iəuə, ^{XII} mätəu-inu iətəmi təsolkeikeiən pian u in tateh e nəhmtin, ^{XIII} ko təsolkeikeiən Uhgın, iətəm in təsehian. ^{XIV} ^{XV}²¹ Kani in təməfa rəhan nəghatien kəm tah mämə: iətəmimi pəh tolkeikei Uhgın in otəkeikei molkeikei min pian. ^{XVI}

Kitah kautol win mätəu-inu kitah kəutəhatətə e İesu

5 İətəmimi iətəm tətəhatətə ^{XVII} e İesu mämə in Kristo iətəm Uhgın təməni mämə otahli=pa, iətəmi inu, in nəti Uhgın, ^{XVIII} kani iətəmimi iətəm in tolkeikei Tatə Uhgın, in tolkeikei min nenətin min. ^{XIX}² Kani nəmə kətolkeikei Uhgın kani mautol nəuiən, ^{XX} konu kitah kotährun mämə kətolkeikei min nenətin min. ^{XXI}³ Mätəu-inu nəmə kətolkeikei Uhgın, nipətin u mämə, okotol nəuiən. ^{XXII} Kani rəhan nəghatien otəhmen e katipə iətəm təhvevig əmə. ^{XXIII}⁴ Nətəmi min u ilah nenəti Uhgın min, ^{XXIV} ilah kautol win e nolian min rəha nəhue niftəni. Konu nəhatətəiən rəhatah in tətəfa nəsanəniən o nolian win e nolian min rəha nəhue niftəni. ⁵ ?Pəh min u ilah kəutəhtul əskasik motol win e

I 1Jon 2:3 II 1Jon 3:24 III Jon 15:27 IV Luk 2:11; Jon 3:17
V 1Jon 3:24 VI 1Jon 4:8 VII 1Jon 3:24 VIII 1Jon 4:12; 2:5
IX Efəs 3:12 X Rom 8:15 XI 1Jon 2:9 XII 1Jon 1:6; 2:4 XIII
1Jon 3:17 XIV Rəhatah nolian tətəgətun əhruahru nati nak tətətig e nikitah. Nəmə iətəmimi kəti in tolkeikei pik Uhgın, nolkeikeiən rəha Uhgın tatig e nikin, kani ko in otolkeikei min nətəmimi, kani in otol nolian təuvir min əmə kəm lah. Mätəu nəmə kitah kəsotolkeikeiən Uhgın, kani ko kitah kəsotolkeikeiən minian nətəmimi. Kani nəmə kitah kəsotolkeikeiən nətəmimi, tətəgətun mämə kəsotolkeikeiən Uhgın XV 1Jon 4:12; Jon 1:18 XVI 1Jon 2:7,9 XVII Jon 3:15 XVIII Jon 1:13; 1Jon 2:22; 1Jon 2:23 XIX 1Jon 2:23 XX 1Jon 2:3 XXI 1Jon 3:14 XXII Jon 14:15 XXIII Mat 11:30 XXIV Jon 1:13

nolian min rəha nəhue niftəni u? İlah əmə əha, nətəm kəutəhatətə mämə İesu in Nəti Uhgın.

İəruəsan kisil kahlol əpu İesu Kristo kəm tah

⁶ İesu Kristo, in iətəmi u iətəm təmuva, kani nəhu mine niran ^{XXV} katuol əpu in kəm tah mämə in Nəti Uhgın. Səniəmə nəhu əmə iətəm tatol əpu in, mätəu nəhu mine niran. Narmin Rəha Uhgın in tətəruəsan nəghatien mil u rəha nəhu mine nira, mətəni pətigəm, kani rəhan nəghatien in nipəhriənian mätəu-inu Narmin Rəha Uhgın in nipəhriənian. ⁷ Kani nuhapumian kisil kəhləruəsan ilahal min. ^{XXVI}⁸ İlahal u, Narmin Rəha Uhgın, mine nəhu, mine nira. Kani ilahal u, kəhlegəhan lan mahlol əpu nəghatien rəhalahal min. ⁹ Nian min, kitah kautətuə nəghatien min iətəm nətəmimi kəutəni pətigəm, məutəhatətə e lah. ^{XXVII} Mätəu nian Uhgın tətəni pətigəm nati kəti, in iahgin tapirəkis, kani kitah okotährun nəhatətə təhmin min e rəhan nəghatien, mätəu-inu in Uhgın, ^{XXVIII} kani in tətəhtul pətigəm o Nətin.

¹⁰ İətəmimi iətəm tətəhatətə e Nəti Uhgın, in tətəni nipəhriənian e nikin o nəghatien u rəha Uhgın. Mätəu iətəmimi iətəm təsəhatətəiən e nəghatien u rəha Uhgın, təhmen əmə mämə in tətəni mämə Uhgın in iəuə əmə, ^{XXIX} mätəu-inu Uhgın təməhtul pətigəm o Nətin, məni pətigəm Nətin kəm in, mätəu in təsəniən nipəhriənian lan. ¹¹ Konu nəghatien iətəm Uhgın təməni pətigəm o Nətin, in tol lanu. Uhgın təməfən nəmiəgəhiən itulin ^{XXX} kəm tah, konu nəmiəgəhiən u, katos o Nətin. ^{XXXI}¹² İətəm tatos Nəti Uhgın, in tatos nəmiəgəhiən. Mätəu iətəm təsosien Nəti Uhgın, in təsosien nəmiəgəhiən. ^{XXXII}

Naunun nəghatien

¹³ İətətei nəghatien min u kəm təmah nətəm nəutəhatətə e Nəti Uhgın, mämə onəkotährun mämə itəmah nəkotos nəmiəgəhiən itulin. ^{XXXIII}¹⁴ Pəh kəsotəginian, ^{XXXIV} mätəu kotəskasik o nətapuəhiən o nati kəti e nəhmti Uhgın. Nian okotətapuəh o nati kəti kəm in iətəm təuvir e rəhan nətəligian, kani kitah kotährun vivi mämə in otətəu rəhatah nəfakian. ^{XXXV}¹⁵ Kani nəmə kotährun mämə in otətəu itah, kani nati nak okoteasiə=pən ohni, kani kinotährun rækis mämə okotos. ^{XXXVI}

¹⁶ Nəmə kotəh piatah kəti tatol nolian tərəh, mätəu səniəmə nolian tərəh iətəm təhrun niti-pəniən e nimisian, ik onəkəfaki ohni, kani Uhgın otəfən nəmiəgəhiən kəm iətəmi u. ^{XXXVII} Mätəu nolian tərəh kəti əha ikin iətəm tatiti=pən iətəmi e nimisian, ^{XXXVIII} kani iəu iəsəniən mämə onəkotəfaki o nətəmi min iətəm kautol nolian əha. ^{XXXIX} ^{XL}¹⁷ Nolian tərəh min

XXV Jon 19:34,35 XXVI Jon 14:17 XXVII Jon 5:33,34 XXVIII Mat 3:16,17; Jon 5:32,37; 8:17,18 XXIX Jon 3:33; 1Jon 1:10 XXX Mat 25:46 XXXI Jon 1:4 XXXII Jon 3:15,16,36 XXXIII 1Jon 5:11 XXXIV Efəs 3:12; 1Jon 3:21 XXXV Mat 7:7 XXXVI 1King 3:12 XXXVII Jem 5:15 XXXVIII Hip 6:4-6; 10:26 XXXIX Jer 7:16; 14:11 XL E fes u, mine fes 17, Jon tətəghati e təfagə tərəh iətəm tatiti=pən itəmi e nimisian. Jon tətəghati e təfagə tərəh iətəm kətuəhlin

rəfin, ilah təfagə tərəh, ^I kəni mətəu təfagə tərəh mīn əha ikīn iətəm kəsotiti-pəniən iətəmi e nimisiən. ^{II}

¹⁸ Kitah kotəhrun məmə iətəm tətair e Uhgīn ^{III} təsəkeikeiən e təfagə tərəh, mətəu-inu Nəti Uhgīn tətəkəlīm-ərain vivi in, kəni iətəmi tərəh u Setən, təruru nekīən. ^{IV}¹⁹ Kitah kotəhrun məmə kitah nenətī Uhgīn mīn, ^V mətəu nətəmimi rəha nəhue niftəni rəfin, ilah u kəutatīg e nəhlmi Setən. ^{VI}²⁰ Kitah kotəhrun mīn

*nəmtəhtəmi o Kristo. Noliən tərəh əha, tətəgətun məmə nətəmi-
mi kəutol ilah kəsotosən nəmiəgəhiən itulin, konu nəuветin mīn u
məmə narmīlah tinimis. Nati u inu, Jon tətəni əhəgəhəg kəm tah e
1Jon 5:12 mine 1Jon 3:14. E Mat 12:31-32 kitah kəutəfin nəuветin
mīn e nol təfagə u, nəni rahīən Narmin Rəha Uhgīn. I 1Jon 3:4
II 1Jon 5:16; 1Jon 2:1 III Jon 1:13 IV Jon 14:30 V 1Jon 4:6
VI Jon 12:31; 14:30; 17:15*

məmə Nəti Uhgīn təmuva kəni məfa neinatīgīən kəm tah, ^{VII} məmə kitah okotəhrun in, u in nīpəhrīəniən. ^{VIII} Konu kitah kəutəhtul=pən e Uhgīn u in nīpəhrīəniən, mətəu-inu kitah kəutəhtul=pən e Nətin Iesu Kristo. In u, in Uhgīn pəhrīən, kəni in nəukətī nəmiəgəhiən itulin. ^{IX}

²¹ Nenətīk mīn, otagīm rəkis e natimnati mīn iətəm okotos nīmei Uhgīn e nīkitəmah. ^X ^{XI}

*VII Luk 24:45 VIII Jon 17:3 IX 1Jon 5:11 X 1Kor 10:14;
1Təs 1:9 XI Nəghatiən Kris əhruahru tətəni məmə, "onəkəgīm e
narmin nati mīn." Mətəu Jon tətəghati e təfagə tərəh, məmə in təh-
men e narmi nati. Nəmə kətolkeikei rəhatah təfagə tərəh, kəni in
təhmen e narmi nati. In tatos nīmei Uhgīn e nīkitah.*

2 JON

Nəghatien əkuəkir rəha nauəuə u 2 Jon

Aposil Jon təmətei nauəuə u.

Təmətei tətuvən kəm pətan kəti rəha niməfaki. Mətəu nəmə təhro nəghatien u “pətan,” nıpətin təni məmə niməfaki kəti. Kəni “nenətin mın,” ilah nətəmimi rəha niməfaki. Jon təmətei nəghatien mın əha, təhmen e nəghatien kəti tətəhluəig. Təsolkəikeiən məmə otəni pətigəm nərgin mətəu-inu, kol mətə nətəmimi nəuvein kotol nolien tərəh e lah.

E nian əha, nəgətin mın tepət kəutaliuək e ikin pisin pisin mın. Nətəmimi nətəm kəmotətəu nəghatien rəhalah kinotəfən nauəniən kəm lah. Kəni motəfən ikin mın rəha napiliən, kəni məutasiru e lah. Mətəu nəgətin eiuə mın kəutəhuvən ənnapin mın o niuvi rəkisən nətəmimi rəha niməfaki məmə okotəpəh nəghatien pəhriən. Nian nəgətin eiuə mın kəutəhuva, Jon təni məmə nətəmimi nətəm kəutəhatətə e nəghatien pəhriən rəha Uhgın, okotəkəikei motətipəsəig e nəgətin eiuə mın əha, kəni motəpəh nolien mine nəgətin rəhalah, kəni məsotasiruiən e lah. Mətəu Jon tolkəikei məmə nətəmimi rəha niməfaki okotəkəikei motolkəikei nətəmimi pəhriən rəha niməfaki. Inu nəlpəkəuiən rəha Uhgın.

Nətuəuinian

1 Nauəuə u rəha eldə tətuvən kəm pətan Uhgın təmītəpin ^I mine nenətin mın. Nıpəhriənian məmə iəkolkeikei pik itəmah. Mətəu səniəmə iəu pisin əmə iəkolkeikei itəmah, mətəu nətəmimi mın rəfin u nətəm kotəhrun mın nıpəhriənian, ^{II} kotolkəikei itəmah. ² Kəni iəkolkeikei itəmah, mətəu-inu o nıpəhriənian iətəm tətətig e nikitah ^{III} kəni otətig itulin e nikitah.

³ Pəh Tatə Uhgın mine Nətin İesu Kristo okuəfinə rəhalau nəuviriən, mine nasəkəhruiniən, mine nəməlinuiən kəm tah nətəm kotohtəu=pən suaru rəha nıpəhriənian mine nolkeikeiən.

Kitah okotohtəupən nəghatien pəhriən mın

⁴ Nıkkik təmagiən asoli nian iəmeruh nenətin mın nəuvein, kəni meruh məmə kəutaliuək e suaru rəha nıpəhriənian, ^{IV} təhmen əmə məmə inu, Tatə Uhgın təməni kəm tah məmə kotəkəikei motol. ⁵ Kəni rəueiu əha, nəuvirik, iəu iəsətəiən nəghatien vi kəti kəm təmah, mətəu in əmə u kinotətəu rəkis e nətuəuinian. ^V Kəni iəkətapuəh məmə okotol əmə nolkeikeiən kəm tah mın. ⁶ Kəni nolkeikeiən u, nıpətin u nolien nəuia Uhgın. Kəni in tətəni məmə kitah okotəkəikei motohtəu=pən suaru rəha nolkeikeiən, təhmen əmə məmə inu nəmotətəu e nətuəuinian.

⁷ Mətəu-inu nəgətin eiuə mın tepət kəutan e nəhue niftəni. ^{VI} İlah kəsotəhatətəiən məmə İesu in Kristo

I 1Pitə 5:13 II Jon 8:32 III Jon 14:17 IV 3Jon 1:3,4 V 1Jon 2:7 VI 1Jon 4:1

iətəm Uhgın təməni məmə otəhli=pa, ^{VII} in təmuva iətəmimi pəhriən, e nıpətin pəhriən. ^{VIII IX} İətəmimi tol lanəha in iəiuə kəni in tikimır rəha Kristo. ^{X8} Tol lanəha, autətəu itəmah məmə nəmotəkəpəniən e nəua uək asoli rəhatah, pəh itəmah onəkotos nətəouiən rəfin lan. ^{XI9} Nəmə iətəmi tətətu=pən aru əmə nəgətin kəti rəhan e nəgətin rəha Kristo, kəni məsəkəikeiən e nəgətin rəha Kristo, ^{XII} nolien rəhan tətəgətin məmə Uhgın tətətigian e nikin. Mətəu iətəmimi pəh iətəm tətətig əskəsik e nəgətin rəha Kristo, in tatos Tatə Uhgın mine Nətin ilau pəti e nikin. ^{XIII10} Nəmə iətəmi kəti tuva ohnik, kəni məsəniən nəgətin əhruahru rəha Kristo, nəsitien in muvən imam ikin, məsəniən “təuvır” kəm in. ^{XIV11} Mətəu-inu iətəmi tətəni “təuvır” kəm in, tətəsin lan matol suaru o rəhan nəgətin tərəh. ^{XV}

Naunun nəghatien

¹² İatos nəghatien tepət məmə iəkətei kəm təmah, mətəu iəsolkəikeiən məmə iəkətei e nima nauəuə mine pen. Mətəu nıkkik tətəhti pik məmə iəkuva meruh itəmah kəni məghati əhruahru kəm təmah e nəhmtitəmah, pəh nagian rəhatah otəriəuəh. ^{XVI}

VII 1Jon 2:22; 4:2,3 VIII Jon təməni tol lanu mətəu-inu nətəmi-mi nətəm kəmətohtəu=pən Nostisisim, nəgətin rəhalah tətəni məmə İesu, rəhan nıpətin pəhriən tikə, mətəu in narmin əmə, kəni in təmos narmi iətəmimi kəti. Mətəu nıpəhriənian, nıpətin əha ikin. Nıpəhriənian, İesu Kristo in iətəmimi pəhriən, kəni in Uhgın pəhriən e nian kətiəh əmə. IX Jon 1:14 X 1Jon 2:18 XI 1Kor 3:8; Hip 10:35,36; 11:26 XII Jon 8:31 XIII 1Jon 2:23 XIV Rom 16:17 XV 1Tim 5:22 XVI Jon 3:29

¹³ Nenəti piam I nətəm Uhgın təmitəpin, ilah kəutəni təuvir kəm ik.

I *Pia pətan əha in niməfaki kəti min, Jon in tətətig ikin əha. Kəni nenəti pian u, ilah nimənin rəha niməfaki əha.*

3 JON

Nəghatiən əkuəkir rəha nauəuə u 3 Jon

Aposil Jon təmətei nauəuə u.

Təmətei tatuvən kəm Kaeəs u in iətəmi asoli kəti rəha niməfaki, kəni in təhrun Jon.

E nian əha, nəgətun min rəha niməfaki kautəhuvən iki pisin pisin min, kəni məutəgətun. Nətəmimi nətəm kautətəu rəhalah nəgətuniən kəutəfən nauəniən kəm lah, kəni məutəfən ikin rəha napiliən, kəni mətasiru e lah.

Kaeəs, in iətəmimi kəti iətəm tətasiru e nəgətun min iətəm kəutaliuək iki pisin pisin min. Jon təmətəu nanusiən kəti e noliən təuvir rəha Kaeəs, kəni Jon təmətei nauəuə u məmə otəfəri nətəligiən rəhan.

Nətuəuniən nəghatiən

1 Kaeəs, ik piak keikei kəti. İəu, eldə ^I rəha niməfaki, iətətei nauəuə u kəm ik. Nipəhriənən u, məmə iəu iəkolkeikei pik ik. ^{II}

² Piak keikei, iəu inəhrun rəkis məmə niki m təsanən məuvir e nəhmti Uhgın, kəni iətəfaki məmə onəsimişən mətatig vivi əmə, kəni natigiən rəfin rəham otəuvir. ³ Niki təmagiən pik nian iəmətəu piatah min nəuvein kəməhuva məutəni məmə nətəhtul əskasik o nipəhriənən, kəni mətəkeikei mətaliuək e nipəhriənən. ^{III}⁴ Nian iətətəu məmə nenətik min kəutaliuək e nipəhriənən, kəni niki tagiən pik məriauəh mətapirəkis natimnati min rəfin.

Kaeəs təmol uək təuvir

⁵ Piak ruən, ik nətəhtul əskasik o nati nak iətəm ik natol kəm piatah min nətəm kautəhuvnə, nati əpnəp məmə ilah nətəm iki pisin. ^{IV}⁶ İlah kəmotanus rəham nolkeikeiən u ikinu e niməfaki. İk nəmol təuvir kəm lah, masiru e lah. Kəni nian okautəhuvən e rəhalah suaru, təuvir məmə onəkəsiru e lah ^V e noliən iətəm Uhgın tolkeikei, ⁷ mətəu-inu ilah kəutaliuək o nəni pətigəmiən nəghatiən rəha İesu Kristo, kəni məsotosiən nasiruiən kəti o nətəm kəsotəfakiən. ⁸ Tol lanəha, kəni kitah u, kotəkeikei motasiru e nətəmi kotol lanəha, məmə kitah okotos nəhlmitah min kətiəh o nəni pətigəmiən nipəhriənən.

Tiotrefes mine Temetrius

⁹ İəmətei nauəuə kəti kəm niməfaki rəham, mətəu Tiotrefes, in tolkeikei pik məmə otəfəri aru in, məmə in

^I 2Jon 1:1 ^{II} İnu nauəuə rəha aposil Jon, mətəu in təsəni pətigəmiən in, mətəu təmətəhluəig lan, təhmen=pən əmə e noliən kətiəh əmə iətəm in təmol e Nanusiən Təuvir iətəm Jon Təmətei.
^{III} 2Jon 1:4 ^{IV} Rom 12:13; ^{Hip} 13:2 ^V 1Kor 16:11; ^{2Kor} 1:16

iətəmi asoli kəti, kəni in təsətəligiən e timah. ¹⁰ Nəmə iəu iəkuvnə, kəni iəu oikəanus əhruahru natimnati min nəuvein iətəm in tatol, mine nəni oneuəniən nikalitimah iətəm in tətəni. In səniəmə təsitiən əmə piatah min muvən iman ikin, mətəu tətəniəhu min nətəmi min u nətəm kotolkeikei məmə okotit piatah min məhuvən imalah ikin, kəni mətahli pətigəm ilah e niməfaki.

¹¹ Piak ruən, sosiən o noliən tərəh rəha nətəmimi, tərəkin ik. Os əmə o iətəmimi iətəm rəhan noliən təuvir. Ətəlig-to lan məmə nətəmimi min u nətəm kautol təuvir, tətəgətun məmə ilah nenəti Uhgın min, ^{VI} mətəu nətəmimi min əha nətəm kautol tərəh, tətəgətun məmə ilah kotəruu Uhgın. ¹² Mətəu Temetrius, nətəmimi rəfin kəutəni-vivi in. ^{VII} Kəni rəhan noliən min u nian rəfin kəutəgətun min məmə tatitəu=pən nəghatiən pəhriən. Kəni itimah min iəutəni pətigəm kəm nətəmimi məmə in iətəmi təuvir, kəni nəkotəhrun məmə itimah iəutəni nipəhriənən. ^{VIII}

Naunun nəghatiən

¹³ İatos nəghatiən tepət məmə oikətei məni=pinə kəm ik, mətəu iəsolkeikeiən məmə oikətei e pen, ¹⁴ mətəu-inu niki tətəhti pik məmə otəsuvəhiən iəkeruh ik, kəni kilau kuəghati əhruahru kəm lau min.

¹⁵ İətəfaki məmə pəh Uhgın otəfinə kəm təmah rəhan nəməlinuən. ^{IX}

İk min nəuvein kəutəni=pinə "təuvir" kəm ik. Kəni onəkəni=pən "təuvir" rəhatimah kəm piatah min nəuvein ko ikin ko.

^{VI} 1Jon 2:29 ^{VII} 1Tim 3:7 ^{VIII} Jon 19:35; 21:24 ^{IX} Rom 1:7; Efəs 6:23

JUT

Nəghatiən əkuəkir rəha nauəuə u Jut

Jut təmətei nauəuə u. In pia Jemis mine Iesu. Nətəmimi nəuvein, nikilah təhti məmə Jut təmos nauəuə rəha 2 Pitə, kəni mafin nian in təmətei nauəuə u rəhan.

Kitah kotəruru əhruahru məmə Jut təmətei nauəuə u tətuvən kəm pəh. Nəmə təhro təmətei tətuvən kəm nətəm Isrel nətəm kəutəni nıpəhriənian e Iesu Kristo.

E nian əha, nəgətun eiua mın nəuvein kəməhuvən motaliuək iki pisin pisin mın, məutəgətun nətəmimi. Mətəu ilah kəməutəgətun rah ilah, məutəni məmə təuvir əmə məmə nətəmimi rəha niməfaki kautol nolian tərəh əpnapin mın. Ilah kəutəni məmə təuvir əmə o nolian lanəha, mətəu-inu nəuvirian rəha Uhgın in iahgin, kəni ko təsolian nalpinian kəm lah.

Jut tolkeikei məmə iəfaki mın ikin mın rəfin okotətəu məmə nəghatiən rəha nəgətun eiua mın in tərəh, kəni in neiuəian əmə. Kəni tolkeikei məmə niməfaki otəhtul əskasik e nəghatiən iətəm in nıpəhriənian.

Jut təməni təuvir kəm lah

1 İəu Jut, slef rəha Iesu Kristo, kəni iəu pia Jemis, iətəni təuvir kəm təmah u Uhgın təmauin e təmah. Uhgın Tatə tolkeikei pik itəmah, kəni Iesu Kristo taskəlim vivi itəmah. ^I

² Pəh nasəkəhruinian, mine nəməlinuian, mine nolkeikeian rəha Uhgın otəri məriauəh e nəmiəgəhian rəhatəmah.

Nolian mın rəha nətəm kəutəuhlin nəmtahlah e Uhgın (2Pitə 2:1-17)

³ İəu mın nəuvein, aıpən, iəmolkeikei pik məmə iəkətei nauəuə u tuvnə o təmah o nəghatiən e suaru iətəm Uhgın tatos o nosmiəgəhian itah. Mətəu rəueiu, iətətəu məmə iəkəkeikei mətei nəghatiən u tuvnə o təmah məmə iəkol əskasik nikitəmah məmə onəkotəluagin əskasik o naskəlimian nəghatiən pəhriən rəha nəhatətəian rəhatah. Uhgın təmələhu=pən nəghatiən u e nəhlmi iəfaki mın e nian kətiəh əmə, kəni ko təsəuhlinian. ⁴ İatəni lanu mətəu-inu nətəmimi nəuvein kəməhuva oneuən e nikitəmah. Kəmətei aıpən agin məmə ilah okotos nalpinian. Ilah kəutəhti nəuia Uhgın, kəni mautəuhlin nəghatiən pəhriən rəha nəhatətəian rəhatah mautəni məmə tətegehan e nakləhian e pətan mine nolian əhmen mın lanu nəuvein. Kəni kəmotəuhlin nəmtahlah e Iesu Kristo iətəm in pisin əmə in Kig mine İərməniğ rəhatah. ^{II}

⁵ Nəghatiən u, nəkotəhrun rəkis ilah rəfin, mətəu iəkolkeikei məmə iəkəni misimaru mın kəm təmah

I 1:1 Mat 13:55 II 1:4 Kəl 2:4; 2Pitə 2:1

məmə İərməniğ təmosmiəgəh rəhan nətəmimi mohiet İjip, mətəu uərisig təmərekin ilah u nətəm kəsotəhatətəian lan. ^{III}⁶ Kəni otətəlig-to e nagelo mın nətəm kəmotəmkarəpən e nepətiən rəhalah, mətəu kəmotəpəh ikin əhruahru rəhalah. Uhgın təməlis ilah e sen iətəm ko təsitəgitiən nian kəti, kəni mahtipəsik e lah e napinəpuian mətəuarus=pa Nian Asoli iətəm okakil ilah lan, kəni mol nalpinian kəm lah. ^{IV}⁷ Kəni təhmen əmə e Sotəm mine Kəmorə mine taun mın titəlau e lau. Nətəmimi ikin mın əha kəmotəpəh nolian əhruahru mautəhuvən e nolian rəha nakləhian e pətan mine nolian rəha nəman kautit aru ilah mın mine nıpətan kautit aru ilah mın. Kəni Uhgın təmol nalpinian kəm lah e niğəm iətəm ko təsəpisiən nian kəti mine, məmə nətəmimi okoteruh nəua nolian tərəh mın əha kəni məutəgin e nalpinian rəha Uhgın. ^V

⁸ Nati əpnapin nətəmimi mın əha kotəhrun natimnati mın əha, mətəu e nolian kətiəh əmə, ilah kəutəni məmə kəmoteruh nati kəti təhmen e nəməhlairian iətəm təmegəhan e nolian tərəh mın rəhalah, kəni tol lanəha kotəni məmə təuvir əmə məmə kautol nolian tərəh e nıpətəlah mautəhuvən əmə lanəha, kəni kəutəpəh narməniğian mın rəfin, kəni kəutəni rah nagelo mın u ilah ilis pik. ⁹ Mətəu Maikil, nati əpnapin in iətəmi asoli rəha nagelo mın, təməsolian lanəha nian in mine Setən kəmatuorgəhu o nıpəti Mosis. Təməsahian Setən məsətu-pəniən nəghatiən kəti lan, mətəu təməni əmə məmə, "İPəh İərməniğ otəni rəham nalpinian!" ^{VI}¹⁰ Mətəu nətəmi mın əha kəutəni rah nətəmimi nətəm kotəruru. Kəni e nolian rəha nati miəgəh mın, ilah kautol natimnati mın iətəm nıpətəlah

III 1:5 Eks 12:51; Nam 14:29-30 IV 1:6 2Pitə 2:4 V 1:7 Jen 19:1-25; 2Pitə 2:6,10 VI 1:9 Dan 10:13,21; 12:1; Sek 3:2; 2Pitə 2:11; Nəh 12:7

tolkeikei mämə okotol, kəni noliən əha tətərəkīn ilah. ^I

¹¹ !Kəsi, nərahīən asoli o lah! Ilah kautohtəu=pən suaru iətəm nəti Atəm u Ken təmitəu=pən. Kəni ilah kinotəfən rəfin nīkilah e noliən tərāh iətəm Paləm təmol aupən mətəu-inu in tolkeikei pik məni. Kəni ilah kəmotol noliən rəha Kora mətətəhti nəuia nətəmi asoli mīn, kəni e noliən əmə əha iətəm Uhgīn təmərəkīn Kora mīne rəhan mīn, Uhgīn otərəkīn ilah. ^{II}

¹² Nian nautol lafet təuvir mīn mətəu-inu itəmah nəkotolkeikei itəmah mīn, kəni ilah kəhuva motauən pik əpnəpīn əmə itəmah mīn ilah, nīkilah təsəhtīən nətəmimi nəuvein, mətəu ilah kotəhmen e nīmas kəti əpəha ihluə iətəm tətəhluaiğ iətəm negəu təhrun nələs pīkīniən kəni məhapu. Ilah nətəm kəsoteruhīən sipsip mīn, mətəu kautun pik əmə sipsip mīn. Ilah kotəhmen e nīmali nəpuə iətəm nīmətəgi təmələs muva, mətəu ko nuhuən təsəfuviən. Ilah kotəhmen e nigī mīn iətəm tīnuva e nian əhruahru rəhalah mämə okotəuə, mətəu kəsotəuəiən, kəni in təhmen əmə mämə kəmoħmīs, kəni nətəmimi kotiuvi-pəri ilah kəni kohmīs agīn. ^{III}¹³ Peau-peau ləuantəhi kəutorasilig mətəruən əpnəpīn əmə, kəni kitah rəfin kəuteruh əmə. Kəni təhmen əmə, kəuteruh naulisiən rəha nətəmimi əha nətəm kautol pətīgəm əmə noliən tərāh e rəhalah nəmiəğəhiən. Ilah kotəhmen e məhau mīn iətəm kəmotəmkarəpən e suaru rəhalah. Tol lanəha, Uhgīn tətəskəlīm imalah ikin əpəha e napinəpuiən iətəm nəhagəhəgiən tikə agīn ikin.

¹⁴ Suah u Inok u aupən, in nəuaniləuis iətəm tatol səpīn lan e nəuaniləuis mīn rəha Atəm, təməni pətīgəm nəghatiən rəha Uhgīn iətəm təməfən kəm in mämə, “Oteruh-to, İərmənīg tətəuə ilah rəhan mīn nagelo mīn tausīn tausīn mīn tepət pəhriən, ^{IV}¹⁵ tətəuə mämə otakil nətəmimi rəfin, kəni otəni pətīgəm nalpīniən rəha nətəmimi rəfin mīn u nətəm kəutəhti nəuiən. In otol nalpīniən mətəu-inu kəmotol nərahīən tərāh mīn e noliən tərāh pik, kəni nol təfəgə mīn əha kəmotəraki e nəghatiən mīn iətəm tərāh kəm Uhgīn.”

¹⁶ Nian rəfin, nətəmimi mīn əha kəməutəghati-əghati kəm lah mīn mämə nīkilah təsəgiənīən o natimnati, kəni mətəni rah natimnati rəfin. Ilah kəutətəu=pən aru nətəliğīən tərāh e nīkilah iətəm ilah aru kotolkeikei mämə okotol, kəni mətəğhati əuvsan e lah mīn, kəni kəutəğhati e nəghatiən tətəhiən mämə okotol nətəmimi okotohtəu=pən rəhalah nətəliğīən.

^I 1:10 2Pitə 2:12 ^{II} 1:11 Jen 4:7-8; Nam 16:1-35; 2Pitə 2:15; 1Jon 3:12 ^{III} 1:12 2Pitə 2:13,17 ^{IV} 1:14 Jen 5:18,21-24

Nəghatiən o nəhgi-pəriən ilah

¹⁷ Mətəu rəhak mīn nətəmimi, nīkitəmah tətəhti nati nak aposil mīn rəha rəhatah İərmənīg İesu Kristo kəmotəni aupən, mämə otəuə. ¹⁸ Kəmotəni kəm təmāh mämə, “E nian iətəm naunun nian tətəuə iuəkīr, nətəmimi nətəm kəutəğhati əuvsan mətəni rah natimnati rəfin, ilah okotohtəu=pən aru əmə rəhalah nətəliğīən tərāh e nīkilah iətəm ilah aru kotolkeikei mämə okotol.” ^V¹⁹ Inu nətəmimi nətəm kəutəhapu itəmah. Ilah kautohtəu=pən aru əmə rəhalah nətəliğīən rəha nəhue niftəni, kəni Narmīn Rəha Uhgīn tikə e lah.

²⁰ Mətəu itəmah, rəhak mīn nətəmimi, otol itəmah motəsənən e rəhatəmah nəhatətəiən iətəm təhruahru vivi, iətəm təmsipən o Uhgīn. Kəni otəğhati kəm Uhgīn e Narmīn Rəhan. ^{VI}²¹ Kəni motos nolkeikeiən rəha Uhgīn tətətiğ o təmāh nian nəutəhtahnin nasəkəhruiən rəha İərmənīg İesu Kristo mämə in otos itəmah nəkəhuvən e nəmiəğəhiən itulīn.

²² Onəkotasəkəhruiən nətəmimi mīn u nətəm rəhalah nəhatətəiən təsəskasik pikiən motəruru nəgətuniən nak in nīpəhriənīən. ²³ Motəmkirəkis uəhai nətəm kəutətiğ iuəkīr o nigəm asoli motosmiəğəh ilah. Otəsəkəhruiən nəuvein mīn, mətəu nəkotəgin pik e noliən tərāh mīn rəhalah, iətəm kautol nəmiəğəhiən rəhalah rəfin tamīkmik. Autətəu itəmah mämə noliən tərāh rəhalah otəsekīən nəmiəğəhiən rəhatəmah. ^{VII}

Nəfakiən o nəni-viviən Uhgīn

²⁴ Pəh kotəni-vivi Uhgīn iətəm in təhrun naskəlīmiən itəmah mämə onəsotəmeiən, kəni təhrun noliən itəmah mämə nimeī təfəgə tərāh tikə agīn e nəmiəğəhiən rəhatəmah, nian otos itəmah nəkəhuvən e nəhagəhəgiən rəha nəhmtīn, kəni nīkitəmah otəgiən pik agīn ikin əha. ²⁵ Uhgīn kətīəh əmə, kəni in İosmiəğəh rəhatah. Kəni İesu Kristo rəhatah İərmənīg in suaru rəhan o nosmiəğəhiən itah. Pəh kotəni mämə nəni-viviən, mīne nəpətīən, mīne nəsanənīən, mīne narmənīgīən rəfin agīn, in rəha Uhgīn, aupən agīn mətəuərus=pa u rəueiu, matuvən naunun tikə. !Əuəh! ^{VIII}

^V 1:18 2Pitə 3:3 ^{VI} 1:20 Kol 2:7 ^{VII} 1:23 Sek 3:2; Nəh 3:4 ^{VI-II} 1:25 Rom 16:27; 2Pitə 3:18

NƏHAN-ƏHANİƏN

Nəghatiən əkuəkir rəha nauəuə u Nəhan-əhanien

Iətəmi kəti nərgin u Jon təmətəi nauəuə u. Məta suah u inu in aposil Jon, uə məta Jon pisin kəti təmətəi. Kəsotəhrun vivian.

In təmətəi nauəuə u tatuvən kəm niməfaki səpən, ilah kəutatig e nitəni mən ikin Esia, (rəueiu, kətəni ikinu məmə Wes Teki — Western Turkey), mine matuvən mən kəm niməfaki mən ikin mən rəfin.

Nian u iətəm təmətəi nauəuə lan, kəpmən rəha Rom təməni məmə nətəmimi okotəkeikei motəfaki kəm iətəmi asoli rəha kəpmən təhmen əmə məmə in uhgin rəhalah. Mətəu nətəmimi rəha niməfaki kəmotəni məmə iətəmimi kətiəh əmə in ilis agin, iətəmimi u in Iesu Kristo. In əmə u, in İərməniq. Kəni kəutəni məmə okəsotəfakiən kəm iətəmi asoli rəha Rom. Tol lanəha, kəpmən rəha Rom tinol nərahien kəm nəfaki mən. Kəmotəhli=pən Jon tuvən isəu e nitəni kəti u, kətəni məmə Patmos, məmə otətətig pisin əmə. Uhgin təfən nəməhlairien təuvir agin kəti kəm Jon məmə oteruh Iesu Kristo əpəha e negəu e neai. Kəni in mafu mən natimnati iətəm otəpanuva, təhmen əmə məmə inu: nolien iətəm Uhgin otol win e Setən mine rəhan mən nətəmimi e nəluaginien; mine nolien rəha Uhgin o nakilien nətəmimi e naunun nian.

In təmətəi nauəuə u məmə otol əpu məmə Iesu Kristo in İərməniq, konu məgəgun rəhan nəsanəniən. Kəni in tolkeikei məmə otəni kəm nəfaki mən məmə okotəhtul əskasik nəmə nian iəkis mən okəhuva, konu ilah okəsotəfakiən kəm iətəmi asoli rəha Rom məmə in Uhgin. Otəsuvəhien konu Setən otol nərahien kəm nəfaki mən mətəu ilah okotəkeikei motəhtul əskasik, kəni in tolkeikei məmə otəfəri nətəligien rəha nəfaki mən mine nətəmimi u ilah kəutatig e nian iəkis mən u rəueiu. Nian Iesu Kristo otitəlig=pa mən, kəni in otəfəri ilah, mol nalpinien kəm rəhan tikimər mən.

Nəghatiən mən mine nətəligien mən tərət kəutəfin e nauəuə u Nəhan-əhanien kəutəpən e nauəuə mən u rəha Oltestimən: Isikiəl, Daniəl, Aiseə, mine Jerimaia.

Nauəuə u, in tol pisin e nauəuə mən e Niutestimən mətəu-inu Iesu təməgəgun natimnati tərət e Jon u kətol pisin agin. Tol lanəha, in otəkeikei mos narmı nati kəti məghati lan. Nəghatiən mən u ilah nıpətəlah tatig, təhmen e nəghatiən əuhlin. Konu, nian kitah kotəfin nauəuə u, koteruh nəghatiən əuhlin mən u, təuvir məmə kitah kotətəlig e nıpətəlah mən kətiəh kətiəh. Təuvir məmə kotəfin futnot ko ləhtəni e nımalı nauəuə o nəhrunien məmə narmı nati mən nıpətə lah tənı məmə nak. Kəni kotəkeikei motəpən motətəlig e nıpətə nəghatiən mən u Kristin mən e nian əha kəmotəhrun vivi.

Nauəuə u səniəmə in təhmen e suaru kəti uə kalendə, məmə kotəhrun neruhien məmə nati nak otuva e nu nak, konu nati nak mən otuva e nu təm tətəva, mətəva mətəuarus nian Iesu otuva mən lan. Mətəu e nauəuə u, kotəhrun neruhien nəukəti nətəligien asoli tol lanu lan:

- Uhgin in ilis in tərət pik mine nəsanəniən rəhan tərət, mine rəhan nətəligien təuvir e natimnati mən rəfin;
- Setən in tatol nahməien asoli e nəhue nıftəni;
- Kristin mən okotəkeikei motəhtul əskasik e rəhalah nəhatətəien məmə okəsotəginien, nati əpnarın ilah kəutatig e nian rəha nərahien;
- otəsuvəhien Uhgin otələs iahu Setən kəni məfən nalpinien kəm Setən mine iərmis mən rəhan;
- e Nian Uərisig, Uhgin o tol nalpinien kəm nətəmimi mən kəsotəhatətəien e Iesu;
- Iesu Kristo otərməniq e natimnati mən rəfin;
- Iesu otos nətəmimi rəhan məhuvən məutatig e neai, ikin tətətig ikin.

Nətuəuinien nəghatiən

1 Nauəuə u, in tətəghati e natimnati mən iətəm Iesu Kristo təmol əpu. ¹ Natimnati mən u, Uhgin təməfən kəm Iesu, məmə in otəgəgun kəm rəhan noluək mən natimnati iətəm otəsuvəhien təkəikei mu-

va. Kristo təmahli=pən rəhan kəti agelo tuva, kəni məgəgun natimnati mən u kəm rəhan ioluək, Jon. ² Jon təməhtul pətigəm o nəni əhruhruien natimnati rəfin iətəm in təmeruh, kəni məteı rəkis ilah e nauəuə u.

¹ "Təmol əpu," nıpətən u, məmə tətəgəgun nati kəti iətəm əupən, nıpətən tətəhluag. E Bislama, kətəni məmə, "rivilem" uə "soem."

Natimnati mın u iətəm in təmeruh, in nəghatiən rəha Uhgın mine nəni pətigəmiən rəha Iesu Kristo. ³ Iətəmi u iətəm tətəfin pətigəm nəghatiən mın u, iətəm Uhgın təməfa, in otatig e nəuvirən pəhriən. Kəni nətəmimi mın u nətəm kəutətəu kəni mautos e nikilah kəni mautil, okotatig mın e nəuvirən pəhriən, mətəu-inu nian rəha natimnati mın u nauəuə u tətəghati e lah, tınuva iuəkir agin.

Jon təmətəi nauəuə kəm niməfaki mın ilah səpin

⁴ Iəu Jon, iətahlipinə nauəuə u tatuvnə kəm niməfaki mın ilah səpin əpəha e nitəni Esia.

Pəh Uhgın u iətəm tətətig u rəueiu, təmətətig itulin, kəni otəpanatig itulin mın, in otəfinə rəhan nəuvirən mine nəməlinuian kəm təmāh. Kəni pəh narmin ilah səpin ^I iətəm kəutətig aupən e jeə rəha kig, ilah mın okotol lanko e təmāh. ⁵ Kəni Iesu Kristo mın, in otəfinə mın lanko kəm təmāh. Kristo ko təməhtul pətigəm əskasik o nıpəhriən, konu inəha, in iətəmimi iətəm in təmaupən məmiəgəh itulin e nimisiən, ^{II} kəni in tətərmənig e kig mın rəha nitəni mın. ^{III}

Pəh nəni-vivian tuvən o Iesu Kristo u, in təmolkəikei itah, kəni nıran təmāiəh məmə otitis itah e nolian rəha təfagə tərāh. ⁶ In Kig rəhatah, kəni təmōl məmə kitah kotatig ahgəl rəhan narmənigiən, kəni mol itah kəhuvə pris mın rəha Uhgın rəhan, kəutol uək rəha Tətə rəhan. !Pəh nəni-vivian o rəhan nepətiən mine nəsanəniən tuvən o Iesu Kristo, naunun tikə! !Pəh in otərmənig itulin! Pəh otol lanu lan. Əuəh. Amen.

⁷ !Oteruh-to! In tətəuva e nəpuə, ^{IV} kəni nətəmimi rəfin okotəsəl=pən moteruh e nəhmtilah əhruahru, kəni nətəmi mın aupən u kəmotəni məmə okəu, okoteruh mın, kəni nətəmimi e nəuaniləuis mın rəfin e nitəni mın, nikilah otahmə, motasək əfəməh mətəu-inu kəmotafu. ^V

In otəkeikei mol lanu lan. !Əuəh! !Amen!

⁸ Iərmənig Uhgın tətəni məmə, "Iəu Nəukətin mine Naunun. ^{VI} Iəu u iətətig rəueiu, kəni iəmətətig itulin, kəni iəpanətətig itulin mın, kəni iəu u, Nahgik Təpət Pik Agin."

Jon təmeruh Nəti Iətəmimi

⁹ Iəu Jon, piatəmāh u, iətəm kitah kəutos pəti nəhlmitah mın kətiəh e Iesu o nəhməiən, mine natigiən e narmənigiən rəhan, mine nəhtul əskasikiən e nian rəha nəhməiən. Kəmərakipən lak e nitəni u Patmos, ^{VII} mətəu-inu iətəni pətigəm nəghatiən mın u iətəm Uhgın təməfa, kəni mətəhtul pətigəm o Iesu.

I Narmin ilah səpin iətəm kəutətig aupən e rəhan tron, (Nəh 3:1; 4:4; 5:6), nəmə təhro in suaru rəha nəniən Narmin Rəha Uhgın; mətəu nəmə təhro ilah nagelo səpin u kotəsənən (Nəh 1:20; 8:2) iətəm kəutətig aupən e tron. Nəmpə səpin u, kəməh kau fifti-fo e nauəuə u Nəhan-əhaniən. E Nauəuə Rəha Uhgın, nian nəuvein tətəni "ilah səpin" mətəu nipətin məmə ilah rəfin agin. II Kol 1:18; Sam 89:27 III Sam 89:27; Nəh 17:14; 19:16 IV Dan 7:13; Uək 1:9 V Sek 12:10 VI Nəghatiən əhruahru u rəha Iesu tətəni məmə, "Iəu u, Alfə mine Oməkə." Alfə u, in letə tətəhtul aupən e alfəbit rəha nəghatiən Kris, kəni Oməkə u, in letə iətəm tatol naunun lan, təh-

¹⁰ In Nian rəha Iərmənig rəhatah, ^{VIII} kəni iəməriəuəh e Narmin Rəha Uhgın, u rəhan nəsanəniən təmōl kəm iəu, kəni iəkətəu nəuiən asoli kəti e nəmtahk, təhmen əmə e təui, ¹¹ kəni nəuiən u tətəni məmə, "Ətei rəkis e nauəuə natimnati mın rəfin iətəm nateruh, kəni mahli=pən kəm niməfaki səpin. Nauəuə mın u okəhuvən kəm Efəsis, kəni Smanə, kəni Perkaməm, kəni Tuatirə, mine Satis, mine Filitelfiə, mine Laotisiə."

¹² Kəni əmeiko, iəkeirair məmə iəkeruh-to, məmə pəh tətəghati kəm iəu. Kəni nian iəmeirair, mafu nati kətətu-pəri lait lan, ilah səpin, kəmōl e aiən u kol tətəraip-oraip, ¹³ kəni e nəlugi nati kətəharu-pəri lait mın u lan, mafu suah kəti təhmen e Nəti Iətəmimi, ^{IX} rəhan napən təfəməh u təfəməh pəhriən. Kəni kəməlis mankilahan e kətəuti, kəmōl e aiən u kol tətəraip-oraip. ^{X14} Rəhn-kapə mine nəuanun tərūən tərūən təhmen e nəuəuə nitəhi, ^{XI XII} kəni nəhmtin təhmen e nəmnami nigəm. ^{XIII15} Nəhlkin təhmen e prons, ^{XIV} iətəm kəmuən e nigəm məmə otaiəh rəkis e nam-rəiən, mafəl iətəm təuvir, kəni uərisig ko, kərəpei məmə otəuvir mətəraip-oraip. Kəni nəuiən iahgin təhmen e nitəhi asoli kəti tatitəgət e nimas; ¹⁶ In tatos məhau ilah səpin e nəhlmin maru, konu nau kəti rəha nəluəginian in tasiə e nikalin pəti mil, ^{XV} tatsipən e nıpəgnəuan, kəni iətəmi u təhəgəhag mətasiə, təhmen e mitigar əpə e nərauə.

¹⁷ Nian iəmafə iətəmi əha, iəmeiəuə morin iəu əha e nəhlkin, təhmen əmə məmə iəmimis. ^{XVI} Mətəu in təmeə=pa mek iəu e rəhan maru kəni məni məmə, "Səginian. Iəu u, iəu iəmaupən matig, kəni iəu matol naunun agin. ¹⁸ Iəu u, Iətəm Tətəmiəgəh. ^{XVII} !Iəmimis aupən, kəni mətəu eruh-to, iətəmiəgəh itulin! Kəni iəu iatos ki rəha Nimisiən mine ki rəha Nəuan=pən. ^{XVIII}

¹⁹ "Tol lanəha, ətei rəkis nati nak iətəm nateruh, inu natimnati mın rəha rəueiu, mine natimnati nəuvein mın iətəm tətəuva. ²⁰ Mətəu iəkuəhpik e nıpəti nati təməhluaig, u məhau mın ilah səpin iətəm nəmeruh iatos e nəhlmək maru, mine nati kətəharu-pəri lait lan, ilah səpin, kəmōl e aiən u kol tətəraip-oraip. Məhau mın u ilah səpin, nıpətin u nagelo mın rəha niməfaki səpin. Konu nati kətəharu-pəri lait lan, ilah səpin, kəmōl e kol, nıpətin u, niməfaki mın u ilah səpin.

Nəghatiən təmuən kəm nəfaki mın ikin Efəsis

2 "Ətei nauəuə u kəti tuvən o agelo ^{XIX} rəha niməfaki e taun Efəsis, məni=pən məmə,

men e A mine Z e Inglis. VII Nitəni u Patmos, in ailən kəti isəu agin o ima Jon. VIII Nian rəha Iərmənig u, in Sante. IX Kitah kəuteruh nərgin u "Nəti Iətəmimi" e nauəuə rəha Daniel (Dan 7:13), mine e nauəuə mın rəha Matiu, Mak, Luk, Jon, Uək mine Ol Sam. X Napən əha kətəni, in napən rəha pris asoli agin. Iesu in rəhatah pris asoli agin. XI Nəghatiən Kris əhruahru tətəni məmə, "in tərūən tərūən təhmen e sno." XII Dan 7:9 XIII Esik 1:28 XIV Prons, in aiən kəti, kalə rəhan təhmen e kol. XV Hip 4:12; Jon 12:48 XVI Dan 8:17; 10:15; Mat 17:6 XVII Sam 42:2 XVIII "Iəu iatos ki rəha Nimisiən mine ki rəha Nəuan=pən," nıpətin u məmə iatos nepətiən o nəhtipəsigiən mine nerəhian e ket rəha Ima Nətəm Kəməhmis Ikin, kəni mol nətəmimi kəməhmis ilah kotəmiəgəh mın.

Nəghatien u rəhan, iətəm tatos məhau səpin e nəhlmin maru ^I kəni mətaliuək e nəlugin e nati kəta-haru-pəri lait lan, ^{II} u iətəm kəmol e aiən u kol tə-toraip-oraip, kəni ilah səpin.

² İəu iəkəhrun rəhatəmah noliən min. İəkəhrun nalkut pikiən o uək min rəhatəmah, kəni məhrun min məmə nautəhtul əskasik. İəkəhrun məmə itəmah nəsotagiənien o nətəm kautol noliən tərəh. Nəmotakil nətəmiimi min u nətəm ilah kotəni məmə ilah aposil min, mətəu səniəmə ilah aposil pəhriən min, kəni nəmoteruh rəkis məmə ilah neiuə min.

³ İəkəhrun min məmə itəmah nautos nətəligiən əfəməh. Nərahien təmələs pau itəmah, mətəu nautəhtul əskasik o nərgək, məsotəpəouiən.

⁴ Mətəu iateh nipeğnəmtin kəti əha ikin nəmotol, təsəhmenien e nəhmtək. Nəmotəpəh nolkeikeiən ^{III} aupən rəhatəmah. ⁵ Nikitəmah təhti-to nolkeikeiən iətəm nəməutətiğ lan aupən. Otəuhlin itəmah, kəni motol natimnati min u nəmutol aupən. Nəmə nə-sotoliən, kəni iəkuva, mələs rəkis rəhatəmah nati kətaharu-pəri lait lan e nimein. ⁶ Mətəu nati kətiəh əha ikin, nautol təuvir. İtəmah nəkotəməki e noliən tərəh min rəha nətəmiimi rəha Nikoləs, ^{IV} təhmen əmə lak, təhmen mə inu iatol mine.

⁷ İtəmah rəfin matəlgitəmah tatig. Otətəlig vivi, kəni motəhrun nəghatien min u iətəm Narmin Rəha Uhgın tətəni=pinə kəm niməfaki min. İtəm otol win e nəluaginien u, iəu iategəhan lan məmə in otun nəuanigi rəha nəmieğəhien iətəm tateviə e nasum-iən rəha Uhgın." ^V

Nəghatien təmuvən kəm nəfaki min ikin Smanə

⁸ Kəni in tətəghati əhanəh mətəni=pa kəm iəu məmə, "Ətei nauəuə kəti tuvən o agelo rəha niməfaki e taun Smanə, məni=pən məmə,

Nəghatien u rəhan, iətəm təmaupən matig, kəni in otol naunun agin. In təmimis kəni məmieğəh min, ^{VI} kəni in tətəni məmə,

⁹ Nətəm Smanə, iəkəhrun rəhatəmah nəhməien. İəkəhrun məmə itəmah nanrah min, mətəu səniəmə itəmah nanrah min pəhriən. !İtəmah, rəhatəmah nautə tepət agin! İəkəhrun məmə neiuə min nəuvein nətəm kautəni nəghatien mautəuvlək e təmah lan, məutəni məmə ilah nətəm İsrel, mətəu kəpə. ^{VII} Rəhalah nimə rəha nuhapuminiən in nuha-

XIX Nian iətəmi u tətəni "agelo," nəmə təhro tətəghati e agelo pəhriən, uə nəmə təhro tətəghati e pastə rəha niməfaki. I Nəh 1:16 II Nəh 1:12-13 III Jon 13:35; Jer 2:2-5 IV Nətəmiimi rəha Nikoləs min əha, kitah kəsotəhrun vivian natimnati tepət e lah uə rəhalah iətəmi asoli. İlah nətəmiimi nəuvein rəha niməfaki, mətəu ilah kautəni məmə kəhrun nəfakiən kəm narmi nati min, konu kəhrun nit əpnapiniən itəmi. İlah kautəni məmə noliən min əha, təsərakiniən narmitəmi. V Jen 2:9; 3:22-24; Luk 23:43; Rom 5:12,18; 6:23; Nəh 22:2 VI Nəh 1:17-18 VII ?Nəghatien u, "məutəni məmə ilah nətəm İsrel, mətəu kəpə," nipeğtin nak? In tətəghati əhruahru nətəmi min u nəuaniləuis rəha İsrel. Mətəu nian İesu tətəni məmə ilah səniəmə nətəm İsrel pəhriən, nipeğtin u məmə nətəmiimi pəhriən rəha Uhgın, inu, nətəmi kəutəfaki kəm in, mətəu

puminiən rəha Setən əmə. ^{VIII}10 Sotəginien e nəhməien min iətəm otəsuvəhien kəhuva e təmah. İtəni=pinə kəm təmah, məmə Setən otəpanəm-ki=pən itəmah nəuvein e kaləpus məmə otek askəu-vin nəhatətəien rəhatəmah, kəni itəmah onəkotətiğ e nəhməien o nian ilah ten. ^{IX} Otəhtul əskasik, nati əpnapin nəmə itəmah nəuvein okohmis, kəni iəu iəkəfinə rəhatəmah nətəouiən, təhmen=pən əmə məmə kətəfəfau=pən e nati kəti e rəhn-kəpə iətəm təmol win e naiuiən, kəni rəhatəmah nətəouiən in nəmieğəhien itulin.

¹¹ İtəmah rəfin matəlgitəmah tatig. Otətəlig vivi, kəni motəhrun nəghatien min u iətəm Narmin Rəha Uhgın tətəni=pinə kəm niməfaki min. Nətəmiimi okotol win e nəluaginien u, nian nimisiən tisimaru min muva, ko kəsəhmis minien. İnəha, okəsəhuvəniən e nəmnamı nigəm asoli, inu nimisiən tatol keiu." ^X

Nəghatien təmuvən kəm niməfaki min ikin Perkaməm

¹² Kəni in tətəghati əhanəh mətəni=pa kəm iəu məmə, "Ətei nauəuə kəti tuvən o agelo rəha niməfaki e taun Perkaməm, məni=pən məmə,

Nəghatien u rəhan, iətəm tatos nau rəha nəlu-aginiən kəti iətəm tasilə e nəven pəti mil. ^{XI}

¹³ İəkəhrun ikin nəutətiğ ikin. İkin əha, Setən tətəharəg, mətərməniğ ikin. ^{XII} Mətəu itəmah nautəhtul iəkis ohniəu. Nəməsotəuhlinien rəhatəmah nəhatətəien lak. İmatəmah Setən tətətiğ ikin, kəni kəmoəhamu rəhak iətəmiimi Antipas, iətəm təməhtul əskasik o nəni pətəgiəmien iəu. Nati əpnapin məmə nian əha təmiəkis pau o təmah, mətəu itəmah nəmotəhatətə əskasik lak.

¹⁴ Mətəu in əmə ko, iateh nipeğnəmtin min nəuvein iətəm itəmah nautol iətəm təsəhruahruien e nəhmtək. İtəmah nəuvein u ko ikin ko, nəutəgətun nətəmiimi ko ikin ko məmə okotos nəgətunien rəha Paləm. Paləm u, in təmol suaru kəm Kig Palək məmə in otəfən-əfən kəm nətəm İsrel, kəni pəh ilah kotol noliən tərəh, mautun nauəniən iətəm kəmol sakrifais lan tatuvən kəm narmi nati iətəm kəmisikəuvin e nigı, kəni mautit əpnapin ilah min. ^{XIII}15 Kəni e noliən kətiəh əmə ilah nətəm İsrel min əha, itəmah nəuvein u ikin nautəhtəu=pən nəghatien rəha nətəmiimi rəha Nikoləs. ^{XIV}16 !Tol lanəha, onəkotəkeikei motəuhlin uəhai əmə nətəligiən rəhatəmah e noliən tərəh min rəhatəmah! Nəmə nəsotoliən, otəsuvəhien oiəku-vnə o təmah, kəni iakoh nətəmiimi min ko, kəni mətei ilah e nau rəha nəluaginien iətəm tatsi=pən e nipeğnəuak.

səniəmə "nəuaniləuis min rəfin rəha İsrel" u ilah nətəmiimi min əhruahru rəha Uhgın. (Kəl 6:15-16). VIII Jon 8:33-47 IX "Nian ten" nipeğtin ko, məmə nian rəha nəhməien otəkeikei mol naunun mətəu-inu Uhgın təməni lanəha. X Nəh 20:11-15; 21:8 XI Nəh 1:16 XII İtəmi asoli rəha Rom, kətəni məmə Empərə, in təhmen e kig asoli kəti. Nətəmiimi tepət tepət kəutəfaki kəm in əha Perkaməm. XIII Nam 22-24; 25:1-2; 31:16 XIV Afin-to futnot e Nəh 2:6.

¹⁷ Itəmah rəfin matəlgitəmah tatig. Otətəlig vivi, kəni motəhrun nəghatiən min u iətəm Narmın Rəha Uhgın tətəni=pinə kəm niməfaki min. İətəmimi iətəm tatol win e nəluaginian, iəu iəkəfən nauəniən oneuən u mana ^I kəm in. Oiakəfən min kəpiel ruən kəti kəm in, iətəm kəmətəi=pən nərgin vi lan, kəni in pisin əmə kəha iətəm otos, təhrun nərgin.”

**Nəghatiən təmuvən
kəm nəfaki min ikin Tuatirə**

¹⁸ Kəni in tətəghati əhanəh mətəni=pa kəm iəu məmə, “Ətei nauəuə kəti tuvən o agelo rəha niməfaki e taun Tuatirə, məni=pən məmə,

Nəghatiən u, in nəghatiən rəha Nəti Uhgın. Nəhmtin təhmen e nəmnamı nigəm, mine nəhlkin təhmen e prons ^{II} iətəm tətoraip-oraip. ^{III} Tətəni məmə,

¹⁹ Inəhrun rəkis noliən min rəhatəmah, nətəm Tuatirə. İəkəhrun rəhatəmah nolkeikeiən mine nəhatətəiən, mine nasiruiən e nətəmimi, kəni iəkəhrun min məmə nətəligiən rəhatəmah təfəməh o nəhtul əskasikiən. İəkəhrun məmə noliən min rəhatəmah nautol u rəueiu, təuvir mapirəkis agin noliən min rəhatəmah aupən.

²⁰ Mətəu iateh nipəgnəmtin kəti əha ikin nautol iətəm təsəhruahruian e nəhmtək. Itəmah nautegəhan e noliən rəha pətan əha iətəm təhmen e pətan aupən u, Jesepel. ^{IV} In tətəni məmə in iəni kəti, mətəu nəgətuniən rəhan tatit rah rəhak min noluək, matol məmə ilah kautit əpnəpin ilah min, kəni mautun nauəniən u iətəm katol sakrifais lan kəm narmi nati iətəm kəmisikəuvin e nigı.

²¹ İəmətəhtahnin pətan əha məmə in otəuhlin rəhan noliən rəha nitəu=pən əpnəpinian nəman, mətəu in təpəh. ²² Tol lanəha, rəueiu əha, iəköl in timis pik e rəhan pet. Kəni nətəmimi min u nətəm kəmotit əpnəpin ilah min, ilah Jesepel u, nəmə ilah kəsotəuhlinian ilah e nosiən noliən rəha pətan əha, oiaəköl ilah min kotətəu tərəh pik, kəni misuə e lah e pet u rəha nahməiən. ²³ Kəni oiaəkəu kətiəh əmə e nenətin min, moh ilah kohmis. ^V Tol lanəha, kəni niməfaki min rəfin okotəhrun məmə iəu əmə u, iəkəhrun nətəligiən min rəha nətəmimi, mine niki-lah. Kəni iəu iəkəfinə nətəouiən rəhatəmah tətəu=pən əmə rəhatəmah noliən min iətəm nəmautol. ^{VI}

²⁴ Mətəu itəmah u, nətəm Tuatirə nətəm nəməsotosiən o nəgətun min rəha Jesepel əha, iətəghati kəm təmah rəueiu. İəkəhrun məmə itəmah nəməsotosiən natimnati iətəm kətəni məmə nati agin

^I Jon 6:31-33,35,48,51 ^{II} Prons, in aian kəti, mətəu rəhan kalə təhmen e kol. ^{III} Dan 10:6; Nəh 1:14-15 ^{IV} Jesepel u aupən, in pətan rəha Kig Ehap (1King 21:25-26). In təmit nətəmimi e suaru kəti məmə okotol sakrifais kəm narmın nati min, kəni motohtəu=pən noliən rəha nit əpnəpin nəman mine nipətan. Pətan kəti rəha Tuatirə təmol noliən əha, kəni Jon tətəni lan məmə Jesepel. Nəmə təhro noliən rəhan təhmen e Nikoləs iətəm tətəni e Nəh 2:6,15. ^V Nəghatiən u “nenətin min” tətəgətun nətəmimi u kəutohtəu=pən in. ^{VI} Jer 17:10

min rəha Setən iətəm tətəhluəig e nəmtahn. İəsələhu-pəniən nati figəm kəti min kəm təmah, mətəu iəkölkeikei məmə nəkotol nati kətiəh əmə, inko, ²⁵ otəskəlīm tiəkis əmə e nati iətəm ninotos rəkis, mətəuərus iəu iəkətəlig=pa.

²⁶ İətəm tatol win e nəluaginian u, kəni tətəhtul əskasik o noliən nəuiak, matuvən, matuvən mətəuərus naunun, kəni iəu iəkəfən nəpətəiən u kəm in, iətəm rəhak tatə təməfa kəm iəu, məmə in otarməniğ e kəntri pisin pisin min. Kəni in otos rəhan neim iətəm in nəmtətiən rəha nərgin asoli rəhan, kəmol e aiən, kəni in otatgəhli-atgəhli nətəm e nəhue niftəni, təhmen=pən əmə məmə aiən iətəm təmohaplis-ohaplis sospən kəmol e nəriəpig.

²⁸ Kəni iəu iəkəfinə min məhau u fətukai kəm in. ^{VII}

²⁹ Itəmah rəfin matəlgitəmah tatig. Otətəlig vivi, kəni motəhrun nəghatiən min u iətəm Narmın Rəha Uhgın tətəni=pinə kəm niməfaki min.

**Nəghatiən təmuvən
kəm nəfaki min ikin Satis**

3 “Ətei nauəuə kəti tuvən o agelo rəha niməfaki e taun u Satis, məni=pən məmə,

Nəghatiən u rəhan, iətəm tatos narmın rəha Uhgın ilah səpin, ^{VIII} kəni matos min məhau səpin. ^{IX} Nəghatiən u rəhan iətəm tətəni=pinə kəm təmah məmə,

İəkəhrun rəhatəmah noliən min. İəkəhrun məmə kətəni məmə itəmah nautəmiəgəh, mətəu kəpə, itəmah ninohmis rəkis. ² !Otair-tə! Noliən təuvir min rəhatəmah nəmautol aupən, otəsuvəhiən tikə agin. Mətəu itəmah nəkotəkeikei motalkut məmə onəkotəfəri min noliən rəhatəmah, motol tuva məskasik, mətəu-inu rəhatəmah noliən təuvir min iətəm təhruahru e nəhmti Uhgın, iəseh əhanəhiən kəti iətəm nəmotol məhuvən motol naunun lan.

³ Tol lanəha, nikitəmah təhti nəghatiən iətəm nəmotos, kəni mautətəu aupən. Otol, kəni motəuhlin itəmah. Mətəu nəmə nəkotəpili alu, oiaəkiet pətiğəm o təmah təhmen e iəkləh, kəni itəmah ko nəsotəhrunian məmə nian nak iəkuvnə o təmah.

⁴ Mətəu itəmah nəuan nəuvein əmə ko Satis, iətəm kəməsotoliən napən rəhalah tamikmik. İlah kotəhruahru, motəhmen o naliuəkiən itəmah min iəu e napən ruən. ^{X5} İətəm in otol win e nəluaginian, in otuvən lanəha e napən ruən. Kəni ko iəsafəl rəkisiən nərgin e nauəuə rəha nəmiəgəhiən, kəni iəu iəkəni pətiğəm nərgin e nəhmti rəhak Tatə mine rəhan nagelo min, məmə in rəhak əhruahru iətəmimi. ^{XI}

⁶ Itəmah rəfin matəlgitəmah tatig. Otətəlig vivi, kəni motəhrun nəghatiən min u iətəm Narmın Rəha Uhgın tətəni=pinə kəm niməfaki min.”

^{VII} Nəh 22:16 ^{VIII} Afin-to futnot e Nəh 1:4 ^{IX} Nəh 1:16 ^X E fes u, “napən” tətəgətun noliən min rəhalah. ^{XI} Mat 10:32; Luk 12:8; Mak 8:38; Luk 9:26; 1Jon 2:23

**Nəghatiən təmuvən
kəm nəfaki min ikin Filitelfiə**

⁷ “Ətei nauəuə kəti tuvən o agelo rəha niməfaki e taun Filitelfiə, məni=pən məmə,

Nəghatiən u rəhan, İətəm Tasim, kəni in Nipəhriənən. Kəni in tatos ki rəha Tefit u aupən. ^I Nəmə in terəh e doə kəti, kəni ko iətəmi kəti təsahtipəsigiən. Kəni nəmə in tahtipəsig e doə kəti, kəni ko iətəmi kəti təserəhiən lan. ^{II} Nəghatiən u rəhan iətəm in tətəni=pinə kəm təmah məmə,

⁸ İəkəhrun rəhatəmah nolien min, nətəm Filitelfiə. İəkəhrun məmə rəhatəmah nəsanəniən in nəuan nəuvetin əmə, mətəu itəmah nəmautol nəuiak məsotəpəhiən, kəni məsotəhluaigien məmə rəhak u itəmah. Oteruh-to. İəmerəh e doə o təmah. Ko iətəmi kəti təsahtipəsigiən. ⁹ Oteruh-to. Nətəmimi min ko e Nuhapuminiən rəha Setən, ilah kautəni məmə ilah nətəm Isrel, mətəu kəpə. İlah neuə min. ^{III} Oteruh-to. Oiakol ilah kəhuva motasiəulin-pinə e nəhlikilah e nisaiəni, kəni okotəni məmə nipəhriənən iəu iəkolkeikei itəmah.

^{IV}¹⁰ İəməni=pinə kəm təmah məmə itəmah onəkotos nətəligiən əfəməh o nəhtul əskasikiən, təhmen əmə lak, kəni itəmah nəmautol rəhak nəghatiən. ^V O nati u, iəu oikəpəli vivi o təmah e nian iətəm nərahien otəsuvəhiən tuva e nəhue niftəni min rəfin, ^{VI} məmə otek askəuvin-to nətəmimi rəha nəhue niftəni.

¹¹ Otəsuvəhiən iəkuva. Otəskəlim iəkis natimnati min iətəm itəmah ninotos rəkis, məmə iətəmi kəti otəsosiən rəham nətəouiən ^{VII} iətəm ninol win rəkis lan. ¹² İətəm otol win e nəluəginien, kəni iəu oiakol in təhmen e nigəi asoli kəti iətəm tətəruəsan Nimə Rəha Uhgün rəhak. Kəni in ko təsietien e Nimə əha nian kəti. Kəni iəu, iəkətei=pən nərgi Uhgün rəhak lan, mine nərgi taun rəha Uhgün rəhak lan. Taun u, in Jerusiləm vi, iətəm Uhgün rəhak otahli=pa, otisipəri e negəu e neai, meiuaiu=pa. Kəni iəu oikətei=pən min nərgək vi e iətəmi u.

^I “Ki rəha Tefit” u, tətəgətuən=pən nepətiən iətəm otos e Jerusiləm vi. In ko, in tatos nepətiən məmə oterəh kəni mahtipəsig e iətəmi kəti iətəm tətəvən imə; Nəh 1:18. ^{II} Aes 22:22 ^{III} Nəghatiən u “kautəni məmə ilah nətəm Isrel, mətəu kəpə,” in tətəghati əhruahru e nətəmi min u nəuaniləuis rəha Isrel min. Mətəu nian İesu tətəni məmə ilah səniəmə nətəm Isrel pəhriən, nipətin ko məmə nətəmimi pəhriən rəha Uhgün, inu, nətəm kəutəfaki kəm in. Mətəu səniəmə nəuaniləuis rəha Isrel u ilah nətəmimi min əhruahru rəha Uhgün (Kəl 6:15-16). ^{IV} Jon 8:44; Nəh 2:9 ^V Hip 12:1-3 ^{VI} Jon 17:15 ^{VII} “Nətəouiən” əha, tətəghati lan, in kəfəfau kəti kəmol e nimali nigəi, uə narmi nimali nigəi kəmol e kol, kəni kəutəfəfau=pən e rəhn-kəpə iətəm təmol win e naiuiən. Kəni Kristo otəfəfau=pinə kəfəfau e rəhn-kəpə iətəmimi o rəhan nəhtul əskasikiən. İətəmimi u otəkeikei mateh vivi o nətəmi min ko nətəm kətolkeikei məmə okotos rəkis ohni. Inu, in nəghatiən əuhlin məmə ilah okəsotəpəhiən nəhtul əskasikiən məmə ilah okəsotəmkarəpəhiən e nətəouiən rəhalah, inu, nəmiəgəhiən itulin ilah Kristo.

¹³ İtəmah rəfin matəlgitəmah tatig. Otətəlig vivi, kəni motəhrun nəghatiən min u iətəm Narmin Rəha Uhgün tətəni=pinə kəm niməfaki min.”

**Nəghatiən təmuvən
kəm nəfaki min ikin Laotisia**

¹⁴ “Ətei nauəuə kəti tuvən o agelo rəha niməfaki e taun Laotisia, məni=pən məmə,

!Nəghatiən u rəhan, iətəm kətəni məmə in Nipəhriənən! In ko, in iətəm kəhrun narəriəniən lan məmə tətəhtul pətigəm o nəni pətigəmiən nipəhriənən əmə, kəni in nəukəti natimnati rəfin iətəm Uhgün təmol. ^{VIII} ^{IX} Nəghatiən u rəhan iətəm in tətəni=pinə kəm təmah məmə,

¹⁵ İəkəhrun rəhatəmah nolien min, nətəm Laotisia. İəkəhrun məmə nəmiəgəhiən rəhatəmah təhmen e nəhu iətəm tareuən əmə. Təuvir məmə onəkotəhtul əmə e kətiəh, onəkotətəpu uə onəkotəpiəpei. ¹⁶ İtəmah nəutəhtul əmə e nəlugin, nəkotəruəən əmə — nəsotəpiəpiəniən məsotətəpuəniən — tol lanəha, oikəgəh rəkis e təmah rəueiu, ¹⁷ mətəu-inu itəmah nəkotəni məmə, ‘Rəhatiməh nautə tepət, iautos məni asoli, rəhatiməh nəmiəgəhiən təuvir, natimnati rəfin tatig, kəni nati kəti təsikəniən o timəh.’ Mətəu itəmah nəkotəruəu məmə itəmah ninotətig rəkis e nərahien; nətəmimi okotasəkəhruiən o təmah; rəhatəmah nautə tikə agin; nəhmtitəmah təpis; kəni nəutəi piəpiə əmə. ^X¹⁸ O nati u, iətəni=pinə əhruahru kəm təmah, təuvir məmə onəkotos nəhmti aiən u kol tətəraip-oraip ohniəu, iətəm kəmuən e nigəm tus rəkis namrəniən lan, ^{XI} kəni pəh itəmah, rəhatəmah nautə otepət. Kəni onəkotos nəhmtin min napən ruən o nuvəniən lan, məmə onəkotəuveg nipətitəmah ko, iətəm tol naulisien. Kəni mautos nəhmtin min mərsin ohniəu, motol=pən e nəhmtitəmah, məmə nəhmtitəmah otəhlan, nəkotəruəu vivi nati lan.

¹⁹ Nətəmimi min ko rəfin nətəm iəkolkeikei pik ilah, iəu iətəghati əskasik kəm lah mətəgəu əhruahru ilah. Tol lanəha, təuvir məmə nikitəmah otimis=pa lak, kəni motəuhlin=pa e nolien tərəh min rəhatəmah. ²⁰ !Otətəlig-to! İəu iatəhtul e namtihiluə, mətəhti-əhti doə o nuvəniən imə. Nəmə iətəmi kəti tətəu nəuiak kəni terəh e doə, kəni iəkuvən imə kəni mauən itimlau min.

²¹ İəu iəmol win e nəluəginien kəni mətəharəg-pəri itimlau rəhak Tatə e rəhan jeə, mətuarmənig. Kəni e nolien kətiəh əmə, iətəmi otol win e nəluəginien, iəu iəkəgəhan məmə otəharəg itimlau min e rəhak jeə, mətuarmənig itimlau min.

^{VIII} “Nəukəti natimnati rəfin iətəm Uhgün təmol,” nipətin keiu e nəghatiən Kris. İesu in Nəukətin, nipətin ko, in təmol natimnati rəfin; kəni in min in İərmənig e natimnati rəfin. ^{IX} Jon 1:1-3; Kol 1:16; Nəh 1:17 ^X Jon tətəni nəghatiən əuhlin u nipətin təni məmə, e nəhmti Uhgün, nəmiəgəhiən rəhalah təsəhruahruəniən məsəhmenien. ^{XI} Job 23:10; Mal 3:2-3; 1Pitə 1:6-9

²² Itəmah rəfin matəlgitəmah tatig. Otətəlig vivi, kəni motəhrun nəghatiən min u iətəm Narmın Rəha Uhgın tətəni=pinə kəm niməfaki min."

Nəfakiən e negəu e neai

4 !Uərisig e natimnati min u, iəməsal=pən əha, kəni mafu doə kəti təmerəh=pən əpəha e neai! Kəni nəuiən kətiəh əmə iətəm iəmətəu aupən, inko iətəm in iahgin iahgin təhmen əmə e təui, tinətəghati min kəm iəu, kəni tətəni=pa məmə, "Əri-to muva ikinu, iəkəgətun ik e natimnati min u, iətəm okəpanol."

² E nian kətiəh əmə, nəsanəniən rəha Narmın Rəha Uhgın təmol kəm iəu, kəni iəkəsal=pən əpəha aupən mafu kig, tətəharəg-pəri e rəhan jeə, mətarmənig e negəu e neai. ¹³ Kəni iətəmi tətəharəg ikin əha, iəmeruh in təuvir matəlu, mətoraip-oraip, təhmen e kəpiel təuvir keiu nərgiləu ko jaspə mine kanilian. Kəni mərəi-mərəi kəti təmuvən mītəlau e jeə rəhan, kəni mərəi-mərəi əha tətəsiə təhəgəhəg təhmen e kəpiel təuvir kəti u, emirəl. ¹⁴ Kəni mītəlau e jeə asoli rəha kig əha, jeə nəuvein min ilah tuenti-fo, kautəhtul, kəni nətəmi asoli min nətəm kəmotəhuitən, ilah tuenti-fo, kəutəharəg-pəri e jeə. Kəməhuvən e napən ruən, kəni motəfəfau e hat min rəha nisaiə, iətəm kəmol e aiən u kol tətoraip-oraip. ⁵ Kəni ikin əha, jeə rəha kig tətətig ikin, tətoraip, kəni kaluəluə titatiperəh matiet ikin. Aupən e jeə rəha kig, nəuanisiə ilah səpən kətohuəu. Inəha, narmın rəha Uhgın ilah səpən. ¹⁶ Kəni ikin əha aupən e jeə rəha kig, nati kəti min əha ikin təhmen e nitəhi, mətəu təhmen e kilas, iətəm tatəlu, mətoraip-oraip.

E nəlugin ikin əha, kəni tītəlau e jeə rəha kig u, nati nəuvein əha ikin, ilah kuvət, iətəm kəutəmiəgəh, kautəhtul. Kəni nəhmtiləh tətət tətət, tatəpeir=pən əmə e nərfiləh mine nəmtəhlah mine. ⁷ In aupən, təhmen e laion, kəni iətəm tol keiu lan, təhmen e kau iərman nahgin tətət, kəni iətəm tatol kisil lan, rəhn-kapə təhmen e iətəmimi, kəni iətəm tatol kuvət lan, təhmen e məlikim iətəm tatiuvig. ⁸ Nati min əha iətəm kəutəmiəgəh, ilah kuvət, mətəu nīməlməliəh kətiəh kətiəh ilah sikis, kəni nəhmtiləh tīrəuei əpnəpən əmə ilah, muvən əpəha e nəve nīməlməliəh ləhtəni ikin mine. Nian rəfin ilah kəutəni nəpuən lapin mine ləniən, məsotəmeigian, kəutəni məmə:

"!Iərmənig Uhgın Nahgin Tətət Pək Agin
in tasim, tasim, tasim pək agin,
iətəm in tətətig rəueiu,
təmətətig itulin,
otəpanatig itulin!" ^{IV}

⁹ Kəni nati min kəha u kəutəmiəgəh, kəutəni nīpəhrəniən e nēpətiən rəha Uhgın, kəni mautəfən nisaiə kəm in, kəni mautəni tagkiu kəm kig iətəm tətəharəg-pəri e rəhan jeə, mətarmənig, mətətig it-

I Esik 1:26-28 II Jaspə nəmə təhro in kəpiel əmehmtə, kəni kanilian nəmə təhro in kəpiel ərarəuv. Emirəl min əha, kəpiel əmehmtə min. Kitah kotərruru əhrəhru kalə rəhalah iətəm in tətəni, mətəu nati nak iətəm Jon təmeruh, inko, kalə təuvir min, kotəuvir, mautoraip-oraip. III Afin-to futnot e Nəh 1:4. IV Eks 3:14

ulin, naunun tikə. ¹⁰ Kəni nian nati min kəha u kəutəmiəgəh kəutol lanəha, kəni nətəmi asoli nətəm kəmotəhuitən, ilah tuenti-fo, koteuiəu mautisin nəuliləh kəm in, iətəm tətəharəg-pəri e rəhan jeə, mətarmənig, kəni mautəfaki kəm in iətəm tətətig itulin, naunun tikə. Ilah kəutisin nəuliləh kəm in, kəni nīpəhəgiləh təou niftəni, kəni ilah kəutəpəg rəkis rəhaləh kəfəfau min rəha nisaiə, kəni mautəlin aupən e rəhan jeə, kəni mautəni məmə,

¹¹ "Rəhatimah Iərmənig Uhgın,
Ik nəkəhrəhru, məhmen agin məmə onəkos nəni-viviən rəfin,
mine nisaiə rəfin,
mine nəsanəniən rəfin,
mətəu-inu ik nəmol natimnati rəfin.

Ik nəmol ilah mətəu-inu ik nəmolkeikei məmə ilah okotətig.

Kəni mətəu-inu ik nəmolkeikei lanəha lan, ilah kəutətig əhanəh."

Nəti sipsip təmuəhru e nauəuə iətəm kəmaiu-aiu

5 Kəni əmeiko, iəmafəu kig tətəharəg-pəri e rəhan jeə, kəni matos nauəuə kəti e nəhlmin maru iətəm kəmaiu-aiu, kəni nauəuə ko kəməteir=pən nati e nīkalin pəti mil, kəni kəmaiu-aiu kuvən-ərain kau səpən məmə otəskəlim tiəkis. ^{V2} Kəni iəmeruh agelo əsanən kəti tətəgət əfəməh mətəni pətigəm məmə, "Pəh u in təhmen məhrəhru məmə otəh rəkis nati iətəm kəmuvan-ərain e nauəuə u lan, kəni migaru lan?" ³ Mətəu iətəmimi kəti tikə u ilis e negəu e neai, uə ləhtəni e nəhue niftəni, uə niki niftəni, kəti ko in təsəhrəhruian o nigaruiən e nauəuə u, mafin. ⁴ Kəni iəmətasək mətətasək, mətəu-inu kəsehian iətəmimi kəti iətəm təhmen məhrəhru o nigaruiən e nauəuə u mafin. ⁵ Kəni eldə asoli min u kəti iəhuitən tənī=pa kəm iəu məmə, "!"Sasəkiən! Məsal=pən-to meruh, Laion rəha Nəuaniləuis rəha Juta, ^{VI} in nəukəti Təfit, ^{VII} in tinol win rəkis e nəluəginian rəhan. Tol lanəha, in təhrəhru agin o nigaruiən e nauəuə kəha, kəni meatuv rəkis nati əha ilah səpən iətəm kəmuvan-ərain lan."

⁶ Kəni əmeiko iəkəfəu Nəti Sipsip, tətəhtul əpəha e nəlugin e jeə rəha kig mine nati kuvət u kəutəmiəgəh mine nətəmi asoli min nətəm kəmotəhuitən. Nəti Sipsip u, nəkəfəu məmə kəmoəhamu rəkis. Kəni rəhnəpati ilah səpən, ^{VIII} kəni nəhmtin ilah səpən min, ilah kəha, kəutəhtul o narmın rəha Uhgın ilah səpən iətəm təmahli pətigəm ilah kəhuvən e nəhue niftəni. ⁷ Nəti Sipsip əha, təmuvən meapən mos rəkis nauəuə u e rəhn maru kig iətəm tətəharəg-pəri e rəhan jeə. ⁸ Kəni nian in tinəskəlim nauəuə kəha, kəni nati min əha u kəutəmiəgəh ilah kuvət, mine nətəmi asoli nətəm kəmotos nəhuitən ilah tuenti-fo, ilah kəutəsiəulin

V E nian əha, nauəuə rəfin kəmaiu-aiu. Kotos məpepe əfəməh kəti kəni kaiu-aiu. Kəni nəmə iətəmi asoli kəti tolkeikei məmə nətəmimi əpnəpən əmə okəsotəfinian, kəni in tuvan-ərain=pən nati kəti e nīfifin, məmə taskəlim tiəkis məpepe. VI Jen 49:9-10 VII Aes 11:1 VIII Afin-to futnot e Nəh 1:4

nəuiləlah o Nəti Sipsip, moteiuaiu, niyənəgəlah tatek niiftəni. İlah rəfin kautos hap ^I min mine pesin min iətəm kəmol e aiən u kol tətoraip-oraip, tərəiauəh e nati pien-pien min iətəm nəmiəvin təuvir. Kəni nati pien-pien u, in təhmen e nəfakiən min rəha nətəmimi rəha Uhgın. ^{II}

⁹ Kəni nati min kəha kautəmiəgəh ilah kuvət mine nətəmi asoli nətəm kəmotəhuitən, kəmautani nəpuən vi kəti məmə,

“Ik nəkəhruahru, məhmen agin o nələsiən nauəuə u, kəni meatuv rəkis nati min iətəm kəmuvan-ərain lan, mətəu-inu kəmoəhamu ik, kəni məmos nəhmti nətəmimi e niram məmə ilah rəha Uhgın.

Kəni ilah kəmotəsi=pən e nəuaniləuis min rəfin, mine nəghatiən min rəfin, mine niətəni mine rəfin, mine nətəmi nilosilah tol pisin pisin min,

¹⁰ kəni nəmol ilah kotatig ahgəl rəhan narmənigian, kəni ilah rəham pris min, kautol uək rəha Uhgın rəhatimah. İlah okotarmənig e nəhue niətəni.”

¹¹ Kəni iəkəsal-pen min mafu, kəni mətəu min nəuia nagelo min tepət tepət, ko kəruru nəfiniən. Kəmotəhtul, motitəlau e jeə rəha kig, mine nati min iətəm kəutəmiəgəh, mine nətəmi asoli min nətəm kəmotəhuitən. ¹² Kəni ilah kəutani əfəməh nəpuən məmə:

“!Nəti Sipsip iətəm kəmoəhamu, in təhruahru məhmen agin məmə kotəni-vivi in, mətəu-inu tatos rəfin nəsanəniən, mine nautə, mine neinatigian, mine nahgin, mine nepətiən əhagəhag! Təuvir agin məmə kautisiai in!”

¹³ Kəni iəmətəu min natimnati rəfin iətəm Uhgın təmol e negəu e neai, mine nəhue niiftəni, mine İma Nətəm Kəmoəhmis İkin, mine e niki niətəhi, mine natimnati min rəfin iətəm kautatig e lah, ilah rəfin kautəni məmə:

“Pəh nəni-viviən mine nisaiən tatuvən o kig iətəm tətəharəg-pəri e rəhan jeə mine Nəti Sipsip, mətəu-inu in tatos nepətiən əhagəhag mine narmənigian.

!Pəh nəni-viviən mine nisaiən tuvən o lau, kəni tatuvən, matuvən, matuvən, naunun tikəl!”

¹⁴ Kəni nati min kəha ilah kuvət u kəutəmiəgəh, kotəni məmə, “!Əuəh!” kəni nətəmi asoli min nətəm kəmotəhuitən kotisin nəuiləlah ohni, məuteiuaiu, niyənəgəlah tatek niiftəni, məutəfaki kəm in.

Nəti Sipsip təmatgəhli nati iətəm kəmuvan-ərain e nauəuə iətəm kəmaiu-aiu lan

6 Kəni iəmeruh Nəti Sipsip nian in təmatgəhli rəkis nati kəti iətəm kəmuvan-ərain e nauəuə kəmaiu-aiu lan. Kəni əmeiko, nati kəutəmiəgəh u kəti ilah kuvət tagət əfəməh e nəuiən kəti təhmen e kaluəluə,

I “Hap,” in nati kəti katoh tətəni nəpuən, təhmen e kitar. II Sam 141:2

məmə, “!Va-to!” ² İəkəsal-pəri mafu əhos kərueən kəti. İətəm tətəsuə lan tətələs nifagə, kəni kəməfəfau=pən e hat rəha nisaiən kəm in, təhmen e hat rəha iətəm tinol win rəkis e nəluəginian. In təmaiu matuvən təhmen e iətəm təmol win e nəluəginian, kəni matuvən min məmə otol min win.

³ Nian Nəti Sipsip təmatgəhli rəkis nati tatol keiu lan, iətəm kəmuvan-ərain nauəuə lan, kəni iəmətəu nati miəgəh u iətəm tatol keiu lan təni məmə, “!Va-to!”

⁴ Kəni əhos pisin kəti min iətəm tərəuvarəuv təhmen e niyə, təmaiu muva. İətəmi tətəsuə lan, kəməfən nisə asoli rəha nəluəginian kəm in. Kəni Uhgın təməgəhan=pən e nepətiən məmə otos rəkis nəməlinuiən iətəm tətətig e nəhue niiftəni, məmə nətəmimi kəutəluəgin əmə mautəhamu ohamu ilah min ikin min rəfin.

⁵ Kəni nian Nəti Sipsip təmatgəhli rəkis nati tatol kisil lan, kəni iəkətəu nati miəgəh iətəm tatol kisil lan, təni məmə, “!Va-to!” Kəni iəkəsal-pəri mafu əhos kapin kəti. İətəm tətəsuə lan tətələs skel ^{III} kəti. ⁶ Konu iəmətəu nəuiən kəti tatsi=pən e nəluəgin e nati kəutəmiəgəh min ilah kuvət, mətəni məmə, “Uvən, kəməgəhan lam məmə nəkəhruən nosiən nəumis e niətəni min, kəni ilah okotəkeiki motərəkin məni asoli o nosiən nəuəniən nəuan nəuətəin əmə. Mətəu onəsərəkinian nəukəti niggi olif min iətəm katol oiel e nəuan, kəni nəsərəkinian nəukəti niləuis u krep iətəm katol wain lan.”

⁷ Nian Nəti Sipsip təmatgəhli rəkis nati tatol kuvət lan, iətəm kəmuvan-ərain nauəuə lan, kəni iəkətəu nati miəgəh iətəm tatol kuvət lan, tətəni məmə, “!Va-to!” ⁸ !Kəni iəkəsal-pəri mafu əhos kəhmtəu kəti! İətəm tətəsuə lan, nərgin u Nimiəsiən, ilau iətəmi kəti, nərgin u, Nəuanpən tatuərisig lan mətian. Kəmuos nepətiən məmə okəhamu nətəmi e nau mine nəumis mine nimiəsiən mine nati miəgəh arpin min. Kəmuos nepətiən lanəha, təhmen e nəven nəhue niiftəni kətiəh, muəpəh əmə nəuətəin kisil.

⁹ Kəni nian Nəti Sipsip təmatgəhli rəkis nati tatol faif iətəm kəmuvan-ərain nauəuə lan, iəkəsal=pən əpəha e nəve oltə, ^{IV} ləhtəni ikin, mafu nətəm kəmoəhamu ilah mətəu-inu ilah kəmotəhtul əskasik o nəni pətigəmiən nəghatiən rəha Uhgın. ¹⁰ İlah kəutəuən əfəməh mautəni=pən kəm Uhgın məmə, “Ik nəkərmənig e natimnati rəfin, ik nəkasim, kəni ik niyəhriənian. ?O nəhgin mine kəni ik onəkələhu nəghatiən məmə nətəmi rəha nəhue niiftəni kəmotol tərəh, kəni mol nalpinian kəm lah o nati iətəm kəmotol e timah? ?Onəhgin nəkalpin nitai niratimah e nətəmi min əha?”

¹¹ Kəmotəni lanəha, kəni kəməfən napən ruən kəm lah rəfin. Mətəu kəməni=pən kəm lah məmə okotəmeig min nəuan nəuətəin əmə mətəuərus nəmpə apiəpiə rəha pialah min mine nəuviniləh min, otuva pipim məhmen. Pialah min mine nəuviniləh min u,

III E nian rəha nəumis, kəni nətəmi kotakil natimnati o nəuəriən nəuəniən. IV Oltə u, in tepil kəti tətəhtul əpəha e Nime Rəha Uhgın, kəni katol sakrifais min ikin. Kəni nətəmi min u, nəmə təhro ilah kotəhmen əhruahru e sakrifais kəti iətəm tatuvən o Uhgın.

nətəmimi min rəha Iesu, nətəm okəpanohamu ilah o rəhalah nəhatətəiən.

¹² Kəni nian Nəti Sipsip təmatgəhli rəkis nati tatol sikis iətəm kəmuvan-ərain nauəuə lan, kəni əmeiko, nəmig asoli kəti təməlauəl. Mitigar təmapinəpu agin, kəni məuig təmərəarəuv agin təhmen e nira. ¹³ Kəni məhau min əpəha ilis e neai kəmotəmei=pən e nəhue niftəni, təhmen e nəua nig iətəm nimətagi asoli təmarigrig e nəuan pikis timərəgrəg. ¹⁴ Kəni neai təmikə təhmen e napən kəmaiu-aiu kələs kəgim. ¹⁵ Kəni nitəuət min mine niftəni min kəmotəgim e nimeillah min.

¹⁵ Kəni nətəmimi rəfin agin, inu kig min rəha nəhue niftəni mine iərməniğ min, nətəmi asoli min rəha soldia min, nətəmi rəhalah nautə tepət, mine nətəmi kautos nepətiən, mine slef min rəfin, mine nətəmi səniəmə slef min, ilah rəfin kəmotəhluəig e nipəg kəpiel asoli min, mine nikali kəpiel asoli min, mine nikali kəpiel min əpəha e nikalkali nitəuət asoli min. ¹⁶ Kəni ilah kəmotəsək əfəməh=pən o nitəuət min mine kəpiel asoli min məmə, "Okotəmei, motoh-ərain itimah, motəhluəig e timah o nəhmti kig u iətəm tətəharəg-pəri e rəhan jeə, mine o niəməha rəha Nəti Sipsip, ¹⁷ mətəu-inu nian asoli kəgin agin lan rəha niəməha rəhalau tinuva. ?Kəni pəh u in təhrun nəhtulian?" ^V

144,000 kəmol mak e lah məmə rəha Uhgın

7 Kəni əmeiko iəkafu agelo kuvət kəutəhtul=pən e kaugə ilah kuvət e nəhue niftəni. Kəmotəmkərain rəfin nimətagi kuvət e kaugə kuvət rəha nəhue niftəni, məmə nimətagi otikə e nəhue niftəni, mine nitəhi, mine nig min. ¹² Kəməfən nəsanəniən kəm lah o nərəkiniən niftəni mine nitəhi. Kəni iəkəsəl=pən mafu agelo kəti min tatsi-pah, tatələs nati kəti iətəm Uhgın u iətəm tətəmiəgəh, otos o noliən mak rəhan lan. Kəni in tətəghati əfəməh=pən kəm nagelo min u kuvət, məmə, ³ "Otəpəh pipim! Sotəhlmanian e nimətagi məmə otəsərəkiniən nəhue niftəni mine nitəhi mine nig min, pəh iəkotol=pən pipim mak rəha Uhgın rəhatah e nipənəgi noluək min rəhan." ^{VII}

⁴ Kəni iəmətəu nəmpə rəha nətəm kəmotos mak u rəha Uhgın. Nətəmimi 144,000 kəməhiet rəkis e nəuaniləuis min rəha Isrel, ilah kəmotos mak əha: ^{VIII} tr tc1 rəha Juta tc212,000 tr tc1 rəha Rupin tc212,000 tr tc1 rəha Kat tc212,000 tr tc1 rəha Aser tc212,000 tr tc1 rəha Naptali tc212,000 tr tc1 rəha Mənase tc212,000 tr tc1 rəha Simion tc212,000 tr tc1 rəha Lifai tc212,000 tr tc1 rəha Isəkar tc212,000 tr tc1 rəha Sepulun

I Joel 2:31; Uək 2:20 II Aes 34:4 III Aes 2:10,19-22 IV Hos 10:8 V Joel 2:11; Mal 3:2 VI Nimətagi kuvət əha, ilah nimətagi rəha nərəkiniən təhmen əmə e inəha e Dan 7:2 mine Jer 49:36-38. VII 2Kor 1:22; Efəs 1:13 VIII 144,000=12×12×1000. Nəmpə u 12 tətəgətun nətəmimi rəha Uhgın, təhmen e nəuaniləuis min rəha Isrel e Oltestimin, mine 12 aposil min e Niutestimin. 1,000=10×10×10. Kəni nəmpə u 10 tətəgətun nətəligian u "təməhmen vivi." Kəni ko tol lanu məmə 144,000 tətəgətun "nətəmimi min rəfin rəha Uhgın."

tc212,000 tr tc1 rəha Josip tc212,000 tr tc1 rəha Benjəmin tc212,000

Nimənin nətəmimi nətəm kəməhuvən e napən ruən

⁹ Uərisig e natimnati min u, iəməsəl=pən əpəha aupən, mafu nimənin nətəmimi tepət tepət, ko kəruru nəfinian. ¹⁰ Ilah kəutsi=pən e nitəni min rəfin, mine nəuaniləuis min rəfin, mine nəghatiən min rəfin, kəni nilosilah tol pisin pisin min. Ilah kəutəhtul aupən e jeə rəha kig, mine Nəti Sipsip. Ilah kəutəhuvən e napən ruən min, kəni mautos nimali nəmil e nəhlmilah.

¹⁰ Kəni mautagət əfəməh mautəni məmə, "Uhgın rəhatah iətəm tətəharəg-pəri e rəhan jeə, mətərməniğ, ilau Nəti Sipsip, ilau əha kəmuol suaru o nosmiəgəhiən itah."

¹¹ Nagelo min rəfin ilah kəutəhtul motitəlau e jeə rəha kig, kəni mitəlau min e nətəmi asoli min nətəm kəmotos nəhuitən, mine nati kəutəmiəgəh min u, ilah kuvət. Ilah mautisin=pən nəulilah aupən e jeə rəha kig, moteiuaiu, nipənəgilah tatek niftəni, kəni mətəfaki kəm Uhgın, ¹² mautəni məmə:

"!Əuəh! Amen! Nipəhriəniən! Rəhatah Uhgın təuvir pik, mətəhəgəhəg vivi.

!In teinatig teinatig, təsanən, nəhgin tepət!
!Pəh kotəni-vivi in, motisiai in, kəni motəni tagkiu kəm in mautəhuvən mautəhuvən naunun tikə! Əuəh!"

¹³ Kəni əmeiko, nətəmi asoli nətəm kəmotos nəhuitən min u kəti tətəpuəh ohniəu məmə, "?Pəh min əha kəutəhuvən e napən ruən? ?Kəni ilah kəmotəsi=pən iə?"

¹⁴ Kəni iəkuhalpın məmə, "İtəmi asoli. Ik əmə nəkəhrun."

Kəni in təni məmə, "Nətəmi min əha, ilah kəha kəməhiet rəkis e nəhməiən asoli; ilah kəmotəikuas e rəhalah napən kəni motol tərūən e nira Nəti Sipsip.

¹⁵ Kəni tol lanəha, ilah kəutəhtul aupən e nəhmti Uhgın, iətəm tətəharəg mətərməniğ, kəni mautəfaki kəm in e nərauiə mine lapin e Rəhan Nimə;

kəni kig u Uhgın iətəm tətəharəg-pəri e jeə, in otəhgəl kəm lah min nian rəfin.

¹⁶ Ilah, ko nəumis təsus minian ilah, kəni ko kəsotəuəuə minian. Kəni nərauiə təsəhgi minian ilah, nəriapeiən asoli rəha mitigar otəsəhgi minian ilah, ¹⁷ mətəu-inu, Nəti Sipsip iətəm tətəharəg e nəlugin e jeə rəha kig,

in otəteh ilah təhmen e iətəmimi rəha nehian sipsip. In otit ilah, matuvən o nəhmti nəhu miəgəh, ^X kəni Uhgın otəfəl rəfin nəhu nəhmtilah."

Pesin rəha nati pien-pien

8 Nian Nəti Sipsip təmatgəhli rəkis nati tatol səpin iətəm kəmuvan-ərain nauəuə lan, kəni nagətian

IX Jen 15:5 X Sam 23:2; Aes 49:9-10; Jon 4:10; 7:37-38; Nəh 22:1,17

təmikə əpəha e negəu e neai o nian əkuəkir kəti, təhmen e uan haf auə. ^I

² Kəni əmeiko iəkafu nagelo min səpən u kəutəhtul aupən e nəhmti Uhgın, kəni ilah rəfin kautos təui. ^{II}

³ Kəni agelo kəti min, in tatitol pesin kəti iətəm kəmol e aiən u kol tətoraip-oraip, kəməmki=pən nati pien-pien lan. Təmitol muva məhtul aupən e oltə. Kəməfən nati pien-pien tepət ^{III} kəm in, məmə otol=pən e nəfakiən min rəha nətəmimi rəha Uhgın, kəni məfən ilau kəm Uhgın, muvan əpəha e oltə kəmol e aiən u kol tətoraip-oraip, iətəm tətəhtul aupən e jeə rəha kig. ⁴ Nəhanigəm rəha nati pien-pien min, mine nəfakiən min rəha nətəmimi rəha Uhgın, iətəm agelo tətəmki e nəhlmin, kəmotəri məhuvən o Uhgın. ⁵ Kəni əmeiko agelo təmitol pesin, kəni məmki=pən nigəm lan, iətəm tatuəu e oltə, kəni mauvəregin pətigəm e nəhue niftəni. Kəni əmeiko, kaluəluə təmatiperəh, kəni nəmig təməlauə. ^{IV}

Təui min

⁶ Kəni nagelo səpən nətəm kautos təui min, kəmotəhtul maru o nahliən təui.

⁷ Kəni agelo iətəm tətəupən, təmahli rəhan təui. Kəni əmeiko, nispisipi ais mine nigəm iətəm kəmol filəh-filəh ilahal nirə, kəmauvəregin=pən e nəhue niftəni. Təmuəu mus nəuветi niftəni kətiəh, məpəh əmə nəuветin keiu, konu təmuəu mus nigə min nəuветin kətiəh, məpəh əmə nəuветin keiu, kəni təmuəu mus nimanuvehli mitə tuəu rəfin.

⁸ Kəni agelo iətəm tatol keiu lan in təmahli rəhan təui, kəni nati kəti təhmen e nitəuət asoli, iətəm tatuəu, kəməraki=pən lan əpəha itəhi. Kəni nəuветi nitəhi kətiəh təmol nirə, məpəh əmə nəuветin keiu. ⁹ Kəni təmərəkin nati miəgəh min iətəm kəutatig itəhi nəuветin kətiəh, məpəh əmə nəuветin keiu, kəni mərəkin min negəu min nəuветin kətiəh, məpəh əmə nəuветin keiu.

¹⁰ Kəni agelo iətəm tatol kisil lan, təmahli rəhan təui. Kəni məhau asoli kəti təmsipəri, matuəu təhmen e nəuanisiə. Təmsipəri əpəha ilis e neai, meiuaiu mīmərəgrəg mus nəuветi nəhu min mine nəhmti nəhu min nəuветin kətiəh, məpəh əmə nəuветin keiu.

¹¹ Məhau u, nərgin u Tarfu Tarfu. Kəni əmeiko, nəhu min nəuветin kətiəh kəmotarfu, motarfu, məpəh əmə nəuветin keiu. Kəni nətəmimi tepət nətəm kəmotəm-nim nəhu arfu, kəmohtmis.

¹² Agelo iətəm tatol kuvət lan, təmahli rəhan təui. Kəni nati kəti təmoh mitigar, mine məuig mine məhau min, mol nəuветi mitigar kətiəh təmapinəpu, məpəh əmə nəuветin keiu kətiəuəu. Kəni nəuветi məuig kətiəh təmapinəpu, məpəh əmə nəuветin keiu kətiəuəu, kəni nəuветi məhau min kətiəh kəmohtmis, kəni nəuветin keiu əmə kəutohuəu. E nərauiə, kəni

^I Hab 2:20; Sef 1:7-8; Sek 2:13 ^{II} Təui min e Baebol, səniəmə nilosi nati itəhi, mətəu təui əha kəmol e rəhnəpati nati kəti. Mətəu kəruu məmə e negəu e neai kəmol təui e nak. ^{III} Nati pien-pien təhmen e nigipisi, kəni kətuvan məmə nəhanigəm lan otos nəmiəvin u iətəm tətəpien vivi muvən o Uhgın. ^{IV} Eks 19:16-18

tətərauiə e nəuветin keiu əmə, məpəh kətiəh. Kəni nian lapin, tatimihli e nəuветin keiu əmə, məpəh kətiəh. ^V

¹³ Kəni əmeiko iəməsal=pən, kəni mətəu məlikim kəti tatiuvig ilis e nəpuə, kəni mətasək əfəməh mətəni məmə, “!Əui! !Əui! !Əui! !Mətəu-inko nagelo kisil min əha ikin okəpanəhləhli min rəhalahal təui rəueiu, mənəhlol nərahiən asoli okəpanluva e nətəmimi rəha nəhue niftəni!”

Agelo iətəm tatol faif lan təmahli təui

⁹ Agelo iətəm tatol faif lan, təmahli rəhan təui, kəni iəmafə məhau kəti iətəm tinsi-pəri e neai məməi=pən e nəhue niftəni. Kəməfən ki kəti kəm məhau kəha, o nərahiən e nıpəg asoli iətəm teiuaiu agin. ² Nian təmərəh e nıpəg əha, nəhanigəm təməri, təhmen e nəhanigəm rəha iəhuei. Mitigar mine nəpuə kəmuəpinəpu e nəhanigəm rəha nıpəg asoli.

³ Konu nati kəti təhmen e pitu, ilah tepət agin əha, kəmohtet rəkis e nəhanigəm əha, moteiuaiu e niftəni, kəni kəməfən nəsanəniən kəm lah o nusien itəmi e nıpikilah kəni tətəhmə tətəhmə.

⁴ Kəməni=pən kəm pitu min məmə kəsotərəkinian nimanuvehli mine nigə min, mine natimnati iətəm kəuteviə e nəhue niftəni, mətəu okotərəkin əmə nətəmi min ko nətəm kəsotosien mak rəha Uhgın e nıpənəgilah. ⁵ Kəni kəmegəhan e nəsanəniən kəm lah məmə okotus nətəmimi motol nahməiən kəm lah o məuig faif, mətəu kəsotohamuiən ilah. Kəni nahməiən əha, iətəm ilah okotətəu tərəh lan, tapirəkis agin nəmə nıpiki velau tətəi itəmi, kətəhmə. ^{VI} E nian min əha, nətəmimi okotəsəl e suaru o nımisiən, mətəu ko kəsotehiən. Okotolkeikei məmə okohmis, mətəu ko kəsotəhiən.

⁷ İəmafə pitu asoli min əha, ilah kotəhmen e əhos min iətəm kəmotəhtul maru o nəluəginian. İlah kəmotəfəu e nati kəti təhmen e kəfəfəu rəha kig iətəm kəmol e aiən u kol tətoraip-oraip, kəni rəhn-kapə lah təhmen e rəha iətəmimi. ⁸ Nəuanulah təfəməh təhmen e nəuanu pətan, kəni nəhlulvah tasilə təhmen e nəhlul laion. ⁹ Nilosilah tikimkim təhmen e nati kətuven lan o nəluəginian, kəmol e aiən, kəni nıməlməliəh kəutəlipə təhmen e niləkət-ləkətiən rəha əhos min kəutiuvu jariot min tepət kəutəu e nəluəginian.

¹⁰ Nıpikilah tatus itəmi kətəhmə tapirəkis agin nian velau tətəi itəmi e nıpikin. ^{VII} İlah kautos nəsanəniən e nıpikilah o noliən nahməiən kəm nətəmimi o məuig faif. ¹¹ İlah, rəhalah kəti əha ikin iətəmi asoli, in iərməniğ rəha nıpəg asoli iətəm teiuaiu agin. E nəghatiən rəha nətəm İsrəl, kətəni nərgin məmə Apaton, nıpətin u İərəkin, kəni e nəghatiən Kris, kətəni məmə Apolion.

¹² !Əui! Nərahiən aupən tinol naunun, mətəu əui, əui, nərahiən keiu min əha ikin okəpaniəuva.

^V Aes 13:10; Mak 13:24 ^{VI} Nəghatiən Kris əhrəhru təməsəniən nahməiən rəha nıpiki velau. In təməni nahməiən rəha “skopion,” in nati kəti tətəu itəmi e nıpikin. ^{VII} Afın-to futnot rəha Nəh 9:5.

¹³ Kəni əmeiko, agelo iətəm tatol sikis lan təmahli rəhan təui. Kəni iəmətəu nəuian kəti təmsi=pən əpəha e niki rəhnəpati ilah kuvət rəha oltə u kəmol e aiən u kol tətoraip-oraip, kəni tətəhtul aupən e nəhmti Uhgın. ¹⁴ Kəni nəuian əha təməni=pən kəm agelo iətəm tatol sikis lan u tətələs təui, məmə, “İtis nagelo min u ilah kuvət iətəm kəməlis ilah kəmki=pən əpəha e nəhu asoli Iufretis.” ¹⁵ Tol lanəha, təmitis ilah. Nagelo min əha, ilah kuvət, kəməlin ilah kautəhtul maru u rəueiu o auə əhruahru u, mine nian əhruahru u, mine məuiğ əhruahru u, mine nu əhruahru u, məmə okotohamu nətəmimi rəha nəhue niftəni nəuətin kətiəh, motəpəh keiu. ¹⁶ Kəni iəmətəu nəmpə rəha soldia min rəhalah, nətəm kəutasuə e əhos, kəni ilah rəfin tu-hanrit-miliən nətəmimi.

¹⁷ Kəni e nəməhlairiən rəhak, iəmafu əhos min əha mine nətəmimi kəutasuə e lah kotal lanu lan. Rəhalah aiən iətəm tətəuevəg nımankilalahal, in tərəuvarəuv təhmen e nigəm, mol vivi nəugi naris, kəni mauiağ. Rəhn-kapə əhos min u, kotəhmen e rəhn-kapə laion min, kəni nigəm mine nəpieniən tərəh II mine nəhanigəm kəhalisi=pən e nıpəgnəualah.

¹⁸ Kəni nərahian asoli milahal u iətəm kəmhlit e nıpəgnəualah, ilahal kəmləhamu nətəmimi e nəhue niftəni nəuətin kətiəh, mıləpəh əmə nəuətin keiu. ¹⁹ Nəsanəniən rəha əhos min əha, tatsi=pən e nıpəgnəualah mine nıpikilah. Mətəu-inu nıpikilah təhmen e sineik, iətəm rəhn-kapə tətətig e nıpikilah. Kəni əhos min əha, kautus min nətəmimi e nıpikilah.

²⁰ Kəni nətəmimi min u, nərahian milahal əha kəməsohamuiən ilah, ilah kəməsotəuhliniən nətəligiən rəhalah e natimnati min iətəm ilah kautol. Kəməsotəpəhiən nəfakiən kəm iərmis min mine narmi nati min iətəm kəmol e aiən u kol tətoraip-oraip, mine silfə, mine prons, III mine kəpiel, mine nigı, nati əpnəpin məmə, ilah u narmi nati əmə, iətəm kəsotəfuiən nati, mine məsotətəuiən nati, mine məsotaliuekiən. ²¹ Kəni ilah kəməsotəuhliniən nətəligiən rəhalah o nohamuiən itəmi, nəmkien nərik, nolien kləpə, nolien masig, nitəuiən iərman mine nıpətan, mine nakləhiən.

Agelo iətəm təmos nauəuə əkəku

10 Kəni əmeiko iəkəfu agelo kəti min nahgin tepət tatsi-pəri e negəu e neai. Tatuvən e nəpuə təhmen e rəhan napən, kəni mərai-mərai titəlau e rəhn-kapə. Kəni in təhagəhag mətəsiə, təhmen e mitigar, kəni nəhlkin təhmen e pos asoli mil u kətiəuəu e nigəm. ² In tatos nauəuə əkəku kəti iətəm kineg rəkis tətəməhli=pən e nəhlmin. In təməfu=pən nəhlkin maru e nitəhi kəni məfu=pən nəhlkin məuil e niftəni, ³ kəni in təmagət əfəməh, nəkətəu nəuian təhmen e laion. Nian təmagət əfəməh, kəni kaluəluə təmatipərəh mau səpin, məutuhəlpin. ⁴ Kəni nian kaluəluə təmatipərəh mau səpin məutuhəlpin rəhan

I Oltə u, in tepil kəti tətəhtul əpəha e Nimə Rəha Uhgın, kəni katol sakrifais min ikin. Rəhnəpati min əpəha e kaugə min. II Nəpieniən tərəh əha, in təhmen e nəmiəvi nəruəuə. III Prons, in aiən kəti, mətəu rəhan kalə təhmen e kol.

nəghatiən, kəni niki natəhti məmə oiəkətei rəkis nəghatiən iətəm in tətəni. Mətəu inətəu nəuian kəti tatsi-pəri e negəu e neai mətəni məmə, “Əhluaig e nəghatiən u iətəm kaluəluə tətəni, sətei rəkisiən.”

⁵ Kəni əmeiko, agelo əpəha iətəm iəmafu tətəhtul=pən e nitəhi mine niftəni, tiləfəri nəhlmin maru, mətəgətun pəri e negəu e neai. ⁶ Kəni matos nonauvil e iətəmi tətətig itulin, iətəm təmol negəu e neai mine natimnati rəfin iətəm kəutətig lan, mine nitəhi mine natimnati rəfin iətəm kəutətig lan, kəni məni məmə, “!Uhgın otəsəhtəhni minian! ⁷ Mətəu nian agelo iətəm tatol səpin lan otəhli rəhan təui, kəni nəlpəkəuiən oneuən rəhan Uhgın iətəm tətəhluaig lan, in otuə mol nıpəhriəniən lan u rəueiu. In otiet pətigəm=pa təhmen əmə məmə in təməni pətigəm aupən kəm rəhan noluek min u, iəni min rəhan.”

⁸ Kəni əmeiko, iəkətu min nəuian əha təmsi=pən e negəu e neai, mətəni=pa min kəm iəu məmə, “Uvən, mələs nauəuə iətəm kəmeg tətəməhli=pən e nəhlmi agelo iətəm tətəhtul=pən e nitəhi mine niftəni.”

⁹ Kəni əmeiko, iəkuvən mətapuəh o agelo məmə otəfa nauəuə əkəku kəm iəu. In təni=pa kəm iəu məmə, “Os mun. Nati u otərəkin nərfəm, mətəu nian onəkun, tətəhiən təhmen e sukəpak.” ¹⁰ Kəni əmeiko iəkələs rəkis e nəhlmi agelo, kəni mun mərgəi. İəmun mətəu taurehi taurehi, təhmen e sukəpak, mətəu nian iəmərgəi, təmərəkin nərfək, nərfək təmərah lan.

¹¹ Kəni kəməni=pa kəm iəu məmə, “Ik onəkəkeiki məni pətigəm min nəghatiən iətəm Uhgın təməfiə nə kəm ik kəm nətəmimi nilosilah tol pisin pisin min, mine nətəmimi e nitəni pisin pisin min, mine nətəmimi kəutəni nəghatiən pisin pisin min, mine kig min.”

Iətəmimi mil iətəm kəmuəhtul pətigəm o İesu

11 Kəni əmeiko kəməfa nəua niuig kəti rəha nosiən mak e nati, kəni kəni=pa kəm iəu, məmə “Uvən, mos mak e Nimə Rəha Uhgın, mine oltə, konu mafin rəfin nətəmi kəutəfəki əha imə. ² Sosiən mak e iat, mətəu natos əmə mak e nimə. Sosiən mak lan mətəu-inko kinəfən rəkis iat əha kəm Nanihluə min. İlah okotevig əpevin e rəhak taun asim məutəhuvən məutəhuvən motos məuiğ ilah fote-tu. ^{IV3} Kəni iəu iəkəfən nəsanəniən kəm rəhak iətəmimi mil iətəm kətuəhtul pətigəm ohniəu. Kəni okatuos əmə nati apin, matuəhtul pətigəm o nəni pətigəmiən rəhak nəghatiən min o nian uan-təusin tu-hanrit sikiste.”

⁴ İlau u, nəukəti nigı olif mil, mine nati kətəharu-pəri lait mil lan, iətəm kətuəhtul aupən e İərməniğ rəha nəhue niftəni. ⁵ Nəmə iətəmi tətəlkut o nərəkinien ilau, kəni nəmnamı nigəm otisi=pən e nohlilau, kəni mus rəhalau tikimir min. ^V İətəmimi iətəm tolkeiki

IV “Məuiğ fote-tu” (11:2; 13:5), in təhmen əmə e “nu kisil mine nıpilgan,” kəni kuəhmen əhmen min e “nian uan-təusin tu-hanrit sikiste (1,260),” kəni kihləhmen əhmen e “nian kətiəh, mine nian keiu min, mine nian nıpilgan” (12:14). Nəmpə u təsəghatiən e nəmpə əhruahru əmə kəti, mətəu tətəgətun=pən məmə nian kəti tətəuə o nian rəha nian iəkis min mine nərahian, mətəu otol naunun nian kəti. V 2King 1:10,12

nərəkinian ilau, in otəkeikei mimis lanəha. ⁶ Iətəmi mil u, ilau katuos nəsanəniən o nahtipəsigiən e nəpuə məmə nuhuən otəsəfuvian nian ilau okatuəghati matuəni pətigəm nəghatiən min rəha Uhgın. ^I Kəni ilau matuos min nəsanəniən məmə okuəuhlin nəhu min kəhuva nırə ^{II}, konu muəhrun min nərəkinian nətəmi rəha nəhue niftəni e nərəhian pisin pisin min iətəm ilau kuolkeikei məmə okuol. ^{III}

⁷ Konu nian ilau kinətuəhtul pətigəm rəkis, kinuəni rəkis natimnati rəfin, kəni nati miəgəh ^{IV} iətəm otəri=pa e nıpəg teiuaiu agin, məriauəh kəni moh ilau, mol win e lau mohamu ilau. ⁸ Nıpətilau otəmähli əpəha e suaru rəha taun asoli əha, ikin əha kəmähli=pən min rəhalau İərmənig e nigı kəməluau ^V ikin, kəməuhlin nərgin, məmə Sotəm uə İjip, tətəgə-tun=pən noliən tərəh ikin əha. ⁹ Kəni nətəmi nilosilah pisin pisin min, nətəmi e nəuaniləuis rəfin, mine nətəmi e nəghatiən min rəfin, mine e kəntri min rəfin, okotarfu əmu nıpətilau, motos nian apiəpiə kisil, kəni mine nıpilgan, kəni okəsotegəhaniən məmə kitənim ilau. ¹⁰ Kəni nətəmi rəfin rəha nəhue niftəni okotol lafet, motagiən mətəu-inu ilau kiniamis, kəni məutəfən natimnati kəm lah min, məutagiən mətəu-inu iəni mil iətəm kəmatuol pik nərəhian kəm lah, kiniamis.

¹¹ Mətəu uərisig e nian apiəpiə kisil mine nıpilgan tinuvən rəkis, kəni Uhgın təməfən nehagiən e nıpətilau kəni ilau kəmuəhtul e nəhlkilau. Kəni nətəmi rəfin nətəm kəmoteruh ilau, nəhmtilah təməpis, narmilah tikə. ¹² Kəni ilah kəmotətəu nəuiən asoli kəti təmsipəri e negəu e neai, mətəni=pən kəm lau məmə, "Uəri miəuva u ikin u." Kəni nəpuə təmələs ilau məri muvən e neai. Kəni rəhalau tikimir min kəmotəhtul mauteruh ilau.

¹³ Kəni e nian əhruahru əha, nəmig asoli kəti təman mərəkin nıpilga lahuənu əha kətiəh mupəh əmə nain. Nəmig təmoəhamu nətəmi ilah rəfin səpin-tausin, kəni nətəmi rəfin nətəm kəməsohmisiən, kəmotəgin motəramrumin, kəni motəni nıpəhriənian məmə Uhgın e negəu e neai tatos nepətiən.

¹⁴ !Əui! Nərəhian asoli iətəm tatol nəmpə tu lan, tinol naunun. Mətəu, nərəhian iətəm tatol kisil lan otəsuvəhiən tuva.

Agelo iətəm tatol səpin lan təmähli təui

¹⁵ Agelo iətəm tatol səpin lan təmähli rəhan təui, kəni əmeiko nəuiən asoli min kəmotəsi=pən e negəu e neai motəni məmə,

"Narmənigiən e nəhue niftəni rəfin agin tinuva rəha İərmənig Uhgın rəhatah mine rəha Kristo rəhan. Kəni in otərmənig itulin, naunun tikə."

¹⁶ Kəni nətəmi asoli nətəm kəmotos nəhuitən min ilah tuenti-fo, nətəm kəutəharəg-pəri e rəhalah jeə min aupən e nəhmti Uhgın, ilah kəmotisin nəuilah,

I 1King 17:1 II Eks 7:17-21 III Suah mil u rəhalau nəsanəniən təhmen e Mosis mine Elaijə. IV Dan 7V "Ikin əha kəmähli=pən min İərmənig e nigı kəməluau," tətəghati e Jerusiləm.

məuteiuaiu, nıpənəgilah tatek niftəni, kəni məutəfaki kəm Uhgın, ¹⁷ motəni məmə,

"İəkotəni tagkiu kəm ik, İərmənig Uhgın Nahgim Təpət Pik Agin, iətəmi ko ik nətətig ko iətəm nətətig rəueiu, kəni nəmətətig aupən,

mətəu-inu ik nəmos rəham nəsanəniən asoli, kəni minətuəuin mətərmənig.

¹⁸ Kəntri min, kətol pik niəməha, mətəu ik rəham niəməha asoli tinuva.

Nian tinuva o nakilian nətəm kəməhmis.

Kəni onəkətəu iəni min u ilah rəham noluək min, kəni mətəu min nətəmi rəham, mine nətəm kəutisiali ik, ilah rəfin, nati ərnapin nəmə ilah kəutos nepətiən asoli uə nepətiən əkəku.

Kəni nian u rəham, o nərəkinian nətəmi min u kəutərkən nətəmi e nəhue niftəni."

¹⁹ Nian kəmerəh e Nimə Rəha Uhgın əpəha ilis e neai, kəni kəmafə Bokis rəha Nəniəskasikiən Rəha Nasiruiən ^{VI} tətəharəg əpəha imə. Kəni tətətoraip mətəsiə, kəni kaluəluə tətətipərəh, kəni iəmətəu nəgətiən asoli min, kəni tətəməmig, kəni ais tətəməgrəg.

Pətan mine ialkitə asoli

12 Kəni nətətiən asoli kəti təmiet e neai. Pətan kəti təmuvən e mıtigar təhmen e napən, kəni tətəharəg məfu-pəri nəhlkin e məuig, kəni mətəfəu e hat rəha nisaiən kəti, kəmol=pən məhau tueləf lan. ² In tətəsək əfəməh, tətəu nəhməiən mətəu-inko in tinamki-amki otəsuvəhiən temək.

³ Kəni əmeiko nətətiən kəti min təmiet min əpəha ilis e neai, iətəm tuəhəpispis ohniəu. İnəha, ialkitə asoli kəti, tərəuvarəu, təhmen e nigəm, rəhn-kapə təmisim-isim ilah səpin, kəni rəhnəpati ilah ten, kəni kəməfəu=pən hat ilah səpin e rəhn-kapə min, kəni hat min əha rəha kig asoli agin. ⁴ Nıpikin tatoh rəkis məhau min əpəha ilis e neai, mətəmkiahu=pa ilah nıpilgan kətiəh e nəhue niftəni, məpəh nıpilgan keiu. Kəni e nian əha, ialkitə əha təmuva məhtul aupən e pətan u iətəm otəsuvəhiən temək, məmə nəmə nətən tinair, kəni in ton. ^{VII}

⁵ Pətan əha təmələs nətən iərman, iətəm in otərmənig e kəntri min rəfin, konu nətətiən rəha narmənigiən rəhan təhmen e neim kəti kəmol e aiən. Mətəu Uhgın təmiuvi rəkis suakəku u o ialkitə, mıləfəri ilis e rəhan jeə, məmə otərmənig. ⁶ Pətan u, təmagim=pən əpəha ikin təpiə-məpiə ikin, iətəm Uhgın təmol əpenə-penə lan məmə otətətig ikin, kəni kəteh, kətəuarus=pən nian uan-tausin tu-hanrit sikiste (1,260) tinuva minuvən rəkis. ^{VIII}

⁷ Kəni əmeiko, nəluəginian kəti tinəhtul əpəha e negəu e neai. Maikil ^{IX} mine rəhan nagelo min, kinətuəluəgin ilah ialkitə, kəni ialkitə mine rəhan min nagelo kinətoh min ilah. ⁸ Mətəu ialkitə, nəhgin tikə, tətəhmenian. Kəni əmeiko, Maikil mine kinətol win e

VI Bokis rəha Nəniəskasikiən Rəha Nasiruiən u, in "Ark of the Covenant." Eks 25:10-22. VII Mat 2:13-14 VIII Afin-to futnot rəha Nəh 11:2. IX Dan 10:13,21; 12:1

lah, kəni kəmahli pətigəm ilah əpəha e negəu e neai.
 9 Kəmotələs ialkitə asoli kəha, motəraki iahu=pən e nəhue niftəni. Kəni inu, in sineik nuvəh əha aypən, I kətəni məmə İərmis, uə Setən, iətəm təmeiua e nəhue niftəni rəfin agin. Kəmərahi pətigəm lan, II tuva e nəhue niftəni, ilah rəfin nagelo min rəhan.

10 Kəni əmeiko iəmətəu nəuian asoli kəti əpəha ilis e negəu e neai. Təmə,

“!Rəueiu əha, Uhgın rəhatah in tinosmiəgəh itah!

!Rəueiu əha in tinol pətigəm məmə in tatos nəsanəniən,

kəni rəueiu əha, in tinətarməniğ!

Kəni rəueiu əha, Kristo rəhan təmol məmə in tatos min nəsanəniən mine nepətiən e natimnati min rəfin.

Tol lanəha mətəu-inu rəueiu əha, kinəraki iahu e Setən e nəhmti Uhgın. Setən u, iətəm tətəni rah piatah min lapin mine lənian, mətəni pətigəm nıpəgnəmtin min rəhalah mətəu=pən e lah e nəhmti Uhgın.

11 Kəni piatah min kəmotəməu ilah min,

kəni motol win rəkis lan e nəsanəniən rəha nimisiən rəha Nəti Sipsip o nosmiəgəhiən nətəmimi nian niran təmaiu e niği kəməluau,

motatig motol win min lan e nəhtul əskasikiən o nəni pətigəmiən nəghatiən rəha Nəti Sipsip.

Motol win min lan mətəu-inu nikilah təməsəhti pikien nəmiəgəhiən rəhalah,

mətəu kəmotəhtul maru əmə məmə okohmis.

12 !Negəu e neai, mine itəmah u nəutatig ikin, otəg- iən mətəu-inu kinəraki pətigəm e ialkitə!

!Mətəu əui, kəsi o nəhue niftəni mine nitəhi,

mətəu-inu Setən təmeiuiəu muvnə ohnik!

In, niəməha təməu pik,

mətəu-inko in təhrun məmə nian rəhan təkuəkir əmə.”

13 Nian ialkitə asoli u, təmafəu minəhrun məmə kinəraki pətigəm lan tuvən e nəhue niftəni, əmeiko minənatitəu pətan u iətəm təmələs nətin iərman. 14 Kəni kəməfən nıməlməli məlikim keiu kəm pətan u, məmə in otos miuvig lan muvən əpəha ikin kəmol əpenə-penə rəkis ikin təpiə-məpiə ikin. İkin əha, otətətiğ ikin, kəni in tətəgim o sineik, kəni kəteh vivi in o nian kətiəh, mine nian keiu min, mine nian nıpilgan. 15 Kəni sineik u, təmeuə təhmen e narueh asoli kəti, məmə otelərmin pətan u mələs magim. 16 Mətəu niftəni təmasiru e pətan u. Niftəni təməuag kəni mərgei rəfin nəhu iətəm ialkitə təmeuə lan e nıpəgnəuan.

17 Kəni əmeiko, ialkitə əpəha, niəməha təmol təmol o pətan u, kəni in tagim muvən məmə otəluagin ilah rəhan min nəuvein nəuaniləuis, ilah u nətəm kətol nəuia Uhgın, kəni mautəhtul əskasik o nəni pətigəmiən məmə ilah nətəmimi rəha İesu Kristo.

18 Kəni in təməhtul əpəha e nıpəkil itəhi.

Nati miəgəh iətəm təmagərərə nitəhi məri

13 Konu iəmafəu nati miəgəh asoli kəti təməhapu nitəhi məri. Rəhnəpati ten, rəhn-kapə təmisim- isim ilah səpin, kəməfəfəu=pən e hat min rəha kig asoli agin e rəhnəpati min. Kəni kəməteipən nərgin min e rəhn-kapə lah kətiəh kətiəh, nərgin min u kotəuiakən e Uhgın e rəhn-kapə min. 2 Nati miəgəh əha iəmafəu, təhmen e pusi asoli agin kəti, lepət, mətəu nəhlkin min kotəhmen e nati miəgəh kəti u, beə. Kəni nıpəgnəuan təhmen e laion. Kəni ialkitə u, təməfən rəhan nəsanəniən mine narməniğien mine nepətiən asoli kəm nati miəgəh u.

3 Rəhn-kapə nati miəgəh u kəti, nati kəti təmol, kəni nəkafəu məmə tinətol pau o nimisiən, mətəu nəuvir min. Kəni əmeiko, nətəmimi rəfin e nəhue niftəni nar- mıləh təmiuvig pik ohni, kəni mautəhuərisig e nati miəgəh kəha. 4 Kəni ilah rəfin kəmotəfəki kəm ialkitə, mətəu-inu təməfən nepətiən rəhan kəm nati miəgəh u. Kəni ilah kəmotəfəki min kəm nati miəgəh u, kəni mətəni məmə, “?Pəh in təhmen e nati miəgəh u? ?Pəh təhrun nohiən?”

5 Kəni kəmegəhan e nati miəgəh u, məmə in otəghati əfəri, mətəuiakən e Uhgın. Kəni kəmegəhan=pən e nepətiən kəm in, məmə təhrun no- liən nati nak in tolkeikei o məuiğ fote-tu. III IV6 Kəni in təməni nəghatiən tərəh tepət e Uhgın, mine nərgin, V mine nətəmimi nətəm kəutatig e negəu e neai, VI ilah u rəhan nıməfəki. 7 Kəməfən min nəsanəniən kəm in, məmə otəluagin ilah nətəmimi rəha Uhgın, kəni mol win e lah. Kəni kəməfən min nepətiən kəm in o nar- mənigiən e nətəmimi e nəuaniləuis min rəfin, mine nətəmimi nılosiləh tol pisin pisin min, mine nətəmimi e nəghatiən min rəfin, mine kəntri min rəfin. 8 Nətəmimi rəfin rəha nəhue niftəni, okotəfəki kəm nati miəgəh u, inəha, nətəmimi rəfin nətəm kəməsəteien nərgiləh e Nauəuə rəha Nəmiəgəhiən, nian nəhue niftəni tə- matikə əhanəh. Nauəuə u, in nauəuə rəha Nəti Sipsip iətəm kəmoəhamu.

9 İtəmah rəfin matəlgitəmah tatig. Otətətiğ vivi, kəni motəhrun nəghatiən min u.

10 Nəmə iətəmi kəti otuvən e kaləpus, pəh in otuvən əmə.

Nəmə okoəhamu iətəmi kəti e nau, pəh okoəhamu əmə e nau.

Nəghatiən u, nıpətin u məmə nətəmimi rəha Uhgın okotəkeikei motol tikuvhuv, kəni motəhatətə əmə e Uhgın.

Nati miəgəh iətəm təməhapu niftəni məri

11 Kəni əmeiko, iəmafəu min nati miəgəh kəti min iətəm təməhapu niftəni məri. Rəhnəpati keiu təhmen e nəti sipsip kəti, mətəu tətəghati, nəuian təhmen e

III Afin-to futnot e Nəh 11:2. IV 2Təs 2:1-12 V Dan 8:10-11 VI Efəs 2:6

I Jen 3:1 II Jen 3:14-15; Luk 10:17-18; Jon 12:30-31; Kol 2:15

ialkitə kəti. ¹² Nati miəgəh iətəm rəhn-kapə səpən, tətəfən rəfin rəhan nepətiən kəm in, kəni nian nati miəgəh iətəm rəhn-kapə keiu tətətiğ ilah nati miəgəh rəhn-kapə səpən, in tatol nəuiən. Kəni nati miəgəh iətəm rəhn-kapə keiu tətəkeikei kəm nətəmimi rəfin e nəhue niftəni, məmə ilah okotəfaki kəm nati miəgəh iətəm təmaupən, iətəm rəhn-kapə kəti tinol pau o nimisiən mətəu tinəuvir min. ¹³ Kəni nati miəgəh u iətəm rəhn-kapə keiu, tatol nəmtətiən asoli min mine nati apispis min tepət, matig mol min nigəm tatsi-pəri e neai, mətəuva e nəhue niftəni, matol e nəhmti nətəmimi.

¹⁴ Uhgın təmegəhan=pən e nəsanəniən kəm nati miəgəh u iətəm rəhnəpati keiu, məmə təhrun noliən nəmtətiən min nian tətətiğ ilah nati miəgəh rəhn-kapə ilah səpən. Kəni in təmateiua e nətəmimi rəha nəhue niftəni e nəmtətiən min əha in təmol, kəni məni=pən kəm lah məmə okotəkeikei motətei narmın iətəm tatisikəuvin nati miəgəh əha iətəm rəhn-kapə səpən, nati miəgəh u, iətəm kəməu pau rəhn-kapə e nisə, mətəu tətəmiəgəh. ¹⁵ Kəni Uhgın təmegəhan=pən e nəsanəniən kəm nati miəgəh iətəm rəhnəpati keiu, məmə otehağ=pən e narmın iətəm kəmisikəuvin e niggi, pəh təghati. Kəni narmın iətəm kəmisikəuvin e niggi kəha, təməghati, məni əskasik məmə okəkeikei kohamu nətəmimi rəfin nətəm kəsotəfakiən kəm in.

¹⁶ Kəni in təmətəkeikei kəm nətəmimi rəfin məmə okotos mak kəti rəhan e nəhlmiləh maru uə e nıpənəgiləh. Nətəmimi rəfin agın kotəkeikei motos, ilah u, nətəmimi asoli min, mine nətəmimi ərnapin əmə, nətəmimi rəhalah nautə tepət, mine nətəmi rəhalah nautə tikə, slef min, mine nətəmi səniəmə slef min, məmə okotos mak kəti rəhan e nəhlmiləh maru uə e nıpənəgiləh. ¹⁷ Nəmə iətəmi təsosian mak u, təruru nosian nəhmti nati kəti, mine noliən səlim mətəuarus in təkəikei mos mak rəhan. Mak u, in nərgi nati miəgəh iətəm rəhn-kapə ilah səpən, uə nəmpə iətəm tətəgətun=pən nərgin.

¹⁸ O nati u, onəkeikei mos neinətiğian tepət o nəhrunian nəmpə rəha nati miəgəh u. Kəni nəmə ik nəkeinətiğ təhmen, kəni nəkəhrun nəniən nıpətin. Kəni nəmpə u, in sikis-hanrit-sikiste-sikis (666), kəni in tətəgətun=pən iətəmimi kəti. ^I

Nəti Sipsip mine nətəmimi 144,000

14 Kəni əmeiko, iəkəsal=pən əpəha aupən lak mafu nəti Sipsip tətəhtul-pəri əpəha e Nitəuət Saion, kəni nətəmimi 144,000 kəutəhtul ilah min. Kəni kəmətəi=pən nərgi Nəti Sipsip mine rəhan Tatə e nıpənəgiləh. ^{II}

^I E nian əha ilah kəməsətiən nəmpə min u 1, 2, 3, təhmen e tah u rəueiu, mətəu ilah kəmautos əmə letə min rəha nəmpə; kəni ko nərgi nətəmimi rəfin tatos nəfiğəmiən rəha nəmpə. Nərgin u Niro in tatos nəfiğəmiən rəha sikis-hanrit sikiste sikis (666). Niro u in iətəmi asoli rəha Rom e nian əha. Suah u in təmatol nərahian asoli kəm nətəm kəutəfaki kəm Iesu. ^{II} Afin-to e futnot rəha Nəh 7:8. In təhmen əmə e inu. Nəmpə u 144,000 tətəgətun "nətəmimi min rəfin rəha Uhgın."

² Kəni iəkətəu nati kəti əpəha ilis e negəu e neai tətəgət, nəuiən təhmen e nitəhi tatem nəuanaluəluə, kəni məhmen min e kaluəluə titətipərəh, kəni iəkətəu təhmen min e nəuia hap ^{III} tepət, nətəmimi kəutəh.

³ Kəni ilah kəutani nəpuən vi kəti əpəha aupən e jeə rəha kig, mine nati min kəutəmiəgəh kuvət, mine nətəmi asoli nətəm kəmotos nəhuitən min. Iətəmi kəti təsəhrunian nəpuən əha, nətəmimi min əmə kəha ilah 144,000 nətəm Uhgın təmos nəhmti lah, ^{IV} mos rəkis ilah e nəhue niftəni. Nətəmi min əmə kəha ilah əmə, ilah kotəhrun nəniən nəpuən əha. ⁴ Nətəmi min u ilah u, nətəm kəmotəh vivi rəhalah nəmiəgəhiən, məmə namikmikian tikə e lah, kəni ilah kəməsotitiən pətan, ilah nətəmi vi. ^V Ilah kəutəhuərisig e Nəti Sipsip u, mautəhuvən ikin min rəfin iətəm in tatuvən ikin. Uhgın tinos rəkis nəhmti nətəmimi min əha. Ilah rəha Uhgın əmə, mine Nəti Sipsip u. Ilah kotəhmen e nauəniən iətəm kəməfaki vi əmə e nasumiən, iətəm kətəfən kəm Uhgın mine Nəti Sipsip. ⁵ Ilah kəsoteiuaian e nian kəti mine, kəni nati əkəku kətiəh mine tikə məmə tol ilah kotamikmik e nəhmti Uhgın.

Nəgelo kisil

⁶ Kəni əmeiko iəkətiğ mafu min əgelo kəti min, tatiuvig əpəha ilis e nimagəuəgəu. In tətəni pətətiğəm nanusiən təuvir iətəm otətətiğ naunun tikə ^{VI} kəm nətəmimi rəha nəhue niftəni, e kəntri min rəfin, e nəuaniləuis min rəfin, mine nəghatiən min rəfin, mine nətəmimi nılosiləh tol pisin pisin min. ⁷ In tətəni əfəməh məmə, "Otəgin motisiai Uhgın, kəni motəni nıpəhrinian e rəhan nepətiən, mətəu-inu nian əhruahru rəhan tinuva, o nəfəniən nalpinian kəm nətəmimi. Otəfaki kəm in, iətəm təmol natimnati rəfin agın: neai mine niftəni, nitəhi mine nəhmti nəhu min."

⁸ Kəni əgelo kəti min, iətəm tatol nəmpə tu lan, tətətu=pən mətəni məmə, "Papilon təməmei! Papilon təməmei! Papilon Əsanən Nahgin Tepət təməmei, meiuaiu! In təhmen e pətan rəha suaru iətəm təmiuvi=pa nəman e kəntri min rəfin kəhuva motəmnim wain ilah min. Wain u nımın, inko, nitəuiən nalməliən min, mətəkeikei kəm nətəmimi məmə kəutol noliən tərəh ilah min. Kəni nian nəman kotəmnim wain u, ilah kəutiuvi=pa niəməha rəha Uhgın o lah."

⁹ Kəni əgelo kəti min, iətəm tatol kisil lan, tətəuərisig e lau, kəni mətəni əfəməh məmə, "Nəmə iətəmi kəti tətəfaki kəm nati miəgəh əha rəhn-kapə səpən, mine narmı nati iətəm kəmisikəuvin e niggi, kəni matos rəhan mak e nıpənəgin uə nəhlmın, ¹⁰ kəni in təkəikei

^{III} Hap min əha, nati kətoh ilah o nəniən nəpuən, təhmen e kitar. ^{IV} 1Pitə 1:19V Inu təsəniən məmə nətəmimi min u kəmotol marit ko kəsəhuvəniən e negəu e neai, kəpə. Inu in nəghatiən əuhlin min kəti. Inu tətəni məmə, nətəmi kəutəfaki okəsotamikmikian e noliən tərəh min təhmen nətəmimi nətəm kəutəfaki kəm narmı nati min. Mətəu kəutaskəlim məha-məha Iesu əmə. Ilah kotəhmen e iətəmimi kəti u in təsapiliən ilah nıpətan ərnapin min, in təhlan əmə. 2Kor 11:2; Efəs 5:25-27; Nəh 21:9VI Kətəghati lanəha məmə Nanusiən Təuvir naunun tikə mətəu-inu in tətəghati e nəlpəkəuiən itulin min rəha Uhgın, kəni mətəu-inu in tətəni nıpəhrinian nian rəfin.

məmnim min wain u inu, in niəməha rəha Uhgın. Wain u inu, kəməsəgələkləkiən e nəhu. In otətəu nahməiən e nigəm mine nərəuas iətəm tatuəu okios in əpəha e nəhmti nagelo asim min mine Nəti Sipsip. ¹¹ Kəni nəhanigəm rəha nigəm iətəm tatus ilah matol nahməiən kəm lah u, in tətəri nian rəfin, naunun tikə. Nətəmimi min kəha kəutəfaki kəm nati miəgəh rəhn-kapə ilah səpin mine narmin iətəm kəmisikəuvin e nigə, kəni motos mak rəha nərgin, ilah okəsotəmeigian e nərəuiə mine lapin." ¹² Nəghatian u, niətəin u məmə nətəmimi rəha Uhgın nətəm kəutohtəu=pən nəuia Uhgın, kəni məutəhatətə e Iesu, ilah kotəkeikei motəhtul əskasik.

¹³ Kəni əmeiko iəmətəu nəuiən kəti təmsipəri e negəu e neai mətəni məmə, "Ətei rəkis nati u: rəueiu mine matuvən, nətəmimi rəha İərməniğ, mətəu nəmə okohmis, ilah okotətiğ e nəuvirian pəhriən."

Kəni Narmin Rəha Uhgın təni məmə, "İəuəh! İlah okotəmeig e rəhalah uək, mətəu-inu okotos nəua rəhalah uək min."

Nəuləkiən e nətəmimi e nəhue niftəni

¹⁴ İəməsal=pən min əpəha aupən lak mafu nimali nəpuə kəti tərūən, kəni iətəmi kəti tətəharəg-pəri e nimali nəpuə kəha. İətəmi u, təhmen e Nəti İətəmimi. In tətəfəfau e hat rəha kig, kəmol e aiən u kol tətəraip-oraip, kəni mətələs nau ekəu kəti iətəm tasilə. ¹⁵ Kəni əmeiko agelo kəti min təmsipən əpəha e Nimə Rəha Uhgın muva, kəni mauin əfəməh e iətəmi u, tətəharəg-pəri e nimali nəpuə məmə, "Os rəham nau ekəu mos muvən məulək, mətəu-inu nian rəha nəuləkiən tīnuva, kəni nauəniən əpəha e nəhue niftəni tīniməhtə." ¹⁶ Kəni əmeiko iətəmi u iətəm tətəharəg-pəri e nimali nəpuə, təmauəh e nəhue niftəni e rəhan nau ekəu, kəni məulək e nətəmimi e nəhue niftəni, təhmen e nauəniən iətəm tīniməhtə o nosiən.

¹⁷ Kəni agelo kəti min təmiet e Nimə Rəha Uhgın əpəha e negəu e neai. In tətələs min rəhan kəti nau ekəu iətəm tasilə. ¹⁸ Agelo kəti min, iətəm tatos nepətiən rəha nigəm e oltə, təmsi=pən əpəha e oltə, kəni mauin əfəməh e agelo iətəm tətələs nau ekəu məmə, "Ələs rəham nau ekəu ko, muvən e nəhue niftəni, kəni mətei rəkis nətəmimi nətəm kotəhmen e nəua krep marəg u nəmiəvin min, əpəha e nəukətin. Nəhue niftəni təhmen e nəukətin."

¹⁹ Tol lanəha, agelo kəha təmauəh e rəhan nau ekəu, tuvən e nəhue niftəni, kəni mətei rəkis nətəmi min əha kotəhmen e nəua krep iətəm tīnimarəg rəkis. Kəni in məraki=pən e ikin kətevig-evig e nəua krep min ikin, məmə nəhuin otiet. İkin əha, in ihluə e taun, Uhgın tətəfətiğəm rəhan niəməha, kəni matol nalpinian ikin kəm nətəmimi. Kəni kətevig-ərain nətəmimi min u, kəni niralah iətəm tətəiəh mətaiu ikin əha, in təhmen e nəhu asoli kəti nəfəməhiən rəhan təhmen e 1,600 statia, ¹ kəni mol lokamnim agin lan.

I 1,600 statia təhmen e 300 kilomita. 1,600=4×4×10×10. Nəmpə u 4 tətəgətu "nəhue niftəni rəfin." Kitah kotəfin e nauəuə u kaugə 4 rəha nəhue niftəni, mine nimətəgi 4. Nəmpə u 10 tətəgətu "ilah

Nəmə əhos kəti tiuwig=pən ikin, nira təhrun nəriən mek nohlin. II III

Nətəmimi rəha Uhgın kəmotəni-vivi in

¹⁵ İəməsal=pən əpəha e negəu e neai mafu min nəmtətiən kəti min iətəm tuhapispis ohniəu. Nagelo ilah səpin kautos nauu nalpinian min, ilah səpin. Nalpinian min əha, ilah kətol niəməha apiəpiə rəha Uhgın tol naunun lan. ² Kəni əmeiko, iəmafu nati kəti təhmen e nitəhi, mətəu kəmol e kilas mine nigəm filəh-filəh, kəni nətəmimi nəuvein kəutəhtul e nikalkali nitəhi u, ilah kəha nətəm kəmotəluagin ilah nati miəgəh kəha rəhn-kapə səpin mine narmin iətəm kəmisikəuvin e nigə, kəni kotol win e lau, mine nəmpə iətəm tətəhtul o nərgin. Kəni Uhgın təməfən hap ^{IV} min kəm lah, ³ kəni kəutoh, məutəni nəpuən rəha Nəti Sipsip mine Mosis u, ioluək rəha Uhgın, kəutəni məmə,

"İərməniğ Uhgın Nahgim Təpət Pik Agin Rəham nolian min kotuhapispis e timah. !Kig itulin, nolian min rəham kotəhruahru pəhriən! ⁴ ?Pəh otəsəginian lam, İərməniğ? ^V

?Kəni pəh otəsəfinian nəni-vivian o nərgəm? Mətəu-inu ik pisin əmə nəkasim.

Nətəmimi e kəntri min rəfin okəhuva kəni motəfaki e nəhmtəm, mətəu-inkonu nəmol pətiğəm rəham nolian əhruahru min."

⁵ Kəmotəni rəkis nəpuən əha, iəməsal-pəri e negəu e neai, mafu kəmerəh=pən İkin Uhgın Tətətiğ İkin, inu, Nima Tapolin rəha Uhgın. ⁶ Nagelo min ilah səpin kə-mohiet e İkin Uhgın Tətətiğ İkin, kautos nalpinian min ilah səpin. İlah kəutəhuvən e napən təuvir u, linən, iətəm tatipitipit, kəni kəməlis nimankilalahaləh e kətəuti iətəm kəmol e aiən u kol tətəraip-oraip. ⁷ Kəni əmeiko, nati miəgəh min kəha ilah kuvət kəti təməfən pesin min iətəm kəmol e aiən u kol ilah səpin, kəm nagelo min u səpin. Pesin min u, kotəriəuəh e niəməha rəha Uhgın u, iətəm tətətiğ itulin. ^{VI} ⁸ Kəni nəhanigəm təməriəuəh əha İkin Uhgın Tətətiğ İkin, nəhanigəm in nepətiən əhagəhəg rəha Uhgın mine nəsanəniən rəhan, kəni ko iətəmi kəti təsuvəniən əha imə e İkin Uhgın Tətətiğ İkin mətəuərus nalpinian min ilah səpin iətəm nagelo səpin kəutəmki, okotol naunun.

rəfin." Ko nəghatian e fes u tətəgətu apiəpiə rəfin nalpinian rəha Uhgın tətəvən o nətəmimi rəfin ikin min rəfin e nəhue niftəni iətəm ihluə e taun rəha Uhgın. II Nətəm İsel ilah kətevig-evig e nəua krep məmə nəhuin otiet; inu katos nəmtətiən lan məmə tətəgətu nalpinian rəha nətəm kotərah. III Aes 63:1-6 IV Hap min kəha, nati kətoh ilah o naniən nəpuən, təhmen e kitar. V Jer 10:7; Sam 86:9-10 VI Təuvir məmə koteruh məmə, nati ilah səpin iətəm kə-muvan-ərain nauəuə lan, təui səpin, mine təhro lanu, pesin səpin rəha nalpinian; ilah kəhləgətu məmə nati kətiəh əmə kətsimaru kəni o nolian təhagəhəg o nəhrunian. İnəha tətəni nalpinian rəha Uhgın.

Pesin ilah səpin, kəmotəriaueh
e niəməha rəha Uhgın

16 Kəni əmeiko, iəmətəu nəuian kəti təmagət əfəməh əpəha e İkin Uhgın Tətətiğ İkin, mətəni=pən kəm nagelo min u səpin məmə, “Əhuvən, motauvəregın pətiğəm e nəhue niftəni pesin ilah səpin iətəm kəmotəriaueh e niəməha rəha Uhgın.”

² Agelo iətəm tətəupən, təmuvən mauvəregın pətiğəm pesin rəhan e niftəni. Kəni əmeiko, nətəmimi nətəm kautos mak rəha nati miəgəh e rəhn-kapə lah səpin, kəni mautəfaki kəm narmin iətəm kəmisikəuvin e nigı, nıməgım təməmirəuei nıpətıləh.

³ Kəni agelo nəmpə tu, təmauvəregın pətiğəm rəhan pesin əpəha itəhi. Kəni nitəhi təmol nıre lan, təhmen e nira iətəmi təmimis. Kəni nati itəhi min rəfin kə-mohmis.

⁴ Kəni agelo nəmpə tri, təmauvəregın pətiğəm rəhan pesin e nəhmti nəhu min mine nəlugı nəhu min, kəni ilah kəməhuva motol nıre e lah. ⁵ Kəni əmeiko iəmətəu agelo iətəm tətərmənıg e nəhu min təni məmə,

“Ik pısın əmə ik Uhgın, nəkəruahru, ik ko iətəm nətətiğ kəni nəmətətiğ, kəni təruahru əmə məmə onəköl nalpınıən kəm lah lanəha.

⁶ Rəhalah aru əmə, mətəu-inu ilah kəmotıuvi nıra rəham nətəmimi min mine iəni min, kəni ik nəkəfən nıra nımlah məmə okotəmnım.”

⁷ Kəni iəkətəu olta tətəghati əfəməh məmə, “İəuəh! İərmənıg Uhgın Nahgın Təpət Pık Agın, rəham nəghatıən nəmoh nətəmimi lan, in təruahru agın, kəni nıpəhrıənıən.”

⁸ Kəni əmeiko, agelo nəmpə fo, təmauvəregın pətiğəm rəhan pesin e mıtıgar, kəni kəməfən nəsanəniən kəm mıtıgar məmə otəghi nətəmimi təhmen e nıgəm. ⁹ Kəni nəpiəpeıən təmus ilah, kəni kotəuiakən e nərgı Uhgın, iətəm in tətərmənıg e nalpınıən min u, mətəu ilah kotəpəh nəuhlinıən nətəliğıən rəhalah, kəni motısıai rəhan nəpətıən.

¹⁰ Kəni agelo nəmpə faif tauvəregın pətiğəm rəhan pesin əpəha nati miəgəh tətərmənıg ikın, kəni əmeiko, ikın min rəfin in tətərmənıg ikın in təmapınəpu. Kəni nətəmimi kəutətəu nəhməiən, mautus nəmıləh məutəhtuv-əuəhtuv. ¹¹ Kəni ilah məutəuiakən e Uhgın əpəha e nəgəu e neai o nəhməiən min mine nıməgım min rəhalah, mətəu ilah kəməsotəuhlinıən nətəliğıən rəhalah o nati iətəm kəmotol.

¹² Kəni agelo nəmpə sikis, təmauvəregın rəkis rəhan pesin e nəhu asoli, nərgın u, İufretis, kəni əmeikonu nəhu təmamır mol suaru rəha kig min kotalıuək lan mautsıpah. ¹³ Kəni əmeiko, iəkəfu min narmin tərəh kısıl kıləhmen e fırok. Kəti təmıet e nıpəgnəua ialkıtə, kəti tıet e nıpəgnəua nati miəgəh rəhn-kapə lah səpin, kəni kəti tıet e nıpəgnəua iəni eıuə. ¹⁴ İlahal narmı iər-

I “İəni eıuə” u, in nati miəgəh iətəm təməhapu nıftəni məri, rəh-nəpati keıu, iətəm təməghati lan e Nəh 13:11-18.

mis min, iətəm kəutol nəmtətıən min, kəni ilahal kılı-et mılhluvən o kig min e nəhue nıftəni rəfin, məhluhapımın ilah məmə okotəluagın e Nıan Asoli rəha Uhgın Nahgın Təpət Pık Agın.

¹⁵ Kəni İesu təməni məmə, “İəsal=pa-to! İətuva təhmen e iakləh! İətəmimi iətəm təsapılıən mətair, məsəpəgiən rəhan nəpən o nəpılıən məmə in otəsaiu piəpiəiən kəni maulis ohni, in otətiğ e nəuvırıən pəhrıən.” II

¹⁶ Kəni ilah kəmotoriarun rəfin kig min əpəha ikın kəti, kətəni e nəghatıən rəha nətəm İsrəl, məmə, “Ar-maketon.”

¹⁷ Kəni naunu agelo iətəm in nəmpə səpin, təmauvəregın rəkis=pən rəhan pesin əpəha e nıməgəuagəu, kəni əmeiko əpəha e İkin Uhgın Tətətiğ İkin, nəuian asoli kəti tısıpən əpəha e jəə rəha kig məmə, “İtinol naunun!” ¹⁸ Kəni əmeiko təmoraip, kəmətəu nəgətıən asoli, kəni kaluəluə təmatıperəh atıperəh, kəni nəmıg asoli təməluə e nıftəni. Nəmıg u, in iahgın iahgın, kəseh əhanəhiən nəmıg kəti iahgın tol lanəha nıan kəti. ¹⁹ Kəni taun asoli təməhapu nəvetın kısıl, kəni taun min e kəntri min rəfin kəmohtmərgərg motol nati tıkə e lah. Uhgın, nıkin təməhti nolıən tərəh min rəha Papılın Asoli, kəni təfən kap iətəm təməriaueh e wain e niəməha rəhan, təməkeıkeı kəm in məmə otəmnım rəfin agın. ²⁰ Nıtəni əlkələh min rəfin kəmotəgım, mohkə, kəni nıtəuət min kəseh minıən ilah. ²¹ Aıs u iətəm təhmen e kəpiel asoli kəutısı=pən e nımalı nəpuə, kəmotəmeı=pən e nətəmimi. Aıs u, kətıəh əmə təhmen e fıftı kilo, kəni nətəmimi kəmotəuiakən e Uhgın o nahlı=paıən aıs iətəm təməmeı=pən e lah, mətəu-inu nalpınıən u in tərəh tərəh agın.

Pəta-ionəhan tərəh agın

17 Kəni əmeiko, agelo min səpin əha kəti u kəutəmki pesin ilah səpin təmuva məni=pa kəm iəu məmə, “Va-to, pəh iəkəgətun kəm ik nalpınıən rəha pəta-ionəhan III tərəh agın, iətəm tətəharəg=pən e nəhu təpət. ² Pətan əha, kig min rəha nəhue nıftəni ilah kəmautıt, kəni nətəmimi rəha nəhue nıftəni ilah kəmautəmnım nımın wain, məutapıs ilah min kəni mautıt.”

³ Kəni nəsanəniən rəha Narmin Rəha Uhgın təmol kəm iəu, kəni agelo təmit rəkis iəu iəkıan əpəha ikın təpiə-məpiə ikın. Kəni ikın əha, iəmafı pətan əha tətəsuə e nati miəgəh ərarəuv kəti. Kəməteı=pən nərgın min iətəm tətəni rah Uhgın, tıəueı rəfin nıpətın, kəni rəhn-kapə təmısım ilah səpin, konu rəhnəpati ten.

⁴ Pətan əha, tətuvən e nəpən iətəm tol nəugı narıs mine mərarəuv təhmen e kwin kəti, in təmol maləmalə e nıpətın, tətəuan nəuanati mine iəring, iətəm kəmol e aıən u kol, mine kəpiel iətəm nəhmtın tıəkıs, mine nati kəti təuvır pık u, pərel. IV Kəni in tatos kap

II İnu nəghatıən əuhlin. Nolıən rəha nəfəniən nəpən in tətəgətun məmə iətəmimi in tatol nolıən təuvır mine mətəhtul maru o İesunıan otıtəliğ=pa. Mətəu nolıən rəha nəpəgiən nəpən tətəgətun nolıən rəha təfəgə tərəh. III Pəta-ionəhan, nıpətın pətan rəha suaru. IV Pərel u, in kəpiel təuvır əpəha e nıki kəuvin.

kəti e nəhlmin, iətəm kəmol e aiən u kol, kəni təräuəh e nati tərəh min, iətəm kotamikmik agin e nəhmti Uhgın, kəni ilah kəha nəua noliən tərəh rəhan. ⁵ Kəni inəha e nıpənəgin, kəmətəi=pən nərgin kəti əha ikin, iətəm nıpətın tətəhluəig u, tətəni məmə,

TAUİN ƏSANƏN NAHGİN TEPƏT U PAPIŁON.

IN İTİ NİPƏTA-İONƏHAN MİN RƏFIN.

KƏNI IN NƏUKƏTİ NOLİƏN NATI KOTAMİKMIK AGİN MİN.

⁶ Kəni iəkəfu məmə pətan u, in tinapis e nira nətəmimi min rəha Uhgın, nira nətəmimi kəmautəhtul pətigəm o nani pətigəmiən İesu.

Nian iəmafı, kəni narmək təmiuwig pik pəhriən.

⁷ Kəni əmeiko agelo təməni=pa kəm iəu məmə, “?Narməm tatiuwig lankonu lan o nak? İəu iəkıtis nəghatiən oneuən e pətan u mine nati miəgəh iətəm tətəsüə-pəri lan, iətəm rəhn-kapə təmisim ilah səpin kəni rəhnəpati ten. ⁸ Nati miəgəh iətəm nəmeruh, təmətətig, kəni təsətiğən rəueiu, kəni otəsüvəhiən otəri e nıpəg asoli iətəm teiuaiu agin, kəni tinətaiu matuvən məmə Uhgın otərəkin.

“Kəni nətəmimi rəha nəhue nıftəni nətəm kəməsətəiən nərgilah e nauəuə rəha nəmiəgəhiən, ilah, narmilah otıuwig pik nian okotafı nati miəgəh u, mətəu-inu aupən in təmətəmiəgəh, mətəu təsətiğən əha rəueiu, mətəu in otiet pətigəm min.

⁹ “İtəmimi otəkeiki mos neinatigən o nəhruniən nıpəti nəghatiən u. Rəhn-kapə nati miəgəh u, ilah səpin, kəutəgətun=pən nıtəuət min iətəm pətan əha tətəharəg-pəri e lah. ¹⁰ Kəutəgətun=pən min kig ilah səpin. Kig faif ilah kinohiet rəkis, kətiəh tətəmiəgəh rəueiu, kəni kəti min təsüva əhanəhiən. Mətəu nian tuva, in otəkeiki mətatig o nian əkuəkır əmə. ¹¹ Nati miəgəh u iətəm təmətətig, kəni rəueiu in təsətiğən, in min in kig kəti, iətəm tatol nəmpə eit lan, mətəu in min in kig kəti rəha kig min u ilah səpin, kəni tinətaiu minənatuvən e naunun suaru kəti məmə Uhgın otərəkin mau kətiəh lan.

¹² “Rəhnəpati ilah ten iətəm nəmafı ilah, kəutəgətun=pən kig ilah ten, iətəm ilah kəsotos əhanəhiən narmənigən rəhalah. Mətəu ilah okəpanotos nepətiən məmə ilah kig min, motarmənig ilah nati miəgəh, mətəu o nian əkuəkır əmə. ¹³ Nətəligiən rəhalah kətiəh əmə o nəfəniən rəhalah nəsanəniən mine nepətiən kəm nati miəgəh. ¹⁴ İlah okotəluəgin ilah Nəti Sipsip, mətəu Nəti Sipsip otol win e lah, mətəu-inu Nəti Sipsip in İərmənig rəha iərmənig min, mine Kig rəha kig min. Kəni in otuva ilah min nətəmi min u təmitəpin ilah, kəni ilah kəutəhtul əskasik e rəhalah nəhatətəiən.”

¹⁵ Kəni əmeikonu, agelo təni=pa min kəm iəu məmə, “Nəhu min u nəmafı, iətəm pəta-ionəhan tətəharəg-pəri e lah, tətəgətun=pən nətəmimi nılosilah tol pişin pişin, nımənin nətəmimi, kəntri min, mine nəghatiən pişin pişin min. ¹⁶ Nati miəgəh mine rəhnəpati ilah ten iətəm nəmafı, ilah okotəməki e pəta-ionəhan u. Kəni ilah okotərəkin in, motol in taiu piəpiə. İlah okoton

I Nətəmimi tepət nıkilah təhti məmə nati u tətəgətun Rom, in kəmuvləkin-pəri e nıtəuət ilah səpin lan.

nıpətın kəni motuvan aru nıpətın e nigəm. ¹⁷ Okotol lanəha, mətəu-inu Uhgın təmələhu=pən nati u e nıkilah, məmə okotol nətəligiən rəhan, kəni mol nıkilah kətiəh əmə o nəfəniən rəhalah nəsanəniən kəm nati miəgəh, məmə in otarmənig, mətəuərus nəghatiən rəha Uhgın tuva mol nıpəhriəniən lan.

¹⁸ “Pətan əha nətəfu, in taun nahgin tepət iətəm tətarmənig e kig min rəha nəhue nıftəni.”

Papilon təməmei

18 Uərisig e natimnati min u, iəmafı agelo kəti min təmsipəri e neai. In tatos nepətiən asoli, kəni in tətəsiəgəpin rəfin nəhue nıftəni e rəhan nəhəgəhəgiən. ² Təməmərıt əfəməh e nəuiən kəti iətəm iahgin, məmə,

“İTəməmei! İPapilon Əsanən Nahgin Tepət təməmei! İərmis tərəh min kinəhuva motətig ikin.

In nəuanıprasın rəha narmın tərəh min.

In nəuanıprasın rəha mənig tərəh min, kəsuniən, iətəm kotamikmik e nəhmti Uhgın.

³ Mətəu-inko kəntri min rəfin kinotapis e nımın wain u, mautitəu nalməliən, mautit in.

Kig min rəha nəhue nıftəni kəmotit min, kəni nətəmi kəutol səlim e natimnati min e nəhue nıftəni,

rəhalah nautə nepət rəkis e rəhan noliən iətəm tətəumis o natimnati rəhan.”

⁴ Kəni əmeiko iəmətəu nəuiən kəti min e negəu e neai təni məmə,

“Ohiet rəkis lan, rəhak min nətəmimi, məmə rəhan noliən tərəh otəsələs pişiniən itəmah, kəni itəmah nəsotosiən rəhan kəti nalpiñiən,

⁵ mətəu-inko in təmətətoriarun rəhan noliən tərəh təri iuəkır əmə tek neai, mol Uhgın təsəluəiən e rəhan noliən tərəh min.

⁶ Otəlpin nıtai nati təhmen e iətəm in təmol kəm rəham nətəmimi.

Otəfən rəhan nətəuoiən mau keiu.

Otiuvi rəkis nımın wain iətəm in tarfu məskasik, rəhan nəsanəniən tepət məpirəkis iətəmi ko iətəm in təməfən kəm lah.

⁷ Pətan konu, təmatəfəri aru in, mətətəu təuvir e nautə rəhan,

mətəu rəueiu əha, əfən nətəuoiən rəhan e nahməiən mine nasəkiən,

mətəu-inu tətəghati əfəri e nıkin mətəni məmə, ‘İəu kwin kəti. İkinu iətəharəg, mətarmənig. Səniəmə iəu pətəlimis. Ko iəsəsəkiən nian kəti.’

⁸ O nəfəriən rəhan, rəhan nalpiñiən min otələs in o nian kətiəh əmə.

In otatimis, mətətəu tərəh mətasək.

Kəni in otətig e nian iəkis o nosiən nauəniən, kəni nigəm otus in,

mətəu-inu İərmənig Uhgın əha, nahgin tepət, in tətəfən rəhan nalpiñiən.”

⁹ “Kəni nian kig min rəha nəhue nıftəni nətəm kəmautit kəni mautos pəti nautə min rəhan, koteruh nəhanigəm e nigəm iətəm tatus, kəni ilah okotasək,

mautətəu tərəh ohni. ¹⁰ Rəhan nahməiən otol ilah kotəgin, kəni motəhtul=pən əmə isəu məutəni məmə, '!Kəsi! !Kəsi o taun asoli!

!Əui, Papilon, taun iətəm təmətəsanən pik! Mətəu rəueiu agin uəha, kəmau kətiəh əmə lan, in tınatos rəhan nalpinian!

¹¹ "Nətəmiimi kautol səlim e natimnati e nəhue niftəni, ilah min okotasək motasək o pətan u, mətəu-inu iətəmiimi kəti min tikə o nosiən nəhmti rəhalah natimnati. ¹² Iətəmi kəti min otəsosiən nəhmti aiən u kol, mine silfə, mine kəpiel təuvir min, mine perəl ^I rəhalah, kəni iətəmi kəti otəsosiən nəhmti napən təuvir u linən, mine napən təuvir u silik, mine napən u iətəm tətərarəuv, iətəm nəhmtilah tiəkis agin. Iətəmiimi otikə o nosiən nəhmti nigı pisin pisin min iətəm kəutəpien vivi, mine natimnati min iətəm katol e rəhnəpati eləfən, mine nigı əskasik min u nəhmtin tiəkis agin, mine prons, ^{II} mine aiən, mine kəpiel təuvir kəti u, mapil. ¹³ Iətəmiimi otikə o nosiən nəhmti nati nəmiəvilah tətəpien vivi min, inu sinəmon, mine səntə, mine insens, mine frankinsens, mine fomat u mir. Nətəmiimi okohkə o nosiən nəhmti wain mine oiəl mine flauə mine wit rəhalah. Kəni iətəmiimi otikə min o nosiən nəhmti kau min, mine sipsip min, mine əhos min, mine kat min, mine slef min rəhalah.

¹⁴ "Kəni nətəmiimi rəha nolien səlim e natimnati min, ilah okotasək pik, nikilah tahmə. Ilah okotəni məmə, 'Nəua uək asoli min rəham iətəm ik rəham nətəligiən təmuvən pik lan, kəni nəmatol, ilah kinotagim motəpəh ik. Rəham nautə min mine malə-malə min rəham kinotagim, ko nəsos minian ilah.' ¹⁵ Nətəmiimi kautol səlim e natimnati min rəhalah kəm pətan u, mautos nautə asoli min lan, ilah kautəhtul=pən isəu ohni, məutərəmrumin o rəhan nahməiən. Ilah nikilah otahmə kəni kotasək motasək əfəməh, ¹⁶ motəni məmə,

!Əui, kəsi! Taun əsanən iətəm təmatuvən e napən təuvir min u linən, iətəm tatol nəugi naris min tərərəuv mine, kəni matol malə-malə e nıpətin tətəuan nəuanati mine iəring, iətəm kəmol e aiən u kol, mine kəpiel min nəhmtin tiəkis, mine nati təuvir min u perəl mine.

¹⁷ Mətəu rəueiu agin uəha, kəmau kətiəh əmə lan, kəmərəkin rəfin nautə asoli min rəhan.'

"Kəni əmeikonu nətəmi kautələs negəu min rəfin, nətəmi kəutəliuək e negəu, mine kuru min rəha negəu, mine nətəmiimi rəfin iətəm kautos məni rəhalah o natigian e nəhue nıtəhi, ilah okotəhtul=pən isəu ohni. ¹⁸ Nian kotafu nəhanigəm lan tatuəu, kəni ilah okotəni məmə, '!Kəsehian taun kəti təsanən təhmen e taun asoli u!' ¹⁹ Kəni ilah okotatu rəhn-kapə lah e nıməulul, tətəgətun=pən məmə nikilah tətəhmə, kəni motasək pik məmə,

!Əui, kəsi! !Taun asoli u iətəm nətəmiimi rəfin iətəm kautos negəu min itəhi, ilah rəhalah nautə təməpət e rəham natimnati!

I Perəl u, in kəpiel təuvir əpəha e niki kəuvin. II Prons in aiən kəti, mətəu rəhan kalə təhmen e kol.

Mətəu rəueiu agin uəha, kəmau kətiəh əmə lam, kəmərəkin agin ik.'

²⁰ !Mətəu itəmah e negəu e neai, itəmah nətəmiimi rəha Uhgın, mine aposil min mine iəni min, itəmah nikitəmah təkəikei magiən, mətəu-inu Uhgın təmos rəkis neim e təmah mələhu=pən o pətan u!"

²¹ Kəni əmeiko, agelo əsanən kəti təmələs kəpiel asoli kəti, matu=pən e nahgin rəfin əpəha itəhi, kəni məni məmə,

"Kəmərəki=pən lanəha Papilon Əsanən Nahgin Təpət əpəha itəhi.

Kəni okol in təsəhtul minian.

²² Kəni ko kəsətəu minian nəuia hap ^{III} mine nəpuən min, mine nəuia nahliən nau mine təui u ikin u.

Iətəmiimi rəha nəlpəkəuiən təuvir e natimnati otikə u ikin u,

kəni okəsətəu minian nərkərikian rəha kəpiel min iətəm kətəuei əris-əris wit katol flauə lan.

^{IV23} Nəhagəhagian rəha lait min ko kəsotasiə minian, kəni ko kəsətəu minian nəuia pətan mine iərman iətəm katuol nəniəskasikian rəhalau e nian rəha marit, mətəu-inu aupən, nətəmiimi u kautol səlim e natimnati rəham, ilah kautol win e nəhue niftəni min rəfin, kəni ik nətəugin asim nətəmiimi e kəntri pisin pisin min məmə kəhuva o rəham narmənigian, e nolien masig rəham.

²⁴ Taun asoli u Papilon in təmos nalpinian mətəu-inu kəmatiivi nira iəni min mine nətəmiimi min rəhan Uhgın ikin min rəfin e nəhue niftəni.

Nıpəhriənian, nira nətəmiimi rəfin nətəm kəmoəhamu ilah, in tətətig e taun asoli u."

Nətəmiimi ilis e negəu e neai kəmotəni-vivi Uhgın

19 Uərisig e nəghatian rəha agelo kəha, iəkətəu nəuiən asoli kəti təhmen e nətəmiimi tətət tətət kəutagət əfəməh, əpəha e negəu e neai, məutəni məmə,

"!Aleluia! !Pəh kotəni-vivi İərməniğ!

!In Uhgın u, təmosmiəgəh itah!

Nepətiən əhagəhag mine nəsanəniən in rəhan pisin əmə,

² mətəu-inu nakilian rəhan in təhruahru pəhriən.

Rəhan nəghatian tinoə rəkis pəta-ionəhan u, iətəm təmit əpnəpin nətəmiimi, kəni tınətalpin nira rəhan noluək min."

³ Kəni kəmotagət əfəməh min motəni məmə,

"!Pəh kotəni-vivi İərməniğ Uhgın! Nəhanigəm e niğəm iətəm tatus pətan u, tətəri tətəri naunun tikə."

⁴ Nətəmi asoli nətəm kəmotəhuitən min ilah tuenti-fo, mine nati miəgəh ilah kuvət, kəmotasiəulin nəulilah

III Hap in nati kəti katoh o nanian nəpuən, təhmen e kitar. IV Aupən ikin, kəmos kəpiel keiu, mətələhu=pən nikiti wit e nəlugilau mətəuei əris-əris nikiti wit lan məmə otol niauin mol flauə lan. Suaru kəti o nəuhlinian fes u məmə, "kəni okəsətəu minian kəkiəh nien."

kəm Uhgın. İlah kəmotėiuaiu, nıpənəgılah tek nıftəni, motəfaki kəm in, iətəm tətəharəg-pəri e rəhan jeə, mətarmənıg. Kəni ilah motəni məmə, "İəuəh! İPəh Kotəni-vivi İərmənıg!"

Marit rəha Nəti Sipsip

⁵ Kəni əmeiko, nəuian kəti təmsi=pən əpəha e jeə rəha kig, mətəni məmə, "İOtəni-vivi Uhgın rəhatah! İİtəmah rəhan noluək mın rəfin, otəni-vivi in! İİtəmah u, nəutisiai, mautəgin e Uhgın, otəni-vivi in! İNati əpnəpın nəmə itəmah nautos nepətian asoli mın, o nətəmi əpnəpın əmə, mətəu otəni-vivi Uhgın!"

⁶ Kəni əmeiko iəmətəu nəuia nati kəti təhmen e nətəmimi tēpət kəutagət, kəni məhmen mın e nıtəhi iətəm tatem nəuanaluəluə, mine kaluəluə tətətipərəh atıperəh motəni məmə,

"İPəh kotəni-vivi İərmənıg!"

Mətəu-inu İərmənıg Uhgın rəhatah, Nahgın Tēpət Pık Agın, in tinətərmənıg.

⁷ Pəh nıkitah tərıauəh e nagıənıən, kəni motəni nıpəhrıənıən e rəhan nepətian, mətəu-inu tinuva e nıan əhrıuahru rəha marit rəha Nəti Sipsip.

Kəni rəhan pətan tətəhtul maru mətəhtahnın əmə.

⁸ Kəni Uhgın təməfən napən təuvır kəm in, məmə otuvən lan.

Napən təuvır u linən, tətoraip-oraip, məruən." (Napən təuvır u linən, tətəgətun=pən noliən əhrıuahru rəha nətəmimi rəha Uhgın.)

⁹ Konu agelo u, təni=pa kəm iəu məmə, "Ətei rəkis natımnati mın u. 'Nətəmi mın u inu nətəm kəmauın e lah məmə okəhıvən e nauənıən rəha marit rəha Nəti Sipsip, ilah okotatıg e nəuvırıən pəhrıən.'" "

Kəni matıg mənı məmə, "Nəghatıən mın u, ilah nəghatıən pəhrıən rəha Uhgın." ¹⁰ Təmənı lanəha, kəni iəmısin=pən nəulık e nəhlkın, meıuıaiu, nıpənəgək tek nıftəni, məmə iəkəfaki kəm in. Mətəu in təni=pa kəm iəu məmə, "İSəfakıən kəm iəu! Kılau mın ik ioluək mil əmə, kitah pıam mın nətəm ilah kəutəhtul əskasik o nəni pətıgəmıən nanusıən təuvır rəha İesu. Əfaki əmə kəm Uhgın, mətəu-inu nəhtul-pətıgəmıən rəha İesu, in nəukətı nəghatıən mın rəha iəni mın."

İətəm təmasuə e əhos kəruən

¹¹ Kəni əmeiko iəkafu negəu e neai təmerəh, kəni mafu əhos kəruən kəti. İətəm tətəsuə-pəri lan, nərgın ko, "İətəmi Kəhrun Nəhatətə Əskasikıən Lan, kəni in Nıpəhrıənıən." In tətəməu, kəni mətəfən nalpınıən kəm nətəmimi e noliən iətəm təhrıuahru əmə.

¹² Nəhmtın təhmen e nəmnami nıgəm, kəni kəməfə-fau=pən kəfəfau tēpət tēpət e rəhn-kapə, kəfəfau mın u, ilah kəfəfau mın rəha kig asoli agın. Kəmətēi=pən nərgın kəti lan, mətəu iətəmi kəti təsəhrıunıən nərgın əha, in pısın əmə təhrun. ¹³ In tatuvən e napən kəti iətəm kəmel e nıərə, ^I kəni nərgın kəha, Nəghatıən

I Aes 63:1-6

Rəha Uhgın. ^{II}¹⁴ Kəni soldıə mın rəha negəu e neai kəutəhuərisıg lan. İlah rəfin kəutəharəg e əhos kəruən mın, kəni mautəhıvən e napən təuvır u, linən, təruən məuvır. ¹⁵ İətəmi kəha, rəhan kəti əha ikın nau iətəm tatsıpən e nıpəgnəuan. ^{III} Kəni in otətəmu nətəmimi e kəntri mın e nau əha. "In otərmənıg e lah, kəni nəmtətıən rəha nepətıən u, in neım iətəm kəmol e aiən." ^{IV} In otol təkəsık agın kəm lah, təhmen əmə məmə katol e nəua krep mın iətəm nətəmimi kəutevıg-evıg lan məmə nəhuın otaiəh kəni kol wain lan. Noliən əha inəha, Uhgın Nahgın Tēpət Pık Agın tatol pətıgəm rəhan nıəməha asoli. ¹⁶ Kəmətēi=pən nərgın e rəhan napən, mine nuvan, məmə,

KIG RƏHA KIG MİN MINE İƏRMƏNİG RƏHA İƏRMƏNİG MİN V

¹⁷ Kəni əmeikonu iəkəsəl=pən mafu agelo kəti tətəhtul=pən e mitıgar, in tətəsək əfəməh mətəni=pən kəm mənıg mın iətəm kəutiuvıg əpəha e nımagəuagəu, məmə, "Əhuva, motuhapumın itəmah mın o nauənıən asoli rəhan Uhgın, ¹⁸ məmə itəmah onəkoton nəhuvegi kig mın, mine nətəmi asoli rəha soldıə mın, mine nətəmi nahgilah tēpət, mine əhos mın, mine nətəmi kəutasuə-pəri e lah, mine nəhuvegi nətəmimi rəfin, nətəmi səniəmə slef, mine slef mın, nətəmi kəutos nepətian asoli mın, mine nətəmi əpnəpın əmə."

¹⁹ Kəni əmeikonu, iəkətıg mafu mın nati miəgəh əpələ, mine kig mın rəha nəhue nıftəni, mine rəhalah soldıə mın. İlah kəmotuhapumın ilah mın məmə okotəluagin ilah iətəm tətəsüə e əhos kəruən, mine rəhan soldıə mın. ²⁰ Mətəu kəmotəskəlım nati miəgəh kəha, mine iəni eiüə mın iətəm təmatol nəmtətıən apıspıs mın nıan təmətatıg ilau nati miəgəh. In təmatol nəmtətıən mın əha, o neıuəıən e nətəmimi mın u nətəm kəutos mak rəha nati miəgəh, kəni mətəfaki kəm narımın iətəm kəmisıkəuvın e nıgi. Kəmotəra-ki=pən ilau pəti kətuəmıəgəh əmə, əpəha e nıpəgnəua nəmnami nıgəm asoli iətəm təpiapēi matuəu matəpıen. ²¹ İətəm tətəsüə e əhos kəruən, təmohamu kig mın mine soldıə mın rəfin e nau rəha nəluaginıən iətəm tatsıpən e nıpəgnəuan kəni mənıg mın rəfin kəmoton nıpətılah, moton, nərfılah tāsııı vııı.

Kristo təmuva mol Kig kəni marmənıg e nətəmimi mətəuaruspən nu uan-tausın

²⁰ Kəni əmeikonu, iəmafı agelo kəti tatsıpəri e negəu e neai, tatos kı rəha nıpəg asoli iətəm teıuıaiu agın, ^{VI} mine sen asoli kəti. ² Kəni in tə-maskəlım ialkitə asoli u, sineik nuvəh əpələ aupən, in İərmıs, uə Setən, kəni məlıs-ərain o nu uan-tausın. ³ Təməraki=pən lan e nıpəg asoli iətəm teıuıaiu agın, kəni mahtıpəsıg lan tiəkıs, məmə in otəsēıuə mınıən e nətəmimi rəha kəntri mın mətəuarus=pən nu uan-tausın otol naunun. Nu uan-tausın otol naunun rəkıs, okəkeıkeı kerəh mın lan o nıan əkuəkır mın əmə.

⁴ Kəni əmeiko, iəkafı jeə rəha kig mın nəuveın, kəni nətəmimi nətəm kəutəharəg-pəri e lah. Uhgın təməfən nepətıən kəm lah məmə ilah okotakıl nətəmi-

II Jon 1:1,14 III Aes 49:2; Hip 4:12; Nəh 1:16; 2:12 IV Sam 2:9V 1Tim 6:15; Nəh 17:14 VI Nəh 1:18

mi. Kəni iəkafu mın nətəmimi nətəm kəmətəhtuv nentəuilah mətəu kəmotəhtul pətigəm o nəni pətigəmian nanusian təuvir rəha İesu mine nəghatien rəha Uhgın. İlah kəməsotəfakien kəm nati miəgəh mine narmin iətəm kəmisikəuvin nati miəgəh mine narmin iətəm kəmisikəuvin e nigı, kəni məsotosien rəhan mak e nıpənəgilah mine nəhlmlah. Kəni rəueiu ilah kəmotəmiəgəh mın, kəni məutarmənig ilah Kristo u nu uan-tausin. ⁵ Nati əha, in nair=pa minian e nımisiən iətəm otaupən. Mətəu nətəmimi mın nəuvein nətəm kəmoħmis rəkis, ilah kəmosos mak rəha nati miəgəh əpəha, kəməsotəmiəgəh minian mətəuarus nu uan-tausin. ⁶ Nətəmimi mın kəha, nətəm kəmaupən kos ilah e nair=pa minian e nımisiən, ilah okotatig e nəuvirien pəhriən, mətəu-inu ilah nətəmi asim mın rəha Uhgın. İlah okəsəhuvəniən e nəmnamı nigəm asoli, mətəu ilah okəhuva motol pris mın rəha Uhgın mine rəha Kristo, kəni ilah okotarmənig ilah mın o nu uan-tausin.

Uhgın təmol nalpinien kəm Setən

⁷ Nian nu uan-tausin tinol naunun, okahli pətigəm mın Setən e nıpəg asoli. ⁸ Kəni in otuvən əpəha e kaugə kuvət rəha nəhue nıftəni, o nətəmimi iətəm kətəni məmə Kok mine Makok, ^I məmə oteiuə e lah, kəni mos rəfin ilah moriarun ilah o nəluaginien. İlah rəfin otepət otepət, nəmpə rəhalah in təhmen e nıpəkıl əpəha e nikali nıtəhi. ⁹ İlah kəmotaliuək məhuvən isəu isəu mın mohrəuei rəfin nəhue nıftəni. Kəni ilah kəmotəhtul mohtəluə e ikın nətəmimi rəha Uhgın okotatig ikın, mine taun asoli u iətəm Uhgın tolkeikei pik. ^{II} Mətəu nigəm kəti təmsipəri e negəu e neai, muva mus ilah. ¹⁰ Kəni kəməraki=pən e İərmis iətəm təmətəfən-əfən kəm lah, kəməraki=pən əpəha e nəmnamı nigəm asoli iətəm tətəpien. İkin əha, kəməraki=pən rəkis nati miəgəh mine iəni eiua. İlahal okəhlətəu nəhməien itulin e nərauiə mine lapın, naunun tikə.

Naunun nakilien

¹¹ Kəni əmeiko iəkafu mın jeə asoli kəti, təruən. Kəni kig tətəharəg-pəri lan. Nəhue nıftəni mine neai kəmuagin e nəhmtin, miakə agin.

¹² Kəni əmeikonu iəkafu nətəmi kəmoħmis, nətəmi kautos nepətien asoli, mine nətəmi əpnəpin əmə. İlah rəfin kəutəhtul aupən e jeə rəha kig u, kəni kəmeg nauəuə mın. ^{III} Kəni kəmeg mın nauəuə kəti, inu nauəuə rəha nəmiəgəhien. Okeh nakilien rəha nətəm kəmoħmis e nauəuə mın u, kəni kinətakil ilah kətiəh kətiəh o nati ilah kəmotol. ¹³ Nıtəhi təməhlman e nətəmimi kəmoħmis=pən itəhi, kəni Nımisiən mine Nəuanpən kəmuəhlman mın lah, ilah kinohiet rəkis e lau, kəni kinətakil ilah kətiəh kətiəh o nati ilah kəmotol. ¹⁴ Kəni kəmələs Nımisiən mine Nəuanpən, kəraki=pən

e lau e nəmnamı nigəm asoli. Nəmnamı nigəm asoli u, in nımisiən mau keiu. ¹⁵ Nəmə kəsehiən nərgi iətəmi kəti e nauəuə rəha nəmiəgəhien, kəni okəraki=pən lan e nəmnamı nigəm asoli.

Jerusiləm vi

²¹ Kəni əmeiko iəkafu neai vi mine nəhue nıftəni vi, mətəu-inu neai əuas mine nəhue nıftəni əuas ki- niakə. Kəni nıtəhi təmikə mın. ² Kəni əmeiko iəkafu taun asim rəha Uhgın, inko Jerusiləm vi, tatsi-pəri o Uhgın e negəu e neai mətəuəuə=pa. Kəmol malə-malə lan təhmen e pətan iətəm kəmol malə-malə kəm in məmə otuvən meh rəhan iərman muol marit. ³ Kəni əmeikonu iəkətəu nəuiən asoli kəti təmsipəri əpəha e jeə rəha kig mətəni məmə, "İafu-to! Rəueiu əha, Uhgın tinol lahuənu rəhan ilah nətəmimi. In otətətig ilah mın, kəni ilah okəhuva rəhan mın nətəmimi. Kəni Uhgın əhruahru otətətig ilah mın, kəni in rəhalah Uhgın. ⁴ In otafəl rəkis rəfin nəhu nəhmtilah. Nımisiən mine nasəkien mine nəhməien mın okohkə. Natimnati nuvəh mın u, ilah kinəhuvən rəkis, ko kəsəhuva minian."

⁵ Kig iətəm tətəharəg-pəri e rəhan jeə, təni məmə, "İatəuhlin natimnati mın rəfin kəhuva motuvi." Kəni məni məmə, "Ətei rəkis natimnati mın u, mətəu-inu nəghatien mın u, kəhrun narəriən e lah məmə nıpəhriənien."

⁶ Kəni matig məni=pa mın kəm iəu məmə, "Kinol naunun e natimnati rəfin. İəu Nəukətın mine Naunun. ^{IV} İəu nətuəuinien, kəni iəu iatol naunun lan. Nətəmi nətəm kautəuəuə, iəu oiəkəfən nəhu kəm lah, nətəmimi okotəmnim məsotosien nəhmtin. Kəni nəhu u tatsipən e nəhmti nəhu iətəm tətəri mətəfən nəmiəgəhien itulin. ^{V7} İətəmimi iətəm otətəhtul iəkis mol win e nəluaginien rəhan, iəu iəkəfən natimnati iətəm iəməni iəkis rəkis kəm in. İəu iəkuva rəhan Uhgın, kəni in otuva nətik. ⁸ Mətəu nətəmi kəutəgin, nətəmi kəsotəhtul əskasikien e rəhalah nəhatətəien məutəpəh iəu, nətəmi kotamikmik, nətəmi kəutohamu itəmi, nətəmi kautit oneuən əmə ilah mın, nətəmi kəutol kləpə, nətəmi kəutəmki nərik, nətəmi kəutəfaki kəm narmı nati mın, mine neiuə mın rəfin, imalah əhruahru u in nəmnamı nigəm asoli, tətəpien ikın. Nati u, in nəmpə tu nımisiən."

⁹ Kəni əmeikonu, əgelo aupən u kəti tətəghati kəm iəu. In əgelo səpin mın u kəti iətəm kəməutəmki pesin ilah səpin iətəm kotəriəuəh e naunu nalpinien ilah səpin iətəm Uhgın otol kəm nətəmimi. In təmuva məni=pa kəm iəu məmə, "Va-to, pəh iəkəgətun pətan rəha Nəti Sipsip kəm ik, iətəm okuol marit ilau mın." ¹⁰ Kəni nəsanəniən rəha Narmın Rəha Uhgın təmol kəm iəu, əmeiko əgelo tit rəkis iəu iəkian əpəha e nıtəuət asoli kəti, nıtəuət kəha, in ilis ilis pəhriən. Kəni in təgətun kəm iəu Taun Asim rəha Uhgın u, Jerusiləm vi, iətəm təmsipəri o Uhgın əpəha ilis e negəu e neai.

^{IV} Nəghatien əhruahru u rəha İesu, "İəu u, Alfə mine Oməkə." Alfə ko, in letə tətəhtul aupən e alfəbit rəha nəghatien Kris, kəni Oməkə ko, in letə iətəm tatol naunun lan, təhmen e A mine Z e İnglis. ^V Aes 55:1-2; Jon 4:10; 6:35; 7:37-39

^I Esik 38:2,9,15 ^{II} "Taun asoli u, iətəm Uhgın tolkeikei pik," in tətəghati e Jerusiləm. ^{III} Natimnati rəfin iətəm nətəmimi kəmotol, kəmətei rəkis e nauəuə mın u.

11 In təhagəhag e nepətiən rəha Uhgın. Tatipitipit təhmen e kəpiel təuvir kəti u jaspə, iətəm təhlan məhmen e kilas. 12 Nikalın təfəməh məri ilis, mitəlau e taun, ket lan ilah tueləf. Nagelo min tueləf kautəhtul o ket min u. Kəmətei=pən nərgi nəuaniləuis rəha nenəti Isrel ilah tueləf e ket min u. 13 Ket kisil e nikalın pah ikin, ket kisil min e nikalın pahav ikin, ket kisil min e nikalın pesi ikin, kəni ket kisil min e nikalın pari ikin. 14 Nəukəti nikali taun u kəmotəhtul pəri e kəpiel asoli ilah tueləf. Konu kəmətei rəkis=pən nərgi tueləf aposil rəha Nəti Sipsip e kəpiel min u.

15 Agelo iətəm tətəghati kəm iəu, in tatos nati kəti kəmol e aiən u kol, o nosiən mak rəha taun əha, mine ket min, mine nikalın rəhan. 16 Taun u, kaugə lan kuvət. Mak rəha nikalın min rəfin kotəhmen əhmen əmə. Taun əha təfəməh, kəni mak rəha nikalın min rəfin mine nəfəməhiən rəhan, ilah rəfin tueləf-tausin (12,000). 17 Nikalın u, tikimkim, mak rəhan nəhlmin uan-hanrit-fote-fo (144). II Agelo əha, təmos mak lan e noliən rəha nətəmini, nətəm ilah kautos mak lanəha e nati. 18 Nikalın u, kəmol e kəpiel təuvir u jaspə, kəni kəmol taun e aiən u kol, in əmə in əmə. Kəni kol u in təuvir, in təhlan məmə kilas. 19 Kəpiel min iətəm kəmuvləkin nəukəti nikalın lan, kəmol malə-malə e lah e kəpiel təuvir min. Kəmotəpən motəlin=pən kəpiel təuvir min u jaspə; kəni nəmpə tu lan, kəmotəlin=pən kəpiel təuvir min u safai; kəni nəmpə tri lan, kəmotəlin=pən kəpiel təuvir min u akat; kəni nəmpə fo lan, kəmotəlin=pən kəpiel təuvir min u emirəl. 20 Nəmpə faif lan, kəmotəlin=pən kəpiel təuvir u oniks; kəni nəmpə sikis lan, kəmotəlin=pən kəpiel təuvir u kanilian; kəni nəmpə səpin lan, kəmotəlin=pən kəpiel təuvir u krisolait; kəni nəmpə eit lan, kəmotəlin=pən kəpiel təuvir u malakait; nəmpə nain lan, kəmotəlin=pən kəpiel təuvir u topəs. Kəni nəmpə ten lan, kəmotəlin=pən kəpiel təuvir u kalsetoni; kəni nəmpə lep-in lan, kəmotəlin=pən kəpiel təuvir u takuoos; kəni nəmpə tueləf lan, kəmotəlin=pən kəpiel təuvir u ametis.

21 Ket asoli min u kəmol e perəl ilah tueləf. Kəmol ket kətiəh kətiəh e perəl III kətiəh kətiəh. Kəni suaru min əpəha imə e taun u, kəmol e aiən u kol in əmə in əmə, təhlan vivi, təhmen e kilas.

22 İkin əha, iəməsafuiən nimə kəti okətəfaki ikin kəm Uhgın, mətəu-inu Uhgın əmə, iətəm Nahgin Təpət Pik Agın, mine Nəti Sipsip, ilau nimə rəha nəfakiən.

I Nəghatiən əhruahru təni məmə "tueləf-tausin (12,000) statia," təhmen e tu tausin tu-hanrit-tuenti kilomita (2,220 km). Mak əhruahru rəha nəfəməhiən səniəmə nati kəti, mətəu nəmpə u 12,000, nipətin əha ikin. Nətəmini nəuvein kotəni məmə nəmpə u tətəgə-tun məmə taun u in iahgin iahgin kəni təuvir pik agın, məhruahru agın. Nətəmini nəuvein kəutəni məmə nəmpə u tətəgə-tun nətəmini rəfin agın rəha Uhgın. $12,000=12 \times 1,000=12 \times 10 \times 10 \times 10$. Nəmpə min u 12 mine 10, ilau nəmpə kətuəgə-tun nati təuvir əhruahru agın kəti. Afin-to Nəh 7:8. II Mak u "nəhlmin uan-hanrit-fote-fo (144)" təhmen e sikiste-faif mitə (65 m). "Nəhlmin," in mak tətəuəin e nəuanəhlmin mətəuarus nikinəhlmin, təhmen e 500 cm. $144=12 \times 12$. Nəmpə u 12 tətəgə-tun nətəmini rəha Uhgın. Kəni mine nəmpə u 144 tətəgə-tun nətəmini rəfin agın rəha Uhgın. III Perəl u, in kəpiel təuvir əpəha e niki kəuvin

23 Kəni ikin əha, nikitəmi təsəhtian mitigar mine məuig, mətəu-inu nepətiən əhagəhag rəha Uhgın in tətəsiəgəpin rəfin taun u, konu Nəti Sipsip kəha, in lait rəhan. IV²⁴ Kəni kəntri min e nəhue niftəni okotaliəuk e nəhagəhagiən rəhan, kəni iərməniğ min rəha nəhue niftəni okəhuva, kəni motos rəhalah nautə təuvir min, məhuva e nisaiəin motələhu e taun u. 25 Kəsasisigiən e rəhan ket min nian kəti, mətəu-inu lapin tikə ikin əha. 26 Nətəmini e kəntri pisin pisin min e nəhue niftəni, okotos nautə təuvir min rəhalah, ilah okotəmki məhuva o nisaiiən, motələhu e taun u. 27 Mətəu natimnati min iətəm kotəmikmik e nəhmti Uhgın, mine nətəmini nətəm kautol nati iətəm tol naulisiən, mine nətəm kəuteiəu, nətəmi min u ko ilah kəsəhuvəniən imə e taun asoli u. Nətəmi min əmə ko nətəm kəmətei rəkis=pən nərgiləh e nauəuə rəha nəmiəgəhiən iətəm Nəti Sipsip tatos, ilah əmə kəha kotəhrun nuvəniən imə.

Nəhu miəgəh

22 Kəni nian agelo təməgə-tun rəkis taun vi kəm iəu, kəni təməgə-tun min nəhu miəgəh kəm iəu iətəm tətəiu. In təhlan təhlan təhmen e kilas. Tat-si=pən əpəha e jeə rəha Uhgın mine Nəti Sipsip, 2 maiu matuvən mətələs nəlugi suaru asoli rəha taun u. Nigi rəha nəmiəgəhiən tətəhtul u e nikalkali nəhu u, in tətəuə mətəu tueləf e nu min rəfin, e məuig min rəfin. Kəni nətəmini e kəntri min rəfin kautol nimalin o nol viviən nimisiən. 3 Nati tikə agın ikin əha iətəm təkeikei mos nalpinian rəha Uhgın. Kəni jeə rəha Uhgın mine Nəti Sipsip in əha ikin əha, kətuərməniğ ikin. Kəni rəhan noluək min okotəfaki kəm in. 4 İlah okotafu nəhmtin, V kəni okətei=pən nərgin e nipənəgiləh. 5 Nian lapin otikə. Nikilah otəsəhtian lait kəti o nasiəpəniən lan, kəni nikilah otəsəhtian min nəhagəhagiən rəha mitigar, mətəu-inu İərməniğ Uhgın in lait rəhalah. İlah okotərməniğ itulın, naunun tikə.

6 Kəni agelo təni=pa kəm iəu məmə, "Nəghatiən min u inu, kəhrun narəriəin e lah məmə nipəhrəriən. İərməniğ Uhgın təməni=pən kəm rəhan iəni min aupən natimnati min iətəm okəpanəhuva, kəni in təmahli=pən rəhan agelo məmə otəgə-tun kəm rəhan noluək min natimnati min iətəm otəsuvəhiən təkeikei muva."

7 Kəni əmeiko, İesu təməni məmə, "!Otətəlig-to! !Otəsuvəhiən iəkiet pətiğəm=pinə! Nətəmi min u nətəm kəutaskəlim mautol nəghatiən iətəm Uhgın təməni pətiğəm aupən e nauəuə u, ilah okotətiğ e nəuviriən pəhrin."

8 İəu Jon, iəu u iəmətəu kəni mafu natimnati min u. Kəni nian iəmətəu kəni mafu rəkis ilah, kəni iəmisin nəulik e nəhlki agelo iətəm təmit iəu muvən mətəgə-tun ilah kəm iəu. Kəni iəmeiəuəu, nipənəgək tek niftəni, məmə iəkəfaki kəm in. 9 Mətəu in təni=pa kəm iəu məmə, "!Səfakiən kəm iəu! Kilau min ik u ioluək mil

əmə rəha Uhgın, kitah piam mın u iəni mın, mine nətəmi mın u nətəm kəutaskəlim nəghatiən mın e nauəuə u. !Əfaki əmə kəm Uhgın!”

¹⁰ Kəni in təməni=pa kəm iəu məmə, “Suvan-ərainiən nati kəti e nauəuə u məmə otaskəlim tiəkis, mətəu-inu natimnati mın u, otəsuvəhiən, kohiet pətigəm=pa. ¹¹ Nətəmi kautol nərahien, pəh ilah kotəkeikei mautol nərahien. Nətəmi rəhalah nətəligiən tamikmik, pəh ilah kotəkeikei e nətəligiən amikmik rəhalah. Mətəu nətəmi kotəuvir, pəh ilah kotəkeikei e noliən əhruahru. Kəni pəh nətəmi asim rəha Uhgın, okotəhruahru nian rəfin, motəkeikei e nasimiən rəhalah.”

¹² Kəni Iesu tatig məni mın kəm iəu, “!Afu-to! !Otəsuvəhiən iəkuvnə! Kəni iatos rəhak nətəouiən təuvir kəni iəkəfən kəm nətəmimi mın rəfin u, titəu=pən natimnati mın iətəm ilah kəmotol. ¹³ Iəu Nəukətın mine Naunun. ¹ Iəu iəmaupən matig, kəni iəu oiəkol naunun agın. Iəu nətuəiniən, kəni iəu iatol naunun lan.

¹⁴ “Nətəmimi nətəm koteikuas e rəhalah napən tərüən, ilah okotatig e nəuviriən pəhriən, məmə inu, okegəhan e nepətiən kəm lah məmə kotun nəua niggi rəha nəmiəgəhiən, kəni məhuvən=pən e ket mın rəha taun u. ¹⁵ Mətəu nətəmimi nəuvein mın əha ikin nətəm ko kəsəhuvaieən imə. Ilah u, nətəm kotamikmik, mine nətəmi mın ko nətəm kautol kləpə mine

^I Nəghatiən əhruahru u rəha Iesu, “Iəu ko, Alfə mine Omekə.” Alfə ko, in letə tətəhtul aupən e alfəbit rəha nəghatiən Kris, kəni Omekə ko, in letə iətəm tatol naunun lan, təhmen e A mine Z e Inglis.

mautəmki nərik, mine kautit oneuən ilah mın, mine mautohamu itəmi, məutəfaki kəm narmi nati mın, mine nətəmi rəfin nətəm kotalkeikei neiuəiən.

¹⁶ “Iəu Iesu, iəmahli=pinə rəhak agelo məmə otəni pətigəm natimnati mın u kəm niməfaki mın. Iəu u, Nəukəti Tefit, mətəu Nəuaniləuis mın rəhan. Iəu iəkəhmen e məhau u fətukai iətəm tətasiə vivi.”

¹⁷ Narmın Rəha Uhgın ilau Pətan rəha Nəti Sipsip kətuəni məmə, “!Va!” Kəni pəh nətəmi mın u kotətəu, ilah mın kotəni məmə, “!Va!” Iətəmimi pəh iətəm tətəuəuə, pəh in tuva. Kəni iətəmimi pəh iətəm in tolkeikei, pəh in otəmnim nəhu miəgəh kəsosiən nəhmtin. ^{II}

¹⁸ Iəu Jon, iətəghati əskasik tətəni kəm nətəmimi nətəm kəmotətəu nəghatiən rəha Uhgın iətəm tətətig e nauəuə u. Nəmə iətəmimi kəti tətəu=pən aru nəghatiən kəti rəhan e nauəuə u, Uhgın otəfən nalpiniən mın u nauəuə u tətəghati, kəni milpən=pən e nalpiniən rəha iətəmi u. ¹⁹ Nəmə iətəmimi kəti tatos nəghatiən nəuvein e nauəuə u, Uhgın otos rəkis nəuviriən mın iətəm nauəuə u in tətəghati lan məmə rəha iətəmimi u. Inu, nəua niggi rəha nəmiəgəhiən, kəni məsegəhaniən məmə otatig e taun asim əha.

²⁰ Iətəmimi iətəm tətəni pətigəm natimnati mın u, tənə məmə, “Əuəh, otəsuvəhiən iəkuvnə.”

!Əuəh! Va-tə İərməniğ Iesu.

²¹ Pəh Uhgın tətəti e nəuviriən rəha İərməniğ Iesu tūvən kəm nətəmimi rəhan. Pəh otol lanəha. Əuəh.

^{II} Aes 55:1; Jon 7:37